

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_206196

UNIVERSAL
LIBRARY

OUP—730—28-4-81—10,000.

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. T294.592

Accession No. P. G. T454

Author P. G. S.
ప్రొ. గాంధీ

Title నాంధ్ర ప్రాంతానికి -
దేశానికి పునరుద్ధరణ 1933

This book should be returned on or before the date last marked below

శ్రీ

స్కాంద పురాణాన్తర్గత హేమకూటఖండాత్తక

సప్తర్షి యాత్రా ప్రకాశక

పంపా మాహాత్మ్యము.

వేదాన్త విద్యచ్ఛిరోమణి,

కొరటమర్చి, వేంకటరామ శాస్త్రిగారిచే సంస్కరింపబడి

బ్రహ్మ శ్రీయుత,

ఆస్తికభూషణ, భాస్కరాచార్య,

హాలహర్వి, వేంకటేశ్వర శాస్త్రిలవారిచే

ప్రకటింపబడినది.

పంపా క్షేత్రము.

బళ్ళారి గురునాథ, రాయలసీమ ముద్రాశాలలయందు ముద్రితము.

1933.

ప్రీతిక

శ్రీపరమేశ్వరుని లీలావిలసితమగు నీవిచిత్రసంసారసముద్రములో ప్రతిపాణియు మునుగుచు నేలుచు దటిజేర నుపాయముగానక చిక్కుపడియుండును. ఇట్టిస్థితిలో అమహేశ్వరునిలీలల గన్గొని, అతని దివ్యమంగళవిగ్రహముల సందర్శించుచు, అతడు ఆవిర్భవించియుండు పవిత్రక్షేత్రరాజముల కనులారగాంచుచు, తదభక్తిభావముల సహవాసముచేయుచు, జపతపోవ్రతయోగములద్వారా తదేక భక్తినిష్ఠచే నేవించుటయే దటిజేరుటకు ఉపాయమగును. ఈకారణముననే కర్మభూమియగు భరత ఖండమున మునుద్భుజన సౌకర్యార్థమై మహాప్రభావతోభితములగు అనేకములగు కవశశన మహాక్షేత్రములు, గంగా, తుంగా, యమునాది పుణ్యతీర్థములు మున్నగునవి తత్త్విదేశవాసుల కనుకూలమగువిధమున అనాదిగా విరాజిల్లుచున్నవి.

“కళాదేవోమహాదేవః” అను కూర్మపురాణవచనము ననుసరించి, కలియుగమున పాతకములనుండి నిభులజీవరాసుల సుద్ధరించు మహాసభావుండు సాంబశివుండు. అతడొక్కడే జ్ఞానప్రదాత. ఉత్తరహిందూస్థానములో విశ్వనాథునికా? యెట్లువన్నెకెక్కెనూ, దక్షిణహిందూస్థానములో విరూపాక్షుని హంపియుఅటలనే వాసిగాంచియుండుట లోకప్రసిద్ధము. మరియు స్నానము కు గంగయెట్లు ప్రశస్తమై, స్నానపానములకు తుంగయు అటలనే ప్రసిద్ధము. మీదుమిక్కిలి ఆశుంగ, తినక సహాయముగా భద్రముచేకొనినపుడు అద్వానిపాశస్త్వము శివపతిరమ్ !

అస్తాదశపురాణ ప్రణేతయుగు శ్రీవేదవ్యాసులు తనపురాణరాజమగు స్కాందములో మహాక్షేత్రమహిమలనుప్రదర్శించునట్టి భాగములనేకముల రచించెను. వానిలో వైంజిప్పిన ఉత్తర విశ్వనాథ కాశీక్షేత్ర మహిమానువర్ణనమునకై కాశీఖండమును రచించెను. దానికన్న ‘ఒకగరిగిజయెత్తు ప్రభావ మిచ్చుటనే అధిక’మని గుంజామాధవునిచేతనే తూచబడిన ఈ దక్షిణ విరూపాక్ష పంచాక్షేత్రమహిమను వర్ణించుటకై హేమకూటఖండమును రచించెను. ఈవిషయము మున్నుండు దీనికి అనుబంధముగాఁ బ్రకటింపఁబోవుగ్రంథములో విశదముగా చర్చింపఁబడఁగలదు.

కశ్యప, వసిష్ఠ, భరద్వాజాది సప్తర్షులు హిమాలయమునుండి వెడలి, పంచాక్షేత్రమునకు వచ్చి క్షేత్రపాలునియనుగ్రహముచే చతుర్ద్యారోపద్యారోహితమై, నానాతీర్థక్షేత్ర ఋష్యాశ్రమములచే నొప్పుచుండు పంచక్రోశక్షేత్రయాత్రచేసి, శ్రీహంపాంబా సమేతుడైన శ్రీవిరూపాక్ష పరబ్రహ్మను సాక్షాత్కరించి, ధన్యులై ఈక్షేత్రముననే నివసించిరిని వర్ణించుటచే, సప్తర్షి యాత్రా ప్రకాశకమగు సహితయనియు, హేమకూటపర్వతము ఇందుముఖ్యమగుటచే హేమకూటఖండ మనియు, పంచసరోవర, పంచాధికల మహిమ వర్ణింపబడుటచే పంచామాహాత్మ్యమనియు, ఈగ్రంథము పేర్కొనబడుచున్నది.

వైమికారణ్యమున సహస్రసంవత్సర సత్రయాగ సమయములో, నూతిపారాణికుండు శౌన కాదిమహర్షులకు — సప్తర్షులకు క్షేత్రపాలుండు చెప్పినట్లుగా — ఈక్షేత్రమహాత్మ్యమును వినిపించి, భూలోకమున విస్తరింపఁజేసెను. దేవలోకమున ఈమాహాత్మ్యమును నందితేశ్వరునికి స్కందకుమారుండు ఉపదేశించెనని తెలియుచున్నది. ఇతర మహాపురాణోపపురాణములవలెనే ఇదియు వైవిధ్యముగా పారాణిక సంప్రదాయసిద్ధ మగుటచే ఇట్టి పురాణసత్కథాశ్రవణము భక్తులకు కలికల్పములనుండి ఉద్ధరింపకలదని తప్పకనమ్మవలసియున్నది.

వ్యాసభట్టారకుని గ్రంథశైలి ఇట్టిదేయని మనము నిర్ధారించుట సులభముకాదు. అతని ఇతిహాస, పురాణ, గీతా, బ్రహ్మసూత్రరచనలు ఒకటి కొకటిజతపడవు. ఈగ్రంథమందు చాలమట్టుకు ఆరచనాశైలిలన్నియు — అనగా విస్తృతము, సంక్షిప్తము, అతివిస్తృతము, అతిసంక్షిప్తము, అను నాచుగుశైలిలు — సమన్వయింపబడి యున్నవి.

పూర్వభాగములోని తీర్థమహిమలు, ఉపాఖ్యానములు. ఆశ్రమప్రభావములు శ్రోతల చిత్తముల కమందానందము గొల్పవలయునని పండియము లేదు. భగ్నమును నీతిని బోధించునట్టి ఘట్టములనేకములు గలవు. హరమిత్రవిమలా సంవాదము, శత్రుసయము సంవాదము, కాంచనస్థి ప్రశంసమున్నగు భాగము లనేకవిషయముల బోధించుచున్నవి. ష్టేత్రపాణిని అనుష్ఠానైకొని సప్తర్షులు అతనిని వెంటబెట్టుకొని పంచక్రోశయూత్రచేసినపుడు స్నానమాచరించిన తీర్థరాజములు, సందర్శించిన ఆశ్రమవర్తంసములు, సంభాషించిన ఋషిశిష్యులును అనేకులు. తత్త్విభావము లసాధారణములు. కాలభేదముల నుసరించి యాతీర్థాదులనన్నిటిని ప్రకృతము సందర్శించు పుణ్యము మనకు లేకున్నను, ఈపురాణ రత్నములోని తత్త్విభావ పఠన శ్రవణములు కలికల్మషము నదపజాలుచని ఈగ్రంథముబోధించుచున్నది.

సప్తర్షులు ష్టేత్రయూత్ర సాంగముగా జరిపి ఈష్టేత్రమును విదనాదజాలక ఇచ్చటనే నివాసముల కప్పించికొనియుండి, ఈపురాణమును యాత్రీ భక్తజనులకు తెలుపుచుండినట్లును, సప్తర్షులలో నొక్కడగు భరద్వాజుడు తనశిష్యుడగు విష్ణువృద్ధునికి ఈష్టేత్రమహిమను సవిస్తరముగా బోధించినట్లును, మధ్యమభాగముపల్ల తెలియుచున్నది. దీనిలో చెప్పబడిన హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము అల్పదృష్టము. ఉత్తరభాగములో శైవపాశుపతాది మతములు, తంత్రములు, మహావ్రతములు మున్నగు శైవవాఙ్మయ మంతయు సవిస్తరముగా భరద్వాజునిచే విష్ణువృద్ధుని కుపదేశింపబడినది. కనుకనే మధ్యమోత్తర భాగములకు భరద్వాజువిష్ణువృద్ధసంవాదమును నామాంతరము కలదు. మొదటినుండి తుదవరకు చక్కగావర్ణించుటలో ఇవిస్తరముగా సమస్త విషయముల క్రోడీకరించి తెలుపు టి యుత్తమపురాణ గ్రంథరాజము దీనివలె మరొక్కటి కానరాదని తెలియుచున్నది.

ఇట్టి ఉత్తమష్టేత్రరాజము గై వికనుగు తనప్రభావముచేతను చారిత్రకదృష్టిచేతను మిక్కిలి వన్నెకెక్కి యున్నది—

నిఖిలచరాచర దురిత దురింతతాపముల తనకరుణారసాద్గ్రాసితమై జల్లాప్తి ఉద్ధరింప నవతరించిన, శ్రీతారకమహామంత్రమూర్తియగు శ్రీరామచంద్రుని పాదధూళిచే బలిత్రితమై, హనుమ జ్ఞాంబవదంగదాది భాగవతాగ్రగణుల విహారిముగళులగుటపట్టయివెలసి, అసాధారణ ప్రాశస్త్యము గాంచి యుండునది ఈపంపాష్టేత్రము.

ఆంధ్రకర్ణాటక ద్రవిడమహారాష్ట్రాది దేశముల నిరంకుశముగ పాలించి, తమకీర్తికాంతలను విజయస్తంభములపై నునిచి, దశదిశల విహారింపజేసిన విజయనగర సామ్రాజ్య మహీపాలుర రాజధాని ఈపంపాష్టేత్రము.

జైన చార్యాకాది గుర్యతముల నిర్యూలములూర్చి, “ఇదంబ్రాహ్మ మిదంక్షాత్రం” అను నట్లుగా, శ్రీశాంకరమత సిద్ధాంతమును, కర్ణాటకసింహాసనమును, తన అప్రతిమ మహిమచే నిరంకుశముగ సాపించి, తమనువర్ణ వృష్టిచే లోకమునకు ఆప్యాయనము కలిగించి, వేదార్థప్రకాశనముచే లోకమును

అవిద్యాంధకారమునుండి తప్పించి, సర్వతంత్రస్వతంత్రులై సార్థక నామమై విరాజిల్లిన బుద్ధిజాసామ్రాజ్య ధురంధర శ్రీమాధవవిద్యారణ్య సంయమిండులచే నుద్ధరింపబడి నాటినుండి జీవితము తత్సంతతిచే పాలింపబడునది ఈపంపాక్షేత్రము.

ఆ సాగరణ శిల్పకళానైపుణ్యముచే ఖండంతరవాసులను గూడముక్కుపై వ్రేలివంచి కొనుగట్లుచేయు సమున్నతిగోపుర ప్రాకారసౌధాదులతో వెలయునది ఈపంపాక్షేత్రము.

గిరినదీతటాక తరుగుల్మలతాదులచే వనస్పతిదేవత యొక్క సంపూర్ణావతారమునకు తావిచ్చునది ఈపంపాక్షేత్రము.

ఇట్టిదివ్యక్షేత్రమును సమగ్రముగాదెలియ పఱచునట్టి ఈపంపామాహాత్మ్యగ్రంథము పురాణ మగుటచే అతిపురాతనమయియున్నను సర్వజనసులభమగు నటులముద్రించి ప్రచురింపబడక నామ మాత్రప్రచారముకలదై అనేకశతాబ్దములనుండి యేమూలమో దాగి యుండెను. అనేకమహానీయులు ఈసత్కార్యమునపై పూనికొనియు, ఇంతవరకు సఫలమనోరథులు కాకపోయిరి. తుదకీగ్రంథము సంపాదించుటయే భగీరథాశ్రయత్వసదృశమయి యుండెను.

ఇట్టిమహాక్షేత్రమునకి సలపురాణము ప్రచురింపబడకుండుట గొప్పన్యూనతయని తలచి, మిక్కిలి వ్యయప్రయాసల కోర్చి, తమబౌద్ధాన్యోత్సాహముల నెల్లపుడును శ్రౌతి, స్మృతి, ధైవిక, ధార్మికాదిసత్కార్యములపై వినియోగించుచు, అగ్నిష్టోమా ద్యనేక క్రితువులను, ఏకాదశ కివలింగప్రతిష్ఠలను, శిశురాది దేవతాప్రతిష్ఠలను, శతచండీ శ్రీచక్రరాజచలప్రతిష్ఠా శ్రీపంపాంబా నూతనరథప్రతిష్ఠాది శాస్త్ర మఖములను, కోటిబిల్వ, కోటివర్త, శతరుద్రయాద్యనేక వైషవసత్కార్యములను పరమాత్మార్పణముగా జరిపి, శ్రీజగద్గురు హువీ కరూపాక్ష విద్యారణ్యపీఠాధిపతుల సంస్థానాధిపత్యమును బహుకాలము వహించి, ప్రకృతము దాదాపు ఇరువదివత్సరములుగా శ్రీపంపావిరూపాక్షేశ్వరి, యంత్రోద్ధారక, శ్రీచక్రక్రీడ కోదండరామస్వామిలవారి యాలయములు మన్నగు హంపీదేవస్థానముల ధర్మకార్య నిర్వాహములైయుండి, తమనిర్వాహ భక్తిరసముచే నిరంతరము శ్రీవిరూపాక్షపాదపద్మముల కభిషేక నిర్వాహములచేయుండి, తమనిర్వాహ భక్తిరసముచే నిరంతరము శ్రీవిరూపాక్షపాదపద్మముల కభిషేక మొనర్చుచున్న, “అన్తికభూషణ” అన సార్థక బిరుదాంబుతులగు బ్రహ్మశ్రీయత భాస్కరాచార్య హలహర్వి కేంకశైశ్వరశాస్త్రిలుగారు ఈమహాకార్యమును నెరవేర్చెదలెచి ఈగ్రంథమును శ్రమ వ్యయములచే సంపాదించి, శుక్లసంవత్సర వైశాఖములో నన్నుబిలచి ఈగ్రంథమును సంస్కరించి ముద్రితమొనర్చునుని నాచేతికిచ్చిరి.

ఈగ్రంథము మొత్తములో శుద్ధమేయయినను శేఖకపరంపరవల్ల ఏర్పడినప్రమాదములు ఇందు లెక్కింప నలవికాకుండెను. అప్రమాదములు తుదకు వ్యాకరణనియమముల కూడనుల్లంఘించునంతటి వగుటవల్ల దుస్సహములుగా కన్పట్టుచుండుటచే, వానినిసంస్కరించి ముద్రణానుకూలముగ నొనర్చుట కొంతమట్టుకు గొప్పపనిగానే నాకేర్పడెను. అటులనే చాలామట్టుకు సంస్కరించి ముద్రణకార్య మునకు గడంగి ఒక్కి వత్సరములో ముగింపదలచితిమి కానిగ్రంథముగొప్పదగుటచే కొనసాగకపోయెను. అప్పుడు ఇదివెలువడుట కాలవ్యయమగునని ఇందలి ముఖ్యతీర్థక్షేత్ర, ఋష్యాశ్రమదుల మహిమలను వివరించు నట్టిదిగా సర్వజనసుబోధమగునట్లు తెలుగున “పంపామాహాత్మ్యసంగ్రహ” మను చిన్న గ్రంథమును ప్రమోదాతచైత్ర్యములో బ్రకటించితిమి.

మరల కొన్నిరోజులకు ముద్రణకార్యమును పొగంభింపదలంపగా, పట్టుపిడుగువలె కలలా నైననుఁజూపింపఁ బడజాలని, శ్రీవేంకటేశ్వరశాస్త్రులవారి ద్వితీయపుత్రుండగు అస్థున్మిత్రులైన కృష్ణశాస్త్రి యొక్క అకాలికమగు అకస్మికమరణము మాయుత్సాహముపూర్తిగానడుగంటఁజేసెను.

ఇట్లు బహువిష్ణుములకుగురియైన యీగ్రంథము ఎట్లుసంపూర్ణముకాఁగలదోయని మిక్కిలి యోచించుచు, దేవునిపైభారముపైచి మరల ముద్రణమునారభించి యీ శ్రీయశువైతరథోత్సవమున కెట్లోసిద్ధముచేయగల్గితి మనితెలుపుట కంతయుసంతసించు చున్నాము.

ఈగ్రంథములో పూర్వభాగమున, ఇతరపురాణములలోకూడ నుప్రసిద్ధములైయుండు దాక్షా యణీచరిత్రము, గిరిజాకల్యాణము, స్కందచరిత్రము, తారక సూరపద్మసంహారము, అనుభాగములున్ను, మధ్యభాగములో రామాయణోపాఖ్యానము, కామదహనము అనుభాగములున్ను, ప్రకృతిము కాలవ్యవధిలేకుండున ఇందుచ్చేబడ లేదు. వానినియీగ్రంథమున కనుబంధముగా త్వరలోనే విపుల మగు సుపోద్ఘాతముతోడ ప్రచురించెదము. గ్రంథము గొప్పనిఅగుటచే కాలవ్యవధి పుష్కలముగా లేనందునను ముద్రణాది స్థాతిత్వములచ్చటచ్చట గన్పడవచ్చును. పాఠకమహాశయులు వానిని సందర్భానుసారముగా సవరించి కొన్నిబాధితులు.

మా “శంకరానందగ్రంథమాల”లో నీగ్రంథమును మూడవవolumముగా గూర్చగలిగితిమని తెలుపుటకంతయు సంతసించుచున్నాము.

ఇట్టి ఉత్తమగ్రంథరాజమును పారాయణ, పఠన, శ్రవణములకుపయుక్తమగునట్లు ముద్రింపఁ జేసి అస్తికలోకమునకు మహాపకారమొకర్చిన శ్రీవేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారికిని, అష్టాదష్టాదు దీనికి తగినపలకాలనిచ్చుచు అత్యుత్సాహముతో దీనిప్రకటనమునకుఁ దోడ్పడిన, వారికుమారులగు, ప్రకృతిము అంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ పరిషత్తుభ్యులయిన, జే. శ్రీనివాసశాస్త్రిగారికిని, వారిసంతతికిని పరమేశ్వరుఁ డాయురారోగ్యైశ్వర్య భాగవై రాగాద్యదులనిచ్చి కాపాడుగాక.

శివభక్తశిఖామణి లీపురాణ పారాయణముచే పరమేశ్వరుననుగ్రహమునకుఁ బాతులయి ఇహపరసుఖముల బడయుదురుగాక.

స్వస్త్వస్తు సమస్త జగతాం.

సర్వేషాం సమస్తసన్మంగళాని భవంతు.

ఇట్లు,

విన్నవించు భక్తవశంవదూడు,

కే. వేంకటరామశాస్త్రి,
వేదాంతవిద్వాచ్చిరమణి.

బళ్ళారి.

పంపాక్షేత్రము.

శ్రీయశువైతర
థుక్త పూర్ణము.

10-4-33.

శ్రీపంపామాహాత్య విషయాను క్రమణికా.

అధ్యాయ సంఖ్యా.

వి ష యాః.

పుట సంఖ్యా.

పూర్వభాగః.

౧	సూతశౌనకాది ప్రశస్తి తరనిరూపణం	...	౧
౨	సప్తర్షీణాం పంపాక్షేత్రాగమనం	...	౫
౩	" " క్షేత్రపాల దర్శనం	...	౮
౪	బ్రహ్మదీనాం కైలాసగమనం	...	౯
౫	పంపాదేవ్యై ఈశ్వరేణ వరప్రదానం	...	౧౧
౬	పంపయా గంధర్వాయ శాపప్రదానం	...	౧౪
౭	శ్రీపంపా విరూపాక్షేశ్వరయో ర్వివాహః	...	౧౬
౮	హరమిత్రోపాఖ్యానం. తస్య విరూపాక్షా ద్వరప్రాప్తిః	...	౧౮
౯	హరమిత్రవిమలాసంవాదే శివపూజా విధానం	...	౨౨
౧౦	" " శివపూజా మహిమా	...	౨౬
౧౧	కల్యాణతీర్థ ప్రశంసా	...	౩౧
౧౨	బకదాల్భ్యతీర్థ మహిమా, హరమిత్రస్య ముక్తిః	...	౩౩
౧౩	ఋషిశృంగాయ శివేన వరప్రదానం	...	౩౭
౧౪	అతివక్త్రస్య సుందరశరీర ప్రాప్తిః	...	౩౮
౧౫	క్రతుతీర్థ ప్రశంసా. పుండరీకనామక దానవపథః	...	౪౨
౧౬	గంధర్వాణాం కిన్నరేశ్వర ప్రత్యక్షం	...	౪౪
౧౭	కిన్నరేశాయ మాతంగీప్రదానే వాగ్దానం	...	౪౮
౧౮	మాతంగీకిన్నరేశయో ర్వివాహః	...	౫౧
౧౯	సిద్ధేశ్వరతీర్థ మహిమా	...	౫౩
౨౦	వరాహపుత్రతీర్థ ప్రశంసా-వరాహవ్యాధయో ర్ముక్తిః	...	౫౬
౨౧	కాంచనతీర్థ ప్రశంసా-రాక్షసాయ అభయప్రదానం	...	౬౦
౨౨	" " రాక్షసస్య దేవత్వప్రాప్తిః	...	౬౨
౨౩	" " మాండవ్యాశ్రమమాధవీపాలివ్రత్యాది	...	౬౪
౨౪	శ్రీతథేనుకాంతయో శృతర్చనఋషి సందర్శనం	...	౬౯
౨౫	శతర్చనయమసంవాదః-విమలాతీర్థ ప్రశంసా	...	౭౧
౨౬	" " శంఖిలస్య చండాలజన్మప్రాప్తిః	...	౭౪
౨౭	" " చండాలాదీనాం శివలోకప్రాప్తిః	...	౭౬
౨౮	విరూపాక్షేణ జాంబవతేవర ప్రదానం	...	౭౯
౨౯	జాంబవతో శివసేవకద్విజరాక్షసత్వ మోచనం	...	౮౨

అధ్యాయ సంఖ్య.

విషయాః.

పుట సంఖ్య.

౩౦	భద్రాయా జాంబ వస్త్రంప్రతి స్వపురావృత్తి కథనం	...	౮౪
౩౧	భద్రాతపోవిఘాతాయ సమాగతదేవస్త్రీ విఫలాశా కథనం	...	౮౬
౩౨	“ “ “ పార్వత్యా దేవదూతప్రేషణం	...	౯౦
౩౩	దూతస్య శాపప్రదానపూర్వకం భద్రాయా విధ్యాచలనివాసః	...	౯౨
౩౪	భద్రాయైవరప్రదానపూర్వకం పునఃపార్వత్యా సంపాక్షేత్రానయనం	...	౯౪
౩౫	దేవదూతస్య శివానుగ్రహేణ భృంగీత్వ ప్రాప్తిః	...	౯౭
౩౬	భద్రాజాంబవతేశయో ర్వివాహః	...	౯౮
౩౭	గంధర్వకన్యకాదర్శనాత్ అగ్నిపఙ్కుషే రంతర్ధానం	...	౧౦౧
౩౮	శంకరజేత్రమహిమా-కన్యకానా మగ్నిపస్యచ వివాహః	...	౧౦౨
౩౯	అగస్త్యతీర్థప్రశంసా-చిత్రసేనస్య దేవలోక ప్రాప్తిః	...	౧౦౫
౪౦	సోమతీర్థప్రశంసా-చంద్రస్య శివభూషణతా ప్రాప్తిః	...	౧౦౮
౪౧	వ్యాఘ్రేష్టతీర్థ ప్రశంసా-విద్యాధరస్య వ్యాఘ్రముఖత్వ నివృత్తిః	...	౧౧౧
౪౨	చర్పాతీర్థ ప్రశంసా	...	౧౧౧
౪౩	నాభిమతీర్థ ప్రశంసా	...	౧౧౩
౪౪	“ “ దేవానాం మృగత్వ నివృత్తిః	...	౧౧౬
౪౫	ఉమాసదాశివయో ర్వివాహః	...	౧౧౮
౪౬	మాణిభద్రేశ్వర మాహాత్మ్యం-అమృతతీర్థ ప్రశంసా	...	౧౨౦
౪౭	“ “ పాపనాశనతీర్థ ప్రశంసా	...	౧౨౨
౪౮	పాపవిమోచనతీర్థ మాహాత్మ్యే శంభునా అగ్నే ర్గర్వభంజనం	...	౧౨౫
౪౯	“ “ దేవానాం పశుత్వ నివృత్తిః	...	౧౨౮
౫౦	ప్రసన్నతీర్థ మహిమా	...	౧౩౧
౫౧	ఋషభతీర్థ ప్రశంసా	...	౧౩౪
౫౨	రత్నతీర్థ ప్రశంసాయాంకు బేరస్య పునఃరాజ్యప్రాప్తిః	...	౧౩౮
౫౩	ముక్తితీర్థ “ వైశ్యానాం కీటయోనే నివృత్తిః	...	౧౪౦
౫౪	మాణిభద్రోపాఖ్యానం	...	౧౪౨
౫౫	మాణిభద్రేశ్వరస్య తపఃప్రవృత్తిః	...	౧౪౬
౫౬	మాణిభద్రేశ్వరేణ సర్వమంగలాంప్రతి మృగప్రేషణం	...	౧౫౧
౫౭	మాణిభద్రేశ్వర వివాహసన్నాహ వర్ణనం	...	౧౫౬
౫౮	సర్వమంగళామాణిభద్రేశ్వరయో ర్వివాహః	...	౧౬౧
౫౯	కకుభతీర్థ ప్రశంసా	...	౧౬౪
౬౦	నాగతీర్థ మహిమా	...	౧౬౬
౬౧	మాల్యవద్గిరి మహిమా	...	౧౭౨

అధ్యాయ సంఖ్య.

విషయము.

పుట సంఖ్య.

౬౨	గుంజాన గమప్రవాహవర్ణనం	...	౧౭౭
౬౩	ఖమ్మారుసంగమ, అమరీసంగమప్రవాహవర్ణనం	...	౧౮౦
౬౪	శ్రీకుండల, వికుండలయోఃస్వర్ణప్రాప్తిః	...	౧౮౪
౬౫	శబరీతీర్థ, వ్యాధారణ్యమహిమా	...	౧౮౬
౬౬	ఆమృతూటేశ్వరమహిమా	...	౧౯౦
౬౭	* రంగనాథనామకతివప్రదూర్భావః	...	౧౯౪
౬౮	పుష్కరతీర్థమహిమా	...	౧౯౯
౬౯	* తారాపర్వతమహిమా	...	౨౦౧
౭౦	కపిల, మలప్రహరణీతీర్థప్రభావః	...	౨౨౩
౭౧	కలితారకతీర్థప్రభావః	...	౨౨౫
౭౨	* సీతానరోవరవర్ణనం	...	౨౨౭
౭౩	* సీతానరోవరమహిమా	...	౨౩౧
౭౪	* రామతీర్థమహిమానువర్ణనం	...	౨౩౪
౭౫	* కోటిలింగతీర్థప్రశంసా	...	౨౩౯
౭౬	* చక్రతీర్థప్రశంసా	...	౨౪౩
౭౭	గౌరీముఖతీర్థమహిమా	...	౨౪౭
౭౮	* మత. గగిరిమాహాత్మ్యం	...	౨౫౧
౭౯	అగ్నితీర్థప్రభావః	...	౨౫౬
౮౦	సాంబతీర్థవర్ణనం	...	౨౫౯
౮౧	కుమారతీర్థవర్ణనం	...	౨౬౧
౮౨	వ్యాసాశ్రమవర్ణనం	...	౨౬౬
౮౩	వ్యాఘ్రాసురకథా	...	౨౭౭
౮౪	హరిణపుత్రతీర్థమాహాత్మ్యం	...	౨౮౩
౮౫	వ్యాఘ్రాసుర, గజాసురవధః	...	౨౮౭
౮౬	హరిణపుత్రతీర్థమహిమా	...	౨౯౦
౮౭	దాక్షాయణీజననం	...	౨౯౦
౮౮	శ్రీదాక్షాయణీవిరూపాక్షయోర్వివాహః	...	౨౯౪
౮౯	నందీశ్వరాత్ దక్షస్యశాపప్రాప్తిః	...	౨౯౪
౯౦	దేవీకుండ, సువృత్తితీర్థ, బకదాల్భ్యాశ్రమమహిమా	...	౨౯౭
౯౧	* ముక్తికృసింహమాహాత్మ్యం	...	౩౦౪
౯౨	* " " విద్యేషణస్యముక్తిః	...	౩౦౪
౯౩	* తారకేశ్వరాది నవదుర్గాంతానాం అవతారః	...	౩౦౭

అధ్యాయ సంఖ్య.

విషయము.

పుట సంఖ్య.

౯౪	* వ్యోమకేశ్వరమాహాత్మ్యం	...	3౧౨
౯౫	" " సుధర్మస్య చుతోత్పత్తిః	...	3౧౪
౯౬	మన్మథఖిత్తోపరివ్యోమకేశవప్రభావ వర్ణనం	...	3౧౬
౯౭	బ్రహ్మకుండతీగమహిమా	...	3౧౯
౯౮	భువనేశ్వరీ మహిమానువర్ణనం	...	3౨౨

మధ్యమభాగః.

౧	సప్తర్షిః హేమకూటదర్శనం	...	౧
౨	" " పంచాక్షత్ర ప్రవేశః	...	౪
౩	" " దేవమంటప నాన్నిధ్యప్రవేశః	...	౮
౪	" " విరూపాక్షపూజనం	...	౧౧
౫	" " కృతమానసపూజా	...	౧౪
౬	అష్టోత్తరతనూమసాత్రం	...	౨౦
౭	సప్తరీణాం పంచాక్షత్రనివాసకథనం	...	౨౩
౮	భరిద్వాజం త్రివిష్టవృద్ధప్రశ్నః	...	౨౫
౯	పూర్వద్వారే కిన్నరేశ్వరస్తవః	...	౨౮
౧౦	" " కిన్నరేశ్వరమహిమా	...	౩౦
౧౧	దక్షిణద్వారే జాంబవతేశ్వర మాహాత్మ్యం	...	3౨
౧౨	పశ్చిమద్వారే సోమనాథ మాహాత్మ్యం	...	3౪
౧౩	ఉత్తరద్వారే మాణిఖదేశ్వర మాహాత్మ్యం	...	3౭
౧౪	ఆగ్నేయనైర్వృత్యోపద్వార ప్రశంసా	...	3౯
౧౫	వాయవ్యేశా నోపద్వారప్రశంసా	...	౪౧
౧౬	రంభాశిలాది తీర్థప్రశంసా	...	౪౩

హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానం.

౧౭	వసిష్ఠవిశ్వామిత్ర సంవాదః	...	౪౭
౧౮	హరిశ్చంద్రస్య మృగయావర్ణనం	...	౪౯
౧౯	వసిష్ఠధర్మోపదేశః	...	౫౩
౨౦	మాయావరాహ ప్రభావః	...	౬౦
౨౧	విశ్వామిత్రరోషావిర్భావః	...	౬౩
౨౨	హరిశ్చంద్రేణ చండాలకన్యకాదర్శనం	౭
౨౩	కౌశికేన హ శ్చంద్రరాజ్యాపహరణం		

అధ్యాయ సంఖ్య.

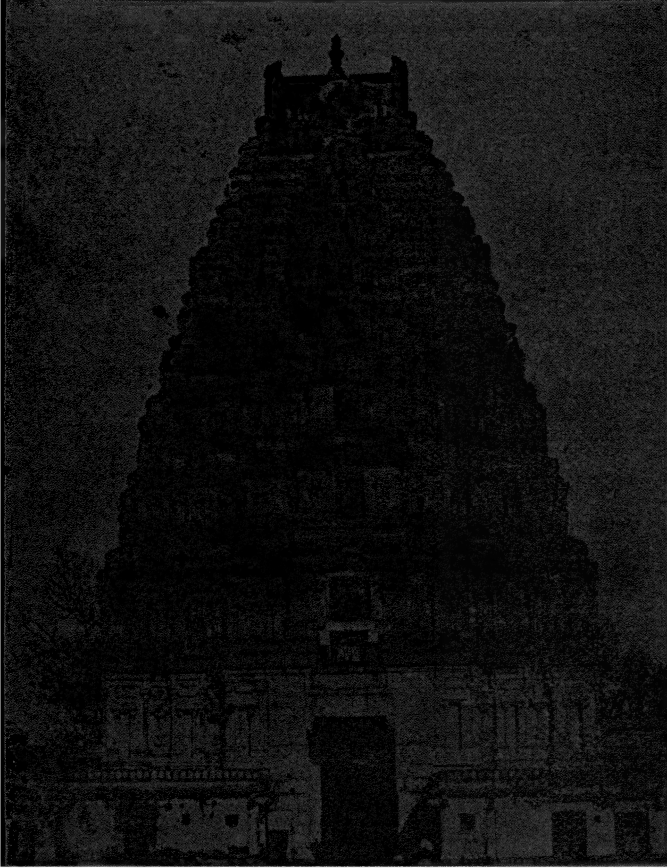
విషయము.

పుట సంఖ్య.

౨౪	హంశ్చంద్రస్య రాజ్యాన్నిర్ణయము	...	౭౫
౨౫	మాయావహ్ని సృష్టిః	...	౭౯
౨౬	చంద్రవతీ విక్రయః	...	౮౫
౨౭	వీర బాహుదర్శనం	...	౯౦
౨౮	హరిశ్చంద్రేణ శృణాసరక్షణం	...	౯౬
౨౯	చంద్రవత్సాసర్వదప్తలోహితాశ్వదర్శనం	...	౧౦౦
౩౦	చంద్రవతీవధః	...	౧౦౫
౩౧	బ్రహ్మదిభిః హరిశ్చంద్రాయ వరప్రదానం	...	౧౧౦
౩౨	పాపవినాశనాశ్వమేధ తీర్థమహిమా	...	
ఉత్తరార్ధం.			
౧	* మన్యుఖతీర్థోత్పత్తికథనం	...	౧
౨	మన్యుఖతీర్థే అవాంతరతీర్థప్రశంసా	...	౪
౩	నలేశ్వరాది యోగ సృసింహపర్యవృత్తదేవకథనం	...	౮
౪	మహాకాళాది శక్తిత్రయపదన్యాసాంతకథనం	...	౧౨
ఉత్తరభాగః.			
౧	దేశకాలాధికారి నిరూపణం	...	౧
౨	వేదమాహాత్మ్య కథనం	...	౩
౩	వేదవ్యాససక్రమః	...	౫
౪	సవవిధసృష్టికథనం	...	౯
౫	భువనకోశదేశ నిర్ణయః	...	౧౨
౬	కాలాధికారి నిరూపణం	...	౧౮
౭	సదాచారకథనం	...	౨౨
౮	పంచాక్షరీమహిమా. ఆశ్చర్యకథనం	...	౨౫
౯	,, ,, విభూతికథనం	...	౨౯
౧౦	పంచాక్షరీ ప్రాసాదాది కథనం	...	౩౨
౧౧	పంచార్థచరణ ప్రశంసా	...	౩౪
౧౨	పాశుపతివ్రత నిరూపణం	...	౩౭
౧౩	శైవచర్యా మహావ్రతనిరూపణం	...	౪౦
౧౪	కాలాముఖప్రశంసా	...	౪౩
౧౫	కాలాముఖమత నిరూపణం	...	౪౬
౧౬	అష్టాంగయోగ నిరూపణం	...	౪౮

శ్రీ

పంపావిరూపాక్షేశ్వరదేవాలయ

గోపుర మహాద్వారము.

రణాః, రుద్రాక్ష మాలాభరణా భస్మరేఖాంకితాంగకాః ౧౧. జటావల్కల సం
యుక్తా శ్శివధ్యాన పరాయణాః, తాన్ద్రప్రస్వా మునయస్తత్ర ప్రత్యుత్థానాసనాదిభిః
౧౨. పూజయిశ్వా యథాన్యాయం పాద్యార్ఘ్యచమనీయకైః, దత్త్వాసనాని మా
ర్గాణి కాశేయాని మహాన్తచ ౧౩. అనేవస్తమునిశ్రేష్ఠా భావజ్ఞా శ్శౌనకాదయః,
తైస్సత్కృతా మహాత్మానో ధ్వస్తాఖిలపథిశమాః ౧౪. విధిజ్ఞా స్తైర్వృతాభక్త్యా
సర్వసంభార సంభృతం, స్వయ మా రేభిరే కర్తు మధ్వరం దీక్షయాన్వితాః ౧౫.
తమాశ్రమమగాత్సుత శ్శిష్యేవ్యాసఋషే స్తదా, దద్యశు స్తంమహాత్మానం జటా
వల్కలమండితం ౧౬. ప్రసన్నవదనం శాస్త్రం భస్మదిగ్ధ కశేబరం, సర్వశాస్త్రార్థ
తత్త్వజ్ఞం సర్వభూతహితే రతం ౧౭. వ్యాసప్రసాదసంపన్నం పురాణాగమవాచకం,
పూజయామాసు రత్యతం భక్తిజ్ఞానైకమానసాః ౧౮. సత్రాస్తే శౌనకాద్యాశ్చ
నైమిశీయా మహర్షయః, కథామృత రసాస్వాద కుతుకాయత్రమానసాః ౧౯.
దత్త్వా బ్రహ్మసనదివ్యం తదగ్రేసుస్థిరాసనే, స్థితాః పాంజలయస్సర్వే ప్రోచుస్సు
తం మహామతిం ౨౦. బ్రాహ్మం పురాణం ప్రథమం పాద్యం వైష్ణవమేవచ, శైవం
భాగవతంచైవ భవిష్యం నారదీయకం ౨౧ స్కాండు లైంగం తథాగ్నేయం
బ్రహ్మకైవర్తమేవచ, మార్కండేయంచ వారాహం కార్మం వామనమేవచ ౨౨.
మాత్స్యం తథాగారుడంచ బ్రహ్మాండంచ తతఃపరం. అష్టాదశపురాణాని నేతిహాసాని
కృత్స్నశః ౨౩. అన్యాయపపురాణాని మహాంత్యస్తాదశాపిచ, త్వత్త శ్శ్చుతాన్య
శ్రేష్ఠాణి భక్తిముక్తిప్రదానిచ ౨౪. తథాపి మానసేస్మాకం తృప్తిర్నోజాయతే
శ్వచిత్, క్షేత్రయాత్రా క్షతు ర్దేవపూజనం తీర్థమజ్జనం ౨౫ సత్కథాశ్రవణం
ధ్యాన మీశ్వరారాధనం వ్రతం, సత్సంగత్యాదికాప్యేతే నృణాం శ్రేయోవిధాయ
కాః ౨౬. కర్తుం కశ్యక్సుయాధర్మా నేతానేకేన జన్మనా, తస్మాదఖిలధర్మాణాం
ఫలమేకేన కర్మణా ౨౭. ప్రపద్యతే యథామర్త్యో లఘునా తద్వదాధునా, ఏవం
మహర్షిభిః పృష్టోబభాషే రోమహర్షణః ౨౮. * సూతః * నమస్కుర్వే మహా
దేవం చంద్రశేఖర మవ్యయం, యన్మాయామోహితాత్మానో జనా విషయదుర్మదాః
౨౯. యత్స్వరూపం నజానంతి సంసారాంబుధిబాడబం, నమత్సురశిరోరత్న నీరా
జితపదద్వయం ౩౦. ప్రణమామి తమీశానం సర్వవ్యాపిన మవ్యయం, యచ్ఛృ
త్వా ముచ్యతేజంతు రజ్ఞానోత్థమహాభయాత్ ౩౧. పంపామహాత్యయ మతులం శ్రావ
ణీయం తదేవవః, శృణుధ్వ మృషయస్సర్వే పంపామహాత్యయముత్తమం ౩౨. గౌరీ
శంకరసంవాదం పంపాక్షేత్రస్య వైభవం, యచ్ఛృత్వా శాంకరపదం ప్రోషోత్వా

శునసంశయః 33. ధన్యోహమస్మి భవతాం సంగత్యానఘయా నయా, యయా
 |వసంగస్సమభూ దిదానీం సత్కథాపకే 34. యాయంధన్యాశ్చ యత్ప్రీత్యా
 దభూల్లోకహితంమహత్, నారదః పర్యటణ్లోకా పరానుగ్రహ కామ్యయా 35.
 తత్రతత్ర కలేద్దోషా నిరీక్ష్యకరుణాపరః, పాపిష్ఠా బహుభాద్యష్ట్యా తానుధర్మం
 త్వరాన్వితః 36. సత్యలోకం సమాగమ్య దదర్శపితరంస్వకం, లోకపాలైస్సమూ
 యుక్తం సరస్వత్యేడితం సదా 37. చతుర్భిర్వదన్తై ర్వేదానుచ్ఛరంతం సుభక్తిరః,
 సత్త్వా బ్రహ్మణమమలం నారదఃప్రాహ నమధీః 38. * నారదః * సంచరన్పృ
 థివీం సర్వాంసుఖం నో దృష్టవానిహ, కలినా ఘోరరూపేణ బాధితా జనతాప్రభా!
 39. తేన లుప్త సదాచారాః పితృమాతృవిహింసకాః, పరాన్నాసక్త హృదయాః
 చరస్వహరణే రతాః 40. వేదమార్గపరిభ్రష్టా స్సర్వేపాషండ సంశ్రయాః, నిషిద్ధా
 హారనిరతా వేదవిక్రయజీవినః 41. పాంచరాత్రాది పాషండ మతాచారరతా
 స్సదా, బ్రాహ్మణాః క్షత్రియైశ్చ శ్శూద్రాశ్చైవ తథాన్వయజ్ఞాః 42. సమసం
 వ్యవహారాశ్చ భ్రష్టాశ్రమ పరిగ్రహాః, దాంభికాః కుత్సితాచారా మానినః పరహిం
 సకాః 43. ఏతే సంతిదురాత్మానః కతాఘోరేతు పద్మజ! అల్పాయుషా మశక్తా
 నా మేతేషాంగతి రుత్తమా 44. అనాయాసేన సర్వజ్ఞ కథంభూయాద్వద ప్రభా!
 ఉపాయం కృపయాబ్రూహి కల్మషధర్మహేతవే 45. త్వమేవవేత్సి సర్వంమే
 త్వాంవినా కోఽస్తిభూతలే, ఇత్యుక్తం నారదంధృష్ట్యాప్రోవాచ భగవానజః 46.
 * బ్రహ్మ * సాధుపుష్టం త్వయాలోకహితార్థం మునిసత్తమ! వక్ష్యేహం శృణు
 తద్భక్త్యా రహస్యం వేదసమ్మితం 47. పురా కైలాసనగరే శంకరంలోకశంకరం,
 వస్రచ్చ పరమైకాంతే భక్త్యైకాగ్రధియా సతీ 48. * పార్వతీ * దేవదేవ భగ
 న్నాథ కరుణాకర శంకర! పాపినాం పరమాముక్తి రనాయాసం భవేత్కథం 49.
 కతా దుర్మార్గనిరతా భవిష్యంతి ఖలాజనాః, అజ్ఞానధ్వస్తసుజ్ఞానా శ్శిశ్నోదరపరా
 యణాః 50. నిరయే నిపతిష్యన్తి స్వకృతైః పాపకర్మభిః, ఏతేషాం జాతుచిచ్ఛిద్ధా
 నోదేతిపరమేశ్వరే 51. అతః కథమమీ సర్వే తరేయస్రుఃఖసాగరం, భగవద్దివ్య
 పాదాబ్జం శర్మదం ప్రాప్నుయఃకథం 52. విలోక్యతా సహంసర్వాన్ పాపసింధా
 నిమజ్జతః, కథాం పుణ్యప్రదాం లోకే సర్వపాపప్రణాశినీం 53. త్వన్ముఖా త్వమ్య
 గాకర్ణ్య ప్రకటికర్తు ముత్సహే, స్త్రీహం మూఢా నజానామి తత్త్వంభగవత స్తవ
 54. యశ్చ సూక్ష్మతమోపాయో భవదుఃఖ నివారణే, యస్య శ్రవణత సర్వతీర్థ
 స్నానఫలంతథా 55. క్షేత్రయాత్రాఫలం సర్వదేవదర్శనజం ఫలం, సర్వకర్తుఫలం
 సర్వమంత్రానుష్ఠానజంఫలం 56. సర్వదానఫలం సర్వపురాణ శ్రుతిజంఫలం, సర్వ

ప్రతీఫలం సాధుసహవాసభవంఫలం ౫౭. సంప్రాప్త్య మానవస్సద్యో యథా
ముక్తో భవిష్యతి, తాదృశీం భగవద్భక్తి దాయినీం భవనాశినీం ౫౮. కథాం కథ
యదేవేశ తవాప్తిమయిచేత్త్సహ, ఇత్యుక్తాం స్వపియాం శంభురాలోక్య పరమా
దరాత్ ౫౯. ప్రోక్తవాన్ కలిదోషఘ్నం రహస్యం వేదభాషితం, * ఈశ్వరః *
సాధుపృష్టం త్వయాదేవి లోకానా ముపకారకం ౬౦. కస్మైచి న్నమయాప్రోక్తం
రహస్యమిద ముత్తమం, భక్త్యేకాగ్రధియస్తేఽద్య వక్ష్యామి సుఖదాయకం ౬౧.
మమ మాహాత్మ్యమమలం కలికల్మషనాశనం, ముక్తిదం కలిజానాంచ పంపాక్షేత్రస్య
వైభవం ౬౨. విరూపాక్షస్యచరితం పంచక్రోశాధిపస్యమే, హేమకూటగిరే స్తుంగ
భద్రాయా దేవి సత్కథాం ౬౩. తీర్థానాం సప్తకోటినాం మాహాత్మ్యంవచ్చిపార్వతి!
ఇదంపవిత్రంపాపఘ్నం సదేయందుర్ధియే క్వచిత్ ౬౪. దుర్విసితాయ మూఢాయగురు
ద్రోహరతాయచ, అభక్తాయ కుశీలాయశివనిందాపరాయచ ౬౫. సదేయం సర్వ
భాదేవి గోపనీయం ప్రయత్నతః, సచ్చాత్రాయ సుశీలాయ శైవానుష్ఠానశీలినే ౬౬.
శాంతాయ భక్తియుక్తాయ సన్మార్గనిరతాయచ, మద్భక్తాయ మహాయోగనిరతాయ
మదాత్మనే ౬౭ ఆహూయ భక్త్యాదాతవ్యం మాహాత్మ్యంమమపార్వతి! ఇత్యుక్త్వా
పార్వతీంప్రహ ప్రత్యక్షరమనోహరాం ౬౮. సంహితాం శాంకరీం దివ్యాం కలికల్మ
షనాశినీం, తాంజగ్రహ తదాసాధ్వీ పార్వతీ భక్తిసమ్రథీః ౬౯. స్కందం కుమార
మాహూయసాపి సంప్రోక్తవత్యభూత్, సనత్కుమారఋషయే స్కందఃప్రదాచ్చి
వాఙ్మయా ౭౦. మహ్యంప్రహ ఋషిస్సాక్షా త్పంపామాహాత్మ్యమిష్టదం, తత్తే కించి
త్ప్రేవక్ష్యామి శ్రుతం యాథార్థ్య ముత్తమం ౭౧. ఇత్యుక్త్వా నారదాయాదా
ద్భ్రహ్మ శాంకర సంహితాం, నారదో వ్యాసమునయే పురాణమిద మబ్రవీత్ ౭౨.
వ్యాసానుగ్రహతశ్చాహం జ్ఞాతవాం స్తన్నుభాత్తథా, తత్ప్రేవక్ష్యామి యుష్మాకం
యాథామతి మహర్షయః ౭౩ రహస్యానాం రహస్యంత ద్గోపనీయం ప్రయత్నతః,
శివభక్తాయ శాంతాయ ధీమతేచ ముముక్షువే ౭౪. వక్తవ్యమిద మన్యస్మై నక
దాచి త్సుఖప్రదం, దుఃఖాంబుధా నిమజ్జం లోకమాలోక్య శంకరః ౭౫. శ్రీమ
ద్భారతవర్షస్య దక్షిణేభాగ ఆస్థితః, తుంగభద్రానదీతీరే విరూపాక్షాఖ్యయా శివః
౭౬. అస్యవృత్త ముదారంత త్పంపామాహాత్మ్యనామకం, పురాణసారా నుద్భృత్య
నిర్మితం మునినాపురా ౭౭. శ్రోతవ్యం పఠనీయంచ శర్మదం సర్వదేహినాం, అస్య
శ్రవణమాత్రేణ జనాయాస్యంతి సద్గతిం ౭౮. ఉదేతి భక్తిరీశానే పఠనాదస్యనిర్మ
లా, ఏతత్పుణ్యతమం త్యక్త్వా శ్రోతు మన్యద్యధచ్ఛతి ౭౯. మందస్త్రుషార్దిత
స్త్యక్త్వానదీం ఖనతిధన్వని, కరస్థాపుత ముత్స్సృజ్య కదన్నయాచతే ధ్రువం ౮౦.

శృణోతి యస్తువిధినా జీవన్ముక్త స్సవవహి, సపూజ్యో భగవత్పాద కరుణాభాజనం
భవేత్ ౧౧. తుష్టా న్తత్పితరస్సర్వే శివసాయుజ్య మాప్నుయః, సర్వలోకేషు
పూజ్యోహి కృతార్థశ్శివసంమతః ౧౨. ఏవం సుధాసారవచాంసి యోగినో నిశమ్య
సూతస్యచ హర్షనిర్భరాః, తదా మహాదేవకథామృతైక శుశ్రూషవస్తే మున
యస్త్యహోచన్ ౧౩. * * *

ఓంతత్సదిత్యాది మహాపురాణే స్కాందే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే
పూర్వభాగే సప్తర్షియాత్రాప్రకాశికాయాం సంహితాయాం సూత
శౌనకాదిప్రశ్నోత్తరనిరూపణం నామప్రథమోఽధ్యాయః. ౧.

* శౌనకాదయః * సూతసూతమహాప్రాజ్ఞ స్వాత్మజ్ఞానవతాంవర, త్వద్వా
క్యామృతనివ్యందై స్సర్వేసంజీవితావయం ౧. పంపాక్షేత్రస్యమాహాత్మ్యం విరూ
పాక్షస్యచైవహి, బ్రూహి నో విస్తరంసాధో సర్వసౌఖ్యప్రదాయకం ౨. క్షుధాన
బాధతేఽస్మాకం త్వద్వాక్యామృతపానతః, త్వత్తఃపరతరోవక్తా వర్తతేనైవకశ్చన ౩.
శ్రుత్వామునీనాం తద్వాక్యం శ్రుతిద్వంద్వసుఖంకరం, ముదాసూతస్తదాప్రాప
తాపసానిదముత్తమం ౪. * శ్రీసూతః * న త్వాదేవంవిరూపాక్షం హేమకూటాధి
వాసినం, వత్సేహంతత్కథాంధివ్యాం సర్వపాపప్రణాశినీం ౫. సప్తర్షియోమహా
ప్రాజ్ఞా యాత్రాంపతిమహేశితః, పంచకోశాత్మకంక్షేత్రం సమాజగ్ముర్ముదాన్వి
తాః ౬. ప్రాదక్షిణ్యేనయాత్రాంవై కృత్వాస్వర్ణనగాధిపం, సమభ్యర్చ్యవిరూ
పాక్షం ప్రాప్యతత్పదవీంశుభాం ౭. తత్రైవసంస్థితాస్తేతు నక్షత్రపదవీంగతాః, సమ్య
గ్దర్శననిష్ఠాశ్చ నివసంతిమహానగే ౮. ఇత్కుక్తవంతంతంసూతం పునఃప్రాచుర్మహర్ష
యః, * శౌనకాదయః * సప్తర్షియోమహాత్మానః కథంయాత్రార్థమాగతాః? ౯.
కుత్రకుత్రస్థితాప్యేతే పంచకోశాత్మకేశుభే? దదృశుఃకానితీర్థాని దేవతాయతనా
నిచ? ౧౦. నగేశు హేమకూటాద్రి ప్రముఖేషుమహత్సుచ, అటంతఃక్షేత్రమఖిలం పద
వీంకాంగతాఃప్రభా? ౧౧. ఏతదన్యచ్ఛసర్వంనో బ్రూహిజ్ఞానవతాంవర! ఇత్కుక్త
స్సఋషీదృష్త్వా ప్రావాచపరయాముదా ౧౨. సాధుసాధుమహాప్రాజ్ఞా గరి
ష్ఠఃపశ్యఏవహ, వాక్యంశృణుతకల్యాణదాయకం ముక్తిదంన్యథాం ౧౩. శ్రోతార
శ్చైకచిత్తేన భవేయ్యుర్మదితేవరాః, వక్తుస్సఫలతాయాతి వాణీవై సత్యశోభినీ ౧౪.
సనత్కుమారఃపరమం పృష్టవాన్ స్కందమాదరాత్, * సనత్కుమారః * స్కం
దతత్త్వార్థసద్భావ ప్రభావపరమోదయ ౧౫. భగవద్భవ్యచరితం పంపామాహాత్మ్య

నామకం, సప్తర్షి ధ్యానసంరూఢం విరూపాక్షస్యవైభవం ౧౬. వక్ష్యమర్హసివిశ్వా
 త్కృతత్వజ్ఞానవతాంవర ! ఇత్యుపేర్వాక్యమాకర్ణ్య స్కందః పోవాచ
 భక్తితః ౧౭. * స్కందః * సాధ్వీతేబుద్ధిరుత్పన్నా విరూపాక్ష కథాస్వయం,
 సనత్కుమారవక్ష్యామి శృణుసర్వైస్సుగోపితం ౧౮. హిమవత్పర్వతా గ్రేతు
 తపస్తేపురుహర్షయః, కశ్యపోఽత్రిర్భుద్వాజో విశ్వామితోఽభగతమః ౧౯.
 జమదగ్నిర్వస్థిచశ్చ సదారాస్సహశిష్యకాః, శాంతావాతాశనాఃపుణ్యా భగవ
 త్ధ్యానతత్పరాః ౨౦. కదాచిదృషివాక్యైస్తే శ్రుత్వామాహాత్మ్యవిప్లవం, విరూపా
 క్షస్యచరితం గీయమానంమహర్షిభిః ౨౧. నైమిశారణ్యానిలయై స్సహశిష్యప్రశి
 ష్యకైః, తచ్చుత్వామునయస్సర్వే మహదాశ్చర్యసంయుతాః ౨౨. గచ్ఛామో
 యత్రపంపాయాః క్షేత్రమస్తిహిభూతలే, సాధయామోబహునిష్ఠా విరూపాక్షాద్వ
 యంవరా ౨౩. విరూపాక్షస్తువిశ్వేశ స్తుంగభద్రాతు జాహ్నువీ. పంపాకాశీసమా
 దివ్యా భుక్తిముక్తిప్రదాయినీ ౨౪. ఇతినిశ్చిత్యతేసర్వే పంపాంపతి యయుర్ద్వితం,
 తత్రతత్రపురాణ్యాశు తీర్త్వాతీవశుభానిచ ౨౫ నదీక్షేత్రగీర్ణపుణ్యా నవలోక్యతత
 స్తతః, పుణ్యాన్యరణ్యాని మునీయోగనిష్ఠాసుపూజ్యచ ౨౬. బహుదూరంగ
 తాస్తేవై దక్షిణాశావకాశినః, విచార్యతత్రతత్రస్థాః ఋషీపంపాపురీస్థుం ౨౭.
 అత్రైవవర్తతేపంపా హేమకూటస్యసన్నిధౌ, శ్రుత్వాప్యేవంపచస్తేషాం భక్తిసమ్రా
 మహర్షయః ౨౮. దదృశుర్న పురీంపంపాం సమీపస్థామపిద్విజాః, చింతామవా
 పురత్యంతం క్షేత్రదర్శనకాతుకాః ౨౯. కస్మాదేతోరహస్మాభిః పురీయంనావలో
 కితా? కింమార్గవ్యత్యయోఽస్మాకం మనాంసివికలానికిం ౩౦. బహుదూరమిహ
 యాతా మార్గశాంతాఃక్షుధాకులాః, వ్యాకులాస్సౌవయంసర్వే దేవోస్మానుగత
 స్పృహః ౩౧. కేనోపాయేననగరం పశ్యామోద్యసమీపతః, ఇతిచింతాసమాయు
 క్తా స్సమాజగ్ను స్సమీపతః ౩౨. భస్మోఽద్ధూళితసర్వాంగా రుద్రాక్షాభరణా
 న్వితాః, స్తోతుంప్రాగేభిరేదేవం విరూపాక్షంసుభక్తితః ౩౩. * సప్తర్షయః * స్వా
 మిన్నమస్తే ఽఖిలదేవశంభో ప్రసేద విశ్వేశ్వరవిశ్వరూప! సంసారవాఙ్మోక్షమిమగ్న
 చిత్తా నస్మాకసముత్తరయ దేవదేవ! ౩౪. త్వత్పాదసందర్శనతో భవత్ఫలం పూత
 శ్వపాకోఽప్యఘసంచయార్దితః, కింవర్ణయామ శ్శివతేదయాభుతాం చండాలదేవేషున
 మానభావాం ౩౫. క్షేత్రంతవేదంత్యరితంఫలప్రదం సత్పుణ్యకాయైకనిషేవ్యమేవం,
 నిశ్చిత్యతద్దర్శనసక్తచిత్తా అస్తాకురుత్వంసమనోరథానిహ ౩౬. అస్తాదపి క్షేత్రవ
 రాన్నచ్చాన్యత్ క్షేత్రంమహాపాప సుతాపనాశకం, తస్తాదవశ్యంవయమంబికాధవం
 క్షేత్రాధినాథంశరణప్రజామః ౩౭ పోచీనవాచుయమిపుంగవాస్తే పరాత్మసంజా

తనుకాతుకాదిహ, తపాంస్యనేకాని విధాయతీవం సిద్ధింగ తాస్సిద్ధసమృద్ధబుద్ధయః
 3౮. హంతాగవాంబ్రాహ్మణపుంగవానాం వినాశకర్తాకనకాపహర్తా, మైరేయపా
 యీ గురుతల్పరూపీ ముక్తోభవత్యత్ర భవత్ప్రసాదాత్ ౩౯. సంసారదావాన
 దదాహతప్తా అన్యాసనన్యామ రయూచమానాన్, గోరీమనోనాథ కృపాకటాక్షై
 రానందితానాశుకురుష్వదీనాన్ ౪౦. స్తుత్యైవంఽరమేశానం విరూపాక్షంమహర్ష
 యః, శివప్రసాదైకపాత్రా ఇన్యభూవన్ గతకల్మషాః ౪౧. తదాతేహంద్యప్తిపథ
 మగాత్సాక్షేత్రమేదినీ, తదాతేఋషయః పాజ్ఞా స్సంజాతాత్యంతకాతుకాః ౪౨
 దద్యశుఃక్షేత్రమమలం పంచకోశాత్మకంశుభం, పుణ్యంసాభాగ్యదంన్యజ్ఞాం భుక్తి
 ముక్తిఫలపదం ౪౩. వయంధన్యతమాలోకేకృతార్థాస్సఫలాశ్చహి, జన్మాంతరకృ
 తంపుణ్యం కిమస్త్యస్తాసుసాత్త్వికం ౪౪. అహలభాగ్యమహలభాగ్యం పంపా
 క్షేత్రస్యవైభవం, పంపాకాశీతివిఖ్యాతా దక్షిణాభ్యాఽమృతప్రదా ౪౫. అనేకజ
 న్నార్జిత పుణ్యసంచయైరియంపురీ దృష్టివధానువర్తినీ, యతోవిరూపాక్ష కటాక్షదివ్య
 ప్రభావతోన్యద్భువినాస్తికించిత్ ౪౬. దృష్ట్వాతాంసత్పురీందివ్యాం పునర్దర్శనకాం
 క్షయా, గతాస్తత్రాద్భుతంలింగ మాపాతాశతలాగతం ౪౭. పంచక్రోశమభివ్యాప్య
 స్థితంబ్రహ్మాండరూపిణం, ఏకాకారంచతుర్దిక్షు వ్యాపినం దివిభూతలే ౪౮. కోటిసూ
 ర్యప్రతీకాశం కోటిచంద్రమశీతలం, కోట్యగ్నినదృశందీప్త్యా భాసయంతం దిశోదశ
 ౪౯. తిలమాత్రావకాశేన రణితంపరమాద్భుతం, యక్షకింసరగంధర్వ సిద్ధవిద్యా
 ధరైర్వరైః ౫౦. నాగైర్దేవైర్మునిశ్రేష్ఠైర్మానవైరర్చితంసదా, వేదవేదాంతసంపే
 ద్యం దివ్యమంగళవిగ్రహం ౫౧. అఖండసచ్చిదానంద రూపకంపరమేశ్వరం, దృష్ట్వా
 తివిస్మయావిప్రైః క్వగచ్ఛామోమహాత్ఫలం ౫౨. ఇతిమీమాంసమానాస్తే ఋష
 యస్సాధుసంమతాః, తేహంమధ్యాత్మముత్థాయ భరద్వాజోమహామతిః ౫౩.
 ఉవాచపరమంధర్మం మునీనాంసర్వార్థకోవిదః, * భరద్వాజః, * క్షేత్రదర్శనకాలేయో
 ఽశుచిర్భవతి మానవః ౫౪. సవై నరకమాప్నోతి క్షేత్రపాలా శృపంతిహి, ఇతివేద
 విదాంవాచో నాసత్యామునిపుంగవాః ౫౫. తస్మాద్వయంసదాచారా స్సున్నాతా
 స్సుప్త్యలంకృతాః, ఫలపుష్పైర్ముత్యాస్సస్థా గచ్ఛామోద్యమహాపురీం ౫౬ ఏవం
 భరద్వాజవచో నిశమ్యతే వాచంయమాస్తం ప్రశశంసురాదరాత్, క్షేత్రంమహేశ
 స్యతు గంతుకామాః పుణ్యోఘపాత్రం పరితోవిచిత్రం ౫౭.

*

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఋషీణాం
 క్షేత్రదర్శనంనామ ద్వితీయోఽధ్యాయః. ౨.

* శౌనకాదయః * సూతసూతమహాప్రాజ్ఞ సర్వశాస్త్రవిశారద! కిమకుర్వంత
తేసప్త ఋషయః ష్టేత్రసన్నిధౌ ౧. * సూతః * మహాత్మాసస్సమీపేతే దద్యశు
స్తీర్థముత్తమం, భద్రంభద్రశిలాఖ్యంతు సర్వపాప నిబర్హణం ౨. ష్టేత్రస్యప్రాక్తరే
సమ్యగ్భాసితం సుమనోహరం, తిందృష్ట్యాతీర్థరాజంతే ప్రణేముర్దండవద్భువి ౩.
సమోభద్రశిలేతుభ్యం భుక్తిముక్తిప్రదాయినీ! త్వయిమజ్జంతియేమర్త్యా స్తాన్మజ్జయసి
శంకరే ౪. తస్మాత్త్వంపూజనీయాసి మాతరస్మానవాధునా, త్వమేవగతిరస్మాకం
త్వమేవఫలదాయినీ ౫. ఇతిస్తుత్వాధనుస్సూతా విధిపూర్వకమాదరాత్, శుద్ధః
స్తాన్వితాస్త్ర స్థితంనందీశ్వరంశుభం ౬ ఉరుశృంగస్థమఖిల సురబృందనిషేవితం,
ప్రత్యజ్ఞుఖంగళైరుక్త మర్చయంతగసదాశివం ౭. ప్రాదక్షిణ్యేనతంప్రాప్య పూజ
యిత్వా యథావిధి, నమోస్తునందికేశాయ వృషాయవృషరూపిణే ౮. శివనిస్థాయ
పూజ్యాయ శివధ్యానహృదేనమః, త్వందర్శయస్వవిశ్వేశం పంపాపురనివాసినం ౯.
ఇతితే తం పరిక్రమ్య గతాస్త్రసుమానసాః, సిద్ధశ్చేత్రంమహత్పుణ్యం తీర్థా
నివివిధానిచ ౧౦. దృష్ట్వాస్సాత్మాపూజయిత్వా సంతోషానందనిర్భరాః, ప్రాంశు
సద్భాననిస్థాశ్చ ష్టేత్రదర్శనలాలసాః ౧౧. ప్రాగారభ్యయయస్తేవై ప్రాదక్షిణ్యే
నచద్విజాః, పురతోదదృశుర్దేవం ప్రాక్సంస్థం దివ్యరూపిణం ౧౨. కోదేవఃకిమి
దంతీర్థం వక్తాస్మాకంనవిద్యతే, అహలశ్చేత్రమహలశ్చేత్ర మితిచింతాకులేంద్రి
యాః ౧౩. గోప్యంయదత్యంతమనన్యచాచ్యం దేవాసురైరీక్షితుమప్యశక్యం,
సన్మార్గదర్శిపరివర్తతేకో మాహాత్మ్యమస్మాక మిదంకథంవదేత్ ౧౪. ఇతిచింతా
కులాస్త్ర వివిశుఃపుణ్యకాననం, తానార్తావిస్మయావిష్టౌ జ్ఞాత్వాశ్రీశంకర
స్తదా ౧౫. ప్రేషయామాసతత్త్వజ్ఞం ష్టేత్రపాలంమహాతనుం, మహిమ్నఃప్రక
టార్థంహి బోధాయాథమహాత్మనాం ౧౬ భక్తాభీష్టప్రదోదేవః పరానుగ్రహ
కాంక్షయా, తదాజ్ఞయాశ్చేత్రపాలో ఋషీణాంపురతస్తదా ౧౭. స్వరూపందర్శ
యామాస ప్రపన్నార్తిహరంశుభం, పురతోదదృశుర్దేవం ష్టేత్రపాలంమహామతిం. ౧౮.
వేదవేదాంతతత్త్వజ్ఞం జటావల్కలమండితం, భస్మచ్ఛన్నం శివధ్యానపరం శంభు
స్వరూపిణం ౧౯. అర్ఘ్యపాద్యాదివివిధై రుపచారైరపూజయన్, ఆసనేచర్మసం
యుక్తే సంస్థాప్యపరయాముదా ౨౦. ఊచుఃప్రాంజలయోదేవం ష్టేత్రపాలంమహా
ర్షయః * సప్తర్షయః * భగవత్ముగ్ధబుద్ధీనాం పరమార్థప్రకాశకః ౨౧. ప్రమా
ణనూపయా బుద్ధ్యాసాక్షాత్కృతమహేశ్వరః, త్వమేకస్సర్వదేవానాం ద్రష్టాదర్శిత
లక్షణః ౨౨. ప్రకాశయసిభక్తేషు త్వమేవాంతఃప్రకాశకః, అవిచ్ఛిన్నప్రభావస్త్వం
లోకస్సైవప్రవర్తకః ౨౩. త్వంహిబ్రహ్మవిదాంశ్రేష్ఠో విశ్వాశ్చర్యప్రవర్తకః,

సర్వవేదార్థకుశల స్వర్వాగమవిశారదః ౨౪. సర్వశాస్త్రేషునిపుణ సర్వతర్కకృత శ్రమః, సర్వేతిహాసతత్త్వజ్ఞ సర్వధర్మప్రతిష్ఠితః ౨౫. త్వక్వాక్షేత్యాణిచాన్యాని దేవానపితృభావరాజా, తీర్థాన్యపివిశిష్టాని బహుమానాదిహాగతాః ౨౬. ఇదంహి పావనంక్షేత్రం క్షేత్రరాజఇతిత్రుతం, ఏతన్నాచాత్మ్యమతులం త్వంబ్రాహ్మికరుణా నిధే ౨౭. తక్షేత్రంతత్పరంతీర్థం సదైవాభీష్టదాయకం, యస్మిన్యమౌద్భృతస్సంత స్సదాతిష్ఠంతిభూతలే ౨౮. తదేవక్షేత్రమిత్యేవ మన్యంతేసజ్జనాస్సదా, తీర్థానాం చాత్రసిద్ధానాం విరూపాక్షస్యచప్రభాః ౨౯, మాహాత్మ్యశోతుమిచ్ఛామః త్వత్తో నాన్యోస్తిభూతలే, సర్వత్రహేమకూటాద్రిః ప్రసిద్ధోభూద్దిగుంతరే ౩౦. విరూపాక్ష స్యదేవస్య యాయాస్సంతివిభూతయః, త్వస్మృఖాచ్ఛోతుమిచ్ఛామ స్తాస్తావదస విస్తరం ౩౧. తేహంవచసమాకర్ణ్య క్షేత్రపాలస్తదాబ్రవీత్, నమఃపరస్మైదే వాయ నానావిధగుణాత్మనే ౩౨. విచిత్రమహిమాయస్య విభూతేఃపరివిస్తరః, భువనత్రయవైచిత్ర్య సృష్టిసిత్యంతకారితే ౩౩. ఋతాయతస్మైదేవాయ విరూపా క్షాయతేనమః, నమస్సిద్ధాంతసిద్ధాయ మహాపాశుపతాత్మనే ౩౪. శివాలింగితగా త్రాయ శివాయపరమాత్మనే, * సూతః * ఏవంవిచిత్రైర్వచనైస్సద్దేవం స్తుత్వా విరూపాక్షమయంమహాత్మా, ప్రచక్రమేవమతీవచిత్రాంకధాంమునీనాంప్రమదా శ్రులోచనః ౩౫.

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండేపంచమాహాత్మ్యే సప్తర్షీణాం

క్షేత్రపాలదర్శనంనామ తృతీయోధ్యాయః. ౩.

* సూతః * క్షేత్రపాలస్ససప్తర్షీణామహర్షీణాశ్రులోచనః, నత్వాపం పామనోనాథం శంకరంలోకశంకరం ౧. * క్షేత్రపాలః * పంచక్షేత్రస్యమాహాత్మ్యం వక్ష్యామిహమహర్షయః! శృణుధ్వంధక్తి నమాగ్రధియాతాపసనత్తమాః ౨. పురాతుబ్రహ్మణఃపుత్రీ కన్యకా తీవసుందరీ, రూపేణాప్రతిమాలోకే సుస్మితాతీవశో భనా ౩. జన్మనాతత్కన్యకాయా ముదంపాప్రపితామహః, దినేదినేకన్యకాసా వ్యవర్థతసులాలితా ౪. తస్యవిలాససౌభాగ్యం దృష్ట్వాచింతాతురోవిధిః, కస్మై దేయామయాకన్యా రూపయావనశాలినీ ౫. మత్స్పృష్టాకోపిస్తైవాస్తి సదృశఃపతి రుత్తమః, ఇతిచింతాతురోభూత్వా తుష్టిమాస్తేయదావిధిః ౬. తదేంద్రాద్వా స్సమాజగ్ముః బ్రహ్మణస్సదసిద్విజాః! తాదృష్ట్యాజగతస్సృష్టా సర్వాదేవాన్ మహాబలాన్ ౭. పోవాచమధురాంవాణీ మింద్రాదీన్పతిపద్మజః, * బ్రహ్మ * కిమర్థమాగతాయూయం పదతస్వస్వకారణం ౮. రాక్షసైర్బాధితాఃకింవా భ్రష్టా

వాకింతివిష్టపాత్, ఇత్యుక్తంపద్మజంప్రాహు రింద్రాద్యాసురపుంగవాః ౯.
 * ఇంద్రాదయః * దేవదేవజగన్నాథ స్వకార్యార్థమిహాగతాః, దృష్ట్వాఽస్మాక్
 సదయాపాంక్షైర్దీనానుద్ధర్తుమర్హసి ౧౦. ఇమాంకన్యాంతవసుతాంకస్మైదాస్యసిపద్మజ!
 శ్యామాంసురూపిణీంసుభ్రాం సునాసామతిసుందరీం ౧౧. దృష్ట్వావయంహిమో
 హాశ్చా మగ్నానిశ్చేష్టితావిధే, తేషాంవాక్యంసమాకర్ణ్య స్వసుతామాహప
 ద్మజః ౧౨. స్వాంకేసంస్థాప్యతాంబాలాం వాచామధురయాద్విజాః! * బ్రహ్మ *
 సుశీలేసుభగేముగ్ధే వివాహార్థంతవానఘే ౧౩. రాజానోరాజకల్పాశ్చ శక్రాద్యా
 శ్చసమాగతాః, యంహికామయనేఽనుర్త్యం యువానంసుగుణోదయం ౧౪.
 దదామితస్మైత్వాంబాలే పతింవరయసువ్రతే, ఏషాంమధ్యేతుదేవానాం కమిచ్ఛ
 సిశుభాననే ౧౫. సత్యంబ్రాహ్మిమహాభాగే మనోఽభీష్టంవరంశుభం, పితౄర్వా
 క్యంసమాకర్ణ్య పంపాసావరవర్ణినీ ౧౬. ఉవాచ ముదం మధుర వాచా సుస్మిత
 భాషిణీ, * పంపా * యోనైజన్మజరామృత్యు శూన్య స్సర్వజ్ఞఃకుశ్వరః ౧౭.
 షడ్వికార విహీనశ్చ సర్వలోకాధిపఃపరః, సర్వసాక్షీనియంతాచ భర్తామేసపు
 మానిహ ౧౮. తమాహూయవరందేహి మాంతస్మైవిశ్వసాక్షిణే, ఇత్యుక్తస్తన
 యాంప్రాహ కన్యకాంసురమోహినీం ౧౯. * బ్రహ్మ * మధురేమధురాలాపై
 ర్జితాసిభువనత్రయం, పమిత్యమృతనామస్యాత్ పకారస్సర్వర్థవాచకః ౨౦. ఆకా
 రోదీనవాచీస్యాత్ ఏవమాహుర్మనీషిణః, పాతీతిపంపా శ్రీముక్తిదాయినీ ధనవర్ధనీ
 ౨౧. దీనాన్వాతినదా పంపేత్యేవనిశ్చిత్వమేనుతే, పంపేతిసామధేయంతే మయా
 కారిమనోహరం ౨౨. త్వన్నామధేయవిభ్యాతగుణనామానురూపకః, త్వదుక్తగుణ
 సంపన్న శృంకరఃపురుషోత్తమః ౨౩. కోనోస్తిభూతలేసర్వలోకేపి భువనేశ్వరి,
 సూపాక్షస్తుసర్వజ్ఞ స్సర్వలోకాధిపఃపరః ౨౪. తంయాహిశరణంశంభుం భక్త్యా
 సమ్రథియాన్వహం, త్వదారాధనతస్తుష్ట స్త్వయిప్రతికరోత్యసా ౨౫. ఇత్యుక్తం
 పితరంప్రాహ పంపామధురయాగిగా, * పంపా * కుత్రస్థితోమహాదేవః పర
 స్సర్వగుణాకరః ౨౬. విధినాకేససువీణో భవతీహమహేశ్వరః, తదాప్రాహాత్మా
 భూస్సయ్య గాలోచ్యతసయాంశుభాం ౨౭. * బ్రహ్మ * భూతలేహేమకూటాఖ్య
 గిరికన్త్యుగ్మశఙ్ఖవజ్రః, తదుక్తచర్మక్రోశాంతే విప్రకూటాభిఘోగిరిః ౨౮. తత్తీరేఽస్తి
 సరః కంజపండమండితమిష్టదం, తత్రన్నాత్వాగిరేద్దివ్య గుహాయాంపరమంకవః ౨౯.
 కురుత్వంశంభుసత్పాద ధ్యానేనాహర్మిశంసుతే, తేనతుష్టోమహేశస్తు ప్రత్యక్షో
 భవతిస్తునివం ౩౦. ఇతిపితౄసమాదిష్టా పంపాశ్రీవిప్రకూటకం, గత్వాసరసిను
 న్నాతా ధృతవస్తానకంచకా ౩౧. గుహాయాంపరమంక్తుపు మూరేభేవిజతేంద్రియః,

సిద్ధాసనాస్తుతిపరా నాసాగ్రస్యస్తలోచనా ౩౨. హృత్కర్ణికాంతరేశంభుం సంస్థా
 ప్యోన్మన్యవస్థయా, రేచక్రైఃపూరక్రైఃకుంభై ర్వాయుమాపూర్యయత్నతః ౩౩.
 మనోదృష్టిశరీరాణి హ్యేకత్రస్థాపితావరే, ఫలాహారాక్వచిత్కాలే క్వచిత్స్వర్ణా
 శనాహ్యభూత్ ౩౪. వాయుభక్షానిరాలంబా శివధ్యానైకనిశ్చలా, ఇత్యేవంశత
 వర్షాణి హ్యతీతానిద్విజోత్తమాః! ౩౫. తస్యాఉపరివల్మికో జాతఃకంటకసంయుతః,
 తస్యాస్తప్తోజాతతేజో బ్రహ్మస్థానాద్వినిగతం ౩౬. వ్యాప్తంతివిష్టవందేవా స్తేనకా
 తరతాంగతాః, సేంద్రావిస్మయచిత్తాశ్చ గురుమామంత్ర్యయత్నతః ౩౭. ప్రోచుః
 ప్రాంబలయస్సర్వే తేజఃకారణమద్భుతం, * దేవాః * తపోభిర్బాధతేఽస్మాన్వై
 స్వర్గస్థానేఽపినద్గురో ౩౮. కఃకరోతితపశ్చిత్రం దేవసంతాపకారణం, తానువాచగురు
 స్తీవ్రం వ్రజద్వంశరణావిధిం ౩౯ యుష్మాకంతుసుఖంభూయాత్ తద్వాచాసత్వరం
 సురాః! ఇతిశ్రుత్వాగురువచ స్సత్యలోకంప్రవద్యతే ౪౦. సరస్వత్యాసుఖాసీనం
 బ్రహ్మణంప్రాహురవ్యయం, * దేవాః * పాహిపాహిక్వపాసింధో భయార్తాన్
 శరణాగతాన్ ౪౧. తపోఽగ్నినాబాధితాస్త్యై త్సమీపం వయమాగతాః,
 త్వద్వాదైకగ్రహస్తస్మా దస్మాక్పాతుమిహార్హసి ౪౨. త్వమేవ పాలకోఽస్మాకం
 మార్గదర్శీ త్వమేవహి, ఇత్యుక్తో దేవసంఘై స్స ప్రోవాచ భగవానజః ౪౩.
 * బ్రహ్మ * మత్సుతాయోగీనీ తప్తు మాగేభే శంకరంప్రతి, తస్యా స్తపోగ్నిజ్వా
 లాభి స్తప్తాయూయం సచాన్యథా ౪౪. తప్ప్రీతయేఽద్య కైలాసంగచ్ఛామ స్సత్వ
 రంబుధాః! ప్రసాదా త్కరుణాసింధో శ్శంకరస్య మహేశితుః ౪౫. అస్మాకం
 వ్యసనం దూరం గమిష్యతిసంశయః, వినాప్రసాదా చ్ఛ్రీశంభో రాన్యథా గతి
 రిష్యతే ౪౬. స ఏవస్మజతే లోకం సవవపరిక్షతి, సవవాత్తి లయేఘోరే
 శరణ్య శ్వరణార్థినాం ౪౭. తస్మాద్రవజామః కైలాసం జీవన్ముక్తిప్రదంసదా, స్మర్గ
 ణాత్కిర్తనా ధ్యానా ద్వందనా త్తుష్యతీశ్వరః ౪౮. * క్షేత్రపాలః * ఇతి విధి
 ముఖనిర్జరౌ స్తపోగ్నే ర్భృశపరిపీడితభావ మాశువక్తుం, గజదనుజ హంరాఘి
 చార పూతం రజతమహీధరనాథ మంజసాఽఽపుః ౪౯. *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండేపంచమాహాత్యేబ్రహ్మదీనాం

కైలాసగమనంనామ చతుర్థో ఽధ్యాయః. ౪.

* ఋషయః * బ్రహ్మద్యాదేవతాస్సర్వే ప్రాప్యకైలాసముత్తమం, కిమ
 కుర్వన్మహాప్రాజ్ఞా స్తత్సర్వంవదనఃప్రభో ౧. * క్షేత్రపాలః * ప్రాప్యకైలాసమ
 మరా బ్రహ్మాండాద్యాస్తుకంఘళః, దద్యుహురత్రోదివ్యం సగరంపరమోత్తమం ౨.

హార్యప్రాకారసంయుక్తం గోపురైశ్చవిరాజతం, దివ్యోద్యానాదిభిస్సమ్యగ్గ్రీతం పరితస్తదా ౩. సరాంసికమలైర్దివ్యైర్భూషితాని జలైశ్చభైః, కూజద్విహంగ సందోహైర్భృంగసంగీత విభ్రమైః ౪. గంధర్వైరపురస్సమైః క్షీడితానిమ హంతిచ, తీరజైర్వృక్షనికరై శిశీభితానిమహర్నిభిః ౫. తతస్తేదదృశుర్దేవం సింహం సనమధిష్ఠితం, పార్షదప్రవరైర్యుక్తం ప్రమథాద్యైస్సుపూజితం ౬. సనకాదిఋషీణాంతు బోధయంతంసుఖంవచః, మార్కండేయాదిమునిభి రీడితంసకలేష్టదం ౭. పార్వత్యాసహితంస్కంద గణాధిపవిరాజతం, నందిచండీశ్వరైర్వంద్యం దేవదేవం గుణాకరం ౮. స్తుతిమారేభిరేకర్తుం నత్వాతంశంకరంద్విజాః! * దేవాః * జయశంకరగౌరీశ ప్రసన్నాపాహిసుతత, త్వత్పాదకమలేమగ్నా త్వామేవశిరణంగతాః ౯. సర్వదారక్షనశ్శంభో కృపయా తవ సేవకాః, ఇతుక్తానమరాఢీమాఢా ప్రాహగౌరీపతిశ్శివః ౧౦. * శ్రీశివః * మాభైష్టనిర్జరశ్రేష్ఠా స్వాగితంవోస్తుసాంప్రతం, భక్తాభీష్టనిమిత్రేన శరీరమపిధారయే ౧౧. భక్తానాంయది దుఃఖంస్యాత్ మమదుఃఖంభవిష్యతి, నివారయామ్యహందుఃఖం తేషామిష్ఠితదానతః ౧౨. భక్తతాత్రాభిధంబ్రహ్మ నృయైవఽరికల్పితం, ఇదానీంతవసత్పుత్రీ పంపానామసుకన్యకా ౧౩. తపఃకరోతివిమలం వరాగమనకాంక్షిణీ, మాముద్దిశ్య వరాఢోహజితాహారా జితాసనా ౧౪. తపోగ్నిజ్వాలామాలాభిః బాధితాయూయమాగతాః, తదభీష్టందదామ్యాశు విరూపాక్షసునామతః ౧౫. అవతారా తరేణాహం పూరయామితదీప్సితం, పంచకోశాత్కంక్షేత్రం వర్తతేభూమిమండలే ౧౬. తీర్థానిసంతృప్తేకాని పుణ్యాన్యాయతనానిచ, తస్మిన్నవతరిష్యామి హేమ కూటేమహానగే ౧౭. యూయంమదారాధనార్థం సృజద్వంస్వాంశకాఃకలాః, * క్షేత్రపాలః * ఇత్యాజ్ఞాప్యసురాసర్వాః బ్రహ్మశక్రపురోగమాః ౧౮. క్షయమంతర్దధేవిప్రాః దేవానాంపురతోహరః, శివాజ్ఞాంశిరసాధృత్వా యుస్వంస్వంగృహంసురాః ౧౯. విప్రకూటేతుసాపంపా చకారపరమంతపః, తస్యాస్తపఃప్రభావేన తోషితస్సమహేశ్వరః ౨౦. పంపాంబికాయాఃప్రత్యక్షో బభౌహేమనగాధిపః, వ్యాఘ్రచర్మాంబరధరో దివ్యసుందరవిగ్రహః ౨౧. స్మృతవక్త్రోవిశాలాక్ష స్ఫురత్కుండలమండితః, చంద్రమాభిర్బలధరో జటావల్కులమండితః ౨౨. కోటసూర్యప్రతికాశః కోటిచంద్రసమప్రభః, భక్తానామిష్టదశ్యంభుః పరమానందవిగ్రహః ౨౩. తంవిరూపాక్షమాలోక్య పంపానుస్మితభాషిణీ, కలకంఠీమదోత్కంఠ పరిపూర్ణాశ్రులోచనా ౨౪. స్తోత్రంప్రచక్రమేకర్తుం వాచామధురయాన్వితా * పంపా * ప్రసీద గిరిజాధీశ భక్తాభీష్టఫలప్రద ౨౫. త్వాంస్తోతుం

కస్యమర్థోహి వేదవాచామగోచరం, యోషిన్యాహృతాహమజ్ఞాతా కథంజానేమహస్తవ
 ౨౬ శబ్దాదిభిరగమ్యస్త్యం స్వాత్మానందపరిపుత్రః, బ్రహ్మవిష్ణాదిభిర్దేవై రలక్ష్యః
 పరమేశ్వరః ౨౭. భక్తానాంముక్తిసిద్ధ్యర్థం దృష్ట్యంత్యం చర్మచక్షుషా, త్వత్తోహి
 జాతంజగదేతదీశ త్వయ్యేవశంభోవిలయంతయూతి ౨౮. భూమాయథావృక్షల
 తాదయస్తథా బ్రహ్మాండ్రుద్రాస్సమరుత్సమూహః, గంగాదినద్యోవరుణాల
 యాద్యాః త్వయిప్రతిష్ఠా స్త్రిదివాదిలోకాః ౨౯. త్వన్మాయయాశల్పితమిందుమాశే
 త్వయ్యేవ దృశ్యత్వ ముపైతివిశ్వం, భ్రాంత్యాజనఃపశ్యతినర్వమేత చ్చుక్తాయథా
 రాష్యమహించరజ్ఞే ౩౦. తేజోభిరాపూర్వజగత్సమస్తం ప్రకాశమానఃకురుషే
 ప్రకాశం, వినాప్రకాశంతవదేనదేవ నదృశ్యతేవిశ్వమిదంక్షణేన ౩౧. లజ్జానమూఢా
 హినరోర్చయంతి బహుపచారాదిబహిఃక్రియాభిః, తాస్తాగిరీశోభజతీతిమిధ్యా
 కుతస్త్వమూర్తేస్తనుభోగలిప్సా ౩౨ కించిద్దలంవాచులుకోదకంవా యత్త్వంమహే
 శప్రతిగృహ్యథతే, త్రైలోక్యలక్ష్మీమపిజ్జనేభ్య స్సర్వంత్యవిద్యాకృతమేవమన్యే
 ౩౩. కోటిజన్మార్జితైఃపుణ్యై ర్లభ్యతేతవదర్శనం, త్వంపాహిజగతానాథ మగ్నం
 త్వత్పాదపంకజే ౩౪. కన్యకావచనంశ్రుత్వా ప్రోవాచగజసూదనః, * శ్రీశివః *
 వరంవరయభద్రే త్వం తపసాశీతోస్మ్యహం ౩౫. జానేతవమనోభీష్టం యదర్థం
 తపసిస్థితా, భక్తానామిష్ఠితందాస్యే నాత్రకార్యావిచారణా ౩౬. మహేశ్వరగిరా
 సాధ్వీ పంపా౭౭నందవినిర్భరా, ప్రాంజలిఃప్రాహవివయా చ్ఛివపాదైకమానసా
 ౩౭. * శ్రీపంపా * పతిర్మేధవక్త్రేలాస నివాసజగదీశ్వర ! త్వదన్యంపురుషంచితై
 నస్మరామికదాచన ౩౮. ప్రభుస్త్వమేవకర్తృత్వం భర్తృమద్యపుషఃప్రభో, ఉపేక్షాం
 కురుషేదేవయది ప్రాణాన్ప్రజామ్యహం ౩౯. ఇతినిర్బంధనంజ్ఞాత్వా శంకరః
 కరుణాకరః, తామువాచ దయాసింధుః మాభైషీకన్యకే శుభే ! ౪౦. త్వదర్థ
 మవతీర్యాహం హేమకూటాలయేశుభే, దేవసంఘైస్సమాయుక్తో విరూపాక్షా
 ఖ్యయాశుభే ౪౧. త్వాంవృణే సుభగేదేవహితార్థమతికాతుకాత్, తదా
 పంపాపతిరితి మాంబ్రువంతిమహర్షయః ౪౨ యావత్కాలంత్యయాసార్థం విచ
 రామిముహితలే, తావత్కాలంక్షేత్రరాజో భూతలే సంప్రకాశతే ౪౩. ఆగచ్ఛా
 మియదాభూమ్యా ముద్ధర్తుంపాపినోజనాన్, తావత్కాలంప్రతీక్షస్వ హ్యేకాగ్ర
 తపసిస్థితా ౪౪. తదాభీష్టంపూరయామి భూలోకేభజతామిహ, అంతేకైలాసన
 గరే విహరస్వయథాసుఖం ౪౫. * క్షేత్రపాలః * ఇతినిజపదసక్తచిత్తపంపాం
 పరమశివోవిరచయ్య మోదయంతాం, అజముఖసురసంఘసేవ్యమానో రజతగిరింగిరి
 జాయుతఃప్రతసే ౪౬.

*

*

*

ఇతి శ్రీ సామంతాచార్య పామకూటఖండే పంపానాహా శ్లేష్ పంపాదేవ్యా
ఈశ్వరవరప్రదానోనామ పంచమోధ్యాయః ౫

* సప్తర్షయః * క్షేత్రపాలమహాపాక్షి శంకరస్యకథామృతాత్, ఆనంద
యసిచాస్మాకం చిత్తంసంపూర్ణతఃప్రభో ౧ తతఃకిమకరోత్పంపా శివేచాంతర్హితే
శివా, తద్బ్రూహి హేమకూటేశకథాం పరమపావనీం ౨. * క్షేత్రపాలః * శివా
జ్ఞయాబ్రహ్మపుత్రీ తపోనిష్ఠాబభూవహా ౩. తస్మిన్వైసరసిన్నాత్వా కాలవిక్షణ
తత్పరా, నిత్యంశంభుంసమావాహ్య హృదయేచిన్మహాభిధే ౪ శివాజ్ఞాంశిరిసా
ధృత్వా నినాయబహువత్సరాన్, కదాచిన్మహాకకశ్చిత్ విషయేష్వతిలంపటః
౫ పంపాయూరూపసౌందర్య విలాసాన్ హృదయంగమాన్, శ్రుత్వామన్మథతాపేన
పీడితోమదమోహతః ౬. యయాపంపాంమహామోహతో విలకూటగిరింఖలః,
శివవేషధరశ్రీమాన్ మాయావీ ప్రహసన్ముఖః ౭. శూలీకపాలీజటిలో దిగ్విస్తాభ
స్మచర్చితః, పిశాచానుచరోహ్యార్థ చంద్రుదాక్షిణ్యభూషణః ౮. కృత్తివానాః
పశుపతిర్విషధాశీశ్చ శానగః, ఇశంవేషంకల్పయిత్వా గుహ్యకోటిసంకుందరః ౯.
దదర్శపురతఃకన్యాం పంపాఖ్యాంసుమనోహరాం, సుందరీంమృగశాబాక్షీం పూర్ణ
చంద్రనిభాననాం ౧౦ శ్యామాంసుకుందరదనా మశేషజనమోహనీం, పీనోత్తుం
గస్తనభరాం శోణాధరవిరాజితాం ౧౧. శ్రీకార్తోపమకన్దాంతాం కపోలాదర్యభా
సురాం, నీలవేణీకుంకుమాక్షాం ఫాలావృతసుకుంతలాం ౧౨. సునాసాంసుభ
గాంసుభ్రూం సర్వాభరణభూషితాం, కంబుకంఠీచారుహంసాం మణికంకణనూ
పురాం ౧౩ తస్మింసురాశగమనాం శ్రోణీభారభరాలసాం, దుకూలపరిసవీతాం
వస్త్రాంత రవ్యంజితస్తనీం ౧౪. రణన్నుపురహంసావైశ్చ ర్భాసితాంఘ్రిద్వయాంబు
జాం, దృష్ట్వావిస్మయమాపన్నో నినిదవిధిచోదితం ౧౫. క్వేయంకనకవర్ణాంగీక్వదే
వాః క్వచమానవాః, అన్యాదగ్గనపాత్రయో జీవన్ముక్తస్సప్రవహి ౧౬. నోచే
క్ష్యవన్మృతోలోకే యోనపశ్యతిహాననః, ఏకస్యాఅంగసంబంధ శ్శతజన్మసు
నాన్యతే ౧౭. కటికల్పాంతపశ్యకే బ్రహ్మిప్యస్యావిస్మయయే, ఇత్యాలోచ్యభు
జగిస్తు సమీపంగంఘమవ్యభో ౧౮. తందృష్ట్వాశంకరాకారం యువానమతిసుం
దరం, సత్త్వతంమనసాదేవీ హ్రీమతీద్విజపుంగవాః ౧౯. గుహానావిశదజ్జాక్షీ
సింహాద్ధితిమ్మగీయథా, తథావిధాంకన్యకాంతాం దృష్ట్వాగంధర్వసత్తమః ౨౦.
సమీపముపగమ్యాహ శలభోఽగ్నిమివాతురః * గంధర్వః * మాందృష్ట్వానాగనా
సోమకన్యాన్మనసిల్బజితః ౨౧. త్వక్కామపూర్తయేశీసుం కైలాసాద హమాగతః,

మాంస్యణీష్వవరారో హే వివాహవిధినాధునా ౨౨. త్వాముద్విశ్యసుతాదారా త్యక్త్వా ౨౩ యాతస్తవాంతికం. ఇత్యుక్తిం. సానిశమ్యాభూత్ విస్మయావిప్రమానసా ౨౩. అహోహైవగతిశ్చిత్తా మాయినామపిహేహిసీ! అయంమాయా వమేభాతి శంకరోనవిచారతః ౨౪. ఇత్థంమనసినిశ్చిత్త తమువాచాంగనారుషా, * పంపా * సత్యంపదపుమకస్త్యం శివవేషధరఖిలః ౨౫. కులనాశకరందోషం కృతవాససి దుర్మతే, వేషేణానేనతేదుఃఖం భవిష్యతినసంశయః ౨౬. కస్పృశే దగ్నిమార్తస్త్వా వ్యాఘ్రంసర్పంవిషంస్త్రీయం, నోచేద్భస్మకరిష్యామి సత్వరం బ్రూహితత్వతః ౨౭. తద్వాచాభయసంత్రస్తో వాక్యమూచేమహాఖిలః, శివవేషంప రిత్యజ్య సాష్టాంగప్రణిపత్యతాం ౨౮. గర్లదాక్షరయావాచా స్తోతుంసముపచక్రమే, పాహిపాహితివిలపక్ పాహోహమితిఘేటకః ౨౯. మాతర్నమోస్తు కృతవాంస్త్య యిదుస్త రాగః క్షంతవ్యమద్యకృపయా శివయాత్వయాతత్, దృష్ట్వాహిదంష్ట్రము పసర్పతికఃపుమాంస్తేదాసాస్మిరక్షశిశువ త్కరుణాంవిధేహి ౩౦. అహంఘేటకనా మాస్మి సంపద్యావనగర్వితః, త్వద్రూపదర్శనేనాహం వీడితోమన్మథేషుణా ౩౧. అవిచార్యాగతోస్మిత్వం దయాంకురుమహేశ్వరి, పుత్రాణామపరాధ స్వమాత్మా ణాంచ సుఖావహః ౩౨. విశాపంకురుమాందేవి క్షంతుమర్హసిపాపినం, తచ్ఛ్చి త్వాకోపసంపూర్ణ రక్తస్ఫురితలోచనా ౩౩. దదాశాపంమహాఘోరం గంధర్వా యమహర్షయః! * పంపా * దురాత్మకస్వేనదోషేణ పరదారరతాత్మనా ౩౪. ఆసుగీందోనిమావన్నో దేవబ్రాహ్మణహంసకః, అటవ్యామట దుర్భుడే కూర కార్యరతస్సదా ౩౫. క్షుత్తృడాభ్యంవీడితోభూత్వా పిశాచానుచరఃఖిలః, శాప వాక్యంసమాకర్ణ్య మూర్ఛితఃపతితోభువి ౩౬. క్షణాత్సంక్షామవాప్యాసా పునః ప్రాహాతిదుఃఖతః, * గంధర్వః * కాగతిఃపురతోమాత ర్మమబ్రూహివచాననే! ౩౭. విశాపందేహిమేదేవిదయాంమయికురు స్తుతే, * పంపా * దశవర్షసహస్రాణి వ్యానుభూయాసుగీంతనం ౩౮. అపస్మారాభిధానేన త్వంచరష్యసిభూతలే, యేన వేషేణమాంమూఢ మోహితోనివిశేషతః ౩౯. తేనశంకరూపేణ దక్షిణామూర్తి నాభృతం, సంహృతస్సంత్యజదేహం ద్వితీయే ప్రవజన్మని రం. మన్మథాభిఖ్య యాఘ్యాతో విష్ణుపుత్రోభవిష్యసి, శివనేత్రాన్నినాదగ్ధో భస్మభావంగమిష్యసి రం. తృతీయేజన్మనికూర శుక్ల (చోక్ల) నామ్నాభవిష్యసి, హేమకూటేమహాదే వోహవతరిష్యతిభూతలే ౪౨ తదాతత్సురతోదగ్ధో యాస్యసిత్వంపరంపదం, శివసా గూప్యపదవీం గమిష్యసిమదాజ్ఞయా ౪౩. శివలోకేతుభూయాంసి సుఖాన్యనుభ విష్యసి, * క్షేత్రపాలః * ఏవంస్వపాపాగతశాపతాపో వినాస భూతింసహిగచ్ఛతీతి,

నిశ్చిత్యరాత్రించరూపపాత్రంగాత్రం విధాయాశుజగముఖేఽటః రర. * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహా శ్లోక పంచయాభేటకనామ
గంధర్వాయ శావనదానోనామషష్ఠోఽధ్యాయః. ౬.

* ఋషయః * తతఃకిమకరోత్పంపా విప్రకూటేమహానగే, తస్యాశ్చర్చిత్రమ
తులం శుభదంవస్తుమర్హసి ౧. * క్షేత్రపాలః * తతఃపంపాగుహాయాంసా సుస్థిరా
పరమాననే, ఇతఃపరంచచక్షుర్భ్యాం పుమాంసంనావలోకయే ౨. అత్రకూగ్రీరా
స్సమాయాంతి తపోభంగకరాస్సదా, తేనమేవిఫలాజాతాః క్రియాస్సర్వాస్సరస్తపే
౩. త్యక్తేద్వదంపరమంగుహ్యాం స్థానమనన్యత్సమాశ్రయే, ఇత్యాలోచ్యోత్తరేతీరే
కాసారంపాపనాశకం ౪. తదుత్తరేగుహంరమ్యాం రహేహయోగ్యాంనిరీక్ష్యసా,
మనోహిహేతుస్సర్వేషా మింద్రియాణాంప్రవర్తనే ౫. మనస్సమాధినాహ్యస్త్రిక
స్నాత్వాతప్తంసమారభే, ఇదం మనోహరం పుణ్యమనుద్వేగకరంమమ ౬.
యోగ్యంతీర్థంభవత్యేవే త్యేవం నిశ్చిత్యసత్త్వరం, మానసేనరసిన్నాత్వా పంపానిశ్చల
మానసా ౭. గుహాయాందేవపూజ్యాయాం వివేశపరయాముదా, నిశ్చలతప్తమా
రేభే శివధ్యానపరాయణా ౮. త్రికలార్చనయాసమ్యక్సమాధిపరనిష్ఠయా, సిద్ధ
స్వస్తికగోపద్మ వరాదీన్పరికల్ప్యచ ౯. శివనామానిసర్వాణి స్వాంగేన్యస్యసుము
ద్రయా, భస్మరేఖాంకితలన త్ఫలస్థల విరాజితా ౧౦. రుద్రాక్షాభరణైర్మృతై
హాసమాలంబ్యయత్నతః, మనోవాక్కాయజ్ఞాదోషాః సంహృత్యపరమేశ్వరీ
౧౧. నిర్గుణాష్టాంగయోగేన సమారాధయదీశ్వరం, తతస్సంపూజయామాస షడ్లిం
గానియథాక్రమం ౧౨. చిత్తహస్తేనగంధాదీన్ లింగేస్వాచారసంజ్ఞకే, సమర్ప్య
బుద్ధిహస్తేనగుగులింగేరసానపి ౧౩. సావధానేనరూపాణి శివలింగే న్యవేదయత్,
శీతోష్ణస్పర్శస్యక్కారహస్తేన విషయానతి ౧౪. సర్వపార్థివేలింగే సమ్యగ్
జ్ఞానఘనేనదా, మనఃకేణశబ్దాదీన్ ప్రాసాదేలింగఉత్తమే ౧౫. సుఖదుఃఖేశోక
మోహ మమకారముఖాంస్తథా, మహాలింగేచార్పయిత్వా కరేణజ్ఞానరూపిణా ౧౬.
సద్భక్తిరైష్యీకీభక్తి రవధానానుభూతికే, ఆనందసామరస్యేతి షట్సునిశ్చలరూ
పిణీ ౧౭. సద్యోజాతాదీని పంచబ్రహ్మమంత్రముఖానిచ, చిదంబరమితిభ్యాతం
షష్ఠంవదనమవ్యయం ౧౮. ఇమాన్యేవత్వంగహస్తా లింగాన్యద్రవ్యరూపతః, ఇతిలిం
గాంగభావేన భావయిత్వామహేశ్వరం ౧౯. సుఖేచ్ఛాసువిచారాది భూమికాస్సప్త
సంఖ్యకాః, అనుభూయపరానందం షట్సమాధిషుయోగీనీ ౨౦. సమాధౌసాద
దర్శాఽఽద్యం పురాణపురుషంశివం, అనేకవక్త్రినయన మనేకాద్భుతదర్శనం ౨౧.

పాతాలాదీనస్పృహకాఢాధారయంతంస్వపాదతః, భూముఖానుదరేకక్ష కంఠాదా
నువిరాట్రుం ౨౨. జగదాకారమవ్యక్తమణుంబృహదుపక్రమం, తద్భ్రష్టాప్రాప్త్యహ
ర్షేణ స్తోతుంసముపచక్రమే ౨౩ జయదేవనమస్తుభ్యం జయసర్వేశ్వరప్రభో, జయా
నందఘనస్తామ జయమృత్యుంజయప్రియ ౨౪. జయనిర్వాణసుఖద జయశంకరకే
వల, జయయోగీశ్వరానంత జయశంభోభవాచ్యుత ౨౫ నమోస్తునిర్మలాయాద్య
కాలాంతకహరాయచ, నిరామయాయ నిర్మోహకరాయవిదుషేనమః ౨౬.

—♦ శ్రీపంపావిరూపాక్షయోః పాణిగ్రహణఘట్టః ♦—

స్తువంతీంస్వసమాధౌతాం జ్ఞాత్వాశంభుఃపియంకరః, ప్రాగ్దత్తంపచనంస్త్వత్వా దేవ
సంఘసమన్వితః ౨౭. ఆవిరాసీద్ధేమకూటే సర్వాభీష్టప్రదోహరః, విష్ణాదిభిర్దేవసంఘై
స్సుముహూర్తేమహీతలే ౨౮. తదాదుందుభయోనేదుః పుష్పవృష్టిశ్చభాచ్యుతా,
హేమకూటేసుఖాసీనం విరూపాక్షందయానిధిం ౨౯. దృష్ట్వాబ్రహ్మాదయస్సర్వే
విప్రకూటంసమాయయుః, తత్రస్థాంకన్యకాందృష్ట్వా ప్రార్థయామాసురగ్రతః ౩౦.
దేవిత్యయాతారితాఃస్త్రి వయంత్యస్తస్యమంగళం, త్వన్మనోభీష్టసిద్ధర్థ మవతారమగా
ద్భవః ౩౧. త్వాముద్దిశ్యవయందేవిహ్యగతాఃపరమోత్సవే, శీఘ్రంయూహివివాహార్థం
క్షమార్గంజగతశ్శుభే ౩౨. ప్రత్యక్షేదేవసంఘానాంసుముహూర్తస్సమీపగః, దేవానాం
ప్రార్థనాంశ్రుత్వా పంపాహ్యనందనిర్భరా ౩౩, నిర్వర్త్యస్వసమాధింసా యయాబ్ర
హ్మాదిభిర్యతా, విరూపాక్షంమహాదేవం హేమకూటస్థమవ్యయం ౩౪. దృష్ట్వాసా
లజ్జయా నమ్రముఖీభూత్వాస్థితాపురః, సుముహూర్తేతుసంప్రాప్తే బ్రహ్మాద్యాదే
వతాస్తదా ౩౫. మునయోమునిదారాశ్చకుసుమైరక్షతైశ్శుభైః, మంగళద్రవ్యలా
జైశ్చతాంబూతైఃఫలపూరితైః ౩౬. వేదఘోషైర్మహామూర్తిం సిషించుఃకన్యకాం
ద్విజాః, గోత్రప్రవర ముచ్చార్య త్రివారం విధిపూర్వకం ౩౭. బ్రహ్మసరస్వతీత
త్ర పీఠేస్థిత్యా స్వకన్యకాం, నారాయణస్య నప్రీతాంవిష్ణోఃపాత్రీం శుభాననాం ౩౮.
బ్రహ్మణః పుత్రికాం పంపా నామ్నామక్షతపూర్వకం, సత్యగోత్రోద్భవాం
కన్యాం దదాతస్మైవిధిస్వయం ౩౯. సదాశివస్యనప్రే శ్రీ రుద్రపాత్రాయ ధీమతే,
మహేశ్వరస్య పుత్రాయ విరూపాక్షాభిధాయచ ౪౦. * హేమకూటాద్రి గేహాయ
సద్యోజాతసుగోతిణే, తదామంగళసూత్రంశ్రీ శంకరకన్యకాగళే ౪౧. బబంధమ
హదాశీర్భిస్సర్వమంగళదాయకం, జగుర్గంధర్వపతయోననృతుశ్చాప్సరోగణాః ౪౨.
గీతవాదిత్రభేర్యాదీనాదయంతఃపరస్పరం, మహాలాల్పవంతదాచక్రరోభజనాద్వై
రనేకథా ౪౩. వస్త్రాలంకార భూషాద్వై రన్యోన్యంసమలంకృతాః, వివాహం శుభ

* ఆనందగోత్రోద్భవున్నాయ హేమకూటాధివాసినే, ఇతిపాఠాంతరం.

దంకృత్వా విరూపాక్షనరాజ్యయా రర. స్వంస్వంధామ యయుస్సర్వే దేవాద్యా
ముషయస్తథా, పంపయా శ్రీవిరూపాక్షో రేమేతత్ర ముదాన్వితః రగ్ర భక్త్యాప్రా
హపతింసాధ్వీ వరంరహసి సంస్థితా, త్వాముదిశ్య బహూనద్దాన్ తపస్సిద్ధ్యర్థమగ్ర
తః రర. నిరాహారాదివారాత్రం స్థితాత్వ త్వాప్రిప్తయేశివ, తస్మాన్మమాభిధాందేహి
క్షేత్రస్యాస్థమహేశ్వర రర. యాచమానాం శివఃపంపాం సంతోష్యచముహుర్ము
హుః; దత్త వాణవరమత్యంతం భార్యాయైప్రీతిముద్వహాన్ రర, తదాదిత్యశృభంక్షే
త్రంపంపాభిధమభూదలం, యస్మిన్సరసిసాపంపా స్నాతాభక్తి సమన్వితా రర. పరపా
సరణిభ్యాతిరభూ త్తస్యమహర్షయః, క్షేత్రేస్మిన్సకలాదేవా నివసంతి సదాఽమలాః
గ్రం. వృక్షరూపా యక్షనాగాః కిన్నరాః కోకిలాదయః, గంధర్వామృగసంఘాశ్చ
బ్రహ్మద్యాస్తీర్గరూపిణః గ్రం. సిద్ధాః పాపాణరూపాశ్చ కామధేన్వాదయో
ద్రుమాః, బుషయః కపిరూపాశ్చ తృణగుల్మలతాదయః గ్రం. ప్రమథాద్యాజల
చరా నిత్యంతీర్థావగాహినః, ఇత్థందక్షిణకాశ్యాంతే నివసంతిసదాభువి గ్రం. తస్మా
ద్విముక్తిదాపంపా సర్వపాపప్రణాశినీ, దర్శనాదేవమోక్షశ్రీ ర్వశమేతినసంశయః
గ్రం. పమిత్యమృశమిత్యాహుః పకారస్సర్వ వాచకః, పాతీతిపంపా శ్రీముక్తిదాయినీ
ధనవర్ధినీ గ్రం. * సూర్యః * శస్తాత్పంపాక్షేతమిదం సేవనీయంముముక్షుభిః, గోపనీయ
మిదంవిప్రానదేయం యస్యకస్యచిత్ గ్రం. గురుశుశ్రూషవేదేయ మన్యథానరకంప్ర
జేత్, ఇదంపవిత్రం పాపఘ్నం భక్తిముక్తిఫలప్రదం గ్రం. సుతాగ్ని శ్రుణుయాద్యస్తు
దివ్యసంతాన మాఘ్నయాత్, కన్యాశీలభతే కన్యాం మోక్షార్థీ మోక్షమాఘ్న
యాత్ గ్రం. బహునాకిమి హూక్తేన స్వేష్టార్థంభతేధ్రువం గ్రం. కల్యాణంతురు
తేయస్తు యశ్చావయతినత్కథాం, సనైముక్తి మవాప్నోతి నాత్రకార్యావిచారణా
గ్రం. సకలనిగమసారం వచ్చి వేదాప్రమాణం త్రిభువనకమనీయే క్షేత్రరాజేశివస్య,
నివసతిదివమేకం తారితశ్శంకరేణ విభుతవృజినసంఘ శృంభుమేతీడితోనా గ్రం.

ఇతి శ్రీ స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే శ్రీ పంపా

విరూపాక్షయో ర్విష్ణుహమపాలాత్సవోనామ సప్తమోఽధ్యాయః. ౭.

* సప్తర్షయః * త్వయావయం తారితాస్మైః క్షేత్రపాలమహామతే! విరూ
పాక్షకథా స్వాదాత్సరమానంద నిర్భరాః ౧ బ్రహ్మమానసపుత్రీయం పూర్వస్మిన్
కావదప్రభో ౨. కస్త్యాజ్జతాబ్రహ్మగర్భే వదసర్వంసవిస్తరం, * క్షేత్రపాలః *
సాధుపృష్టంద్విజాస్సర్వే శ్రుణుధ్వందేవసత్కథాం ౩. పురాణలయకాలేతు జలశా
యాజనార్దనః, చక్రేశ్రీవటప్రణేసా పర్యంకేశయనంశదా ౪. తస్యకర్ణమలోద్భూతౌ

మధుకైటభరాక్షసా, గదాయుధధరావీరా హంతుంబ్రహ్మణముద్యతౌ ౫. తాభ్యాం
భయార్తశ్శరణంయయాదేవీంగుణాన్వితాం, యోగనిద్రాభిధాంసర్వలోకానాంమో
హినీంశుభాం ౬. ప్రణమృదండవదూభూ స్తోత్రంచక్రేపితామహః, దేవిప్రపన్నార్తి
హరేశరణ్యే ప్రసీదవిశ్వేశ్వరితేనమోస్తు ౭. నిద్రాభిధాంత్యాంశరణంప్రపన్నో మాం
త్రాహి రక్షోభయతః సురేశ్వరి! త్వయాసమ్మోహితోవిష్టుః నిద్రయాతీవ బాధి
తః ౮. దేవిత్వన్మాయయాచ్ఛన్న స్తోప్రబోధయసత్వరం, త్వంస్వాహాత్వంస్వధా
త్వంహి వషట్కారస్వరాత్మికా ౯. త్వమాదిస్సర్వజగతాం శరణ్యాశరణ్యానాం,
స్తోత్రంశ్రుత్వాపద్యజస్య దేవీవత్యక్షతాం గతా ౧౦. దదర్శపరమాదేవీం రూప
సాందర్యమోహినీం, విస్మయావిప్రహృదయో ననామచముహుర్ముహూః ౧౧. త్వం
స్మప్తికర్త్రీ లోకానాం త్రయాణాంపరమేశ్వరి! నిమిత్తమాత్రమేవాహం విచరామిత్వ
దాజ్ఞయా ౧౨. పాలనేమారణే సృష్టే కారణంశుత్వమేవసా, వరాదేహి మమా
భీష్టా శరణాగతవత్సలే! ౧౩. బోధయస్వ మహావిష్ణుం దైత్యసంహరణాయవై,
కృత్వాసుఖం త్రిలోక్యాశ్చ పరిపాలయ మాంశివే! ౧౪. అన్యద్వరంవృణేదేవి
హృద్గతంరోమహర్షణం, త్మన్మూర్తిదర్శనాదేవ సంతోషస్సమజాయత ౧౫. అతో
మేపుత్రికాభూత్వా పూతంకురువరాధీనం, త్వజ్జన్మనాశంకరస్తు స్వయమేవాగమి
ష్యతి ౧౬. తేనమేనకలాబాధా నాశంయాంతినసంశయః, సదాదయాతేమయ్యేవ
వర్తతామభివర్ధతాం ౧౭. ఆశ్రితానాంకల్పవల్లీ మాంత్యజేధానసర్వధా, ప్రార్థయేం
తమజంప్రహ భక్తానుగ్రహదాయినీ ౧౮. * దేవీ * తథాస్తుభాశతానంద జని
ప్యేతవసూదరే, చాక్షుషాభ్యేమనోప్రాప్తే విరూపాక్షో భవిష్యతి ౧౯. తదా
హంతవసద్గచ్ఛే జనిప్యేచతురానన, ఇతిదత్వావరంతస్మై దేవీచాంతర్దధేద్విజాః
౨౦. తతోవిష్ణుస్సముత్థాయ జఘానాసురపుంగవౌ, తస్మాద్భృహ్మూదరే జాతా
దేవీదేవైస్తుతాసతీ ౨౧. ఇతిసర్వంమయాదివ్యం కథితంసచ్ఛరిత్రకం, శోభితుమి
చ్ఛథ కించాన్య ద్వత్సామి భగవత్కథాం ౨౨. * ఋషయః * త్వద్వాక్యా
మృతనివ్యందై ర్వయమానందనిర్భరాః ౨౩. కథాంబూగ్రీహిమహేశస్య హేమ
కూటనివాసినః, * క్షేత్రపాలః * నత్వాదా శ్రీవిరూపాక్షం వత్సామిపరయా
ముదా ౨౪. క్షేత్రేఽస్మిన్ సంప్రకాశంతే నగాఃపుణ్యతమాశ్శుభాః, మతంగోమాల్య
వాంశైశ్చ ఋష్యమూకాభిఞ్గిరిః ౨౫. కిష్కింధాద్విచ్ఛేమకూటః పంచైతేపుణ్య
గోచరాః, అత్రద్వారాణిచత్వారి పంచక్రోశాత్మకేపురే ౨౬. ఉపద్వారాణిచ
త్వారి యేషుసిద్ధ్యంతిసత్క్రియాః, నివసంతినదాదేవా శ్చివార్చనరతాద్విజాః ౨౭
తినగ్రేకోట్యోర్ధ్వకోటీనాం తీర్థానాస్థానముత్తమం, తుంగభద్రానదీరీమ్యాచకాస్తి

వరముక్తిదా ౨౮. ఋషీణామాశ్రమాదివ్యా రాజంతేక్షేత్రరాజకే, అత్రపూర్వం
 మహాదేవ శ్చచారాంబికయాసహ ౨౯. యోగస్థానమిదంశంభో రాద్యన్యపరమే
 శితుః, పంపాపతికిన్నరేశ స్తథాజాంబవతేశ్వరః ౩౦. సోమనాథోమాణిభద్ర ఇతి
 పంచముఖానిహి, సేవకానాంముక్తిదాని సద్యోజాతముఖానిచై ౩౧. కిన్నరేశః
 పూర్వభాగే చకాస్తిపురతోద్విజాః, తత్సమీపేతుగంధర్వ శిఖరీవర్తతేఽధునా ౩౨
 సంతితస్త్రికసుతీర్థాని పుణ్యదానిన్యణాంసదా, తేహంముఖ్యతమంప్రాహుః కల్యాణం
 శుభదాయకం ౩౩. నివసంతినదాదేవా స్తీర్థేకల్యాణసంజ్ఞకే, ఆకామానైఇతిశుభే
 మాసిన్నానంహిదుర్లభం ౩౪. ఏతత్తీర్థావగాహేన సరోయాతిపరాంగతిం, ఉభయో
 స్సంధ్య యోద్దేవాః ప్రస్ఫుత్యంత్యస్సరోయుతాః ౩౫. తస్యప్రభావమతులం వక్ష్యామి
 శ్రీహరాజ్ఞయా, పురా రాథంశరేకల్పే వర్తమానేకృతేయుగే ౩౬. శివోనామ
 మునిశ్శ్రీమాన్ బ్రహ్మసూనురకల్మషః, శాంతోదాంతో గుణాఘోభూత్ సత్యవాదీ
 జితేంద్రియః ౩౭. తస్యభార్యా పుణ్యతమా పతివ్రతపరాయణా, నామ్నాగుణవతీ
 శుద్ధా సదాసంతుప్తమానసా ౩౮ తయోఃపుత్రస్సమజని వంశవృద్ధికరశ్శుభః, మిత్ర
 నామామునివరః పితృణాంముక్తిదాయకః ౩౯. పంచమేఽర్జ్యేపితాచక్రే తస్యబ్ర
 హ్మహృదేశకం, వసన్ గురుకులేనిత్య మగ్నికార్యంచసంధ్యయోః ౪౦. కుర్వన్
 త్రివవశేన్నానం భిక్షాశీవిజితేంద్రియః, సమస్కరోత్యహరహ ర్భూతరంపితరంగురం
 ౪౧. ఆచార్యమన్యోవృద్ధాంశ్చ యతీంద్రాబ్రహ్మవాదినః, బ్రహ్మయజ్ఞపరో
 ధీమా నిత్యానుష్ఠానతత్పరః ౪౨. ఈదృగాచారసంపన్నో విచరన్ బ్రహ్మచా
 ర్యసా, మజ్జనంకురుతేనిత్యం తీర్థేకల్యాణసంజ్ఞకే ౪౩. తీర్థేస్త్రికసవిశేషేణ దేహ
 శుద్ధిమవాప్నువన్, చిత్తశుద్ధింపరాంప్రాప్ సరోవరనిమజ్జనాత్ ౪౪. ప్రయగతీర్థా
 దధికంవదంతి మయాద్యలబ్ధం కృతపూర్వపుణ్యైః, అహంకృతార్థోఽస్మిసరోవలో
 కనా నిమజ్జనాత్సాధితమద్యతత్పదం ౪౫. మాతాపితృభ్యాం గురుణా విసృప్త స్తప
 సేయయా, ద్విక్రోశాధికమాత్రేణ హేమకూటోత్తరేతతే ౪౬. గంధర్వపర్వతే
 దివ్యే సర్వచాపాఘనాశనే, తుంహైశ్శృంగైర్ద్రివస్సమృగ్భి స్సానుభిశ్చవిరాజితే ౪౭.
 ద్రుమైఃకుసుమితైర్వల్లీ మాలికాభిరలంకృతే, మృగసంఘమహావ్యాల ద్విజయక్షుని
 షేవితే ౪౮. బహుపుష్పలతాకుంజై స్సమ్యక్సంఘన్నగూతలే, సుఖవాతానుచరితే
 శీతలోదతటాంచితే ౪౯. భ్రమరైర్గీయమానైశ్చ పిబచ్ఛిపుష్పజంబుధు, శైలకంద
 రనిష్కాంతైః పికజైర్మధురస్వరైః ౫౦. సుస్వరంగీయమానైశ్చ గంధర్వైస్సు
 నిషేవితైః, సృత్యమానైర్మహానందై ర్మయానైరుపశోభితే ౫౧ కపితలింతిణీ
 చూత జంబూలికుచదాడిమైః, శోభమానేగీరాతస్మి న్నానాశ్చర్యసమన్వితే ౫౨.

బహునిసంతిత్థాని పుణ్యదాని నిమజ్జతాం, ఆశ్రమేషుచ సర్వేషు తపఃకుర్వంతి
 యోగినః ౫౩. బకదాల్యాభ్యదయస్సర్వే సుఖంతిష్ఠంతినిశ్చలాః, ఆశ్రమస్థాన్
 ఋషీన్సత్వా తపస్సిద్ధాన్మహాజనః, స్వయంతప్తుంసమారేభే మిత్రోభక్తిసమ
 న్వితః ౫౪. కల్యాణతీర్థేఽపిచ మాసమేకం న్నాత్వాథతత్పశ్చిమతోనివిప్లవః,
 చక్రేతపోనిశ్చలగాత్రయస్త్విన్నివాతనిష్క్రంపణప్రదీపః ౫౫. విస్మృత్యవిషయాన్
 బాహ్యాన్ స్థితఃపాషాణకాష్ఠవత్, ఆస్తేయద్వాప్యపృతత్సర్వ మహమేవేత్యచింత
 యత్ ౫౬. తతస్సర్వజగన్నాథ స్సర్వేషా మ్నిశ్చరోహరః, హృదయస్థాయథా
 తస్యతథైవాగ్రే స్థితోఽభవత్ ౫౭. * శ్రీశివః * హరమిత్ర మహాపాఞ్జితపసా
 తోషితోన్మృహం, ఇత్యుక్త్వా బ్రహ్మరంధ్రేతం పస్పర్శగిరిజాపతిః ౫౮. అథప్రబు
 ధ్నో విరతస్సమాధితోవిలోకయామాస పురఃస్థితంమహాః, సహస్రసూర్య ప్రతిమేన
 తేజసా విరాజమానం ముకుటందధానం ౫౯. దండవత్ప్రేణిపత్యాశు స్తోతుంసము
 పచక్రమే, శివంగద్గదయావాచాహర్షాదుత్ఫుల్లలోచనః ౬౦. * మిత్రః *
 దేవమహేశ్వర సేవకపూరుష కామితదాయక దేవసమో, మామకమానస తామ
 సనాశన సామజదానవభీమ నమః ౬౧. అంగభవాంతక మంగళదాయక గంగా
 ధర ధవళాంగనమన్, తుంగమహాక్ష తురంగమరక్షిత భంగురధీహర మిత్ర
 నమః ౬౨. ఆదికలాయాంస్పృశసి చరాచర మాదిపురుష పురుషాదిజగన్, మధ్య
 కలాయా మవసినమేధిత విద్యాజాల ముఖాత్మగుణైః ౬౩. అంత్యకలాయా మంత
 కమూర్త్యాశాంతింప్రాప్యసీంద్రముఖాన్, అంతరహిత మామంతకభీతే రంతకరం
 కురు శాంతధియా ౬౪. జాతదివస మారభ్యనితాంతం చిత్తంత్యచ్ఛరణాయత్తం,
 ప్రాకృతపుణ్య విపాక గణైరాలోకితమీశ తవాంఘ్రియుగం ౬౫. సంప్రతిమయ్య
 నుకంపాతవయది పంపానాథ నిలంపవిభో! సంస్మృతిభీతే రవమాంశంకర కింకరనికర
 సుఖంకరభో ౬౬. స్కందగజానన నందిముఖాదిషు ప్రీతిర్యా తవభూతపతే, కామ
 యితాహం తామేవానిశ మధవంశ్రీహైమవతీశ! ౬౭. శశ్వన్మాతృ పిచండసాగరా
 జ్జతోవృద్ధిముపేత్య తతో, లబ్ధామరణం తావకమాయా మోహితచిత్తోనహి
 వస్తే ౬౮. ఇతిస్తుత్వా హరందేవం నమస్కృత్వాపునఃపునః, ఆనందబాష్పనయనః
 పులకాంకితవిగహః ౬౯. శిరస్యంజలిమాధాయ తూష్ణీతత్పురతస్థితః, ప్రార్థ
 యంతం ఋషివరంమిత్రం ప్రోవాచశంకరః ౭౦. * శ్రీశివః * హరమిత్రాన
 యాస్తుత్వా పరాప్రీతిరభూన్మమ, తపసాచ ప్రహృష్టాఽస్మి శ్రాంతోసి నితరాం
 మునే! ౭౧. యజ్ఞైస్సదక్షిణైర్దానై ర్వనైశ్చనియమై ర్యమైః, అహంతథానతు
 మ్యామి భక్త్యాచాహం వశీకృతః ౭౨. ఇత్యుక్త్వాతం పునఃప్రాహ మోక్షేచ్ఛం

బ్రహ్మచారిణం, వరంవరయ సత్యంతే పశ్చాద్వాస్యామి వాంఛితం 23 * హరమిత్రః * ఇదమేకంవరందేహి యద్యనుగ్రహభాగహః, అత్రనన్నిహితో నిత్యంసర్వేషాం సర్వకామదః 24. సర్వదా సర్వజంతూనాం సర్వసంపత్ప్రదోభవ, త్వయిదేహ్య చలాం భక్తిం శివ జన్మనిజన్మని 25. తథాస్త్వితి హరఃప్రాహ మిత్రంసదృషిసత్త మం, అద్యప్రభృతితేనామ హరమిత్రఇతిర్యతే 26. మిత్రత్వా స్మయిసర్వేశే ధ్యానేనా ఘోరేణచ, గృహీభూత్వాస్వకం ధామ పాలయా2ద్భూ22హరే ర్విధీ 22. ఇహలోకే సుఖంభుక్త్వా ధర్మకామార్థ సంధనం, అంతేతు శివసా యుజ్యం లభసే నాత్రసంశయః 23. ఇతిదత్త్వావరం తస్మై తత్రైవాంతరధీయత, నిర్జరై ర్వందితో భూత్వా కైలాసంప్రయయా శివః 24. * క్షేత్రపాలః * వరానశేషా శివతస్సలభ్యా జగామ పితృతికమప్రమత్తః, పితౄణామిదాం సంపరి పూజ్యభక్తిత శ్శివంసమారాధయ దన్వహం ద్విజః 25. *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే హరమిత్రస్య విరూపాక్షాద్వరప్రాప్తిర్నామఅష్టమోఽధ్యాయః. ౮.

* క్షేత్రపాలః * హరమిత్రోగృహేనిత్యం తపస్సాన్విధ్యాయ తత్పరః, పితౄజ్ఞయాచోపయేమే విమలా మృషికన్యకాం ౧. గృహశ్రమాత్పరం నాస్తి పత్నీయది వశంగతా, అనుకూలంహి దాంపత్యం త్రివర్గోదయహేతవే ౨. ప్రతి కూలం కళత్రంచేన్నరకేనహి కింశతః? జలూకయోపమియంతే ప్రమదా లఘు బుద్ధయః 3. ప్రమదానాం జలూకానాం విచారేమహదంతరం, జలూకాఃకేవలం ఒక్తం గృహ్లాంతి పునరంగనా 4. గృహ్లాంతిసర్వ మపూర్వా శ్చిత్తం విత్తం బలం సుఖం, ఇతిమత్వాముని స్సాధీం విమలాంచోద్వహాద్విజః! 5. స భార్యాం శిక్షయామాస శివార్చాంకురు సువ్రతే! శివార్చాతః పరంనాస్తి తపోదాన వ్రతా దిషు 6. శివమిత్రం జపిత్యాశు మోక్షంగచ్ఛంతి మానవాః, శివమిత్రం పాతకా నాం నాశకం పరికీర్తితం 7. షట్పుర్వచన మాకర్ణ్య విమలాసాబ్రవీదిదం, * విమలా * కోవిధి శ్శివపూజాయాం కఃకాల స్సుమనోహరః ౮. పూజాకార్యా కథంతస్యకేనవా22చరితం పురా, ఏతత్సర్వంకరుణయాబ్రూహిమే మోక్షకారణం 9. * హరమిత్రః * అంతర్బహి శ్శుచిర్భూత్వా వ్రతీపూజాం సమాచరేత్, అరుణోదయ వేళాయాం నద్యాదౌ స్నాన మాచరేత్ ౧౦. శుక్లాంబరధరో భూత్వా వాగ్యతో నియమాన్వితః, కృతసంధ్యాజపవిధి శ్శృంగరం పూజయేత్సుధీః ౧౧. దేవస్య పురత స్సమ్యగసంప్రీత్య నవాంభసా, విధాయ మంటపదివ్యం ధాత

వస్త్రాదిభి ర్వృతం ౧౨. వితానాద్యై రలకృంత్యా ఫలపుష్ప నవాంకురైః, విచిత్ర
 పత్ర ముద్భృత్య వర్ణపంచక సంయుతం ౧౩. తత్రప్రవిశ్యతు శుభే సూపవిష్టః కుశా
 సనే, సమ్యక్ స్సంపాదితాశేష పూజోపకరణ శ్శుచిః ౧౪. ఆగమోక్తేన మంత్రేణ
 పీఠ మామంత్రయే త్సుధీః, తతః కృత్యాత్మశుద్ధించ భూతశుద్ధ్యాదికం క్రమాత్
 ౧౫. పాణిణాయామత్రయం కుర్యా ద్భీజమంత్రై స్సబిందుకైః, మాతృకాన్యస్య
 విధివ ద్ధ్యాత్వా తాందేవతాంపరాం ౧౬. సమాప్యమాతృకాం భూయో మహా
 న్యాసాదికం చరేత్, ముహూర్తం స్వస్వరూపేణ ధ్యాత్వాచై వం పరంశివం ౧౭.
 వామభాగే గుహాంత్యా దక్షిణే గణపాయజేత్, అంసారుయగ్నే ధర్మాదీ స్సవ్య
 నాభాచ పార్శ్వయోః ౧౮. అథర్మాదీ ననంతాదీన్ హృదిపీఠమనుస్య సేత్.
 ఆధారశక్తి మారభ్య జ్ఞానాత్మాసమను క్రమాత్ ౧౯. ఉక్తక్రమేణ విన్యస్య
 హృదయే సాధుభావితే, నవశక్తిమయే రమ్యేధ్యాయేద్దేవ ముమాపతిం ౨౦.
 చంద్రకోటిప్రతీకాశం త్రినేత్రం చంద్రభూషణం, ఆపింగళజటాసూటం రత్నహాళి
 విరాజితం ౨౧. భస్మరుద్రాక్షబిల్వాది సుభగం సుందరేశ్వరం, నీలగీర్వా ముదా
 రాంగం నానాహారోపశోభితం ౨౨. వరదాభయహస్తంచ హరిణంచ పరశ్వధం,
 దధానం నాగవలయం కేయూరాంగద భూషణం ౨౩. వ్యాఘ్రచర్మపరీధానం
 రత్నసింహాసనే స్థితం, సర్వభూత గుహావాసం సర్వజ్ఞం సర్వసాక్షిణం ౨౪. సర్వా
 ధిష్ఠాన మద్యైతం మాయయా సగుణంపునః, ధ్యాత్వా తద్వామభాగేచ గిరిజాం
 భక్తవత్సలాం ౨౫. భాస్వ జ్ఞపాప్రసూనాభాముదయార్క సమప్రభాం, విద్యు
 త్పుంజనిభాం తన్వీం మనోనయననందినీం ౨౬. బాలేందుశేఖరాం స్నిగ్ధాం నీలవేణీ
 విరాజితాం, భృంగసంఘాత రుచిర నీలకుంచితకుంతలాం ౨౭. మణికుండల
 విద్యోత స్మృఖమండలవిభ్రమాం, నవకుంకుమపంకాభాం కపాలతలదర్పణాం
 ౨౮. మధురస్మృత విభ్రాజ దరుణాధర పల్లవాం, కంబుకంఠీం శివాముద్య త్కుచ
 పంకజ కుట్మలాం ౨౯. పాశాంకుశాభయాభీష్ట విలస త్సుచతుర్భుజాం, అనేక
 రత్న విలస త్కుంకణాంగద ముద్రికాం ౩౦. వలిత్రయేణ విలస ద్భృమత్కూంచీ
 గుణాన్వితాం, దిక్పాలవనితా హాళి సన్నతాంఘ్రిపయోరుహాం ౩౧. రత్నసింహా
 సనారూఢాం సర్పరాజ పరిచ్ఛదాం, పంచబ్రహ్మసనాసీనాం పరమేశ కుటుంబినీం,
 ౩౨. అనేకకోటిబ్రహ్మాండ జననీం శివసుందరీం, సర్వశక్తిం మహేశస్య వ్రసన్నాం
 సర్వదేవతాం ౩౩. సర్వోల్లంఘనముద్రాంచ సుముఖీం సర్వమంగళాం, ఏవం
 ధ్యాత్వామహాదేవీందేవంచ గిరిశంశుభం ౩౪. గణేశస్కంద నంద్యాది పరివార
 సమన్వితం, స్వాత్మలింగంబాహ్యలింగే ధ్యాత్వా వేదాంతలక్షణైః ౩౫. న్యాస

క్రమేణ సంపూజ్య దేవం గంధాదిభిః క్రమాత్, పంచభిర్బ్రహ్మభిః కుర్యాత్ ప్రోక్తస్థానేషువాహ్మది ౩౬. పృథక్పూజయిం దేహీ మూలేనచ హృదిత్రయం, పునస్స్వయం శివోభూత్వా మూలమంత్రేణ సాధకః ౩౭. తతస్సంపూజయే దేవం బ్రాహ్మపీఠే పునఃక్రమాత్, సంకల్పంచ వదేత్తత్ర పూజారంభే సమాహితః ౩౮. కృతాంజలిపుటో భూత్వా చింతయేద్ధృది శంకరం, ఋణపాతక దౌర్భాగ్య దారిద్ర్య వినివృత్తయే, ౩౯. అశేషాఘ వినాశాయ ప్రసీద మమశంకర! దుఃఖశోకాగ్ని సంతప్తం సంసారభయవీడితం ౪౦. బహురోగాకులందీనం పాహిమాం వృషవాహన! ఆగచ్ఛదేవదేవేశ మహాదేవా భయంకర! ౪౧. గృహేణ సహ పార్వత్యా త్వంచపూజాం మయాకృతాం, ఇతిసంకల్ప్స్వి విధివ ద్బాప్స్యాపూజాం సమారభేత్ ౪౨. గుహం గణపతించైవయజేత్సవ్యాపసవ్యయోః, క్షేత్రేశ మిశకోజేతు యజే ద్వాస్తోష్పతింక్రమాత్ ౪౩. వాగ్దేవీచ యజేత్తత్ర తతఃకాత్యాయనీం యజేత్, ధర్మంజ్ఞానంచ వైరాగ్య మైశ్వర్యంచ సమోంతకైః ౪౪. స్వరైశ్చాదికోజేషు పీఠపాదా ద్యనుక్రమాత్, ఆభ్యాసించువిసర్గాభ్యాం పుష్కరాభ్యాం ప్రపూజయేత్ ౪౫. గాత్రరూపంచతుర్దిక్షు మధ్యేసంతం సతారకం, సత్త్వాదిత్రిగుణా తంతురూపా స్పీఠేషు విన్యసేత్ ౪౬. అతఃసర్ధం ఛదే మాయా లక్ష్మ్యదేవ్యాశివేనచ, తదంతేచాంబుజం భూయ స్సక్తలం మండలోత్తమం ౪౭. సత్రకేసరకింజల్కవ్యాప్తం తత్రాక్షరైః క్రమాత్, ఆత్మత్రయమథాభ్యర్చ్య మధ్యే మంటప మాదరాత్ ౪౮. వామాంజ్యేస్థాంచ గౌరించ భావార్థే దిక్షుపూజయేత్, వామాద్యా నవశక్తిశ్చ నవస్వరయుతాజపేత్ ౪౯. హృది బీజత్రయా ద్యైశ్చ పీఠమంత్రేణ చార్చయేత్, ఆవృత్తి ప్రధమాంగైస్తు పంచభి ర్మూర్తిపంక్తిభిః ౫౦. త్రింశద్భి ర్మూర్తిభిశ్చాన్వై ర్నిధిద్వయ సమన్వితైః, అనంతాద్యైఃపదార్థాన్వైరాత్మభిశ్చ వృషాదిభిః ౫౧. సిద్ధిభి శ్చాణిమాద్యాభి రింద్రాద్యైశ్చ తదాయుధైః, వృషభక్షేత్రచండీశ దుర్గాశ్చ స్కందనందనౌ ౫౨. గణేశసైన్య పాంశ్చైవ స్వస్త్వలక్షణ లక్ష్మితా, అణిమా మహిమాచైవ గరిమా లఘిమాతథా ౫౩. ఈశత్వంచవశిత్వంచ ప్రాప్తిః ప్రాకామ్యమేవచ, అష్టైశ్వర్యాణిహృక్తాని తేజోరూపాణి కేవలం ౫౪. పంచభిర్బ్రహ్మభిః పూర్వం హృల్లేఖాద్యాభిరేవచ, అంగై రుమాద్యైరింద్రాద్యైః పూర్వోక్తమునిభిస్తుతైః ౫౫. (ఉరూ) ఉమాచండీశ్వరాదీంశ్చ పూజయే దుత్తరాదితః, ఏవమావరణైర్దుక్తం తేజోరూపం సదా శివం ౫౬. ఉమయాసహితం దేవ ముచారైః ప్రపూజయేత్, సుప్రతిష్ఠితశంఖస్య తీర్థైఃపంచామృతైరపి ౫౭. అభిషిచ్య మహాదేవం రుద్రసూక్తైస్సమాహితః, పంచ

బ్రహ్మశిరోభిశ్చ పంచరుదై ర్యభావిధి ౫౮. కల్పయేద్వైదికైర్మంత్రై రాసనా
 ద్యుపచారకాః, ఆసనం కల్పయేద్ధృమ్ దివ్యవస్త్రసమన్వితం ౫౯. అర్ఘ్య మప్యగు
 ణోపేతం పాద్యం శుద్ధోదకేనచ, తేనైవాచమనం దద్యా న్నఘపర్కం మధూత్త
 మం ౬౦. పునరాచమనం దత్త్వా స్నానం మంత్రైః ప్రకల్పయేత్, తతశ్చ బిల్వమం
 దార కల్పారాః సరసీరుహం ౬౧. ధత్తురం కర్ణికారంచ దోణపుష్పంచ మల్లి
 కాం, అపామార్గంతులసిమాధవీ పంచకాదికం ౬౨. బృహతీ కరవీరాణి యథా
 లభ్యాని భామిని, నివేదయేత్సుగంధీని మాల్వానివివిధానిచ ౬౩. ధూపం కాలాగ
 రూత్పన్నం దీపంచ విమలంశుభం, అథ పాయసనైవేద్యం సఘృతం సోదంశకం
 ౬౪. మోదకాపూపసంయుక్తం శర్కరాయుత ముత్తమం, మధురాన్నం దధియు
 తం జలపాన సమన్వితం ౬౫. తేనైవ హవిషావహ్నా జహుయాన్మంత్రభావితే,
 ఆగమోక్తేనవిధినా గురువాక్య నియంత్రితః ౬౬. నైవేద్యం శంభవేభూయో
 దత్త్వా తాంబూలముత్తమం, ఫలం నీరాజనందివ్యం ఛత్రాద్యం దర్పణాదికం ౬౭.
 సమర్పయిత్వా విధివన్మంత్రై ర్వైదికతాంత్రికైః, యద్యశక్త స్వయం నిసోస్వి
 యథావిభవఘర్వయేత్ ౬౮. భక్త్యా దత్తేన గౌరీశఃపుష్పమాత్రేణ తుష్యతి,
 అథాంగభూతాః సకలాః గణేశాదీ స్ప్రిహాజయేత్ ౬౯. స్తవై ర్నానావిధై
 స్తుత్వా సాష్టాంగం వ్రణమేద్యుధః, తతఃప్రదక్షిణీకృత్య వృష చండీశ్వరాదికం ౭౦.
 పూజాంసమర్ప్య విధివ త్స్పృగ్ధయే దగజాపతిం, జయసత్యగుణాతీత జయ సర్వ
 వరప్రద ౭౧ జయ నిత్య నిరాధార జయ విశ్వంభరావ్యయ, జయ విశ్వైక
 వంద్యేశ జయ నాగేంద్ర భూషణ ౭౨. జయ గౌరీపతేశంభో జయ నిత్యనిరంజన,
 జయ నాథ కృపాసింధో జయ భక్తార్తి భంజన ౭౩. జయ దుస్తరసంసార సాగ
 రోత్తారణ ప్రభో, ప్రసీద మేమహాదేవ సంసారా దద్యుద్యతః ౭౪. సర్వపాప
 క్షయం త్వ రక్షమాం సర్వపాపతః, మహాదారిద్ర్యదగ్ధస్య మహాపాప హతస్యచ
 ౭౫. మహాశోకవినష్టస్య మహారోగాతురస్యచ, ఋణభారపరీతస్య దహ్మమా
 నస్య కర్మభిః ౭౬. గ్రహైఃప్రవీడ్యమానస్య ప్రసీద మమశంకర, దరిద్రః పార్థివో
 దేవంపూజంతే గిరిజాపతిం ౭౭. అభాగ్యోవాపిరాజావా పార్థివోదేవ మీశ్వరం,
 దీర్ఘ మాయు స్సదారోగ్యం కోశవృద్ధిబలోన్నతిః ౭౮. మమాస్తు నిత్యమానందః
 ప్రసాదా త్తవ శంకర, శత్రవశ్చ క్షయంయాంతు ప్రసీదంతు మమప్రజాః ౭౯.
 సశ్యంతు దస్యవోరాజ్యే జనాస్సంతునిరాపదః, దుర్భిక్షా శ్చాగ్నిసంతాపా శ్శమం
 యాంతుమహీతలే ౮౦. సర్వసస్యసమృద్ధిశ్చ భూయా త్సుఖమయాదిశః, ఏవ
 మారాధయేద్దేవం సూనసే గిరిజాపతిం ౮౧. విష్ణుబ్రహ్మదిభి ర్దేవై ర్మునీంద్రై

ర్యోగిభి స్సదా, ప్రదోషేసోమవారేచ నృత్యగీతాది తోషితం ౮౨. జాగ్రహ్నా
 నా న్భజయేద్భక్త్యా దక్షిణాభిశ్చ పూజయేత్, సర్వపాపక్షయకరీ సర్వదారిద్ర్య
 నాశనీ ౮౩. శివపూజా మయా భ్యాతా సర్వాభీష్టఫలప్రదా, మహాపాతక
 సంఘాత మధికం చోపపాతకం ౮౪. శివప్రసాద గ్రహిణాత్ సర్వమన్య ద్విదాశ
 యేత్, బ్రహ్మహత్యాది పాపానాం పురాణేషు స్మృతిష్వపి ౮౫. ప్రియశ్చి
 త్తానిచోక్తాని న శివస్వాపహరిణాం, శివోబ్రాహ్మణవర్గస్య కీర్తితః కులదైవతం
 ౮౬. ప్రదోషసమయే యస్మా ద్విష్ణుబ్రహ్మదయ స్సురాః, అర్చయంతిశివం
 తస్మా చ్ఛివవవ జగత్పతిః ౮౭. శివాత్పరతరంనాస్తి శాస్త్రయోని స్సదాశివః,
 తస్మాత్ క్షేత్రేప్రకర్తవ్య మవశ్యంశివపూజనం ౮౮. కామినాంచ ముముక్షూణాం
 భక్తిముక్తిప్రదం ధృవం, సద్య స్సిద్ధికరింఁగోకే సర్వపాపహరం పరం ౮౯.
 బహునాత్రకిముక్తేన శ్లోకార్ధేన బ్రవీమ్యహం, బ్రహ్మహత్యాశతంబాపి శివపూజా
 వినాశయేత్ ౯౦. మయాకథితమేతత్తే క్షేత్రేతు శివపూజనం, రవాన్యం సర్వ
 జంతూనాం అత్రాస్త్యేవ నసంశయః ౯౧ తస్మాద్భద్రేకురు సదాశివపూజాం
 నిరంతరం, తయాతే సకలభీష్టసిద్ధి ర్భవతిశాశ్వతీ ౯౨. పత్యుర్వాక్స్యం సమా
 కర్ణ్య విమలాఽఽనందనిర్భరా, సాష్టాంగం ప్రణిపత్యాగ్రే పునఃప్రహతిభక్తితః
 ౯౩. * సూతః * యశ్చైవోతి హరపూజనంశివం భక్తితః పతతియస్స్వయం
 రహః, ముక్తిమేతి గిరిశ్వసాదృశో దుష్కృతంహరతి మఃఖసంస్పృతేః ౯౪.
 ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హిమకూటఖండే పంపామాహాత్యేహరమిత్రవిమలాసంవాదే
 శివపూజావిధాన, తన్మహిమానువర్ణ నోనామనవమోఽధ్యాయః. ౯.

* క్షేత్రపాలః * హరమిత్రంపతింపాహ విమలానన్రుధీ ద్భియా, కఃపూతీ
 పూజయా శంభోః కేనవా చరితింపురా ౧. ఏతన్నే బ్రూహిస్త్యత్య శివపూజా
 విధేః ఫలం, తారితాస్మి త్వయాభర్తః పూర్వపుణ్యచయేనహి ౨. * హరమి
 త్రః * శృణు భద్రే శంభుసేవాఫలంవచ్చి తవాగ్రతః, అతేతిహాసం ఫలదంపరమం
 పుణ్యవర్ధనం ౩. శర్మదావిప్రవనితా సపుత్రాదుఃఖకర్చితా, శాండిల్యం శరణం
 గత్వా యయాచే తత్కృపాసతీ ౪. అహమద్య కృతార్థాస్మి తనదర్శనమాత్రతః,
 ఏతౌకుమారౌ భగవన్ త్యామేవశరణం గతో ౫ ఏషమేతనయోబ్రహ్మన్ శుచిన
 తత్తీరితిః, ఏష రాజసుతో నామ్నా ధర్మపుత్రః కృతోమ రూ ౬. ఏతావహంచ
 భగవన్ భవచ్ఛరణకింకరా, సముద్ధరాస్మి న్పలితాన్ ఘోరే సంసారసాగరే ౭.

తతఃప్రసన్నో ద్విజపుంగవస్తు తస్మాశ్చవాక్యై రమృతోపమానైః, ఉపాదిదేశాపిత
యోః కుమారయో ర్ముని శ్శివారాధన ముత్రవిద్వాం ౮. అథోషదిష్టే మునినా
కుమారానాబ్రాహ్మణీ శాంధివదీక్షితాః, శివప్రసాదేన మహేశభక్తా స్తద్గౌర
వా త్సర్వజనాభివంద్యాః ౯. (వేదోక్తవిధినాదేవి కురుత్వం ప్రతముత్తమం, ఏతా
భ్యామపి పుత్రాభ్యాం శివపూజా విధీయతాం, అథసంవత్సరాదేవ పరాం సిద్ధి
మవాప్స్యథ ౧౦. ఇతిశాంఙిల్యవచన మాకర్ణ్య ద్విజభామినీ, తంప్రణమ్య సమా
మంత్స్య జగ్ముస్తే శివమందిరం ౧౧) తతఃప్రభృతి తౌబాలా మునివర్యోపదేశతః,
ప్రదోషే పార్వతీశస్య పూజాంచక్రతు రంజనా ౧౨ ఏవంపూజయతోద్దేవం
ద్విజరాజకుమారయోః, సుఖేనైవ వ్యతీయాయ తయోర్మాస చతుష్టయం ౧౩.
కదాచి దాబ్రహ్మణేణవివాహా ద్విజనందనః, స్నాతుంగతో నదీతీరే చచారబహు
లీలయా ౧౪. తత నిర్ఘరనిష్పాతనిర్భిన్నే వప్రకర్దమే, నిధానకలశం స్థూలం ప్రస్ఫు
రంతం దదర్శసా ౧౫. తందృష్ట్వా సహసాగత్వా హర్షకాతుకవిహ్వలః, దైవోప
పన్నం మన్వానో గృహీత్వాశిరసాదధౌ ౧౬. ససంభ్రమం సమానీయ నిధానక
లశం బలాత్, నిధాయ భవనస్యాంత ర్మాతరంసమభావత ౧౭ *శుచివతః* మా
తర్మాత రిమంపశ్య ప్రసాదం గిరిజాపతేః, నిధానం కుంభరూపేణ దర్శితంకరుణాత్మ
నా ౧౮. అథసా విస్మితా సాధ్వీ సమాహూయనృపాత్మజం, స్వపుత్రం ప్రతినం
ద్యాహ మాచయంతీశివార్చనం ౧౯. శృణుతాం మే వచఃపుత్రో నిధానకలశీమి
మాం. జీవద్రత్న సహస్రాధ్యం సహస్రాబ్దోపభోగదాం ౨౦. సమం విభజ్య గృహ్ణీ
తం మమశాసనగౌరవాత్, ఇతి మాతృవచశ్శ్రుత్వా తుతోషద్విజనందనః ౨౧
పత్యాహ రాజపుత్రస్తాం విస్రభ్య శృంకరార్చనే, *ధర్మపుత్రః* మాత స్తవసుత
స్యైవ సుకృతేన సమాగతం ౨౨. నాహం గ్రహీతుమిచ్ఛామి విభక్తం ధనసంచ
యం, ఆత్మన స్సుకృతాల్లభం స్వయమేవభునక్త్వాసా ౨౩. సవవభగవానీశః కరి
ష్యతి కృపాంఘ్రి, *క్షేత్రపాలః* ఏవమభ్యర్చతో శృంభం భూయోపి పర
యాముదా ౨౪ సంవత్సరం వ్యతీయాయ తస్మిన్నేవగృహేతయోః, అఘైకదా
రాజనూను సహజేన ద్విజన్మనా ౨౫. వసంతసమయే ప్రాప్తే విజహరవనాంత
రే, అథదూరంగతౌ క్వాపివనే ద్విజనృపాత్మజౌ ౨౬. గంధర్వకన్యాః క్రీడంతీ
శృతశ స్తావపశ్యతాం, తాస్సర్వా శ్చారుసర్వాంగీ ర్విహరంతీ ర్మనోహరం ౨౭.
దృష్ట్వా ద్విజాత్మజో దూరా దువాచనృపపుంగవం, ఇతఃపరం నగంతవ్యం విహరం
త్సగ్రతస్త్రియః, స్త్రీణాం విదూరతస్త్రిషే దృదిసాఖ్యం తవేష్పితం ౨౮. స్త్రీ
సన్నిధానం విమలా స్త్యజంతి విమలాశయాః, ఏతాః కైతవధారిణ్యో ధనయశన

దుర్మదాః ౨౯. మోహయంత్యో జనందృష్ట్యా వాచా సునయకోవిదాః, అతః పరిత్యజేత్ స్త్రీణాం సన్నిధిం సహభాషణం ౩౦. యోషితాం సంగమాత్రేణ మృత్యుమాప్నోతి మానవః, నిజధర్మరతోవిద్వాన్ బ్రహ్మచారీవిశేషతః ౩౧. అతోహం నోత్సహేగంతుం క్షీడాస్థానం మృగీదృశాం, ఇత్యుక్త్వా ద్విజపుత్రస్తు నివృత్తోదారత స్థితః ౩౨. అథాసౌ రాజపుత్రస్తు కాతుకావిష్ట మానసః, తా సాం విహారపదవీ మేక ఏవోభయో ర్యయా ౩౩. తత్ర గంధర్వకన్యానాం మధ్యే త్వేకా వరాననా, దృష్ట్వా౭౭ యాంతంరాజపుత్రం చింతయామాస చేతసా ౩౪. అహోకోయ ముదారాంగో యువా సర్వాంగసుందరః! మత్తమాతంగగమనో లావణ్యమృతతారిధిః ౩౫. లీలాలోల విశాలాక్షో మధురస్మిత పేశలః, మదనో పమరూపశ్రీ సుకుమారాంగ లక్షణః ౩౬. ఇత్యోశ్చర్య యుతాబాలా దూరా దృష్ట్వా నృపాత్మజం, సర్వా ససభీసమాహూయ వచనంచేద మబ్రవీత్ ౩౭. ఇతోఽప్యదూరే హేసఖ్యో వనమస్త్యేక ముత్తమం, విచిత్రచంపకాశోక పున్నాగై ర్నకులైర్వృతం ౩౮. తత్రగత్వా తరూకసర్వా నపచిత్య సుమాన్యలం, భవ త్యః పునరాయాంతు తావత్తిష్టామ్యహంత్యహ ౩౯. ఇత్యుద్దిష్ట ససభీవగ్లో జగామ విషినాతరం, సాపి గంధర్వజా తత్స్థా న్యస్తదృష్టి ర్నృపాత్మజే ౪౦. తాం సమా లోక్య తన్వంగీం నవయావన శాలినీం, బాలాం సురూపసంపత్త్యా పరిభూత తిలో త్తమాం ౪౧. రాజపుత్ర ససమాగత్య కాతుకోత్ఫుల్లలోచనః, అవాప చైవయో గేన మదనస్య శరవ్యథాం ౪౨. గంధర్వతనయా సాపి ప్రాప్తాయ నృపసూనవే, ఉత్థాయ ప్రదదౌ తస్మై తరసా పల్లవాసనం ౪౩. కృతోపచార మాసీనం తమా సాద్య సుమధ్యమా, పప్రచ్ఛ తద్రూపగుణై ర్హృతదేహ౭౭ కులేంద్రియా ౪౪. కస్త్యంకమలపత్రాక్షకస్తాద్యేశా దిహగతః? కస్యపుత్రఇతి ప్రేష్ణా పృష్ట స్సర్వం న్యవేదయత్ ౪౫. విదర్భరాజతనయం విధిప్తపితృమాతృకం, శత్రుభి శ్చాస్మా త్థస్థాన మాత్మానం విధిభామిని ౪౬. సర్వభావేనభూయస్తాంపప్రచ్ఛ నృపనందనః, కాత్వం వామోరు కించాత్ర కార్యంతే కస్యచాత్మజా ౪౭. కిమివ భూయసి హృది కింవావత్తు మిహేచ్ఛసి? ఇత్యుక్త్వా సాపునః ప్రాహ శృణు రాజేంద్ర సత్తమ ౪౮. అస్తి విద్రవికోనామా గంధర్వాణాం కులగ్రణీః, తస్యాహమస్మి తనయా నామ్నా చా౭శ్రుమతీ శ్రుతా ౪౯. త్వాయాయాంతం విలోక్యాహం త్వత్సంభాషణ లాల సా, త్యుక్త్వా సఖిజనం సర్వ మేకైవాస్మి మహావనే ౫౦. సర్వసంగీత విద్యాను నమత్తో౭న్యాస్తి కాచన, మమగానేన తుష్యంతి సర్వాఅపి సురస్త్రియః ౫౧. నాహం సర్వకలాభిజా జ్ఞాతసర్వజనేగీతా, తవాహ మింప్సితం వేద్మి మయితే

సంగతం మనః ౫౨. తథా మయాపితే సాఖ్యందైవేన ప్రతిపాదితం, అవయో
స్నేహభేదోతనైవ భూయాదితః పరం ౫౩. ఇతి సంభాష్యతేనాశు ప్రేష్టా
గంధర్వకన్యకా, ముక్తాహారం దదాత్తస్మై స్వకుచాంతర భూషణం ౫౪. తమా
దాయాద్భుతంహారం సతస్యాంపరమాకులః, గూఢహర్ష పరాసిక్తమిదమాహస్యపా
త్మజః ౫౫. సత్యముక్తంత్యయాభీరు తథాప్యేకం వదామ్యహం, త్యక్తరాజ్యస్య
నిస్వస్య కథం మేభవసిప్రియా ౫౬. యాత్వం పితృమతీబాలా విలంఘ్యపితృశాసనం,
స్వచ్ఛందాచరణంవత్తుం మూఢేత్వం కథమర్హసి ౫౭. ఇతితస్యవచ శృత్యాతం
వ్రత్యాహ శుచిస్మితా, అస్తునామ తథైవాహంకరిష్యే ౭వశ్యకాతుకం ౫౮.
గచ్ఛస్యభవనం కాంత పరశ్వోప్రాతరేవతు, ఆగచ్ఛపునరత్రైవ కార్యమస్తిచనోమృషా
౫౯. ఇత్యుక్త్వాతం నృపంకాంతం సాసంగతసఖిజనా, అపాక్రామత చార్వంగీ సచా
పిన్వపనందనః ౬౦. సమభ్యేత్యతుహర్షేణ ద్విజపుత్రస్యసన్నిధిం, సర్వమాఖ్యా
తేనైవసాకం స్వభవనం యయా ౬౧. తాంచవిప్రసతిం భూయోహర్షయిత్యా నృ
పాత్మజః, పరశోద్విజ పుత్రేణ సార్థం తస్మిన్వనేయయా ౬౨. సతయాపూర్వ
నిర్దిష్ట స్థానంప్రాప్య నృపాత్మజః, గంధర్వరాజమద్రాక్షీద్దుహితాచ సమన్వితం
౬౩. సగంధర్వపతిః ప్రాప్తావభి నంద్యకుమారకా, ఉపవేశ్యాసనే రమ్యేరాజపుత్రమ
భాషతి ౬౪. * గంధర్వః * రాజేంద్రపుత్రపూర్వేద్యుః కైలాసంగతవాసహం,
తత్రాపశ్యం మహాదేవం పార్వత్యాసహితం విభుం ౬౫. ఆహూయమాంసదేవేశ
స్సర్వేషాం త్రిదివోశసాం, సన్నిధావాహ భగవాన్కరుణామృతవారిధిః ౬౬.
ధర్మగుప్తాహ్వయః కశ్చిద్రాజపుత్రోస్తి భూతలే, అకించనో భ్రష్టరాజ్యోహత
బంధుశ్చశత్రుభిః ౬౭. సబాలోగురువాక్యేన మదర్చాయాంరతస్సదా, అద్యతత్పి
తరస్సర్వేమాంప్రాప్తా స్తత్ప్రభావతః ౬౮. తస్యత్వమపి సాహాయ్యం కురుగంధ
ర్వసత్తమ! యథాస నిజరాజ్యస్థో హతశత్రుర్భవిష్యతి ౬౯. ఇత్యాజ్ఞప్తోహమీ
శేనసంప్రాప్య నిజమందిరం, అనయాద్యదుహితాచబహుశోభ్యర్థి తస్తథా ౭౦.
జ్ఞాత్వేషం సకలం శంభోర్నియోగం కరుణామయం, ఆదాయేమాందుహితరం
ప్రాప్తోస్త్రిదం వనాంతరం ౭౧. తస్మాదేనాం ప్రయచ్ఛామికన్యామశ్రుమతీంతవ,
హత్వాశత్రూన్ స్వరాష్ట్రేత్వాం స్థాపయామి శివాజ్ఞయా ౭౨. తస్మిన్ పదేత్వమ
నయా భుక్త్వాభోగాన్యథేషితం, దశవర్ష సహస్రాంతేగంతాసి గిరిశాలయం ౭౩.
తత్రాపి మమకన్యేయం త్వమేవ ప్రతిపత్యతే, అనేనైవస్వదేహీనదివ్యేన
శివసన్నిధౌ ౭౪. ఇతిగంధర్వరాజస్తమాభాష్యనృపనందనం, తస్మిన్వనేస్వదుహి
తుః పాణిగ్రహమకారయత్ ౭౫. పారిబర్హమదాత్తస్మై రత్నభారాన్మౌహూజ్య

లాఁ, చూడామణిం చంద్రనిభం ముక్తాహారాంశ్చ భాసురాన్ ౭౬. దివ్యలంకార
వాసాంసికార్తస్వరపరిచ్ఛదాఁ, గజానామయుతం భూయో నియుతం నీలవాజినాం
౭౭. స్యందనానాం సహస్రంచ సావర్ణానాం మహంతివ, పునరేకం రథం దివ్యం
ధనుశ్చక్రాయుధోత్తమం ౭౮. మంత్రాస్త్రాణాంసహస్రాణి తూణాచాక్షుర్య
సాయకౌ, అభేద్యాం సర్వజగతూనాం శక్తించరిపుమద్దనీం ౭౯. దుహితుః పరి
చర్యార్థం గంధర్వాధిపతిర్దదా, ఇత్థం రాజేంద తనయః సంప్రాప్యశ్రియ ముత్త
మాం ౮౦. అభీష్టజాయా సహితో ముముదే నిజసంపదా, కారయిత్వా స్వదు
హితుర్ద్వివాహం సమయోచితం ౮౧. యయా విమానమారుహ్య గంధర్వాధి
పతిర్ద్వివం, ధర్మగుప్తః కృతోద్వాహస్సచా గంధర్వసేనయా ౮౨. నిశ్శేషితా రాతి
బలః ప్రవివేశ నిజంపురం, తతోఽ భిషిక్తస్సచివైర్బ్రాహ్మణైశ్చనరోత్తమైః ౮౩.
రత్నసింహాసనారూఢశ్చక్రే రాజ్యమకంటకం, యావిప్రపనితా పూర్వం తంపుపోమాత్మ
పుత్రవత్ ౮౪. సైనమాతా భవత్తస్య సభ్రాతా ద్విజనందనః, గంధర్వతనయా
జాయా విదర్భవిషయేశ్వరః ౮౫ ఆరాధ్యదేవం గిరిశంధర్మగుప్తోన్మహాభవత్,
* హరమిత్రః * ఏవమన్యేసమారాధ్యభక్త్యా శ్రీగిరిజాపతిం ౮౬. లేభిరేఽభీష్టితాన్
కామాన్ దేహంతేతు పరాంగతిం, శివపూజావ్రతం పుణ్యం భక్త్యా శ్రీశంకరార్చ
నం ౮౭. ధర్మార్థకామమోక్షాణాం యదేతత్సాధనం పరం, జ్ఞానార్థ మృషయః
ప్రాంచోధనార్థంచ ధనార్థినః ౮౮. జయాధికారసిద్ధ్యర్థ మింద్రోపేంద్రపురోగమాః,
విద్యార్థినోపి విద్యార్థం సుతార్థం పుత్రకాంక్షిణః ౮౯. ఆరోగ్యార్థంతు రోగార్తా
శ్చకురేతద్వ్రితోత్తమం, బ్రాహ్మణానామిదం ముఖ్యం విశేషా త్కలితారకం
౯౦ యఏతచ్ఛ్రుణు యన్నిత్య మాఖ్యానం పరమాద్భుతం, భక్త్యా శ్రీశివపూజాం
తే కథయేద్వా సమాహితః ౯౧ నభవేత్తస్య దారిద్ర్యం జన్మాంతరశ తేష్వపి,
జ్ఞానై శ్వర్యసమాయుక్త శ్చాంతేశివపురంప్రజేత్, తస్మాత్త్వంపూజనంశంభోః
కురు భక్త్యైవసుందరి! ౯౨. యే ప్రాప్య దుర్లభమిదం మనుజా శ్శరీరంకుర్వంతిచా
త్రపర మేశ్వరపాదపూజాం, ధన్యాస్తవ నిజపుణ్యజిత్రతిలోకా స్తేషాంపదాం
బుజరజో భువనం పునాతి ౯౩.

*

*

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యేహరమిత్రవిమలాసంవాదే

శివపూజామాహాత్యైకథనంనామ దశమోఽధ్యాయః. ౧౦.

* శ్రీసూతః * ఇత్థం ప్రబోధితాసాధ్వీహరమిత్రేణ భక్తితః, పూజయామాన విధివచ్చివం దేవమహర్షిశం ౧. శివపూజాప్రభావేన సర్వసిద్ధిరభూ ద్విజాః! కదా చిద్విమలా స్వీయసఖిభిః పరివారితా ౨ కళ్యాణసరసి స్నాతు మాగతాచాఽరుణోదయే, తదా వనద్విపకశ్చి ద్వాసితాభి ర్మదోద్ధతః ౩. బృంహితం భీకరం కుర్వన్ శుండాపూతాగర్జితః, తం దృష్ట్వా భయవిత్రస్తా విమలాద్యా స్సులోచనాః ౪. దుద్రువు ర్దూర మభ్యాసం గజోఽప్యనుయయా తదా, కన్యా భావన వేగేన నిశ్వాసోచ్ఛ్వాసపీడితాః, తృణచ్ఛన్నే మహాకూపే నిపేతు ర్జలవర్జితే ౫. నిఘత్య విహ్వలా స్సద్యో గతప్రాణా స్తదాభవన్, అనాగతాసు తాస్వేపం దేశేఽదృష్ట్వాతిదుఃఖతాః ౬. మాతర స్తా విచిన్వంత్యో బభ్రము ర్మోహపీడితాః, వనా ద్వనం పరిభ్రమ్య గుల్మద్గుల్మం వ్యలోకయన్ ౭. క్వచిత్ క్వచిత్ పరిభ్రష్ట వస్త్రాణ్యభరణానిచ, దృష్ట్వా తదనుసారేణ గచ్ఛంత్యో దీనచేతసః ౮. సాతాళ సన్నిభం కూపం దదృశు ర్ద్వగగోచరం, గతాసురపి తావీక్ష్య కన్యాః కమలలోచనాః, దురుదు ర్విస్వరం ఘోరం కురర్యివ దుఃఖతాః ౯. విమలే కమలే సువృత్త కే సురసే త్యాదిభిరేవనామభిః, ఉపహూయ ముహుర్ముహు ర్విషణ్ణా విలపంతిస్సు తదీయమాతరః ౧౦. ఉరస్తాడనమాక్రందం కుర్వంత్యో భృశదుఃఖతాః, క్వగచ్ఛామోవయం సర్వాః పుత్రికాదుఃఖకర్షితాః ౧౧. హాపుత్రి మమకళ్యాణి కించిత్సంభాషణంకురు, బాంధవాశ్చాగతా స్సర్వే త్వద్వియోగేన కర్షితాః ౧౨. కన్యాః కమలపత్యాక్ష్యః కుర్వంత్యస్మాను సత్కృపాం, యుష్మాన్ విహాయ మత్పుత్ర్యః కథం గచ్ఛామహే గృహం ౧౩. ఇత్యుచ్చైః క్రోశయంత్యస్తాః మూర్ఛామాపు స్సరస్తటే, స్నానార్థమాగత స్తస్మిన్కీర్తీర్థే కళ్యాణసంజ్ఞకే ౧౪. హరమిత్రః ప్రభాతేసావశ్యో దోదనం స్త్రియః, మూర్ఛితా అంగనా భూమా లుతంతీ ర్గతవత్సకాః, ౧౫. తాదృష్ట్యాద్యుతి మాం స్తత్ర కోవిదో ఋషిశ్రుంగవః, ప్రాహ ప్రసన్నహృదయః కన్యకాజననీ శ్శనైః ౧౬. * హరమిత్రః * ఉత్థాపయిష్యేవఃకన్యా లద్యైవ తపసాఽమలాః, శనైరాశ్వాస్య తాస్సర్వా నివార్యాఽఽహచ రోదనం ౧౭. యావదుజ్జీవయిష్యామి కన్యాః కమలలోచనాః, తావదాసాం మనోజ్ఞాని వహుంషి పరితోబత ౧౮. ఇత్యుదీర్య మునిశ్రేష్ఠః కళ్యాణసరసిద్విజాః! కంఠదఘ్నుజలే స్థిత్యా సప్తాశ్వ మవ లోకయన్ ౧౯. ఉర్ధ్వవక్త్రో ర్ధ్వబాహుస్సన్ జజాప పరమం జపం, తం హం తుమాగతో విప్రం జలమధ్యేస్థితం గజః ౨౦. హస్తముద్ధృత్య వేగేన మేనేరంతిక మాయయా, విలోక్య తస్యసంరంభం గజేంద్రస్య ఋషీశ్వరాః ౨౧. స చచాల

జలాత్సోపి చిత్రార్పితః స్థితః, గతమన్యుః క్షణాదేవ శాంతోభూ త్సగజేశ్వరః
 ౨౨. శుండాగ్రేణ గృహీత్యాతం మూర్ధ్ని సంస్థాప్య సంస్థితః, తస్యభావం మునిర్జ్ఞా
 త్యా జపంతావత్సమాప్య చ ౨౩. ఏనముత్తారయిష్యామి తిర్యక్తేద్వదుఃఖతం
 చిరాత్, ఇతినిశ్చిత్యమనసా విచారిష్యసుచిరం మునిః ౨౪. ఆదాయ పాణినాతో
 యంశీఘ్రం తన్మూర్ధ్ని దత్తవాన్, తేనోదకప్రభావేన గజః పాపవివర్జితః ౨౫.
 సాష్టాంగం ప్రణిపత్యాగ్రే నిజరూపేణ సోఽబ్రవీత్, యత్త్వయాతారితః పాపాత్తిర్య
 క్త్వాచ్చ విశేషతః ౨౬. మమవృత్తం విశేషేణ ప్రవక్ష్యామి కృపానిధే, * ధర్మగుప్తః *
 నైషధేనగరే పూర్వం విశ్వగుప్త ఇతిశ్రుతః ౨౭. తస్యసూనురహం నామ్నాధర్మ
 గుప్త ఇతిశ్రుతః, గోరక్షాం కృషివాణిజ్యం కుర్వన్నిత్యంసుఖినితః ౨౮. అథకా
 పాలికఃకశ్చిత్ రసవాదకుతూహలః, సపాపానాంతుదృష్టైవ వంచయామాస
 మాయయా ౨౯. తేనత్యక్తధనో నిస్సవ్యః దుఃఖతోత్యంతమూఢధీః, స్వధర్మవిక్ర
 యంకృత్వా కుటుంబభరణంకృతం ౩౦. యానియానిమయా పూర్వం దానాన్యా
 చరితానిచ, తానితాన్యపిసర్వాణి విక్రీతానిముసీశ్వర ౩౧. జిహ్వచాపల్యనిరత
 స్త్యేకదా పరవేశ్యని, భుక్తవానాగళం మృష్ట మజీర్ణమథనత్తదా ౩౨. అతిసారేణ
 మరణం ధర్మిషానాం భవేద్భవం ౩౩. అతిసార స్తతోజాతః స్మృతిమానభవంత
 తః, అహం శివస్మరణతో మరణం గతవాన్ ద్విజ! ౩౪ పూర్వపుణ్యప్రభావేన
 దేవేంద్రవరసన్నిధౌ, తత్రమన్వంతరంస్థిత్యా తత్పుణ్యాంతే గజోఽభవం ౩౫. యే
 ధర్మవిక్రయంకుర్యు స్తే భవంతి మతంగజాః, ఇదాసీమపివిక్రేంద్ర త్వయా ౨హం
 తారితోఽభవం ౩౬. తోయదానం కృతంమహ్యం కళ్యాణసరసః ప్రభా! కృతా
 ర్థోస్థిక్రృతార్థోస్థి నమస్తుభ్యం నమోనమః ౩౭. ఇత్యుక్త్వా సయయా స్వర్గం
 సత్సంగా త్పద్యతి గతః, ఆశ్చర్యం పరమం లేభే హరమిత్రఃప్రభావవితే ౩౮.
 అహం తీర్థస్యమాహాత్యైం కుయోనే స్తారితో గజః, అనేనవారిణా శీఘ్రం జీవ
 యిష్యేఽం గనాచయం ౩౯. విధినిర్వర్త్య సహసా సతీర్థః పునరాగమత్, యత్ర
 స్థితా గతప్రాణాః కూపేయువతయస్వయం ౪౦. తాసాంమాతౄ స్సమాశ్వా
 స్య సింహే తీర్థేన సోబ్రవీత్, * హరమిత్రః * ఉత్తిష్ఠతస్త్రియస్సర్వాః శాసనాన్మమ
 నిర్మలాః ౪౧. యేభవంతి విరూపాక్షం తేషాంమృత్యుః కథంభవేత్? ఋషేర్వ
 చన మాకర్ణ్య కూపస్థా స్తత్ప్రభావతః ౪౨. సుప్తోతితా ఇవ తదాస్త్రియః కూపా
 త్సముత్థితాః, పరిభాయచవాసాంసి పూర్వవద్విజకన్యకాః ౪౩. ప్రణేము ర్హరమి
 త్రంతం ఋషిశ్రేష్ఠం తపోధనాః, జహర్నుస్తజ్జననోధ మరణాదుద్భుతా ఇవ ౪౪.

తాః ప్రాహ హరమిత్ర స్తత్తీర్థమాహత్మ్య ముత్తమం, ఉక్త్వా యవతిభిర్యుక్తః
 కల్యాణం సత్వరంయయా రగి న్నాపయిత్వాథతాః కన్యా మాతరః ప్రాహ
 నమ్రధీః, ధర్మంవచ్చి హితంవచ్చి నాసత్యం మమభాషితం ర౬. దుర్భగోఽం ధో
 జడోమత్తో బాలఘో గురుతల్పగః, పరదారరతః పాపీ మృత్యుపాశవశంగతః
 ర౭. తేనర్చ్యే ముక్తిమాయాంతి న్నానా త్కల్యాణసంజ్ఞకే, వైశాఖే కార్తికే
 మాఖే మాసేషు విజతేంద్రియః ర౮. యస్మాన్మతి సోమయోగేస్మి న్కృత్తికాపితృ
 భేనరః, సర్వపాపై ర్వినిర్ముక్తో ముక్తిమేతి ననంశయః ర౯. మాహాత్మ్య మతులం
 శ్రుత్వా మాతరః కన్యకాస్తథా, పునస్తీర్థోదకే న్నాత్వా కిన్నరేశం ప్రపూజ్య
 చ గ౧ స్వకీయం వివిశు క్లేశాం హరమిత్రేణసంయుతాః, తదాప్రభృతికన్యాస్తా
 మృత్యుపాశనివరితాః గ౧. హరమిత్రేణసహితా ముదంప్రాపు రభీష్టదాం,
 హరమిత్రశ్చాకరస్వప్రసాదేనా౨ న్వహంసుఖం గ౨. ఇహాముత్సార్థభోగాంశ్చ
 భుంక్త్వా మానవజన్మని, గృహస్థాశ్రమముత్తీర్య వనీభూత్వాథ ప్రవజ్జా గ౩.
 పంపాక్షేత్రేవసన్ విప్రా మునీ న్నాత్వాసురార్చితాన్, బకదాల్భ్యజ్ఞయా గాత్రం
 త్యక్త్వా౨ గాచ్చివమందిరం గ౪. * సూతః * మాహాత్మ్య మన్యత్పరమేశ్వరస్య
 శోభితం సుకామోయదిజాయతే వః, వక్ష్యామి తచ్ఛంకరసచ్చరిత్రం సదాశివాజ్ఞా
 మమస్యత్వతాపసాః! గ౫

ఇతిశ్రీనాగందపురాణే పంపామాహాత్మ్యే కల్యాణతీర్థప్రశంసాయాం హరమిత్రేణ

ధర్మగుప్తస్య గజయోనేర్విమోచనం విమలాదీనాముజ్జీవనంనామ

ఏకాదశోఽధ్యాయః. ౧౧.

* శౌనకాద్వా ఋషయః * బకదాల్భ్యజ్ఞయా పుణ్యో హర
 మిత్రో మహాఋషిః, ముక్తిమాపేతియద్వృత్తం ప్రోక్తంసూత త్వయాధునా ౧.
 ఏతన్నోబ్రూహి తత్త్వజ్ఞయద్యస్తాసు కృపాతప, * సూతః * బకదాల్భ్యమహాతేజా
 స్తాపసోభాత్స రానఘాః! ౨. దీర్ఘాయు శ్శక్తిసంపన్నః తపోవిగ్రహవీరవః, హిమవ
 త్పర్వతే పూర్వం తప్తవాన్పరమం తపః ౩. దివ్యవర్షసహస్రాంతే చోత్థాయేంద్ర
 దిశం గతః, తత్ర వర్ష సహస్రాణి తపసా౨తోషయచ్చివం ౪. తతోదక్షిణ మా
 సాద్య హేమకూటాచరే శుభే, పంపాక్షేత్రం రమ్యతమ మాలోక్యానందనిర్భరః
 గ౫. చక్రతీర్థసమీపే౨సా స్థానంకృత్వా సునిర్మలం, పూజయిత్వా గురూనాదా
 స్థిత్యా సిద్ధాసనేతతః ౬. రేచకైః పూరకైః కుంభైః ప్రాగ్గాన సంధ్యయత్నతః,

సుఖముయూ మహావాయుం సూక్ష్మాకాశే నియుజ్యసః ౭. తతఃపశ్చిమవీధ్యానై
 గత్వాధారఃచతుర్దశం, తతఃష్టడలమాక్రమ్య తతో దశడలంగతః ౮ ద్వాదశా
 రం దివ్యదశం షోడశార మతఃపరం, ద్విదశం పరతో దివ్యసహస్రదశమధ్యగం ౯.
 పశ్చిమాభిముఖం లింగం కందాంతర ముపస్థితం, చిసతంతునిభం సూక్ష్మ మతర్క్యం
 యోగిభిస్సదా ౧౦. తస్మిన్మనోఽనిలం నీత్వా మిళిత్యానందవస్తుని, బాహ్యేంద్రి
 యాణి సంయమ్య చాంతరాణి విశేషతః ౧౧. సంయమ్య నిశ్చలోభూత్వా చచా
 రపరమేపదే, వాయునాకుండలం భిత్త్వా మండలత్రయమధ్యగం ౧౨. తత్రస్థితం
 మహానందామృత మాస్వాద్యయచ్ఛతః, పూర్ణానందపరో యోగీ స్థాణువజ్జడవత్ప్రీతిః
 ౧౩. తస్మి న్వేణువసంజాతం మహాకంటకదుర్భరం, వల్మీకోఽభూ న్మహాస్తత్ర ముని
 ర్యత్ర తపఃస్థితః ౧౪. ఏవం బహుగతేకాలే తపోఽగ్ని రభవత్తదా, బ్రహ్మలోక
 మభివ్యాప్య ప్రాదూర్ధవ్యభాహునః ౧౫. ద్రుతా స్సురాసురగణా బకదాల్భ్యత
 తోఽగ్నినా, తస్యైవే స్తపనాతుష్ట శృంకరో వృష మాస్థితః ౧౬. ప్రత్యక్షం సహసా
 గత్య దృష్టవా న్మునిసత్తమం, వల్మీకాంతరసంస్థాన మస్థిమాత్రావశేషితం ౧౭.
 గంగాజలై స్తదాసించ ద్వల్మీకాగ్రే మహేశ్వరః, అంధకారో యథాసూర్యరశ్మి
 భి ర్వినివార్యతే ౧౮. తతైవ గంగాతోయస్య సేచనేనమునిస్తదా, ఉదతిష్ఠత్సహ
 స్రాంశు ర్ద్రిప్తిమానివ సర్వతః ౧౯. సమీపస్థ ముదారాంగ ముమాలింగితవిగ్ర
 హం, వృషవాహం బాలచంద్రమాళిం భోగివిభూషణం ౨౦. వవందే సముపిశ్యం
 భుం భక్తిజ్ఞానాగ్రయాధిమా, తుద్భవ పరమంరూపం సచ్చిదానందవిగ్రహం ౨౧.
 కాలకంధరాయ పాలితామరాయ శూలినే నీలలోహితాయ కాలనాథినే కపా
 లినే, బాలచంద్రశేఖరాయ కాళికావిలాసినే నమశ్శివాయతే భవాయ చారుమూ
 ర్తయేనమః ౨౨. పాకశాసనాది పూజితాంఘ్రి పంకజద్వయే లోకశోకమోహ
 నాశనైక బీజచిన్మయే, శ్రీకళత్ర లోకనాథసేవ్యమాన వైభవే మేమనోవినోద
 మేతు శ్రీశివేఽనిశం భవే ౨౩. తేనతుష్టో మహాదేవః ప్రోవాచ ఋషిసత్తమం,
 వరంవరయ భద్రంతే యదీచ్ఛసి పరాంగతిం ౨౪. తుష్టోస్మి తపసా యోగీ
 నకృతం యేనకేనవా, విరూపాక్షవచస్పృత్వా బకదాల్భ్యై బ్రవీదిదం ౨౫.
 యదితుష్టాసి గౌరీశ పూర్ణాయుర్దేహి సుత్రత * శ్రీశంకరః * అస్మిన్తీర్థేతు
 యస్నాత్తి సనై పూర్ణాయురేధతే ౨౬. యద్యద్వాంఛసిమత్తోఽన్య ద్వరంస్త్వి
 కురు తాపస! దత్తోఽస్మితపభక్త్యైవ తేతపస్సుఖదంభవేత్ ౨౭. తపస్యత స్తవ
 మునే ర్భకా దేహ మనఃత్రియకో, బకదాల్భ్యైశ్చో భూతో లోకేమనోయో భవిష్యసి

౨౦. * క్షేత్రపాలుః * ఇత్యం స తంసమాలింగ్య వాచాసంపూజ్య శంకరః, తద
 క్రేంతుర్దధే దేవశ్చివయా సహితశ్చివః ౨౯. బకదాల్భ్య శ్చివా ల్లభ్యా కీర్తిమా
 యు స్సుసంపదః, అత్రైవస్వాశ్రమం కృత్వా గంధర్వే పుణ్యకాననే ౩౦. తపో
 వృత్త్యా స్థితః పంపామాహాత్యం ప్రవదన్సదా, యాత్రార్థ మాగతామర్త్యా బక
 దాల్భ్యస్యతీర్థకే ౩౧. స్నానాద్విరాయుషో భూత్వా దివ్యసుందరవిగ్రహః, గచ్ఛంతి
 శంకరందివ్యే పంపాక్షేత్రేవిముక్తిదే ౩౨. రోగాదిభి ర్విరహితాః పూర్ణాయుష్మంత
 ఏవ తే, అభవన్ముసిత్తీర్థస్య స్నానేన సకలాజనాః ౩౩. తతో జగత్సభూ ద్వారా
 బ్రహ్మణోఽద్భుతదర్శనా, బ్రహ్మ శ్రుత్వాద్భుతం వృత్తం పంపాక్షేత్రే మహత్తరం
 ౩౪. ఆహ్వానాచ్య లోకేశో మనసీ త్థ మచింతయత్, కతిసంతీహ సప్తారః
 ప్రజానా మాయురర్థదాః ౩౫. దధ్యా బ్రహ్మచిరంకాలం సత్యలోకే మహాప్రభుః,
 కదాచి స్థర్మరాజస్సు సంయమన్యాం విశేషతః ౩౬. పర్యట న్న దదర్శాగ్రే నరకే
 పాపినం నరం, చింతాతురో యమస్త్రవం బ్రహ్మణం సముపాగతః ౩౭. సాష్టాం
 గం ప్రణిపత్యాగ్రే కృతాంజలి రభావత * యమః * విచారయ మమాత్యంతం
 కార్య మాశ్చర్యదాయకం ౩౮. విభాండకముపేః పుత్రో మృకంఢోఽల్పాయు
 రాత్మభూః, పంపాక్షేత్రే మృతింప్రాప్ బకదాల్భ్యసుతీర్థకే ౩౯. మద్భక్తాస్తత్ర
 గత్వాతం ఋషిపుత్రం మృతంవిభో! పాశైర్బద్ధాస్సమాయాతా స్తస్మిన్కాలే
 విభాండకః ౪౦ హాహాకారేణ సముసిర్భకదాల్భ్యం వ్యజ్ఞిజ్ఞపత్, శ్రుతవాన్ కృప
 యాదుఃఖం బకదాల్భ్యే మహామునేః ౪౧ * విభాండకః * పుత్రంభిక్షాం దేహి
 విభో వంశస్యైకం గుణాకరం, నోచే త్ప్రాణాం స్త్యజామ్యగ్రే బ్రహ్మహత్యాం
 దదామితే ౪౨. బహవోజీవితా బ్రహ్మ ఆయుస్తవ కరేస్థితం, అస్మి న్ననుగ్ర
 హం కృత్వా దీనంపాహి మునీశ్వర ౪౩. ఇతి తద్వాక్యమాకర్ణ్య బకదాల్భ్య
 యయాత్వరాత్, మద్భటావారయిత్వాసౌ మోచయిత్వా కళేబరం ౪౪. ఆయుష్మంతం తదాకృత్వా
 స్నాపయిత్వా స్వతీర్థకే, ప్రేతం సంజీవయామాస
 దివ్యసుందర విగ్రహం ౪౫. మద్భటా స్సహసాగత్య మాంప్రతీత్థం వ్యజ్ఞిజ్ఞపత్,
 తేనాహం దుఃఖతో భూత్వా త్వత్సకాశ ముపాగతః ౪౬. విలపంతం యమంద్య
 స్త్వా స్వగతిం పోక్తివా నజః, ఉభా తు దుఃఖమాపన్నౌ యయతు ర్విష్ణుమంది
 రం ౪౭. దదర్శతూ రమాకాంతం శ్రీవత్సాంకిత వక్షసం, సనకాదిభి రత్యర్థ మీ
 డితాంఘ్రి సరోరుహం ౪౮. గోవిందం సంప్రణమ్యాగ్రే ప్రోచతు ర్విధిసూర్యజౌ,
 విచారో నాస్తిభగవన్ ఆవయో ర్విషయే క్వచిత్ ౪౯. నసంతిలోకేపాపిస్తా
 శ్చాన్ధాయుశ్చైవమాసవాః, కింకుర్వ ఆనాంలోకేశ త్వమాలోకం చూరూధన! ౫౦

శ్రుత్యాతయో ర్వచోవిష్ణు ర్భభాషే పరమార్థవిత్, నాహంవేద్మి మహచ్చిత్రం
 పంపాక్షేత్రస్య వైభవం ౫౦. గచ్ఛామో యత్రసముషి స్తందేవం సత్వరాన్వి
 తాః, ఆయయుర్భ్రష్టావిష్ణ్వంద్ర వైవస్వత ముఖామరాః ౫౧. దదృశు స్తంమహాత్మా
 నం బకదాల్భ్యం మహామునిం, రుద్రాక్షమాలాభరణం భస్మరేఖాంకితం ద్విజం ౫౩.
 తపస్యంతం మహాప్రాజ్ఞం తమృషిం తే వవందిరే, తాక్షదృష్ట్యా పరమోదారాక్ష
 బ్రహ్మవిష్ణు ముఖాక్షురాక్ష ౫౪. ప్రత్యుత్థానాది సత్కారై రర్చయామాస
 ధర్మవిత్ * బకదాల్భ్యః * కిమర్థ మాగతా యాయం వదధ్వం కారణంసురాః!
 ౫౫. * విష్ణ్వాదయః * అస్మాక మధికారోఽస్తి పాలనాదౌ జగత్తతే, కించి
 త్కార్యమిదానీం నస్త్యత్తో నాస్తిమనీశ్వర ౫౬. త్వత్కీర్ణే స్నానమాత్రేణ గతా
 యుః పూర్ణజీవితః, పాపీతు పుణ్యవానత్ర భవతీదం కుతోవద ౫౭ * బకదాల్భ్యః *
 విష్ణ్వాదయ శ్శృణుధ్వంమే దివ్యంవచన మాదృతాః, అపరాధో నాస్తిమయి
 పురావృత్తం వదామివః ౫౮. పురా మహేశ్వరం దేవం సమారాధ్య తపోగణైః,
 ప్రసాద్య పరసందోహం లబ్ధవానస్మి దేవతాః! ౫౯. మామకే తీర్థవర్ణేఽస్మిన్
 గతాయుః పూర్ణజీవితః, పాతకీ సుకృతీ ధన్యో భవత్యేవ నసంశయః ౬౦. కింకార్య
 మస్తివో మత్తః సృష్టిసిత్వంతకారిణాం * విష్ణ్వాదయః * ఉపాయం బూహి భగ
 వన్ చండాలాః పండితా ద్విజాః ౬౧. సమతాంతయాంతి తీర్థస్య స్నానతః పాన
 తోఽఞ్జలాః, శూన్యా సత్యపురీ బ్రహ్మ రిక్తా సంయమనీహ్యభూత్ ౬౨ కృపాభి
 నాత్వయా హ్యేతత్ సుఖం కర్తవ్య మంజసా, పూర్ణః పురాతనోసి త్వం విచారయ
 జగత్సుఖం ౬౩. * బకదాల్భ్యః * మయిజీవతి క్షేత్రేస్మిన్ విధాతృణాం శతం
 గతం, విష్ణ్వాదయస్తు బహవో యమా స్సాహస్రసంఖ్యకాః ౬౪. జాయంతేచ
 మ్రియంతేచ చత్వారి నవకోటయః, పశ్యన్నేవచతాసర్వా నహం ప్రాణా
 సధారయం ౬౫. న శ్రుతాహేదృశీ వార్తా మయా విష్ణ్వాదయ స్సురాః! పరే
 హం సుఖదం కార్యం యో నాశయతి మూఢభీః ౬౬. మయాద్యాపి నదృష్టోసా
 పాతకీ కశ్చిద్రహి, తథాప్యపాయం వచ్చీశాః కులదేవోస్తి శంకరః ౬౭ తదా
 జ్ఞయా వయం సర్వే గచ్ఛామః పథి శాంభవే, ఇత్యామంత్ర్య స త్రైర్యక్తో ధ్యా
 నం చక్రే సదాశివం ౬౮. ప్రత్యక్షోభూద్విరూపాక్షః పంపానాథో దయానిధిః
 తం దృష్ట్వా పరమోదార ముచూకాంతం వృషధ్వజం ౬౯. తుష్టాపుః పరమేశానం
 బ్రహ్మవిష్ణుముఖాస్సురాః, వ్యజిజ్ఞపన్ముదా శంభుం స్వకృత్యం సర్వమీస్పితం ౭౦.
 బకదాల్భ్యభిధే తీర్థే యే స్నాంతి పురుషాధమాః, తేనై ముక్తిపదం యాంతి
 పూర్ణాయు ర్యోగినోహర ౭౧. తేనా స్మాకం నాస్తికార్య ముపాయం బూహి

శంకర. * శ్రీశివః * యేవై మద్ జ్ఞానసంపన్నా మద్భక్తినిరతాశ్చ యే, ౭౧. తైశే వేదంశుభంతీర్థం దృశ్యతే నేతరైః కదా, ఇత్యుక్త్వాంతర్ధౌ శంభుః సర్వేషాంపశ్యతాం పురః ౭౨. స్వంస్వంధామ యయుస్సర్వే శివాజ్ఞాకారిణ స్సురాః, * క్షేత్రపాలః * అద్యాపి బకదాల్భ్యస్సతీర్థం గుప్తం హివర్తతే ౭౩. యేవై పుణ్యతమా లోకే జ్ఞానచక్షుస్సమన్వితాః, తేషాం దృష్టిపథం యాతి ఋషితీర్థం సుఖప్రదం ౭౪. అత్రన్ననేన సర్వేషాం దీర్ఘాయుర్లభ్యతే ధుఃఖం, ప్రథమేఽస్త్రిహి కల్యాణతీర్థేన్నానం ప్రశస్యతే, బకదాల్భ్యభిధేతీర్థేనంతరం న్నాన ముచ్యతే ౭౫. * సూతః * బకదాల్భ్యతపస్విన్ పదిప్టో హరమిత్రః పరమేశ మర్చయిత్వా, పునరాగమనాదిహీన మైశం పద మాపాఽమృతదం స సంన్యసన్ ౭౬. *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండేపంచమాహాత్యే బకదాల్భ్య తీర్థమాహాత్యవర్ణనం తదనుగ్రహేణ హరమిత్రస్య మోక్ష ప్రాప్తిర్నామద్వాదశోధ్యాయః. ౧౨.

* క్షేత్రపాలః * భూయోవ స్సంప్రపత్క్యామి కల్యాణస్యతు వైభవం, యన్మాహాత్యప్రవచనే పర ముత్సహాతేమసః ౧. ఋశ్యశృంగో మతంగోఽస్త్రావక్రో నారదసన్మునిః, ఏతే పవిత్రాస్సాన్ననేన తీర్థస్యాస్య ప్రభావతః ౨. తస్మా ద్వత్క్యామి విప్రేంద్రా శృణుతాఽఽదరపూర్వకం, పురా రాధంతరేకత్వే వర్తమానే కృతే యుగే ౩. కుతో నామమునిశ్చీమాన్ బ్రహ్మసూను రకల్మషః, సకర్దమసుతాం కన్యా ముపయేమే విధానతః ౪. తస్యాంతస్యచపుత్రోఽభూ ద్వతోఽవంశవివర్ధనః, పంచమేఽబ్దే పితాతస్య కుతోఽబ్రహ్మహృపదిప్టవాన్ ౫. వసన్ గురుకులే నిత్య మగ్ని కార్యంచ సంధ్యయోః, కుర్వంస్త్రిషవణస్నానం భిక్షాశీ విజితేంద్రియః ౬. మజ్జనం కురుతే నిత్యం భక్త్యా కల్యాణసంజ్ఞితే, తీర్థేఽస్త్రిహి సవిశేషేణ దేహశుద్ధి కళోత్థలం ౭. చిత్తశుద్ధిం పరాంప్రాప సరోవరనిమజ్జనాత్, నిమజ్జ్య తస్మిన్నపిమా సమేకం తత్పశ్చిమేరోధసి సంనివిప్తః, చక్రే తపో నిశ్చలగాత్రయప్తి ర్విస్మృత్య బాహ్యాన్విషయానశేషాన్ ౮. పిపాసయా సమాగమ్య మృగాస్తస్త్రిహి జలాశయే, కంఠాయంతే స్వశృంగైస్తు కాష్ఠబుద్ధ్యాదినేదినే ౯. తత స్సర్వజగన్నాథ సర్వేషా మిశ్వరోహరః, ఆవిర్భభౌ పురస్తస్య తపసాతోషిత స్స్వయం ౧౦. * శ్రీమహాదేవః * మృగశృంగ మహాప్రాజ్ఞ తవశ్రీతోఽస్మ్యహం పరం, ఇత్యుక్త్వా ప్రోక్షణంచక్రే కమండలుజలేనవై ౧౧ తతః ప్రబుద్ధఃపురత శృంభుం సమవలోక

యః, ససంభ్రమః పురోనత్వా స్తోమంసముపచక్రమే ౧౨. ఓంనమోదేవదే
 వాయ లోకానుగ్రహకారిణే, ధర్మసంస్థాపనార్థాయ భక్తానాంసుఖదాయినే ౧౩.
 సృష్టిసిత్కుపసంహారా న్మనసాకుర్వతే నమః, ఇతి స్తుత్వా హరందేవనమస్కృ
 త్వా పునఃపునః ౧౪. ఆనందజాష్ణసయనః పులకాంకితవిగ్రహః, శిరస్యంజలి
 మాధాయ తూష్ణీంతత్పురతస్థితః ౧౫. * మహాదేవః * మృగశృంగాఽనయాస్తు
 త్వా పరావ్రీతి రజాయత, వరంవరయసత్యంతే పశ్చాద్వాస్యామి వాంఛితం, ౧౬.
 ఋషిశృంగ మమప్రీత్యై మదాజ్ఞాంపరిపాలయ, భావిజన్మని విప్రస్త్వో జీవన్ముక్తో
 భవిష్యసి ౧౭ వేదాంతవాక్యసంక్షాసం నిదాఘాయోపదిశ్యచ, పునస్త్యంపరమం
 ధామ సమేష్యసి ససంశయః ౧౮. ఇతిశుత్వా వచ స్తస్య దేవదేవస్య శూలినః,
 ఋషిశృంగో వరంవ్రజే పునర్దేవం దయానిధిం ౧౯. * ఋషిశృంగః * అత్రసన్ని
 హితో నిత్యం సర్వేషాం సర్వకామదః, సర్వదా సర్వజంతూనాం సర్వసావత్ప్రీ
 దోభవ ౨౦. ఇద మేకంవరందేహి యద్యనుగ్రహభాగహం, తథాస్తు ఋషి
 శృంగాత సర్వదా నివసామ్యహం ౨౧. కల్యాణసరస స్తీరే త్వయ్యత్ర తపసిస్థితే,
 మృగాఃపిబంతః పానీయం ప్రతివాసర మత్రవై ౨౨ కంఠాయచ్ఛ స్వశృంగేణ
 శరీరం తవనిర్యయుః, తేనత్వాం మృగశృంగాఖ్యం వదంతిపరమర్షయః ౨౩. ఇతి
 దత్త్వా వరంతస్మై తత్రైవాంతరధీయత * క్షేత్రపాలః * ఋషిశృంగో గృహంగత్వా
 తపస్సాన్విధ్యాయతత్పరః ౨౪. పితృజ్ఞయా వివాహ్యైకాం కన్యాం శుభగుణాన్వి
 తాం, గృహస్థాశ్రమ ముత్తీర్య వనీ భూత్వాఽథప్రవజ్ఞ ౨౫ పంపాక్షేత్రం తతో
 గత్వా శిష్యైస్సహసునిశ్చలః, పర్వతే వాసమకరో చ్ఛివధ్యానపరాయణః ౨౬.
 తదాప్రభృతి లోకేవై ఋష్యశృంగఇతి శ్రుతిః, తన్నామ్నాఽభూ ద్ధిరివరః ఋషివ
 ద్యైరధిష్ఠితః ౨౭ తస్మై తీర్థాన్యనేకాని ఋష్యశృంగే వసంతివై, అద్యాపి వర్త
 తేయోగీ విరూపాక్షపరాయణః ౨౮. తన్నా దస్యచ మాహాత్యమబ్రవం
 భవతాంపురః. * * *

ఇతిశ్రీస్తాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే కల్యాణతీర్థప్రశంసాయాం
 ఋషిశృంగాయశివేన వరప్రదానం నామత్రయో దశోఽధ్యాయః. ౧౩.

* శ్రీసూక్తః * అథాతస్సంప్రవక్ష్యామి క్షేత్రమాహాత్య ముత్తమం, క్షేత్రపాలో
 మునీనాహ భక్తైస్తై రాగ్యసంయుతః ౧. * క్షేత్రపాలః * అత్రైవ దక్షిణేభాగే కూర్మ
 తీర్థ మితిశ్రుతం, సర్వసంపత్ప్రదం నృణాం సర్వేష్టార్థప్రదాయకం ౨ అత్రపూ

ర్వం మహావిష్ణుర్గీర్వాణైః ప్రార్థితోఽభవత్, *ముషయః* కుత స్సంప్రార్థితో
 విష్ణు రింద్రాదిభి రభూ న్మునే ౩. కూర్మతీర్థం నామ తస్య కథమాసీ ద్వదాధునా,
 క్షేత్రపాలః మందరేణ మమంఘ స్తే క్షీరాబ్ధిం దేవదానవాః ౪. లీనో భూత్ప్ర
 ర్వత స్సింధౌ హ్యమరా దుఃఖకర్మితాః, విష్ణుం సంప్రార్థయామాసుః కేశవో
 నిర్జరైర్ముతః ౫. ధృత్వా కార్మవపు ర్గత్వా పంపాయాః క్షేత్ర ముత్తమం, త్రైయం
 బకం శివం మంత్రం ప్రజపన్వోతమాచరత్ ౬. తేన తుష్టో విరూపాక్ష స్తస్మై
 దివ్యం వరం దదా, తవా ద్విధారణేశక్తిః పాలనేజగతాం సదా ౭ తేన లభ్యవరో
 విష్ణు ర్దేహినాం హితమాచరత్, తదాప్రభృతి లోకేషు గీయతే తీర్థముత్తమం ౮.
 కూర్మతీర్థమితి ఘాతం ముముక్షూణాం సుఖంకరం, దేవస్థిపితృసందోహముక్తిదం
 పాపనాశనం ౯. ఇతి శ్రుత్వా కథాం విప్రా శృణ్వణానందదాయినీం, తత్ర స్నా
 త్వా కూర్మతీర్థే తర్పయిత్వాఽఘలాఽపితౄణాం ౧౦. ఉత్తరం బ్రూహి యత్కా
 ర్యం కుర్మో దేవ త్వదాజ్ఞయా, ఇతి సప్తర్షయ శ్శాస్త్రాః పప్రచ్ఛ ర్భక్తిభావితాః
 ౧౧. *క్షేత్రపాలః* నికటే కూర్మతీర్థస్యాఽనుగ్రహోఽఖ్యం శుభంవరం, తీర్థమస్తి
 ముముక్షూణాం జ్ఞానవిజ్ఞానసాధనం ౧౧ఖ. అత్రే తిహాసం వక్ష్యామి సర్వేషాముత్త
 మోత్తమం, పురా కృతయుగే రాజా విప్రగుప్త ఇతి శ్రుతః ౧౨. సత్యవాగ్ధర్మనిరతః
 ప్రజాపోషణతత్పరః, తస్య భార్యా బహువాఽధరుచికా నామ నామతః ౧౩. దేవా
 తయాని దివ్యాని సరాంసి వివిధానిచ, నిర్మమే భువి భూపాలో మహాదానాని
 భూరిశః ౧౪. కృతవాణ్ సువిచారజ్ఞో వేదశాస్త్రార్థకోవిదః ౧౫. కన్యాదానఫలం
 స్మృత్వా బహుద్విజముఖా తృప్తిభుః, సుందరీం తనయాం కన్యాం దత్తవా నివిధిపూర్వ
 కం, లోకే ధర్మా న్నాలయిత్వా రాజ్యం నిష్కంఠకం ప్రభుః ౧౬ఖ. తదాఽకరో
 నృహీపాలో విశ్వగుప్తో మహామతిః, వానప్రస్థాశ్రమం గత్వా తపస్తప్త్యాసుదుస్తరం
 ౧౭. పంచాత్మకం విస్మయ్యాఽసౌ శరీరం భార్యయా సహ, నివసన్ స్వర్గలోకే
 సౌ బహుకాలం సుఖంవసన్ ౧౮. క్షీణేపుణ్యే స్వేనకృతే దరిద్రోభా నృహీతలే,
 నాచికేతస్య పుత్రోఽభూ దతివక్త్ర ఇతి శ్రుతః ౧౯. కురూపీ వికలః కాణః కుబ్జః
 పంగుః కృశాంగకః, సబాలో వవృధే విప్రా స్సర్వభూతభయంకరః ౨౦. పంచ
 వర్ష యుతం బాల ముపసీయ స్వపుత్రకం, చింతయామాస విప్రీంద్రో విహాహూ
 స్య కథంభవేత్ ౨౧. కురూపకాణకుబ్జానాం కః కన్యాం సందిశత్య హూ,
 అహూ దుర్భాగ్యతా మహ్య మభవ ద్విధిచోదితా ౨౨. నాస్తి పుత్రా త్సు
 ఖం పుంసాం కుపుత్రః కులపాంసనః, కథ మాలోకయా మ్యేనం ధారయామి కథం
 సుతం ౨౩. ఇతి చింతాకులో భూత్వా త్యక్తాన్ స్త్రీక్త నిద్రకః, చింతాజ్వరః

తాంగస్స శుక్లభూ ద్విప్రపుంగవః ౨౩. ఇత్థం విప్రవరః కాలం నినాయ
 బహుదుఃఖతః, క్వచి త్కంచీపురే విప్ర స్సుతపానామ విశ్రుతః ౨౪. తస్యపుత్రీ
 మహాసాధ్వీ సర్వలోకైకసుందరీ, సురుచిర్నామత స్సాధు శ్రీతుల్యా గుణజాల
 తః ౨౫. తాం విప్రీధ్యాపయామాస గురుభ్య స్సర్వశాస్త్రవిత్, పపాత సురు
 చిస్తస్మా చ్ఛాస్త్రాణి సుబహూన్యసా ౨౬. దశవర్షాత్పితౄణాం కన్యాబహూవ సురుచి
 స్తదా, తాం దృష్ట్వా సుందరీం కన్యాం సవమన్తధసంపదా ౨౭ త్రైలోక్యం మో
 హాయంతీం శ్రీవనితామివ భూగతాం, బభాషే సగురుః కామీ కన్యాకాం ప్రతి
 మోహితః ౨౮. మాం వృణీష్వ మహాభాగే సర్వజ్ఞోహం సుశాస్త్రవిత్, ధనం
 దదామి సుభాగే దివ్యాన్యాభరణాని చ ౨౯. భంక్ష్య భోగా న్యధేచ్ఛం హి
 కన్యకే వరవర్ణిని, ఇతి బ్రువాణం స్వగురుం నత్వా స్తుత్వా పునఃపునః ౩౦.
 కి మోహయసి మాం బాలాం కృపణాం పుత్రికోపమాం, గురుః పితృసమో లోకే
 శిష్యః పుత్రసమః కిల ౩౧ కథం విరుద్ధధర్మం త్వముక్తవానసి సద్గురో, నాహ
 మిచ్ఛామి భగవత్ త్వాం వా యష్కత్కులోద్భవాత్ ౩౨. వృణే న్యం విప్ర
 కులజం తదాజ్ఞాపరిపాలినీ, ఇతి తస్యా వచ శృణ్వత్వా మన్మథేషుప్రవీడితః ౩౩.
 స్వకార్యోల్లంఘినీం బాలాం గతాం స్వనికటా ద్ద్విజః, తస్యా సుందరరూపం చ
 స్మృత్వాస్మృత్వా పునఃపునః ౩౪. రోషేణ మహతాఽవిప్లవే తయా మాస
 కాటిలః, ఇయం కనకవర్ణాగీ సురుచిర్లోకసుందరీ ౩౫. రూపేణ గర్వితాం కన్యాం
 ఘటయామి కురూపిణే, ఇతిమత్వా తివక్త్రాఖ్యం మునిం పంగ్వాదిదోషిణం ౩౬.
 జనకస్యాఽఽజ్ఞయాఽఽనాయ్య వివాహమకరో త్తదా, తందృష్ట్వా సురుచిః కన్యా
 పగుం కాణం స్వకం పతిం ౩౭. అవృణో ద్గురువాక్యా త్సా పాతినత్య ముపాశ్రి
 తా, అయమేవ పతి ర్మేస్తు స్వకృతేన ఫలేనహి ౩౮. సుఖం వా యది వా
 దుఃఖ మాగతం దినరాత్రివత్, నభిభే మి పురావృత్తం మహదప్తి హి మత్కృతం
 ౩౯. మయా హ్యననుభూతం చ న కేవల మిదం సుఖం, స్యాత్కురూపీ పతి ర్మే
 ద్య స్యాత్సంగుః కాణ ఏవ వా ౪౦. అస్మిన్ ప్రీతి ర్మమైవాస్తు జాగ్రదాదిషు
 సర్వదా, అస్మా త్పరతరం నాస్తి హ్యయమేవ మహద్ధనం ౪౧. జయంతి తా
 శ్రీయో ధన్యా శ్రీలస్య పరిరక్షణాల్, శీలభంగే తు నారీణాం యమలోక స్సనా
 తనః ౪౨. ఇత్థం విదితతత్త్వాహ సురుచి ర్ధర్మమార్గగా, పతిం గృహీత్వా కల్యాణీ
 పతిశుశూప్రణే పరా ౪౩. ఉవాస స్వగృహే సిద్ధా దేవపూజారతా సదా,
 గోరీం సంప్రార్థయామాస సురుచి స్సర్వమంగళాం ౪౪. నిరాహారా దివారాత్రౌ
 పతిశుశూప్రణే పరా, ధ్యాయంతీ బహుధా దేవీం శంకరీం లోకశంకరీం ౪౫.

తదా స్వప్నో ప్రసన్నాభూత్పార్వతీ సురుచేః పురః, పంపాపురీం యాహి శీఘ్రం
 త్వద్దూఖం నాశ మేష్యతి రు. ఇతి స్వప్నోత్థితా బాలా విస్మితా నన్యగామినీ,
 పతిం గృహీత్వా హస్తాభ్యాం యయా పంపాపురీం తతః ౪౭. తత్ర గత్వానుగ్ర
 హాఖ్యతీర్థే సాభాగ్యదాయకే, విశ్రామ్య స్వపతిం తత్ర సన్నివేశ్య సరస్తపే
 రు. చింతయాతీ క్వగచ్ఛామి కో వా మాం త్రాయతేఽ ధునా, ప్రలపంతీ వదుః
 ఖారా పతిభక్తిపరాయణా ౪౮. తస్యా దీనధ్వనిం శ్రుత్వా రురుదు ర్వనదేవతాః,
 తదాప్రాహ మహాదేవం పార్వతీ నతకంధరా ౫౦. ఇయం సురుచినామ్నా మాం
 ధ్యాత్వా సుస్థిరమానసా, రుదంతీ పతివైరూప్యం ధ్యాయంత్యాస్తే దివానిశం
 ౫౧. త్వమేవ రక్షకో లోకేదుఃఖాశ్ధావినిమజ్జతాం, పాలయా శు వరాం కన్యాం
 పతివైరూప్యకర్షితాం ౫౨ ఇతి గౌరీవచ శృణ్వత్వా ప్రావాచ పరమేశ్వరః,
 * శ్రీశివః * అతివక్త్రస్తు రాజాభూత్ పూర్వస్మిన్ జన్మనీ శ్వరి! ౫౩. సర్వధర్మాన్
 సమకరోత్ అతివక్త్రో మహామతిః, శివభాగవతాన్ దృష్ట్వా నినిద విధిచోదితః
 ౫౪. నపశ్యతిస్మ నేత్రాభ్యా మేకదా శివ మీశ్వరం, విశతిస్మ న మద్గేహం భయా
 దపి సభూపతిః ౫౫. శివాన్నభక్షణం క్వాపి నకృతం తేన పాపినా, పంగుః కాణః
 కురూపీ చ హ్యభూత్ ప్రాకృత కర్మణా ౫౬. తస్మా న్మహాపాతకినం కః పునాతి
 జగత్ప్రయే, శతజన్మాని సంగృహ్య క్రిమియోనిషు భూరిశః ౫౭. తదంతే చోత్త
 మం జన్మ ప్రాప్య జ్ఞానాగ్నినా పునః, దాహయిత్వా బహూన్ దోహాన్ ప్రాప్నో
 త్యస్తృత్పదం సఖ! ౫౮. కన్యాదానం చకారాసౌ పూర్వజన్మని పార్వతి, తస్మా
 దన్యాద్యరుచిరా జాయాభూత్సురుచి శృభా ౫౯. * పార్వతీ * ఏషాపతివ్రతా
 దేవ శివధ్యానపరాయణా, పత్యుః సుందరతాం దత్త్వా పాలయేనా మత శ్శివ
 ౬౦ స్వప్రియాభీష్టసంసిద్ధి మావహాన్ భక్తవత్సలః, తయోరగ్రే ప్రాదురాసీ
 త్పార్వత్యా సహిత శ్శివః ౬౧. పతిమాదాప్రణమ్యాసౌ విరూపాక్షంననామహ,
 స్తుతించక్రే ముదా సాధ్వీ పార్వత్యాసహితం శివం ౬౨. కిం మయాచరితం పు
 ణ్యం యతోద్భవైమయా శివో, * సురుచి * భూతివిభూషితగాత్రం భీతే స్త్రాతార
 మిష్టదాతారం ౬౩. నేతార మఖిలజగతాం బ్రహ్మజ్ఞానప్రదాతారం, శ్యామాం
 సుందరవదనాం కుందసురదనాం మహేశతనుసదనాం ౬౪ సౌందర్యవిజితమదనాం
 వందేఽహం మందమాధురీవచనాం, జగతఃపితరౌ వందే నిగమశిరోవేద్యమానమ
 హిమానౌ ౬౫. శరణాగతసంతాప్తౌ కరుణారసభరితదురితహరచరణౌ, స్తోత్ర
 మాకర్ణ్య గౌరీశ ఉవాచ సురుచిం ముదా ౬౬. తవానుగ్రహతీర్థే స్మిన్ భర్తారం
 స్నాపయా ధునా, కురుత్వం స్నాన మత్రైవ సుందరాంగః పతిర్భవేత్ ౬౭. క్షేత్ర

యాత్రాం క్రమాత్కృత్వా విరూపాక్షం నజా భునా, తమర్చయిత్వా దేవేశం
తేన దత్తవరాపుభా ౬౮. ఇరాభోగా ననేకాం శ్చ భుజ్జ్వా చాం తే తు మత్స
దం, యాస్యథ స్సుసుఖం దేవి మాకురుష్వా త్ర సంశయం ౬౯. ఇత్యుక్త్వాం
తర్థధే శంభుః కరుణానాగరో హరః, శివాజ్ఞయా రుచి స్సాన్ద్వీ సాకం పత్యా
శుభేజలే, అకరోత్ స్నాన మస్మిన్ సాఽనుగ్రహోఽభ్యేతిభక్తితః ౭౦. స్నానా నిజ
పతిదేహం విములతరం సమవలోక్య పరమేశం, సంపూజ్య భక్తిభావా దంతే శివ
లోకమాపపతిసహితా ౭౧ *క్షేత్రపాలః* నయచుప్యస్మిన్ తీర్థేవిరచయ్య స్నా
న మన్యతీర్థాని, యాస్యామః పేక్షిత మథ నిజనైభవసంహృతాఘజాలాని ౭౨.

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూడఖండే పంపామాహాశ్లేష్ అతివక్త్రస్య
సుందరశరీర వాప్తిర్నామ చతుర్దశోఽధ్యాయః. ౧౪.

—◆ శ్రీవిరూపాక్షేశ్వర పరబ్రహ్మణేనమః ◆—

* సూతః * స శ్శీతిపాలాఙ్ముషయః క్రతుతీర్థం ప్రవేదితేః తన్మాహాత్మ్యం
పుండరీకమృతిబీజం వదామ్యహం ౧. *క్షేత్రపాలః* క్రతుతీర్థం మహాపుణ్యం సర్వ
పాపప్రణాశనం, తత్రస్నానం యఃకరోతి సయాతిశరమాం గతిం ౨. *ముషయః*
క్రతుతీర్థస్య మహాత్మ్యం వదా స్మాకం సుఖవనం, త్వత్తోభికో నాస్తి లోకే వక్తా
శ్రీశంకరఃపియ! ౩. *క్షేత్రపాలః* పురా గాధంతరే కల్పే పుండరీకో మహాసురః,
మాయూవీ రాక్షసః కూరో దేవతాగణవంచకః ౪. తపస్తపే మహేశ్వరాగ్ర
స దివ్యం వర్ష శతం ఖలం, నారాయణం రమానాథ మన్వహం హృదిభావయన్
౫. తోషయామాస తపసా స్తాత్యైః కర్ణమనోహరైః, జగామ తస్యప్రత్యక్షం
నైకుంఠోరక్షసః పురః ౬ నత్వా శ్రీశం మహాత్మానంపుండరీకోఽతిభక్తితః, చక్రే
స్తుతి ముదారాంగం భక్త్యుక్తం తా శులోచనః ౭. *పుండరీకః* నమస్తే పుండరీ
కాక్ష నమస్తే భూతభావన, నమస్తే బ్రహ్మరుద్రాది వందితాంఘ్రినరోరుహ ౮.
వృక్తావృక్తస్వరూపాయ విరూపాయ నమోనమః, రమోపాసితపాదాబ్జ నమస్తేస్తు
మహామతే ౯. మహాదేవ మహాబాహూ నమస్తేస్తుపునఃపునః, సర్వాభీష్టప్రదా
తా త్వం సర్వేశ స్సర్వదాహరే ౧౦. సర్వకర్తాసర్వపితా సర్వమాతాఽసిసర్వ
శః, సర్వశాస్త్రార్థతత్వజ్ఞ స్సర్వేశ స్సర్వకామదః ౧౧. నమోనమస్తే సర్వేశ
నమస్తేస్తు నమోనమః, అసురస్తుతిమాకర్ష్యబభాషే భక్తవత్సలః ౧౨. *విష్ణుః*
ఎరం వనయ భద్ర భేయస్తే మనసి వర్తతే, తస్మియచ్ఛామి వై శ్రేయః దుర్గధం

సర్వదేహినాం ౧౩ విష్ణోర్వచన మాకర్ణ్యబభాషే రాక్షసేశ్వరః, * పుండరీకః *
దేవేషు దైత్యవర్షేషు యక్షభూతాదికేష్వపి ౧౪. అవధ్యత్వం దేహివిభో సర్వా
స్త్రీ రపి దుస్తరైః, ఇతి తస్య వచ శృతిత్వా హరిః ప్రోవాచ విస్మితః ౧౫.

విష్ణుః మయా దత్తం వరం ఘోరం దేవానామపిదుర్లభం, సుఖం తిష్ఠానురగ్మ
షే నోబాధయ సురాన్మునీన్ ౧౬. ఇత్యుక్త్వాంతర్దధే విష్ణు ర్భగవాన్ భూతభా
వనా, నైకుంతాదుర్లభాన్ లభ్యా వరా ససురశేఖరః ౧౭. బాధయామాసదేవేశ
మునిబ్రహ్మముఖాన్ సదా, దేవతాయతనాన్యాశు నాశితాన్యసురేశా చ ౧౮.
దుఃఖతాః పుండరీకేణ యయు ర్దేవా విధేః పదం ౧౯. తస్మై నివేదయామాసుః
పుండరీకకృతం బహు, అజశ్చింతాతుర స్త్రీవం నైకుంతం ససురో యయా ౨౦.
తత్రస్థం పుండరీకాక్షం రమయాసహితం హరిం, చతుర్భుజముదారాంగం శంఖచ
క్రాయుదాయుధం ౨౧. వీతాంబరం ఘనశ్యామం తుష్టుపు ర్విధిపూర్వకాః,
బ్రహ్మాదయః లక్ష్మీకాంతం శాంత మీశం తమాద్యం వేదాంతోక్త్యా వేద్య మే
కాంతభక్త్యా, స్తుత్యంకురో భర్తవస్త్రాదిభూషం నిత్యం శుద్ధం త్వాం నమ స్సర్వ
పాద్యం ౨౨. త్వమేవహిశరణ్యోసి మాదృశాం దీనచేతసాం, పుండరీకాసురో
స్మాన్వై బాధతే లోకకంటకః ౨౩. త్వద్దత్త వరగర్వేణ మత్తో ద్విరదవద్ధతే,
త్వమేవ జహిదై త్యేంద్రం దేవర్షిమునికంటకం ౨౪. విభాత్యవచనం శ్రుత్వా బభా
షే కేశవోవిధిం, *విష్ణుః* నాహంశక్తస్సురాధ్యక్ష దైత్యేంద్రస్యవినాశనే ౨౫.
కైలాసనిలయం శంభుం తోషయాఽఽ శుదయానిధిం, శివా ద్రాక్షససంహారో భవి
ష్యతి నసంశయః ౨౬. నైకుంతవచనం శ్రుత్వా కైలాస మగమన్ సురాః, సిం
హాసనే సుఖాసీనం గౌరీకాంతం వృషధ్వజం ౨౭. ప్రణేము శ్శిరసా భూమా ప్రాహుః
ప్రాంజలయ స్సురాః, *దేవాః* దేవదేవ జగన్నాథ కరుణాకర శంకర ౨౮.
ప్రపన్నా న్పాహి విశ్వేశ త్వమేవ జగతాంపతిః, పుండరీకో బాధతేస్మాన్ రాక్షసః
కూరికర్మకృత్ ౨౯. తంజహి త్వం మహాదేవ నాన్యైర్వధ్య స్సదానవః,
శ్రుత్వా మరచచః ప్రాహ శంకరో లోకశంకరః ౩౦. *శ్రీశివః* విష్ణుదత్తవరేణా
సా బాధతే లోకకంటకః, అవధ్యత్వం లబ్ధవాన్స విష్ణునా ప్రభవిష్ణునా ౩౧.
తస్మాద్యాయం విరూపాక్షక్షేత్రే గంధర్వపర్వతే, క్రతుంకురుధ్వం మాహేశ,
విధినా సురసత్తమాః ౩౨. అహంప్రత్యక్షమాగత్య హనిష్యామి మహాసురం,
సంశయో మాస్తు వోదేవా గచ్ఛధ్వంక్షేత్ర ముత్తమం ౩౩. ఇతిశంభో ర్వచ
శృతిత్వా బహ్మశక్రముఖామరాః, గంధర్వాదింసమాగమ్య క్రితుమాశ్రితే

ముదా ౩౪. తచ్చుత్వా ఋషయ స్సర్వే క్రతుంద్రస్తుం సమాగతాః,
హూయమానే మహావహ్నాపుండరీకో మహాఖిలః ౩౫. ఆగత్య మలమూత్రై స్సం
ప్లావయన్యజ్ఞవాటికాం, దేవాన్ హంతుం సమారేభే ఖడ్గపాణి ర్విభీషయన్
౩౬. దైత్యార్దితాన్ సురాస్వీత్య శరణాగతవత్సలః, పాదీదుర్బభూవ భగ
వాత్రిశూలపాసితోమరైః ౩౭. వరాయుధై ర్భీతికరై రన్వితః ప్రభురవ్యయః,
జటామండల మధ్యస్థబాలచంద్ర స్సదాశివః ౩౮. కాలాగ్నిరుద్ర కల్పోభూ
దగ్నినేత్రేణ విజ్వలన్, లిందృష్ట్యా భీషణాకారం ప్రశయాంబుదగర్జితం ౩౯.
దుద్రువు ర్భయసంత్రస్తా శృంకరా ద్భీషణాకృతేః, పుండరీకోనామ మహారా
క్షసో ఘోరదర్శనః ౪౦. ఆగత్య యుద్ధాభిముఖో భూత్వానాదం చకారసః,
తయో ర్యుద్ధమభూదత్ర కల్పాంతాంబుదయో ర్యథా ౪౧. తతః కృద్ధోరోహితా
శ్వజన్మా శ్రీశంకరస్తదా, చిచ్ఛేద పుండరీకస్య శిరశ్శూలేన తత్క్షణాత్ ౪౨
తదద్భుత మభూద్ధోరందేవానాం సుఖదాయకం, సుమవర్షం సురాశ్చక్రు
రధికానందనిర్భరాః ౪౩. జగు ర్గంధర్వపతయో నన్యతు శ్చాప్సరోగణాః,
దేవదుందుభయోనేమః కన్యా లాజై రవాకిరన్ ౪౪. తతో దేవో విరూపాక్షః
పుండరీకం మహాసురం, సంహృత్య విబుధాన్సర్వాన్ సంతోష్యచ ముహు
ర్ముహుః ౪౫. అగ్నిలీనో బభూవాస్త్రిన్ క్రతౌ దేవవరోహరః, యతక్రి శంకరః
పాదీదురభూ దస్త్రిన్ క్రతౌ ద్విజాః ౪౬ క్రతుతీర్థమితి ఖ్యాతం వరా త్తజ్జలపూ
రితం ౪౭. క్రతుతీర్థేఽస్మి న్మజ్జన మఖిలావరచయ్య శంభుచారాధ్య, యాస్యామః
పూర్వముఖం కిన్నరనాథం విరూపనయనస్య ౪౮. * సూతః * యశ్శుక్రిణోతీద
మాఖ్యానం ప్రయతః ప్రీతమానసః సర్వక్రతుఫలంప్రాప్య విష్ణోర్లోకం
సగచ్ఛతి ౪౯. * * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే క్రతుతీర్థవర్ణనావసరే
పుండరీకదానవవధోనామ పంచదశోఽధ్యాయః ౧౫.

* శౌనకాదయః * పూర్వాననస్య చరితం కిన్నరేశాభిధేశితుః, వదా
స్యాకం ముముక్షూణాం శుశ్రూషూణాం పరంతప ౧ * సూతః * భవద్భిః
ప్లుప్తవానస్మి యథాహమృషిసత్తమాః! క్షేత్రచాల స్తథా సప్తబుషిభిః పార్శ్వితోవ
దత్ ౨. * క్షేత్రచాలః * శ్రుణుధ్వం మునయః పూర్వముఖస్య చరితంశుభం,
అస్త్యస్మ త్పురతోద్వార మర్ధక్రోశాత్మకం బృహత్ ౩. విశాలసాల లసితం గో

పురై ర్మణికుటిమైః, దివ్యై ర్దేవాలయైస్సమ్యక్ భూషితం భువిముక్తిదం ౪.
 అగచ్ఛధ్వం మునివరాః పూర్వద్వారం మహేశితః, ఇత్యుక్త్వా సహత్రైః పౌ
 గాత్ డ్రేత్రపాలః ప్రమోదయన్ ౫. తత్రై వాన్మునీన్ శుద్ధా భస్మరుద్రాక్ష
 భూషితాన్, గణాన్ సహస్రశో దృష్ట్వా పులకాంకిత విగ్రహాః ౬. సాష్టాంగం
 ప్రణిపత్యాగ్రే ముదాస్తుత్వా మహేశ్వరం, అంతఃప్రవిశ్య మునయః డ్రేత్రపాల
 సమన్వితాః ౭. మణిసాపాసరచితే మణితోరణ భూషితే, వజ్రద్వార కవాటాఢ్యే
 హైమ భూమినమన్వితే ౮. రత్నస్తంభ సహస్రేషు హరిన్నీలాతిసుందరే, జాలా
 ర్క ప్రభయా సమ్యగ్భాసమాన గృహీతామే ౯. ఇతస్తతో గాయమానాన్
 వీణావాదన తత్పరాన్, నామగాన్ స్వరసంయుక్త తానవర్ణాదిలక్షణాన్ ౧౦.
 దృష్ట్వా ప్రవిశ్య తేనర్వే గర్భాగారం మహేశితః, కేచిత్పూజా విశేషజ్ఞాః కేచి
 త్సేవానుకారిణాః ౧౧. కేచిత్పూజ్యైః ఫలెర్బిల్వై రక్షతై ర్ధూపదీపకైః, నైవే
 ద్యై ర్దివ్యతాంబూలై ర్గంధై ర్యుక్తా దయానిధిం ౧౨. పూజితా రుద్రఘోషేణ
 నామసాహస్రకేసచ, దేవైః పరివృతం దేవం దివ్యసింహాసనే స్థితం ౧౩. మహాదేవం
 విరూపాక్షం వ్యోమకేశం దయానిధిం, సుందరం సుస్థితం చారువదనం చంద్రకేఖ
 రం ౧౪. సర్వాభరణసంపన్నం స్ఫురన్మంగళవిగ్రహం, హమాలింగిత మాతంగీ
 సమాలింగితత్పరం ౧౫. కలకంఠీం సువదనాం చారుస్మరవిరాజితాం, వీణాతం
 త్రీసమాసక్త కిరాంగుళిచయ్యాంబ్రియాం ౧౬. తాంమోదయంతీం లీలాభి ర్కృతం
 గీం భృంగకుంతలాం, దక్షభాగేశు గణపం సిద్ధిదంకామసంతతేః ౧౭. ప్రసన్నమూ
 ర్తినామానం ప్రపన్నాఘహరం శుభం, వరాయుధధరం శాంతం భైరవం ఘర్లురా
 భిధం ౧౮. అసితాంగాభిధం డ్రేత్రపాలకం సుగుణోదయం, పురస్థం నందినం చండి
 కేశం భృంగిరిటం తథా ౧౯. తోషయంతం దేవబృందాన్ గణనాథాన్మహేశ్వ
 రం, తందృష్ట్వా తాపసశ్రేష్ఠాః పరమానంద నిర్భరాః ౨౦. నిస్సంజ్ఞాః పతితా భూ
 మా హర్షా దుత్ఫల్లమానసాః, క్షణాత్సంజ్ఞా మవాప్యథ దేవందృష్ట్వా పునఃపునః
 ౨౧. ప్రపచ్ఛురై వభవంతస్య కింనరేశస్య తాపసాః, * ఋషయః * కింనరేశ
 ఇతీశస్య కథంనామాభవన్మునే! ౨౨. పూర్వద్వారేనివసతిః కుతోభూత్కారణం
 వద * డ్రేత్రపాలః * అత్రేతిహాసంవత్సామి శ్రోతృణాంసుఖదాయకం. ౨౩.
 పురా దేవసభాయాంబై శక్తేసింహాసనే స్థితే, దేవరాజర్షినిచయాస్సమాజగ్ను
 స్సురాదయః ౨౪. మాంత్రికా స్తాంత్రికా స్సర్వశాస్త్రజ్ఞా నీతికోవిదాః, చతుర్వే
 ద విచారజ్ఞా స్సార్వజ్ఞా శ్శుకబుద్ధయః ౨౫. యోగనిష్ఠా స్తపోనిష్ఠా శ్శివభాగవ
 తోత్తమాః, గంధర్వాః కింనరా నాగా గుహ్యకా మరుతస్తథా ౨౬. విలోకనా

ర్థం శక్రస్య సాభాగ్యం పరమన్నయః, తస్మిన్నాహూయమానాస్తే సర్వే హ్య
 లోక్య మోహితాః ౨౭. ఘృతాచీ మేనకా రంభా చోర్వశీచ తిలోత్తమా,
 సుకేశీ మంజుషోపాద్యా శ్వకస్య పురతస్థితాః ౨౮. వీణావేణా న్వాదయంత్య
 స్సుస్వరాస్సుమనోహరం, మృదంగతాల నిచయై ర్మోహయంత్య స్సురేశ్వరాన్
 ౨౯. గానంచక్ర స్సుధర్మాయాం సర్వేషాం పశ్యతాంపురః, ఆనందదాయకం
 గానం శ్రుత్వా శ్రోత్రమనోహరం ౩౦. ప్రశశంసు ర్గానవిద్యాం విద్యానా ముత్త
 మోత్తమాం, తదోత్తస్థు ర్గానధీరా గంధర్వా దేవగాయకాః ౩౧ అనాజ్ఞప్తా
 గోత్రభిదా విద్యామదవిమోహితాః, స్వయంచక్ర స్తదాగాన మప్రసంగాచ్చ
 సంసది ౩౨. గంధర్వవేశ్యయో ర్గాన మాకర్ణ్య సుఖగర్భితం, వాసవః ప్రాహ
 వినయా త్సర్వేషాం శృణ్వతాం పురః ౩౩. క్వగంధర్వాః క్వవేశ్యాస్తా ఉభా
 తౌ సురగాయకౌ, మధ్యేనయో ర్మంజులాభౌ ద్వేశ్యానాం గాయనక్షమా ౩౪.
 శక్రస్యవచనం శ్రుత్వా గంధర్వాః ప్రాహురగ్రతః, * గంధర్వాః * వయంగా
 నేతు నిపుణా స్త్రిషులోకేషు విశ్రుతాః ౩౫ సర్వదేవేషు లోకేషు గంధర్వాన్
 శంసయంతిహి, సగనద్యస్మాన్ తిరస్కృత్య వేశ్యాశ్లాఘయసి ప్రభో! ౩౬.
 గంధర్వోక్తిం సమాకర్ణ్య రుషా ప్రాహపురిందరః, * ఇదః * యూయం దేవస
 భాయాంవై గర్వితా స్వస్య విద్యయా ౩౭. యుష్మాక మస్తునరతా నాపి దుఃఖ
 కరీ సదా, ప్రాప్యవనిం పులోకేతు సంచరిష్యథ దుఃఖతాః ౩౮ శక్రశాపేన
 సందగ్ధా గంధర్వా దుఃఖకర్మితాః, తిరస్కృతాశ్చ రంభాద్యై స్సభాయా మవమా
 నితాః ౩౯. కోనస్మాన్ రక్షతి లోకేషు శక్రశాపేన దూషితాన్, ఇతిచింతాకులా
 ప్సర్వే నరత్వంప్రాప్య దుఃఖతాః ౪౦ పరిభ్రమంత స్సహసా ప్రార్థయంతశ్చ
 సద్గతిం, యయుస్తే సంఘశో భీతా వ్యారణ్యే భృశదుఃఖతాః ౪౧. యదృచ్ఛయా
 గత స్తత్రపురస్తేషాంచ నారదః, ఆగతం తందేవమునిం నత్వాస్తుత్వా పునఃపునః
 ౪౨. హోమః ప్రాంజలయో భీతాఃపాద్యాదీ నుపకల్ప్వచ, భవద్దర్శన మస్మాకం
 భవిష్య ద్భాగ్యసూచకం ౪౩. తాపత్రయవినాశాయ మునే భవతి ముక్తిదం,
 నైవేనాద్యాగతోస్మాకం దుఃఖోపశమనాయ చ ౪౪. ఇతి స్తుత్వా నారదంతం
 బద్ధాంజలి పుటాశ్చతే, హోమ స్సంవృత్తమఖిల మింద్రేణ యదుపాగతం ౪౫.
 త్వంమార్గదర్శినానాం పాలకః పరమార్థవిత్, భీతాన్ పాహికృపాసింధో శక్రశా
 పేన దూషితాన్ ౪౬. తేషాం వచన మాకర్ణ్య మునిప్రోవాచ ధర్మవిత్,
 * నారదః * దేవా మాఙ్గష్ట్ర యుష్మాకం దుఃఖముక్తిం వదామ్యహం ౪౭. అస్మి
 సంపాక్షేద్రుమితి స్మరన్త్యాణాం సుఖదాయకం, గల్పే శశ నిగూపాక్షం భజధ్వం

భక్తిభావతః ౪౮. భవతాం దుఃఖశమనం భగ్వేణైవ భవిష్యతి, నాన్యేన సశ్యతీంద్ర
 స్యశాపో గచ్ఛతిశంకరాత్ ౪౯. క్షేత్రాణా ముత్తమా పంపా దేవానాంచ
 మహేశ్వరః, పంచాక్షరీ ముత్రగణే వ్యత స్సర్వమయశ్శివః ౫౦. తస్మాద్వాస్యథ
 తక్షేత్రం దర్శనా త్పాతకావహం, ఇత్యుక్త్వా తా యయా సద్య స్సత్యలోకం ము
 నీశ్వరః ౫౧. నారదస్వాఙ్గయా దేవాః పంపాక్షేత్రం సమాయయుః, శివాఙ్గాధార
 కాః క్షేత్రేభైరవా స్సంచరంతిహి ౫౨. గంధర్వాన్వారయామాసుః యాయం
 శాపహతా ఇతి, శాపగ్రస్తా నదేవస్య దర్శనార్హాః స్సురాధమాః ౫౩. తద్గచ్ఛత
 భవత్ప్రీత్యా భక్షయంతి పితౄచకాః, వజ్రాశనినిభం శ్రుత్వా భైరవేణోదితం
 వచః ౫౪. భీతా దూరంగతాః పూర్వద్వారాభ్యగ్ర ముపాయయుః, సద్యోజాత
 ముఖస్యాంతే తీర్థే కల్యాణసంజ్ఞకే ౫౫. అకుర్వ నిధివత్సానం స్మృత్వాదేవ
 ముమావతిం, ప్రణేమ స్తస్యపురతః పాహీతివచసా ద్విజాః ౫౬. స్నానమాత్రేణ
 తీర్థస్య గతపాపాస్త దామరాః, స్మృత్వా నారదవాక్యంతే స్తోత్రంచక్రు స్సదాశివం
 ౫౭. * గంధర్వాః * నమోజంబూనదాభాయ చతుర్థల నివాసినే, ప్రాణానిల
 స్వరూపాయ నాదరూపాయశంభవే ౫౮. సూక్ష్మాదికృత్రిమాంతేషు పంచస్వపి
 విహరిణే, ఆరోహేణావరోహేణ వర్ణానాం క్రమవృత్తిభిః ౫౯. విశ్వంమూర్చ
 యతే తుభ్యం మహానాదాత్మనేనమః, చతుర్గతి వికాసాయ పంచగీతి స్వరూపిణే
 ౬౦ సప్తగీతి స్వరూపాయ సర్వాశ్చర్యాయతేనమః, నాదప్రియోసి భూతేశ
 నాదాత్మ న్నాదసంభవ! ౬౧. నాదోపజీవినాం సద్యః కృపాంసః కర్తుమర్హసి,
 తుష్టః స్తోత్రేణదేవానాంప్రత్యక్షోఽభూత్పరశ్శివః ౬౨. మాతంగ్యాలింగితః శ్రీమాన్
 భైరవాదిభిరన్వితః, ప్రసన్నగణనాథేన వృషభోపరిసంస్థితః ౬౩. త్రిశూల వరదా
 నాథ్య కరాభ్యాం దక్షభాగతః, మృగాభయదపాణిభ్యాం వామభాగే విరాజితః
 ౬౪. ఆవిరాసీ ద్విరూపాక్ష స్సర్వాలంకార భూషితః, దృష్ట్వా శివం సురగణా
 హర్షదానందవిగ్రహం ౬౫. తుష్టువుఃపరమేశానంసత్వా సాష్టాంగపూర్వకం ౬౬.
 * గంధర్వాః * కిన్నరమునివరనికరై స్సన్నతమాతంగ కన్యకానాథ, పన్నగభూ
 షాఽఽరక్షాఽఽపన్నానస్కాన్ శరణ్యకారుణిక ౬౭. పాకారి శాపభీతా తాత
 త్వద్వాదమూల మాయాతాన్, పాలయ పోతానేతాన్ నాథవిహీనాన్ శరణ్యకా
 రుణిక ౬౮. రజనీనాయకశేఖర కుజనా నివద్వా విమోహితాస్తత్తాన్, వృజినై రే
 పం తప్తాన్ పరిపాలయ నశ్వరణ్యకారుణిక ౬౯. ఆశ్రితకల్పిమహీజః స్వాశ్రితగతి
 దాయకో విరూపాక్షః, దాస్యతి కామ మితిత్వా మాస్తానవ న శ్వరణ్యకారుణిక!
 ౭౦. దేవాధిదేవ తావక సేవాధిక్ష్పతిం దిశాసుసరమేశ, శంకర శర్మ యథా సస్యం

భవతి తథాకురుష్వహేభగవత్ ౭౧. గంధర్వాణాం స్తుతింశ్రుత్వా భగవాన్ భక్త
వత్సలః, దీనా నుద్ధర్తుమిశన్తు ప్రోవాచ సురకిన్నరాన్ ౭౨ * విరూపాక్షః *
స్తోత్రేణానేన తుష్టస్మి కింనరా మధుకేణహి, వరందదామి యుష్మాకంప్రార్థయ
ధ్వం యథేషి తం ౭౩. శ్రుత్వా శివస్య వచనం వపుస్తే వరముత్తమం, తప్తా స్సృ
శ్శక్రశాపేన నరత్వం ప్రాప్య దుఃఖదం, త్రాతు మర్వాసి భీతాన్ః పితేవ తనయా
న్నిజాన్ ౭౪. తచ్చుత్వా శంకరఃప్రాహ చరణావసతాన్ సురాన్, *విరూపాక్షః*
అద్యప్రభృతి గీర్వాణా మనోజ్ఞాః కింనరాభిధాం ౭౫ ప్రాప్య మత్సంనిధౌ గానం
కురుధ్వం మమతుష్టయే, యూయం దేవేషుదై త్యేషు బ్రహ్మాదిషునరేష్వసి ౭౬.
మానితా గానవిద్యాయాం జీవన్ముక్తాః ప్రమోదితాః, చంధ్వం స్వేచ్ఛయా గత్వా
విశంకా త్యజ్యతామిహ ౭౭ యుష్మన్నిమిత్తం క్షేత్రేస్మి న్వసామ్యాచందతారకం,
కింనరేశ్వరనా మ్నాహం మాతంగ్యా సహితోత్రవై ౭౮. ద్వారి పూర్వే వసామ్య
స్మి న్ముక్తిదోహం భవాదృశాం, దేవదానవయక్షేషు పూజితా స్సంచరిష్యథ ౭౯.
కింనరేశాత్మకం యుష్మన్నిమిత్తం నామధారయే, మదాలయే సుస్వకేణ గానంకు
ర్వంతియేనరాః ౮౦. ప్రసన్నోస్మి సదాతేహం దాస్యేసర్వార్థమిషి తం, దత్త్వామ
రాణాం చ వరా నకరో ద్వాసమిశ్వరః ౮౧ య శ్శృణోత్యచిరా ద్భక్త్వా
సయాతి పరమాంగతిం, * సూతః * పరమేశ కృపావశగాః కింనరనాథా త్సుతా
రితా శ్శాపాత్, గాతుం మహేశచరితం వీతభయా శ్చకు రుత్తమావాసం ౮౨.

ఇతి శ్రీసాగ్రందపురాణే పంపామాహాత్యే గంధర్వాణాం శాపనివారణ

పూర్వకం కింనరేశ్వరప్రత్యక్షో నామషోడశోఽధ్యాయః ౧౬.

* శ్రీఋషయః * కింనరా దదృశుర్దేవం మాతంగీసహితం శివం, ఇతిపూ
ర్వం త్వయాఖ్యాతం విస్మయోభవతీహ శః ౧. కేయంసతీమహాభాగా మాతంగీ
నామనామతః, కథం పాణిగ్రహంతస్యాః కృతవాన్కింనరేశ్వరః? ౨. ఏతత్సర్వం
వదాస్మాకం శుశ్రూషాస్మాప్రబాధతే * క్షేత్రపాలః * మతంగనామ్నవిఖ్యాతో
ఋషిః పంపాసమీపతః ౩. నివాస మారచయ్యాసా తపశ్చక్రే సుదారుణం, మా
సమాత్రం జలాహారీ ద్విమాసం వాయుభక్తః ౪. తతోవత్సరపర్యంతం నిరాహ
రీభూవహ, ఇత్యుత్త్యంతేతీక్షేన తోషిత స్తపసాశివః ౫. పుత్రార్థినో మతంగస్య
ప్రాదురాసాగ్రతస్త్వయం, పురస్థితం మహేశానంపార్వతీ సహితం ఋనిః ౬.
దృష్ట్వా గద్గదయావాచా స్తోతుంసముపచక్రమే, సాష్టాంగం ప్రణిపత్యాంబౌ మంచి
కారమణం శివం ౭. * మతంగః * శంకరపాలయ భక్తసుఖంకర కింకరమేనం

పంచభయాత్, మత్సమదీనో నాస్తి త్రిలోక్యాం త్వత్సమదైవత మన్యదపి ౮. తస్మాదవ మాంయుక్తముమాధవ చరణాసక్తం మచ్చిత్తం, కృత్తమభూత్తవ దర్శన మాత్రా దుత్పత్త్యాదిక మీశ మయా ౯. ఇతిస్తువంతం తమృషింవిలోక్య కృపయాదృశా, మస్తేహస్తంనిధాయాస్య ప్రాహ గంభీరయా గిరా ౧౦. తుష్టాస్మి తపసానేన వరంవరయ వాంఛితం, దాస్యామి సంశయోమాస్తు భద్రమస్తు మతం గ తే ౧౧ ఇతీశానవచ శ్శ్రుత్వా సాష్టాంగం ప్రణిపత్యతిం * మతంగః * పు త్రందేహీ మహేశాన కులకర్తారముత్తమం ౧౨. అపుత్రస్యగతిర్నాస్తి యతోదే న తతోర్థయే, ఇతి తాపసవాణీంతాం శ్శ్రుత్వాప్రావాచశంకరః ౧౩. * శ్రీశివః * మహర్షే యదిపుత్రేచ్ఛా తదాల్పాయు ర్విమూఢధీః, సుతస్యా త్పుత్రికావాంఛా యదితే జాయతేబ్రువే ౧౪. గతికీర్తితవాయుష్క సర్వమంగళదాయినీ, సౌమం గల్యవతీపుత్రీ భవిష్యతి తవానఘ! ౧౫. ఇతిశంభువచశ్శ్రుత్వా సత్త్వా తంముని రబ్రవీత్, * మతంగః * మాస్తు మే తనయో దేవ పుత్రికాఽతీవసుందరీ ౧౬. గౌర్యంశయా జాయమానాభవత్వీతి మమస్పృహ, తస్యాఃపాణిగ్రహంశంభో త్వమేవకురు మోదతః ౧౭. జామాతృభావతో మాంత్వ మానందయ మహేశ్వర, ఇతినంప్రాప్త శృంభు స్తథేత్యంతర్థిమాయయా ౧౮. మతంగోపి స్వభార్యా త్నాం కన్యకారత్న మాప సః, దినేదినే సావవృథే శుక్లపక్షే యథాశశీ ౧౯. ఆరురోహశు మాతంగీ సఖిజనసమావృతా, గతా వనవిహారార్థం యత్రాస్తే కిన్న రేశ్వరః ౨౦. తత్రగత్వాసమాదాయ వీణాం శ్రుతిసుఖావహం, ప్రవాదయంతీ గాంధర్వ సందోహ సుఖదాయినీ ౨౧. ఆరోహేణావరోహేణ మూర్ఛనాది క్రమేణ చ, గాయంతీ మధురాలాఙ్ఘ్రీః శివవృత్తంమనోహరం ౨౨. వీణావాదనజానందా సా నిమిలితలోచనా, స్థితచారుముఖీ తస్మా స్వకాయం విస్మృతాసతీ ౨౩. శ్రుత్వా తద్గీత మతులం కింసరేశోవిమోహితః, విలోక్యతాం స మాతంగీం పంచసాయకపీ డితః ౨౪. కేయం శిరీషమృద్వంగీ కన్యరేకకన్యకా భవేత్? కటాక్షాన్వాతయతిచే న్మయి ధన్యతమ స్తదా ౨౫. అహేమా సంగీతమాధుర్య మీదృశం సశ్రుతంపురా! కరగ్రహేనాఽస్యాస్సుందర్యా మయాకార్యః కథంఘన ౨౬. మతంగతాపసస్యేయం పుత్రికా స్వాత్మదాకృతిః, ప్రమాణంమే జాతమితి నిశ్చిత్వ పరమేశ్వరః ౨౭. మ మానయాకథంసంగం ఘటయిష్యతిపద్మభూః, ఇతిచింతా మువాప్యాసౌ యుక్త్యాఽ చింతయ దీశ్వరః ౨౮. చకార చిత్రంచరితం దయాళుఃకింసరేశ్వరః, మతంగతాప సా నిత్యం సంపూజ్యాతిధిసంతతిం ౨౯. దిశత్యభీష్టం సకలమతిథీనాం యతస్స్వ యం, తతోహమతిథే ర్వేషం స్వీకృత్య మునిమందిరం ౩౦. ప్రవిశ్య యాచేమా

తంగీ మితికాతూహలాద్భిసం, రూపం మనోహారం పుంసాంమోహకం ధారయన్ శి
 వైః ౩౧. మతంగాశ్రమ మాగత్య వివేశి మునిమందిరం, సగపాస్తంబైశ్చ దేవాంతే
 పుంసాంమోహనరూపిణా ౩౨, రుద్రాక్షమాలాధరణా భస్మలిప్తకశేబరం,
 వింశత్యబ్జవయస్కంత మతిథిసంపదర్శహ ౩౩. పృష్ట్యాస్వాగతమీశస్య దత్త్వా
 విష్ణుర ముత్తమం, పాద్యాగ్ధ్యాచమనీయైశ్చ స్నానాంబర విభూషణైః ౩౪. గంధా
 క్షతసుమేర్ధూపదీపై స్సంపూజ్య భక్తతః, అహం ధన్యతమోహోకే భవదాగమనా
 దిహ ౩౫. పవిత్ర మభవత్సద్భు పితర స్తూరితా మయా, ఇతి సంప్రార్థ్య తస్యాన్నం
 షడ్రసాపేతమాదిశత్ ౩౬. దదావాహోశనం శస్యకీ ర్తి లోకపభంకరే, అనయా
 పూజయా శంభుః ప్రీయతామితి తాపనః ౩౭ స్మయలూనాననః ప్రాహ మతంగ
 మతిథిస్తదా ౩౮. * అతిథిః * తాపనోస్తమ మద్భిజ్ఞే వాంఛకా వర్తతేఽధు
 నా, పూరణీయేతి యాచేఽహం త్వాంనదాన్యోత్తమోత్తమం ౩౯. యదిపూరయ
 సీచ్ఛామే కథయామి తదానఘ, శ్రుశ్వేచ్ఛాపూరిణా వాక్యం కిర్తుమిచ్ఛామి
 భోజనం ౪౦. ఏనం వరంత మతిథిం దృష్ట్వా ప్రాహ బుషిశ్వరకః, * మతంగః *
 అభ్యాగత శ్శివస్సాక్షా దతిథేరూపధారకః ౪౧ తత్కామంపూరియే త్ప్రజ్ఞః కథం
 చన మహామతిః, ఇతిశ్రుతిస్మృతిగణో వదశ్యతేథి నై భవం ౪౨ వివేచితే శస్య
 రూపస్త్యం కామనాం కథయాశుతే, మత్సాధ్యతమ కార్యంచే నవశ్యం కరవాణ్య
 హం ౪౩. ఇతిశ్రుత్వా ఋషేర్వాక్యం ముచిఃప్రాహ ముదాన్వితః * అతిథిః *
 సుతా తవముదే మహ్యం దాతవ్యేతి మమేస్మిం ౪౪. అతిథేర్వాక్య మాకర్ణ్య
 మతంగశ్చింతయాభ్యశం, విచారయామాస సుతా దత్తాశ్రీశంభవే మయా ౪౫.
 ఇదానీం తామర్కయతి ద్విజః కింకరచాణ్యహం, నదాస్యామితి యద్యేనం బ్రవీమి
 దురితంభవేత్ ౪౬. అచినార్యం దుఃఖమిదం కింనదామి ద్విజస్మనే, తూష్ణీస్థితిం
 మూ సంతీక్య ద్విజోఽన్నంపర్జయత్యయం ౪౭. ఇతిచింతాంబుధౌమగ్నః సుతాని
 కట మాపస, ముతంగీ పితరందృష్ట్వా పరిష్టానముఖశ్రియం ౪౮. భీతా తాతం
 నమస్కృత్య ప్రాహ మంజులయాగిరా * ముతంగీ * తాత త్వదాననే వ్హాని
 ర్భృశ్యతేకాగణంనద ౪౯. మయాసదాధం కింతాత మాత్రావాన్యేన కేనచిత్?
 భీతం జనక మద్భిత్తంకారణంక్షాతు మిచ్ఛతి ౫౦. తాతాఽలస్యంమాకురుష్వనమ
 స్కుశ్వే నదాఽఽశుమే, ఏనంవదంతీం స్వసుతాం సమాలింగ్య సతాపనః ౫౧.
 విచారపరయావాచా యథావృత్తం న్యవేదయత్, తదాకర్ణ్య ముదాబాలా లీల
 యా తాతమబ్రవీత్ ౫౨. అభ్యాగత శ్శివస్సాక్షాత్ అతిథేరూపధారకః, తత్కా
 మం పూరయే త్ప్రజ్ఞః కథంచన మహామతిః ౫౩. కేనపంపాపత్రిశీతి మాయన్

శీతి శ్రుతేర్వచః, విస్మృతం కింత్వయాతాత నాత్రకార్యావిచారణా ౫౪. తస్మాన్
 ఆధయేచ్ఛత్రిం దిశ మాంశివరూపిణీ, ఋతేఽతిథేశ్వరః క్వాసావర్తతే తాపసోత్తమ!
 ౫౫. తస్మాదవశ్యం త్వంగచ్ఛ తదిచ్ఛాం పూరయాధునా, ఇతిచుత్వా సమాది
 ష్టో ముగిమాప ఋషీశ్వరః ౫౬. అగత్యాతిథిసాన్నిధ్యం తుభ్యందాస్యామి మత్సు
 తాం, సంశయోమాస్తుతే విప్ర సత్య మేతన్నయోదితం ౫౭. భోజనం కురువిప్రేంద్ర
 సావధానేనచేతసా, ఇశ్యుక్త్వా భోజయిత్వాతం దత్త్వా తాంబూలవీటికాం ౫౮.
 గోత్రాదికం విచార్యైవం ప్రాహుస్మితయా గిరా * మతంగః * రూపయావ
 సనంపన్నా మాతంగీ మత్సుతాశుభా ౫౯. సంప్రాప్తయాననా ముగ్ధా శీఘ్రంకురు
 కరగ్రహం, భవిష్యఃప్రాజ్ఞవర్యకదాతవసమాగమః ౬౦. తత్త్వంపదమహాప్రా
 జ ఇతిమాతంగసద్గతం, శ్రుత్వైకమాసమవధిం కృత్వా తాపససత్కృతః ౬౧.
 సగామాఽతిథిరూపీ సశివః స్వంధామ సుందరం * క్షేత్రపాలః * కైలాసం గతవతి
 సతిజామాతరి విప్రవేషధృతవతిసః ౬౨. నైవాహికసంభారా నఖలాన్దాస్తై
 స్సుకారయామాస. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాశ్మేయ మతంగా శ్ర మప్రాప్త
 వ్యిజరూపిణే కింశరేశాయకన్యాప్రదానేవాగ్దానంనామసప్తదశోఽధ్యాయః. ౧౭.

—॥ మాతంగీకిన్న రేశ్వరయో ర్వివాహఘట్టః. ॥—

* క్షేత్రపాలః * మతంగేశ్వరయామాస వివాహవిధి సంభృతం, అలంకృ
 త్య నిజంవేశ్య సుధాతోరణమంటఁజే ౧. దేవతారాధనం కృత్వా చకారాలంకృ
 తాం శినాం, వరాగమన మాకాంక్ష్య తస్థాతూష్ఠీ ముదారధీః ౨. ప్రాప్తే పు
 ద్వాహదివసే నాఽఽగా చ్ఛ్వశురమందిరం, దృష్వావాచయమిశ్రేష్ఠో జామాతర
 మనాగతం ౩. శోకసంవిగ్నహృదయో మనస్వేవ మచింతయత్, అహిమా మా
 మకఙ్కార్యాగ్యం కింనదామి మహత్తరం ౪. పూర్వం శ్రీశంభవే దత్తాం సుతాం
 వాచాద్విజన్మనే, అజ్ఞాతాయాధ్యగాయాహ మదిశం మూఢభావతః ౫. జ్ఞాత్వేనం
 మౌమకం భావం నాభ్యాగా చ్ఛ్చంకరోఽధువం, నోచేద్భక్తవరాధీనః కిమర్థం నాగ
 తస్త్వయం ౬. దరిద్రవిప్రాయఃకుతి సకిం విస్మృతిమా నభూత్, హాదేవ కీడ్మ
 శందుఖ మాగతంమమశంకర ౭. త్వమేశరణం శంభో శ్రీమ న్నాపన్నవత్సల!
 అపరాధ సహస్రాణిక్రియంతే హర్షిశంమయా ౮. దాసోఽయమితి మాంసత్వా
 త్సుపస్వపర మేశ్వర, ఏనం మతంగసంతాపం శ్రుత్వా కరుణయామి ౯. సందిశు

ప్రాహ్లాదోత్తస్య నికటం చంద్రశేఖరః, ఆగత్యనందీ ద్విజరూపధారి మతంగమే
 త్యాహ మనోజ్ఞవాచా, దిశత్యభీష్టం పరమేశ్వరస్తే కృపాకర స్తాపహర స్సుత
 పః! ౧౦. మతంగవీక్ష్యతోమే త్వం చింతాయుగివభాస్యహేమా, చింతాబీజం
 ఏదాస్మాక మనర్థకర మద్భుతం ౧౧. ఇతిపృష్టౌమతంగర్నిర్యథావృత్తంస్య వేదయత్,
 తిచ్చుత్వా ప్రహసన్మందం నందీ ప్రోవాచసత్వరం ౧౨. మునే చిత్తంతవద్భుం
 యదిశంభు స్సమేష్యతి, తీవ్రం విహాయతాం చింతాం శంభుధ్యానపరోభవ ౧౩
 ఏవం విప్రొపదిష్టౌసా మతంగ శ్చంద్రశేఖరం, ధ్యాత్వా నిశ్చలచిత్తేన ముహూర్తం
 ముక్తవద్భుభా ౧౪. తతో ముహూర్తే సంప్రాప్తికేశవాదిభి రన్వితః, వివాహమంటపే
 పే శంభు రావిరాసీన్న హేశ్వరః ౧౫. దుందుభీనాం ధ్వనిశ్రుత్వా ఋషి రుస్మీల్య
 లోచనే, పురస్థితం మహాదేవం దరశ్య శుభలక్షణం ౧౬ స్వాప్తంగం ప్రణవత్యా
 హ కరుణాకర శంకరః పాలయాఽఽగస్కృతం మాంత్వ మనాథం దీనవత్సల ౧౭.
 ఇత్యుక్త్వాకన్యకాభ్యాశం గత్వా దీనముఖ శ్రియా, ఆహ దీనస్సుతే విప్రీనాభ్యా
 గా త్కింకరోమ్యహం ౧౮. కేశవాదియుత శ్శంభురాస్తే చోద్వాహమంటపే,
 పాణింగ్రహీతుకామస్తే బ్రూహిత్యం మానసంసుతే ౧౯. ఏవం తాతేన పృష్టానా
 స్మితపూర్వీకయాగిరా, అనౌచ న్నంద మాలక్య పితరంలక్ష్మితాననా ౨౦. తాత
 జ్ఞాతేనైవప్రశ్నమారచయ్యపరీక్షితా, త్వయాహ మథవం సాధు సోఽతిథిఃశ్రీమహేశ్వ
 రః ౨౧. శివాదన్యోతిథిః క్వాసా త్యజసందేహ మీదృశం, గత్వాహ దిశమా
 తాత కింనరేశాయ శంభవే ౨౨. శృత్వా సుతావచఃప్రాజ్ఞః త్యక్త్వా సంశయ
 సంతతిం, ఆసీయ మధుపర్కాది సంభృతిం మంగళాసనే ౨౩. సంవేశయిత్వా
 గౌరీశం గీతవాదిత్ర నిస్సవనైః, మధుపర్కందిశ స్కన్యాం వస్త్రభూషాద్యలంకృ
 తాం ౨౪. సమాదాయ స్వహస్తేన మతంగఋషిసత్తమః, చిద్గోత్రజాం మతంగ
 స్య పుత్రీమేతాంసులక్షణం ౨౫. వరాయాఽమృతగోత్రాయ కింనరేశాయ శంభ
 వే, దిశామి కన్యాదానేన విరూపాక్ష స్సతుష్యతాం ౨౬. ఏవం శివకరే కన్యా
 మనన్యార్థాం దదామునిః, స్వస్తీతి తాం సజగ్రాహ కింనరేశః కుతూహలాత్ ౨౭.
 అక్ష తారోపణంకృత్వా శంభు రంతర్ధి మాయయా, అదృష్ట్వా పరమేశానం విత్రస్తా
 శ్శుభమంటపే ౨౮. కిమేతదిత త్రస్థా విస్మితా దదృశుర్ద్విజం, అతిధీభూయ
 పూర్వం తమాగతం శుభలక్షణం ౨౯. శివస్థానే సూపవిష్టం మధుపర్కాద్యలం
 కృతం, మోహితాః కింనరేశస్య మాయయా మానమాస్థితాః ౩౦. చక్రు ర్ధ్యానం
 మహేశస్య సర్వేసంమితితా ద్విజాః, తదా ఽశరీరవాణ్యాహ విస్మితానఫలాన్
 ద్విజాన్ ౩౧. శివపవ బ్రాహ్మణోఽయం ద్విజ స్సాక్షా చ్ఛివస్తస్మృతః, ద్విజశం

కరయో ర్భేదోద్భవ్యతే వైవ కుత్రచిత్ ౩౨. మతంగమునిసందేహం నివారయతు
 మిశ్వరః, వర్తతే ద్విజరూపేణ మాస్తువస్సంశయో ద్విజాః! ౩౩. ఇత్యాకాశగిరా
 విప్రీ బోధితాః పరమేశ్వరం, జ్ఞాత్వాద్విజాః ప్రణే ముస్తం క్షమస్వాగాంసి నఃప్ర
 భా! ౩౪. ఇతి సంప్రార్థిత స్సర్వై శ్శివరూపం దధారసః, విలోక్యవిప్రీనఖలాన్
 బభాషే పరమంవచః, మమ ద్విజన్మనాం భేదో వర్తతే న కదాచన ౩౫. అతో
 మత్ప్రీతి కామేన ద్విజాః పూజ్యా ముహుర్ముహుః, తుష్టాభవంతి యదితే తదా
 తుష్టాభవామ్యహం ౩౬. ధన్యో మతంగమునిరా డతిథీనాం సుఖంకరః, ఇత్యాశ్వా
 న్సఖలాన్ విప్రీన్ ఆపూర్వద్విజకామనాం ౩౭. షడ్రసాన్నంచ మధురం భుక్త్వా
 విప్రై స్సుతోహరః, మాతంగీ సహితః ప్రాప్త కిన్నరేశ స్వమందిరం ౩౮. దిశన్నిఖ
 లభక్తానాం కామనాః పూజితస్సర్వైః, కిన్నరై ర్గీయమాన స్సశుభచారిత్రవైభవః
 ౩౯. మాతంగీలాలితోఽత్రైవ రమతే కిన్నరేశ్వరః, తస్మాత్సంపూజ్యదేవేశం కిన్న
 రేశ్వర మంజసా రం. సంప్రాప్య నిఖలానిష్ఠాన్ అగ్రేయాస్యామహే వయం,
 * సూతః * క్షేత్రపాలస్య వచనా త్తే సప్త ఋషయ స్తదా, యథావిధ్యర్చనం
 చక్రూః కిన్నరేశం ప్రమోదితాః ౪౦. ఇతికిన్నరనాథమంగళం పరమం మంగళదాయకం
 నరాణాం, విలిఖన్తి పతన్తి శ్రుణ్వతేయే దిశతీశః పరమం పదంస తేషాం ౪౧.

ఇతి శ్రీ స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మాతంగీ

కిన్నరేశ్వరయో ర్వివాహకథనం నామ అష్టాదశోధ్యాయః ౧౮.

* సప్తర్షయః * విద్యానా మాదివక్తాయో వీతరాగైరుపాస్యతే, సనఃపా
 తు మహాదేవః ఈశానోజగతాం పతిః ౧. యస్యాజ్ఞయా జగత్సర్వం విష్వగ్విపరి
 వర్తతే, సమస్త మేక మవ్యక్తం శాశ్వతంశివ మచ్యుతం ౨. సవన నస్సదాశంభుః
 శర్మభూమదితత్వథ, మాతంగ్యాలింగితాంగాయ చంద్రార్ధకృతశేఖర ౩. సమస్తే
 కింసరేశాయ సమస్తే కరుణాకర, ఇతిస్తుత్వామహాదేవ మానమంతః పరస్పరం ౪.
 పూజాం చక్రర్మహాత్మానఃస్తోత్రై శ్వేదప్రబోధితైః, క్షేత్రపాలాజ్ఞయా సర్వే ఋష
 యః పుణ్యశాలినః ౫. యత్రసిద్ధేశ్వరాఖ్య శ్రీవిరూపాక్ష ఉవాసహ, మహామా
 యీతి విఖ్యాతావహ్నిద్వారాధిదేవతా ౬. ప్రపంచయతి భక్తానాం ప్రభావ
 మనుభావినాం, యత్రాస్తే భైరవోనామ్నా రురుః క్షేత్రాధిపాలకః ౭. సిద్ధగంధ
 ర్వగీర్వాణ యక్షకిన్నరసేవితః, పాల్యతే తత్పరం క్షేత్రం రురుణాభైరవేహి ౮.
 వినా తదాజ్ఞాంకేనాపి ప్రవేష్టుం తన్నశక్యతే, వినాయకఇతిఖ్యాతో విఘ్నేశో

విష్ణుహృత్సతాం ౯. తత్రగత్వా ఋషిశ్రేష్ఠా దదృశుః ప్రేవమందిరం, హేమపారి
 కార సంయుక్తం హర్యాదిభి రలంకృతం ౧౦. బిల్వవృక్షై స్సమాక్షీర్ణ ముద్యాన
 వన భాసితం, పుత్ర్యద్విహంగ సంఘాతం దాత్యూహ రుతసంకులం ౧౧. సరో
 భిః కమలాక్షేణై రచ్ఛదై స్సుమనోహరం, తస్మాదాగతవాయునాప్రహసితాః
 పూర్ణానుమోదాత్మనా సాత్రం తస్యమహేశ్వరస్య సతతంకృత్వా సుభక్త్యాన్వితాః,
 దృష్ట్వాసిద్ధ మహేశ్వరం స్వపురత శృక్యాసమాలింగితం పుత్రేణాథవినాయకేన రుద్ర
 ణాక్షేతేశ్వరేణాన్వితం ౧౨. పప్రచ్ఛ రిదమాఖ్యానం క్షేత్రపాలంప్రతి ద్విజాః,
 * ఋషయః * బ్రహ్మకుండస్య చాగ్నే య్యాం సిద్ధేశ్వరఙ్గతి త్వయా ౧౩. య
 దుక్తం తద్వదాస్మాకం క్షేత్రమాహాత్యై ముత్తమం * క్షేత్రపాలః * శ్రుణుధ్వం
 మనయస్సర్వే గోప్యంమాహాత్యైముత్తమం ౧౪. యచ్ఛ్రుత్వా సర్వపాపేభ్యో
 ముచ్యంతే సర్వమానవాః, పురా సిద్ధగణై ర్దైవై రర్చిత శ్శాంభవీయుతః ౧౫.
 తేషామిష్టార్థసిద్ధ్యర్థ మువాస క్షేత్రరాజకే, బిల్వారణ్యం మహాపుణ్య మతిమత్వా
 పరశ్శివః ౧౬. సిద్ధాఖ్యం తీర్థమస్త్రుత భుక్తిముక్తిఫలప్రదం, ధర్మనాత్సర్వపాప
 ఘ్న మాయు ర్వృద్ధికరం నృణాం ౧౭. అత్రస్నాత్వా ధర్మపుత్ర స్సర్వసిద్ధి మవా
 ప్నవత్, * ఋషయః * పాండవాః కేనదుః ఘ్నేన వీడితాః కథమాగతాః, కస్మా
 త్సిద్ధాశ్రమప్రదం గతాస్సిద్ధి మవాప్నువత్? ౧౮. బిల్వారణ్యం కథమభూత్ సిద్ధే
 శ్వరఙ్గతిప్రభుః, విరూపాక్ష స్సమభవ దేతన్నీ బూహివిస్త్రుతం ౧౯. * క్షేత్ర
 పాలః * పురాతు ఋషయస్సర్వే తపస్సిద్ధి మభీష్టవః, బిల్వారణ్యే తపశ్చక్రుః
 వీతరాగా జితేంద్రియాః ౨౦. తేషాం భక్తివిశేషేణ మాయయాసహిత శ్శివః,
 సిద్ధివిఘ్నేశ్వరేణాఘో ౨వతర చ్ఛంకరస్తదా ౨౧. ఋషీణా మూర్ధ్వదృష్టీనాం
 తపస్సిద్ధిం దదాహరః, తస్మాత్సిద్ధేశ్వరఙ్గతి ప్రఖ్యాతి రభవత్పురా ౨౨. ఇంద్రప్రస్థే
 వసంత స్తేపాండవా దుఃఖకర్షితాః, ధార్తరాష్ట్రేణ విజితా శ్శోదితా వనవాసినః
 ౨౩. కృష్ణందృష్ట్వా మహాత్మానం ధర్మరాజోబ్రవీద్వచః, కృష్ణకృష్ణ మహాప్రాజ్ఞ
 యేనధగ్రేణ మానవాః ౨౪. లభంతే మహదైశ్వర్యం తన్నో బూహి మహామతే!
 * శ్రీకృష్ణః * ధర్మపుత్రమహాభాగ హేమకూటాగ్నికోణగం ౨౫. సిద్ధతీర్థమితి
 ఖ్యాత మస్తైశ్వర్య ప్రదాయకం, తత్రస్నానం కురు త్వంహి ఐశ్వర్యంతేభవిష్యతి
 ౨౬. తత్సానేనాశువర్ధంతే ధనధాన్య సమృద్ధయః, సర్వేసపత్నానశ్యంతి దుఃఖ
 చారిద్ర్య సంచయాః ౨౭. సర్వపాపాని నశ్యంతి విఘ్నాయాంతి నసంశయః, వ్యా
 ధయశ్చ వినశ్యంతి సిద్ధేశ్వరనిషేవణాత్ ౨౮. స్నానమాత్రేణవై సిద్ధతీర్థే శంభవ

భిషేచనాత్, రంభామప్పరసాంశ్రేష్ఠిసాం లబ్ధవాన్నలకూబరః ౨౯. స్నాత్వాత్ర
 తీర్థే పుణ్యేతు కుచేరో నరవాహనః, సమహాపద్మముఖ్యానాం నిధీనాం నాయకో
 భవత్ ౩౦. తస్మాత్త్వమపి రాజేంద్ర సిద్ధతీర్థే శుభప్రదే, స్నాత్వావృకోదరముఖై
 రనుజైరపి సంవృతః ౩౧. పాప్రహ్నిషి మహతీంలక్ష్మీం విజేష్యసి రిపూనపి, సందే
 హానాత్రకర్తవ్యః పైతృష్వప్రసేయ ధర్మజ ౩౨. ఇతిశృత్వా ధర్మపుత్రః కృష్ణే
 నాద్భుతదర్శినా, సానుజః ప్రయయాశీఘ్రం సిద్ధతీర్థంప్రతిద్విజాః! ౩౩. సిద్ధతీర్థస్య
 తోయేతు సర్వపాతకనాశనే, సానుజోమానమేకంస సన్ననియమపూర్వకం ౩౪.
 గోభూతిలహిరణ్యాదీన్ బ్రాహ్మణేభ్యో దదాముదా, అర్చయిత్వాతుసిద్ధేశం
 యథాశక్తి మహీపతిః ౩౫. తస్మాల్లభ్యావరానిష్ఠా నింద్రప్రసం యయాప్రభుః, క్రతుం
 కర్తుం రాజసూయం స సమైచ్ఛ ద్యుధిష్ఠిరః ౩౬. కృష్ణమాహూయయత్నేనయి
 యక్షుర్ధర్మనందనః, స్య వేదయతకృష్ణాయరాజసూయోద్యమనిజం ౩౭. అస్వమ
 స్యతకృష్ణోపితతై వక్రియతామితి ౩౮. వాక్యంసుయుక్తి సంయుక్తం ధర్మపుత్రమ
 భాషత, పైతృష్వప్రసేయ ధర్మాత్మన్ శృణుతథ్యం వచోమమ ౩౯. దుష్కరోరాజ
 సాయోఽయం సర్వైరపిమహీశ్వరైః, అనేకకోటిపాదాతి రథకుంజరవాజిమాన్
 మహాపతిరయం యజ్ఞంకర్తుమర్హతినేతరః, దిశోదశవిజేతవ్యాః ప్రథమం బలి
 నాత్వయా ౪౦. పరాజితేభ్య శ్శత్రుభిఃకృహీత్వాకర ముత్తమం, తేనకాంచన
 జాతేన కర్తవ్యోఽయంక్రతుత్తమః ౪౧. యాచేసుయుక్తిభి రహంసహీత్వాం
 భీషయామిభా! అతఃక్రతుసమారంభాత్పుర్వం దిగ్విజయంకురు ౪౩. ఇత్థంధర్మా
 త్మజ శ్శృత్వా కృష్ణస్య నచనంహితం, ప్రశస్యదేవకీపుత్రం ప్రజఘాయనిజానుజాన్
 ౪౪. తేనర్వేస్యపతన్ జిత్వాచతుర్దిక్షు స్థితాన్నప్రపాన్, స్వవశే స్థాపయిత్వా
 తాన్ సృపతీన్ పాండునందనః ౪౫. తైరత్తంబహుధాద్రవ్య మసంఖ్యాత మనుత్త
 మం, ఆదాయ స్వపురం తూర్ణమాయయుః కృష్ణసంశ్రయాః ౪౬. కృష్ణాశ్రయో
 యజ్ఞో విప్రా రాజసూయేన పాండవః, తస్మిన్ యాగేబహుధనం బ్రాహ్మణేభ్యో
 దదాముదా ౪౭. వాసాగవాశ్వపుణివీ భూషణాని సహస్రశః, ఇష్టైస్సం రాజసూ
 యేన ధర్మపుత్ర స్సహానుజః ౪౮. బహువిత్తసమృద్ధస్యన్ రేమేతస్మిన్ పురోత్తమే,
 సిద్ధతీర్థస్య మాహాత్మ్యాత్ అభూత్సంపత్సమృద్ధిమాన్ ౪౯. * క్షేత్రపాల * ఏతత్తీర్థ
 సమం తీర్థం నభూతంనభవిష్యతి, ఏతద్వ్యః కథితంవిప్రా సిద్ధతీర్థస్య వైభవం ౫౦.
 దుస్స్వప్న నాశనందివ్యంసర్వాభిష్టప్రదాయకం, యఃపఠేదిద మాఖ్యానం శృణుయా
 ద్వాసమాహితః ౫౧. భుక్త్యేహ సకలకాభోగాన్ దేహంతే ముక్తి మాప్ను

యాత్, * సూతః * సిద్ధేశతీర్థే విరచయ్యభక్త్యా వాచయమా మజ్జన మంబికేశం,
సంపూజ్య హర్షాంబునిధౌ నిమగ్నః యాత్రాంవిధాతు యయురుత్సుకాస్తే ౫౨.

ఇతి శ్రీ స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే సిద్ధేశ్వర
తీర్థమహిమానువర్ణనం నామ ఏకోనవింశోఽధ్యాయః ౧౯.

* సూతః * సిద్ధేశ మర్చయిత్వా తే క్షేత్రపాలయతా ద్విః ౧. పశ్చి
మాభిముఖేనైవ యాత్రార్థం జగ్గురుత్సుకాః, దదృశుః పురతో దివ్యం సరః కల్పా
రమండితం ౨. వృక్షపూగై స్సమాకీర్ణ మచ్ఛాంబు పరిశోభితం, దృష్ట్వా తద్వి
స్మయేనాహుః క్షేత్రపాలం మహర్షయః ౩. కస్త్యేతదాశ్రమపదం సరః కల్పారమం
డితం, ముక్తోభూ త్సరసిదాసీం దృశ్యతే కస్సుఖంకరః ౪. * క్షేత్రపాలః *
వరాహపుత్ర నామాభూ దస్యతీర్థస్య తాపసాః, దర్శనాన్ముచ్యతే సర్వపాదై
రస్యక్షణాన్నరః ౫. నారీవా పురుషోవాపి తిర్యగ్భావని గతోపివా, అత్రైవోదా
హారంతీమ మితిహాసం పురాతనం ౬. తీర్థాటనపరః పూర్వం వారుణి ర్లోకవిశ్రుతః,
వేదవేదాంగపారజ్ఞో నీతిశాస్త్రార్థ కోవిదః ౭. పర్యటన్ సర్వతీర్థాని ప్రయాగాదీ
భక్తితః, కేదారంజాస్తా వీంచైవ బ్రహ్మవర్తం కుశస్థలం ౮. పుష్కరం బదరీశ
మండితం పుణ్యకాననం, సరనారాయణాఖ్యంచ నదీ స్సర్వాస్సరిద్వరాః ౯.
తత్రావగాహ్య దేవర్షిపితౄ న్సంతర్ప్య ధర్మవిత్, క్షేత్రనాథం సమభ్యర్చ్య
క్రమేణ పృథివీసురః ౧౦. పంపామాహాత్మ్య మమల మశృణో న్మునిమండలైః,
తుప్త స్సమాయయా క్షీప్రం కదాస్యాద్దర్శనం మమ ౧౧. ఇతిసంరంభయుక్త
స్సన్ సమాగత్య మహర్షయః, యాత్రాంకృత్వా విధానేన సిద్ధతీర్థస్య పశ్చిమే
౧౨. బహుపుష్పఫలాకీర్ణం కాననం సందదర్శహ, వాసస్థానం మునీనాంచ పర
మానంద దాయకం ౧౩. సరఃకంజచయాకీర్ణ మచ్ఛాంబు సుమనోహరం, సదృ
ష్ట్వా వాసమకరో ద్వారుణిస్తపసేత్రవై ౧౪. దినేదినే సరస్సాన్నినం కృత్వా
శ్రీ శంకరంహృది, ధ్యాత్వా సంధ్యాంబుచగాయత్రీం ప్రజప న్నియతేంద్రియః ౧౫.
తేపే పరంతప సత్త్వవాదీ పూజ్యగుణోదయః, అరుణోదయవేలాయా మభ్యాగా
త్సరస స్తటం ౧౬. ప్రణామా ముహూర్తిర్థం పరమానంద నిర్భరః, కంఠదఘ్న
జలే స్థిత్యా సూక్తాని ప్రజపత్ బహు ౧౭. హృదిశంభుం స్మరన్నచ్చై ర్వ్యగాహత
జలాంతరే, సమాకర్ణ్యజలేశబ్దం కశ్చి ద్వాక్యథో విహింసకః ౧౮. గజాస్సంత్యత్ర
బహోవో జలపానార్థ మౌగతాః, తాన్ హనిష్యామి మాతంగాన్ మృగాన్వా

బహుశఃక్షణాత్ ౧౮. ఇత్యాలోచ్య సరస్తీరేగూఢః కుంజేషు లుబ్ధకః, ఆకృష్య
సశరంచాపంజిఘాంసుఃపురతోమృగాన్ ౧౯. తావద్ధృతంసమాయాతోవరాహేన
౨త్యంతభీషణః, జలపానార్థ ముద్రిక్తః పృథివీ దారయన్ ముహుః ౧౯. తీర్థేనర
ధ్వనింశ్రుత్వాకిటి స్త్రామ విలోచన, లాంఘాలంచాలయిత్వాసా తదంతిక ముపా
యయా ౧౭. ఉత్పట్నబహుశో వృక్షాన్దేశశృజ్జేన పూరయన్, మధ్యేసర
స్సమున్నిద్ర ముత్తిష్ఠంతం దివాకరం ౧౮. ధ్యాయంతం జాహ్న్యణం పోత్రీ హంతు
మభ్యుద్రవ ద్రిషా, వరాహాధ్వని మాకర్ణ్య వ్యాధస్సంధాయ కార్ముకే ౧౯.
బాణంభూదార ముద్దిశ్యశబ్దవేదిన మక్షిపత్, వ్యాధముక్తేషుగా ఘోణీ వమనక్తం
భయాకులః ౨౦. ఉత్పత్య తజ్జలే పోత్రీ పసాతమునిమస్త కే, విరూపాక్షనమస్తేస్తు
హేమకూటనికేతన ౨౧. పాహిశంభో మహేశాన మృగాత్ప్రాణవిహింసకాత్,
ఇత్యుచ్చర నృమజ్జాసాజలే౭గాధతలేభయాత్ ౨౨. వరాహేనా ప్యశ్యణో
ద్దివ్యనామ కామహరస్యసః, గతాసురపత త్రోయే బాణనిర్భిన్నవిగ్రహః ౨౩.
జవశామార్గం తనుంఘోరం జలస్నానాత్క్రిటిస్తదా, తస్మాద్దివ్యవపు శ్శ్రీమాన్
ఆగతోదేవకల్పకః ౨౪. వపందే చరణౌ తస్యవాసుజే రతికోవిదః, జలాత్పూర్ణం
ప్రాణభయాత్ తీరంవిపస్సమాయయా ౨౫. వరాహమరణం వ్యాధబాణపా
తంచ తజ్జలే, కిటేస్తనోస్సమాయాతం గంధర్వంచ విలోక్యసః ౨౬. ఎస్మితఃప్రళ
శంసాధ తీర్థం సర్వాఘనాశనం, విప్రస్యాంతికమాగత్య గంధర్వః ప్రాహనప్రధీః
౨౭ కృతార్థోస్మి కృతార్థోస్మి మునే త్వద్ధర్మనాదహం, ప్రాణావసానే చతురక్ష
రంమే కణ్ఠే౭పతత్వత్పతితంజలాంతే ౨౮. తత్పుణ్యలేశేన కిటేశ్వరీరం త్యక్త్వా౭మర
త్వం సుఖదంహ్యవాపం, మోహేన శోకేన భయేనభక్త్యా శ్రీమద్విరూపాక్ష
శుభాక్షరం మహత్ ౨౯. ప్రాణావసానేపి పరంతియేనరా స్తేవై నఃశ్యంతి
యమాలయంమునే! సంసారిదుఃఖౌఘ వినాశ హేతుం సమస్తకల్యాణవహం
నృణామిదం ౩౦. శ్రీవిశ్వమూర్తే శ్చతురక్షరంసదా న్యేయంమునీంద్రై రవరోక్షదర్శి
భిః, అతః కృపాదృష్టినిపాతనేన పునీహి మాందీనశరణ్యదేవ ౩౧. త్వయాస్మి
సంతరితపాపసింధు ర్మునీశ మాంపాహి కరోమివందనం, గంధర్వవచనంశ్రుత్వా
వారుణి ర్వీస్మితస్తదా ౩౨. తమువాచ తదానందబాష్ప పూరిత లోచన,
* వారుణః * కస్త్యం కేనేదమాప్తంతే శరీరంకిటిరూపకం ౩౩. వదనర్వం
మమాగ్రే స్వప్నత్తంతం శాపకారణం * గంధర్వః * దీర్ఘబాహు రితిఖ్యాతో
హ్యవంత్యధిపతిఃకిల ౩౪. వర్ణాశ్రమసుధర్మాణాం గోష్ఠా సచ్చాస్త్రకోవిదః,

గురొక్కభా దధీతాని పురాణాని విభాగశః ౩౫. మమాసీ దధికాబుద్ధి స్త్రైకాలి
కవిధాయినీ, విద్యామదేన సర్వత్ర సంచరన్వాదకాశలాత్ ౩౬. మత్సమోనాస్తి
భూలోకే విద్యాధనగుణేష్వితీ, అభిమానేన మత్తస్సా వినిందన్ ద్విజపుంగవాన్
౩౭. యేనభాయాం సమాయాతా స్తాన్ విజిత్య స్వవిద్యయా, రాజ్యగర్వేణ తేవి
ప్రాజ్ఞా వరాభూతా స్తపస్వినః ౩౮. నినిందు స్సాధవక్షుదం విద్యామదవిమోహి
తం, ఇత్థంకాలో వ్యతీయాయ షష్టివర్షాత్మకో మహాన్ ౩౯. నిలయంమే ద్విజః
కశ్చిత్ ఆయయా తపసాంవరః, తమపుచ్చం త్వయావిద్యాః కిమధీతా స్సతాంత్ర
కాః? ౪౦. మాంజిత్వా సర్వవిద్యాసు యేజయంప్రాప్నువంతితాన్, పూజయి
ష్యామి మనసా విద్యానిష్ఠాన్ ద్విజోత్తమాన్ ౪౧. నేతరాన్ పూజయిష్యేహం
బ్రాహ్మణావశదానిహ, ఇతి బ్రువతివిప్రేంద్రో మయి విస్మయమానసః ౪౨.
నోచితాతవరాజేంద్ర బ్రాహ్మణావమతిః ప్రభో! సాధుర్వా యదివా సాధుః
బ్రాహ్మణో వేదకల్పకః ౪౩. తమర్చయంతే సతతంజ్ఞానిన స్తత్త్వదర్శినః, యే
నిందయంతి సతతంభర్త్యయంతి ద్విజాఖిలాః ౪౪. తేప్రాప్నువంతినరకం యావ
దాభూతసంస్థవం, గజేకడంగరీయేతు జారే రాజనివా పునః ౪౫. పాపకృత్సుచ
విద్యత్సు నియంతా జంతురత్రకః, ద్విజవాక్యంహ్యశృణవ మహంకారో మహా
నభూత్ ౪౬. మానుర్జిత్య దుష్టుర్ధే కిమిదంభాషసే ముధా, నవస్తవ్యం త్వయా
విప్ర ప్రాణాన్ సంహరయామ్యహం ౪౭. ఇతి తంభీషయన్లేహా నిస్సార్య కటు
భాషణః. ఇతఃపరం నగంతవ్యా త్వయా దుర్భేధసా నభా ౪౮. మద్వాక్యంతు
ద్విజశ్శృత్యా క్రోధాత్తాన్రువిలోచనః, గృహీత్వాంజలినా తోయం శశాప సహసా
జ్వలన్ ౪౯. ద్విజసంఘావమానేన వరాహాభవదుర్మతే, అరణ్యే నిర్జలే
ఘోరే క్షుత్తస్తాపరీషీడితః ౫౦. సంచరస్వ బహూనబ్ధాన్ గతగర్వో నృపా
ధమ! ఇతిశప్తోహ మృషిణా పతితోభువి మూర్ఛితః ౫౧. కంయామి శరణందేవ
మితి చింతాకులేంద్రియః, వివశఃకిటిరూపేణ వనసంచారకౌశుకః ౫౨. ఇతస్తతో
ధావమానో దైవాదత్ర సమాగతః, తీర్థేన్నాంతం సముద్వీక్ష్య త్వామహం హం
తుమాగతః ౫౩. దత్తదృష్టి స్థిరస్తీరే లంఘనే కుంచితాంగకః, తదా మాంత్రప్ర
బాణేన కిరాతోఽద్యహ్యతాడయత్ ౫౪. ప్రాణరక్షాభిలాషీసన్ త్వన్మూర్ఛిపతి
తోఽస్మ్యహం, ప్రాణావసాన సమయే త్వన్ముఖాచ్ఛృతవానహం ౫౫. విరూపా
క్షేతి సన్నామ సద్యోముక్తికరం నృణాం, తేన స్మృతం స్సాహం గంధర్వోహ్య
భవంమునే! ౫౬. సంతారితోహం వృజినాత్వయా దేవస్త్వత్తమ, ఇతిస్తుత్వా

యయాస్వర్గం వారుణే రాజ్యయామరః ౫౭. వ్యాధస్తదద్భుతం వీక్ష్య ద్విజస్యాం
తిక మాగమత్, తపస్విసంబ్రహ్మనిష్ఠం వారుణింప్రణనామహ ౫౮. తమువాచ
కిరాతస్తు విస్మయోత్సుల్లలోచనః * వ్యాధః * భోభో విప్రేంద్ర తుష్టోఽస్మి దర్శనా
త్తవసువ్రత ౫౯. అనేకజన్మ సంజాత కలుషోఽహం కిరాతజః, సదాపాపరతః
క్రూరః ప్రాణిహింసాకరఃఖలః ౬౦. కదాపిధర్మే మేబుద్ధి ర్నాభూ త్వష్టేపినిశ్చ
లా, కుటుంబభరణేసక్తః పర్యటన్ పృథివీమిమాం ౬౧. ధనుర్బాణధరో ఘోర
వనే సక్షిమృగాన్బహూన్, హత్వాదైవేన తీర్థస్యతీరం సముపగమ్యచ ౬౨.
దృష్ట్వావరాహం గర్జితం సమభూ ధ్ధననేమతిః, బాణై ర్విధ్ధఃకిటి స్తోయేన్యపత
త్ప్రాణకాతరః ౬౩. సద్యోముక్తిమవాపాసా త్వత్సందర్శన మాత్రతః, అతఃకృపా
నిధేపాపాదస్యా న్మాం తారయప్రభో ౬౪. ఇతిస్తుత్వా ముహుర్విప్రం యాచయా
మాస సద్గతిం, * వారుణిః * ఉపదేక్ష్యేహ మానందదాయకం చతురక్షరం ౬౫.
విరూపాక్షేతి సన్మంతరాజకం ముక్తిదంన్యథాం, తేనత్వం గతపాపస్సన్ సద్యో
ముక్తో భవిష్యసి ౬౬. ఇత్యుచ్చరన్ కిరాతస్య కరంధృత్వాజలాంతికే, సీత్యాత్రత్ర
దయాసింధుః కిరాతం ప్రాహవారుణిః ౬౭. స్నానంకురు కిరాతాఽస్మిన్స్తీర్థే పరమ
పావనే, శుద్ధవస్త్రాలంకరణో జపస్వ చతురక్షరం ౬౮. ప్రాదా న్మంత్రం కిరా
తాయ వారుణి స్సాధుసమృతః, గృహీత్వాసౌ తపశ్శక్రే సరస్తీరే కృతాలయః
౬౯. తేన పుణ్యసభావేనప్రత్యక్షోఽ భూన్మహేశ్వరః, తందృష్ట్వా శంకరంసాక్షాత్
స్తుతించక్రే ముదాన్వితః ౭౦. సమశ్శర్వాయ సాంబాయ సగణాయ ససూనవే,
భక్తాభీష్టపదాయాంస్తు భూయోభూయో నమోనమః ౭౧. వ్యాధం తంగతపాస్మా
నంస్తువంతం శంకరోఽబ్రవీత్, * శ్రీశివః * మద్దర్శనా ద్భవేన్ముక్తి స్తవ సర్వార్థ
సిద్ధిదా ౭౨. త్యక్త్వాపంచాత్మకంచాంతే మత్పదం ప్రాప్స్యసేధ్రువం, ఇత్యుక్త్వాంత
ర్గథే శంభుర్వ్యాధస్యాక్రేవరప్రదః ౭౩ తనుంత్యక్త్వాథ కైరాతం వ్యాధ శృంభు
పదంగతః, వరాహాప్లుతమాహాత్మ్య ముక్తం సర్వం మయాధునా ౭౪. అస్మిన్
తీర్థే సకృత్సానా న్ముక్తిమేష్యతి మానవః, * సూతః * యథిదంశ్రుణుయా
న్నిత్యంశ్రద్ధాభక్తిసమన్వితః ౭౫. సర్వపాపై ర్వినిర్ముక్తో ముక్తోభవతి శుద్ధధీః,
శ్రిత్వా తద్వచనందివ్య మృషయ స్తత్సరోవరే ౭౬. స్నాత్వా ధ్యాత్వా
విరూపాక్షం యయు ర్భాతార్థమిహిహి, దక్షిణాభిముఖాః పంపాకథా
కుశలబుద్ధయం ౭౭. * * *

ఇతి శ్రీ సాగ్రందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే వరాహాప్లుతతీర్థ

వర్ణనావసరే వారుణేనసకాశా ద్వారాహవ్యాధయో ర్ముక్తికథనం

నామవింశోధ్యాయః. ౨౦.

* సూతః * వరాహపుత్రతీర్థస్య యాత్రాంతే తాపశాస్త్రమూః, క్షేత్రంజాంబ
 వతేశశస్య యయు శ్యాంకరమానసాః ౧. దదృశుః పథి దివ్యాద్రిక్ష వనాని ఋషి
 పుంగవాః, ఉద్యానాని తటాకాని పల్వలానిసరాంశిచ ౨. దేవాలయా న్యనే
 కానియోగాసక్తా స్మనీనపి, దృష్ట్వావిస్మయమాపన్నాః పప్రచ్ఛురిద మద్భుతం ౩.
 * ఋషయః * అస్మిన్క్షేత్రేఽస్తి కోదేవ స్తీర్థంకింపుణ్యదం నృణాం, యాత్రావిధిః
 కథంబ్రూహి శృణ్వతాం దేవసత్తమ ౪. * క్షేత్రపాలః * సాధుపృష్టంముని
 శ్రేష్ఠే దృష్ట్వాభిర్గతకల్మషైః, యథామతి ప్రవక్ష్యామి క్షేత్రమాహాత్మ్య ముత్తమం
 ౫. వసత్యస్మిన్ శివోజాంబవతేశ్వర సమాఖ్యయా, భద్రా హైమవతీ శంభో
 స్సుఖం నిత్యానపాయినీ ౬. చండభైరవవీరాఖ్య గణపాః క్షేత్రపాలకాః, కాంచ
 నాఖ్యం తీర్థమస్తి సర్వేషాం ముక్తిదం శుభం ౭. తీర్థస్నానేన సత్కీర్తి మాప
 కాంచనమాలినీ, రాక్షసాయ స్నానఫల మనయా దత్తమిష్టదం ౮. ముక్తోభూ
 దసురస్తేన తోయదానేన తత్తణాత్, శ్రుత్వా తదద్భుతకథాం పప్రచ్ఛుః పరమా
 దరాత్ ౯. * ఋషయః * భగవన్ రాక్షసః కోసా కావా కాంచనమాలినీ,
 రాక్షసస్య కథంతస్య దర్శనం పరమాద్భుతం ౧౦. కథంతస్త స్తయాధర్మ స్తయో
 స్సంమేళనంకుతః, ఏతత్కథయ సారజ్ఞపరంకాతూహలంహి నః ౧౧. * క్షేత్రపాలః *
 అత్రేతిహాసం వక్ష్యామి శృణుధ్యమృషినత్తమాః, అపూర్వరూపసంపన్నా నామ్నా
 కాంచనమాలినీ ౧౨. అస్మిన్స్తీర్థే కాంచనాఖ్యే స్నాత్వా యాతి సురాలయం,
 నికుంజేగిరిరాజస్య తిషతా ఘోరరూపిణా ౧౩. దృష్ట్వా గగనమారూఢా తేనవృ
 ధ్దేన రక్షసా, త్రియమప్సరసాంక్షేపాం సుశ్రోణీంసంహతస్తనీం ౧౪. దృష్ట్వాతాం
 రూపసంపన్నా మువాచ భృశదుఃఖతః, * రాక్షసః * కాశ్యం కమలపత్రాక్షి
 శీఘ్రంకుత్రగమిష్యసి ౧౫. ఆర్ద్రాంతే వసనంసుభు క్లిన్నా తే కబరీ కుతః, కేన
 పుణ్యేన వాభద్రే తవతేజోమయం వపుః ౧౬. త్వద్వస్తాంబు నిపాతేన తుష్టోహ
 మభవం క్షణాత్, ప్రశాంత మభవత్సద్యః క్రూరం మేమానసం సతి ౧౭. భాసి
 శీలవతీవ త్వం సుఖదాభూ త్తవాకృతిః, ఆకారేణైవ జానంతి విద్వాంసః పరచేష్టితం
 ౧౮. * కాంచనమాలినీ * శూరాయతాంమమవృత్తాంత మప్సరాః కామరూపిణీ,
 హైమతీర్థా దాగతాహం నామ్నా కాంచనమాలినీ ౧౯. ఆర్ద్రామేకబరీచేయం
 హైమతీర్థ నిమజ్జనాత్, గంతవ్యోఽద్య మయారక్షః కైలాసః పర్వతోత్తమః ౨౦.
 యత్రాస్తే పార్వతీనాథః సురాసురనమస్కృతః, వేణీవారిప్రభావేన రక్షస్తే క్రూర
 తా గతా ౨౧. జాతాహంయేన పుణ్యేన గంధర్వస్య సుమేధసః, కన్యకా దివ్య
 రూపాహం తత్సర్వం కథయామిశే ౨౨. కళింగదేశాధిపతే రహమానంవిలాసినీ,

రూపలావణ్యసంపన్నా సాభాగ్య మదగర్వితా ౨౩. అన్యాసాయువశీనాం తన్నగ
 రేఽహం శిరోమణీ, తజ్జన్మని మయాఽర్క్షో భుక్త్వా భోగా న్యభేషితాః ౨౪.
 మోహితం తత్పురం సర్వం మయా మోహనరూపయా, అమూల్యాని సురత్నాని
 భూషణాని ధనానిచ ౨౫. వాసాంస్యతివిచిత్రాణి కర్పూరాణిచ చందనం, ఏత
 న్మృపారిజ్ఞతం ద్రవ్యం మయా యావనసంపదా ౨౬. నాహం జానామి మోహేన
 స్వనివాసం నిశాచర! సంసేవంతో యువానోమే చరణౌ కామమోహితాః ౨౭.
 మయాతే వంచితాస్సర్వే సర్వస్వేనైవ మాయయా, అన్యోన్య మీర్ష్యాభావేన
 మృతాః కేచిత్తు కామినః ౨౮. ఇత్థం తన్నగరేఽమే సకాలో మే గత స్తదా,
 ప్రాప్తేతు వార్ధకేకాలే శుశోచ పృథయంమమ ౨౯. నదత్తం నహుతం తప్తం
 నవ్రతంచరితం మయా, నారాధితో మయాదేవ శ్చతుర్వర్గఫలవ్రదః ౩౦. నమ
 యా పూజితాదేవీ దుర్గా దుఃఖార్తిహారిణీ, సర్వపాపహరోవిష్ణు ర్నస్మృతో భోగ
 లిష్మయా ౩౧. బహుధైవం విలప్తాహం బ్రాహ్మణం శరణంగతా, బ్రహ్మజ్ఞం
 ధర్మనిరతం తస్యరాజ్ఞః పురోహితం ౩౨. సచపృష్ఠో మయాఽర్క్షో నిష్కృతిస్సన్యత్
 కథంమమ, పాపస్యాన్య ద్విజశ్రేష్ఠ కథంభూయా ద్విదాశనం ౩౩. కృపాంకుర్వంతి
 సుజనాః పరోపకృతిలక్షణాః, స్వేనైవకర్మణా తప్తాం వరాకిం దీనమానసాం ౩౪.
 పాపవంక నిమగ్నాంత్యం మా ముద్ధర కరగ్రహత్, మయి కారుణ్యజం వారి వర్ష
 య త్వం ద్విజోత్తమ ౩౫. ఇతిసామ్యవచ శ్శ్చుత్వా చకారానుగ్రహం మయి,
 ఊచే ప్రతికరంవాక్యం సర్వధర్మమయం ద్విజః ౩౬. * బ్రాహ్మణః * నిషిద్ధాచ
 రణం జానేసర్వత్రాహం వరాననే, కురుమే సత్త్వరంవాక్యం యాహితేత్రం శివ
 స్యతు ౩౭. పంపాక్షేత్రేకాంచనాఖ్యం తీర్థమస్తి వరాననే, తత్రగత్వా కురు స్నా
 నం తేనపాపక్షయోభవేత్ ౩౮. నాన్యంపశ్యామి యత్నేన యజ్ఞే పాపప్రణా
 శనం, ప్రాయశ్చిత్తం వరంతీర్థస్నానం మునిభిరీరితం ౩౯. కింతు తీర్థే త్యజాశు
 త్వం మనసాప్యశుభక్రియాం, కాంచనే స్నానమాత్రేణ నృణాంశ్రేయో నసంశయః
 ౪౦. అన్యదేశకృతం పాపం తత్క్షణదేవ భామిని, కాంచనేవిలయం యాతి పాపం
 తత్ర కృతంవినా ౪౧. తస్మాత్త్వం యాహికల్యాణి కాంచనం యోగీసేవితం, సద్యః
 పాతకనాశాయ తథాస్వర్గతయే ధ్రువం, ౪౨. ఇతి తస్య వచశ్శ్చుత్వా సేతిహాసం
 సుమంగళం, తథైవ సంభ్రమాత్సద్యః పాదౌ నత్వా ద్విజన్మనః ౪౩. త్యక్త్వా
 బంధుజనం సర్వం దాసీదాసగృహం ధనం, సకలాః విషయాః రక్షో విషగ్రాసా
 నివస్సుటం ౪౪. వపుశ్చ క్షణవిధ్వంసి వశ్యంతీ, నిర్గతా గృహాత్, మయాగత్వా
 కృతంస్నానం సర్వోపద్రవ నాశనం ౪౫. తస్మి న్నజ్జనమాహాత్మ్యం శృణు వృద్ధ

నిశాచర, త్ర్యహ త్వాపక్షయోజాతః సప్తవింశతిభి ర్దినైః ౪౬. శేషైశ్చే యదభూ త్పుణ్యం తేన దేవత్వ మాగతం, రమమాణాతు కైలాసే గిరిజాయాః ప్రియాసఖి ౪౭. త్రికాలజ్ఞానసంపన్నా కాంచనస్య ప్రభావతః, స్మృత్వా కాంచనమాహాత్మ్యం కాలేకాలే ప్రజామ్యహం ౪౮. ఇతిరాక్షస యత్పుష్పం త్వయావిస్మిత చేతనా, తన్మయాకథితం సర్వం చరిత్రం ప్రీతివర్ధనం ౪౯. * రాక్షసః * త్వద్వర్షనసుధా సిక్తం మన శ్చైత్యంగతం మమ, తీర్థంఫలతి కాలేన సద్యస్సంగ స్సతాంఖలు ౫౦. అన్యదుఃఖోదధేః పారం కథయామితి చింతయే, సజ్జనానాంచ యాభూమిః సర్వేషా ముపకారిణీ ౫౧. క్షీరార్ణవప్రయోదత్యే హంసాయన బకాయకిం, ఇతి తస్య వచస్మత్వా కృతార్థకృతమానసా ౫౨. ధర్మదానే మనఃకృత్వా జగౌ కాంచన మాలినీ, నిష్క్రూతిమాశుకరిష్యే మాభజ శోకంతు పాపతతేః, క్షణతోఽఖిలపాప కదంబం గచ్ఛతి నాశంతీర్థపతేః ౫౩. యక్షేశార్చిత పాదసరోజో రక్షతి దక్షమ ఛారి రయం, వీక్ష్యకృపా పరిపూర్ణ కటాక్షై స్సాక్షీ దుష్కృత పుణ్యతతేః ౫౪.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే సామకూటఖండే పంపామాహా త్యే కాంచనతీర్థ

ప్రశంసాయాం కాంచనమాలిన్యా రాక్షసాయాభయప్రదానం

నామకవింశోఽధ్యాయః. ౨౧.

* ఋషయః * తతః కిమకరోన్నారీ రాక్షసే ధర్మతత్పరా, రాక్షసత్వం విహాయాసా కథంముక్తి మచాపసు ౧. తత్సర్వం కథయాస్మాకం తృప్త్యర్థం బహు విశ్రుత, ఇత్యాకర్ణ్య వచస్తేషాం పునఃప్రోవాచ ధర్మవితే ౨. * క్షేత్రపాలః * ప్రతిజ్ఞాం తాదృశీం కృత్వా రాక్షసస్య విముక్తయే, ఉవాచ వచనం నారీ కాలో చింత మనుత్తమం ౩. * కాంచనమాలినీ * బహూన్యాచరితాన్యేన స్నానానిచ విధానతః, శృద్ధాపూర్వం మయా రక్ష శృంభక్షత్రేఽతినిర్మలే ౪. తత్ఫలంహి మయావక్తం నాలం రాక్షసపుంగవ, గూఢోధరోహి కర్తవ్య ఇత్యుచు ర్విబు ధోత్తమాః ౫. ఆరేదానం ప్రశంసంతి మునయో వేదవాదినః, సాగరే వర్షతో భద్ర కింమేఘస్య ఫలంభవేత్ ౬. దదామి తీర్థస్నానస్య పుణ్య ప్రాకదినం శుభం, తేనతే స్వర్గతి సుద్యోభవిష్యతి నసంశయః ౭. అనుభూతం మయారక్ష స్వయం తత్పుణ్యజం ఫలం, తేన దాస్యామితేరక్ష సద్యః పాపప్రణాశనం ౮. నిష్ప్రీహ్యాభ వతోవస్త్రంజలంకృత్వా కరాంబుజే, సాదదా స్నానజం పుణ్యం తస్మై వృద్ధాయ గక్షిణే ౯. స్నానం పుణ్యం సామకూటాద్ధాతవ్యం, సామకూటాద్ధాతవ్యం

కార స్తతో భాస్వరవిగ్రహః ౧౦. దేవయానం సమారూఢో హర్షా దుత్కుల్ల
 లోచనః, ద్యోతమాన స్తదావ్యోమ్ని భాసయన్ ప్రభయాదిశః ౧౧. దివ్యరూ
 పధరో శేజీ ద్వితీయఇత భాస్కరః, తతోఽభినందయామాస సతాం కాంచన
 మాలినీం ౧౨. * రాక్షసః * భద్రే జానాతి కోలోకే దైవస్య గతిమిద్యశీం,
 త్వయాప్యపకృతం సమ్య గతమేనాస్తి నిష్క్రతిః ౧౩ ఇదానీం మయికానుణ్యా
 త్ప్రసీదా సుగ్రహంకురు, శిక్షాం విధేహిమేదేవి సర్వనీతిమయీం శుభాం ౧౪.
 సర్వధర్మవతీత్వం హి న కుర్వేపాతకం యథా, తథాజ్ఞాపయ తాంశ్రుత్వా పశ్చా
 ద్యామి సురాలయం ౧౫. సానిశమ్యాధతేనోక్తం ప్రియం ధర్మమయం వచః,
 ఇశ్శాస్త్రీతాబ్రవీ ద్విప్రాః ధర్మంకాంచనమాలినీ ౧౬. * కాంచనమాలినీ * ధర్మం
 భజస్వ సతతం త్యజభూతహింసాం సేవస్వ సాధుపురుషాన్ త్యజ కామశత్రుం,
 అన్యస్య దోషగుణకీర్తన మాశు ముక్త్వా సత్యంవదా ఽర్చయహరం జహి సాహ
 సాని ౧౭. దేహేఽస్థిమాంసరుధిరేక్ష గుణభంగనిష్ఠం నైరాగ్యభావరసికో
 భవ యోగనిష్ఠః ౧౮. ప్రీత్యా మయానిగదితం తవ ధర్మజాతం చిత్తే నిధేహి
 సతతం భవ శీలయుక్తః, సంత్యజ్య రాక్షసతనూం ధృతదేవదేహూజ్యోతిర్మయో
 వ్రజ సఖే శుభ మాశునాకం ౧౯. శ్రుతధర్మా తతోహృష్టో యువతీం రాక్షసా
 ఽబ్రవీత్, భవ ప్రముదితానత్యం సర్వదా శివమస్తుతే ౨౦. ఆచంద్రార్కం
 రమస్వత్వం కైలాసేశివసన్నిధౌ, ఉమయాఽఖండితం ప్రేమతవాస్తు వరవర్ణిని ౨౧.
 సుధర్మిష్ఠా తపోనిష్ఠా మాతస్త్వంభవ సర్వదా, మాస్తులోభ శ్శరీరేతే ప్రపన్నా
 ర్తిం సదాహర ౨౨. ఇత్యుక్త్వా సంప్రణమ్యాధ సతాం కాంచనమాలినీం, జగామ
 రాక్షసస్వర్గం గంధర్వై ర్బహుభిః స్తుతః ౨౩. దేవకన్యా స్తదా దృష్ట్వా
 వపుషః పుష్పవృష్టిభిః, తస్యాః కాంచనమాలిన్యా మూర్ధ్నిహర్ష సమాకులాః ౨౪.
 తామాలింగ్య తతఃప్రోచుః కన్యకా స్సుప్రియం వచః, కృతంభద్రే త్వయాచిత్రం
 రాక్షసస్య విమోక్షణం ౨౫. దుష్టస్యాస్య భయా ద్దేవా విశంత్యస్మి న్న కాననే,
 అధునా నిర్భయాదత్ర విచరామో యథాసుఖం ౨౬. * క్షేత్రపాలః * శ్రుత్వా
 తువచనం తాసాంసాధ్వీ కాంచనమాలినీ, హృష్టా తేనైవదానేన కృతకృత్యా
 బభూవహా ౨౭. తంరాక్షసం కాంచనమాలినీసా గంధర్వకన్యాపథిమోక్షయిత్వా,
 క్రీడంత్యమూభిః ప్రయయాహారాలయం ప్రీత్యైవపూర్ణాహి పరోపకారాత్. ౨౮.
 సంవాదమేత ద్వరకన్యకేరితం భక్త్యా పతేద్యః శృణుయాద్విమత్సరః, నోబాధ్యతే
 బాగ్ధ్యం రాక్షసాః ధి స్తస్మిమర్షిన్యధృతాఽబ్రూయతే ౨౯. * క్షేత్రపాలః * తస్మిన్

ద్వయం కాంచనాభ్యే తీర్థేన్నాత్వా ముహూర్తుహుః, క్షేత్రనాథం సమభ్యర్చ్య
యాత్రాసిద్ధికరంప్రభుం ౩౦. లభ్యాసపూర్ణంకామాంశ్చ తస్మాద్భ్యామః పరంసుఖం,
ఆరాధితం జాంబవతా నత్వాభ్యర్చ్య మహేశ్వరం ౩౧. * సూతః * బాంబవతే
శ్వరకృపయా లభ్యావరసంతతం ముదాయామః, ఏవంక్షేత్రపవచనం శ్రుత్వా
హృష్టాబభూవుస్తే ౩౨. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే కాంచన
మాలిని కృతతీర్థస్నానఫలదానేన రాక్షసస్య దేవత్వప్రాప్తి కథనం
నామద్వావింశోఽధ్యాయః. ౨౨.

* ఋషయః * కన్యాశ్రమమిదం పుణ్యం వర్తతే పురతశ్శుభం, అత్రసంతి
హి తీర్థాని సద్యః పాపహరాణిచ ౧. తేహంమాహాత్మ్యమమలం సఫలం క్షుమ
ర్వసి, * క్షేత్రపాలః * ఆవాస మకరోదత్ర పురామాండవ్యసత్తమః ౨. అస్య
మాహాత్మ్యమతుల మస్తి సర్వాఘనాశరం, బహవస్సంతి క్షేత్రేస్త్రిః ఋషయ స్సాధు
సంమతాః ౩. మాంత్రికాయోగనిష్ఠాశ్చ తపశ్చర్యారతా సదా, దానవతాదిని
రతాః కర్మమార్గపరాయణాః ౪. తేహంమధ్యే తపశ్శ్రేష్ఠో మాండవ్యో ఋషిసత్త
మః, అస్యమాహాత్మ్య మతులంవచ్చ్యహం వో యదామతి ౫. * సూతః * శ్రుణు
ధ్వమృషయస్సర్వే మాండవ్యచరితం శుభం, శ్రవణాత్కీర్తనా ధ్యానాత్ ముచ్య
తే సర్వపాతకైః ౬. * క్షేత్రపాలః * మాండవ్యస్యాశ్రమపదం తపస్సిద్ధికరం
పరం, మాధవాఖ్య మిదంతీర్థం పతిసంజీవనం పరం ౭. దివ్యాఖ్యానమిదం వక్ష్యే
శ్రవణానంద దాయకం, పురారాధంతరేకల్పే హ్యవంత్యధిపతిః కిల ౮. వసుదేవ
ఇతిఖ్యాతో నామ్నా రాజా సుధార్మికః, ధర్మజ్ఞస్సత్యసంధశ్చ ప్రియవాదీ దృఢ
వ్రతః ౯. సర్వభూతహితశ్శాంత స్సదాచారరతః పరః, సోఽనపత్యత్వదుఃఖేన
రాజ్యసౌఖ్యం నచాస్తవా ౧౦. తస్యదుఃఖవివృద్ధ్యర్థం కుపుత్ర స్సమజాయత,
దుర్మేధాఇతినామ్నా సౌ వపుధేవాహవైరివత్ (?) ౧౧. సోపిదుష్టజనై స్సార్థం
ద్యూత పానరతో హ్యభూత్, జారశ్చైర్విరతోనిత్యం మాతాపితృవిహింసకః ౧౨.
దృష్ట్వాతంవసుదేవస్తు చింతయామాస మానసే, దుష్టోఽసౌ పాపవా ౧౩ కామీ వంశ
స్త్రికః కుపుత్రకః ౧౪. సుతేనానేన మద్వంశో నాశమేతి నసంశయః, కింకరోమి
క్వగచ్ఛామి కఃకన్యాండాస్యతీదృశే ౧౫. ఇతిచింతాతురంభూపం ప్రాహశాంతః
పురోహితః, * శాంతః * త్యజచింతాం మహాభాగ దుర్మేధసి సుతే తవ ౧౬.

* తేత్రపాలః * శతర్చనముపేర్దివ్య శాస్త్రమోస్తి తదంతికే, ధేనుకాం
 తస్య రాజ్య శ్రీముక్తిదాయకపర మద్భుతం ౧. తీర్థమస్తి తదాఖ్యానం వక్ష్యేహం
 శృణుతాదరాత్, ధన్యో యశస్య మాయుష్యం సర్వసాభాగ్యదాయకం ౨.
 అంగదేశే పురాకశ్చిత్ ప్రజాపాలన తత్పరః, కుశకేతుత ఖ్యాతో రాజా శస్త్ర
 భృతాంవరః ౩. ధర్మజ్ఞ స్సత్యసంధశ్చ సర్వభూతహితేరతః, తస్యపుత్రో ధేను
 కాంత నామా౬౨పీదతికోపనః ౪. కదాచి స్మృగయాఃక్తోదుర్గమం వనమావిశత్,
 తత్ర నానావిధానాత్వా మృగాన్ వ్యాఘ్రాదిహింసకాన్ ౫. శ్రాంతో మధ్యా
 హ్న వేళాయాం పంచాక్షేత్రం దదర్శహ, శతర్చనముపేర్దివ్య మాశ్రమం సుమనో
 హరం ౬. తృషార్తో ధేనుకాంతస్తు ప్రయయాపునకాశయాత్, తస్మై శతర్చనో
 నామ ఋషి స్తచ్చిష్యసంచయాః ౭. సమాధిస్థా నజానంతి బాహ్యకృత్యంహి
 కించన, తాదృష్ట్యా నిశ్చలా విప్రాః పాణియామ పరాయణా ౮.
 తేషాం సమీపమాగత్య ధేనుకాంతస్తృషాద్దితః, యయాచే సలలం దివ్యం రాజా
 శుష్కపతాలుకః ౯. తత్రస్థా ఋషిశిష్యాస్తే పాహు ర్భూపం సమీపగం,
 * శిష్యాః * సమాధిస్థా ఋషిశ్రేష్ఠో నాభిజానాతికించన ౧౦. తిష్ఠసామ్య క్షణం
 తుభ్య మాతిథ్యంచ కరోతినః, ఇతితేషాం వచస్సృత్వా రాజా క్రోధసమన్వితః
 ౧౧. తాదృష్ట్యా నిశ్చలా విప్రాః సద్యోహంతుం మనోదధే, శిష్యాదృ
 ష్ట్యాతు రాజానం హాహతాస్తృతి వాదినః ౧౨. భూపం నివారయామానుః శిష్యా
 గామయుతం తదా, దుర్వృత్తశృణు మద్వాక్యం గురవస్తుసమాధిగాః ౧౩. నజా
 నంతి బహిఃకృత్యం మాకార్షీః క్రోధ మద్భుతం, * రాజా * యాయంకురుధ్వ
 మాతిథ్యమధ్యశాంతస్య మేద్విజాః ౧౪. ఏవముక్తా భూమిపేన శిష్యాఃప్రాచు
 స్తదానృపం * శిష్యాః * అనాజ్ఞాస్తా హి గురుభిర్వయం భిక్షుశినః ప్రభో ౧౫.
 పరతంత్రా స్సదాకర్తు మాతిథ్యం నక్షమాః ప్రభో, ప్రత్యాఖ్యాతో నృపశ్శిష్యై
 స్తాహంతుం ధనురాదధే ౧౬. మృగదన్యుభయాదిభ్యో బహుధా రక్షితామ
 యా, తేమయైవోపజీవంతి నతే దత్తపరిగ్రహః ౧౭. కృతఘ్నా మాంనజానంతి
 భయాత్ప్రతార మిష్టదం, ఘ్నతోపిమే నదోషస్సాస్య త్తాపసా నాతతాయినః ౧౮.
 ఏవంవిచింత్య రోషేణ విముంచ న్నార్గణానపి, తాన్ విద్రుతా ననాదృత్య జఘాన
 ఋషిసంచయం ౧౯. దుద్రుపుర్భయతస్సర్వే విహాయా౬౩శ్రమ మంజసా, విద్రావి
 తేషు శిష్యేషు బలా దాశ్రమసంశితా ౨౦. సంభారాన్ జగ్రహుశ్శీఘ్రం
 సైనికాః పాపబుద్ధయః, యథేచ్ఛం భోజనం చక్రు ర్నృపేణాజ్ఞాపితా భృశం ౨౧.
 తతస్సేనావృతో రాజా పురమాగాద్దినాత్యయే, కుశకేతు స్తతస్సృత్వా తనయస్య

విచేష్టితం ౨౨. పురాన్నిస్సారయామాన తత్కృత్యం గర్హయన్సుతం, రాజ్యా
 సర్వం క్షమాహీనం స్వదేశాదపి భూమిపః ౨౩. పితృత్యక్త స్తదారాజా ధేను
 కాంతోఽతివిహ్వలః, వనంవివేశ దుఃఖార్తో బ్రహ్మహత్యాతిపీడితః ౨౪. బహుకాల
 మవాత్సీ త్సనిర్జనే క్షుత్తృదర్శితః, బ్రహ్మహత్యాశతేనాఽస్య సుఖం నాభూ త్కదా
 చన ౨౫. అష్టాశీతినమా స్తత్ర గతాస్తస్య దురాత్మనః, ఇత్థంకాలో వ్యతీయా
 య శోకదావానలాత్మకః ౨౬. తీర్థయాత్రాప్రసంగేన త్రేతోనామ ఋషేస్సుతః,
 నైశాఖే వధినిత్రాంత స్తృషార్తోబాధితో భృశం ౨౭. క్షుధయాపీడిత శ్శాన్తిః
 ప్రయయా మార్గవిహ్వలః, ధేనుకాంతస్తు తందృష్ట్వా శ్రేతం క్షుత్పరిపీడితం ౨౮.
 కృతయా ప్రిహ రాజాసా వినయేన సమన్వితః * ధేనుకాంతః * క్వగచ్ఛసి
 మహాభాగకింనామతవ సువ్రత ౨౯. బ్రాహ్మీనర్వం స్వవృత్తాంతం దుఃఖితోఽసి
 కుతోధునా, ఇత్కుక్తో భూమిపదృష్ట్వా త్రేతః ప్రిహతిదుఃఖతః ౩౦. * త్రేతః *
 శునకస్య సుతశ్చాహం త్రేతనామా బహుశ్రుతః, మయాకృతాని పుణ్యాని బహుధా
 నృపనందన ౩౧. నిత్యాగ్నిహూతీధర్మజ్ఞః పంచయజ్ఞపరాయణః, ఏవంప్రవర్త
 మానే మయ్యాశ్వలాయన తాపసః ౩౨. మమాశ్రమ మగా ద్వివ్యం మధ్యాహ్న
 మునిసత్తమః, తందృష్ట్వాఽ కరవంహాస్యం కర్మభి ర్గర్హితాంతరః ౩౩. మాందృష్ట్వా
 ఋషినర్వస్తు కోపేన స్ఫురితాధరః, దుర్బుధే త్వందురాచారనిష్ఠాందృష్ట్వా మయా
 కృతా ౩౪. హాస్యంచ కృతవాసద్య శాపందాస్యామి తాపన, క్షుత్తృద్భావం
 పీడితోభూత్వా సదానిర్జలకాననే ౩౫. సంచరస్వ బహునబ్దా సాధూనా మవ
 మానతః, ఆశ్వలాయనవాక్యంతు శ్రుత్వాహం చాబ్రవంవచః ౩౬. అనుగ్రహం
 కురు మయి విద్యాగర్వేణ మోహితే, మత్సమో నాస్తి భూలోకే సదాచారక్రి
 యాస్వీతి ౩౭. తస్మా న్మయా దూషితస్త్యం కృపాంకురు సుతేమయి, క్షుతవ్య
 శ్చాపరాధోమే త్ప్రియాస్వ నిరయార్థవాత్ ౩౮. ఇతి మద్వచనంశ్రుత్వా ప్రాహ
 మాం మునిసత్తమః * ఆశ్వలాయనః * అత్రైవాస్తి మహాక్షేత్రం పంచానామక
 మిష్టనం ౩౯. తత్ర జాంబవతేశోస్తి దక్షిణేఽ ఘోరసంజ్ఞకః, తస్మిన్వనతి ధర్మజ్ఞ
 శ్శతర్చన ఋషీశ్వరః ౪౦. గచ్ఛ త్వం తంమహాప్రాజ్ఞం తేన ముక్తో భవిష్యసి,
 ఇత్కుక్త్యా ప్రయయా శీఘ్ర మాశ్వలాయన తాపసః ౪౧. తస్మా దహమిదం క్షేత్ర
 మాగతోదుఃఖపీడితః, శ్రీమజ్జాంబవతేశాగ్రే శతర్చనఋషి స్సదా ౪౨. వసతీతి
 చుయారాజః శ్రుతం తేనర్షిణాభిః, తద్దర్శనార్థం గచ్ఛామి శాపదావానలార్ధితః,
 ౪౩. త్రేతస్య వచనంశ్రుత్వా ధేనుకాంత స్తమబ్రవీత్, * ధేనుకాంతః * శతర్చ
 నస్య బహుధా దోషా నకరవంమునే ౪౪. తేనదోషేణ మత్తాతా దరణ్యం ప్రేషి

తోఽభవం, బ్రహ్మహత్యాయుగం మాంచ బాధతే మునిసత్తమ ర౫. తస్మా
దహం గమిష్యామి శతర్చనదిదృక్షయా, త్వత్ప్రప్తతోఽనుగచ్ఛామి దర్శనార్థం
ఋషేగ్వీభో ర౬ ఇత్యుక్త్వా ధేనుకాంతస్తు త్రేతేన సహిత స్తదా, శతర్చనాశ్ర
మపదం యయా శాపనివీడితః ర౭. తత్రస్థం జటిలం శాంతం నియతేంద్రియమాన
సం, సాక్షా చ్ఛుభునిధం దృష్ట్వా వపందాతే మునిముదా ర౮. తుంతవ్య శ్చాప
రాధోనా వదంతౌ పాలయేతిచ ర౯. * సూతః * శతర్చనంజాంబవతేశ్వరస్య
క్షేత్రేవసంతం వినయాన్నితాంతం, నత్యాస్థితౌ త్రేతసుభేనుకాంతౌ శాపార్ధితౌ
దుఃఖసమన్వితౌచ ౧౦. * * * *

ఇతి సాగ్రందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాశ్మేయే త్రేత ధేనుకాంతయో
శ్శతర్చన ఋషిసందర్శనంనామ చతుర్వింశోఽధ్యాయః. ౨౪.

* బుషయః * శతర్చనః కిమకరో ధేనుకాంతస్య భూపతేః, త్రేతస్య
ఋషివ్యవస్థామాహాశ్మయం వద నఃప్రభో ౧. * క్షేత్రపాలః * వందిత్వా ధేనుకాం
తశ్చ త్రేతశ్చఋషిసన్నిధౌ, చక్రతు స్తోత్ర మమల ముఖా తాపసపుంగవం ౨.
పాహిపాహి శృపాసింధో శరణాగత వత్సల, త్వయాఽఽవాం పరిపాల్యా స్వా
మత్క్రతేనాగసా మునే ౩. తుమస్వ నాచ దారాత్మ్యం రాజ్యవిద్యా మదార్జితం,
ఇత్యుక్తయోస్తయోర్వాక్యం శ్రుత్వా నోవాచ తాపసః ౪. తత శ్చింతాతురౌ
భూత్వా బహుదుఃఖేన కర్షితౌ, ముహూర్ముహు స్తమానమ్య నికటే సంస్థితౌమునేః
౫. తత్కృపార్థం సంస్థితౌ ద్వాక్షుత్ప్రస్థాపరివీడితౌ, గతాదశసమాస్త్రత శతర్చన
సమీపతః ౬. బ్రహ్మహత్యాయుతం భూపం బాధయ త్యనిశం భృశం, తుత్ప్ర
స్థావీడిత స్తేతో లుకత్యత్ర మహాయశాః ౭. శతర్చనస్య పురత శ్శిష్యా స్సేవార్థ
మాగతాః, ధేనుకాంతం తతోదృష్ట్వా నినిందుః పునరాగతం ౮. అయమాగతపా
నత్ర బ్రహ్మహత్యాయుతాయుతః, ఏషద్రోహీ మహత్పాపీ రాజలాంఛన సంయు
తః ౯. అస్య దర్శనమాత్రేణ పాపాత్మానో వయఃకిల, ఇతి దూషయత శ్శిష్యాక
క్షణనామ సభూమిపః ౧౦. * ధేనుకాంతః * మయాకృతాని పాపాని బ్రహ్మ
హత్యా యుతానిచ, తుమధ్వం మమదారాత్మ్యం యాయ మాదేశకారిణః ౧౧.
ఇతిరాజ్ఞో వచస్కృత్వా శిష్యాః ప్రోచుర్నృపోత్తమం, పార్థివయాద్య ఋషిశ్రేష్ఠం
శతర్చన మతంద్రితః ౧౨. ఇత్యుక్త్వా తేకగుణయా శతర్చన మృషింతదా, బాధ
యామాసు రఖిలా ధ్యానై శ్శ్రోత్రమనోహరైః ౧౩. ఉదత్తిషత్సమాధిష శ్శతర్చన

ఋషీశ్వరః, శనై ర్షేత్రే సమున్మీల్య దదర్శ పుషపత్తమం ౧౪. త్రేతం నమంతం
 బహుశో బ్రువంతం పాలయేతిచ, చక్రాతే స్తూత్ర మతులంరక్షరక్షేతి వాక్యతః,
 ౧౫. తయోర్వాచన మాకర్ణ్య జ్ఞానదృష్ట్యా మహామునిః, తయోర్దోషం విదిత్వా
 గ్రే పోవాచ ఋషిసత్తమః ౧౬. యువాం దోషాభిసంతప్తౌ స్వకృతేనహి పాప్య
 నా, యువయో ర్నిష్క్రూతిం వక్ష్యే యుష్మద్దోష విముక్తయే ౧౭. విమలాఖ్యం
 మహాతీర్థ మస్త్యత్ర సుమనోహరం, అత్రస్నానేన యువయో ర్ముక్తిర్భవతి నిశ్చలా
 ౧౮. ఇత్యాకర్ణ్య మునే ర్వాక్యం విమలాఖ్యే మహాజలే, కర్తుం తదాజ్ఞయా స్నా
 నం యయతు శ్వాపవీడితౌ ౧౯. తీర్థస్నానేన పాపాఘో నష్టోఽభూ దనయోః
 క్షణాత్, తత్రైవ చక్రతు ర్భూమిపాలత్రేతౌ స్థితింతదా ౨౦. తతఃకాలేన మహ
 తా ధేనుకాంతో మమారహ, తత్యాజ గాత్రం త్రేతస్తు తస్మిన్నేవ దినేద్విజాః
 ౨౧. తదా యమభటాః క్షిప్ర మాగతాః పాశసంయుతాః, పాశేన బంధయిత్వా
 తౌ జగ్ముస్తే యమమందిరం ౨౨. తస్మిన్ మాగ్ధేమహాదేవస్యాజ్ఞయా శివచారణాః,
 తావానేతుం భృశంజగ్ము ర్మాగ్ధేనంఘర్షణోహ్యభూత్ ౨౩. తయోర్వివాద మ
 తుల మభూన్నాగ్ధే సుదారుణం, తేభ్యోయమభటాః క్షిప్రం పలాయనపరాయణాః
 ౨౪. బభూవు స్తాన్నిరీత్యాగ్రే శివదూతా స్తదాబ్రువన్, * శివదూతాః * కుశకే
 తో న్సుతశ్చాయం ధేనుకాంతఇతి శ్మితః ౨౫. పంపాక్షేత్రేమహాపుణ్యే దక్షిణే
 లోకశర్మదే, విమలాఖ్యే ౭మలేస్నాత్వా మృతస్త్రీతస్తు లద్విధః ౨౬. తస్మా
 దిమా ధన్యతమా శివదర్శనకారిణౌ, యూయంకథ మధర్మేణపూతౌ నయధకింక
 రాః ౨౭. క్షేత్రేమృతాశిక్షయంతి శివదూతాః కుమార్గగాన్, యూయం గచ్ఛ
 తమద్వాక్యా ద్యమంబూత మదీరితం ౨౮. శివదూతవచ శ్మిత్యా యమదూ
 తాభయాతురాః, యమమూచుర్మహాత్మానం భయవిస్మయశంకితాః ౨౯.
 * యమదూతాః * వయంత్యదాజ్ఞయా గత్వాధేనుకాంతం తథాఋషిం, గృహీ
 త్వా త్వత్సమీపంచ నేతుకామా స్తదావయం ౩౦. శివదూతాస్తదాగత్య వార
 యిత్వా తయోస్తనుం, తిరస్కృత్యభవద్దూతాన్ ప్రేషయామాసు రంతక ౩౧.
 త్వమేవధర్మంజానాసి త్వమేవ ప్రభురస్యవై, వయంతద్దోహణేఽశక్తౌ స్త్వమేవ
 గచ్ఛ సువ్రత ౩౨. దూతానాంవచనం శ్మిత్యా యమఃకోపసమన్వితః, జ్వలన్ని
 తదాగత్య శివదూతా నువాచహ ౩౩. పాపిహంశ్చశివాగారం కథంనేష్యంత్య
 ధర్మతః, బ్రహ్మహత్యాయుతో రాజా త్రేత శ్వాపవీడితః ౩౪. నేతుం కైలాస
 నగరం కథంసంఘటతేఽధునా, శివదూతా యమంకోపా జ్ఞఘ్నుశ్శూలేన తత్క్షణాత్
 ౩౫. వైవస్వతో మూర్ఛితోభూత్ క్షణాత్సంజ్ఞామవాప్యచ, శతర్చనం సమాగ

మ్య యమఃప్రవాచ ధర్మతః ౩౬. * యమః * బ్రహ్మహత్యా యత శ్చాసా
 ధేనుకాంతో మహాఖిలః, తేత్రస్తు గురుశాపేన వీడితఃపాపకృత్తమః ౩౭. ఏతయో
 శ్శివసాయాప్యంకథంతాపస మేవన, * శతర్చనః * ఇమాపుణ్యతమా కాల విమలే
 న్ననమాతృతః ౩౮. పంపాక్షేతే పుణ్యతమా దేహంత్యక్త్వా విశేషతః, పంపా
 క్షేతే పుణ్యతమే గాత్రీయస్త్యజతిక్షణాత్ ౩౯. సర్వపాపా ద్వినిర్ముక్త శ్శివసా
 రూప్య మశ్నుతే, శతర్చనవచస్సృత్వా యమఃప్రాహఽతివిస్మితః ౪౦. * యమః *
 దశసాహస్రహత్యాభి ర్యుక్తో ౨సాగురుశాపగః ౪౧. కథంయుక్తో భవత్యత్ర సంశ
 యంఛేత్తుమర్హసి, విమలాఖ్యస్య తీర్థస్య మాహాత్మ్యం వదవిస్తరాత్ ౪౨.
 తచ్చుత్పాప్రపేతనాథాయ ఋషిః ప్రవాచసాదరం, * శతర్చనః * పురానామ్నా
 మాలినీత బ్రాహ్మణీ చాంగనాహ్యభూత్ ౪౩. దైవాచ్ఛండానసంగేన పతితా
 బంధువర్జితా, మధుపానరతా జారక్రీడానక్తా ఖిలానుగా ౪౪. అంత్యజేనయుతా
 ధేనుహననంచ కరోత్యసా, అసంఖ్యాకా మహాధేనూర్హత్వా చండాలవేశ్మని
 ౪౫. బహుపుత్రవతీ భూత్వాకుష్మరోగేన వీడితా, వార్ధకే నామహాఘోరై రోగై
 స్సంవీడితాభృశం ౪౬. భర్తృపుత్రాదిభి స్త్యక్తా భిక్షాజీవవతీ హ్యభూత్, ఏవంకాలే
 గతే దైవాత్ గతాభిక్షాశయా భృశం ౪౭. సంపాక్షేత్రస్య యాతార్గం కేచి
 ద్గంతుం సముద్యతాః, తైస్సాకంప్రయయా పాపా తదుచ్ఛిష్టాన్మభోజనా ౪౮.
 తే జనాః క్షేత్రయాత్రాం సదృక్త్వా కృత్వాసుఖప్రదాం, శివంసంపూజ్యవిధివత్
 ప్రయాయు ర్నిజమందిరం ౪౯. మాలినీవాస మకరోత్ పంపాయాం భిక్షయాపరం,
 జహాకాలేనమహతాగాత్రంక్షేత్రేంత్యజానుగా ౫౦. మరణాత్క్షేత్రరాజేఽస్మిన్జాతా
 విప్రకులేపునః, రూపయావనసంపన్నా పాలిత్యపరాయణా ౫౧. పూర్వార్జితేన
 పాపేన విధవాత్వ ముపాగతా, తదాప్రభృతి సానారీ తపశ్చక్రే సుదారుణం ౫౨.
 బ్రహ్మచర్యవ్రతపరా శివభక్తి పరాయణా, నిత్యమారాధయంతీశం హృదయే నియ
 తేంద్రియా ౫౩. ఇత్థంసాకాల మత్యంతం యాపయామాస చాంతక, ప్రాణావసా
 నసమయే మనసీర్థ మచింతయత్ ౫౪. అష్టవర్షాత్మకే బాల్యేపతిర్మమమృతోఽభ
 వత్, తదాప్రభృతి వైధవ్యా త్తపసాతోషితా భవం ౫౫. విషయాణాంసుఖం
 క్వాపి నభుక్తం దైవమీదృశం, ఇత్థంకాలోవ్యతీతోఽభూద్ద్యుభేన మమ హావిధే ౫౬.
 ఇతిచింతాతురా సాధ్వీ ప్రాణాంస్త్యక్త్వాచ సంకటాత్, తేనదోషేణవేశ్యాభూ
 ద్భవిష్యజ్జన్మని ద్విజాః ౫౭. సుందరీసుకుమారాంగీ మనసీర్థమచింతయత్, ప్రాగ్జ
 న్మని మయాప్రాణత్యాగే చంచలతాకృతా ౫౮. తేనదోషేణ పుంశ్చల్యాః కులే
 జాతా తిదుస్సహే, కులవృత్తిం పరిత్యజ్య కరోమితపడత్తమం ౫౯. ఇత్యుక్త్వా

శ్రీవిరూపాక్షతేజోమూర్తిప్రదేశుభే, తుంగభద్రాతటనారీ పర్ణశాలాం విధాయచ
 ౬౦. తస్యాం స్నాత్వా మహానద్యాం శుద్ధవస్త్రాన్వితాబలా, జటావల్కలసంవీతా
 భస్మరుద్రాక్షభూషణా ౬౧. తపశ్చక్రేమహాప్రాజ్ఞా శివంసంపూజ్య భక్తితః, పూ
 ర్వజ్ఞానాన్వితా నారీ తపసా దివ్యవర్చసా ౬౨ అణిమాదిమహాస్థిధి సంయుతాదృఢ
 నిశ్చయా, తపస్వినీం నదీతీరకృతావాసాం నిరామయాం ౬౩ దృష్ట్వాతాం
 మానవాస్సర్వే స్వాభీష్ట ఫలవాంఛయా, సేవాంచక్ర ర్ముదా వామాం ఫలపుష్పా
 క్షుతాదిభిః ౬౪. ఏవంజనాః ప్రాప్తసుఖా స్తయాభవన్ పుత్రార్థమిత్రాని యుతా
 విదేశగాః, తస్యాప్రభావం బహుపుణ్యకీర్తిదం శ్రుత్వాసమాజగ్గురఖండవైభవాః ౬౫.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంసామాహాత్యే శతర్చనయమ
 సంవాదే విమలాతీర్థప్రశంసాయాం మాలినీచరితానువర్ణననామ
 పంచవింశోధ్యాయః. ౨౫.

* శతర్చనః * యోగిన్యా భక్తిమాలిన్యా వత్సే తచ్ఛరణం శుభం, కులీ
 నోవా జాతినీతి విహీనః పతితోపివా ౧. నారీవా పురుషోవాపి శివేనదృక్తి
 భావతః, పూతాఃపాపకదంబాచ్చ ప్రాప్నువంతి పరాంగతిం ౨. తస్యాస్సేవా మకు
 ర్వక్యాయే జనా భక్తిభరాన్వితాః, సంతానసంపదః ప్రాప్య భువితే రేమిరేముదా
 ౩. వరాకలభ్యై బహునిష్టా తస్యాదర్శనమాత్రతః, జనా స్సంపూజయామాసు
 ర్యోగినీం భక్తిసంయుతాః ౪. ఏవంకాలే గతే తుంగభద్రాతీరే ఋషీశ్వరః,
 స్నానార్థమాగత స్తార్ణంశండిలోహర్యుభేముదా ౫. దదర్శ యోగినీంవేశ్యాం
 రుద్రాక్షాభరణైర్యుతాం, శుభ్రాంశుకాన్వితాం సుభ్రాం భస్మచ్ఛన్నాం మనో
 హరాం ౬. సదాధ్యానరతా మక్షమాలాదిభి రలంకృతాం, మహాజనైః పరివృతాం
 సేవార్థంసముపాగతైః, చక్రే హాస్యం జనాదృష్ట్వా వేశ్యాం దుష్కులజామితి
 ౭. కిమర్థమర్చయంతీమాం జనా నీచకులోద్భవాం, నిందస్తనసితత్రస్థా దృష్టవాన్
 పరమాద్భుతం ౮. ఆగమిష్యంతితాం కేచి ద్గమిష్యంతి కష్టతార్థినః, శండిలస్య
 మనోభావం జ్ఞాత్వా జ్ఞానేనయోగినీ ౯. సమాసాద్య మునిశ్రేష్ఠం శండిలం శాంత
 విగ్రహా, ప్రాహ తం వినయాత్కస్త్యా న్మాంనిందయసి తాపస ౧౦. కిమర్థం మా
 మనాదృత్య భాషసే త్వమనర్గళం, వేశ్యాయా వచనంశ్రుత్వా శండిలోవాక్య మ
 బ్రవీత్ ౧౧. * శండిలః * త్వంతు వేశ్యాకులోత్పన్నా పుంశ్చలీ సాధుగర్హితా,
 కుతస్తపః కుతోజ్ఞానం కుతోబ్రహ్మవిచారణా ౧౨ జనా మూఢధియస్సర్వే

సేవాంకుర్వంతి తేముధా, గతానుగతికాలోకా నలోకఃపారమార్థికః ౧౩. ఇత్థం
 విచార్యాకరమ హాస్యంత్యాం స్వైరచారిణి, ఇత్యుక్తా శండిలంప్రాహ విసయా
 ద్యోగినీ ముదా ౧౪. * యోగినీ * ప్రాణినాం కర్మభూక్త్యాణాంబ్రహ్మ కోవేత్తి
 తద్గతిం, త్రికాలంయో విజానాతి సమాషయతి నోపరాన్ ౧౫. విప్రోభవతి
 పూర్వస్మిన్నిదానీంపూర్వజన్మవాన్, శూద్రోవిప్రత్వమాయాతివిప్రస్సంకరజన్మవాన్
 ౧౬. కోజానాతి. నృణాం కర్మ సుఖంవా దుఃఖమేవవా, బ్రాహ్మణఃపండితోస్మృతి
 గర్వంత్యంమాకృథా ద్విజ ౧౭. యోగిన్యావచనంశ్రుత్వా తూష్ణీం ప్రాగా త్వస్య
 మందిరం, కదాచిద్భూరినామా౭గా చ్చండాలః పుత్రకాముకః ౧౮. యోగినీం ధర్మ
 నిరతాం దృష్ట్వాప్రాహాతిభక్తితః, * భూరిః * పుత్రందేహి మహాదేవి మద్వంశస్య
 వివర్ధనం ౧౯. సేవాంకరోమి మచ్ఛక్త్యా వస్త్రాలంకరణాదిభిః, అనుగ్రహం కరు
 మయి సుతార్థిని తపస్విని ౨౦. ఇతిచండాలవచనం శ్రుత్వావేశ్యాతమబ్రవీత్,
 * యోగినీ * అత్యాస్తిశండిలోనామ తాపనః పండితోత్తమః ౨౧. ప్రయచ్ఛపా
 దుకేతస్మై వైశాఖే చర్మనిర్మితే, తేనపుణ్యేన తేపుత్రో జాయతే సుగుణాకరః
 ౨౨. ఇత్యుక్త స్తాంసగమ్యాసౌ చండాలో భూరినామకః, సుచర్మణా౭కరోద్దివ్య
 మృదులోపానహూ ముదా ౨౩. వైశాఖేమాసి సంప్రాప్తేసూర్యసంతప్త భూతలే,
 ఆదాయోపానహూ భూరి శృండిలస్యాశ్రమా దృహిః ౨౪. నిధాయప్రయయా
 శీఘ్రం యోగిన్యావచనం స్మరన్, బహిస్సన్నాథ మౌగత్య పాదుకే సందదర్శ
 హ ౨౫. మృదులే చర్మరచితే శండిలో మునిసత్తమః, ఉపానహూగృహీత్వాసౌ
 సంతోషేణ బ్రవీదదం ౨౬. కేనవానిర్మితే హ్యేతే చార్మణే మృదుపాదుకే,
 తస్యపుణ్యసమం నాస్తి సవవసుకృతీ పుమాన్ ౨౭. సశ్లాఘంపాదుకేన్యస్య పాదౌ
 సంతప్తవాలుకే, మార్గేసంచారమకరో త్తస్యపుణ్య మనుస్మరన్ ౨౮. ఇత్థంబ
 హుతిభే కాలే గతే వత్సరమాత్రకే, తయోఃపాదుకయోః ప్రీతి శృండిలస్యమహత్య
 భూత్ ౨౯. ప్రాణావసానసమయే న్యస్యపాదుకయో ర్మనః, దైవేనప్రేరిత స్స
 ద్యోజపతా ప్రాణాంస్తదంతికే ౩౦. తేనదోషేణ చండాల వంశేజాత స్సశండిలః,
 భూరినామ్మ్యంత్యజే విప్రః పూర్వదోషేణబాధితః ౩౧. చింతయామాస చండాల
 గర్భే దుర్గంధదుస్సహే, * శండిలః * అహూ చండాలతామే౭భూ ద్విచిత్రా
 కర్మణాంగతిః ౩౨. పూర్వేహం తపతాంశ్రేష్ఠో జ్ఞానీవక్తా హితాహితం, యోగినీ
 దూషణా జ్ఞాతపాపా దంత్యజగర్భగః ౩౩. దుఃఖితోహం క్వగచ్ఛామి హాకష్టం
 మమసంచితం, పాదుకేన్యస్యమే ప్రాణా గతా స్సర్వేవిబాధితాః ౩౪. అంత్యకాలే
 తు యంభావం స్మరంతివిబుధాఅపి, ప్రాప్నువంతిచ తద్భావ మితివేదనిదోవిదుః

౩౫. అనుభూతా మయానీచజన్మతా కింకరోమ్యహం, ఇతి సంచిత్వసంచిత్వ బహిర్విర్గమనే మతిః ౩౬. నాభూత్తస్య మహారేస్తు జననీ భృశ దుఃఖతా, వేదనా మాప గర్భస్థశిశునా ప్రాణఘాతినా ౩౭. తిర్యగ్గర్భేనిపతితో పనిర్యాతోబహిశ్శిశుః, స్మృత్వాస్మృత్వా పురావృత్తం శండిలో బహుదుఃఖతః ౩౮. తిర్యగ్గతో భూత్తద్యోనిద్వారస్య కలుషాకృతేః, తద్బ్రష్ట్యాభూరినామాసా యోగినీంప్రాప దుఃఖతః ౩౯. సాష్టాంగప్రణివత్ప్యాగ్రే నుదన్వాక్య మభావత, * భూరిః * భార్యా మేదుఃఖనంతస్తా ప్రాప్తాసాగర్భ వేదనాం ౪౦. తస్యాఃపంచదినానీశేగతాని పరమార్థదే, ప్రాణదానంకురుశివే భార్యాయా నందనస్యచ, ౪౧ తేనసంతోషితశ్చాహం భూయాం దేవి తథాకురు, తచ్చుత్వా యోగినీప్రేక్షమా చండాలస్య గృహం యయా ౪౨. శండిలం గర్భగంస్మృత్వా ప్రోవాచ వినయాన్వితా, కిమర్థంవేదనామస్యాః కరోపి కులపాంసన ౪౩. యాహిగర్భాద్భహి స్త్రీనం చండాలస్యవశం గతః, పూర్వార్జితేన దోషేణ జాతోఽస్యంత్యజవేశ్వని ౪౪. పోషయిష్యామి పయసా గవాంత్యాం జన్మకశ్వలం, ఇత్యుక్త్వా యోగినీ ప్రాహ చండాలం భూరినామకం ౪౫. * యోగినీ * పోషయాముంశిశుం ధేనుపయసాఽన్యగృహేంత్యజ, భవత్యయంగతప్రాణో హ్యేతస్యాః క్షీరసేచనాత్ ౪౬. ఇత్యాజ్ఞప్యాశ్రమంప్రాప యోగినీ దుఃఖహరిణీ, ఉదభూద్బాలకో గర్భా ద్వివ్యసుందరవిగ్రహః ౪౭. ముముక్షేఽసాభూరినామా దృష్ట్వా నందనముత్తమం, నామకర్మాకరోత్తస్య నిత్యయోగీతి సజ్జనైః ౪౮. అన్యగేహేశిశుం భూరి రరక్ష పయసాగవాం, వవృధేసా మహాబాలో శుక్లచంద్రఇవామలః ౪౯. తంయోగనిరతం దృష్ట్వా దంపతీ ముదమాపతుః, * సూతః * నిత్యం సదాచారరతశ్చయోగీ వేదార్థవాదీ ద్విజపుంగవోపి, పురాకృతేనాఘచయేన దుర్గతిం ప్రాప్నోత్యహంభావతయా మనుష్యః ౫౦. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యై శతర్చనయమ సంవాదే విమలాతీర్థప్రశంసాయాం యోగినీనియోగేన శండిలస్య చండాలజన్మప్రాప్తి ర్నామషడ్వింశోఽధ్యాయః, ౨౬.

* శతర్చనః * కదాచి దుభూరినామాసా కార్యాద్ద్రామాంతరం గతః, తమాహ్వాయ చ్చిత్రసేనో రాత్రౌ జాగరణంపతి ౧. తచ్చుత్వా భూరిభార్యాఽభూ చ్చింతాకులిత మానసా, అహోమేదుఃఖమాపన్నం కోజాగర్తి మమాజ్ఞయా ౨. మత్సుతోభూ నిత్యయోగీ జాతమాత్రో నకార్యకృత్, రాజాదండ

యతి క్షిప్రం యస్యాన్వజ్ఞాంలంఘయేన్నరః ౩. ఇతిచింతితాతురాదీనా స్వసుతంప్రాహ
యోగినం, రాజాజ్ఞాకారిణ స్సర్వే వయంతదుపజీవినః ౪. యయాతే జనకఃకా
ర్యా ద్ద్రామాంతర మలంసుత, భటేనాన్వేషితోరాజ్ఞ స్సోపినాస్తిహిమద్భవే ౫.
కింకరోమి క్వగచ్ఛామి కదాపశ్యామి మత్ప్రియం, ఇత్థంతాంజననీం శోకసంతప్తాం
సాంత్యయగిరా ౬. నిత్యయోగీ ప్రాహముదా దేహ్యజ్ఞాం కార్యసాధనే, గమి
ష్యేహం మయాదుద్యత్కర్మం తద్బ్రూహిమా చిరం ౭. సుతస్యవచనం శ్రుత్వా
జనని ప్రాహసుస్మితా, ఇదానీజారచోరాశ్చ సంచరంతి నిశిదుతం ౮. తద్వార
ణార్థం త్వంరాత్రౌ యామత్రయమనన్యధేః, సంచరస్వ పురగ్రామవీధీషు కృతజాగరః
౯. ప్రభాతేనిలయం సమ్య గగచ్ఛ ప్రియనందన, ఇత్యాజ్ఞప్తో నిత్యయోగీ జగామ
నగరంప్రతి ౧౦. వీధీషువీధీషుచరన్ సయోగీ రాత్రౌ సదానందరతః పరాత్మదృక్,
ఉచ్చైర్దిదంప్రాహ జనాశరీర ధర్మాశ్రితాన్ చోరవిటాభిభావాసుధేః ౧౧. యామే
ప్రాథమికేరాత్ర్యాః ప్రాహవీధీషు సంచరన్, * నిత్యయోగీ * మాయయామోహి
తా స్సర్వంమన్యంతే భావమాత్మనః ౧౨. విచారేనాస్తికోఽప్యస్య తస్మాజ్జాగృత
జాగృత, మితానాస్తి పితానాస్తి నాస్తిబంధుసహోదరాః ౧౩. అర్థోనాస్తి
గృహంనాస్తి తస్మాజ్జాగృతజాగృత, తృతీయేతు పునఃప్రాహ చరన్వీధీషు నిర్భయః,
అజ్ఞానరూపతమసా హ్యవృతంభువన త్రయం ౧౪. జ్ఞానసూర్యోదయో నాభూత్
తస్మాజ్జాగృత జాగృత, ఇత్థంయామత్రయం యోగీ సంచరన్ స్వగృహంయయా
౧౫. తస్యాంరాత్ర్యాం చిత్రసేనో జాగ్రతో నిత్యయోగినః, యామత్రయోదితాం
వాణీం శ్రుత్వాశ్చర్య సమన్వితః ౧౬. చింతయామాసమనసా కోఽసౌ తాపసపుంగ
వః, నోచేదీదృక్ జ్ఞానధియా కోవదత్యర్థరాత్రకే ౧౭. ఇత్థంరాత్ర్యాం వ్యతీతాయాం
చిత్రసేనో మహామతిః, పరేద్యుః ప్రాతరాగత్య సభాంముత్రిణమబ్రవీత్ ౧౮.
* చిత్రసేనః * పూర్వేద్యురర్థరాత్ర్యాంతు పురేజాగర్తి యఃపుమాన్, తమా
నయ మహాప్రాజ్ఞ తేనమేకార్యమస్తిహి ౧౯. రాజ్ఞోవచనమాకర్ణ్య మంత్రీ
చండాసదృశి, భూరింవిచారయామాస కోఽసౌ జాగరితోనిశి ౨౦. మంత్రిణో
వచనం శ్రుత్వా చండాలీభయసంయుతా, ప్రాహ సమధియాస్యామి మత్పుత్ర
శ్చ మమాజ్ఞయా ౨౧. గ్రామసంచార మకరోద్రాత్ర్యాం యామత్రయంప్రభో,
బాలోఽసావతినిద్రాభః క్షంతవ్యం మమసాహసం ౨౨. చండాలీవచనం శ్రుత్వా
మంత్రిప్రాహతివిస్మితః, కుత్యాస్తి తే సుతోరాజా తమాహ్వయతి సత్వరం ౨౩.
శీఘ్రమాసయ తేపుత్రం కార్యం తన్నికపేఽస్తిహి, ఇత్యుక్తామంత్రిణాసాతు పుత్రమా
హూయయత్నతః ౨౪. ప్రేషయామాస భవనం చిత్రసేనస్యభూపతేః, సభాయాం

దద్యుశేరాజా యువాన మతిసుందరం ౨౫. మీలితాక్షం మహానందమగ్నం నిశ్చలమాననం, తేజస్వినం మహాప్రాజ్ఞం దృష్ట్వానందపరిప్లుతః ౨౬. తపస్వినముదారాంగం బ్రహ్మతేజోమయం వరం, ఉవాచమధురాంవాణీం చిత్రసేనో నయాన్వితః ౨౭. కోభవాదృష్టతత్త్వార్థః ప్రచ్ఛన్నః పావకః, కాజాతిః కుత్రసంస్థానం కస్తాతోజననీచకా ౨౮. త్వదూగ్రదర్శనా త్వద్య స్సంతోషోజాయతేధునివం, చిత్రసేనవచశ్శృత్వా నిత్యయోగీతదాబ్రవీత్ ౨౯. మద్యత్తం నైవజానామి జాతిగోత్రాదికంసహి, యోగినీవర్తతే తుంగభద్రాత్రీతే తపస్వినీ ౩౦. తామానయ మహారాజ త్వత్సందేహూ వినశ్యతి, నిత్యయోగి వచశ్శృత్వా రాజామాత్యమధాబ్రవీత్ ౩౧. * రాజా * తుంగభద్రాత్రీతటేమ్యే స్థితాంతం యోగినీంశుభాం సత్వరం త్వంసమాహూయ సభాస్థానం ప్రవేశయ ౩౨. ఇతిరాజ్ఞోవచ శ్శృత్వా వేశ్యాంమంత్రి తపస్వినీం, ఆనయామాస సహసా చిత్రసేనా ౩౩. లయంముదా ౩౩. తాందృష్ట్వా నవహేమాభాం యోగినీంయోగసంస్థితాం, ప్రత్యుత్థానాదికంకృత్వా సాష్టాంగం ప్రణామమా ౩౪. రాజామాత్యయోగినీంవేశ్యాం భక్తిభావేన సంయుతః * చిత్రసేనః * నిత్యయోగీ మహాప్రాజ్ఞః కళింధమా వదవిస్తరాత్ ౩౫. త్వంతుధర్మపరా నిత్యం త్రికాలజ్ఞాన సంయుతా, ఇతిరాజ్ఞోవచశ్శృత్వా యోగినీప్రాహ విస్తరాత్ ౩౬. అయంశండిలనామాభూత్పూర్వస్థి జన్మనిప్రభో, ప్రాణావసానమయే దోషేణాంత్యజతాం గతః ౩౭. అయంయోగీశ్వరో జ్ఞానీ శివధ్యానపరాయణః, విధిర్నూనమసంహార్యః ప్రాణినాంపృథివిపతే ౩౮. యంయంస్మృత్వా త్యజత్యంతే కలేబర మనన్యధీః, తంతందేహం సమాప్నోతి పురుషో భావనాబలాత్ ౩౯. తస్యావచనమాకర్ణ్య రాజాభూ ద్విస్మయాన్వితః, దేహినాఃకర్మజాతానాం గహనాకర్మణోగతిః ౪౦. అజ్ఞానాదనయాసద్యస్తరిష్యామ్యుత్పటంతమః, ఇతినిశ్చిత్తమనసా యోగినీంప్రాహ భూపతిః ౪౧. మాంపునీహి జగద్ధాత్రి రాజ్యభారేణగర్వితం, విషకల్పాహివిషయా భుంజానం నిరయార్తిదా ౪౨. త్వాంవినా సహిమేరక్షాకరణేజ్ఞానదేశివే, ఇతిస్తువంతం రాజానం యోగినీప్రాహ సాదరం ౪౩. * యోగినీ * అత్రైవపంపాక్షేత్రే జాంబవతేశ్వరసన్నిధౌ, విమలాఖ్యం తీర్థమస్తి సర్వాఘహరమిష్టదం ౪౪. తస్మిన్నానన సర్వేషాంముక్తిర్భవతి శాశ్వతీ, అనుభూతం ప్రవక్ష్యామి తస్మాహాత్మ్యంప్రమాణతః ౪౫. మాతాపంపాపితాపంపా సర్వసంపత్ప్రదాయినీ, అత్రవాసేన మర్త్యానాం మూర్ఖాణామపినద్యతి, * శతర్చనః * ఇతితస్యావచ శ్శృత్వా చిత్రసేన స్సవిస్మయః ౪౬. తయాసాకమగాత్తుర్నృభక్తిభావసంపాన్వితః, నిత్యయోగీభూత్ తాచండాలస్తప్యసుందరీ ౪౭.

ఏతేమదాశ్రమంభక్త్యా సమాజగ్ముః పరంతప, మాంప్రాహ విసయాద్వేష్యా
యోగినీజ్ఞానసంయుతా ర౮. యోగిన్యావచనం శ్చుత్వా అహమప్యబ్రవయమ,
రాజానం భూరిచండాలం చండాలీనిత్యయోగినం ర౯. ఏతాః పునీహివిప్రేంద్ర
తీర్థస్యాస్య నిమజ్జనాత్, తారయస్వమహాభాగ నిరయాద్దుఃఖసాగరాత్ గ౧.
విమలాభ్యేమహాతీర్థే కురుధ్వం స్నానముత్తమం, తేనవోవిమలాముక్తి ర్భవత్యేవ
సంశయః గ౨. ఇతిమద్వచనా త్సన్నుస్తీర్థేవిమలసంజ్ఞకే, అమరత్వమభూ త్తేహం
దేవసంఘై స్సుపూజితం గ౩. తత్రభుక్త్యాఖిలాభోగాః అంతేతే శివమందిరే,
ముక్త్యాక్రీడంతి సతతం నికటేశంకరస్యచ గ౪. తేతస్యధేనుకాంతస్య తథాముక్తి
రజాయత, * క్షేత్రపాలః * శతర్చనఋషేర్వాక్యం శ్చుత్వావై వస్వతస్తదా గ౫.
విచ్ఛిన్నసంశయో భూత్వాజగామ నిజమందిరం గ౬. విమలాతీర్థమాహాత్మ్య మే
వం సంప్రాప్తవాసహం, అత్రస్నాత్వా ఋషీనత్వా గచ్ఛామ శ్శివమందిరం గ౭.
* సూతః * యథిదంపుణ్యమాఖ్యానం శ్చూఠిశావయత్ప్రపి, తస్యముక్తిర్భవే
త్సత్యంశివస్యవచనం యథా గ౮. తేక్షేత్రపాలస్యగిరా సుభక్త్యా స్నాత్వామలే
తాపస మర్చయిత్వా, పురోయయు ర్జాంబవతేశ్వరస్య సేవాసమాకృప్తవి
శుద్ధభావాః గ౯. * * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే శతర్చనాయమ
సంవాదే విమలాతీర్థమాహాత్యే చిత్రసేన, భూరి, చండాలాదీనాం శివ
లోకప్రాప్తికథనంనామసప్తవింశోఽధ్యాయః. ౨౭.

* సూతః * తతోజాంబవతేశ్వర క్షేత్రంప్రాప్త్యమహర్షయః, క్షేత్రపాలం
సమావీక్ష్య భక్తిసమధియాబ్రువత్ ౧. * ఋషయః * కథనామాభవ జ్ఞాంబ
వతేశ్వరఇతిప్రభో, విచిత్రమిద మాఖ్యానం బ్రూహిత్వం శిష్యవత్సల ౨. త్వత్త
స్సర్వమిదం జ్ఞాత్వాతరిష్యామో ద్యసంస్మతే, ఇతితేహంవచ స్సమ్యక్ జ్ఞాత్వాలోచ్య
యథామతి ౩. అఘోరాస్యస్య మాహాత్మ్యంవక్తుం సముపచక్రమే * క్షేత్రపాలః *
పైరాసీద్భువిపాలస్త్యై రావణో లోకరావణః ౪. తప్యమానంచతేనేదం సలేభే
నిర్వృతిం జగత్, జగత్తేమం చింతయతో బ్రహ్మణో నాసికాంతరాత్ గ౫. ఋక్ష
రూపధరఃకశ్చి దగ్రత స్సమజాయత, తందృష్ట్వా భీషణాకారం ఋక్షరూపధరంవిధిః
౬. విస్మయంపరమంలేభే తదుత్పత్తింవ్యచింతయత్, అయంజృంభారవాజ్ఞాత స్తస్మా
జ్జాంబవ దాహ్వాయః ౭. ఇత్యుక్త్వా పద్మజ స్తస్యబలంవీక్ష్య సవిస్మయః, పుత్రమా

లింగ్యహర్షేణ ముమోచానందజం జలం ౮. జాంబవాత్ పితరందృష్ట్వా పోహచ ప్రణిపత్యతం * జాంబవాత్ * సృష్టస్త్వయాకుతస్తాన పరమానందనిర్భర ౯. అద్వితీయస్వరూపోహ మృత్యాకృతి రకల్మషః, మయికార్యంకిమస్తీశ దాతు మాజ్ఞా మిహార్హసి ౧౦. ఉవాచేత్థంజాంబవంతం బ్రహ్మ కాలోచితంవచః, త్వద్జన్మనా సుఖ మభూల్లోకానాం వచ్చికారణం ౧౧. లంకాయాంరావణోనామ మద్దత్త వరదర్పితః, తేనేదంమఖతం సర్వభువనం సచరాచరం ౧౨. మనుష్యేణ మృతిస్తస్య కల్పితా పూర్వమేవహి, తేతాయాం తద్వధార్థంశీ రామనామాజనిష్యతి ౧౩. సహాయార్థం తస్యజాత స్త్వం భల్లూకస్వరూపతః, మహాబలయుతస్త్వంహి చిరాయుష్మాక్ భవిష్యసి ౧౪. హేమకూటాద్యామ్యదిశి వర్తతే దివ్యకాసనం, తద్గత్వా శ్రీ విరూపాక్షధ్యానం కురు మహామతే ౧౫. తేనతేసిద్ధయస్సర్వా స్సమేష్యంతి గిరీశతః, పితృర్వాక్యం సమాకర్ణ్యజాంబవాత్ ప్రయయాముదా ౧౬. దదర్శపురతోదివ్యం క్షేత్రరాజం మనోహరం, సాలతాలసమాకీర్ణం జంబూకుంజవిరాజితం ౧౭. మందారైఃపారిజాతైశ్చ బిల్వైరామృతకైరపి, వ్యాప్తంకూరిమృగై ర్వేణునాడిభాసుర మిష్టదం ౧౮. సర్వర్తుగుణసంపూర్ణం సర్వానందకరం వనం, తత్రజంబూనికుంజేషు కృతావాసోజతేంద్రియః ౧౯. మానీజంబూఫలాహరి స్తపఃకుర్వ న్నహన్నిశం, అనుజ్ఞయాథ చండస్య గణపం వీరసంజ్ఞకం ౨౦. భద్రాం హైమవతీంకాళీం విరూపాక్షందయానిధిం, సమభ్యర్చ్యతదాదేవం ప్రదక్షిణ మధాకరోత్ ౨౧. సర్వేంద్రియాణిసంయమ్య నివేశ్యమనఃఆత్మని, భావయ స్మరమాత్మానం హేమకూటాధివాసినం ౨౨. నిత్యంప్రదక్షిణంచక్రే క్షేత్రం తత్పంచయోజనం, అదృష్టపూర్వంకేనాపి క్షేత్రంతపసితిష్ఠతా ౨౩. ఋక్షరాజే తపస్తప్తే వర్షాణామయుతం గతం, దృష్ట్వాతాం తపసోవృత్తిం తస్యజాంబవతో ద్విజాః ౨౪. భైరవో వీరగణపో విస్మయంపరమం గతో, జాంబవాన్యోగమాస్థాయ స్థాణువన్నిశ్చలోఽభవత్ ౨౫. తత్రోత్థయా తపోవహ్నిజ్వాలయా త్రిజగత్తదా, బాధితంహ్యభవత్సద్యః పాణిపీడనపూర్వకం ౨౬. తతఃప్రసన్నోభగవాన్ శంకరఃకరుణాకరః, ఆవిరాసీ జ్జగన్నాథ స్తత్రముగ్ధేందుశేఖరః ౨౭. ప్రసన్నంతంవిరూపాక్షం కరుణాకర మవ్యయం, దృష్ట్వా హర్షాశ్రునయన సాస్పృహంగం ప్రణిపత్యచ ౨౮. హర్షగద్గదయావాచా స్తోతుం సముపచక్రమే, సమస్తే హేమకూటేశ విశ్వేశ్వరసమోస్తుతే ౨౯. సతాఖలసురాధీశ పరబ్రహ్మణ సమోస్తుతే, నబ్రహ్మణా నశకేణ నాన్యైరపి దిగీశ్వరైః ౩౦. యద్రాపంశక్యతే దృష్టుం తస్మైసర్వాత్మనేనమః, విరూపాక్షేతియస్మంతం చతురక్షర పూర్వకం ౩౧. యఃపఠేత్సతతంభక్త్యా సయాతిపరమాంగతిం, పంచాక్షరీస

మానాస్తి భూలోకేముక్తిదాయినీ ౩౨. గాయంతికిన్నరా యస్య దివ్యగాఢాంస
నాతనీం, తస్మైసమోమహేశాయ నామగానప్రియాయచ ౩౩. అనాదిపరమం
తత్త్వమ వ్యక్తం పరమ స్వరాట్, యవకస్సర్వభూతాత్మా పాహిమాం కృపయా
శివ ౩౪. త్వస్మయంచజగత్సర్వం దేహిమే విపులంబిలం, త్వద్ధ్యానంమోక్షదం
పుంసాంత్యమేవ పరమపదం ౩౫. స్తుతింజాంబవతశ్శ్రుత్వా విరూపాక్ష స్తమబ్రవీత్,
* విరూపాక్షః * వరంవరయభద్రంతే వాఙ్మతార్థం దదామితే ౩౬. త్వత్సమో
నాస్తి భూలోకే తేజసాతపసాపివా, భక్తార్తనాశనాయైవ విచరామి మహీతలే ౩౭.
శంభోర్వచనమాకర్ణ్య జాంబవాఃపునరబ్రవీత్, * జాంబవాః * యదితుష్టాసిదే
వత్త్వం కల్పాయ దేహిమేశివ ౩౮. బలంశేజః క్షమాం ధైర్యం గాంధీర్యమతినా
హసం, సర్వత్రజయశీలత్వం దేహిమేపరమేశ్వర ౩౯. జాంబవద్వచనం శ్రుత్వా
ప్రొవాచపరమేశ్వరః, * శ్రీవిరూపాక్షః * కృతేదేవహితార్థాయ విష్ణు ర్వామన
రూపభృత్ ౪౦. త్రివిక్రమావతారేణ బలినిర్బంధయత్యసా, త్రిభిః పరైర్జగత్సర్వ
మాక్రమిష్యతి తేజసా ౪౧ తస్యప్రదక్షిణం కర్తుం యత్నంకురుమహామతే, తేన
తే కీర్తిరమలా లోకేభ్యాశిం గమిష్యతి ౪౨. బలంతేవిష్ణుకృపయా వర్ధతేభువి
విస్తృతం, త్రేతాయాంకోసలేంద్రస్య రామస్యా క్షిప్తకర్మణః ౪౩. దశగ్రీవవధో
ద్యోకే సాహాయ్యం చకరిష్యసి, తేనచక్రభృతాభూయ స్సంప్రాప్తేద్వాపరేయగే
౪౪. తాత్తోభవసియద్ధేత్వం మణిహేతో శ్చివంకర, త్వంకలౌసుమహాకా
యో భగవద్భక్తి మావహా ౪౫. భ్యాశింగమిష్యతి భవాన్యావ దాచంద్ర
తారకం, విరూపాక్షవచశ్శ్రుత్వా జాంబవా న్వాక్యమబ్రవీత్ ౪౬. బహుకాలమి
హావాసం కృత్వా సిద్ధింగతో హ్యహం, తస్మా న్మదాఖ్యయాక్షేత్రం భూయా
త్త్వత్కృపయావిభో ౪౭. త్వద్భక్తి మచలాందేహి యావజ్జన్మ మహాప్రభో, ఇత్యు
క్తస్సశివః ప్రాహ జాంబవంతం మహాబలం ౪౮. * శ్రీశివః * మత్తస్సర్వవరాన్
లభ్యా త్వదభీష్టార్థదాయకాన్, సుఖంతిష్ఠ మహాప్రాజ్ఞ సర్వబాధావివర్జితః ౪౯.
త్వన్నామభూయాత్ క్షేత్రస్య మదావాసహితస్యచ, ఇత్యుక్త్యావాస మకరోత్
సర్వదేవైర్నమస్కృతః ౫౦. తస్మాజ్జాంబవతక్షేత్ర మితిలోకేషుగీయతే, వర్తతే
ద్వాపి గౌరీశః పరివారేణ సంయుతః ౫౧. * నూతః * దత్త్వావరాన్ జాంబవతో
మహేశః స్థితస్సతాం సద్గతిలబ్ధయేముదా, భక్త్యావిరక్త్యా భజతామభీష్టం దదాతి
భద్రావదనాబ్జభృంగః ౫౨. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్యేయ విరూపాక్షేణ
జాంబవతో వరప్రదానంనామ అష్టావింశోఽధ్యాయః. ౨౮.

* ఋషయః * తతః కిమకరోత్తిస్త్రి జాంబవాన్యోగ మాస్థితః, కృతవా
 న్యత్రవనతి విరూపాక్షో దయానిధిః ౧. ఏతత్సర్వంవదాస్మాకం మాహాత్మ్యం
 శంకరస్యతత్, * క్షేత్రపాలః * వృత్వా వరావిరూపాక్షా జ్ఞాంబవా బలసం
 యుతః ౨. చిచారక్షేత్రరాజేనసా పశ్యంస్త్రతస్థ యోగినః, సిద్ధా నృషిగణా నూ
 ర్భవబాహూ పాదై కసంస్థితా ౩. కృత్వాతేమాం నతివీరః పునర్దర్శనకాక్ష
 యా, యయానుమార మధ్వానం దదర్శ పురతోవనం ౪. నాలతాలనమాకీర్ణం
 వేణుగుల్మై ర్విభీషణం, వ్యాఘ్రోలుకరనై ర్భీష్టం సర్పవృశ్చిసంకులం ౫.
 తమసాచ్ఛన్న మత్యంత మరణ్యం కంటకావృతం, ప్రయయాధైర్యమాలంబ్య జాం
 బవా దుర్గమద్భుతం ౬. అశ్వతోదోదనంతత్ర కన్యాయా దైన్యపూర్వకం,
 కేనాపిపురుషేణైవ తాడ్యమానా ముహుర్ముహుః ౭. రుదంతప్రార్థయంతీసా వంద
 యంతీ మహేశ్వరం, ఆశ్చర్యంసవ్యమానోనసా సమీపం జాంబవా న్యయా ౮.
 రాక్షసంభీషణాకారం దదర్శపురతోనద్భుతం, కేశాధృత్వాచ కన్యాయా శ్చిరశ్చే
 దోద్యతం క్రుధా ౯. ఉక్తవా రాక్షసః కన్యాంముగ్ధేలజ్జం పరిత్యజ, రమస్వత్వం
 మయాసార్థం నోచేత్ప్రీణా హరామృతం ౧౦. భద్రేభోగా మనోజ్ఞాంస్తే
 నదామి బహుసౌఖ్యదా, భవామికామరూపోహం యస్మిన్ప్రీతి రభూత్తవ ౧౧.
 త్యజభద్రేమనోజాడ్యం స్త్రీణాం యాననమధ్రువం, కుగుప్రీతింమయిసదా భుక్త్వాభో
 గా యథేష్ఠితా ౧౨ నోచేత్త్వాంతిలశశ్చిత్వా పాస్యామి రుధిరంబహు,
 ఇతిబుద్ధివాణిపై త్యేంద్ర మువాచ భృశమఃఖతా ౧౩. * కన్యకా * రాక్షసాధ
 మదుద్భుధే వదసి త్థంసకల్మషం, దాస్యేప్రీణాపి కూగ్ర నస్సృశే యనిశాచర
 ౧౪. పరస్త్రియం బలాద్భుజ్జేయ స్తస్యనరకంధునం, ఇత్థముక్తవతీనానీం విల
 పంతీ ముహుర్ముహుః ౧౫ యాచమానాగర్క్షితారం చతుర్దిక్షు ప్రధావతీం,
 విలోక్యజాంబవా సాధ్వీం కూగ్రంరాక్షసుంగవం ౧౬. సంహరేయత్నమకరోత్
 ఋక్షరాజః ఖలస్యసః, శనై సమీపమాగత్య ముష్టినైవ మతాడయత్ ౧౭.
 తాడ్యమానఃఖలఃక్రోధా న్నానీంత్యక్త్వా బ్రవీచదం, * రాక్షసః * రేరేవానరదు
 స్తాత్మకా ప్రాణేష్వాశాపి తేనకిం ౧౮. ఆహరిష్యేశిరఃకాయా ద్వృక్షాత్ఫలమివక్ష
 ణాత్, ఇత్కుక్త్వాఖగమాదాయ జాంబవంతంజఘానసః ౧౯. జాంబవాన్ముష్టిఘా
 తేన తాడయామాస తచ్చిరః, వమకరుధిగమత్వంతం రాక్షసః పతితో భువి ౨౦.
 ఘోరాన్యోర్ధ్వనిశ్వాసః వీజితో మరణగతిః, తస్యకాయాత్సముద్భూత శ్చివవేష
 ధనోన మలః ౨౧ రుద్రాక్షమాలాభరణో భస్మరేఖాన్వితః పుమా, స్వర్ణ కాం
 త్యాసమరుచి శ్చివదూతగర్భైర్వృతః ౨౨ దివ్యజేతోమయ శ్చీమూ దివ్యసుం

దరవిగహః, దృష్ట్యావిస్మయమాపన్నో జాంబవానిదమబ్రవీత్ ౨౩. *జాంబవా*
 కస్త్యంరాక్షసరూపేణ సితోసి గహనేవనే, కస్తాన్ముక్తిరభూద్దేహత్ ఆసురాద్వద
 పూరుష ౨౪. మోదమేష్యతిమే చేతః శివవేషస్యదర్శనాత్, *శివకింకరః*
 త్వయాఽహంతారితస్యద్యో దానవాజ్జన్మనః ప్రభో ౨౫. సాధూనాందర్శనాదేవ
 ముక్తిర్భవతి శాశ్వతీ, త్వయాతాడనమాతేణ సద్యోముక్తిరజాయత ౨౬. భవా
 దృశానాంసంగస్తు భవేజ్జన్మనిజన్మని, వత్సేమద్వ్యత్తమఖిలం శోతృగాం పరమా
 ద్భుతం ౨౭ పురాశివాలయేచ్ఛిజ్ఞ సేవావృత్త్యాంనియోజితః, నిత్యోత్సవాదికృ
 త్యేషు నైవేద్యాదిషు బుద్ధిమాన్ ౨౮. ఏవంకాలేగతే తత్ర కుటుంబభరణాయనై,
 దేవస్వంహృతవాన్ సాధో ధనధాన్యాదికంబహు ౨౯. ధర్మాధికామాందృష్ట్యా
 చార్యవృత్తికరంసరం, కోసాచ్ఛాపమదాత్కూర్మో “రాక్షసోభవ దుర్మతే ౩౦.
 బహుకాలమరణ్యేషు సంచరన్ తున్నివీడితః, పిశాచానువృతో నిత్యం బ్రహ్మణాది
 విహింసకః” ౩౧. శాపవాక్యంసమాకర్ణ్య పతిత్వా పాదయోరహం, దయాంతస్య
 పార్థితవాన్ దుఃఖదావాగ్నివీడితః ౩౨. విశాపందేహిమేదేవ కృపయాపరిపాల
 య, దీనవాక్యం సమాకర్ణ్య ధర్మకృత్సాహ మాంవిభో ౩౩ సప్తకల్పావధితవ
 రాక్షసత్వం భవేదిహ, పుపాక్షేత్రేసంచరస్వ రాక్షసత్వేన దుర్మతే ౩౪. యదా
 త్వంబ్రాహ్మణీం కన్యాం హర్తుమిచ్ఛసివై ద్విజ, తదాజాంబవతో దివ్యదర్శనంచ
 భవిష్యతి ౩౫. హరిష్యతి శిరఃకాయా జ్ఞాంబవాన్సుప్తిఘాతతః, తదాముక్తిర్ని భవి
 తా తవనాస్త్రిత్ర సంశయః ౩౬. తావత్కాలంరాక్షసత్వం భుంక్త్వ ఘోరాటవీ
 తలే, ఇత్యుక్తోహం ధర్మకృతా రాక్షసత్వంచ ధారయన్ ౩౭. సంచరన్నటవీంస
 ర్వాం మనుజాన్ భక్షయన్ త్సుధా, కృత్వావసతిమత్రైవ బలాదాహృత్యకన్యకాం ౩౮.
 ఏనాంబహ్మకులే జాతాం వీడయన్నాస మత్రహి, దైవేనదర్శనంమేఽభూ త్తవ
 వాసరసత్తమ ౩౯. ముక్తోఽహం రాక్షసాద్దేహత్ తాడనేనైవవాసర, అనుజ్ఞాందేహి
 గచ్ఛామి కృపయా శివమందిరం ౪౦. భక్తానాం దర్శనాచ్ఛంభోః పదంహిసులభం
 ప్రభో, *క్షేత్రపాలః* ఇతినశ్వాజాంబవంతంశివదూతైస్సమన్వితః ౪౧. యయాకైలాస
 సగరంక్షేత్రస్యాస్య ప్రభావతః, క్షేత్రస్థసర్వజంతూనాం ముక్తిర్భవతి శాశ్వతీ ౪౨.
 తస్మాదస్యప్రభావంచ యుస్మభ్య మవదంద్విజాః, కిపునశ్శోతుకామాశ్చ ప్రసన్నా
 నంద నిర్భరాః ౪౩. *సూతః* *యదాగ్నిసో జాంబవతావిముక్తః* శివంజగామా
 మరతుల్య సుందరః, క్షేత్రస్యకింవచ్చి ఫలంవిశుద్ధం దదాత్యహోమహ్మతీనాంచ
 ముక్తిం ౪౪. * * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంసామాహత్యే జాంబవతా శివసేవక
 ద్విజ రాక్షసత్వమోచనంనామైకోనత్రింశోఽధ్యాయః. ౨౯.

* ఋషయః * రాక్షసేస్వర్గతే దేవ కన్యకాకన్యకాతావనే, జాంబవాన్
కృతవాన్ నిమ్బా కార్యం దేవై స్సుదుర్లభం ౧. పూర్వం సాలలనాకా ౨౨ సీత్ కన్యా
దాహృతవాన్ ఖలః, దుఃఖాంబుధౌ నిమగ్నానా బాధితాహ్యసురేణహి ౨. విచి
త్రమిద మాఖ్యానం కృపయావదనః ప్రభో, శంభోః కథాసుధాపానా త్తృప్తిర్నాభూ
త్సునఃపునః ౩. * సూతః * తేషాం వచనమాకర్ణ్య ష్టేత్రపాలోబ్రవీదిదం, * ష్టేత్ర
పాలః * శ్రుణుధ్వం వచనం సర్వే శంభోర్మాహాత్మ్య మిష్టదం ౪. కన్యాయాశ్చరీతం
వత్త్వి శృణ్వతాం సుఖదాయకం, పురాకైలాసనగరే పార్వతీపరిమేశ్వరౌ ౫.
విహరంతౌ ముదోద్యానే సఖీభిః పరివారితౌ, పుష్పాణిచవిచిన్వంతౌ నాదయంతౌ స్వ
గాయంతే ౬. వినోదయంతౌ సకలాన్మృగాంశ్చ శుకశారికాః, విచేరతుర్జగన్నాథౌ
సర్వమంగళవిగ్రహౌ ౭. శాంతౌ మధ్యాహ్న సమయే యయతుర్మానసంసరః,
శమాదికంజనిచయై ర్యమాదికుముదైర్వృతం ౮. చతుర్వర్గసమాక్రాంత సోపా
నైశ్చ విరాజితం, భక్తిజ్ఞానవిరాగాఖ్య తీర్థ త్రయసమన్వితం ౯. నవభక్తికుజై స్తీరై
ర్భాసితం సుమనోహరం, షోడశార్చాదిభిరై ర్మత్స్యకచ్ఛపాదిభి రన్వితం ౧౦.
తస్మిన్కాలే దేవసంఘా హ్యుపచారార్థమాగతాః, శివస్యచశివాయాశ్చ పృథక్
సద్భక్తిసంయుతాః ౧౧. మానసేన్నానమకరో చ్ఛంకరః పీతమానసః, న్నాతు
శివం సురాశ్చక్రుః సేవారాజోఽచారగాం ౧౨. స్వీకృత్య దేవతాపూజాం కల్పవృ
క్షతరోస్తపే, సాంద్రచ్ఛాయాసు సంస్థాన మకరోచ్ఛ్రీమహేశ్వరః ౧౩. తథైవ
పార్వతీ దివ్యసఖీభిః పరివారితా, మానసేన్నానమకరోత్ శాంతాతస్మిన్ శుభేజలే
౧౪. గంధర్వకన్యకాగౌర్యా సేవాంచక్రు సఖీజనాః, కాశ్చిద్వస్త్రాణిసంజహృ
శ్చక్రు రుద్వర్తనంముదా ౧౫. తానుభద్రాదుకూలాని సమాదాతుమనాయయా,
తత్రసంగీతరచనాం శృత్వాసావిన్మృతాభవత్ ౧౬. ముహూర్తార్థం తత్రకాలం
నినాయసురకన్యకా, అన్యాసఖీదుకూలాని మహాదేవ్యాజ్ఞయా దదౌ ౧౭. తాన్య
లంకృత్యవస్త్రాణి తరుమూలం యయానతీ, ధూపాదీనుపచారాంశ్చ కల్పయామాసు
రాదృతాః ౧౮. భద్రాస్మృతింప్రాప్యభయాత్ దేవ్యానికట మాయయా, సమాగ
తాంరుషాద్యప్త్వా సాపరాధాం మహర్షయః ౧౯. పార్వతీకోపపూర్ణాక్షీ భుకుటీ
కుటిలాననా, ఉవాచభద్రాం కోపేన భద్రేలజ్జాననేనకిం ౨౦. త్వరాజ్ఞీ నతుసేవ్యా
శ్రీ పూర్ణామదిరలోచనా, యుక్తాయుక్తజ్ఞానశూన్యా స్వామిద్రోహకరీఖలా ౨౧.
త్వంసేవ్యా కింసఖీనాంహిమధ్యే మత్సదృశాపరా, ఇత్యుక్త్వా రోషతామ్రాక్షీ శశా
ఽయువతింశివా ౨౨ మానుషేభ్యాహ్మణీభూత్వా రక్షసా పీడితాభవ, అరణ్యే
విజనేఘోరే విచరన్స్వ మమాజ్ఞయా ౨౩. ఇతిశాపవచస్సృత్వా దుఃఖ తాశ్రమఃఖి

తదా, పాదానత్వాన్ని ముఖ మనస్యవమచింతయత్ ౨౪. కింకరోమిక్వగచ్ఛా
 మి హాకష్ట మభవన్మమ, నిరాగసం జగద్ధాత్రీహ్యశపత్పరుమాభృశం ౨౫. సేవ
 యాతోపయామీతి హ్యగతాంమాం త్రివిప్తపాత్, విరోధస్సమభూదత్ర దైవ
 మేవహి కారణం ౨౬ సర్వంకాలకృతంమస్య నోల్లంఘ్యమితరై రఘం, సుఖంవా
 యదివాదుఃఖ మనుభావ్యం మహాత్మభిః ౨౭. వీరేహరేమహత్సౌఖ్యం రుప్తేవీడా
 భవేన్నృణాం, మమాపిదూయతేచిత్త మనయాకింభ వేదితి ౨౮. తథాపినా
 ధయిష్యేహం శంభుంభావ్యగ్రజన్మని, ఇతిమత్వాసఖభద్రా విసయేనాహ
 పార్వతీం ౨౯. * భద్రా * నిరాగస్యప్రియంబూప్రే సృజన్మానుభవం శివే,
 కురుప్వకరుణాండేవి మాతస్తుభ్యం సమామ్యహం ౩౦. సాధూనాంసమచి
 త్తానాం శ్రీశంభుచరణైఃపిణాం, సదాసంతుష్టచిత్తానాం రుద్భవే న్నకదా
 చన ౩౧. జగద్ధాత్రీపాలయిత్రీ లీనాఽహం త్వత్పదేవదా, మాతాపితాత్వమేవాసి
 సర్వేషాం సర్వయంగళే ౩౨. త్వదధీనంజగత్సర్వం వర్తతేచత్వదాజ్ఞయా, త్వద
 న్యానాస్తి జనని శరణంగతి రుత్తమా ౩౩. విశాపాంకురుమాండేవి క్షమస్త్యేనాం
 సిహంసఖా, ఏవంసంప్రార్థ్యమానాపి క్రోధంసత్యక్తవత్సమా ౩౪. రోహవిప్త
 మనా భద్రా తదాప్రాహంబికాం సతీం, మానుషంజన్మమేభూయా దితియజ్జల్పితం
 త్వయా ౩౫. తేనైవసాధయిష్యేఽహం త్వత్పతింశంకరం ప్రియే, త్వత్కల్పాత్వమి
 హామోదంప్రాప్నుయా మమృతంపదం ౩౬. ధైర్యేణైవంఽతిజ్ఞాయ తత్సమీపే
 పరంతప, తదాజ్ఞయాఽహంభూలోకే భద్రామానుషతాంగతా ౩౭. ప్రార్థ్యభోజ
 నేనైవ సతాంసశ్యతి నేతరైః, స్థూలంసూక్ష్మంచయత్కర్మ కృత్స్నం భోగేనసశ్యతి
 ౩౮. దానవ్రత లహభిగ్వా నాశంనేష్యతి సంచితం, తతోమయాధాబ్రాహ్మం
 గృహీతం జన్మతచ్ఛృణు ౩౯. సారాప్రేముద్గలోనామ ద్విజఃపరమధార్మికః,
 సాఽనపత్యత్వదుఃఖేన విష్ణుమారాధయ త్సదా ౪౦. తస్మాన్మగ్రహత శ్చాహ
 మభవంతత్సతా తదా, రూపసాందర్యలావణ్య జితమన్మధభామినీ ౪౧. కస్మైదా
 న్యామిమత్సుత్రీ మతులాం త్రిజగత్స్వపి, ఇతిచింతాకులేవిప్రే తారుణ్యం సమభూ
 న్మమ ౪౨. వనసంచారధీర్జాతా మమాత్యంతసుఖావహా, ససఖిన్ద్రతాగేహా ద్వ
 సంతాలోకనాయనై ౪౩. పంపాక్షేత్రస్య నికటే దక్షిణేగిరిమూర్ధని, అగమంసం
 భ్రమాచ్ఛీఘ్ర మపశ్యం వృక్షసంచయా ౪౪. పుణ్యాస్యమలతోయాని సరాంసివి
 విధానిచ, సేవమానాఃకృతాతిథ్యా సిద్ధసంఘైశ్చతాపనైః ౪౫. మిథునైః కింస
 రాణాంహి లతాగేహానివాసిభిః, గీయమానానిగీతాని ప్రాదుర్భావాత్మకానిచ ౪౬.
 మందమధ్యోచ్చమహిమ మాధురీ ధూర్వహణిచ, శిలాతలేషుశృణ్వంత్య స్సర్వా

త్యహర్షితం 3 క్షుధాక్షామాప్యనైవేద్యం నోఽజీవతి చైకదా, శివపాదోదకా
దన్యత్ప్రసారాపిసచాపిబత్ ౪. నిర్ద్వంద్వా నిరహంకారా ధీరావిగతమత్సరా.
కుశేశయాసనాసీనా కుశాస్తరణ భూతలే ౫. నానాగ్రన్యస్తనయనా ఋజుశత్రు
కశేబరా, దంతైరసంస్పృశ ద్దంతా జిహ్వగూహితతాలుకా ౬. ధ్యానధారణ
సంపన్నా ప్రాణాయామ విశుద్ధధీః, ఉపాంశుమానసజప గూఢోష్ఠస్ఫురణాననా ౭.
అభ్యర్క-ద్యుక్తసమన్వంద్యోపద్రవా వీతనిగ్రకా, కాలానల ప్రతిభటకాయా కమల
లోచనా ౮. ఏవంప్రవృత్తా ఘోరంచ తపఃకర్తుం తపోధనా, తస్యాస్ఫుతపసాతప్తం
సచలాచలవిప్లవం ౯. మార్తాండశ్చుండకిరణో నతతాప నభోంతరే, అబ్ధయఃక్షుభితా
స్సర్వే వవర్షువలహకాః ౧౦. జాతవేదా నజజ్వల విమానాని దివౌకసాం,
సభోమధ్యే సచేరుశ్చ బభూవేంద స్సుశంకితః ౧౧. మఘవాపిమహద్చింతాం
ప్రాప్యసర్వై స్సమన్వితః, తపోవిఘ్నార్థమాలోచ్య దివ్య మస్మరసాంగణం ౧౨.
సమాహూయా౨౨హవచనం సాదరం సాంత్యపూర్వకం, విస్తృష్టావేధసా యూయం
హితాయ జగతస్సదా ౧౩ రూపయావనలావణ్య శాలిన్యః పద్మలోచనాః, మత్త
మాతంగగామిన్యో మందమంధరగీతయః ౧౪. సుభ్రువశ్చసుకేశాంతాః ఘవీన
పయోధరాః, శుచిస్మితాః పక్వబింబాధరోష్ఠా మకలాలసాః ౧౫. యుష్మాభిర్మో
హితంవిశ్వం ససురాసురమానుషం, వీక్షణాద్యైర్విలాసైశ్చ నిర్జితా మమశత్రవః
౧౬. కాముకఃకామినీర్దృష్ట్వా కస్సమాథౌప్రవర్తతే? నిర్యాతిమానసం తస్మా
త్కాముకా త్సాయకోయథా ౧౭. యూయమేవహిసర్వత్ర బలమస్మాక మాపది,
నాశక్యమస్తిపకించితో సర్వేషు భువనేష్వపి ౧౮. ఉపస్థితమిదానీన సృకలానర్థకం
భువి, కర్తవ్యఃప్రళమస్తస్య భవతీభిర్ఘ్రిత్యపి ౧౯. వాసవేనైవమక్తానాం ప్రధా
నాస్మరసాం వరా, ప్రణమ్యప్రాంజలిఃప్రాహ రంభా మధురభాషిణీ ౨౦. *రంభా*
త్వదాజ్ఞయాసురశ్రేష్ఠ తామవశ్యంవిదధ్యహే, భవత్కృతే జీవితంన స్త్రిరశాధ్యక్ష
కేవలం ౨౧. శ్వేతద్వీపం బ్రహ్మలోకం కైలాసంతపనాచ్ఛితం, ప్రవేక్ష్యామోవయం
దేశం వర్తంతే యత్రతేఽరయః ౨౨. మోహితాశ్చభవిష్యంతి హ్యస్తద్వీక్షణమా
త్రతః, ప్రణమంతిచనఃసాదా శిరోభి ర్గోహితాశ్చతే ౨౩. ఏవముక్తస్తుదేవేశ
స్తయా మధురభాషయా, భూమాకాచిన్మునిసుతా భద్రానామ తపస్విని ౨౪.
కాంచనాఖ్యసరస్తీరే తపశ్చరతి దుస్తరం, తత్రగత్వామునిసుతాం మోహాయుధ్వ
వరాంగనాః ౨౫. ఇత్యుక్తవంతం దేవేశం రంభాప్రవాచ సాదరం *రంభా*
ప్రతిజ్ఞజ్ఞేమునిసుతా పతిర్భూయా త్వదాశివః ౨౬. తస్యా స్తపస్సముద్వేగం కో ధర్మ
యతిమోహనాత్, వంచితాఃపురుషాస్సర్వే నశక్యం స్త్రీనిమోహనం ౨౭ పాపా

క్షేత్రే మహాత్మానః సుతివిజ్ఞానమూర్తయః, భైరవాస్సంచరిష్యంతి క్షేత్రే^౨. స్మిన్ శంభుచోదితాః ౨౮. తపస్విసీంసత్సమాధి నిర్జితాః^౩లమోహనాం, ఆశక్తాస్తాం ధర్మయితృ మాలోచయసురేశ్వర ౨౯. రంభావచన మాకర్ణ్య పునఃస్రావాచ వాసవః, * ఇంద్రః * నారీవాపురుషోవాపి సదా యోగరతోపివా ౩౦. యుష్మద్దర్శనమాత్రేణ ధైర్యంత్యజతి సత్వరం, ఇతిఃపరం నవక్తవ్యం, రంభే మత్పురతః^౪ఖలు ౩౧. గచ్ఛంతు తపసావిఘ్నం కర్తుం లావణ్యపూరితాః, ఇత్యుక్తాదేవరాజేన ప్రేషితా స్సాదరంతదా ౩౨ ప్రణమ్యాప్సరసస్సర్వాః పురుషైః పరివారితాః, భద్రా సమీపమాగత్య తాశ్చియోమధురం జగుః ౩౩. మదోద్ధతాశ్చ నన్మతుః వేణువీణారవాన్వితాః, కందర్పదర్పకలితాః కథయంత్యః కథామిథః ౩౪. వదంతిస్మ హసంతిస్మ క్షేత్రశయంతి మదాలసాః, తస్యాః పురస్థితాశ్చేత్థం మదాంధాస్సురయోషితః ౩౫. శృంగారచేష్టాశ్చక్రంతా వివిధాశ్చాటుపూర్వకం, ఇంద్రచచోదిత స్త్రీ తపనో నతతాపహ ౩౬. వాయుః కల్హారసురభి ర్వవౌమందంసుఖావహాః, సుధానిధిశ్చ వవృధే మోదయా^౫సురసుందరీ ౩౭. కాలస్సర్వర్తుకుసుమోపేత స్త్రీత్రభభూవహా, ఏవంవిధేమదో ద్వేగమహితే^౬స్మిం స్తపోవనే ౩౮. ఇతస్తతశ్శంఖరారి ద్విశంకో విచచారహా, అతశ్చానంగవివశా శ్చేష్టయంత్యో వరాంగనాః, ౩౯. తానశేకుశ్చియోనేత్రే^౭పుష్పిలయితృ మగతః, ధ్యాయంతీహృదయాజ్ఞేనా శంకరం లోకశంకరం ౪౦. సమాశ్రితార్తిహరణం సుహృదం సర్వదేహినాం, అంగుష్ఠమాత్రపురుషం యువాన మతిసుందరం ౪౧. శుద్ధజాంబూనదప్రక్ష్యం శూలాద్యాయుధధారిణం, క్షిటా^౮ంగదహారాది శోభితం రత్నకుండలం ౪౨. నాలోకయ ధ్యాయనిష్ఠా పురస్తాదప్సరోగణం, సమీక్ష్య తాస్తాందుర్ధ్వా మూచురప్సరసస్తదా ౪౩. లజ్జాకోధన మావిష్టా విఫలాశాః పరస్పరం, కావాహ్యస్తేత్రదుర్బుద్ధిః పూషిణానిక్షిప్తలోచనా ౪౪. ఉపస్థితముపేత్యేమం జనమప్సరసాం స్వయం, సమీపస్థ మసంప్రేక్ష్యసర్వస్య తపసఃఫలం ౪౫ విచింత్యతే కిమధునా^౯ముష్మికం దుర్మనీషయా, దృష్ట్వాముఖాన్యప్సరసాం సహస్రాక్ష శ్శచీవతిః ౪౬. సురాధీశోపి సాఫల్యం సహస్రాక్షాం సమశ్నుతే, యోగాదికాక్రియా స్సర్వేకుర్వం త్యస్తత్రుతేనరాః ౪౭. యచ్ఛంతిధన ధాన్యాని తప్యంతిస్మ తపాంసచ, యా చా^{౧౦}స్మాకంప్రియాలాపా స్సశృణోతిమనో హరా^{౧౧} ౪౮. అచేతనావృథాజీవా సానిరర్థక యావనా, స్తనాశ్లేషం సరోస్మాకం లభతే యస్సుదుర్లభం ౪౯. సధన్యఃపురుషోలోకే గణ్యతే పుణ్యకోవిదైః, విద్యానామార్జనం బాల్యే యావనే విషయైషితా ౫౦. వృద్ధత్వేతపసాం వృత్తి రిత్కుశంతి మనీషిణః, సుకుమారోయువా^{౧౨}త్యంత సుభగో నిక తస్థితః ౫౧. శృంగారిణీనాం

శృంగారస్సందర్శి జనసుందరః, ఏవగంధర్వరాట్ ధీమా నేషవిద్యాధర ప్రభుః ౫౨.
 ఏతాన్వరాసతిక్రమ్య యత్కర్మకురుతేసఖి, తత్తస్యాన్నిష్ఫలమితి ప్రవదంతి మనీషిణః
 ౫౩. కరస్థంరత్నముత్సృజ్య మాధధీ రన్యదిచ్ఛతి, విద్యాధరాశ్చ గంధర్వాః పూజ
 నీయా నృణాంసదా ౫౪. ఇయమస్మాననాదృత్య తిష్ఠత్యత్రసుదుర్మతిః, పూజ్యపూ
 జావిపర్యాస శ్చేయోహంతీత్యశంకిహి ౫౫. తాస్విత్థంజల్పమానాసు సురయో
 పిత్సు సువ్రతా, తపఃకృతరాకారా క్షుద్ధలస్యాత్మజా సతీ ౫౬. నాచింతయత్స
 మస్తాస్తా ఘుష్మంతీరీవ గర్దభీః, ఉపస్థితంతపోవిఘ్నం చింతయామాస భామినీ ౫౭.
 కేనేమాఃప్రేషితాహ్యస్మ త్తపోభంజన కాంక్షయా, అవ్యాజవైరిణాఽకస్మా ల్లోభాః
 పహతచేతసా ౫౮. నిదానంపాపచేష్టానాం పాపీయస్యస్వతప్రియః, అనేకానర్థ
 నార్థాస్తా వ్యక్తముక్తా మనీషిభిః ౫౯. వ్రీడావిజ్ఞానమాస్తిక్యం పారుషం శ్రుతిరు
 న్నతిః, స్త్రీణాంసందర్శనాదేవ మానసశ్యతివైస్వణాం ౬౦. ధైర్యపారంగత
 స్సర్వధర్మశాస్త్ర విశారదః, యోషిద్దర్శనమాత్రేణ ముహ్యతిక్షుభ్యతీస్వయం
 ౬౧. స్త్రీయోహి సరకద్వారం నిర్మితం పరమేష్ఠినా, విటస్త్రీయోహి తత్రాపి ఇహ
 చాముత్ర దుఃఖదాః ౬౨. తస్మాత్తద్దర్శనం పాపం నృణాంకిముతమానినాం, స్త్రీపుం
 విభాగోజగతాం భూత్యై ధాత్రావినిర్మితః ౬౩. తేనప్రవర్తతేలోకః పురుషార్థాత్స
 కేనతు, అజ్ఞానినో నరా ముహ్యంత్యన్యోన్యప్రణయా దిహ ౬౪. పురుషాశ్చస్త్రీ
 యో దృష్ట్వా తాంశ్చదృష్ట్వాచ తాస్తథా, తిత్తీర్షస్తపసా మోహమయం సంసారసా
 గరం ౬౫. నివృత్తవిషయాఽత్రైవస్థితాఽస్మిన్విజనే వనే, విధినాపాదితాశ్చైవాంత
 రాయా స్తపసామమ ౬౬. స్త్రీయస్తపోవిఘ్నకర్త్ర్యః పరిహార్యాఃప్రయత్నతః, తిత్తీర్ష
 ర్షస్తరంఘోరం మహాసంసారసాగరం ౬౭. గృహ్లాతి విషయగ్రాహణామధ్యే యు
 వతి మిత్యుత, తపోభంగభయాదిత్యం చింతయంతీ సతీతదా ౬౮. తూష్ణింస్థితాసా
 సుదతీ సమాధిస్థాబభూవహ, భయాద్ధర్షయితుం తస్యానశేకుస్వఃస్త్రీయ సుతీం
 ౬౯. ఉద్విగ్నమనసస్సర్వాహ్యభవత్ స్వస్థియస్తదా, భగ్నశాఃప్రయయు స్వస్వ
 ర్గం శక్రంప్రాసలు ర్నాదరాత్ ౭౦. నశేక్కుమో వయంతస్యా నిగహంత్యం విచిం
 తయ, ఇతిసత్వా యయుస్సర్వాః స్త్రీయస్స్వంస్వం గృహంద్విజాః ౭౧. అతపన్తన
 సీంద్రస్తు కాగతిః పురతోమమ, ఇతిచింతాకుల శృకోగ్రీ గీష్పతిం శరణంయయా ౭౨.
 * క్షేత్రపాలః * ఇత్థంవిచింత్యమనసా సురనాయకస్తు గురుంసమాగత్య ననామదుఃఖ
 తః, సర్విజ్ఞలోకాఃక్షయితాంగతాఇతి త్రాయస్వలోకా నమరాంశ్చసర్వదా ౭౩.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్యై.

భద్రాదేవ్యాస్తపోవిఘ్నతాయ ఇంద్రప్రేషితదేవస్త్రీణాం

విఫలాశాప్రశంసానామైక తింశోఽధ్యాయః. ౩౧.

* శ్లోకపాలః * భద్రాయాస్తపసోజ్వాలా భవనాని దహత్యుత, తేనభీతా
 స్సురాస్సర్వే సంత్యక్తాఖలకామనాః ౧. అరణ్యం వివిశస్త్యక్త దారపుత్ర గృహ
 దయాః, నతతాప తదాసూర్య శృంధశృంధకరాయతే ౨. పావకశీతలశ్చాభూ
 న్మనాసి వికలానిచ, వినయావనతోజిష్ణుః పప్రచ్ఛ గురుమాదరాత్ ౩. భవిష్య
 ద్వృత్తమఖలంబూహి సమ్యుచ్చార్యచ, త్వదన్యోనాస్తివక్తాస్తా నుద్ధరాశు దియా
 నిధే ౪. తంభిన్నహృదయం శక్ర మువాచాలోచ్య గీష్పతిః, * గురుః * మూఢై
 పీ ర్మఘవన్ దేవకార్యంతు సఫలంభవేత్ ౫. భక్తానాంసంభవే ద్దుఖంహృదయే
 నకదాచన, దుఃఖస్యమోచనం వక్ష్యేభావ్యం కార్యముపస్థితం ౬. కైలాసనిలయం
 గత్వా యాచధ్వం పర్వతాత్మజాం, తయేదంసుకరంభూయా దితిమే నిశ్చితామతిః ౭.
 వినాశివాయాః కృపయా నేతరైశ్శాంతిమేష్యతి, గురోర్వచనమాకర్ణ్య సురై
 ర్యక్తః పురందరః ౮. యయాకైలాసమానంద నిలయం పూర్ణకామదం ౯.
 తస్మిన్విరాసనాసీన ముమయానిహితం శివం, సర్వశఃపరివార్యైనం భూతసంఘా
 న్సహశ్రశః ౧౦. తన్నిదేశకరాహ్యసన్ నానారూపాభయావహః, కేచిన్నీలాచల
 ప్రఖ్యాః కేచిద్విసనిభా స్తథా ౧౧. సంధ్యామేఘనిభాఃకేచిత్ కేచిదాదిత్యవర్చసః,
 కేచిత్కూలాగురునిభాః కేచి దగ్నిశిఖోపమాః ౧౨. కేచిద్దశభుజాహ్యసన్ కేచిదే
 కభుజా స్తథా ౧౩. పాణిదేశశిరాఃకశ్చిత్ తత్రాగ్నివమందిరే, తేహంవర్ణంచ
 రూపంచ వక్తంనామనశకృతే ౧౪. కేచిద్ద్విపముఖా స్తత్ర కేచిదశ్వముఖా స్తథా,
 కేచిత్ఖరాభవదనాః కేచిద్వాఙ్మ్రముఖాస్తథా ౧౫. భూతానాంతత్వరూపాణి
 వక్తంనానాకృతీశ్చవై, నాలం కాలేనమహతా సహస్రవదనోపివా ౧౬. ఏవంవిధైరనే
 కైస్తు భూతసంఘై స్సమావృతం, త్రిపురాంతకరందేవం రజతాద్రినివాసినం ౧౭.
 దదృశుఃపురతోఽత్యంతం సుందరం స్మేరభాషిణం, స్తుతించక్రస్తదాదేవా భక్త్యాగ
 ద్గదయాగిరా ౧౮. పినాకపాణిందేవేశం నతాఃస్మ గిరిజాపతిం, త్రిపురస్యనిహంతా
 రం త్రినేత్రం శూలధారిణం ౧౯. దుష్టకైత్యనిహంతారం కైలాసనిలయం హరం,
 శివంశంకరమీశానం భూతేశం కామరూపిణం ౨౦. ఉగ్రరూపంమహాదేవ మప్రథ
 వ్యందురానదం, నీలకంఠంవిరూపాక్షం సర్వసంహారవిగ్రహం ౨౧. కపిలాక్షంవి
 శాలాక్షం జటాముకుటధారిణం, నతాస్సుచర్మవనసం వయంత్యాం వృషభధ్వజం
 ౨౨. అస్మాన్నాహిస్సరశ్రేష్ఠ త్వామద్యశరణాగతాన్, త్వమేవగతిరస్మాకం దీనా
 నాంపరిపాలక ౨౩. ఇత్యుక్తాంస్తానువాచేదంమందం మధురయాగిరా, * శ్రీశివః *
 కేనప్రాప్తమిదందుఃఖం యుష్మాకం నిర్జరోత్తమాః ౨౪. మదంతికమిహాయాతాః
 కస్తాద్భూతమమాజ్ఞయా, ఇత్యుక్తాశ్చంకరంనత్వాప్రోచస్సర్వేమరాద్విజాః ౨౫.

సర్వజ్ఞ సర్వలోకేశ త్వదధీనం చరాచరం, జానాసి సర్వం మనసా తథాపీర్థం ప్రభాషసే ౨౬. భద్రానామ్నా బ్రాహ్మణీసా త్వాముద్దిశ్యమహామతిః, తపఃకరోతి శ్రీపంపాక్షేతే కాంచనతీరగా ౨౭. తత్తపోజాతవేదోభి ర్వాధితావయమిశ్వర, ప్రాణతాణాథమాయాతా స్త్వామనంతగుణాకరం ౨౮. అస్మాదాహితీలోకేశ శరణాగతవత్సల, ఇత్యుక్తానమరా నూతే శ్రీశివః ప్రహసన్నివ ౨౯. ఆలోచ్యభావి కార్యంచ భద్రాయా ఇష్టసిద్ధిదం, తస్యాః ప్రభావమతులంజ్ఞతం శక్రమయాధునా ౩౦. మమతత్రాభవజ్ఞంబవతేశ్వర ఇతిప్రభా, వృణుయాం తేనరూపేణ క్వచిత్కాలేన తాంభువి ౩౧. తదాభవంతివైలోకా స్సుఖనస్సచరాచరాః, తావత్కాలం నిరీక్ష్యధ్వం యావదాగమనం మమ ౩౨. ఇతిశంభుశ్చినాయాస్తు సమీపే ప్రజగాదహ, దేవాయ థాగతంజగ్ము స్సురంతశ్శాంకరంవచః ౩౩. పార్వతీరోషతామ్రాక్షీప్రాహ శంభుం సమీపగా, *పార్వతీ* భద్రాసామానుషీతస్యాః పాణిగ్రహణకర్మణి ౩౪. మతీస్తవ కథంజాతా కిమాశ్చర్యం పరంతప, త్వంహి దేవవరిష్టశ్చ జగతాం నాయకః ప్రభుః ౩౫. సర్వవంద్యశ్శరణ్యశ్చ సాకథంత్యాముపైవ్యతి, త్వదుక్త్యా సమభూ చ్చిత్రం క్వాసామర్త్యా క్వచప్రభుః ౩౬. కథంసఘటతేసంగోయువయో ర్మర్త్యదేవయోః, అశ్శాత్తరంబూహివిభాకింవంచయసి మామహ ౩౭. గారీవాకశ్యంసమాకర్ల్య శంక రఃప్రాహసుస్మితః *శ్రీశివః* పుంస్త్యేష్ట్రిత్యేవిశేషోవా జాతినామాశ్రమాదయః ౩౮. నకారణం మద్భజనే భక్తిరేవహి కారణం, ప్రాణాదాస్యేసదాదేవి భక్తే భ్యః కిమిహాచ్యతే ౩౯. త్యక్త్యైకైలాసనిలయం భక్తార్థంబహుకామదం, త్యక్త్యైత్వాంస్వప్రియాంముఖ్యాం నాసత్యం మమభాషితం ౪౦. భక్తావవబహిః ప్రాణాః ప్రాయోమే సర్వమంగళే, తస్మాత్సత్యమిదం భద్రా పాణిగ్రహణభాషితం ౪౧. ఇతిశంభోర్వచస్సృత్వా నోవాచ గిరిజాసతీ, అంతర్లహమగాచ్ఛంభో దేవానాం హితకారిణః ౪౨. అచింతయత్తదాదేవీ స్మరంతీభాషితంపునః, కరోమితస్యాస్తపసా విఘ్నమత్యంతదారుణం ౪౩. తపోభంగః ప్రజాయేత యదాభక్తిస్తదైవహి, వినశ్య తి తయాహీనాంశివస్తువ్యతినైవహి ౪౪. మమేష్టాపూరణంభూయా దితిమత్వా తదాంబికా, ప్రాహిణోద్ధూతమస్యావై తపోవిఘ్నార్థ మాదృతా ౪౫. బలేనతాం తపోనిష్ఠాం సంగృహ్య రిభసేనచ, పంపాక్షేత్రం విహాయాశు వింధ్యాదౌస్థాపయా ధునా ౪౬. తేనధ్వస్తాఖల శుభా మర్త్యాభవతి దుఃఖతా, దేవమాతస్తదాప్రాహ జననీం వ్యాకులేంద్రియః ౪౭. *దేవదూతః* తపస్వినీసదా యోగనిష్ఠా నిశ్చలమానసా, కర్తుమస్యాస్తపోవిఘ్నం అనమఢాఃపరాజ్ఞుభాః ౪౮. బభూవు కనుగాచ్ఛర్యే సాప్సరోవనితాస్తదా, మయాసాధయితుంశక్యా యథాభవతి

పార్వతి ౪౯. తముపాయం మమబ్రాహ్మి త్వదాజ్ఞాం ప్రకరోమ్యహం, దేవదూత
వచశ్చుత్వా దేవీతం ప్రత్యభావత ౫౦. * పార్వతీ * మాయయాఛాదయిష్యే
తాం త్వంగృహీత్వాచ సత్వరం, వింధ్యాద్రాస్థాపయాశుత్వం తేననష్టా భవిష్యతి
౫౧. ఇతిగౌర్యావచశ్చుత్వా సమాగ్జ్ఞేత్రముత్తమం, * జ్ఞేత్రపాలః * వాక్యం
స్మరన్నమధియా భవాన్యాఃపంపాపతేః జ్ఞేత్రమథాగమద్భుతం, శ్రీసన్నిధౌజాంబవ
తేశ్వరస్య దదర్శదూత శ్శుభలక్షణాంతాం ౫౨. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్ర్యే
భద్రాయాస్తపోవిఘ్నతాయ పార్వత్యా దేవదూత
ప్రేషణంనామ ద్వాత్రింశోధ్యాయః. ౩౨.

* జ్ఞేత్రపాలః * తపశ్చరంతీం సుదృఢాం మానేనాత్మవినిశ్చయాం, శ్వా
మాంప్రసన్నవదనాం నాసాగ్రన్యస్త లోచనాం ౧. తాందృష్ట్వానవహేమాభాం
భద్రాంభద్రప్రియాంసతీం, విస్మయావిప్రహృద్భూతో మనసీతమచింతయత్ ౨.
క్షేయంకనకవర్ణాంగీ క్వతపోధ్యాననిష్ఠతా, త్యజేదియం కథంధ్యానం నాలోకైక
సుందరీ ౩. తపోఽగ్నినా సర్వలోకాః సందహత్యతిదారుణం, మమేదం గమనంవ్య
ర్థం భవిష్యతి నశంశయః ౪. ఇతిసంచింత్యదూతస్తు గౌరీవాక్య మనుస్మరన్, తాం
గ్రహీతుంసమారేభే స్వబలేన భయాకులః ౫. తత్కాయోత్థాగ్నినా దగ్ధ సర్వాం
గః కంపితోఽభవత్, మూర్ఛామవాపతేజస్వీ పున స్సంజ్ఞామవాప్యచ ౬. గౌరీం
ధ్యాత్వాస్వహృదయే యతవాత్కాయమానసః, పునస్సమీపమేయాదు స్మరంతీ
తద్గతీంతదా ౭. చచ్ఛాదమాయయాగౌరీ భద్రా మున్నిదమానసాం, తదాతత్తప
సోజ్వాలా నబబాధపురస్థితం ౮. దేవదూతంమహాభీతం సమీపస్థంచభూసురాః,
బలాదుద్భృత్య తాందేవీమృతేక్షపథేన వై ౯. జగామవింధ్యశైలేంద్రం యత్స్థ
లంగిరిజేరితం, తత్రసంస్థాప్య తాందేవీం ప్రహృష్టేనాంతరాత్మనా ౧౦. విచచారస
మీపేఽసౌ నిగ్భయేన గిరతదా, క్షుణ్ణాత్సంజ్ఞామవాప్యాసౌ భద్రాహ్యస్త్రీల్యచాక్షిణీ
౧౧. ఇతస్తతోవిలోక్యాథ దదర్శపురతఃస్థితం, దేవదూతంమహాభీతం భిన్న సర్వాంగ
బంధనం ౧౨. అహంకస్మాదిహాయాతా మాంకోవాసయదత్రతు, కుత్రపంపాపురీ
రమ్యా కుత్రకాంచనతీర్థకం ౧౩. కుత్రజాంబవతేశశ్చ ఋషీణామాశ్రమాఃక్వవై,
మమాఽపిభ్రంశితాబుద్ధి స్సప్తప్నీవామతివిభ్రమః ౧౪. కింవారాక్షసమాయావా
దేవకార్య విధాయినీ, సస్వప్నీనమతిభ్రంశో సమాయాచాఽనురైః కృతా ౧౫.

దేవ్యామాయైవనాన్యాయం బాధయే దితరైఃకృతా, సహిష్యేహంమహద్భు
 గార్యాయాః ప్రీతిదంత్యదం ౧౬. ఇతినిశ్చిత్తమనసా ప్రాహదూతం పురఃస్థితం,
 * భద్రా * కోభవాఃకుత్రతేవాసః కేనవాప్రిపితో భృశం ౧౭. నిక్షిప్తాహం
 త్వయాకస్మాద్వదసత్య మిహార్తిద, నోచేద్భస్మికరిష్యామి తపోభంగకరం ఖలం
 ౧౮. స తద్వచనమాకర్ణ్య భయాదాహ మహీసురాః, * దేవదూతః * శ్రోధం
 మాకురు దూతేషు స్వామినిర్దేశకారిషు ౧౯ నాపరాధోస్తి మయ్యంబ కృతోమహా
 దతిక్రమః, పార్వతీప్రామామంబ త్వత్తపోవిఘ్న హేతవే ౨౦. వింధ్యాద్రా
 ణ్ణాపయిత్వా త్వమాగచ్ఛేతిదయాన్వితే, తయోక్తోహంగృహీత్వా త్వమత్రస్థాపి
 తవాసహం ౨౧. గార్వేవప్రేషితశ్చాహం మమదోషోనవిద్యతే, ఇత్యుక్తం
 కుటిలంప్రాహ దేవదూతం రుషాన్వితా ౨౨ * భద్రా * కార్యంవిచార్యబహుశః
 కుర్యాత్ప్రిజ్ఞ స్పదైవహి, తపస్వినీంసమాధిస్థా మనాదృత్యహిదుర్మతే ౨౩. బలా
 దుద్భృత్యచూనీత్వా వింధ్యేసంస్థాస్య గచ్ఛసి, తేనదర్శితం యాహి వర్షాతప
 హిమేషుచ ౨౪. శిలారూపో భవాశుత్వం యస్మాత్త్వం కఠినోసివై, త్వంనీచవద్బలా
 ద్భృత్యా శునేవ హవిరుర్జితం ౨౫ సప్తకల్పావధి త్వంహి శిలాత్వ మనుభూయసే,
 ఇతిశాపాన్వితం తస్యాః వచశ్శ్చ)త్వా సమూర్చితః ౨౬. కంపాయతః పచతోర్వాన్యం
 నిస్సంజ్ఞో మృతికోయథా, క్షణాదుత్థాయసహసా వేషితాంగోబ్రవీదిదం ౨౭.
 నమస్కరోమిమాతస్తే దయయా పరిపాలయ, నాపరాధోఽస్తి మేదేవి శాపోదత్త
 స్త్వయాధునా ౨౮. కఃపాలయతిపాపాణజన్మనః పాపకశ్యలాత్, విశాపందేహిమే
 దేహి యాచేత్వాం భక్తవత్సలే ౨౯. లోకమాతర్నమస్తేస్తు త్వదధీనం చరాచరం,
 కార్యాకార్యావిహీనంమాం త్రాయస్వమహతో భయాత్ ౩౦. త్వత్కృపాదృష్టి
 సుధయా నిపించ విగతత్రపం, రుష్టాయాంత్యయిలోకేశి కఃపాలయతి మాంఖలం
 ౩౧. పాహిపాహిజగన్మాత శ్వాపభీతం నిరాగనం, ఆస్యదుఃఖస్యపారంతునజానే
 లోకసుందరి ౩౨. ఇత్యుక్తాదేవదూతంసా బభాషే కృపయానతీ, * భద్రా *
 యదుక్తమనుభావ్యంత న్నాసత్యం మమభాషితం ౩౩. తథాపివక్ష్యే తచ్ఛాపనిష్కృ
 తించ విదూషక, పంపాభిధానేసుక్షేతే శిలారూపేణ సంస్థితం ౩౪. స్పృశతిత్వాం
 యదాశంభుః పదాముక్తి స్తదాభవేత్, తస్మాచ్ఛసకలానిష్టా స్వరాః సంప్రాప్యసే
 బహూః ౩౫. దేవస్యనికటేస్థానం తవతత్ర భవిష్యతి, ఇత్యుక్తో లోకజనసిం
 నత్వాదూతస్సవిహ్వలః ౩౬. దర్శరోఽభూ న్మహా క్షేత్రేనహాశీతాతపంసదా,
 భద్రా బ్రవీత్తయదిత్థంవై తపసోవిఘ్న కారణం ౩౭. తపఃకరోమిచాత్రైవ తముద్దిశ్య
 మహేశ్వరం, ఇతినిశ్చిత్తమనసా తపశ్చక్రే సుదారుణం ౩౮. పూజాంచక్రర్మహా

త్వానో ఋషయస్సిద్ధచారణాః, ఇంద్రాగ్రయోలోకపాలా వింధ్యాచల నివాసినీం
 ౩౯. స్త్రోత్రే ష్టోడశభిః పూజానిచయై స్సుమనోహరైః, గీతవాదితసంఘైశ్చ సేవాం
 చక్ర రహర్షిశం ౪౦. పూజాంతేప్రార్థనాంచక్ర ర్న త్వాశ్రీచరణాబుజే, *దేవాః*
 త్వమేవగతి రస్మాకం సర్వేష్టార్థప్రదాయినీ ౪౧. దేవిప్రసన్నార్చిహరిప్రసీద త్వత్తే
 జసా వ్యాప్తమిదం సమస్తం, త్వత్పాదపద్మానతమస్త కాన్నో భద్రేఽధునాపాలయ
 సంస్మతేశ్చ ౪౨. ప్రతపితమిదమార్యే త్వత్తపో రోహితాశ్వ ప్రఖరబహులకీలై
 ర్విప్రపం నప్తమాసీత్, రచయసుఖమనంతం త్వత్కృపాదృష్టినర్త రఖిలమఘనిదాఘా
 వీడితంరక్షలోకం ౪౩ *క్షేత్రపాలః* ఇతినిగదితమేషాం దేవతానా మృషీణా
 మఖిలజనశరణ్యా ప్రాహచాకర్ణ్యభద్రా, యఇహశిఖరిసంస్థాం పూజయత్వంతికృష్ణ
 శ్చివఇవసకలార్థా తస్యదాస్యేనదాహం ౪౪. ఇతితేషాంవర్ణా దత్వాభద్రాత్రత
 సితాసనా, తవస్తేపే మహాదేవ పదసంలగ్నమానసా ౪౫. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే పార్వతీప్రేషిత
 దేవదూతస్యశాపప్రదాన పూర్వకం భద్రాయావింధ్యాచలనివాస
 వర్ణనంనామ త్రయస్త్రింశోఽధ్యాయః. ౩౩

క్షేత్రపాలః తతఃకాలేనమహతా శివఃసత్యక్షతాంగతః, భద్రాయాః
 పురతోత్పంత కృపయా శంకరఃసభుః ౧. పినాకీకటాంనాథో వందిత స్సర్వదైవ
 త్రైః, విశాలవక్షా విపులబాహ్వంస లసిత శృభః ౨. పద్మప్రతేక్షణ స్సుభూః
 కపోలమణిదర్పణః, సుకుండలలసత్కర్ణయుగళ స్సుమనోహరః ౩. విశాలపాలవి
 భ్రాజ ద్భసితామలవిగ్రహః, కిరీటాంగద హారాఢ్య స్సర్వలక్షణలక్ష్మితః ౪. లసత్తం
 కణసన్నద్ధ కర స్సర్వాంగసుందరః, ఆతామ్రపాణిపాదాఢ్యః కరుణారసవిగ్రహః
 ౫. తిలోకపావనీ గంగా ముద్భృత శ్శశిశేఖరః, తరుణాదిత్యవత్తేజో భాసమానః
 పరాత్పరః ౬. సులలాటజ్వలన్నేత్ర నిసూహితతటిత్పిభః, దృష్ట్యాతాం నవహే
 మాభాం సాంద్రస్నిగ్ధపయోధరాం ౭. శ్యామాంప్రసన్నవదనాం, తేజోరూప
 మివాపరం, సునాసాంసుభగాంసుభూం భక్తిపూర్ణాం వరాననాం ౮. ప్రోవాచ
 మఘరాంనాణీం భక్తానామిష్టదాయినీం, *శివః* లలనేబూహ్యభీష్టంతే ప్రయ
 చ్ఛామి తివాఘనా ౯. మాందృష్ట్యా కింవరారోహే లజ్జసే నమితాననా, ఇతిబ్రు
 వంతిమీశానం నిమీల్య పురతోక్షిణీ ౧౦. దదృశేశంకరం సర్వవశంకర మనా
 మయం, సుకుమారం సువదనం యువానమతిసుందరం ౧౧ మందస్మితప్రభాజాల

తిరస్కృతసుచంద్రికం, కుండకుట్టలదంతాళి మంబుజానన మీశ్వరం ౧౨. జ్ఞానిభి
 శ్చింత్యతేతేజో యత్సత్యంయదుపాస్యతే, తదేవరూప మవ్యక్తం సకలానందదా
 యకం ౧౩. తదేవపురతోద్భవ్త్వా భద్రాప్రోవాచ నమ్రోః, * భద్రా * యది
 తుష్టోఽసిమేదేహీ వరానిష్ఠార్థదాయకా ౧౪. పతిర్మేభవక్త్రేలాసే నివాస జగదీశ్వర,
 త్వాముద్దిశ్యబహునబౌ నిహావాసంప్రకల్ప్యచ ౧౫. తపఃకృతంమయాశంభో
 త్వత్సేవార్థంఽరాత్పర, భక్తేష్టదాయీ శ్రీకంఠమాకురుష్వాత్ర సంశయం ౧౬.
 ఇతిభద్రాప్రవచశ్చత్వా ప్రోవాచభగవాన్ హరః, * శంకరః * లలనేసంశయో
 నాస్తి త్వయికారుణ్యమావహా ౧౭. ప్రత్యక్షమభవం భద్రే వృణేత్వాం హి తప
 స్వినీం, తథాపివక్ష్యేమద్వాక్యం రహస్యం శృణుభామిని ౧౮. త్వత్ప్రణీగహణం
 కుర్యా మహంయదిశుభాననే, తదామేకలహూభూయా త్పార్వత్యాశ్శుభదర్శనే
 ౧౯. తస్మాత్తాంతపసాభక్త్యా తోషయాశు శుభోదయే, యదాప్రిసన్నాభవతి
 యాచస్వేదంతపేష్పితం ౨౦. తదాభవతితేజోఽభీష్టసిద్ధి స్సర్వసుఖావహా, పార్వత్యా
 సహితాసద్భిః కాంచనే తీర్థరాజకే, స్నానంకురుష్వ తేనైవధూతపాపా భవిష్యసి
 ౨౧. తదాత్వాంతపసాశుద్ధాం వృణోమి సురపూజితాం, అహంజాంబవతేశాఖ్యః
 పంపాక్షేతే సునిర్మలే ౨౨. ఇత్యుక్త్వాంతర్దధేశంభుః ప్రసన్నవదనోహరః, శంకర
 స్యవచశ్చుత్వా తపఃకర్తుంసమారభత్ ౨౩, పార్వతీలోకజననీం మహదానంద
 దాంప్రతి, సాదేవీతపసాతుష్టా ప్రత్యక్షమభవత్పురః ౨౪. తాందృష్ట్వావపహేమా
 భాం భద్రా ప్రోవాచభక్తితః, శివాజ్ఞయాశివానంత్యా యయాచేపరమేశ్వరీం ౨౫.
 త్వత్కృపాలోకనేనైవ సూయతే సచాచరం, త్వయైవరక్ష్యతేదేవి త్వయినత్వం
 ప్రతిష్ఠితం ౨౬. త్వత్సమీపేకృతాపూర్వం ప్రతిజ్ఞా యా మయాధునా, తాం
 పాలయమహాదేవి పతింకురు సదాశివం ౨౭. త్వదాజ్ఞాయామమాభీష్టం భవత్యేవ నసం
 శయః, కృపాంకురుమహాప్రాజ్ఞే దోషంమార్జయ హృద్గతం ౨౮. త్వద్భూత్యాం
 త్వత్పరాధీనాం మాంపాహికరుణానిధే, ఇతిస్తువంతీం సతతం ప్రార్థయంతీంపునఃపునః
 ౨౯. నిర్దోషాం యోగనిరతాం నిరహంకారిణీంవరాం, శాంతాంశర్వమనఃకాం
 తాం అర్థయంతీం శివంపతిం ౩౦. ఆనందదాయినీంధీరాం ధీరాణామపి ధైర్యదాం,
 నిశ్చలాం తపసఃపారంగతాం గీతానుగామినీం ౩౧. తేజసావ్రతపంతీంచ మూర్తాండ
 మివభాసురాం, తాందృష్ట్వాగిరిజాప్రాహ సమాగత్య తదంతికం ౩౨. * పార్వతీ*
 త్యజశోకంమహాదేవి త్వద్భూత్యాతోషితా స్యుహం, పరీక్షాంతేహ్యకరవం త్వద్గుణా
 నవలోక్యచ ౩౩. మాకురుష్వాత్రసందేహం పతిర్భవతి శంకరః, మత్సమాభవభూ
 లోకే యశస్తే వర్ధతాంసదా ౩౪. ఇత్యుక్తాగిరిజామూచే భద్రాప్రిసముఖ తదా,

* భద్రా * కథంవృజేమహాదేవం త్వాంవినాలోకసుందరి ౩౫. తమేవఘటయా శుభ్రం పరేశ కృపయాన్వితా, నమాంత్యజేర్జగన్నాథే త్వద్ధ్యాననిరతాంశివే ౩౬. ఇత్యుక్తాస్త్వపియాంభద్రా మూచేసాపార్వతీతదా, * పార్వతీ * ధైర్యమాలంబ్య తిష్ఠత్వం క్వచిత్కాలేత్ర సుందరి ౩౭ సశంకరాఽఽగమిష్యేహం త్వస్సమీపం ముదాన్వితా, వివాహంయువయోఃకృత్వా పశ్యామ్యుత్సవ మాదరాత్ ౩౮. ఇత్యుక్తాంతర్దధేగౌరీ భద్రాయాః పురతస్తదా, కైలాసనిలయేశంభం ప్రోవాచ రహసి ప్రియా ౩౯. * పార్వతీ * మద్వాక్యాత్కురుకల్యాణం భద్రాయాముక్తి హేతవే, బహుకాలం తపఃకృత్వాత్వాముద్దిశ్య వరాంగనా రం. ప్రాప్తాసాబహు శాయాసం కురుతన్మానసేస్థితం, అవిలంబంయథాభాయా త్తథాఽఽలోచయ శంకర రం. ఇతిగౌర్యావచస్సృత్వా ప్రహసన్ ప్రత్యభావత, * శంకరః * క్వమర్త్యై సాతపసమా కథంసంఘటతేఽ నఘే ర౧. త్వయోక్తంపూర్వమేవాసా మర్త్యై దోషగుణాన్వితా, ఇదానీంతుగుణాభ్యాసా భవిష్యతికథంశివే ర౩. తద్బ్రూహ్యహం విశ్వసిమి త్వయోక్తం లోకసుందరి, * పార్వతీ * సామాయా తామసీపూర్వా విషయానుగతాసదా ర౪. ఇదానీంన్దితాశేషగుణ కర్మాఘసంతతిః, శుద్ధా పరా మత్సమాచ తపభోగావహాశుభా ర౫. అస్తివింధ్యాచలేరమ్యే నిర్జనే సంగవర్జితా, ఇత్యుక్తాస్త్వసతీంప్రాహ శంభు ర్విస్మితమానసః ర౬. సత్యముక్తత్వయాదేవి వివాహంప్రకరోమ్యహం, త్వదాజ్ఞయామహాదేవి కించిద్వత్స్యే రహఃఽరం ర౭. తాముద్భృత్యస్వతపసా కాంచనాభ్యేనరస్తపే, పునర్జాంబవతేశాభ్యే తత్రైవస్థానయ సియే ర౮. స్నానంకురు తయాసార్థం తేనశుద్ధా భవిష్యతి, వివాహకార్యంవిధినా ప్రకరోమి తతశ్శివే ర౯. * తేత్రపాలః * ఇత్యుక్తాశంభునానుభూి స్సమాగత్య తదంతికం, స్వకలాంతత్రసంస్థాప్య వింధ్యాద్రా తత్రతుష్టయే ౧౦. శంభోర్వాక్యా ద్ధిమగిరిసుతాతీవమాగత్య భద్రాంధ్యానోన్నిద్రాం హృదికరతలస్యస్తముద్రాం నిరీక్ష్య, వింధ్యాద్రేస్సానిరగమదతః కాంచనంతత్సమేతా దత్వాస్వాంశం యమదిశిముదా స్థాపయామాస భద్రాం ౧౧. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంసామాహాశ్రేష్ఠ భద్రాదేవ్యై

పార్వత్యావరదానపూర్వకం పునఃపంపాక్షేత్రానయనం నామ

చతుశ్రింశోఽధ్యాయః. ౩౪.

* క్షేత్రపాలః * తచ్చుత్పాదశంకరఃప్రాగా త్తతోజాంబవతేశ్వరం, తదా
తుష్టావగిరిజా వివాహార్థం సదాశివం ౧. తపసాతోషయిత్వాత్వాం స్థితాభద్రాసర
స్తటే, తాముద్వోధుం ప్రయత్నంహి కరుశీఘ్రం మమాగ్రతః ౨. పార్వత్యాస
హితశ్శంభు స్సుముహూర్తే సులక్షణే, సమాగత్యగిరింప్రాహ గిరిజాంప్రీతమానసః ౩.
భద్రాముద్భృత్య సమాసా కాంచనాభ్యసరస్తటే ౪. పూర్వమేవస్థాపయిత్వా తాం
క్షుసి సదానఖే, గచ్ఛాచ స్తస్యనికట మావాంసత్వర మద్యవై ౫. ఇత్కుక్త్వా
ప్రయయా శంభుశ్శివయాసహితఃప్రభుః, భక్తాభీష్టప్రదోదేవ స్సర్వత్ర విచచారసః ౬.
శిలాత్వమోచనార్థంవై దేవదూతం సమీపతః, శీతోష్ణద్వంద్వసహనం సదాశంకర
మానసం ౭ పదా పస్పర్శభగవాన్ శరణాగతవత్సలః, తదైవధూతపాపస్సన్
పూర్వవ త్సంస్థితఃపురః ౮. సదదర్శమహాదేవం సదాశివ మనామయం, శరణాగత
సంత్రాణం పురాణపురుషోత్తమం ౯. అవ్యాజకరుణామూర్తి మాద్యంతరహితం
వరం, సాష్టాంగప్రణీత్యాగ్రే భక్త్యాతుష్టావ శంకరం ౧౦. * దేవదూతః *
నిటిలాక్షనమోస్తుతేఽనిశం స్మరతామూర్తిహర ప్రసీదమే, చరణాంబుజదర్శనేనవై
పరిపూతోఽస్మి శిలాతనోరహం ౧౧. తపపాదరజఃకణాశయా విధిముఖ్యా స్సుఖినో
ఽభవన్సురాః, పరిపాలయమాం కృపానిధే తపమూర్తే శ్శతశోనమోస్తుతే ౧౨.
శరణాగతవత్సల త్వయా పరిపూతః పరమాఘసంచయాత్, కరుణాంకిమువచ్చి
మాద్యశాన్ భవలగ్నా నవసీశనత్వరం ౧౩. సచరాచరలోకసంచయం స్వతనో
దేవ విభర్తి లీలయా, పరమేశ్వరతేవిరాట్నో ర్నహివత్తుం మహాదద్భుతంక్షమాః
౧౪. హర బిల్వదళేనతోషిత స్సకలంతస్య సుఖంహిదాస్యసి, కిముతాహరహ
ర్భజంతియే భువితేమాం సుకృతంకథంబ్రువే ౧౫. పరచారపరాపవాదజం పరిహర్తుంత
దఘం సమాగతః, వరదాభయశూల పాణిభిర్వరదోమే భవజన్మజన్మని ౧౬. మన
సావచనాకరోమ్యహం స్మరణం వందనమీశసంతతం, ప్రణతార్తిహరప్రసీదమే త్వద
ధీనే శరణాగతేమయి ౧౭. క్షిమికిటశిలాదియోనిజే ష్షకభక్తేషు దయాచతేశివ,
స్తోత్రేణానేన సంతుష్టో దేవదూతమధాబ్రవీత్, కిమిచ్ఛసివరాధాదాస్యే వరదోఽహం
సమాగతః ౧౮. త్వదభీష్టంబ్రాహ్మీసర్వం యత్తేమనసివర్తతే, దేవదూతస్తదా
ప్రాహ శంకరంప్రియభాషిణం ౧౯. * దేవదూతః * అనుభూతోఽస్మిభగవాన్
శిలాత్వం బహువత్సరం, త్వత్పదా పావితశ్చాస్మి యాచేత్వాం త్వద్వదంశుభం ౨౦.
సంతుమేత్రిపద శ్శర్వభక్తానా మిష్టదాయక, త్వత్సేవాంప్రకరోమీశ నికటేతవ
సంతతం ౨౧. ఇదమేవవరందేహీ నయాచేఽన్యం వరంవిభో, * క్షేత్రపాలః *

దదాతుష్ట శ్శివస్తస్య వరంతేనోక్తమిష్టదం ౨౨. త్రిపదాభ్యంగినామ్నూనసా సేనార్థం
శ్రీశివస్యతు, స్థితోఽభూద్భక్తి నమాంగో మృదంగాదీ సముద్వహా ౨౩ నాట్యో
త్సవేషుశ్రీశంభోః ప్రియంకుర్వ స్నహర్షితం, కైలాసాశాసనదాన దాదువాస
హరభక్తితః ౨౪.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే దేవదూతస్య

శ్రీశివానుగ్రహేణ భృంగితప్రాప్తిర్నామ పంచత్రింశోఽధ్యాయః. ౩౫

* శ్లోతపాలః * తతోదేవాస్సగంధర్వా సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః, జగ్గుర్వృత్తి
స్థితా భద్రా వివాహార్థం శివస్యవై ౧ బ్రహ్మదయోలోకపాలా శ్చతురంగబలా
న్వితాః, భగీమృదంగపణవ డక్కాగోముఖ రుర్పురైః ౨ తూన్యస్యనైః పూర
యంతః కకుభఃపరమోత్సవాః, జగుర్గంధర్వసతయో నన్యతు శ్చాస్పరోగణాః ౩.
పుష్పవృష్టిఃపపాతోచ్చైర్దేవనారీ కరచ్యుతా, గీతవాదిత్రవిచయై ర్వంశిచూగధ
గాయకైః ౪. తదద్భుతమభూత్తత్ర దేవానామపి పశ్యతాం, ఉపాయనానిసంగృహ్య
వస్త్రాలంకారభూషణైః ౫. ఫలపుష్పాక్షతాదీంశ్చ వివాహార్థ ముచూషతేః, పరస్పరం
భాషయంతః కథయంతః కథాంశుభాం ౬. శివస్యచరితం దివ్యం పుణ్యదం కీర్తినర్థనం,
సదారాస్సహపుత్రాశ్చ సబాంధవసుహృజ్ఞనాః ౭. శిష్యప్రహ్యాభియుతా మున
యశ్శాంతమానసాః, శ్లోతంజూబవతేశస్య సమాజగ్గుర్ముదాన్వితాః ౮. యత్ర
స్థితో మహాదేవో యత్ర భక్తాస్థితాసతీ, తందృష్త్వాదైవతంసంఘం ససుహృజ్ఞన
బాంధవం ౯. బ్రహ్మదీంశ్చ మహేంద్రాది లోకపాలాంశ్చ భూరిశః, భైరవాః
శ్లోతపాలాశ్చ పురోగత్వాఽఽదరేణతు ౧౦. ఆననాదీప్రకల్ప్యాగ్రే తేమాంభక్తి
పురస్సరాః, ఆనయామాసు రుత్సాహ ద్విగుణీకృతతేజసః ౧౧. దృష్త్వాజూబవ
తేశంచ పార్వత్యాసహితం శివం, ప్రణేము స్సహసాభూమా సాష్టాంగంసంభ్రమా
ద్విజాః ౧౨. శివాజ్ఞయాహోపవిష్టా దివ్యసుందరవిగ్రహాః, బ్రహ్మప్రోవాచ దేవేషు
భక్త్యాశ్రీశంకరంతదా ౧౩. భద్రాముద్వహసద్వృత్తా మనస్యమనసంతీం, ప్రార్థ
యంతీంచతే దివ్యచరణం శరణైఃపిణీం ౧౪. సుముహూర్త మభూదద్య వివాహార్థం
సురాధిప, సత్వరంయత్నమాస్థాయ కార్యంసాధయ సువ్రత ౧౫. బ్రహ్మణోవ
చనంశ్రుత్వా శివఃప్రోవాచ సస్మితం, శ్రవ్యాదబాధితాంకన్యాం కశ్మలాంమానుషీం
సతీం ౧౬. ఉద్వహేయంకథంకన్యాం యుష్మాకం కీదృశంసుఖం, అపవాదఃప్రజా
యేత నీత్థిన్నానాం మహాత్మనాం ౧౭. సంశయోమే మహాకౌజాలః కింకరోమి పితా

మహా, శివస్యవచనంశ్చ త్వా ధాతాప్రోవాచ సత్వరం ౧౮. సర్వజ్ఞోఽసిదయా
సాంద్ర వచ్చ్యహంకిం తవాగ్రతః, త్వదధీనంజగత్సర్వం త్వంవినా నహికించన
౧౯. భక్తానా హి హితార్థాయ ప్రసన్నోహ్యధునాభవ, తపోధ్వస్తాఘజాలాసా
తస్యాంనాస్త్యేనసౌచయః ౨౦. కోఽపవాదో భవేద్దేవ తవలోకైకనాయక,
త్రాత్రుమర్హసిలోకాంశ్చ దేవానస్త్మాంశ్చ శంకర ౨౧. ఇతితస్యవచస్సృత్వా
శంకరః కరుణాకరః, ప్రాగ్తాత్కంచనతీర్థస్య నికటం సుమనోహరం ౨౨. సాద
దర్శవిరూపాక్షః యువాన మతిసుందరం, శంభుంజాంబవతేశానం ప్రసన్నవదనం
శుభం ౨౩ సత్వాప్రోవాచమధురాం వాణీం హర్షాశ్రులోచనా, * భద్రా *
త్వత్క్రూపాలేశసిద్ధర్థం బహుకాలం తపఃకృతం ౨౪. భక్తవత్సలతాం ప్రాప్యభర్తా
భవ మహేశ్వర, పార్వత్యాశ్చాజ్ఞయా శాపో హ్యనుభూతోమయాశివ ౨౫.
ఇదాసంతపసాయుష్మాక్ సంతోష్య పురతఃస్థితా, పాణింగృహాణవిధినా సర్వదేవ
నమస్కృత ౨౬. శ్రుత్వావాక్యం కన్యకాయాః ప్రాహకాలోచితం హరః, త్వదధీ
ష్టంపూరయితుం సంశయోనాస్తి కశ్చన ౨౭. తథాపిరాక్షసేనత్వం బాధితా బహు
వత్సర, తస్మాదశుద్ధా భద్రేత్వం మమభోగ్యా కథంభవేః ౨౮. అయమేవకలం
కోహి వర్తతే త్వయిసుందరి, నోచేద్వివాహవిధినా స్వీకరిష్యే నసంశయః ౨౯.
ఇత్యాకర్ణ్యవచశ్శంభోః పాదయోః పతితాతదా, యయాచేదీశమనసా ప్రాణం
స్వత్వే తవాగ్రతః ౩౦ త్వద్ధ్యాసనిరతా శుద్ధా మయిదోషో నవిద్యతే, తస్మాదీన
జవస్సృత్వా పునఃప్రోవాచ శంకరః ౩౧. * శ్రీశివః * అత్రైవకాంచనే తీర్థే
న్నానంతురు శివాయుతా, తేనశుద్ధాసమాదేవ్యా భవిష్యసి నసంశయః ౩౨.
తదాపాణింగ్రహీష్యేఽహం వివాహవిధినాంగనే, ఇత్యుక్తా సశివాభద్రా కాంచనే
తీర్థవాజకే ౩౩. స్నానంచకారవిధినా దేవానాంపశ్యతాం పురః, స్నానాత్కంచ
నవర్ణాభా దివ్యసుందరవిగ్రహ ౩౪. శివధ్యానైకనిరతా సమాయాతా జలాంత
రాత్, పార్వత్యాసంమితానూపే తత్సమావరవర్ణినీ ౩౫. ముముహూర్షేవనిచయా
స్తాంశ్చప్త్యేశంకరప్రియాం, ఇయంత్రైలోక్యజననీ వశీకృతదిగంతరా ౩౬. అనయా
తారితాస్సర్వే కలిజా స్తరకార్ణవాత్, ఇతిసంభాషమాణా స్తే ముదమాపు స్తదీ
క్షణాత్ ౩౭. భద్రాంగృహీత్వాశర్వాణీ ప్రోవాచ శివసన్నిధౌ, * పార్వతీ *
ఏషామదాజ్ఞయా దుఃఖమనుభూతా త్వదాప్తయే ౩౮. భద్రాసావాగతా పాణిం
త్వంగృహాణ విధానతః, ఇతీరితోఽంబయా శంభు రంగీచక్రే సతీంశుభాం ౩౯

—♦ శ్రీభద్రాజాంబవతేశ్వరయోః పాణిగ్రహణ ఘట్టః. ♦—

తదాబ్రహ్మాదయస్సర్వే సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః, భద్రాంజాంబవతేశానం
నత్వాగారీం ముదాన్వితాః ౪౦. ప్రార్థయామాసురఖిలా వివాహార్థే శివప్రతి,
బహుభాషార్థితో దేవైరంగీచక్రే తతోవిభుః ౪౧. తదానీదేవనితాః పార్వ
త్యాశ్చ తయాముదా, కారయిత్వాసుగంధాధ్య మభ్యంగ ముభయోస్తదా ౪౨.
అలంచక్రవర్తరారోహ దివ్యవస్త్రవిభూషణైః, శంభురత్నమయేపీతే సంనివేశ్య తదం
తికే ౪౩. భద్రాంసంస్థాప్య పురతో మంగళద్రవ్యసంచయాన్, నిక్షిప్యగీతవాదిత్ర
నిస్వనేన మహీసురాః ౪౪. మంగళాష్టక ముచ్చార్య లాజాన్ మంత్రైరవాకిరన్,
తదాశిషోగృహీత్వాగ్రే శంకరః కరుణాకరః ౪౫. వేదైర్యుతో ముదాయుక్త శ్శుభ
లగ్నే సుతారకే, పాణింజగ్రాహ కన్యాయాఃభద్రాయా స్సఫలాక్షతం ౪౬.
దేవదుందుభ యోనేదుః పుష్పవృష్టిశ్చ ఖాచ్ఛుతా, కంఠేబబంధభద్రాయా మాం
గశ్యం శ్రీకరంశివః ౪౭. సుముహూర్తే సముత్పన్నే సర్వదేవైర్నమస్కృతః,
ఉత్సవం పరమంచక్రః బ్రహ్మిద్యావీతకల్మషాః ౪౮. వస్త్రాన్నాద్యై ర్భూషణైశ్చ
బ్రాహ్మణానఖిలాంస్తదా, తోషయామాసు రమరా స్తస్మిన్ నెవాహికేశుభే ౪౯.
వైవాహికంప్రవర్త్యైతం ప్రభు ర్జాంబవతేశ్వరః, వివాసమకరోత్తస్మిన్ దేవప్రార్థన
యా ముదా ౫౦. భద్రాదేవ్యా వీరనామ గణపేన సమన్వితః, ఆగాయాన్ దేవ
గంధర్వాననృతు శ్చాపుసరోగణాః ౫౧. గృహీత్వాశంకరస్యాజ్ఞాం దేవా బ్రహ్మ
పురోగమాః, స్వంస్వంధామ యయుస్సర్వే మహదానందనిర్భరాః ౫౨. యతో
జాంబవతఃక్షేత్రే దేవప్రార్థనయా విభుః, వసతింకృతవానత్ర భద్రయా సహితశ్శివః
౫౩. తస్మాజ్జాంబవత క్షేత్రమితి లోకేషుగీయతే, య శ్శంకరస్యచరితం శుభదం
శృణోతి భుక్త్యేహభోగమఖిలంపరమంప్రయాతి, భస్యస్సవీవ పరమస్సచధర్మవక్తా
ముక్తస్సవీవ పురుషో భువిజన్మలాభః ౫౪.

*

*

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే భద్రా

జాంబవతేశ్వరవివాహవర్ణనం నామషట్త్రింశోఽధ్యాయః. ౩౬.

* శ్రీసూతః * క్షేత్రయాత్రాం తదాకృత్వా ముదాసప్తర్ష యోఽ మలాః,
నత్వాజాంబవతేశానం భద్రాంజాంబవతీం శుభాం ౧. యయుస్తేశంకరక్షేత్రం
పైర్వత్యాం సువిరాజతం, స్మరతాం సర్వపాపఘ్నం భుక్తిముక్తిఫలప్రదం ౨.
కోధనామ్నా పాలితం తక్షేత్రపాలేన సంతతం, శూరనామకవిఘ్నేశః శౌర్యోదా

ర్యఫలప్రదః 3. కల్యాణదాయినీశక్తిః కాళీనామ్నీ సవాహనా, పాలయంతిశివ
 క్షేత్రం సదా సంతుష్టమానసాః ౪. తక్షేత్రమగమక విపాః క్షేత్రపాలసమన్వితాః,
 దృష్ట్వా తే శంకరక్షేత్రం ముదాప్రొచుర్మునిశ్వరాః ౫. *ముషయః* శంకరక్షేత్రనా
 మాఽస్య కథమాసీ ద్వదాధునా, రహస్యంపావనం పుణ్యం గోపితం సర్వముక్తి
 దం ౬. తేషాంవచనమాకర్ణ్య క్షేత్రపాల స్తదాబ్రవీత్, సాధుపుష్టం మహాభాగాః
 శంకరస్యకథామృతం ౭. రహస్యమపి వక్ష్యామి యుష్మాకం ముక్తిసిద్ధయే, గంధర్వ
 స్సుమహానాసీత్ గానవిద్యా విశారదః ౮. భద్రనేన ఇతి భ్యాత స్తస్యాసన్మన్య
 కాశ్శనం, పుత్రాశ్చ దశసంఖ్యాకా శ్చాభిషక్ గానలోలుపాః ౯. తతోజాతా
 స్సుపౌత్రాశ్చ పాత్ర్యః కమలలోచనాః, సుశీలస్యసుశీలా భూ త్సుస్వరాస్వరవే
 దినః ౧౦. సుతారాచంద్రకాంతస్య చంద్రికా సుభగస్యచ, శోభంతేచ మిథస్తాశ్చ
 భగిన్యథవసర్వదా ౧౧. ఉద్భిన్నకుచపద్మిన్యః పద్మిన్యథవమాధవే, ఉన్మీలద్యావనైః
 కాంతా వల్లర్యథవ పల్లవైః ౧౨. హేమగౌరాశ్చ హేమాభాః హేమాలంకార
 భూషితాః, స్వరగామీమావలీభాశ్చ దివ్యరాగ సమన్వితాః ౧౩. తాశ్చ గానవి
 దేషు వల్లకీవేణుపాదనే, మృదంగవాదనే గీతే లాస్యమార్గలయేషుచ ౧౪. విచిత్ర
 నాట్యరచనే సకలాను విశారదాః, కాతుకాదేకదా పంచ మిలిత్యామాసి మాధవే,
 మల్లీమందారపుష్పాణివిచిన్వంత్యో వనాద్వనం ౧౫. గౌరీ సమారాధయితుం
 వరాంగనాః కదాచిదచ్ఛరసోవరంయయుః, హేమాంబుజాని ప్రవరాణితాః
 పునః తస్మాదుపాదాయ వరోత్పలానిచ ౧౬. వైదూర్యశుద్ధస్ఫటిక ప్రకృటిమేన్నా
 త్వా సరస్యంబరిమాశుభ్యత్వా, మానేనచ స్థండిల పిండికామయీం సునైకతాం
 హైమవతీంవినిర్మయః ౧౭. ఆవాహ్యతాం కుంకుమపంకచంద్రనై రభ్యర్చ్యగౌరీం
 వరపంకజాదిభిః, దివ్యోపచారైశ్చ సుభక్తిభావితా లాస్యప్రయోగై ర్మన్మతుః
 కుమారికాః ౧౮. గాంధర్వమాశ్రిత్య పరస్పరంతతో గీతంసుతారధ్వనిభి స్సుమూ
 ర్చితం, ఏణీదృశస్తాః ప్రజగుః కలాక్షరం చారుప్రబంధం గతిభిశ్చనుస్వరం ౧౯.
 తద్రమ్యతీరే సురచిత్తహర్షదే కన్యాస్వలం నిర్భరచిత్తవృత్తిషు, అచ్ఛోదతీర్థప్రవరే
 తదాగతః స్నాతుంమునే ర్వేదనిధేస్సుతోగ్నిపః ౨౦. పూర్ణేందు బింబాననశోభ
 మానః పయోజపత్రాయతలోచనో యువా, విస్తీర్ణవక్షాస్సుభుజోఽధనుందరః
 కామచ్ఛవిఃకామఇవాపరోహిసః ౨౧. సబ్రహ్మచారీ సుశిఖోవిరాజతే దిండేనయుక్తో
 ధనుషేవమస్మధః, ఏణాజనప్రవరణాక్షసూత్రధృక్ కాపీనహంజీకటిసూత్రమేఖలః
 ౨౨. తందృష్ట్వాభ్రాహ్మణం బాలా స్సుందరంసరసీతటే, జహర్ముకాతుకావిష్టాః
 కోఽయం నోసయనాతిథిః ౨౩. ఇతినంత్యక్తగీతా స్తా స్తస్యాలోకనలాలసాః, హరి

నోయిలుబ్ధకేనేవ విధాఃకామన సాయతైః ౨౪. పశ్యవశ్యేతి జల్పంతోయ ముగ్ధాఃపంచ
సంభ్రమం, తస్మిన్వివేచనో యూనికామదే విభ్రమంయాయః ౨౫. పునఃపునస్త
మభ్యర్చ్య రమ్యైర్నయన పంకజైః, పశ్చాద్విచారయామానుః కన్యాకామవిమో
హితాః ౨౬ యద్యయంకామదేవ స్వాత్ రతిహీనః కథంభవేత్, అబాలా
స్విదశ్వినాజేవా తోదేవాయుగ్మచారిణా ౨౭. గంధర్వఃకిన్నరో వాఽథ సిద్ధోవా
కామరూపధృక్, ఋషిపుత్రోభవకశ్చిత్ కశ్చిద్వా మానవోత్తమః ౨౮. అథ
వాకశ్చిదేవాయం ధాత్రా సృష్టో హినఃకృతే, యథాభాగ్యవతామర్థే నిధానం
పూర్వకర్మభిః ౨౯. తథాస్థాకంకుమారీణాం గార్యానీతో ద్విజోత్తమః, శృత్యా
తద్యచనం తాసాంకృత్యా మాధ్యాహ్నికీం క్రియాం ౩౦. అలోచ్య మానసేపాపి
విఘ్నోపష ఉపస్థితః, సమీపేనంచరివ్యంతి స్త్రియశ్చాప్సరసా యథా ౩౧. బ్రహ్మ
విష్ణుగిరిశాదయస్సరాఃయేఽపి సిద్ధమునయఃపురాతనాః, తేపియోగబలినో విమోహి
తా లీలయా తదబలాభిరద్భుతం ౩౨. యోషితాంనయనతీక్ష్ణసాయతై ర్భూలతా
సుదృఢచాపనిర్గతైః, ధన్వినామకరకేతునా హతః కప్యనోపతతి హామనోమృగః ౩౩.
తావదేవ నయధీర్విరాజతే తావదేవ జనతాభయం భవేత్, తావదేవదృఢ
చిత్తతా భృశం తావదేవగణనాకులస్యచ ౩౪. యావదేవ పనితేక్షణాశ్చవై ర్మాద్యతి
మ్రుత మదై ర్నపూరుషః, మోదయంతిమదయంతి రాగిణో యోషితస్సులలితై
ర్విలాసకైః ౩౫. వంచయంతి మదయంతిమామిమా ధర్మరక్షణపరై ర్హితైర్గుణైః,
మాంసరక్తమలమూత్రపూరితే యోషితాం వపుషినిర్గుణేధమే ౩౬. కామినస్తు
పరికల్ప్యచారుతాం హారమంతి సువిమూఢచేతనః! యావదత్రహిసమీపగా ఇమా
స్తావదాత్మనిలయం వ్రజామ్యహం ౩౭. సమీపంతస్యయావత్తా గచ్ఛంతి స వర
స్త్రియః, శాంభవేనప్రభావేన తావదంతర్దధే ద్విజః ౩౮. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే గంధర్వకన్యకా
దర్శనాదగ్నిషఙ్ముషేరంతర్ధానం నామసప్తత్రింశోఽధ్యాయః. ౩౭.

* సప్తర్షయః * కథంచక్రుఃకన్యకాస్తాః కామారూప్తదనంతరం, సోఽపికుత్ర
గతస్తత్ర తాసాంవృత్తం వదామనా ౧. * క్షేత్రపాలః * అగ్నిపరిత్యగేహంచ
సంప్రాప్తస్తపసా తదా, తస్యయోగబలా జ్ఞాతం ద్విజస్యాదర్శనంతదా ౨.
దృష్త్వాతదద్భుతం కర్మశాంభవం బ్రహ్మచారిణః, విత్రస్తమానసాబాలాః కురర్య
ఇవ కాతరాః ౩. శుభ్రాఞ్శనయనా మృగశ్యందదృశు స్తాడిశోదశ, ఇంద్రజాలం
స్ఫుటంచేత్తి యోగజ్ఞానాతి పూరుషో ౪. దృష్టోవ్యదృష్టరూపోఽభూ దిత్యాయశ్చ

పరస్పరం, తప్తంచహృదయంతాసాం తస్యైవవిరహాగ్నినా ౫. త్యక్తైర్దండచాలికిం
విద్యాం కాంతసాక్షాదభవ స్వయం, త్వద్దర్శనంవినానూనం హృదయేశ్వర సాంప్రదం
౬. నజీవామోఢజీవామః పున స్సందర్శనాయతే, నయాస్మానపివైతత్ర శీఘ్రం
యత్రగతో భవాన్ ౭. ఇత్థంవిలప్యతాః కన్యాః ప్రతీక్ష్యచ ముహూర్తముః, పితు
ర్భయాద్యహంగంతుం ప్రతస్థః కామమోహితాః ౮. తత్ప్రేమనిగలైర్భద్రా భృశం
విరహవిక్లబాః, కథంచిద్దైర్యమాలంబ్యస్వ మందిర మథాఽఽయయుః ౯. అగత్యచాప
త౯సర్వా జలయంత్రసమీపతః, కిమేతదితి పప్రచ్ఛు ర్మాతరస్తామృగేక్షణః ౧౦
క్రీడంత్యః కింరీకన్యా గతై స్సంహతకంచుకాః, సంస్థితాస్తన్నవిజ్ఞాతో దివసాంబుద
రోధనాత్ ౧౧. పథిశ్శాంతా వయంమాత స్సంతాపస్తేన నస్తనా, ఇత్యుక్త్వా
లులుకు స్తత్రమణిభూమా కుమారికాః ౧౨. ఇత్థంయగసమాంరాత్రి మనయ
స్మస్మథార్దితాః, కథంచిద్దైర్యమాలంబ్య సజ్వరావిజ్వరా ఇవ ౧౩. పాత్రోవ్యమ
మణిందృష్ట్వామన్యమానా స్సుజీవితం, విజ్ఞాప్యమాతరంస్వాంస్వాం గౌరీంపూజ
యితుం గతాః ౧౪. స్నాత్వాత్రవిధానేన పుష్పైర్హృదై స్తథాపునః, విధాయ
పూజనందేవ్యా గాయంత్య స్తస్థురంజనా ౧౫. ఏతస్మిన్నంతరే సోఽపి స్నాతుంవిప్ర
స్సమాగతః, పితురాశ్రమతస్తస్మా దచోద్ధకసరోవరే ౧౬. ఉత్ఫుల్లనయనా
జాతా స్తందృష్ట్వాబ్రహ్మచారిణం, గత్వాతథైవతాఃకన్యా స్సమీపం బ్రహ్మచారి
ణః ౧౭. సవ్యాపనవ్యసంవీతం భుజపాశైశ్చ చక్రీరే, హ్యూగతోసీహనస్యక్త్వా
గంతు మద్యనలభ్యతే ౧౮. వ్రతంచర త్వమస్మాభి ర్నాత్రతేఽస్తి విచారణా, ఇత్యుక్త
స్స ద్విజః పాహి బద్ధ స్తద్భావమపాశతః ౧౯. * అగ్నిపః * యుష్మాభిరుచ్యతే
భద్రమనుకూలం ప్రియంవచః, ప్రథమాశ్రమవిప్రస్య కింతునాద్యాపిమేవ్రతం ౨౦.
వేదాధ్యయనయక్తస్య పారంసీతం గురోఃకులే, ఆశ్రమేయత్రయోధర్మో రక్షణీయ
స్సపండితైః ౨౧. వివాహూయమతోమన్యే నధర్మిణి కన్యకాః, ఆకర్ణ్యతస్య
వాక్యాని తమూచస్తావార స్త్రియః ౨౨ క్వవయంసురసుందర్యః క్వభవాన్
తాపసోవరః, దుర్లుటస్యవిధానేన మన్యేథా తాఽపి పండితః ౨౩. తస్మాదిదాసీంత్యంవిప్ర
స్వీకురు ప్రకటేన నః, గాంధర్వేణవివాహేన నజీవామో ఽన్యథావయం ౨౪.
తాః పరస్పర మాలోక్య జగృహుః పాదపంకజం, భుజౌజగృహతుస్తస్య సుశీలాను
స్వరా తదా ౨౫. ఆలిలింగేసుతారాచ చుచుంబాన్యం చ చంద్రికా, తథాపినిర్వి
కారోఽసా ప్రళయాపలనన్ని భః ౨౬. శశాపబ్రహ్మచారితాః కోపేనాత్మంత మూర్ఛితః,
పిశాచ్యుభవమాంలగ్నా స్తత్ప్రేమాహ్నిభాగ్నిమృధ ౨౭. ఏవంతేనానుశస్తా స్తం సంత్యజ్య

పురలోఁబ్రవణ్, కిమేతచ్చేష్టితం పాప మనాగసి జనేత్వయా ౨౮. అనురక్తేషుభక్తేషు
మిత్రేషు ద్రోహకారిణః, ఘంసోలోకద్వయేసాఖ్యం నభవేదితి నశ్శృతం ౨౯.
తస్మాద్భవాంశ్చ నశ్శాపా త్పిశాచోభవతుత్వరాత్, ఇత్యుక్త్వాపరతాబాలానిశ్చ
సంత్యజ్ఞుధాతులః ౩౦. తథైవాన్యోన్యసంరభా దరణ్యేతత్ర దుఃఖతాః, తాఃకన్యా
బ్రహ్మచారీచ సర్వేపైశాచకం గతాః ౩౧. పిశాచ్యశ్చపిశాచశ్చ క్రందమానా
స్సుదారుణం, క్షుపయంతివిపాకంతం పూర్వోపాత్తస్యకర్మణః ౩౨ ఇతశ్చేతిశ్చ
ధావంతో వసంతస్సరనస్తపే, ఏవంబహుతిథేకాలే గతేలోమశతాదనః ౩౩. యా
త్రార్థమాగతస్తత్ర శంకరక్షేత్రనామకే, తంవృష్ట్వాబ్రాహ్మణంసర్వే పిశాచాఃక్షు
చ్ఛమాకులః ౩౪. ధావంతోహంతుకామాస్తే సమీపంప్రాపు రంజనా, దహ్యా
మానాశ్చతీక్ష్ణేన రోమశస్యాతితేజసా ౩౫. అసమర్థాఃపురఃస్థాతుం భీతాస్తే దూర
తఃస్థితాః, తత్రవేదనిధిర్విప్ర శ్శీఘ్రమేవ సమాగతః ౩౬. సమీక్ష్యరోమశం విప్ర
స్సాష్టాంగంప్రణిపత్యచ, ఉవాచమధురోక్త్వాతంకృత్యాశిరసిచాంజలిం ౩౭ *వేదనిధిః*
మహాభాగ్యోదయేవిద్వక్ సాధూనాంసంగతి ర్భవేత్, గంగాదిసర్వతీర్థేషు యోనర
స్సాన్నితిసర్వదా ౩౮. యఃకరోతీసతాంసంగం తయోస్సత్సంగతిర్వరా, ఇత్యుక్త్వా
కథయామాస పూర్వవృత్తాంతమాదితః ౩౯. ఇమాగంధర్వకన్యాస్తా శ్శిష్యం
మమతనూభవః, సర్వేపిశాచగూఢేణ మిభశ్శాపవిమోహితాః ౪౦. దీనాననాశ్చ
తిష్ఠంతి తవాగ్రే మునిసత్తమ, త్వద్దర్శనాద్భవత్యేవ ముక్తి రన్యోన్యశాపతః ౪౧.
* రోమశః * మత్ప్రసాదాచ్చబాలానాం స్మృతి స్సపదిజాయతాం, హితంవచ్చి
తవేదానీం యేనశాపో లయంప్రజేత్ ౪౨. * వేదనిధిః * మహర్షేకథ్యతాంధర్వో
మూఢ్యైరకయేనబాలకాః, నాయంకాలోవిలంబస్య శాపాన్ని ద్దారుణోయతః ౪౩.
* రోమశః * మయాసార్థంవితన్వంతు తీర్థస్నానం విధానతః, స్నానాచ్ఛాపనివృత్తిస్యా
న్నాన్యధానిష్క్రుతిర్భవేత్ ౪౪. శంకచాఖ్యేతీర్థవరే స్నానంముక్తిప్రదం నృణాం,
బహుజన్మార్జితంపాపం దారుణంచోపపాతకం ౪౫. స్నానాన్నశ్యంతిసర్వాణి పాపాని
పరమాదరాత్, ప్రాయశ్చిత్తంయస్యనాస్తి ధర్మశాస్త్రేషు పాపినః ౪౬. సోపిశంకర
తీర్థేఽస్మిక్ స్నాత్వాముచ్చేతపాతకాత్, వాతాంబుపర్ణాశన దేహశోషణై స్తపోభి
రుక్తై శ్చిరకాలసంచితైః, యోగైర్నసంయాంతి నరాస్తుయత్పదం స్నానాచ్ఛతీర్థేత్రతు
యాంతితత్పదం ౪౭. అథునాతుమయాసార్థ మిమాఃకన్యా స్సుతశ్చతే, త్వంచ
శంకరతీర్థేఽస్మిక్ స్నాత్వాసుఖ మవాప్స్యథ ౪౮. ఏవంరోమశవాక్యంతే శ్రుత్వా
స్నాతుం సమాగతాః, స్నానమాత్రేణతేనర్వే ముక్తాః పైశాచరూపతః ౪౯.
దృష్ట్వావేదనిధిస్తత్ర రోమశం మునిపుంగవం, సంతుష్టోవినయేనాహ బాలకానాం

హితేచ్ఛయా ౫౦. * వేదనిధిః * ఏతేషాముదితం బ్రాహ్మణ్యకానాం
మునీశ్వర, * రోమశః * కుమారోఽధీతవేదోఽసా సమాప్తనియమోయవా ౫౧.
అసా తుసానురాగాణాం కరంగృహ్లాతు సత్వరం, తతోరోమశవాక్యేన వివాహ
మకరోత్తదా ౫౨ పంచానామపికన్యానాం పాణిష్ఠగ్రాహ ధర్మతః, ఆనందిన్యస్త
తస్సర్వాః కన్యాః పూర్ణమనోరథాః ౫౩. దత్వానుజ్ఞాంమునిస్సౌఽపి రోమశ మైర్మ
మస్మృతః, జగామపంపాయాత్కారం భక్త్యా సంతృప్తమానసః ౫౪. *క్షేత్రపాలః*
ఆస్మిన్స్తీర్థేస్సానమాత్రేణ శాపా న్యుక్తాఃకన్యా స్సాగ్నిపా స్సాఖ్యమాపుః, తస్మా
దస్యప్రాపం రాజ్యాస్తదానీ మాఖ్యామేతాం శంకరేతిప్రియోక్త్యా ౫౫. తస్మా
ద్యాయంశాంకరేస్థే స్సాత్వా సుస్థిరమానసాః, శంకరేశ్వరమభర్చ్య గచ్ఛతే
శ్వరమానసాః ౫౬ * సూతః * తద్వాచామునయస్సాత్వా తీర్థే తంశంకరే
శ్వరం, అభ్యర్చ్యయాత్రావిధినా పరివారేణసంయుతం ౫౭. అభవంస్తుప్తమనసః
క్షేత్రేశ్వరనపుణ్యతః, తతస్తే సప్తఋషయః క్షేత్రపాలసమన్వితాః, పురతోజగ్మురీ
శస్య క్షేత్రదర్శనలాలసాః ౫౮. యేశంకరేశ్వరం కాలీం శ్రోధం శూరం షడాననం,
శ్శురంత్యత్ర నతే దుఃఖ ముపయాతి కదాచన ౫౯. శంకారంకవిహీన శృంకరపాదై
శమానససత్వతం, శంకరతీర్థచక్రం శుభాముచ్యేత సర్వపాపేభ్యః ౬౦. శంక
రస్యవరమస్య యత్పదం శంకరేశ్వరమిదం స్మరేత్సదా, యస్యసంస్మరణమాత్రతో
నరా స్సంభవంతిభవి సంపదాశ్రయాః ౬౧

ఇతి శ్రీస్తానందపురాణే పంచమాహాత్యే హేమకూటఖండే శంకరక్షేత్రమహి
మానువర్ణనేగంధర్వకన్యకానామగ్నిపస్యచపిశాచత్వనివృత్తిపూర్వకం
తేషాంవివాహప్రశంసానామాఽష్టత్రింశోఽధ్యాయః. ౩౮.

* శౌనకాదయః, * తేనప్తఋషయస్తస్మా చ్ఛాంకరాత్కుత్రచాగమః,
తేషాంవృత్తం సుబహుశం వదనూత ముదాధునా ౧. * సూతః * క్షేత్రపాలయు
తాస్సర్వే తత్రదివ్యసరాంసిత, గిరీపుణ్యశ్రమా దృష్ట్వా వనానివరమోత్సుకాః
౨. సోమేశంప్రయాయు స్సద్యోజాతం పశ్చిమదిబ్ముఖం, తత్రస్థానివిశేషాణి దృష్ట్వా
ప్రాచుర్మహర్షయః ౩. *ఋషయః* కింతీర్థంవర్వతఃకోఽసా వీశ్వరస్యాభిధాచకా,
వసంతికేఽ. మరాశ్చాత్ర శివపూజనలాలసాః ౪. సోమేశ్వరస్యనికతు కతితీర్థాని
సంతిహి, యాతాఃకేముక్తిమమలాం తన్నోవద మహామతే ౫. ఋషీణాంవచనం
శ్రుత్వా క్షేత్రపాల స్తదాబ్రవీత్, * క్షేత్రపాలః * సాధుపృష్టంమహాభాగా వక్ష్యే
తచ్ఛృణుతాదరాత్ ౬. సోమతీర్థమిదం పుణ్యంగిరి స్సామాభిధోమహాః, సోమ

శ్వరశిఖ్యాతో భక్తాభీష్టప్రదాయకః ౭ ప్రఖ్యాతంపశ్చిమద్వారం సద్యోజాతాన
 నస్యచై, క్షేత్రాణాముత్తమం క్షేత్రం సద్యోముక్తికరం పుణ్యం ౮. అత్రసాన్నిధ్య
 మకరో ద్దుర్మదోనామ భైరవః, సేవకానాంహితార్థాయనచై వార్తానివారకః ౯.
 భైరవాజ్ఞాం వినాక్వాపి నాస్తిస్వాతంత్ర్యమత్రచై, దేవాసురమనుష్యాణాం సంచా
 రోఽత్ర న విద్యతే ౧౦. భైరవోఽవతీత క్షేత్రం గదాపాణిః ప్రతాపవాన్, వరదో
 నామవిఘ్నేశో విఘ్నాన్వారయితుంక్షమః ౧౧. చతుర్భుజస్త్రిణయన శ్చంద్రో
 చూడఃపృథూదరః, యేపూజయంతివరదం తేవిందంతి మహాసుఖం ౧౨. సుభగా
 నామ తత్రాస్తి దుర్గాదుర్గార్తహరిణీ, సౌభాగ్యంమోహనంరూపం దదాతి సుభగా
 పరా ౧౩. అగస్త్యాఖ్యంతీర్థ మత్ర వర్తతేలోకపావనం, సర్వసౌభాగ్యదంస్త్వాణాం
 సర్వభూతసుఖప్రదం ౧౪. కోటిజన్మార్జితైః పుణ్యైర్లభ్యతేక్షేత్ర ముత్తమం,
 * సూతః * క్షేత్రపాలోదితంవాక్యంశ్రుత్వా తేతాపసాత్తమాః ౧౫. ప్రప్రచ్ఛరి
 తమత్యంతహితం శ్రోత్రమనోహరం, * ఋషయః * అగస్త్యాఖ్యంతీర్థమితి కథం
 ఖ్యాత మభూద్వద ౧౬. * క్షేత్రపాలః * అస్యతీర్థస్యమాహాత్మ్యం బ్రహ్మాదిభి
 రభిష్టుతం, అస్మిన్సీర్ధాంభసిన్నాత్వా సామేశంపూజయంతియే ౧౭. తేఽపినిర్ధూతపా
 ప్మానో జీవన్ముక్తా భవంతిహి, వైశాఖే పౌర్ణమాస్యాంయే స్నాంతిచాగస్త్యతీర్థకే
 ౧౮. సామేశ్వరంయేర్చయంతి తేయాంతి పరమాంగతిం, అత్రేతిహాసంపక్ష్యామి
 స్మరతాం ముక్తిసాధనం ౧౯. ఆసీద్రాజాచిత్రసేనో ద్రావిడేవిషయే పురా, ధర్మ
 జ్ఞస్సత్యసంధశ్చ ప్రియవాదీ బహుశ్రుతః ౨౦. పురోహితయతశ్చాసా శ్రోతస్తార్త
 పరాయణః, బ్రహ్మవిష్ణుమహేశేషు సమబుద్ధి ర్గతస్పృహః ౨౧. తతఃకౌతూహలా
 ద్రాజా కదాచి జ్ఞటిలాలయం, జటిలైర్వేదబాహ్యైస్తైః పాపంజై ర్భస్మపాండురైః
 ౨౨ సాకంఠస్యకథా జాతా రాజ్ఞో దుర్జైవయోగతః, * పాపండాః * ప్రభావ
 శ్శూన్యతాం రాజన్ జైవధర్మసముద్భవః ౨౩. ఛిన్నపాశస్సముచ్ఛేత శ్వపాకోపి
 నుదీక్షయా, దీక్షైవమోక్షణీ జైవీ సర్వేవర్ణాశ్రమామృషా ౨౪. నపాత్రమస్యం
 మృగ్యంహి జటాధారీ విశిష్యతే, కించిదవస్తుబ్రాహ్మణేభ్యో లోకేదాతా నరాధ
 మః ౨౫. తపవశివభక్తాహి యేనపశ్యంతి తాన్దివాన్, సర్వధర్మేషు రాజేంద్ర
 శ్రేష్ఠంహి శివదర్శనం ౨౬. విష్ణుదర్శనమాతేన శివదోహీప్రజాయతే, తస్మా
 న్నవిష్ణునామాపి శ్రోతవ్యంభవభీరుణా ౨౭. అతశ్చవైష్ణవోవధ్యః సర్వదేశేషు
 ధర్మతః, ఇత్థంపాపంధీభిఃపోక్తాన్ వర్ణయిత్వా తదాగమాన్ ౨౮. జటిలైర్ముముదే
 ధూర్త స్సభాపాలఃప్రతారితః, క్వాసావిష్ణుః క్వద్వప్తోఽసా క్వచక్నేనై న కీర్త్యతే ౨౯.

ఇత్యంసనహతేవిష్ణుం సరాజా ధూర్తమోహితః, నారాయణాయేభజంతి తాంస్తాడ
యతి సర్వదా ౩౦. యఃపఠేద్విష్ణునామాని తం నిహంతిసర్వభిషః, అవాదయదపా
నిత్యం డిండిమం స్వప్న కేతదా ౩౧. యోర్చయేద్దైవతం విష్ణుం సదంఙ్ఘ్యో వధ్యవపసః,
తతఃప్రభృత్యధర్మిషా స్తస్మిన్దేశే ప్రజాస్తదా ౩౨. నచవర్షతివర్షన్యో వర్షతే న
గవాంకులం, పృథ్వానారుహ్య జీవంతి బ్రాహ్మణా వృత్తికర్మితాః ౩౩. గతేబహు
తిథే కాలే సరాజా పంచతాంగతః, వైదికేనవిధానేన నలేభే చార్ధ్వదేహికం ౩౪.
దృఢంబద్ధ్యా యమభటై ర్హన్యమానః పదేపదే, రారవాదిషుసర్వేషు సరకేషుప్ర
బాధితః ౩౫. భుక్త్వాతుయాతనాం యామ్యాం నిస్తీర్ణసరకోన్మపః, సామేశపర్వత
ప్రాంతే పిశాచోఽభూ త్సకల్మషః ౩౬. ప్రధావతిదిశస్సర్వా వనేతస్మిన్ బుభుక్షితః,
కదాచిత్సర్వటన్ సామతీర్థేఽస్మిన్ముపాగతః ౩౭. స్నానార్థమాగతాన్ విప్రాన్
భర్తృయన్నాస్త దారుణః, కదాచిత్సర్వటన్క్షేత్ర మగస్త్యమునినాంవరః ౩౮.
తీర్థస్నానార్థ మాగత్య దృష్ట్వాపైశాచరూపిణం, కిమేతదితిమన్వానో బుబుధేచాఽప
రోక్షహాన్ ౩౯. తదామునేర్దర్శనేన హతోఽస్మితి రురోదసః, అథాముంకాతుకా
విప్లవః ప్రవచ్ఛ మునిపుంగవః ౪౦. కోఽసిత్వంభీషణాకార కుతో రోదిషిమత్పురః,
కస్మాద్భయాయసీత్థంమాంత్వద్వృత్తం వదదుర్మతే ౪౧. శ్రుత్యైతద్వచనం తుప్తః
పిశాచస్త్యక్తరోదసః, స్వముదంతంసమూలం త మువాచోద్విగ్నమానసః ౪౨.
తద్వృత్తాంతం సమాకర్ణ్యమునిః ప్రోవాచనస్మితః, మాభైషీర్దష్పిశాచత్వం తవ
కళ్యాణమస్త్విహ ౪౩. తీర్థేస్మిన్నానమాత్రేణ సరానిర్ధూతకల్మషాః, దుర్భగోంధో
జఙ్ఘరోగీ పరశ్రీసంగపాతకీ ౪౪. బ్రహ్మహూషిసురాపాయీ ముచ్యతేసర్వపా
తకాత్, కింపునర్బ్రాహ్మణా నిత్యం సదాచారాన్సుమానసాః ౪౫. తస్మాదే
తత్సేవనీయం దైవైరపి సుమద్భం, త్వంమజ్జయామిదుర్భుధే ముచ్యనే సర్వపాత
కాత్ ౪౬. ఇత్యాజ్ఞప్తస్సభూపాలో మమజ్జగస్త్యతీర్థ కే, స్నానమాత్రేణ రాజాసా
ముక్తిఃపై శాచరూపతః ౪౭. గాంధర్వేణస్వరూపేణ దేవసంఘై స్సమావృతః
అగస్త్యంచముషింసత్వా యయాదేవపురిం తదా ౪౮. తస్మాదగస్త్యతీర్థంహి
పుణ్యం లోకేషుగీయతే, అగస్త్యతీర్థరాజేఽస్మిన్ స్నాత్వా సామమహీధరే ౪౯.
వసన్సామేశమభ్యర్చ్య భక్త్వా నియతమానసః, జపఃపంచాక్షరీమంత్రం యశ్శృ
ణోతీశసత్కథాం ౫౦. సతుకైలాసనగరంసంప్రాప్నోతి నసంశయః, తస్మాదగస్త్య
తీర్థేఽస్య మాహాత్యం ముక్తిసాధనం ౫౧. యశ్శృణోతి సదామర్త్యముక్తిమేతి
నసంశయః, * నూతః * స్నానమత్రవిధినాముషీశ్వరాః క్షేత్రపాలసహితా స్సమా
హితాః, చక్రురిందుధరపూజనం తథా దేవమానిబుధ తర్పణంబుధాః ౫౨. *

ఇతి శ్రీస్తాండపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే అగస్త్యతీర్థప్రశం
సాయాం చిత్రసేనస్వరాజ్ఞఃపైశాచజన్మనివృత్తి పూర్వకం దేవలోక
ప్రాప్తి ర్వాసు ఏకోనచత్వారింశోధ్యాయః. ౩౯.

* శ్రీనూతః * సామతీర్థంసమాగచ్ఛ తస్మా త్తాపనపుంగవాః, తతస్సప్త
 ర్షయస్తత్ర సామతీర్థేపునఃపునః, స్నాత్వాసామగిరే ర్యాత్రాయయు స్సర్వజనై
 ర్యుతాః ౧. క్షేత్రపాలేనసంయుక్తా స్తమూచు ర్భక్తిభావితాః, * ఋషయః *
 తీర్థంసామాభిధంకేన హేతునా భువివిశ్రుతం ౨. కఃపూతోభవదేతస్మిన్ తీర్థే
 వద మహామతే, * క్షేత్రపాలః • పురావక్ష్యస్యతనయాః సంఖ్యయానప్తవింశతిః ౩.
 క్షవిరేసుందరంచంద్రం వివాహవిధినా మలాః, పితురాజ్ఞానుసారేణ తాశ్చజగ్రాహ
 చంద్రమాః ౪. స్వలోకంచయయా తాభి స్సాకంచార్ష సమావృతాః, తాసాం
 మధ్యే తురోహిణ్యా మతిప్రేమాన్వితోభవత్ ౫. గర్వితాసాభవత్తేన సదాభర్తృ
 సుఖేస్సితా, ఇతరాఃపతిమిచ్ఛంత్యః పక్షపాతవివర్జితాః ౬. పితురంతికమాసాద్య
 పతివృత్తం వ్యజ్ఞిషా, తాతాస్తాకంతీవచింతాం పతివ్యాపాదజాంశ్యణు ౭. చంద్రః
 కరోతి రోహిణ్యా మతిప్రీతింస్పృరార్ధితః, సంభాషయతి నాస్మాభి ర్నాగచ్ఛతి గృహ
 ణి నః ౮. కంయామశ్వరణంచేవం కఃపాయా ద్దుఖనాగరాత్. శ్యామాఃకామా
 తురా స్సిద్ధా ఋతుస్నాత దినేష్యపి ౯. స్వప్నేపిసస్పృశత్యస్త్రాక్ పశ్యా స్మదై
 వమీదృశం, పుత్రీణాంవచనంశ్రుత్వా దక్షః క్రోధసమన్వితః ౧౦. జామాతరంస
 మాహూయ వచనంచేద మబ్రవీత్, * దక్షః * దురాత్మ నిష్కమాబుద్ధి ర్జాతా
 జాయాను తేనిశం ౧౧. త్వత్కృతేనైవ దోషేణ క్షీణోభవ మమాజ్ఞయా, ఇత్థం
 శశాపశశిసం పుత్రికా దుఃఖకర్మితః ౧౨. నిస్సంజ్ఞఃపతితో భూమా చంద్రశ్శాపగిరా
 ముహుః, శ్వశురాంఘ్రిద్యయంధృత్వా శాపేనాత్యంత దుఃఖితః ౧౩. యయాచే
 నిష్క్రూతిం తస్య పాహీతిప్రలప్త శుచా, తదానీంపుత్రికాఃప్రాహు ర్జనకం భయ
 విహ్వలాః ౧౪. పత్యోజీవతి నారీణాం సుఖంభవతి సంతతం, క్షీబఃపతితమూర్ఖోవా
 పతిరేవగతిః స్త్రియాః ౧౫. సరకేనిపతత్యేషా పతిసంతాపకాఢిణీ, మూస్తుకోహామ
 హాప్రాజ్ఞ నిష్క్రూతిం దేహిసత్వరం ౧౬. పుత్రీణాంతస్యచవచః శ్రుత్వాదక్షః కృపా
 నివృతః, దీనంజామాతరం ప్రాహ తనయానాం హితాయసః ౧౭. దుర్బుద్ధేగచ్ఛసా
 మాద్రం విరూపాక్షం భజాధునా, తత్రశంభోఃకృపాదృష్ట్యా శుద్ధోభవసి కిల్బషాత్
 ౧౮. శాపస్యనిష్క్రూతింజ్ఞత్వా శ్వశురా ద్భయవిహ్వలః, తేనాజ్ఞప్తస్తదా చంద్రో
 యయాసామగిరిం శ్వసన్ ౧౯. కఃకరోతి మయిప్రీతిం కోదేవ శ్వరణంభవేత్,
 ఇతిచింతాకులశ్చంద్ర స్సమాద్రా శంకరంప్రతి ౨౦. తపస్తేపేదివ్యవర్షశతం భక్తి
 సమన్వితః, తస్యోగ్రతపస స్సారంజ్ఞత్వా పంపాపతిర్ముదా ౨౧. ప్రత్యక్షస్సమ
 భూత్తత్ర విరూపాక్షఃపురోవిధోః, పురస్థంశంకరం దృష్ట్వా హర్షాదుత్కులలోచనః ౨౨.

సంసంభవం సముత్థాయప్రాజ్ఞలిప్తతోఽవదత్, జయ శంభో విరూపాక్ష
 హేమకూటనికేతన ౨౩. జయభక్తత్రాణదక్ష దక్షాధ్వరహర ప్రభో, బ్రహ్మాది
 స్థావరాంతానాం కల్పకః కాలసూత్రనిత్ ౨౪. సర్వదేవైరీడితాంఘ్రి సరోజ జగ
 దార్తిహన్, మాముద్ధర శృపాసింధోదీనబంధోమహేశ్వర ౨౫. త్వదస్యఃకోఽస్తి మే
 లోకే శరణ్యఃకరుణాకరః, త్వదాలోకనమాత్రేణ ధన్యోఽస్మి పరమేశ్వర ౨౬.
 దయాభుతాతేదీనేషు కింవచ్చి జగతాంపతే, బహవస్తారితా దుఃఖసాగరా త్సాధవ
 స్త్వయా ౨౭. దక్షశాపవిముక్త్యర్థం యాచేత్వాం కరణాకరం, చంద్రస్యవచనం
 శ్రుత్వా సస్పృతఃప్రాహ శంకరః ౨౮. తుష్టోఽస్మితపసాచంద్ర వరందాస్యే తవాధునా,
 వృద్ధిస్సాన్వయచక్ర-క్షేతే కృష్ణే క్షీణోభవిష్యసి ౨౯. మనుర్మర్ధ్విభూషణం భూత్వా
 సిరోభవ సదాఽమలః, మండనత్వా నృమేదానీం దర్శనీయోభవిష్యసి ౩౦. కలాం
 ఘ్నానమయీం న్యస్య మూర్ధ్ని మేభూషణాయతే, సుకుమారోయువా భూత్వా రమ
 న్స్వనిజమందిరే ౩౧. సమతాంప్రాప్య పత్నీషు విహరస్య యథాసుఖం, మన్నామ్నా
 ఖ్యాతతీర్థేఽస్మిన్ న్నానంకురు మమాజ్ఞయా ౩౨. తేన తేనకలాదోషా నాశం యాంతి
 ససంశయః, తీర్థేన్నాత్వా సోమకుండే సంపూజ్యవిధినా హి మాం ౩౩. పత్నీభిస్సహి
 తశ్చంద్రలోకం గచ్ఛమహామతే, ఇత్యాజ్ఞాప్యవిరూపాక్ష స్తత్రైవాంతరధీయత ౩౪.
 తదాజ్ఞయాసోమతీర్థే న్నానంకృత్వా కలానిధిః, సంపూజ్యభక్త్యా సోమేశం మాస
 మేకమిహావసత్ ౩౫. తేననిర్ఘాతపాపస్తు శంభోర్భూషణతాం గతః, దధారశంకర
 శ్శీర్షే జ్ఞానచంద్రకలాం ముదా ౩౬. దర్శయత్ భక్తవాత్సల్యం దేవానాం పశ్య
 తాంశివః, దేవాస్సమాగతా శ్చంద్రభూషణం ద్రష్టుమానసాః ౩౭. దృష్ట్వేందు
 మాఖిం సాష్టాంగం ప్రణిపత్యదివోకనః, తుష్టుప్రసరమేశానం బ్రహ్మవిష్ణుముఖామ
 రః ౩౮. చంద్రమాశే నమస్తుభ్యం సుందరాకారశోభిత, సర్వదా త్వమనేనైవ
 భూషితఃపాహినిర్జరాత్ ౩౯. చంద్ర స్తుప్తమనా భూత్వా శివంస్తుత్వా ముహూర్తు
 హుః, సంపాద్యానుగ్రహంశంభో ర్జగామ నిజమందిరం ౪౦. శశంస్తుద్దేవగంధర్వాః
 చంద్రేశంభోః కృపాంపరాం, పత్నీభిస్సహితో రేమే స్వలోకే చంద్రమాముదా ౪౧.
 యత్రసోమఃక్షయా స్మక్త స్తస్మాత్సోమగిః స్పృతః, సోమేశ్వరాభిధానంతుశంభో
 శ్చంద్రవిభూషణాత్ ౪౨. *క్షేత్రపాలః* ఏతద్వ్యకథితం సర్వం మయా యద్యచ్ఛ్రీ
 తంపురా, కింపునశ్శ్రీతుమిచ్ఛాస్తి యుష్మాకం తాపసోత్తమాః ౪౩. *సూతః*
 పఠంతియేనిత్య మనస్యచేతసః శృణ్వంతిసోమేశ్వర సత్కథాంసదా, శ్రీసోమతీర్థ
 ప్రథితం చరితం తేయాంతిశంభోః పదమవ్యయంబుధాః ౪౪. *
 ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే సోమతీర్థప్రశంసాయాం చంద్రస్యదక్షశాప
 నివృత్తిద్వారా శివభూషణతాప్రాప్తిర్నామచత్వారింశోఽధ్యాయః. ౪౦.

* శౌనకాదయః * తతఃకుత్రగతా స్సప్తఋషయో వీతకల్పనాః, తేషాం మహాత్మనాం వృత్తం సూత సర్వంవదాధునా ౧. * సూతః * స్నాత్వాతేనామ తీర్థే సత్తేత్రపాలా సుశిష్యకాః, తర్పయిత్వాపితౄణాదేవాణాం ఋషీంస్తస్మిన్మనో రమే ౨. తస్యప్రాచ్యాం దేవతీర్థం వ్యాఘ్రపుత్ర మితీరితం, తతఃగత్వాత్తేత్రపాలం ప్రాహుస్సప్తర్షయోఽమలాః ౩. * ఋషయః * త్తేత్రపాల వదాన్మౌళిక మన్యతీర్థస్య వైభవం, కోముక్తోఽస్మిన్స్తీర్థవరే మహాపాతక మోక్షదే ౪. * త్తేత్రపాలః * శృణుధ్వంఋషయ సుర్వే వ్యాఘ్రపుత్రకథాం శుభాం, సోమాద్రావనతీంద్రక్రే భృగుః క్షామాదిపీఠితి ౫. ఏవంతత్స్థితే విప్రే బహుకాలం తపోధనే, అవతీర్యా గతో స్వర్గా త్తందేవ్యాధర దంపతీ ౬. సమాగత్యమునిసత్వా స్థితౌ తావతి దుఃఖితౌ, తథావిధాతుతౌదృష్త్వా భృగుఃప్రాహదయార్ద్రాగ్ధీః ౭. * భృగుః * వద విద్యాధరశ్రేష్ఠ యువయో ర్దుఃఖకారణం, వ్యసనార్తావసభాంతౌ భాతశ్చాత్మా గతో కుశః ౮. శ్రుత్వాతస్యమునేర్వాక్యం ప్రాహవిద్యాధరోమునిం, శూరయతాం భోద్విజ్రశ్రేష్ఠ మమదుఃఖస్యకారణం ౯. సుకృతస్యఫలం ప్రాప్య లభ్యాపి త్రినశా లయం, లభ్యాపి దేవతాదేహం ముఖంవ్యాఘ్రస్య మేఽభవత్ ౧౦. సజానేకర్మణః కస్య విపాకస్సముపస్థితః, ఇతిసంస్మృత్య సంస్మృత్య నలేభేశర్మమేమనః ౧౧. జాయే యంమమకల్యాణీ మఃజువాణీసురూపిణీ, నృత్తగీతకలాభిజ్ఞా సర్వసద్గుణ శాలినీ ౧౨ విపంచీవాదనేధీరా తంత్రీభిస్సప్తభి ర్చృశం, వీణాపాదరసాభిజ్ఞ స్తాపితౌ నారదో మునిః ౧౩. ముగ్ధభావేషి గాయంత్యా రక్తకంఠ్యాఽనయాభృశం, విచిత్రస్వరగానజ్ఞో రాజరాజోఽపి తోషితః ౧౪. అస్యాఃకాతుకభిన్నాయా నాదయంత్యావిపంచికాం, నానావక్రగతింశ్చిత్వా మంద్రమధ్యమమఃజులాం ౧౫ తుతోషోద్భిన్నరోమాం షో ధుస్వన్మౌళిం మహేశ్వరం, శీలేనార్యగుణగ్రామరూప యావ న సంపదా, నానయాసదృశీనాకే కాచిదస్తి నితంబినీ ౧౬. క్వేయంలోకోత్తరానారీ క్వాహం వ్యాఘ్రముఖః పుమాన్, ఇతిసంచింత్యబహుధా శోచామి హృదిసర్వదా ౧౭. తద్వాక్యానిసమాకర్ణ్య ధ్యాత్వా తస్యపురాకృతం, త్రికాలజ్ఞోభృగుః ప్రాహ ప్రహసన్ దివ్యలోచనః ౧౮. శృణువిద్యాధరశ్రేష్ఠ విచిత్రంకర్మణాం ఫలం, ప్రాప్య ప్రాజ్ఞా సముహ్యా తి ముహ్యంత్యజ్ఞానచేతసః ౧౯. మక్షికాపాదమాత్రంతు యథాహీ విషమార్తిదం, క్రియాతు విహితాఽల్పాపి విపాకే దారుణాభవేత్ ౨౦. అణుమాత్రంవిషం యత్త ద్దహకారేదవాగ్నివత్, తథానుభవకారేతు మహాత్పిడాం కరోతీసా ౨౧. తథైవపాతకం కర్మ క్రియాకారేఽల్పమేవతత్, తద్భోగసమయే కర్తుర్విచాకే మేరుతాంప్రజేత్ ౨౨. శివదేవాలయేఽఖండదీపవైలేనచైకదా,

ముఖమధ్యభ్య దృష్టోఽపు తస్మాద్వాప్యనుముఖోఽభవః ౨౩. ఏకాదశీదినే దీపతైలా
భ్యంగ స్త్వయాకృతః, తత్పాపేనకురూపోసి స్వకర్మఫలమేవహి ౨౪. తత్త్వంపరి
జిహీర్షు శ్చే దానసస్య విరూపతాం, ద్రుతంమద్వచనాదేవ తీర్థస్నానం సమాచర
౨౫. ప్రాగ్భాగేహమకుండస్య వర్తతే తీర్థముత్తమం, ఋషిసిద్ధజనై ర్జప్తం
ముక్తిదం సర్వదేహినాం ౨౬. భ్యాత్వాసోమేశ్వరం చిత్తే సంకల్ప్యవిధినాసుర,
సోమవారేమహాపుణ్యే శివయోగే విశేషతః ౨౭. స్నానమలౌమహాపుణ్యం
మహాపాపనిబర్హణం, స్నానమాత్రేణతే వక్తవైరూప్యంనశ్యతి ధృవం ౨౮.
దేవతావదనో భూత్వా దివ్యభోగసమన్వితః, అనయావరవర్ణిన్యా విహరస్వ
యథాసుఖం ౨౯. జ్ఞాతతీర్థప్రభావస్త్వం తీర్థస్నానం సదాకురు, ఇత్యుక్తోభృ
గుణాసోఽపి ధర్మజ్ఞేన మహాత్మనా ౩౦. విద్యాధరశ్చమునినా పునర్గాథా ప్రచోదితః,
తీర్థస్నానాద్విషన్నాశః తీర్థస్నానా దఘ్నతయః ౩౧. సర్వవ్రతాధికం తీర్థస్నానం
కామఫలప్రదం, ఇతివాక్యంభృగోశ్శ్రుత్వా తస్మిన్నేవాశ్రమే సురః ౩౨. సహౌవ
మునినాతీర్థే గిరినిర్ఘోరసంభవే, యథోక్తవిధినాస్నానమకరో త్సహభార్యయా ౩౩.
భృగోరనుగ్రహ త్సోఽపి సంప్రాప్య మనసేవ్పితం, దేవతావదనోభూత్వా ముముదే
సోమపర్వతే ౩౪. ఆజగామభృగు ర్హేమకూటం శ్రీశంకరాలయం, విద్యాధరస్తు
సోమేశంస్తుత్వా భక్తిసమన్వితః ౩౫. భార్యయాపహిత స్స్వర్గంయయా విద్యాధ
రైర్వృతః, స్నానాదస్మిన్మహాతీర్థే ముక్తోవ్యానుముఖస్సురః ౩౬. దివ్యరూపంచ
సంప్రాప్య ముమోద సహభార్యయా, తస్మాద్వాప్యనుప్లుతం తీర్థ మితిలోకేషుగీయతే,
౩౭. *సూతః* హిమకరగిరివ ర్యేస్నానమాత్రేణతీర్థేమదనసదృశవక్తస్త్వవై యాక్తఃప్ర
తుండః, నిరుపమసురదేహా స్సోమమాళిప్రసాదా దమరవరసుపూజ్య స్స్వర్గసౌఖ్యం
ప్రపేదే ౩౮. అథాసావ్యానుపాదోఽభూ ద్భవిష్యజ్జన్మనిద్విజః, తోషయిత్వాశివం
భక్త్వా కైలాసంప్రాప్ శాశ్వతం ౩౯. *
ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే వ్యానుప్లుతతీర్థప్రశంసా
యాం విద్యాధరస్య వ్యానుముఖతానివృత్తిర్నామైకచత్వారింశోఽధ్యాయః. ౪౧.

శౌనకాదయః సూతసూతమహాప్రాజ్ఞ తతస్సప్తర్షయోఽమలాః, సర్వే
కుత్రగతా జ్ఞానయుతావద హితాయనః ౧. *సూతః* తతశ్చర్సాభిధంతీర్థం గత్వా
ప్రాహుర్మహర్షయః, కింతీర్థంపదదేవేశ కోముక్తోఽస్మిన్మనోరమే ౨. *క్షేత్రపాలః*
ఏతచ్చర్సాభిధంతీర్థం సర్వదేవనమస్కృతం, పురా బ్రహ్మర్షయశ్చ్రేష్ఠాః వేదాధ్య
యనతత్పరాః ౩. తత్వజ్ఞానవస్తేవై మిలిత్వా తీర్థసన్నిధౌ, అన్యోన్యంవివదంతేన్మ

వేదాంతార్థప్రకాశనే ౪. చర్చయాఽలబ్ధతత్వాస్తే తత్త్వవేత్తుం తపోధనాః, విరూపాక్షంహృదిధ్యాత్వా తోషయామాసురీశ్వరం ౫. తతఃప్రసన్నోదేవేశస్తాప్రతీతమువాచహ, యాయ మస్మిన్తీర్థవర్తేన్నాత్వా మత్తోనిబోధత ౬. ఇత్యుక్తాస్తే తథైవాత్రన్నాత్వా తద్భృహ్మశాశ్వతం, మాయాజాలవినిర్ముక్తం సచ్చిదానందమద్వయం ౭. నిరస్తనిఖలద్వైతం సదాశివమనామయ, జ్ఞాతుకామా స్సమిద్ధస్తా ఉపసేదుస్సదాశివం ౮. తతోమహేశ్వరఃప్రాహ విష్ణోనీ నిఖిలాకాసురాః, గుహ్యద్గుహ్యతమంపుణ్యం వేదాంతార్థప్రకాశకం ౯. వక్ష్యామ్యాధ్యాత్మికంతత్త్వం యుష్మాకంబ్రహ్మవాదినాం, ఆత్మాభ కేవలశ్శుద్ధోనిర్గుణః ప్రకృతేపరః ౧౦. నామ రూపవిహీనశ్చ వ్యోమవత్సర్వగోవ్యయః, సతస్యరూపం సజనిర్నజరా మరణం సహి ౧౧. సత్యజ్ఞానమయః పూర్ణ స్సయంప్రకృతిసంగతః, భవేదనేకభాష్యేకో ఘటాకాశాదివత్స్వయం ౧౨. తస్మాద్ధిజాయతేవిశ్వ మత్రైవప్రవిలీయతే, మాయయాజీవభావోఽస్య కర్తృభోక్తృత్వవచ చ ౧౩. మాయానాశే జీవభావోవిసశ్యతి నసంశయః, తత్త్వజ్ఞానాచ్చసామాయానశ్యే న్నాన్వైక్రియాశఙ్కైః ౧౪ సచాప్యయంసంసరతి నచసంసారయేత్ప్రభుః, ప్రకృత్యాసూక్ష్మదేహేన యోజితస్సంస్మృతో భవేత్ ౧౫. యద్యాత్కామలినస్సూక్ష్మో వికారీస్యాత్స్వభావతః, సహితస్యభవే న్ముక్తి ర్జన్మాంతరశతైఃపి ౧౬. అహంకారావివేకేన కర్తాహమితిమన్యతే, యథా హిధూమసంపర్కాన్నాకాశోమలినోభవేత్ ౧౭ అంతఃకరణజైర్భావై రాత్మా తద్వన్నలిప్యతే, తస్మాదాత్మాత్మర శ్శుద్ధో నిత్య స్సర్వగతోవ్యయః ౧౮. శ్రోతవ్య శ్చాపిమంతవ్యోధ్యాతవ్యశ్చ ముముక్షుభిః, యదాసర్వాణిభూతాని ఆత్మక్యేవాను పశ్యతి ౧౯. సర్వభూతేషుచాత్మానం బ్రహ్మసంపద్యతేతదా, యదాసర్వాణిభూతాని సమాధిస్థానపశ్యతి ౨౦ ఏకీభూతఃపరేణాసా తదాభవతికేవలః, యదాపశ్యతిచాత్మానంకేవలం పరమార్థతః ౨౧. మాయామాత్రంజగత్సర్వం తదాభవతి నిర్వృతః, మదుక్తమేతద్విజ్ఞానం పరమార్థప్రకాశకం ౨౨. నాభక్తాయప్రదాతవ్య మేతద్దేదానుశాసనం, ఇత్యుక్త్యాంతర్దధేశంభు ర్దేవానుగ్రహదీక్షితః ౨౩. ఇత్యుక్తాస్తే తథైవాత్రన్నాత్వా తద్భృహ్మశాశ్వతం, మాయాజాలవినిర్ముక్తం సచ్చిదానందమద్వయం ౨౪. జ్ఞాత్వా తుముక్తిమాపన్నాః కృపయాశంకరస్యతు, తస్మాచ్చర్చాతీర్థ మితి నామ్నాభ్యాతదుభూద్భువి ౨౫. అత్రన్ననేన మర్త్యానాంజ్ఞాన వృద్ధిర్భవేదలం, శ్రావణ్యాం సోమయోగేఽత్రన్నానంముక్తిఫలప్రదం ౨౬. అత్రన్నాత్వాధగచ్ఛామ స్తీర్థంనాభిమతీరితం ౨౭.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాశ్టే
చర్చాతీర్థప్రశంసానామ ద్విచత్వారింశోఽధ్యాయః. ౪౨.

* క్షేత్రపాలః, * శృంగతాత్ర ప్రవక్ష్యామి సుప్రతాచరితం మహత్, శృణ్వ
తాం సర్వపాపఘ్న మాయుష్యం స్వర్గముత్తమం ౧. రుద్రపాదశిఖ్యాతం పత్తనం
పుణ్యవర్ధనం, తుంగభద్రాత్ర తరమ్యే పంపాయాశ్చ విదూరతః ౨. ఆసీత్త్రైవిజ
జ్ఞైశ్చ సుప్రతతో నామ పండితః, అధీతవాత్పురాణాని ధనార్జనధియాముదా ౩.
నృపతాని హృదీతాని స్వాత్మార్గతేన తాపసాః సంఖ్య, ధనధాన్యాని తేన సంపాది
తాని చ ౪. ధర్మశాస్త్రసుసంపన్నః పురాణేషు విచక్షణః, గజాశ్వశాస్త్రనిపుణ
స్సర్వవిద్యాపితరదః ౫. ధనార్జనార్థమేతాని తేనాధీతాని భక్తితః, తత్తద్ధియభ్యో
సక్రదాద్దక్షిణాం లోభమోహితః ౬. అర్జునామానబహుభా ధనధాన్యముపా
యనిత్, అన్యాయేనాతిబుద్ధాత్మాకరోతిస్తథనార్జనం ౭. ఏకోద్దిష్టం నవశార్ధం
నగ్నప్రచ్ఛారనంతథా, ఆర్ద్రకృష్ణాజనంచైవ మహిషీంచోభయాననాం ౮. యాని
కానిచోకేషు దుర్దా నానివసంతిహి, గృహీత్వా యాని పురుషో నభూయః పురుషో
భవేత్ ౯. తానితాని గృహీత్వా సా ధనార్జనపరోఽభవత్, నాణ్యజ్యమల్పకంచక్రే
తథాచారిణ్యవిక్రయః? ౧౦. చండాలాద్వైరపి సదాప్రతిగ్రహః పరోఽభవత్, కస్య
కావిక్రయంచక్రే తథాగోక్రయవిక్రయా ౧౧. తిలసైంధవ తైలాజ్య కంబళా జిన
విక్రయం, పరాశ్చేర్థగమన మన్యారే దేవతార్చనం ౧౨. భృతకాధ్యాపనంచైవ
భోజనం పరవేశ్యని, ఇత్యాదిభిర్నహూపాయై ర్ధనం సంపాద్య యత్నతః ౧౩. యాని
విక్రీయనంకం రారవం యాతి మానవః, విక్రీతాని చ తేనైవ తాని సర్వాణ్యభీరుణా
౧౪. నిత్యం నైమిత్తికం త్యక్త్వా దైవపైతృకవర్జితః, స్వాదున్నైవ పరాన్నేన నిత్యం స్వా
దరపూరకః ౧౫. సక్లేష్టమైధునం నిత్యం కరోతీంద్రియలంఘనః, ఏవమాసీద్దురా
చార సుప్రతతో బ్రాహ్మణాధమః ౧౬. పాపాని చ మయా క్తుం నాలం విప్రస్యదుర్మ
తే, ఏవం ధనార్జనపరో జరయా జర్జరీకృతః ౧౭. తథాపినాస్య మనసిజాతాఢీ ర్నరకా
ర్ణవాత్, లోభోపహతచిత్తస్య వ్యాధినాపీడితస్య చ ౧౮. చక్షుషీపటలవ్యాప్త కణ్ఠా
చబధీకృతౌ, ఏవం శిథిలగాత్రస్య వివేకః కశ్చిదుత్థితః ౧౯. అసత్ప్రతిగ్రహైశ్చైవ
పణ్యానాంచైవ విక్రయైః, అనాచారవిశేషైశ్చ సర్వం ధనముపార్జితం ౨౦. ఏతాదృశ
స్యమే దేహేనా జరయాపీడితో భృశం, అధివ్యాధిసమాయక్తో నిందితో బంధుభిన్స
దా ౨౧. నాహం పుణ్యం చాకరవం ధర్మంచ నకృతం మయా, లోభోపహతచిత్తస్య
ధనార్జనపరోఽభవం ౨౨. ఆర్జితం ధన మత్రైవ వర్తతే నమయాసహ, పరలోకేఽపి
కామితః కర్మణాకల్మషాత్మనా ౨౩ కృతాంతేన కృతప్రశ్నః కిం వక్ష్యామ్యుత్తరం
తదా, పత్నీపుత్రాదయస్సర్వే విత్తమాతోఽపభోగినః ౨౪. కృతస్య కర్మణోభోక్తా
హ్యహమేకోఽసహాయవాత్, పరోపకారంజానామి నైవస్వప్నైవ పిదుర్భగః ౨౫.

[illegible]

గర్భవతి హ్యభూత్, శివప్రసాదాన్మహ్యంవై సంతోష మభజద్విజాః ౫౦. మా
కాశ్రీతే క్వలోపస్సాస్యత్ సాభాగ్యం దాస్యతీశ్వరః, శివభక్తివిహీనానాం దుఃఖ
మేవ సుఖంనహి ౫౧. ఏవంవిధస్సుమంతస్తు భార్యాముపదిశత్ప్రభుః, కురుత్వం
శాంకరీపూజాం శివేన సహితాముమాం ౫౨. ఇతితేదంపతి పుణ్యావాసాతే నిజ
మందిరే, సుమంతస్తుమహాపావీ కామలోభాదిభి ర్యుతః ౫౩. భౌతరిచ్చేషనిరతః
రాజ్యలోభ పరాయణః, తర్జయన్నగ్రజంన్నిత్యమాస్తే సంభర్తయ స్తప్తహే ౫౪.
కదాచిత్పరరాజానః యుద్ధాయ హ్యగతాస్తదా, తాస్సహర్తుంగతో రాజా
వసుమంతో మహాప్రభుః ౫౫. యుద్ధంనమారభత్తత్ర శత్రుభిస్సహ పార్థివః, పత్నీ
చారుమతీ పూర్ణగర్భిణీ సుకుమారికా ౫౬. సుమంతస్తుప్రకోపేన రాజ్యలోభేన
గర్వితః, ప్రేషయామాస చారణ్యంసతీం చారుమతీం రుమా ౫౭. తతోఽతిదుఃఖ
తానారీ దుర్గారణ్యం వివేకహ, అంతర్వత్నీ క్షుధార్తాసా విలలాపభృశం ద్విజాః ౫౮.
హహతాఽస్మి మహారాజ త్వద్వియోగేన కేవలం, శత్రుభిఃపీడితోఽసిత్వం మాంత్య
క్తోఽసిమహాస్రభో ౫౯. కాగతిర్మేమహారాజ అరణ్యేభృశ దుఃఖతా, ఇత్యేవంవిల
పతీ సాగురోద బహుధాభృశం ౬౦. నేవాంచక్రర్వనమృగా దేవతాః పక్షిరాజ
యః, తద్దుఃఖశమనార్థంచ పైంగలోమని రభ్యగాత్ ౬౧. మునిందృష్ట్వా మహా
రణ్యే తదాచారుమతీ ముదా, వందయామాస దుఃఖార్తా స్వవృత్తంచ న్యవేద
యత్ ౬౨. తతోహృష్టమనా విప్రా స్సముని స్తత్క్షణాత్తదా, తామాహూయ
స్వనిలయంరరక్ష పరమాదరాత్ ౬౩. పూర్ణేమాసేతు సాదేవీ సుషువే పుత్రము
త్తమం, శ్రీశంకరసమం దివ్యం మహాపురుషలక్షణం ౬౪. తందృష్ట్వా హర్ష
సంపూర్ణ నయనాఽఽనందకారిణం, శ్రీశంకరేత్యర్భకస్య నామకర్తాఽకరోన్మునిః ౬౫.
వన్మధే శుక్లపక్షస్య హిమాంశురివ మూర్తిమాన్, ససూర్యథవతేజస్వీ ప్రదుష్మన్న
థవ సుందరః ౬౬. శౌర్యేశివసమోబాల శ్శంకర శ్శంకరఃపరః, కదాచి స్మృగ
యాసక్త శ్చచారారణ్యముత్తమం ౬౭. తస్మిన్స్మృగ్గా సుసంహృత్య వనస్థాన్
వ్యాఘ్రభల్లుకాన్, వరాహాశరభాన్ శల్యానేణా న్నాభిమృగాన్తదా ౬౮.
ఇత్యంచరిత్వా సోఽరణ్యం హృదేనాగధివాబభా, కస్తూరీమృగసంఘాశ్చ చేరు
రగ్రేఽర్భకస్యవై ౬౯. తతోహృష్టమనా విప్రా స్సంఘాయేషూన్ స్వకార్ముకే,
తాన్జఘానమహావీరః తీర్థే నాభిమతీరతే ౭౦. బాణపాతైశ్చ సందగ్ధాః న్యపతన్
తజ్జలే మృగాః, తతోతిసుందరా స్తస్మాదుత్థితా దేవనంజ్ఞకాః ౭౧. వసుమంతస్తు
స్వబలై రరీకజిత్వా మహాబలః, ఆజగామ స్వనగరం సుమంతంప్రాహ విస్మితః ౭౨.
శ్వగతామమభార్యాఽసౌ వదవృత్తం సవిస్తరం, వసుమంతం తదాప్రాహు ర్జనాః

సదసి సంస్థితాః ౭౩. స్వభార్యాంచ సుమంతస్తే ప్రేషయామాస కాననం, కాంద
శాం సాప్రపన్నాభూత్ క్వగతా కుత్రసన్ధితా ౭౪ సజీవా గతజీవావా సజాసి
మోవయం ప్రభో, జనవాక్యం తదాశ్రుత్వా స్వానుజేన్యస్య సంపదం ౭౫. యసనా
ర్థో గతోఽరణ్యం భార్యావ్యేషణ తత్పరః, గత్యాగత్యాజనపదా నదృష్ట్వా స్వసతీ
ప్రభుః ౭౬. కాలేకాలే శమారాధ్య నియమేన సుసంయుతః, పైంగలాశ్రమసు
భ్యేత్య పృష్టవాణ్ముషిసత్తమం ౭౭ రాజానంప్రాహ సమునిః పినయేన మహామతిః,
మాభైషీన్త్వం మహారాజ వదవ్యసనకారణం ౭౮. * వసుమంతః * మమభార్యా
గతాసాధ్వీ చారణ్యంకుత్ర సంస్థితా, తద్వ్యభేనసుసూతప్తః చరామ్యస్త్రేత్తనన్మనే
౭౯. పత్న్యర్థనిసమాకర్ణ్య గృహేచారుమతి ముదా, పటందృష్ట్వా పదాగ్రేసా
పతిత్వా ప్రరురోదహ ౮౦. పూర్వపుణ్యవిపాకేన దృష్టోఽసి కిరుణానిధే, తునుస్వ
మమ దారాత్మ్యం దైవజం దుఃఖకారణం ౮౧ పైంగలస్యాజ్ఞయా రాజా నిర్దోషాం
స్వనితంబిసిం, జగ్రాహ తస్యాశ్రమేఽసా పువాచ ఋషిసత్తమ ౮౨. క్వగతో
మమపుత్రోఽసా శంకరో లోకశంకరః, ఇతిబ్రువాణం రాజానం దృష్ట్వాఽఽపి
విస్మితః ౮౩. తతోఽతద్వృత్తమతులంజగాదమునిసత్తమః. మృగయార్థంగతోఽబాలః
నాగతఃకుత్ర సంస్థితః, ఇత్యుక్తోభార్యయా సార్థం శిశోరవ్యేషణే యయా ౮౪. హతా
స్మృగాః దృష్టవంతౌజగ్న్స్తా శిశుసన్నిధిం, శిశుదృష్ట్వాఽఽనందజలం ముమోచశు
రలంముదా ౮౫. తతస్థాః దేవసంఘాశ్చ సున్నతా సర్భకాంతికే, స్థితాఃదృష్ట్వా
విస్మితోఽభూ ద్వసుమంత స్వభార్యయా ౮౬. కేససైన్యవిపాకేన మయాకృష్టా
వనేష్వహ, కిమర్థమాగతాదేవా శ్శిశోరంతే సుసంస్థితాః ౮౭ ఇతిసంతోషచిత్తో
సా సమీప ఉపచక్రమే, శంకరోమాతరంసత్వాపైంగలంముషిసత్తమం ౮౮.
పైంగలస్యాజ్ఞయాస్వస్య జనకంచ మహామతిః, వసుమంతస్సుతందృష్ట్వా చాలిం
గ్యాంకేనివేశ్యచ ౮౯. మూర్ధానమపుసాఘ్రాయ ముమోచానందజం జలం ౯౦.
ఇతి శ్రీస్తాండపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే నాభిమతీతీర్థప్రశంసాయాం
వసుమంతస్య రాజ్ఞఃపత్నీపుత్రసందర్శనంనామ త్రిచత్వారింశోఽధ్యాయః ౪౩.

* షేత్రపాలః * పృష్టవాణ్స్వసుతంరాజా పైంగలస్యాజ్ఞయా తదా, దేవాః
కిమిర్థమాయాతాస్తదా గమనకారణం ౧. తద్వద్వృత్త మఖిలంబ్రాహ్మ మద్దుఃఖశమ
నాయభాః, పిత్రోర్వచన మాకర్ణ్య కథయామాస విస్తరాత్ ౨. మృగయార్థ మట
న్నత్ర దృష్ట్వా నాభిమృగా వరా, హతవాసస్మి బాణైశ్చ న్యపతంతే జలేమృ
గాః ౩. దేవాభూత్వా సమాయాతాః నికటం మమహేప్రభో, బాలస్యవచనం

శ్రుత్వా చాశ్చర్యంలేభిరే తదా ౪. దేవాన్పూహ తతోరాజా వసుమంతో
మహర్షయః! * రాజా * కేయూయమ్మగతా కస్మాన్మృతాః కింకారణంహి వః ౫.
ఏతత్సవిస్తరంబ్రూతరహస్యం మహ్య ముత్తమం, * దేవాఢామః * పూర్వంవయం
మునీశానామపకారం కృతాఃప్రభో ౬. శివద్రవ్యాణిసర్వాణిహ్యహృతాన్మజ్జ తాబ
లాత్, కదాచిచ్ఛపయస్సర్వే శివభక్తిపరాయణాః ౭. మల్లికాగంధమాల్యాది
నైవేద్యాదీనిచప్రభో, సమాహృత్యచతాన్సర్వాన్సానార్థంతే యయుః ప్రభో ౮.
దివ్యానినుమమాల్యాని గంధద్రవ్యాణి యానిచ, నైవేద్యఫలమూలాని చాఘ్రి
యచ పునఃపునః ౯ స్వీకృతాస్యపి సర్వాణి తద్గంధ పరిలిప్సయా, సాత్వాస
నూగమర్చిస్తాః అస్మాన్మృష్ట్యా మహాద్రుషా ౧౦. కేపుఃపరస్పరం చాస్మాన్
దేవద్రవ్యపహరికాన్, యూయంమృగాభవంత్యత్త కాననే దుష్టచారిణః ౧౧. అవ
ష్ఠ మూకృతిం దోషం సగచ్ఛతీచ బాలిశాః, వయంశాపంగృహీత్వాతాన్ పార్థ
యంతి స్తస్మిన్గహం ౧౨. క్షంతవ్యమపరాధోనో హిత కారుణ్యదృష్టినా, ఇత్సు
క్తాన్ దోషిణోద్మష్ట్యా పోచిశ్శాపస్యనిష్క్రూతిం ౧౩. పంపాయానాభితీర్థేవై
శుదాస్మా తాదృగ్గేగితాః, తదాయూయందివ్యరూపం లభ్య యాస్యంతిస్వఃపదం
౧౪. ఇత్సుక్త్యాముసయస్సర్వే శివార్చనపరా యయుః ౧౫. * దేవాః * వయం
మృగస్వరూపేణ సంచరంతో మహావనే, త్వత్పుత్రబాణసందగ్ధాః తీర్థే లగ్నాశ్శుభా
వహే ౧౬. తస్మాద్వయం దివ్యరూపా హ్యభవామ ముదాస్థితాః, బాలకస్యప్రసాదేన
యాస్మామ స్వర్గమందిరం ౧౭. * క్షేత్రపాలః * ఇతిస్తుత్వా యయుస్సర్వే స్వర్గం
ప్రత్యనురాస్తదా, తతోహృష్టమనారాజా ముమోచానందజం జలం ౧౮. తతశ్చా
రుమతీసాధ్వీ సపుత్రా సాతుముద్యతా, వైంగలస్యాజ్జయా నాభితీర్థం గత్వాస
భర్తృకా ౧౯. సానంచక్రేవిధానేననాభిమత్యాంసభర్తృకా, పంపాంసంపూజ్య
విధివత్స్తుత్వానత్యాపునఃపునః ౨౦. తస్యాలభ్య వరాన్సర్వాన్ వైంగలస్యముషేః
పురః, తదాశృమంసమాగత్య గృహీత్వా తదనుగ్రహం ౨౧. ఘర్జరం సముపా
జగ్ముః శివభక్తి పరాయణాః, భుంక్త్యహభోగాన్సకలాన్ అంతేజాతా మునేకులే
౨౨. వసుమంతోమృకంఢోభూ న్నార్తంజయో ౨౩శంకరః, మరుద్వతీచారుమతీ శివ
పూజాధురంధరాః ౨౩. ఏతేశివపదం యాతాః భక్తిజ్ఞానవిశేషతః, తస్మాత్త్వంనాభితీ
ర్థేతు సాత్వాత్మత్వక్తా కళేబరం ౨౪. యాస్యసిత్వం శివపదం శివదూతానుమోదితః,
చ్యవనస్యవచశ్శ్రుత్వానువ్రతఃపరమార్థవితీ ౨౫. తేనసాకం గతస్తీర్థం సానంచక్రే
మహాజలే, తత్తీర్థస్యప్రభావేన గతపాపో ౨ భవత్కిల, శంభాఃపదంగతస్సపి నాభితీ
ర్థస్య దర్శనాత్ ౨౬. తస్మాద్వయం తత్రగత్వా సాత్వాయామో మహద్విజాః,

యథాదంపుణ్యమాఖ్యానం శృణోతి వ్యాకరోతిచ ౨౭. పుత్రార్థపుత్రమాప్నోతి ధనార్థం
 ధనమాప్నుయాత్, స్త్రీకామాలభతే నారం మోక్షార్థం మోక్షమాప్నుయాత్ ౨౮.
 ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే నాభిమతీర్థస్నానాత్
 దేవానాంమృగత్వ నివృత్తిర్నామ చతుశ్చత్వారింశోఽధ్యాయః. ౪౪.

* క్షేత్రపాలః * వ్యాఘ్రస్థితసమీపేతు దేవీకుండ మితీరితం, అత్రస్నాంతి
 సరానిత్యం ముక్తింయాంతి నసంశయః ౧. పురా హయగ్రీవఋషి ర్దేవీంతస్తుం ప్రచ
 క్రమే, నిత్యంసోమాభిధే తీర్థేస్నాత్వా నిర్మలచేతసా ౨. శతక్షరంగతం తస్మిన్
 స్థితే యోగీశ్వరేద్విజః, తస్యాగ్రతపసా తుష్టా పార్వతీపీమవిహ్వలా ౩. ప్రత్య
 క్షాభూద్ధయగ్రీవసమ్ముఖే పరమాదరాత్, తేజోమయీం శుభాందివ్యసుందరీం
 హంసగామినీం ౪. దృష్ట్వా ప్రేమాద్ధృచిత్రేన స్తోతుం సముపచక్రమే, * హయగ్రీవః *
 జయదేవి నమస్తుభ్యం సృష్టిస్థిత్యంతకారిణి ౫. జయశంకరవామాంగ మంగళే
 సర్వమంగళే, జయసర్వజనైరీడ్యే మాంపాహి జగదీశ్వరి ౬. శక్తిత్రయాత్మికే
 దేవి గుణత్రయవిభావినీ, మూర్తిత్రయసృష్టికర్త్రీ మాంపునీహి పరేశ్వరి ౭.
 బహుకాలం వ్యాకరవం తపఃపరమదారుణం, మదభీష్టందేహి శుభం సర్వేషాం సుఖ
 దాయకం ౮. హయగ్రీవవచ శ్శుత్వా దేవీప్రాహ సువిస్మితా, * శ్రీదేవీ *
 వరంవృణు మహాభాగ యదిచ్ఛసిచమత్ శుభం ౯. దదామిలోకరక్షాయై
 యుష్మచ్ఛిత్తప్రపూరణం, ఇత్యుక్తాంపార్వతీంసత్వాహాయగ్రీవస్తదాబ్రవీత్ ౧౦.
 * హయగ్రీవః * విద్యయారహితాస్సర్వే బ్రహ్మాద్యా జడబుద్ధయః, విచార
 హీనా స్సతతం సంచరింతిహిమక్ష్మతే ౧౧. తస్మాత్త్వంసర్వదేవానాం మను
 ష్యాణాం పరాత్పరే, స్మృతిందేహి మహాత్పుణ్యదాయినీ శుభిగోచరాం ౧౨.
 తేనదేవామనుష్యాశ్చ ముచ్యంతేఽక్షానత శ్శివే, ఇత్యుక్తంతం హయగ్రీవంప్రాహ
 దేవీ సునిశ్చలా ౧౩. * దేవ్యవాచ * అస్మింస్తీర్థేస్నానమహం కరోమి తవచా
 గ్గితిః, తదాదదామితేసర్వం యద్యత్ప్రీత్యైః కృతస్త్యయా ౧౪. ఇత్యుక్తావాం
 బికా తీర్థే సుస్నానమకరో ద్ద్విజః, స్నానమాతేరిణ సాదేవీహోమాయాపా
 బభూవహ ౧౫. దివ్యరూపధరా నారీ సర్వేషా మిష్టదాయినీ, చతుష్షష్ఠ్యుపచా
 ర్థ్యా సుస్థితా తీర్థఉత్తమే ౧౬. తదాబ్రహ్మాదయస్సర్వే దర్శనార్థం సమాగ
 తాః, తేషాంమధ్యే హయగ్రీవః స్తోతుంసముపచక్రమే ౧౭. నమోదేవ్యైమహా
 దేవ్యై శివాయై సతతంనమః, చిహ్నాపిద్యైసుభాషాయై విద్యాయైసతతంనమః ౧౮.
 దేహీవిద్యాం మహత్సౌఖ్యదాయినీం పరమేశ్వరి, ఇత్యుక్తంతంహయగ్రీవ ముమా

ప్రొవాచ వత్సలా ౧౯. *ఉమా* తపవిద్యాంప్రదాస్యామి చతుష్షష్టికశాస్త్రికాం,
విపులీకురుభూలోకేయథా బుద్ధ్యనసారతః ౨౦. త్వమేవోపాసక స్సర్వదేవానా
మగ్నిణీప్రభుః, యేథ్యాయంతి సురాస్సమ్యగ్విద్యాదాతార మవ్యయం ౨౧.
తేషాంసిద్ధిర్నిభవతి సర్వవిద్యాసు సర్వదా, త్వత్సహానాస్తిభూలోకే విద్యానిధి
రకల్మషః ౨౨ ఇత్యుక్తాంశాంభవీం ప్రాహ హయగ్రీవః ప్రభావవీత్ *హయగ్రీ
వఉవాచ * అత్రైవ వసతింకృత్యాసర్వేషాంసిద్ధిదాభవ ౨౩. నిర్గుణాంత్యాం
ప్రసన్నాక్షీ మారాధయితుమాగతాః, బ్రహ్మద్వాస్సతతం తేషాం విపులీకురు
సన్మతిం ౨౪. సదాశివేన సంయుక్తా పర్వతేర్థసంయుతే, సంచరస్వమహాదేవి
సర్వవిద్యాప్రదాయినీ ౨౫. ప్రార్థయంతం హయగ్రీవం స్తుత్వాదేవీ సమాధినా,
శంభు ధ్యానంకృతా సాధ్యేభక్తానా మిష్టసిద్ధయే ౨౬. తదాసదాశివ స్సమ్యగ్గు
ణావా నితపద్మణః, స్వేచ్ఛయా త్వవపుస్స మ్యగావిరాసీన్న హేశ్వరః ౨౭. తదా
బ్రహ్మాదయస్సర్వే సిద్ధగంధర్వకిన్నరాః, సమాజగ్ము ర్మహాదేవీ మహాదేవావలోకనే
౨౮. హయగ్రీవ ప్రార్థనయా ప్రాప్తాదేవా పురాతనా, సర్వవిద్యాప్రసిద్ధ్యర్థం
వసతించక్రితు ర్ద్విజాః ౨౯. * * *

—: ఉమాసదాశివయోరుద్వాహఘట్టః :—

తస్మిన్మహారాత్రే కల్యాణం వక్త్రస్తేహ్యనయో ర్ద్విజాః, హయగ్రీవం
పురస్కృత్య బ్రహ్మద్వా దేవగుహ్యాకాః ౩౦. విద్యానామ్నముమాం కన్యాం
మాంగల్యవిధినా శివః, జగ్రాహపాణినాసర్వదేవైస్సంపూజితఃప్రభుః ౩౧.
ముముచుఃపుష్పవర్షాణి పారిజాతాదికానిచ, నన్యతుశ్చాస్సరస్సంఘా జగుర్గంధర్వ
కిన్నరాః ౩౨. తతోమహూత్సవే దేవస్సర్వేషాం స్మృతిముత్తమాం, దాపయా
మాస దారైస్ససర్వదుఃఖ నివారిణీం ౩౩. హయగ్రీవస్తువసతించక్రే తత్రశుభా
ప్రదే, నిత్యంప్రముదితాస్సర్వే హయగ్రీవముపాసితే ౩౪. తస్మాత్సోమేశ్వరా
ఖ్యాతు శివస్య సముపాగతా, అత్రసన్నిహితో భూత్వా సర్వందాస్యతి శంకరః
౩౫. ఇదంపవిత్రం పాపఘ్నం ధన్యంపుణ్యం యశస్కరం, యశ్యేణోతి సదా
మర్త్యో ముక్తిమేతినసంశయః ౩౬. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే సప్తర్షియాత్రాప్రకా
శికాయాం సంహితాయాం శ్రీహయగ్రీవాద్య విద్యాప్రదానం ఉమాసదా
శివయోరుద్వాహ కథాప్రశంసానామ పంచచత్వారింశోఽధ్యాయః. ౪౫.

* ఋషయః * క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ వేదవేదాంగ పారగ, భవానమృత తీర్థస్య వైభవం వదతుప్రభో ౧. * క్షేత్రపాలః * సుధాతీర్థప్రశంసంతి స్నాంతిత త్కథయంతి యే, అష్టావింశతిభేదాంశ్చ సరకాన్నో ప్రభుజతి ౨. తామిస మంధ తామిసం మహారావరావౌ, కుంభీపాకం కాలసూత్ర మసిపత్రీనంతథా ౩. అగ్నిశ్శిక్షోఽంధకూపశ్చ సదంశః శాల్మలీ తథా, లాలాభక్షో హ్యసిచిచ్ఛ సారమే యాదనంతథా ౪. తథైవవజ్రికణకః, క్షూరికర్దమపాతనం, రక్షోగణాశనంచాప శూలప్రోతనిరోధనం ౫. తిరోధానాభిధంవిప్రా స్తథా సూచీముఖాభిధం, పూయ శోణితథక్షుంచ విషాగ్ని పరిపీడనం ౬. అష్టావింశతీసంఖ్యాకమేతన్నరక సంచ యం, నయాతిమనుజోవిప్రా సుధాతీర్థ నిమజ్జనాత్ ౭. విత్తాపత్యకళిత్రాణాం యోఽన్యేషామపహరకః, సకాలపాశబద్ధోయం యమదూతై ర్భయూవహైః ౮. తామిససరకేఘోరే పాత్యతే బహువత్సరం, స్నాతిచేదవృతేతీర్థే తస్మిన్నాసౌ నిపాత్యతే ౯. మాతరంపితరంపుత్రం యోద్వేష్టి పురుషాధమః, సకాలసూత్ర సరకే విస్తృతాయుతయోజనే ౧౦. అధస్తాదగ్నిసంతప్త ఉపవృత్తమరీచిభిః, బిలేతామ్రమయే విప్రాః పాత్యతేక్షుధయార్దితః ౧౧. యోవేదమార్గముల్లంఘ్య వర్తతే కుపభేనరః, సాసిపత్రవనేఘోరే పాత్యతేయమకింకరైః ౧౨. యోఽశ్నాతః పంక్తిభేదేన పక్వసూపాదికంసరః, అకృత్వాపంచయజ్ఞంవా భూక్తేమోహేనపీడితః ౧౩. పాత్యతేఽయంయమభతై ర్నరకేక్రిమిభోజనే, భక్ష్యమాణఃక్రిమిశ్చైర్భక్షయన్క్రిమిసంచయం ౧౪. స్వయంచక్రిమిభూతస్సౌ తిష్ఠే వ్యాపదఘక్షయం, యోహరేద్విప్రీవిత్రాని న్నేహేన బలతోపివా ౧౫. అన్యేషామకివిత్రాని రాజా తత్పురుషోపివా, అయస్మయాఖ్యకుండేతుసదంశైఃసోతిపీడితః ౧౬. సదంశేనరకేఘోరే పాత్యతేయమకింకరైః, అగమ్యాంయోభిగచ్ఛేత స్త్రియంవైపురుషాధమః ౧౭. అగ మ్యం పురుషంయోపి దభిగచ్ఛేత వాద్విజాః, తావయస్మయనారీంచ పురుషంచా వ్యయస్మయం ౧౮. తప్తావాలింగ్యతిష్ఠంతోయావచ్ఛందదివాక శౌ, సూచ్యాభ్యేనరకే ఘోరే పాత్యతే యమకింకరైః ౧౯. బాధతేసర్వజంతూన్యో నానోపాయైరుపదవైః, శాల్మలీనరకేఘోరే పాత్యతే బహుకంటకే ౨౦. రాజావారాజభృశ్యోవా యఃపా పండు మనుద్రుతః, భేదకోధర్మసేతూనాం వైతరణ్యాం నిపాత్యతే ౨౧. వృషలీనంగ దోషేణ శౌచాద్యాచారార్జితః, త్యక్తలజ్జస్త్యక్తవేదః పశుచర్యారతస్సదా ౨౨. సపూయవిష్టమూత్రాశ్శృక్లేష్మవిత్రాది పూరితే, అతిభీభత్సనరకే పాత్యతేయమకిం కరైః ౨౩. యశ్శ్వభిర్మృగయర్యన్యౌ బాణై ర్వాబాధతేమృగాః, సహస్యమానో బాణౌఘైః పరత్రయమకింకరైః ౨౪. ప్రాణురోధాఖ్యసరకే పాత్యతేచముహుర్ముహుః,

దాంభికీయః పశూన్యజ్ఞే విధ్యమస్తానవర్జితః ౨౫. హంత్యసాపరలోకేషు వైశసే
 పాత్యతేద్విజాః కృత్యధానోయమభతైః పాత్యతే బహువత్సరం ౨౬. ఆత్మభార్యాం
 సవర్ణాయో రేతఃపాయయతేఖలః, పరత్రరేతఃపాయాస రేతఃకుండే నిపాత్యతే
 ౨౭. న్నాతిచే దమృతేతీర్థే తస్మిన్నాసానిపాత్యతే, యోదస్యమార్గమాశ్రిత్య
 గరడో గ్రామదాహకః ౨౮. వణిగ్రీవాపహారీచ సపరత్ర ద్విజోత్తమాః, వజ్రదిం
 ప్రాభిధే ఘోరేనరకే పాత్యతేచిరం ౨౯. విద్యంతేనరకాఘోరాః యేచాన్యే
 బహుదుఃఖిదాః, తాన్మపశ్యంతిమనుజాః సుధాతీర్థనిమజ్జనాత్ ౩౦. సుధాతీర్థేన
 కృతాన్నా దశ్యమేనఫలం లభేత్, ఆత్మవిద్యా భవేత్సాక్షాన్మక్తిశ్చాపి
 చతుర్విధా ౩౧. సపాపేరమతే బుద్ధి ర్మభవేద్దుఃఖమేవనా, తులాపురుషదానేన
 యత్ఫలంలభ్యతేవైః ౩౨ తత్ఫలంలభ్యతే పుంభిః సుధాతీర్థనిమజ్జనాత్, గోసహ
 ప్రపిదానేన యత్పుణ్యంవా భవేన్నృణాం ౩౩. తత్ఫలంలభ్యతేమర్త్యః సుధా
 తీర్థనిమజ్జనాత్, ధర్మార్థకామమోక్షాణాం యద్యదిచ్ఛతి పూరుషః ౩౪. తత్తత్స
 ర్వమనాప్నోతి సుధాతీర్థ నిమజ్జనాత్, మహాపాతకయక్తోవా యక్తోవాప్యపపా
 తకైః ౩౫. సద్యఃపూతోభవేద్విప్రాః సుధాతీర్థనిమేవణాత్, ప్రజ్ఞాబక్ష్యే ర్యశః
 సంపత్ జ్ఞానంధర్మో విరక్తతా ౩౬. మనశ్శుద్ధిర్భవేన్నృణాం సుధాతీర్థ నిమేవ
 ణాత్, బ్రహ్మహత్యాయుతంచాపి సురాపానాయుతం తథా ౩౭. అయుతంగురు
 దారాణాం గమనంపాపకారణం, స్త్రీయాముతంసువర్ణానాం తత్సంసర్గాశ్చ కోటిశః
 ౩౮. శీఘ్రంవిలయమాయాంతి సుధాతీర్థనిమజ్జనాత్, ఉక్తేష్యేతేషు సందేహా
 నకర్తవ్యః కదాచన ౩౯. జిహ్వగ్రేపరిశుంభంతం క్షిపంతి యమకింకరాః, అర్థవాద
 మిదంసర్వం బ్రువన్వైనరకం వ్రజేత్ ౪౦. సూకరఃసహివిజ్ఞేయః సర్వకర్మబహుష్ఠ
 తః, అహేలూహార్థమహేలూహార్థమహేలూహార్థమద్విజోత్తమాః ౪౧. సుధా
 తీర్థాభిధేపుణ్యే సర్వపాతకనాశనే, అద్వైతజ్ఞానదే పుంసాం భుక్తిముక్తిప్రదాయనిర౨.
 ఇష్టకామప్రదేనిత్యం తథైవాజ్ఞాననాశనే, స్థితేపి తద్విహాయేదం రమతేన్యత్రవైజనః
 ౪౩. అహేలూహహాస్యమాహాత్మ్యం మయావక్తుం నశక్యతే, న్నాతస్యతుసుధాతీర్థే
 నాంతకాద్యయమస్తిహి ౪౪. సుధాతీర్థంచపశ్యంతి స్మృశంతిప్రణమంతిచ, నవిబంతి
 పునస్తస్యంమాతృణాం భీతివర్జితాః ౪౫ ఏవంవశఃకథితంవిప్రాః సుధాతీర్థస్యవై భవం,
 భుక్తిముక్తిప్రదం నృణాం సర్వపాపనిబర్హణం ౪౬. *సూతః* క్షేత్రపాలాజ్ఞయా
 సర్వేముసయో వీతకల్కపాః, న్నాత్వాసుధాతీర్థజలే పితౄ న్సంతర్ప్యభక్తితః ౪౭.
 తత్సూర్వేరాజితందివ్యం పాపనాశన సంజ్ఞకం, తీర్థంప్రతియయఃసర్వే సపుత్రాశ్చ
 సదారకాః ౪౮. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే మాణిభద్రేశ్వర
 మాహాత్యే అమృతతీర్థప్రశంసానామపట్టచత్వారింశోఽధ్యాయః. ౪౬.

* బువయః * పాపనాశనతీర్థస్యమాహాత్మ్యం వదనువత, కోముక్తస్సాన్నన
 మాత్రేణ పూర్వేస్థికి పుణ్యవర్ధన ౧. * క్షేత్రపాలః * పూర్వేస్థికిధర్మరాజోఽసా
 రాజ్యా ద్భిష్టస్సహానుజః, వనంవివేశసహసా ద్రావద్యాసహిత శ్శుచిః ౨. పుత్రా
 ణాందుఃఖమత్యంతం దృష్ట్వాకుంతీ ముహుర్ముహుః, చింతయిత్వారమానాథం సస్మార
 మనసా సతీ ౩. తదా౭-౭గతోరవిందాక్ష శ్శరణాగత వత్సలః, తందృష్ట్వావ్లా
 నవదనా మందమాహ మనస్వినీ ౪. * కుంతీ * స్వామిసర్వజగన్నాథ పుత్రా
 ణాం మమకాగతిః, ఆరణ్యేదుఃఖసంతప్తా రాజ్యహీనా మృతాశ్చ ౫. త్వయితీవ్రతి
 మద్దేవే కుతోదుఃఖం వదాధునా, కేనోపాయేనపుత్రాణాం రాజ్యలాభో భవేద్ధరే
 ౬. తద్బ్రూహిమేరమాకాంత కృపాస్తి మయిచేదిహ, ఇత్సుక్తశ్శ్రీహరిః ప్రాహ
 కుంతీంకరుణయాగిరా ౭. * శ్రీకృష్ణః * మాశోచయమహాభాగే హితంవచ్చి
 తవాధునా, అస్తిపంపాక్షేత్రమితి సర్వేష్టార్థప్రదాయకం ౮. మాణిభద్రేశ్వర
 స్యాగ్రే పాపనాశన సంజ్ఞకం, తీర్థమస్తిహి సర్వేష్టదాయకం పుణ్యవర్ధనం ౯.
 స్నానంకరువిధానేన పుత్రాణాం హితకామ్యయా ౧౦. తేనతే తనయానాంచ
 రాజ్యలాభో భవేదిహ, శ్రీకృష్ణవచనంశుత్వా కుంతీప్రాహ తి విస్మితా ౧౧.
 * కుంతీ * పాపనాశనమాహాత్మ్యం వదమే పురుషోత్తమ, * శ్రీకృష్ణః * అత్రేతి
 హాసంవత్సరైః సావధాన మనాఃశృణు ౧౨. నందోనామమహారాజ స్సోమవంశ
 సముద్భవః, ధర్మేణపాలయామాస సాగరాంతాం ధరామిమాం ౧౩. తస్యపుత్ర
 స్సహభవ ధర్మగుప్తఇతి శ్రుతః, ధర్మజ్ఞస్సత్యసంధశ్చ మాతాపితృహితే రతః ౧౪.
 నందస్తునందనేనస్య రాజ్యం సర్వంముదాతదా, భార్యయాసహిత శ్రీఘ్నం తపోవన
 మగాన్తుపః ౧౫. తాతేతపోవనంయూతే ధర్మగుప్తోమహామతిః, మేదిసింహలయా
 మాస ధర్మజ్ఞో నీతికోవిదః ౧౬. ఈజేబహువిధైర్వృక్షై ర్దేవానింద పురోగమా,
 బ్రాహ్మణానాంద౯వీతం క్షేత్రాణివివిధానిచ ౧౭. సర్వేస్వధర్మనిరతా స్తస్మి
 న్నాజని శాసతే, కదాచిన్నాభవత్ప్రదా స్తస్మింశ్చోరాదిసంభవాః ౧౮. కదాచిద్ధ
 ర్మగుప్తోఽయ మారుహ్యశురగోత్తమం, వనంవివేశసహసా మృగయారస కాతుక్
 ౧౯. తస్మిన్వాఙ్ముఖాఙ్కూర్కా హత్వాత్సుత్త్రోప్రవీడితః, దదర్శపురతో
 దివ్యం సరఃకల్పారమండితం ౨౦. అభూద్విభావరీతత్ర తమసా వృతదిఙ్ముఖా, రాజా
 పిపశ్చిమాంసంధ్యా ముపాస్య నియమాన్వితః ౨౧ జజాపపరమాంత్రిత గాయత్రీం
 వేదమాతరం, ఽపౌతస్మిన్సుపాసీయం రాజాహస్తేనంయుతః ౨౨. సింహవ్యా
 ఘ్నాదిభీత్యాస నృక్షమేకం సమాశ్రితః, రాజపుత్రస్తదభ్యాశం ఋక్షసింహభయా
 ర్గితః ౨౩. అనుద్రుశ్యసింహేన ఋక్షోన్మక్ష మసాగుహత్, ఆరుహ్యపాదపం

సోఽపి దదర్శ నృపనందనం ౨౪. వృక్షస్థితం నృపందృష్ట్యా ఋక్షఃప్రాహమృదూక్తిభిః,
 మాభీతిం వహ రాజేంద్రవత్స్యావోరజసీమిహ ౨౫. మహాభయంకర స్సింహా
 వృక్షమూలముశ్చాశితః, తిష్ఠత్యావాంహంతుకామః కరాలవదనోహరిః ౨౬. నిశా
 ర్థమేహినిద్రాంత్యం నిర్భయం రక్షితోమయా, తతఃప్రసృప్తం మాంరక్ష నిశార్థం
 త్వం మహామతే ౨౭. ఇతితద్వాక్యచూకర్ణ్య సుప్తేనందసుతే హరిః, ఉవాచఋక్షం
 సుప్తంమే పాతయాశు నరాధమం ౨౮. వయం వనచరానిత్యంనరోయమ్మగ
 హింసకః, అనేనతవయశ్శఖ్య మంతేదుఃఖప్రదంభవేత్ ౨౯. ఇతిసింహాక్తి
 మాకర్ణ్య ఋక్షస్తప్రప్త్యువాచహ, ధర్మాధర్మానజాసీషే మృగరాజ వనేచర ౩౦.
 విశ్వాసఘాతుకస్త్యైవ నరకంభ తి ధృవం, నమిత్రద్రోహజంపాపం నశ్యేద్యజ్ఞా
 యుతైరపి ౩౧. బ్రహ్మహత్యాదిపాపానాం కథంచి న్నిష్కృతిర్భవేత్, విశ్వాస
 ఘాతజంపాపం ననశ్యే జ్ఞన్మకోటిభిః ౩౨. నాహంమేయంమహాభారం మన్యేభూ
 మ్యాం మృగాధిప, మహాభారిమయంమన్యే భూమ్యాంవిశ్వాసఘాతుకం ౩౩. ఏవ
 ముక్తస్సఋక్షేణ సింహస్త్రాష్ట్రేబభూవహ, ధర్మగుప్తేప్రబుధ్ధేఽథఋక్షస్సుప్తావ
 భూయహే ౩౪. తతస్సింహోఽబ్రవీద్భూప మేతమృక్షం త్యజస్వమే, ప్రభాతేత్వా
 మసాహంతి తస్మాత్పాతయభూతలే ౩౫. ఏవముక్తోఽసింహేన రాజాసుప్త మశం
 కితః, స్వాంకన్యస్తశిరస్కంతం పాతయామాస కాటిలాత్ ౩౬. ఋక్షఃపుణ్యవ
 శాద్వృక్షా నృపపాత మహీతలే, సఋక్షోన్యపమభ్యేత్య కోపాద్వాక్యమభావత
 ౩౭. * ఋక్షః * కామరూపధరో రాజన్నహంభృగుకులోద్భవః, ధ్యానకాష్ఠఇతి
 ఘాత్యో ఋక్షరూపమధారయం ౩౮. కస్మాదనాగసంనుప్త మత్యాక్షీన్మాం
 భవాన్నృప, మచ్ఛాపాదతిదుర్బుధ్ధే హ్యున్నతోభవ సత్వరం ౩౯. ఇతిశస్త్రము
 నిర్భూపం తతస్సింహ మభావత, నసింహ స్త్వం మహాయక్షః కుబేరసచివపురా
 రం. హిమవద్గిరిమాసాద్య కదాచిత్త్వం వధూసఖి, అజ్ఞానాచ్ఛంకణాభ్యాసే
 విహార మతనోర్మునేః ౪౦. శంఖణోపుటబద్ధైవా త్సమిదాహరణాయచ, నిర్గత
 స్త్వాంవివసనం దృష్ట్యా శాపమవాన్మనిః ౪౧. యస్మాన్నమాశ్రమేఽద్య త్వం వివస్త్రి
 స్థితవానసి, అతఃపంచాననోభూత్వా సంచరస్వ మహావనే ౪౩. ఇతిశంఖణశాపేన
 మృగేంద్రస్త్వమభూపురా, కుబేరసచివోయక్షో భద్రనామాఽభవపురా ౪౪.
 కుబేరోధర్మశీలోహి తద్భృత్యాశ్చతథావిధాః, అతఃకిమర్థంమాంహంతు మిచ్ఛసి
 త్వంవనేచర ౪౫. ఏతత్సర్వంజ్ఞానదృష్ట్యా జానామిహ మృగాధిప, ఇత్యుక్తో
 ధ్యానకాష్ఠేన త్యక్త్వాసింహత్వమాశుసః ౪౬. యక్షరూపధరోభూత్వా దివ్యసుంధ
 రవిగ్రహః, స్వాస్తాంగంప్రణిపత్యాహ ధ్యానకాష్ఠంసయక్షరాట్ ౪౭. అద్యసర్వం

మయాజ్ఞాతం పూర్వవృత్తం మహామునే, శాపందత్వా శంఖాణోమే విశాపమపిచోక్త
 వా ౪౦. ఋక్షరూపేణ సంవాదో ధ్యానకాష్ఠేన తే యదా, భవేత్తదావిశాప
 స్సౌ పూర్వరూప మవాప్యసి ౪౧. ఇతిమామబ్రవీద్భ్రహ్మణ శంఖాణో లోకవి
 శ్రుతః, తిర్యక్త్వా దద్యనిర్ముక్తో జానామిత్వాం తపోధనం ౪౨. ధ్యానకాష్ఠాభిధం
 శుద్ధం కామరూపధరం మునే, ఇత్యుక్త్వా తం ప్రణమ్యా సాధ్యానకాష్ఠం సయత్తు
 రాట్ ౪౩. విమానవరమారుహ్యప్రయయావలకాపురం, ఉన్నతరూపంతం
 దృష్ట్వా మంత్రణస్తు నృపోత్తమం ౪౪. పితృస్సకాశమానిన్యూ రేవాతీరేస్థితస్యచ,
 తస్మై నివేదయామాసుః స్వసంతంభాంతమానసం ౪౫. (నాత్ర గ్రంథపాతః) భగవత్
 జైమినే పశ్యపుత్రమున్నతమశుమే, అస్యాన్మాదవినా శాయబ్రూహమ్యాపాయం మహా
 మునే ౪౬. ఇతిపృష్టశ్చిరందధ్యా జైమిని ర్మునిపుంగవః, ఉన్నాదకారణంతస్యజ్ఞాత్వా
 నృపమథాబ్రవీత్ ౪౭. *జైమినిః* ధ్యానకాష్ఠమునే శ్వాపా దుష్కృత్తోఽభూ త్తవా
 త్శ్రుజః, తస్యపాపవిశుద్ధ్యర్థ ముపాయంతే బ్రవీమ్యహం ౪౮ మాణిభద్రగిరౌరమ్యే
 సుధాతీర్థసమీపతః, సర్వపాపహరంపుణ్యం దివ్యవృక్షసమన్వితం ౪౯. పాపనాశన
 మిత్యేతత్తీర్థ మస్తిమహాత్మరం, పవిత్రాణాం పవిత్రంహి మంగళానాంచ మంగళం ౫౦.
 శ్రుతిసిద్ధం మహాపుణ్యం పంపాక్షేత్రస్థ మవ్యయం, నీత్యాశీఘ్రం సుతరిస్మిన్ స్నాప
 యాశుమహామతే ౫౧. ఉన్నాదస్తత్తణాదేవ తస్య సశ్యేన్న సంశయః, ఇత్యుక్తస్తం
 ప్రణమ్యా సా జైమినిం మునిపుంగవం ౫౨. నందః పుత్రం సంవాదాయ పాపనాశన
 మాయయా, తత్ర తం స్నాపయామాస పుత్రం నియమపూర్వకం ౫౩. తత్తీర్థస్నాన
 మాత్రేణ నష్టాన్మాదోఽభవత్సుతః, నందోఽపిత్రత్రయస్మాత్త్వా దత్త్వాదానాని
 భక్తితః ౫౪. మాణిభద్రే శ్వరంభక్త్యా పూజయామాస పార్థివః, ఉపిత్వా దినమే
 కంచ నందః పుత్రేణ సంయతః ౫౫. మాణిభద్రే శ్వరంభక్త్యా స్తుత్వా శ్రీసర్వ
 మంగళాం, గత్వా స్వరాజ్యం తత్రాసా పుత్రం సంస్థాప్య హృష్టధీః ౫౬. తపసే ప్రయ
 యానందః పుత్రమాపుచ్ఛస్యకాననం, గతే పితరి పుత్రోఽపి ధర్మరాజ్యమపాలయత్
 ౫౭. (మాణిభద్రే శ్వరక్షేత్రే) దత్త్వాదానాని భక్తితః, భోజనాద్వైస్తర్పయిత్వా
 బ్రాహ్మణా ప్రయయాపురీం ౫౮. ధర్మేణ పాలయామాస రాజ్యం నిహతకంటకం,
 వాపీకూపతటాకాని దేవతాయతనానిచ ౫౯. స్వరాజ్యేకారయామాస శివార్పణ
 ధియా సుధీః, ఉన్నాదైరవ్యపస్తారై ర్గృహ్యైర్ద్రుష్టైశ్చ యేనరాః ౬౦. ముక్తాభ
 సంతితేఽవ్యత్ర సకృన్నజ్జన మాత్రతః, స్నానమాత్రేణ తీర్థస్మిన్నరాయాంతి పరంపదం
 ౬౧. ఏతత్తీర్థవరం త్యక్త్వా యోగ్యతీర్థం సమిచ్ఛతి, స్నిగ్ధం సగోపయ స్త్యక్త్వా
 స్నుహీక్షీరంహి యాచతే ౬౨. పాపనాశనమిత్యేతత్తీర్థవారంయః పతేన్నరః,

ముచ్యతే సర్వపాపేభ్యః కైవల్యం లభతే ధ్రువం ౭౧. * శ్రీకృష్ణః * యస్య స్మరణ మాత్రేణ సర్వసిద్ధి మవాప్నుయూత్, ఏతత్తే కథితం సాధ్వీ పుణ్యాత్పుణ్యతరం మహత్ ౭౨. త్వంతత్రగత్వా సనుతా న్నానదానాదికంచర, రాజ్యం ప్రాప్య సుతా శ్శీఘ్రం నిహతాఖిలశాత్రవాః ౭౩. సుఖం సంప్రాప్య సర్వత్ర ఖ్యాతి మంతోభవంతిహి, ఇత్యుదీరిత మాకర్ణ్య కృష్ణేన కరుణాత్మనా ౭౪. సనుతా ౭౭గా స్మహాక్షేత్రం కుంతీభక్తి సమన్వితా, న్నానకృత్వా పాపనాశ తీర్థే వ్రతపరాయణా ౭౫. క్రమాద్యాత్రాం విధాయాసా మాణిభద్రేశ్వరం సతీ, సంపూజ్య విధినా తస్య గృహీత్వా జ్ఞాం శివస్య సా ౭౬. రాజ్య గత్వాథ సామ్రాజ్య మాపకుంతీ సపుత్రకా, * క్షేత్రపాలః * న్నానా స్స శ్యతి సకలా పీడాపాపాఘనాశకే తీర్థే, నివసతి చాత్రమహేశ స్సర్వాభీష్టార్థ సిద్ధిదః పుంసాం ౭౭. * * *

ఓమిత్యాది మహాపురాణేనాం దే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్యేయ మాణిభద్రేశ్వర మహిమానువర్ణనే పంచనాశన తీర్థప్రశంసాయాం ధర్మగుప్తస్యా న్నాదనివృత్తి ధర్మరాజాదీనాం రాజ్యప్రాప్తిర్నామ సప్తచత్వారింశోఽధ్యాయః. ౪౭.

* ఋషయః * పాశమోచన తీర్థస్య మాహాత్మ్యం వదనః ప్రభో, వర్ణయంత్య స్య సంతఃకిం ఫలం ముక్తి సుఖావహం ౧. * క్షేత్రపాలః * శృణు ధ్వనిద మాఖ్యాన ముత్తరద్వారసః సవం, శ్రోత్యానామపి వక్ష్యాణాం భుక్తిముక్తిప్రదాయకం ౨. పురాకృతయుగేదేవా రాక్షసా యుద్ధదుర్మదాః, అన్యోన్యం కలహంచక్రుః బద్ధ వైరా స్వభావతః ౩. తస్మిన్యద్ధేజయం ప్రాప్తు ర్దేవాదైవ ప్రచోదితాః, దేవైః పరాజితాదైత్యా స్త్రవక్త్వా రాజ్యం భయాతురాః ౪. అరణ్యం వివిశుర్దీనాః కేచిత్పా తాలమావిశేఽ, తదాశక్రాదిదేవానా మహంకారో మహానభూత్ ౫. తృణస్యాపి వినా యస్య త్యాజ్యయా చలనం నహి, ఆజ్ఞాం శ్రీదేవదేవత్యా ల్లంఘితుంచ కళుశ్వరః ౬. సర్వభూతాంతరస్థోఽపి గూఢః కాష్ఠాగ్నివచ్ఛివః, తేదేవాగర్వ సంపూర్ణాః పరస్పర జయైషిణః ౭ కాశీక్షేత్రముపాజగ్ముః బృహస్పతిముఖస్తదా, వయమేవ బలోదగ్రా వయమేవ బలోద్ధతాః ౮. వయమేవ జయోపేతా ఇతి తేజగ దుర్బిధః, ఆచార్ఘదయతి యన్తాయా యోగినామపి మానసం ౯. సాకింత్యజతి మోహంధాన్నిత్యం దేహాభి మానినః, తతోబృహస్పతిస్తేషాం గర్వమాలోక్య యుక్తధీః ౧౦. ఉచ్చైరువాచగీర్వాణా నుద్వీక్ష్యేంద్ర పురోగమాః, * గురుః * అహేమాప్రకృతిబద్ధాశ్చ యాయం గర్వాంధలోచనాః ౧౧. స్వబలేనాద్యయుద్ధేన కింజితాద్విషత స్సురాః, కింవాచేష్టయతే దేవావినా ప్రాణైః కళేబరం ౧౨.

కింవాచేష్టయతేదారు యంత్రం యంత్రకృతం వినా, తథైవపరమేశానం వినాకస్యాస్తి
 చేష్టితం ౧౩. ప్రాణప్రదోహ భూతానాంయో జనానాంహృదిస్థితః, తస్యైవపర
 మేశస్య ప్రభావా దంతరాత్మనః ౧౪. అనురాధ జితవంతోహి యాయునిజ
 బలై ర్నహి, మమాపినీతిసిద్ధార్థాః సిద్ధ్యంత్యాశ్మేశ్వగా జ్ఞయా ౧౫ నిమిత్తమాత్ర
 మేవాహం స్థితోస్మీహ శివాజ్ఞయా, తావద్దేవాశ్చిరంయూయ ముపాసత మహే
 శ్వరం ౧౬. స్మృతిర్యావస్మహేశస్య మహాదేవస్య శాశ్వతీ, తావజ్జ్యోతీంపిస
 ర్వాణి గణ్యంతే దివ్యధామసు ౧౭. ఉదేతియేనమాత్మాంః శ్చంద్రోయేనవిరాజతే,
 సనఃపాతుశివోనిత్యం జగ్గదాదిషు సర్వతః ౧౮. గర్వంత్యజతగీర్వాణా శివా
 న్నాస్తి పరంసుఖం, తస్మాద్భజన్యశ్రీశంభుం భక్త్యాచిర్యలయా బుధాః ౧౯. ఇతి
 బృహస్పతినాసముదీరితం వచసమీశ్వర వైభవలక్షణం, అపిచిశ్చ్యవతేనజహు
 ర్మదం ఖలజనస్స్వమతం సజహతిహి ౨౦. గురోర్వాక్యంసమాశ్రిత్య దేవా శ్శక్తి
 పురోగమాః, ప్రహసంతో మహత్మానంగురు మూచ స్మయోద్ధతాః ౨౧.
 * అమరాః * వయంసమర్థాస్సమరే యోధ్ధృ దైత్యైర్మహాబలైః, దైవమేవననం
 త్యనే బలం బుద్ధిజడాజనాః ౨౨. ఆస్తాకీమర్థ ముద్వీక్ష్య ప్రోక్తవాససి గర్హితం,
 దైవంపురుషహుపేణ వర్తతే యశ్చతస్సదా ౨౩. స్వబలేనవినా కార్యం నసిద్ధ్యతి
 కదాపి హి, తస్మాత్తుష్టిం భవార్యత్వం మాబోధయ హితంవచః ౨౪. ఛాంద
 సానామతిఃకుత వర్తతేపేదూషే గురో, సురాణాంవచసంశుత్వా గురుఃప్రహ
 హితంవచః ౨౫. * గురుః * వసంతిదైవంపరమం జ్ఞానిసస్సతతం సురాః, నఫల
 త్యేవయత్కార్యం దైవముల్లంఘ్య కుర్వతే ౨౬. యే దూషయేయుద్దేవంతే వృధాన
 రకభాగినః, త్యజన్యంబాలిశాయూయం గర్వందుఃఖస్య భాజనం ౨౭. ఇతిబ్రహ్మణ
 మాలోక్య దేవాణామః పరస్పరం, కుక్షింభరాణాంవిప్రాణాం శాస్త్రాధ్యయన
 శాలినాం ౨౮. దీనాలాపామనుష్యాణాంభేదయంతిహిమానసం, తస్మాద్వ్రజ
 మహాభాగ స్వర్గంహి నిజమందిరం ౨౯. తతోబృహస్పతిఃకాశ్యాం తవశ్చక్రే
 నదీతతః, గర్వితాస్తేసురాస్సర్వే మదేన సకలాగమా ౩౦. తిరస్కృత్యతదా
 కాశ్యాం విచేరు స్మయదూషితాః, తేనజ్ఞానపదభ్రష్టాః కామకోధాది వీడితాః
 ౩౧. నినిదుర్దైవతం శంభుం సర్వేష్టార్థ ఫలప్రదం, తత్జ్ఞాత్వా శంకరస్తీవ్రం
 దేవాగర్వప్రశాంతయే ౩౨. మాయయాచ్ఛాదయామాస జగన్నాటక సూత్ర
 ధృత్, బ్రహ్మదీనామపి పరా శివమాయా విమోహినీ ౩౩. శివస్తేషాంబలం
 జ్ఞాతు మావిరాసీ స్మహూజ్వలః, కోటసూర్యప్రతీకాశః కోట్యగ్నిసదృశ ప్రభాః
 ౩౪. దిశస్సర్వాః ప్రజ్వలయన్ ఆకర్షితదిగంతరః, దిశంభువమభివ్యాప్య గ్రీవ

జగత్ప్రయం ౩౫. మహాభుజశిరోగ్రీవో రక్తపుల్లాంబుజేక్షణః, తటన్నిభజటాధారీ
 ద్వీర్షదంష్ట్రాస్య గహ్వరః ౩౬. మహానాసోమహేలావృత్త జహ్వజ్వాలావిభీషణః,
 తదద్భుత మభూత్తత్రదేవానాంపశ్యతాంతదా ౩౭. ఊచుఃపరస్పరం దేవా
 మాయాకింవాసురీ పరా, ఆగ్నేస్తేజోభవా సూర్యాచంద్రయోః కాంతీరీదృశీ ౩౮.
 నూనంభగవతోమాయా దేవానామపి మోహినీ, ఇతిమీమాంసమానానాం
 దేవానా మగ్రితఃపునః ౩౯. తీక్ష్ణజ్వాలాస్సంబభూవు దేవానాంభీతిదాయకాః,
 తత్థిన్నహృదయాస్సర్వే కేశవం శరణాయయుః ౪౦. త్వత్ప్రసాదేన దైత్యాశే
 జితాఃశ్చ దనుజానిహ, ఇదానీంగ్రిసతే తేజ శ్చాస్మాంస్త్యం త్రాతుమర్హసి ౪౧.
 దేవానాంవచనం శ్రుత్వా విష్ణుస్సత్వర మభ్యగాత్, సరీక్షితుంమహాత్మేజ స్సన్నిధిం
 శంకరస్యచ ౪౨ అస్మిస్తతేజఉదీక్ష్య ప్రాహ గచ్ఛామ్యహంహరే, త్మణేన
 భస్మసాత్మత్వా ఆగమిష్యే తవాంతికం ౪౩. ఇత్యుక్త్వాప్రియయా శీఘ్రం
 తేజసోఽంతిక మున్మదః, తందృష్ట్వాభీషణాకారం యుగాంతాగ్నిమివ స్థితం ౪౪.
 అహోతైక్ష్ణమహోధైర్యమహోభీమ మహోద్యుతిః, ఇత్యంతరంగేకలయ
 న్నపి ధైర్య సమన్వితః ౪౫. యావదాగత్య సప్తార్చి ర్నకుంసన్నహృతిస్మయః,
 తావత్తమేవ జ్వలనమహోచ త్వరమంమహః ౪౬. కస్త్యముద్భాసితోత్సాహ
 స్సంహృష్టోఽసి మమాంతికం, తేజసాపరమేణాప్తో దుర్నిరీక్ష్యస్వభావతః ౪౭. తస్యత
 ద్వచనంశ్రుత్వా స్థిత్యా గర్వేణభూయసా, ప్రసార్యపఠోజ్వాలాః పావకస్త
 మువాచహ ౪౮. అహోపరిమితాబుద్ధి ర్యతేకిల నదృశ్యతే, కల్పకల్పాంత
 దుర్దాంతం నమాంవేత్సి మహానలం ౪౯. అహంహిముఖమాదిష్టో దేవానాం
 దివ్యతేజసాం, దహనోగ్ని శ్శిఖిత్యాద్యై ర్యుక్తోహ్య న్వర్థనామభిః ౫౦. అంతర్వ
 హిశ్చ భూతానా మహామేవ వ్యవస్థితః, నిర్దహామ్యఖిలాలోకాలోకా యుగాంతేహం
 ప్రజాంతకః ౫౧. బడబాగ్నిముఖాస్సర్వే మమజ్వాలాంశ జాస్సదా, మయైవ
 స్ఫురతారుద్రోగీయతే పాలలోచనః ౫౨. సస్పష్టిర్మాంవినాకాచి న్నస్థితిర్వా
 మయావినా, మయైవకల్పే సంహరణితి మేశాశ్వతీస్థితిః ౫౩. మామవ్యనాది
 మంత్రస్థం తస్థుమాంజస్థుషా మః, నజానాతిభవానద్యజ్ఞాత్వత్వంతే ప్రశస్యతే ౫౪.
 అహమగ్నిస్తవా కార మాకస్మిక మిమంకిల, జ్ఞాతుమాగతవాః కస్త్యం కింతేనామ
 చీక్షీత్వం ౫౫. * యక్షః * కథంత్వమగ్ని ర్హంతాసి శ్రుతతేజాః పురామయా,
 నిర్దహామ్యఖిలాలోకాలోకాఇతితద్దృష్టుముత్సహే ౫౬. ఇత్యుక్త్వా కించిదాదాయ
 తృణంలఘుతరం తదా, క్షిప్త్వాగ్నేఃపురత స్తస్య తంయక్షః పునరబ్రవీత్ ౫౭.

దృష్టంజ్యోతిరిహాపూర్వం నన్వం క్షమిహర్హసి, సాబ్రవిద్విబుధాః పూర్వాః
 సుప్రసన్నాః మదోర్ఘ్నితాః ౩౩. స్మితప్రభాభి ర్దిగ్భాగాః ప్లావయంతీ సుధాత్మభిః,
 సజ్యోతిఃపరమందివ్యంశివఃపరమకారణం ౩౪. హేమకూటేశ్వరో దేవో విరూ
 పాక్షో జగత్పతిః, యదాజ్ఞానూత్రనంస్యూతం జగదేతచ్ఛరాచరం ౩౫. విరూపా
 క్షఃపరంజ్యోతి స్సహిపంపాపురేశ్వరిః, అహంకారమహాకాంతా నవిజ్ఞాతబృహస్ప
 తీః ౩౬. వినేతుంసశివో యస్మాంస్తా దృగ్రూపోఽభవత్కిల, తస్యాహం పరమా
 శక్తి రవిరాభావలక్షణా ౩౭. నామ్నాహైమవతీత్యేనా యుష్మదక్షార్థ మాగతా,
 యదేవంశక్యతేద్రష్టుం తథారూపేణతేజసా ౩౮. హేమకూటోత్తరద్వారి తత్రైవా
 హం ననాతనీ, తత్రయూయంనమాగత్య దేవమభ్యర్చ్య భక్తితః ౩౯. మాంచ
 నంపూజ్యవిధి వత్ప్రేషద్యధ్వం సమీహితం, ఉత్తరేమాణిభద్రేశోవర్తతేఽమరపూ
 జితః ౪౦. తముద్దిశ్యతపఃపుణ్యం కురుధ్వం విజితేంద్రియాః, తేనాదిత్యాస్సర్వసిద్ధి
 ర్భవిష్యతి నసంశయః ౪౧. నోచేత్సశుత్వంసంప్రాప్య భవిష్యథసుదుఃఖతాః,
 * క్షేత్రపాలః * ఇత్యుక్త్వాంతర్హితాయాంతు తస్యామింద్రాదయస్సురాః ౪౨
 హేమకూటోత్తరందేశ మాగచ్ఛ న్మోతుకాన్వితాః, యాత్రాంకృత్వా విధానేన
 విరూపాక్షుండయానిధిం ౪౩. సమభ్యర్చ్యాయతశ్శీఘ్రం మాణిభద్రేశ సన్నిహౌ,
 తఃశ్చక్రేసురై స్సార్థం శంభుదర్శనకాంక్షయా ౪౪. శంభుముద్దిశ్య తేదేవా శ్రీ
 గౌర్యాశ్చజ్ఞయా భృశం, క్వచిత్పద్మాశనావాయుభక్షకా స్తపఃచరన్ ౪౫.
 ఏవంబహుగతేకాలే శివఃప్రత్యక్షతా మగాత్, తందృష్త్వాపరమోదార ముమాదే
 హర్ధధారిణం ౪౬. స్తోత్రంచక్రుర్విష్ణుముఖా దేవాభక్తి సమర్పితాః, సమస్తేదేవ
 దేవేశ విరూపాక్ష సదాశివ ౪౭. ప్రపన్నాస్సహి విశ్వేశ త్వద్వాదశరణైపిణిః,
 త్వామృతే నహిపశ్యామి స్సంసారోత్తారణేషభుం ౪౮. త్వద్ధ్యానవిముఖా శ్శుభో
 వశుతుల్యాశ్చరామహే, అస్మానుద్ధర మోహజ్ఞేత్వద్దానందేహిసఃప్రభో ౪౯.
 ఇతివిష్ణోదిదేవానాం వచస్సృత్వా మహేశ్వరః, ప్రోవాచమధురాంవాణీం శరణా
 గతవత్సలః ౫౦. * విరూపాక్షః * అత్రైవరాజతేతీర్థంపాపమోచన నామకం, స్నా
 నాచ్ఛలభ్యతేజ్ఞానంయుష్మాభి ర్నిర్మలంసురాః ౫౧. ఆదాహస్తిముఖం నత్వా తత
 శ్రీసంస్వమంగళాం. ఆరాధయతమా పశ్చాత్తదాసిద్ధిర్భవిష్యతి ౫౨. ఇత్యుక్త్వాం
 తర్థధే శంభు దేవానాంపశ్యతాం పురః, తద్వాచాతోషితాస్సర్వే యాత్రాం
 కృత్వా విధానతః ౫౩. పాపమోచనతీర్థేవై స్నాత్వాహస్తిముఖం ముదా, నత్వా
 తేయంగళాందేవీ మాణిభద్రేశ్వరంతతః ౫౪. సమభ్యర్చ్యనరాః లభ్యా హ్య

స్వసులభానురాః, పశుపాశవిముక్తాస్తే శివజ్ఞానపరా ముదా ౫౫. స్వస్వంధామ
యయు స్సర్వే స్మృత్వాశ్రీశంకరం హృది, యస్మాత్పశుత్వంవిగతం స్నానాదస్మిన్
జలేశుభే ౫౬. పాపమోచనతీర్థాఖ్యం ప్రఖ్యాతం ముక్తిదాయకం, శ్రావణేకార్తికే
మాఘే మఖానక్షత్రసంయుతే ౫౭. దినేన్నానం ప్రకుర్వంతి ఋషయః స్తీర్థవాసినః,
తీర్థస్నానం మాణిభద్రేశ్వరసందర్శనం తథా ౫౮. పంపాక్షేత్రస్యసద్యాతా పురా
ణశ్రవణం తథా, పంచాక్షరీ మహామంత్రః ప్రాణినామిహ దుర్లభః ౫౯. శ్రీమా
ణిభద్రేశ్వరసత్కథాయః శృణోతి భక్త్యాపఠతిస్వయం ముదా, ప్రాప్నోతిభోగా
సఖలానిహామలాం శ్చాంతేవదం యాతిశివస్యతాపసాః ౬౦. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే పా(శ)పవిమోచన
తీర్థప్రధానవర్ణనే దేవానాంపశుత్వనివృత్తి పూర్వక మిశ్వరానుగ్రహ
లాభోన్మామైకోనపంచాశోఽధ్యాయః. ౮౯.

* సూతః * పా(శ)పమోచనతీర్థేఽస్మిన్ స్మృత్వాత్వత్తక్షిణేస్థితం, ప్రసన్నతీర్థ
మాజగ్ముః కశ్యపాద్యామహర్షయః ౧. తందృష్త్వాక్షేత్రపాలంతే పప్రచ్ఛర్వివయా
న్వితాః, అస్యతీర్థస్యమాహాత్మ్యం వదాస్మాకంమహామతే ౨. * క్షేత్రపాల
ఉవాచ * శత్రుంజయోఽభవదాజ్ఞా వంగదేశాధిపః పురా, ధర్మజ్ఞ సత్వసంధశ్చ
సదాచారత సదా ౩. కదాచిన్మృగయాసక్త స్సమత్వాసహిత శ్శుచిః, జగా
మగహనంఘోరం వ్యాఘ్రాద్వై రతిభీకరం ౪ తత్రతత్రమృగా హత్వా పంపా
క్షేత్రంకమాద్యయా, నత్వామునీకసమాధిస్థా నటాక్షేత్రేవిశుద్ధధీః ౫. మాణి
భద్రేశ్వరంప్రాప్త మంత్రణాసహితోన్మతః, అటమానఃపర్వతేస్మి న్నానావృక్షసమ
న్వితే ౬. వీత్వోదకం సుపానీయం తృషార్తో నృపసత్తమః, వృక్షమూలేఽవసత్త్విప్ర
మమాత్యేనసహప్రభుః ౭. మార్గశ్రమాపనోదాయ విశ్రాంతః ప్రీతమానసః,
ఓంకారశబ్ద మిశ్యో త్కర్ణానంద రసాయనం ౮. కిమేతదితిచోత్థాయ దిశాంముఖ
మవేక్ష్యసః, స్వపురోభాగత స్సమ్యక్ దదర్శపరమం సరః ౯. కుముదోత్పలక
ల్లూర మండితం సుమనోహరం, హంసకారండవాకీర్ణం చక్రవాకాది శోభితం ౧౦.
భృంగసంగీత సన్నాదకిమ్కారిత దిగంతరం, తన్మధ్యేనిస్వనందివ్యంశ్రుత్వా సప్రణ
వాత్మికం ౧౧. విస్తయేనాహ మంత్రీశం సంశయాన స్సభాపతిః, ఇహజాతోధ్వ
నిః కస్మా త్కోస్త్యత్ర పురుషఃపరః ౧౨. ఇత్యాలోచన సక్తేఽస్మి న్మహాధ్వని రభూ
ద్ద్విజాః, తత్రదృష్టినిధాయాసా బాహ్యేంద్రియ వినిగ్రహః ౧౩. నాదానందరసా
స్వాద తత్పురోభా నృహీపతిః, నిశ్చేష్టితో బభూవాథ స్థామవ త్ప్రణమాత్రతః ౧౪.

సుమతిస్తుతదైవాభూ త్సరోవర విలోకనాత్, తస్మిన్పశ్యతిభూపాలే సరోమధ్యా
 న్మహామునిః ౧౫. ఉత్థితోనైమిశ స్త్రదండకామాయ సంవృతః, తందృష్ట్వాపర
 మోదారం నైమిశం పురుషోత్తమం ౧౬. వపందేవిసయాద్రాజా దండవద్భక్తి
 సంయుతః, ఉవాచమధురాంవాణీం నైమిశంమునిసత్తమం ౧౭. * శత్రుంజయః *
 భగవత్భవతో దివ్యదర్శనం సుఖదంవృణాం, ధన్యోస్త్రికృతకణ్యోస్త్రి యుష్మద్దర్శన
 మాత్రతః ౧౮. కస్త్యంపురుషరూపేణ తీర్థాదుత్థాయ భాసిభోః, కుతశ్చాగమనంతేద్య
 కుతోస్మాన్నిర్గతోజలాత్ ౧౯. ఇతిరాజ్ఞో వచస్సృత్వానై మిశోముని రబ్రవీత్,
 హేమకూటా దాగతోస్మిదర్శనార్థం మహేశితుః ౨౦. నైమిశోఽహం తవస్తప్తు
 మత్రాగచ్ఛామి పార్థివ, అస్మాకందర్శనంపుంసాం భుక్తిముక్తిఫల ప్రదం ౨౧.
 అత్రాస్తివిశ్వనాథాఖ్యో మునిర్దేవనిభః పరః, తంసేవస్వ మహీపాల జేనసాఖ్యం
 భవేత్తవ ౨౨. దర్శయామ్యహమత్రైవ యవయోస్తం మహాముని, ఇత్యుక్త్వా
 దర్శయిత్వాసా తంతయోస్తవసే యయా ౨౩. శత్రుంజయో విశ్వనాథం దృష్ట్వా
 సత్వా ముహుర్ముహుః, ప్రార్థయామాసతంవిప్రాః పాహిపాహీ త్యుదీరయత్ ౨౪.
 ప్రాబోధయన్మహారాజః స్తోత్రైశ్శ్రీత్రమనోహరైః, ఉపాయైర్బహుభి స్సోఽపి నాబు
 ధ్యత మహామునిః ౨౫. పాదసంవాహనంచక్రే రాజా భక్తి సమన్వితః, తథావ్యంత
 ర్ముఖో భూత్వా మునిఃసాణురివస్థితః ౨౬. తందృష్ట్వావిస్మితో భూత్వా రాజామం
 త్రిసమన్వితః, జగామనగరం రమ్యంతదేశాగధియావృషః ౨౭ సభాంజగామతేజస్వీ
 సూతమాగధ సంయుతః, సుమతీంప్రాహధర్మాత్మా దేశకాలోచితం నచః ౨౮.
 విశ్వనాథోమునిశ్రేష్ఠః సమాధినిరత స్సదా, తత్సమోనాస్తిభూలోకే సచక్రీశంక
 రోమునిః. ౨౯. తేనేయంసస్యసంపన్నా సుప్రజాస్తుధరా సదా, ఇతిరాజ్ఞోవచస్సృ
 త్వా సుమంతిఃప్రాహ సాదరం ౩౦. ధర్మపాలస్త్యమేవాసి యథారాజా తథాప్ర
 జాః, త్వయైవపోషితాస్సర్వే మునయస్తవసి స్థితాః ౩౧. జారచోరాదికా హ
 త్వామృగాన్ కూర్రాన్వనేచరాన్, త్వంపాలయసి ధర్మాత్మనదా భూమండలం
 విభో ౩౨. త్వయిశాసతి పర్జన్యకాలే వర్ష తిభూమివ, త్వయాసావిశ్వనాథస్త
 శ్రేష్ఠోఽభూ న్మునిమండలే ౩౩. అమాత్యవచనంశ్రుత్వా విస్మయేనాబ్రవీదిదం,
 ఋషిభిఃపాలితాభూమి స్తపోన్తిష్ఠే ర్జితేంద్రియైః ౩౪. కిమస్తిపుణ్యం ధర్మశ్చ మయి
 మంత్రివరానన, మహాత్మనాంకరుణయా పాలయామి మహీమిమాం ౩౫. తస్మా
 దయంధన్యతమో మహాజ్ఞాఘోషమునీశ్వరః, తద్దర్శనాదహంధన్య స్సకుల స్సపరి
 చ్ఛదః ౩౬. ఇత్యుక్త్వాపునరాహేదం మంత్రిరాజాన మాదరాత్, ఆనయిష్యామిస

హసా విశ్వనాథం మహామునిం ౩౭. త్వత్సమీపం మహాప్రజ్ఞ మృగవత్పశ్యమే
 బలం, సంవత్సరావధిం దేహీ సాహసం దర్శయామ్యహం ౩౮. రాజానుజ్ఞాంగృహీ
 త్వాసా మంత్రీ వేశ్యాంజగాదహ, త్వంగత్వా మాణిభద్రేశగిరిం తత్రస్థితంమునిం
 ౩౯. విశ్వనాథంహావభావ విలాసై ర్వంచయాశుతం, మోహయిత్వా మునిశ్రేష్ఠం
 వశీకృత్యచనందిని ౪౦. ఆగచ్ఛసత్వరంభద్రే దాస్యే గ్రామం తవోత్తమం, సుమ
 తేర్వచనం శుక్రత్వా నందినీవాక్యమబ్రవీత్ ౪౧. శక్తిర్నాస్తి మమప్రజ్ఞ విశ్వనా
 థోజితేంద్రియః, హావభావై ర్మమవశం కథంయాతి మహామునిః ౪౨. ఇత్యుక్తః
 కుపితఃప్రాహ గచ్ఛశ్వం మమశాసనాత్, యేనకేనాప్యసాయేన సాధయస్వ
 మహాముని ౪౩. ఇత్యుక్తాసానందినీతు మాణిభద్రేశ్వరాంతికే, తపస్యంతం
 విశ్వనాథం నందినీసందదర్శ తం ౪౪. బోధయామాస బహుభిరుపాయై ర్గణికాన్వ
 హం, నోదతివద్విశ్వనాథ స్సమాధిస్థో జితేంద్రియః ౪౫. చింతయామాస మనసా
 తత్ప్రబోధాయ నందినీ, స్త్రీదర్శనేనసర్వేషాం మనశ్చంచలతాం వ్రజేత్ ౪౬.
 నీత్వాబ్రహ్మణిచిత్తంస్వం స్థాణువ నిశ్చలస్థితః, కథమేనంసాధయామి బ్రహ్మజ్ఞం
 శాంతవిగ్రహం ౪౭. ఇతిచింతాతురా నారీ భక్త్యలేహ్యస్థహూనపి, జిహ్వగ్రేలే
 పయామాస చందనాదివిలేపనం ౪౮. చక్రేషణ్మాసపర్యంత మిత్థంవేశ్యా మహర్ష
 యే ౪౯. స్వాధూనిభక్షయామాస క్వచిత్కాలే స తాపనః, భక్ష్యాభోజ్యాంశ్చ
 లేహ్యంశ్చ రుచిరా నృధురాన్భహూన్ ౫౦. తతఃక్రమేణగణికాం సుందరీం చాప్య
 లోకయత్, ఉన్మీలితాక్షం సుభగం నిరీక్ష్య తరుణీభృశం ౫౧. సాదసంవాహ
 నాద్యై రప్యపచారం తదాకరోత్, తదాజగ్రాహ తత్సేవాం ప్రేష్ఠా బ్రహ్మర్షి స
 త్తమః ౫౨. స్వచేష్టాందర్శయామాస నందినీ మోహినీతదా, తస్యావిలాసందృ
 ష్టాసా వరమత్కాముక స్తయా ౫౩. వశవర్తీమృగఇవ బభావిప్ర స్తపోధనః,
 గర్భందధారసానారీ విశ్వనాథేనధీమతా ౫౪ దశమేమాసిసంప్రాప్తేసుషువేపుత్ర
 ముత్తమం, తతఃక్రమేణతనయా జాతౌద్వా గణికామణిః ౫౫. తతఃప్రవాచ
 తమృషిం గ్రామమాగచ్ఛ సువ్రత, కార్యంకిమస్తిగహనే సుతానాం పోషణం
 కథం ౫౬. సంరక్షస్వకుటుంబంతే భిక్షాటన విధానతః, తంవంచయిత్వా గణికా
 ఋషిమాదాయసత్వరం ౫౭. స్కంధావారోప్య తనయా గ్రంథింహస్తే నిధాయచ,
 పురంప్రతిసమాగచ్ఛ ద్విశ్వనాథేన ధీమతా ౫౮. మార్గేదదర్శన్యపతి ర్విశ్వనాథం
 మహామునిం, శ్రాంతంభారేణతందృష్ట్యా సుమతిం ప్రాహవిస్మితః ౫౯. త్వయాసా
 నిర్జితో విప్ర స్సదుపాయైశ్చ తాపనః, తమానయ మహాప్రజ్ఞ తేనసంభాషయా
 మ్యహం ౬౦. ఇత్యుక్తస్సుమతీశ్శ్రీఘ్రం గణికాం తాపసోత్తమం, ఆనయామాస

భూమిశ సభాం సత్కారపూర్వకం ౬౧. నృపతిః ప్రాచీనమయా దృషిం సమ్మా
 న్యభక్తితః, త్వదాశ్రమమహం పూర్వ మాగత్యైకదామునే ౬౨. ఇమానుతే
 కుత్రజాతే స్థితౌ కుత్రమహామునే, ఇతిరాజ్ఞోవచశ్చృత్వామునిః ప్రాచీనాచ ధర్మవిత్
 ౬౩. * విశ్వనాథః * అపారేఖలుసంసారే యోగినామపి మోహకే, సమర్థః కోస్తి
 భూలోకే పారంగంతుం మహీపతే ౬౪. స్త్రీవసంగేన తత్సర్వం నాశంయతిమునే
 ర్వ్రతం, త్వదధీనం తవస్సర్వం త్వయాపృథ్వీ సుపాలితా ౬౫ ఇత్యుక్తస్సమునిం
 ప్రాచీనా ముక్తిందేహి మమాధునా ౬౬. బ్రహ్మసందైకచిత్తస్య తేదోవః కుత్ర
 సంస్ృతేః, తస్మాదుద్ధరమాం భద్ర సత్సంగో భవిముక్తిదః ౬౭ ఇత్యుక్తస్సమునిః
 ప్రాచీనా రాజానం భక్తిసంయుతం, అస్తిదక్షిణకాశీతి పంపానామ్నా విముక్తిదా ౬౮.
 మాణిభద్రేశ్వరక్షేత్రం రాజతే తీర్థముత్తమా, ప్రసన్నాఖ్యం విరూపాక్ష ప్రసాద
 కరమవ్యయం ౬౯. స్నాత్యాతస్మిణ్మహాదేవం యోధక్త్యా ర్చయతే ౭౦. తస్యముక్తిర్భవేన్నానం
 యతాప్రాచీనానివసామిభాః ౭౦. * క్షేత్రపాలః * ఇత్యుక్తః.
 రావ్యకమాకర్ణ్య సచివేనయుత స్తదా, అగత్యాత్ర నృపశ్చక్రే స్నానంభక్తి సమ
 న్వితః ౭౧. మాణిభద్రేశ్వరం తత్రసంపూజ్యవిధి వత్తదా, క్షేత్రయాత్రాంక్రమా
 త్కృత్వా రాజా భక్తిసమన్వితః ౭౨. విశ్వనాథోపదిష్టస్స యదా కైలాస
 మందిరం, తస్మాత్ప్రసన్నామాస్య ప్రవదంతి మనీషిణః ౭౩. ప్రాతస్సమృతయో
 నామ సయాతి పరమాంగతిం, ఇదంపవిత్రంపాపఘ్నం భుక్తిముక్తి ఫలప్రదం ౭౪.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే ప్రసన్నతీర్థ
 మహిమా నువర్ణనం నామపంచాశోఽధ్యాయః. ౫౧.

* సూతః * తస్మిన్స్నాత్వా విధానేన ప్రసన్నే తాపసోత్తమాః, ఋషభా
 శ్రమమాగత్య క్షేత్రపాలం ముదాబ్రువన్ ౧. ఏతత్తీర్థస్య మాహాత్యం ఋషభస్య
 మహాత్మనః, వదపుణ్యం ముదాస్మాకం శృణ్వతాంప్రీతిదాయకం ౨. * క్షేత్రపాలః *
 సారాష్ట్రే ౭ భూస్మహారాజ స్సరలోనామ నామతః, ధర్మజ్ఞశ్శివపూజాయాం నిరతో
 మానవా ౩. తస్యభార్యాబభూవాథ మానినీ ప్రియవత్సలా, ధర్మేణపాల
 యామాస రాజ్యంనిహతకంటకం ౪. కదాచిద్దేవయోగేన దుర్వాసాస్తు సమాయ
 తా, తందృష్ట్యాద్భాదిభి స్సమ్యక్పూజయిత్వా సుభక్తితః ౫. కుతశ్చాగమసం
 బ్రహ్మో దీనానాంముక్తి హేతవే, సంసారేత్స్యక్షణార్థేపి సత్సంగశ్చేవధి ర్నృణాం
 త్యక్తింకార్యమస్తేహ తదద్య ప్రకరోమ్యహం, * దుర్వాసాః * యదృచ్ఛ

యాచాగతోస్మి హ్యపదేశార్థ మద్యతే ౭. మతిర్మమాసీత్కల్యాణేశృణు మద్య
చనం శుభం, అసారేఖలుసంసారే సారంశంకరసేవనం ౮. దారాగారాదికంసర్వం
సశ్వరం దుఃఖకారణం, భోక్తుమిచ్ఛతి యోమూఢః క్రిమివద్దుఃఖమేష్యతి ౯. మల
భాండమివత్వక్వా రాజ్యభోగాదికం శుచిః, నిత్యానందం శంకరస్యపదం యాహి
వరాత్పరం ౧౦. త్వమన్యంబమయోక్తేన మార్గేణ శివపూజనం, కురువైషమ్యికం
త్వక్వాపాతివ్రత్య పరాయణా ౧౧. తేనతేనకలాసిద్ధి ర్భవిష్యతి నసంశయః, ఇత్థం
తాముపదిశ్యాసా యయా హర్ష సమన్వితః ౧౨. రాజాసావిస్మృతశ్చాసీ దుపది
ష్టోఽపి సాధునా, మానినీయోగనిరతా బభూవ మునివాక్యతః ౧౩. హృదబ్జవీశే
దేవేశం ధ్యాత్వా సుస్థిరమానసా, దుర్వాసఃప్రాక్తమార్గేణ పూజయామాన
శంకరం ౧౪. ఏవంకతిపయేకాతే గతే సాసుషువే సుతం, నిర్మలంసుగుణంశాంతం
వీశ్వరాజా తిహర్షితః ౧౫ తస్యనామచకారాసా దేవేంద్రఞ్చితి భూమిపః, శుక్ల
పక్షశశీవాసా వవృధే పితృవేత్సవి ౧౬. పంచవర్ష వయస్కంతం బాలకం వీశ్వ
మానినీ, బోధయామానవైరాగ్యం శివపూజాత్మకంతదా ౧౭. బాలోఽసా నకలం
జ్ఞాత్వా మాతరంప్రాహ హృష్టధీః, * దేవేంద్రః * దర్శయస్వాంబ యోగీంద్ర
ముపదేష్టార మీశ్వరం ౧౮. సేవయేఽహం సదామాత ర్గృహవాసేన కింభవేత్,
తద్వాచాశంకరపదం సాధయామి సుఖప్రదం ౧౯. ఇత్యుక్తాతనయం ప్రాహ మా
నినీ జ్ఞానవిగ్రహః, అస్తిదక్షిణకాశీతి పంచక్షేత్రం విముక్తిదం ౨౦. తస్మాత్తరే
మాణిభద్రక్షేత్రేఋషివరోమహాః, ఋషభోనామ సద్ధర్మనిరతో వర్తతేనదా ౨౧.
తేనోపదిష్టమార్గేణ సుఖభవమహామతే, యాహిపంసాపురీం శీఘ్రం హీనరాజ్యేన
కింతవ ౨౨. ఇత్యుక్త స్సయయాశీఘ్రం ఋషభంశాంతవిగ్రహం, తత్రైవవసంతించకే
సేవాతత్పరమానసః ౨౩. తత్సేవాపుణ్యపాకేన జ్ఞానీభూత్వా సబాలకః, స్వతేజసా
విరూపాక్షం పూజయామాసభక్తితః ౨౪. తద్వృత్తమఖలం శ్రుత్వా సుతస్య నృపస
త్తమః, సరలశ్చింతయామాస మానసే తనయంవతి ౨౫. బాలఃకుత్ర తపఃకుత్ర
ముక్తసంగోఽభవత్సుతః, రాజ్యర్హంబాలకం త్యక్త్వా కథంతిష్ఠామి మందిరే ౨౬.
బహూపాయైస్సాధితోఽపి నాగచ్ఛతిగృహం సుతః, ఆశాంతత్యాజ తన్నిష్ఠాం కష్టే
నాత్యంతదుఃఖతః ౨౭. తతఃకాలేన సాదేవీద్వితీయం తనయంశుభం, సుషువేభూ
వతి స్తస్యజననా న్మోదమాప సః ౨౮. మహేంద్రఞ్చితితన్నామ చకారబ్రాహ్మణై
ర్యుతః, మానినీపూర్వవ త్తస్యహ్యపదేశంచకార సా ౨౯. సోఽపిపంసాపురీం
ప్రాప్తో మాత్రాసంప్రేషితస్స్యయం, ద్వితీయస్యస్థితింజ్ఞాత్వా రాజాచింతాపరోహ్య
భూత్ ౩౦. చతుర స్తనయానిత్యం ప్రేషయామాసమానినీ, తస్యాకృత్యం

మాన్ జ్ఞాత్వా సరలఃకోపమావహా ౩౧. పంచమంతనయంరాజా రరక్ష స్వయ
మేవసః బాలకస్యతురాజాసా నామధేయమథా కరోత్ ౩౨. అలర్కఇతిభార్యా
యాః ప్రియోక్త్యా హర్ష సంయుతః, క్రమేణవపుధేబాల స్సత్పతే దత్తశాస్త్ర
వత్ ౩౩. గురుభి శ్శిక్షయామాస సరలోబాలకం తదా, అధీతవానలర్కోపి
విద్యాంవిశ్వవిలాసినిం, నీతిశాస్త్రంధర్మశాస్త్రం ధనుర్విద్యాదికాస్తదా ౩౪. అమా
త్యేనయత శ్రీమాన్ప్రజాపాలన తత్పరః, రాజ్యంబభార తేజస్వీ పితృజ్ఞప్త మహా
మనః ౩౫. కాలేననిధనంయత స్సరలో నందనాగతిః, అలర్కఃపైతృకంసర్వం
పితృమేధవిధానతః ౩౬. కృత్వాస్వజనకం స్వర్గంవిన్యే మాతృజ్ఞయాస్పృహః, బ్రా
హ్మణాన్దక్షిణా న్నాద్యై స్తర్పయిత్వాతిభక్తితః ౩౭. పాలయిత్వాస్వరాజ్యంస
యాభావిభవ విస్తరైః, గతేషుదశవర్షేషు మానినీచింతయాభృశం ౩౮. ఉవాచత
నయంమందం తస్యైవ హితకాంక్షిణీ, * మానినీ * ప్రియోత్కృమణకాలశ్చ
సంప్రాప్తోమే తనూభవ ౩౯. వివేకభవ జాతస్య ధృవోమృత్యు ర్నసంశయః, సాధి
తవ్యామానవేన జన్మనై కాంతికి గతిః ౪౦. పుత్రశృణుచ్ఛమద్వాక్యం భవేదుభ
యత స్సుఖం, దాస్యేపత్రంలిఖత్వాహం తద్రక్ష్య కరంబకే ౪౧ ఆపత్కాలే
వాచయిత్వాతస్యార్థంవిద్ధి నందన, తేనతేనర్వసాఖ్యాని సమాయాస్యంతివిత్యతః ౪౨
ఇత్యుక్త్యామానినీ పతే లిఖత్వా శ్లోకముత్తమం, తద్భంధయిత్వాజతునా దనాప
త్రంసుతాయసా ౪౩. రరక్షగోప్యంతత్పుత్ర మలర్కో మాతృభక్తితః, క్వచిత్కా
లేమానినీసా మృతిమాప సుతాగతిః ౪౪. యోగి నాందుర్లభంధివ్యం ప్రపేదే పన
మైశ్వరం, యయాసత్సంగతి శ్శుద్ధా కృతావయసి తైశవే ౪౫. అలర్కస్త్విష్టి
మకరోజ్జనన్యైచాంతిమాం ముదా, రాజ్యంచకారసహసా దారాగారాదిమోహితః
౪౬. భ్రాతరస్తస్యచత్వారో యాతారః పదముత్తమం, చింతియామాసురత్యంత
మలర్కస్యవిముక్తయే ౪౭. అస్మద్భ్యంశేదురాచారో రాజ్యలోభాది దూషితః,
మమతాబంధనేనాసా నిరయంయాస్యతి ధృవం ౪౮. కుపుతోయదిజాయేత
కులక్షయకరో భవేత్, ఇత్యాలోచ్యతదాసర్వే వంగదేశాధిపం ప్రభుం ౪౯.
జయసేనంగతాఙ్గచ రనుజన్యహితైషిణః, సరలస్యాత్మజా స్సర్వే వయం సారాష్ట్ర
భూపతేః ౫౦. అస్మద్భ్రాతృలర్కనామా రాజ్యంభోక్ష్యతీపైతృకం, భాగార్హా
నగ్రజా నస్మాద్దూరీకృత్య బలాత్ప్రభో ౫౧. అస్మద్భ్రాతృంత్వమేవాద్య సాధ
యాశు మహీపతే, దాన్యామస్తత్రతేభాగం కృపాంకురు నసంశయః ౫౨. ఇతితే
షాంవచస్సృత్వా జయసేనప్రహృష్టభీః, సారాష్ట్రే శంసాధయితు మలర్కంస్వబలై
ర్వృతః ౫౩ గత్వానిరోధయామాస పురీంసర్వసుఖాకరాం, చతురంగబలందృష్ట్వా

జయసేనస్యసత్త్వం ౧౪ యుద్ధంచక్రేమహాహార మలర్క సేనయాసహ. జయసేనస్తదాలర్కం జిత్వాసమర మూర్ధని ౧౫ పురమాక్రమ్యసహసా సింహ సన మథాహహాత్, అలర్కస్తుపరాధీనో హృతగాజ్యోతిదుఃఖతః ౧౬. సన్మరమా తరంస్వస్య వ్యసనార్తోఽతీదుఃఖతః, తద్వత్ప్రతమాలోక్య పపాతైవం సభూషతిః ౧౭. వ్యసనేష్యపిసర్వేషు సత్సంగఃశేషనిర్మూలాం, సత్సంగేనైవసర్వేషాం వ్యసనం నాశమేష్యతి ౧౮. తత్ప్రతార్థంసమాలోచ్య సజ్జనఃకుత్రవర్తతే, పంపాదక్షిణ కాశీతి ప్రసిద్ధా భూద్విగంతరే ౧౯. నివసంతినదాతత్రసాధవ స్సమదర్శినః, ఇత్యా లోచ్యగృహత్యదారాన్సంత్యజ్య నిర్వయా ౨౦. మాణిభద్రేశ్వరక్షేత్రే దదర్శమునిపుంగవం, ఋషభంభద్రవీకన్థం సమాధినిరతం సదా ౨౧. ప్రణామ చుకరోదగ్రే దండవచ్చువి భక్తితః, ప్రణమంతంనృపం దృష్ట్వా తాపసఃప్రాహసాదరం ౨౨. కోసిత్వంరాజశార్దూల కుతస్తేదుఃఖ మద్భుతం, మునేర్వచనమాకర్ణ్య పార్శ్వఃప్రాహతాపసః ౨౩. నమోనమ స్సద్గుణభేష్వరాయ యోగీంద్రసేవ్యాయ సుఖైకభాష్య, త్వత్పాదసందర్శనముక్త కిల్బిషాధిన్యోస్మితేవాక్యసుధా భిషేచ నాత్ ౨౪. సంసారదావాసలదహ్యమానం దారాదిచోరైర్బహువీడ్యమానం, మాయామయేఘోరవనేచరంతిం దీనంసముత్తరాయ దేవరూప ౨౫. మాతుఃప్ర సాదాద్భవదీయదర్శనం మమాభవ స్మృక్తికరంమునీశ్వర, అనేకజన్మాన్జితపుణ్య సంచయైః ప్రపద్యతేసాధుజనస్య దర్శనం ౨౬. ఇతిస్తువంతంభవతాపభీతం వినీత మేతం మతిమంతమాదరాత్, మునీశ్వరఃప్రాహమనోజ్ఞవాచా ౨౭. లర్కంవిలోక్యాశు నయాద్దృష్ట్వా ౨౮ * ఋషభః * సంసారఃఖలుదుస్తర షడరిభిర్వాప్తోమహా మోహకృ త్తందూరీకురు నిర్మలేన మనసా నిస్సారమాపదయన్, తేనానంద ఘనేందు భూషణపదం ప్రాప్నోషినిత్యామలం సత్యజ్ఞానమనంతదుఃఖశమనం సంతః ప్రశంసంతియత్ ౨౯. ఇత్యుక్త్వాసమునిర్భూషం స్నాపయామాస తీర్థకే, ఖ్యాతే న్వనామ్నాలక్ష్మి ముక్తోఽజ్ఞానా దువాచతం ౩౦. * అలర్కః * ధన్యోస్మిక్కు తక్మతోఽస్మి దర్శనాత్తేమునీశ్వర, త్వంసాక్షాదీశ్వరోఽస్మాకం యస్మాత్ జ్ఞానప్రదో గురుః ౩౧. అతస్త్యత్పాదకమలే భక్తిందేహ్యాచలాం మునే, పునఃప్రాహస్యప శ్చేష్ఠ మృషభ స్సాధుపూజితః ౩౨. దత్త్వాతేనహజానాంస్త్వం రాజ్యమత్రస్థిరో భవ, విరూపాక్షారాధనేన ముక్తియాస్యసి శాశ్వతీం ౩౩. ఋషివాక్యాత్సమా గత్య స్వప్రతీం రాజసత్తమః, నిర్మమోనిత్యత్ప్రప్తస్త్వయసేన మువాచహ ౩౪. * అలర్కః * జయసేనమహాసేన త్వయాముక్తోభవం నృప, ఇదానీంతవకారుణ్యా త్పరమంసుఖమాప్తవా ౩౫. అస్మిన్నాజ్యేతుమేప్రీతి ర్నాస్తికాచిన్మహాప్రభో

తుభ్యంధాన్యామిమద్రాజ్యమంతే నిరయకారిం ౨౫ తచ్చుత్తావిస్మితఃప్రాహ
జయసేనస్తదాపుషః, కాశ్యేనకింమమప్రాజ్ఞయతస్త్వం సాధునతః ౨౬ అజా
నతామయాముష్మద్భాతృభాధేనభావతే, కృతంకిల్లిషమార్యాన్మక్ష్యంత్యం
మమసాహసం ౨౭. ఇతితస్మైదశారాజ్యం జయసేనోవిరాగతః, సర్వేరక్తాస్త
ద్రాక్ష్యే బభూవుస్తావహత్రమాః, ౨౮. అల్కాసహితా స్పర్శ్యే పంచక్షేత్రంయ
యుస్తదా, ఋషభేనోపదిష్టాస్తే తీర్థేన్నాత్వా సుధక్తితః ౨౯. ముక్తింగతాఃప్రసా
దేన శంభోఃకారుణ్యభాగినః, తస్మాద్భవభత్థీర్థస్య మాహాత్మ్యం సుప్రతిష్ఠితం ౩౦.
అత్రిన్నానేనసర్వేషాం ముక్తిర్భవతి శాశ్వతీ, ఇదాపుత్యతమాభ్యాసం శ్రుత్వాము
చ్యేత బంధనాత్ ౩౧. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్మ్యే ఋషభత్థీర్థమహిమాన
వర్ణనామైక పంచాశోఽధ్యాయః ౫౨

* సూతః * స్నాత్వాతేమునయఃసర్వే తీర్థేఋషభసంజ్ఞకే, రన్నతీర్థంసమా
గత్యక్షేత్రపాలమథాబ్రువన్ ౧. ఏత తీర్థస్యమాహాత్మ్యో బ్రూహ్యస్మాకంసుహమాశే.
* క్షేత్రపాలః * పురావిశ్రవసఃపుత్రఃకుబేరోధర్మవాన్ శుచిః, లిపనాతోషయామాన్
విరూపాక్షం దయానిధిం ౨. తతఃప్రత్యక్షమథవ చ్ఛంకరిః కరుణాకరః, త దృష్ట్వా
భక్తిన్రమాంగఃప్రాంజలిః ప్రత్యభాషత ౩. వరందేహిమమేశానవరద స్సర్వదేహి
నాం, ఇత్యుక్తశ్శాకరస్తస్మై ప్రాదాన్నవనిధీనపి ౪. అలకానగరంరమ్యం సర్వ
నస్తువిరాజితం, పునఃప్రావచధనదం మత్సఖోభవ సర్వదా ౫. మత్సన్నిధౌతిష్ఠ.
సఖేమన్నామస్మరభక్తితః, ఇత్యుక్త్వాతర్థధేశంభుః కరుణాసాగరోహరః ౬. తత్రైవ
వసతిచక్రే పూజయన్ధనదశ్శివం, కదాచిదటతస్తస్య సంముఖే దివ్యసుందరీ ౭.
గానలోలాతిసూక్ష్మాంగీ న్యవృశ్యత విలాసిని, తాంబూల్యవశోభాంగీం సుభగాం
భ్రూగకుంఠలాం ౮. బింబోష్ఠీచంద్రీనదనా మేకాంస్నిగ్ధస్తనీం శుభాం, సుస్మరాం
సువ్రతాంసుభూం సునాసాంసుభగాంసతీం ౯. దృష్ట్వాత్వాంకామసంతప్తః కుబే
రోవాక్యమబ్రవీత్, కాశ్యంకమలపత్రాక్షి కస్మాల్లమిహాచాగతా ౧౦. పతి
స్తవకుత స్సుభూత్వాం దృష్ట్వామోహితోధవం, ఇత్యుక్తాకామకందీనం కుబేర
ప్రాహ భామినీ ౧౧. * గంధర్వీ * మద్వార్తయాతే కింకార్యంగచ్చ సౌమ్యనిజా
శ్రమం, స్త్రీప్రసంగేమనుష్యాణాం యశోహరి ర్భవిష్యతి ౧౨. ప్రాణాపహరణే
దక్షో మత్సఖఃకాలకంటకః, * కుబేరః * కోపంమాకురుకల్యాణి నాపరాధోఽస్తి
సుందరీ ౧౩. త్వద్వృత్తమఃకంబూరీహి శోభనాం సుఖదాయకం, ఇతితస్య

వచస్పృత్యా కోపేనోవాచకామసీ ౧౪. * గంధర్వీ * మత్పతిస్సామిసేవార్థమహా
యాతోమమప్రియః, తేనసాకమిహయాతా దర్శనార్థం పినాకినః ౧౫. కేనచిద్రా
క్షసేనాసా యుద్ధార్థం ప్రయరహాపతిః, అద్యాపినాగతస్తస్మాన్నజానామికుతోగతః
౧౬. జితస్తమథవాతేన హతోవాచాణవల్లభః, * కుబేరః * త్వయికోపేనయాతోవా
ద్యప్త్యాసాన్యాం విమోహితః ౧౭. హతోవారక్షసాతేనతద్వార్తాం త్యజనుందరి,
త్వయ్యతీవసమాసక్తం మాంభజస్వధనాధిపం ౧౮. తవసందర్శనాత్కుర్ణో
మాంహనివృత్తిమన్మథః, భవనుందరిభార్యా మే సర్వస్వంమేదిశామితే ౧౯.
కీడాంకురుమయాసాకం యథేచ్ఛంవైభవాన్వితా, ఇత్యుక్త్వాతాం బలాద్బ్రహ్మ
రేమీ కామాతురస్తదా ౨౦. ఏవంకతిపయేకాలే గతేనసాకాలకంటకః, సంహృ
త్యరాక్షసంప్రాప్తేత్రం పత్నీమనుస్మరన్ ౨౧. భార్యామన్వేషయన్నాగ్రా త్కుబే
రసగరింతవా, ధనదస్యసమీపేస్వప్రియాం దృష్ట్వాతికోపితః ౨౨. కుబేరయాచ
యామాం స్వభార్యామతికోపితః, కామాతురఃకుబేరోనసా సంపక్యౌవనగర్వితః
౨౩. అంతఃపురేనిధాయైనాం నాస్తినాస్తీత్యువాచ తం, తచ్చృత్యావచనం
క్రోధాద్గంధర్వస్త్వబలేనచ ౨౪. తేనసాకంమహాయుద్ధంచక్రే గంధర్వమాయ
యా, తయోర్ముద్ధమభూద్ధారం దేవదానవయోరివ ౨౫. జిత్యాకుబేరంజగ్రహ
స్వప్రియాం కాలకంటకః, హృత్వానవనిధీంస్తస్య పురాన్నిష్కాస్య తంరుమా ౨౬.
కోవాచ్ఛాపమదాత్తస్యై గణికాభనపుంశ్చలీ, మాణిభద్రస్యనికటే తపఃకురు
జితేంద్రియా ౨౭. దశవర్షసహస్రాంతే మాంప్రాప్స్యసి విశుద్ధధీః, ఇత్యాజ్ఞప్త
ధవేనాసా గణికాభవదంజనా ౨౮. స్వప్రత్యస్తరణాత్థిన్నా చకారపరమంతపః,
నిత్యంన్నాత్వాపాపనాశతీర్థే భక్తియుతాసతీ ౨౯. నిత్యంధ్యానపరా శంభుచరణా
సక్త మాసనా, తేనధ్వస్తాఘనిచయా మహేశస్యప్రసాదతః ౩౦. పత్యాసహ
నుఖంరేమీ యథాపూర్వంశుచిన్మితా, కృష్ణాష్టమ్యాం నభోమాసే సోమయోగే
విశేషతః ౩౧. పాపనాశనతీర్థేహి స్నానాత్వాపవినాశనం, కుబేరస్తునిధీంస్త్యక్త్వా
గతగర్వోఽతిదుఃఖితః ౩౨. విచచారవనేదుక్షః పిశాచోన్మత్తవత్తదా, కింకరోమి
క్వగచ్ఛామి త్రాతామేకోస్తి భూతలే ౩౩. ఇతిదుఃఖేనసంతప్తః పంపాక్షేత్రంజగా
మసః, ఉత్తరేమాణిభద్రేశ నికటే భక్తిసంయుతః ౩౪. గుహాయాంసతపశ్చకే
తీర్థేన్నాత్వా త్రనిర్మలే, రత్నాభ్యేయక్షరాల్ఙ్గిమాన్ జజాపరమం జపం ౩౫.
దశవర్షసహస్రాంతే ప్రత్యక్ష స్సమభూచ్ఛివః, తందృష్ట్వాప్రీణనామాసా దండవ
దృక్తిసంయుతః ౩౬. త్రైచక్రేవిరుపాక్షం దేవదేవం ధనాధిపః, జయశంభోమహా
దేవ జయభక్తాద్దినాశన ౩౭. జయవిక్రేకవంద్యేశ పాహిమాం శరణాగతం,

పాపినామహమేకోఽగోష్ఠి యాలూనాంత్య మగ్రీణీ ౩౮. కృతంజుగుప్సితకర్మ
మయాకామాతురేణచ, క్షంతవ్యమపరాధంమే త్వేమేనశరణమమ ౩౯ హృత
రాజ్యోహృతనిధి శ్శత్రుణాస్వేనపాపృనా, కృపయాదేహిమేరాజ్యం యదితుష్టోఽ
సిశంకర ౪౦. శత్రుణాంశమనార్థంచ దత్త్వానవనిధీ నృమ, పుష్పకించనన్నహం
దత్త్వామే పూర్వవచ్చివ ౪౧. పాపిమాంకింకరందేవ ప్రియశ్చిత్తమిదంమమ.
ధనదస్యవచశ్శృత్యాశివ స్సంతుష్టమానసః ౪౨. వాంఛితా పూర్వత్యాత
మహాదేవోఽబ్రవీదదం, సుఖంగచ్ఛమహాభాగ స్వపుష్కలకావతీం ౪౩. మన్నామస్మ
రణేనక్తో విచరస్వ యథాసుఖం, మాభూయాత్పాపకార్యేణ మతి స్తవసదా
మలా ౪౪. ఇత్యాజ్ఞప్తశ్శంకరేణ ప్రియయావలకావతి, లభ్యస్వననిధీస్సర్వా
జిత్యాశత్రుం మహాబలం ౪౫. ధర్మేణపాలయామాస రాజ్యంనిహతకంటకం,
తస్మాద్రత్ననిధిర్నామతీర్థ మాసీ నృహూజ్వలం ౪౬. కాక్తాక్యాంకృత్తికాయుక్తి
సోమవారయుతేదినే, స్నాత్వాసత్ననిధానస్త్రి స్థనీభూయా న్ననశయః ౪౭.
రత్నతీర్థస్యనికటే గుహాయాంయస్తవశ్చరేత్, సనరిస్సుఖమాహ్నతి సర్వసిద్ధిచ
విందతే ౪౮. యథదంపుణ్యమాఖ్యానం శృణోతిశ్రావయేదలం, సయాతీశివనాయు
జ్యం పరమంయోగి దుర్లభం ౪౯.

* * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహా శ్లో రత్నతీర్థమహిమాన
వర్ణనే రాజ్యభిప్ర కుచేరస్యరాస్యప్రాప్తిర్నామ ద్విపంచాశోఽధ్యాయః ౫౨

* ఋషయః * ముక్తితీర్థస్యమాహాత్మ్యం వదాన్మౌకం సుఖప్రదం, కోము
క్తఃస్నానమాత్రేణ హ్యస్త్రింస్తీర్థే సరోత్తమ ౧. * తేత్రపాలః * పురాకణ్యఋషిః
పంపాక్షేత్రే పరమశోభనే, తపస్విధర్మర్థమావాస మకరోద్దివ్య దర్శనః ౨. త్రికాలే
శివపూజాయాం నిరతోయోగినాంవరః, ఏవంవసత్తేత్రవరే కదాచిత్పర్యటన్తహీం
౩. కించిద్దూరేదదర్శాద్రా దివ్యపుష్పఫలదుర్మాణ, కంటకైరావృతాంస్తత్ర
క్షీటకాన్దుఃఖకర్షి తాన్ ౪. రుదతోపస్వరేణాశు జర్జరీకృత విగ్రహా, దృష్ట్వావిస్మ
యమాపన్నః స్థితస్తత్ర క్షణంద్విజః ౫. కంటకైర్విధగ్గ్రాతాశ్చ క్షీటకాదుఃఖకర్షి
తాః, అన్యోన్యంబాధయంతశ్చ గతప్రిణా స్తదాభవన్ ౬. ఉత్పద్యంతేక్షణేనైవ
విలీయంతేపునఃక్షణాత్, తాన్పుష్టాకరుణావిప్లవైర్భింతయామాస యోగిరాట్ ౭.
కేనకర్మవిపాకేన పూర్వజన్మకృతేనతే, ఉత్పద్యంతేవిలీయంతే క్షణేనలఘుజీవినః ౮.
ఏతేషాంక్షీటకానాంచ దుఃఖాన్సుక్తిః కథంభవేత్, ఏతాదృష్ట్వామమస్వాంతం
దూయతేకింకరోమృహం ౯. ఇతిచింతాకులకణ్వా స్తేషాగతి మనుస్మరన్, వృక్ష

మూలేస్థితస్సమ్యక్ దృష్ట్యా తాన్విహ్వలోభవత్ ౧౦. స్థితేతస్మిన్సమాగచ్ఛన్మనః
 శ్చాతాతపోమలః, నృక్షచ్ఛాయాస్థితం కణ్వందీనంద్యష్టావదిత్రదా ౧౧. కస్మా
 చ్చింతామనశ్శేష్తసర్వసిద్ధిప్రదస్యతే, వదశీఘ్రిమితిప్రాప్త మంతికంయతిమబ్ర
 హ్మత్ ౧౨ * కణ్వః * మునేపశ్యతిశాఖాసు త్సుత్తామా స్కీటకాన్బహుకా,
 ఉత్పద్యంతేవిలీయంతే క్షణేనభృశదుఃఖతాః ౧౩. ఏతేషాందుఃఖనాశస్య కారణం
 వదతాపః, త్రికాలజ్ఞానసంపన్నో దైవాద్భుష్టోసితాపః ౧౪. * శాతాతపః *
 జంతూనాంకర్మవైషమ్యం చిత్రింవర్ణయితుంబుధైః, ఏతేషాంకర్మసత్త్వామి పూర్వా
 ద్భతమతంద్రితః ౧౫. ఆసన్మనుష్యాఃపూర్వస్మి న్నాపిషా వైశ్యసంభవాః, రక్షణార్థం
 కుటుంబస్య చింతయాకలుషీకృతాః ౧౬. దారిద్ర్యాంబుధిమగ్నస్తే మనసీత్థమచిం
 తియన్, పాలయామఃకథందారాణాం పుత్రపౌత్రాదికానిమాన్ ౧౭. వ్యాపారాదిక్రి
 యానాస్తి జీవామఃకథమావది, ఇత్యాలోచ్యవణిక్చేష్టాః ప్రయాగక్షేత్రమాయ
 యః ౧౮. భాగీరథేతప్తేనశ్యాః పుణ్యంవస్తు నిధాయతే, వికయంచక్రేరేవైశ్యా
 ధనలాభార్థమాదరాత్ ౧౯ శాల్యాదీనిచధాన్యాని ఫలానిమధురాణి చ, కంబ
 లాదీనిచిత్రాణి నానాపక్వాన్నమేవచ ౨౦. విక్రీయవంచకత్వేన ధనంసంపాద్య
 యత్నతః, పాపచారిరతాహ్యసన్ స్నానదానాదివర్జితాః ౨౧. కదాచిద్దైవయోగే
 సతాన్తప్తస్త్వా ధనగర్వితాన్, రాత్రౌతేషాంమందిరాణి ప్రవిశ్యధనలోలుపాః,
 ౨౨. చోరాఃప్రసహ్యవస్తుని ధనధాన్యాదికానిచ, గృహీత్వాప్రయయు స్సర్వే
 దుశ్రితం కాలప్రచోదితాః ౨౩. తతోతిదుఃఖతావైశ్యా స్తాన్తప్తాంవిపినేగతాః,
 సంచంతఃకాననాని ధనలోభేనదుఃఖతాః ౨౪. చోరాదూరాచ్ఛతాన్తప్తస్త్వా భీతాః
 క్షిప్త్యాధనత్రదా, పలాయమానాఃప్రాణార్తా వివిశుస్త్వరితంగుహం ౨౫ తదా
 సైతీనసే శిష్యాఃకుశార్థం వసమాగతాః, యదృచ్ఛయాధనంతత్ర దదృశుర్వన
 మశ్యగం ౨౬. కస్యైతదితీచింతార్తాః స్థితాస్తత్ర క్షణాద్విజాః, వైశ్యాస్తాన్మనః
 పుత్రాంశ్చ ధనంచవతితంవనే ౨౭. నిరీక్ష్యచోరాన్మత్వాతాన్ బంధయిత్వా
 ధరజ్జభిః, స్వధనంసముపాదాయ సంతాడ్యమునిబాలకాన్ ౨౮. బాధయామా
 నురత్యంతం లోభోపహతచేతసః, తద్బాధామనుభూయాథ దుఃఖతా మునిబాలకాః
 ౨౯. స్వగురుంసముపాగమ్య తమూచు ర్భృశదుఃఖతాః, అనుభూతంమహద్దుఃఖ
 మస్మాభిఃకాననే గురో ౩౦. అస్మాన్నిష్కారణంవైశ్యా స్తాడయామానురర్భకాన్,
 జీవిత్యాకృపయాతే_ ద్యపాదమూలముపాగతాః ౩౧. శిష్యాణాంవచనంశుత్యా
 మునిఃప్రవాచధర్మవిత్, అనుభూతింవినాకర్మ ననశ్యతిపురాకృతం ౩౨. అతశ్శు
 భాశుభంకర్మ చానుభోక్తవ్యమేవతత్, దేహభిమానంత్యక్తాశ్రీశంభుంభజతి

బాలకాః ౨౩. ఇత్యంధర్మోపదేశేన తేహంశాంతి మదాద్ధుః, ఏనంకతిపయేకాలే
యాతేవైశ్యామృతిం యాయః ౩౪. పూర్వార్థితేనదోషేణ కీటకావ్యాధ నిహ,
ఏతేహంకీటకానాంచ తీర్థన్నానేనతావన ౩౫. ముక్తిస్త్యత్యక్తయాభూయాన్నా
త్రకార్యావిచారణా, ఇత్యుక్త్యాప్రియయాశీఘ్రం ముని శ్యాతాతపోవనం ౩౬
కణ్వస్తీర్థోదకేనాశు పోక్షయామాస కీటకాః, తేనపాపవిర్ముక్తా దివ్యరూపధ
రాశ్చతే ౩౭. సమస్కృత్యముని సర్వే పార్థయామానురాదరాత్, కరుణావాది
భేకణ్వ తారితాఃస్మస్త్యయాపదః ౩౮. త్వమేవగురురస్తాకం పాపసింధౌనిమజ్జతాం,
అనుజ్ఞాందేహిమానీశ గచ్ఛామస్వర్గముత్తమం ౩౯. ఇత్యుక్త్యాతమృషీ సత్త్వా
ప్రయాయస్తే త్రివిప్లవం, ఏతదద్భుతమాహాత్మ్యం ముక్తితీర్థస్య శాశ్వతం ౪౦
స్మృత్వాతత్రైవ వసంతిచక్రే కణ్వతిహర్షితః, ముక్తితీర్థుతిభ్యాత మభూద్దశది
గంతరే ౪౧. వైశాఖేపార్ణమాస్యాంహి న్నానంశంసంతి సాధవః, తదహిన్నాన
మాశ్శేణ ముక్తిమేతనసంశయః ౪౨. ఇదంపవిత్రోపాపస్మం ముక్తితీర్థస్యవైధవం,
శ్రుత్వాధ క్తిసమాయక్తో ముచ్యతేసర్వపాతకైః ౪౩ * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే ముక్తితీర్థమహిమూన
వర్ణనేవైశ్యానాంకీటక యోని నివృత్త్యాముక్తికథనంచామ
త్రిపంచాశోఽధ్యాయః. ౫౩.

—♦ మాణిభద్రోపాఖ్యానం. ♦—

* ఋషయః * డేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ మాణిభద్రద్రకథానకం, శ్రీసర్వమంగ
ళాయాశ్చ వైవాహికమనోహరం ౧. శృణ్వతాంసర్వపాపఘ్నం మనశ్శుద్ధికరం
పరం, దాగిద్యోమోచనంపుంసం శ్రీకాంసౌభాగ్యదాయకం ౨. బూహివిస్తర
శోస్తాకం త్వద్వాక్యామృతపాయినాం * డేత్రీపాలః * సాధుసాధుమహాప్రాజ్ఞా
గరిష్ఠప్రశ్నఏషవః, మాణిభద్రస్యచరితం వక్ష్యామిశృణుతాదరాత్ ౩. కైలాసనగ
రే రమ్యేపార్వతీపరమేశ్వరా, అక్షత్రీదాసునిరతౌ బభూవతురనుత్తమా ౪.
పార్వతీప్రాహగిశం జితాస్మిత్యా మహేశ్వర, పార్వతీప్రాహగిశో జితోస్త్వాదౌ
స్వలీలయా ౫ శ్రుత్యే శాసనవచోదేహి ప్రేమకోపసమన్వితా, ఉవాచాహంశక్తిరస్మి
స్పప్తిస్థిత్యంతకారిణీ ౬. కథంమాంజేష్యసీతత్వం మదధీనోసిసర్వదా, అసాధ్య
కార్యకరణే దక్షావిశ్వవిలాసిని ౭. కరోమినిర్జలంసింధుం పాపాణమతికోమలం,
శీతమగ్నింహిమంవన్దిం దీనంధనదపూజితం ౮. త్వంసాక్షీమద్విలాసానాం కార్య
కారణవర్జితః, అతస్త్వహంజితాపూర్వం త్వామసత్యంప్రభాషసే ౯. గర్వితాంగిరి

జాంఘాహ శంకరఃకరుణాకరః, మత్సాన్నిధ్యా చ్చిదాకారా శక్తిర్విశ్వవిలాసిని
 ౧౦. త్వంమిథ్యా మవ్వీక్షణేన చిద్రూపాత్వంనచేజ్జడా, బహ్వ్యస్త్యత్సదృశాజాతాః
 మత్తస్సర్వధురంధరాః ౧౧. నిగ్రహానుగ్రహేశక్తాః కామరూపధరామలాః,
 త్వనుప్యేతమాతాసు హ్యశక్తాప్రతిభాసిమే ౧౨. మదనుగ్రహమాతేరిణ సృజసి
 దుజగన్బహు, సృజామిసకలాలోకా న్నాలయామిచరాచరా ౧౩. ఘాతయా
 మిప్రాణిసంఘా సహంలీలార్థ మిశ్వరః, వినాత్వాంజగతస్సృష్టిం కరోమి లఘులీల
 యా ౧౪. ఏవముక్తేశివేప్రామా శివాభక్తి నమన్వితా, హాస్యేనోక్తంమయాదేవ
 త్కుంతవ్యంచమసాహసా ౧౫. త్వయైవప్రేరితాచాస్మి త్వయైవ పరిరక్షితా,
 త్రాగమాంకృతయాదేవ తవదాసిభవామిభో ౧౬. తస్యాదుర్బదశాంత్యర్థం శర్వ
 స్సర్వగుణాఃరః, సతీంత్యక్త్వాయరసాపంపాక్షేత్రం విజ్ఞానవృద్ధినం, ౧౭. తదుత్తరే
 రచ్యుదేశే తవసే కృతనిశ్చయః, ప్రశాంతధీస్సురద్దివ్య జపమాలావిరాజితః ౧౮.
 భస్మచ్ఛన్నోభస్మశాయీ రుద్రాక్షాధరశ్చైర్యుతః, జహామండలమధ్యస్థ గంకేందు
 కృతభూషణః ౧౯. వ్యాఘ్రజినాంబుధరో గజచర్మకృతానసః, ధ్యేయస్పదాత్మభి
 స్సాక్షాజ్జ్ఞాపి పరమంజపం ౨౦. జగ్మరాశ్చర్యమతులం దేవాశ్చేంద్రీ పురో
 గమాః, కముద్దిశ్యకరోతీశ స్తవస్వస్మా త్పరోనహి ౨౧. లీలయైవజగత్సృష్టి
 స్థితిసంహారకారకః, ఏతక్షేత్రంశుభంస్యాణాం శివోయత్ర తవస్థితః ౨౨. అత్ర
 సంతిహితీర్థాని విమలాని శుభానిచ, బహూనిసంతిశైవాని భుక్తిముక్తి ప్రదానిచ
 ౨౩. తవశ్చర్యాంవిభోద్ధ్రీష్టుం సమాజగ్ము రజాదయః, తత్రసంనిహితాభూత్వా
 దదృశుస్తవ ఉత్తమం ౨౪. సుమాన్యాదాయశూలంతు శంభోర్యచ్ఛతి భక్తితః,
 ధక్కాదివ్యస్వరూపేణ ఫలాన్యాదాయ యచ్ఛతి ౨౫. వృషభశ్శివపూజాయాః
 నిరతోభూ త్తదానఘః, సేవాంకరోతిచండీశ స్సంముఖే నమవస్థితః ౨౬. ధ్యాయం
 తమర్చయంతంచ స్తువంతం బ్రహ్మశాశ్వతం, వదంతం శివనామానిభజంతం శివ
 సద్గుణా ౨౭. ఇత్థంధ్యానపరంశంభుం సత్వాస్తాతుం ప్రచక్రముః, జయదేవన
 మస్తుభ్యం జయభక్తార్తినాశన ౨౮. జయసర్వగుణాతీత జయలోకైకవందిత,
 జయవిశ్వంభరాధ్యక్ష విరూపాక్ష సమోస్తుతే ౨౯. తవఃఫలంత్వమేవాసి దేహినా
 మంతరాత్మకః, త్వదీప్సితంపూరయితుం కస్యమగ్ధో జగత్రయే ౩౦. త్వయైవప్రేరితా
 స్సర్వే చివరామో మహితలే, త్వత్కృపాపాంగసంగేన సఙ్జీవయ సురాన్విభో
 ౩౧. ఇతిస్తుతోదేవగణై రపినోవాచ శంకరః, జ్ఞాత్వానిశ్చలతాంశంభో ర్భ్రహ్మ
 విష్ణుపురోగమాః ౩౨. కైలాసమగమస్యత్ర పార్వతీసంస్థితాతదా, దదృశుఃపర
 మాందేవీముమాం పంకజలోచనాం ౩౩. శివధ్యానపరాం శంభుసందర్శన కుతూ

హలాం, సమస్తదుఃఖాఘాతవివాదకారణేం సమస్తభక్తోద్ధరణే విచక్షణాం ౩౪. సమస్త
సాధాగ్యసమృద్ధిదాం శివాంస్తాతుం సముత్పన్నధియఃప్రచక్షిముః ౩౫. త్వమేవ
మాతాఘలలోక వంద్యేత్వయైవ జీవంతిచరాచరాణి, త్వయిస్థితంసర్వమిద హి
విశ్వంకురుత్వమస్మాను కృపాంవిధిజ్ఞే ౩౬. రుప్తశ్శివస్త్యద్వచసాకరోత్య సామివాపురి
స్యాత్తరతస్తపః పరం, అస్మాకమాకర్ష్యవచోవ్యసన్యసేన్నచూధినిష్ఠో నహివక్త
మిహాతే ౩౭. అతస్త్యదాలోకనత స్సుఖంభవేద్ధిష్ఠిః విదిత్వాగిరిరాజపుత్రి, త్వస్యిం
నిధానంసముపాగతాన్నో రక్షస్వశంభోస్తపస శ్వరణ్యే ౩౮. ఇత్యుక్తానమగాన్వా
హపార్వతీ భక్తవత్సలా, సాధయేమత్ప్రేక్షాంవశంభులయామి సురర్షభాః ౩౯
గచ్ఛధ్వనుమరాయాయం నిర్భయంతిషతాధునా, యముస్తద్వచసాహృచ్చ
స్వంస్వంధామదివోకసః ౪౦. అపర్ణాచింతయామాససురాణాం హతకాంక్షిణీ,
ససర్జాస్పరసఃకాశ్చిద్వివ్య సుందరవిగ్రహః ౪౧. శ్యామాసురదనాః ప్రియంబుష్ట
స్సితభాషణాః, మదఘూర్ణితరిక్తాక్షీ శృంగారజిత మన్మథాః ౪౨. తస్మిన్సభాప
మధురా దేవ్యా ప్రన్నికటేద్విజాః, తాఃప్రాహగిరిజాయోమా నిర్భయంతిషే
ముత్తమం ౪౩. కరోతియత్ర సర్వేశస్తపః పామదారుణం, స్వవిలాసైస్తప్త
విఘ్నం కురుధ్వంతపః ప్రీయః ౪౪. యష్మానహ పాలగుంఢదాస్యే యష్మ
దభీష్ఠితం, ఇతితాఃప్రేషయామాస గిరిజాశివ సంనిధిం ౪౫. ఆగత్యతాఃప్రీయ
పంపాక్షేత్రిం సర్వసుఖావహం, ఉత్తరస్యాదిశీశాన స్తపస్త్రిత యత్రహి ౪౬.
తద్దేశంసహసాభ్యేత్య నారోదదృశు రీశ్వరం, ధ్యాయంతంబ్రహ్మచరమం మిలితా
క్షం సుఖాసనం ౪౭. చేరు స్సంచారికుశలా స్సమీపేశంకరస్యతాః, గాయంత్యో
నర్తయంత్యశ్చ హసంత్యః కామమోహితాః ౪౮. వీణాస్సంచదయంత్యశ్చ
కుర్వంత్యః కామహేతుకాః, ప్రార్థయంత్యస్సమీపస్థం శంకరంకామశృప్తయే ౪౯
తాదృష్ట్యాపరమోదారా లావణ్య పరిమోహితాః, నవయావనసర్వాంగా కామినీ
కమలేక్షణాః ౫౦. తపోవిఘ్నార్థమాయాతా ఇతిమత్వా శశాపహ, పిశాచత్వం
సమాసాద్య వికలాంగాశ్చ దుఃఖతాః ౫౧. సంచరధ్వంమహారణ్యే శృశానేజనవ
ర్జితే, ఇతిశప్తాశ్వంకరేణతాః ప్రీయోభృతదుఃఖతాః ౫౨. దేవీప్రీతి సమాజగ్న
భ్రహ్మ్యః సంతాపకర్మితాః, ఊచుఃపరస్పరంరుప్తాః స్మరంత్య శ్శాపకారణం ౫౩.
కాగతిర్వదనోదేవి పిశాచత్వోపశాంతయే, సాకినీడాకినీచైవ యాకినీరాకినీతథా
౫౪. లాకినీతిశివేనైవ పంచధాప్రేరితంవచః, ఉపాయంపదమాతరోద్దయంకురు
వధూషుచ ౫౫. తాడవాచశివాయాయంమదంశామత్పరాయణాః, వరాన్దాస్యే
స్వశక్త్యైవ శృణుధ్వంవిగతజ్వరాః ౫౬ బహునినామధేయాని దాస్యామిచహి

తాయవః, పూజితానకలైర్దేవమానుషై ర్మునిపుంగవైః ౫౭. మారికాస్ఫటికా
 దుర్గారణదాభైరవీతిచ, పంచదామత్పూజేవ్యో మద్రూపా స్సంచరంత్యహ ౫౮.
 తాడపామన్యైశ్చాప్యగీపాప్యతీనిత్యయావనా, రూపలావణ్యవిలసత్ప్రీతికసమవి
 గ్రహా ౫౯. మోహినీసర్వలోకానాం శివం మోహయితుంగతా, యత్రపంపాక్షేత్ర
 మస్తి యస్మిశ్రీశంకరఃస్థితః ౬౦. యయాతదేశమమలం ఋషిసంఘవిరాజితం, వేద
 సూక్ష్మైశ్శునీనాంచ నిబిడికృత దిబ్బుఖం ౬౧. తత్రద్విజాన్యోగీవర్యా స్పరమధ్యాన
 తత్పరా, అణిమాద్యప్తసిద్ధిశ్చ కరణామలకీకృతా ౬౨. యజ్ఞేషుసుఖమాసీనా
 న్నామగాన పరాయణా, ప్రాణాయామపరాస్తప్తప్త్యా గౌరీసంతుష్టమాసనా ౬౩.
 తత్రతత్రవిచిన్వంతీ దదర్శపురతో వనం, మాలూరతాలహింతాల తమాలాలంకృతం
 మహత్ ౬౪. ఖడ్గూరనీపజంబీర తక్కిలై స్సువిరాజితం, వకులాశోకపున్నాగ
 నారంగామలకై ర్వృతం ౬౫. రంభాపూగలవంగేక్షు మాలతీచూతశోభితం,
 కేతకీలుంగకల్పూరబదరీపండమండితం ౬౬. జంబూనింబకపిత్తేశ్చకదంబోదుంబరై
 ర్వృత, దాడిమీపనసాశ్వత్థచందనాగరు శోభితం ౬౭. మధూకమాధవీబిల్వ
 నారికేళవిరాజితం, మల్లికామాలతీహతీ గోస్తనీ మల్లికాదిభిః ౬౮. ఏలాశ్యమంతికా
 ద్యాభి ర్లతాభిఃపరిపూరితం, తత్రతత్రవిరాజద్భిః కుంజై స్సమ్యగలంకృతం ౬౯. తత్ర
 గౌరీముదాద్రాక్షీ త్వరాంసి వివిధానిచ, కుముదోత్పలకల్పూర శతపత్ర వృతానిచ
 ౭౦. సహస్రపత్త్రైఃకుసుమైర్భూషితాని సహస్రశః, సుధాసమానస్వచ్ఛాంబు ఫేల
 స్మీనగణానిచ ౭౧. భ్రమర్యమరయుంకార సన్నాదిత వనానిచ, మృణాలభక్షణా
 సక్తి చతురైరతి సుందరైః ౭౨. రాజహంసైర్బృతై శ్చక్రవాకై స్ఫలిల కుక్కుటైః,
 విరాజితానిదివ్యానిసోపానైః స్వర్ణనిర్మితైః ౭౩. మాణిక్యవజ్రవైడూర్య స్ఫటికై
 ర్ద్రిష్టిమచ్ఛుభైః, తత్రత్యవృక్షనిర్మృక్త కుసుమైర్మృగభానురే ౭౪. కోకిలారావసం
 యుంక్తే శుకవాణీమనోహరే, మందమారుతసంనాద వేణునాద సురంజితే ౭౫.
 పుష్పైఃఫలైఃపల్లవైశ్చ యుతేనర్వసుఖాస్పదే, ఏవంవిధేవనేగౌరీ విచరంతీ యదృ
 చ్ఛయా ౭౬. గౌర్యాగమనమత్రైవ భవిష్యతి నసంశయః, ఇతిసంభ్రమచిత్త స్సన్వ
 సంత స్త్వరయాన్వితః ౭౭. ఋతుభిష్షడ్భిరేకత్ర యుతస్సంస్థాంతదాకరోత్, దేవీం
 పడ్యతుసంపూర్ణః పూజయామాసభక్తితః ౭౮. వాయుర్వవౌమందమంద ముమా
 యాఃప్రీతిమావహా, వృక్షసన్మౌనిశాఖాగ్ర కరపుష్పాక్షతైరివ ౭౯. తదాదేవీ
 విలాసాద్యై ర్మునీంద్రా మోహమావిశా, సంతోషంయయరత్యంతం దేవావిష్ణు
 ముఖా స్తదా ౮౦. దేవీమాయాపరిక్రాంత మభూ ద్దశదిగంతరం, మహామాయా

పరిభ్రాంత చేతసావాసవాదయః ౮౧ గీష్పతింశరణంజగ్ము త్ప్రీతశాఃప్రేమహ్వా
 లాః, రక్షరక్షదయాసింధో సురాచార్యసమోస్తుతే ౮౨ ఈవృశీమోహవిభ్రాంతిః
 కులోస్మాకం వదప్రభో, ఇత్యుక్తామరానూచే బృహస్పతిరుదారధీః ౮౩. వయ
 మద్యసురజ్యేష్ఠ గృహంగచ్ఛామహీనురాః, ఇత్యుక్తాదివిజై స్సార్థం బృహస్పతిరు
 దారధీః ౮౪. సత్యలోకంజగామాశు బ్రహ్మణంశరిణం యయా, * గురుః * దేవ
 దేవదయాసార దివ్యతేజోమయావ్యయ ౮౫. దీనాన్పాహజగద్వంద్య దేవా
 నింద్రపురోగమా, స్మృతిభ్రష్టాస్సురాస్సర్వేతస్సత్త్వం కారణంవద ౮౬. త్వద
 న్యోనాస్తిలోకేశ త్రాతాస్తాకం జగద్గురో, ప్రార్థయంత గురుందృష్ట్యా ప్రోవాచ
 భగవానజః ౮౭. క్షణంవిచింత్యసహసా దేవీమాయాముతంజగత్, ఇంద్రాది
 దేవతా స్సర్వా స్తన్మాయాహృతచేతసః ౮౮. క్లిశ్యంతిప్రాణిన స్సర్వేనష్టాత్మానో
 మహామతే, ఇత్యుక్తంప్రాహు రింద్రాద్బ్రహ్మణం పూర్ణమానసం ౮౯. దేవి
 మాయాశాంతిరత్రకథం భూయా ద్వదప్రభో ౯౦. * బ్రహ్మ * అక్షక్రీడాసు
 నిరతా వేకదాదంపతీ రహః, క్రీడతోక్రేమకలహ శ్శివయోరభవత్తదా ౯౧
 అహంజతాహంజతవా నితివాదో మహానభూత్, తస్మాచ్ఛంభుస్తవస్తప్తం యయా
 పంపాపురీం ప్రభుః ౯౨ తంమోహయితుమాయాతా భవానీలోకమోహినీ,
 బ్రహ్మోక్తంవచస్సుత్వా దేవాఃప్రోచు ర్భయాన్వితాః ౯౩. కాగతిఃపురతో
 స్మాక మితిచింతా కులేంద్రియాః, ఉవాచపునరంభోజ జాతో ధాతాదితేయకా
 ౯౪. * బ్రహ్మ * వయంగచ్ఛామతాం దేవీంశరణంనాస్తిచాన్యథా, ఇత్యుక్తా
 తైఃసమాముక్తో దేవైరింద్రాదిభిర్విధిః ౯౫. గరుడైఃకింసరైర్యక్షై రప్పరోభిశ్చ
 సంయుతః, ప్రయయామునిభిస్సార్థం పంపాక్షేత్రం మనోహరం ౯౬. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్మ్యే మాణిభద్రోపాఖ్యానే
 చతుఃపంచాశోఽధ్యాయః. ౫౪.

* క్షేత్రపాలః * యత్రాస్తిరిజాదేవీ తత్రాగచ్ఛ త్పితామహః, ఇంద్రాది
 భిర్యతోదేవీం శంకరీం లోకశంకరీం ౧. దృష్ట్వావిస్మయమావన్నః స్తోత్రంచక్రే
 ముదావిధిః, నమస్తేత్రిజగద్వంద్యే త్రయీమూర్తిస్వరూపిణి ౨. భక్తానుగ్రహ
 కర్తృత్వం భుక్తిముక్తిప్రదాయినీ, త్వన్మాయయాజగత్సర్వ మభూన్మోహితమీశ్వరి
 ౩. పరాశక్తిఃపుణ్యకర్తృ సర్వాపత్నీవినాశినీ, సర్వైశ్వర్యప్రదేదేవి సర్వేష్ఠార్థప్రదా
 యిని ౪. మాతర్నమస్తేఘలలోకబంధో దీనార్తిహర్తృభవ నాశకర్తృ, శర్వాణి
 సమ్యంగలదా మనీష్యో ప్రసీదవిశ్వేస్వ్య విశ్వపాక్షిణి ౫ భూయోభూయశ్శింతినీ

యాత్వమేవ కాలేకాలే పూజనీయాత్వమేవ, క్వత్తోస్మాకంనాస్తిలోకేశరణ్యా
 నిత్యానందా నిర్వికారాత్వమేవ ౬. త్వత్పాదపంకజపరాగ విలోకనేన తాపత్ర
 యాబుధిమపీహ తరంతిసిద్ధాః, సాక్షాత్త్వమేవకరుణార్ద్రకటాక్షలేశై రస్మాన్విలో
 కయసి కింపునరస్తిభీతిః ౭. త్వన్మాయామోహితానస్మాం స్త్వామేవశరణంగతాః,
 పాహిదీనాన్మహాదేవి పరమానందదేశివే ౮. ఇతిస్తుత్వామహాదేవిం బ్రహ్మద్యాత్రి
 దివోకసః, దండవత్పతితాభూమా దేవీచరణమానసాః ౯. తానువాచతదాదేవి
 ముదామా హేశ్వరీసురాః, మాస్తువోభీతిరాదిత్యాః కృపయాపాలయామివః ౧౦.
 మన్మాయామోహితాత్మానో మామేవశరణంగతాః, భక్తాయూయంబహిఃప్రాణా
 యుష్మాకంవరముత్తమం ౧౧. దాస్యామిదుర్లభంలోకే వృణుశ్చం విగతజ్వరాః
 * దేవాః * త్వన్మాయామోహితానస్మాం స్త్వామేవశరణంగతాః ౧౨. అనన్య
 గతికాన్తేవాన్పాహి శర్వాణిపర్వదా, స్మృతిభ్రంశంవినిర్భూయ త్వద్భక్తిం దేహిన
 శ్శుభే ౧౩. ఇత్కుక్తేభ్యోదనాదేవి పరమిష్టార్థదాయినీ, తదాజన్మర్మహాభాగా
 మునయోద్రష్టు మిశ్వరీం ౧౪. తేవవిరేవరాఢివ్యా నీప్సితాఃప్రదదాశివా,
 శచ్ఛాదికకుభశ్రీ సముదాయస్సురేశ్వరీం, ౧౫. పూజాంకృత్వావరాన్లభ్యా
 సంతోషప్రాపదుర్లభం * ఋషయః * కాఃకీదృశవరాన్లభ్యా ప్రీతావదమహామతే
 ౧౬. * క్షేత్రపాలః * సరస్వతీతదావప్రే భర్తుఃసప్తృత్వమాత్మనః, సామంగల్యం
 సదారోగ్యం సర్వలోకసుపూజ్యతాం ౧౭. ఇంద్రాణిభాగమారోగ్యం సామ్రాజ్యం
 భర్తురాత్మనః, స్వాహాపతివ్రతాధర్మం మంగల్యంశ్యామలాతదా ౧౮. సర్వజంతు
 నియుతృత్వం భర్తుర్ధర్మమతిసదా, అరుంధతీసతీత్వంచ హ్యస్సరస్త్రి కదంబకం
 ౧౯. యశస్సాందర్యగాంధర్వవిద్యా స్సంమోహనంసతాం, ద్రవ్యలాభందివ్య
 భోగం వప్రేరతిసుకౌశలం ౨౦. అన్యాశ్చధనధాన్యాదీ న్సుత్రాన్పరమసుందరాః,
 ఏవంతావవిరేదివ్యా న్వరాస్సర్వసురస్త్రియః ౨౧. బ్రహ్మద్యాఃపరమప్రీత్యా
 మహానంద పరిప్లుతాః, స్తోత్రంచక్రస్సురేశాయా జగుర్గంధర్వకింసరాః ౨౨.
 తత్రచాప్సరసోహృష్టా నన్యతుఃపరమాదరాః, దేవదుంధుభయోనేను ర్హృష్టాస్తత్ర
 మహర్షయః ౨౩. తతోబ్రహ్మదయోదేవా దేవీంప్రత్యూచు రాదరాత్, సర్వ
 మంగలనామ్నాత్వం భవశర్వసుఖప్రదా ౨౪. ఇతితైఃప్రార్థితాదేవి సర్వమంగల
 నామచ, దధారహృష్టానిర్జగ్ను ర్దేవాబ్రహ్మపురోగమాః ౨౫. దేవీతదామహే
 శానం స్వవశంకర్తుముద్యతా, యయాతందేశమిశాన తపస్థానంయదీహయా ౨౬.
 క్వచిత్సామందగమనా క్వచిత్తీనగతి ర్భూదా, క్వచిద్ధానంప్రకుర్వంతీ క్వచిద్వీణాను
 వాదినీ ౨౭. క్వచిత్తిష్ఠతివిశ్రాంతా క్వచిత్సుప్తాసహోదినీ, క్వచిత్సభిజన్యతా

క్వచిదేకాశీహ్యభూత్, క్వచిద్ధానంప్రకుర్వంతి చంద్రికాసదృశంశివా ౨౮.
 క్వచిత్సల్లాపరసికా శుకకోకిలవత్తదా ౨౯. ఇత్యాదిభిర్విలాసైస్తం సంమోహ
 యితుమాదరాత్, వవోమందంమరుద్ధంధయత శ్చంద్రఃకలాన్వితః ౩౦. కందర్పఃకౌ
 సుమాన్పాణా స్పందధేచశరాసనే, భృంగమాన్వీమహానాద సన్నాదితదిగంతరః ౩౧.
 త్ర్యక్షంవాజ్ఞససోఽలక్ష్మ్యంలక్ష్మ్యంకృత్యాశివతదా, చూతాశోకారవిందేందీవర
 నూతనమల్లికాః ౩౨. పంచబాణానసోవీరః పూర్వైరమవస్మరన్, ఆర్యాసహాయ
 శ్శృంగేణ ముమోచయుగపద్మలీ ౩౩. తతోదేవిదివ్యగాన రససేచనమాత్రతః,
 వృక్షాఃపల్లవితాశ్చాన్క మోహితావనదేవతాః ౩౪. తదాశ్రీశంకర స్సాక్షా
 త్పిమాధినిరతఃప్రభుః, మందమారుతకందర్పవసంతాది విచేష్టితం ౩౫. తృణీకృత్య
 స్థితంశంభుం తదాగోన్వమాయయా, తంసమావృశ్యసమాసా గానంచక్రేమనో
 హరం ౩౬. తద్గానామృతపానేన శివస్తుష్టాంతరంగకే, కిమేతదితిమన్వాః సమాధి
 విరతోభవత్ ౩౭. నేత్రేచోన్మిల్యగారీశః పురతోదివ్యసుందరీం, జగన్మోహనరూ
 పాఢ్యాం జగదానందదాయినీం ౩౮. దృష్ట్వావిస్మయమాపన్న స్తాముహూ ర్వీక్షి
 తోభవత్, భ్రాజద్దివ్యసువర్ణ నిర్మితమహా శింజానమంజీరక భ్రాజద్దివ్యవదాంబుజా
 మనులభస్నిగ్ధప్రభాభాసురాం, శ్వేతైఃపాదనఖైస్తిరస్కృతమహాముక్షప్రభాం భాస్వ
 తీంప్రాద్గుల్ఫార్జితకూర్మరూప సుభగామభోజపత్రేక్షణాం ౩౯. రంభాస్తంభవిజృంభ
 భంజకనవానన్భీరుయుగ్మాన్వితాం దేవేంద్రమృతదీకనత్కులిసవద్భాస్వన్నితంబాల
 సాం, శ్రీకందర్పవిలాసభూధరకుచా మానందరత్నాకరా మాకాశాయితమధ్య
 దేశవిలసత్కాండీ సురతోజ్వలాం ౪౦. నాభీనిమ్నసరోవరే మనసిజఃస్నాత్వా
 త్రిరేఖాత్మకంసోపానత్రితయం సువర్ణవిలసత్తస్యాస్సమారుహ్యచ, వక్షోజాతమహీ
 ధరే నివసతింకృత్యాజగన్మోహనం జప్త్వామంత్రమభీష్పితంగతథతి భ్రాంతింప్రపేదేశివః
 ౪౧. నాభ్యాలవారేనవరోమవల్లీ వివర్ధితావిశ్వసృజా ముదాస్యాః, తస్యాఞ్జమేర
 మ్యుళలే విదిత్వా వక్షోరుహస్యస్తవిలోచనోభూత్ ౪౨. హిమకరనమవక్త్రాం
 రమ్యపాథోజనేత్రా మసితభుజగవేణీం కామదాంకీరవాణీం, వనజసదృశకంఠీం పక్వ
 బింబాధరోష్ఠీ మనిమిషనయనస్సకమోహినీంసందదర్శ ౪౩. మల్లీచంపకమాలతీ
 పరిమల స్నిగ్ధాధికోద్యత్కచాం నానారత్నవిభూషణాం మనసిజోల్లాసప్రదాంమోహి
 నీం, వీణావాదనతత్పరాం శ్రుతిసుఖంగానేరతా మీశ్వరీంపశ్యన్ నిర్విషయోపిమోహ
 మభజ చ్చిత్రంచరిత్రంప్రభోః ౪౪. వనప్రియస్వరేణసా వినోదగానతత్పరా విపంచి
 కావినాదినీ ప్రపంచవంచనాదరా, కటాక్షతీక్షణసాయకై ర్మహిమాక్షకేతనంశివం
 నిరీక్ష్యలక్ష్మ్యభేదనే మతించకారపార్వతీ ౪౫. సర్వమంగలాకటాక్షవీక్షణేన శంకరః

పార్వతీవియోగజన్య కామదుఃఖమాపహా, పపాత మోహమానహా త్నుపారశక్తిరా
 త్మవాన్ స్మృతింపునస్సమేత్యతాం దుశ్రితంహిరంతుమైచ్ఛత ర౬. స్రస్తాత్తరీయ
 స్సురతాయశంకర స్సమేత్యతాందీనమయాచతేశ్వరీ, కాత్వంకలానాథముఖ ప్రసీద
 త్వదంగసంగం విదధామ్యహంప్రియే ర౭. సాందర్యసారంతవనిర్వికారం మనోహరం
 గాత్రమిదం శయస్యే, ససర్జయత్పంకజయోనిరాత్మవా నిస్సర్గకార్యేకుశలంహి
 మస్యే ర౮. దురంతదుఃఖాఘహరం తవాహం శరీరమాలోక్యసుఖాభిమగ్నః,
 అసంతజన్మాన్జితపుణ్యస చయై స్త్వదంగసంగం లభతాంమదంగం ర౯. ఇతిప్రశస్య
 స్సతిదీనవాచా రంతుంసమీపంసహసాజగామ, దిగంబరంశంభుమవేక్ష్య గోప్రియా
 మయావంచితఇత్యమస్యత ౧౦. హర్షాదిదానీమపినాథయామి ఛలంశివే మద్వశకే
 మమైన, ఇతీహయాసాద్రుతమాపదూరం తదాశివస్తాంబహుధా యయాచే ౧౧.
 ఏషేహిమమకల్యాణి సుఖమాత్మిషసత్వరం, దీనత్యక్త్వాదయావిష్టా మామాత్వం
 గచ్ఛభామిని ౧౨. క్షణస్థిత్యాగుణాన్పుశ్య మయాసంభాష్య మోహిని, త్వత్సు
 ధాసారగంభీర గీర్భిర్మాతోమయప్రియే ౧౩. కామార్తమతిధీభూతం త్యక్త్వాతవ
 సుఖం నహి, పరోపకారజంపుణ్యం వక్తుంనాలంసురైరపి ౧౪. ఫలంతిభూరుహః
 కాలే నఖాదంతిఫలానితే, పిబతినిమ్నగానైవ నిర్మలోదకముత్తమం, ప్రాణినాముప
 కారార్థం నిర్మమేవిషయాన్విధిః ౧౫. నారీరత్నంనృణాంకామ పూరణాయ చకా
 రసః, హిత్వాసత్సత్త్రయన్యస్తై దానంయద్దీయతేజనైః ౧౬. తన్నిష్ఫలంభవత్యేవ
 యథావిశినకాముదీ, తస్మాత్త్వమభికామంమాంపూర్ణకామం కురుప్రియైః ౧౭.
 తవాధరసుధాన్వదకుశలం మాంవిలోకయ, ఇతితాంప్రార్థయచ్ఛంభు స్తదాగ
 ర్వేణ పార్వతీ, మాయయావంచయామాస భగవంతం కృపానిధిం ౧౮. గాయంతీ
 దివ్యగానంకలరవమధురం వల్లకించాదయంతీ నృత్యంతీమత్త కేకీఘనసమయఇవా మో
 దమానావదంతీ, పశ్యంతీపాదపానాం కిసలయకుసుమాన్యాహరంతీ వినోదంకుర్వంతీ
 కామచేష్టాంగిరశమనుషదం మోహయంతీజగామ ౧౯. తదాభిదుద్రావవిచారి
 తాశయః పదేపదేప్రేంభత కేశమండలః, నిదాఘతప్తశ్చపదారవిందయోర్మృదా
 విలిప్తోమదనాతుర శ్శివః ౨౦. క్వచిత్సమీపేపరిదృశ్యమానా క్వచిచ్ఛదూరే
 పరివర్తమానా, ఇత్థంశివందూరతరంచనీత్వాహ్యంతర్హితాతత్రవిచిత్రమాయా ౨౧.
 దూరాధ్యానంచేపదేవోధగత్వా ఘోరాటవ్యాంతత్రదేవిమదృష్ట్వా, శ్రాతః
 స్థిత్యాభ్రాంతచిత్త స్తదానీ మంతస్తాపమానసే తన్నసేహే ౨౨. భారాజహంసా
 భవతప్రసన్నా భయంపరిత్యజ్య భవద్భిరుచ్యతాం, నీతాధవానీరజపండగోపితాగతా
 క్వయ్యుష్మద్గమనానుకారిణీ ౨౩. మత్తకోకిలామంజులస్వనా చిత్తహరిణీకుత్రసాగతా,

సత్యముచ్యతామత్తకాశినీ నిత్యరహావనాం సత్వరంలభే ౬౪. సింహరాజతనూ
మధ్యశోభనా భక్తితాహ్యుత సురక్షితాత్వయా, పంకజాతమమశంకితంమనః కింక
రోమి కమలాననాంవద. ౬౫. రేరేసున్మధపూర్వనైరమనసా మాబాధయత్వంవృథా
తతాప్రాతపచిత్తజన్యపదవీ దత్తామయాతాంస్మర, చంద్రత్వంమమభూషణం నకి
ముత న్మాంత్వంకుతస్తావయ స్సార్తింమాకురుమందమారుత మహావ్యాలోహిమే
భూషణం ౬౬. చంద్రమండలనుందరాసన చంద్రికాసమసుస్మితా మింద్రసీలమణిప్ర
భార్చిత సాంద్రకుంతలశోభినీం, మంద్రమధ్యమపంచమస్వన గానలోకవిమోహినీం
తామహంహృదిభావయే మదనేంద్రజాలవిలాసినీం ౬౭. సావ్యమూర్తితమశ్శిరోజ
గురు స్తనద్వయశోభితా మిందుబింబముఖోకవిస్తుత లోహితాధుపల్లవాం, యావ
సద్వజలాంఘనాం మదనాగిమందసుగామినీం భాస్కరద్యుతిమాశ్రయే నవమన్మధ
గ్రహదేవతాం ౬౮. ఇత్థంవిచింత్యాఖిలలోకవద్య స్వాంతేశివస్తాం మదనాతు
రస్తదా, చకారయత్క్రొవమజోపికామాశ్శ్రోధా దయస్తచ్చభవంతిజంతోః ౬౯.
నిర్దగ్ధావిఖిలాటవీమసిగీనుత్పాటయాన్యర్థవాన్వాస్యామ్యాశు పినాకముక్తవిశిఖై
స్సంఘాదయామ్యంబరం, భిత్త్వాబ్రహ్మకటాహమంబరమణిం సుహృద్ధయామ్యాశు
తాం తత్రత్యామృగయామి చిత్తరమణీమిత్యాచివాశంకరః ౭౦. ఇత్యాలోచ్య
శివేసమస్తజగతీ జాలంస్వఫాలాగ్నినాన్దగ్ధుని తే సురాసురతతేప్రాప్తంమహాసా
ధ్వనః, హాహాకారగిర స్సమస్తఋచయః ప్రజ్వాలితాః పాదపాస్తారాఃఖాద్ధలితాశ్చ
ఘ్రామభరితాద్గైస్తతా దుఃఖతాః ౭౧. బృందారకావిధిముఖాః పరమార్తరూపాః
ఫాలాక్షి పావకశిఖాలనమాత్రతప్తాః, నారాయణంనిగమసారమవాపురార్యాః కార్యా
ర్థిసన్సరనుతంశరణంతదానీం ౭౨. స్తోత్రంప్రచక్రరమరాఃపరమావరేణ స్వాస్థాంగమ
చ్యుతపది ప్రణివశ్యభక్త్యా, దామోదరాచ్యుతదయాకరదానవారే దీనానిహూన్సర
గణాన్సరివాహితౌ నే ౭౩. ఆర్యావినోదకలహత్కుపితఃపురారి ర్దగ్ధంసమిచ్ఛతి
జగన్నిటిలేక్షణేన, తత్త్వావకేనపరితప్తవిశ్లేర్ణదేహః ప్రాప్తావయంతవపదం సుఖదంసు
రాణాం ౭౪. ఇత్థంతదాదివిజదీనవచాంసిశౌరి శ్చృత్యాఽఽదితేయసహితప్రయ
యాపురారిం, తస్మాద్ద్రుపమతిభీషణ మప్రమేయం కాలానలప్రతిభటంగిరీశం
దదర్శ ౭౫. దృష్ట్వావిహాసనయనంభయకంపితాంగాః శ్థిత్యాచదూరతరవీవ మురా
రిముఖ్యాః, అష్టాంగపూర్వకమప్రిప్రణిపత్యనర్వే స్తోత్రాణిచక్రరమరాః పరమేశ్వ
రస్య ౭౬. శశిభూషణతేనిశంవరస్తుతికార్యే మతిరస్తునస్సదా, పశుపాశవిమోచనా
యనఃకుశలం త్వత్ప్రదదర్శనంవిభో ౭౭ వలూబిజఇవాంకురఃప్రజావటలం ప్రాక్తస్యయి
నిర్వికల్పకం, విశిఖాత్కమృదాన్వహూయహూ మృదాన్వహూయహూ ! పంచితం ౭౮.

వసుధాంబరశంబరానిలాసల మూర్తాండసుధాంశు పూరుషాః, జగదీశతవాప్తమూర్త
యోజగదేతత్త్వయివర్తతేధ్రువం ౭౯. నిరుపాధికచిన్మయాత్మక స్పదసల్లక్షణమా
యయా యుతః, జగదీశపదాంకితోభవానకరో ద్విశ్వవికాసనం బహు ౮౦.
శివశంకరశర్వస్వగ ప్రణతార్తిహరణ ప్రసీదనః, శరణాగతవత్సలత్వయా పరిపా
ల్యా నయమూర్తమానసాః ౮౧. అపరాజితశౌర్యదేహినా ముపకారార్థమిదం
ప్రపంచితః, ఉపసంహరకోపమీశ్వరే కుపితేకుత్ర జగత్స్థితిస్త్వయి ౮౨. అగజార
మణంగజాంతకం ఖగసాహస్రరుచిం కపర్దినం, నగవర్మనికేతనంశివం యుగపత్నా
ర్థసుఖంలభానుహే ౮౩ తదానారాయణఃప్రాహ భక్తిభావ సమన్వితః, జయదే
వజగద్వంద్య పరమానందదాయక ౮౪. దీనార్తిత్రాణపారీణ దివ్యకాంతుజ్జ్వలా
కృతే, వాహ్యాస్మాన్మృతయాశంభో నోచేన్నేత్రాన్నినా తవ ౮౫. భస్మీకృతాభ
వామో౨ద్య దేవాఃదుఃఖపరాయణాః, త్వందేవదేవోలోకానాం రక్షకఃపరమేశ్వరః
౮౬. త్వన్మాయామోహితాస్సర్వే ప్రాణిసః పురుషోత్తమ, ఈదృశీమోహవిభ్రాంతి
స్తవకుత్రమహేశ్వర ౮౭ కామంసంహరకామేశ కామాక్షి కామకాముక, తేకా
మబాధాకుత్రాస్తి లీలాలోకవిడంబనా ౮౮. కామాత్మజాయతేకోధః క్రోధా
న్మోహాభిజాయతే, తన్మాతామాదిసుపర్క స్వాజ్యఃపూజ్యైర్మహాత్మభిః ౮౯.
త్వందేవదేవ స్సవితాసురాణాం త్వంసచ్చిదానందరందైకరూపః, త్వమేవసృష్టిస్థితి
శకర్తా ధర్తాస్వతంత్రః పరిపాహినశ్శివ ౯౦. ఇతితేహంనుతింశుత్వా దేవానాం
శంకరస్తదా, కోపంత్యక్త్యాభవచ్ఛాంతః ప్రసన్నఃపరమేశ్వరః ౯౧. తదానమీప
మాగత్య దేవాస్సంతుష్టమానసాః, సాష్టాంగప్రణిపత్యాగ్రే బద్ధాంజలిపుటాస్థితాః
౯౨. ఉపసంహృత్యకోపాన్ని మునాచవిబుధాన్నివః, ప్రసన్నోస్మినురాయాయం నిర్భ
యంతిపతాధునా ౯౩. ఇతితేహంవరందత్త్వా దేవానాంశంకరస్తదా, తపఃకర్తు
సమారేభే దేవాఃస్వర్గంయయుర్ముదా ౯౪. *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యేయమాణిభద్రేశ్వరస్య

తపఃప్రవృత్తిర్నామ పంచపంచాశో౨ధ్యాయః. ౫౫.

శౌనకాదయఃఉచుః సూతసర్వార్థతత్వజ్ఞ శంకరస్యకథామిమాం, వదవిస్త
రతోస్మాకం శ్రద్ధావృద్ధిప్రజాయతే ౧. *సూతః* శాంతచిత్తేశివేతస్మి న్వనేతపసి
త్వతి, తదాతుతద్వనేరమ్య మృగశ్చిత్రఃసమాగతః ౨. తస్తకాంచనవర్ణాభ
స్త్రిన్యశ్శంగవిరాజితః, పద్మనాలనిభగ్నీవో వజ్రసారంసమృద్ధ ౩. గోమేధికనిభా

త్యంత కుబ్జవాల విభూషితః, శరచ్చంద్రాభవిస్తార దివ్యోరఃస్థలమండితః ౪. ఇందీవరాక్షఃసుభగః సుందరాననశోభితః, కటాక్షవీక్షణేనైవ మోహయన్వన దేవతాః ౫. తత్రతత్రచరస్వర్వ సమీపంసహసాయయా, తతఃసమాధివిరళో మహేశస్తం మృగోత్తమం ౬. దృష్ట్వావిస్మయమాపన్నః కోయంచిత్రమృగ స్త్విహ, ఏనంగృహ్ణామితిమత్వా గత్వాతంజగృహేశివః ౭. ఆనీయనికతేషాస్య ప్రీత్యాతంపర్యపాలయత్, తస్మైగస్యవిలాసైస్తై ర్విసోదమభజ త్ప్రభుః ౮. తస్మిన్మాయామృగేబద్ధదృష్టిరాసీన్మహేశ్వరః, ఇత్యుక్తవంశంసూతర్షిం దృష్ట్వాప్రోచు ర్మునీశ్వరాః ౯. కోసామృగఃకుతఃప్రాప్త స్సుందరాకారసంయుతః, తపస్యం తంశివంకస్మా న్మోహయామాస సుందరః ౧౦. శంభుస్తస్మిన్మృగేబద్ధ బుద్ధిరాసీత్క థంమునే, మోహయిత్వామహేశంసా పార్వతీకృతా తదా ౧౧. తతశ్చకార కిందేవీచరిత్రం చిత్రరూపిణీ, ఏతత్సర్వంవదాస్మాక మిశమాహాత్యేముత్తమం ౧౨. * సూతః * యుష్మత్కృతోతిసుభగః ప్రశ్నీ వక్త్రమనోహరః, వినాపశుఘ్నా త్కృమర్త్యః శంభోద్వివృతధామృతం ౧౩. పాతుంవిరక్తోభవతి తస్మాద్వచ్చీశ సత్కథాం, పార్వతీతంమహేశంస్వ మాయయావంచితాసతీ ౧౪. కామాతురా తదాగౌరీ మనఃశంభానిధాయచ, కైలాసపర్యతంగత్వా మనసీత్థమచింతయత్ ౧౫. మన్మథార్తోభవశోచిమామనుగచ్ఛన్ననేకథా, ప్రార్థయామాసబహుథా తదాహ మతిగర్వితా ౧౬. వంచయిత్వాహితందేవ మగమంరజతాచలం, కథంజీవామ్న హంతేన వినాదుఃఖార్దితాభృశం ౧౭. స్వగృహేపాయసంత్యక్త్వా భిక్షాటనప రాయథా, నవనీలంసమీపస్థః త్వక్త్వాతద్భృతకామనా ౧౮. తథై వాభూస్మయా గర్వ యుక్తయూనసమీకృతం, కింకరోమి క్వగచ్ఛామికథం విరహవేదనాం ౧౯. సహేతస్యసమీపంతు కథంగచ్ఛామిసాంప్రతం, ప్రతిష్ఠాతంమయేశస్య కథమత్ర సమాగమః ౨౦. భవేదితిమహాచింతాతురా గౌరీబభూవసా, ఏతస్మిన్నంతరేకాలే దివ్యభోగసమన్వితే ౨౧. మధురానగరే నవ్యనానారత్నసమన్వితే, స్వర్ణకుంభ సహస్రాష్ట్రై ర్గోపురైఃసువిరాజితే ౨౨. తస్మిన్మరేతీనిపుణో నీతిమార్గవిశారదః, పంచయజ్ఞపరోవాగ్మీ శ్రీమాన్సత్యధురంధరః ౨౩. దానధర్మరతోనిత్యం పితృశు శ్రూషణేరతః, యజ్ఞకర్తాసుఖంభోక్తా ప్రియవక్త్రతిభక్తిమాన్ ౨౪. ఏకపత్నీవ్రత ధరో భస్మరుద్రాక్షభూషణః, వేదవేదాంగతత్త్వజ్ఞో బహుశాస్త్ర విశారదః ౨౫. బ్రహ్మజ్ఞానరతోయోగీ శ్రీవిద్యోపాసకఃసదా, నామ్నాకుశికిత్యాత్యర్థః ప్రసిద్ధఃపు రుషర్షభః ౨౬. తస్యభార్యాతినిపుణా సుశీలా సుందరీపరా, పతివ్రతోభయకులా నందదామందగామినీ ౨౭. శచీంద్ర మగ్నింస్వాహాచక్వామలాశమనంయథా,

గారీశంభుం మహాలక్ష్మీర్విష్ణుం వైకుంఠవాసినం ౨౮. అరుంధతీవసన్మంచ యథాభక్త్యానుచారిణీ, తథేయంస్వపతిం మత్వా దైవతంపరివర్తతే ౨౯. నామ్నాసతీతి విఖ్యాతా తయాసాకంద్యజోత్తమః, అపుత్రత్వాద్విజశ్శ్రేష్ఠో మహాచింతాకులేంద్రియః ౩౦. త్రిబుజైర్జాయతేమర్త్యో ద్వాభ్యాంముక్తోఽహమాదితః, అపరంత్వేకమేవాస్తి మహద్దుఃఖకరంమమ ౩౧. పితౄణాంబుణముక్త్యర్థం కముపాయం కరోమ్యహం, అపుత్రస్యగతిర్నాస్తి త్యాహుః శాస్త్రేమనీషిణః ౩౨. ఇత్యాలోచ్యసవిప్రేంద్ర శ్చాత్మోపాసనదైవతం, రాజరాజేశ్వరీం నత్వా తస్యాఃసంపూర్ణదృష్టిభిః ౩౩. సంతానవాన్భవామ్యద్య నాత్రకార్యావిచారణా, ఇతిదేవీంశముద్దిశ్య తఃకర్తుం సముద్యతః ౩౪. తతోదేవీబ్రాహ్మణస్య తపసాతోషితాభవత్, తదిష్టార్థంపూరియితుం పార్వతీతస్య సంనిధౌ ౩౫. ప్రత్యక్షతామగాత్తుర్ణం భక్తేషురప్రదాయినీ, తతస్తంప్రహాశర్వాణీ తుష్టాస్మి తపసాతప ౩౬. త్వదభీష్టందదామ్యాశువృణీష్వ వరముత్తమం, ఇతిబ్రువంతీంతాందేవీ దృష్ట్వావిస్మయమానసః ౩౭. స్తోత్రంచ కేనమస్మైత్య శర్వాణీంసర్వమంగలాం, నమస్తే దేవదేవేశి నమోదీనాత్తిహారిణి ౩౮. నమోనంతజగత్సృష్టిస్థితిసంహారకారిణి, నిర్లేపానిర్మలానిత్యా నిరాకారానిరాకులా ౩౯. నిష్కామామమతాహంత్రి నిష్కృధాలోభనాశినీ, నిస్తులానీలచికురా మహాపాతకనాశినీ ౪౦. చరాచరజగన్నాథా పద్మరాగసమప్రభా, పంచబ్రహ్మసనాసీనా విజ్ఞానఘనరూపిణీ ౪౧. ధ్యానధ్యాత్మధ్యేయరూపా సర్వావస్థావిరాజతా, ఉన్మేషనిమిషోత్పన్నవిపన్న భువనాశివా ౪౨ ఆబ్రహ్మకీటజననీ క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞపాలినీ, క్షయవృద్ధినినిర్ముక్తా షాడ్గుణ్యపరిపూరితా ౪౩. మణిపూరాబ్జనిలయా సహస్రారవిహారిణీ, జయశంకరీతేపదాంబుజం నిగమాంతారవిహారి మంగలే, శరణంమమసంతతంశివే పరమానందరసాయనం వరం ౪౪. ఇతిస్తుత్వామహేశానీం యయాచేవరముత్తమం, వంశవృద్ధికరంపుత్రం దేహిమేదీనవత్సలే ౪౫. పితౄణాంబుణముక్తోహం భూత్వాతపపదాంబుజే, నిశ్చలాంభక్తిమాధాయముక్తింయూస్యామి శాశ్వతీం ౪౬. ఇతిబ్రువంతంవిప్రేంద్రం ప్రాహుసుస్మితభాషిణీ, తపస్తోత్రేణ సంతుష్టాదదామి వరముత్తమం ౪౭. తథాపితవగర్భేఽస్మి న్నుత్రస్తునహిజాయతే, సుపుత్రికామదంశేన జాయతేదివ్యసుందరీ ౪౮. సాషిశంకరసంలగ్నచిత్తా భూయాత్పదాద్విజ, తయాతేసద్గతిర్భూయా న్నాత్రసంశయితుంక్షమం ౪౯. ఇతితస్యవరందత్త్వా తదాచాంతర్హితాశివా, తతోసావిపవర్యస్తు సంతుష్టమనసాస్థితః ౫౦. క్వచిత్కాలేబ్రాహ్మణస్య సతీగర్భవతీహ్యభూత్, పరాశక్తివరేణాసానవమాసపఃస్మృతా ౫౧. దశమేమాసితనయాం సుఖవేసుముహూర్తకే, సుల

గ్నుజాతాసాకన్యా సౌందర్యజలధిస్తదా ౫౨. పరాశక్తివరేణాసా వవృధే పితృ
వేశ్మిని; శుక్లపక్షేందురేఖేవ మాతాపితృ మనోహరా ౫౩. తాంద్యష్టాపితరౌ
త్రీత్యా నామకర్మాపి చక్రతుః, సర్వాంగైర్మంగలైర్మృతా తస్మాత్సానర్వమంగలా
గౌర. పంచవర్షవయస్కాఽభూద్బాలలీలాభి రాత్మనః, పితరౌతోషయామాస
సదాసౌనర్వమంగలా ౫౪. అష్టవర్షవయస్కాభూ త్తతఃకించిద్వయోయుతా,
కదాచిదాలీభి స్సార్థంక్రీడార్థం వనమాయయా ౫౬. వివినేవిహరంతీసాసఖజన
సమావృతా, తత్రదివ్యసరస్త్రిర మాజగామశుచిస్మితా ౫౭. తస్మిన్కురంగనివహో
జలసానార్థమాగతాః, దృష్ట్వాయోపాఃసమీపస్థా దుద్రువుర్భయతోదిశం ౫౮.
తత్సమీపంగతానార్యో దదృశు ర్భృగసంకులం, దుర్రితేషుహరిణేష్వేకః స్థితస్తత్ర
శిశుః క్వచిత్ ౫౯. తందృష్ట్వావిస్మయావిప్ల మానసాస్తామృగేక్షణాః, గృహీత్వే
తన్మృగం దేవైః విలాసార్థందిశామహే ౬౦ ఇత్యాదాయమృగందేవైః దిద్దిశుః
ప్రీతిపూర్వకం, దత్తంమృగశిశుంవీక్ష్య దేవీసంతుప్తమానసా ౬౧. మద్విలాసాయ
శక్యోఽసా మృగఃసర్వాంగసుందరః, ఇతిమత్స్వాతదాదేవీసఖ జనసమావృతా ౬౨.
మృగంగృహీత్వాస్వగృహం యయాసానర్వమంగలా, దేవీపరమకల్యాణీ మృగేని
హితచేతనా ౬౩. స్వప్రాణేభ్యోవ్యతిశయం మత్స్వాతం పర్యచాలయత్, మనుష్య
ఇవగైర్వాణ్యా వాచావదతి తన్మృగః ౬౪. తల్లీలావాక్యమాధుర్య లావణ్యానంద
పూరితా, ఇత్థంమృగవినోదేన యాపయామాస వత్సరం ౬౫. కదాచిత్స్వవివా
హార్థం మనసీతమచింతయత్, మయాశివఃకథంప్రాప్యః కథమాగచ్ఛతీశ్వరః ౬౬.
ఇలిచింతాన్వితాగౌరీ వర్తతే పితృవేశ్మిని, తదాతజ్జనకఃపుత్ర్యా వివాహార్థమచింత
యత్ ౬౭ దృష్ట్వాపుత్రీవిలాసంతం తదాచింతయదాత్మవాన్, అన్యాస్సురూపఃసు
గుణీ వరఃకుత్రాస్తివిప్లవే ౬౮. సుందరోయత్రతిష్ఠేత తత్రగచ్ఛామిసాంప్రతం,
ఇత్యాలోచ్యద్విజఃపుత్ర్యా వరాన్వేషణతత్పరః ౬౯. కుశికోగతవాన్దేశాన్తదా
చింతయదీశ్వరీ, మదభీష్పితమజ్ఞత్వా గతవాన్కుత్రమేపితా ౭౦ కింవాదాస్యతి
కస్మైచి ద్వరాయప్రాకృతాయమాం, కథంకుర్యామహందేవః కథంవాలభ్యతేమ
యా ౭౧. తదర్థమవతారోమేఽ భవద్బ్రాహ్మణజన్మని, తస్మాచ్ఛంకరలాభార్థం
యతిష్యేమత్ప్రియఃశివః ౭౨. ఇత్థంవిచింత్యసాదేవీ మృగంప్రత్యవదత్తదా, త్వత్స
మోనాస్తిపుణ్యాత్మా ప్రాణదాతా త్వమేవమే ౭౩ శీఘ్రంగచ్ఛమహాపుణ్య పంపా
క్షేత్రంతదుత్తరే, రమ్యారామేపరశివః సదాతపసిస్థితి ౭౪. తంగత్వాపరమో
దారం మయిప్రీతోయథాధవేత్, తథాయతస్వమతిమ స్పతిమీశంకురుష్వమే ౭౫.
త్వమేవసంధికర్తాసి ఉభయోరావయో ర్భృగ, మచ్ఛిత్తమిశ్వరేన్యస్తం తస్మాద్గచ్ఛ

ప్రయత్నము ౭౬. నోచేదసూక్తాత్మజామ్యద్య శీఘ్రయాహిమమాజ్ఞయా *క్షేత్రపాలః*
 ఇత్యాదిష్టకురంగోసా జగామక్షేత్రనాయకం ౭౭. ఈశానసన్నిధానంధిర్వివా
 హవిషయేయథా, కృతోనేనకురంగేణ యథామతి వదామ్యహం ౭౮. ఏక
 దాశంకరస్తత కురంగమిధునంవనే, వీక్ష్యకామాతురంప్రాహ మృగపోతం వశా
 నుగం ౭౯. పశ్యేతదాశ్రమేరమ్యా క్షీడంతౌమృగదంపతీ, యథాపరస్పరాంగేషు
 లిహంతౌప్రీతిపూర్వకం ౮౦. సర్వప్రాణిషుదాంపత్యం పరమానందదాయకం,
 దాంపత్యమేవసంసారే మన్యేశ్వరృపదాయకం ౮౧. ధిగ్జాయారహితంమర్త్యం
 నారీంచ పతినర్జితం, తయోర్జన్మవృథాజాతం మృతస్యాభ్యంజనం యథా ౮౨.
 విషయానందలేశోపి సతయోర్విద్యతే క్వచిత్, భార్యైవబంధుఃసంసారే సరాణాం
 విషయైషిణాం ౮౩. అనుకూలంకలత్రంచేత్ప్రీదివాదధికం గుఖం, వృథాజడమతి
 శ్చాహ మభవంస్వల్పకారణాత్ ౮౪. కృద్దోహంప్రేమకలహ మాత్రాత్మక్త్వా
 మమప్రియాం, అత్రాగత్యస్థితోస్త్వద్య కాగతిర్మమసాంపతం ౮౫. కాచిద్యోషా
 దృష్టచరా పార్వతీవవిభాస్వతీ, జగన్మోహనసాందర్యవతీ మమరతిప్రదా ౮౬.
 హావభావవిలాసైర్నాం మోహయిత్వాజగామసా, తాంవినాసహిజేవామి క్షణంవా
 మృగశావక ౮౭. కథంవియోగజంధుఃఖం సహిష్యేమోహినీంవినాకామజ్వరాతు
 రేదీనే చికిత్సాంకురు శర్మదాం ౮౮. ఇతీశానవచశ్రుత్వా మృగఃపరమవిస్మితః,
 ఉవాచమందమీశస్య మనోహారిహితంవచః ౮౯. కింమాంమోహయనేదేవ వాక్యై
 ర్లోకానుసారిభిః, సదానందసముద్రస్య తవదుఃఖంసవిద్యతే ౯౦. మహామాయావిన
 స్తేద్య మాయాజాలమిదంహి నః, జగన్నాటకసూత్రస్య కైర్నాయాజ్ఞాయతే తవ
 ౯౧. నిత్యానపాయినీశక్తి స్త్వాంవినాకుత్రవర్తతే, త్వయ్యేవవర్తతేనిత్యం యథా
 చ్ఛాయా దివాకరే ౯౨. భక్తానాంముక్తిదానార్థ మిత్యంలోకవిడంబనా, తథాపిత
 వపాదాబ్జం సత్వాకించిద్భ్రంసీమ్యహం ౯౩. వంచితోసియయావిశ్వమోహిన్యా
 జగదీశ్వర, సైవహైమవతీదేవీ త్వయివిన్యస్తచేతనా ౯౪. ఇదానీంమధురాపు
 ర్యాం కుశికస్యకులేఽమలే, అవతారంచకారాసా నామాస్యాఃసర్వమంగలా ౯౫.
 త్రిలోకసుందరీగౌరీ సర్వసద్గుణశాలినీ, శివనామైకనిరతా శివభక్తిపరాయణా ౯౬.
 శివానివేదితంమోఘ మన్నంభుక్తే నకన్యకా, శివపాదోదకాదన్య త్రుషార్తాపిన
 చాపిబత్ ౯౭. శివవవపతిర్మేస్తు తదన్యం నావలోకయే, ఇతిప్రతిజ్ఞామకరో త్వ
 యిసంసక్తమానసా ౯౮. తవైవయోగ్యాసాదేవీ సర్వమంగలవిగ్రహా, తాము
 ద్వహమహాదేవ జగతాంసాఖ్యహేతవే ౯౯. * శివః * తామేవోద్వాహయే

వాచా తవనాన్యాం విలోకయే, పూర్వంత్వమేవగత్వాతాం బోధయాశు సుకన్య
కాం ౧౦౦. పశ్చాదన్యంప్రేషయామి నిశ్చయార్థంమృగీదృశః, ఇత్యుక్తః సమృగో
గచ్ఛ త్కృతకార్య స్వరాన్వితః ౧౦౧. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే మాణిభద్రేశ్వరేణ
సర్వమంగలాంఘరి మృగప్రేషణంనామషట్పంచాశోఽధ్యాయః. ౫౬.

* సూతః * మధురాయాంతదాదేవీం విలోక్యేత్థిమువాచహ, దేవీశ్చయా
మేయతోక్తిం తత్కృతంసత్త్వరం మయా ౧. పూర్ణకామాధ వేదానీం త్వాంవరి
వ్యతి శంకరః, కల్యాణంభవితాభద్రే తవనాన్విత్రసంశయః ౨. ఇత్యుక్తవంతం
హరిణం స్తుత్వాసంమాన్య సాముదా, అవసత్స్వగృహేదేవీ పితృగమనకాంక్షిణీ
౩. కుశికఃసద్వరాలాభా ద్విలోక్యబహుధావరాణ, సమాగచ్ఛత్సున్ద్రామృతం
వైవాహచింతకః ౪. గృహేతివృత్తివిప్రేంద్రే తదాచింతయదీశ్వరః, కంప్రేషయామి
కన్యార్థ మితిసంచిత్యసేవకం ౫. ఏకమాజ్ఞాపయామాస శీఘ్రంగచ్ఛధనాధిప,
బ్రాహ్మమద్దర్శనార్థంత మాగచ్ఛేతిమమాజ్ఞయా ౬ ఇతిసంప్రేషయామాస మనో
జ్ఞా మలకావతీం, శివదూతఃసమాగత్య కుబేరమవద త్తదా ౭. త్వదాగమనమా
కాంక్షా నివఃక్షేప్తేహివర్తతే, శీఘ్రమాగచ్ఛధనస విలంబోనాత్ర యుజ్యతే ౮.
ఇతిదూతవచఃశ్రుత్వా పరమానందనిర్భరః, కుబేరఃప్రయయాపంపాక్షేత్ర మీశని
కేతనం ౯. దదర్శపరమానందసాగరం పరమేశ్వరం, పాప్తాంగప్రణవత్యాగ్రే
విసయావనతో వదత్ ౧౦. దేవదేవజగద్వంద్య కరుణాకరశంకరి, త్వదాజ్ఞయా
౨౨గతోస్మహ కిమహంకరవాణిభాః ౧౧. అజ్ఞాపయసురశ్రేష్ఠ శిరసాధారయా
మృహం, ఇథంశ్రీదవచఃశ్రుత్వా శంకరఃప్రాహ సుస్మితః ౧౨. త్వంసఖామమపౌల
స్త్య త్వమాపద్బాంధవో హిమే, ఆవశ్యకమిదానీంమేకార్య మేకముపస్థితం ౧౩.
తత్కృతాంక్షీర్తిమతులాం ప్రాప్నుహిత్వంధనాధిప, అస్తికశ్చిన్మహాప్రాజ్ఞో మధురా
యాంద్విజోత్తమః ౧౪ కుశికోనామవిఖ్యాత స్తత్సుతాసర్వమంగలా, తత్రగత్వా౨౨
శుతాంకన్యాం ఘటయత్వంమమామల ౧౫. ఇత్యుక్తఃశంకరేణసా మధురాంగత
వాంస్తదా, కుశికస్యగృహంగత్వా తందదర్శద్విజోత్తమం ౧౬. ఆగతంధనదంద్య
ప్ర్యా పూజయామాస తంద్విజః, మార్గాసనేసుఖాసీనం ప్రప్రచ్ఛకుశలం తదా ౧౭.
రాజరాజసురశ్రేష్ఠ ధన్యోహం దర్శనాత్తవ, ప్రియాతిధిర్బ్రమప్రాప్తోఽస్యద్యమేనఫలం
దినం ౧౮. కింకార్యమస్తిపౌలస్త్య మయిదీనేననుశాధి మాం, ఇత్యుక్తఃకుశికేనాసా

కు బేరఃప్రాహహృష్టధీః ౧౯. ధన్యోఽపిప్రవర్త్యత్వంకృతకృత్యోసిసాంప్రతం,
 యస్మాత్తవసుతా సర్వమంగలానామతఃశివా ౨౦. అవతారంగతాతస్మాత్ పవిత్ర
 మధునాజగత్, తాంసమిచ్ఛతిసర్వజ్ఞః శంకరఃకరుణాకరః ౨౧. తస్మైవసుతాం.
 దేహి శంకరాయ వరాయచ, తయోర్నూతనకల్యాణం లోకపితౄర్నీత్యచ ౨౨.
 అనందసాగరేమగ్నా భవామోఽద్యద్విజోత్తమ, ఇత్థంకు బేరవచనంశ్రుత్వా కుశిక
 భూసురః ౨౩. ముదాప్రాహాధనాధ్యక్షం త్వయోత్తం చిత్రకారకం, విభుఃసర్వజ
 గద్వంద్యః ప్రధానపురుషేశ్వరః ౨౪. శివఃసర్వోత్తమఃసాక్షాద్దేవదేవోఽఖలప్రభుః,
 అహంమమవ్యమాత్రోహి దీనో దురితవీడితః ౨౫. మత్పుత్ర్యాఃశంకరః పాణిం
 కథంగృహ్లాతివిశ్వరాట్, ఏతదేవమమాశ్చర్యమభూత్తస్మాన్మయేరితం ౨౬. ఇతిని
 ప్రవచఃశ్రుత్వాధనదఃప్రాహ సుస్మితః, కిముచ్యతేత్వయాబ్రహ్మన్ప్రాణినాంబ్రా
 హ్మణో వరః ౨౭. భూసురైరేవభూలోకః పాల్యతేయజ్ఞముఖ్యకైః, శివోబ్రా
 హ్మణవర్గస్య కీర్తితఃకులదైవతా ౨౮. మంత్రమూర్తింద్యజంసోఽపి మన్యతేకులదై
 వతం, శివబ్రాహ్మణయోగ్భేదో వర్తతేనైవకశ్చన ౨౯. తేహంపూజ్యోసిధర్మజ్ఞ
 త్వత్పుతాసర్వమంగలా, సాక్షాత్ప్రీతోకజననీ శివైవాత్రనసంశయః ౩౦. తస్మా
 దిమాంశంకరాయ దత్త్వా ధన్యతరోభవ, ఇతిశ్రీదవచఃశ్రుత్వాపరమానందనిర్భరః
 ౩౧. కుశికఃప్రాహాధర్మాత్మా ద్విజానామాయతాన్ప్రీతి, శంకరాయప్రదాస్యామి
 మత్పుత్రీం సర్వమంగలాం ౩౨. అనుమోదంతు దత్త్వాజ్ఞాం భవంతఃసారవేదినః,
 ఇతిశ్రుత్వావచస్తస్య బ్రాహ్మణాఃప్రీతమానసాః ౩౩. ఓమత్యూచశ్చతాన్విప్రా
 న్ముశికఃసరమాదరాత్, భక్త్యభోజ్యైస్తర్పయిత్వా దక్షిణాభిస్తదాద్విజః ౩౪.
 కు బేరంప్రాహావినయా త్కదాపశ్యామిశంకరం, సుముహూర్తంసమీక్ష్యాహం లిఖ
 త్వాలగ్నపత్రికాం ౩౫. దదామితుభ్యంపాలస్త్యయత్నమాశుకురుప్రభో, ఇత్యు
 క్త్వాప్రదదాలగ్నపత్రికా మీశ్వరాయనః ౩౬. తాందృష్ట్వాహృష్టమనసా శశం
 సైలబిలంశివఃస్థిత్యాత్వమంగకల్యాణం, కృత్యాకీర్తిమవాప్నుహి ౩౭. అరణ్యే
 వర్తమానస్య దీనానాధస్యమేధునా, ఏకోసిబంధుర్నాస్తీహ కథంకార్యంభవిష్యతి
 ౩౮. బంధువర్గవిహీనస్య వైవాహం నైవశోభతే, విష్ణుబ్రహ్మదయోదేవా వర్తంతే
 బాంధవాహిమే ౩౯. తేహమాగమనార్థంతు ప్రేషయాహ్వానపత్రికాం, తదర్థం
 యాతునందీశస్తానానయతుసత్వరం ౪౦. ఇతీశవచనంశ్రుత్వా లిఖత్వాలగ్నప
 త్రికాం, నందీశంప్రాహి.లోద్యక్షః సాపిగత్వాత్రివిష్టపం ౪౧. వాసవాదిసురేభ్య
 స్తాం పత్రికాం ప్రదదాతదా, సర్వేభ్యఃకథయామాసవార్తాం వైవాహికీంవిభాః
 ౪౨. సమాసాద్యతతోనందీసత్వలోకంస్వయంభువే, పత్రికాంప్రదదేతస్మా

ద్యయోవైకుంఠముత్తమం ౪౩. అచ్యుతాయదదా లగ్నపత్రికాం పరమాదరాత్,
 ఉవాచ కేశవంనందీ శీఘ్రంయాహిశివాజ్ఞయా ౪౪. పంపాక్షేత్రంవివాహార్థం శివస్య
 సహబంధుభిః, ఇతితస్యవచఃశ్రుత్వా విష్ణుఃకదిరయాసహ ౪౫. అజగామాశువిహగ
 మారుహ్య క్షేత్రముత్తమం, భారతీసహితోధాతా సహస్రాక్షః శచీయుతః ౪౬.
 సపటుంబాసురాఃసర్వే నిర్జగ్గుర్యత్రశంకరః, అజగ్ముఃపరమోదారం పంపాక్షేత్రం
 దివాకసః ౪౭. దేవదుంధుభిన్న్యోషై ర్వీణావేణుమహస్వినైః నాదయంతోదిశః
 సర్వాః ప్రయయుః క్షేత్రముత్తమం ౪౮. క్షేత్రస్థంశంకరందృష్ట్వా సాష్టాంగంప్రణే
 త్యచ, స్తోత్రంచక్రస్తదాసర్వే ముదావిష్ణుముఖామరాః ౪౯. జయదేవజగద్వంద్య
 జయవిశ్వంభరావ్యయ, జయవేదాంతసంవేద్య నిరుపాధిక తేనమః ౫౦. నవీననాటకే
 నూతనీధారకస్య తవాధునా, ఆర్యయాభార్యయానట్యా సర్వమంగలయాసహ
 ౫౧. నూతనోద్వాహనటనం దృష్ట్వాసర్వసుఖాస్పదం, యాస్యామోనిర్వృతిందేవ
 పశ్యాస్మా స్మరిచారకాన్ ౫౨. ఇతిశ్రుత్వాసుతింప్రీతిః ప్రాహ దేవాంస్త్రిలోచనః,
 భోభోహరిముఖాదేవాయూయంమమహితేరతాః ౫౩. మద్వివాహార్థమాయాతాః
 సంతోషోఽభూ స్మచూఢునా, నివసంతునుభేనాత్ర భవంతః ప్రీతమానసాః ౫౪.
 ఇతీశవచనశ్రుత్వా దేవాఃసంతుష్టమానసాః, నివాసంచక్రీరేతత్ర శివార్చనరతా
 స్సదా ౫౫. శివఃప్రాహస్మయన్శౌరిం కుశలస్త్వంసుపర్వణాం, యక్తాయుక్తంత్య
 మాలోచ్యవదనైవాహకర్మణి ౫౬. యయోరేవసమంవితం కులశీలాదికంచ
 యత్, వివాహశ్చవివాదశ్చ తయోరేవహిశోభతే ౫౭. లక్తఃకుశికవిహృషా
 యూయంవైభవశాలినః, యువయోమృజ్యతేబూహి సంబంధఃకథమచ్యుత ౫౮.
 ఇత్థంశివవచఃశ్రుత్వా హరిఃప్రొవాచనమ్రథిః, సమస్తజగదాధార స్త్వమేవ జగదీ
 శ్వరః ౫౯. లీలాస్మప్తమహాస్పష్టే స్తవేదంమోహనంమమ, తవస్మరణమాత్రేణ
 దీనోపిధనదోభవేత్ ౬౦. శ్వపాకోపివిపావస్సన్ భవేత్తైవల్యభాజనం, తస్మాత్తద్వి
 జవర్యాయ దత్త్వాసాహాయ్యముత్తమం ౬౧. తంపాహికుశికందేవ సవీవాస్మద్వరో
 భవేత్, ఇతిశౌరివచఃశ్రుత్వా శివఃప్రాహస్మితంవచః ౬౨. పితామహాప్రేషయాశు
 సహాయస్తస్యకోభవేత్, నూనంసర్వవిధిజ్ఞోయం తస్మాద్గచ్ఛతుతంప్రతి ౬౩. ఇత్యా
 జ్ఞయాశివస్యాధ హరిఃప్రాహపితామహం, కుశికస్యసహాయార్థం గచ్ఛతాత నురైః
 సహ ౬౪. అశక్తఃసతువిషేద్రః సర్వంసంపాదయాశుభాః, విశ్వకర్మాదిభిఃసాకం
 యథాయోగ్యంప్రకల్పయ ౬౫. ఇత్యాదిష్టోభహరిణా సత్వాశంభుంపితామహాః,
 విశ్వకర్మాదిభిర్ముక్తో జగామమధురాంప్రతి ౬౬. కుశికశ్చశతానందం దృష్ట్వాహర్
 వమన్విహ, సాష్టాంగంప్రణివత్యాగ్రే పూజయామాసభక్తిభిః ౬౭. స్వాగతంజేస్తు

కల్యాణ సురజ్యేష్ఠశ్యతేధునా, కులకగమనఃబూహి కింకరస్య తవాలయం ౬౮
 * బ్రహ్మ * సాహాయ్యార్థం తవేదానీం ప్రేషయామాస మాంవిభుః, తస్మాద్విహగతో
 స్వేద్య సర్వం సంపాదయామ్యహం ౬౯. మాకురుష్వాత్రనందేహం శివసర్వే
 శ్వరః ప్రభుః, * కుశికః * సత్యముక్తంత్యయాదేవో భక్తవత్సలతాం వహా ౭౦.
 త్వామిహప్రేషయామాస మమకార్యార్థసిద్ధయే, ధన్యోహమస్మిలోకేశ త్వదధీనోస్మి
 సాంప్రతం ౭౧. యద్యుక్తంకురుతస్సర్వం స్వతంత్రస్త్వం మమప్రభుః, కుశికస్యవచః
 శ్రుత్వా విధిఃసంతుప్తమానసః ౭౨. విశ్వకర్మాణమాహూయ వచనంచేదమబ్ర
 విత్, విశ్వకర్మశివాయాదౌ దివ్యసాధంప్రకల్పయ ౭౩. సురేభ్యఃసుఖవాసార్థం
 మందిరాణిప్రకల్పయ, ఇతరేభ్యస్తప్రసీద్యోనుష్ఠానసదనానిచ ౭౪. నానారత్నో
 పశోభాఢ్యం కుర్యాఃకల్యాణమంటపం, నగరంసమలంకృత్య తోరణాదీనిరంజయ
 ౭౫. ఉచ్చీయంతాంపతాకాశ్చ స్వర్ణవస్త్రవిభాసురాః, నగరేయానితిష్ఠంతి దేవతా
 యతనానిచ ౭౬. విలిప్యసుధయాతాని సర్వవీధీసురంజయ, మనోమునినివాసార్థం
 మందిరాదీని కల్పయతాం ౭౭ సంభారాఃసంభ్రయంతాంచ తండులాజ్య గుడాదికాః,
 త్వష్టశృంగాటకాదీని సమలంకురుశీఘ్రతః ౭౮. వాపీకూపతటాకాని సరాంసిమధు
 రాణిచ, నగరంపరితఃశీఘ్రం ప్రకల్పయ మహామతే ౭౯. ఏవమాదీనికర్మాణి యా
 యంకురుతశీఘ్రతః, ఇత్యాదిప్రాశ్నవిధినా విశ్వకర్మముఖామతాః ౮౦. అకుర్వ
 సర్వకార్యాణి సిద్ధాఃసంకల్పమాత్రతః, రరాజమధురా దివ్యనగరస్యశతాధికా ౮౧.
 రత్నభిత్తిసువిస్తార ముక్తామణిమయానిచ, అనేకశతసాహస్ర మందిరాణిచకాశికే
 ౮౨. మధ్యేపురంసహలగ్న మంటపంచిత్రకారకం, అనేకజీవరత్నైశ్చ నిర్మితం విశ్వ
 కర్మణా ౮౩. చిత్రంహివర్తతేయద్య త్ప్రపంచేచిత్రకర్షణం, తత్సర్వంచిత్రితంత్ర
 నిత్యానంద విధాయకం ౮౪. సహస్రసూర్యప్రతిమం సుధర్మాయాశతోత్తరం,
 ఉద్వాహమంటపంత్ర శుశుభే మేరుసన్నిభం ౮౫. ఇత్థంమనోహరాసంఖ్య వస్తుభి
 ర్మత్తవారణైః, వాజిభిస్సృందనైర్వాద్యైర్ధాయకై ర్నటనర్తకైః ౮౬. మధురా
 యాంభూషితాయాం కుశికీబ్రహ్మబోధితః, లగ్నంసంనిహితంద్వప్త్యా గార్గ్యంస్వస్య
 పురోహితం ౮౭. తపస్విసంసమాహూయ సంపూజ్యవిధివర్తదా, ఉవాచపరమ
 ప్రితం ముదాగార్గ్యంతపోధనః ౮౮. యాయంపంపాక్షేత్రవరే శివస్తిష్ఠతి సంత్రతి,
 గత్వైతత్ప్రతికాండత్వాఽఽహ్వాయధ్వంవినయాన్వితాః ౮౯. కుశికస్యసూతాతుభ్యం
 దీయతేభక్తవత్సల, వివాహార్థంసమాగచ్ఛ సబంధుర్మధురామితి ౯౦. తతోగార్గ్యః
 సమాయాతః పంపాక్షేత్రంపరంతపః, శివందృష్ట్వాహృష్టచేతా గాగ్గ్యోనత్వాఽవద
 త్తదా ౯౧ వివాహార్థంతవేదానీ మాహ్వనార్థంచ మామిహ, ప్రేషయామాస

కుశికః ప్రికాంపశ్యశంకర ౯౨. ఇతిబద్ధాంజలిఃప్రాదా త్పత్రికామిందుమాలయే,
తాంపపాతహరి. సుమ్యక్ష్మరమేతాగ్రతఃస్వయం ౯౩. దేవదేవజగద్వంద్య దయా
కర మహేశ్వర, దీనార్తత్రాణపారీణ బిరుదైకప్రకాశక ౯౪. తవభక్తేనకుశిక
సామ్నా సాష్టాంగపూర్వకం, సంప్రార్థ్య తేనమస్కృత్య మధురానిలయేనచ ౯౫.
ప్రిత్యర్థంతవదేవేశ పావనార్థంకులస్యమే, సుతాంమమహితాయాశు తుభ్యంధా
స్యామి శంకర ౯౬. కన్యాదానవిధానేన స్వీకురుష్వాశుతాం విభో, మాముద్ధర
దయాసింధో దీనబంధో మహేశ్వర ౯౭. మాఖశుక్లద్వితీయాయాం సుముహూర్తః
ప్రతిష్ఠితః, సబంధుఃసగణస్తూర్ణ మాయాహిమధురాంప్రతి ౯౮. ఇతివత్ప్రార్థమా
కర్ణ్య శివఃప్రాహప్రసన్నధీః, నిర్వాంతుదేవతాఃశీఘ్రం సుముహూర్తఃసమీపగః
౯౯. గురోకిమత్రకర్తవ్యం తత్కురుష్వావిలంబితం, విష్ణో నేనాప్రయాణాయ చోద
యాశుషడాననం ౧౦౦. సర్వకార్యేషుకుశల స్త్వమేవగరుడధ్వజ, కిమత్రబశ్చనో
క్తేన కార్యేస్త్రిస్కీర్తిమాప్నుహి ౧౦౧. ఇత్యాజ్ఞప్తాః సురాఃసర్వే స్వస్వకార్యవి
చక్షణాః, సన్నాహంచక్రిరేనర్వం ప్రయాణాంగం ముదాన్వితాః ౧౦౨. తదాబ్ర
హ్మస్పతిఃప్రాహ ధూర్జటింధైర్యమావహా, గంగాధర గీశ త్వంమంగలస్నానమా
చర ౧౦౩. సువర్ణపీఠేత్రీకంథం సన్నివేశ్యమహాప్రభం, ముదావద్ద్యాలయాశచ్యో
చక్రతుర్మంగలార్తికం ౧౦౪. శివాపదానగీతాని జగుర్గంధర్వయోషితః, వ్యోమకే
శాయవిభవే త్రైలాభ్యంగమథాచరన్ ౧౦౫. మంగలస్నానసమీశస్య కారయామా
సురాదరాత్, దేవదుందుభయోనేదు ర్నృపుతుశ్చాప్సరోగణాః ౧౦౬. దివ్యాం
బరాణిదేవాశ్చ దిదిషుఃకృత్తివాససే, స్వర్ణాంబరాణిధృత్వాసా రత్నాలంకారమం
డితః ౧౦౭. కోటిసూర్యప్రతీకాశః కోటిమన్మథవిగ్రహః, పుణ్యాహకర్మనిర్వర్త్య
దేవతారాధనాడికం ౧౦౮. భక్త్యభోజ్యైర్దక్షిణాభి స్తర్పయిత్వాద్విజాన్మదా,
శ్వఃప్రభాతేగమిష్యామ ఇతితదాక్రిమీమావసత్ ౧౦౯. తత్రతత్రద్విజాఃసర్వే ముదా
స్తుత్వామహేశ్వరం, శయనంచక్రిరేరమ్యే పంపాక్షే తేవిముక్తిదే ౧౧౦. *సూతః*
నిఖిలామరరాజపూజితం నిగమాంతార్థరహస్యరూపిణం, నిరవద్యమమేయమీశ్వరం
హృదినిత్యంభజతాదరా ద్విజాః ౧౧౧. * * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే మాణిభద్రేశ్వర

వివాహ సన్నాహవర్ణనంనామ సప్తపంచాశోఽధ్యాయః. ౫౭.

* సూత్రము: * పరేద్యుఃప్రాతరుత్థాయ స్నాత్వామృతసరోవరే, నిర్యయా శంకరఃక్షేత్రా త్సహదేవైర్మహ్స్విభిః ౧. రజతాచలసంకాశ మారుహ్యవృషభే శ్వరం, శ్వేతచ్ఛత్రందధారేంద్ర శ్చామరే శశిభాస్కరా ౨ వాయుర్వ్యవీజయ స్సందం వాలవ్యజనముత్తమం, ధనంజయఃశివస్మాగ్రే దధారకరదీపికాం ౩. ధనదో నిధిభిర్యుక్తః కోశాధ్యక్షోభవత్తదా, నారాయణగణాధ్యక్షౌ పార్షద్ప్రవరా ముదార. శుక్రతయశ్చతురాశ్చాసకచతస్రఃస్తుతిపాఠకాః, మయూరమారుహ్య కుమార తేవ శ్చమూపతిశ్చారువిభూషితాంగః, చచాలచిత్రాయుధపాణిభిస్తై ర్మహాగజైర్దేవ గజైశ్చ సంయుతః ౪. కేచిద్ద్విపాస్యాః కరజానుతుందాః కంఠీరవాస్యాఃకరభాననాః పరే, తిలోచనాః పంచవిలోచనాఃపరే శతాననాశ్చప్రమథా వినిర్యయుః ౫. కేచిద్ద్విమానమారుహ్య కేచిదారుహ్య వాజినః, కేచిదైరావతారోహః కేచిద్ర ధవరేస్థితాః ౬. నిర్జగ్గుర్దేవతాఃసర్వా స్తదానంద పరిప్లుతాః, భేరీమృదంగపణవా నక వల్లకీనాం నిస్వానతాలఘనతూర్య సుమర్దలానాం, అత్యద్భుతారవసుపూరిత పద్మజాండం చండీశముఖ్య శివపారిషదాఃపఠన్ఘః ౭. ఇథంశివఃసర్వగజై శ్చసం యుతః సమాయయా తన్మధురాఖ్యపత్తనం, తస్యాప్యదూరోపవసే వసంస్తదా సంప్రాహిణోద్ధూతమసా పురస్తాత్ ౮. దూతోసానగరంగత్వా వార్తాంప్రాహ ద్విజన్మనే, విప్రవర్య శివఃసర్వై ర్బంధుభిఃసహితోవరః ౯. పురాభ్యర్ణవనేతిష్ఠ త్యాహ్వనార్థంచగచ్ఛతం, ఇతిదూతవచఃశ్రుత్వా కుశికఃప్రాహ వేధసం ౧౦. బ్రహ్మన్దచ్చామహేశీశ్రు మాహ్వనార్థం మహేశితుః, పురోపవనమాసాద్య వర్తతే నిర్జరైః సహ ౧౧. కుశికస్యవచఃశ్రుత్వా విధిస్తుప్తః సహమరైః, బ్రాహ్మణై ర్బంధవైర్యుక్తః కుశికానుగతో యయా ౧౨. కుశికస్తుసదారఃసకా సురగంధర్వ కింసరైః, సువాసినీభిర్విప్రైశ్చ నిష్కంఠీభి రాప్యతః ౧౩. అనేకవాద్యనివదైః సుభ్రమాదాయయాశివం, నారాయణాదిభిర్దేవై ర్మునిభిఃసిద్ధచారజైః ౧౪. గంధ ర్వయక్షగరుడ ప్రమథాదిభిరావృతం, కోటిసూర్యప్రతికాశం కోటిచంద్రసుశీతలం ౧౫. కోటికందర్పలావణ్యం రత్నాలంకారమండితం, స్వర్ణాసనేసమాసీనం దదర్శ శివ మవ్యయం, సాష్టాంగప్రణివత్యేశం పాదయోఃపరిరంభితః, తదామరాభూసు రాశ్చ అన్యోన్యం పరిరంభితాః ౧౬. ద్విజఃపూజాంవరస్యాథ కృత్వాభక్తి సమ నివృతః, ప్రార్థయామాసవిశ్వేశం గృహగమన కాంక్షయా ౧౭. శివశంభోదయూ సింధో ప్రవిశస్వ పురోత్తమం, ఇతితద్వచనాచ్ఛంభు రుదతిష్ఠత్సహమరైః ౧౮. రత్నాలంకారసంయుక్తో ఘంటాకింకిణి భూషితః, రజతాచలసంకాశః సమీపంవృష

అస్థితః ౨౦. తమారుహ్యమరైఃసార్థం శంకరపురమావిశత్, దేవమందుభినిష్ఠోఽపై
 ర్గీతవాదిత్ర నిస్వనైః ౨౧. వ్యాప్తాస్త్రదిశఃసర్వా మహూత్సవమయంజగత్,
 శ్వేతచ్ఛత్రసహస్రంచ ద్విసహస్రధ్వజానిచ ౨౨. చామరాణాంత్రిసాహస్రం దిభుః
 సాహస్రసంఖ్యకాః, చంద్రమాలిముదారాంగం కోటిమన్మథవిగ్రహం ౨౩. గవా
 త్జూలరంధ్రభ్యో దదృశుస్త్రయోషితః, ఏవంమహావిభవత స్సమనుసప్తిష్ఠే దేవే
 పురంపురవధూ నివహన్తదాసీం, నీరాజయన్నిఖలవీధిషు చంద్రమాలిం, లాఙ్ఘతా
 ది వినికీర్యముదంప్రపేదే ౨౪. ఇథంవిశ్వపియ శృంభు ర్విష్ణాదిదివిజైఃసహ,
 సర్వసన్తుసమాకీర్ణం ప్రవివేశ సుమందిరం ౨౫. విష్ణాదిదేవతాస్త్రదివ్యసా
 ధేషు సంస్థితాః, తద్దినేకుశిక స్తూర్ణం శతానందసహాయవా ౨౬. తర్చయామా
 సమృష్టాన్వైః దేవర్షిద్విజపుంగవా, పరేద్యుఃప్రాతరుత్థాయ ముఖూరైఃసముప
 స్థితే ౨౭. బ్రహ్మణాసహితోవిషః సర్వవాద్య సమన్వితః, ఐరావతమలంకృత్య
 శివాహ్యనార్థ మాయయా ౨౮. సర్వసాభాగ్యసంయుక్తం శివమందిర ముత్తమం,
 ప్రవిశ్యసదదర్శాగ్రే సభాయాం సహదైవతైః ౨౯. దివ్యసింహాసనాసీన మిందు
 మాలి మనామయం, పతిత్వాపాదయోస్తస్య వినయావనతోబ్రవీత్ ౩౦. సుము
 హూర్తఃసమీపస్థ స్తస్మాత్కల్యాణ మంటపం, ఆయాహిబంధుభిఃసార్థం వివాహార్థం
 తవేశ్వర ౩౧. ఇథంవచనమాకర్ణ్య శివస్తుప్తమనా స్తదా, విష్ణాదిసహితస్తూష్ణీం
 ప్రతస్థే లగ్నమంటపం ౩౨ అనేకవాద్యనివదై శ్రీదేవమోఽపై ర్ద్విజన్మనాం,
 సూతమాగధసందోహైర్దాయకై ర్నటనర్తకైః ౩౩. సమారుహ్యవృషంశంభు
 రాయయా లగ్నమంటపం, సువాసిన్యస్తదాచక్ర ర్నీరాజనమజాయచ ౩౪.
 లాఙ్ఘతావికీర్యాధ హ్యశీర్వాదం ప్రచక్రిరే, వృషభాదవరుహ్యేశో వివేశో
 ద్వాహమంటపం ౩౫. కరావలంబనంచక్రే హరిఃపరమ హర్షితః, ప్రవిశ్యమంట
 పందేవో దివ్యాసనముపావిశత్ ౩౬. బృహస్పతిస్తదావిప్రం త్వరయామాస మజ్జనే,
 ముహూర్తకాలఃసంప్రాప్త స్తీవ్రముత్తిష్ఠ మానద ౩౭. తదాసతీస్వర్ణపాత్రే తైల
 మాదాయ శంభవే, ఆశిషశ్చప్రయుంజానా తైలాభ్యంగం తదాకరోత్ ౩౮.
 సువాసిన్యస్తదాతప్త సలిలేనాభ్యషించయత్, అంగోద్వర్తనకంచక్రః కస్తూరీయత్
 కర్దమైః ౩౯. మంగలస్నానమీశానః కృత్వాధృత్వావరాంబరం, స్వర్ణాసనేసమా
 సీనః సర్వాలంకారమండితః ౪౦. కస్తూరీతిలకంధృత్వా నిత్యానుష్ఠానమాచరత్,
 కన్యాయామంగలస్నానం కారయిత్వా ముదాసతీ ౪౧. రత్నాలంకారవస్త్రాద్యై
 చ్ఛూషయిత్వా శుభాననాం ౪౨. తౌదంతీముదాస్నాత్వా సర్వాలంకారమండితౌ ౪౩.

— శ్రీసర్వమంగళా మాణిభద్రేశ్వరయోః పాణిగ్రహణఘట్టః —

బ్రహ్మణమగ్రతఃకృత్వా యయతుఃశివసన్నిధిం, కన్యాదానార్థమీశాయ
సంకల్ప్య విధిపూర్వకం ౧౮. గంగాజలేనదేవస్య కృత్వా పాదావనేజనం, మధు
పర్కంతదా విప్రశ్చకారసహ భార్యయా ౧౯. వధూవరముదాదేవో సంముఖే
సమవస్థితౌ, తదాముహూర్తఘటికా మోహోఽభూద్గణకస్యచ ౨౦. అంతఃపటంత
యోర్మధ్యే దగ్రతుర్ద్విజపుంగవౌ, ఋషయోద్విజవర్యాశ్చ మంగళాష్టకమబ్రువన్
౨౧. రత్నాలంకారవాసాంసి దదాదేవాయ భక్తితః, కన్యాగోత్రసముచ్ఛారం
చక్రేగార్గ్యః పరంతపః ౨౨. నారాయణప్రపాత్రీంచ పాత్రీంధామోదరస్యచ, కుశిక
స్యచసత్పుత్రీం గోత్రేకౌశికనామకే ౨౩. జాతాంహైమవతీరూపా మేతాంశ్రీసర్వ
మంగలాం, * గురుః * సదాశివప్రపాత్రాయ సత్యగోత్రోద్భవాయచ, ౨౪.
మహేశ్వరస్యపాత్రాయ రుద్రపుత్రాయశంభవే, మాణిభద్రేశ్వరాయైతాం గ్రహీ
ష్యామః పరంతప ౨౫. ప్రదాస్యామితికుశిక స్త్రీవారం ప్రాహమృష్టధీః, ఆశిష
శ్చప్రయుంజానా ఋషయో బ్రహ్మవిత్తమాః ౨౬. సుముహూర్తేసావధానా
శ్చక్షుతాంస్తేహ్యవాకిరన్, వధూవరాభ్యామన్యోన్య మక్షతారోపణంకృతం ౨౭.
దేవదుందుభయోనేదు ర్నన్యశుశ్చాప్సరోగణః, పుష్పవర్షంసురాశ్చక్ర ర్జ్వగర్గంధ
ర్వకింసరాః ౨౮. మాంగల్యబంధనంచక్రే దేవ్యాఃశ్రీశంకరస్తదా, సావిత్రీ నామరూ
పాభ్యాం భవత్సంసర్వమంగలా ౨౯. సామంగల్యప్రపాత్రీచ సుపుత్రజననీభవ, మాంగ
ల్యతంతునానేన జగజ్జీవనహేతునా, కంఠేబధ్నామిసుభభగే చిరంజీవమయాసహ
౩౦. ఇత్యుచ్చరన్మహాదేవో దేవీకంఠేబబంధత్, మధుపర్కాదికంకృత్వా
ముదాగార్గ్యః పరంతపః ౩౧. పురోహితఃపరేశస్య కరేకంకణ మాదరాత్, దేవ్యా
శ్చైవంబబంధాసౌ కంకణంకరపల్లవే ౩౨. లాజహేమమాదికంసర్వం నిర్వర్త్య
విధినా తదా, షడసోపేతమృష్టాన్నై ర్భక్ష్యభోజ్యైరనేకశః ౩౩. నానావిధమహా
దానై ర్దక్షిణాభిఃపియోక్తిభిః, దేవద్విజవరాంస్తత్ర తర్పయామాస వైద్విజః ౩౪.
చతుర్థదినపర్యంతం కృత్వావై వాహికోత్సవం, విష్ణాద్విదేవతాభ్యశ్చ కృత్వాపూ
జాం సుభక్తితః ౩౫. ప్రార్థయామాసబహుధాకుశికః పరమాదరాత్, కింమయా
చరితంపుణ్యం బహుజన్మ సుముక్తిదం ౩౬. తదద్యఫలితం యస్తాజ్ఞామాతామమ
శంకరః, సాక్షాన్మమనుతాదేవీ భవానీసర్వమంగలా ౩౭. నారాయణముఖాయూ
యం బభూవుర్మమబాంధవాః, ధన్యోహంకృతకృత్యోహం పితరస్తాః ౩౮. మయా
౩౯. కులంమేపావనంసద్యో దేశోఽయంబహుపుణ్యభాగ్ ౪౦. ఇతిప్రశస్యన్కుశిక

స్తదాసిం దదాదుహితేధనపూర్ణకుంభా, దాసీశతంగోశతలక్షకంచ వాసాంసిర
 త్నాభరణానిదేవైః ౬౬. కుశికవిహితపూజాభాజమానః పరేశః పరమసుఖమనం
 తం విప్రవర్యాయదత్త్వా, నిరవధికరుణాభిర్నిరజాక్షాదియుక్త స్సురవినుతపదాబ్జః
 క్షేత్రరాజంప్రతస్థే ౬౭. పంపాపురంసర్వసుఖాస్పదం తత్సంప్రాప్య దేవ్యాసహితో
 ధ్యువాన, తంపార్వతీశంశిరసాప్రణమ్య ప్రసాతుమైచ్ఛన్ స్వపురాణదేవాః ౬౮.
 శివాజ్ఞయావైశ్రవణోవిధిజ్ఞః సర్వామరాన్విష్ణుముఖాద్విజాంశ్చ, స పూజయా
 మాసయథాక్రమంతే సంతుష్టచిత్తా హ్యభవంస్తదాసిం ౬౯. నారాయణముఖా
 దేవా నమస్కృత్య మహేశ్వరం, బ్రాహ్మణాశ్చయయుఃసర్వే స్వస్వంధామ శివా
 జ్ఞయా ౭౦. ధనదోఽపి శివాల్లభ్యా వరానిష్ఠానుసారతః, నమస్కృత్య సురేశానం
 ప్రయయావలకావతీం ౭౧ సర్వమంగలయాయుక్తో భక్తానుగ్రహకామ్యయా, ఉవా
 సరమణీయేఽస్మి క్షేత్రేత్రిదశపూజితః ౭౨. ఏకదాసుఖమాసీనం సర్వమంగలయాయు
 తం, సదాశివంసమస్కృత్య ముదాప్రార్థయదీశ్వరీ ౭౩. దేవదేవదయాసింధో దీన
 బంధోమహేశ్వర, మృగోయంమమకల్యాణ కార్యేధౌరేయకోభవత్. ౭౪. తస్మా
 దేనందయాదృష్ట్యా పశ్యమేప్రాణవల్లభ, * శ్రీశివః * మమాప్యయంమృగోదేవి
 వనేసౌఖ్యందదావివా ౭౫. త్వదీయగుణలావణ్య కీర్తనేన మృదుాక్తిభిః, ఆవయోర్హ
 టనేయత్న మయమేవచకారయత్ ౭౬ అస్యోపకారంమన్యహ మపారంసర్వమం
 గలే, మమాయుధ మయంభూత్వాక రేతిష్ఠతుసర్వదా ౭౭. అప్రతిద్వంద్వ తేజస్వీ
 భవత్వరినిషూదనః * క్షేత్రపాలః * ఇతితస్యవరందత్త్వా ధృత్వాహస్తేమృగోత్తమం
 ౭౮. చకాస్తేచంద్రశూఢోఽసౌ సర్వమంగలయానహ, సుధాతీర్థోదకన్నానం మాణి
 భద్రదేశ్వరార్చనం ౭౯. శ్రీసర్వమంగలాదేవీపూజనం క్షేత్రదర్శనం, అనేకజన్మసంసిద్ధైః
 పుణ్యైరేవలభే స్నృణాం ౮౦. ఇదమతిరమణీయం యశ్చకల్యాణవృత్తం పఠతి
 పరమభక్త్యామాణిభద్రదేశ్వరస్య, నిజసుఖదమమోఘం యశ్చుణోత్పాదరేణ ప్రకటి
 తవిభవస్సకమోక్షమాప్నోతిమర్త్యః ౮౧. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే సర్వమంగళా
 మాణిభద్రదేశ్వరవివాహవర్ణనంనామఅష్టపంచాశోఽధ్యాయః. ౫౯.

* సూతః * తతోజగ్న్య ర్మహాభాగాస్తీర్థంకరుభనామకం, ప్రచ్ఛన్నైస్త్వభ
 వంతస్య క్షేత్రపాలంమునీశ్వరాః ౧. * ఋషయాః * క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ కిమిదం
 తీర్థముత్తమం, వదవిస్తరతోవిద్వక్ శ్రద్ధాస్మాకంహి జాయతే ౨. * క్షేత్రపాలః *

మహాతీర్థమిదంపుణ్యం వరంకకుభనామకం, పురాతనకథామస్య కథయామిహితా
 యనః ౩. పురాకృతేముగేమత్తే వానరౌబలగర్వితో, కకుభఃకాలజంఘశ్చ పరస్ప
 రమమర్షిణౌ ౪. సుభగాయా మనోజ్ఞాయాం వానర్యాం సంగతాభౌ, అమర్ష
 యుక్తావనోన్యంతం హన్యమానావనోకపైః ౫. ముష్టిభిర్నఖదంతైశ్చ యుధ్యంతో
 చక్రతుర్భిశ్చ, ఏవంశతసమాక్షీకౌనియుద్ధవిరతౌరుషా ౬. వనానినాశితాన్యా
 భ్యా మూశ్రమాశ్చ తపస్వినాం, ఏకదాయుధ్యమానౌతా వాజగృతురమర్షిణౌ ౭.
 వామదేవాశ్రమంరమ్యం బహుపుష్పఫలక్రమం, భోజనాయోపవిష్టేషు బ్రాహ్మణే
 షుతదాశ్రమే ౮. తావనోన్యంహన్యమానౌ మన్యనాపీడితోభృశం, తరును
 త్పాట్యచిఘ్నంతో విప్రశ్రేణిషుజగ్గతుః ౯. స్రవచ్ఛోణితసర్వాంగా నగ్నభగ్నద్వి
 జాపుభౌ, తేదృష్ట్యాభయసంక్రంతా దుద్రువుర్ద్విజపుంవాః ౧౦. తదాహీనబలః
 కాలజఘః కకుభతాడితః, శిథిలీభూతసర్వాంగః శరణంమునిమాయయా ౧౧.
 మునేపాతుమహాభీతంకకుభేనహతంచమాం, శరణంత్యాంసమాపన్నం కరుణాసాగ
 రోభవాన్ ౧౨. ఇత్యుక్తఃకాలజంఘేన వామదేవఃకృపార్ద్రీధిః, కకుభంబోధయా
 మాస గచ్ఛక్తిశాశ్రమాదితి ౧౩. తచ్చుత్వాపిహరిఃకోధాదుత్పాట్యఫలభూరు
 హాన్, ఆశ్రమంనాశయిత్వాసౌ భర్త్యయామాస తాపసం ౧౪. ప్లవంగచేష్టయా
 తత్ర స్ఫుత్యంతంవికృతాననం, దృష్ట్యాతంవామదేవోఽథకోపాచ్ఛాపమదాన్మునిః
 ౧౫. అవమత్యవచస్త్యంమే యదభర్త్యయసి మాంఖల, మదాంధబుద్ధ్యా తస్మాత్త్వ
 ముధోభవ దురాశయ ౧౬. ఇతిశస్తస్తదాక్షిణ్యే వరోఽంధో భూదతివృధః, లుతస్సత
 స్సహౌఃశ్యే స్థల స్తుత్పల్ప్రవీడితః ౧౭. దుఃఖేనవానరస్తత్ర సంచచార శతంసమాః,
 కఃపాయాచ్ఛాపదగ్ధంమా మపరాధిన మిశ్వరః ౧౮. ఇతిచింతాకృశాంగస్స న్నాజ
 గామ యదృచ్ఛయా, గాలవాశ్రమమాసాద్య హ్యంధత్వాద్భ్రాంతమానసః ౧౯.
 రురోదబహుథాదీనో మాంకోవా లాలయేదితి, తందీనంవానరందృష్ట్యా దయయా
 గాలవస్తదా ౨౦. ఏనముత్తారయిష్యామి మునిశాపమహర్ణవాత్, ఇత్యుక్త్వాప్రోక్ష
 యామాస వానరంతీర్థవారిణా ౨౧. తత్తేణాచ్ఛాపనిర్ముక్తో దిన్యనేతోఽభవత్కపిః,
 ప్రశాంతధీర్గతకోధ స్సాష్టాంగంప్రణివర్త్యతం ౨౨. పార్థయామాసబహుథా కృపా
 లోనద్గురోఽవమాం, త్వదన్యోనాస్తిమేత్రాతా త్వంమాతా త్వంపితామునే ౨౩.
 ఉద్ధరాఽజ్ఞాననిలయా దస్మాద్వాసర జన్మనః, అలంక్షిశశరీరేణ దీనంపశ్యదయాఘన
 ౨౪. ఇతివానరవాణీంతం సమాకర్ణ్యసయోగిరాట్, ఉవాచకరుణాదృష్ట్యా పశ్య
 స్కకుభ మూదరాత్ ౨౫ మమాశ్రమసమీపేతు వర్తతే తీర్థముత్తమం, త్వంత
 స్మిస్సంత్యజ ద్వేహ మంతేకైలాసమాప్యసి ౨౬. ఇత్యాదిష్టేఽథమునినా తీర్థంపాప్యే

దముత్తమం, భక్త్యానదక్షిణీకృత్య సాష్టాంగం శాసిత్యచ ౨౭. హరిర్నిశ్చలచిత్తః
సకా తీర్థేతత్యాజ విగ్రహం, దివ్యదేహధరఃసాక్షా త్కోటిమన్మథవిగ్రహః ౨౮.
సురలోకే సుఖంభుక్త్వా చాంతేకైలాసమావసః, తస్మాత్కృతభనామాన్య లోకే
ఖ్యాత మభూద్విజాః ౨౯. మాధవేమాసితీర్థస్థిత్యాన్నత్యాహర్మ్యభేదః,
జపేత్పంచాక్షరీమంత్రం సోఽనంతసుఖమశ్నుతే ౩౦ తీర్థస్యదర్శనాదస్య ముచ్యతే
సర్వపాతకైః, తస్మాదస్మిన్తీర్థనరే న్నాత్వాగచ్ఛానుహే వయం ౩౧ ఇతిశుత్వా
వచస్తస్య క్షేత్రపాలస్యతాపహః, న్నాన చక్రర్మదాతస్మి క్షేత్రపాలసమన్వితాః ౩౨.

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే కకుభతీర్థ
మహిమానవర్ణనంనామ ఏకోనషష్ఠితమోఽధ్యాయః. ౫౯.

* సూతః * నాగతీర్థంసమాసాద్య నత్యాభక్తి సమన్వితాః, ప్రప్రచ్ఛుర్యై
భవంతస్య క్షేత్రపాలం మహర్షయః ౧. * ఋషయః * క్షేత్రపాలమహా
ప్రాజ్ఞ తీర్థస్యాస్యకథాంశుభాం, వదవిస్తరశోవిద్వత్త్రధాస్త్రాకంజాయతే ౨.
* క్షేత్రపాలః * శృణుతాస్యకథాంవత్సే సర్వపాప్రణాశినీం, నాగతీర్థమితిఖ్యా
తం సృణాంముక్తికరం శుభం ౩ మహర్షిఃకశ్యపశ్చాసీ ద్భ్రహ్మమానస నందనః,
తస్య ద్వేరూపసంపన్నేభార్యేబాలమృగేక్షణే ౪. శ్వేస్తాకదూగ్రికనిష్ఠాచ వినతా
సుపతివ్రతా, తయోర్ద్వితీయావినతా పత్యుఃప్రియతరాభవత్ ౫. కాలాంతరేచ
తేదేవ్యా చింతయంత్యో పతిసదా, వ్రతానిచక్రశుస్తేచ సుతార్థం భక్తిపూర్వకం
౬. ఇథాకాలేగతేకదూగ్రిర్వ్య క్తనాహృదలక్షణా, నవమాసానతిత్యాసా వసూత
భుజగా నృహళా ౭ తాస్తప్రహ్లాదుఃశతాదేవీ సర్పానుగ్రతమాఖలా, ఏతేభ
యంకరాకారా గూఢపాదః ఛణాభృతః ౮. దుర్దైవాన్మేనుతాసర్యే జాతాలోకే
సువిద్విషః, వినతాయాంపతిఃప్రీతిం సుప్రజాయాం కరిష్యతి ౯. కథంచీకైతవా
దేతాం పంచయామీ త్యచింతయత్, ఏకదావినతాంప్రాహ కదూగ్రిః కపటవా
సనా ౧౦. వదోచ్చైశ్శ్రీవసఃపుచ్చ మసితంవాథవా సితం, ప్రతిజ్ఞాపూర్వకంబ్రాహ్మ
యదిజానాసి భామివి ౧౧ తచ్చుత్వావినతాప్రాహ కదూగ్రిః కమలలోచనా,
* వినతా * దేవిజానీహిసురప వాజిపుచ్చం హిపాంశురం ౧౨. శ్వేతఉచ్చైశ్శవాః
సర్వ గాత్రేష్వత్ర సమశయః, * కదూగ్రిః * అనభిజ్ఞాఽసిబాలేత్వమసశ్యభాషసే
వృథా ౧౩. సత్యముచ్చైశ్శేవపుచ్చ మసితంసతుపాండురం, ఇథమన్యోస్యమార్గభః
సంవాదోఽనున్మవగ్గః ౧౪. తదానీ. ప్రాహవినతాం కదూగ్రిః కోర్కఃమన్వితా,

శృంగునా లేమయోక్తంత త్సత్యంబునీహి సాంప్రతం ౧౫. అన్యథాచేత్తవాధీనా
 భవామి పరిచారికా, తచ్చుత్వావినతాప్రాహ శృంగుమాతర్వచోమమ ౧౬.
 యమ్యుచ్చైశ్శ్రీవసఃపుచ్చ వాసితం నతుపాండురం, తిదానీమవిలంబేన భవామి తవ
 దూతికా ౧౭. త్వదాజ్ఞాకారణీవిత్యం సత్యవిధి మయోదితం, ఇత్థంప్రతిజ్ఞాంతే
 దేవ్యా శృత్వాప్రత్యక్షమీక్షితం ౧౮. మనువద్వాజినంనాకే సంకల్పంచక్రతు
 ర్భృశం, తదారహసిసాకదూ శ్చింతయామాస మానసే ౧౯. వినతాయామృ
 తోక్తాయా మబ్రవం విశధాకిల, సత్యముచ్చైశ్శ్రీవా స్సర్వగాత్రేషు ధవళోహినః
 ౨౦ కృష్ణపుచ్చఃకథంభూయా త్సత్యంమేభాషితంకథం, తథాపినాధయిష్యామి
 కైతవాత్కార్య మీదృశం ౨౧ ఆజ్ఞాపయామిమత్పుత్రా స్తీలవాలకలేబరాకా,
 భవతోచ్చైశ్రవఃపుచ్చ మావృత్యాసితవాలవత్ ౨౨. ఇత్యాలోచ్యతదాకదూ
 స్సుతానాహ భుజంగమాన్, భోస్సుతా వినతాంజేతు కైతవాదీరితంమయా ౨౩.
 మనువద్వాజిలాగూలం నీలమేవనసంశయః, ఇతిమద్వచనంశ్రుత్వా వినతాప్రాహ
 నిశ్చయాత్ ౨౪ శ్వేతమేవహి తత్పుచ్చ మసితంనహిమద్వచః, అసత్యంచేర్థ
 వామీహ తవదూతీతీ పన్నగాః ౨౫. సాక్షాత్తంద్రష్టు మద్యైవ గంతాస్వః స్వర్గము
 త్తమం, యావత్తస్యైదగ్గయామి కృష్ణపుచ్చం హయోత్తమం ౨౬. తావత్తత్పు
 చ్చమావృత్య తిష్ఠతాఽసితవిగ్రహః, ఇత్థంమాతృవచశ్శ్రీత్వా మిథ్యానిరయకారకం
 ౨౭. వాసుకిప్రముఖానాగాః ఖన్నాస్తా మూచురర్థవత్, మాతఃకుతోద్యసంకల్ప
 స్తన కైతవవర్త్యసి ౨౮. ఆజన్మహానృతంధర్మో లోకపూజ్యో మహాత్మనాం, కైత
 వాద్విసతాంజిత్వా సుఖంకింప్రాప్స్యసేఽమలే ౨౯. మిథ్యావాదా దకీర్తిఃస్వా
 ల్లోకేసాధువిగర్హితా, అసత్యాద్భితిరధికా మహతాంనరకాదపి ౩౦. సత్యమేవ
 దేత్సాజ్ఞః సంకటేఽపి కథంచన, లోకపూజ్యోమహాభాగః కశ్యప స్తాపనోత్తమః
 ౩౧. తస్యత్వంధర్మభార్యాసి మాకుర్యాఃకైతవేమతిం, సాఽపిపూజ్యాసదాస్మాకం
 త్వత్కల్పా వినతామతా ౩౨. ఇత్థంపుత్రవచఃశ్రుత్వా కదూక్రిధసమన్వితా,
 శశాపసహసాపుత్రా న్వాసుకిప్రముఖాంస్తదా ౩౩. ధర్మజ్ఞానాంస్మలోకేఽస్తి నమా
 తుఃపరహ్లాదతం, మాతృదేవాఃజగద్వంద్యాః ప్రాప్నువంతిపరంసుఖం ౩౪ సర్వార్థ
 సాధకోదేహేనా జనితః పోషితోయతః, సతయోర్యాతినిర్వేశం పిత్రోర్మర్త్యః
 శతాయుషా ౩౫ యమృదాజ్ఞాంసముల్లంఘ్య గురువహ్బుధిగ మాంపునః, తస్మా
 ల్లోకద్విషంతోత్ర ఖగభక్ష్యా భవిష్యథ ౩౬. మాతృశాపంతదాశ్రుత్వా వాసుకి
 ప్రముఖాఽహయః, ఖన్నస్వాంతా స్తదాకేచి జగదుర్ధర్మసహితాం ౩౭. అస్మాక
 మస్తుతేశాసో యదసత్యా ద్దవోహిను. ధర్మమోసాధకే ధర్మో నిష్కర్మకువర్త్య

తత్ ౩౮. అవిరోధాచ్చయోధర్మః సధర్మోస్మాకముత్తమః, తవానుగ్రహతః శాపం
తరిష్యామః కథంచన ౩౯. ఇత్యుక్త్వా తాం సమస్కృత్య యయః కేచి ద్భుజంగమాః,
కేచిత్తచ్చాపభీతాశ్చ తథాచక్రవర్తభావానా ౪౦. ఆవృత్యోష్ఠైశ్చైవఃపుచ్చం నీల
వాలశదాస్థితాః, తదానీంవినితాయుక్తా కదూగిఃస్వర్గం యయాముదా ౪౧.
దర్శయామాసదూరాత్తం వినతాయైహయోత్తమం, కృష్ణపుచ్చంతదాదృష్ట్వా తం
హయం వినతాబ్రవీత్ ౪౨. పరాజితాస్మితేదేవి భవామి పరిచాఢికా, ఆఙ్గాపయ
తవాధీనా తత్కరోమియదిచ్చసి ౪౩ ఇత్యుక్తావినతామాహ కదూగిః కలుషవా
సనా, ఏహీదూతిమమేదానీం గృహకర్మ కురుద్రుతం ౪౪. కరోషి చేత్స్యిమాదం
త్వం మమదండ్యాసి సాంప్రతం, ఇత్యుక్తావినతా తస్యైగృహకర్మ రతాభవత్
౪౫. అహూరాత్రమవిశ్రమ్య కృతేషి గృహకర్మణి, భర్త్యయత్యతివక్రోక్త్వా
కదూగిఃకోధేనతాం సదా ౪౬. అంతర్వత్ప్రతుషాహారా సదాకర్మరతాబలా,
కృశాతిదీనావినతా యాపయామాస వత్సరాన్ ౪౭. బహుకాలేగతేదేవి సుషు
వేఽండానికాననే, రరక్షతానిరహసి స్తే హేనసుతకామనా ౪౮. ఇత్థంశతసమాస్తత్ర
గతాదేవి సుదుఃఖతా, చింతయామాసబహుధా తద్దూత్యం సోధుమక్షమా ౪౯.
కింకరోమిక్వగచ్ఛామి కస్త్రీతా మమసాంప్రతం, గతాఃశతసమాహతాః కోశేభ్యా
నహి నిర్గతాః ౫౦. నష్టసారాణివాఽండాని పశ్యామ్యద్యపక్షియా, ఇత్యుక్తవాకో
శమేకం శ్శిటయామాస కాతుకాత్ ౫౧ భిన్నకోశాన్మహానాదః పరిఘాతఇవా
దభూత్, తద్దృష్ట్వాభిన్నసంకల్పా ద్వితీయం నిజఘానసా ౫౨. తస్మాదనురుస్తే
జ్వీ ద్వితీయఇవభాస్కరః, ఉదభూదరుణ స్పద్యస్తందృష్ట్వా దుఃఖతాభవత్
౫౩. అహూపాపాత్వహం తాల్యాద్భూణిహత్యాం చకారయత్, అద్యాప్య
పూర్ణదేహాయం శిశురర్థాంగసుందరః ౫౪ తావదప్యక్షమాసోధుం యావ
త్పూర్ణాయ ముద్భవేత్, విలపంతీంశుచాదేవి ముద్రవీదరుణస్తదా ౫౫. మాస్తుశో
కోఽధునా మాతర్మజ్జన్మవిషయే తవ, అంబనాస్త్యపరాధస్తే మమకర్తృవకారణం
౫౬. స్వపూర్వార్జితకర్తృవ కారణంసుఖదుఃఖయోః, లోకేదాతానశోష్యసి
ప్రాణినాంసుఖదుఃఖయోః ౫౭. యత్కర్మగ్రథితోలోకః స్వాతంత్ర్యంఽస్తి కస్య
చిత్, ప్రార్థమనుభోక్తవ్యం నాన్యథాగతి రిష్యతే ౫౮. అలంహర్నవిషాదాభ్యాం
శుభాశుభ ఫలోదయే, విధాత్రావిహితం యద్యత్తదలంఘ్యం సురాసురైః ౫౯.
తస్మాదనుభవామ్యంబ భవేఽస్మిన్న పృథూరుతాం, మాశోకంకురుమాతస్త్వం రక్ష
కోశంతృతీయకం ౬౦. అస్మిన్మహాబలః పక్షీ సుఖదస్తేజనిష్యతి, ఏతస్మిన్నంతరే
సూర్యస్తత్రాగత్యా బ్రవీచ్చతాం ౬౧, సారభేమమయోగోయం నేష్యామ్యా

జ్ఞాందిశాంగనే, ఇత్యుక్తాపుత్ర మాలింగ్యదత్వాజ్ఞాంవినతాశదా ౬౨. తృతీయాండ
మతిప్రీత్యా రరక్షాదిగుహంతరే, అథకాలేగతేకస్మిన్నిర్భిద్యాండం మహాపథః ౬౩.
ప్రాదుర్భూతగుడః పన్నగ ప్రలయాంతకః, సువర్ణపక్షస్తేజస్వీ మేరుపర్వతసన్నిభః
౬౪. స్ఫులింగనేత్రోదీప్తాస్యఃప్రలయాంబుద గర్జనః, తంక్షప్తావిస్మితాసాధ్వీ
కోఽయ ముద్దీప్తవిగ్రహః ౬౫. భాస్కరోవాఽనలోవాయం ఖగరూపేణ సంస్థితః,
ఇత్యాశ్చర్యయుతాన త్వా గరుడఃప్రాహసమ్రధీః ౬౬. మాభైషీ ర్మాతరాలోక్య
సుతంఘా విధిసాఖ్యదం, జానామిజ్ఞానదృష్ట్యాఽహం సపత్న్యా యత్కృతంతప ౬౭.
ద్రుతంత్యాం మోచయిష్యామి దూత్యాదితిఖగేశ్వరః, తామాశ్వాన్యాజగామాథ
కన్ఘాంకైతవధాఢిణీం ౬౮. నమస్కృత్యాబ్రవీద్దేవి మాంవిధి వినతాత్మజం, యది
చ్ఛసిమహాభాగే పూరయామిమనోరథం ౬౯. త్యజమన్మాతరం దాత్యాదిత్యుక్తా
సాబ్రవీదినం, సుధామానీయమేదేహి త్యజామి తవమాతరం ౭౦. ఇత్యుక్తోసా
జగామాశుగరుడస్త్రిదశాలయం, జిత్వామరాన్సుధాకుంభ మానయామాస తత్క్ష
ణాత్ ౭౧. కద్రూదేవ్యైదశాసాపి వినతామబ్రవీత్తదా, దాత్యాన్మృతాసికల్యాణి
యథేష్టంగంతుమర్హసి ౭౨. ఇతితస్యా వచశ్శృత్యా వినతాతిముదాన్వితా,
పుత్రమాలింగ్యహర్షేణ హ్వాత్వాశీర్వచనం తథా ౭౩. హిమాలయమగాత్తూర్ణం
పతిదర్శనకాంక్షిణీ, అథస్ఫృత్యా వైసతేయస్వమాత్మవిషయే కృతం ౭౪. షణి
నాందుర్నయంపీత్య చకమేహంతు మాశు తా, చఖాదకాంశ్చిదురగా కాంశ్చి
దుర్వా మహాభయత్ ౭౫. కాంశ్చిదభ్రేపరిభ్రామ్య కాలయామాస పన్నగః,
ఇత్థంసుపర్ణ బాధాం తేఽసహమానా భయాతురాః ౭౬. పాతాలంవివిశుర్నాగాః
ప్రాణరక్షణ తత్పరాః, తత్రస్థితంమహాత్మానం కపిలం తాపసాత్తమం ౭౭. తపస్యం
తమబాధంతం ప్రణేము ర్ఘక్తిభావితాః, * నాగాః * నమఃకపిలరూపాయ జగదు
ద్ధారహేతివే ౭౮. నాతాయణాయ భక్తార్తిభంజనాయ నమోనమః, వైసతేయ
భయార్తా నామనాథానాం జగద్విషాం ౭౯. త్వమేవరక్షకోఽస్మాకం పక్షి బాధాం
నివారయ, ఇతిశ్రుత్వానుతింతేమా మబ్రవీ త్ఫణినోమునిః ౮౦. యాయముర్వీతత
పంపాక్షేత్రం గత్యావిముక్తిదం, తపసాశ్రీవిరూపాక్షి మారాధయత శంకరం ౮౧
సవసర్వజంతూనా మంతర్యామీ జగత్ప్రభుః, మునివాక్యంసమాకర్ణ్యవై సతేయా
భయాతురాః ౮౨. పంపాక్షేత్రంసమాసాద్య చింతయామాసు రాకులాః, సుపర్ణోఽ
స్మాన్నిరీక్ష్యాశు భక్షయత్ఫణిదారుణః ౮౩. కుత్రస్థితాతపఃకుర్మోఽలక్షితాస్తేన శ
కరం, ఇత్థంసంచింతయంత స్తేమృగయంత స్తపస్థలం ౮౪. దృష్ట్వాతీర్థమిదంరమ్య
ననందు ర్భుజగోత్రమాః, అహోతీర్థమిదంరమ్యం తపస్సిద్ధికరం పరం ౮౫. అ

సుప్తాశ్చరిష్యామస్తవఃపంపావతిం ప్రతి, ఇత్యాలోచ్యవిలీనాస్తే తీర్థేఽఘ్రింస్తపరిస్థితాః
 ౮౬. నిరాహారా శ్శివధ్యాన తత్పరాస్తపరిచరణ, నాగకన్యానిరాహారా దివా
 రాత్ర మతంద్రితాః ౮౭. పరిసేవారతాస్తే హం హితాయేశార్చకాఃసదా, ఇత్యంశత
 సమాయాతాః ఫణినాంతపసా తదా ౮౮. శక్రస్తేహంతపోవిఘ్న నిమిత్తం యత్ను
 మాచరత్, రంభాద్యపరస స్సద్యః ప్రేషయామాస తతఃసః ౮౯. జితరత్నరు
 సుందర్యః కామిన్యః పద్మలోచనాః, సంమోహయితు మాయా తాస్సర్వాన్స్తీర్ణమిదం
 ప్రతి ౯౦ గాయంత్యఃసుస్వరం తత్రస్మత్యంత్యః కామచేష్టయా, కాశ్చిన్నగ్నాజు
 క్షీడా రతాస్తీర్థే సురాంగనాః ౯౧ తాదృష్ట్యాపరసఃకామకలాభి జ్ఞామదోద్ధతాః,
 పవచ్చుర్నాగకన్యాస్తాః కోపసంరక్త లోచనాః ౯౨. కిమర్థాయాయమత్రేత్య
 మనర్థంకురుధాంగనాః, కావాయాయంకుతః ప్రిప్తాః ప్రధర్షయథః నఃకుతః ౯౩.
 నస్థాతవ్యంతపస్థానేచాస్మాకం యాస్యతాధునా, వయమపరసః స్వర్గావాగతాః
 క్షేత్రమీక్షితుం ౯౪. తీర్థేఽస్త్రిస్సజ్జనంకృత్వా క్షీడామోత్ర యదృచ్ఛయా,
 కాయాయమస్మిన్మాసారే లీనా శ్చీరవదంగనాః ౯౫. స్నాంతీరస్త్రిన్స్తీర్ణరాజే నిర్భ
 ర్న్యాయధదుర్భగాః, తూష్టింవాతివృత్తాత్రైవ నోచేదవ్యత్ర గచ్ఛత ౯౬. ఇతితా
 సాంవచశ్చృత్వా మర్షితా నాగకన్యకాః, దదురపరసాంశాపం కపయో భవతే
 తి తాః ౯౭. శాపవాక్యంసమాకర్ణ్య నాగకన్యా సమీరితం, పునరపరసఃశాపం
 దదుస్తాసామమర్షితాః ౯౮. సదావక్రచరాయాయం సర్వప్రాణివిహింసకాః, స్వపు
 త్రభక్షకాః ప్రాయో నప్రవంశా భవిష్యథ ౯౯. ఇత్యంశరస్పరంశస్తాః ప్రయయు
 ద్దేవకన్యకాః, చక్రతీర్థంసమాసాద్య సమారాధ్య జగత్పతిం ౧౦౦. తోషయామా
 సురీశానం భక్తిభావసమన్వితాః, ప్రసన్నమీశ్వరంసత్వా వనికేఽపరసావరాణ
 ౧౦౧. శాపేననాగకన్యానాం కపిరూపేణకర్షితాః, సాహ్యస్మాన్మృషయాదేవ
 పూర్వరూపం చిశాధునా ౧౦౨. ఇతిదీనసచశ్చృత్వా తాసామీశ స్తదాబ్రవీత్,
 త్రేతాయుగేదాశరథర్జునివ్యత్యసురాంతకః ౧౦౩. సాహాయ్యార్థంతస్యదేవాః సర్వే
 వాసరజస్రని, యుష్మద్దర్శేజనివ్యంతి తదాముక్తాభవిష్యథ ౧౦౪. ఇత్యుక్తాఃశంక
 రేణాథ కాలవీక్షణ తత్పరాః, చక్రీకేస్సరసావాసం కిష్కింధాయాం శివార్చకాః
 ౧౦౫ * ఋషయః * కిమతుర్వన్మహానాగాస్తద్వదాద్యసవిస్తరం, * క్షేత్రపాలః *
 నాగానాందుస్తరంఘోరం తపోదృష్ట్యామహేశ్వరః ౧౦౬. ఆవిరాసీ ధరస్తేహం
 పురతఃకరుణాకరః, పార్వత్యాసహితశ్శ్రీమా న్యృపభోవరి సంస్థితః ౧౦౭. జటా
 మండలమధ్యస్థ గంగేందుకృత భూవణః, తానబ్రవీన్మహానాగాంస్తపసానిశ్చలా
 శివః ౧౦౮. భోభోనాగాఃప్రసన్నోస్మి తపసానిశ్చలేనవః, దాస్యామిదుర్లభంలోకే

వృణుస్వం వరముత్తమం ౧౦౯. ఇతిదివ్యవచస్పూర్త్యా విరూపాక్షస్య పన్నగాః,
 తపసావిరితాదృష్ట్యా పురస్థం వరమేశ్వరం ౧౧౦. ఉమాలింగితవామాంగం వృష
 భోవరిసంస్థితం, కోటిసూర్యప్రతీకాశం కోటిచంద్ర సుశీతలం ౧౧౧. దండవత్పరి
 తాభూమా భక్తినిర్భరమానసాః, చక్రీరేస్త్రమమలం విరూపాక్షస్యపన్నగాః
 ౧౧౨ *నాగాః* జయశంకరసర్వేశ జయభక్తార్తిభంజన, జయానంతగుణైశ్వర్య
 విరూపాక్ష నమోస్తుతే ౧౧౩. త్యాంస్తోమహాకః శక్త స్త్రీయావాచా మగో
 చరం, తథాప్రిపేరితాభక్త్యా మతిరాసీన్నుతేతవ ౧౧౪. సమామస్తవపాదాబ్జం
 భవభీతినివారకం, భక్తాభీష్టప్రదం నిత్యంశాశ్వతం శివమచ్యుతం ౧౧౫. వేదాంత
 వేద్య మచులంవిష్ణునేత్రాబ్జ పూజితం, అప్రతిద్వంద్వ మద్వంద్వమిందిరాభావితం
 శుభం ౧౧౬. సత్యంశుద్ధంపరం బ్రహ్మపురుషం కృష్ణపింగలం, ఊర్ధ్వరేతోవిరూ
 పాక్షం భావయామః సదాహృది ౧౧౭. నిర్మలంనిష్కలంశాంతం నిరవద్యం నిరం
 జనం, అప్రమేయమనాద్యంతం సచ్చిదానంద మవ్యయం ౧౧౮. విశ్వపాదంవిశ్వ
 బాహుం విశ్వాక్షం విశ్వశంభువం, విశ్వతఃపరమనిత్యం విశ్వస్యేశ మనామయం
 ౧౧౯. భావయామోసమామోఽద్య పూజయామస్సదాశివం, మాతృశాపవశా
 దస్మా న్పక్షిరాడ్భక్షయత్సహీ ౧౨౦. తద్భయార్తాఃప్రపన్నాఃస్థుః శరణంత్యాం
 మహేశ్వర, పాహినఃపరమోదార పక్షి బాధానివారయ ౧౨౧. ఇతినాగసుతిం
 శ్రుత్వా శివఃప్రాహప్రసన్నధీః, *శివః* వాసుకిప్రముఖా యూయమధర్మా ద్భీత
 మానసాః ౧౨౨. సత్యేప్రతిష్ఠితాస్తస్మా న్మమభక్తా నసంశయః, వాసుకిఃతక్షకః
 శంఖః కర్కోటో గులికస్తథా ౧౨౩. ఏలాపత్రోమహాశూక స్తథైరావతసంజ్ఞకః,
 పద్మోమహాపద్మసంజ్ఞః యూయమానందనిర్భరాః ౧౨౪. మమభూషణతాం
 ప్రాప్యమయితిష్ఠత నిర్భయం, యుష్మాకందశసంఖ్యానాం పక్షి బాధా నవిద్యతే
 ౧౨౫. యేషాంనాస్తిహిమద్భక్తి స్తార్థస్థానేవబాధతే, ఇత్యంతేషాంవరందత్త్వా దధా
 రాంకేభుజంగమా ౧౨౬ తదాదేవా స్సమాయాతా స్సర్పభూషణమీక్షితుం,
 దృష్ట్వానందాబ్ధిమగ్నాస్తే బభూవుర్నాగభూషణం ౧౨౭. త్రైవవసంతించక్రుః సదా
 తన్నాగబంధవః, శివపూజారతాఃసర్వే గతాండజభయాహయః ౧౨౮. తస్మాది
 దంరాగతీర్థ మితిఖ్యాత మభూద్భువి, వివదోషహరంపుణ్యం సద్యఃకైవల్యదాయకం
 ౧౨౯. వయంన్నాత్వా త్రగచ్ఛామో యాత్రార్థ మృషిపుంగవాః, *సూతః*
 క్షేత్రపాలవచనా దృషిపుంగవా స్తీర్థతోయమవగాహ్య సుభావితాః, నేత్రకాతు
 కవనాని విలోక్యతే క్షేత్రదర్శనధియా పురతోయయః ౧౩౦. *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్యే నాగతీర్థ
 మహిమానవర్ణనంనామ షష్టితమోఽధ్యాయః. ౬౦.

* నూతనః * సస్తర్మయశ్శుభాఃక్షేత్రపాల యుక్తామహీధరం, మాల్వవంతం
సమాసాద్య దృష్ట్యాత్రత్రయవైభవం ౧. ఆశ్చర్యేణయుతాఃక్షేత్రపాలంప్రచ్యు
తాదరాత్, * ఋషయః * క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ రాజతేఽయుఃమహాగిరిః ౨.
భక్తిర్నిదర్శనా దస్యజాయతేఽస్మాను సాత్త్వికీ, కింనామాస్యకథాం బ్రూహి గిగ
శ్చిత్తాపహరిణీం ౩. * క్షేత్రపాలః * శ్రీవిరూపాక్షపాదాబ్జం స్మృత్యావత్క్యామి
సాంప్రతం, మాల్వవద్గిరిమాహాత్మ్యం సుఖదంశ్మణతాదరాత్ ౪. మాలాకారీపు
రాకశ్చిన్మాల్యవానితి కేరళే, జయసింహమహీపాల పురేవాసం చకారసః ౫.
నిత్యంపార్థివపూజార్థం కృత్వాకుసుమమాలికాః, సంతోషార్థంమహీభర్తు ర్దిశతిస్మ
సుఖాశయః ౬. ఇత్థంబహుతిథే కాలేగతే పార్థివసత్తమః, ఏకదాసుమమాలా
యాం వాలమేకం నిరీక్ష్యసః ౭. రుషాపరిచరానూచే ప్రమాదోయం విభాతివః,
పూజాకుసుమమాలాయాం కేశంపశ్యత దుర్భగాః ౮. ఇతిరాజ్ఞోవచశ్శ్చిత్వా
భీతాస్తే పరిచారకాః, రాజానంప్రణివతోఽచ్యు ర్యుక్త్యా మధురవాదినః ౯. నజా
నీమోవయంరాజా మాల్వవత్క్రృతసాహసం, నిర్మాల్యమివనోభాతి యోషితే
శమిదంప్రభో ౧౦. ఇతితద్వచసారుప్తో మాల్వవంతం నృపప్రదా, భటైరానీ
యసంతర్జ్య జగాదపరుషాక్షరం ౧౧. కిమరేవిసరితాతే బుద్ధిరద్య దురాశయో
యోషిన్నిర్మాల్య మానీయ పూజార్థ మదిశఃఖల ౧౨. దోషీత్వంగచ్ఛకుత్రాసి
చేశేమాత్మిష్ట మామకే, ఇతివాదినిరాజేంద్రే మాల్వవా నబ్రవీద్భియా ౧౩. తిల
మాత్రంనపశ్యామి దోషంమయినరాధిప, తథావిమేఽపవాదో ద్యప్రాప్తః పార్థి
కర్మణా ౧౪. అనుజ్ఞాదేహీరాజేంద్ర తవరాజ్యా ద్రవజామ్యహం, ఇత్యుక్త్వానిర్జ
గామాసా మాల్వవానటవీంప్రతి ౧౫. దత్త్వాద్విజేభ్యఃసర్వస్వం శివార్పణధియా
మలః, విరక్తఃసంచచారాసా గిరికాననభూమిషు ౧౬. తత్రర్షి వచనాచ్ఛ్రుం
పంపాక్షేత్రమగాన్ముదా, స్థిత్యాస్మిన్పూర్ణరేనిత్యం శివపూజార్థ మాదరాత్ ౧౭.
ఋషిభ్యఃప్రదదౌ బిల్వ తులసీసుమమాలికాః, స్వధర్మేణసమారాధ్య తోషయామి
మహేశ్వరం ౧౮. సాధుసంతోషవవాత్ర శివానుగ్రహకారణం, ఇతినిశ్చిత్తమనసా
సాధుసేవారతోభవత్ ౧౯. గతేకతిపయేకాలే తత్సేవాతుష్టమానసాః, ఋష
యస్తంసమాలోక్య జగదుః ప్రీతిపూర్వకం ౨౦. భక్తోసిద్ధియకారీత్వం సాధుసే
వారతఃసదా, అతఃపంచాక్షరీమంత్ర ముపదేక్ష్యామహేతవ ౨౧. భక్త్యాజపిత్యా
స్మంత్రం ముక్తోభవ పునర్భవాత్, ఇత్యుదీర్యమనుంతస్మై మునయాఃశంసితవ్రతాః
౨౨. ఉపాదిశన్స్వభక్తాయ విరక్తాయచధీమతే, ఉపదిష్టాథతైశ్చకే మాల్వశాం
స్తవఉత్తమం ౨౩. ఫలాహరీక్వచిత్కాలే క్వచిత్పర్ణాశనోఽభవత్, జలమాత్రం

క్వచిత్కాలే పితౄణామనీ జితేంద్రియః ౨౪. క్వచిన్నిరశనోభూత్వా తతాపవర
 మంతపః, హృత్పుండరీకమధ్యస్థం భ్యాత్వాశివమనామయం ౨౫. ఊర్ధ్వబాహు
 ర్విరాలంబః స్థాణువన్నిశ్చలఃకఠిః, ఏవంశతసమాయాతా స్తదాత్మజ్ఞో మహేశ్వరః
 ౨౬. ప్రత్యక్షఃసమభూత్తస్మై విరూపాక్షో దయానిధిః, విరూపాక్షంతదాదృష్ట్వా
 సమాధివిరతోమునిః ౨౭. పతిత్వాపదయోస్తస్య ముహూర్తంపునరుత్థితః, శ్రీ
 విరూపాక్షపదాబ్జ మధుపోమాల్యవాంస్తదా ౨౮. విస్మృత్యాత్మానమానందాన్నన
 ర్నోన్మత్తవన్మునిః, ఆనందాశ్రుణిముంచ స్సభక్త్యుత్కృంతిత మానసః ౨౯. పున
 శ్చిత్తంసమాధాయ స్తోతుంసమువచక్రమే, పరాత్పరంపావనమిందుశేఖరం పినాకినం
 పావవిమోచనంనృణాం ౩౦ పితామహాది స్తుతపాదపంకజం పంపామనోనాథమహం
 సదాభజే, కపాలమాలాదర మాదిపూరుషంకృపాకరం కాలహరంకపర్దినం ౩౧.
 అపారసంసారసముద్రతారకం సమామిపంపాపతిమీశ్వరంసదా, ఇతిస్తుతోమాల్య
 వతామ హిశ్వరో నితాంతభక్త్యా పరితుష్టమానసః ౩౨. పితేవపుత్రం కృపయాబ్ర
 వీదిదం సుతాద్యపూర్ణంతవదుశ్చరంతపః, వృణీష్వతేభీష్టమహం దిశేభునావరం
 సురాణామపి దుర్లభంమునే ౩౩. సురాధిపత్యంపరమేష్ఠినంపదం బ్రహ్మర్షివర్చోసి
 తపఃప్రభావతః, ఇన్ధింవిరూపాక్షవచాంసి మాల్యవాశ్రుత్వాతిసంతుష్టమనా స్తదా
 బ్రవీత్ ౩౪. మిథ్యాభిలాషేణనమేప్రయోజనం సత్యేమనోమేస్తు సదామలేత్వయి,
 త్వయిస్థితేహృత్కమలే మమాధునా, కిమబ్జయోనిఃసమతాప్రజేత్సునః ౩౫.
 శిలాతలంతల్ప మరణ్యమాలయః ఫలంసుభోజ్యం జలమస్తుమేసుధా, ఇతిమాల్యవ
 తోవచోనిశమ్య శ్రుతిసౌఖ్యంపునరాహ తంమహేశః ౩౬. మతిమంస్త్వమిహైవ
 భక్తియోగా దతిమృత్యుర్భవతాపస్సైఃసుపూజ్యః, అయమద్రివరోభవే న్నల్లో
 కేతవనామ్నాప్రథితః సురాలిసేవ్యః ౩౭. అహమప్యనుకంపయాత్రనిత్యంత్యయితి
 స్థామి సదార్పితఃప్రసన్నః, ఇత్థంలబ్ధవరోధీమాకాసత్యవ్రతపరాయణః ౩౮. నిత్యం
 స్వనామ్నావిఖ్యాతే స్థిత్యాస్మి స్ఫూర్ధరోత్తమే, శ్రీశంకరార్చనరతో బభూవానంద
 నిర్భరః ౩౯. త్రేతాయుగే దాశరథిర్మృణేన సమన్వితః, సీతయాసహ తాతా
 జ్ఞావశా దాగత్యకాననం రం. పంచవట్యామువాసాథ రావణోరాక్షసేశ్వరః,
 మాయయావంచయిత్వాతం చోరయామాన మైథిలీం ౪౦. సీతామదృష్ట్వాశోకార్తః
 కోసలేంద్రో వనాద్వనం, మార్గమాణోజగామాసా కిష్కింధానగరాంతికం ౪౧.
 హనూమద్వచనాత్సఖ్యం సుగ్రీవేణ చకారసః, వాలిసుగ్రీవయోఃసంఖ్యే వాలినం
 సుదురాసదం ౪౩. శరణై కేనహత్వాతం సుగ్రీవంరాజ్యనాయకం, కృత్వాత్రభూ
 ధరేరామో వర్షాకాలమనీనయత్ ౪౪. ఏకదాలక్ష్మణంపాహి సీతావిరహవిక్లవః,

శృంగులక్షణమద్వాక్యం మమానుజహితంతవ రగ మయితేన్నేహమధికం పశ్య
 న్నపి కరోమికిం, నిరుపాదూదిదంవచ్చి సీతావిరహకాతరః ర౬. మదర్థంత్యంమహా
 రణ్యేకుతోదుఃఖ మవాప్యసి, గచ్ఛాయోధ్యాపురంతాత సర్వసంప త్సమ్మద్ధి
 మత్ ర౭. సుఖభూయాఃచిరంరాజ్యే భరతాదిభిరన్వితః, తత్రాపిస్మరమానిత్యం
 తనప్రేమాస్పదం సదా ర౮. సీతావిరహదావాగ్ని ర్మాందహ త్యతిదారుణః,
 నసహాయ మసూత్యక్ష్యామ్యద్య ప్రియోపవేశతః ౯. అయోధ్యాంపునరా
 గత్య నపశ్యామిజనానహం, ఇత్యుక్త్వాశ్రమముఖం దీనంపశ్యంతం లక్ష్మణంతదా
 గ్నం. గుహమావిశదార్తః సరామ స్త్రాష్టిమధోముఖః, లక్ష్మణస్తద్వచఃశ్రుత్వా
 వజ్రాహతఇవమృతః ౧౦. పరాతమూర్ఛితోభూమా పునరుత్థాయ దుఃఖతః,
 చింతయామానబహుధా గుహద్వారి మహామతిః ౧౧. గచ్ఛేతిమామునాచా
 హూ త్యక్త్వావాంత్సల్య మగ్రజః, కింకరోమిక్వగచ్ఛామి త్యక్త్వారామం మమా
 గ్రజం ౧౨. ప్రాణాప్త్రియతరం హిత్యాజీవితేనాపి కింమమ, సీతావిరహసంతప్త
 ఇతి మామబ్రవీద్వరః ౧౩. క్వగతావామహాభాగా సీతాపతిసుఖ స్పదా, సీతా
 వాభక్షితా కింవా కేనచి ద్రక్షసాసతీ ౧౪. సీతావిరహితంరామం బంధుహీనం
 సనేచరం, కథంపశ్యామినేత్రాభ్యా మనాప్తంకరుణాందశాం ౧౫ అత్తానమహాహ
 ప్యాశు త్యక్త్వా ప్రియోపవేశతః, రామపాదాంబుజంప్రీప్య మోదయామి సదా
 మలం ౧౬ ఇతిచింతాతురేదీనేలక్ష్మణే తాపసోత్తమః, మాల్యవా నాజగా
 మాత్ర రామదర్శనకాంక్షుః ౧౭. చింతాతురంగుహద్వారి స్థితంలక్ష్మణ మి
 య్యసః, విస్మయావిప్రహృదయో రామానుజమప్సృచ్ఛత ౧౮. కింలక్ష్మణ మహా
 భాహూ దుఃఖార్త ఇవ లక్ష్మణే, కుతశ్చింతాధునాస్త్యంగరామసేవారతస్యతే ౧౯.
 * లక్ష్మణః * తాపసోత్తమ మచ్చింతాబీజం శృణువదామితే, సూర్యవంశమణిః
 శ్రీరూన్వరః సద్గుణవారిధిః ౨౦. మమాగ్రిజోఽపి దుఃఖాజ్ఞామగ్నఃకింకరవాణ్య
 హం, సీతావిరహసంతప్తః ప్రవివేశగుహమిమాం ౨౧. భార్యావిరహితందీనం
 బంధుహీనంవనేచరం, దుఃఖితంరామమాలోక్య జీవితుంనోత్సహేమునే ౨౨. సర్వ
 సంపత్సమ్మత్సస్య సింహాసనగతస్యచ, సీతయాసహితస్యార్య కదాపశ్యేయ మాన
 సం ౨౩. ఇత్యుక్త్వాలక్ష్మణోశ్రూణి ముంచంస్త్రాష్టి మభూత్తదా, తచ్చుత్వామా
 ల్యవా న్ప్రహలక్ష్మణం శుభలక్షణం ౨౪. * మాల్యవా * శృంగులక్షణ
 మద్వాక్యంసర్వేశ్వర మనామయం, విరూపాక్షంసముద్దిశ్య తపఃకురుమహామతే
 ౨౫. ఇత్యుక్త్వాపదిదేశాన్స్థై విరూపాక్షమహామనుం, తత్రైవలక్ష్మణస్తీవ్రం తపశ్శ
 క్తేః ధశంకరం ౨౬. తతోరామంసమాసాద్య మాల్యవాన్ద్విత్వదుఃఖతం, గుహా

వాసం మహాచింతాసింధు మగ్న మహోచిత ౬౮. రామరామమహాబాహు జగ
దార్తినివారక, త్వందుఃఖతఞ్జీదంమే చిత్రంభాతి సురార్చిత ౬౯. మాశోకంకురు
కల్యాణ మనఃస్థైర్యం వహప్రభో, *రామః* కింకరోమి మునేసీతాం వినాఽలంజీవి
తేనమే ౭౦. నస హేవిరహంతస్యాః క్వవామమనుఖం భవేత్, నగచ్ఛేయ మతో
రాజ్యం బంధుదర్శనతోవ్యలం ౭౧. గుహాయామేవతిష్ఠామి కృత్వాప్రాయోపవేశ
నం, ఏవంవదంతంశ్రీరామం సంమాన్యమునిరబ్రవీత్ ౭౨. రామరామమహాబా
హు జానేత్వాం పరమేశ్వరం, మాయాజాలవినిర్ముక్తం సచ్చిదానందవిగ్రహం
౭౩. పురాణపురుషం సాక్షాన్నారాయణ మనామయం, నిత్యానపాయినీ శక్తిస్త
వోర్వీతనయా మతా ౭౪. యువాంప్రధానపురుషో జగద్దేతూజగన్మయా, భూభా
రహరణార్థాయ కుర్వాథేన్మవిండబనాం ౭౫. తథాపి లాకికాచారమనుసృత్య వదా
మ్యహం, విరూపాక్షంసమారాధ్య తీర్త్వాఽఽవత్సింధు మావిలం ౭౬. సీతాం
ప్రాప్యనుభేదైవ గంతాసి నిజవత్తనం, ఇత్యుక్త్వాపాదిశన్మంత్రం రామాయచతు
రక్షరం ౭౭. భక్త్యాజహపతన్మంత్రం పావనం రఘుసత్తమః, తేనతుష్టోవిరూపాక్షః
ప్రత్యక్షోభూ దుమాయుతః ౭౮. కోటిసూర్యప్రతికాశం శివందృష్ట్వా రఘూద్వ
హః, భక్త్యాపులకింతాంగస్స స్పృణామ సదండవత్ ౭౯. తదారామంసమా
లింగ్య ముదాప్రాహ మహేశ్వరః, రామజానామితేసర్వం భావ మాశరహారిణః
౮౦ సీతానిమిత్తమసురా స్త్వా త్వా దశముఖాదికాః, తయాసహముదాఽఽయో
ధ్యాం ప్రాప్యరాజ్య మకంటకం ౮౧. భర్తాసి పంక్తి(రుద్ర) సాహస్ర వర్ష పర్యంత
మాదరాత్, ఇత్యుక్త్వారామమీశాన స్తేనసంపూజితోముదా ౮౨. అత్రైవాస్తి
ప్రసన్నాభ్యోభక్తాభీష్టప్రదాయకః, *ఋషయః* లభ్యామాల్యవతోమంత్రం కించ
కారాఽధలక్ష్మణః ౮౩. వదవిస్తగశోవిద్యౌ శ్రోతుంకౌతూహలంహినః, *క్షేత్రపాలః*
అత్రైవలక్ష్మణస్త్రీవ్రంతవశ్చక్రే ఽథశంకరం ౮౪. నిత్యంతీర్థోదకస్నాయీ నిరాహ
రోజితేంద్రియః, తవశ్చక్రేవిరూపాక్షం సర్వదాహృదిభావయన్ ౮౫. తేనతుష్టో
మహాదేవః ప్రత్యక్షోఽభూ త్సుఖప్రదః, స్వయంరామోబభూవాథ భవానీ జనకా
న్మృజా ౮౬. సుందోలక్ష్మణరూపోభూ ద్భరణోభూద్గణాధిపః, వీరభద్రశ్చశత్రు
హన్తోఽయోధ్యాసీ న్యాల్యవదిల్లిః ౮౭. చండిశాద్యాదండధరాః ప్రమథాఃపరిచా
రకాః, సవకానియుతఃశంభుః సింహాసనమధిస్థితః ౮౮ ఆవిరాఽద్విరూపాక్షః సర్వ
సంపత్సమృద్ధిమాన్, సమాధివిరతోభూత్వా దృష్ట్వాతాన్లక్ష్మణస్తదా ౮౯.
విస్మృత్యాత్మాన మున్ముత్తవదాసీనః క్షణంవిభుః, అథాశ్చర్యయంతఃస్వాంతే తర్క
యాచూస లక్ష్మణః ౯౦ ఇయంనూసమయోధ్యాసౌ రామసీతాసమన్వితః,

భ్రాతృభిఃసహితఃశ్రీమా నాననేహివిరాజతే ౯౧. కిమాశ్చర్యమిదంరామః సీతా
 విరహాకారః, మాల్వవద్గిరిమానాద్య మామాజ్ఞాప్య విశేషహం ౯౨. సదాశివం
 సుముద్దిశ్య తపశ్చక్రే సుదుస్తరం, ఏతావత్కాలపర్యంత మావామద్రివరేస్థితే ౯౩.
 స్వప్నావామేమనోభ్రాంతిః కథంవేద్మి స్థితినిజాం, తత్సత్యమేతత్సత్యంవా భ్రాంతో
 హంతైవమాయయా ౯౪. శృతార్థోహ మయోధ్యాయాం సింహాననగతావిభు ,
 పీతయాసహితం రామమపశ్యం భ్రాతృభిర్బలం ౯౫. ఇత్యుక్త్వాదండవద్భూమా
 సాష్టాంగప్రణామసః, హృదిష్ఠిరన్విరూపాత్మం భక్త్యానిశ్చ మా సః ౯౬. విరూ
 పాత్మస్తముత్థాప్య పరివ్యభిభుజైస్తదా, సిమించానందజై ర్పాప్నై ర్భిభాషేలక్ష్మణం
 శివః ౯౭. భ్రాతృభక్తం నవశ్యామి త్వత్సమంవత్సవిష్టపే, త్వద్భక్తి మచలా వీక్య
 తుష్ట్యర్థం తవలక్ష్మణ ౯౮. సీతాకృత్యా౭౭ర్యయా యుక్తో రామరూపమధారయం,
 అనేనతపఃపంకల్పసిద్ధి ర్భూయాన్న సంశయః ౯౯. మయిరామే భిదానాస్తి భేదకృ
 స్సరక్షంప్రతేత్, సురైఃసంపార్థితో విష్ణుర్భూభారహరణాయచ ౧౦౦. దశానవవ
 థార్థాయదేవానాం హితకామ్యయా, అవతారంచకారాసా రామరూపేణ మాధవః
 ౧౦౧. సీతానిమిత్తమసురా స్త్వత్వాదశముఖాదికా౯, యాతా౭యోధ్యా ముదా
 తామః సీతాలక్ష్మణసంయుతః ౧౦౨. అవతారానుసారేణకురుతే నృవిడంబనాం,
 తత్రమోహంమాభజస్య మాయాయాఃపరతోస్తిపః ౧౦౩. * క్షేత్రపాలః * ఇతి
 తద్వచనంశ్రుత్వా లక్ష్మణఃప్రాహ భక్తితః, అత్రానేనైవరూపేణ స్థిరోభవ సురా
 ర్చిత ౧౦౪. రామరూపేణమీశంత్యాం పూజయామి దివానిశం, భ్రాతృభిఃసహితం
 సీతారూపిణ్యశివయాసహ ౧౦౫. తచ్చుత్వా భక్తిసంయుక్తం లక్ష్మణస్యవచః
 శివః, అత్రైవవసతించక్రే పరివార సమన్వితః ౧౦౬. యస్మిన్నరోవరేన్నాత్వా
 తపశ్చక్రే రఘూత్తమః, రామతీర్థమితిప్రాజ్ఞా స్తద్వదంతిహిభక్తితః ౧౦౭ యత్ర
 స్నాత్వా లక్ష్మణోపి తతాప పరమంతపః, తన్నామ్నాప్రథింతీర్థ మాసీల్లోకే౭తి
 పావనం ౧౦౮. స్నాత్వా౭౭వయో ర్నరోయాతిపరం కైలాసమందిరం ౧౦౯.
 * సూతః * ఇదమమలచరిత్రం మాల్వవద్భూధరస్య ప్రథితమమరసం మైః పూజితంసాధు
 బృందైః, శివమహిమనుభావ్యం సమ్యగాకర్ణ్యధీరాః పరమసుఖమనంతం ప్రాప్యమో
 దంతుసంతః ౧౧౦. * * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాశ్లే మాల్వవద్గిరి
 మహిమానువర్ణనావసరే శ్రీవిరూపాక్షస్య రామపంచాయతనరూపేణా
 విర్భావకథనం శామైకవష్టితమో౭ధ్యాయః. ౬౧.

* సూత్రము: * సప్తర్షయస్తదాక్షేత్రపాల యుక్తాదిదృక్షనః, ప్రాప్యబ్రహ్మశి
లాతీర్థం కాతుకాదిత్రయమువ్రువః ౧. డ్లేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ వదతీర్థస్యవైభవం,
శైవాఖ్యానసుధాపానే తృప్తిర్నో సహిజాయతే ౨. * డ్లేత్రపాలః * పితామహ
స్తవశ్చక్రే సదాశివ మనామయం, సృష్టిశక్తిమవాప్యాసౌ తత్ప్రసాదాన్మహాద్యుతిః
౩. ఏకదా౨౨విరభూత్తస్య ధ్యాయతోముఖతః శుభా, శుద్ధస్ఫటికసంకాశా శర
చ్చంద్రనిభాననా ౪. సౌందర్యనిధిరంభోజ నేత్రాచంపకనాసికా, తాంసర్వసుందరీం
దృష్త్వా ముమోహకమలాసనః ౫. అహారూపమహిమభాగ్య మహిమదే
హద్యుతి ర్వరా, ఆశ్చర్యంజనయత్యస్యా స్సౌందర్యంమమమానసే ౬. కథంచిదే
నాంరమయామి సుందరీంసుతామసిత్యక్తభయోరహస్యహం, అథామరాఃసాధువరాః
నిరీక్ష్యమాంసిందంతువందంతు హసంతువాపునః ౭. ఇత్థంవిచింత్యాంబుజయోని
రాశుతాం రేమేసుతాం మన్మథబాధితస్తదా, రతింసుతాయామతనోత్పితామహిమ
వృణామతి రజ్జాభిరీరితంవై: ౮. లోకేష్వకీర్తిప్రథితాపితామహః శోకేనసతతస్త
మనా వ్యచింతయత్, కృతోఽస్మియల్లోకవిగర్హితం ఖలం నశోపిమామర్చయతీహ
నిందితం, ౯. ఇత్థంవిధాతా బహుచింతయాన్వితః సంత్యజ్యసృష్ట్యా దిక్మూర్తమా
నసః, ఏకాంతమాస్థాయ మునివ్రతో హియాస్థితః సదానమ్రశిరాస్సుదంతుః ౧౦.
విఘ్నయతద్విష్ణు రగాత్పితామహం లజ్జావినమ్రాస్యమువాచ మాధవః, కింతేవదా
గ్గౌనన దుఃఖకారణం శ్రాంతోఽసి సృష్టేర్జగతాం కుతోధునా ౧౧. ఇత్థంవదంతం
మధుసూదనంహియా పితామహఃప్రాహకృతాపరాధః, మమాపరాధం కిము
వచ్చి సాంప్రతంరమాధవాత్మాన మపిత్యజామికిం ౧౨. సుతాసురూపంచ నిరీక్ష్య
మోహోదకార్షమస్యాం సురతంవిగర్హితం, నిందంతిత్నామమరాశ్చ పాపిసంతస్సు
క్తుపాయం వదమేద్యమాధవ ౧౩. ఇతివద్మభువోవచో నిశమ్యశ్రుతతేజాఃపునర
చ్యుతోజగాద, మతిమంస్తవపాపమోచనం యద్దురేతమిశో విదధాతిదీనబంధుః ౧౪.
గచ్ఛపంపాపతేజేత్రం పవిత్రంపుణ్యవర్ధనం, తవశ్చరవిరూపాక్షం తత్రభక్తిసమన్వి
తః ౧౫. తేనతుష్టామహాదేవ స్తవాభీష్టం దదాతిహి, ఇత్యుక్తః కేశవేనాసౌ జగా
మక్షేత్రనాయకం ౧౬. ఏతతీర్థసమీపేతు కల్పయిత్వాశ్రమం శుభం, స్నాత్వా
త్రికాలంతీర్థేస్మిక్, తవశ్చక్రే సుదుశ్చరం ౧౭. హృదంబుజేముదాధ్యాయః చిదా
నంద ముమాధవం, పూజయామానమనసా మహాధ్యానపరాయణః ౧౮. తపసాత
స్యతుష్టాత్మా ప్రసన్నః పరమేశ్వరః, ప్రత్యక్షఃసమభూత్తస్య పురతో దివ్యదర్శనః
౧౯. * విరూపాక్షః * పరమేశ్వరమహాప్రాజ్ఞ వరంవరయకాంక్షితం, తపసాత
వతుష్టాస్మి వృథాదైన్యంకుతోధునా ౨౦. అపితేకుళిలం బ్రహ్మకీన్ముసర్గేప్రవర్తసే,

అపిత్యంపూజయిష్యంతి సర్వలోకే సురామరాః ౨౧. ఇతిపంసాపతేర్వాచంస
 మాకర్ణ్యంబుజాసనః, సాష్టాంగంప్రణివత్యాహ శివసాదాంబుజద్వయే ౨౨.
 * బ్రహ్మ * కైలాసవాసదేవేశ కలానిధివిభూషణ, కింవదామిచరిత్రంమే దుర్వృ
 త్తస్య దయాఘన ౨౩. మమాస్యాన్నిర్గతాంకన్యాం రూపలానన్యశోభితాం,
 దృష్ట్వాకామవినష్టాత్మా రతింతస్యాంచకారయత్ ౨౪. సుతాసంగతమాలోశ్య
 మాంనిందంతి మహాజనాః, సృష్టేవినష్టధీ రస్మిధర్మభ్రష్టాస్మి శంకర ౨౫ మహా
 సాతకమగ్నంమా ముద్ధరాఽంధక నూదన, ఇతితస్యవచఃశ్రుత్వా విరూపాక్షోబ్రవీది
 దం ౨౬. * దేవః * మావిషాదముపైహిత్వం మమమామైవకేవలం, నసు
 తాతవకల్యాణీ వాణీ పదనమందిరా ౨౭. ఇమాంతవసుతాంమత్వా మావిషాద
 మగా విధే, సృష్ట్యానాతవచిత్రేహం భారతీం ధ్యానమాస్థితాం ౨౮. తస్మిమకర
 వంతే౭ద్య వదనాన్నిర్గతా భవత్, మదాజ్ఞయాపరాశక్తి స్లోకా నుగ్రహకారిణీ
 ౨౯. చతుర్ముఖైస్తూ యమానా శబ్దారూఢాబభూవనా, అనయైవభవచ్ఛక్తి
 గనయాజ్ఞానవాన్భవా ౩౦. సరస్వతీచసావిత్రీ గాయత్రీతిత్రిధామతా, తయైవశ
 బ్ద్యతేవిశ్వం జ్ఞానశక్త్యా మమాజ్ఞయా ౩౧. సందేహంత్యజపుత్రీతి మాస్త్రుశోకస్తవా
 నఘ, నాస్తిపాపంత్యయీదానీం లోకమాన్యోభవామల ౩౨. ఇటీబ్రుహాణమీ
 శానం నత్వాప్రాహపితామహః, దేవమామపరాధీతి నిందంతి సకలామరాః ౩౩.
 తానాజ్ఞాపయనిష్పాపో విధాతేతిసదాశివ, ఇత్థంబ్రహ్మవచఃశ్రుత్వా విరూపాక్షో
 నయానిధిః ౩౪. దేవానాహూయశక్రాదీనువాచపరమాదరాత్, పురుహూతము
 ఖాఃసర్వే శృణుధ్వం భాషితంమమ ౩౫. నిష్కల్మషోయమంభోజ సంభవఃశాస
 నాన్మమ, నసుతాభారతీశక్తి రాధ్యాసర్గ విధాయినీ ౩౬. మమాజ్ఞయైవలోకేశ
 ముఖాత్సా నిరగాద్వరా, తయైవయుక్తోబహుధా సృజతీదం జగద్విధిః ౩౭. తస్మా
 త్ప్రీతామహం యూయంభజధ్వ మమలంసదా, ఇత్యాజ్ఞప్తాఃసురాఃసర్వే శంకరేణ
 మహాత్మనా ౩౮. పూజయామాసురంభోజ సంభవంభారతీయుతం, బ్రహ్మపిశివమా
 రాధ్య భక్త్యాస్తూత్వా ముదాన్వితః ౩౯. తదాజ్ఞయాయయా సత్యలోకం వాణీన
 సున్వితః, శీర్ధన్యాస్యతీరమేయ శిలాయా మాస్థితోవిధిః ౪౦. తపఃకృత్వావిరూ
 పాక్షప్రసాదంప్రాప మర్లభం, తస్మాద్భ్రహ్మశిలాతీర్థ మితిఖ్యాతమభూదిదం ౪౧.
 యఃస్నాతితీర్థం ర్యేఽస్మిన్నయాతి పరమంపదం, ఇత్థంశ్రుత్వాక్షేత్రపాలవచస్సప్తర్ష
 యోమలాః ౪౨. తత్రస్నాత్వాపురోగత్వా పితృతీర్థంప్రవేదిరే, సర్వపాపహరంపుం
 నాచూరోగ్య కిరమవ్యయం ౪౩. సదాదేవస్వగంధర్వ యక్షకింసర సేవితం, తత్రగ
 త్వాక్షేపాల్ప ప్రాహ శాపసపుంగివాక్ ౪౪. శృణుధ్వంమునయోయూయం శీర్ధ

వైభవముత్తమం, పితృతీర్థమిదంపుణ్యం సద్యోముక్తిప్రదాయకం రగి. పురాణా
మిసురాశ్చక్ర స్తీర్థేఽస్మిన్పితృతర్పణం, తేనతత్పితరసర్వే కైవల్యంప్రాప్నుయ్యంతమం
ర౬. అత్రన్నాత్వాశ్చ నకాద్యా మునయోవీతకల్పహః, వేదశాస్త్రీపురాణానాం
రహస్యంవివిదుఃపురా ర౭ సత్రాణిచక్రస త్రైవ వేదోక్తవిధినామలః, పితౄ
ణాంముక్తిసిద్ధ్యర్థం నిర్మమేతీర్థమీశ్వరః ర౮. న్నాత్వాత్రముక్తిహూష్ణీతి సరఃకిట్టి
షవద్దతః, ఇతితద్వచనంచోక్త్వా క్షేత్రపస్తీర్థవైభవం ర౯. అహంపురాతపశ్చక్రే
తీర్థేన్నాత్వాత్రనిత్యశః, తేనపుణ్యప్రభావేన హ్యభవంక్షేత్రపాలకః ౧౦. మన్నా
మ్నా తీర్థరాజోయం రాజతేనోకవిశ్రుతః, అత్రన్నాత్వాసరోయాతి సత్వరం పరమం
పదం ౧౧. ఇథంశ్రుత్వావచస్తస్య న్నాత్వాతస్మిన్స్తపోధనాః, వాసు కేస్తీర్థమాసాద్య
మాల్యవత్పశ్చిమేస్థితం ౧౨. పప్రచ్ఛుర్వైభవంతస్య క్షేత్రపాలంమహర్షయః,
* క్షేత్రపాలః * వాసు కేస్తీర్థమిత్యేతత్ ప్రనదంతిమనీషిణః ౧౩. అత్రన్నాత్వాసర
స్తీప్ర విషదోషా త్పముచ్యతే, అస్యతీరేతపశ్చక్రే వాసుకిఃశంకరంప్రతి ౧౪.
విగూపాక్షవరేణాసాసర్పరాజోఽభవద్వరః, * సూతః * తతో నలశిలాంప్రాప్య
క్షేత్రప్రప్రాహతాపసాః, ఇదంనలశిలానామ తీర్థంపరమపావనం ౧౫. న్నానాదస్మిన్
స్తీర్థరాజే శనిబాధానవిద్యతే, పురానలమహారాజో దమయంత్యాయుతోభృశం
౧౬. శనినాబాధితోరణ్యే సంచచారాతిదుఃఖతః, ఏకదానిశిసుప్తాయాం భార్యా
యాంవిధివంచితః ౧౭. త్యక్తాయయా మహారణ్యేచచారోన్మత్తవ త్తతః, కరో
టకేనదష్టోసా విరూపోభూద్ధరాధిపః ౧౮. వనాద్వనంపరిభ్రమ్య పంపాక్షేత్రమగా
ద్వరం, తత్రవేదనిధేర్వాక్యా తీర్థేస్మి న్కృతమజ్జనః ౧౯. భక్త్యాశివంసమారాధ్య
తత్ప్రసాదాన్మహామతిః, శనిబాధావిముక్తఃస న్కోసలాధిపమభ్యయా ౨౦.
ఋతుపర్ణంసమాశ్రిత్య ప్రాప్తరాజ్యోభవన్నృపః, తస్మాన్నలశిలాతీర్థమితిలోకేషు
గీయతే ౨౧. న్నాత్వాత్రశనిబాధాయా ముక్తోభవతిమానవః, ఇత్యుక్తాక్షేత్రపా
లస్తై ర్యుక్తః ప్రాపసరిత్తటం ౨౨. గుంజాసంగమనామానం ప్రవాహంప్రాప్యపా
వనం, ఋషిభ్యఃకథయామాస తస్యవృత్తంమహోహరం ౨౩. * క్షేత్రపాలః *
శలభోనామదైతేయః చండాసురతనూభవః, దేవ్యాకృతంచండవధం శ్రుత్వాక్రో
ధసమన్వితః ౨౪. తపస్తప్తాపద్మభువం తద్వత్తవర గర్వితః, అతిదేవాసురబలః
స్వర్వలోకా నబాధయత్ ౨౫. అసంఖ్యశలభాకారః క్షేత్రతామ్యవవనానిచ, ఆశ్ర
మాణిచరమ్యాణి నాశయామాసరాక్షసః ౨౬. సర్పవ్యాఘ్రవరాహాది రూపైర్లో
కానబాధయత్, తద్భయంతాసురా స్సర్వే మునయోదుఃఖకర్షిణాః ౨౭. బ్రహ్మ

గంశరణంజగ్ముః ప్రాహుఃపద్మభువంతదా, శలభాసురబాధాయా రక్షాస్మాన్మగు
 ణానిధే ౬౮. విధేలోకశరణ్యోసి జహితందుష్టదానవం, * బ్రహ్మ * మద్దత్తవర
 గర్వేణ బాధతేలోకకంటకః ౬౯. సురాసురైరవధ్యత్వం లభ్యావర మనుత్తమం,
 దృష్టాసాబాధతేలోకాన్ నిరుసాయోస్మి నిర్జరాః ౭౦. తథాపివర్తతేతత్ర రిహస్యం
 దైవచోదితం, పురుషైరేవమేమృత్యుర్భావన్విత్యుచిత ౭౧ ననస్కారవరంస్త్రీభి
 ర్మరణంమాభవేదితి, తస్మాదస్యభవే నృత్యుర్వ్యోషితాత్రనసంశయః ౭౨ యా
 స్యామ శ్శరణందేవీవిశ్వరక్షావిధాయినీ, సైవాస్మాకరక్షతీశానా హత్వాదైవే
 యమాహవే ౭౩. ఇత్యుక్త్వానిర్జరై స్సాన్ధిం పంపాశ్చేత్రంజగామసః, తుంగభద్రాత
 లేరమ్యే దధ్యాహైమవతీంశివాం ౭౪. ఆవిరాసీజగన్మాతా దేవానాంపురతోఽభిశా,
 గుంజారక్తముఖ చీప్తజ్వలనాక్షీ ధనుర్ధరా ౭౫. దృష్త్వాతామమరాఃసర్వే సాష్టాం
 గంప్రణివత్యచ, స్తుత్వాబహువిధైస్తోత్రై స్తాంప్రతీఢంముదాబ్రువన్ ౭౬. శలభో
 నామదైత్యేంద్రః సర్వాస్పీడయతీహసః, జగన్మాతస్త్వమేవాద్య హత్వారాక్షస
 మావహే ౭౭ పాహ్యస్మాన్మృపాయాదేవి పరమానం దాయని, ఇటిన్విరవాణం
 తాం సమాకర్ణ్య ముదాన్వితా ౭౮ జగాదవచనం ప్రేప్సూ పశ్యంతిన్విరరాశివా,
 మాభయంవోస్తు గీర్వాణాహనిష్యామ్యసురం త్తశాత్ ౭౯. ఇత్యుక్త్వానిర్జరరా
 దేవీశలభం సమరోద్ధతం, జఘాసనిశితాస్త్రేణ రోషావేశాసురంరణే ౮౦. రణేమర
 ణమాపన్నః శరణంప్రాపసూర్యగం, తతిఃప్రహృష్టా స్త్రీదశాభక్త్య సంపూజ్యభై
 రపీం ౮౧. సాష్టాంగంప్రణివత్యాభ జగ్ముఃసర్వేస్వమందిరం, అద్యాపివర్తతేదేవీ
 గుంజాసమముఖశివా ౮౨. తస్మాద్గుంజాసంగమాఖ్యః ప్రవాహేలాయం విరాజతే,
 అత్రన్నాత్వానరోయాతి పరమానంద మైశ్వరం ౮౩ క్షేత్రపాలపచఃశ్రుత్వా
 తత్రనప్తర్వయోఽమలాః, స్నాత్వాతత్పురతోఽగచ్ఛన్ ఖడ్గూరీసంగమాభిదం ౮౪.
 ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే వాసుకితీర్థ బ్రహ్మశిలా,
 నలశిలాతీర్థ, గుంజాసంగమప్రవాహావర్ణనం నామద్విషష్టితమోఽధ్యాయః. ౬౨.

* ఋషయః * క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ తీర్థస్యాస్య కథాంశుభాం, వదవిస్తర
 శోవిద్వాన్ శ్రద్ధాస్మాకంప్రజాయతే ౧. * క్షేత్రపాలః * మహిషోనామదుర్వృత్తో
 దైత్యోభూత్లోకకంటకః, తేనసంతాప్రితా దేవా విష్ణుబ్రహ్మముఖామరాః ౨.
 భవానీంప్రార్థయామాసు స్తద్వధార్థం మహర్షయః, తదామరాణాంతక్రేభ్య స్తేజాం
 సి స్ఫురితానిచ ౩. బహిర్నిర్గత్య మిలితాన్యేకత్రైవా భవంతదా, స్త్రీరూపమభవ

త్తస్మా స్సహాఽలక్ష్మీ శ్శుభాననా ర. ఆవిరాసీజగన్మాతా సహస్రాయుధధారిణీ, మహి
 పంహంతుముమ్యుక్తా దేవప్రార్థనయాభవత్ ౫ తదాదేవా స్తుంగభద్రామారా
 భ్య సరిదంబుః, ఖర్జూరంమేలయిత్యాత్ర మధు చక్రస్తపోబలాత్ ౬ దదుర్దేవ్యై
 ముదాదేవా మధుపానార్థ మాదరాత్, తత్ప్రీత్యార్కక్తలోలాక్ష బద్ధభ్రుకుటి భీకరా
 ౭. సి. హనాదంవివాదోఽప్యైః సింహాహాఽస్త్రధారిణీ, రణేమహిషదైత్యేంద్రం కా
 లయామాస దుర్ధరం ౮. హృష్టాస్తదామరాస్స ర్వే ప్రార్థయామాసు రీశ్వరీం, జయ
 దేవిజగద్వంద్యే జగదార్తినివారిణి ౯. దేవిత్యయావయంఽత్య భయాత్సంరక్షి
 తాఃశివే, తవోత్సాహావివృద్ధ్యర్థ మస్మాభిఃకల్పితంమధు ౧౦. మేలయిత్యాత్రఖర్జూ
 రం జలేనద్యా స్తపోబలాత్, ఖర్జూరీసంగమోనామ ప్రవాహాయంవిరాజతాం
 ౧౧. అత్రైవసంస్థితాలోకా నవ మాహిషమర్దవి, ఇతిస్తుతామరై రత్రసంస్థితా విశ్వ
 పాలినీ ౧౨. ఖర్జూరీసంగమస్నాత్వా దేవీసంపూజ్య నిష్ఠరాః, స్మరంతఃప్రయయు
 క్తేవ మహిమానం త్రివిప్రసం ౧౩. ఇత్థంశ్రుత్వాక్షేత్రపాలవచః సప్తర్షిపుంగవాః,
 స్నాత్వాత్రముదాజగ్ము రమరీసంగమంపరం ౧౪. క్షేత్రీపాలోపదత్తేభ్య స్తీర్థమా
 హాత్యై ముత్తమం, స్నాత్వామరీసంగమాభ్యే తిర్థేస్మిన్భ క్తిపూర్వకం ౧౫. జపే
 త్పంచాక్షరీమంత్రం సర్వపాపైఃప్రముచ్యతే, సర్వశాస్త్రపురాణానాం సారయావీ
 ణసంస్థితః ౧౬. అమరీసంగమోనామ తీర్థరాజోవిరాజతే, అమరీసంగమస్నానం త్రి
 విరూపాక్షదర్శనం ౧౭. పంచాక్షరీజపఃపుంసాం వినాచుజ్యై ర్నలభ్యతే, మహాపాత
 కసంఘాశ్చ హ్యుపపాతకరాశయః ౧౮. భస్మీభవంతితిర్థస్య దర్శనాదస్యతత్తణాత్,
 అస్యేతిహాసంవక్ష్యామి శృణుభ్యం తాపసోత్తమాః ౧౯. గోదావరీతటరమ్యే నిర్మ
 లాఖ్యపురేద్విజః, కుమారాఖ్యేతిదుర్వృత్తో మత్తోద్విరదవత్సదా ౨౦. ధనలోభేన
 వాణిజ్యనిరతోజాతిదూషకః, తస్యభార్యామరీనామ భృగువంశసముద్భవా ౨౧.
 పతివ్రతాదానశీలాధర్మజ్ఞా నీతికోవిదా, నిర్వాజంపూజయంతీంతాం తాడయామాస
 నిత్యశః ౨౨. కదాచిదపినోవాచ తయాసాకం హితంవచః, దుఃఖేనయాపయా
 మాస బహుకాలం పతివ్రతా ౨౩. వ్యాపారార్థంగతే తస్మై స్కదాచిద్బాడబాధ
 మే, యదృచ్ఛయాగతస్తస్య గేహం గాలవతాపనః ౨౪. మధ్యాహ్నమతిథిర్భూ
 త్వా యయాచే వరభోజనం, తందృష్ట్వేగాలవంసాధీస్ భక్త్యా సంపూజ్యవిష్టరే
 ౨౫. ఉపవేశ్యవచామ్యన్నం విశ్రమస్వ క్షణంమునే, ఇత్యుక్త్యాంతర్లహం గత్వా
 చింతయామాస మానసే ౨౬. కథంకరోమిమద్భర్తా సర్వదాక్రోధసంయుతః, కిం
 వాకరిష్యతిపతి ర్ద్వష్టేనం మునిపుంగవం ౨౭. తాడయిష్యతిమాంకోపా త్కథంకు

ర్యాంహితాయమే, సదాపూజ్యోతిధిర్ధర్మైరతానాంహితకాంక్షిణాం ౨౮. శత్రో
 పిగాలవఃపూజ్య స్తపస్వీజ్ఞానవాశుచిః, యావదాగమనం భర్తుస్తావజేనం తప
 స్వినం ౨౯. సంతర్పయిత్వామృష్టాన్తైః ప్రేషయామిద్రుతంఠిహః, ఇత్యాలోచ్యా
 కరోద్దివ్య మృష్టాన్మమవిలంబితం ౩౦. నివేదయామాస తదాగాలవాయ పత్రివతా,
 భంజానేతుమునిశ్రేష్ఠే కుమారోగృహమాయయా ౩౧. నూసవిష్టంమునిం దృ
 ష్త్వా కోపసంరక్తలోచనః, భర్త్యుయిత్వామరీం ప్రాహబూహికోయంనరాధమః
 ౩౨. ప్రవిశ్యాంతర్మహం భుంక్తేచోరవ నిర్గతేమయి, కింతవాయంభుజంగోవాచో
 రోవా వదదుర్భగే ౩౩. ఇత్యుక్త్వాతాడయామాస వేపంతింభృశదుఃఖతాం, ఉవా
 చగద్గదాలాపాబద్ధాం జలిచుటాసతీ ౩౪. నచోరోయం మహాభాగ నవిటోమమహా
 నిరాట్, పూజ్యోతిధిర్గాలవోహి యయాచేఽన్నంక్షుధాతురః ౩౫ తస్మాదన్నంమ
 యాదత్తం ధర్మమాశ్రిత్య కేవలం, అభ్యాగతఃశివఃసాక్షా ద్దృహిణాం ధర్మచారిణాం,
 ఇతిశ్రుత్వా వచస్తస్యాః కోపేనస్ఫురితాధరః ౩౬. బంధరజ్జనా పాణిపాదంఠంజే
 నచావధీత్, తద్దృష్ట్వాగాలవఃకృద్ధః శశాసనమాసాఖిలం ౩౭ వరంగార్హస్థమాశ్రి
 త్య మోఘాశీ నిర్దయఃశతః, అవమత్యాతిధిమాంత్య మనయాధర్మచారిణీం ౩౮.
 సంతాడ్యరజ్జభిః భార్యాందృఢంబద్ధాసిమర్మతే, ఏతానృశస్యతే దుష్టజీవితాన్మర
 ణంవరం ౩౯. ఇత్యుక్త్వాభోజనంత్యక్త్వా నిర్జగామతపోధనః, గతేమునోమృతః
 శూలవ్యాధినా వీడితోభృశం ౪౦. కుమారోరారవేవాస మకరోద్దుఃఖకర్మితః, తదా
 మరీమహాదుఃఖ మగ్నైఃపదవ్యయోగతః ౪౧ చింతయామాసబహుధా క్షంతిసం
 స్మృత్యమాససే, సాధుర్వాయదివాసాధుః పతిరేవగతిఃస్త్రియః ౪౨. తంవినానిష్క
 లుజన్మ శృశాసనుమ మాల్యవత్, ఇత్యంవిచింత్యవైరాగ్యా త్యక్త్వావిత్తాదివాసనాం
 ౪౩. దత్త్వాద్విజేభ్యఃసర్వస్వం యయావనముదారధిః, తీర్థయాత్రాంవిధాయాసా
 శాంతి సప్రాప కుత్రోచిత్ ౪౪. తత్రతత్రర్నివచనా త్పంపాక్షేత్రమవాపసా, దృష్ట్వా
 క్షేత్రేమునీశైవా తీర్థాని విమలానిచ ౪౫. అనేకజీవతాస్థానా న్యభజచ్ఛాం
 తమాససా, అహివాక్షేత్రమిదంరమ్యం దర్శనా త్పాతకాపహం ౪౬. పూతాహ
 మధవం క్షేత్రదర్శనా త్పాతకప్రజాత్, ఇత్యంస్తుత్వాజగామాసా తుంగభద్రానదీం
 సతీ ౪౭. నిత్యంన్నాత్వాత్ర సాపూజ్యవిరూపాక్షం దయానిధిం, జతేంద్రియాజితా
 హారా సత్యవాజ్మితభాషిణీ ౪౮. కృచ్ఛాత్కృతికృచ్ఛృపారాక (?) వ్రతం చక్రేపత్రివతా,
 ఏవంకతిపయేకాలే గతే తత్త్యాజవిగ్రహం ౪౯. తుంగభద్రాతపేరమ్యే సర్వసంగ
 వివర్జితా, సత్యలోకంజగామాసా దివ్యసుందరవిగ్రహ ౫౦. చతుర్భుగసహస్రం
 వర్షాణాం సుఖమన్వభూత్, ఏతస్మిన్నంతరేకాలే ౫౧ భవతాంభాతరాపుత్రా ౫౨.

సుందోపసుందనామానౌ రాక్షసాబలగర్వితౌ, త్రిలోకీలోకపాలాంశ్చ బాధయామా
 సతుఃఖలౌ ౫౨. తయోర్వధార్థంలోకేశః సందింత్యాహమగీరహః, శృణుమాని
 నిమద్వాక్యం దేవకార్యార్థమాదరాత్ ౫౩. సుందోపసుందనాశాయ సుందరాశా
 రశోభితా, తిలోత్తమేతివిఖ్యాతా స్వర్ణేశ్యాసత్కృతాభవ ౫౪. తవేచ్ఛాగమ
 నం కామితార్థసిద్ధి ర్భవేత్సుఖం, జగన్నోహనరూపాఢ్యా జగదానందకారిణీ ౫౫.
 దుర్వృత్తదైత్యనాశార్థం గచ్ఛభద్రేతివిప్లవం, ఇత్థంవద్దృఢువాఽఽఽఽఽ యయా
 స్వర్గం తిలోత్తమా ౫౬. నందనేసుందరీగానం కుర్వంతీనంచచారసా, లీలాలోలవి
 శాలాక్షీ వీణావాదన తత్పరా ౫౭. లావణ్యనిధిరంభాజ నేత్రా శశినిభాననా, తాం
 దృష్ట్వావిస్మితా దైత్యభటాః సుందోపసుందయోః ౫౮. సంనిధింప్రాప్యదైత్యేంద్రా
 వబ్రువన్వినయాన్వితాః, శృణుతాందైత్యరాజానా నందనేకాది దంగనా ౫౯.
 గానలాస్యోగనిరతా విహరంతీయదృచ్ఛయా, కింకుర్మహేమహారాజౌ తస్యాఃసాంద
 ర్యవర్ణనం ౬౦. నైతాదృశీవధూరత్నం విద్యతేభువనత్రయే, యోగ్యాసాయువ
 యోరేవ నాన్యేసాం సుందరీమణిః ౬౧. యుష్మదైశ్వర్యమఖిలం తాదినా నహి
 శోభతే, తత్రగత్వాయువాంసాక్షా త్పశ్యతాంలోకమోహినీం ౬౨. ఇతిశ్రుత్వా
 వచస్తేసాం దైత్యానాంరాక్షసాధమా, నందనంవనమాసాద్య దృష్ట్వాతాంమోహి
 తౌఖలౌ ౬౩. అహంపూర్వమహంపూర్వమితి గత్వాతిలోత్తమాం, అబూతాం
 భవభార్యామే మమేత్య సురనాయకౌ ౬౪. ఇతిశ్రుత్వాతయోర్వాక్యం మందమా
 హస్మితాననా, అహమేకాకినీబాలా భవంతౌద్వా మహాబలౌ ౬౫. భార్యకథంభ
 వామీహ ద్వయోరేతదతాకికం, వరిష్యామితమేవాహం యోబలీయువయోర్ద్వ
 యోః ౬౬. ఇతితస్యావచఃశ్రుత్వా సుందఃప్రీహంజుసంఖలః, మమేయమస్తుభా
 ర్యాహం బలవాన్ప్రభురస్మితే ౬౭. నిర్జిత్యనిర్జరాన్సర్వా న్పాలయామిదివంబలాత్,
 ఉపసుందః త్రిలోకీలోకపాలాంశ్చ క్షణంజిత్వా రణేహ్యాహం ౬౮. నిమిత్త
 మాత్రమేవత్వాం రాజ్యపాలంచకారయత్, అహమేవబలోద్భగో హ్యాహమేవజగ
 త్ప్రభుః ౬౯. మమైవేయంభవత్వార్యా భార్యా బాలమృగేక్షణా, సుందోపసుం
 దయోరేవం వివాదోభూద్భయంకరః ౭౦. గదామాదాయసుందోసా కృపాఽవర
 జమస్తకే, తాడయామాస సహసా సోఽపి కోపాజ్జ్వలన్నివ ౭౧. శతభారాయనీం
 భృత్వా గదామగ్రజమస్తకే, పాతయామాస మఘవాదంభోళిమివ భూధరే ౭౨.
 అమర్షయుక్తావనోన్యం హన్యమానౌగదాదిభిః, బద్ధవైరావుభావీరౌ యుద్ధంచక్రతు
 రాశిరౌ ౭౩. సహస్రవర్షపర్యంత మహేలారాత్రంమహాఖలౌ, యుద్ధంకృత్వాగత
 పాగ్రిణా వమ్రయేతాంసురద్విషౌ ౭౪. మృతౌసహేలాదరౌవీక్ష్య పతీతౌ రణమూ

ర్థని, సైనికా భయసంత్రస్తా రురుదుఃపరివార్యతో ౭౫ రుషాకేచిద్భటాః పాశురి
 మాంబద్ధీత రజ్జుభిః, మృత్యుర్వాకాలరాత్రిర్వా సత్యంమాయానువర్వణాం ౭౬.
 వధ్యతాంబధ్యతాం బాలాభస్తై ర్నానాయుధై ద్దృతం, ఇత్యాంబంతఃపరితః పరివార్య
 జఘ్నుః ౭౭. తిలోత్తమానురాస్తృప్త్యా చంచలేవ విభాస్వతి, యయాపుష్క
 రమార్గేణ బ్రహ్మలోకం ముదాన్వితా ౭౮. ఆగతాంతాంవిలోక్యజః కృతకృ
 త్యాంముదాబ్రవీత్, వత్సేగచ్ఛరవేల్లోకం స్థానంహ్యగ్యరథేతవ ౭౯. సంతోషార్థం
 మయాదత్తం స్థిత్యాత్రప్రవిభాస్వతీ, భుంక్స్వభోగాననేకాంశ్చ నిత్యానందయుతా
 ములా ౮౦. ఇత్యాజ్ఞప్తాముదాబాలా గత్వాసూర్యరథేవసత్, ఇత్థతీర్థమహి
 మ్నాసా బ్రాహ్మణీముక్తికిల్పిషా ౮౧. భూత్వాచాపురసాంవర్యా సూర్యలోకే
 మహీయతే, తదాప్రభృతిలోకేయ మమరీసంగమాఖ్యయా ౮౨. ప్రసిద్ధోభూత్వ
 వాహనాయం దర్శనాత్పతకాపహః, ఆషాఢేకార్తి కేమాఖే శ్రావణ్యాంచ విశే
 షతః ౮౩. స్నాత్వాత్రముక్తిమాప్నోతి నరఃకిల్బిషవర్జితః, వయ స్నాత్వాత్రగచ్ఛామః
 పురతఃక్షేత్రముత్తమం ౮౪. ఇత్యుక్త్యామునిభి ర్యుక్తఃకృత్వాస్మి న్నాననమాద
 రాత్, క్షేత్రందర్శయితుం శేభ్యః క్షేత్రపాలఃపురోయయా ౮౫. *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహా శ్లోక ఖర్జూరీసంగమ,
 అమరీసంగమాఖ్య ప్రవాహమహిమానువర్తనంనామ
 త్రివష్టితమోఽధ్యాయః. ౬౩.

* సూతః * మానవాఖ్యంసరోగత్వా క్షేత్రపాలఃపరమతే, పప్రచ్ఛస్తీర్థ
 మాహాత్మ్యం మునయోవితకల్మషాః ౧ * ఋషయః * అస్యతీర్థస్యమాహాత్మ్యమిహ
 స్మృతంవదప్రభో, * క్షేత్రపాలః * మనుతీర్థస్య మాహాత్మ్యంవత్సామి శృణుతాద
 రాత్ ౨. అతథక్త్యానరఃస్నాత్వా సర్వపాపైఃప్రముచ్యతే, పురామనుర్మహాభాగ
 స్తీర్థేస్నాత్వాత్రనిత్యశః ౩. శ్రీవిరూపాక్షముద్దిశ్య తపఃకృత్వాసుదారుణం, తేనల
 భవరః సర్వలోకమాన్యో భవద్వరః ౪. మనుతీర్థమితిభ్యాత మిదంతస్మా న్మహర్ష
 యః, అత్రైవోదాహరిష్యామి పురాతనకథాంశుభాం ౫. ఆసీత్కృతయుగే వైశోష్ఠీ
 మండనాఖ్యపురేమలః, శ్రీమాన్సత్యవరో వాగ్మీదాతా ధనదవద్వరః ౬. హేమ
 కుండలనామాసా సదాచారోద్విజార్చకః, కృషిగోరక్షవాణిజ్య నిరతోనిర్మలాశయః
 ౭. అర్జునామాసరత్నాని ద్రవ్యాణిబహుశోవరః, వత్సేవకభాగద్రవ్యేణ ధర్మకా
 ర్యంచకారసః ౮. వాపీకూపతటాకాని దేవతాయతనానిచ, కారయామాసబహుధా
 క్షేత్రయాత్రారతోఽభవత్ ౯. తస్మైవంవర్తమానస్య తనయాద్వాబభూవతుః,

శ్రీకుండలాభ్యోక్త్యష్టస్తయవీయాంశ్చ వికుండలః ౧౦. ఏతేయవానా దుర్మార్గ
 రతా వైశ్వర్యగర్వితో, తాతేయాతేదినం వేశ్యారతేనిత్యంబభూవతుః ౧౧.
 అపాత్రేభ్యోధనం సర్వందత్వానిఃస్వా బభూవతుః, దారిద్ర్యాద్దుఃఖమాపన్నే దీనం
 దురితకాఢిణౌ ౧౨. సర్వబంధుజనైస్త్వక్తా వస్త్రాన్నాదివివర్జితో, పశ్చాచ్ఛ్చర్య
 రతో మూర్ఖాపురే సద్భిర్విగర్హితౌ ౧౩. రాజభీతో పురంత్యక్తాత్మిషంతోవిపినేముదా,
 వనాద్వనంపరిభ్రమ్య పాంథాస్సంతాడ్యచార్యతః ౧౪ అపహృత్యతదీయాని వస్త్రా
 న్యుదరపోషణం, చక్రతుర్మృగయాసక్తౌ లోకానాం భీతిదాయకం ౧౫. విపినేత్మిష
 తోరీవం తయోర్జ్యేష్ఠమృగాదనః, చౌర్యార్థం సంచరంతంచ జఘానక్రోధమూ
 ర్చితః ౧౬. శ్రీకుండలేమృతే తస్మిన్దినవవ వికుండలః, కాలేననోదితోఽరణ్యే సర్ప
 దక్షో మమారసః ౧౭. యామ్యపాత్రైఃదృఢంబద్ధా యమదూతైరుభావపి, సీతేయ
 మపురం వేగాదేకదైవ దురాశయా ౧౮. కృతాంతఃకర్మవై చిత్ర్యం విచార్యాహత
 యోర్భటాః, శ్రీకుండలోమహాపాపీ నీయతాంసరకం భటైః ౧౯. వికుండలఃపవి
 త్తోఽపౌ స్వర్గంయాతు సుఖాస్పదం, సహస్రముగవర్యంతం సుఖభోక్తాత్రివిప్తపే
 ౨౦. ఇతికాలవచఃశ్రుత్వా వినయేనవికుండలః, నమస్కృత్వాబ్రవీ ద్వేవ క్షమస్వమ
 మసాహసం ౨౧. పృచ్ఛామివిస్మయేనాహం వీక్ష్యవైషమ్యమావయోః, ఆజన్మ
 కృతపాప్యానౌ సమాసవ్యవహారిణౌ ౨౨. ఆవయోర్గ్రజఃపాపీ కథంపూతో భవా
 మ్యహం, ఆబాల్యాన్మమపాపేషు విరతం సతతంమనః ౨౩. మహాపాతకసాహస్ర
 మకార్షంలోకగర్హితః, కథంమయాసుఖాగారః స్వర్గః సంప్రాప్యతేధునా ౨౪.
 ఆశ్చర్యంజనయత్కేత ద్రహస్యంబ్రూహి వందిత, * యమాః * వికుండలనజానాసి
 కర్మణో గహనాంగతిం ౨౫. యవాంసమానకర్మాణా వాజన్మకృత కిల్బిషా,
 తథాపిధర్మనూత్పుతే వక్ష్యామిశృణుమానవ ౨౬. చౌర్యవృత్త్యామువాం రాజ
 భీతో త్యక్తావధతత్పురం, స్థిత్యావనేయదాలోకా బాధయామాసతుః సదా ౨౭.
 యదృచ్ఛయాగతో పంచాక్షేత్రం చౌర్యాశయామువాం, తస్మిన్క్షేత్రేభవద్విప్రో
 హరమిత్రసుతోమునిః ౨౮. సుమిత్రోనామ ధర్మాత్మా తేనసఖ్య మభూత్తవ, ఏక
 దామనుతీర్థేత్వం తత్సంగా త్పాపహారిణి ౨౯. యదృచ్ఛయాకరోస్సాన్ననం
 సుమిత్రప్రేరితః సకృత్, పీత్వామృతంసరోఽజ్ఞానా దపిమృత్యువివర్జితః ౩౦. సాధు
 సంగా ద్భవత్కేవ మనుష్యాణాంసుఖంసదా, తేనపుణ్యేనమహతా త్వయాప్రాప్యం
 త్రివిప్తపం ౩౧. ఆబాల్యాదగ్రజఃపాపీ తనపుణ్య వివర్జితః, తస్మాదస్యభవేన్నూనం
 సరకేవసత్సిన్ధిరా ౩౨. గచ్ఛనాకంచుహాభాగ సుఖంభుంక్ష్యయదృచ్ఛయా, ఏవం
 వదంతంశమనం నతోవ్వాచవికుండలః ౩౩. ధర్మరాజదయాసింధో దీనబంధోనమో

స్తుతే, పతంతంనరకేహూరే కథందృష్ట్యజం ౩౪. గచ్ఛామిత్రిదివంతత
 కథంభూయా త్సుఖంమమ, సద్గతిర్విభవేద్యేన మద్భాగితస్తద్వదస్వ మే ౩౫.
 * యమః * కోయంతవానుబంధోయం కియజ్జన్మసు సాదరః, యవయోర్భాగ్య
 భావోద్య కథంవద మహామతే ౩౬, దేహమాశ్రిత్యతిష్ఠంతి సంబంధాః ప్రాణినాం
 భవే, నష్టేదేహేనకోవ్యస్తి భాగితామాతా పితానుతః ౩౭. స్వకర్మవశతః సర్వ
 జంతూనాం గతిరివ్యతే, వృథాత్వంముహ్యసే భాగితృవాత్సల్యంచితయోహృది
 ౩౮. తథాపితేబ్రహ్మ్యద్య ముక్తుపాయంవికుండల, మనుతీర్థకృతస్నాన ఫలార్థం
 దేహి తత్కృతే ౩౯. తేనస్వర్గమవాప్యాసా మోదతేముక్తకిల్బిషః, ఇతికాలవచః
 శ్రుత్వా సంతోషేణ వికుండలః ౪౦. మనుతీర్థస్నానఫలే దదావధ్ధాంశమాదరాత్,
 తదాశ్రీకుండలస్తేన పుణ్యేన త్రిదివంయయా ౪౧. అత్రభక్త్యానరఃసాత్వా సర్వపా
 పైఃప్రముచ్యతే, తస్మాన్మానవతీర్థేఽస్మిన్ స్నానంకృత్వా విధానతః ౪౨. గచ్ఛా
 మఃపురతిఃక్షేత్ర దర్శనార్థం మహర్షయః ౪౩. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే మనుతీర్థ
 ప్రభావవర్ణనే శ్రీకుండల వికుండలయోః స్వర్గప్రాప్తిర్నామ
 చతుష్షష్టితమోఽధ్యాయః. ౬౪.

* శ్రీసూతః * మానవాభ్యేమహాతీర్థే స్నాత్వాతస్యోత్తరేఽమలం, వ్యాధా
 రణ్యంమహాపుణ్యం ప్రాణినాంప్రీతివర్ధనం ౧. దృష్ట్వాభక్త్యాబ్రువన్ తేత్రపాలకం
 ప్రతితాపనాః, తేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ సే భృతత్వార్థ కోవిద, కింనామాస్యకథాం
 బ్రూహి రాజతేవన ముత్తమం ౨. * తేత్రపాలః * వ్యాధారణ్యమిదంపుణ్యం
 ప్రాణినాంశాంతిదాయకం, అత్రకశ్చిత్పురా వ్యాధో నిర్ముక్తోముక్తకిల్బిషః ౩.
 తస్యవృత్తాంతమమలంవత్సామి శృణుతాదరాత్, అసీత్స్థాణుపురే కశ్చిత్కపాలో
 నామ లుభకః ౪. భార్యయాదశపుత్రైశ్చ యుక్తో దారిద్ర్యపీడితః, కుటుంబంపోష
 యామాస మృగయామాసమాహరన్ ౫. నిత్యంవనమృగాన్ హత్వా దయాహీ
 నోఽతిపాపధీః, మాంసమాహృత్యభార్యాయై దత్త్వాప్రీతిసమన్వితః ౬. పుత్రాద్దీ
 న్సోషయామాస క్రూరస్సౌందరపూరకః, ఏకదాప్రాతరుత్థాయ ధనుర్పాణధరః
 ఖలః ౭. జాలంధృత్వామహారణ్యే మృగయార్థం చచారనః, తత్రతత్రమృగాన్స్తం
 తుంమృగయన్సమహావనే ౮. ఇతస్తతోధావమానోఽవ్యలబ్ధమృగశావకః, శ్రాంత
 శ్చింతామవాప్యాసా దృష్ట్వా రాత్రింతమన్వినీం ౯. దుర్దైవాదేకమప్యత్ర మృగం

వశ్యామి నోవనే, కథంవశ్యామిమత్పుత్రా త్సుతామా గృహిణీమపి ౧౦. కుటుంబపోషణే శక్తందరిద్రం వీత్యమాంజనాః, నిందంతినాభినందంతి జాయాపుత్రా దయఃకృధా ౧౧. త్సుచ్ఛానతే భృశంమాంచవనే ప్రాప్తావిభావరీ, రిక్తపాణిఃకథం గేహం గచ్ఛామిభృశదుఃఖతః ౧౨. తదత్రైవపతిత్వాహం ప్రాణాత్త్యక్త్యామి పీడితః, వరంమరణమేవాద్య దారిద్ర్యాద్దుఃఖసంచయాత్ ౧౩. ఇతిచింతాతురేదీనే స్థితే శ్చైత్రలుబ్ధకే, ప్రకంపనోవవాతత్ర రజశ్శర్కరయాన్వితః ౧౪. తతోవృష్టిర భూదంబుధారా స్తనితమఃసహా, ఝంఝూవాతసముత్తిప్త మహాపాదపభీకరా ౧౫. కరకాభిహతః శీతబాధితః త్సుచ్ఛమాకులః, శిథిలీభూతసర్వాంగః పపాత భుమిమూ ర్చితః ౧౬. తత్సమీపే కపోతౌద్వా వృక్షోపరిబభూవతుః, తౌద్వప్త్యాపతితం భూమా లుకంతంబుభకంతదా ౧౭. దయాద్ద్రాహ్మదయా వ్యాధసమీపం జగ్గుతుః ఖగా, శీతాతిబాధితందీనం దృష్ట్యాతత్కదంపతీ ౧౮. శాంత్యర్థంశీతబాధాయా స్తస్యారణ్యంవివేశతుః, చంచ్యేంధనంచసంచయ్య గత్వావ్యాధస్య సన్నిధౌ ౧౯. సంస్థాప్యసమ్యక్కాస్తాని దారుఘ్నణజానలం, ప్రజ్వాల్య సహసావ్యాధం తాప యామాసతుఃఖగా ౨౦. తేనాసాగతశీతోభూ చ్యేతనాం ప్రాపలుబ్ధకః, త్సుధా సంపీడితోశక్త శ్చోశాతుమపి యత్నతః ౨౧. రురోదబహుధాదీన శ్చాశ్రుదీగ్ధ కలేబరః, ఉవాచమందంసంవీత్య కపోతవరదంపతీ ౨౨. దీనరక్షాకరా దేవా సాక్షాన్మత్ప్రితరాయువాం, ఖగరూపేణసంప్రాప్య చక్రతుఃప్రాణరక్షణం ౨౩. యువ యౌరువకారస్య సామ్యం నైవాస్తివిష్టపే, కింకరోమికపోతౌమే నిష్క్రమంత్య సవః త్సుధా ౨౪. కోవారక్షేత్కృపావిష్టో భక్త్యదానేన మాంఖగా, మన్యే హం తస్యపుణ్యస్య పారంనైవాస్తికుత్రచిత్ ౨౫. ఇత్యశ్రునయనం దీనం త్సుధా క్రాంతంచ లుబ్ధకం, వీత్యానుకంపాశలితావబుద్ధివాధాంఖగోత్తమా ౨౬.

* కపోతౌ * మావిషాదముపైహీత్వం నిషాద త్సుచ్ఛమాకులః ౨౭. హత్వా వాంపావకే పక్త్యాభుక్త్యాత్వం తుష్టిమావహా, శరీరంజడ మత్యర్థమపవిత్రం వినశ్య రం ౨౮. పరిణామవికారంచ వ్యర్థంభవతు మావైవయోః, త్యక్త్యాస్వదేహమపి యఃపరసంతోష మృచ్ఛతి ౨౯. తస్యజన్మైవసఫలం తస్మాత్త్వాం ప్రార్థయా వహే, నిశ్చంకమావయోద్దేహా ఛిత్వాఘోకయా ముదా ౩౦. భుంక్ష్యేత్యుక్త్యా ఖగోతస్య సమీపంజగ్గుతుస్తదా, తౌవీత్యదంపతీవ్యాధో విస్మయోత్ఫుల్లలోచనః ౩౧. ముమోచానందజంతోయ మిదమాహచ పత్రిణౌ, భోకపోతౌభవద్వాచః శ్రుత్వానందోభవన్నమ ౩౨. పరోపకారిణోరద్య యువయోద్దేహ ముత్తమం, హత్వాకథంభక్షయామి దగ్ధజాతరపూర్తయే ౩౩. యష్మాదృశాదినో మేద్య

కాగతిర్వదతంఖగా, హంతుంవాంమత్కరా క్రూరా బలాదపినశక్నుతః ౩౪. ఇతివ్యాధవచఃశ్రుత్వా కపోతః ప్రాహహృష్టధీః, అహమేవపతిత్వాగ్నా తనంత్య త్వామి సత్వరం ౩౫. మద్భార్యాపితథై వత్సం భక్త్వా౭౭వాంత్వప్తి మావహ, ఇత్యు క్తంవీక్ష్యభర్తారం సత్వోవాచకపోతికా ౩౬. ఆదాత్వయిమృతే మేస్యాద్వైధవ్య మతిదుఃసహం, నసహేక్షణమాత్రంత దహమాదాత్వజామ్యసూకా ౩౭. భర్తర గ్రేచయానారీ మ్రియతే తద్వశానుగా, సంప్రాప్యపతిసాలోక్యం శాశ్వతం సుఖమ శ్నుతే ౩౮. * కపోతః * త్సుతామ మతిథిప్రాజ్ఞ సర్పయే దృక్తిసంయుతః, తత్పుణ్యంకోటిగుణితం సుఖదంచ భవిష్యతి ౩౯. యద్యదస్తీహ సద్వస్తు లభ్యతే హికదాచన, సలభ్యతే౭తిధిః పూర్వసుకృతేన వినానరైః ౪౦. త్వద్దేహాభుక్తిమా త్రేణ తృప్తిరస్యభవే ద్యది, వ్యర్థోభవతి మత్కాయ క్రిమివిదృశ్మభాజనః ౪౧. తస్మాత్సమర్ప్య మత్కాయమన్యై తృప్తింతనోమ్యహం, ఏవంసంవదతోర్వాచః శ్రుత్వా వ్యాధఃకపోతయోః ౪౨. విస్మయావిప్లవృదయ ఇద మాహ విహంగమా, భోభోఃకలరవౌవాచః శ్రుత్వాహం విస్మితో౭భవం ౪౩. మదగ్ధేయువయోద్దేహం జ్వలనేత్యక్తుమిచ్ఛధః, పరోపకారనిరతం మానసం యువయోఃసదా ౪౪. భవాద్మ శౌమహాభాగా నస్తః సర్వజగత్స్వపి, సద్విభూతిఃసదా సర్వప్రాణినాం సుఖదాయికా ౪౫. యువాంసాధువరా శాంతౌ యువయోర్వీక్ష్యమానసం, ప్రశాంతమభవ న్నేద్యమానసం ఖగదంవతీ ౪౬. శకుంతావపిసారజ్ఞా పరోపకృతి శాలినా, త్యక్త్వాప్రియతమం కాయమపి మద్భుఖవారణే ౪౭. నిరతౌవాంనిరీక్ష్యాహం విర తో౭స్మి భవే౭ధునా, మాస్తుమాస్తు మమేదానీం మహాపాతక జీవనం ౪౮. ఆజన్మ కృతపాపంతు మయావత్తుం నశక్యతే, హతాఃసహస్రశోవిప్రాః మయాకుత్సితచేతసా ౪౯. పాంథానాం ధనమత్యర్థం హృతంచౌర్యేణపాపినా, మృగయామాంసమా హృత్య కుటుంబభరణం కృతం ౫౦. దయాలేశవిహీనస్య దుర్బుధే రకృతాత్మనః, పాపినోమే౭భవ జ్ఞస్మ వృథానరకభాజనం ౫౧. యుష్మచ్ఛరణసంలగ్నం భయాన్మాం రక్షతాంఖగా, * కపోతౌ * భోనిషాదవరాద్యత్వం పూతోభవసి కిల్బిషాత్ ౫౨. ఏతిద్విపినమాహాత్మ్య స్మలిచ్ఛాతా హితే తవ, యోవసేదేకరాత్రం వావనేస్మి న్పు ణ్యపాదపే ౫౩. పాపినామగ్రగణ్యోపి ధర్మిషోభవతిద్రువం, పూర్వపుణ్యా దరణ్య స్య తవాభూద్దర్శనంనర ౫౪. హితంవదామితేవ్యాధ ద్రుతం కైవల్యమాఘ్నుహి, అస్యా౭విదూరే శబరీతీర్థ మస్తిమనోహరం ౫౫. పవిత్రంసర్వపాపఘ్నం తత్రత్వం స్నానమాచర, * వ్యాధః * కాసాయోషామహాభాగా శబరీధర్మవత్సలా ౫౬. తన్నామ్నాప్రథితంతీర్థం కథమానీ ద్వదాండజ, * కపోతః * అసానిషాదయోషా

సీచ్ఛబరీ ధర్మచారిణీ ౫౭. త్రేతాయామత్ర శుశ్రూషా మకరోత్సారికాంక్షిణాం,
సంమార్జయంతీభక్త్యాసా నిత్య మాశ్రమచత్వరం ౫౮. మునిభ్యఃప్రదదా నీత్వా
వన్యవస్తూనియత్నతః, స్నేహేనజాలకాంస్తత్ర లాలయంతీ తపస్వినాం ౫౯.
ఇశ్శంకతిపయేకాలే గతే తత్రత్యతాపసాః, దృష్ట్వాతాం భక్తిసంపన్నా మిదమా
హుర్దయాన్వితాః ౬౦. అయేభక్తాసివామేత్వం తవశ్రేయోభవిష్యతి, అత్రాశ్రమే
మహతోయం వర్తతే తీర్థముత్తమం ౬౧. స్నాత్వాతత్రమితాహారా రామనామ
సదాజప, తద్దర్శనం యదాభూయా త్తదాముక్తాభవిష్యసి ౬౨. దశాననాదిదై
త్యానాం వినాశాయసలక్ష్యణః, సభార్యోరాఘవోభ్యేత్య వనమాశ్వాస్యతాప
సాన్ ౬౩. ఇదాసీంచిత్రకూటాద్రావాశ్రమే వసతిప్రభుః, రావణేనహృతాం
భార్యాం విచిన్వన్దకావనే ౬౪. ఆగమిష్యతి సోమ్రైవ తావద్ధ్యానపరాభవ,
ఇత్యాదిష్టతపోవృద్ధైః శబరీధర్మచారిణీ ౬౫. నిత్యంతీర్థోదకేస్నాత్వా రామనామ
జపాపసా, దశాననహృతాంభార్యా మథరామో మహావనే ౬౬. విచిన్వన్జానకీ
మేతదాజగామ తపోవనం, ధనుర్పాణధరం శాంతం లక్ష్మణేనసమన్వితం ౬౭.
రామమిందీవరశ్యామం దృష్ట్వానందాశ్రుపూరితా, ప్రణమ్యదండవద్భూమౌ స్తుతిం
చక్రేముదాన్వితా ౬౮. * శబరీ * రామరామనమామ్యద్య తవదివ్యాంఘ్రిపంకజం,
సమాశ్రితాఘపారణం మమతారకమాదిమం ౬౯. జానామిత్వాం పరాత్మానం
జగదానందకారణం, మాయూజాలవినిర్ముక్తం సచ్చిదానందవిగ్రహం ౭౦. ప్రధాన
పురుషంశాంతం యోగిధ్యేయం సనాతనం, త్వంవిష్ణు ర్జానకీలక్ష్మీః శేషోఽయం
లక్ష్మణోవరః ౭౧. తవావతారో భూభారహరణయైవ రాఘవ, యత్పాదదర్శ
నంనాభూ ద్యోగినామపితేఽనఘ ౭౨. తదాసీద్భవమోక్షాయ మమకిం సుకృతం
భవేత్, క్షణంతిష్ఠమహాబాహూ త్యక్త్వాతనుమతాత్త్వికం ౭౩. తవపాదాంబుజం
ప్రాప్య భవామ్యానందనిర్భరా, ఇత్యుక్త్వారాఘవం సత్వా కృత్యాప్రాణనిరోధనం
౭౪. దగ్ధాతపోగ్నినా దేహం రామసాయుజ్యమాపసా, తస్మిన్తీర్థవరే స్నాత్వా
ఘాతపాపోవిశుద్ధభీః ౭౫. విరూపాక్షమనుజప్త్వా ముక్తోభవ మహామతే, ఇత్యాది
ష్టకపోతేన భక్తినిర్భరమానసః ౭౬. నిత్యంతీర్థోదకేస్నాత్వా సదాజపపరాయణః,
సర్వపాపవిశుద్ధాత్మా ముక్తోభూద్వాద్యధసత్తమః ౭౭. తస్మాద్వనమిదంఖ్యాతం వ్యా
ధారణ్యంమహత్తరం, యోవసేదేకరాత్రంవా శనేఽస్మి న్సుణ్యపాదపే ౭౮. సర్వపా
పవిశుద్ధాత్మా సముక్తోనాత్రసంశయః, స్నాత్వాత్రశబరీతీర్థే వయమప్యమలాశయాః
౭౯. నిత్యకర్మాణినిర్వర్త్యగచ్ఛామఃపురతోమలాః, * సూతః * ఇత్యుక్తాః క్షేత్ర
పాలేన స్నాత్వాతస్మిన్మహర్షయః, ప్రయముః పురతోదివ్యక్షేత్రదర్శనలాలసాః ౮౦.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాశ్లేష్ట శబరీతీర్థ, వ్యాధా

రణ్యమహిమానువర్ణనంనామ పంచషష్ఠితమోఽధ్యాయః. ౬౫.

* సూతః * తతఃసప్తర్షయఃప్రాజ్ఞాః కిష్కింధాంసముపాగతాః, ఆమ్రకూటాహ్వయక్షేత్రం దదృశుఃపుణ్యవర్ధనం ౧. తత్రపుష్పఫలోపేతా స్సువాసితదిగంతరాః, దృష్ట్వానానావిధాన్వృత్తా సరాంశివివిధానిచ ౨. సంతృప్తమనసః సర్వే పప్రచ్ఛుః క్షేత్రపాలకం, * ఋషయః * కిమిదంక్షేత్రమత్యంత రమణీయం సుఖాస్సదం ౩. విరాజతేమహాలింగం పారమేశ్వర మవ్యయం, అన్యమాహాత్మ్యమతులం వదాన్మాకందయాకర ౪. * క్షేత్రపాలః * ఆమ్రకూటన్యమాహాత్మ్యం సర్వాభీష్టప్రదాయకం, వత్సామి యుష్కుదానంద వృద్ధ్యర్థంమునిపుంగవాః ౫. పురాశమనిధిర్నామా కాత్యాయనకులోద్భవః, మాతాపితృనిహీనోభూ జ్ఞాత్యంధో బంధువర్జితః ౬. భూసురైరుపనీతఃస నృజ్ఞాచక్షు ర్జతేంద్రియః, శైవానుష్ఠానతత్త్వజ్ఞః శివభక్తిపరాయణః ౭. సదాపంచాక్షరీమంత్రం జజాపపరమాదరాత్, వినాలింగార్చనంకించి న్నాశ్నాతి క్షుధితోపినః ౮. స్నానార్థమేకదాతుంగా మా జగామ నభస్యసా, ప్రవాహేపతితోజ్ఞానా దగాధసలిలే క్షర ౯. ఉన్నైరువాచ సంత్రస్తశ్శివపవగతిర్మమ, ఆప్లావ్యమానోవేగేన ప్రవాహేణ మసీయసా ౧౦. తతోవిదూరేపంచాయా స్తీరమాపవిధేర్బలాత్, కూలపాదపమూలాని ధృత్వాప్రాప సరిత్తటం ౧౧. శ్రాంతస్తదాతపేస్థిత్యా సస్మార శివమవ్యయం, శివశంభోమహేశాన తవపాదాంబుజద్వయం ౧౨. భవతారకమేవాద్య శరణంనాన్య దస్తిమే, ఇతిస్మరన్మహారణ్యే సంచచార సుదుఃఖతః ౧౩. మమాత్మలింగముదకే క్వగతంవా కరోమికిం, క్షుత్పిత్తభ్యాం బాధితోత్యంత మశక్తః ప్రాణధారణే ౧౪. వినాలింగార్చనం కించి దశ్నామినకదాచన, తృప్తార్తోపినపాస్యామి శివపాదోదకం వినా ౧౫. ఇథ్థంవిలప్యమానంతం స్థలంతంవిషమస్థలే, చరంతంవిపినే దుఃఖాద్దదృశు ర్మునిబాలకాః ౧౬. కోయమంధోమహారణ్యే దుఃఖాదాయాతి పశ్యత, ఇతితత్సన్నిధింప్రాప్య తేషామేకోబ్రవీదిదం ౧౭. కస్త్యమంధకుతః ప్రాప్తోదుఃఖితోసి కుఱోనద, * శమనిధిః * బ్రాహ్మణోతిదరిద్రోహం జాత్యంధో బంధువర్జితః ౧౮. తుంగాతీరేసంగమాభ్యే నసకాలింగార్చనే రతః, స్నానార్థమాగతోనద్యాం ప్రవాహేపతిత.క్షర ౧౯. ప్లావ్యమానప్రవాహేణ దైవా తీర్తమగాంమునే, క్వగతం వాస్మలింగంమే నజానామి సదార్పితం ౨౦. వినాతన్నహిజీవామి ప్రాణానద్యత్యజామ్యహం, శివదేవమహాదేవ కరుణాకర శంకర ౨౧. శరణాగతమీశాన క్వసుత్తిష్ఠసి రక్షమాం, ఏవంతస్సేనవచనం శ్రుత్వా కరుణయార్భకాః ౨౨. చింతయూమాసురనోన్యం తద్రక్షణ కుతూహలాః, అహోబలతాయమాత్మానం త్యక్తుముస్సహే ప్రసూ ౨౩. స్వాత్మలింగంసముద్దిశ్య శివభక్తి పరాయణః, కేనోపా

యేనాత్మరక్షాం భవేత్తంబ్రూతబాలకాః ౨౪. ఏవంసంచింత్యమానాం స్తా నైవ
 లనామా బ్రవీదిదం, అంధోయంసహిజానాతి లింగరూపం కథంచన ౨౫. మాన
 జ్ఞానంభవేదస్య స్పర్శేనాపి మనీషయా, తదామ్రఫలమేతస్మై దత్త్వాలింగమితి
 బ్రువన్ ౨౬. మృత్యోర్ని వారయామ్యేనం నిరయోనహి విద్యతే, యతఃసర్వగతం
 లింగంలింగాత్మకమిదం జగత్ ౨౭. అష్టమూర్తిరమేయాత్మా రసాలేవిద్యతే శివః,
 ప్రాణాత్మయేనృతేపుష్కేపాతకంసహివిద్యతే ౨౮. ఇత్యుక్త్వామ్రఫలంపైలో
 వర్తులావక్వమాదదే, తస్మైదత్త్వాబ్రవీద్విప్ర మాత్మలింగమిదంతవ ౨౯. సత్య
 మర్చయవిప్రేంద్ర తవశ్రేయోభవిష్యతి, ఇతితద్వచనంశ్రుత్వా గృహీత్వామ్రఫలం
 ద్విజః ౩౦. ఆత్మలింగమితిజ్ఞాత్వా స్పృష్ట్యానందపరిప్లవః, పూజయామాసవిధివ
 ద్వామపాణితలే న్యసన్ ౩౧. అహిహనాదిమంత్రైశ్చ ప్రాణాయామ పుర స్సరైః,
 ఆసనాద్యుపచారైశ్చ గంధపుష్పాక్షతాదిభిః ౩౨. ఏవంపూజయతో హస్తాదశ
 క్తస్య క్షుధాత్మనః, ప్రచ్యుతంభూతలే చూతఫలం లింగాత్మనాలిదా ౩౩. భువో
 భాగమభివ్యాప్య స్థింబృహదురుక్రమం, భూమిభాగేభయాత్సోపి మృగయామాస
 పాణినా ౩౪. కరలగ్నంమహాలింగం గ్రహీతుం యత్నమాచరత్, బలాత్తచ్ఛాల
 యామాస దృఢందృత్వా కరేణసః ౩౫. నచచాలాచలం దృష్ట్వాదుఃఖతో భూ
 ద్భయాకులః, అహోబతమహాత్కృష్టం దుర్దైవంమేదురాత్మనః ౩౬. హస్తాత్ప్రస్థ
 లితం లింగంభువిస్థిర మభూత్కంఠం, కింవాస్తిదుష్కృతంమేద్య ప్రాప్నోత్యాపత్సరం
 పరా ౩౭. త్యక్త్వాత్మలింగ మన్యత్రకథంగచ్ఛామి జీవితః, అంధోబాంధవహీనోపి
 మమాపద్బాంధవఃశివః ౩౮. ఇదమేవవరంజన్మ యస్మిన్ శంకరపూజనం, కరో
 మితి హృదాకృచ్ఛంసహమానోపి జీవితః ౩౯. ఇత్థంరూప్యేమహాదేవే జీవితేనాపి
 కింమమ, ఇతిలింగంసమాలింగ్య రురోదస్వనవ త్తదా ౪౦. ప్రాయోపవేశ మక
 రోత్సదాశివ మనుస్మరన్, ఉవాస మాసపర్యంతముపవాసేన కర్చితః ౪౧. నిర్విణ్ణో
 నిషసాదాసా వశక్తః ప్రాణధారణే, తదార్యాబోధయామాస సదాశివమనామ
 యం ౪౨. దేవదేవదయాసింధో దీనబంధో నమోస్తుతే, త్వమేకఃసర్వలోకేషు
 భక్తత్రాణ పరాయణః ౪౩. తపసాతపభక్తోంధః క్లిశ్యతేక్షేత్రకాసనే, నిరాహారే
 ణనిర్విణ్ణో మరణేకృతనిశ్చయః ౪౪. తస్మాత్త్వంకృపయాదృష్ట్యా దృష్ట్యైరక్షావిలం
 బితం, ఏవంవిజ్ఞాపితోదేవ్యా భక్తకారుణ్యవారిధిః ౪౫. ఆవిర్భభూవలింగేస్మిం
 స్తటితోక్తి సమప్రభః, ఆనందాశ్రుభి రీశానఃసిషించ ద్విజపుంగవం ౪౬. దివ్య
 చక్షురభూదీశ ప్రసాదా ద్ద్విజపుంగవః, గంగాధరం దశభుజం మంగలాగమనామ
 యం ౪౭. లింగేప్రకాశితంసోమ మిందుకేభిర మవ్యయం, దృష్ట్వాహృష్టమనాదే

వంతుష్టావ ద్విజపుంగవః ౪౮. * శమనిధిః * భావయామి తవపాదపంకజం
 దేవదేవసురపూజితంసదా, పావనంభవదవాకులాత్మనాం జీవనోషధమనామయా
 ద్వయం ౪౯. కేశవాక్షికమలార్చితామలం భాసురంభజనతాపవారణం,
 కారణంకరుణయాఘసంతతే స్తారణాయ తదిదంభజామ్యహం ౫౦ వర్ణితుంతవమ
 యాల్పమేధసా పూర్ణబోధమహిమా నశక్యతే, కర్ణధార పతితాస్పవార్ణవేతూర్ణ
 ముద్ధరణ దీప్తితోహ్యసి ౫౧. కాలకాలకిమువచ్చితేగుణాన్ లీలయైవవిరచయ్య
 విష్టవం, పాలనాయజగతాంగతే ధృతంకాలకుటగరలం త్వయావిభో ౫౨. ఉక్ష
 వాహన మధోక్షజార్చితందక్షయజ్ఞహరదీప్తితం శివం, రక్షకంభజకపక్షపాతినం
 మోక్షదంసునిలలేఖణం భజే ౫౩. పార్వతీశతవపాదదర్శనం పూర్వపుణ్యనిచ
 యేన లభ్యతే, గర్వితేతరసురైరలం సదా శర్వతేంఘ్రిశరణం వ్రజామ్యహం ౫౪.
 ఇత్థంశమనిధిస్తోత్రంశ్రుత్వా భక్తిసమన్వితం, విరూపాక్షఃప్రసన్నాత్మా బభాషే భగ
 వాన్ముదా ౫౫. అయిబ్రాహ్మణతుష్టాస్మి మయిభక్తిర్హృతవ, యథేచ్ఛంతేప్ర
 యచ్ఛామి వరంవరయ సువ్రత ౫౬. పురందరపదంవాపి పారమేష్ఠ్యపదం మునే,
 ఆవిరాసంరసాలస్యఫలేస్మిం స్తవభక్తితః ౫౭. పైలనామ్నా బాలకేనదత్తేతత్త్వంగి
 జానతా, అహంసర్వగతోనంతో విశ్వాత్మా విశ్వభావనః ౫౮. సర్వసాక్షీనియం
 తాస్మి సచ్చిదానందవిగ్రహః, పాపాణేపాదపేవాపి భక్త్యామాంభావయే ద్యధా ౫౯.
 తథాహమావిర్భవామి తేహంనిర్వాణ దిత్సయా, ఇత్థంశమనిధిర్వాచం శ్రుత్వా
 దేవస్యమాధురీం, ఆనందసాగరేమజ్జ న్నిదంవచన మబ్రవీత్ ౬౦. * శమనిధిః *
 కిమనిత్యేససత్వాది సంపద్భిర్మేప్రయోజనం, నిత్యానందాభిమగ్నస్య త్వత్పాదశర
 నైషిణః ౬౧. వరందేహిమమేశాన యదితుష్టాసి కాంక్షితం, త్వత్పాదభక్తిస్తవ
 త్వేవా త్వద్భక్తానాం సమాగమః ౬౨. అనేనైవకృతార్థాస్మి తవారాధనతత్పరః,
 న్వామిస్మమాత్మలింగేస్మి సన్నిధత్స్వ సురార్చితః ౬౩. భక్తానుద్ధరభవ్యాత్మన్ భవ
 సింధానిమజ్జతః, * శివః * మత్స్వాత్మలింగం మాకంద మకాక్షిఃపూశనంయాతః ౬౪.
 తదేతద్విహితంభూయీ దామ్రుకూటేశ్వరాఖ్యయా ౬౫. మాంవిత్యమర్చయిత్వాత్ర
 ముక్తోభవమహామతే, ఇత్యుక్త్వాశ్రీవిరూపాక్ష స్తత్రైవాంతర్దధే శివః ౬౬.
 నిత్యమారాధయీమాస భక్త్యాలింగం ద్విజోత్తమః, పరమంసుదురావాపం సురాణా
 మపి శాంకరం ౬౭. పురామహర్షయఃసర్వే స్వతపస్సిద్ధి కామనాః, క్షేత్రేష్వస్యే
 షానప్రాపు రిపకృత్వా తపఃఫలం ౬౮. చింత్యమానాఃసమాగత్య పంపాక్షేత్రం
 తపోధనాః, ప్రదక్షిణముపావృత్య దదృశుర్వశముత్తమం ౬౯. రసాలసాలహింతాల
 తమాలాలంకృతం శుభం, తస్మధ్యేదదృశుర్లింగ మామ్రుకూటేశ్వరాభిధం ౭౦.

ప్రహృష్టమనసఃసర్వే తపఃసిద్ధిప్రదాయకం, వనమేతదితిజ్ఞాత్వా తపస్తప్తం సమారభా ౭౧. రుద్రాక్షమాలాభరణా భస్మలిప్తకలేబరాః, అతిరుద్రమహారుద్ర లఘురుద్రాదిభిఃక్రమైః ౭౨ త్రికాలమర్చయామాసురామ్రకూటేశ్వరంముదా, కేచిత్ఫలాశనాః కేచిన్నిరాహారా జితేంద్రియాః ౭౩. దివానిశముమాకాంత స్మరణేన శృతిక్షణాః, ఏవంతపఃప్రవృత్తేషు మునీందేషు మహాత్మసు ౭౪. దుర్ముఖోనామ ధైతేయో హంతుంతాన్యస్మిమాచరత్, ప్రమాదాదవలోక్యాశు కదాచిదపి కాంశ్చన ౭౫. సింహవ్యాఘ్రాదిరూపైస్తాన్ జఘానక్రోధమూర్ఛితః, ఏతద్దుశ్చరితం జ్ఞాత్వా దుర్ముఖస్య తపోధనాః ౭౬. భయోద్విగ్నాతిదుఃఖార్తా శ్శరణంప్రాపురీశ్వరం, ఆమ్రకూటేశ్వరధ్యానం చక్రురేకాగ్రమాససాః ౭౭. ప్రత్యక్షోభూద్విరూపాక్షః శిక్షితాసురమండలః, కోటిసూర్యప్రతీకాశః కోట్యగ్నిసదృశప్రభః ౭౮. ఉవాచతాపసానీశో నిర్భయంతిష్ఠతాథునా, హనిష్యామ్యసురం యుష్మద్ద్రోహిణంలవమాత్రతః ౭౯. ఇత్యుక్త్వాతాపసానీశః శూలముద్యమ్య రాక్షసం, జఘాన తచ్చిరఃకాయా త్పాశయామాసభూతలే ౮౦. తతస్తేమునయఃసర్వే దండవద్భక్తిభావితాః, ప్రణమ్యపరమేశానం తుష్టువు ర్దయితస్తవైః ౮౧. * ఋషయః * నమస్తే మన్యవేరుద్ర హ్యుతోత ఇష వేనమః, నమస్తేధన్వనేదేవ బాహుభ్యాముతతేనమః ౮౨. శివస్త్వంనామరూపాభ్యాం భార్యతవశివామలా, శరాశివతమా రుద్రశివంతవ శరాసనం ౮౩. శిరవ్యమషిదేవేశశివమస్మాకమీశ తే, యదస్మాకమనాయాస మభూత్స్వద్దర్శనంబిభో ౮౪ శరణంత్యాంప్రపన్నేషు భయాదస్మాసు రక్షసః, త్వత్పాదదర్శనేనాస్మ జ్జనురాసీచ్ఛపావనం ౮౫. వయంధన్యతమా లోకేసిద్ధార్థాః సఫలంతపః, ఇత్థంమునీనామతిరమ్యవాచ శ్శృత్యాశివః ప్రాహదయానిధిస్తాన్ ౮౬. యాయంమమారాధన స్తక్తచిత్తాః సుఖేనముక్తాశ్చిర మత్రతిష్ఠత, భక్తేషుయే ౨మర్ష యుతాశ్చపాపినోమప్రీతిపాత్రేష్వపి దుఃఖదాయకాః ౮౭. నిహత్యతానత్ర పరేతనారకేనిపాతయామ్యారవిచంద్రతారకం, ఇతివాచముదీరయ స్పరీశో వితతానాశు తపస్వినాంప్రసాదం ౮౮. నితరాంమునయోపిహృష్టచిత్తాః సతతంతద్భజనాదరా బభూవుః, * క్షేత్రపాలః * వయమప్యమ్రకూటేశ మర్చయిత్వాసు భక్తిరః, దృష్ట్వామునీన్మహామాన్యాన్ గచ్ఛామః పురతోమలాః ౮౯. * సూతః * క్షేత్రపాలవచనేనభావితా శ్చక్రురీశ్వరసమర్పణా మథ, తత్రతాపసవరాన్నిరీక్ష్యతే సంప్రణమ్యపురతోయయుర్ముదా ౯౦. * * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమహాత్యే ఆమ్రకూటేశ్వర మహిమానువర్ణనంనామ షట్షష్ఠితమోఽధ్యాయః. ౬౬.

* సూత్రః * అథ తే సప్తమునయః కిష్కింధానగరాంతికం, సంప్రాప్యభక్తి
యోగేన పప్రచ్ఛుఃక్షేత్రనాయకం ౧. సమీపేనగరంభాతి కస్యేదం కాతుకాస్పదం,
ప్రాకారగోపురస్థాన పరిభాభిరలంకృతం ౨. పురందరపురేణాపి స్పర్థమానంసమృద్ధి
మత్, ఆసన్నేసమ్యగాభాతి దేవతాయతనంశుభం ౩. ప్రాసాదఃకస్యదేవస్య వైజ
యంతసమోవరః * క్షేత్రపాలః * సంప్రవక్ష్యామియుష్మాకం కిష్కింధాభ్యాన
ముత్తమం ౪. ఏకాగ్రమనసఃసర్వే శృణుభవంమునిసత్తమాః, అహల్యాతనయా
తీర్థమహిమ్నాకీశరూపిణా ౫. వాలిసుగ్రీవనామానా మాత్రాఽజ్ఞప్తామహావనే,
చరంతోక్షుత్పిపాసాభ్యాం పీడితావతిబాలకా ౬. ఏకదాకాననేదృష్త్వా నారదంసుర
తాపనం, దండవత్పతితేదీనౌ రక్షాఽఽవామితివాదినౌ ౭. నరీక్ష్యనారదోప్యాహ
వానరా కరుణాన్వితః, యువయోర్జ్ఞానదృష్త్వాహం వేద్మిపూర్వాపరస్థితిం ౮. శక్ర
సూర్యసుతో తీర్థమహిమ్నా కీశతాంగతో, తథాపియువయోరేక ముపాయం సుఖ
దంబ్రువే ౯(౧౦). ఇదానీంవాసవాదిత్యో హేమకూటే మహానగే, యువయోఃసుఖవృ
ద్ధ్యర్థం కురుతస్తవ ఉత్తమం ౧౦. తద్యువామపితత్తైవ గత్వాభక్తిసమన్వితౌ, శ్రీ
విరూపాక్షముద్దిశ్య కురుతంతవ ఉత్తమం ౧౧. శివప్రసాదాద్యువయోః శ్రేయోభ
వతిశాశ్వతం, ఏవంనారదవాక్యంతో శ్రుత్వాఽబ్రూతాం కిశోరకా ౧౨. కథంక
ర్తవ్యమావాభ్యా మిశ్వరార్థం తపఃపరం, కథమావాంమహాదేవో బిభర్తి కరుణాకరః
౧౩ త్వమావయోర్గురు ద్దుఃఖనాగరా త్తరయా శుఽఽనౌ, ఇతితద్వచనంశ్రుత్వా
నారదఃకరుణాన్వితః ౧౪. ఉపాదిదేశసర్వేశ విరూపాక్ష మహామనుం, ఉపదిష్టౌ
నారదేన క్షేత్రేఽస్మి పుణ్యకాననే ౧౫. శ్రీవిరూపాక్షముద్దిశ్య తవశ్చక్రతు రాద
రాత్, ఉపవాసకృతౌ దాంతో సదాభ్యానపరాయణౌ ౧౬ తేనతుష్టౌమహాదేవః
ప్రత్యక్షోఽభూదుమాధవః, ఉవాచచసుధాసారైఃసేచయన్నివసూక్తిభిః ౧౭. భో
వత్సోభువనభ్యాతవీర్యావాసరపార్థివౌ, యువామైశ్వర్యసంపన్నౌ భవతం బల
శాలినౌ ౧౮. ఇత్థంతయోర్వరందత్త్వా విశ్వకర్మాణ మబ్రవీత్, అనయోఃసుఖ
వాసార్థం పురంవాసరయోర్వరం ౧౯. రచయేతిముదాఽజ్ఞాప్య భ్యానగమ్యో
ఽభవత్ప్రీతిభిః, విశ్వకర్మాగీశాజ్ఞాం ధృత్వాశిరసి బుద్ధిమాన్ ౨౦. రచయామాస
కిష్కింధాపురం దేవపురోపమం, రాజ్యేభిషిచ్యవిధివద్వాళినంబలశాలినం ౨౧.
జగామవిశ్వకర్మాపి స్వర్గలోకంముదాన్వితః, కిష్కింధాంపాలయామాస వాలీబల
సమన్వితః ౨౨. హనూమన్నలనీలాది కపివరైర్వర్మహాశ్మభిః, సుగ్రీవోయువరాజోభూ
దగ్రజస్యమతేసితః ౨౩. ఏవంవాలినికిష్కింధాం పాల్యమానేమహాబలే, ఏకదా
రాక్షసాఃశతైశ్చ దుందుభిర్నాను దుర్బుధః ౨౪. వాలినాయుద్ధమాకాంక్షన్ జగన్

నగరాంతికం, తచ్చృత్యాఽసహమానోఽసౌ వాలీబలవతాంబలీ ౨౪. యద్ధాయ
నిర్యయాతూర్ణం సుగ్రీవసహితఃపురాత్, ప్రవృత్తఃసమరోభీమో దైత్యవానరయో
ర్మహా ౨౫ ముష్టిభిర్నఖదంతైశ్చపర్వతానోకహైరపి, తద్వృద్ధమభవద్ధోరం
వృత్రవాసవయోరివ ౨౬. వాలినోబలవేగం నమందుభిఃసోఘ మక్షమః, పలాయ
మానఃసంత్రస్తః ప్రవివేశ గిరేర్గుహం ౨౭. ప్రవిశన్తు సుగ్రీవ మాహవీరోతి
దైగ్యవాన్, అసహాయోఽసురం యావదహంహత్వా బిలాద్భహిః ౨౮. ఆగమి
ష్యామితావత్త్వం ద్వారితివృసురక్షకః, ఇత్యుక్త్యాఽవరజం వాలీ ప్రవిశ్యబిలమాత్మ
వాన్ ౨౯. ఆమాస మసురేణాసాయుద్ధంచక్రేఽతిభైరవం, మాసాత్సరంగుహ
ద్వారా నిర్గతం రుధిరంబహు ౩౦. సుగ్రీవఃశోణితందృష్ట్వా గుహాయాం భయవి
హ్వలః, అసురేణహతోవాలీ నృతస్తచ్చోణితం ఖలు ౩౧. ఇతిమత్వాతిదుః
ఖార్తః శిలయాగహ్వరాననం, పిథాయపురమాగత్యచక్రే తస్యార్థ్యదైహికం
౩౨. ఆలోచ్యమంత్రినః సర్వేజాంబవ త్ప్రముఖాస్తదా, అనిచ్ఛంతంచ సుగ్రీవం
చక్రః సామ్రాజ్యనాయకం ౩౩. నిహత్యతరసావాలీ దైత్యంనిర్గతు మాయయా,
గుహాపిసద్ధసామాణం దృష్ట్వాక్రోధసమన్వితః ౩౪. పదానిహత్యనిస్సార్య తచ్ఛిలాం
ప్రాప పత్తః, రాజ్యాభిషిక్తమనుజుం దృష్ట్వా రుప్తః కపీశ్వరః ౩౫. ఉవాచభర్తృయ
స్థూర్తరేరేవానర దుర్మతే, అంతర్మయిప్రవిష్టేత్వం పిథాయశిలయా గుహం ౩౬.
ఆతతాయీపురంప్రాప్య సుహృజ్ఞాయాసమన్వితః, నిష్కంటకమిదంరాజ్యం ప్రాప్య
తుష్యసి యథై ౩౭. తన్నిహన్తిదురాత్మాన మిత్యుక్త్యా నిజఘాతం, ప్రార్థయం
తమసిక్రోధాత్సుగ్రీవంపర్వతాదిభిః ౩౮. నిర్గత్యనగరాత్సోఽపి ఋష్యమూక ముపా
వనత్, దైత్యదేహస్యవిక్షేపా త్కృద్ధతాపనశాపతః ౩౯. అత్రనాయాతివాలీతి
నిర్భయంస్థితవాన్కపిః, అథాసురహృతాంభార్యాం మార్గమాణోరఘూద్వహః ౪౦.
ఆజగామాధసుగ్రీవ స్తేనసఖ్యం చకారసః, రామోఽపివాలినం హత్వాసుగ్రీవం
రాజ్యపాలకం ౪౧. కృత్వాతేనసమాయుక్తో హత్వా రావణ మాహవే, సీతయా
సహితోఽభ్యాగా దయోధ్యాం సైన్యసంయుతః ౪౨. రాజ్యేభిషిక్తఃసుగ్రీవం ముదా
ప్రాహరఘూద్వహః, గచ్ఛసౌమ్యసుఖేనత్వంకిష్కింధాంపాలయాఽధునా ౪౩.
ఇతిరామవచఃశ్రుత్వా సుగ్రీవఃప్రాహ నమ్రధీః, అసహాయకథంరాజ్యం పాలయామి
సకంటకం ౪౪. అసురాఃసంచరివ్యంతి దండకేపాపినఃఖలాః, ఈతిబాధాశ్చబహ్వస్య
స్తత్కథంమమసుఖం భవేత్ ౪౫. ఏవంసుగ్రీవవచనంత్రుత్వారామః ప్రహృష్టధీః,
రహసిప్రాహధర్మాత్మా సుగ్రీవంవినయాన్వితం ౪౬. సుగ్రీవశృణుమద్వాక్యం
తవాభ్యుదయకారణం, పంపాపత్వీరూపాక్షః సమస్తజగతాంప్రభుః ౪౭. సవసన్తు

జలేవిశ్వం సవవావతిహంతిచ, తద్భయాత్పవతే వాత ఉదయంయాతిభాస్కరః
 ర౮. పర్జన్యగ్నిఃప్రచేతాశ్చ స్వస్వకార్యవిచక్షణాః, సర్వస్వతంత్రోభగవాన్ సర్వే
 శఃసర్వగోఽచ్యుతః ౯౯. తదంశజావయంసర్వే విశ్వకార్యవిచక్షణాః, సంగతంచ
 ప్రజావత్యాంస్వభక్తమపి వాలినం ౧౦. దుర్భార్గనిరితి హత్వామద్రాపేణమృ
 తందదా, ఏవమేవాసురఃపరిపరస్త్రికాముకంఖలం ౧౧. ఘాతయిత్వాతుమ
 ద్వారా దదానిర్వాణమీశ్వరః, యదాదుష్టస్వభక్తో భూదన్యరూపై స్తదైవతం
 ౧౨. శిక్షయిత్వాప్యసామోక్షం పక్షపాతాద్దదాతిహి, విరూపాక్షసమోదేవో
 దయాభుర్నాస్తి కశ్చన ౧౩. అనుగ్రహంస్వభక్తానాం దుష్టానాంనిగ్రహంతథా,
 రక్షణంసర్వలోకానాం కరోతి కరుణాకరః ౧౪. యేయథాభావయంతీశం తాంస్తథైవ
 భజత్యసా, స్వయంభక్తపరాధీనః శంకరో లోకశంకరః ౧౫. కృపయారక్షతీ
 శస్త్రా భజన్వత ముమాధవం, ఇతిరామవచఃశ్రుత్వా సుగ్రీవఃశాంతమానసః ౧౬.
 ప్రణమ్యరాఘవంభక్త్యా కిష్కింధానగరం యయా, నిత్యమారాధయన్భక్త్యా విరూ
 పాక్షందయాకరం ౧౭. దశవర్షసహస్రాణి సర్వైశ్వర్య యతోహరిః, ధర్మేణపా
 లయామాస రాజ్యంనిహతకంటకం ౧౮. అథదాశరథిఃప్రాప్త వైకుంఠంజమందరం,
 ఇతివృత్తాంతమాకర్ణ్య దుఃఖతోఽభూత్కపీశ్వరః ౧౯. రామమిందీవరశ్యామ ముదా
 రాంగ మతిప్రియం, కథంవశ్యామినేత్రాభ్యాం త్రాతాం మమసంకటే ౨౦.
 కింమేరాజ్యేనశూన్యేన కింభోగైర్జీవితేనవా, గతస్స్వధామ శ్రీరామస్త్వక్త్వామాం
 వృజినార్ణవే ౨౧. ఇతిచింతాతురో భూత్వాత్యక్త్యా రాజ్యసుఖానిచ, వైరాగ్యా
 దనిశంధ్యాయ న్నువాసపరమేశ్వరం ౨౨. తదంతరేఽసురఃకుంభకర్ణపుత్రో మహా
 బలిః, మహేశ్వరోవివరంజ్ఞత్వా పూర్వవైర మనస్కరః ౨౩. ససైన్యఃసహ
 సాగత్య కాలయామాస వానరా, తదాంగదముఖావీరా ధృతపర్వతపాదపాః
 ౨౪. పరివార్యాసురా స్థఘ్నర్షదంతః పర్వతాదిభిః, నానావిధప్రహరణై ర్జఘ్నుస్తా
 నపి రాక్షసాః ౨౫. ససంప్రహరస్తుములః సంజజ్ఞేహరిక్షసాం, ఉగ్రధన్వామహే
 గ్రశ్చ శరాసారైఃకపీశ్వరా ౨౬ నివార్యతరసోత్పుత్య సుగ్రీవం శిథిలేంద్రియం,
 రామచింతాతురందీనం హంతుముద్యుక్తవాన్ఫలః ౨౭. అంగదప్రముఖావీరా సన్న
 హ్యపున రుద్యతాః, పాపాణైఃపాదపైర్దైత్యం మర్దయామాసు రాయుధైః ౨౮.
 తదామహేగ్రఃకుపితో గదామాదాయ వీర్యవాన్, నిపాత్యతరసాకీశాన్మనర్దద
 నుజాధిపః ౨౯. తద్భ్రష్టాచింతయామాస సుగ్రీవః శాంతమానసః, త్రాతోగ్రజ
 భయాత్పూర్వం రామేణ కరుణాత్మనా ౩౦. సోపిస్వధామసంప్రాప్త త్యక్త్యామాం
 వృజినార్ణవే, తచ్చింతయాంతరంగంమే దూయతేదీనచేతసః ౩౧. యాతునాసహ

చేతోయోధుఁనోత్సహతే ధునా, కింకరోమ్యసురాదస్మా త్ప్రాతామేకోస్తిభూతలే
 ౭౨ ఏతావత్కాలపర్యంతం రామవాక్యాదహర్నిశం, ఈశ్వరారాధనంచక్రే భక్తి
 భావ సమన్వితః ౭౩. అసురాదంతకాలోమే పాప్తోనిరయకారకః, వరదోపీశ్వరో
 బాల్యే నమాంపశ్యతి సోఽఘనా ౭౪. లెఘాపిశరణంయూమి తమేవకరుణానిధిం, ఏవం
 నిశ్చిత్వసుగ్రీవే శివధ్యానపరాయణే ౭౫. మహిమగ్రఃఖడ్గముద్యమ్య హంతుమభ్య
 ద్రివద్రుమా, తదాశ్రీరామరూపేణ శంకరఃకరుణాశరః ౭౬. ఆవిరాసీద్ధనుర్బాణధరః
 కమలలోచనః, సహస్రార్కప్రతికాశః పూర్ణచంద్రనిభాననః ౭౭ కిరీటహరకేయూర
 కుండలాదివిభూషితః, మేఘశ్యామఃప్రసన్నాత్మా పీతాంబరధరోవరః ౭౮. ధను
 స్త్వంకారమకరోదజాండంస్ఫుటయన్నివ, గర్జయిత్వాఽఽహదై త్యేంద్రం రేరేరాక్షస
 దుగ్ధతే ౭౯. నిహన్మిత్వాంధురాత్మానం మద్యక్తార్తికరంఖలం, ఇతిరామవచః
 శ్రుత్వా పితుర్వాక్య మనుస్మరన్ ౮౦. ప్రణమ్యదండవద్భూమా మహిమగ్రః
 ప్రాహసప్రధీః, రామరామమూకాంతంజానేత్వాం జగదీశ్వరం ౮౧. మాయా
 మానుషవేషేణ భూభారోత్తరకంపరం, దశాననాదిదైత్యానాం ముక్తిదాతార
 మీశ్వరం ౮౨. త్వద్దర్శనార్థమేవై తే వానరాస్త్రాసితామయా, కరేగృహీతే
 కాయోపి సాధ్యశ్చేతిమనీషయా ౮౩ అసురత్వాద్రణేనైవ ముక్తిమిచ్ఛామ్యహం
 త్వయా, ఇత్యుక్త్వాతంప్రణమ్యాశు ధనురాదాయవీర్యవాన్ ౮౪. జ్యోఘోషమా
 రచయ్యాథ శరాసారైరవాకిరత్, స్మితాననస్తదాదేవః శరైరాశీవిమోషమైః ౮౫.
 జఘానరాక్షసంకోపా తోసిదేవంతథైవచ, తద్యుద్ధమభవద్ధోరం లోకానాంభీతిదా
 యకం ౮౬. దివ్యశస్త్రాస్త్రనిచయై రన్యోన్యం జఘ్నుతుర్భృశం, ముహూర్తమా
 శ్రమితాశానః సహదై త్యేనసంయుగే ౮౭. చకారసమరక్రీడాం వినోదాయ వనా
 కసాం, ఆఘోగ్రవేగాదిరిశః కోదండచండసాయకాన్ ౮౮. భీమంబ్రహ్మశిరోనామ
 సందధే దనుజాంతకం, తజ్జ్వాలామాలయా లీఢ ముభూద్దశదిగంతరం ౮౯. తదామ
 హిమగ్రస్తద్బృష్ట్యా ప్రణమ్యమనసాఽబ్రవీత్, జహిరామ శరేణాశు హతోయా
 స్యామితేవదం ౯౦. అలంతమోభిభూతేన మమరాక్షసజన్మనా, ఇత్యుక్త్వానిశితై
 ర్బాణై ర్జఘాన శివమవ్యయం ౯౧. ప్రశస్యరాక్షసందేవో ముమోచవిశిఖోత్తమం,
 తేనవిధ్యఃపహతోర్వాం గతాసుర్భృమివేగతః ౯౨. తద్దేహాదుత్థితంతేజస్త్రైత్యోక్త
 తినమప్రథం, శివపాదాంబుజేలీన మభూ త్సుగ్రీవసన్నిధౌ ౯౩. ఏతదదృశ్యమి
 శాన కర్మదృష్ట్యా కపీశ్వరః, అత్యాశ్చర్యమస్యమాన స్తర్కయామాసమానసే
 ౯౪. కిమిదంమహదాశ్చర్యం మయాధ్యాతః సదాశివః, వ్రత్యక్షోభూత్కథంరామః
 కరుణాసాగరోధునా ౯౫. యథార్థంరాఘవోవాయ మథవాచంద్రశేఖరః, చూము

ద్వధారభగవా నయందైత్యమహంబుధేః ౯౬. అయమేవపరోదేవ స్త్రీతామాతా
 పితామహుః, అస్యైవచరణాంభోజం భక్త్యానిత్యంభజామ్యహం ౯౭. ఇత్యాలోచ్యా
 భసుగ్రీవః శివసాదాంబుజద్వయే, దండవత్పతితో భక్త్యాపరమానందనిర్భరః ౯౮.
 ఉవాచదేవ త్రాత్రోస్మిత్యయా కారుణ్యసింధునా, అనిర్ణయత్వాద్భ్రాత్రోస్మి త్వం
 హిరామోఢవా శివః ౯౯. త్రాతుంమాంయుద్ధరంగేస్మి న్నావిర్భూతోసియద్భుతం,
 తత్త్వంరంగేశనామ్నహం భజామికరుణాకరం ౧౦౦. ఇథంభాపితమాకర్ణ్య శివః
 సుగ్రీవమబ్రవీత్, వత్సతావకభక్త్యాహం ప్రత్యక్షోభవమీశ్వరః ౧౦౧. సదామ
 మమతోసిత్వం మదారాధనతత్పరః, కృతజ్ఞేవత్వయాగామః స్మృతఃస్నేహేనయద్భు
 యాత్ ౧౦౨. తదహంరామరూపేణ ప్రత్యక్షోభవమంజసా, భక్తచిత్రానుసారేణ
 వర్తేహంప్రీతిపూర్వకం ౧౦౩. రణరంగేవతీర్ణత్వా ద్రంగేశశతినామహా, యదా
 త్థమాతదేవాస్తు నామధేయంమమప్రియం ౧౦౪. మదంశజాతంశ్రీరామం మత్స్య
 రూమవైహితం, దశాసనపథార్థాయ దేవతానాంహితయాచ ౧౦౫. మచ్ఛక్తిరేవ
 మానుష్య రూపమాపమదాజ్ఞాయా, అహంసర్వేశ్వరఃసాక్షీ సచ్చిదానందవిగ్రహః
 ౧౦౬. మదంశజాఃసురాఃసర్వే విశ్వకార్యవిచక్షణాః, తస్మామనన్యభక్త్యాత్వం నిత్య
 మర్చయన్సువత ౧౦౭. తవరాజ్యంచరక్షామి మోక్షదోఽస్మికపీశ్వర, ఇతిదేవచః
 శ్రుత్వా సుగ్రీవఃప్రాహసమ్రథః ౧౦౮. నకాంక్షేరాజ్యమీశాన నచసంసారబంధనం,
 భక్తిమేవసదాకాంక్షే ముక్తిదాంత్యత్పదాంబుజే ౧౦౯. * క్షేత్రపాలః * ఇత్యు
 క్త్వావాలిపుత్రాయ దత్త్వారాజ్యమకంటకం, వైరాగ్యాద్రంగనాథస్య సదార్పనర
 తోభవత్ ౧౧౦. తస్యప్రసాదాత్సుగ్రీవః కైవల్యంప్రాప్తదుర్లభం, తస్మాద్రంగేశ
 నామానం శివంసంపూజ్యభక్తితః ౧౧౧ కిష్కింధానగరందృష్ట్వా గచ్ఛామఃపుర
 తోవయం, * సూతః * ఇత్యాకర్ణ్యక్షేత్రపాలస్యవాక్యం కృత్వాపూజాం రంగనా
 థస్యభక్త్వా ౧౧౨. తస్మాదేవాచ్యాంతీర్థరాజంమనోజ్ఞం, దృష్ట్వాహర్షా దబ్రువం
 స్తావసేంద్రాః ౧౧౩. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంసామాహాత్యే సుగ్రీవానుగ

హాయ రం(గేశ)గనాథనామక శివప్రాదుర్భావాదివర్ణనంనామ

సప్తషష్ఠితమోఽధ్యాయః. ౬౨.

* ఋషయః * క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ రాజతే తీర్థముత్తమం, అస్యేతిహాస
మస్మభ్యం విస్తరాద్భూహి మోక్షదం ౧. * క్షేత్రపాలః * శృణుతేదంపురా
వృత్త ముత్తమంమునిపుంగవాః, పురాతుదేవలోనామ బాహుజఃశాంతిపత్తనే ౨.
మాతాపితృవిహీనోసావనాథఃశైశవేఽభవత్, తందృష్ట్వాబాలకంన్నేహ త్పాల
యామాసభాస్కరః ౩. శుక్లవక్షశశీవాసా వవృధేవిప్రపాలితః, ప్రత్యహంబాల
క్షైఃసాకం వనాత్కృష్టకుళాదికా ౪. యథాశక్తిగృహీత్వాఽథాఽగచ్ఛతిస్మస్వ
మందిరం, పాలయామాసధేనూశ్చ సంతోషార్థం ద్విజస్మనః ౫. అప్రవర్షవయ
స్కోభూ ద్విప్రసదృనిబాలకః, కదాచిద్దేవలో బాలక్రీడాసక్తోఽభవద్వనే ౬.
నానాక్రీడసక్తైశ్చిత్రం బాలకౌఘైఃసమన్వితః, హాస్యేనదేవలంప్రాహ తేషాంశ్చన
బాలకః ౭. అయిదేవలరాజన్యకులే తవజనిర్వృథా, త్వయానదత్తంపాత్రేభ్యో
నద్విషఃసమరేహతాః ౮. సభుక్తంరాజ్యభోగాది నకృతంపౌరుషంతథా, కుశలోఽసి
సదా బాలక్రీడాయాం ధేనుపాలనే ౯. శార్దూలోయంసమాయాతి పశ్యాన్మన్నికతేను
హాన్, యదిత్వంక్షుతియకులే జాతోసి బలవిశ్రుతే ౧౦. జహి తంశ్వాపదందుష్టం
నచేదస్మాన్మనిష్యతి, ఏవంతద్వచనశ్రుత్వా దేవలఃకుపితస్తదా ౧౧. ఏకాకిశ్వాప
దంహంతుం జగామపుతశంకులః, తదాతేబాలకాసర్వే దుద్రువుర్భయశంకితాః
౧౨. దేవలంహంతిరౌద్రాగ్ర్యా వ్యాహోఽయమితినిశ్చయాత్, గత్వాతుదేవలః
శౌర్యా స్మృగంశంకులయాభృశం ౧౩. చిచ్ఛేదకంఠదేశేతం క్షాత్రపీర్వేణదుర్ధరః,
పాండ్యదేశాధిపశ్రీమా న్సువీరాభ్యోనృపస్తదా ౧౪. అపుత్రఃసావిరింపాప్య చింతా
సంతానకర్మణః, ఏకదామృగయార్థంస జగామవిపినం మహత్ ౧౫. తత్రానేక
మృగాన్వాత్వా సంచచారవనాద్వనం, సతతదృష్ట్వాశార్దూలం హంతుమభ్యద్రవ
న్నుపః ౧౬. తదంతరేహతందృష్ట్వా తంమృగందేవలేనసః, విస్మయోత్కుల్లనయనః
సమీపంప్రాప్తపార్థివః ౧౭. పప్రచ్ఛదేవలంహర్షా త్కోసిత్వంవీరసంమతః, కోస్యః
కుర్యాన్మహాత్మర్మ త్వద్విస్తేతద్ధితైశవే ౧౮. ఈద్యగ్నీరోనవిప్రస్త్వం బహుశఃక్షుతి
యార్భకః, * దేవలః * అహంక్షుత్రకులోత్పన్నో దేవలాభ్యోతిశైశవే ౧౯.
మృతౌమత్పితరౌన్నేహ త్పాలితోఽస్మి ద్విజస్మనా, ఇతితద్గిరమాకర్ణ్య ప్రహృష్టపార్థి
వోబ్రవీత్ ౨౦. మమాపిసంతతిర్నాస్తి సాధుజాతం విభేర్బలాత్, రాజ్యైశ్వర్యా
దికం సర్వ మపుత్రస్యనిర్ధకం ౨౧. ధర్మపుత్రోభవత్సర్వభ వాన్మమసుఖప్రదః,
ఇతితంసాంత్యయిత్వాఽథ నినాయస్వపురంస్యపః ౨౨. కృతోష్వోపనయనంతస్య వివా
హమపిపార్థివః, సర్వాణ్యధ్యాపయామాస శాస్త్రాణిగురుభిర్ముదా ౨౩. సర్వశాస్త్రే
షునిపుణః సర్వాగమవిశారదః, రాజ్యేభిషిచ్యతనయం దేవలంనిర్వృతోస్యపః ౨౪.

వనవివేకవైరాగ్యా త్తవనేకృతనిశ్చయః, బభారదేవః ప్రీత్యా స్వరాజ్యంచనమ్మ
 ధిమత్ ౨౫. బలాజ్ఞహరనిర్జిత్య పరరాష్ట్రాణివైరిణః, సర్వసాభాగ్యసహితః
 సర్వవిద్యావిశారదః ౨౬. మహానందాభిమగ్నోభూ ద్యుక్తః సుందరభార్యయా,
 ఏవంసర్వసమ్మధస్య సుఖసంత్యయావనే ౨౭ జాతోమహానహంకారః సర్వసన్ధా
 ర్గభేదకః, ఔదార్యశౌర్యధైర్యేషు మత్సమోనాస్తి సంపదా ౨౮. అహంసర్వకలా
 భిజ్ఞః సార్యభామవదేస్థితః, విద్యాధికోస్త్వివిప్రేభ్యః క్షత్రియేభ్యోబలాధికః ౨౯.
 అధికోస్త్విమనుష్యేభ్యః సంపద్రూపగుణేష్వహం, ఏవమాత్మనినిశ్చిత్య దేవలఃస్వయ
 దూషితః ౩౦. ఆజన్మదీనఃసామ్రాజ్య మకస్మాత్ప్రాయయావనే, నిరహంకారిణో
 లోకే విరలాఃసంతిసాధవః ౩౧. స్మయేనదేవలఃసాభూ సర్వయామాస నాప్యశా,
 సభాయాంబహుమానార్హా సవమత్యమసీషిణః ౩౨ మదాంధఃపాలయామాస
 రాజ్యంసర్వసమ్మధిమత్, కదాచిదాగతోమార్గవశా త్ప్రజ్ఞానిధిర్వరః ౩౩. వివేక
 కాతుకాద్బలప్త్యా దేవలస్యసభాంమునిః, దృష్ట్వాపిమునిమాయూతం నోదత్తిష్టన్న
 పాసనాత్ ౩౪. ప్రణవామ స తందర్పాత్కుశలంనాప్యపుచ్ఛత, సింహాసనే
 సమాసీనం ప్రసార్యచరణౌమదాత్ ౩౫. మదాంధందేవలందృష్ట్వా చుకోపముని
 పుంగవః, రేరేదేవలదుష్టాత్మక రాజ్యాన్హస్తస్త్వముద్ధతః ౩౬. ఆజన్మదుర్గతోదైవా
 త్సంపత్ప్రాప్త్యావిముహ్యసి, అవమత్యద్విజా న్నూజ్యాన్మత్తోద్విపత్తివాసియత్ ౩౭.
 తత్కుంజరోపనేభూత్వా సంచరస్వ సృపాధమ, ఇత్థంప్రజ్ఞానిభేఃశాపా ద్విసోభా
 త్యాన్వపోవనే ౩౮. సంచచారబహూనబ్దా స్సంజయన్నాశ్రమద్రుమాన్, కాలేన
 మహతా పంపాక్షేత్రం ప్రాప్తివధేర్బలాత్ ౩౯, అంజనాద్విపతీకాశః సర్వలోక
 భయంకరః, ఆజగామగజో మార్గవశాద్రంగేశ మందిరం ౪౦. తత్రపూజార్థమా
 గత్య సనకాదిమునీశ్వరాః, పూజాద్రవ్యాణిసంపాద్య గంధపుష్పముఖానిచ ౪౧.
 పూజారంభపరాః సర్వేబభూవు ర్భువయోముదా, తదాదదర్శమానీశాద్విరదో
 భీషణాకృతిః ౪౨ ప్రవిశ్యాంతర్మదాంధోసా హంతుం తాన్యత్నమాచరత్, ప్రవే
 ష్యంస్థూలకాయత్వా న్నశశాక గజోగుహం ౪౩. తదాకరంప్రసార్యాంత ర్మృగ
 యామాసతాపసాన్, తత్రస్థపూజాద్రవ్యాణి నాశయిత్వాతికోపనః ౪౪. కమండ
 లుగతంతోయం శుండాగ్రేణాస్పృశద్వరం, తదంభఃస్పర్శమాత్రేణ గతకోగ్రో
 భవద్గజః ౪౫. ప్రశాంతధీర్నమస్కృత్య ప్రవన్నేత్రజలాకులః, బహిరేవస్థితస్తేపి
 పూజానిర్వర్త్య కాతుకాత్ ౪౬. దృష్ట్వాతద్విస్మితాస్తీర్థం ప్రశశంసు ర్భునీశ్వరాః,
 అహూతీర్థమిదంపుణ్యం లోకానాం హితకారకం ౪౭. కమండలుగతంతీర్థం పుష్క
 రేణ యదాస్పృశత్, తదాకూరమతింత్యక్త్వా గతకోగ్రోభవద్గజః ౪౮. తదిదం

పరమ-తీర్థం పుష్కరాఖ్యమకల్మషం, ఏవంవదంత స్సనకాదితాపసాః ప్రణమ్యురంగే శ్వర మదిరాన్మదా ర్ణ నిర్వృత్తమాగ్నేప్రణమంతమాదరాద్భుష్ట్యా గజప్రా హుఃపదం పరస్పరిం, పశ్యతి ప్రణమత్యస్తాగజోయం విగతస్మయః ౫౦. దర్శ యత్యాత్మనోదైన్యం తిర్యక్త్వాన్మఃఖతోభృశం, తస్మాత్తస్యైవతీర్థస్య తోయదానేన కుంజరం ౫౧ ఏనముత్తాయుష్యామ స్తిర్యక్త్వాన్మఃఖసాగరాత్, ఇత్యాలోచ్య మునిశ్రేష్ఠాఃప్రాప్యైతత్తీర్థముత్తమం ౫౨. ప్రోక్షయామాసు రేతస్య పయసాగజమ స్తకే, తేనశాపవినిర్ముక్తోదేవత్య ప్రాప్యదేవలః ౫౩. తాన్ప్రణమ్యస్వవృత్తాంత ముక్త్వా భక్తిఃసమన్వితః, యయావిమానమారుహ్య గంధర్వైఃసేవితోదివం ౫౪ * సూతః * దృష్ట్వాతీర్థమాహాత్మ్యం హృష్టాస్తే మునిపుంగవాః, ప్రశశంసుర్న మస్మత్య పుష్కరింతీర్థముత్తమం ౫౫. యోఽత్రత్రావణీకేమాసే స్నానంకుర్యా త్ప్రియత్నతః, సర్వపాపవిశుద్ధాత్మా ప్రాప్నోత్యమృతమాశుః ౫౬. పయంస్నా త్వాధగచ్ఛానుః పురతఃక్షేత్రముత్తమం, ఏవంక్షేత్రపవచనంశ్రుత్వాసప్తర్ష యో మహాప్రాజ్ఞాః, తస్మిన్పుష్కరతీర్థే స్నాత్వాజగ్గు ర్మనోహరం గోత్రం ౫౭.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాశ్లేష్మ పుష్కరతీర్థ మహిమానువర్ణనంనామ అష్టషష్ఠితమోఽధ్యాయః. ౬౮.

* సూతః * తతస్తారామహీధ్రం తేదృష్ట్వాతాపసపుంగవాః, ప్రహృష్టమనసః సర్వేపప్రిచ్ఛుఃక్షేత్రపాలకం ౧. క్షేత్రపాల మహీధ్రోయంరాజతేరమ్యపాదవః, అస్యనామకిమస్మాకముదంతంవిస్తరాద్వద ౨. * క్షేత్రపాలః * తారానామ్ని గురోర్భార్యా చంద్రసాందర్యమోహితా, వ్యభిచారంచకారాసా కామినీ సాక మిందునా ౩. విధోర్గద్భందధారాధ బుధంప్రాసూతసుందరం, జ్ఞాత్వాదుశ్చరితం తస్యగురుఃక్రోధసమన్వితః ౪. పురుహూతస్యసాహాయ్యాత్ యయుధేవిధునాసహ, జిత్వాగురుముఖాన్దేవా నిదుర్బల సమన్వితః ౫. జహరకామినీంతారాం ససుతాం కామమోహితః, నినిందుర్దేవగంధర్వా దృష్ట్వాతాం పాంసులేతిచ ౬. తిరస్కృతా ఽప్సరోభిశ్చ పశ్యాత్తాపయుతా భవత్, బహుధాచింతయామాస సంతప్తహృద యాఽబలా ౭. అహూబతమహత్పాపంకృతం కామాంధయామయా, వ్యభిచారః కులస్త్రీణాం నింద్యోనిరయకారకః ౮. తత్రాపిమత్సతి ర్దేవగురుః పూజ్యఃసుపర్వణాం, తచ్ఛాత్రకాముకీ లోకనిందితా నాభవంకథం ౯. కేనోపాయేనమేభూయా దేత త్పాతకవారణం, భర్తాసాకంపునర్లోకే భవేయం పూజితాకథం ౧౦. ఇతిసంచిత్యవిధవే బుధందత్త్వా తిదుఃఖతా, బ్రహ్మణంశరణంగత్వా ప్రార్థయామాస భామినీ

౧౧. *తారా* చతురాననపశ్యపశ్యమాం కృపయా కిల్బిషసాగరే నిమగ్నాం, చతు
రంతపపాదపంకజం నితరాంసృష్టినిధౌ నమామినద్యః ౧౨ వ్యభిచారమనంగమో
హితా విధునాసాక మకార్షమబ్జయోనే, అమరానిరయాస్పదేతి మా మతినిందంతి
కథంకరోమివాసం ౧౩. శరణంసురపూజ్యతావకం చరణాబ్జంమమతారకం భవా
భ్యే, కరుణార్ద్రకటాక్షవీక్షితాం కురుమాభర్తృసుఖాస్పదా మనింద్యా ౧౪.
బ్రహ్మ పంసాక్షేత్రంగచ్ఛభద్రే సావనంమోక్షదాయకం, భజన్వశ్రీవిరూ
పాక్షం శివశం తేకరిష్యతి ౧౫. ఇత్యాదిష్టావిధాత్రాసా ప్రణమ్యక్షేత్రమాయ
యా, పర్వతేస్త్రింస్తపశ్చక్రే శర్వముద్దిశ్యమానినీ ౧౬. నిరాహారావిరూపాక్ష
మహారాత్రం ముదాభజత్, పూజయామాసవిధివ ద్భక్తిభావసమన్వితా ౧౭.
ఏవంచక్రేతవస్త్రీవ్రం శతసంవత్సరావధి, తద్భక్తిమచలాంబృహ్త్వా ప్రహృష్టఃపరమే
శ్వరః ౧౮. ప్రత్యక్షోభూద్విరూపాక్షః కోటిసూర్యసమప్రభః, ప్రమథాదిగణైర్భు
క్తః పార్వత్యాసహితఃప్రభుః ౧౯. దృష్త్వాతమిశ్వరంభక్త్యా దండవత్పతితాభుని
ప్రణమ్యపరమేశాన మస్తాప్తీద్ధిరిజాయతం ౨౦. *తారా* ఉమాసమాలింగిత
వామవిగ్రహం రమాధవాదిస్తుతపాదపంకజం, హిమాంశుచూడామణిమాదికార
నమామినర్వేశ మనంగవైరిణం ౨౧. ప్రశస్తభాగీశకరోలభూషణం నిరస్తమగ్
యాగుణ మార్తిహారిణం, సమస్తలోకోత్తరవైభవంసురైః కృతస్తవశాశ్వతమి
శ్వరంభజే ౨౨. ప్రణమామిపార్వతీశం ప్రణతమనోభీష్టదాన సురధేనుః, ప్రాణా
ధారమనంతం ప్రణవోద్భాసంప్రశస్తగిరివాసం ౨౩. సమస్తే దేవదేవేశ సమస్తేకరు
ణాకర, సమఃపరమకల్యాణ విరూపాక్షసమోస్తుతే ౨౪. వ్యభిచారఃకృతోఽజ్ఞానా
న్మయాకామాంధయూనిధౌ, నిందంతినిర్జరానర్వే జాణితిసదాహిమాం ౨౫.
పతింవినాకధందేవ నసామిస్వైరకర్మణా, మహాపాపాంబుభౌమగ్నా ముద్ధరాంధక
సూదన ౨౬. పతిప్రతాయథాదేవ భవేయంలోకవందితా, తథామాంపశ్యదేవేశ
కృపయా భక్తవత్సర ౨౭. ధృత్వాకలానిధేర్గర్భం సుషువేఽహంసులంవరం, అను
గ్రహంసునేతిస్మిన్మమసూన్యోభవేద్యథా ౨౮. ఎవంతారావచఃశ్రుత్వా విరూ
పాక్షందయానిధిః, ఉవాచపరిమప్రీతోఽఽహస్యంపైవచోదితం ౨౯. శృణుమద్వచ
నంభద్రే గుహ్యత్త్విత్యర్థమాదరాత్, ప్రేరణాన్మమసుశ్రోణి విధౌకామాతురా
హ్యభూః ౩౦. దేవకార్యార్థమిందోస్త్య మసూథావరపుత్రకం, నవిద్యతేఽపరా
ధస్తే వరిందాస్యామి శాశ్వతం ౩౧. కన్యకాభవకల్యాణి హ్యూహాపిత్వ మకల్యూషా,
యేప్రత్యుపసితన్యాంత్యాం స్మరంతివిగతజ్వరాః ౩౨. తేనర్వపాపనిర్మూలైః ప్రాళ్లు
షానికాంతాః, రోహిణ్యావర్ధితఃశ్రీమాంస్తవపుత్రో గుణాకరః ౩౩. గ్రహేషు

సప్తమోఽథాత్వా మత్ప్రీతింజనయిష్యతి, ఇతిదత్త్వావరంతస్యై దేవానాంపురతః శివః ౩౪. గురుమాజ్ఞాపయామాస భార్యేయంతవనిర్మలా, ధర్మేణబిభృయాస్తారాం మదారాధననిర్మలాం ౩౫. ఇత్యుక్త్వాంతర్దధేదేవో నమత్సుమనసాంపురః, ప్రశం సుతఃసురాఃసర్వే తారాంప్రాపుర్ద్దినముదా ౩౬. గురుస్తారాయుతఃప్రీత్యాఽవసద స్మిన్మహీధరే, సహస్రవర్షపర్యంతం శివపూజాధుగంధరః ౩౭. తస్మాదయంగిరిస్తారా నామ్నా ఖ్యాతోమనోహరః, స్నాత్వాయస్మిన్స్తపశ్చక్రే తారాసరసిశంకరం ౩౮. తన్నామ్నాప్రథితంత్థి మస్తి సర్వామనాశనం, తత్రస్నాత్వామహాలింగం తారకే శ్వరనామకం ౩౯. భవానీంచసమభ్యర్చ్య గచ్ఛామఃపురతోవయం, ఇతిశ్రుత్వా క్షేత్రపాలవచః సప్తర్షయోమలాః ౪౦. తీర్థేస్నాత్వాసమభ్యర్చ్య భవానీతారకే శ్వరా, కపిలాశ్రమమాసాద్య ప్రప్రచ్ఛుఃక్షేత్రపాలకం ౪౧. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే తారాపర్వత మహిమానువర్ణనంనామ ఏకోనసప్తతిత మోఽధ్యాయః. ౬౯.

* ఋషయః * కస్యాశ్రమమిదంపుణ్య రాజతేనందనోపమం, కోయంతవ స్వీధవ్యాత్మా భాసతే శివసన్నిభః ౧. * క్షేత్రపాలః * ఆశ్రమోయంమహాభాగాః కపిలస్యతపస్వినః, వాసుదేవాంశసంభూతః కర్దమస్య సుతోమునిః ౨. దేవహూ త్యామయంజాతో లోకానుగ్రహకారణాత్, కపిలాఖ్యేమహామాస్య స్తపస్వీజ్ఞాన వాన్మహాదేవః ౩. ఆరాధ్యశ్రీవిరూపాక్షం ప్రసాదాత్తస్యతాపనః, బ్రహ్మైకశ్రీజ్ఞాన మాసాద్య లోకానాముపదేశకృత్ ౪. ప్రసిద్ధంత్థిమస్తేహ తన్నామ్నా లోక పావనం, నిత్యంస్నాత్వామునిస్తత్ర పూజయత్యాత్మదైవతం ౫. తస్మిన్తీర్థే నరః స్నాత్వా యోఽర్చయే త్కపిలేశ్వరం, సమాయాశాశనిర్ముక్తో బ్రహ్మైకశ్రీజ్ఞానవాన్మ వేత్ ౬. సాంఖ్యయోగాదిశాస్త్రాణి విస్తారోపదిశత్యసా, కపిలర్షిర్మహాప్రాజ్ఞః శిష్యేభ్యఃపశ్యతాధునా ౭. తీర్థేస్నాత్వాసమభ్యర్చ్య కపిలేశ్వరమవ్యయం, కపి లర్షింసమస్కృత్య యాస్యామఃపురతోవయం ౮. ఏవశ్రుత్వాక్షేత్రపాలవచః సప్త ర్షయోమలాః, తత్తీర్థేవిధివత్స్నాత్వా సంపూజ్యకపిలేశ్వరం ౯. ప్రణమ్యకపిలం హర్షా జ్ఞగ్ముఃక్షేత్రదిదృక్షుః, గాలవాశ్రమమాసాద్య నమస్కృత్యమునీశ్వరా ౧౦. సంమానితాస్తైర్మునిభిః సమామంత్రిమహాత్మనః, సుతీర్ణస్యాశ్రమంప్రాప్య లేభిరేహర్షముత్తమం ౧౧. సాలతాలసమాకీర్ణ మచ్ఛాంబుసరసీయుతం, ఆమ్నా యోద్ధోపేతందివ్య మృషి సంఘవిరాజితం ౧౨. తదాశ్రమపదంప్రాప్య సంతోషేణ

మహర్షయః, తత్రత్యతాపసాన్నత్వా శ్రుత్వా తద్వృత్తమాదరాత్ ౧౩. మలప్రహరిణీనామతీర్థం తస్యోత్తరేస్థితం, నానాపుష్పసమాక్షీర్ణం పక్షిసంఘోపశోభితం ౧౪. కుముదోత్పలకల్పార భాసితం పట్నదైవ్యం, సరితూర్వతటాసన్నే జగత్పావనముత్తమం ౧౫. సంప్రాప్యక్షేత్రపాలంతే పవచ్యుస్తస్యవైభవం, నామకింకభమార్యాఽస్యతీర్థస్యా మలవారిణః ౧౬. కీదృశోవిధిరేతస్మిన్మూర్త్యోముక్తిదాయకః, *క్షేత్రపాలః* మలప్రహరిణీనామతీర్థమేత స్మృతాత్మరం ౧౭. సర్వపాపహరంశ్రేష్ఠం సరిత్యౌక్మలశోభితం, స్నాత్వామలప్రహరిణ్యాం దత్త్వా దానానిభక్తితః ౧౮. ఉపోష్యతద్దినేభక్త్యా పరేద్యుఃశాన్ధ్యర్కకృత్, పిండంపిష్టభస్మస్తీర్థేఽస్మిభక్త్యా దాస్యతియఃపుమా ౧౯. తుష్టాస్తోతరఃసర్వే మోదంతేశివసదృశి, ఏవంశ్రుత్వావచస్తస్య స్నాత్వాతత్ర తపస్విః ౨౦. విశేషిర్వర్త్యజగ్ముస్తే పునఃక్షేత్రదిదృక్షువః *క్షేత్రపాలః* ఇదంసత్యవ్రతక్షేత్ర మాసన్నేఽమృతదాయకం ౨౧. యోవసేదేకరాత్రంవా సయాతిఽరమాంగతః, పుణ్యకోటిరితిఖ్యాతి మిదం తీర్థంతపస్విః ౨౨. కించిదత్రకృతంపుణ్యం శతకోటిగుణాంభవేత్, అస్యదక్షిణాదిగ్భాగే కలికల్మషనాశినీ ౨౩. విరజేతీసమాఖ్యాతాపరిమానందదాయినీ, అగ్రస్నానేనదానేన నరాయాంతి పరాంగతం ౨౪. అయగిఃకాలనామా ప్రసిద్ధఃపుణ్యవర్ధనః, కాలకంఠేశ్వరోలింగరూపేణాస్మి నివరాజతే ౨౫. పురాదేవాసురాశ్చక్షుః సముద్రమథనంబలాత్, మంథానంమందరంకృత్వా రజ్జంకృత్వాతువాసుకిం ౨౬. కాస్తుభామృతకల్పాది వస్త్రాన్యాలోచ్యలోభతః, అహంపూర్వీకయా తత్ర వివదత్సురేషుచ ౨౭. నిర్గత్యకాలకూటాఖ్యవిషమభేర్మహోల్బణం, సురాసురాజగత్కృత్స్నం దుఃసహందగ్ధమారభత్ ౨౮. కాందిశీకాస్సుపర్వాణో బ్రహ్మవిష్ణుపురోగమాః, సంప్రాప్యసకలాణ్లోకా నపిశాంతిం నలేభిగే ౨౯. తదామరాభయత్రస్తాః శరణంజగ్మురీశ్వరం, ధ్యాయంతస్వాంతరంగేశం శంకరం లోకశంకరం ౩౦. దేవదేవమహాదేవ దయాకరమహేశ్వర, పాలయాస్తాన్కూలకూట భయారాంస్తవసేవకా ౩౧. ఏవంతైఃస్మృతఏవాఽఽవిరాస దేవస్తదగ్రీతః, మాభైష్టనిర్జరాయుష్మాన్పాలయామి విషాదహం ౩౨. ఏవమాశ్వాస్యగారీశః బ్రజ్జ్వలంతంమహద్భుతం, కాలకూటంపపాదేవో నిఃశంకముదకంయథా ౩౩. ఆలోచయామాసతదా విభుష్లోకహితేరితః ౩౪. గిలితేగరలేమమోదరస్థాఖిలలోకావిలయం ప్రయాంతి నోచేత్, దహతీదమనంతబాహ్యలోకా నితిమత్వాగరళం గలేదధార ౩౫. పురుహూతముఖైశ్చసేవ్యమానోఽమరవారైరుమయా నుతఃపరేశః, గిరిమేనముపేత్యమూర్ధభాగే జరయామాసగలేహి కాలకూటం ౩౬. మునయోదితి

సందనాశ్చతంమహిమానం పురవైరిహినీత్వ, ముదితాజగదుఃప్రణమ్యసర్వే శితి
 కంఠాయనమోస్తు సర్వదేతి 32 వీత్యాస్మిజరయామాస కాలకూటంయదీశ్వరః,
 తత్కాలనామ్నాప్రఖ్యాతః పర్వతోఽయంవగద్రుమః 3౩. అస్యాత్త రేగిరేద్దివ్యా
 పంపాఖ్యాతటినిశుభా, పంపానామపురీతస్యా దక్షిణంకూల మాస్థితా 3౪. ఊర్జ
 మాసేపురేతస్మి న్వాసంకృత్వా విశుద్ధధీః, పంపానద్యాముపస్సాంతో గచ్ఛేద్భృహ్మ
 సతోకతాం ౪౦. అగ్నిహూత్రముపాస్తేయ ప్రస్తిస్థక్త్యాపురేద్విజః, సమూతిశివ
 సాయుజ్యం తథైవాతిధిపూజః ౪౧ సర్వక్షేత్రాణితత్తైవ నిత్యంసన్నిహితానిహి,
 వసంతిసర్వశీర్థాని పంపానద్యాంవిశేషతః ౪౨. తత్రన్నాత్వానరోయాతి కైవల్యం
 కార్తికేధ్రువం, ఇతిశ్రుత్వాక్షేత్రపాలవచః సప్తర్షయోముదా ౪3. దృష్ట్వాపంపా
 పురంప్రీతాః స్నాత్వానద్యాంచపశ్చిమే, కలితారకతీర్థంతే సంప్రాప్యమునయోఽ
 బుధ్విః ౪౪

*

*

*

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే కపిలతీర్థ,
 మలప్రహరిణీతీర్థ, కాల(కూట) పర్వతమహిమానువర్ణనం
 నామసప్తతితమోఽధ్యాయః. 20.

* ఋషయః * క్షేత్రపాలవదాస్మాకమిదంతీర్థం కిమాహ్వయం, కిమత్రల
 భ్యతేపుణ్యం స్నానేనానందవర్ధన ౧. * క్షేత్రపాలః * కలితారకనామాస్య తీర్థ
 న్యామలవారిణః, పురాశ్రీధరనామాస్మిన్ స్నాత్వాముక్తఃకలేరభూత్ ౨. తస్మా
 త్తీర్థమిదంఖ్యాతం కలితారకమిత్యభూత్, పాంచాలాధిపతిఃశ్రీమాన్ శ్రీధరోనామ
 పార్థివః 3. సదాచారరతోధీమా సుత్యవాగనసూయకః, బహువ్రదోమహా
 మాన్యో బ్రహ్మవిద్భ్రాహ్మణపియః ౪. పుత్రవత్పాలయామాస ప్రజాఃసాధువ్ర
 తేస్థితః, కలింజేమ్యామృతం సాధువ్రతేనైవేతి చింతయన్ ౫. దేవాగ్నిద్విజపూ
 జాయాం నిరతోనియమాన్వితః, కలిరాలోచయామాస మామయంజేతు మిచ్ఛతి
 ౬. తస్మాదేనంపంచయామి కథంచిదపిపార్థివం, ఇత్యాలోచ్యకలిస్తస్య ప్రమాదా
 న్వేషణేరతః ౭. అరణ్యశ్రమదేశేషు ససర్జబహుశోమృగాన్, క్షేత్రాణినాశయా
 మాసు ర్వరాహహరిణాదయః ౮. తద్వృత్తాంతంసమాకర్ణ్య మృగయేపురభూ
 న్నుపః, ధనుర్పాణధరోఽరణ్యే హయారూఢోమృగాన్సహూన్ ౯. కాలయామా
 సకోపేన శ్రీధరఃశ్వాపదాస్త్వహూన్, శ్రాంతఃసరోవరందృష్ట్వా పాతుంపానీయమా
 పసః ౧౦. నికతుతస్యమాకందవృక్షమూలేతిసుందరీ, కిరాతకస్యకాకాంతా కామ

దాఖ్యానితంబినీ ౧౧. గాయంతీమంజులంకేకా మాకల్వోపశ్రుతింముదా, తాం
దదర్శవరారోహా మింద్రదనీలసమప్రభాం ౧౨. తదైవకలినావిప్లవః కామార్తోభూ
స్మహీపతిః, మామాస్పృశమహీపాల నూమిత్కుకస్తయాపిసః ౧౩. బలాత్తాంర
మయామాస కామార్తోఽధర్మతత్పరః, ఉవాచసామహారాజపతి స్త్వంమమ సంమ
తః ౧౪. భార్యాతవాహమధునా భుంక్తుభోగాన్మయాసహ, ఇతితద్వచసాహృ
ష్టో విహాయాత్మకుటుంబినీం ౧౫ త్యక్తస్వజాతిమర్యాదో మద్యమాంసనిషేవకః,
తయాసాకంవనేవాస మకరోజ్జాతిదూషకః ౧౬. ఆలోచ్యమంత్రీణఃసర్వే తత్పుత్రం
శూరశేఖరం, రాజ్యేభిషేచయామానుః ప్రజానాంప్రీతిదాయకం ౧౭. ఉవాచకా
మదాయుక్తః కాననేదశవత్సరాన్, సుషువేసాసుతానష్టౌ శ్రీధరాద్ధర్మధాశి
యాన్ ౧౮. మృగయామాంసపుంజేన కాష్ఠానాంవిక్రయేణన, కుటుంబపోషణం
కృత్వా గృహకర్మరతోనిశి ౧౯. అహూరాత్రమవిశ్రాంతో నిద్రాహారాది
వర్జితః, కృత్వాతిశక్తికర్మాణి యత్కుఃకామాంసతాంగతః ౨౦. తయాతిరస్కృ
తఃపుత్రైః పీడితోభృతదుఃఖతః, చి తయామాసబహుధా స్వదిప్తమనుచింతయన్
౨౧. అహూపైవగతీశ్చిత్రా మనోవాచామగోచరా, సాగరంశోషయేదాశు
కుర్యాత్పర్వత మర్జవం ౨౨. ధనదండుర్విధంకుర్యాత్సతయేదిందుభాస్కరా,
అహమేవాతదృష్టాంతో బలీయాజగతోవిధిః ౨౩. సూర్యవంశసముత్పన్నో
ధిగ్భాగర్మనిచక్షుః, సదాచారరతఃసాధువ్రతీ వేదవిదుత్తమః ౨౪. విధినాప్రే
తస్త్వక్త్వా రాజ్యంవ్యాధక్రమీయతః, కామాంధఃకులమగ్యాదా మపనీయఖిలోఽ
భవం ౨౫. గృహేదుచ్ఛాటయామాను రత్యశక్తంఖలాఇమే, కింకరోమిక్వగచ్ఛా
మి కాగతిఃపురతోమమ ౨౬. ఏవంయఃఖాతురోరణ్యే శ్రీధరఃసహసా యయా,
శాండిల్యాశ్రమమాసాద్య బహిరేవస్థితోభియా ౨౭ సాష్టాంగప్రణిపత్యాసా
స్వవృత్తాంతవ్యజ్ఞపత్, మాముద్ధరమహాయోగిన్ త్వమేవశరణం మమ ౨౮.
* శాండిల్యః * అస్యావిదూరేశీవంపా క్షేత్రమస్తి మనోహరం, గత్వాతత్రమను
ష్యేన్ద్ర ముక్తోభవక లేన్ద్రుతం ౨౯. ఇతితద్వచనంత్రుత్వా ప్రాప్తైత క్షేత్రముత్త
మం, దృష్ట్వాతీర్థమిదంపుణ్యం భక్త్యాత్రన్నాన మాచరత్ ౩౦. తేనపుణ్యప్రభా
వేన ముక్తోభూ త్కలినాన్మయః, శుద్ధాంతఃకరణోభూత్వా విరక్తోవిషయేషు సః
౩౧ విహుఃపక్షుఃసమారాధ్య పరంధామ జగామహ, తత్ప్రభావతమిదంతీర్థం కలి
తారకమిశ్యమాత్ ౩౨. క్షేత్రపాలవచఃశ్రుత్వా న్నాత్వాతస్మిన్ప్రపన్వినః, సీతాస
గోవరంప్రాప్య దవృశస్తస్యవై భవం ౩౩. అత్యాశ్చర్యముతాః ప్రాహుఃక్షేత్రపాలం
మహర్షయః.

*

*

*

ఇతి శ్రీకృష్ణద్రవ్యరాణి హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే కలితారకతీర్థ
సంహితామార్గ ననామైకసప్తతీతమోఽధ్యాయః. ౭౧.

* ఋషయః * మనోహరమిదంభాతి సరఃకల్పారమండితం, వదాస్యవృత్తమ
స్సాకం విస్తరాత్ క్షేత్రపాలక ౧. * క్షేత్రపాలః * సీతాసరోవరమిదం పాతకాద్రి
పవిత్రం, శాతకుంభమయైశ్చిత్రై స్సాపానైః సేవితం మహత్ ౨. పుష్కరిణ్యాది
తీర్థాని గంగాదిసరితస్తథా, ఆదరాదాత్మశుద్ధ్యర్థం నిత్యమేతదపాసతే ౩. బ్రహ్మ
హత్యాదిపాపాని విద్యంతేయూనిభూతలే, తాస్యత్రస్నానమాత్రేణ నశ్యంత్యాశున
సంశయః ౪. స్నానార్థమమరానిత్య మాగచ్ఛంత్యుపసిద్రుతం, గాయంత్యస్యచరి
త్రాణి గంధర్వాకిన్నరాదయః ౫. పంచాస్యః పార్వతీయుక్తః క్రీడతేత్రకుమారా
లాత్, పురందరః పురాస్నాత్వా ముక్తోభూద్భ్రహ్మహత్యయా ౬. * ఋషయః *
బ్రహ్మహత్యాకథంప్రాప్తా వాసవస్యమహామతే, సీతాసరోవరస్నానా త్కథం
ముక్తోభవత్యయా ౭. * క్షేత్రపాలః * కపాలాభరణోనామ రాక్షసాభూత్కృతే
ఖలః, శుచేరనుగ్రహాత్కూరః సురాసురబలాధికః ౮. భయానకోనామతస్య
మంత్రిలోకభయంకరః, తస్య సేనాపతిః కూరః శవభక్షాహ్వయోఽసురః ౯.
పరార్థశతదైతేయ మహాబలసమన్వితం, మయేననిర్మితందివ్యం విజయాఖ్యపురం
మహత్ ౧౦. పాలయామాసశౌర్యేణ శతయోజనవిస్తృతం, విజిత్యవిప్లవేరాజ్ఞో
నాశయామాసభూసురాన్ ౧౧. చకంపేభువనంతస్య భయాద్దురితచేతసః, ఏక
దామంత్రీణంప్రాహ కపాలాభరణఃఖలం ౧౨. ఏహివీరమహాబాహూ మాయా
విస్త్రమసంమత, జితోమయాయంభూలోకో హ్యథోలోకావశీకృతాః ౧౩. సమృ
ద్ధానిగృహేసంతి సర్వైశ్వర్యాణి మేధునా, పురుషూతపురైశ్వర్య మైరావతము
ఖంబలాత్ ౧౪. జితంచేచ్ఛువనాధీశః కృతకృత్యోభవామ్యహం, తస్మాదద్యైవ
గచ్ఛామి యుద్ధాయామరపత్తనం ౧౫. సేనాపతింసమాజ్ఞాప్య చోదయాసురతా
హిసీం, ఇథంరాజ్ఞాసమాచిప్తః సభాప్రాప్యభయానకః ౧౬. సేనాపతింసమాహూ
య బభాషేశవభక్షకం, శవభక్షమహావీర మాయాశాస్త్రవిశారద ౧౭. అద్యై
వత్రిదివంగత్వా యోధుమిచ్ఛతీదైత్యరాట్, ఇంద్రాదినిర్జరై స్సాకం తదైశ్వర్య
జిహీర్షయా ౧౮. చతురంగబలంశీఘ్రం ప్రస్థాపయదివంమహత్, ఏవంతద్వచనం
శ్రుత్వా సేనాసేవశవభక్షకః ౧౯. సైన్యమాజ్ఞాపయామాస ప్రస్థానాయత్రివిప్లవం,
సన్నీహ్యదైత్యయోద్ధారో రథానారుహ్యనిర్యయః ౨౦. కేచిన్మతంగజారూఢాః
కేచిదారుహ్యవాజినః, నానాశస్త్రప్రహరణా మాయాయుద్ధవిశారదాః ౨౧. తదా
దుర్మేధసంరాజ్యే స్థాపయిత్వాత్మజంఖలం, నిర్యయాసహిసాస్వర్గం మహాబలసమ
న్వితః ౨౨. యుముత్సురిమరైఃసాక ముత్సాహాదసురాధిపః, నానావాద్యనినా
వైశ్చ రథనేమిష్వదై స్తథా ౨౩. హేషిలైర్ఘోషివైఘ్నోదైః పురయామాస

దిబ్బుఖం, రథాశ్వగజపాదాతి సంకులంబలమద్భుతం ౨౪. మహతానైస్యభారేణ
సమకంఠతమేదినీ, చతురంగపదోద్భూత రజఃశోషితసాగరం ౨౫. నిర్వియా
దైత్యరాజస్య సైన్యమాహవదుర్ధరం, ఆగత్యసహసాస్వర్గం పరివార్యామరావతీం
౨౬. సురాణాంభయముత్పాద్య శరాసారైర్వాకిణ, శుభ్రాత్వాపురందరఃక్రోధా
దసురాణాంవ్యతిక్రమం ౨౭. లోకపాలగణైఃసార్థం నిర్జగామపురాద్యహిః, దివ్యా
స్త్రధారిణోదేవాః సర్వేయుద్ధవిశారదాః ౨౮. నానాశస్త్రాస్త్రనిచయై ర్విర్జఘ్నుర్దైత్య
వాహినీః, రాక్షసానిర్జరాజఘ్ను స్తేపిరాక్షససైనికా ౨౯. ఏవమన్యోన్య
మభవ దభ్యామర్దోతిభీషణః, బభూవామరదైత్యానాం ద్వంద్వయుద్ధంమహత్తరం
౩౦. కపాలాభరణేనాశు యుయుధేవాసవస్తదా, భయానకేనయుయుధే కుబేరః
పరవీరహః ౩౧. కృతాంతఃశవభక్షణ కృశానఃకూరిరదృష్టినా, మద్యప్రియమహా
కాయ మదిరాక్షాతిదూషణైః ౩౨. సమంయుయుధిరేశౌర్యా దాశుగాశ్విప్రచేతసః,
తమ్యుద్ధమవభవద్ధోరం తుములంలోమహర్షణం ౩౩. అన్యోన్యానీకసామర్థ్యః కల్పాం
తాంబుభృతామివ, అభూదన్వప్నదైత్యానా మాహవేవైశసంమహత్ ౩౪.
ఇంద్రఃకర్పరరాజంతం జఘాననిశితైఃశరైః, తాంశ్చసిష్టేపయామాస కరేణైవా
సురాధిపః ౩౫. దివ్యాస్త్రాణికుబేరస్య గిలితానిచమృతిణా, తథైవాంతకశస్త్రాణి
చిచ్ఛిదుర్దినిందనాః ౩౬. ఏవమన్యేనసురాబాణా శ్చిచ్ఛిచ్ఛుస్త్రిదివాకసాం,
అర్దయిత్వాసురాదేవా నివ్యాస్త్రైర్జఘ్నురోజసా ౩౭. నిర్విణ్ణానిర్జరాదైత్యహతా
శ్చింతాతురాస్తదా, గురుంశరణమాసాద్య వినయేనవ్యజ్ఞిషత్ ౩౮. వయంపై
త్యహతాఃసర్వే నిర్విర్యాశ్చబభూవిమ, జిత్యాహరతిసర్వస్వ మస్తాక మసురాధిపః
౩౯. యేనతస్యభవేన్మృత్యు స్తముపాయంవదప్రభో, * గురుః * కాలరుద్రమనం
దివ్య ముపదేక్ష్యామిజ్ఞష్టవే ౪౦. తస్మహిమ్నాసురాస్తంతి మఘవాబలవాణభ వేత్,
ఇత్యుక్త్వాదిదేశాథ మనుమింద్రాయ గీష్పతిః ౪౧. తేనోపదిష్టఃసురరాట్
కరేకులిశమాదదే, విరావతంసమారుహ్య కాలరుద్రమనంస్మరత్ ౪౨. ససురో
గురుమామంత్రిత్య చకారాభిక్రమం వృషా, దృష్ట్వాతానమరాదైత్యా రోషేణ
త్యంతభీషణాః ౪౩. నానాప్రహరదైర్దేవాజఘ్నుః సంరంభశాలినః, గర్జంతోనిర్జ
రాజసర్వే తర్జయమాసురాశరాః ౪౪. తదామరాఃకృధాదైత్యా నివ్యవధుర్నిశి
తైఃశరైః, ససప్రహరస్తుములః సంజజ్ఞేనమరరక్షసాం ౪౫. భయానకశిరః కోపా
చ్ఛకర్తృధనదోసినా, అంతకఃకాలదండేన మహిషోపరిసంస్థితః ౪౬. స్వపురంప్రేష
యామాస హత్వాతంశరభక్షకం, కూరిరదృష్టిశిరఃకాయా త్పాతయామాసపావకః
౪౭ మద్యప్రియమహాకాయ మదిరాక్షాతిదూషణా, వైశ్వానరాశ్విపరుణాః

ప్రాపయామాను రంతకం ర౧. క్షణాన్నిఃశేషయామాను రన్మదాన్నిర్జరారణే,
 స్వసైన్యంనిహత దృష్ట్యా ౨ చాలాభరణఃకృథా ర౯. కృత్వాతిభైరవారావం సం
 ధాయేషూశరాసనే, కృతహస్తాసురానీకం జఘాననిశితాశుగైః ౫౦. దృష్ట్యా
 పురందరఃకోధా త్రిష్టతిష్ఠేతితంబ్రువన్, వివ్యాధదశభిర్బాణై ర్భయముత్పాద్య
 రక్షసా ౫౧. తానప్రాప్తాశ్చైశ్చిత్వా జఘానేద్రం శరైఃఖలః, నివార్యతాని
 మూనిందో దర్శయన్కృతిహస్తతాం ౫౨. జఘానాసురకోదండం పంచబాణై
 శ్చ కేళినః, క్రోధేఽశూలముద్యుత్య భ్రామయిత్వాసురాధిపః ౫౩. చిత్తేపదేవ
 రాజాయ జ్వలత్పాదకస్పృశం, శక్త్యామరపతిశ్చిత్వాపాతయామాసతద్భువి ౫౪.
 శతవ్యామయితాం గుర్వీచూయసీ మచలోఽమాం, సహస్రదశభారాఢ్యాం గదా
 మాదాయ వేగవాన్ ౫౫. రథాదుష్టుత్యదేవేంద్ర వధోద్యుక్తోఽసురాధిపః, తదా
 పురందరఃస్మృత్వా కాలద్రుచమనుంహృది ౫౬. నివార్యతాంగదామింద్రోఽవధీన్య
 జ్రేణదాశవం, విదార్యోరథం యాతూఃపాతయామాసభూతలే ౫౭. నిహతేజస్సు
 నాతస్మిన్కచాలాభంజేజాత్, ప్రశాంతమభవ త్సర్వంలోకాఃసంతోషనిర్భరాః
 ౫౮. తదాసుఃవధోత్పన్నా బ్రహ్మహత్యాపురందరం, బభాధేబహుధాభీమా దుఃఖ
 తోభూత్తయాశ్చ ౫౯. * శౌనకాద్యా ఋషయః * సవిహారాక్షసఃసూత కచా
 లాభరణఃఖలః. తద్వధేనకథంప్రాప్తా బ్రహ్మహత్యాపురందరం ౬౦. * సూతః *
 వదామితస్యవృత్తాంతంశ్రోత్వాణాంసుఖదాయకం, సాధుశృష్టంచయుష్మాభి రసు
 రబ్రాహ్మకారణం ౬౧. వింధ్యపాదవనేదైత్య స్త్రివక్త్రాభ్యోభవత్పురా, అవసత్కం
 దగేభీతో వివిక్తేవాసవాత్ఫలః ౬౨. భార్యాగుణవతీతస్య సుశీలానామరాక్షసీ,
 కామరూపధరా కాంతాభర్తృచిత్తానుసారిణీ ౬౩. ఏకదారహసిప్రాహ స్వభార్యా
 మసురాధిపః, పురుహూతభయాదభద్రే వసామిచ్ఛన్నకందరే ౬౪. స్థితిర్నమకథం
 భూయా దశక్తస్యచదుర్విధేః ౬౫. చిత్రేఽనాథస్యమేశర్మ నకించదపివిద్యతే, బలవా
 నపిపుతోమే సుఖదాతాస్త్రినప్రియే ౬౬. తముపాయం నపశ్యామి యేనపుతో
 భవేన్మమ, ఇత్థంభర్తృవచఃశ్రుత్వా సుశీలాప్రాహసుస్మితా ౬౭. సన్నికృష్టేశుచి
 ర్నామ మునిఃపరమధార్మికః, తపఃసమాధినిరతోవర్తతే విజనేవరః ౬౮. భవేత్
 వాఙ్మాయదిమే తంప్రాప్యసుతమాప్నుయాం, ఇతితద్గిరమాకర్ణ్య సుతేపునరసుర
 స్తదా ౬౯. దదావాఙ్మంశుచేఃపుత్రప్రసవార్థంస్వయోషితే, భర్తృరాజ్ఞాంపుర
 స్కృత్య యయాసాపుత్రకాంక్షిణీ ౭౦. సకదాచిన్మనోజ్ఞాంగీ సువేషాచారుహసిని,
 వింధ్యపాదవనేరామావిచచారవిలాసిని ౭౧. శుచేరాశ్రమమాసాద్య దదర్శము
 శేఖరం, తపఃసమాధినిరతం మనసీతథమచింతయత్ ౭౨. జితేంద్రియఃసత్యవాదీ

తపస్వీజ్ఞానవాణిశుచిః, అకల్మషోయబ్రహ్మర్షి రహమాసురభామినీ 23. కథం
మమాత్మంవశగో భవేద్భద్రాకృతిర్మునిః, శక్తిర్నాస్త్యశ్రమంతస్య ప్రవేష్టుమపి
క్షమాం 2౪. యత్నంకరోమివశ్యత్యే దయాలుర్దిశతీప్సితం, లభ్యాచిచయస్వల్ప
మపికామవశోభవేత్ 2౫. అశ్రిత్యాసురమర్యాదాం సాధయామ్యపిమాయయా,
ఇత్యాలోచ్యాశ్రమాసన్న ప్రాదేనీమ్నాజలేబలా 2౬. స్తంబమేకంసమాలంబ్య
మగ్నాఽఽకంధరమంబుని 2౭. ప్రాణత్రాణంనాథమానా మాఃనీవరురోదసా, నిర్జనే
స్మిప్రాదేబాలా పతితాహంబ్రయేధునా 2౮. అస్తిచేద్విపినేకోపి దయాలుర్తా. హి
రక్షతు, ఇత్యేతద్రోదనారావం శృత్వాకరుణయాశుచిః 2౯. ప్రాదంప్రావ్యదద
ర్భాపు మజ్జంతీమబలాంమునిః, కేయంపద్మపలాశాక్షీ పూర్ణచంద్రనిభాఃనా ౩౦.
మ్రుయతేపునిమగ్నాసా తదేనామద్ధరామ్యహం, ఇతిసంచిత్యసవాసా జగృహే
తత్కరంశుచిః ౩౧. బహిరానీయలజ్జంతీం దదర్భాసానిరంశుకాః, తప్తనావర్ణ
వర్ణాంతాం దృష్ట్వాకామవశోభవత్ ౩౨. ప్రార్థయామాసబహుధా విసయేనాసు
రాంగనాం, * శుచిః * కాసినుందరిసాభాగ్యజేవతేవ విరాజసే ౩3 కుత్రత్ర
నిర్జనేహోరే పతితాఽసిప్రాదేశుభా, * సుఖీలా * కుఖీలస్యచభార్యాహం సుఖీలా
భ్యానితంబినీ ౩౪. అపుత్రాస్మిన్స్తవఃకర్తు మాగతావిజనేవనే, ప్రాదేన్నానార్థ
మాగత్య స్థలంతీస్యఃతంజలే ౩౫ దయాలునాత్వయాత్యేణ రక్షితాస్మి తపస్వినా,
భద్రమస్తుతవామ్యుష్మంస్తపసాహంప్రజామ్యహం ౩౬ ఇతితద్గిరమాగర్ణ్య శుచిఃకా
మాతురోబ్రవీత్, శ్రాంతాశిత్వం వరారోహేనివసస్వాశ్రమేమమ ౯౦. దృష్ట్వాత
వారిసాందర్యం కామాగ్నిర్వర్ధతేమయి, కామంపూరయకల్యాణి తవశ్రేయోభవి
ష్యతి ౯౧. సాపితద్వచసాహృష్టా సురతాంగీకృతాభవత్, మునిఃసురతమాసాద్య
తస్యాంప్రీతోబభూవసః ౯౨. అమోఘతేజసామోగా దంతర్వత్సబభూవసా,
కాలమేఘనిభాత్యంతభీషణం సుషువేసుతం ౯3. చకంపేభవసంతస్య జననాదేవ
రక్షసః, శైశవేమానుషాస్తత్త్వా ధృత్వాతస్మస్తకప్రజం ౯౪. అస్థిమండనమా
కల్ప్య చచారయదసౌఖ్యః, తదభూల్లోకవిఖ్యాతః కపాలాభరణాభ్యయా ౯౫.
శుచేరనుగ్రహేద్దష్టో లభ్యాలోకోత్తరంబలం, విజత్యసహసాలోకా న్సార్వభౌమప
దేసితిః ౯౬. సహస్రవర్ష పర్యంతం శశాసౌఖ్యవిష్టవం, మారణాత్తస్యసంప్రాప్తా
బ్రహ్మహత్యాశతక్రతుం ౯౭. బభాధబహుధాసాపి శతమన్యంభయాసకా, ఉన్మ
త్తవత్తయాగ్తోసా సంచచారశతంసమాః ౯౮. లోకాన్సర్వాన్సరిక్రమ్యసలేభే నిర్వృ
తింపుషా, సత్యలోకంసమాసాద్య సమస్కృత్యపితామహం ౯౯. కథయామాస
సృతాంతం దైత్యసంహారసంభవం, జగత్కంటకదైతేయః కపాలాభరణాహ్వయః

౧౦౦. హతోమయాతతఃప్రాప్తా బ్రహ్మహత్యామమావిలా, తస్యాఃకథంభవేన్నుక్తి
 ర్మమబ్రూహిదయాకర ౧౦౧ * బ్రహ్మ * బ్రహ్మబీజాదసోజాతో యాతుయో
 నామహాఖిలః, తస్మాత్తద్వధవంప్రాప్తా బ్రహ్మహత్యాప్రబాధతే ౧౦౨. సంప్రాప్య
 నత్వరంభూమ్యాం పంపాక్షేత్రంమనోహరం, సీతాసరోవరస్నానా దఘాన్ముక్తోభవా
 ధునా ౧౦౩. విరూపాక్షంసమారాధ్య లభ్యైతద్వరముత్తమం, సురలోకంపునర్యా
 హి శివఃశంతేకరివ్యతి ౧౦౪. ఇత్థంబ్రహ్మవచఃశ్రుత్వా ప్రాప్యైతక్షేత్రముత్తమం,
 సీతాసరోవరస్నానా దఘాన్ముక్తోభవద్వృషా ౧౦౫. విరూపాక్షంసమారాధ్య
 కృత్వాపాశుపతాధ్వగా, ఈశప్రసాదసంపన్నః ప్రాపనాకంశచీపతిః ౧౦౬. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే సీతాసరోవరవర్ణనం
 నామద్విపస్తతితమోఽధ్యాయః. ౭౨.

* క్షేత్రపాలః * రామోదాశరథిఃశూరో లక్ష్మణేనసమన్వితః, వానరానీక
 పైఃసార్థ మసురాధిమహావే ౧. భార్యాపహరిణంహత్వా రావణంబంధుతా
 ముతం, లంకాధిపత్యేసంస్థాప్య విభీషణమకల్మషం ౨. కృతార్థఃసీతయాసార్థం
 వానరానీకసంయుతః, ప్రత్యేకేనవపురంగంతుం పుష్పకేణాంబరాయణం ౩. నానా
 దేశాన్వినిష్క్రమ్య హ్యయోధ్యామాప్యరాఘవః, స్వరాజ్యంపాలయామాస
 భరతేనసమర్పితం ౪ కాలేవర్షపర్జన్యః పృథివీసన్యశాలినీ, జనానిరావదఃసర్వే
 రామేరాజ్యంప్రశాసతి ౫. తదానీలపిశునోనామదైత్యః శూర్పణఖాసుతః, స్వమా
 త్రాకథితంశ్రుత్వా రామవృత్తాంతమాదితః ౬. స్వమాతృనాసికాచ్ఛేద దశానన
 వధాదికం, ప్రతీకారసమాకాంక్షీ మనసీర్థమచింతయత్ ౭. యదితుర్యామషాం
 యుద్ధం రాఘవేణసురద్విషా, తదామాంసత్వరంహన్యా ద్విక్రాంతోయంధనుష్మ
 తాం ౮. సీతాంప్రాణప్రియాంత్యక్త్వా సోపితిష్ఠతి నక్షణం, తత్తయోర్వైరముత్పాద్య
 కైతవేనవియోజ్యతో ౯. హత్వావా మజ్జనన్యాశ్చ వైరశుద్ధిం కరోమ్యహం,
 ఏవమాలోచ్యపిశునః సభార్యఃప్రాప్యకోసలా ౧౦. మాయారజకరూపోనా వయో
 ధ్యామావసత్థలః, ప్రజానాంప్రత్యయార్థంస రజకోహమితిబుధిర్వా ౧౧. ఆనీయథౌ
 తవస్త్రాణి దదాతిస్సునిరంతరం, అవకాశంసమాకాంక్షీ రాఘవాహితకర్మణి ౧౨.
 ఏకదానిశిలోకానాం మతంజ్ఞాతుంరఘుత్తమః, ఏకఏవరహస్యేన సంచచారపురే
 ప్రభుః ౧౩. జ్ఞాత్వాతమాగతందైత్యశ్చద్మనాభార్యయాసహ, వివాదమతనోద్దుప్త
 స్తాడయామాసతాంరుషా ౧౪. ఉవాచతాంపునర్దుష్టే నిహన్మిస్వైరచారిణీం,
 త్యక్తభార్యాంపునఃప్రాప్తుం నరామోనిరప్రతపః ౧౫. అహంఏరోస్మినిర్యాహి నోచే

త్వాంహన్మిసాంసులాం, ఇత్థంతద్గిరమాకర్ణ్య రామశ్చిత్రాతురోభృశం ౧౬ చా
 వ్యమందిరమేకాంతే మనసీభ మచింతయత్, అహలూధిజ్ఞానుషంజన్మ వృథాదుఃఖై
 కభాజనం ౧౭. అజ్ఞానసాగరేమగ్న మహంకారకరస్కం, ధర్మమేవపరంమత్వా
 విషయాశావివర్జితః ౧౮ ధర్మేణవర్తమానోపి సుసారేనిందితోభవం, సత్కీర్తిర్నా
 స్తిసంసారస్థితానాం యత్తుకోటిభిః ౧౯. యస్యాఃకృతేయశోమేద్య త్యజామ్యేవచ
 తామహం, ఇతినిశ్చిత్త్యసామిత్రి మాహూయేన మభాషత ౨౦ గచ్ఛుత్కృణ
 వైదేహీం త్యక్త్వా౨౨౧వృషనేదురీతం, మాపురర్వదసామిత్రే గౌరవాన్మమనువ్రత
 ౨౧. రామాజ్ఞాయాఃపరాధీనః సామిత్రిర్దుఃఖతోవనః, నీత్వావాల్మీకినికటే సీతాం
 తత్త్యాజగుర్విణీం ౨౨. ప్రణమ్యజానకీశోకసంతప్తా మునిమబ్రవీత్, మత్తాతతా
 సశ్రేష్ఠ వాల్మీకేదీనవత్సల ౨౩. రామస్తత్త్యాజమాంభార్యా మరణ్యేగుర్విణీ
 మహూ, నిరాగసాంకుతస్తాత నజానామ్యస్య కారణం ౨౪. దుఃఖేనైవసదానేన
 మమాసీజ్జీవనంవృథా, పతింవినాకథంతాత వనేనాథావసాన్యహం ౨౫. మా
 తాత్వమేవవాల్మీకే హ్యనాథాయాఃపితామహు, తముపాయముపాభ్యాహి యేన
 ప్రీణాతిమత్పతిః ౨౬. * వాల్మీకిః * దేవజానకిమాశోకం కురుపాయానదామిహే,
 దక్షిణేలోకవిఖ్యాతం పంపాక్షేత్రంసుఖప్రదం ౨౭. తీర్థాంత్రవిద్యంతే వజ్రనాన్మ
 క్తిదానిహి, తత్రగత్వాసమారాధ్య గౌరింస్వాభీష్టమాప్నుహి ౨౮. అహమప్యా
 గమిష్యామి గచ్ఛావఃక్షేత్రనాయకం, ఇత్యుక్త్వాసీతయానాకం ప్రతస్థేమునిశేఖరిః
 ౨౯. పంపాక్షేత్రం సమాసాద్య జానకీమావాతాపనః, పశ్యమాతఃపరంతీర్థ మిదం
 భాతిమనోహరం ౩౦. స్నాత్వాత్రైవసమారాధ్య గౌరింతోషయనువ్రతే, వాల్మీకి
 వచనంశ్రుత్వా సీతాభక్తిసమన్వితా ౩౧. స్నాత్వాత్రికాలంతీర్థేస్మి న్గౌరిపూజార
 తాభవత్, విధినాపూజయామాస మాసవర్యంతమీశ్వరీం ౩౨. నిరాహారాదివా
 రాత్రంగౌరీ ధ్యానసమన్వితా, ప్రత్యక్షాభూత్తదాగౌరీ మాసాంతే శివసంయుతా
 ౩౩. తటతోక్తప్రభాంధృష్ట్వా శ్రీగౌరింజానకీముదా, స్తుత్వాప్రణమ్యతాంభక్త్యా
 బద్ధాంజలిపుటాబ్రవీత్ ౩౪. మాతర్మమాసీజ్జనకగృహే జనిర్లోకైకవీరఃపతిరేవ
 రాఘవః, తథాపిమాండుఃఖపరంపరా పతివ్రతామనాథాం నజహాతిదుర్విధేః ౩౫.
 వనేపలాశాద్యశనేన కేవలం త్రయోదశాబ్దానుషితాస్మికర్చితా, దశావనేనాపహృ
 తాతిదుఃఖతా౨వశాన్మమూలేహ్యుషితాస్మివత్సరం ౩౬. హత్వాదశాస్యంహృరి
 భిర్యుతోవిభుః కృత్వామయప్రీతిమవాప్యవైభవం, మిథ్యాపవాదేనమనోవిభంగశ
 స్త్యక్త్వావనేమాం విరహేణదూయతే ౩౭. పురాకృతందుష్కృతమేవకేవలం చిరా
 యదుఃఖానుభవేహికారణం, సురార్చితంమత్ప్రియమాప్నుయాంయథా వరాధీనం

పాలయదేవి మాంథళా ౩౮. ఇతిసీతావచఃశ్రుత్యా స్మితాననసరోరుహః, కృపార్ధౌ
 దృష్ట్యాపశ్యంతీ జానకీమాహాశాంకరీ ౩౯. శృంగుజానకీమద్వాక్యం రహస్యమిదమ
 ద్భుతం, ఏకదాజగ్మురాదిత్యాః పురుషూతపురోగమాః ౪౦. వైకుంఠలోకం
 కుతుకా ద్విష్ణుదర్శనలాలసాః, రత్నప్రాకారశోభాఢ్యే పురేతస్మిన్ననోహరే ౪౧.
 సభాయా మానవేదివ్య సింహాసనమధిష్ఠితే, ప్రవిశంతఃసభాద్వారం ప్రతీహారనివా
 రితాః ౪౨. తత్రైవతస్థురమరాః పశ్యంతోదూరతోహరిం, అహమంతశ్చనిఃశంకం
 ప్రవిశామీతినారదః ౪౩. పశ్చాత్కృత్యామరా ద్ద్వారప్రవేశార్థం పురోయయా,
 ద్వారపాలనిదుద్ధోపి తత్రైవావస్థితోహ్రీయా ౪౪. వాఙ్మృష్టిపథాయాతే మయిప్రే
 ముంకరోతిసః, ఏవంమనసినిశ్చిత్య తథావిస్మృత్యవిగ్రహం ౪౫. సభాయాంతుంబు
 రుర్గాతు మాక్షాయాకమలావతేః, ప్రవృత్తోభూత్తదాసభ్యాః సర్వేకుతుకినోభవన్
 ౪౬ శోతుంతదాఽఽహ్వాయామాస దూతైర్నారాయణఃశ్రియం, మాతృకాగణ
 సంవీతా సభాప్రాపహరిప్రియా ౪౭. వారాహీనారసింహీచభృశుంఢీ భీమకామ
 దా, చండఘంటామహానాదా బ్రహ్మణీబాహుదాద్రువా ౪౮. అన్యఃసహస్రహ
 శఃసర్వా మాతరోవేత్రపాణయాః, అపసార్యసురాన్పార్శ్వే మార్గస్థానాయుద్ధృ
 తా ౪౯. మధ్యేతాసాంమహాభాగా భృశుంఢీనామమాతృకా, నారదంద్వారమధ్య
 స్థం పశ్యంతంపురతఃసభాం ౫౦. పార్శ్వేపసారయామాస సంతాడ్యకశయాభృశం,
 విలోక్యాపి మహాలక్ష్మీఃస్మయమానా తదాభవత్ ౫౧. నకించిత్స్వసఖిమూచే
 తాంశృష్ట్యానారదః కృధా, దంతాకపటపటాకృత్య శశాపైవంహరిప్రియాం ౫౨.
 యతోమామవజానంతీం సఖీంసంశ్లాఘ్య వర్తనే, తామసీంప్రకృతిం శ్రిత్యావినింద
 సిచ మాంభరే ౫౩. అతస్త్వంభువిదైత్యానాం కులేజని మవాప్స్యసి, ఇతిశ్రుత్వా
 వచస్తస్య లక్ష్మీరవ్యతి దుఃఖతా ౫౪. విష్ణురవ్యవకర్ణ్యేమం చింతాకులితమానసః,
 తదాలక్ష్మీర్నమస్కృత్య ప్రార్థయామాసనారదం ౫౫. విశాపందేహిమేబ్రహ్మణ
 మహదాగఃకృతం మయా, ఇతిశ్రుత్వానారదస్తు దయయాసమవోచత్ ౫౬.
 త్రేతాయాందైత్యనాశాయ జనివ్యతి భవత్పతిః, దైత్యవంశభవాపిత్వంతేన సాకంచ
 యుజ్యసే ౫౭. దేవకార్యంసాధయిత్వా వైకుంఠంప్రాప్స్యసేపునః, ఇత్యుక్త్వా
 నారదోహాని రగచ్ఛచ్ఛయథాగతం ౫౮. లంకాయాంరావణోనామ దైత్యేం
 దోబలవాభృశం, జన్మావిఘ్నోభయామాస సాధువృత్తాంశ్చ గర్హయా ౫౯.
 సచనానారాజపుత్రీర్హత్వా తదక్షమాదరాత్, పాతుంకనకకుంభేచ పూరయిత్వా
 నిదిక్షిపే ౬౦. తద్దృష్ట్వామునయస్తస్మిన్ భవిష్యద్దాననిర్భరాః, ప్రావేశయాన్

దివ్యతేజః తదామృదోదరీసతీ ౬౧. భర్తృర్విచిత్రదుగ్ధార్థం విషపానా స్ఫుటీష్ణ
యా, రాత్రోగత్వాపవరకంపపాతచ్ఛోణితంతదా ౬౨ తత్రేజసాగర్భిణీత్వ మాప్తా
భీతాపతివ్రతా, మరణార్థం మయాపీతం విషభ్రాంత్యాహి శోణితం ౬౩. తేనాహం
గుర్విణీజాతా సర్వేనిదంతి మాంకిల, ఇత్థంమ దోదరీభీతా త్యక్త్వాతద్గర్భముత్తమం
౬౪. చిక్షేపాంబునిధౌ సోపిప్లవమాన స్తటంయయా, నిగూహితోబభూవాభ భూ
మ్యాం గర్భస్తుకర్తవ్యైః ౬౫. కన్యాయాపేణతత్రైవ బహుకాలమభూద్భువి, కాలాం
తరేసుతాకాంక్షీ జనకోయజ్ఞముత్తమం ౬౬. కర్తుమ భోవిధేస్తీర మాపవిప్రగణై
ర్యుతః, యజ్ఞభూమివిశుద్ధ్యర్థం లాంగలేన సృశోత్తమే ౬౭. భూమికర్ష తిసీతాగ్రా
దుత్పన్నాకస్యకాశుభా, సైవత్వంచేతద్యోగా త్వాంసీతేతివిమర్శభాః ౬౮.
త్వత్సహాయేనరామోఽపి వివ్యాధాసురమండలం, అవతారాతరేణైవ యువాభ్య
మీశ్వరాజ్ఞయా ౬౯. దేవకార్యంకృతంసత్యం నారద్యవచస్తథా, అస్మాద్దివ్య
సరఃస్నానా చ్ఛాపముక్తాసిజానకి ౭౦. ఉత్పద్యేతేసుతోవీరా త్వయిశ్రీరామపిత్ర
మా, పతిప్రాప్యసుభేనైవ నిజరూపమవాప్స్యసి ౭౧. ఇత్యుక్త్వాంతర్దధేదేహి
జానకీ పురతిఃశివా, ధ్యాయంతీహృదితాంసీతా వాల్మీకేరాశ్రమంయయా ౭౨.
తత్రసాసుషువేపుత్రో ఖ్యాతౌకుశలవాచితి, తదిదంలోక విఖ్యాత మభూత్సీతా
సరోవరం ౭౩. సీతాసరస్యాంబురుతేఽఘమర్షణస్నానం మహాదానమపీచా యః
పుమాః, సస్వకామానపి స్వసంపదః సంప్రాప్యచాంతేవరమంపదంవ్రజేత్ ౭౪.
యుక్తాగమేతత్కథితం మునీంద్రాః సీతాసరోవర్త మతప్రశస్తం, శృణ్వన్వతన్నేతిన
రోఘీరాధా స్మరత్రసాయుజ్య ముపైతిసద్యః ౭౫. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందమహాపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాశ్లో సీతాసరోవర
మహిమానువర్ణనం నామత్రిసప్తతితమోధ్యాయః. ౭౩.

* సూతః * మాల్వ్యవంతుగిరే ర్యామ్యేరామతీర్థం విరాజతే, సర్వపాతక
విఘ్నాసి నిర్వాణక్షేప్రబోధకం ౧ తత్రగత్వాక్షేత్రపాలం సప్రచ్ఛర్మ్యునిపుంగవాః,
క్షేత్రపాలమహాప్రీత్యసర్వ సద్వృత్తకోవిద ౨ అశ్వతీర్థస్యకింనామ భాసతేహి
మనోహరం * క్షేత్రపాలః * రామతీర్థమిదంపుణ్యం కామితార్థప్రదంమహత్. ౩.
సోమశేఖరపాదాబ్జ ప్రాపకంభవతారకం, రత్నసోపానసావర్ణ వేదికాభి రలంకృతం
౪. ఆవిర్భూతతీర్థేఽస్మి న్సురారామో ధనుర్ధరః, కరభూపతిరక్షార్థం తదమాత్య
వధాయుచ ౫. తత్ప్రీత్యాతమభూత్తీర్థ మిదంశ్రీరాఘవాఖ్యయా * ఋషయః *
శ్రీ రామో గాంధీవో చత్రే మిదముత్తమం ౬. కోసాకరాఖ్య స్తస్మిన్మీకుతో

రామేణవైహతః * క్షేత్రపాలః * తదహంవఃప్రవక్ష్యామి పురావృత్తంయథా
 శృతిం ౭. శివపూజారతిఃశాంతిః సర్వధర్మవిచక్షణః, మంత్రిణావిజయాభ్యేన
 మంత్రిజ్ఞేన సమన్వితః ౮. ధర్మేణపాలయామాస రాజ్యంసర్వసమృద్ధిమత్,
 కదాచిద్వైరిణస్తస్య మహాబలసమన్వితః ౯. పురంసంక్షోభయామానుః
 కరరాజ్యజహీర్షయా, తేషాంమహాబలందృష్ట్వా కరశ్చింతాతురో భృశం ౧౦.
 విజయంప్రాహమంత్రిజ్ఞ ప్రాప్తమత్యాహితంమమ, వైరిణఃపురమాసాద్య నాశయం
 తిమమాధునా ౧౧. కథంజేహ్యస్యహంశత్రూ స్థలహీనోబలాన్వితాః, కథం
 మమసుఖంభూయా ద్రాజ్యంనిహతకంటకం ౧౨. ఉపాయంవదమంత్రిజ్ఞ త్వమేవ
 గతిరద్యమే * విజయః * శ్రీవీరరాఘవంమంత్రమస్తిశత్రునిబర్హణం ౧౩.
 తస్యంత్రిజవతో వీరరామఃశత్రూన్స్తనివ్యతి, తత్ప్రసాదాద్భవేద్రాజ స్తవసౌఖ్యం
 మహత్తరం ౧౪. ఇత్థంతేనసమాశ్వస్తా నిర్యయానగరాత్కరః, సమరంప్రాప్య
 ధైర్యేణ శూరిసేనా సమన్వితః ౧౫. శత్రూన్విత్వాసయామాస కృతహస్తః
 శిలీమృఖైః, రిపవస్తేసమాయత్తా వివిధాయుధపాణయః ౧౬. పరివార్యకరం
 జఘ్నుః కోపసంరక్తలోచనాః, సూతోమృతోధనుశ్చిష్టం రథోభగ్నుః కరస్యతైః
 ౧౭. విరథోభూత్గతత్రాణః శత్రుభిఃపీడితో భృశం, విజయస్తంనిశమ్యాశుస్పృశం
 శత్రువశంవదం ౧౮. వీరరామమనుంభక్త్యా జజాపారివధాయసః, ఆవిరాసీత్తదారా
 మ స్తటతోటిసమప్రభః ౧౯. నీలమేఘనిభః కాలరుద్రాటోప భయంకరః,
 శృత్వాట్టహాసం సంధాయ కోదండేచండసాయకాః ౨౦. చకర్తరిపుశీర్షాణి
 శరైరాశీవిషోపమైః, విజయాభిమతేనైవ మహతాండవలీలయా ౨౧. క్షణాన్నిః
 శేషయామాస వైరిణో బలసంయుతాః, సమాశ్వాస్యకరంరామో విజయంచహి
 తోక్తిభిః ౨౨. అంతర్దధే మహాబాహు స్తాభ్యాంసంప్రార్థితోముదా, కరరాజోభ
 సంతుష్టో విజయేనసహప్రభః ౨౩. పురమాగత్యధర్మాత్మా బహుమేనేస్వమంత్రిణం,
 దత్వాధికారంసర్వస్వం తస్మైప్రీతీతోభవస్సృచః ౨౪. సర్వాధికారమాసాద్య గర్వి
 తోవిజయః ప్రభాః, అవమత్యస్పృశంరాజ్యే తతానాసౌ వ్యతిక్రమం ౨౫. జహారి
 ద్విజవృత్తీశ్చ బలాదర్యధనానిసః, దూరీచకారసన్మాన్యా న్బాహుజానధికారతః
 ౨౬. ప్రజాఃసంక్షోభయామాస ఉత్తోచాదిభిరార్తిదః, అసమంజసచారిత్ర స్తత్పు
 త్రః శూరనామకః ౨౭. యోనిలంపటదుష్టాత్మా కులస్తీవ్రతదూషకః, తత్పక్ష
 పాతాదన్యాయంచకారవిజయఃసదా ౨౮. దురాచారరతోనిత్యం హీనజాతి
 నుహృన్వృతః, చచారనగరేశూరః కదాచిత్కమలంపటః ౨౯. ధర్మస్యభార్యాం
 దృష్ట్వాసామృతుస్సా తాంపశ్యన్, దుష్టాన్విదంసదానామ్నూ కామాన్లోభాల్భలా

గ్రణిః ౩౦. ప్రవిశ్యతద్వహంశూరో ధర్మేణ రహితంబలాత్, అపశ్రంశంబభాషే
తాం రంతుకామప్రియంవదాం ౩౧ అయేనుందరిపూర్ణేందు ద్విష్టాస్యంతవలజ్జతః,
అశ్రితోంబరమంభోజ మపిమగ్నం జలాశయే ౩౨. విద్యున్మీనార్చితేనంగ శరావి
వరవాక్కిణీ, తాభ్యాంమాందృష్టమాత్రేణ హృదయంమే విదీర్యతే ౩౩. అద్వితీ
యాసిసాందర్యే ద్వితీయాభవ మేమతా, ఏవంశూరదురుక్తిసా శుతోవోవాచసు
షాన్వితా ౩౪. అమాత్యసుత మా నీతిం త్యజతేననుఖం నతే, తుచ్ఛంవైషయికం
సాఖ్యం, నేచ్ఛంతిహిభవాద్యుహః ౩౫. సరకేనియతంవాసః సతీషురతిమిచ్ఛతాం,
విష్టపేబహవోనప్తాః కులస్త్రీకాముకాఃఖలాః ౩౬. కామవహ్నాపతంత్యేతే పతం
గాఞ్జపానకే, మలమూత్రాకరంకాయం దృష్టాముహ్యంతి కాముకాః ౩౭.
మలభాండముపాఘ్రాయ ముహ్యంతిమహిషాయథా, సుఖంనాస్తి తిలప్రాయమపి
తేవిషయాశయా ౩౮. విషంపీత్యామృతభాగ్నిత్యా మావినాశముపైహిభో,
గచ్ఛగ్నేహాన్మహాభాగ పతిరాగచ్ఛతిదుర్గతం ౩౯. ఇత్థంతద్వచనంశ్రుత్వా కామాం
ఘోవిజయాత్మజః, బలాదియేషతాంరంతుం బభాషేనిష్ఠురం వచః ౪౦. పశ్యన్తీ
పతితాదద్య కథయన్తీసాధ్వసం, బలాద్రమంతఃమాంభర్తా కింకరోతి తవాల్పకః
౪౧. హత్వాతందుర్గతంవిప్రం స్వర్గసాఖ్యం తనోమితే, ఇతితాంభర్తయిత్వాస
జగ్రాహ వననాంచలం ౪౨. బలాదాచ్ఛిద్యతద్ధస్తా దబ్రవీత్సా పతివ్రతా, కాము
కోయందురారాఘో మత్తో ద్విరదవత్ఫలః ౪౩. హితోక్తినశ్యణోత్త్యేష నజహాతి
పతివ్రతాం, సతీత్వరక్షణాయాహం జప్యేప్రాణానపిదుర్గతం ౪౪. నతేనదుష్కృ
తందేహ త్పతివ్రత్యంవరంహమ, ఇత్యాలోచ్యాన్మృతభర్తారం సంచింత్యమనసాసతి
౪౫. శీర్షమాస్ఫుల్య దేహల్యాంభగ్నశీర్షా మమారసా, అగత్యస్వగృహంధర్మో
దృష్టావతత్కూరకర్మణః ౪౬. ఉవాచకుపితోమార్ఘ కిమిదందుష్కృతంకృతం,
ప్రవిశ్యచోరవద్దేహం దుర్మతేరహితంమయా ౪౭. యద్భార్యామపధిష్ఠామే తత్త్వం
దండ్యోసి భూభృతా, ఇత్థంవదంతంధర్మతం శూరఃసంతాడ్యదుర్మతిః ౪౮.
జహరతద్గుహాస్థాని వస్తూనికుపితో భృశం, గతేశూరేగృహాధర్మో భయేనపఃకింపితః
౪౯. రాజ్ఞేవిజ్ఞాపయామాస రుదస్వృత్తూత మాత్మనః, రాజన్విజయపుత్రోమే
జాయాంహత్వాపతివ్రతాం ౫౦. సర్వస్వమపహృత్యార్తం హత్వామాంచ పదా
యయా, ప్రాసాదానాశితాఃశైవా దేశేతాభ్యంతవోత్తమాః ౫౧. అన్యాయే
నప్రజాసర్వాః పీడితాఃభృశదుఃఖతాః, త్వమంధఞ్జవత్స్పాసా వదృష్టానిర్వృతో
స్యహూ ౫౨. ఇత్థంతద్గిరమాకర్ణ్య కుపితఃకరభూమిపః, అహూయవిజయందూతై
స్తత్సుతంచావ్యపృచ్ఛత ౫౩. అమాత్యతవపుత్రోయం ముర్ఖుత్తోధర్మమందిరం,

గత్వాహత్వాచతద్భాగ్యా మపహృత్యబలాధనం ౫౪ సంతాడ్యతంమదాంధోసా
యయానిమయాశ్రిత , తదేనంశిక్షయాశుత్వం పక్షపాతవివర్జితః ౫౫. ఇతిరాజ
వచఃశ్రుత్వా విజయఃస్థయదూషితః, తిరస్కృత్యకరంకోపాదువాచ పరుషంవచః
౫౬. బ్రాహ్మణాశ్చదన్యాద్యవచః శ్రుత్వాహితాహితం, అవిచారిభ్రవీష్యేవ
మజ్ఞానీవప్రలాపకం ౫౭ శూరోభిధానకర్మభ్యాం మత్పుత్రఃసుందరోయువా,
కామిన్యఃకామయంత్యేనం కామాత్సుందరమాదరాత్ ౫౮. తాదృశంసాతిరస్కృ
త్య హతాఽనేనాపరాధినీ, మదీయగాజ్యేస్థిత్యామ త్సుతంనిందంతి బాడబః ౫౯.
తదేనంశిక్షయిత్వామే నపాపమపరాధినం, తస్యగర్వోక్తిమాకర్ణ్య రాజాఽమర్షయు
తోబ్రవీత్ ౬౦. పూర్వోపకారంస్మృత్వాగః క్షమ్యతేతావకంమయా, నిర్గచ్ఛస్వ
పురాజ్ఞవ నచేద్దండోసిమందధిః ౬౧. ఏవంభూపవచఃశ్రుత్వాప్రహస్యవిజయోబ్రవీత్,
మయైవరక్షితోసిత్వం బహుధారిపుసాధ్వసాత్ ౬౩. దత్తాధికారోనత్వంమా మనన్వర్తః
శిక్షితుంక్షమః, ఏవంవదంతమున్మత్త మివదూతైర్నృపౌత్తమః ౬౪. పురాన్నిసార
యామాససపుత్రంవిజయం బలాత్, తదాన్యసవధాయాశుజవతోమనుముత్తమం ౬౫.
మంతాధిదేవతాసిద్ధిర్న బభూవమరాత్మనః, దూతైఃప్రస్థాపితోరణ్యే నిరుపాయాదు
వాససః ౬౬. ద్విషకరాజ్ఞోవధప్రేచ్ఛుః ఛద్మనాసాహసేనవా, ససుతోన్వేషయా
మాస ప్రమాదంభూపణేసదా ౬౭. ఏకదాపర్వణిన్నాతు మేకఏవపురాద్భుహిః,
సరఃప్రాప వినాదూతై ర్నిర్భయంనృపశేఖరః ౬౮. జ్ఞాత్వాతమాగతంశీఘ్ర మాగత్య
సరసిముఖా, నిహత్యతరసాదూతం జగ్మశుర్భూపసంనిధిం ౬౯. ఉభాఖడ్గధరౌదృ
ప్త్యా కాలమాతావివాగతో, భీతోన్యపతికేతోస్వ నధాయైవాగతా వితి ౭౦. శివం
సస్కారసోఽప్యాయతరక్షణాశావివర్జితః, శివశంభోమహాదేవ కరుణాకరశంకర ౭౧,
త్వత్ప్రసాదాత్పురారామో రరక్షారిభయాద్ధిమాం, మామిదానింహతః శూరవిజ
యాదుర్జయావితి ౭౨. రక్షమాంక్రీవిరూపాక్ష పక్షపాతేనశంకర, ఏవంస్మరంతం
రాజానం విజయేహంతుమిచ్ఛతి ౭౩. మధ్యేతీర్థంమహాశేఖా ఉదభూత్తటిదుజ్జ్వలః,
ఆవిరాసీత్తతో వీరరాఘవ శ్చండవిక్రమః ౭౪. నీలోత్పలదలశ్యామః పీతవాసాః
సుగార్చితః, కృపాణపాణి రత్యంతభీషణ భ్రుకుటీతటః ౭౫. క్షేదయన్నసినాశీర్ష
ముత్కృత్యవిజయస్యసః, తత్పుత్రస్యాపిమూర్ధానం పాతయామాసభూతలే ౭౬.
దృష్ట్వాతదద్భుతంకర్మ రామస్యకరరాణ్మదా, ప్రణమ్యదండవత్ప్రహ భక్తినిర్భర
మానసః ౭౭. దయాకరమయాపురా నియమపూర్వకారాధనా కియత్కృతమితి
ప్రభోతవమయైవనజ్ఞాయతే, యదాహమరిసంకటే హృదిభజామిభర్గంభయా త్తై
వసముపేత్య మామవసిపక్షపాతాస్పదం ౭౮. తవప్రియతమఃశివః శివసఖస్త్వమేవా

సింహాః శివస్యభవతోఽప్యభూద్ద్వితమభేదబుద్ధి ర్మమ, స్వభక్తవిజయంజవాదసి
నిహత్యమద్రక్షణం యతస్త్వమకరోస్తత స్తనమతఃశివారాధకః ౭౯. దశానన
వధాయ యస్త్రిదశసంఘసంస్కృత స్స్వభక్తవశగోహరి స్త్వవతతారసూర్యా
న్వయే, సవవకరుణాకర స్త్వమిహ రామనామ్నాజగద్వరోసి మమమానసంవసతు
పాదపద్మేతవ ౮౦. ఇతితద్గిరమాకర్ణ్య హృష్టోరామ స్తమబ్రవీత్, * శ్రీరామః *
శృణు గాజన్పివక్ష్యామి సర్వలోకహితంవచః ౮౧ గోపనీయమిదంవాచ్యం పాపి
నోనకదాచన, పరమాత్మాఽచ్యుతోనంతః సచ్చిదానందవిగ్రహః ౮౨. పశ్యంతిజ్ఞా
నినోయచ్చ పరంబ్రహ్మేతిసంజ్ఞతం, శుద్ధంసూక్ష్మంమహాజ్ఞేజః సదాశివపదంహితత్
౮౩. ప్రోచ్యతేహ్యుపచారేణ పరంబ్రహ్మేతియన్మహాః, సదామలమప్రిసాజైరాన
గమ్యః సకశ్వరః ౮౪. అక్షరఃపరమోనంతః కాలరూపీమహేశ్వరః, నిర్గుణోపి
గుణాధారో జగత్కారణమిష్యతే ౮౫. స్వమాయయామృతః శంభుర్గుణమయ్య
ఖిలంజగత్, రచయూమాసలీలార్థం సచరాచరమవ్యయః ౮౬. పునర్నాయాగుజ్ఞై
రీశో మూర్తిత్రిత్వమవాప్తవాన్, రజోగుణయుతః స్రష్టాబహువక్షగతాంప్రభుః ౮౭.
పాలయూమాససత్వేన యుక్తోనారాయణాఖ్యయా, తమసాకాలగుద్రాభ్యః వ్యయ
మేవజగత్ప్రభుః ౮౮. సంహృత్యసకలార్కలోకాన్ స్వేచ్ఛయాక్రీడతేహరః, పునః
కార్యవిశేషేణ స్వాంశతోఽఖిలనిర్జరాన్ ౮౯. నిర్మాయనిశ్వకార్యేషు యోజయా
మాస తాన్విభుః, తదాజ్ఞయామరాసర్వే స్వస్వకార్యవిచక్షణాః ౯౦. నిర్మమో
నిహంకాగో నిత్యతృప్తోనిరంజనః, సవపరమోనంతః సర్వేషామాదికృద్విభుః ౯౧.
భూరావ్యగ్న్యనిలాకాశాః పుష్పవంతోపుమానితి, యస్యమూర్త్యుప్తకంభాతి జంగమ
స్థానరాత్మకం ౯౨. తస్మిన్సర్వేశ్వరేశుద్ధే భక్తిరవ్యభిచారిణీ, ముక్తిప్రదాపను
ష్యాణాం మామూల నివారిణీ ౯౩. అనన్యసులభాభక్తి ర్విద్యతే యస్యశంకరే,
తస్యపాదరజస్పర్శా త్పునీతిముఖంజగత్ ౯౪. శివేభగవతిశ్రద్ధాభక్తిభ్యాంయే
సమన్వితాః, తవచలోకిపూజ్యుః శివభాగవతోన్మితాః ౯౫. శివపూజారతో
నిత్యం సర్వభూషహితే, శివధ్యాసవరోయోగీ శివభాగవతఃస్మృతః ౯౬. కదా
పశ్యేయమీశాన మితిచింతాయు.సదా, విషయేషునిరక్తోసా శివభాగవతోత్తమః
౯౭. శివశృంకరశర్వేతి నీలకింతేతి యోబ్రువన్, దయావాన్సర్వభూతేషు శివభాగ
వతోహిసః ౯౮. హితకర్తాబ్రాహ్మణారా మతిధీనాంచపూజకః, అనసూయః
సదాశాంతః శివభాగవతోహిస ౯౯. వాచీకూపతటాకాది నిర్మాతాదీనవత్సలః,
యఃసదాచారినిరితిః శివభాగవతోహిసః ౧౦౦. కృతజ్ఞఃసత్యసంధశ్చ ధర్మాత్మా

విగతస్పృహః, ప్రాణినాంసమబుద్ధిర్య శ్శివభాగవతోహిసః ౧౦౧. అభేదభావనా
యస్య శివకేశవధాతృషు, శివభక్తిపరోయోగీ శివభాగవతోహిసః ౧౦౨.
శివావన్యతరన్నాస్తి జగదేత చ్చరాచరం, తన్నాయాకల్పితంభాతి శుక్తికారజతం
యథా ౧౦౩. ఏవంజ్ఞాత్వాకృత్యాథోయః శివభాగవతోహిసః, శ్రుతిప్రచోదితా
న్యేవా నివరూపేణ భావయన్ ౧౦౪. తాతమ్యవిహీనోయః శివభాగవతోహిసః,
సర్వశైవగుణాఃసౌమ్య త్వయితిష్ఠంతి భూమిప ౧౦౫. తన్నేప్రియతమోసిత్వం
హితంతవకరోమ్యహం, సర్వదేవప్రియఃశైవాః సర్వలోకహితేరతాః ౧౦౬. సర్వే
మాప్రాణినాంపూజ్యః పరనిందా పరాఙ్ముఖాః, నిందంతిపాపినోయేచ శైవాన్సా
ధుజన ప్రియాన్ ౧౦౭ తేహిదేవద్విహోమోరే క్లిశ్యంతి నిరయేఖలాః, మద్భక్తః
శంకరద్వేషీ మద్వేషీశంకరప్రియః ౧౦౮. తావుభానరకం యతో యావచ్ఛంద
దివాకరా, భక్తోవివిజయోమేవ్య ద్విష్ణుత్వయిమయాహతః ౧౦౯. తత్పుత్రశ్చ
దురాత్మాశా హోనిరయభాగభూత్, సుఖేనకరభూపాల శివాంఘ్రి గతమానసః
౧౧౦ పాలయిత్వాచిరంగాజ్యం తతోఽమృతమవాప్నుహి, ఆవిరాసమహంతీర్థా
ద్యస్మాదమలవారిణః ౧౧౧ మన్నామ్నాప్రథితంతీర్థ మిదంలోకే భవిష్యతి, అజ్ఞ
యామమ యస్తీర్థే భక్త్యాస్మిన్నియమావ్యతః ౧౧౨. ఉషఃస్నానంకరోత్పూజే
సముక్తోనాత్రసంశయః, ఇత్యుక్త్యావృపతిం రామ స్తత్రైవాంతర్దధేవరః ౧౧౩.
తస్మాదిదంరామతీర్థ మితిలోకేప్రధామగాత్, అత్రన్నాత్వా భగచ్ఛామఃక్షేత్రరాజ
దిదృక్షుయా ౧౧౪.

*

*

*

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాశ్టేయై రామతీర్థమహి
మానువర్ణనం నామ చతుస్సప్తతితమోఽధ్యాయః. ౮౪.

* సూతః * తతఃపరంమహాతీర్థం త్రిదశైరభివందితం, కోటితీర్థమితిఖ్యాత
మనోతసుఖదంన్యణాం ౧. ఆసమంతాతోక్తిలింగైః శోభితంసురసేవితం, తత్రగ
త్వాక్షేత్రపాల మబ్రువన్మనిపుంగవాః ౨ క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ కిమిదంతీర్థమద్భుతం,
శైవలింగసమాకీర్ణమచ్ఛాంబుపరిశోభితం ౩. * క్షేత్రపాలః * కోటితీర్థమిదం
పుణ్యం కోటిలింగవిరాజితం, అనేకకోటిపాపానాం వారకంభవతారకం ౪ కోటి
తీర్థమితిఖ్యాత మిదంకథమభూద్వద, ప్రతిష్ఠితానిలింగాని కేనభాంతి మహాత్మనా
ః. కస్త్యేముక్తిమదాచ్ఛంభు స్లోకానుగ్రహకారకం ఏతత్సర్వంవదాస్మాకం సర్వజ్ఞ
స్త్వందయాకర ౬. * క్షేత్రపాలః * పురాకైలాసనగరే సదాసంధైకసదృని,

హేమప్రాకారశోభాద్యై రత్నతోరణమండితే ౭. అగ్రాధామృతపూర్ణాచ్చ సరో
వరపరిష్కృతే, సహస్రార్కప్రతీకాశ శతగోపురభాసురే ౮. తేజోమయమహా
సాధ ప్రకాశితదిగంతరే, సంతానసత్కృతానేక నిగమానోకతేహైర్వృ ౯.
నిత్యతృప్తద్విజాకీర్ణ నందనార్చితనిష్కృతే, పురుహూతముఖాదిత్య నిత్యసేవితచత్వ
రే ౧౦. స్మృతమాత్రాఖలాభీష్ట విశ్రాణనసురద్రుమే, సింహసనేసమాసీనః సభా
యాంశ్రీమహేశ్వరః ౧౧. ఉమాలింగితవామాంగః సురార్చితపదాంబుజః, శ్వేతచ్ఛ
త్రధరో విష్ణుర్విధాతా స్తుతిపాతకః ౧౨. శ్వేతచామరధారణ్యా శ్రీవాణీ లోక
మాతరా, వామభాగేసమాసీనా శ్రీగౌరీశంకరప్రియా ౧౩ ఈశానవదనాంభోజ
స్యస్తద్వప్తి ర్నిరామయా, శాంకరజ్ఞాననిష్ఠాశ్చ సచకాదిమహర్షయః ౧౪. పశ్యంతః
శివపాదాబ్జం సంముఖే సమవస్థితాః, ఏవ మైశ్వర్యసంపన్నే సభాయాంశ్రీమహేశ్వరే
౧౫. విరాజమానేదుర్వాసాః ప్రావలత్సమితివరాం, కోటిసూర్యప్రతీకాశం కోటి
చంద్ర మనోహరం ౧౬. దృష్త్వాదేవంప్రణమ్యాగ్రే స్తోతుంసముపచక్రమే, ఆగణి
తమహిమాన మప్రమేయం నిగమశిరోరణ్య కేలికలకంతం, త్రిభువనరచనాదికార
ణంత్యాం శరణమహంకరుణానిధే ప్రపద్యే ౧౭. తవచరణసరోజమర్చయంతో
భవభయమాశు తరంతినిర్వృతాస్తే, తదహమపిసుఖాంతయే వరంత్యాంశరణ
మహంకరుణానిధేప్రపద్యే ౧౮. వరుగురుకరుణాత్మతత్వభాజాం నిరతిశయామృతద
స్త్వమేవసద్యః, కలుషితమనసాంత్యమేవశాస్తా శరణమహంకరుణానిధేప్రపద్యే ౧౯.
ఇతిస్తువంతం దేవేశోదృష్ట్వా దుర్వాససంముదా ౨౦. ఆలింగ్యమార్ధ్యవృషాఘ్రాయ
ఉవాచమధురంవచః, త్వమేవనిజభక్తోసి మమాత్మ్యంతహితేరతః ౨౧. దుర్వాసః
పరమోదార శైవజ్ఞాన సుధాకర, బహవఃసంతి మద్భక్తా మత్పాదస్యస్తమానసాః
౨౨. మమప్రాణప్రియాఃశ్రేష్ఠాః సర్వభూతహితేరతాః, ఆదాశివాతథావిష్ణుర్విధా
తానందికేశ్వరః ౨౩. ఉపమన్యురగస్త్యశ్చ భృగుస్త్యం బాణరావణౌ, మదానం
దాభిమగ్నస్త్యం సర్వసంగవివర్జితః ౨౪. ప్రియోసిమమదుర్వాసః ప్రాణేభ్యోపిత
పోనిధే, సంమాన్యమునిమీశానః పూజయామాససంసది, దృష్ట్వాదుర్వాససంప్రేక్షా
పార్వతీభక్తవత్సలా ౨౫. దశామాల్యంముదాతస్మై సోపద్మామ్లాన పంకజం,
అర్చనావసరేభక్త్యా విష్ణునావిభవేర్పితం ౨౬. సర్వసిద్ధికరంహృద్యం సదానంద
ప్రదాయకం, ప్రేక్ష్యాసమర్పితం మహ్యం నిర్మాల్యంశంభున వరం ౨౭. భక్తాయ
తేప్రయచ్ఛామి గృహాణమునినాయక, ఇత్యుక్తఃశివయామాల్యం గృహీత్వా
భక్తిపూర్వకం ౨౮. నమస్కృత్యమునిస్తాభ్యం శివాభ్యాంనిర్యయా ముదా,
యయామార్గవశాత్ స్వర్గం దుర్వాసానిర్మలాశయః ౨౯ ఇత్యంబిచారయామాస

మానసే సంగవజ్జితః, సర్వసంగవిహీనస్య సాభాగ్యేనాపికింముమ ౩౦. కస్మైచిద
హమేతద్ధి దాన్యాని విషయేచ్ఛవే, తేనతస్యనుఖంభూయాత్ప్రీతోభవతిశంకరః
౩౧. యేనకేనప్రకారేణ యస్యకన్యాపి దేహినః సంతోషంజనయేత్ప్రీజ్ఞస్తదే
వేశ్వరపూజనం ౩౨. ఇత్థాలోచ్య స్రజ మూర్ధ్ని ధృత్వాఘ్రియపునఃపునః,
భక్త్యాసంపూజ్యనిర్మల్యం ప్రవివేశామరావతీం ౩౩. ఐరావతంసమూరుహ్య రాజ
వీఢ్యాపుగందరః, శిచీముక్త్యనురైః సార్థమాయయా వైభవాన్నితః ౩౪. త్రిలో
కనాథమైశ్వర్య యుతం శృష్ట్యాపుగందరం, దదావనగ్రహంతస్మై దుర్వాసా మా
ల్యముత్తమం ౩౫. అవజ్ఞయా తదింద్రోపి గృహీత్వావామపాణినా, చిక్షేపస్వాహి
తాజ్ఞానా నృశ్లోద్వరదమత్తకే ౩౬. తన్నిరీక్ష్యశచీశక్రం బభాషేభయవిహ్వలా,
మాయాకురుమహాభాగ శివనిర్మల్యదూషణం ౩౭. అర్చాయామచ్యుతేనైత
చ్ఛంకరామసమస్తం, కంఠేసమర్పిత ప్రీత్యా పార్వత్యాఃకృత్తివాసనా ౩౮.
తయా దేవ్యాస్వభక్తాయ దత్తందుర్వాససేద్భుతం, సర్వసిద్ధికరంహృద్యం శివనిర్మ
ల్యముత్తమం ౩౯. సర్వభాసర్వయత్నేన పూజనీయమిదంత్యయా, నిందంతియే
నరాపాపాః శివనిర్మల్యముత్తమం ౪౦. కులక్షయకరాస్తేహినియతంనిరయాల
యాః, నిర్మల్యమవనుస్యంతే యేపరాశాఃపిగాకినః ౪౧. నరకేనియతంవాస
స్తేషాంస్వర్వాసినామపి, ధృత్వాస్వకంఠేనిర్మల్యమేత త్సుఖమవాప్నుహి ౪౨.
ఇదంశ్రుత్వాశచీవాచమపి నోవాచకించన, ఐరావతస్తదాకృత్య కరేణశిరసిస్థితం
౪౩. పాదాభ్యాంపేషయామాస శివనిర్మల్యమద్భుతం, దృష్ట్యాపరాధంశక్రస్య
దుర్వాసాఃకుపితోభృశం ౪౪. శశాంసపాసాశక్రం కోపసంరక్తలోచనం, యదై
శ్వర్యమదా దీశనిర్మల్య మవమన్యసే ౪౫. తేనత్వంసర్వసామ్రాజ్య భిష్టోభవ
పురందర, ఇతిశప్తాయయాకృద్ధో దుర్వాసాఃపురతోద్రుతం ౪౬. తదాహాహ
కృతాఃసర్వే గీర్వాణాభృశదుఃఖతాః, భీతఃపురందరోవేగా దవరుహ్యగజాన్మునిం
౪౭. ప్రాప్యప్రణమ్యవిమదో బభాషేవినయాన్నితః, మమాపరాధందుర్వాసః క్షమ
స్వకరుణానిధే ౪౮. త్వమేవహిశరణ్యోసి మునిశేఖరపాహిమాం, మయాజ్ఞాన
కృతంపాపం త్వమేవక్షంతుమర్హసి ౪౯. పతిత్వాపదయోస్తస్య మునేరాహ
పులోమజా, దుర్వాసఃపరమోదార దయాకరతపోనిధే ౫౦. క్షమస్వపతిదారాన్మునిం
క్షమాసారాహిసాధవః, తదాదేవాఃసగంధర్వాః సిద్ధాశ్చపరమర్షయః ౫౧. వ్యజ్ఞ
జ్ఞపన్వినమ్రాస్తే దుర్వాససమమర్షిణం, ఉపసంహరకోపంత్యాం ప్రణమామస్తపోనిధే
౫౨. అనుగ్రహంకురుప్రాజ్ఞ తవశిష్యేపురందరే, లోకానగ్రహకర్తారః సాధవః
సమదర్శినః ౫౩. త్వయిక్రుద్ధే కథంలోకస్థితి ర్భూయాత్తపోఘన, ఏవంతేషాంవచః

శ్రుత్వా మునిశాంతోబ్రవీదిదు ౫౪. వినానుగ్రహముగ్రస్యపాపాది ద్రోశము
 చ్యతే, తస్మాదయముమాకాంతం శరణాయాతుశుకరం ౫౫. తేనాయంసుఖమా
 ప్నోతి నాసత్యం మమభాషితం, ఇత్యాజ్ఞాప్యనురానాశు జగామత్రిదివాన్మునిః ౫౬.
 ఏతద్వృత్తాంతమాకర్ణ్య బలిదైత్యోబలోన్నతః, అనురాసీకపైఃసార్థం సహసాస్వర్గ
 మాయయా ౫౭. కలహంనిర్జరైఃసాకం కృత్వావాసవమాహవే, నిర్జిగ్మస్వర్గసా
 మ్రాజ్యం జహార్ప్రసథంబలీ ౫౮. శునాసీరఃసురైఃసాకం త్యక్త్వాత్రిదివముత్తమం,
 దుఃఖార్తఃకాననేఘోరే సంచచారశతంసమాః ౫౯. బలిరైవాధికారేపి ఓరోచన
 ముఖానురాక, నియోజ్యనాకలోకస్య చక్రవర్తీబభూవసః ౬౦. బలాదాహృత్య
 దత్తాని సురేభ్యోబ్రాహ్మణైర్మఖే, హవీషిసురశత్రుభ్యో విధిజ్యప్రదదాబలీ ౬౧.
 త్సుతామానిర్జరానర్వే న్యమమాత్రామృతాంధసః, ఉవాసుర్బలిభీతాస్తే ఘోరే
 మందరకందరే ౬౨. గురుర్జ్ఞాత్వాథదేవానాం దుస్థితీంద్రప్రమాయయా, దృష్ట్వా
 తమింద్రశోకార్తః సాష్టాంగంప్రణివత్ససః ౬౩. బద్ధాంజలిపుటోభూత్వా బభాషే
 వినయాన్వితః, గురోఽపృథ్విర్దృశాంవశ్య కృపాంకురమయప్రభో ౬౪. త్వదన్యోనాస్తి
 మత్ప్రాతా బుద్ధిదాతాత్వమేవమే, * గురుః * తిరస్కృతంత్యయాజ్ఞానా చ్ఛివ
 నిర్మల్యముత్తమం ౬౫. తత్పాపపరితప్తస్త్వం శప్తోసిమునినావృషా, ప్రసన్నేనాథ
 తేనత్వ ముక్తఃశంకరసేవయా ౬౬. ముక్తోభవసిమచ్ఛాసా దితివిస్మృత్యతద్వచః
 వృథాత్వంముహ్యసేఽజ్ఞానా నృదస్యేదంఫలంతవ ౬౭. * ఇంద్రః * క్వమదఃక్లిశ్య
 లోమేద్య కందరేక్షుధయాగురో, జ్ఞానలేశవిహీనస్య అశక్తస్యాకృతాత్మనః ౬౮.
 కథమీశప్రసాదోమే భవేత్కల్యాణదాయకః, * గురుః * పంచాక్షరమహామంత్ర
 ముపదేక్ష్యామిఃప్లవే ౬౯. శివమర్చయథక్త్యాత్వం శైవదీక్షాసమన్వితః, తేనసర్వ
 సుఖంభూయా త్తవనిర్జరనాయక ౭౦. ఇత్యుక్త్వోపదిదేశాథ మంత్రమింద్రాయ
 గీష్పతిః, దర్శయిత్వా యథాయోగ్యం శైవానుష్ఠానపద్ధతిం ౭౧. గురోరాజ్ఞాం
 సమాదాయ పంపాక్షేత్రేసరితృతే, అస్మిన్స్థితోదకేన్నాత్వా సదాజపపరాయణః ౭౨.
 ఆగమోక్తేనవిధినా శివార్చనరతోభవత్, కృత్వానైకతలింగాని లక్షసంఖ్యాయు
 తానిసః ౭౩. సంకల్పమాత్రసంసిద్ధై రుపచారైరమానుషైః, ప్రత్యహంపూజయా
 మాస శివానుగ్రహ కామ్యయా ౭౪. ఏవమాత్మవతా భక్తియోగేన శతవాస
 రాక, బిష్ణునాలక్షలింగానాం శైవానాంశతమృతం ౭౫. దృష్ట్వాజిహ్మోర్మహాభక్తిం
 ప్రసన్నఃసార్వభృతః, భూత్వాప్రత్యక్షమాశ్వాస్యబభాషేజిష్ణుమీశ్వరః ౭౬.

అయివత్సనురాధీశ మయిభక్తిర్ద్వైధాతవ, ముక్తోసిమమనిర్భాల్వ రీహజనితకిల్బిసాత్
 ౭౭. ప్రసన్నోఽస్మితవాభీప్త మహంజానామినువ్రత, వదామితదుపాయం తే యేనసౌఖ్య
 మవాప్యసి ౭౮. సముద్రమథనంకృత్వా లభ్యామృతమసాధ్యసం, మత్ప్రసాదాద్భ
 లింజత్వా పునఃస్వర్గమవాప్యసి ౭౯. ఇతిశ్వరవరంలభ్యా గుడుమామంత్ర్యవాసవః,
 మరాసురసహాయేన చక్రేఽర్చిమథనంబలాత్ ౮౦. తేనామృతాదివస్తుని లభ్యాబల
 సమన్వితః, ఆససాదపునఃస్వర్గంజత్వా బలిముఖాసురా ౮౧. స్నాత్వైతస్మింస్తతే
 కోటిలింగాని త్రిదశాధిపః, సంపూజ్యప్రాపసామ్రాజ్య మీశ్వరానగ్రహేణసః ౮౨.
 తస్మాదిదంకోటితీర్థ మితిలోకేప్రథామగాత్, లోకేయావంతిత్తీర్థాని సద్యోముక్తిప్రదా
 నిచ ౮౩ కోటిశస్త్రానిసంత్యస్మి న్కోటితీర్థంతతోభవత్, స్నాత్వాత్రకోటిలింగాని
 సమభ్యర్చ్యతపోధనాః! ౮౪. యాస్యామఃపురతఃక్షేత్రదర్శనార్థంమహర్షయః,
 క్షేత్రపాలవచఃశ్రుత్వా సంతుష్టాఃపరమర్షయః ౮౫. తత్రసాత్వాథలింగాని సమా
 నర్చ్యర్చుదాన్వితాః. ౮౬.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్యే కోటిలింగతీర్థ
 ప్రశంసాయాం దుర్వాపశ్చాపేన రాజ్యభ్రష్టపురందరస్యశివప్రసాదాత్పునః
 స్వర్గాధిపత్యప్రాప్తిర్నామ పంచసప్తతితమోఽధ్యాయః. ౭౫.

* సూతః * కృత్వాస్నానంకోటితీర్థే క్షేత్రపాలసమన్వితాః, సంపూజ్య
 కోటిలింగాని చక్రతీర్థంతతోయయుః ౧. దృష్ట్వాసప్తర్షయోహృష్టా శ్చక్రతీర్థమ
 నుత్తమం, ప్రవచ్ఛుర్వైధవంతస్య క్షేత్రపాలంముదాన్వితాః ౨. * ఋషయః *
 క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ సర్వవిద్యావిశారద, మధ్యేసరిస్మహాతీర్థం చక్రభ్రమణశోభితం
 ౩. సావర్ణసికతాకాంతం కిమస్మభ్యంవదామల, * క్షేత్రపాలః * చక్రతీర్థమిదం
 పుణ్యం సర్వతీర్థసుపూజితం ౪. నిర్వాణదాయకంపుంసాం గీర్వాణగణనేవితం,
 దర్శనాదస్యతీర్థస్య నశ్యంతి విశితాశనాః ౫. అస్యస్మరణమాత్రేణ కామితార్థమ
 వాప్నుయాత్, ఛిన్నపాణిపురాఽఽదిత్యః స్నాత్వాస్మింస్తీర్థపూజితే ౬. సావర్ణపాణి
 మీశాన ప్రసాదాత్ప్రపభాస్వరం * ఋషయః * ఛిన్నపాణికథమథా త్కర్మ
 సాక్షిదివాకరః ౭. చక్రతీర్థమితి ప్రాజ్ఞప్రఖ్యాతమథవత్కథం, కాతుకంజాయతే
 ౮. స్మాక మస్యవృత్తంవదాధునా ౯. * క్షేత్రపాలః * మునోనామమహాదైత్యః
 పురాభూజ్ఞగదార్తిదః, తేనదేవర్షయఃసర్వేషీతితాభృశదుఃఖతాః ౯. మంత్రయా
 మాసురనోయ్యం కింకుర్మఇతి వాదినః, బృహస్పతింపురస్కృత్య బ్రహ్మణంశరణం

యాయః ౧౦. సింహాసనేసమాసీనం శారదాసహితం విభుం, వినయేనామరాః
 ప్రాహుః ప్రణమ్యపరమేష్ఠినం ౧౧. పితామహా మహాదైత్యపీడితాః కుక్షి
 తాః, దయార్ద్రదృష్ట్యావశ్యాస్మాన్ త్వత్సాదశరణాగతాన్ ౧౨ మురోనామ
 మహాదైత్యో బలవానతిభీషణః, బాధతేస్మాన్యథాహన్యా త్తదుపాయంవదాబ్జజ
 ౧౩. * బ్రహ్మ * అజయ్యః సమరేఽస్మాభిర్భులవానయమాసురః, కేశవంశరణం
 యాయః సవహస్మాకమీశ్వరః ౧౪. ఇత్యుక్త్వాతైః పరిక్రమ్య యయావైకుంఠ
 మాత్మభూః, శ్రియాభూమ్యానేవ్యమానం శేషశాయిసమచ్యుతం ౧౫. దృష్ట్వా
 హృష్టేనమనసా నాష్టాంగప్రణీపత్యసః, తుష్టావశిమలానాథం విమలస్తోత్రవాచకై
 ౧౬. సమామినారాయణపాదపంకజం నిరామయం నిర్జరబృందపూజితం, యదగ్రసం
 జాతజలేనమానవా ముక్తాభనంత్యాశు నిరస్తకిల్బిపాః ౧౭. అనార్యరాత్రించగ
 బాధితాపయం సమాగతా స్త్వచ్ఛరణంచతుర్భుజ, నిహత్యతందుర్జయదానవాధ
 మం నిరాపదంలోకతతింకురుష్వభో ౧౮. త్వమేవలోకావనతిత్సరో విభుస్త్వమేన
 పూజ్యో జగదాదికారణం, త్వమేవసర్వస్వమచింత్యవైభవం స్త్వమేవబంధుర్భవతా
 పవారణే ౧౯. హరిస్తదాకర్ణ్యవిరించిభారతీ మతివసంతుష్టమనా స్తదాబ్రవీత్,
 ప్రసాద్యభూతేశమవాప్యతద్వరం నిహన్మిదైత్యాధమ మస్తుమాభయం ౨౦.
 అహంగమిష్యామితపఃకృతేసురా మఖంచయాయం కురుతాశుశాంకరం, ఉమాతీ
 స్తేన సుహృష్టమానసో మనోరథంపూరయతిశ్వరోమమ ౨౧. పంపాక్షేత్రసర్వ
 లోకేపిత్రం సంప్రాప్య౭౭ద్యంశర్వ మారాధయామః, దేవోస్మాకః కుక్షిముక్త్యా
 లయిత్వా నిత్యానందోలోకవృందంబిభర్తి ౨౨. ఇతిగిరమమలాంహరేష్ఠీశమ్య
 త్రిదశయుతోత్రవిరించిరాశు యాగం, శ్రుతివిధివిహితంమహర్షి సంమైర్ధిషణమతేన
 సమారభద్విధాతుం ౨౩. తదానారాయణః ప్రాప్య పంపాక్షేత్రంసుభక్తిమాన్,
 యాగశాలాసమీపేచ దుస్తరంతపఃచరత్ ౨౪. దానవానాంవిశాళార్థ మాదితే
 యహితాయచ, దధౌహృదివిరూపాక్ష మబ్జాక్షోఽనిశమవ్యయం ౨౫. స్నాత్వా
 పగాయామాహృత్య పూజాసంభారముత్తమం, కృత్వాధపార్థివంలింగం కృతానన
 పరిగ్రహః ౨౬. ఆగమోక్తప్రకారేణ మహాన్యాసపురఃసరం, పంచబ్రహ్మమహా
 మంత్రైః ప్రాణాయామపరోహరిః ౨౭. సహస్రకమలైర్దివ్యైః శివసాహస్రనామభిః,
 ప్రత్యహంపూజయామాస శివానగ్రహకామ్యయా ౨౮. ఏవంకతిపయేకాశే
 గతేదితిసుతాధిపః, శృత్యామురస్సవోదంతిం దేవానాంవైరవర్ధనః ౨౯. అసురై
 రన్వితఃప్రాప నిర్జరాధ్వరమంటపం, సంతాడ్యతాపసానాశు హత్వా నిర్జరనాయ
 కా ౩౦. ఆచ్ఛిద్యాధ్వరసంభారా స్పీడయామాసభూసురాః, యజ్ఞవాతీమ

సృజ్యతైః స్థావరయామానురాశరాః ౩౦. హాహాకారోమహానాసీ దేవర్షిద్విజ
సంచయే, భ్రష్టక్రియాస్తదాదేవా హరేరాసన్నమాయయుః ౩౧. యజ్ఞాంతరా
యవృత్తాంతం కథయామానురాతురాః, సమస్తైకమలానాథ దీనాన్వాహితయా
కర ౩౩. త్వదాజ్ఞయావయంకర్తుః మఖంమాహేశ్వరాభిధం, ఉద్యుక్తాస్తస్తదా
దైత్యా విఘ్నంచక్రర్కహాఖలాః ౩౪. నిహత్యనిర్జరాన్మృధాః సంతాద్యముని
భూసురాః, ఆచ్ఛిద్యసర్వసంభారా న్నాశయామానురధ్వరం ౩౫. జహితానాశు
దేవేశ పాలయాస్మాన్దయాకర, ఇత్థందీనవచఃశ్రుత్వా సురాణామభయప్రదః ౩౬.
సఃపాద్యపూజాసంభారాః సంకల్ప్యవిధిపూర్వకం, సమారభదుమాకాంతం భక్త్యా
పూజయితుంహరిః ౩౭ అర్చనావసరేవిష్ణుః సహస్రకమత్రైశుభైః, శివమర్చ
యితుంభక్త్యా ప్రవృత్తఃశైవనామభిః ౩౮. తదాభక్తిపరీక్షార్థ మచ్యుతస్యేందుశే
ఖరః, న్యూనమేకంచకారేశః సహస్రాబ్జేషుమాయయా ౩౯. దృష్ట్వాతదచ్యుత
శ్చింతా మాషమాయావిమోహితః, సహస్రాబ్జేషుపూజార్థం మయాసంపాదితేషుచ
రం. దుర్దైవాదద్య పాథోజ మేకంన్యూనమభూత్కథం, పద్మాక్షఃఇతిమేనామ
ఖ్యాతమస్తిహేభూతలే ౪౦. ఉద్భృత్యమమనేత్రాబ్జం పూరయామిసమర్పణాం,
ఇత్యాలోచ్యత్రనేత్రాబ్జం నఖేనోత్క్రమ్యభక్తిమాన్ ౪౧. అర్చయామాస సంక
ల్ప్సిద్ధ్యై శర్వపదాంబుజే, భక్త్యుదేకంసమాలోక్య భగవానభిశాయిసః ౪౩.
వ్రత్యక్షోభూద్విరూపాక్షః పరమానందవిగ్రహః, దృష్ట్వాతమిశ్వరంశౌరిః శోటి
సూర్యసమప్రభం ౪౪. తుష్టావదివ్యస్తుతిభిర్దేవదేవంజగద్గురుం, నమోవాఙ్మనసాతీత
సచ్చిదానందరూపిణే ౪౫. ఉమాలింగితగాత్రాయ నిర్గుణాయగుణాత్మనే, జగతా
మాదిభూతాయ జగదాధారతేనమః ౪౬. వేదవేద్యాయవైద్యాయ సద్యోజాతా
యశంభవే, భవాయభవ్యరూపాయ భవరోగహరాయచ ౪౭. వామదేవాయ
దివ్యాయ దేవానాంప్రభవేనమః, అఘోరాయ మహాఘోరరూపాయాంధకవైరిణే
౪౮. నమఃసర్వహితార్థాయ రుద్రాయానంతశక్తయే, సమస్తత్పురుషాయాస్తు
మహాదేవాయధీమహి ౪౯. యేనబ్రహ్మమయోభూయాం తన్నోరుద్రఃప్రచోద
యాత్, ఈశానఃసర్వవిద్యానా మిశ్వరఃసర్వదేహినాం ౫౦. సదాతిష్ఠతుమచ్ఛిత్రే
శివోహమితిభావనా, మాధవస్తుతిమాకర్ణ్య శివఃసంతుష్టమానసః ౫౧. పాదాం
గుప్తేనపస్పర్శ తుంగభద్రాసరిజలం, తత్రైవానిరభూచ్ఛక్ర మనేకాదిత్యభాస్వరం
౫౨. సంవర్తజ్వలనజ్వాలా కీలితాంబరమండలం, అనురాంతకరంఘోర మమరా
ణాంనుదర్శనం ౫౩. సంస్పృశ్యాభయహస్తేన విష్ణోర్మస్తకమాదరాత్, ఉవాచగిరి

జానాథః కృపయాభక్తవత్సలః ౫౪. హాగేసహస్రధారాధ్య మేతచ్ఛక్రం సుదర్శనం,
 ధృత్వాఽనురగణంహత్వా భువనంపాలయామ్యత ౫౫. సమస్తలోకపూజ్యోసి
 మన్మథానాంత్వమగ్రణీః, ఇత్యుక్త్వాంతర్ధృతేభః సురాణాం సుఖవర్ధనః ౫౬.
 గృహీత్వాచక్రమత్యుగ్రం గీర్వాణగణపూజితం, మురాసురశిరః కోసాచ్ఛకర్త
 దనుజాంతకః ౫౭. హత్వానిశేషమసురా సమరానిద మబ్రవీత్, యూయంకురుత
 గీర్వాణాః క్రతుంపాశుపతోత్తమం ౫౮. ప్రత్యూహకారిణోదైత్యా నష్టానిర్భయ
 మస్తుపః, నద్యామత్రైవరత్నార్థం స్థావరాయామిసుదర్శనం ౫౯. కురుతాధ్వరమీశాన
 త్కుప్త్యేమునిజనైఃసహ, ఏవముక్త్వామరాన్సౌరి ర్జగామాత్మఫలం ముదా ౬౦.

సంతుప్తమనఃసర్వే నిర్జరాశ్చక్రరధ్వరం, విభజ్యవిధివాదేవాః పురోఽశంపినాకినే
 ౬౧. దాతుమైచ్ఛంస్తదాదిత్య సజ్జహరహవిర్బలాత్, ఛిన్నపాణిరభూత్తేన దోషే
 ణవిగతప్రభః ౬౨. చింతాతురస్తదాదిత్యో బ్రహ్మణంశరణంయయా, సమస్తు
 భ్యంశతానంద శరణాగతవత్సల ౬౩. అగఃకృతంమయాదేవ శివద్రవ్యాపహరిణా,
 యేనాహృతంహవిఃశైవ కరశ్చిన్నోమమాద్యసః ౬౪. నష్టభానుఃకథలోకే శిష్టా
 నాంసంమతేఽస్మిభో, పాహిమాంకృపయాదేవపాపాదస్మాత్ప్రతామహ ౬౫. *బ్రహ్మ*
 చక్రతీర్థేకురున్నాన మఘాన్మక్తోభవిష్యసి, యస్మిన్నివాంఘ్రిసంస్పృశ్య దభూచ్ఛక్రం
 సుదర్శనం ౬౬. వర్తతేద్యాపితస్మిన్త దృక్తరక్షణహేతవే, తత్రన్నాత్వాసకృన్మ
 ర్త్యః సర్వాభీష్టమవాప్నుయాత్ ౬౭. యాతుభూతాదిభీః సద్యోదర్శనా త్తస్య
 సశ్యతి, తస్మాత్త్వమపికల్యాణ తత్తీర్థేన్నానమాచర ౬౮. లభ్యాదివ్యకరంతేన
 విశ్వవంద్యోభవిష్యసి, ఏవంబ్రహ్మాపదిష్టోఽర్కః స్నాత్రేయస్మిన్శుభేజలే ౬౯.
 చామీకరకరంప్రాప్య ప్రభావానభవద్రవిః, పురాహ్యహిర్బుధ్వినామా మహర్షిః
 సంశితవతః ౭౦. క్షేత్రేష్వనేయశుద్ధాత్మా తతావకురమంతపః, తపస్యతమహిర్బు
 ధ్వ్యం రాక్షసాఃకూరికక్కిణః ౭౧. సదాతంబాధయామాసు స్తపోవిష్ణైకతత్ప
 రాః, చింతార్తఃకపిలప్రాప్య ప్రసచ్ఛనినియాన్వితః ౭౨. మునేమమతపోవిఘ్నం
 కుర్వంతివిశితాశనాః, బాధంతేచసదాకూరికాః స్థితిర్మమకథంభవేత్ ౭౩. కుత్రా
 హంతపసఃపారం గమిష్యామివదాధునా, *కపిలః* పంపాక్షేత్రేజగత్పూజ్యం చక్రతీర్థం
 విరాజతే ౭౪. తత్రన్నాత్వాతపీతస్య తపశ్చరమహామతే, సశ్యంతిసకలాబాధా
 దర్శనాత్తస్యరక్షణం ౭౫. ఇతీతద్వచసాహృష్టః ప్రాప్యపంపాపురంమునిః, స్నాత్వా
 స్మిన్పానకేతీర్థే సుదేశేతపఃచరత్ ౭౬. తపోవిఘ్నార్థమాయాతా న్యాతుధానాన్సు
 దర్శనం, హత్వాతత్పరితోరక్షాం చక్రేచక్రమతిప్రభం ౭౭ అహిర్బుధ్వస్తపః

పారం ప్రాప్యసంతుష్టమానసః, సమస్కృత్వాభతచ్చక్ర మువాసకతిచిత్సమాః ౭౦. అద్యాపివర్తతేచక్ర మస్మిన్దైత్యనిబర్హణం, సర్వోత్తమమిదంపుణ్యం తీర్థమిష్టార్థదాయకం ౭౧. బ్రహ్మదిభిఃసేవ్యమాన ముపసిప్రత్యహంసురైః, దర్శనాదేవమర్త్యానాం ముక్తిదాయకముత్తమం ౮౦. * సూతః * క్షేత్రపాలవచఃశ్రుత్వా ముదాసప్తర్షయోమలాః, స్నాత్వాతత్సావనీతీర్థే పితౄణాంముక్తిహేతవే ౮౧. కృత్వా శ్రాద్ధంవిధానేన తర్పయిత్వాగజవృనః, కృతనిత్యక్రియాఃక్షేత్ర దర్శనార్థంపురోయయుః ౮౨ చక్రతీర్థవరపృత్తమీదరాత్ ప్రత్యహంపఠతియఃశృణోతిచ, సర్వవైభవమవాప్యసంస్మృతే శర్వలోకసుఖమాప్నుయాత్తతః ౮౩. *

ఇతి శ్రీస్కాంధపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే చక్రతీర్థప్రశంసాయాం

శివప్రసాదలబ్ధసుదర్శనేన విష్ణునా మురాసురవధపూర్వకంతీర్థే చక్రస్థాపనం,

తత్రస్నానేన సూర్యస్య సౌవర్ణకర ప్రాప్తికథనంనామ

వట్సప్రతితమోఽధ్యాయః. ౭౬.

* సూతః * తతోగౌరీముఖంతీర్థం దృష్ట్వాసంతుష్టమానసాః, పవ్రచ్ఛస్తస్య వృత్తాంతం క్షేత్రపాలందయానిధిం ౧. * ఋషయః * ఇదంహితనుతేస్మాకం ముదంతీర్థవరంమహత్, వృత్తమస్యమనోహారి వదాస్మాకందయాకర ౨. త్వన్మఖాబ్జచ్యుతం దివ్యంవిరూపాక్షకథామృతం, పిబతాంముహురస్మాకం సత్పత్నిర్జాయతేధునా ౩. తస్మాదేతస్యమాహాత్మ్య ముక్త్వాఽస్మానవనువ్రత, * క్షేత్రపాలః * యుష్మత్ప్రశ్నానుసారేణ పురావృత్తంవదామ్యహం ౪. గౌరీముఖమిదంతీర్థం పంపాయాఃప్రీతివర్ధనం, పంపాదేవీవసత్యత్ర గౌరీముఖజలేశుభే ౫. పురాఽస్మిన్వనితాబహిష్కారముక్తాఃకిల్బిషసంచయాత్, అత్రస్నానేననారీణాం సౌభాగ్యంవర్ధతేధ్రువం ౬. గౌరీప్రసన్నాభవతి తాసాంహృత్కమలాలయా, ఇతితస్యవచఃశ్రుత్వా మునయస్తమథాబ్రువన్ ౭. * ఋషయః * గౌరీకస్మాద్వసత్యత్ర కానార్యఃకేసహేతునా, శాపదోషేణసంయుక్తాః ప్రాపురేత త్కిధంవద ౮. పాపముక్తాఃకథంనార్య స్సౌమంగల్య మభూత్కథం, ఇతితేహంవచఃశ్రుత్వా క్షేత్రపాలోఽబ్రవీన్ముదా ౯. * క్షేత్రపాలః * అత్రైవోదాహరంతీమ మితిహాసంపురాతనం, సాధవఃసత్త్వసంపన్నా నానాశాస్త్రవిశారదాః ౧౦. పురాగ్రహారేవేలాభ్యే కరభానామభూసురః, వేదవేదాంగతత్త్వజ్ఞః సదాచారపరాయణః ౧౧. శ్రౌతాగ్నిసత్క్రియాయుక్తో

దేవబ్రాహ్మణపూజకః, చత్వారస్తనయాస్తస్య సర్వశాస్త్రార్థకోవిదాః ౧౨. ప్రబు
 ధస్సర్వసిద్ధశ్చహాత్రశ్చః షోఢాత్మనామకః, విద్యావిసయసంపన్నాః సర్వాగమ
 విచక్షణాః ౧౩. గార్హస్థ్యధర్మమాశ్రిత్య కృతదారపరిగ్రహః, ఏకైకస్యసుతా
 శ్చానక దశ జహ్వశినోర్భకాః ౧౪. తేషాంపుత్రాశ్చపౌత్రాశ్చ జజ్ఞరే బహుశో
 ర్భకాః, ఏవంకుటుంబవృద్ధిం చ దృష్ట్వా కరభభూసురః ౧౫. పాలయామికథం
 దీనఃకుటుంబ మతివిస్తరం, ఇతిచింతితురోవిప్రో జగృహే దేవతాక్రియాం ౧౬.
 నిరుపాయాదసౌచక్రే శివస్యభృతకార్చనం, సర్వేవేతనయాచక్షుః శివసేవాం నిరం
 తరం ౧౭. కేచిద్దేవస్యాభిషేకం బిల్వార్చనరతాఃపరే, గంధకర్మణినిర్దిష్టాః కేచి
 న్నార్జనకర్మణి ౧౮. దీపారాధనసేవాయాం కేచిన్నైవేద్యకర్మణి, ఇత్థంవేతనసే
 వాయాం నిరతా నిరుపాయతః ౧౯. తేసర్వేస్వస్వకార్యేషు దక్షానార్యస్తథా
 విధాః, ఏవంప్రవర్తమానాస్తే దారిద్ర్యేణప్రవీడితాః ౨౦. శివస్వహరణాసక్తా
 బభూవు రజితేంద్రియాః, తైలాజ్యమధుపుష్పాణి గంధపంచామృతానిచ ౨౧.
 శివనైవేద్యభక్ష్యాణి ధాన్యాని వివిధానిచ, అన్యానిశివవస్తుని యానిసంతిశివా
 లయే ౨౨. తానిసర్వాణిలోభేన ముముషుర్దీనచేతసః, ఇత్థంకతిపయేకాతే గతే
 ౨౩. తేవరస్సరదాయాదా నిత్యంకలహతత్పరాః, అన్యోన్య
 చార్యవృత్తాని వివదంతః పరస్పరం ౨౪. అన్యోన్యకలహంచక్షు స్త్రియశ్చపురు
 షాశ్చతే, అన్యోన్యచార్యకథనాత్ క్రోధేనకలుషీకృతాః ౨౫. రుప్తాఃపరస్పరం
 శాపం దమ్యస్త్రీపురుషాశ్చతే, లోభాజ్ఞహరయస్తైలం శివప్రాసాదసంస్థితం ౨౬.
 కుష్ఠరోగీభవేన్మందః శివతైలాపహరకః, గంధద్రవ్యాపహరేణ దుర్భగోమలదేహ
 వాక్ ౨౭. శివనైవేద్యచార్యేణ క్షయరోగీ రుజాతురః, దీపాల్పీకరణాదాశు
 అంధోనిరయభాగ్భవేత్ ౨౮. ఫలచార్యేణవంధ్యాత్వం ప్రాప్యరోగాతురానిశం,
 పంచామృతహారామందా కాకవంధ్యాభవేదిహ ౨౯. మృతప్రజా౭౭జ్యచార్యేణ
 గృహిణీ రోగపీడితా, సుగంధసుమచార్యేణ దుర్గంధాంగీ విపుష్పికా ౩౦. ధాన్య
 హస్తీభవేద్దీనా వికలాంగీజడోదరీ, వస్త్రాపహరణాన్నారీ వైధవ్యంప్రాప్స్య తేధ్రువం
 ౩౧. తదాతచ్ఛార్యవృత్తాంతం శ్రుత్వాకోపేన భూపతిః, పురాన్నిఃసారయామాస
 సకుటుంబంకరద్విజం ౩౨. అరణ్యేసంచచారాసౌసకుటుంబో౭తిదుఃఖతః, అభవ
 స్తోషసంయుక్తా నానావిధరుజాతురాః ౩౩. దుర్భగాఃకాకవంధ్యాశ్చ మృతపుత్రాః
 ప్రవాహికాః, క్షయరోగాతురాః కుష్ఠరోగావిప్లాతికర్షితాః ౩౪ దారిద్ర్యాగ్ని
 శ్చృశాపాగ్ని రంతరాగ్నిశ్చ దారుణః, అదమాత్తచ్ఛరీరాణి శుష్కైధాంసి యథా

నలః ౩౧. దుర్ధరేణచదుఃఖేన బాధితాఃక్షుధితాభృశం, శివాలయస్థపుణ్యేన తేషాం
సత్సంగమోభవత్ ౩౨. కదాచిద్దేవయోగేన నారదో దివ్యదర్శనః, తేషాందృష్టి
పథంప్రాప విపినేమునిశేఖరః ౩౩. తమాగతంమునిందృష్ట్వా బ్రాహ్మణాస్తేచతాః
స్త్రియః, భక్త్యాసంపూజ్యతస్యాంతేసాష్టాంగప్రణివత్యచ ౩౪. బద్ధాంజలిపుటా
స్తేచ వినయేనవ్యజ్ఞపక, మునేశస్సద్దుఃఖనాశార్థ ముపాయం బ్రాహ్మిపూజిత ౩౫.
శివద్రవ్యాపహరేణ పాపిష్ఠాఃస్మావయంమునే, నాస్త్వస్మాకంశరణ్యోఽన్య స్త్వావినా
కరుణాకర ౪౦. లోకత్రయేగతిర్నాస్తి శివద్రవ్యాపహరిణాం, కథంతరేమనిరయా
ద్దుస్తరా త్పీడితావయం ౪౧. త్వమేవరక్షకోఽస్మాకం పాహ్యస్మా న్మునిశేఖర, ఇతి
తేషాంవచఃశ్రుత్వా నారదోవాక్యమబ్రవీత్ ౪౨. * నారదః * నాశంయాతిన
భూతేశ ద్రవ్యచార్యజటిల్బిషం, మన్యేమేరుసమానంత ద్విదాభోగం ననశ్యతి ౪౩.
కోటిజన్మసు భుక్త్వాపి ముచ్యతేనకదాచన, తథాపివక్ష్యేయుష్మాక ముపాయంశృణ
తాదరాత్ ౪౪. పంపాక్షేత్రంమహాపుణ్యం సర్వపాపహరం శుభం, తత్రగత్వా
విరూపాక్ష ధ్యానసంబద్ధమానసాః ౪౫. నివసద్ధ్వంభవేత్తత్ర యుష్మాకంగతిరుత్త
మా, యూయమద్వైవగచ్ఛద్ధ్వం పంపాయాస్తీరముత్తమం ౪౬. ఇత్యుక్త్వాప్రయ
యా దేవముని ర్లోకాంతరంముదా, భక్త్యాతేబ్రాహ్మణాఃసర్వే ప్రాపుఃపంపపురం
తతః ౪౭. అంభాశ్శపంగవోఽన్యేచ బధిరాబహురోగిణః, వంధ్యాదిదోషసంయుక్తాః
సంఘశఃక్షేత్రమాయయుః ౪౮. తత్రస్థిత్యాఽతిదుఃఖార్తాఃక్షుత్ప్తస్థాపరిపీడితాః,
అత్రాప్యస్మాకమార్తానాం దుఃఖమేవభవత్యహి ౪౯. క్షేత్రస్థితానా మస్మాక
మపి సాఖ్యంనజాతుచిత్, ఇతిచింతయతాంతేషాం సుఖలేఖోఽపి నాభవత్ ౫౦.
యస్యస్మరణమాత్రేణ మర్త్యానాంముక్తిరవ్యయా, తస్మిన్క్షేత్రే నివసతామపి
దుఃఖంజహేనకిం ౫౧. పంపాక్షేత్రేద్విజాతీనాం ముక్తిరేవధ్రువంభవేత్, ఇతివేద
విదాంవాచా హ్యర్థవాదోభవే దిహ ౫౨. * క్షేత్రపాలః * క్షేత్రస్థితానాంసర్వేషా
మపి ముక్తిర్నసిద్ధ్యతి, భక్తిజ్ఞానవతామేవ ముక్తిస్తత్రాపిసిద్ధ్యతి ౫౩. బహుప్రదః
సదాచారో వ్రతీక్షేత్రస్థితోపివా, జ్ఞానంవినానముచ్యేత జ్ఞానేసర్వం ప్రతిష్ఠితం ౫౪.
నహిజ్ఞానేనసదృశం పవిత్రమిహవిద్యతే, ఆజన్మమరణాంతంచ గంగాదితటసీస్థితాః
౫౫. మత్స్యకచ్ఛపమంఢూకా ముక్తాస్తత్రభవంతికిం, యద్యత్క్రొతానికర్మాణి
జ్ఞానయుక్తాని మానవైః ౫౬. తానిముక్తిప్రదానీహ నేతరాణికదాచన, క్షేత్ర
వాసేనమర్త్యానాం తీర్థస్నానాదిభిర్ద్రితం ౫౭. మనఃశుద్ధిర్భవేద్భక్తి స్తయాసంపద్య
తేమలా, సద్భక్త్యులభ్యతే జ్ఞానం తేనకైవల్య మాఘ్నయాత్ ౫౮. తస్మాత్తేషాం

దరిద్రాణాం జ్ఞానలేశోఽపినాభవత్, అతోదుఃఖాంబుధామగ్నాః శుష్కకంఠోప
 తాలుకాః ౫౯. ఝధాతురామహారోగ పీడితా భృశదుఃఖతాః, దారిద్ర్యదుఃఖ
 తాః క్షేత్రఉవాసు ర్భవజువాసరాన్ ౬౦. కదాచిద్దైవయోగేన సువాసిన్యో మహీ
 సురాః, క్షుత్రియాశ్చతథావైశ్యా యేచాన్యే భక్తసత్తమాః ౬౧. వివిధైర్వస్త్రీ
 మాల్యాద్యైర్గంధభూషాది వస్తుభిః, వంశచాత్రైశ్చ తాంబూలైర్దక్షిణాభిశ్చ సం
 యుతాః ౬౨. గౌరీముఖాహ్వాయంతీర్థం గౌర్యాః ప్రీతికరంపరం, యయుస్తేత్రేత్రని
 లయై ర్యుక్తాభక్తిభరా న్వితాః ౬౩. దృష్ట్వాతాదక్షిణాశాస్తే యయురన్నార్థిన
 స్తదా, తాఃప్రియోపి మహాపాపా అనుజగ్గు ర్మహాజనాన్ ౬౪. తీర్థేస్సినజ్జనాః
 సర్వే సదారాః స్నానమాచరన్, బ్రాహ్మణేభ్యోదదుర్దానం వాయనానిచదక్షిణాః
 ౬౫. పరివార్యదరిద్రాస్తే శతశః సంస్థితాస్త టే, అహంపూర్వీకయాలుబ్ధా దక్షిణాస్తా
 న్యయాచిరే ౬౬. మహ్యమన్నమరందేహీ త్యుచ్చైఃకేచిత్ ఝధాతురాః, తేషా
 మార్తధ్వనిం కోపినాశ్మణో జ్ఞనసంచయే ౬౭. నిందంతి కేచిత్తాన్విప్రా తర్జయం
 తిశవంతిచ, నతేభ్యోన్నందదుః స్వల్పమపి దుర్విధిచోడితాః ౬౮. పూర్వార్జితేన
 దోషేణ దీనా జనతిరస్కృతాః, ఝధాగ్రాబహురోగార్తా దుఃఖార్తా భూసురా
 శ్చతే ౬౯. ప్రాణత్యాగేమతించక్ర సీర్థేగౌరీముఖాహ్వాయే, మరణంవరమస్మా
 కం దారిద్ర్యా ద్దుఃఖసంచయూత్ ౭౦. నిశామేతామసూస్తీర్థేత్యక్త్వా మోఽస్మిన్ననో
 హరే, ఏవంనిశ్చిత్వతేనర్వే తీర్థసన్నిధి మాయయుః ౭౧. తతశ్చాస్తంగతేభానా
 మరణేకృతనిశ్చయాః, ఏతత్తీర్థంనమస్కృత్య పరస్పరమధాబ్రువన్ ౭౨. పూర్వా
 ర్జితేనదోషేణ శివస్వహరణే మతిః, తద్యోగాదియమస్మాకం దుర్దశాదుఃఖదాయినీ
 ౭౩. ఇదంశరణమస్మాకం తీర్థమాప న్నివారణం, గౌరీసాలోకమాతాభూ దస్మాకం
 జననీవరా ౭౪. తామేవశరణంయూమ స్తీర్థేత్యక్త్వా కలేబరం, ఇతినిశ్చిత్వతేనర్వే
 నిమగ్నస్తీర్థవారిణి ౭౫. ప్రాణత్యాగధియా యస్మిన్పతితా నిర్మలోదకే, తత్తీర్థ
 స్పర్శమాత్రేణ మజ్జనేనచ తజ్జలే ౭౬. సర్వపాపవినిర్ముక్తా స్తీర్ణప్రాప్య ప్రభాన్వి
 తాః, దృష్ట్వాత్మదివ్యగాత్రాణి పరమానందనిర్భరాః ౭౭ గౌరీమారాధయామాసు
 ర్భక్తిభావసమన్వితాః, సైకత్వైప్రతిమాం కృత్వా గౌరీంసాభాగ్యదాయినీం ౭౮.
 సుఖప్రదాముమాం భక్త్యా పృథక్పృథగుపాసిరే, తదాభక్తవరాధీనా భక్తిజ్ఞాన
 యుతాంశ్చ తాన్ ౭౯. వీక్ష్యప్రత్యక్ష మభవదువాచాధ మహీసురాన్, మా
 భైష్ట భూసురాయూయం సుఖందాస్యామివోఽధునా ౮౦. గతాని యుష్మత్పా
 పాని బహుజన్మార్జితాన్యసి, మత్తీర్థస్పర్శమాత్రేణ శుద్ధాయూయం మహాజ్ఞయా

౮౧. ఇహలోకేమహాసౌఖ్య మనుభూయాథ మత్పురే, స్త్రియశ్చాప్సరసో భూత్వా మదగ్రేనర్తయిష్యథ ౮౨. మత్సంనిధానదాగాన నిరతా స్తిష్ఠతాధునా, సదాసంగీతనిరతా మదారాధనతత్పరాః ౮౩. మమాపదానంగాయంతో నరస్త్రిష్టతు సన్నిధౌ, అథకాలాంతరేయూయం ముక్తింప్రాప్యథ భూసురాః ౮౪. ఇత్యుక్త్వాంతర్దధే దేవీ సర్వేషాంపశ్యతాంపురః, విప్రాముక్త మనస్తాపాః సుందరాకార సంయుతాః ౮౫. పంపాక్షేత్రేపసన్ దివ్యభోగాభుక్త్యేహ జన్మని, స్త్రియోఽంతేష్పరసోభూత్వా నశ్చతుర్దిశాగతః ౮౬. గానేన పురుషాదేవీం తోషయామాను రీశ్వరీం, తదంతేశివసాయుజ్యం ప్రాపురానందనిర్భరాః ౮౭. తస్మాద్దోరీముఖం తీర్థం సర్వేష్టార్థఫలప్రదం, సువాసినాంసర్వాసాం భుక్తిముక్తిప్రదాయకం ౮౮. ఇత్యాఖ్యానంసమాకర్ణ్య మునయః పరమాదరాత్, అరుంధత్యాదిభిర్యుక్తాః స్నాత్వా తత్తీర్థవారిణి ౮౯. శ్రీగోరీంసికతాకారాం కృత్వా భక్తిభరాన్వితాః, పూజయిత్వావిధానేన శూర్పదానాదిభి ర్ముదా ౯౦. సంతర్ప్వబ్రహ్మణాన్భక్త్యా దత్త్వా దానాని తాపనాః, శ్రీగోరీంప్రార్థయంతస్తే జగ్ముః క్షేత్రదిదృక్షువః ౯౧. సకల తీర్థగణేష్విద మర్చితంప్రథితమీశ్వరయోః ప్రియముత్తమం, సుఖముపేత్య నిమజ్జనమాత్రతః శివపదంలభతేమనుజోధ్రువం ౯౨. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే గోరీముఖతీర్థ మహిమానువర్ణనంనామ సప్తసప్తతీతమోఽధ్యాయః. 22.

* శ్రీమతః * దృష్ట్వామతంగళైలంతే హృష్టా స్తాపనపుంగవాః, క్షేత్రపాలంసమభ్యర్చ్య విసయేన వ్యజ్ఞః ౧. కోయమద్విర్మహాభాగ కమనీయతరువ్రజః, ధరణీవరవక్షోజ ఇవాస్మాకం విభాత్యసౌ ౨ అస్యాభిధానమస్మాకం విస్తరాద్భూషి మానద, * క్షేత్రపాలః * మతంగాద్విరయందివ్యో నితాంతసురపాదపః ౩. అస్యపృత్తముదారంవః సంప్రవక్ష్యామి సౌఖ్యదం, శ్రీకరంశృణుతై కాగ్ర మనసా తాపసోత్తమాః ౪. పురావస్తుప్రదోనామ ద్విజోఽభూత్కాంచనా హ్వయే, సదాచారరతఃశాంతః సర్వధర్మరతోఽనఘః ౫. తద్భార్యాసుప్రభానా మ్ని సాధ్వీసాధుపథే స్థితా, తౌదంపతీ మహాప్రాక్షా ధర్మమార్గవిశారదా ౬. తయోఃసమజని ప్రాజ్ఞః సుతఃసత్యవసు ర్వరః, పితృపూజారతో నిత్యం సర్వశాస్త్రవిశారదః ౭. ఆహితాగ్నిరభూద్ధీమా న్మృతదార పరిగ్రహః, శుశ్రూషాయాం జరత్పిత్రోర్నిరతో ధర్మవత్సలః ౮. సాయంప్రాతర్బుధావతీర్ణ సప్తార్చిషు

మకల్పము, ప్రవృద్ధాస్తస్యధర్మేణ దేవతాహృష్టమానసాః ౯. ఇత్యంసత్యవసాధగ్గు
 మనుతిష్ఠతి సాదరం, కదాచిదాగతస్సిద్ధ స్తద్భూతం బ్రహ్మవిద్వరః ౧౦. జూ
 వల్కలసంవీతో భస్మభూషితవిగ్రహః, రుద్రాక్షమాలాభరణో భద్రాకృతి రను
 త్తమః ౧౧. తంసత్యవసురాలోక్య సమస్కృత్యనిరాశయం, పూజయామాస
 విధివదాసనాదిభి రుత్తమం ౧౨. ప్రాంజలిప్రణతోభూత్వా బభాషేభూసురోత్త
 మః, భగవన్భవ్యరూపస్య కుతఃకమనం తవ ౧౩. పూర్వపుణ్యవశా న్నేఽద్య త్రా
 ప్తోఽసి సదనంవిభో, త్వత్పాదదర్శనేనాహం ధన్యోస్మి పితృభిఃసహ ౧౪. యానిక్షే
 త్రాణి లోకేస్మి స్మృక్తిదానిత్వయానఘ, తానితీర్థానిబహుశో దృష్టానీతి మతిర్మమ
 ౧౫. గృహాంధకూషమగ్నానా మశక్తౌల్పాయుషామిహ, భవేముః కథమస్మాకం
 తానిలక్ష్యానితాపస ౧౬. యాయంధన్యతమాః సిద్ధాః సంచరంతోయదృచ్ఛయా,
 * సిద్ధః * మయాదృష్టానితీర్థాని తేత్రాణి వివిధానిచ ౧౭. తేషాంశ్రేష్ఠతమంమన్యే
 పంపాక్షేత్ర మనుత్తమం, విద్యంతేయత్రతీర్థాని సద్యోముక్తి ప్రదానిచ ౧౮. హేమ
 కూటగిరిః సర్వపర్వతానాం వరోత్తమః, ఋష్యశృంగఇతిఖ్యాత స్తపస్విజనసేవితః
 ౧౯. పంపాఖ్యానగరీఖ్యాతా సర్వసంప త్పృదాయినీ, తేత్రాణిరమ్యవృత్తాని
 తుంగభద్రానదీ శుభా ౨౦. వనానిరమ్యరూపాణి సంతితత్ర సహస్రశః, ఇతిసిద్ధ
 వచఃశ్రుత్వా తేత్రదర్శన లాలసః ౨౧. ప్రణమ్యప్రార్థయామాససిద్ధంసత్యవసు ర్వరం,
 కథంద్రక్ష్యామ్యహం పంపాక్షేత్రం కైవల్యదాయకం ౨౨. యత్రసాక్షా ద్విరూపా
 త్నో వర్తతేదేవదుర్లభః, గృహాంధకూపే మగ్నోహ మశక్తోదుర్గతాగ్రణీః ౨౩.
 పితరావతిశ్చిత్తామే శిథిలేంద్రియ విగ్రహా, విహాయేతేకథం దూరపథంద్రక్ష్యామి
 తత్పదం ౨౪. తద్దర్శనంవినా జన్మమన్యే నిష్ఫలమాత్మనః, జలబుద్బుదవద్దేహ
 మల్పాయః క్షణభంగురం ౨౫. అల్పకాలమనాయాసం యథాతద్దర్శనం భవేత్,
 కృపాంకురు దయాసార తవభక్తేతథామయి ౨౬. * సిద్ధః * అస్తిసిద్ధాపథం
 ప్రాజ్ఞమయి తేఽద్య దదామ్యహం, క్షణమాత్రేణగంతాసి తేత్రం తత్పాదలేపనాత్
 ౨౭. ఇత్యుక్త్వాపాదయో స్తస్యలిలేప రసమద్భుతం, తద్భలేనయయాక్షేత్ర మంత
 రిక్షాధ్వనా ద్విజః ౨౮. క్షణమాత్రేణతత్తేత్రం దదర్శపరమాద్భుతం, పుణ్యపర్వ
 తసంయుక్తం పరమానందదాయకం ౨౯. సురపాదపసంబాధం దివ్యతీర్థ విరాజి
 తం, అప్రమేయ మనిర్వాచ్యం దృష్ట్వానందపరిప్లు ౩౦. విస్మృత్యచన్వమాత్మానం
 చచారోన్మత్తవ ద్విజః, తదాపంపాంబికా తేత్రే విహరంతీయదృచ్ఛయా ౩౧. దివ్య
 కన్యాసహస్రేణ సేవ్యమానాఽఽగతాముదా, కాశ్చిద్విణావాదయంత్యో నృత్యంత్య
 స్తప్తి హేతవే ౩౨. పంపాంబికావినోదార్థం గాయంత్యోమధురస్వరాః, ఇతశ్చే

తత్పదామంత్యః పుష్పావచయనాద్యతాః, తదాసత్యవసుః కేవలసంచరంతం కుతూహలాత్ ౩౩. క్షేత్రదర్శనజానంద సింధుమగ్నం దదర్శసా, వ్యంజయంతంపరాంభక్తి ముచ్చరంతంశివేతితం ౩౪. సర్వజ్ఞాపినమాలోచ్య సమాహూయసఖిజనాన్, రహస్యవాచ సుందర్యః సమీపే సంచరత్యసా ౩౫. నిజభక్తోధవాఽపక్వకషాయః సవీక్ష్యతాం. ఏమంతేవాఙ్మయాసర్వాః సమాసాద్య ద్విజాంతికం ౩౬. సమోహయితుమున్మక్తా విలాసైః కామనూచక్షైః, తత్రైకావినయేనాహ ద్విజంకన్యామనోరమా ౩౭ దైవాత్ప్రొహ్లాసి భవ్యాత్మ స్థర్మనీయస్త్యమద్యమే, కామంపూరయ కిల్యాణ కామనాథాంబవారయ ౩౮. * సత్యవసుః * మాస్త్యధర్మే మతిస్తేద్య మారస్త్యాం ప్రణమామ్యహం, విషయాహివిషంహంతి మనఃస్యాత్ కాపశాశ్రితాన్ ౩౯. మమైకశత్రీవ్రతమస్తి కేవలం భార్యాలయే ధర్మపరాచవర్తతే, పరస్త్రియో మాత్యః మాః సదామమప్రియః స్వధర్మోనిజవిగ్రహాదిహ ౪౦. * సురస్త్రి * గంధర్వకన్యాస్మి గిరీ ద్రజాసఖి త్వాంభర్తృకామా శరణంసమాగతా, కరగ్రహః త్పూరియకామనాంమమ ప్రసీదభర్తా భవధర్మతోమునే ౪౧. కామార్తా మర్థయంతించగమ్యాం రహసియాదితః, నోపైతసచధర్మేషు భూతిహేతుచ్యతే బుధైః ౪౨ తస్మాన్మాముంచ మాంవిప్ర సురతేనాశు తోషయ, ఏవమేవద్విజంసర్వాః పరివప్రః సుస్త్రియః ౪౩. తాఃసత్యవసురాలోక్య వినయాత్ప్రహ విహ్వలః, దీనంమాందయయా నాగ్యస్త్యజతాశు సమోస్తువః ౪౪. సాయంసంధ్యాసమీపస్థా స్వపిశంతం ప్రజామ్యహం, స్థవిరౌపితరా వాధిబాధితౌ నిలయే మమ ౪౫ తాభ్యామహమనాజ్ఞప్తః క్షేత్రదర్శనలాలసః, ఆగమంపునరద్యైవ గమిష్యామితి వాంఛయా ౪౬. శీఘ్రంగచ్ఛామిపితరౌ భవేతాండుఃఖతౌ నచేత్, ఏవంవదంతమేకాంత ఆలిలింగే బలాద్వధూః ౪౭. జగ్రహచరణావన్యా జగృహేన్యాఽంశుకాచలం, బబంధభూసురందోర్భ్యా మన్యాస్విన్నకలేబరం ౪౮. ఇతంసత్యవసు ర్మత్త కాశినీభిః పరివృతః, ఉవాచదుఃఖతోవ్యక్త మీశ్వరౌ మనసాస్మరన్ ౪౯. యవయోఃశివయో రంఘ్రిదర్శనార్థం కుతూహలాత్, ఏతక్షేత్ర మహాప్రాప్త్యత్యక్తామత్పితరౌ గృహే ౫౦. మామేతామత్త కాశిన్య శ్చిత్తజోద్రిక్త మానసాః, బాధంతేయువయోర్భృత్యం భవభీరుమనేకథా ౫౧. శాపానర్హాః శివాసఖ్యో మాతృశుల్యాదివౌకసః, నిగృహ్యమాంబలాదేతా సత్యజంతి బహిఃస్త్రియః ౫౨. పితరౌమామపశ్యంతౌ భవేతాం దుఃఖతౌభృతః, పంపాంబికే విరూపాక్షపితరావాం సమామ్యహం ౫౩. క్షిప్రంమోచయంతం స్త్రీభ్యఃకృపయాఽభ్యోతిదుర్గతం, విలపంతంద్విజందృష్ట్వా సత్వరం భక్తవత్సలా ౫౪. ప్రత్యక్షాభూత్పురస్తస్య

మందస్మితముఖాంబుజా, దుకూలపరిసంవీత వస్త్రాంతర్వ్యంజితస్తనీ ౫౫ హారనూ
 పురకేయూర కంకణాది విభూషితా, దాడిమీబీజసచ్చాయ దంతావలి విరాజితా
 ౫౬. ఆకర్ణాయతనేత్రాంతా పూర్ణచంద్ర నిభాననా, మధ్యయష్టిగృహభాగా
 సద్యోముక్తిప్రదాయినీ ౫౭. దృష్ట్యాహృష్టమనాదేవీ, తుష్టావ నుతిభిర్ద్విజః ౫౮.
 * సత్యవనుః * మాతస్త్వచ్ఛరణం మమాస్తుహృదయే మినాక్షిముక్తిప్రదం
 చేతస్తృప్యతుతత్ప్రసక్త మవిశంవై రాగ్యయక్తం భవే, తేనానందమయస్యమేస్తి
 సభయం మృత్యోర్వరాకస్యచ ప్రత్యాభ్యాతభ వాభవేయు రమలాయ ద్దృశనా
 త్పాపినః ౫౯. నౌమిత్వాం నిజశక్తి నిస్సితమహావిశ్వప్రపంచాశ్రయాం నిత్యానంద
 మయీ మజాదినిమతా మత్యర్థభక్తప్రియాం, భృత్యేమయ్యనకంఠయాభయ
 హరేసత్యం సురాధీశ్వరప్రత్యక్షాసి పరంవరోస్మి విభవే పంపాంబికేదేహినాం ౬౦.
 ముక్తిందేహిమహాదేవి సత్యంప్రాప్స్యమి తేషదం, భక్తాభీష్టప్రదాత్రీంత్యాం స్తువంతి
 శ్రుతయో యతః ౬౧. * పంపా * భవిష్యజ్జన్మనిప్రాజ్ఞ భవితీముక్తి రుత్తమా,
 తదామత్పదమాస్థాయ నిజానందేనిమజ్జసి ౬౨ * ద్విజః * యదిభావిజని ర్మేస్తి తదా
 మజ్జనసి భవ, దుహితావాభ వార్యేత్వం పితృముక్త్యర్థ మిశ్వరి ౬౩. * పంపాంబికా *
 భవిష్యజ్జన్మనిప్రాజ్ఞ భవిష్యామి సుతాతవ, గత్యేదానీంగృహేతేద్య పితరాపాల
 యామల ౬౪. ఇత్థంపంపావచఃశ్రుత్వా పరమానందనిర్భరః, జగామస్వగృహం
 సత్యవనుద్దేవీం హృదిస్మరన్ ౬౫. గృహేతత్పితరౌ పుత్రమదృష్ట్వా దుఃఖితౌభృశం,
 పుత్రస్యగుణకర్మాణి స్మరంతౌతో విలేఫతుః ౬౬. త్యక్త్వానాంఘ్విరౌ పుత్రక్వగ
 తోసి ఘృణాకర, కించిరాయసిదేహ్యాన్న మరంపానీయమావయోః ౬౭ తుభ
 యాబాధితౌ జీర్ణాత్వద్దర్శన కృతూహతౌ, యత్కించదావయౌ రాగస్తత్తమస్వ
 ఘృణాకర ౬౮. ఇత్థంరువంతౌ దృష్ట్వాతౌ ప్రార్థయామాస నమ్రధీః, ఏషోస్మిపి
 తరౌపుత్రప్రణమామియువామహం ౬౯. యద్యువాభ్యా మనాజ్ఞప్తో గతోస్మి
 క్షేత్రముత్తమం, సమేపరాధఃక్షంతవ్యో యువాభ్యాంకరుణాకరౌ ౭౦. ఏవంవదం
 తంపుత్రంతా వాలింగాఘ్రాయ మస్తకే, ప్రేష్ఠాప్రవచ్ఛతుః పుత్రగతోసి త్వంకు
 తోధునా ౭౧. ఆవాభ్యాంత్యమనాజ్ఞప్తో కదాపిచనజన్మిషే, అనుక్త్వా౭౭వామిదా
 నీంత్యం కుత్రత్వం గతవానసి ౭౨. * సత్యవనుః * హ్యేకగతోమహాతేజా అతిథి
 ర్యో౭స్మదాలయం, పంపాక్షేత్రస్యమాహాత్యం శ్రుత్వా తన్మృఖితౌ వరం ౭౩.
 సిద్ధావధబలేనాహం దృష్ట్వా తత్క్షణమాత్రతః, ఆగచ్ఛామితిసహసాజగ్మేక్షేత్ర
 ముత్తమం ౭౪. దేవాలయానిదివ్యాని తీర్థానిదిమలనిచ, దివ్యాశ్రమాణితత్రా
 హం దృష్ట్వా సుతుష్టమాననః ౭౫. పంపాంబికావరంలభ్యా పునర్వాం పదమా

గమ, నాహంశక్తిమి తక్షేత్రమాహంత్వం వక్తుమద్యుతం ౭౬. ఏవంపుత్రవచః
 శ్రుత్వా తక్షేత్రస్యస్తమానసా, దేహంతత్యజతుర్దినా శక్తిహీనా విధేర్యశాత్ ౭౭.
 తేనపుణ్యవిపాకేన పంచాక్షత్రే మనోహరే, ద్వితీయజన్మనిప్రాజ్ఞో భృగునామ్నా
 ప్రథామగాత్ ౭౮. తద్భార్యశర్కదానామ్మీనుప్రభాభూత్పతివ్రతా, భృగు
 స్సర్వమునిశ్రేష్ఠ శ్శివధ్యాన పరాయణః ౭౯. త్రికాలజ్ఞోమహాప్రాజ్ఞ స్సర్వభూతహి
 తేరతః, త్యక్త్వాకలేబరం సత్యచనుద్వైతీయజన్మని ౮౦. తయోఃసమజనిప్రాజ్ఞో
 మతంగాభ్యోమహాతపాః, సర్వశాస్త్రార్థతత్వజ్ఞః సర్వాగమవిశారదః ౮౧. పితౄజ్ఞ
 యావిరూపాక్షం తోషయామీతివాంఛయా, తపశ్చక్రేగిరావస్మి నివిరూపాక్షం
 హృదిస్మం ౮౨. ప్రాణాయామపరోయోగీ గుహాయామత్రసంస్థితః, జితేంద్రి
 యోనిరాహర స్తతాప పరమంతపః ౮౩. ఆసహస్రాబ్దమత్యుగ్రం మతంగేతపతస్థితే,
 ప్రత్యక్షోభూద్విరూపాక్షః సత్యరంభక్తవత్సలః ౮౪. ఉవాచపరమోదారో మేఘ
 గంభీరయూగిరా, వరంవృణీష్వభద్రాంతే యత్తేమససికాంక్షితం ౮౫. దాస్యామి
 యత్తదమలం దేవానామపిదుర్లభం, *మతంగః* అంభోజమధుమత్తస్య కుటజే
 కింభవేత్త్రయా ౮౬. తథాత్వత్పాదభక్తస్య సమేన్యవిషయేస్పృహో, యదితే
 దాతుమిచ్ఛాస్తి భక్తకల్పద్రుమాధునా ౮౭ భక్తిం తవపదాంభోజే నిశ్చలాందేహి
 మేప్రభో *విరూపాక్షః* మతంగమమభక్తోసి తపఃసిద్ధోసినిర్మల ౮౮. దుహితాతవ
 కల్యాణభవితాసర్వమంగలా, ఇహలోకేనుఖంభుక్త్వాపరతోముక్తిమాప్నుహి ౮౯.
 ఏవందివ్యవరంభ్యా మతంగోమునిశేఖరః, ఉద్వాహ్యవిధినా చారుమతీం ధర్మపరో
 భవత్ ౯౦. తస్యామావిరభూద్దేవీ మాతంగీనామకన్యకా, సుందరీనుకుమారాంగీ
 పూర్ణచంద్రనిభాననా ౯౧. సుమోహితసురవ్రాత సుతసాందర్యభూమికా, కిన్న
 రేశ్వరభార్యాభూత్త్రిలోకజనసేవరా ౯౨. యదస్మిన్తపఃసిద్ధి మతంగఃప్రాప
 పర్వతే, మతంగగిరి రిత్యేషఃప్రసిద్ధోభూద్గింతరే ౯౩. యతస్మాత్వాతపశ్చక్రే
 ప్రత్యహం మునిశేఖరః, మాతంగతీర్థమిత్యేత దభూల్లోకేషుప్రశుతం ౯౪. స్థిత్యా
 స్థిద్ధినమేకంవా తీర్థస్నాయా జితేంద్రియః, పంచాక్షరీమనుంజస్త్యా ముక్తోభవతి
 మానవః ౯౫. తస్మాద్వయంగిరావస్మి స్థిర్ధాంబుకృతమజ్జనాః, మాతంగేశ్వరమ
 భ్యర్చ్య స్థిత్యాహ్యోనందనిర్భరాః ౯౬. పురతఃశ్శోగమమ్యామః క్షేత్రదర్శనలాల
 సాః, *సూతః* క్షేత్రీశాలవచఃశ్రుత్వా ముదాసప్తర్షయోమలాః ౯౭.
 స్థిత్యామతింగశైలేంద్రే శివంసూపూజ్య భక్తితః, పరేద్యుఃపురతోజగ్ముః
 క్షేత్రదర్శనలాలసాః ౯౮.

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే మతంగగిరిమాహాత్మ్యవర్ణనం

నామఅష్టసప్త తిరమోఽధ్యాయః. ౭౮.

* ష్టేత్రపాలః * మతంగగిరిమహాత్మ్యం కథయామిశుభప్రదం, సంతితీర్థాన్య
 నేకాని పర్వతేఽస్మిన్మనోహరే ౧. పావహారీణిలోకానాం పావనానిసహస్రశః, మనో
 హరాణ్యాశ్రమాణి మునీనామూర్ధ్వరేతసాం ౨ అగ్నితీర్థమిదంపుణ్యం సర్వాష
 యనిబర్హణం, పురాగ్నిరామయగ్రస్తో తీర్థమేతత్సమాశ్రితః ౩. తపస్తప్త్యావిరు
 పాక్ష వరాదగ్నిర్నిరామయః, పునఃస్వతేజసాలోకే రరాజహుతభుక్శుచిః ౪.
 * ఋషయః * వచసాతేమహాభాగ విస్మయోఽస్మాను జాయతే, కస్మాదగ్నిర్జగ
 ద్యోనిః సర్వభూతహితేరతః ౫. బృహద్భానురభూద్వాస్యధి గ్రస్తో యజ్ఞపతిఃప్రభుః,
 ఏతద్వృత్తాంతమఖిల మస్మాకంవద విస్తరాత్ ౬. * ష్టేత్రపాలః * సూర్యవంశే
 మహాప్రాజ్ఞో మరుత్తోనామ భూమిపః, ఆవత్సరశతంచక్రే మహాయజ్ఞ మనుత్తమం
 ౭. సహదేవర్షిపితృభిః సర్వసంభారసంయుతః, కరిశుండావ్యధారాభి కేధోభిః పర్వ
 తోపమైః ౮. హవిర్భిరద్రిసికాశై ర్జుహావాగ్నిమహీపతిః, తదక్షిణామయగ్రస్తో
 వహ్నిరేధాంసి నాదహత్ ౯. దినేదినేక్షయీభూత్వా కృశానుద్గుఃఖతోభృశం,
 లీనోశ్వథతరావత్ర చచార తపఉత్తమం ౧౦. స్నాత్వాప్రత్యహమేతస్మి స్తీర్థేభిః
 సమన్వితః, ధ్యాత్వాహృదివిరూపాక్ష మనలో మానమాస్థితః ౧౧. తేనోఽరాగ్ని
 ర్లోకేషు భూతానాం తమతాంగతః, బ్రహ్మకర్మాణిసప్తాని సవాదీని ద్విజన్మనాం
 ౧౨. హాహాకారో మహానాసీ దమర్త్యా భృశదుఃఖతాః, తదాసురపతిశ్చింతా
 తురః సస్తార గీష్పతిం ౧౩. ఆగతంగురుమభ్యర్చ్య నమస్కృత్వాఽబ్రవీద్వచః,
 బృహస్పతేత్వమాచార్యో గతిరస్మాక మాపది ౧౪. కింకర్తవ్యమితోస్తాభి ర్మహ
 ద్భయముపస్థితం, జ్వలనోఽజీర్ణరోగారో లీనోభూద్విశ్వజీవనః ౧౫. అచలానిష్ఫలాః
 జాతా నప్తాఃమఖముఖాఃక్రియాః, నిరాహారావయంవిద్వ స్సప్తాత్మానో విచేతసః
 ౧౬. అస్మాకమగ్నిరాస్యంహివినా తేనాస్తి నోగతిః, ఆధారంసర్వభూతానా ముజ్జీ
 వయ హుతాశనం ౧౭. ఇత్థమింద్రవచఃశ్రుత్వా విచార్యోవాచ గీష్పతిః, శునాసీర
 విరూపాక్ష మరంశరణమాఘ్నుహి ౧౮. సఏవజగతామీశః శివశంతేకరివ్యతి,
 ఏవముక్తోధగురుగా సహదేవై ర్మహర్షిభిః ౧౯. శరణ్యంశరణంప్రాప విరూపాక్షం
 దయాఘనం, ఉద్విగ్నమనసఃసర్వే ప్రార్థయామాసురీశ్వరం ౨౦. * దేవాః *
 దేవదేవదయాసింధో దీనబంధోమహేశ్వర, పాహ్యస్తాన్మృపయాశంభో త్వత్పా
 దాంబుజ సేవకా ౨౧. వహ్నింవినావయందేవ నజీవామకథంచన, సచాక్షిణా
 మయగ్రస్తో లీనోశ్వథ మహీరుహే ౨౨. తద్వయందుఃఖతాశ్వర్వ నిరాహారాః
 క్షుధాతురాః, త్వమేవగతిరస్మాకం పాహిసర్వేశ్వరప్రభో ౨౩. ఇత్థందేవవచః
 శ్రుత్వా ప్రసన్నః ప్రాహశంకరః, తపస్తపతిరోగారో మాముద్విశ్వహుతాశనః ౨౪.

పాలయమితమాదిత్యా నిర్భయంతిష్ఠతాధునా, ఇతిదేవాన్సమాశ్వాస్యత్రైత్య
 త్తోఽగ్ని మభాషత ౨౫ అగ్నేతవరుజఃశాంతి స్తీర్థమజ్జనతో భవేత్, తథావిశ్వే
 దంశోస్తి వద్మితచ్ఛాంతికారణం ౨౬. పురందరసుతోధీమా నృద్యక్తోద్వాపరేఽ
 ర్జునః, లోకైశ్శవీరోధర్మాత్మా జనిష్యతివిధోఃకులే ౨౭. తంప్రాప్యభాండవారణ్యం
 ముహ్యందేహీతి యాచయ, తత్సహాయేనభుక్త్వా తదభిష్యసి నిరామయః ౨౮.
 సర్వభూతహితేరక్తా మద్భక్తాః సారవేదినః, తేషామనుగ్రహదగ్నే శర్మచిందంతి
 మానవాః ౨౯. నాస్తికాలభయంతేషాం యేతేషాంపాద కింకరాః, తస్మాత్త్వమ
 ర్జునంయూహి తేనసౌఖ్యం భవేత్తవ, ఏవమగ్నేర్వరందత్త్వా తత్రైవాంతర్దధేహరః
 ౩౦. ఏవంవిరూపాక్షవచో నిశమ్యవైశ్వానరో భూసుర వేషధారీ, ధనంజయం
 ధీరముదారవిక్రమం ధనంజయో దీనమనాయయాచే ౩౧. * అగ్నిః * భోజగ్ను
 దేహిరాజేంద్ర యుద్వాది ర్భాధతేహిమాం, ఇష్టమన్నంప్రదేహీత్వం యదిభోకే
 బహుప్రదః ౩౨. దేయమన్నంక్షుధారైభ్యో గృహిణా ధర్మవర్తినా, తేనఘృత్యేన
 మహతా సత్యలోకే మహీయతే ౩౩. ఏవమగ్నివచఃశ్రుత్వా సంతుష్టః జిష్ణురబ్ర
 వీత్, * అర్జునః * మహీసురమహాప్రాజ్ఞ మహేశ్వరనిభామల ౩౪. మత్పూర్వ
 కృతపుశ్యాః ప్రాప్తోఽస్యద్య తపోధన, తవేష్టభోజనందద్వాం యదిచ్ఛసి వదా
 ధునా ౩౫. మహాదాగమనం నృణాంగృహిణాం దీనచేతసాం, నిశ్చేయసాయ
 భగవన్కల్పతే నాన్యథాకవచీత్ ౩౬. * అగ్నిః * అహమగ్నిరజీర్ణేనబాధితో
 భృశదుఃఖతః, తదోగపరిహారార్థం దేహిమేభాండవంవనం ౩౭. దివ్యాషధినమా
 యుక్తం భుక్త్వా వనమనుత్తమం, నిరామయోభవిష్యామి తేనత్వం శ్రేయఃప్రసాది
 ౩౮. ఇథమగ్నివచఃశ్రుత్వానరః ప్రీతస్తమబ్రవీత్, వైశ్వానరత్వమస్మాకం దైవా
 త్సత్పత్ర ముత్తమం ౩౯. ప్రాప్తోస్యద్యమయాదత్తం యథేచ్ఛంభుంక్ష్య భాంజవం,
 నివారయామ్యహం తత్రనిర్భయం విఘ్నకారిణః ౪౦. ఏవముక్త్వార్జునస్త్రవం ధను
 ష్పాణి ర్యయావనం, ఆరేభేదగ్ధమగ్ని స్తద్వనమోషధిసంకులం ౪౧. ధనుర్భాణ
 ధరోజిష్ణు ర్యత్తోభూద్భూరివిక్రమః, శ్రుత్వాతదప్రియంవృత్త మింద్రోఽమర్ష సమ
 న్వితః ౪౨. ఏకదైవాదిదేశాథ నవమేఘా నృహబలాః, * వాసవః * భవంతో
 దుఃసహంతత్ర వనేవర్షంతు వారిదాః ౪౩. శమయిత్వాద్రుతం దావమాగచ్ఛంతు
 మమాంతికం, తటిత్వంతస్తదా జ్ఞప్తాః సమావృత్యనభోంతరం ౪౪. వవర్షుర్జలవర్షాణి
 కుంభాద్రోణ మితానిచ, గర్జంతఃసహసాతత్ర మహాలయ ఇవాద్భుతం ౪౫. వర్షంత
 దద్భుతందృష్ట్వా నిరంతరమజహ్మగైః, గగనంఛాదయామాస పాండవఃపరవీరహా
 ౪౬. శరచంజరసంఘన్న మథాద్వ్యోమ నిరంతరం, నవపాతనభోదేశాద్వారి బిందు

స్తుతాశనే ౪౭. తచ్చుత్తా వాసవఃక్రోధా దమర్త్య బలసంయుతః, ద్రుతమైరా
 వతారూఢో వజ్రపాణిర్యయావనం ౪౮. దేవానశ్చేసమావృత్య ఖండవంవివిధా
 యుధైః, హస్తమారేభిరేఽమర్షదుస్సహా స్తాధనంజయా ౪౯. తదార్జునఃకృపా
 బాణ శత్రైరాదిత్య సన్నిధైః, చిత్వాతేషామాయుధాని జఘానచ దివౌకసః ౫౦.
 దృష్ట్వానిరాకృతానింద్రః సురవీరాఃకీరీటినా, కోధమాహారయామాస కాలరుద్ర
 ఇవాపరః ౫౧. తయోఃసమభవద్యుద్ధం తుములం లోమహర్షణం, మహాత్మనః
 ఫల్గునస్య శూరస్యబలవైరిణః ౫౨. దృష్ట్వాతదద్భుతంయుద్ధం భీతాః సురమహ
 ర్షయాః, ఉద్విగ్నమనసఃసర్వే ప్రార్థయామాసు రీశ్వరం ౫౩ సమస్తేగిరిజానాథ
 సమఃపరమపావన, నివారయానయోఃసంఖ్యం సత్వరంపితృపుత్రయోః ౫౪. శ్రుత్వా
 మరనుతిందేవః ప్రత్యక్షఃప్రాహవాసవం, కిమేతద్యుద్ధమింద్రాఽద్య నూనునా తేకిరీ
 టినా ౫౫ త్యజవైరంభజస్వార్య మదృక్తంతేహితేరతం, అగ్నినాయాచితోఽ
 జీర్ణరోగ శాంత్యర్థమస్తునః ౫౬. దదాననమిదంతస్సై తదయం పరిరక్షత, అనేన
 సర్వలోకానా ముపకారో మహానభూత్ ౫౭. యదగ్నిఃసర్వలోకానా మమర్త్యా
 నాంచజీవనం, తస్మిన్నిరామయేసర్వే సుఖంజీవంతి వాసవ ౫౮. అనేనైవాగ్ని
 హూత్రాణి బ్రహ్మకర్మాణి సర్వశః, సిద్ధంతి సర్వకార్యాణిదేవానా మమృతం
 యతః ౫౯. ఏవముక్తఃశంకరేణ సంతుప్తః సురనాయకః, ప్రణమ్యభక్త్యాసర్వజ్ఞం
 పూజయామాసనమ్రుధీః ౬౦ ప్రశంస్యఫల్గుణం ప్రీత్యా పూజయామాసపావకం,
 కిరీటినేదదావగ్నిః కపిధ్వజమనుత్తమం ౬౧. రథంశ్వేతహయైర్యుక్తం గాండీవంధను
 రుత్తమం, తూణీరావక్షయ శరావభేద్యం కవచంముదా ౬౨. యదభూత్ప్రీత్య
 హంస్నాత్వా వహ్నిరస్మిన్నిరామయః, తదగ్నితీర్థమిత్యేత ద్విఖ్యాతంభువనత్రయే
 ౬౩. తపశ్చచారసప్తార్చి ర్విలీయాస్మి న్నగోత్తమే, తదభూల్లోకవిఖ్యాత మశ్వత్థ
 ద్వీపమిత్యసౌ ౬౪. స్నాత్వాప్రత్యహమేతస్మి స్తీర్థేఽశ్వత్థ ముపాశ్రితః, తపశ్చ
 రతియోభక్త్యా ప్రాప్నోతిపరమం పదం ౬౫. సశ్యంతివ్యాధయస్తస్య తీర్థదర్శన
 మాత్రతః, య ఇదంశృణుయాన్నిత్యం పఠేద్ధక్తి సమన్వితః, సర్వపాపవిన్ముక్తో
 సయాంతి పరమాంగతిం ౬౬. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాస్త్ర్యే అగ్నితీర్థ
 ప్రభావవర్ణనంనామ ఏకోనాశీతమోధ్యాయః. ౭౯.

* సూతః * భక్త్యాగ్నితీర్థే స్నాత్వాతే త్రేత్రపాలసమన్వితాః, సప్తర్షయాః
 సాంబతీర్థం సమాసాద్యముదాబ్రువన్ ౧. * ఋషయాః * భగవన్కమిదంతీర్థం

భాతినిర్మలజీవనం, మనాసిర్కనాదేవ హరత్యస్మాక ముత్తమం ౨. *క్షేత్రపాతః*
సాంబతీర్థమిదంపుణ్యం దర్శనాత్పాతకాపహం, సకృదస్మిన్నరః స్నాత్వా సర్వపాపైః
ప్రముచ్యతే ౩. వసుదేవసుతోధీమా స్మృష్టాఽభూల్లోకవిశ్రుతః, సకలైశ్వర్య
సంపన్నః సర్వలోకహితేరతః ౪. సమారాధ్యశివంభక్త్యా తస్యానుగ్రహతఃసుతం,
సాంబాఖ్యంజనయామాస జాంబవత్పామధోక్షజః ౫. నుందరఃసుకుమారాంగః
సాంబోజాంబవతీసుతః, పితౄణాంషయామాస బాలలీలాభిరుత్తమః ౬. క్రీడాథ
మేకదాసాంబః పిండూకవనంమహత్, నానాక్రీడనకైర్యుక్తో యయాయాదవబా
లకైః ౭. క్షేపడంతఃపరిగర్జంతః క్రీడంతః పరితోర్భకాః, ఇతస్తతోధావమానాః
సుమవల్లవ భూషితాః ౮. దదృశుస్తత్రతరమ్యాణి మునీనామాశ్రమాణి తే, నిరీక్ష్య
బాలిశాస్త్ర మునీన్కేచిత్తవస్యతః ౯. తేషాంజ్ఞానపరీక్షార్థం దత్త్వాసాంబాయ
భూమికాం, అంతర్వత్స్విమునీన్ప్రాప్య కైతవేనవ్యజ్ఞివక్తా ౧౦. *బాలకాః*
ఋతంబూతమునిశ్రేష్ఠాగర్భిణీవారిజాననా, పుమపత్యమియంనూతేస్త్రిపత్యం వా
భవాంగనా ౧౧. ఇత్థంయాదవబాలానాం శ్రుత్వావాచస్తపోధనాః, జ్ఞాత్వాతలైక్
తవంకోపాద్దదుఃశాపమమ్మతాః ౧౨. యాయమైశ్వర్యమత్తానాం యాదవా
నాంచ బాలకాః, యుక్తాయుక్తంనజానీథ బాలిశాః పశుబుద్ధయః ౧౩. ఛద్యనా
స్మత్పరీక్షార్థం యుక్తాభిరిహ చేష్టితం, దుష్కర్మణోఽస్య భుంజంతు భవంతఃఫలము
ద్ధతాః ౧౪. నూతేఽసాకులనాశార్థ మయోముసల మద్భుతం, తేనయుష్మత్కులం
సర్వం నాశమేవ్యతి బాలిశాః ౧౫. ఇత్థంతపస్విసస్తేభ్యో దత్త్వాశాపం భయం
కరం, సాబందృష్ట్వాభయోద్విగ్న మూఢుఃక్రోధసమన్వితాః ౧౬. గర్వితోసిమ
దాంధత్వం కృష్ణసూనురితి స్ఫుటం, అనేనయోషిద్రావీణ కుష్ఠీభవ కురూపవాన్
౧౭ దుఃఖంత్యయానుభోక్తవ్యం స్వకృతేనైవ పాపృనా, శాపవాక్యంసమాకర్ణ్య
మునీనా మూర్ఖ్యరేతసాం ౧౮. మూర్ఖితోనివపాతోర్వాం హహతోఽస్మీత్సుదీర
యాన్, తదంతేపునరుత్థాయ రుదన్ప్రాంజలిరబ్రవీత్ ౧౯. యద్దష్కృతంభవత్పాదే
మయాకృతమజానతా, క్షంతవ్యమపరాధంమే సాధవో దీనవత్సలాః ౨౦. సంతా
రయతశాపాభే ర్భవత్పాదోడుపాశ్రితం, ఏవంబహువిధంస్తుత్వా సాంబస్తుష్టావ
తాపసాన్ ౨౧ తదాకించద్దయావిష్టాః ప్రాహుః సాంబమకల్మషాః, పంపాక్షేత్రం
మహాపుణ్యం దర్శనాత్పాతకాపహం ౨౨. తత్రగత్వామతగాద్రా వసన్భక్తి సమ
న్వితః, విరూపాక్షంసమారాధ్య శాపముక్తో భవిష్యసి ౨౩. ఏవంమునీనామభ
యోక్తిమాదరాచ్ఛుత్వా యయారోగపరీతమూర్తిః, పంపాపురంపావన మీశ్వ
రాలయం సాంబస్వకీయాఃపు మనుస్మరన్ముహుః ౨౪. క్షుత్ప్రకోభ్యాం వ్యాకులో

భూత్వా రుదన్తార్గేలుతస్పతః, త్షేత్రసన్నిధిమాసాద్య నిర్విణ్ణోనిషసాదసః ౨౫.
 శివసామాద్విజఃసాంబం దృష్ట్వాసుప్తం పథిశ్రమాత్, తప్రబోధ్యాథపప్రచ్ఛ కస్త్వ
 మిత్థ్యాది. విస్తరాత్ ౨౬. అథదుఃఖేనసంతప్తః సాంబస్తం విప్రమబ్రవీత్, కథయా
 మిస్వవృత్తాతం శృణుబ్రాహ్మణనత్తమ ౨౭. అహంశ్రీకృష్ణతనయః సాంబోద్వాద
 శవారికః, ఏకదాదురదృష్టేన సహయాదవబాలకైః ౨౮. పిండారకవనంగత్వా
 తత్రత్యాస్తావసాత్తమాః, గర్భిణీవేషమాసాద్య వంచయామాస దుష్టధిః ౨౯.
 జ్ఞాత్వామత్కైతవంకోపా ద్దమః శాపంతపస్విసః, స్త్రీత్వమాసాద్యతచ్ఛాపా శ్చుష్ఠ
 రోగేణవీడితః ౩౦. తదాజ్ఞయా విరూపాక్షక్షేత్రదర్శన లాలసః, దూరాదాగత్య
 నిర్విణ్ణశ్శాంతోస్త్వత్ర తృషార్దితః ౩౧. నలిలందేహివిప్రేంద్ర నచేత్త్వత్కామిణీవితం,
 ఇత్థంసాంబవచఃశ్రుత్వా ద్విజఃకరుణయాద్రుతం ౩౨. ఆసీయప్రదదావారి సాంబః
 పీత్యానచేతసః, తమబ్రవీన్నమస్కృత్య తీర్థందర్శయమేద్విజ ౩౩. మత్కిల్బిషప్ర
 శమనం సర్వోప్రదవ నాశనం, తపఃసిద్ధికరందివ్యం త్వమేవశరణం మమ ౩౪. ఇతి
 తద్వచనంశ్రుత్వా సాంబాయకృపయా ద్విజః, ఆగత్యదర్శయామాస తీర్థమేత
 న్మనోహరం ౩౫. *విప్రః* స్నాత్వాస్మిన్నర్వపాపేభ్యో ముచ్యనేత్వం తపశ్శుర,
 విరూపాక్షప్రసాదేన భవితాతేనుఖంమహత్ ౩౬. ఇత్థంవిప్రవచఃశ్రుత్వా కృత్వా
 తీర్థావగాహనం, తపశ్చక్రేవిరూపాక్షం హృదిధ్యాయానబాలకః ౩౭. తీర్థేమజ్జన
 మాత్రేణ స్వరూపంప్రప్యభాస్వరం, మాసమాత్రింతపశ్చక్రే నిశ్చలోనియత
 వ్రతః ౩౮. ప్రత్యక్షఃశ్రీవిరూపాక్షః సాంబమాహకృపాన్వితః, వరంవరయభ
 ద్రతే యదిచ్ఛసిద్దదామితత్ ౩౯. సర్వసాభాగ్యసంపన్నః సర్వలోకహితేరతః,
 మద్భక్తోదేవకార్యార్థం సహాయస్త్యం భవిష్యసి ౪౦. *సాంబః* దేహిమే
 నిశ్చలాంభక్తిం తవపాపాంబుజేసదా, తయైవాహంకృతార్థోస్మి నాన్యమిచ్ఛామి
 శంకర ౪౧. *శివః* తథాస్తుగచ్ఛభద్రంతే ద్వారకాయాంస్థితోనిశం, మత్స్వా
 జానిరతఃశాంతో యాదవానాంప్రియంకరః ౪౨. ఏవంలభ్యా విరూపాక్షవరం
 కిల్బిషవర్జితః, సంతుప్తఃప్రయయాసాంబః స్వపురీందివ్యవిగ్రహః ౪౩. తత్ప్రభ్యా
 తమభూల్లోకే సాంబతీర్థమితి స్ఫుటం, ఇదంపవిత్రంపాపఘ్నం భుక్తిముక్తిప్రదాయకం
 ౪౪. స్నాత్వాస్మిన్నురతఃసర్వే గచ్ఛామోవయమాదృతాః, ఇతినిగదితమీశదూ
 తవాక్యం శ్రుతిమధురం మునయోనిశమ్యభక్త్యా, అపగతకలుషా నిమజ్జ్యతీర్థే విధి
 విహితంచ విధాయకర్మ జగ్ముః ౪౫. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంసామాహాత్యే సాంబతీర్థ
 వర్ణనంనామ అశీతితమోఽధ్యాయః. ౮౦.

* శ్రీసూతః * కుమారతీర్థమాసాద్య మునయఃకాతుకాన్వితాః, క్షేత్రపా
 లంమహాప్రాజ్ఞ మేవంప్రచుర్రాదరాత్ ౧. * ఋషయః * భాతీదంనిర్మలంతీర్థం
 భవదుఃఖనివారణం, అస్యమాహాత్మ్యమస్మాకం వదవిస్తరతః ప్రభో ౨. * క్షేత్రపాలః *
 కుమారతీర్థమాహాత్మ్యం వక్ష్యామిశృణుతాదరాత్, యస్యశ్రవణమాత్రేణ సరా
 యాంతిపరాంగతిం ౩. పురాసునందనామా౨౨సీ త్తశ్చిద్వేదపరో ద్విజః, తత్పుత్రో
 నాగనాథాఖ్యో విద్యామదవిమోహితః ౪. అధ్యాత్మవిద్యా మల్పజ్ఞైశ్రుత్వా౨హం
 కారదూషితః, దేహీ౨హంభావమాపన్నః సర్వజ్ఞోస్మిత్యమన్యత ౫. నష్టధీరన్యథా
 జ్ఞానా త్యక్త్వాసత్కర్మవైదికం, విసృజ్యపితరావృథాగృహాద్గతు మియేషసః ౬.
 గచ్ఛంతమాత్మజందృష్త్వా సునందః స్నేహవర్జితం, దుఃఖగద్గదయావాచా పండితం
 మన్య మబ్రవీత్ ౭. అతివృథావంధదృశౌ పితరాతవమానద, ఆమామన్యగతికా
 త్యక్త్వాత్వయదిగచ్ఛసి ౮. శీఘ్రంమియావహేతాత త్సుత్రృట్భ్యాం బాధితౌ
 భృశం, అహూకప్తమహూకప్తం వార్ధకే౨స్మద్విసర్జనం ౯. యోగక్షేమంవ
 హత్యద్య కోస్తాకం త్వద్విదాసుత, పితృశుశ్రూషణాదన్యోధర్మోలోకే నవిద్యతే
 ౧౦. సర్వార్థసాధకోదేహీ జనితఃపోషితో యతః, సతయోర్యాతినిర్వేశం
 షిత్తోర్మర్త్యః శతాయుషా ౧౧. నృణాంపితృసమఃపూజ్యః దేవోలోకేనవిద్యతే,
 పుత్రస్యపితరావేవ పూజ్యోశివసమావిహ ౧౨. తౌతిరస్కృత్య యోన్యస్త్వే ధర్మా
 యాయతతే పుమాన్, కరస్థమమృతంత్యక్త్వా స్నుహీక్షీరం సయాచతే ౧౩. శృణు
 పుత్రప్రవక్ష్యామి పితృశుశ్రూషణే ఫలం, పురాకశ్చిద్ద్విజోరణ్యే తవస్తప్త్వా శతం
 సమాః ౧౪. దృష్టింప్రవాహాయామాస సమాధివిరమేబహిః, తదూష్ణకా౨పత
 న్నాకా మృతావృక్షా నృహీతలే ౧౫. దృష్త్వాతద్విస్మితోవిప్ర స్తవస్సిద్ధి రభాన్మమ,
 ఇతఃపరమహంపూజ్యో నాస్తిమత్సదృశో భువి ౧౬. ఇతిమత్వాతిగర్వేణ భిక్షార్థ
 మగమత్సురం, కస్యచిద్బ్రాహ్మణస్యాథ గృహే భిక్షామయాచత ౧౭ పతిసేవారతా
 ప్రాహసంతీ తిష్ఠేతితంద్విజం, శ్రుత్వాతద్భాషితంతథౌ క్షణంతత్ర సభాసురః ౧౮.
 పాదసంవహనాసక్తాం పతిర్గచ్ఛేతి నాబ్రవీత్, అథానుజ్ఞాంప్రతీక్షంతీం పతిర్గచ్ఛేత్సు
 వాచ తాం ౧౯. భర్త్రాజ్ఞప్తాథసానారీ భిక్షాందాతుం బహిర్యయా, తామాగ
 తాంవిలంబేన దృష్త్వాక్రోధేన భూసురః ౨౦. శోణితాక్షఃసహంకారో దదర్శ
 క్షణమాత్రతః, పశ్యంతంప్రాహాతంవిప్రం జ్ఞాత్వా తద్భావమంగనా ౨౧. నాహం
 వనగతఃకాకో ముత్తుంత్వద్దృష్టిమాత్రతః, త్యక్త్వాగర్వంగృహాణ త్వంభిక్షామేతాం
 ప్రజాధునా ౨౨. ఇతితస్యాఃపచఃశ్రుత్వా విస్మయోత్సుల్ల లోచనః, బద్ధాజలి

పుటో విప్రోనమస్కృత్వాబ్రవీ దిదం ౨౩. కథంజ్ఞాతంత్యయాభద్రే ప్రవృత్తంవిజ
 నేవనే, బూహిమామానుగృహీష్వాప్య గతగర్వంకృపాన్వితా ౨౪. * సతి * పాతి
 వ్రత్యవ్రభావేన త్రికాలజ్ఞాస్మిభూసుర, పతిరేవపరోవిష్ణుః పతిరేవపరఃశివః ౨౫.
 పశ్యురన్యంనపశ్యామి పతిర్నే భగవాన్సురుః, * విప్రః * దేవ్యపక్వకషాయోస్మి
 మయిజ్ఞానం నవిద్యతే ౨౬. అనుగృహీష్వాప్యమామంబ శాధిమా మపరాధిను,
 * సతి * శ్రీత్వాదహమనన్వాస్మి స్వభర్తృనశవర్తిసి ౨౭ ధర్మవ్యాధితిభ్యాశో
 వారాణస్యాం తమామ్నుహి, తేనోపదిప్తస్త్వంజ్ఞాసి భవిష్యసి ననుశయః ౨౮.
 ఇత్థముక్తస్తయావిప్రో గత్వా వారాణసీంద్రుతం, విచార్యలోకాన్తత్రస్థా నిరపాయా
 న్మహీసురః ౨౯. నానాసూనాఽఽకరంప్రాప ధర్మవ్యాధనికేతనం, విజ్ఞాతుతస్మా
 ద్ధర్మాణి కాతుకాదిత్థ మబ్రవీత్ ౩౦. వ్యాధోసిత్వం కులేనార్య స్వాదాపశుహింస
 కః, కథంత్యమీదృశంజ్ఞానం ప్రాప్తవా స్మృత్యుసాధనం ౩౧. * వ్యాధః * పితృ
 శుశ్రూషయైవాహం జ్ఞానవానభవం బుధ, తయోరనుగ్రహదేవ బ్రహ్మప్రాప్యామి
 నిశ్చయాత్ ౩౨. పశ్యేతౌపితరౌవృద్ధా మమసద్భాగ్య జీవితౌ, పితౌగ్రాజ్ఞాను
 సారేణ వర్తేహం సర్వకర్మసు ౩౩. అహమన్యంనజానామి పితృశుశ్రూషగాత్పరం,
 ఏవంవ్యాధవచఃశ్రుత్వా ద్విజః సంతృప్తమానసః ౩౪. వైరాగ్యభాగ్యసంపన్నో
 యయా స్వనిలయంపునః, తస్మాత్పుత్రనగంతవ్య మావయో రవసంతపః ౩౫.
 సత్కర్మణా మనుష్యాణాం భక్తిరుత్పద్యతేగురౌ, గురోరనుగ్రహదేవ తత్వజ్ఞానంచ
 లభ్యతే ౩౬. బ్రహ్మజ్ఞానంనమర్త్యానాం శ్రుతమాత్రేణ జాయతే, యేనామ్నువంతి
 కైవల్యం తద్జ్ఞానం భక్తిసాధనం ౩౭. భక్తిరుత్పద్యతేపుంసాం కర్మానుష్ఠానతః
 సుత, సత్కర్మాణిఫలాపేక్షాం త్యక్త్వానుష్ఠాతు బుద్ధిమాన్ ౩౮. ఆత్మతత్త్వం
 విచార్యాథ యోగాభ్యాసేన నిశ్చిను, కర్మత్యాగేనసన్యాసః కర్మణాంచ ఫలోద
 యే ౩౯. నిరపేక్షైవసంన్యాసః సంమతో జ్ఞానినామయం, నత్యజంతిహికర్మాణి
 జ్ఞానినోపి నిరీచ్ఛయా ౪౦. తిష్ఠంతిలోకశిక్షార్థం తస్మిన్నద్మ మిశాంభసి, తావత్త్వం
 తిష్ఠగార్హస్థ్యే యావన్నిధన మావయోః ౪౧. భక్త్యాస్మదంత్యకర్మాణి నిర్వర్త్య
 త్వంసుఖీభవ, * నాగనాథః * కఃకస్యబంధుర్మాతాచ పితామహుః సహోదరః
 ౪౨. ప్రపాయామివజంతూనాం సంబంధోదేహినా మిహ, స్వకర్మవశతః సర్వజం
 తూనాం ప్రథవాస్యయా ౪౩. నిమిత్తమాత్రంమేబుధః పితాదీనామిహ స్ఫుటః,
 సంసారకూపేనిసాగే అజ్ఞానధ్వాంత భీకరే ౪౪. కఃపుమాన్నివతేత్రత్ర జ్ఞాత్వా
 మాయామయే ముధా, మిథ్యామాయాప్రపంచేఽస్మి స్వృథా ముహ్యంత్యసూరయః
 ౪౫. నాహమిచ్ఛామిసంసారే స్థాతుం నిరయసంనిశే, స్వచ్ఛందమహమద్యైవ

గచ్ఛామి తపసేవసం ౪౬. ఇత్యుక్త్యాపితరాత్యక్త్యా నాగనాథోయయా వసం,
 తపస్తే పేమహతేజా గ్రీష్మే పంచాగ్నిమధ్యగః ౪౭. వర్షాకాలేతపస్తే పే కంఠదఘ్నుజలే
 వసన్, పరిధాయార్ద్రవస్త్రాణి హేమంతే వసమధ్యగః ౪౮. ఫలాహారః క్వచిత్కాలే
 క్వచిత్పల్లాశనో ద్విజః, అబ్భిక్షోవాయుభక్షశ్చ దుశ్చరంతప ఆచరత్ ౪౯. ఏవం
 దశసమాస్తత్ర వసన్ధ్యానవరో ద్విజః, అధ్యాత్మవిద్యానిపుణోఽప్యాత్మతత్వంశవే
 దసః ౫౦. స్నాతుంగతేనాగనాథే కదాచి దైవయోగతః, నేత్రాతిథిరభూత్తత్ర
 కాచి చ్ఛండాలకన్యకా ౫౧. ఇందీవరాక్షీసుభగా శ్యామా సుందరవిగ్రహః,
 ఇంద్రనీలవ్రతీకాశా సాంద్రస్నిగ్ధ పయోధరా ౫౨. స్థిత్యా రసాలమూలేనాగాయం
 తీమజులస్వనా, కామబాణచాతోవిప్రో దృష్ట్వా మారంగకన్యకాం ౫౩. శనైః
 సమీపమాసాద్య తామువాచాదరాద్ద్విజః, కాత్వంకమలపత్రాక్షీ కుతఏకాకినీ
 వనే ౫౪. రతివద్భాసికల్యాణి చేతోహరసి మేధునా, కఃపితాలేవరాణోహే
 మాతావా కుత్రవిద్యతే ౫౫. దుర్వారాజాయతేవాంఛా త్వయిమే ప్రేమలక్షణా,
 కామాగ్నినాదహ్యమానో నజీవామికథంచన ౫౬. సంజీవయ వరారోహేదత్త్వా
 సురతమాశుమాం, *కన్యకా* పితామేధేనుకోనామ మాతామే కామదామ
 తా ౫౭. అహంచండాంజాతీయా మామాస్పృశమహీసుర, త్వంవిప్రకులజాతోసి
 వర్ణానాంబ్రాహ్మణోగురుః ౫౮. మంత్రపూతమిదంగాత్రం తపసాతపసువ్రత, అసం
 భాప్యాస్త్రిపాపిహ సాధుదూష్యకులోద్భవా ౫౯. సూనాస్మాకంపరోధర్మో మద్య
 మాంసనిషేవణం, సదాజీవనమస్మాకం చోర్యవృత్త్యా తిగర్హితం ౬౦. నింద్యామే
 తాదృశీంమాంత్యం కథమిచ్ఛసి పండిత, విషయోవిషమేవేహ నవిషంవిషముచ్యతే
 ౬౧. యదీచ్ఛసి తమానందభ్రాంత్యాఽఽత్మహ్నోసినిశ్చయాత్, *విప్రః* ఆత్మా
 తుకేవలఃశుద్ధోఽవ్యతిరిక్తోహ్యలేపకః ౬౨. బుద్ధ్యాదిసాక్షిణ స్తస్యకర్మలేపో నవి
 ద్యతే, మనఏవహృషీకాణాం సర్వకర్మప్రవర్తకం ౬౩. తన్మనఃసంస్పృతేర్హేతు రవి
 ద్యాకార్య ముచ్యతే, ఆనందఙ్గిచ్యతేప్రాజ్ఞైర్భ్రష్టేర్హేతి బ్రహ్మవాదిభిః ౬౪. తమా
 నందంప్రాపయస్వ ముక్తిదాత్రీ త్వమేవమే, ఏవముక్త్యానాగనాథః కామార్తః
 కుటిలాంబలాత్ ౬౫. రమయామాసమష్టాత్కా బభూవ కులపాంసనః, రతాంతే
 కుటిలాప్రాహ నాగనాథంశుచిస్మితా ౬౬. అద్యప్రభృతిభార్యాహం భర్తాత్వంమే
 విధేర్బలాత్, మత్కులోచితవృత్త్యామాం త్వంపాలయితుమర్హసి ౬౭. బ్రహ్మ
 సూత్రశిఖిత్యక్త్యా చర్మపాత్రాణిధారయ, ఇత్థంతస్యాఃవచఃశ్రుత్వా త్యక్త్వాబ్రాహ్మ
 ణలక్ష్యుః ౬౮. తథైవాంత్యజవృత్త్యాసౌ తయాసాకమువాసనః, కదాచిదంత్య

జాన్తేన సహ ధ్యాంతేనృపాలయం ౬౯. గత్వాతత్రనువర్తాని గృహీత్వా నిశి
నిర్యయుః, దృష్ట్వాపలాయతశ్చోరా ననుదుద్రువురుద్యటాః ౭౦. రాజమాతాః
నవిక్రాంతా వివిధాయుధపాణయః, జగృహుర్నాగనాథంతే అన్యేద్రువురంత్యజాః
౭౧. తంబద్ధ్వాతాడయంతస్తే దూతానిన్యూ ర్నృపాంతికం, ఊచుఃప్రాంబలయో
దూతా శ్శ్రోరోయం కులపాంసనః ౭౨. అస్యాపరాధంవిజ్ఞాయ దండనంచవిధీయ
తాం, తచ్చుత్వాపార్థివఃక్రోధా ద్రాజమాతా నువాచసః ౭౩ నీత్యైసంపాపినం
బద్ధ్వా దూరతోవిజనేవనే, ఛిత్వాస్యపాదామద్దేశా త్యజధ్వం తస్కరాధమం
౭౪. ఇత్థంభూషవచోనిశమ్య నహసాబద్ధ్వాద్రుతం రజ్జుభిన్నీ త్వానిర్జనకాననం సృపథ
టాఃసంతాడ్యతం బాలిశం, ఛిత్వాతచ్చరణౌ రుదంతమనిశంత్యక్త్వా స్వదేశాద్భహి
స్తద్వృత్తంపునరేత్యభూమిపతయే సత్వాబ్రువన్సేవకాః ౭౫. నాగనాథోవనేతస్మి
న్వతన్నాదవివర్జితః, స్మృత్యాస్మృత్యా స్వదుష్కర్మరురోద భృశదుఃఖతః ౭౬.
హోద్వ్యధేరహంభ్రాంత స్త్యక్త్వామత్పితరా గృహే, జగమస్థవిరౌదుష్టో నిర్మృణ
స్తపసేవనం ౭౭. అనాథాపితరా దుఃఖాద్భవశస్తే మృతౌగృహే, లేనపాపేనమే
ప్రాప్త మిదంకష్టం భయంకరం ౭౮. శ్రుత్వైక దేశంశాస్త్రాణాం సర్వజ్ఞోస్తీత్యహం
ధియా, బ్రహ్మతత్వమవిజ్ఞాయ త్యక్త్వాసత్కర్మవైదికం ౭౯. భ్రష్టశ్శోభయలో
కాభ్యాం వృథానష్టోఽభవంఖలః, ఇత్థంరుదంతంగహనే నాగనాథంచరోమశః ౮౦.
నికృత్తపాదందృష్ట్వాథ ప్రచచ్ఛకరుణానిధిః, నికృత్తపాదకోఽసిత్వం కుతోరోదిషి
కాననే ౮౧. మహాపాపేనభాసీహ త్వద్వారాంవదవిస్తరాత్, ఏవంమునివచః
శ్రుత్వా నాగనాథఃశుచార్దితః ౮౨. స్వాదంతంకథయిత్వాసౌ నమస్కృత్వా
మునేపురః, ప్రార్థయామాసబహుభా రుదన్నాహీతి విహ్వలః ౮౩. లోమశశ్శ్చింత
యామాస తముద్ధర్తుం కృపాన్వితః, *లోమశః* దుష్కర్మణామయంక్రేష్టో
జాతిభ్రష్టోతినిష్ఠురః ౮౪. తథాపిపశ్చాత్తాపేన యుక్తోమాం శరణంగతః, అద్యైన
ముద్ధరిష్యామి పాపాభ్యామగ్నమాదరాత్ ౮౫. ఇత్యాలోచ్యమునిర్విప్రం ప్రోక్ష
యామాసవారిణా, కుమారతీర్థాసీతేన కమండలుగతేనసః ౮౬. తత్తీర్థస్పర్శమా
త్రేణ గతపాపోఽభవద్విజః, నూతనోపునరుత్పన్నౌ పాదాతస్య మనోహరా ౮౭.
సాష్టాంగప్రణివత్యాగ్రేశాంతచిత్తో బ్రహ్మిన్మునిం, *నాగనాథః* నమస్తేతాపసక్రేష్ఠ
నమస్తేకరుణాకర౮౮. నమోలోమశసర్వజ్ఞలోకప్రియనమోనమః, త్వంమేమాతాపితా
బంధుర్మోక్షదాతా త్వమేవమే ౮౯. ఉద్ధృతోస్మి త్వయాబ్రహ్మణ దురంతాద్దుఃఖ
నాగరాత్, వైరాగ్యాద్భృహ్మజ్ఞానాః సదాతపసితివతః ౯౦. కథంపాపేమతి
ర్జాతా నిరాహారస్య మేవ్రభో, నాత్మజ్ఞానంసముత్పన్నం నకృతోధర్మసంగ్రహః ౯౧.

నిర్జితానిహృషీకాణి సమయా పాపచేతనా, ఇతఃపరంకథంకుర్యాం శాధిమామపరా
 ధిసం ౯౨. *లోమశః* శ్రుత్వామూర్ఖ జనై రాత్మవిద్యాలేశ మహంధియా, అన్య
 ధాజ్ఞానమాసాద్య త్యక్త్వా సత్కర్మవైదికం ౯౩. విస్మజ్యపితరౌవృద్ధౌ గతోసిత్వం
 యదావనం, అనాథాభృశదుఃఖేన తదైవ మరణంగతో ౯౪. తద్దోషేణమహా
 త్కష్ట మిదంప్రాప్తం తవాధునా, క్రమేణసాధనంకుర్యా త్తస్మాన్మోక్షేచ్ఛ రాదితః
 ౯౫. త్యక్త్వాఫలేచ్ఛాం సత్కర్మ భక్త్యానుష్ఠీయబుద్ధిమాన్, వైరాగ్యాదరిషద్వర్గం
 జిత్వాయోగబలాన్వితః ౯౬. చతుస్సాధనసంపన్నః సద్గురుంశరణంప్రజేత్, అభ్య
 సేత్కృమశో విద్యానాత్మవిద్యా చ సద్గురోః ౯౭. శ్రవణంమననంవత్స నిదిధ్యాసన
 మభ్యసేత్, సద్వ్యోమసంభావనాదోషా నశ్యంత్యేభి రనుక్రమాత్ ౯౮. యావన్న
 జ్ఞాయతే బ్రహ్మ తావత్తిష్ఠేచ్ఛకర్మసు, ఆత్మనో ర్జీవపరయోరైక్యజ్ఞానం యదా
 భవేత్ ౯౯. తదామాయాస్వకార్యైశ్చ నశ్యత్యేవనసంశయః, తావత్కర్మణి
 తిష్ఠేత ధృతకంచుక సర్వపత్ ౧౦౦. తస్మాదాత్మవిశుద్ధ్యర్థం మతంగాదాసదాప
 సన్, కుమారతీర్థస్నానేన శుద్ధస్త్వం తపతచర ౧౦౧. సర్వదామృదయేధ్యాయ
 స్మరమాత్మాన మీశ్వరం, బహిఃప్రవృత్తాక్షగణం శనైఃప్రత్యక్ష్యివాహయ ౧౦౨.
 నిశ్చలమనతథాయ చిదానందేస్థిరోభవ, తపసాశ్రీవిరూపాక్షః ప్రసీదతి తవానమ
 ౧౦౩. అద్యయంబ్రహ్మవిజ్ఞాయ కర్మబంధాద్విముచ్యసే, గచ్ఛసామ్యమతంగాద్రా
 తపశ్చర మహామతే ౧౦౪. ఏవంలోమశవాక్యేన నాగనాథో ముదాన్వితః, య
 యామతంగళై రేంద్రం తపసేకృతనిశ్చయః ౧౦౫. అత్రాగత్యకుమారాఖ్య తీర్థే
 ప్రత్యహమాదరాత్, స్నాత్వాహృదివిరూపాక్షం ధ్యాత్వా నిశ్చలమానసః ౧౦౬.
 శతవత్సరపర్యంతం తతాప పరమంతపః, తేనతృప్తోవిరూపాక్షః ప్రత్యక్షోభూద్వి
 జన్మనః ౧౦౭. *శ్రీశివః* ఉత్తిష్ఠతపసాబ్రహ్మ స్ఫులితస్తే మనోరథః, మత్ప్రసా
 దాత్తవస్వాంతే కాలేఫలమివద్రుమే ౧౦౮. ఉదేష్యత్మనోరైక్య జ్ఞానంతేనా
 మృతీ భవ, తమేవముక్త్యాభగవాన్ శంకరోఽంతర్నితస్తదా ౧౦౯. నాగనాథః
 ప్రహృష్టాత్మా విరూపాక్షైకభావనః, మోక్షంప్రాపదురావాపం స్థిత్యాస్మి న్నూభ
 రోత్తమే ౧౧౦. నిర్మమేలోకరక్షార్థమిదం తీర్థం పడననః, స్నాత్వాత్రబహవో
 ముక్తా మిథ్యాసంసారబంధనాత్ ౧౧౧. తస్మాదత్రవయంస్నాత్వా గచ్ఛామః
 క్షేత్రమీక్షితం, *సూతః* కుమారతీర్థస్య చరిత్రమేతచ్చృత్వా సకృన్నుక్తిముపై
 తిసిద్ధః, అహంకృతార్థోస్మిభవత్ప్రసంగా చ్చిరాత్స్మృతం దివ్యచరిత్రమన్య ౧౧౨.
 ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్యే కుమారతీర్థ
 మహిమానువర్ణనం నామైకాశీతితమోఽధ్యాయః. ౮౧.

* నూతనః * మునయః క్షేత్రపాలేన సహితాః పర్యతోత్తమే, వ్యాసాశ్రమం మనోహారి దృష్ట్వా శ్చర్యసమన్వితాః ౧. ప్రప్రచుః పరమానందాః క్షేత్రపాలం కుతూహలాత్, * ఋషయః * కస్యాశ్రమమిదం పుణ్యం కమనీయతరునజం ౨. వైర భావవినిర్ముక్తం మృగపక్షిగణాన్వితం, * క్షేత్రపాలః * వ్యాసాశ్రమమిదం పుణ్యం తపస్సిద్ధికరం మహత్ ౩. భుక్తిముక్తిప్రదం న్యూణాం భవతాపహరం శుభం, కలి కల్మషచిత్తానా మవిద్యాఙ్గా నిమజ్జతాం ౪. ప్రాణినాముపకారార్థం పురానారాయణః స్వయం, అష్టాదశపురాణాని వ్యాసరూపేణ నిర్మమే ౫. తేషాం ముఖ్యతమం పంపామాహాత్యం లోకపావనం, ఉపాదిదేశభగవాన్ శిష్యేభ్యః ప్రీతిపూర్వకం ౬. వ్యాసోపదిష్టమతులం సర్వపాపప్రణాశనం, భవాభితారకందివ్యం భక్తాభీష్టప్రదాయకం ౭. సారం సర్వపురాణానాం పంపామాహాత్య ముత్తమం, సదాశాలాదయః సమ్యక్వ్రంతిస్సు కుతూహలాత్ ౮. తేషాం భక్తిర్విరూపాక్షే వన్మధేతేన నిశ్చలా, ఋష్యమూకనగే వ్యాసస్తాపస్తైః పూజితోరహః ౯. తపశ్చచారధర్మాత్మా విరూపాక్షైకభావనః, కదాచిత్తుంగభద్రాయాం స్నాత్వా ద్వైపాయనోమునిః ౧౦. శివ ప్రసాదమాసాద్య పూజార్థంతాపసాత్తమః, తులసీబిల్వమందార పాటలాంబురుహాదిభిః ౧౧. కల్పోక్తవిధినాదేవం పూజయామాస తాపసః, వ్యాసస్థిశిష్యా శ్శాలాద్యాః పంపామాహాత్యమాదరాత్ ౧౨. భక్త్యా పతంతః శృణ్వంత ఆశ్రమేనంధితాస్తదా, ఆజగామ మహాతేజా జాబాలిః శిష్యసంయుతః ౧౩. ఋష్యమూకనగే వ్యాస శిష్యాశ్రమ మనుత్తమం, దృష్ట్వా మునివ్యాసశిష్యాః ప్రత్యుత్థాన్ గాదిభిః ౧౪. తోషయామాసు రీశానవదాబ్జగత మానసాః, ఉపవిశ్యాసనేమాగ్ధే జాబాలిః పూజితోఽబ్రవీత్ ౧౫. గతః క్షుత్రగురుర్వాసో యుష్మాకం తాపసాత్తమః, కిమిదం పత్యతే భక్త్యా భవద్భిః పుస్తకం మహత్ ౧౬. * శాలాదయః * శ్రీవిరూపాక్ష పూజార్థం గతోఽస్మద్గురురద్యభాః, అస్మాభిః పత్యతే పంపామాహాత్యమిద మద్భుతం ౧౭. లోకోద్ధారార్థమస్మాకం గురుప్రోక్తమిదం శుభం, అజ్ఞానధ్వాంతచిత్తానాం పాపవాఙ్గానిమజ్జతాం ౧౮. ఉద్ధారార్థమిదం సర్వజంతూనాం నిర్మమేగురుః, అత్ర ధర్మాణ్యనేకాని విద్యంతే విమలానిచ ౧౯. తేషాం శ్రవణమాత్రేణ ప్రాప్నువంతి పరాంగతిం, ఇత్థంతేషాం వచ శ్శ్రుత్వా జాబాలిః ప్రాహ సుస్మితం ౨౦. * జాబాలిః * ఆనుపూర్వేణ మేబ్రూత పురాణం వ్యాసనిర్మితం, యానిధర్మాణి విద్యంతే క్షణంతాని శృణోమ్యహం ౨౧. జాబాలివచనం శ్రుత్వా తస్మై మాహాత్యమాదరాత్, సాద్యంతం కథయామాసుః శంభోః శాలాదయస్తదా ౨౨. శ్రుత్వా తక్షేత్రమాహాత్యం విమాన్యముని రబ్రవీత్, అహూద్వైపాయనాచార్యజ్ఞానం విజ్ఞతమద్యమే ౨౩.

ముఖామోహంధచిత్తానాం వంచనార్థమజ్ఞానతాం, వ్యాసాక్షమితిమేభాతినం
 మతం నసతామిదం ౨౪. యదాహసాధురేకాంతే నస్తీభిః సహసంవసేత్,
 బలవానింద్రియగ్రామో విద్వాంసమపి కర్షతి ౨౫. ఇత్యాదిమోహవాక్యాని
 వ్యాసఃకథ మువాచహ, నసతామింద్రియగ్రామో విషయేషుచలంతియత్ ౨౬.
 సాధవ స్సచుచిత్తాయే నిస్పృహ విగతేషణాః, తిష్ఠంతుకుత్రవాతేషాం కామబాధా
 నవిద్యతే ౨౭. చిత్తవృత్తిర్మనుష్యాణాం సర్వేషాం నైవతాదృశీ, సాధూనాంము
 క్తసంగానాం స్త్రీషుచిత్తంచలే త్కథం ౨౮. అయుక్తమిదమత్యంతం శ్రవణాయో
 గ్య మన్వహం, ఏవంతానవమన్యాథ నిర్జగమాశ్రమాన్సునిః ౨౯. అశక్తాస్తత్సు
 రోవక్తుం తూష్ణింశాలాదయః స్థితాః, జాబాలిఃస్వాశ్రమంగంతుం ప్రతస్థే శిష్యసం
 యుతః ౩౦. మధ్యేమార్గంమహాపాంసు ర్వవాఘోరతరోనిలః, మేఘైర్మేదురమా
 కాశం దిశోఽంధతమసావృతాః ౩౧. ఆసీత్తదదృఢతవర్షం మహాకరక దుఃసహం,
 శిష్యైస్తదావియుక్తోసా దిగ్భ్రాంత శీతకర్షితః ౩౨. మార్గమాణోయయాదుఃఖా
 జ్ఞాబాలి రయనంపురః, దదర్శాదూరతోరమ్య మాశ్రమేగృహముత్తమం ౩౩.
 కించిద్దైర్యంసమాలంబ్య ప్రవిశ్య మునిరాశ్రమం, దదర్శసుందరీంతత్ర ఏకామేవాల
 యేస్థితాం ౩౪. గత్వాసమీపంతస్యాథ యయాచే వినయాన్వితః, కించిద్దేహిస్థలం
 మేఽద్య వరారోహేతవాలయే ౩౫. స్థవిరఃశీతవాతార్తో మ్రియేహ ముదకప్లుతః,
 శ్వేప్రభాతేగమిష్యామి స్థిత్యాద్య నిశిభామిని ౩౬. నశక్నోమిబహిర్జ్వల్యో జీవితుంవృ
 ష్టిబాధితః, ఇతితద్వచనంశ్రుత్వా మునిమాహూయకామినీ ౩౭. బహిర్గృహేస్థలం
 తస్మై దర్శయామాససుస్థితా, శయనార్థందదౌ దివ్యరత్నకం మునయేముదా
 ౩౮. * సతీ * నివసస్వసుఖేనాత్ర గచ్ఛామ్యంత ర్గృహంమునే, ఇత్థంతస్యావచః
 శ్రుత్వా జాబాలిఃప్రాహ కాతుకాత్ ౩౯. కాసికల్యాణితేభర్తా గతఃకుత్రవదా
 ధునా, * సతీ * అహమేకాకినీబాలా వనపాలప్రియాసతీ రం. మాసద్వయాన్మ
 మప్రాణ వల్లభః కుత్రవాగతః, కుత్రాస్తివానజానామి దూయేహం విరహాతురా
 ౪౦. నివసస్వసుఖేనాత్ర స్వస్వామ్యంతర్గృహం మునే, ఇత్యుక్త్వాంతర్గృహంగత్వా
 మోహయంతీ మునింవధూః ౪౧. కవాటంసార్గలంబధ్వా సుష్వావశయనేగృహే,
 స్థిత్యాబాహ్యగృహే మానిశీతార్తః కామబాధితః ౪౨. త్యక్త్వావివేకముద్భ్రాంతో
 మనసీత్థ మచింతయత్, శీతాత్ప్రిణాగమిష్యంతి హేమంతే కింకరోమ్యహం ౪౩.
 కామినీమనవద్యాంగీం శ్యామాం సురతవిభ్రమాం, హేమంతేయేనసేవంతే తేనరాః
 పురుషాధమాః ౪౪. అనాయాసమరణ్యేస్త్రి స్తప్తస్థా యోషిదియంవిధేః, బలాదే
 కాకినీమేనాం నిర్జనే రమయామ్యహం ౪౫. అంతర్గృహంప్రవేశ్య్యామి నసహే

కామవేదనాం, ఇత్యాలోచ్యమునిగ్రహ మధిరుహ్య గవాక్షతః ౪౭. నిశ్చంకమా
 లయే సుప్తాండదర్శాంత ర్మనోరమాం, నష్టబుద్ధిరసంగారో జాబాలి ర్జాలమాన్దతః
 ౪౮. సంకోచయిత్వా స్వతనుం బిలేకృచ్ఛాద్వివేశసః, సంనిరుద్ధగలో జాలదా
 రుభి ర్లజ్జితోభవత్ ౪౯. రురోదబహుథాదీనో వేదనాంసోఘమక్షమః, లంబ
 మానంమునిందృష్ట్యా కిమేతదితి సావధూః ౫౦. ఉవాచదూయమానంత ము
 ద్భ్యాంతం కరుణాన్వితా, వాతాయనేమనిశ్శ్రేష్ఠ లంబితోసికుతోఘనా ౫౧. నిశీ
 ణేతర్గ్రహే కార్యంస్థితం తాపసకింతవ, జితేంద్రియోసిజాబాలే తాపసానాం త్వము
 త్తమః ౫౨. యుష్మాదృశేషపూజ్యేషు కామచేష్టా కుతస్త్వియం, అహేలూతవ
 మహత్వాపం కర్తుంవ్యవసితామతిః ౫౩. నచేప్సేవేష్టుమంతస్త్వ మాగతశో
 రవ త్కుతః, జితేంద్రియంజితక్రోధం జితాహార మషిద్రుతం ౫౪. బలవానింద్రియ
 గ్రామో విద్వాంసమషిక్ర్షతి, గర్వాజ్జితేంద్రియోస్తీతి త్వమన్యానవమన్యసే ౫౫.
 ఉద్యశీకిమనస్థాతే జాబాలేజనగర్హితా, ఇత్థింనారీవచఃశ్రుత్వా జాబాలిర్లజ్జితో
 భృశం ౫౬. కప్టేనోవాచదుఃఖార్తః ప్రాణత్యాగపరీప్సయా, యాస్యంతిహిబిలే
 ప్రాణాదారుసంఘ్నజేనమే ౫౭. ద్రుతమాగత్యభద్రంతే బలాదుద్ధరమానదే, గల
 చ్చేదోభవత్యద్య నాహంశక్నోమి జీవితం ౫౮. రక్షమేనిపదిప్రాణాన్తవ శ్రేయో
 భవిష్యతి, ఏవంమునివచఃశ్రుత్వా భయాదివ సుమధ్యమా ౫౯. ఉవాచమునిమ
 స్వీక్ష్య కథంత్యాముద్ధరామ్యహం, అహంఢీనాఽబలాబాలా తన్వంగీ తనుమధ్యమా
 ౬౦. త్యాముద్ధరుమశక్తాస్మి కింకరోమి మునేఽఘనా, అవశ్యమనుభోక్తవ్యం కృతం
 కర్మ శుభాశుభం ౬౧. భోగాదేవక్షయంయాంతి కర్మాణి విదుషామసి, కృతంశు
 భాశుభంకర్మ భోజ్యం తన్నాన్యథాభవేత్ ౬౨. అలంహర్ష విషాదాభ్యాం శుభా
 శుభఫలోదయే, విధినావిహితం యద్యత్తదలంఘ్యం సురాసురైః ౬౩. జ్ఞానినో
 ధర్మనిష్ఠస్య జితేంద్రియగణస్య వా, ఏకాంతేకామినీందృష్ట్యా మనోధావతి కీశవత్
 ౬౪. మ్రియమాణమశక్తాఽస్మిత్వాముద్ధరుమపి శ్రమాత్, దుఃఖతంద్రష్టుమప్యత్ర
 గచ్ఛామ్యన్యత్ర నక్షమా ౬౫. ఇత్యుక్త్వాప్రయయా నారీ త్యక్త్వా తద్గృహమా
 శుసా, జాబాలిశ్చింతయామాస జాలరుద్ధగలో భృశం ౬౬. దూయమానేనమ
 నసా స్మరన్స్వకృత కిల్బిషం, అద్యద్వైపాయనప్రోక్తం పంపామాహాత్యే ముత్తమం
 ౬౭. మయాఽసహిష్టునా తస్యదూషితం శిష్యసన్నిధౌ, సర్వతంత్రస్వతంత్రస్య వ్యా
 సస్యామితతేజసః ౬౮. వాణీరసవతీదివ్యా సర్వసౌఖ్య ప్రదాయినీ, తత్రాపిశివ
 మాహాత్యే యుక్తాచే త్కించిచార్యతే ౬౯. మయాద్యశివమాహాత్యే నిందితం
 మందబుద్ధినా, తత్సాపమనుభోక్త్యామి వృథామద విమోహితః ౭౦. విదుషాంవద

నాద్వాచో నమిష్యాయా.తి కర్పిచిత్, వృథాతద్దూషణా దద్యదుఃఖంప్రాప్త
మిదంమమ ౭౧. అప్యసంభావనాదోష్టై ర్మోహంమిదంతి సాధవః, ప్రాయశ్చిత్తమ
భూన్నేఽద్య మదాంధస్య దురాత్మసః ౭౨. ఇతిచింతాతురోవ్యాసంసస్కారమునిశే
ఖం, సశ్చాత్తాపముతో భక్త్యాజాబాలి ర్జనపావనం ౭౩. నమోనమస్తే సతలోక
బంధో కారుణ్యసింధోమునిబృందసేవిత, ధర్మస్యగోప్తాదురితస్యశాస్త్రా ద్వైపాయ
స త్వం శరణంమమైవ ౭౪. వేదాయనే జై నముఖైర్నిరస్తే సూత్రాణినిర్మాయ
సమస్తధర్మాణా, విస్తారియామాసజగత్సుఖాయ తస్మైనమోవ్యాసమహర్ష యేఽస్తు
౭౫. అవిద్యయాసంవృతమానసేన శుత్ర్వా మయాశైవచరిత్రమార్య, వినిదితం
వేదవచఃసమర్థితం తదర్థమేతన్మయిదండనం ఖలు ౭౬ కామేనవాచామనసేంద్రియై
ర్వాబుద్ధ్యాత్మనా వాప్రకృతిస్వభావాత్, యద్యత్కృతంబ్రహ్మవిదాంపరిష్క మమా
పరాశం సకలంక్షమస్య ౭౭ ససంతిమిత్రాణి నవైరిణస్తవ బ్రహ్మత్వినఃసర్వసమా
నదృష్టేః, ద్రుతాసమాగత్య దయాసముద్రమగ్నం సమభ్యుద్ధరనంకృతేఽస్మిన్ ౭౮.
విరూపాక్షనమస్తేస్తు కరుణాకర శంకర, మృత్యువక్త్రే నిమజ్జంత త్రాహి మామప
రాధివం ౭౯. కదాపిసత్యజ్యేష్ఠాతాహ్యసరాధిసమాత్మజం, క్షమస్య మమ సా
రాత్మ్యం త్వంమేమాతాపితాగురుః ౮౦. విశ్వేశ్వరవిరూపాక్ష పంపనాథ జగద్గు
రో, చంద్రశేఖరభూతేశ దీనమాంపాహి శంకర ౮౧. ఏవంస్తువంతం జాతాలి
మాప ద్వైపాయనో మునిః, జటావల్కలశంపితో భస్మరుద్రాక్ష భూషితః ౮౨.
శిష్యైఃపరివృతోవ్యాసా దదర్శాంతర్లృపేమునిః, వ్యాసదర్శనమాత్రేణ జాబాలి
ర్జాలమార్గతః ౮౩ పసాతభవిచాస్వఫః క్షణంసశ్చ త్సముత్థితః, సాష్టాంగప్రణి
పత్యాగ్రే తుష్టావ మునిపుంగవం ౮౪. మయాకృతం మహత్స్వాపం పంపామాహా
త్యదూషణం, తముపాయముపాఖ్యాహి యేనముక్తో భవామ్యహాత్ ౮౫.
పంపామాహాత్యనిందాయాః ప్రాయశ్చిత్త మభూన్మమ, ఈదృశేవృజినంకుర్యాం
నకదాచిదితఃపరం ౮౬. ఏవంవదంతంజాబాలి మువాచ మునిశేఖరః * వ్యాసః *
మాభైషీర్కంగలంధామ ప్రాప్స్యసే ముక్తకిల్బిషః ౮౭. శంపామాహాత్య మతులం
పకత్వం సర్వదామునే, విరూపాక్షంసమభ్యర్చ్య భక్త్యాముక్తో భవిష్యసి ౮౮.
క్షణంవాస్మిన్వసన్ క్షేత్రే దురితాన్మృచ్యతేనరః, వినాదానవినాధ్యానం వినాత్థిర్
వగాహనం ౮౯. క్షేత్రేస్మిన్వాసమాత్రేణ ముక్తోభవతి మానవః, తస్మాత్త్వమత్ర
శిష్యేభ్యః పంపామాహాత్యే ముత్తమం ౯౦. అధ్యాపయ స్సదానందా దృవ్య
శృంగేసదావస, ఇత్యాజ్ఞప్తోఽథజాబాలిఃస్వశిష్యైః పరివారితః ౯౧. ఆశ్రమంరతు
యామాసముష్యశృంగేమనోహరం, వసంస్తత్రసదాష్టాంగయోగానుష్ఠాసతత్సరః ౯౨.

శిష్యానధ్యాపయమాన పంపామాహాత్మ్య మాదరాత్, తదారభ్యమతంగాశ్రా
వ్యాసాశ్రమ మహాదిహ ౯౩. వసన్వాస సుదాత్రైవ శిష్యేభ్యఃప్రీతిపూర్వ
కం, బోధయమాన భవ్యాత్మా పంపామాహాత్మ్యమాదరాత్ ౯౪. వసన్వాస
సాశ్రమేపుణ్యే దినమేకంజితేంద్రియః, జపన్పంచాక్షరీమంత్రంనగోమోక్ష మవాళ్న్
యాత్ ౯౫. నిర్మలీకృతజాబాలి వ్యాసమాహాత్మ్య ముత్తమం, యశ్రద్ధయాశృణో
తీదం ససర్వేష్పితభాగ్భవేత్ ౯౬. రహస్యమిదమత్యంతం స్నేహేనశిథితం మయా,
శ్రుత్వాధన్యతమాయూయం ముక్తావననశయః ౯౭. * సూతః * ఇతినిగదిత
మార్యాఃక్షేత్రపాలేన వాక్యంశ్రుతిసుఖ మనునీయ శ్రీవిరూపాక్ష భక్త్యా, విహిత
సకలధర్మాస్తాపసాస్త ద్దినేఽశ్రావ్యమనుభముషి త్వాహర్మ్యభేదస్యత్రజగ్ముః ౯౮.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే
వ్యాసాశ్రమవర్ణనం నామ ద్వ్య శీతితమోఽధ్యాయః ౫౨.

క్షేత్రపాలః హరిణపుత్రనామ్నోఽస్య తీర్థస్యామితతేజసః, అన్యస్మరణమా
త్రేణ ముచ్యతే పాతకాన్నరః ౧. యజ్ఞకుండేపురాన్యంకూ ముక్తిముష్టుత్య జగ్ము
తు, మృగపుత్రద్వీపమితి ప్రఖ్యాతమథవత్తదా ౨. * ఋషయః * యజ్ఞకుండే
కథంన్యంకూ ముక్తిముత్పుత్యజగ్ముతుః, హరిణపుత్రమాహాత్మ్యం వదాన్మాకం మహా
మతే ౩. ఇతిహాసమిమ్రాప్తా విస్తరాద్వదనునత, *క్షేత్రపాలః* సూర్యవంశే
మహారాజో యుధాజిన్నామ భూమిపః ౪. ధర్మేణపాలయామాస సప్తద్వీప వసుం
ధరాం, దేవబ్రాహ్మణభక్తోఽసౌ సర్వదాఽతిధిపూజకః ౫. తస్యభార్యా విశాలాక్షీ
చంద్రరేఖేతివిశ్రుతా, సాఘ్నేసద్గుణసంపన్నా సదాపతిహితే రతా ౬. కదాచిత్సర
యావద్యాం న్నాత్వా తోరాజదంపతీ, పూజయామాసతు ర్భక్త్యాపాథివం లింగ
మాదరాత్ ౭. వామహస్తలస్యస్త దివ్యలింగయథావిధి, సర్వోపచారై రభ్య
ర్చ్యభక్త్యాస్తోత్రం ప్రచక్రతుః ౮. తదంతరేమృగాస్తత్ర జలపానార్థ మాగతాః,
పీత్యాజలఃసవీతిరే నిర్భయంసికతామయే ౯. స్వచ్ఛందంక్రీడియాశూనుస్మిభునీ
కృత్య కాముకాః, క్రీడాన్యప్త్యా కురంగాణా మసమాప్య శివార్చనాం ౧౦.
విస్మృత్యైకాగ్రదృప్త్యాతౌ మృగక్రీడాందదర్శతుః, (మాయయామోహితాత్మానౌ
లింగంసవ్యకరస్థితం ౧౧. క్రీడానక్తదృశౌ కామాన్నప్త్యాత్మానౌ విచేతనౌ, షశ్యం
తౌహరిణాన్మోహద్భుత్వా లింగంకరస్థితం ౧౨.) ఏవంముహూర్తపర్యంతం తథైవ
జడవత్స్థితౌ, ఏతత్పున్నంతరే తత్రనారదో దివ్యదర్శనః ౧౩. పర్యటన్సకలార్

లోకానాజగామ యదృచ్ఛయా, వీణాపాణిరమేయాత్మా గాయన్నివ మనామయం
 ౧౪ ఆగత్యరాజదంపత్యైః సమీపంతావవైక్షతి, వామహస్తతలస్యస్త శివలింగం
 సుపూజితం ౧౫. విస్ఫుత్యహరిణక్రీడా విశేషాలోకనే రతో, మానేనజడవత్తత్ర
 స్థితౌ మునిరవైక్షత ౧౬. పశ్యంతావప్యపశ్యంతౌ పురఃస్థంమునినాయకం, సచక్రా
 తేపురస్థస్య స్రుత్యుత్థానాదికం మునేః ౧౭. నోచతుశ్చమునేః సాకంజడీభూతహృదౌ
 తదా, దృష్ట్వాతోచింతయామాస నారదః కరుణాన్వితః ౧౮. అహూథగవతీ
 మాయా మహతామపి మోహిని, అయంధర్మపరో రాజానీతిజ్ఞోజ్ఞానవాక్ శుచిః ౧౯.
 తవస్వీశివపూజాయాం నిరతోనిర్మలవ్రతీ, ఇయంసద్గణసంపన్నా చంద్రరేఖా పతివ్ర
 తా ౨౦. ఏతయోర్మతి రుత్పన్నామృగక్రీడావిలోకనే, సమీపంప్రాప్తమప్యద్యమా
 మప్యేతోనపశ్యతః ౨౧. సమన్యాససచేభ్రష్టనతయోరేతయోర్మతిః, ప్రసక్తావిషయే
 మాయావశా త్తస్మా స్మదాంధయోః ౨౨. అనయోర్నృపదంపత్యో ర్లోహం
 హన్మిచ సావ్రతం, దంపనందుర్ధియాయుక్తం పశూనాం లగుహోయథా ౨౩.
 శాపందాన్యామ్యేతయోస్త త్పశ్వాత్తాపేన శుభ్యతః, వ్యర్థంకడాకిమాభూయా
 న్నరాణాంసాధు దర్శనం ౨౪. ఇత్యాలోద్య మునిశ్రీమహ్నాదోభక్తవత్సలః,
 తయోఃశశాపదంపత్యో ర్భక్తింద్రధయిశుం శివే ౨౫. దీక్షాకాలేషుతోన్యం
 కుక్రీడాసక్త దృశౌయువాం, హరిణత్వంసమాసాద్య పసతంబిజ్జనేవనే ౨౬.
 ఏనంసురమునిస్తాభ్యాం శశాప కరుణాన్వితః, తచ్చుత్వాదంపతీజేవ మునిశాపవచో
 భృశం ౨౭. ద్రుతముత్థాయతోభీతో దృష్ట్వా సురమునింతదా, సాస్తాంగంప్రణి
 పత్యాగ్రే చక్రతు ర్నారదార్చనం ౨౮. ప్రార్థయామాసతుర్భక్త్యా మునిముద్విగ్న
 మాససా, * దంపతీ * సుపూజిత దివ్యద్యావ శ్రితతాపాపహ సిద్ధవందిత, గిరిశ
 ప్రియ భక్తనిగ్మల ద్రిశమావాంపరిపాహి నారద ౨౯. భవనారివిధాని మజ్జతాం
 విచయా భ్యాసజడీకృతాత్మనాం, కరుణాకర ముక్తి దిత్వయాభువనే సంచరసీహ
 నిర్మల ౩౦. పరమేశమరంతమాయయా వివశీభూయవివేకవృత్తౌ, విషయేషువిలీ
 నచేతసా పరమావాం దురితాస్పదావిహ ౩౧. కలుషాద్ధినిమజ్జతోర్భృశం తవశా
 పోదుప మావయోరథూత్, పరిపాలయనావితఃపరం శరణం త్వచ్ఛరణంబుజంసదా
 ౩౨. సమస్తుభ్యంభగవతే విభుర్భూవ మూర్తయే, ఆత్మాగామానుశాంతాయ
 యోగినాంప్రభవే నమః ౩౩. కృత్యాన్వంసాపివోర్గ డమావయోః శాపరూపిణం,
 అకరోత్పిశ్చలాంభక్తిం ముక్తిదాత్రీముమాసనే ౩౪. విచరతిహిపాపిషా సద్ధర్మం
 సాధవోఽవిశం, సతుస్త్వాసరా లోకగర్భజైక చిచ్ఛుణః ౩౫. ఆశాంపాలయసు
 ర్విప్రౌ విశాపేన మునేసునా, పతిత్వాపాదయోరేవం ప్రార్థయామాసతుర్ముని ౩౬.

* నారదః * అనుగ్రహార్థమేవేదం యువయోః శాపదండనం, అస్మాన్మదీయ శాపాభే ర్ముక్తుపాయం బ్రవీమ్యహం ౩౭. పంపాక్షేత్రేమహాపుణ్యే శౌనకాదిమహర్షయః, మహాధ్వరంకరిష్యంతి చాగమిష్యంతి దేవతాః ౩౮. బ్రహ్మవిష్ణుమహేశాన్యా శ్చత్రసశ్శుతయోమలాః, దేవర్షయోమహాప్రాజ్ఞాస్తథాబ్రహ్మర్షయోవరాః ౩౯. తస్మిన్యజ్ఞే హవిర్గంధసువాసిత దిగంతరే, యువయో శ్శాపనిర్ముక్తి ర్భవిష్యతి నసంశయః ౪౦. ఏవముక్త్యామునిస్తస్మా ద్యయాహోకాంతరం ముదా, రాహునోహరిణంరూపం ప్రాప్యదుఃఖేన పీడితౌ ౪౧. సంచేరతుర్వనాహరిభ్యధరోద్వానోర్వరాసుతౌ, మహత్పదమవస్థాయ కథిచ్ఛే ద్దుర్గతింభువి ౪౨. ఏవందుఃఖేనసంతప్తౌ స్థితౌతౌ విజనేవనే, తదావ్యాఘ్రానురోనామ ప్రఖ్యాతోరాక్షసేశ్వరః ౪౩. బభాధసకలాకలోకాః దేవానింద్రపురోగమాః, లోకపాలాశ్చదిక్పాలానర్దయిత్యా మహాబలః ౪౪. ఆశాపాలాధికారేషు యోజయామాస రాక్షసాః, స్వయంస్వర్ణాధిపౌ భూత్వా శశాసాఖిలవిప్లవం ౪౫. తపోవనానిదివ్యాని నాశయామాస రాక్షసః, బ్రహ్మాదత్తవరాస్కత్తో బభాధ సకలంజగత్ ౪౬. చకంపిరే భయాత్తస్య సురాసురసరోరగాః, లీనోభూదంబుజేధాతా భీతోవిష్ణు ర్మహాదధౌ ౪౭. పురందరముఖాదేవా లీనామందరకందరే, సఏవమప్రతిద్వంద్వః శశాససకలం జగత్ ౪౮. ఏకదానారదోవ్యాఘ్రాసురమందిర మభ్యగాత్, హితేపుస్సర్వలోకానాం సురాసురసమస్కృతః ౪౯. దృష్ట్వాతమాగతందైత్యో నారదం భక్తిభావితః, సమభ్యర్చ్యయథాన్యాయం ప్రప్రచ్ఛమునిమాదరాత్ ౫౦. * రాక్షసః * కన్యాదేశాదిహయాతః కింకార్యంమయి విద్యతే, కావార్తాసర్వలోకేషు బ్రూహిసర్వజ్ఞా నారద ౫౧. ఇత్థంవ్యాఘ్రవచశ్శ్రుత్వా స్మయమానముఖాంబుజః, ఉవాచనారదోధీమాన్వితార్థం జగతాంముదా ౫౨. త్వమేతజగతాంనాథః సురాసురబలాధికః, అఖండైశ్వర్యసంపన్నః సర్వలోకే నమస్కృతః ౫౩. తథాపితవసామ్రాజ్యే కించిన్న్యూన మిహాస్తియత్, తదహంతేప్రవక్ష్యామి హితార్థం సురమర్దన ౫౪. మర్త్యలోకేమనుష్యాణాం ముక్తిదంపరమాద్భుతం, పంపాక్షేత్రమితిఖ్యాతం సర్వసంపత్సమృద్ధిమత్ ౫౫. తంసాధయమహాబాహూక్షేత్ర రాజంభువిశ్రుతం తేనతేనంపదధికా భవిష్యతి నసంశయః ౫౬. యేవనేపాదపాస్త్రకల్పవృక్షాస్త ఏవహి, వసంతిధేనురూపేణ వ్యాసంఖ్యాః కామధేనవః ౫౭. యద్దర్శనంవినాజన్మ నిష్ఫలం ప్రాణినామిహ, తత్సాధయమహాపుణ్యం పంపాక్షేత్రమనుత్తమం ౫౮. ఇత్యాదిశ్యమునిస్తేన పూజతః ప్రయాతాతతః, అథానురపతిఃకూరోరక్షోబల సమన్వితః ౫౯. అపస్మారాదిభిఃసార్థం క్షేత్రరాజ జగీషయా, సర్వశస్త్రస్తసహితౌ

విష్ణుగమ మహాబలః ౬౦ మంత్రభాండీరకోనామ శుభ్రవారణసంనిభః, నిర్వయా
దశసాహస్ర రక్షోబల సమన్వితః ౬౧. తదానీంనారదప్రాప్య ఘైత్రాపరుణి మాద
రాత్, దుష్టదైత్యవినాశార్థ మువాచమునిశేఖరం ౬౨. ఆత్మజ్ఞానవితాం విద్యన్తే
ప్రోఽసి కరుణాకర, శివజ్ఞానేతపోవీర్యే త్వత్సమోనాస్తి కశ్చన ౬౩. మాఘమాససి
తేషజ్ఞే పూర్ణిమాయాం విశేషతః, మిలంతిదేవతాః సర్వే పంచాక్షేత్రేమనోహరే
౬౪. మహాధ్వరంకరిష్యంతి తదానీం శౌనకాదయః, ఆగచ్ఛంత్యధ్వరేసాక్షా
ద్భృహ్మ విష్ణుశివాదయః ౬౫. మూర్తిమంతశ్చతుర్వేదాః శాస్త్రాణివిధానిచ,
సురర్షయోమహాప్రాజ్ఞా స్తథాబ్రహ్మర్షయోఽమలాః ౬౬. దేవకార్యం భవేత్తత్ర
యాహి శ్రేయోభవిష్యతి, ఏవముక్త్యామునిశ్రేష్ఠో యయా వన్యత్ర నారదః ౬౭.
అధాగస్త్య మునిశ్రీమాన్ స్వశీష్యైఃపరివారితః, నారదానజ్జయ్యా పంచాక్షేత్ర
రాజం జగమసః ౬౮. ప్రతస్థేనారదస్తస్త్వా నైమిశారణ్య ముత్తమం, ప్రాప తద్య
త్రతిష్ఠంతి ఋషయః శౌనకాదయః ౬౯. ఆగతంనారదందృష్ట్వా నైమిశారణ్య
వాసినః, దివ్యాసనేనమావేళ్య పూజయామాసురా దరాత్ ౭౦. ఊచుఃప్రాంజ
లయో నత్యానారదంభక్తిపూర్వకం, కుతఆగమసంతేఽద్య సర్వలోకసుపూజిత ౭౧.
సంచారస్తవ దివ్యాగ్ని స్వగద్రక్షాత్థమేవహి, * నారదః * కురుధ్వమధ్వరంయూ
యం పంచాక్షేత్రే మనోహరే ౭౨. తేనయాయంతప సిద్ధా భవిష్యథసంశయః,
వసంతిదేవతా స్తత్రసదా హరిహరాదయః ౭౩. కృతాదన్యత్రతత్క్షేత్రే కృతఃకోటి
గుణోత్తరం, తద్ద్యాయమధ్వరంతత్ర కురుతాఽవశ్య ముత్తమం ౭౪. క్షేత్రదర్శన
మాత్రేణ జ్ఞానసిద్ధి ర్భవిష్యతి, ఇత్యుక్త్యాంతర్దధే దేవముని ల్లోకహితేరితః ౭౫.
నారదన్యవచఃశ్రుత్వా ప్రహృష్టాః శౌనకాదయః, మత్వాత్కనాంమహాలాభఇతి
పంచాపురం యయః ౭౬. మనోహరాణిశీర్ధాని తత్రతత్ర విలోక్య తే, ఆశ్రమాణి
చరమ్యాణి మహదానందనిర్భరాః ౭౭. పంచాక్షేత్రప్రవిశ్యాథ విరూపాక్షం ఖిలో
క్య తే, విధివత్పూజయామాసు ర్భక్తి నిర్భరమానసాః ౭౮. క్రతుమారేభిరేకేరుం
హేమకూటస్య సంచిధా, విశాలంస్థల మాలోక్య దేవర్షిగణసంయుతాః ౭౯.
తతోనిర్గత్య దేవర్షి ర్దగ్ధసింధుమగా ద్ద్వితం, తత్రదృష్ట్వాసమానాథం శేషపర్యంక
శాయినం ౮౦. సాష్టాంగప్రణిపత్యాశ్రే తుష్టావ మధుసూదనం, * నారదః *
దేవదేవదయాసింధో దీనబంధోరమాధవ ౮౧. త్వమేవసర్వలోకానాం పాలకోఽసి
జగత్పతే, ఆధారఃసర్వభూతానాంవేదానా మాదిరవ్యయః ౮౨. గోస్తాత్వంసర్వ
ధర్మాణాం నృణామేకాయనంహరే, నిశ్చింతేత్వయిదైత్యాశే సుప్తేక్షీరమహా
దధౌ ౮౩. కథంలోకస్థిర్యుయా త్వమేవగతి రవ్యయః, వ్యాఘ్రానురోమహా

కూర్గో నాశయత్యుఖం జగత్ ౮౪. వధార్థంతస్యదైత్యాశే దుర్రుతముత్తిష్ఠ కేశవ,
 ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠగోవింద ఉత్తిష్ఠగరుడధ్వజ, ఉత్తిష్ఠకమలాకాంత త్రైలోక్యే మంగళం
 కురు ౮౫. ఏనమునివచశ్చుత్వా బభాషే భగవాన్స్థరిః, శృణునారదమద్వాక్యం
 సర్వలోకహితాస్సద ౮౬ బ్రహ్మదత్తవరాన్మత్రః సురాసురబలాధికః, వ్యాఘ్రా
 సురోమహాక్రూరో బాధతేలోకతంటకః ౮౭. తస్యసంహసనేశక్తి ర్భయినాస్తి సుర
 ద్విషః, గత్వాకైలాసమీశాయ సర్వమేతన్నివేదయ ౮౮. సపవజగతామీశః
 శివః శంపకరిష్యతి, దృష్టాసురవినాశాయ శరణయాహి శంకరం ౮౯. *నారదః*
 అహంగచ్ఛామికైలాసం త్వంశ్రియాపహసత్వరం, యాహిపంపాపురంతత్ర భవిష్యతి
 మహాధ్వరః ౯౦. ఇత్యుక్త్యాతంసమస్కృత్య కైలాసంప్రాప నారదః, దివ్యతేజో
 మయం సాక్షాద్భ్రహ్మస్థానమకల్మషం ౯౧. తేత్రప్రత్యుప్తరత్నాభ్య సభాముద్దీప్త
 లక్షణం, ప్రవిశ్యనారదస్తత్ర దివ్యసింహాసనస్థితం ౯౨. ఆనంతంనిర్మలంశాంతం దదర్శ
 పరమేశ్వరం, చంద్రచూడముదారాంగం భస్మభూషిత విగ్రహం ౯౩. ఉమా
 లింగితవామాంగం ఇందుకాంత సమప్రభం, కోటిసూర్యప్రతీకాశం కోటిచంద్రసుశీ
 తలం ౯౪. దృష్ట్వాననామసహసా సాష్టాంగ మతిభక్తిరః, *నారదః* వ్యక్తా
 వ్యక్తస్వరూపాయ సృష్టిస్థిత్యంతకారితే ౯౫. దివ్యాపవర్గదాత్రేతే శంకరాయ నమో
 నమః, సురాసురశిరోరత్న సీరాజిత పదాంబుజ ౯౬. నమస్తేపార్వతీనాథ జగ
 న్నాథ నమోనమః, కైలాసవాసగాఢేశ గిరిశ పురసూదన ౯౭. విశ్వేశ్వరవిరూ
 పాక్ష విశ్వప్రియ నమోనమః, ఏవంస్తువంతంగిరిశో బభాషే మునిమాదరాల్ ౯౮.
 శ్రీశివః అయినారద వత్సాద్య కుతఆగమనం తవ, చింతాతురథివాభాసి
 కుతోష్ఠానం తవాననం ౯౯. జగతాముపకర్తృత్వం సదాసురహితేరతః, భక్తోసి
 మునిశార్దూల నద కింకార్యమస్తితే ౧౦౦. *నారదః* శివసర్వజ్ఞ సర్వేశ విశ్వా
 త్మక విశ్వభావన, సత్వయావిదితం కించిదస్తి లోకేవరాత్పర ౧౦౧. తథాపిప్రచ్ఛసే
 యన్తాం తదనుగ్రహవీపమే, వ్యాఘ్రాసురోమహాక్రూరోనాశయత్యుఖం జగత్ ౧౦౨.
 బ్రహ్మదత్తవరాన్మతో దేవాసుర బలాధికః, తేనభీతాఃసురాస్సర్వే త్యక్త్వానాకం
 వనంగతాః ౧౦౩. తస్మాద్భీతోహరిః శేతేమధ్యక్షీరమహూదభేః, భయాత్తస్యా
 తృభుక్షీనః కమలే బహువత్సరాల్ ౧౦౪. మునీనామాశ్రమాదివ్యాకానాశ
 యామాస రాక్షసః, హత్వాతమాశరంకూర మవ లోకా సుమాధవ ౧౦౫. నోచే
 త్సర్వేవినశ్యంతి లోకాస్తేనసురద్విషా, *శివః* మాంవినాఽయమవధోఽవైన్య
 రసురోపరగర్వితః ౧౦౬. తస్యసంహసనోపాయః పూర్వమేవ త్వయాకృతః, త్వద్వా

చామోహితోదైత్యః పంచపురజగీషయా ౧౦౨. ప్రాప్యతేహేమకూటాద్రిం తత్ర
హస్మినిశాచరం, గచ్ఛావతిష్ఠమాతిష్ఠ యత్నమధ్వరకర్మణి, ఇతిశ్వరపశః శ్రుత్వా
నారదఃప్రాహ కౌతుకాత్ ౧౦౩. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్యే వ్యాఘ్రాసుర
కథావర్ణనంనామ త్యక్తితీతమోఽధ్యాయః. ౮౩.

* శ్రీనారదః * కోసావ్యాఘ్రాసురఃపూర్వం సురాసురబలాధికః, తత్సర్వం
వదమే శంభో రహస్యంభక్తవత్సల ౧. * శ్రీశివః * శృణునారదవత్సామి వ్యా
ఘ్రవృత్తం పురాతనం, మద్ద్వారపాలాతే నందసునందా బలశాలినా ౨. ప్రాగ్ద్వీ
రపాలనే దక్షా సురాసురబలాధికౌ, కదాచిన్నందినందృష్ట్వా నికటేసంస్థితంబహిః
౩. ఏకాగ్రదృష్ట్వాపశ్యంతం మామేతే బలగర్వితౌ, ఉచతుస్తంతిరస్కృత్య హః
స్యాస్పద మిదంవచః ౪. * నందః * నిష్ఫలంజన్మతేనంది నృహిరేవ స్థితి స్సదా,
దూరాదేవశివంశ్యకాజడవన్తాన మాస్థితః ౫. తిష్ఠస్థిత్వంబహిర్ద్వార మవమత్యాగణే
షహి, ఆవాంస్వగణాధ్యక్షా సదాశివ సమీపగా ౬. విశ్వాసార్థాగిరీశస్య
సదాంతఃపురచారిణౌ, సమతౌదేవదేవస్య భక్తిజ్ఞాన బలాన్వితౌ ౭. ఆవాభ్యా
నువరోఽస్థిత్వం తిస్థాత్తవబహిః స్థితః, * నందీ * గర్వంమాకురుతాం ద్వారపాలా
నాస్తిఫలంతతః ౮ సాకల్యేనశివజ్ఞానం శివోవేత్తినచాపరః, ఉమయాచాపితత్వత్వం
మృగ్యతేఽస్యస్యకాకథా ౯. దశావతానైరీశాన తత్వంనజ్ఞాతవా స్త్వరిః, కాకథా
యువయో రీశద్వారపాలాధికారిణః ౧౦. సదామేహృదయేదేవో బహిష్ఠస్యాసి
వర్తతే, తేనేవాహంకృతార్థోస్థి గర్వంమావహతం ముధా ౧౧. నసన్మానోబి
డాలస్య సదాంతఃపురచారిణః, బహిఃస్థితస్యనాగస్య మండనశ్రీ ర్మూహూత్సవే ౧౨.
ఇథంనందివచఃశ్రుత్వా కోపనంరక్త లోచనౌ, హంతుంఖడ్గేనతేనందసునందా
జగ్గుతుర్భృశం ౧౩. దృష్ట్వానందీప్రసర్పంతా వసిహస్తా సమీక్ష్యసః, శశాపసహ
సాక్రూరాభవతంకోణపాఞ్చితి ౧౪. శాపవాక్యంసమాకర్ణ్య ప్రమథా భృశదుఃఖతాః,
కోలాహలస్తదాజాతౌ గణేషుభయవర్ధనః ౧౫. తతస్తాశాపసంధగ్ధ దుఃఖసంతప్త
చేతనౌ, గతగర్వా ద్రుతంప్రాప్య మత్సమీపం భయాకుటౌ ౧౬. ప్రార్థయామా
సతు ర్దీనానిపత్య మమపాదయోః, వదంతేపాహిపాహీతి ప్రలవంతా వనాభవత్
౧౭. దీనవాక్యంసమాకర్ణ్య తావపుచ్చుకృపాన్వితః, కింతాదృశమథూ త్కృష్టం
యువయో ర్ద్వారపాలయోః ౧౮. బూరితమేతాదృశం దుఃఖమదా త్కేసాధు

శర్యయోః, * ద్వారపాతా * త్వన్మాయామోహితధియో ర్ద్వపైయో రధి
కారతః ౧౯. నందీశదత్తశాపేన మహద్దుఃఖ ముపస్థితః, గర్వితాభ్యామజానద్భ్యా
మూవాభ్యా మవమానితః ౨౦. నందీశ్వరోదదాశాఽంభవతం కోణపావితీ, తస్మాత్స
న్నిధిమాపన్నో త్వత్పాదశరణైః పితౌ ౨౧. ఆవాముద్ధరశాపాభ్యః కృపయా భక్త
వత్సల, ఏవంతయోర్వచఃశ్రుత్వా బ్రువంతా వనుకంపయా ౨౨. నమిష్యానంది
నోవాచో మత్కుక్తస్య కదాచన, భవద్భ్యామనభాక్తస్య స్తచ్చాపోనాస్యథా
భవేత్ ౨౩. యవయోర్నందిశాపాన్ని రోభిగేనైవో పశామ్యుతి, * ద్వారపాతా *
దయాభేదావ్యతీనాథ శాపసందగ్ధయోఃపురః ౨౪. కాగతిర్వదదేవేశ శాపముక్తిః
కథంభవేత్, * శివః * భవిత్యానామహాక్రూరా రాక్షసాబలశాలినౌ ౨౫. బాధకౌ
సర్వలోకానాం సురాణా మూర్తిదాయకౌ, యువామహంహనిష్యామి మక్షేత్రే
కాలఆగతే ౨౬. ఆసురీంతనుముత్సృజ్య శాపముక్తౌ భవిష్యథః, ముదామద్ద్వార
పాలత్వే పూర్వవద్వసతం పునః ౨౭. మద్భక్తానాంసుశాంతానాం సాధూనాం
వీరరాగిణాం, ధీమాంకరోతియోమూఢః ప్రాప్నోత్యావద మాశుసః ౨౮. సర్వథా
నావమంత్రవ్యాః సాధవఃసమదర్శినః, ఏవంతౌమద్వచఃశ్రుత్వా నందిశాపవశాత్
ఖలా ౨౯. బభూవతుర్మహాదైత్యో వ్యాఘ్రాసురగజాసురౌ, దుర్మణాబలగర్వా
భ్యాం బాధేతేసజ్జనాః ౩౦. హనిష్యామ్యసురౌ శీఘ్రమహామేవ మహా
మతే, కందిత్కాలంప్రతీక్షస్య హత్వాతౌపాలయామివః ౩౧. గచ్ఛావశిష్టాయ
త్కార్యం తత్సాధయ మునీశ్వర, అనురైరన్వితోనీచై ర్వాఘ్రోబలవతాంఽలీ
౩౨. మఖవిఘ్నార్థమాగంతా హేమకూటాద్రిమున్నదః, తద్విదాశేత్సమేవాదా
వకరోర్ముక్తి ముత్తమాం ౩౩. గచ్ఛావశిష్టంబుత్కార్యం తత్కురుష్వ మహా
మతే, దేవతాకార్యసిద్ధ్యర్థం సర్వలోకహితాయచ ౩౪. జాతోసిమనసాథాతు
ర్మమభక్తోసి నారద, ఇతిశుభవచః శ్రుత్వా ప్రహృష్టోనారద స్తదా ౩౫. ప్రణ
మ్యపరమేశానం ప్రతస్థే స్వాశ్రమంమునిః, తదాసంకల్పమకరో ద్వాఘ్రాసురవధే
శివః ౩౬. మహీమాగత్యకైలాసా నృధ్యేమార్గం మనోహరం, అవశ్యదగ్రేగింధ్యా
ద్రింనాశాపాదపసంకులం ౩౭. తస్మిన్నరుదకేకూపేపాతాలలసన్నిభే, రోదనధ్వనిమా
కర్ణ్య నారదో విస్మయాకులః ౩౮. కిమేతదితి కూపాంత ర్దదర్శమునిపుంగవః, దూ
ర్వాస్తంబేలంబమాన్మౌక్షుత్ప్రస్థాపరిపీడితా ౩౯. పితౄన్దదర్శురుదతో మధ్యే
కూపం మహామునిః, * మునిః * అహూకప్తమహూకప్తం కవితేదుఃఖతా
భృశం ౪౦. ఏతేహంకేనదోపేణ కప్తమేతత్తపస్థితం, ఇత్యాలోచ్యమునిర్దీనాన్ని
త్మాన్నప్రచ్ఛసాదరం ౪౧ * నారదః * కేయూయ మిద్యశంకన్ధం కుభోబూ

తాఁతిదుఃసహం, కేనకర్మవిపాకేన కష్టమేత దుష్కృతం ౪౨. దూయతేమేమనో
 యుష్మాన్దృష్ట్యా దుఃఖాభిమజ్జతః, ఏవంమునివచఃశ్రుత్వా కీనాస్తే పితరౌబ్రువన్
 ౪౩. అయినారద దుఃఖాభే స్తారయాస్మాన్నిమజ్జతః, త్వమేవగతిరస్మాక మనా
 భానాం దయాఘన ౪౪. అస్మాకంమననామాస్తి పుత్రః పరమధార్మికః, గార్హస్థ్య
 ధర్మముత్సృజ్య వనేవసతితాపసః ౪౫. నాస్తి సంతతిరస్మాక మపుత్రస్యగతి ర్నహి,
 విచ్ఛిన్నవంశతంతూనాం రౌరవేపతతా మధః ౪౬. తృణగుల్మమిదం లగ్నమస్తాకం
 నైవయోగతః, ధృత్వాలంబామహేతచ్చురధఃపతనశంకితాః ౪౭. సంతతిర్యదిహ
 యేత ముక్తిర్భవతి శాశ్వతీ, నోచేద్దుర్గతిరస్తాకం నజహాతికదాపిహి ౪౮. నదా
 నైర్నతపోభిశ్చ నయజ్ఞైర్హితకోటిభిః, పితౄణాంసద్గతిర్లోకే పుత్రేజైవ భవిష్యతి
 ౪౯. పున్నామ్నానరకాద్యస్మా త్పితరంత్రాయతే సుతః, తస్మాత్పుత్రఇతిఖ్యాతః
 మునిభి స్తత్త్వదర్శిభిః ౫౦. తస్మనుంబ్రూహి గార్హస్థ్యగ్రహణాయ మనేఽధునా,
 త్రాతాస్తాకంత్వమేవాద్యనిరయే పతతాంమునే ౫౧. ఇథంతేహంవచఃశ్రుత్వానారదః
 కరుణార్ద్రాక్షిః *నారదః* మాభైష్ట యుష్మానుద్ధరుం యతిష్యేనిరయాదహం ౫౨.
 తావద్దైర్యాత్ప్రీతీక్షణ్యం యావన్ముక్తా భవిష్యథ, ఇత్యుక్త్వానైషధంగత్వా మనుం
 దృష్ట్వాథ నారదః ౫౩. పూజితస్తేనసంతుప్తః ప్రాహతం పరమార్థవిత్, పితరస్తేఽ
 ద్యకల్యాణ పతంతో నిరయేష్యధః ౫౪. దూర్వాస్తంబే లంబమానామధ్యకూపం
 నిరీక్ష్యమాం, ఇదమాహుర్మహాభాగ రుదంతో దుఃఖగర్జదం ౫౫. *పితరః*
 కృతయాస్మత్సుతంబ్రూహి పితౄణాం ముక్తిహేతవే, భార్యాముద్వాహ్యాధర్మేణ
 సుత ముత్పాదయేతి తం ౫౬. తస్మాత్త్వయధునాభార్యాం పితౄముక్త్యర్థ మాద
 రాత్, ఉద్వాహియాత్పాదయాశుత్వం సుతం గార్హస్థ్యధర్మవాన్ ౫౭. నాస్య
 స్మాకమపుత్రాణాం గతిః క్వాపీతితేఽబ్రువన్, ఇతఃపరంవిముక్త్యర్థం పితౄణాం
 యత్నవాన్భవ ౫౮. ఏవంమునివచఃశ్రుత్వా విమనా మనురబ్రవీత్, కథంమా
 యామయేఘోరే సంసారే దుఃఖసాగరే ౫౯. జ్ఞాత్వాపినిపతిష్యామి బ్రహ్మనంద
 కుతూహలీ, పితౄణవాన్భవత్యేవ సూనుర్జనన మాత్రతః ౬౦. ఉద్భృత్యతా సృణా
 న్మక్తో భవేత్పున్నామనారకాత్, తథాపిమస్మనోభీతం భవాభే ద్దుఃఖశాలినః ౬౧.
 ఉత్తమంపదమాస్థాయ కఇచ్ఛేద్దుర్గతింపునః, బ్రహ్మనందనిమగ్నస్య కథంయుజ్యేత
 సంసృతిః ౬౨. వివాహితస్యమేపుత్రః ప్రమాణం కింభవేదితి, ఐకబంధప్రయాసా
 యం పితౄముక్త్యర్థ మేవమే ౬౩. పితౄభ్యోముక్తిదానార్థ ముపాయాంతర మస్తి
 చేత్, బ్రూహిసారదశర్వజ్ఞ కృపాంకురు మయిద్రుతం ౬౪. ఏవంమనువచః

శ్రుత్వా నారదః ప్రాహసస్థితం, ఉపాయంతే ప్రవక్ష్యామి సుభం ముక్తిసాధనం
 ౬౫. విద్యతే భువనఖ్యాతం పంపాక్షేత్ర మనుత్తమం, తీర్థాని సంత్యనే కాని తత్ర ముక్తి
 ప్రదాని చ ౬౬. ఇదానీ మధ్వరం తత్ర కుర్వతే శౌనకాదయః, ఆగచ్ఛంత్యమరాః
 సర్వే తస్మాత్థానం హవిర్భుజః ౬౭. సాక్షాత్తత్ర విరూపాక్షః ప్రసన్నో భవతీష్టదః,
 తత్ర గచ్ఛావహేవత్స సర్వం సంపద్యతే త్వయా ౬౮. ఇత్యుక్తో మునినా సాకానిర్జ
 గామ మనుర్ముదా, క్షేత్రమాసాద్యాశ్రమాణి దృష్ట్వా మ్యాణి కాతుకాత్ ౬౯.
 మఖమంటపమాసాద్య శౌనకాది మునీ నృనః, దృష్ట్వా హృష్ట మనాస్తస్మిన్వివేకముని
 సాసహ ౭౦. అథా జగామ తద్యజ్ఞదిదృక్షుః కుంభసంభవః, శిష్యైః పరివృతః క్రీమా
 న్తపోమూర్తిః కృపానిధిః ౭౧. ఆసనాదిభిరభ్యర్చ్య మైత్రావరుణిమాదరాత్,
 తదా జ్ఞయామఖంకర్తు మారభంత మునీశ్వరాః ౭౨. ఋత్విజాం వేదసహోషేణ
 హోమధూమధరేణ చ, దిశశ్చ విదిశో వ్యాప్తా హవిర్గంధాస్థితంసభః ౭౩. మఖ
 శ్చక్రత్తి మాకర్ణ్య చారైర్వాప్రసూనురోరుషా, భాండీరం ప్రేషయామాస మఖనా
 శాయదుర్ముఖం ౭౪. వ్యాఘ్రాసురాజ్ఞయాక్రూరో భాండీరో బలగర్వితః, మాతం
 గాద్రిం సమాసాద్యదదర్శ మఖమంటపం ౭౫. తత్ర త్యభూసురాన్ముగ్రో మునీ
 నిష్ప్రదావ్యతర్జయన్, రక్తధూళిశిలావస్థైః స్థావయామాసమంటపం ౭౬. ఋత్విజస్తా
 డయామాస మంత్రశాస్త్రవిశారిదాన్, ననర్దమాంసఖండానికీర్త్య మఖమంటపే
 ౭౭. ఏవందారుణకర్కాణం భాండీరం ప్రేక్ష్య శౌనకః, విదదారిశిరస్తస్య సృచాపర్వత
 సంనిభం ౭౮. పసాతమస్తకంఛిన్నం గుహాయాం భూభృతోమహత్, తద్భాండీర
 గుహానామ ప్రఖ్యాతా భూన్మహీతలే ౭౯. తక్షేత్రమరణాక్షయః సృచస్సర్పా
 త్కలేవరే, సద్యో దేవత్వమాసాద్య జగామ త్రిదశాలయం ౮౦. భాండీరవధవృత్తాం
 తం శ్రుత్వా వ్యాఘ్రాసురోరుషా, వాతాపీల్బలనామానౌ ప్రేషయామాసదుర్ముచా
 ౮౧. మాయావి నౌమహాక్రూరా దేవబ్రాహ్మణహింసకౌ, మునివేషంసమాస్థాయ
 భస్మరుద్రాక్షభూషితౌ ౮౨. మాయయామాసమాస్థాయ తపస్యంతౌ నిశాచరా,
 ఛద్మనాకందరేణీత్వా మఖమంటపసన్నిధౌ ౮౩. మృతసంజీవినివిద్యా మధీతో
 శనసః ఖతౌ, పక్త్వా మాంసాదనందివ్యం హత్వా వాతాపిమిల్వలః ౮౪. భూసురా
 న్భోజయిత్వాథ ఆహ్వాయత్యమజం ఖలః, సోఽపి వాతాపిరుత్సాత్ప్రభూసురోదర
 మాశరః ౮౫. ఆయాతిస్మయథాపూర్వం బహిర్విద్యాబలాత్ఫలః, ఉభావధమృ
 తాంగానిభుంజాతేస్య యదృచ్ఛయా ౮౬. ఏవంతౌ మాయయావిప్రః స్నాశయా
 మాసతుర్బహూన్, ఏకస్మిన్దివసే కుంభసంభవాయ నిమంత్రణం ౮౭. దత్త్వానిహ

త్యవాతాపి చక్రేతత్పాకమిల్వలః, ఆసనాదిభిరభ్యర్చ్య మాయయామునిశేఖరం
 ౧౮. భోజయామాసవాతాపిమాంసాన్నేనానురాధమః, భోజనానంతరంవత్స్వా
 తస్మై తాంబూలవీటికాం ౧౯. వాతాపేభ్రాతరేహీతి ఆహ్వయామాసరాక్షసః,
 దుర్భావమిల్వలస్యాసౌ జ్ఞాత్వాదివ్యదృశామునిః ౨౦. సంజీవయంతంక్రవాదం
 దదర్శన్వదరేఖలః, ఇతిఃపరమయంక్రూరః కుక్షిముత్పాట్య సత్వరం ౨౧.
 నిర్వాణ్యతీతినిశ్చిత్య స్వావరం వామపాణినా, జిర్ణోభవ త్వంవాతాపే పన్న ర్జేత్య
 చ్చురన్మృగః ౨౨. అజ్ఞానాదాజహవాసౌపునర్వాతాపి మిల్వలః, తదాప్రాహ
 ముని రైత్యంజిర్ణోఽభూ దనుజస్తవ ౨౩. కుత్రాస్తిఖిలవాతాపి రంతంప్రాప మమో
 దగే, ఇత్యగస్త్యవచఃశ్రుత్వా క్రోధసంరక్తలోచనః ౨౪. ఖడ్గముద్యమ్య తంహంతు
 ముత్సపాతాస్రపాదమః, కుశమేకముపాదాయ బ్రహ్మస్త్రేణాభియోజ్యతత్ ౨౫.
 మైత్రావరుణిరుద్దిప్తం చిక్షేపాసురమృత్యవే, జ్వలత్పావకసంకాశం కుశబ్రహ్మస్త్ర
 ముద్యుటం ౨౬. ఇల్వలన్యశిరఃకాయా త్పాతయామాస భూతలే, అగస్త్యేనహ
 తేదృష్ట్వా వాతాపీల్వల రాక్షసా ౨౭. దేవర్షిపితరోహృప్తాః ప్రశశంసుర్మునీశ్వరం,
 శౌనకాదిమునిశ్రేష్ఠా శ్చక్రర్నిర్భయమధ్వరం ౨౮. దేవర్షియోబ్రహ్మర్షియో భూ
 ణ్మూర్త్యావాదినః, శంసుతోగస్త్యమాహాత్మ్యం సంచేరుర్నిర్భయంమఖే ౨౯.
 ఏవంహతావగస్త్యేన గుహయాంరాక్షసాధమౌ, దృశ్యతేఽద్యాపిమాతంకే తన్నా
 మ్నాప్రథితాగుహ ౧౦౦.

*

*

*

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే హరిణపుత్రతీర్థ
 మాహాత్యే వాతాపీల్వలవధోనామ చతురశీతితమోఽధ్యాయః. ౧౪.

* శ్రీక్షేత్రపాలః * శౌనకాదిమహాముఖా వార్తాఽభూల్లోకవిశ్రుతా, దిగ్భీ
 మహీసురాప్రాప్తా సుకుటుంబాఃకుతూహలాల్ ౧. విరేజరమరాఃసర్వే తృప్తాస్త
 త్రహవిర్భుజః, శ్రుత్వామరణవృత్తాంతం వాతాపీల్వలయోఃకృధా ౨. చకమేఽధ్వ
 రనాశాయ వ్యాఘ్రోదనుజనాయకః, ఆహూయమంత్రిణఃసర్వా నాదిదేశ బలో
 ధృతా ౩. అద్యైవనిధిమిష్యామః పంపాక్షేత్రం సురాలయం, అధ్వరంనాశయ
 ష్యామో హనిష్యామో వయంసురా ౪. నిర్వాంతుసైనికాఃసర్వే రక్షోబల
 సమర్వితాః, సర్వశస్త్రాన్వితాఃశూరాః సర్వోపస్కరసంయుతాః ౫. ఏవంతదా
 జ్ఞయాదైత్య శ్చతురంగబలాన్వితాః, వ్యాఘ్రస్యపురతోజగ్ను ర్మహాకల్పాంత
 కోపమాః ౬. సహస్రనాగసంయుక్తం సర్వోపస్కరసంయుతం, మహారథఃసమా

స్థాయ నిర్జగమాప్రసాగ్రణేః ౭. నిరుద్ధ్య పరితఃక్షేత్రం ప్రాప్యమాతంగభూధరం,
తత్సమీపేసురశ్రేష్ఠో దదర్శాద్వరమంటపం ౮. రోషేణమహతావిష్టో దైత్యా
నాహూయ గర్జయా, ఆదిదేశసవంసర్వే నాశయంత్యితిదుర్మదః ౯. తదాజ్ఞయా
సురశ్రేష్ఠా విధ్వస్యహవనస్థలం, తత్రత్యాన్తాడయామాను ర్భూసురా నమితౌ
జనః ౧౦. కేచిత్కేసరితుండాశ్చ కేచిద్బల్లూకసన్నిభాః, కేచిద్వాన్యఘ్రముఖాః
కేచిద్వరాహవదనాఃఖిలాః ౧౧. క్షేప్రడంతఃపరిగర్జంత స్తాడయంతోమహీసురాః,
మాయావినోమహాదైత్యాః సంఘశోమదమోహితాః ౧౨. నాశయామానురున్మ
త్తా మృగానివతరక్షవః, తద్భీతాభూసురాః సర్వే మునయఃసంశితవ్రతాః ౧౩.
పురుహూతముఖాదేవాః దుద్రుఘఃసర్వతోదిశః, కేచిత్కుందరసంలీనాః ప్రచ్ఛన్నాః
కేచిదద్రిషు ౧౪. కేచిత్తిర్థోదకేమగ్నా ఏవంసర్వేవిలిల్వరే, ఆదిదేశాసురాన్వాన్య
ఘ్రో రోషేణాహూయభీషణా ౧౫. నిహత్యదీక్షితానాదా వృత్తిజఃశ్రుతికో
విదాః, హరంతుయజ్ఞసంభారాన్ విధ్వస్యమఘమంటపం ౧౬. ఇత్థంతదాజ్ఞయా
దైత్యా వివిధాయుధపాణయః, తోమరాసిగదాశూల ప్రాసముద్గరపట్టనైః ౧౭.
శౌనకాదిమునీన్జఘ్ను రితిరాన్భూసురానపి, తథాపినజహుర్ధ్యానం మునయఃసంశి
తవ్రతాః ౧౮. ఏకాగ్రమనసాదేవం ధ్యాయంతః పరమేశ్వరం, పూర్ణాహుతిం
దుర్వహ్నా విధినామంత్రకోవిదాః ౧౯. నిశ్చలంమనఃఆధాయ మత్స్యంజయపదాం
బుజే, విస్మృత్యలోకతంత్రాణి జడవన్నిశ్చలాస్థితాః ౨౦ అథాదిదేశగిరితః ప్రమ
థా నుత్తమాజన, యజ్ఞకుండాత్సముత్థాయ తేనర్వేశంకరాజ్ఞయా ౨౧. గర్జంతః
పరివప్రుస్తా నసురాః శూలపాణయః, అన్యోన్యమభవద్యుద్ధం తుములంలోమహ
ర్షణం ౨౨. ప్రమథానాంచశూరాణాం దైత్యానాం బలశాలినాం, ప్రమథానసు
రాజఘ్ను స్తేపిరాక్షస యూధపా ౨౩. ముహూర్తమభవద్యుద్ధ మద్యుతంలోమ
హర్షణం, గదాసితోమరచాస శూలపట్టసముద్గరైః ౨౪. బాణైఃపరశుభిరైత్యాః
ప్రమథాజఘ్నురోజసా, దృష్ట్వాదైత్యబలోద్రేకం రుష్టాఃప్రమథయాధపాః ౨౫.
కాలానలసమస్పర్శాః కోపసంరక్తలోచనాః, చిచ్ఛిదుర్దైత్యశీర్షాణి శూలైరద్రవి
భానితే ౨౬. రక్తప్రవాహ సాహస్ర మభవన్మాంసకర్షణం, మృతయాతుశరీరాణాం
రేజురద్రిశతానిచ ౨౭. హత్వాసమస్తదైతేయాన్ ప్రమథాబలశాలినః, జయశబ్దం
ప్రకుర్వంతో నన్యతుస్తద్రణాంగణే ౨౮. రక్షోవిశసనందృష్ట్వా రోషేణదనుజా
ధిపః, సింహనాదంవినాదోచ్చై రుత్పపాతహరిర్యథా ౨౯. భ్రామయాశత
భారాఢ్యం గదాముద్వేజయన్సురాః, యాతుభిర్యుద్ధతఃశూరాన్ ప్రమథాన్

వ్యహానద్యలీ ౩౦. భీతాస్తదుబ్యణందృష్ట్యా ద్ద్రువురూసురా మరాః, ఆయురై
 ర్మఖదంతైశ్చ కాలయామాసతాపసాన్ ౩౧. హస్యమానాఃసురాస్తేనభూసురా
 మునయో భయాత్, ఏకాగ్రమనసాదేవందధున్దీనసురద్రుమం ౩౨. దీనాన్
 దృష్ట్యా దయాసింధు రావిరాసీ త్తపస్వినః, కోటిసూర్యప్రతీకాశో భస్మరుద్రాక్ష
 భూషితః ౩౩ జటామండలవిభ్రాజ ద్బాలచంద్రవిభూషణః, కాలాసలప్రతీకాశో విలస
 ద్భోగి భూషణః ౩౪. కపాలమాలాధరణః శూలహస్తజ్వలత్ప్రభః, త్రిలోచనశ్చ
 తుర్బాహుః సర్వాభరణభూషితః ౩౫ అట్టహాసేనమహతా తాండవోత్సవతత్పరః,
 తదానురభయంత్యక్త్వా సురాః సర్వేశసంనిధిం ౩౬. స్థిత్యాగత్యవిరూపాక్షం
 భక్త్యాస్తోతం ప్రచక్రముః, జయవిశ్వేశ్వరానంత విధాతృముఖవందిత ౩౭. జహి
 దేవ ద్విజంవ్యాఘ్ర మవ లోకానుమాధవ, ఏవంసురోక్తిమాకర్ణ్య కోపేన కలుషీ
 కృతః ౩౮. జఘాననిర్జరాద్దైత్యోమశకానివ యూధవః, భూసురాన్కాలయా
 మాస లీలయా తిలశఃక్షణాత్ ౩౯. ప్రమథాన్వారయామాస శరై రాశీవిషో
 పమైః, దిశఃసంఘాదయామాస బాణవర్షైర్మఖంతరం ౪౦. ఏవంవ్యాఘ్రమదో
 ద్రేకం దృష్ట్వాశీఘ్రత్రిలోచనః, పినాకేవిశిఖాన్కున్ధః సంధాయనికపాత్యజం ౪౧.
 జఘానమఘవా గోత్రమివ వజ్రేణ పత్రిభిః, తచ్ఛరైస్తాడితోదైత్యో మూర్ఛితఃపున
 రుత్థితః ౪౨. క్రోధమాహారయాస కాలరుద్రణివాఽరః, దివ్యంధనషి సంధాయ
 పావకాస్తం పినాకినే ౪౩. ప్రజ్వలంతమివాకాశం ముమోచాసురశేఖరః, తమావ
 తంత ముద్దీప్తం జ్వలంతందశదిక్ష్పరః ౪౪. వారుణాస్త్రేణ గౌళిశః శమయామాసతత్త్వ
 ణాత్, తస్మాత్కున్ధోనురక్తేషః సందశ్యదశనచ్ఛదం ౪౫. మయాదత్తాంసుహ
 శక్తిం చిక్షేపగిరిశోఽరి, తమావతంతంచిచ్ఛేద స్వశక్త్యా శంకరోరుషా ౪౬.
 ఏవంరాక్షసరాజస్య మంత్రాస్తాణివిభాగశః, ప్రత్యస్త్రీలయాదేవ శిచ్ఛేదతిలశః
 క్షణాత్ ౪౭. భృమయన్యతభారాఢ్యాం గదాముత్సృత్యదైత్యరాట్, జఘానభీష
 యన్లోకాన్ చంద్రశేఖరమస్తకే ౪౮. తదాసురగదాదేవ స్త్రిదశై రభివందిశః,
 క్రుధాఖడ్గేనచిచ్ఛేద లీలయాతిలశోహరః ౪౯. దేవంప్రౌత్సాహయామాసు రేవం
 దేవర్షి భూసురాః, జయశంభోవిరూపాక్ష భక్తత్రాణవరాయణ ౫౦. జహిదైత్యం
 దురాధర్షం విలంబంమాక్షరుప్రభో, ఏవంస్తువత్సుదేవేషు శంకరోభీమక్రమః ౫౧.
 రరాజరాద్రాకారేణ వీరాణాంభయవర్ధనః, శూలహస్తః కపాలీచ మహతాండవ
 సర్తనః ౫౨. పారిష్టవజటాజూట విభ్రమద్విధుమండలః, తామృత్యునిఘణారత్న
 ప్రకాశితదిగంతరః ౫౩. రాద్రాటోఽంతమాలోక్య హతదర్శోనురాధిపః, జ్ఞాత్వా

తంబ్రహ్మపరమ మీశ్వరంసర్వకారణం ౫౪. ముక్తింతేనాత్మసఃశాపా నిశ్చిత్వ
ముదమావహత్, * వ్యాఘ్రః * జానామిత్వాపరాత్మానం సచ్చిదానందవిగ్ర
హం ౫౫. సర్వేశ్వరమజంనిత్యం సృష్టిస్థిత్యంతకారిణం, మాముద్ధర్మమిహాయాతః
స్వభక్తవశగోసియత్ ౫౬. తదరంజహిమామీశ శాపముక్తోభవామ్యహం,
అసురత్వాదిదానీంమే మనస్తామసకశ్మలం ౫౭. సమేపరాధఃక్షంతవ్యః క్రియతేదేవ
యస్త్వయి, ఏవముక్త్యాసురశ్రేష్ఠస్తమసామర్షదుఃసహః ౫౮. గర్జయజగదీశాన
మసినాసంజఘానసః, తదాభూతేశనేత్రేభ్యా నిఃసృతాఃక్రోధవహ్నయః ౫౯. అట్ట
హాసేనమహతా గర్జయన్భైరవస్వసః, త్రిశూలాయుధముద్యమ్య జఘానదశజో
రసి ౬౦. త్రిశూలాయుధఘాతేన విదారితవపుర్భృశం, గతాసుర్భ్రమివేగేన పపా
తభువిఘూర్ణితః ౬౧. జగుర్గంధర్వపతయో నవృతుశ్చాప్సరోగణాః, వవర్షుఃపుష్ప
వద్దాణి సురాఃసంతోషనిర్భరాః ౬౨. దుర్మదోనామదైతేయో వ్యాఘ్రాసురసభో
బలీ, నిహతంమిత్రమాలోక్య జజ్ఞాఃక్రోధమూర్ఛితః ౬౩. గదామాదాయతత్రస్థా
న్సంహర్తుముపచక్రమే, విష్ణుస్సహస్రధారేణ చక్రేణామోఘతేజసా ౬౪. చక్ర్
రక్షసోదీప్తం కీర్ణంపక్వఫలంయథా, మృతేవ్యాఘ్రాసురేతస్య మాతులోదుఃఖ
కర్మితః ౬౫. అపస్మారాసురఃశీఘ్రం గజాసురగృహంయయా, రుదంత మాతులం
దృష్ట్వా కిమేతదితివిహ్వలః ౬౬. ప్రవచ్ఛగజదైతేయ స్తముద్విగ్నమనాభృశం,
కస్మాత్ప్రాప్తమిదందుఃఖం కేనవాగఃకృతంత్యయి ౬౭. మాతులస్యమేదానీం
కప్టందాతుంకళాశ్వరః, కఃస్పృశేదగ్నిమార్తస్య న్మఃపిబేద్విషముల్బణం ౬౮.
తంహన్తినిర్ఘృణం బద్ధ్వా సహాయస్తస్యకోభవేత్, ఇత్థంగజవచఃశుత్యా ప్రాహ
పస్మారరాక్షసః ౬౯. వ్యాఘ్రాసురస్తవభ్రాతా గిరిశేన హతోధునా, మమార
తేనదుఃఖేన ప్రాపాఽహంతవసంనిధిం ౭౦. దుర్మదోయంమహావీరః సఖాతే విష్ణునా
హతః, తేనదుఃఖేనసంతప్త స్త్వదంతిక ముపాగమం ౭౧. అపస్మారవచఃశుత్యా
దుఃఖేనమహతాగజః, హాహతోస్త్రేతివతితో వజ్రాహతఞ్జవద్రుమః ౭౨. సంజ్ఞామ
వాప్యదైతేయః పునరుత్థాయవిహ్వలః, భ్రాతుర్గుణగణాన్ స్మృత్వారురోద కరు
ణస్వసః ౭౩. అయివ్యాఘ్రమహాబాహూ త్యక్త్వామాం క్వగతోసిభిః, వినా
త్వామసురశ్రేష్ఠ కథమిచ్ఛామిజీవితం ౭౪. యన్నామస్మరణాదేవ సుపర్వాణశ్చ
కంపితే, లోకోత్తరబలోవ్యాఘ్రః సకథంనిధనంగతః ౭౫. దీన్యంతేదేవతాఃసర్వే
స్వచ్ఛందంగతసాధ్వసాః, అనాధారాక్షసాజాతాదేవతాభయశంకితాః ౭౬. కింక
రోమిక్వగచ్ఛామి కథంజీవామ్యనాభవత్, గజాసురస్యబహుశః శుత్యా తత్ప్ర
రిదేవితం ౭౭. అపస్మారస్తదాప్రాహ కాలోచితమిదంవచః, శోకంమాపరులోకేషు

త్వమేవైకోసి జిత్వరః ౭౮. శక్తిసాహసద్వైర్యాణా త్వత్సమోనాస్తివిప్లవే, ఉత్తి
 వ్యశూంశార్దూల జహిదేవర్షి భూసురా ౭౯. అలంత్వమేకోలోకానాం శాసనేనసా
 వ్యధాకుతః, మాతులోక్తింసమాకర్ణ్య దుఃఖంత్యక్త్వాగజాసురః ౮౦. చకమేలోక
 నాశాయ కోపసంరక్తలోచనః, ఉగ్రాసురబలోపేతో భద్రస్యందనమాస్థితః ౮౧.
 ధనుర్పాణధరఃశౌర్యా స్మృతంగాద్రిముపాగమత్, నీలాచలనిభఃకూరః కాలజీమూ
 తగర్జనః ౮౨. ఉత్పాట్యనాశయామాస తాపసాశ్రమపాదపాణ, దేవర్షి భూసురా
 నూక్రిరో జఘాన క్రోధమూర్ఛితః ౮౩. భయముత్పాదయామాస భక్షయన్మను
 జాన్లజః, హాహాకారోమహానాసీల్లోకానాం భయవర్ధనః ౮౪. క్రుద్ధకేసరిసంకాశాః
 ప్రమథాః శూలపాణయః, జఘ్నుర్దైత్యబలంశూరాః కణశః క్షణమాత్రతః ౮౫.
 మాయూవినో మహాకూరా స్తేఽపిప్రమథయాశపాణ, నానాప్రహరణైర్జఘ్నుః శల
 భానివకుంజరాః ౮౬. దృష్ట్వాన్యోన్యమహాయుధం ప్రహృష్టః కలపప్రియః, వీణా
 పాణిమేయాత్మా ననర్తవ్యోమమండలే ౮౭. రణేషణపక్షైలానాం సహస్రాణి
 చకాశిరే, తస్మచ్ఛప్రావహాత్తామ్రసంతః పరితోభృతం ౮౮. గజాసురస్యగోళే
 దృష్ట్వాద్భుతపరాక్రమం, చకమేతస్యనాశాయ భక్తత్యాగపరాయణః ౮౯.
 అట్టహాసేనమహతా రుప్తస్త్రిపురమర్దనః, గజాసురశిరోదేశే శూలేనవ్యహానద్యలీ ౯౦.
 సింహరూపంతదాధృత్వా గర్జయన్దైత్యమాయయా, వ్యాదాయవదనంఽదైత్య ఉత్ప
 పాతశివోపరి ౯౧. తమాపతంతమాలోక్య సర్వజ్ఞఃశరభాకృతిః, చకర్తాఽసురమూ
 ధానం నభైర్దంతైర్భయానకః ౯౨. స్వస్వరూపేణసంస్థాయ పునఃశూరోగజాసురః,
 భయముత్పాదయామాస సురాణాంవర్షయన్శరాణ్ ౯౩. ప్రత్యస్తైరసురాస్రాణి
 నివార్యపరమేశ్వరః, బభంజకార్ముకంతస్య లీలయాతిలశః క్షణాత్ ౯౪. ధృత్వాఽ
 సురఃకృధాశూలం భ్రామయన్మతయోజనః, హంతుమభ్యుద్రవద్భగ్నం ప్రలయాంబు
 దగర్జనః ౯౫. ఆగచ్ఛతోమహాదేవః శూలంవిచ్ఛిద్యరక్షసః, విక్రృప్యవామహా
 స్తేన శుండాంపాదేనవక్షసి ౯౬. తాడయన్మూలముద్యమ్య తచ్ఛివఃఛేత్తుమారభత్,
 గజాసురస్తదాశంభో ర్దృష్ట్వాపరాపమనామయం ౯౭. జ్ఞాత్వాతమీశ్వరంబ్రహ్మ
 సచ్చిదానందమద్వయం, భక్త్యానందభరో దైత్యో యయాచే భక్తవత్సలం ౯౮.
 విశ్వేశ్వరవిరూపాక్ష విష్ణుబ్రహ్మాదివందిత, భక్తమామాశుదేవేశ పాపా దుద్ధర
 శంకర ౯౯. నందిశాపాదిదానీం మాముద్ధర్తుం త్వమిహగతః, ధన్యోహంతవపా
 దాబ్జ దర్శనాదభవం శివ ౧౦౦. కృత్తివాసాభవేశాన పరిధాయ మమాజనం,

సంహృత్యశీఘ్రం మామీశత్వదఃప్రింప్రాపయస్వభో ౧౦౧. ఏవంగజాసురవచో
గిరిశోనిశమ్య నందీశశాపభవతాప నివారణాయ, అచ్ఛిద్యతాసురశిరో నిశితత్రిశూల
ఘాతేనతద్గిరినిభంనిపపాత భూమ్యాం ౧౦౨. తత్కాయనిఃసృతముమాధవ పాద
పద్మే చిజ్జ్యోతిరైక్య మభజద్దివిషత్సమక్షం, దృష్ట్వాతదద్భుతమహేశ్వరకర్మవృత్తం
పుష్పాణినిర్జరవరా ముదితావవర్షుః ౧౦౩. తస్యాజనంసకలనిర్జరపూజితాఽఘ్ని ర్ద్ధధేం
స్వభక్తవశగః కరుణాసముద్రః, దేవర్షి భూసురముఖాః ప్రజగుర్గీశ వృత్తం ప్రణమ్య
గజవర్మవిరాజమానం ౧౦౪. పతితంయత్రతచ్ఛీర్షం తీర్థం తత్రస్థితంమహాత్,
స్పర్శాత్తస్యమహేశస్య శీర్ష మాసీత్సురార్చితం ౧౦౫. గజాస్యతీర్థమిత్యే తత్ప్రఖ్యాత
మభవద్భువి, సకృన్యజ్ఞసమాత్రేణనరాయాంతి పరాంగతిం ౧౦౬. ప్రీత్యాసురార్చితః
శర్వః పరిధాయగజాజనం, తాండవేశ్వరనామ్నాత్ర లింగరూపేణసంస్థితః ౧౦౭ *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే వ్యాఘ్రాసుర,
గజాసురవధోనామపంచాశీతితమోఽధ్యాయః. ౮౫.

౦౬

* శ్రీత్రపాలః * అపస్మారస్తదాదృష్ట్వా రణేనప్యం గజాసురం, శక్తిహీనః
సురైర్యోధ్యం చింతయామాస మానసే ౧. కథంకరోమివైరస్య ప్రతీకారంసుపర్వ
ణాం, బలినాభాగినేయామే హతేశర్వేణ సంగరే ౨. అనాథోహమిదాసీం తత్క
థంకుర్యాం హతాశ్రయః, వ్యాఘ్రాసురోమహావీరో గజోఽపి బలినాంబలీ ౩. వా
తాపీల్వలదైతేయా దైత్యమాయా విశారదా, ఏతేమహాబలాశూరాః కాలస్య వశ
మాగతాః ౪. కథంకరోమివైరస్య ప్రతీకారం సుపర్వణాం, శక్త్యాయోధ్యమ
శక్తోస్మి సురైఃసంగరకోవిదైః ౫. మోహనాకార మూలంబ్యమోహయామి దివౌ
కసః, భ్రంశయామికులస్త్రీణాం పాతివ్రత్యంచ మాయయా ౬. నిశ్చిత్తైవమప
స్మారో మోహనాకారదేహవాన్, మోహయామాసమాయావీ దేవాదీనాంకుల
స్త్రియః ౭. నీరీక్ష్యమోహనయాప మపస్మారస్య యోషితః, సర్వాఃస్మరపరాధీనా
బభూవుర్దూషితవ్రతాః ౮. సర్వదాతస్యసాందర్యం స్మరంత్యః స్మరపీడితాః, త్యక్త్వా
స్వగృహకర్మాణి విభ్రాంతా స్తేనరేమరే ౯. యోషిద్రూపేణపురుషా న్మోహ
యామాస మాయయా, ఏవంలోకానపస్మారో మోహయిత్వా మహాఖలః ౧౦.
నారీజనానధర్మాత్మా స్వవశేస్థాప్య గర్వితః, నాశయామాసకర్మాణి వైదికాన్య
మలానిసః ౧౧. స్వభర్తృత్వతత్పజ్జ్ఞానో ధర్మభార్యాశ్చ పూరుషాః, అపస్మ
రపరాధీనాః పశువృత్తి మగుర్జనాః ౧౨. * ఋషయః * కేనదత్తవరోదైత్యః

కోయ, పూర్వభ వేదధముః, ఈశ్వరశంకురంకర్మ నకేనాపి కృతంపురా ౧౩.
 క్షేత్రః పాలః ౨౦ సాశాపసశాత్పాపీ ఘటకోఽసురతాంగతః, శుక్రసంనిధిమా
 సాద్య శిష్యశ్చ సీచకారసః ౧౪. సేవాభిర్బహుభిఃశుక్రం తోషయామాస
 సమ్రుధీ, పాదసంవహనానక్తమేకదారాక్షసంముదా ౧౫. శుక్రః ప్రాహవరంవత్స
 వరయాశునదామ్యహం, తుప్త్యైస్మితవసేవాభిః ప్రీతిపాత్రం త్వమేవమే ౧౬.
 ఇత్థమా 'గురోర్వా'యం శ్రుత్వాఽపస్కారరాక్షసః, కామరూపాధవామీతి య
 యాచే వరముత్తమం ౧౭. తచ్ఛ్రుత్వాదానవాచార్యో వరంతస్మై దదాముదా,
 తస్యలాక్షలాక్షలోకా స్వోచయామాస తామసః ౧౮. స్త్రియశ్చైరుషాస్సర్వే
 భాగ్జాన్తద్వశవత్తనః. సదాలింగనసల్లాప సురతాదిభి రన్యహం ౧౯. యాప
 యంతిశ్చదినసా నపస్కారవళానుగాః, త్యక్త్వాకర్మ శాస్త్రాణి తిరిస్కృత్య గతత్ర
 పాః ౨౦. మునయోముదారాశ్చ మోహితాః పశుబుద్ధయా, అజ్ఞానద్వస్తతద్
 జ్ఞానాః శిశ్నోదరపరాయణాః ౨౧. మధుసానరతాభూయో నిషిద్ధాహర తత్పరాః,
 నీతిజ్ఞానవిహీనాశ్చ భ్రష్టాచార పాగ్రహాః ౨౨. రతమేవపరో ధర్మోరతమేవ
 పరోగతిః, రతమానందసందోహ ఇతి తస్మేనిరేబుధాః ౨౩. తస్మాన్నష్టమభూత్
 కృత్స్నం కులశీలాదికం భువి, ధన్యుస్తానంవిగలితు శర్మనాసీ త్కథంచన ౨౪.
 నష్టాపంచమహాయజ్ఞాః శీష్టాచారాలయం గతాః, దృష్ట్వాఽధర్మప్రచారం తంజగ
 తామార్కభూర్భియా ౨౫. ద్రుతమాసాద్యవైకుంఠం కథయామాస విష్ణవే,
 బ్రహ్మణాసహవైకుంఠః కైలాసంప్రాప్య భాస్వరం ౨౬. దివ్యసింహాసనేశర్వ ముమ
 యాసహ సంస్థితం, సీత్యనమ్రధీర్భక్త్యా ప్రణమ్యస్తాతుమారభత్ ౨౭ *విష్ణుః*
 జయవిశ్వేశ్వరానంత జయవిశ్వంభరా వ్యయం, కాలకాలమహాకాల కపాలిజగ
 దీశ్వర ౨౮. శరణాగతసంత్రాణ కరుణాకరశంకర, నమస్తే పార్వతీనాథ నమో
 భక్తార్తి భంజన ౨౯. నిత్యాయనిర్వికారాయ నిర్గుణాయ గుణాత్మనే, నమస్తే
 జగదాధార మూర్తయే పరమాత్మనే ౩౦. నాశయత్య్ఖలాక్షలోకా నపస్కారోఽసు
 రాధమః, మోహయామాసదుష్టాత్మా కామరూపధరో జనాన్ ౩౧. యోషిర్ద్రా
 పేణపురుషా స్పందరూపేణ కులాంగనాః, పంచయిత్యావనాస్సర్వా న్నాశయత్య
 ఖలు జగత్ ౩౨. తస్మాత్తంనాశయిత్యేశ పాలయాస్మా స్కృపాకర, నారాయణ
 వచఃశ్రుత్వా కరుణాసాగరోహరః ౩౩. దక్షిణామూర్తిరూపేణ ప్రత్యక్షోభూ త్సు
 పర్వణాం, వటవృక్షసమీపేఽసౌ సువర్ణాసనసంస్థితః ౩౪. శ్రుత్వాతద్వృత్తమా
 నందా దాజగ్ముఃసనకాదయః, ప్రణమ్యదక్షిణామూర్తింప్రచుర్భ్రష్మాసాధనం ౩౫.
 తేభ్యో వేదాంతమాద్యంతం కథయామాసతత్వతః, నిత్యానిత్యవివేకంచ ఫలద్వయ

విరాగతాం ౩౬. శమాపిషట్కసంపత్తిం ముముక్షుత్వ మతఃపరం, ఏవంసాధన
 సంపత్తింబోధయామాస శంకరః ౩౭. శ్రవణంమననంచైవ నిధిధ్యాసనమేవచ,
 సోహంభావంతమమలం బోధయామాసఘోషాటిః ౩౮. తత్త్వమస్యాదివాక్యానాం
 తత్త్వంవ్యాఖ్యాతవాన్నినః, ఏవంవేదాంతమాయంతం కథయామాసతత్త్వతః ౩౯.
 తథాపితన్మనోగ్రంథి రాచ్చిన్మగురువాక్యతః, తత్తేషాందక్షిణామూర్తి ర్భోధాయ
 బుధపూజితః ౪౦. మానేనదర్శయామాస చిన్మద్రాం శాంతవిగ్రహః, తత్తైవనిష్ఠి
 కల్పేన మనసా సనకాదయః ౪౧. సచ్చిదానందసంలీనచిత్తాః శాంతాత్మవృత్తయః,
 దృష్ట్వాతదద్భుతంకర్మ దేవదేవస్య నిర్జరాః ౪౨. సాష్టాంగప్రవీణత్యాగ్రే చక్రః
 స్తోత్ర మనుత్తమం ౪౩. *దేవాః* మానవ్యాఖ్యా ప్రకటితపరబ్రహ్మతత్త్వం యవా
 నంవర్షి ప్లాంతేవనదృశిగణై రావృతంబ్రహ్మనిష్ఠైః, ఆచార్యేంద్రం పృథక్ లితచిన్మద్ర
 మానందరూపం స్వాత్కారామంముదితవదనం భావయామఃపరేశం ౪౪. చిత్రంవట
 తరోర్ములే వృద్ధాశిష్యాఃగురుర్యవా, గురోస్తుమానవ్యాఖ్యానంశిష్యాస్తుచ్చిన్మ
 సంశయాః ౪౫. ఓంనమఃప్రణవాధాయ శుద్ధజ్ఞానైకమూర్తయే, ఆత్మారామా
 యరామాయ దక్షిణామూర్తయేనమః ౪౬. అజ్ఞానతిమిరాంధానాం జ్ఞానాంజన
 శలాకయా, చక్షురున్మీలితయేన తస్మైశ్రీగురవేనమః ౪౭. ఏవంస్తుత్వా౭మరాః
 సర్వే దివ్యజ్ఞానసమన్వితాః, స్వకర్మనిరతాహ్యసః శివభక్తిపరాయణాః ౪౮.
 జగత్స్యాంసప్తమజ్ఞానం శివభక్తి రతాజనాః, సర్వేధర్మపరాశ్శాంతా బభూవుః సత్య
 వాదినః ౪౯. ఏవంస్థితిమపస్సారో జ్ఞాత్వా నిష్ఠిన్మమానసః, నాపశ్యదాత్మసంస్థానం
 సురోరగనరాదిషు ౫౦. చింతయామాసదై తేయో దుఃఖేనమహతావృతః, దక్షి
 ణామూర్తిరూపేణ బోధితాః శంభునాజనాః ౫౧. మామవజ్ఞాయభూతేశ భజనే
 నిరతాఃసదా, కథంనివారయామ్యేన మస్మద్దేవీణ మీశ్వరం ౫౨. ప్రకాశతే న
 లోకేషు మత్సామర్థ్య మితఃపరం, తదేనంసంహరిష్యామి దక్షిణామూర్తినామకం
 ౫౩. ఇత్యాలోచ్యసురదేవీ రుషాతంహంతు మాపతత్, వీక్ష్యతంభీషణాకార
 మపస్సారం సదాశివః ౫౪. వామపాదనఖేనాశు దారయిత్వా స్వలీలయా, పాత
 యామాసభూతాత్మా దై తేయం భువి ధూర్జటిః ౫౫. హతసత్వో౭సురః శర్వంయ
 యాచేదీననిస్వనః, మమక్షమస్వచారాత్మ్యం క్షమాసారోసిశంకర ౫౬. అజాన
 తామయాకించిత్రుతం తామసజన్మనా, గతసత్వోభవం దేవహతః పాదేనతేఢునా
 ౫౭. ఇతఃపరమహంత్యక్తు మాసురందేహముత్సహే, ఇతితద్వచనంశ్చిత్వా శివః
 సస్మిత మబ్రవీత్ ౫౮. జనిష్యంతికత్వాఘోరే తామసావేదగర్హితాః, తవాంశభూ

తాత్కాలికమున కర్తవ్యము మమదూషణం గాఁ. ఉక్తైవమనురన్యాయా జహరప్రమ
 థాధిపతిః, బ్రహ్మజ్ఞానంస్వశిష్యేభ్యో బోధయన్మరుణాకరః ౬౦. ఉవాసదక్షిణా
 మూర్తిః సుఖేన వటమూలగః, తదేతదభవత్ఖ్యాతం వటక్షేత్ర మనుత్తమం ౬౧.
 తిష్ఠంత్యత్రమహాభాగా భైరవా బలశాలినః, వటక్షేత్రేవసంతో యేవిద్యాతీర్థే విశే
 షతః ౬౨. స్నాత్వాశ్రీదక్షిణామూర్తి పూజాంకుర్వంతి భావుకాః, సంప్రాప్తు
 వంతి తేశీప్రసం శివసాయుజ్య ముత్తమం ౬౩. యజ్ఞశేషసమాప్త్యర్థ మారభణశౌన
 కాదయః, తద్యజ్ఞసాంగతాసిద్ధ్యై తుష్టువుర్నిరజాధవం ౬౪. * ఋషయః *
 శివశంభూమహేశాన విశ్వేశామర వల్లభ, మఖప్రత్యూహనాశార్థం కృపాంకురు
 దయాఘన ౬౫ ఏవంస్తుత్వావిరూపాక్ష మధ్వరంకర్తు మారభణ, తస్మిన్నాలే
 కురంగాద్వా మునిశాపేన వీడితౌ ౬౬. మృగాదనమహాభీతౌ ధావంతావాగతౌ
 జవాత్, మధ్యేమునీనాముద్భాంతౌ ప్రవిశ్యాధ్వర మంటపం ౬౭. దృష్ట్వాతౌతా
 పసాఃసర్వే కౌతుకాదిన మబ్రువణ, అహూచిత్రమృగావేతౌ భీతావత్రాగతౌ
 కుతః ౬౮. సంచరంతిమృగాయత్ర తద్దేశం పుణ్యసాధనం, హరిణాగమనేనాద్య
 పుణ్యస్థలమభూదిదం ౬౯. మఖీన్యత్రకృతాదత్రకృతః శతగుణో భవేత్, ఏవం
 ప్రశంసమానేషు తాపనేషు తదామృగా ౭౦. యజ్ఞకుండేసముత్స్రుత్య జనశీతోని
 పేతతుః, పావకస్సర్వమాత్రేణ శాపముక్తి రభూత్తయోః ౭౧. పూర్వరూపం
 సమాసాద్యరేజతుర్నృపదంపతీ, యజ్ఞేశ్వరంప్రణమ్యాదా తతస్తాపసపుంగవా
 ౭౨. బద్ధాంజలిపుటాభక్త్యా మగ్నావాసందసాగరే, దృష్ట్వాతౌ విస్మయావిప్లవాః
 పప్రచ్ఛుః శౌనకాదయః ౭౩. కాయువాంమానవశ్రేష్ఠౌ రతికందర్పసంనిభా,
 కథంప్రాప్తమిదం కష్టంమృగత్వం దివ్యదంపతీ ౭౪. * రాజా * సూర్యవంశసము
 త్పన్నో యుధాజిన్నామరా డహం, భార్యేయమమకల్యాణీ చంద్రరేఖేతివిశ్రుతా
 ౭౫. దేవర్షిశాపదేణత్వ మావయోఃప్రాప్త మీదృశం, అద్యదైవవశాదావాం
 ముక్తాశాపాత్తపస్వినః ౭౬. సాక్షాన్త్రవిరూపాక్షః ప్రత్యక్షో భూత్పరాత్పరః,
 దృష్ట్వాధ్వరమముందివ్యం కృతకృత్యై బభూవివ ౭౭. సురాణాంభూసురాణాంచ
 మునీనా మూర్ధ్వరేతసాం, నిరాయాసమభూద్దివ్య దర్శనంముక్తిసాధనం ౭౮.
 సంపన్నమావయోశర్మ నారదేనై నశాశ్వతం, స్వాదంతమేవంసాద్యంతం కథయా
 మాస భూపతిః ౭౯. యుధాజిద్రాజవృత్తాంతం శ్రుత్వైవంశౌనకాదయః, సంతో
 షోద్రిక్త మనసామఖంకిర్తుం సమారభణ ౮౦. దత్వాపూర్ణాహుతిం వచన్నావిధినా
 మంత్రకోవిదాః, సురర్షిభూసురైఃసాక మిందుశేఖరమస్తువణ ౮౧. సమస్తేపార్వతీ
 నాథ సమోన్మపభవాహస, సమోసంతాయశాంతాయ శివాయపరమాత్మనే ౮౨.

త్వమేవక్రతుకర్తాసి క్రతుభోక్తా త్వమేవహి, త్వమధ్వరపతిర్దేవ స్వశంత్రప్రేరకః
ప్రభుః ౧౩. చరాచరాణాంభూతానా మంతరాత్మా చ్యుతోవ్యయః, త్వంసర్వజగ
దాధారః సృష్టిస్థిత్యంతకారణం ౧౪. పరిత్రాణాయభక్తానాం హత్వావ్యాఘ్రము
ఖానిహ, లోకానామకృధాఃసౌఖ్యం జగన్నాథస్త్వమేవహి ౧౫ విద్యంతేయాని
లోకేస్మిన్ క్షేత్రాణి విమలానిచ, తేషాంమధ్యేకేష్వతమం ప పాక్షేత్ర మనుత్తమం
౧౬. కృతాదన్యత్రసత్కర్మ స్వల్పమప్యత్రసాధితం, శర్మప్రదంభవేస్సాణాం
శతకోటిగుణోత్తరం ౧౭. ఉత్సుప్తహరిణావేతస్మఖకుండే నివత్యతే, శాపముక్తా
వభూతాం తద్ధరిణప్లుతమిత్యదః ౧౮. తీర్థంభవతికల్యాణం మజ్జనాన్మక్తిదాయకం,
యఃస్నాయాత్సకృదేతస్మి న్మముక్తో నాత్రసంశయః ౧౯. తదాజగామసమను
ర్నారదః శివసంనిధిం, సాష్టాంగంప్రణివత్యాహ మనోరమృతదిత్సయా ౨౦.
* నారదః * సర్వజ్ఞ సకలాధార శరణాగతవత్సల, వైరాగ్యాన్మమరుద్వాహం
నేచ్ఛతి బ్రహ్మచార్యసా ౨౧. పితరోస్యపరంయాంతి హ్యపుత్రత్వాదభోగతిః,
యథాతేనిరయాన్ముక్తాః ప్రాప్నువంతి పరాగతిం ౨౨ ముచ్యేద్యదాయంప్రేక్ష్య
స్మన్మర్దేవ మహామునిః, తథానగ్రహమేతస్మి న్మరుకారుణ్యవారిధే ౨౩. ఉద్ధరా
శుభవాభ్యేత్స్వం మనుమేనంవృషధ్వజ, * శివః * పరోపకారశీలస్య శుభ్రత్వావ్యాఘ్రం
తవాధునా ౨౪. సంతుష్టోస్మిమనోరద్య ముక్తుప్రాయంబ్రవీమితే, ఏతత్తీర్థేమనుః
స్నాత్వా ఋణాన్ముక్తోభవిష్యతి ౨౫ పితరోస్యప్రయాస్యంతి మత్పదంతత్తేజాన్మనే,
ఏవమీశవచఃశుభ్రత్వా మన్మర్దేవర్షిసంనిధౌ ౨౬. తీర్థే శంకరనిర్దిష్టే స్నాత్వాశివ
మపూజయత్, తదైవపితరస్తస్య విమానస్థాఃప్రభాన్వితాః ౨౭. మనుమేత్యమువా
ప్రాహు రన్మణీ త్వంసుతాధునా, వయమీశపదంప్రాప్తా నరకాదుధృతాస్త్యయా
౨౮. ఏవముక్త్వామనుంప్రాపుః పితరఃశాంకరంపదం, నిరీక్ష్యతస్మహాశ్చర్యం ప్రశశం
సుర్మునీశ్వరాః ౨౯. తత్తీర్థేవభృథన్నానం చక్రిరేశౌనకాదయః, ధ్యాయంతః
శ్రీవిరూపాక్షం సుఖేనాత్రైవసంస్థితాః ౩౦. సనందనాదయఃప్రాపు ర్యత్రజ్ఞానం
నిమజ్జనాత్, విద్యాతీర్థమితిఖ్యాత మభూదేతస్మనోహరం ౩౧. వయమేతేషు
తీర్థేషు స్నాత్వాసంపూజ్య దేవతాః, గచ్ఛామఃపురతఃక్షేత్ర దర్శనార్థం మునీశ్వ
రాః ౩౨. క్షేత్రపాలవచసంనిశమ్యతే తీర్థమజ్జనవిశుద్ధవిగ్రహః, నేత్రరమ్యపద
మీక్ష్య తత్పురఃక్షేత్రదర్శనకుతూహలా యయుః ౩౩. హరిణప్లుతమాహాత్యైం
పరమానందదాయకం, శ్రుత్వాభక్తిభరాకాంతా ముచ్యంతేపాతకప్రజాత్ ౩౪.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే హరిణప్లుత

తీర్థమహిమానువర్ణనం నామషడశీతీత తమోఽధ్యాయః. ౧౬.

* శ్రీనూతనః * శ్రీవిష్ణుతీర్థమానాద్య పురత స్తస్యతాపనాః, క్షేత్రపాలం
 పురస్కృత్య యయుఃక్షేత్రదిదృక్షుః ౧. దదృశుఃపురతోదేవం వీరభద్రంమహా
 ప్రభం, * ఋషయః * కిమేతదాశ్రమపదం కోయందేవో మహాతనుః ౨. వీరత్స
 మస్తంనోబ్రూహి కృపయా జ్ఞానసాగర, * క్షేత్రపాలః * ఇదంహివరమంక్షేత్రం
 సృణామిష్టార్థదాయకం ౩. అత్రశ్రీవీరభద్రోఽస్తి దక్షాఽర్చ్య నిబర్హణః, దేవీచౌడే
 శ్వోమాయా భక్తానగ్రహకాంతి ౪. లంబోదరాహ్వయోస్త్యత్ర సర్వవిఘ్ననివా
 రకః, అన్యేగణాధిపా స్సంతి శివభ్యానపరాయణాః ౫. బహునిసంతిర్థాని దక్ష
 తీర్థముఖానిహి, తేషాంకృత్స్నంఘలంవక్త్రం బ్రహ్మణాఽపి నశక్యతే ౬. బ్రహ్మహ
 త్యాదిపాపాని బహుజన్మార్జితాన్యపి, నశ్యంత్యాశునసందేహ, క్షేత్రదర్శనమాత్రతః
 ౭. యమబాధావిశార్థం దుష్ట నిగ్రహతత్పరః, అవాచీందిశమత్యర్థం వీరభద్రోహిర
 క్షతి ౮. సంఘిన్నమస్తకోఽప్యస్మి న్ననర్భస్తముఖఃశివం, తీర్థేన్నాత్వావిరూపాక్షం
 దధ్యో దక్షఃపరాత్పరం ౯. తపసాతోషయిత్వా తంతేనేష్టార్థమవాపనః, తస్మాదిదం
 దక్షతీర్థ మితిలోకే ప్రథామగాత్ ౧౦. క్షేత్రపాలస్యవచన మాకర్ణ్యమునిసత్తమాః,
 ఉచుఃకాతుకచిత్తాస్తం క్షేత్రవృత్తాంతకోవిదం ౧౧. * ఋషయః * కస్తంఛరాచ
 రగురుం నిర్వైరంశౌతవిగ్రహం, అత్మారామంకథంచేష్టి జగద్దేవత మీశ్వరం
 ౧౨. కస్మాచ్ఛిచ్ఛేదదక్షస్య కంఠక్రీపరఘేశ్వరః, అత్రోవాసకుతో వీరభద్రో
 భీమపరాక్రమః ౧౩. కిన్నిమిత్తమిదం క్షేత్రముత్తమం గీయతేసురైః, వీరత్సవిస్తరం
 బ్రూహి త్వమేవజ్ఞానదోగురుః ౧౪. * క్షేత్రపాలః * శృణుభ్యంమునయోదక్షమ
 ఖవిధ్వంస కారణం, వీరభద్రచరిత్రంత ద్గీత మహిమాస్పదం ౧౫. కైలాసశిఖరే
 రమ్యే సిద్ధగంధర్వసేవితే, హేమప్రాకారసంయుక్తే చామికరనికేతనే ౧౬.
 ఉత్తుంగరత్నసాధాగ్ర్య మణితోరణభాసురే, మనోహరసరోవాపీవరోద్యానవిరాజితే
 ౧౭. హంససారసకోకాది నాదపూరితదిబ్బుభే, భ్రమద్భీమరసంగీత మంగలాకార
 శోభితే ౧౮. అనేకప్రమథైర్యుక్తే గీర్వాణగణసేవితే, సనకాదిసమాక్షిణే సదా
 నందపరిప్లుతే ౧౯. తస్మిన్సింహాసనేరమ్యే సూర్యకోటిసమప్రభే, ఆసీనమీశ్వరం
 దేవం దివ్యసుందరవిగ్రహం ౨౦. సర్వసాక్షిణమీశానం సర్వభూతహితేరతం,
 ఆనందనిర్మలంశాంతం నిర్వికారంనిరంజనం ౨౧. వామభాగేసమాసీనా సుందరా
 కారశోభితా, ఉవాచగర్వితంవాక్యం కాలికాలోకమోహినీ ౨౨. మయాసృష్ట
 మిదం సర్వంవిష్టపం సచరాచరం, సృజామిపాలయామ్యేత న్నాశయామిస్వశక్తితః
 ౨౩. నిమిత్తమాత్రమేవత్వం జగత్కారణమివ్యసే, కుత్రాస్తిశక్తిరీశాన వినామాం

త్వయిశంకర ౨౪. ఆదిశక్తిమయంబీజం శివశక్తిమయంబగత్, ఇతిలోకేప్రసిద్ధోస్తి
ప్రభావోయం మమాధునా ౨౫. సాక్షిభూతఃసుఖేనత్వం తిష్ఠలోకాన్సృజావ్య
హం, కాలికావచనంశ్రుత్వా విరూపాక్షఃసవిస్మయః ౨౬. వాచమూచేమహా
దేవః కించిత్కౌపం విశంబయా, * శివః * మాగర్వంవహముగ్ధేత్వం మత్సాన్ని
ధ్యాద్యలంతవ ౨౭. సృష్ట్యాణాజగతాంభాసి మాంవినానప్రకాశసే, స్వతంత్రః
శక్తిసంయుక్తో జగజ్జాలం సృజామ్యహం ౨౮. వినాత్వామఖిలంవిశ్వం పశ్యాహం
పాలయామిచ, ఇత్సుక్త్వాకుపితఃశంభుః స్వతంత్రః స్రష్టుమారభత్ ౨౯. స్వశక్త్యా
భువనంచిత్రం బహుధానచరాచరం, అంజజస్వేదజోద్ధిష్ట జరాయుజముఖానిచ ౩౦.
సమర్జసత్వరంచిత్రం జగన్నాటకసూత్రవిత్, శివస్మృజగజ్జాలం దృష్ట్యాహంకారవర్జి
తా ౩౧. తుష్టావశంకరందేవీ ప్రాంజలిర్దీనభాషిణీ, భగవన్నరమోదార క్షంతవ్యం
మమసాహసం ౩౨. త్వత్పాదపరిచర్యాయా మయోగ్యాహం మదాలిలా, అప
రాధోమమేశాన క్షంతవ్యఃకరుణానిధే ౩౩. ఉపసంహరతేఽమర్షం శైవమాయా
దురత్యయా, మమాహంకారనాశార్థ మిదంచిత్రంత్యయాకృతం ౩౪. క్షమస్వమ
మదోరాత్మ్యం కింకర్యాస్తవశంకర, కాలీవాక్యంసమాకర్ణ్య శంభుఃప్రొవాచస
త్వరం ౩౫. యేమామనిద్యమీశాన మవజ్ఞాస్యంతిదూషితాః, హరిప్రేసకలం
తేషాం గర్వమాయుర్బలంసుఖం ౩౬. మదంగసంగయోగ్యాసి నాద్యత్వం స్మయ
దూషితా, గచ్ఛవారణ్యమన్యత్ర తిష్ఠవాన్యగృహేబలే ౩౭. శంభోర్వచనమా
కర్ణ్య దుఃఖతాకాలికాభియా, సాష్టాంగప్రణీపత్యాహ దుఃఖగద్గదయా గిరా ౩౮.
* కాలీ * కాగతిఃపురతఃస్వామిన్ దయాంకురుమయిప్రభో, తవాంగసంగరహితా
కథంతిష్ఠామి నద్యని ౩౯. మమోపాయంవదార్య త్వం తరిష్యామి యథాపదం,
పాదయోఃపతితాకాలీ విలలాపాతిదుఃఖతా ౪౦. తదాబ్రవీన్నహదేవీం దేవదేవో
దయానిధిః, * విరూపాక్షః * యమునాతీరమాసాద్య తపశ్చర శివేధునా ౪౧.
తస్యాంకమలపండేషు గూఢరూపానుభక్తితః, అథకాలాంతరేకశ్చిద్దక్షోధర్మవిదాం
పరః ౪౨. వేదవల్లభయితస్తత్ర బ్రాహ్మణైఃపరివారితః, మాఘస్నానార్థమాసాద్య
యమునాతీర ముత్తమం ౪౩. స్నాత్వాపగాయాంపూజార్థం కమలాన్యాహవివృతి,
దృష్ట్యాత్వాంకస్యకాం దివ్యామత్వాపత్యంముదానివృతః ౪౪. దక్షస్త్యాదివ్య
భావేన రక్షిచ్యతిమనోహరాం, దాక్షాయణీతిలోకేత్వం గీయసేనజ్జనైస్సదా ౪౫.
భక్త్యాప్రసన్న స్త్వాందేవి పరిప్రేబహునంతుతః, ఇతీశ్వరాజ్ఞయా దేవీ సప్రాప్య
యమునాతటం ౪౬. స్థిత్యాకమలపండేషు చచార తపఉత్తమం, ప్రాణాపానౌ
సమేకృత్వా నిధాయ హృదిశంకరం ౪౭. బాహ్యోద్రియాణి సంయమ్య కృతాన

సపరిగ్రహః, శివధ్యానరతా నిత్య జ్ఞాప పరమంజపం ౮౮. కదాచిన్మానుమాసేతు
 దక్షఃస్నాతు ముపాయయా, వేదవల్ల్యయుతః శ్రీమాన్యమునాతీర ముత్తమం ౮౯.
 తత్రస్నాత్వావిరూపాక్షం ధ్యాత్వాతద్గతమానసః, దేవపూజార్థమమలా న్యాహర
 త్కమలానిసః ౯౦. తస్యధ్యేభాసురాంకన్యాం దదర్శవరవర్ణినీం, ఇంద్రనీలమయీ
 సాలభంజికేవ విభావ్వతీం ౯౧. కాంతాంకమలపత్రాక్షీం నీలాలకవిభూషితాం,
 మహానందభరాక్రాంతో దక్షఃప్రాహ సవిస్మయః ౯౨. అహోరూపమహా
 భాగ్య మహాకన్యా మనోరమా, పూర్వపుణ్యవశాదద్య మయాలభామనో
 రమా ౯౩. బహుశఃశివపూజాయాః ఫలమేవచనాన్యథా, ఇత్యానందయుతోదక్షః
 కన్యాంజగ్రాహసాదరం ౯౪. లోకమాతరమభ్యర్చ్య వేదవల్ల్యయుతోవరః,
 ఔరసీమివమన్వాసః పుషోష కమలేక్షణం, నిర్వర్త్యసర్వకర్మాణి సభార్యో
 నిలయంయయా ౯౫.

*

*

*

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే దాక్షాయణీ

జననంరామ సప్తాశీతమోఽధ్యాయః. ౮౭.

* సూతః * శుక్లవక్షశశీవాసా వప్యధేలోకసుందరీ, పంచవర్షయుతా
 బాలా సాక్షా త్సభాగ్యదేవతా ౧. దాక్షాయణీలోకమాతా కదాచిత్పితురం
 తికం, గత్వాప్రాహముదాదక్షం శుకమంజులభాషిణీ ౨. తపశ్చరామ్యహం
 శంభోః ప్రీత్యర్థం పరమాదరాత్, దర్శయార్యతపో గేహమేకాంత స్థానముత్తమం
 ౩. పుత్ర్యావచనమాకర్ణ్య దక్షఃపరమధార్మికః, తనయామైతపోగేహం దర్శయా
 మాసహృష్టభీః ౪. సేవార్థమనుకూలాశ్చ సఖస్తస్యైదదాముదా, దదోసర్వసువ
 స్తుని నియోజ్యగృహరక్షకా ౫. దాక్షాయణీగృహంగత్వా సఖి స్తన్నుదాన్వి
 తా, శివమూర్తింహృదిధ్యాత్వా పూజకత్వైర్విభాసతః ౬. శివంసంపూజ్యవిధివ
 త్ప్రేణామ పునఃపునః, చకారశివముద్దిశ్య తపఃపరమదారుణం ౭. గతాఃసమాః
 పంచపావై నిశ్చలాతఃసిన్ధితా, దృష్ట్వాత్మజాతపోవృత్తిం వేదవల్లీ సవిస్మయా ౮
 పతింప్రాహసుతాంపశ్య తపసాత్యంతకర్మితాం, క్వబాలాలితాప్రీత్యా క్వతపో
 వృత్తిరీదృశీ ౯. క్వవైరాగ్యమసామాన్యం క్వభక్తిర్యోగిదుర్లభా, ఈదృగ్గుణాభ్యా
 లోకేస్మి న్నావాస్తి త్రిదివేషరా ౧౦. అనురూపోవరఃపుత్రాః క్వభ వేద్గుణవాదిభిః,
 గూపలావణ్యసంపూర్ణా శివధ్యానపరాయణా ౧౧. బహుశ్లాఘ్యగుణాఢ్యేయ
 మస్మాకంకులపావనీ, అస్యాఃసమానరూపాఢ్యోభ వేద్భర్తా కళుశ్వరః ౧౨.

ఏమభార్యవచఃశ్రుత్వా దక్షోధర్మవిదబ్రవీత్, నేయంమమనుతాసాధ్యే లోకమా
తా యశస్వినీ ౧౩. మద్వంశపావనార్థాయ మయాలబ్ధాశివాపరా, ఏతాతవాత్మ
జాంబాలాం మత్వాతుప్యసిమానిని ౧౪. క్రీడాసల్లాఃజానందై ర్లోహితాదేవమా
యయా, తదేతస్యాఃపతిఃశంభు ర్భవిష్యతి నసంశయః ౧౫. మమపూర్వాజ్జితం
పుణ్యం మహదస్తివరాసనే, మాకురుష్వాత్రసందేహం తస్యైవఫలముత్తమం ౧౬.
స్వభర్తృవచసా వేదవల్లీహృష్టా బభూవసా, ప్రసన్నస్తపసాశంభు ర్దాక్షాయణ్యా
స్వయంప్రభుః ౧౭. ఆవిరాసీన్మహాదేవో విప్రవేషేణశోభితః, ఏకాంతేనుస్థిరాసీనాం
కన్యాం దృష్ట్వాతుశంకరః ౧౮. ప్రాహప్రసన్నవదనో మామితఃపశ్యసుందరి,
వృణీష్వమాంమహాభాగే విభుంత్రైలోక్యసుందరం ౧౯. తవానుగుణరూపంవా సర్వ
తత్త్వార్థకోవిదం, తపస్విసంక్తిరీయతం తవేష్టార్థప్రదంవరం ౨౦. భవభామిని
భార్యమే కుతోహీస్తవసుందరి, మయాసహసుఖఃభుక్త్వా కైలాసంప్రాప్యసే
చిరాత్ ౨౧. ఏవంవదంతంవిప్రేంద్రం దృష్ట్వాదాక్షాయణీరుషా, ఉవాచకోభవా
న్ధూర్త రహస్యాగతవా నిహ ౨౨. అంతఃపురేస్థితాంకన్యాం కుతోజల్పసి నిస్తపః,
శివాన్యంనస్పృశామి బ్రహ్మణంవాథవాహరిం ౨౩. నపశ్యామ్యమరా నిద్ర
ముఖా స్థృప్త్యాపిభూసుర, గచ్ఛశీఘ్రంగృహంనోచే త్ప్రతాదంఙ్యోసి దుర్గతః ౨౪.
కామాతురంత్రపాహీనం చోరవృత్తికరంనరం, కఃసహిష్యతిలోకే స్మిన్ప్రాహ్మణం
వాపితామహం ౨౫. శీఘ్రంగచ్ఛగృహం ధూర్తమానేతవ యదిస్పృహః, ఆగమి
ష్యతిమత్తాతో దక్షోత్యంతురుషా నితః ౨౬. ఇతితస్యావచఃశ్రుత్వా భగవా
న్భూతభావనః, స్వరూపందర్శయామాస జటామండలమండితం ౨౭. వ్యాఘ్రుచ
ర్మోత్తరీయంచ సామార్ధధర ముత్తమం, స్మితవక్త్రంత్రణేత్రంచ మహాబాహుం
మహాలారసం ౨౮. భస్మరేఖాంకితలస త్ఫలస్థల విరాజితం, ఫణిభూషితసర్వాం
గం తటిత్కీటినమప్రథం ౨౯. రుద్రాక్షమాలాభరణం దిగ్వస్తమహికుండలం,
దృష్ట్వాసావిస్త్రయావిష్టౌ లజ్జానతనుకంధరా ౩౦. మందంమందమువాచాథ శివందా
క్షాయణీ ముదా, కస్మాన్మోహయసీశత్రవం మాయేయంతేదురత్యయా ౩౧. నమా
గఃక్షమ్యతాంనాథ మయాత్వంహప్రతారితః, అకార్షమహమజ్ఞానా త్రవాపజ్ఞామచే
తనా ౩౨. ప్రాకృతంమన్యమానాత్వాం మాయయామోహితాభవం, అవోచ
మహమజ్ఞానా దసంగతవచాంసిహి ౩౩. ఇత్యుక్త్వా ప్రీమతీబాలా వివేశాంతర్న
హంశివా, అంతర్దధేమహాదేవో మాయాసూత్రానుమోదకః ౩౪. దాక్షాయణీ
మహాప్రాజ్ఞీ ప్రాహమాతరమాత్మనః, అయమేవపతిఃశర్వో మమాస్తుపురుషోత్తమః
౩౫. దశవత్సరపర్యంత మహంసంవర్ధితాత్వయా, వివాహాచితకాలోద్య కన్య

కాయామతోమము ౩౬. విప్రవేషేణసర్వేశో మోహయిత్వా జగదమాం, వృణో
ప్రమాంమహాభాగే పతిస్తవ హితోస్యహం ౩౭. ఇత్యుక్త్వాంతర్దధేశంభుః సవీవా
స్తుపతిర్మునః, నాన్యంపశ్యామిదేనేశం విరూపాక్షంవినానఘే ౩౮. పుత్ర్యావచన మా
ఃర్జ్య వేదవల్లీ స్వవల్లభం, దక్షంపావ్యసుతాపుత్రం తస్మైసమ్యజ్స్య వేదయత్ ౩౯.

—♦ శ్రీదాక్షాయణీ విరూపాక్ష యోగుద్వాహనుట్టః. ♦—

తద్వాక్యామృతమాకర్ణ్య దక్షోధర్మవిదాంవరః, శివాయవిధివత్కన్యాం
దాతుమైచ్ఛత్పుత్రాంవరః ౪౦. ఉద్వాహయత్నమకరో దార్యాశంకరయో
ర్ముదా, సంపద్యనస్తుజాలాని సుగృహ్య బహుసంపదః ౪౧. నగరంసమలంకృత్య
నానావస్తువిరాజితం, మృగనాభిసుపంకైశ్చ వీధీఃసంప్రోక్ష్యభాస్వరాః ౪౨.
అలంచకారవిషణ్ణిరంభాస్తంభైశ్చతోరణైః, స్రుతిద్వారమలంకృత్య స్వర్ణకుంభై
ర్మనోహరైః ౪౩. నానాకుసుమమాలాభిర్నారకేలే క్షుచందనైః, ధూపైర్ద్రిపాలిభిః
సమ్యక్ సమలంకృత్యపట్టం ౪౪. చక్రర్మయముఖాఃసర్వే పురాలంకారముత్తమం,
సభాంచక్రగృహత్కృతా శివానందప్రదాంశుభాం ౪౫. తస్యాముద్వాహవేదింతే
రచయిత్వాష్టకోణగాం, నవరత్నైశ్చఖచితా మస్తాపదవినిర్మితాం ౪౬. తోరణా
దిభి రత్యంతభానురాం లోకమోహినీం, ఏవమారచయద్దక్షో దాక్షాయణ్యామ
హూస్యవం ౪౭. రాజ్ఞా సంప్రేషయామాస సతాముద్వాహపత్రికాం, భూసురా
న్తాపసశ్రేష్ఠా నానయామాసధర్మవత్ ౪౮. శంకరస్యజగద్యోనే ద్దాక్షాయణ్యాశ్చ
సాంప్రతం, సుముహూర్తేకరిమ్యామి పుత్రత్యవైవాహికోత్సవం ౪౯. ఆహూయ
శ్రీవిరూపాక్షం బ్రాహ్మణైశ్చక్తిభావితైః, తమాగతమహాదేవం విరూపాక్షం
దయానిధిం ౫౦. అనేకమునిభిర్ముక్తం సనకాదిభీడితం, కోటిసూర్యప్రతీకాశం
కోటిచంద్ర మనోహరం ౫౧. తందృష్ట్వాసహస్థాతాయ దక్షఃప్రోవాచ ధర్మవిత్,
స్వామిస్మమాత్మజాం బాలాం తుభ్యందాస్యామిశంకర ౫౨. గృహ్శాస్త్రిన్ముహూ
ర్తేత్వం కృపయా మత్పుత్రాకరం, ఇత్యుక్త్వాద్వాహసంభారా నానయామాస
మంటవం ౫౩. తదాదేవాఃసగంధర్వా బ్రహ్మవిష్ణుపురోగమాః, వివాహార్థంసమా
జగ్ముః శివయో ర్భక్తిసంయుతాః ౫౪. శుభేముహూర్తేసంప్రాప్తే దక్షః సంపూర్ణ
భక్తిమాన్, దదౌశివాయవిధివ త్కన్యాందాక్షాయణీం ముదా ౫౫. అయోని
జామిమాందేవ పుత్రవత్సలితాం మయా ౫౬. దాస్యామితుభ్యమిశాన ప్రీతో
భవమహేశ్వర, ఇత్యుక్త్వాభార్యయా యుక్తఃసాక్షతోదక పూర్వకం ౫౭. దత్త్వా
సంతుష్టమనసా ధన్యోస్తీత్యబ్రవీ త్పునః, మహేశ్వరస్తుమాంగల్యం మ గలాకార

ముత్తమం ౫౦. బద్ధాదాక్షాణ్యకంశే చక్రే తత్పాణిపీడనం, తుష్టువుద్దేవగంధ
 ర్వాః సిద్ధచారణకింసరాః ౫౧. ముముచుఃపుష్పవర్షాణి దేవకన్యాః సమంతతః,
 దేవదుందుభయోనేమః శివవై వాహికోత్సవే ౫౨. సర్వేజనాశ్చసంహృష్టాః సర్వే
 ప్తార్థఫలాన్వితాః, దక్షేణమానితాఃసర్వే యయుఃస్వంస్వం పదంముదా ౫౩.
 దాక్షాణ్యాయతఃశ్రీమా న్శంకరఃకరుణాకరః, శ్వశురేణార్చితః ప్రీత్యాయయా
 కైలాసమందిరం ౫౪. పుత్రైఃప్రీత్యాదదా దక్షఃసర్వాభరణ సంచయ్యా, దాసీ
 దాసజనా నివృచతురంగ బలాన్వితా ౫౫. నేమర్కంగలవాద్యాని గీతపాదిత్ర
 నిస్వనైః, కైలాసంప్రాపదేవేశో దివ్యోత్సవసమావృతః ౫౬. దాక్షాణ్య
 యతః శ్రీమార్కరేమేదేవనమస్కృతః, ఇదంతుశివకల్యాణ వృత్తం కల్యాణవర్ధనం
 ౫౭. యఃపఠేత్సతతంభక్త్యా సముక్తోనాత్రసంశయః, సపవశివసాయుజ్య మాప్నో
 త్యమరవందితః ౫౮. క్షేత్రపాలోక్తమాకర్ణ్య శివకల్యాణకీర్తనం, సుతోమంలే
 భిరేనప్త మునయఃపారమార్థికాః ౫౯. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమమాటఖండే పంచమాహాశ్టేయ దాక్షాణ్య

వివాహకథనంనామాష్టాశీతితమోఽధ్యాయః. ౨౯.

* ఋషయః * తతఃకిమకరోద్దక్షః శ్లాఘేదుహితృవత్సలః, ఏతన్నోబ్రూహి
 సర్వజ్ఞ పరంకౌతూహలంహిసః ౧. * క్షేత్రపాలః * కదాచిద్దుహితుఃప్రీత్యా జగా
 మశివమందిరం, తత్రదృష్ట్వామూర్తిమద్భిః ఛందోభిఃపరివేష్టితం ౨. బాలార్కప్రభ
 యా సమ్యక్భాసయంతం సభాగృహం, మార్కాండేయాదిమునిభిః స్తూయమాన
 మహర్నిశం ౩. తస్మిన్సంహాసనాసీనం సతీసహిత మీశ్వరం, ఉమాలింగిత వామాం
 గంచంద్రార్ధ కృతశేఖరం ౪. భాసయంతంసభాస్థానం దృష్ట్వాహంకారదూషితః,
 మత్తానామగ్రగణ్యోఽయం నిస్త్రపో విటపుంగవః ౫. గత్వాసమీపంపశ్యామీ త్యా
 సన్న ముపచక్రమే, దృష్ట్వాపిశ్వశురంశంభుః స్వనిందానిరతంఖలం ౬. నాకరోత్త
 స్యమర్యాదా మువాచ సచకించన, తూష్ణీస్థితంనిత్యార్ధ దక్షోఽవప్తంభ దూషితః
 ౭. ఉవాచపరుషంవాక్యం కోపేనాత్యంతకశ్కలం, దృష్ట్వాసభాస్థితా స్సర్వానిదం
 వచన మబ్రవీత్ ౮. దుర్వృత్తోయంమరాచారః కామసీలంపటఃసదా, నిర్లజ్జమేన
 మాద్యూసముత్కటం పశ్యతామరాః ౯. నిరర్థక మదాంబాలా మాత్మజాంకృత్తి
 వాససే, వచాంసిమమగీర్వాణాః సత్యానిశృణుతాదరాత్ ౧౦. అసాఘో ర్భృవ
 తోవృత్తం నాజ్ఞానా న్నచమత్సరాత్, అయంతులోకపాలానాం యశోఘ్నోనిర

పత్రపః ౧౧. సద్భిరాచరితఃపంథాయేగస్తభేనదూషితః, ఏషమేశిష్యసంఘానా
 మేకోదుహితృపంచకః ౧౨. యన్మోహయిత్యా తాంబాలాముపయేషే పిశాచ
 వత్, ఆలింగ్యమృగశాబాక్షీ మాస్థానేకీశలోచనః ౧౩. పూజ్యందృష్ట్యాపిమా
 మద్యమానేనాఽఽస్తే సురాధమః, నిరీక్ష్యలోకకర్తారమపిమాం మద్యపో యథా ౧౪.
 ప్రత్యుత్థానాదిభిఃపూజా మగరో నైవమందధీః, విజానశ్చవ్యదాంబాలాం శూద్రా
 యేవోశతీం గిరం ౧౫. శ్మశానేగర్హితైఃఘోరై ర్భూతప్రేతగణై ర్యుతః, అటత్యు
 నృత్తవన్నగో వ్యుప్తకేశో హసన్నదక ౧౬. చితాభస్మవిలిప్తాంగః కరోటకృత
 భూషణః, శివాపదేశోహ్యశివో మత్తోమత్తజనప్రియః ౧౭. పతిఃప్రమథభూతా
 నాం తమోదుర్వృత్తమానసః, కప్టమున్నతనాథాయ నష్టాచారాయ దుర్వృదే
 ౧౮ దత్తాబతమయాకన్యానిచ్ఛంధాత్పరమేష్ఠినః, నినిందబహుధారుప్తః పురతోగిరి
 జాపతేః ౧౯. అహేలూదర్పమహేలూదర్పం దరిద్రస్యా కృతాత్మనః, యస్యవిత్తం
 చితాభస్మ భూషణాని భుజంగమాః ౨౦. సోయంశవకపాలాస్థి ధరఃపాపండగో
 చరః, వృధాఽహంకారదుష్టోఽసౌ కుతోయాస్యతిమంగలం ౨౧. అస్యనిందితకర్మాణి
 శుభానీతివిదుర్బుధాః, ధత్తేదరిద్రఃశీతార్తోహ్యపవిత్రంగజాజనం ౨౨. శ్మశానం
 ముదిరంయస్య కరోటఃకిల భూషణం, సజ్జానంనాపివిజ్ఞానం హస్యంతేయేనజంతవః
 ౨౩. భూతప్రేతపిశాచైశ్చ దుర్వృత్తైఃసంగతోఽనిశం, వర్ణాశ్రమవిహీనస్య పూజ్య
 బుద్ధిఃకుతో భవేత్ ౨౪. వృధావిశ్రంభితఃపూర్వం నారదేనదురాత్మనా, యేనా
 హంచోదితః ప్రాదాంకన్యా మస్మైకపర్జినే ౨౫. పృథక్కర్మగతాదైషా సుఖం
 వసతుమద్యహే, నాస్మాభిష్లాఘునీయోఽసౌ అనుతాపీకథంచన ౨౬. సుతాఽపి బత
 యత్పాపా దస్మాద్బాహ్యభవద్వరా, పంకజైర్గృధితామాలా యథాశూద్రధృతా
 తథా ౨౭. ఏవందక్షోవిమూఢాత్మా తిరస్కృత్య సుతామపి, బహుధాతంవినిర్భర్ష్య
 పలుంకారేణాపి శంకరం ౨౮. సభాయామబ్రవీద్దక్షః క్రోధసంరక్తలోచనః, అయం
 నమాన్యోలోకానాం యజ్ఞభాగం సచార్హతి ౨౯. ధిగ్గుణానస్యదుర్బుధే ర్గచ్ఛా
 మీతి ప్రజాపతిః, రోషేణమహతాయుక్తో నివృత్య స్వగృహాయయా ౩౦. అరు
 ద్రమధ్వరంకర్తుం చకమేఽసూయయాన్విజః, తదానీమాత్మభూఃసక్రిం కర్తుముద్యు
 క్తవా స్వయం ౩౧ అనేకవస్తుసంపూర్ణం శివప్రీతికరం శుభం, దక్షోవృత్తాంత
 మాకర్ణ్య జగామపితు రంతికం ౩౨ పుత్రంసమాగతఃపీత్య ప్రోవాచ విధిరాద
 రాత్, * బహ్మ * అనాహూతస్త్వమేవాద్య కుతఃప్రాప్తోసి మానస ౩౩. బూ
 హిబ్రహ్మవిదాంశ్రేష్ఠతవాగమనకారణం, పితుర్వచనమాకర్ణ్య దక్షఃప్రోవాచ

సత్వరం ౩౪. * దక్షః * త్వయాద్యక్రియతేయజ్ఞ ఇతివార్తా శ్రుతామయా, తస్మాదహంపదామిహ మమాభిప్రాయ ముత్తమం ౩౫. వేదేషుచపురాణేషు శాస్త్రేషు వివిధేషుచ, శివసర్వోత్తమఇతి గీయతే బహుభిర్బుధా ౩౬. గుణలేఖః శివేనాస్తి పితఃసత్యంవచో మమ, తంవిహాయమహాయజ్ఞం కురుసాంగంస్తుతైః సహ ౩౭. కురుయజ్ఞంపురస్కృత్యయజ్ఞభోక్తార్ మచ్యుతం, ఏవందక్షవచఃశ్రుత్వా బ్రహ్మ విన్మయమానసః ౩౮. జగాదమధురంవాక్యం ధగ్భుకామార్థ మోక్షదం, కస్మాద్దేవ క్షిశివంపుత్ర సర్వేషా ముత్తమోత్తమం ౩౯. తేన తేఽత్యాహితం కష్టం భవిష్యతి సంశయః, ఇతితంసాంత్యయామాన వచనైర్ధర్మసంమితైః ౪౦. శుశ్రావనపితుర్వా క్యం దక్షోగర్వభరాన్వితః, నిర్జగామతతస్త్రీవ్రం న్వాత్రమంకోపమాషితః ౪౧. తతశ్చ తర్కుభోబ్రహ్మ కైలాసంప్రాప్య మోక్షదం, ద్వారపాలాజ్ఞయాభక్త్యా వివేశశివ మందిరం ౪౨. దృష్ట్వాసభాస్థితందేవం దాక్షాయణ్యాసమన్వితం, విరూపాక్షందయాసింధుం సాప్తాం గంప్రణిపత్యసః ౪౩. ఉవాచపరమేశానం భక్త్యా పూర్ణ మనోరథః, * బ్రహ్మ * యజ్ఞంకరోమిదేవేశ తవప్రీత్యర్థమాదరాత్ ౪౪. అనజ్ఞాందేహిమేదేవ యజ్ఞభోక్తాత్వమేవహి, త్వమేవక్రతుకర్తాసి త్వమేవ క్రతుపాలకః ౪౫. ప్రీతేత్వయిజగత్ కృత్స్ని మానందాశ్చా నిమజ్జతి, ఆగచ్ఛత్వంమహాదేవ సాంగంకురు మమాధ్వరం ౪౬. ఇతిధాతృవచఃశ్రుత్వా సంతుప్తః శ్రీమహేశ్వరః, మందస్థితమువాచాథ మేఘగంభీరయాగిరా ౪౭. ప్రేషయామిమహానందిముఖా స్ప్రిమఫనాయకాః, తేషాంప్రీత్యైమహాసత్రం కురుపూర్ణ ఫలాప్తయే ౪౮. మద్భక్తాయత్రతీష్ఠంతి తత్ర తిష్ఠామ్యహంసదా, స్రష్టాశివవచఃశ్రుత్వా సంతోషేణసమన్వితః ౪౯. శివాజ్ఞాయాయయా సత్యలోకం సర్వమహూదయం, అథయజ్ఞంసమారేభే కర్తుంభక్త్యా పితామహః ౫౦. విష్ణోద్దీప్తకలాదేవాః సమాహూయమునీశ్వరాః, దక్షం స్వతనయం లక్ష్మీవాద్దేవీప్రముఖాంగనాః ౫౧. సర్వసన్తుభిరాకీర్ణ మృత్విగ్భిర్వేదపారగైః, ప్రారంభమకరోద్ధీమాఃయజ్ఞంకర్తుంముదావిధిః ౫౨. సర్వేసభాస్థితాః సర్వమంత్రతంత్ర విశారదాః, తస్మిన్కాలేనమాయాతోనందీప్రమథసంయుతః ౫౩. దృష్ట్వాతాన్పురతోగత్వా విచార్యకుశలంవిధిః, పూజాంకృత్యావిధానేన భూషణాంబర వస్తుభిః ౫౪. సింహాసనేస్వర్ణమయే సంస్థాప్య వృషభేశ్వరం, తదాజ్ఞయాసమాయత్తః సర్వంకర్తుంసమారభత్ ౫౫. నందీశ్వరాజ్ఞయాధాత్రా క్రియమాణంమహామఖం, దృష్ట్వాతిదుర్మనాదక్ష స్సభాయాంరోషముద్వయమా ౫౬. బభాషేషరుషంవాక్యంశృణ్వతాం నిరయాస్పదం, * దక్షః * అహూబతాహం జాతోఽజేవృథాన్యాయ విదూషకే ౫౭. పాదుకాంపూజయామాన ఛాందరాయం

సదస్యమనా, ఉత్తమా నీచతాంప్రాప్తా నీచాశ్చోత్తమతాంగతాః ౫౮. వివేకో
 నాస్తివృద్ధస్య జడిస్య బహుభాషిణః, ఇతరోయదిదుష్కార్య మేవంతుర్యా ద్విమో
 హితః ౫౯. నిర్దాక్షిణ్యేన తంహన్యాంక్రియాశూన్యం సురాధమం, భృత్యాధమో
 నందికేశః ప్రమథాశ్చహితాద్యతాః ౬౦ యేహంనాథఃశివఃసోఽపి పితౄణానుచరో
 జడ, తిష్ఠంత్యేతేసదస్యార్యా బ్రహ్మవిష్ణుపురోగమాః ౬౧ ఇంద్రాద్యాలోకపా
 లాశ్చ మునయఃసంశితవ్రతాః, ఏతేహంపురతోనీచం నందిశం కనకాననే ౬౨.
 సంస్థాప్యచక్రమేపూజాం దానవృత్తం స్తువన్ముదా, కించిత్రమత్రభోబ్రహ్మ స్తువవిష్ణు
 స్తద్వాడ్ధయా ౬౩. నసభాంప్రవిశేత్పాన్జ్ఞః సభ్యదోషా ననుస్మరన్, అబ్రువన్ద్వి
 బ్రువన్మజ్ఞోనరః కిల్బిషమస్మతే ౬౪. నవిరక్షేత్సభాంప్రాజ్ఞో విచారరహితాం
 నవా, యదీక్షేనఘమాహ్నోతి నిరయః ప్రాప్యతే ధ్రువం ౬౫. ఏషసర్వోత్తమో
 విష్ణురేష శక్రోఽమరప్రభుః, లోకపాలేషు సర్వేషు సభాయామాస్థితేషుచ ౬౬.
 తేషామగ్రేసరో నందీ ఇతిమత్వాపితామహః, నమస్యమకరోన్మందః కిమధ్యాపక
 చేష్టితం ౬౭. ఏవందక్షోదితంశ్రుత్వా సభాయాం నందికేశ్వరః, దక్షిణంభాహు
 ముద్భృత్య ప్రోవాచామృతవిక్రమః ౬౮. ఇదానీమేవదుర్వృత్త మేనంహన్తి ద్విజా
 ధమం, కింతుశైవభయాదస్మి పరాధీనఃకరోమికిం ౬౯. అయంఖలోదురాచార
 శ్శివద్యేషీ మదావిలః, సంఛిన్నమస్తకః శీఘ్రంభూమాపతతి కిల్బిషాత్ ౭౦. శివద్యే
 వకరోయస్తు శీఘ్రంమృత్యుముఖేపరన్, ఏకవింశతిభిన్నేషు సరకేషునిమజ్జతి ౭౧.
 దక్షంప్రత్యుక్తవాన్నందీ శృణుమర్గత మద్యచః, అకరోర్యత్పరేశాన నిందామాత్మ
 ఘ్నవత్ఫల ౭౨. సంఛిన్నమస్తక స్తస్మాత్సుసర్పస్తముఖో భవ, నిందంతువ్రాణి
 నఃసర్వే దుర్వృత్తంత్యా మచేతనం ౭౩. ద్విపంథియేమహాదేవం ద్రుతంనశ్యంతితే
 ధ్రువం, ఏవంనందివచఃశ్రుత్వా భయోద్విగ్నాస్సురర్షయః ౭౪. హాహాకారేణ
 నందిశం వారయామాసురాదరాత్, సమాప్యవిధివద్యజ్ఞం శివార్పణధియాత్మ
 భూః ౭౫. భావికష్టంసమాలోచ్య సూనోశ్చింతాతురోభవత్. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యేయ నందిశ్వరాత్

దక్షస్య శాపప్రాప్తిర్నామైకోననవతిలమోఽధ్యాయః. ౮౯.

* డేత్రపాలః * వసన్ కైలాసశైలేంద్రే సదారశ్చంద్రశేఖరః, వినాయక
 ముఖై ర్యుక్తః ప్రమథాదిగణస్తుతిః ౧. కదాచిద్దుఃఖత్రైప్రొక్తం పంపాక్షేత్రనివాసిభిః,
 విజ్ఞాయుఃసహధాక్షేత్రే దైత్యాదీనాం వ్యతిక్రమం ౨. వీరభద్రంసమాహూయ

బభాషేభక్తనత్సలః, వీరభద్రమమతేత్రే భద్రకాలీయుతోధునా ౩. శాధిదైత్యుః
 శాచాదీ నార్తిదా నమరద్విషః, మపాక్షేతేనివసతాం మద్యక్తానాం విశేషతః ౪.
 యమబాధానివృత్త్యర్థం తద్దక్షిణదిగ్విస్థితః, పాపినోయే సమాయాంతి శాధితాన్
 తేత్రదూషకాన్ ౫. ఏవమాజ్ఞాంగీరీశస్య వహన్ముగ్ధాప్రణమ్యతే, భద్రకాలీ
 యుతో వీరభద్రో రౌద్రగణాన్వితః ౬. నివాసమకరోజత్ర శాసయన్పాపకర్మణః,
 సంత్యజేకానితీర్థాని ముక్తిదానీహదర్శనాత్ ౭. తద్వృత్తమఖిలం వక్తుంకస్యమ
 ర్శోజగత్ప్రయే, దేవీకుండమిదంఖ్యాతం సర్వపాపనిబర్హణం ౮. స్నానేనజలపానేన
 నరాయాంతిపతాంగతిం, సంత్యజేభైరవాశ్చాచ్యుష్టే సర్వపాపనిబర్హణః ౯.
 తేహందర్శనమాత్రేణ నశ్యంతివిశితాశనాః, యన్ములే దక్షిణామూర్తిస్థిత స్తత్వ
 ముపాదిశత్ ౧౦. సనకాదిమునిభ్యస్తం వటవృక్షంచపశ్యత, ఛాయాయాంజపతా
 మస్య జ్ఞానసిద్ధిర్భవిష్యతి ౧౧. *మాతః* మునిభ్యఃకథయిత్వైవం దర్శయిత్వాతు
 తత్ఫలం, సమునిఃపురతోగత్వా దదర్శాశ్రమముత్తమం ౧౨. త్రైతస్థితంసువృత్త్యాఖ్య
 తీర్థందృష్ట్వాచతాపసం, కాతూహలేనప్రచుచ్ఛః క్షేత్రపాలంమవార్షయః ౧౩.
 ఋషయః కన్యాశ్రమమిదంభాతి తీర్థంనిర్మలజీవనం, కోయంతపోనిధి ర్దేవ రాజ
 తేహార్యసన్నిభః ౧౪. *క్షేత్రపాలః* శృణుభ్యమస్యవృత్తాంతం తీర్థస్యచత
 పోనిధేః, పురావారుణినామా౨౨సీన్నిషధేనీతికోవిదః ౧౫. సదాచారరతః
 శాంతః పంచయజ్ఞపరోవశీ, ప్రారభకర్మణాతస్య పుత్రో౨భూత్కృపణాగ్రణేః ౧౬.
 నిరాకృత్యాతీర్థంస్త్రిక్త్యా కులధర్మాన్సనాతవాన్, నపిత్రోర్జ్జ్వలనోపాయ మపినేహే
 ల్పమప్యసౌ ౧౭. సదాతుమీహాతేకించి ద్వసనంవాశనంఖిలః, ఆహారమపిభార్య
 యాః సహతేనకదాచన ౧౮. సమిష్టాన్నంకవచిచ్ఛంక్త ఇతరేహంచకాశథా,
 ఏవంవారుణిపుత్రోభూత్కృపణోధనలోబుషః ౧౯. బహుధాబాధితస్తేన వారుణి
 ర్భృశదుఃఖతః, జగామసవాసారణ్య మాత్మత్యాగపరీషయా ౨౦. దుఃఖేనగచ్ఛ
 తారణ్యే దృష్టమాశ్రమముత్తమం, నిరీక్ష్యోద్దాలకంత్రత తపస్యంతప్రణమ్యసః ౨౧.
 స్వవృత్తంకథంయామాస తస్మైదూనమనా భృశం, *వారుణిః* మునేమత్తన
 యోలోభా త్యక్తధర్మప్రసిగ్రహః ౨౨. నదిశత్యన్నమస్కృభ్యం నచభార్యాంబి
 భర్త్వసౌ, త్యక్తపంచమహాయజ్ఞో నిత్యేద్రవ్యార్జనరతః ౨౩. పితృపుత్రకళత్రేషు
 నితరాంత్యక్తసౌహృదః, పుత్రేణసద్గతిర్భూయాత్పితౄణామితీమేశుతం ౨౪.
 శ్రేయో౨స్మాకంకథంభూయా దీదృశఃపాపిన స్సుతాత్, సుపుత్రాదమృతప్రాప్తిః
 కుపుత్రాన్నిరయోధ వేత్ ౨౫. భీతస్తస్మాత్తవాయాత శ్చరణంశరణంమునే,
 సయథాసుకృతీభూయా దస్మాకంచయథాసుఖం ౨౬. తముపాయంమమాఖ్యాసౌ

సర్వజ్ఞస్త్వందయానున, శ్రుత్వావారుణివాక్యాని క్షణంధ్యాత్వాసతాపనః ౨౭.
 విజ్ఞాయప్రాహాధర్మాత్మా వారుణింకరుణాన్వితః * ఉద్దాలకః * పూర్వజన్మని
 భోవిప్రబుణదాతాతవాత్మజః ౨౮. మమర్థ త్వమృణీదైవాదదత్త్వా తదృణంబహు,
 మమారతేనదుఃఖేన స ధనస్యస్తమానసః ౨౯. తత్కర్మణానుతత్వంతే ప్రాప్త్యేతజ్జన్మ
 నివృథాం, కరోతికృపణోభూత్వా పితృవాత్సల్యవర్జితః ౩౦. తస్మాత్తన్మానసే
 శాంతి ర్భవివృతియథామలా, తముపాయంప్రవక్ష్యామి యేనసాఖ్యంభవేత్తవ
 ౩౧. మృత్యుంజయప్రియస్థానం మహాపాపనిర్హరణం, ప్రఖ్యాతంవర్తతే పంపా
 క్షేత్రం సర్వత్రమోక్షదం ౩౨. తస్మిన్సువృత్తినామాస్తి తీర్థంశర్మప్రదాయకం,
 యేనకేనాప్యూపాయేన తస్మిన్సుజ్జయతేసుతం ౩౩. తత్తీర్థస్సర్వమాత్రేణ సాధువృత్తి
 ర్భవివృతి, తవాపిచసుఖంభూయాత్తత్సమీపేతపస్యతః ౩౪. ఇత్యంమునివచశ్శ్రుత్వా
 చింతాసంతప్తమానసః, పునస్స్వగేహమాసాద్య చిత్రమాహూయ వారుణిః ౩౫.
 భీతభీతమిదంవాక్య మువాచకరుణాస్పదం, ని స్సారేమోహనాకారే మోక్షే సంసార
 నాగరే ౩౬. మాపాతయవృథాస్వాంతం సుఖంతస్మిన్నవిద్యతే, యథాస్వప్నగతం
 వస్తు సత్యసద్భూతి మాయయా ౩౭. తథామిథ్యాప్రపంచోయం ససత్యః పరమార్థ
 తః, యావద్దేహగతో జీవంతావ ద్విశ్వప్రపంచవాన్ ౩౮. విముంచత్యంతకాలేతం
 దేహాపిబహులాలితః, జాయాగేహే ధనంభూమా గోష్ఠేతిష్ఠంతిధేనవః ౩౯.
 ఆశ్మశానంజనః కాయశ్చితాయాం శిష్యతేఽవశః, యాతికర్మానుగోజీవ ఏకఏవపర
 త్రహి ౪౦. మిథ్యాగోపితసంసారే త్యక్త్వాహంకార మాత్మజ, ఆత్మజ్ఞానసమా
 యక్తో నిర్మమోధవసువ్రత ౪౧. త్యక్త్వాసర్వస్వమథునా తీర్త్వాసంసారాగరం,
 గత్వాఽపవామిశ్వరక్షేత్రం జేష్ఠ్యావశకాలమాత్మజ ౪౨. ఏవంపితృవచశ్శ్రుత్వా
 కృపణక్రోధమూర్ఛితః, తాడయామాసతంవృద్ధం గచ్ఛగచ్ఛేతిభర్తృయన్ ౪౩.
 అసూయయాపునర్గేహం ప్రాప్యమాంకైతవాశయః, కింవంచయితుముమ్యుక్తోఽస్య
 ధునానిరపత్రవ ౪౪. సర్వార్థసాధనం లోకేధనం సర్వసుఖాస్పదం, ధనేనైవజనా
 స్సర్వే దాసవద్వశవర్తినః ౪౫. నకోపినిర్ధనంలోకః సత్తరోతిశవంయథా, సర్వాస్సమృ
 ద్ధయోభూమ్యాం హిరణ్యేనేతివైశ్రుతిః ౪౬. ధనంవిహాయకోమూఢో భిక్షాజీవీ
 భవేదిహ, సఏవంతర్జితస్తేన వారుణిర్భృతదుఃఖితః ౪౭. విచింత్యబహుధా విప్ర
 శ్చక్రే నిశ్చయమాత్మని, ఉపదేశేనమూఢోయం నశాంతిమధిగచ్ఛతి ౪౮. ధనా
 సక్తమనాధర్మం నాభిజానాతికింపచః, బలామ్యుక్తిభిరేనైవం ధర్మమార్గేనయామ్యహం
 ౪౯ ఏవమాత్మనినిశ్చిత్య వారుణిర్ధర్మవత్సలః, అనకాశపరిప్రేప్స రువాససమ
 యోచితః ౫౦. కదాచిన్నిర్గతేగౌతా గ్ధార్మంబహిరాస్మితే, ఆదాయతద్ధనం

సర్వ మరంపంపాపురంయయా ౧౧. నివసాదనువృత్త్యాఖ్య తీర్థతీరేనవారుణిః,
తస్యాత్మజేగృహంప్రాప్య పశ్యత్సాత్మధనాదికం ౧౨. సప్తంబభూవసర్వస్వం శిష్టం
కించిన్నవిద్యతే, ఆలోచ్యదుఃఖతోఽత్యంతం చక్రేనిశ్చయమాత్మని ౧౩. ముషితంత
ద్ధనంనాన్వై ర్వినాపిత్రాఽసహిష్టునా, ఏతత్సూర్యమహంశేన బహుధాబోధితో
స్మిచ ౧౪. దత్త్వాసర్వస్వమన్వైవ యాహిక్షేత్రంమయానహ, పంపాక్షేత్రేతః
కృత్వా లక్ష్మ్యవోముక్తిమాత్మజ ౧౫. ఇత్థంతత్రేత్రమేవాయం గతవాన్నాత్ర
సంశయః, గత్వాతత్రైవతంవృద్ధం శిక్షయామితి చింతయా ౧౬. శోధయంత్రత్ర
తత్రాసా ప్రాపపంపాపురంద్విజః, పితరంతీర్థతీరస్థం దృష్ట్వారోషపరిభ్రతః ౧౭.
జగామసవిధంతస్య పరముద్బాగ్రితమానసః, అగచ్ఛంతంసుతందృష్ట్వా దండపాణిం
భయాద్ద్విజః ౧౮. నిపాత్యతద్ధనంతీర్థే పపాతస్వయమంబుని, మగ్నంస్వపితరం
దృష్ట్వా తీర్థేతద్ధనవాంఛయా ౧౯. స్వయంపపాత తత్తోయే పూర్వపుణ్యవశాదసా,
తత్తీర్థస్పర్శమాత్రేణ నిర్మోహక్రోధలోభవత్ ౨౦. ప్రశాంతధీర్గతక్రోధ స్సర్వ
సంగవివర్జితః, ప్రణమ్యపితరంభక్త్యా తుష్టావ వినయోక్తిభిః ౨౧. అజానతామ
యాతాత ధనలోభవతా త్వయి, కృతాధునావృథా మోహోదపరాధపరంపరా ౨౨.
క్షమస్వమమచారాత్మ్యం కృపయాపుత్రవత్సల, మాయామయమహగర్తే దుర్మో
హధ్వాంతభీకరే ౨౩. మగ్నంమా ముద్దధారాశు భవానేవగురుర్కమ, సప్తాత్మ్య
త్కృపయాఽవిద్యా యయాసత్యమిదంజగత్ ౨౪. మాయాపాశాద్విముక్తోస్మి
విరక్తోభవవారిధేః, అత్రైవాహంతపస్తప్త్యా శివముద్దిశ్యదుష్కరం ౨౫. విరూ
పాక్షప్రసాదేన శ్రేయఃప్రాప్స్యమి శాశ్వతం, ఇత్యుక్త్వాపితరంభక్త్యా సాష్టాంగం
ప్రణివత్యసః ౨౬. తదాజ్ఞయాతపశ్చక్రే శివముద్దిశ్యకోహలః, నిర్మమోనిరహం
కారః సర్వసంగవివర్జితః ౨౭. శృదిధ్యాయోవిరూపాక్షం నిరాహారీజతేంద్రియః,
శతపత్సరపర్యంతం తపస్తే పేవిరాగవాక్ ౨౮. ప్రసన్నస్తపసా తస్యవిరూపాక్ష
స్సహజామయా, ప్రత్యక్షఅబ్రవీద్విప్రం వ్యణీష్యేతివరంశివః ౨౯. శ్రుత్వాశివోక్తి
మానంవా త్ప్రణివత్యకృతాంజలిః, యయాచేనిశ్చలాంభక్తిం త్వయిదేహీతి
కోహలః ౩౦. ఓమిశ్యుక్త్వాముదావిప్ర మంతర్ధానంగతేశివే, హృదిధ్యాయో
విరూపాక్షం తపసాత్యక్తకిల్బిసః ౩౧. విసృజ్యస్వశరీరంత దభూద్గంధర్వనాయకః,
తపశ్చకారతత్తీర్థ తీరేవారుణిరుత్తమం ౩౨. ఆసహాస్రాద్ధమున్నన్యా సమాధిస్థాబ
భూవసః, బకాస్తత్కాయమాంసాని చఖదుర్బహుకాలతః ౩౩. అస్థిమాత్రావ
శిష్టోపి నచచాలసమాధినా, తత్తపోగ్నిసముద్భూత సంతాపాత్యంతకాతరాః ౩౪.
అమరాశ్వరణంప్రాప్య ప్రార్థయామాసురీశ్వరం * సురాః * భూమావారుణినా

మాద్య తపస్తపతిదుస్సహం ౭౫. తత్తపోగ్నిర్దహత్యస్మా నిష్కంకరానవశంకర,
 ఏవం దేవవచఃశ్రుత్వా దత్త్వాభయముమాపతిః ౭౬. ఆవిర్భభూవతస్యాగ్రే తటి
 త్కోటిసముప్రభః, బకభక్షితమాంసాది మస్థిమాత్రావశేషితం ౭౭. వారుణంకరు
 గాద్యస్త్యా నిరీక్ష్యపరమేశ్వరః, సిపించా ౭౭ త్యశిరోగాంగ వారిణాకరుణాకరః ౭౮.
 తతస్సమాధివరతో రాహుముక్తశివోద్దురాత్, దదర్శపురతోదేవం దివ్యసుందర
 విగ్రహః ౭౯. ప్రణమ్యదండవద్భూమ్యాం పులకాంకితవిగ్రహః, విరాజమాన
 దేహేన సురానానందయాద్విజః ౮౦. ఉవాచసాహిసాహీతి తత్పదస్యస్తమస్తకః,
 * శివః * ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠవత్సాన్య ఫలితస్తేమనోరథః ౮౧. భక్తోసిప్రీతిపాత్రంమే
 జ్ఞానీతాపసపుంగవః, తపస్యతస్తవాయుష్మక్ బకోదేహంచఘాద యత్ ౮౨. బక
 దాల్భ్యశిఖ్యాతో జగన్మాన్యోభవిష్యసి, మమమాహాత్మ్యమతులం శిష్యానధ్యా
 పయన్సదా ౮౩. ఆత్మానందాభిమగ్న స్త్వంచిరంజీవీభవామల, ఇత్యుక్త్వాం
 తర్హితోదేవః మోదయన్నిరజాధవః ౮౪ తదారభ్యాభవత్థ్యాతో బకదాల్భ్యశిఖి
 యామునిః, ఆశ్రమంచయిత్వాత్ర శివధ్యానపరాయణః ౮౫. పంచమాహాత్మ్య
 మనిశం శిష్యేభ్యఃకథయన్సదా, వసత్యయంచయిష్మాభి ర్దర్శనీయో దయానిధిః
 ౮౬. సాధువృత్తిరభూద్యస్మా ద్విప్రోత్రస్మానమాత్రతః, సువృత్తిఃపితృతీర్థం ముని
 భగ్గీయతేఘనా ౮౭. స్నాత్వాస్త్రింస్తీర్థవర్యే తు నిరీక్ష్యమునిపుంగవం, గమిష్యా
 మఃపురః క్షేత్రదర్శనార్థ మృషీశ్వరాః ౮౮. క్షేత్రపాలవచఃశ్రుత్వా మునయఃపఠ
 మాదరాత్, స్నాత్వాసువృత్తితీర్థే తందదృశు ర్మునిపుంగవం ౮౯. తానాగతాన్ని
 రీక్ష్యాథ బకదాల్భ్యముదాన్వితః, సర్వా సువచచారాసా వాసనాద్వైరనేకశః
 ౯౦. దత్త్వామూలఫలాదీని భక్త్యాసంపూజ్యతాపసాన్, సత్కారేణాథసంతుష్టా
 స్ప్రీత్యాతానబ్రవీన్మునిః ౯౧. సప్తర్షయఃసుదైవాన్మే యత్ప్రియాతిథయోమమ,
 అకన్తదాశ్రమంప్రాప్తా స్తదేత త్సుదినంమమ ౯౨. కృతార్థోహమృషీష్టలష్టే
 పూజ్యాన్సరమపావనాన్, మమాశ్రమమభూదద్య పవిత్రమృషిసంగమాత్ ౯౩.
 ఏతత్తీర్థైకయోగేన ముక్తోహంభవసాగరాత్, అనేకపుణ్యతీర్థానాం యోగోహి
 భవతామభూత్ ౯౪. తస్మాత్పుణ్యతమాయాయం పంచక్షేత్రదిదృక్షవః, ఏవంతే
 నార్చితా స్సప్తమునయః ప్రీతమానసాః, క్షేత్రపాలేనసహితాః పురోజగ్ముః
 కుతూహలాత్ ౯౫. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణేహేమకూటఖండే పంచమాహాత్మ్యే దేవీకుండ, సువృత్తి తీర్థ,
 బకదాల్భ్యశ్రమ మహిమానువర్ణనంనామ సవతితమోఽధ్యాయః. ౯౦.

—♦ ముక్తిస్మసింహమాహాత్మ్యం. ♦—

* శ్రీమతః * ఏవంవిఘ్నేశమభ్యర్చ్య కుమారంసముపాయయుః, కుమారంశక్తిసంయుక్తం జ్ఞానదాతారమిశ్వరం ౧. క్షేత్రపాలాజ్ఞాయానర్వే పూజాంచక్ర ర్విధానతః, సాష్టాంగప్రణిపత్యాగ్రే సమకుర్వద్విజోత్తమాః ౨. జయషణ్ముఖవిశ్వాత్క జయజ్ఞానైకవిగ్రహా, శివతత్త్వైకనిష్ఠ స్త్వం శివజ్ఞానైకసాధనః 3. అనుజ్ఞాంఢేహినస్సంద విరూపాక్షస్యదర్శనే, త్వదాజ్ఞయాఽఽశుసిద్ధ్యంతి సిద్ధయ స్సకలాఃశుభాః ౪. ఇత్యుక్త్వామునయఃసర్వే సంతోషాద్యయరగ్రతః, ద్వాదశాతాతువందిత్వా సారూప్యపదవీంగతో ౫. ముక్తిదంశ్రీస్మసింహంతే ప్రణే ముశ్చిరసాసకృత్, తైరకారిసుసంప్రశ్నః పరమార్థవిధాయకః ౬. * ఋషయః * స్మసింహస్యకథాంపుణ్యాం బ్రూహి నోవిస్తరంమునే, కస్మాదిహగతఃశ్రీశో ముక్తిం కస్మైప్రదత్తవా ౭. * క్షేత్రపాలకః * సరశేసరిమాహాత్మ్యం వత్సామిచ యథామతి, అవంతీనగరీరమ్యా ముక్తిదాసర్వదేహినాం ౮. క్షీప్రావై వనదీరమ్యా వర్తతేలోకపావనీ, తస్యామాసీత్ ద్విజశ్రేష్ఠః సర్వధర్మనిశారదః ౯. వేదాధ్యయన సంపన్నః సత్యవాదీజితేంద్రియః, సోమయాజీమధురవాక్ సర్వవేదాంతతత్త్వవిత్ ౧౦. స్మసింహపూజానిరత స్తస్మాగ్రతోపాసకఃసదా, సతాంగతిసమాసాద్య సమ్యక్ జ్ఞానపరోధవత్ ౧౧. వేదగుప్తాయమితిచ ప్రచదంతిహిసజ్జనాః, తస్యభార్యా బహుమతీ పాతీవ్రత్యపరాయణా ౧౨. శ్రీదేవీంపూజయామాస పత్యురాజ్ఞామ వాప్యసా, తత్పుత్రాస్తాదృశాహ్యసం శ్చత్వారస్తాపసార్తమాః ౧౩. వేదప్రియః ప్రాథమికః ప్రియమేధో ద్వితీయకః, గుణవ్రతస్తృతీయస్తు ధర్మవాదీచతుర్థకః ౧౪. పిత్రాజ్ఞయానుతా సుర్వే సదాచారరతాఃసదా, అభవన్నిశృతుల్వాస్తే బ్రహ్మచర్యాదిభిస్సుతాః ౧౫. అశృణోద్వేదగుప్తస్తు పంపాక్షేత్రస్య వైభవం, బహవః సత్పదంప్రాప్తాః పంపాక్షేత్రస్య దర్శనాత్ ౧౬. పత్నీపుత్రసమాయుక్తః క్షేత్రదర్శన కాతుకాత్, అగాదానందినీంపంపాం సుఖైకనిలయాం ద్విజః ౧౭. తత్రస్థాన్మునివ ర్యాంశ్చ దృష్ట్వాస్తుత్వాపునఃపునః, స్నాత్వాసర్వేషుతీర్థేషు తుంగభద్రాదిషు క్రమాత్ ౧౮. దేవాస్సంపూజ్యవిధివ తత్రస్థాన్మునిపుంగవః, యాత్రావిధానేన ముని ర్విరూపాక్షందదర్శనా ౧౯. తమమృతంమహాదేవం లింగరూపమరూపకం, రుద్రాభిషేకవిధినాపూజాద్రవ్యైఃపుధక్పృథక్ ౨౦. పుత్రైర్యుక్తోవేదగుప్తో బహుమత్యాయుతోహరః, సంపూజయామాసముదా వేదఘోషైసుభక్తితః ౨౧. ధ్యానాదిభిఃపోదశోపచారైః శంభుమతోపయత్, పూజాంతేశంగరంసత్వా స్తుతించ

క్రేవిసమ్రుధీః ౨౨. * వేదగుప్తః * శ్రీహేమకూటాధిపతే త్వదీయసందర్శనా
 ధన్యతమఃసదాహం, అహంకృతాథోస్మి యదంఘ్రిపద్మం విమృగ్యతేబ్రహ్మ
 ముఖై స్సదాశివ ౨౩. స్వామిన్విచిత్రతవదేవచేష్టితం యల్లింగరూపేణ విమోహి
 తంజగత్, సాక్షాచ్చిదానందమయోతిమాయీకః స్వరూపతస్తే చలనాదికంసహి
 ౨౪. విశ్వోద్భవస్థితిలయేష్వపిచైకవచ మాయాగుణా ననుసరన్పహుధావిభాసి,
 ధతే విభుఃసర్వమయోవికారాణాం విరించివిష్ణ్వశ్వరనామభేదాన్ ౨౫. యన్నామ
 సారరసికా హరిపద్మజాద్యా ముక్తింగతా హృదిశివంప్రయతాఃస్మరంతః, తంప్రార్థ
 యామి భవనాగరతారణాయ దేవేశమయ్యనుదిసంకరుణాంవిధేహి ౨౬. సమో
 స్తుతేశంకరవిశ్వరూపిణే విద్యావినోదాయ వివస్వతేనమః, మయ్యస్తుతేభక్తిరనాథ
 బంధో మద్వంశజాతేష్విదమేవ యాచే ౨౭. ఇతిస్తుత్వామహేశానం పూజానిర్వ
 ర్త్యభక్తితః, నంద్యాదిప్రమథాన్నత్వా ప్రాదక్షిణ్యేనతాపసాః ౨౮. ఇత్థంయత్రా
 కృతాతేన విప్రేణమునిపుంగవాః, విరూపాక్షేతు సంజాతభక్తియోగేన సద్విజః ౨౯.
 సమీపేతుంగభద్రాయా స్తీరేమునినిపేవితే, ఆవాసమకరోత్తత్ర శిష్యబృందైః
 సమావృతః ౩౦. అగ్రహరంప్రకల్ప్స్వసా శ్రౌతస్కారాదికర్మకృత్, నిత్యంసంపూ
 జయామాస నృసింహంవిధివద్విజాః ౩౧ వేదప్రియాదికాఃపుత్రాః పితృతోమంత్ర
 ముత్తమం, స్వీకృత్యక్షేత్రేవంసాయాః పురశ్చరణపూర్వకం ౩౨. అజహన్మహా
 రేర్మంతం భక్త్యానియతమానసాః, తేహంపుణ్యవ్రతానాంచ పుణ్యం నృహరి
 మంత్రజం ౩౩. శుక్లపక్షేయథాచంద్రో వర్ధతేచనిరంతరం, తథాతేహంపుణ్యచయా
 వ్యవర్ధంతదినేదినే ౩౪. బ్రహ్మతేజోమయీసాభూ దగ్రహరపురీసదా, నశ్యంతి
 దస్యవస్త్రత్ర ప్రవేశా జ్ఞారసంచయాః ౩౫. కాలేవర్షతివర్షస్యః సర్వధర్మరతానరాః,
 వేదగుప్తయశః సర్వంవ్యాప్త ముర్వింత్రివిష్టవం ౩౬. కాలేకాలేవిరూపాక్షం సంపూ
 జ్యవిధివస్తునిః, యాతిస్వనిలయంభక్త్యా నృసింహోపాసకఃశుచిః ౩౭. నాల
 గ్రామంనృసింహాఖ్య మసంపూజ్యనతిష్ఠతి, నాశ్నాత్యసావనై వేద్యం నోభాషయతి
 చాన్యథా ౩౮. దినేదినేవృద్ధిరభూ ద్భక్తిర్జ్ఞానం మహాధియః, ఇత్థంకాలోవ్యతీ
 రూయ చత్వారింశచ్ఛతాధికః ౩౯. అంగదేశేమహానాసీ ద్రాజా విద్యేషణా
 హ్వయః, బలవాక్రాజరాజైశ్చ పూజితఃసర్వవందితః ౪౦. శివపూజారతోనిత్యం
 శివమంత్రప్రభావవిత్, శివాదస్యన్నాస్తిదైవ మితిమత్వామహీపతిః ౪౧. పథికైః
 క్షేత్రవృత్తాంతం జ్ఞాత్వాశంభోః ససంధ్రమః, అమాత్యైఃకలిభిఃసార్థ మాయయా
 భక్తిసంయుతః ౪౨. క్షేత్రయాత్రాం ముదాకృత్వా విరూపాక్షందయానిధిం,
 సంపూజ్యవిధివద్రాజా ప్రాప్తేనృపురంప్రతి ౪౩. తస్మిన్నాతేసమాయూతః శరభో

మునిపుంగవః, రాజానప్రాహర్యజ్ఞం శృణుమద్వచనం మమ రర. అత్రాస్తిసు
మహాశేఖా వేదగుప్త ఇతి ద్విజః, చత్వారస్తస్యపుత్రాశ్చ సంతిపుణ్యతమా నృప రగ. అగ్రహారపురీరమ్యా శేజనాతస్యవర్ధితా, తేహంవర్షనమాత్రేణ ప్రీతోభవతిశంకః
రఽ. తద్దర్శనాదఘచయాః క్షయంతాంతిత్రిజన్మజాః, దర్శనార్థంయాహివిభో
స్వసైన్యేన మహీపతే రఽ. ఇత్యుక్తఃసమహీపాలో ధర్మగుప్తస్యధీమతః, దర్శ
నార్థంయాతూర్ణ మమాత్యైఃసహితోద్విజాః రఽ. అగ్రహారేస్థితా ద్వివ్యతప
నాతుప్తమానసాః, ద్యోతయంతోదేశఃసర్వాః స్వభాసా తాపసాత్తమాః రఽ.
ప్రణవార్థచిచారజ్ఞా సమలాన్పుణ్యసంచయాః, దృష్ట్వాసవిస్తయూషిష్టో బభూవ
ప్యథివీపతిః ౫౦. ధన్యోస్మి మద్వంశపురా తనాస్తే ముక్తింగతా ఇత్యనఘానవోచత్,
సంప్రాప్తకామో మునిదర్శనేన ననామపాదావనత స్పృహపతిః ౫౧.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ముక్తిస్మసింహ
మాహాత్మ్యే విద్వేషణరాజస్య వేదగుప్తాదితాప ససందర్శనంనామైక
సపతిమోఽధ్యాయః ౯౧.

* ఋషయః * తతఃకిమకరోద్రాజా సమీపేమహతాంముతా, నృసింహ
చరితంబ్రూహి శ్రవణాత్ప్రీతివర్ధనం ౧. * సూతః * తమాగతంనృపందృష్ట్వా
హర్షాత్తాపనపుంగవా! ప్రాహప్రసన్నవదనో మునిర్వేదనిధిస్తదా ౨. * వేదనిధిః *
స్వాగతంతేమహీపాల కుశలంభవతాం కిల, త్వదాగమనమాత్రేణ తుష్టోస్మివసుతః
ప్రభో ౩. బ్రాహ్మణ్యోయదివరేత రాజాపరమధార్మికః, తేనైవప్యథివీసర్వా
కామదోష్ఠీభవివ్యతి ర. దస్యవోషివనశ్యంతి జారచోరాదయోనృప, వృద్ధి
మేవ్యంతి మునయ స్తపాంసినిఖలాగమాః ౫. త్వమేవమూలంధర్మకాం యథా
రాజా తథాప్రజాః, అతిథ్యంమద్భృహేరాజా స్వీకురువృద్ధయానిధే ౬. తేనపంపా
పతిఃసాక్షాత్ప్రీతోభవతి భూపతే, ఫలంశాకాదికంవాపి యత్కించినృయివర్తతే ౭.
తద్దాస్యేభగవత్ప్రీత్యై రాజావిష్టుసమఃపరః, అతిథేఃపూజనంముఖ్యం గృహీణాం
గృహవర్తినాం ౮. తేహంతృప్తైస్తపస్సిద్ధిం ప్రవదంతిమనీషిణః, అన్నందద్యాదాగ
తాయాఽతిథయేభక్తిపూర్వకం ౯. ససందతిస్వపితృభి ర్విష్ణులోకేముదానృప,
తస్మాత్పూజాంగృహణాద్య ససైన్యస్తవ్వింశతిమహాజ్ఞయా ౧౦. ఇత్యుక్తఃసమహీ
పాలో బభాషేమధురంవచః, * విద్వేషణః * అమాత్యాద్యాఃసంతి మునే బహ
వఃపాదచారిణః ౧౧. దర్శనార్థంసమాయాతః సంతోషోభూదిహాధునా, అనుజ్ఞాం
దేహి మేబ్రహ్మ న్కార్యమస్తి మహత్తరం ౧౨. ఇత్యుక్తవంతం రాజానం వేద

గుప్తస్తదాబ్రవీత్, * వేదగుప్తః * సైన్యంచ సకలామాత్యా భృత్యమిత్రాదయః
 ప్రభో ౧౩. సంభుజ్యనిలయే మేఽద్య స్వల్పమన్నంయథోచితం, గచ్ఛంతు సైనికా
 స్సర్వే నవక్తవ్య మతఃపరం ౧౪. ఇత్యాజ్ఞప్తోమునీంద్రేణ రాజామాత్యసుహృ
 ద్వృతః, జగామభోజనగృహం నిర్మలం పాకవర్జితం ౧౫. తాన్వేషయిత్వాస
 ముని ర్దేవాలయమథాగమత్, సాలగ్రామం నారసింహంయయాచే ౨తిభోజనే
 ౧౬. నృసింహంహంసమామిత్యాం శృణుచాపివచోమమ, సబలస్యనృపస్యాహం
 కర్తుంవ్యవసితోన్యలం ౧౭. సంవిధత్స్వసుభోజ్యాని సత్కారంభక్తవత్సల, యస్య
 యస్యయథాకామం షడ్రసేష్వభిపూజితం ౧౮. తత్సర్వంనృహరే క్షిప్ర మభివర్ష
 యమేనఘ, ఏవముక్తో పాఃక్షిప్రం విదధేషడ్రసాన్సహూన్ ౧౯. మృష్టాన్నానిచ
 సూపాంశ్చ దధికుల్యాస్తథైవచ, ససర్జభగవా స్సర్వాన్యథాకామంముదాద్విజాః
 ౨౦. తేనసర్వజనానాంచ తుష్టిరాసీత్సృఖావహా, విద్వేషణస్తు సంతుష్టో హృష్ట
 సర్వజనాపుతః ౨౧. భృత్యామాత్యసుహృద్యుక్తః పూజితస్తేనభూపతిః, యుక్తః
 పరమహర్షేణ వేదగుప్తమథాబ్రవీత్ ౨౨. త్వయాహంపూజితోవిప్ర మృష్టాన్నా
 ద్యైస్తుసత్కృతః, అభిధాన్యామి మద్వాక్యంశ్రూయతాం తాపసాత్తమ ౨౩.
 ధనధాన్యాదిభిరియం దీయతాంనృహగేశిలా, మమాస్తిప్రీతిరన్యంవై శిలాసర్వే
 ప్తదాయినీ ౨౪. ఏవముక్తఃపార్థివేన వేదగుప్తోబ్రవీదిదం, * వేదగుప్తః *
 నాహంశతసహస్రేణధనేన బహులేనచ ౨౫. దాన్యామి నారసింహాఖ్యాం సాల
 గ్రామశిలాంనృప, నపరిత్యాగయోగ్యోయం మమాభీష్టప్రదోహరిః ౨౬. అన్య
 యత్తాబలి హోమ ఇచ్ఛాసి హూత్రం తపస్తథా, సర్వస్వమేతత్సత్వేన మమతుష్టి
 కరోహరిః ౨౭. నదాస్యే బహుభిర్ద్రివ్యైః సాలగ్రామశిలాంనృప, వేదగుప్తేనైవ
 ముక్తః ప్రాహవిద్వేషణోమునిం ౨౮. యావదిచ్ఛసిరత్నంవా హిరణ్యంవస్తుసంచయం,
 సర్వందదామిన్యహరి ర్దీయతాంతాపసాత్తమ ౨౯. ఏవముక్తో వేదగుప్తః ప్రభు
 ణాప్రాహతంనృపం, * వేదగుప్తః * అయమేవహి సంసాంతారకః సకలార్థదః
 ౩౦. అయమేవపరోధగ్రో ౭ముత్రసత్ఫలదాయకః, అన్యాన్గ్రహతఃసర్వం తపః
 సంపాదితంమయా ౩౧. నదాన్యామిహరిందేవం కథంచన మహిపతే, ఇత్యుక్తః
 శ్రోధతామ్రాక్షో వేదగుప్త మభాషత ౩౨. రాజాహంసర్వలోకానాం శాస్తారాజభి
 రర్చితః, మయాసురక్షితస్త్వంహి మామనాదృత్యభాషసే ౩౩. బలా త్తమాన
 యిష్యామి నృహంపశ్యమేబలం, ఇత్యుక్త్వానిలయేసుస్థాం సాలగ్రామశిలాంనృపః
 ౩౪. జగ్రాహసాధనైర్ద్యుక్తో మునినిర్జిత్యయత్నతః, తత్ప్రియత్నమధోవీత్య దీనా
 లాపేన కేశవం ౩౫. సంప్రార్థయామాసశుచా గతింమేబ్రూహి మాధవ, త్వదా

ధారతయా దేవరక్షితః సతతంగృహే ౩౬. ఇదానీంత్యద్వియోగేన కింకర్తవ్యమితః
 పరం, రక్ష రక్షజగన్నాథ సృహారేభక్తవత్సల ౩౭ తదాదీనధ్వనిం శుభ్రత్వా
 శరణాగతవత్సలః, ప్రత్యక్షునమభూదస్యాం శిలాయాంనరకేనరీ ౩౮. తంహంతు
 మాగత స్తీవ్రంరాజానం క్రోధదుర్మదం, తందృష్ట్వాసృహరింభూషః కంపయమాస
 చింతయా ౩౯. అనన్యగతికః శంభుం యయాచేమఃఖపీషితః, భృత్యంరక్షయ
 కైలాసనివాస జగదీశ్వర ౪౦. ఆగతోసృహరిర్హంతుం మామమాత్యయతం శివ,
 త్వాంవినాదైవమన్యత్ర మత్యానాస్తీతిసుతతం ౪౧ ఆరాధయామిశక్త్యాత్వాం
 సర్వేష్ఠార్థఫలప్రదం, శివశంభోఽరూపాక్ష భక్తానా మభయప్రద ౪౨ భృత్యిం
 పాలయగౌరీశ త్వదధీనంజగత్సతే, సృపవాక్యంసమాకర్ణ్య సృహరిః శంకరోభవత్
 ౪౩. వృషాయాఢఃప్రసన్నాత్మా చంద్రార్థశృతశేఖరః, త్రిశూలవరదాభీతి మృగ
 హస్తచతుష్టయః ౪౪. ననర్తతాంఢవేనాగ్రే భూపతే స్తాపసాత్తమాః, తందృష్ట్వా
 శంకరంభక్త్యా హర్షామత్సుల్లలోచనాః ౪౫. సాష్టాంగప్రణిపత్యాసా స్త్రుతం
 చక్రేతిభక్తిః, వేదగుప్తస్తుతందృష్ట్వా విరూపాక్షందయానిధిం ౪౬. సమారేభే
 స్తుతింకర్తుమద్వితీయం పరాత్పరం, ౪౭. * వేదగుప్తవిద్వేషణా * శ్రీశంకరం
 మాధవమంబుజాక్షం శ్రీహేమకూటాధిపమచ్యుతంహరిం, భజామ్యహం దేవగ
 ణాభివందితం త్వామద్వయం శంకరకేశవాత్మకం ౪౮. పీతాంబరంశ్రీధనమంబి
 కాధవం బాలేందుచూడం గలశోభికాస్తుభం, లక్ష్మీసతింహైమవతీమనోజ్ఞం నౌమ్య
 ద్వయం శంకరకేశవాత్మకం ౪౯. వైకుంఠవాసంరజత్రాదివాసం గజేంద్రవంద్యం
 గజనూదనంచ, ఫణీశభూపం ఫణిరాజరత్నం నౌమ్యద్వయంశంకరమద్వితీయం
 ౫౦. ఇతిస్తుత్వామహేశానం కేశవంసృహరింసృహ, యయాచేభీష్టమతులం నిఃసంశ
 యపరస్తదా ౫౧. కుంతవ్యశ్చాపరాధోమే విరూపాక్షదయానిధే, సృహర్చవతి
 మాచార్యా త్తాపసస్యానమానతః ౫౨. యవయోరర్చితోఃశంభో ర్భేద
 మత్యా సమాహితం, దుష్కృతంమేరుసదృశ మిహ నాశయ శంకర ౫౩. త్రాహి
 త్రాహిశృపాసింధో మజ్జంతంనిరయార్ణవే, ఇత్యుక్తఃశంకరఃప్రాహ మహీశం కృప
 యాద్విజాః ౫౪. ఆవయోరంతిరంనాస్తి శివకేశవయోస్సదా, మత్సన్నిధానే
 ముక్త్యర్థం సృపింహంప్రార్థయాధునా ౫౫ తద్రూపేణైవదాస్యామి తవముక్తిం
 మహీపతే, ఇహలోకేఽలంభ్యక్త్యా చాంతేమత్పదమాఘ్నిహి ౫౬. వేదగుప్తంశివః
 ప్రాహ భక్తవాత్స్యముద్వహా, * శ్రీశివః * సప్రతశ్చసభార్యస్త్యం సన్నిధౌ
 మమభక్తిః ౫౭ తపఃకురుమహాప్రాప్త మాముద్దిశ్య మహీసుర, మత్తోవరా
 న్నాన్వివ్యబహూకా జీవన్ముక్తో భవిష్యసి ౫౮. ఇత్యుక్త్యా తర్హణేశంభుః కరుణాసాగరో

హరః, ననామశిరసాభూమా తద్విశంభక్తిపూర్వకం ౫౯. * సూతః * శ్రీశంక
రాజ్ఞామనుసృత్యభూపతి ర్మృసింహమూర్తింహృదిభావయానదా, ముక్తింప్రపేదే
నృపతిస్తదాజ్ఞయా తేనార్చితోభూన్నహరిస్తదాముదా ౬౦. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంసామాహాత్యే ముక్తిన్యసింహ
ప్రశంసాయాంవిద్యేషణస్య రాజ్ఞఃముక్తి కథనంనామద్విసవతితమోధ్యాయః. ౯౨.

* ఋషయః * శృతంత్యత్తోన్యసింహస్య చరితంపుణ్యవర్ధనం, వేదగుప్తస్య
వృత్తాంతం వదనూతమహామతే ౧. * సూతః * విరూపాక్షాజ్ఞయావిప్ర స్సపుత్ర
స్సహభార్యయా, తత్రైవవసతింకృత్వా తపశ్చక్రే సుదారుణం ౨. వేదప్రియాద
యఃసర్వే పుత్రతాళశస్యసంనిధౌ, శివముద్దిశ్య సంధ్యానమకుర్వస్తృఘ్నిషయా ౩.
పత్యురాజ్ఞామవాప్యాసా సతీబహుమతీముదా, గౌరీమారాధయద్దేవీం శక్తిత్రయ
మయీంశుభాం ౪. ఇశ్ఠంధ్యానరతాస్సర్వే శివస్యనికటేఽనిశం, ఏవంబహుతిథే
కాలే గతేతేహంతపస్యతాం, ౫. మహావిఘ్న స్సమజని మహాసురవినిర్మితః,
నికుంభోనామదైత్యోభూ త్నాతాలేమరకంటకః ౬. తత్పుత్రా శ్వతసంఖ్యాకాః
పితృతుల్యపరాక్రమాః, బ్రహ్మణాప్రాప్యసకలా స్వరాన్దానవపుంగవాః ౭. సాధూ
స్సంక్షోభయామాసు రాశ్రమస్థాన్మహామునీన్, పాతాలంతేపరిత్యజ్య భూలోకం
ప్రాపురాసురాః ౮. తత్రతత్రస్థితాన్సర్వాన్ నిర్జిత్యస్వబలేపహి, పుత్రైస్సాకం
మహాదైత్యో రాజ్యక్షోభంప్రచక్రమే ౯. తేనసంపీడితాస్సర్వే త్యక్తదారసు
తాదయః, గుహామావివిశుక్చీత్యా నికుంభస్యతపస్వినః ౧౦. తమేవశరణంజన్మః
భగ్నాశాఃకేచిదంజనా, అనుసృత్యయముఃకేచి దైత్యరా డ్భయశంకితాః ౧౧.

అహాలామృత్యుఃసమజని లోకానాందానవోత్థితః, కస్తాతాస్మాననాధాన్వై
కంయామశ్వరణంభృశం ౧౨. ఇతిచింతాతురా స్సర్వేత్యక్తాన్నా స్త్యక్తనిద్రకాః,
భ్రమంతఃపృథివీంసర్వాం రక్షాహీనామహీసురాః ౧౩. యదృచ్ఛయానారదస్తు
భూలోకంపర్యటన్మహీం, దృష్ట్వా రాక్షసబాధాయాః వీడితాన్సకలాన్నరాన్ ౧౪.
కృపయాపాలయామ్యేనా నితినిశ్చిత్యనారదః, అగాన్నికుంభదైత్యేంద్ర నిలయం
మహాతీంక్వణాన్ ౧౫. తేనదృష్ట్వామహామాని ర్నారాయణపరాయణః, తందృష్ట్వా
సహస్రోత్థాయ నికుంభోరాక్షసైర్వృతః ౧౬. విదధేఽతిధిపూజాంస భక్త్యాప్రాహా
సురోమునిం, * నికుంభః * స్వాగతంతేమునిశ్రేష్ఠ కుతోగమనమద్యభో ౧౭.

త్వద్విధా యద్భవంయాంతి తత్రైవాయాంతిసంపదః, మత్తఃకింకార్యమస్తీశ
 తేబ్రూహి శృపయామునే ౧౮. ఇతిపృష్టాసురేణాసా నారదఃప్రాహసుస్మితః,
 * నారదః * శ్రుతంతేవీర్యమఖిలం మయాత్రైలోక్యవందితం ౧౯. హితంవచ్చిత
 వాత్యంతం శృణుసామోక్తిమంజసా, సర్వంనుసాధితంవస్తు భవతాపారుషేణచ
 ౨౦. త్వద్భవహేకామధేన్వావ్యాః సంతి రత్నధనాదయః, సర్వేపరాజితాయుధే దేవ
 ర్విపితృమానవాః ౨౧. పంసాక్షేత్రేపుణ్యతమాః సంతితాపసపుంగవాః, తత్రేజసావిన
 శ్యంతి దైత్యాగతబలాఃప్రభో ౨౨. సతిష్ఠంత్యంతికేతేషాం యేకేచి త్ప్రబలాః,
 కింకరిష్యంతేవీర్యం మహతాం నికతుసుర ౨౩. తేషాంజయజ్జయఃప్రాప్త స్వయా
 నోచేజ్జయఃకుతః, వేదప్రియోవేదగుప్తః ప్రియమేధో మహామునిః ౨౪. గుణవ్ర
 తోధర్మరత స్సాధ్యేబహుమతీ స్థితా, తేషాంసందర్శనాత్ప్ర మఘాన్ముక్తోభవిష్యతి
 ౨౫. అనుగ్రహాన్మహేశస్య త్రైసర్వంసాధితంతపః, త్వద్విధానాంతు కావార్తా
 తదగ్రే దైత్యపుంగవ ౨౬. ఇత్యుక్త్వాసయయా వీణాం వాదయన్సత్యముత్తమం,
 నికుంభస్తుసుసంకృద్ధో మునివాక్యేనదైత్యరాట్ ౨౭. జ్వలదగ్నిరివాత్యంత ముజ్జ్వ
 ల్కరోషమాస్థితః, అదిదేశమహాదైత్యా తేషాంసంహరణేసురః ౨౮. పంసా
 క్షేత్రమితోగత్వా దధ్ధ్యాయాంతు మమాజ్ఞయా, ఇత్యాజ్ఞప్తాదైత్యవర్యాః సరథాః
 సపరిచ్ఛదాః ౨౯. తోమరైర్భిందిపాలైశ్చ ముసలైర్బుద్ధరైశ్చరైః, శస్త్రాస్తైరన్వి
 తాదైత్యాః సభటాఃసంప్రతస్థిరే ౩౦. తేషాంమధ్యేనికుంభస్తు బాణపాణిర్యయా
 రుమా, తత్రతత్రస్థితా వాచంయమా సంహృత్యభూరిశః ౩౧. అగతఃపహసా
 పంసా మప్రధృష్ట్యాంసురానురైః, ఉపద్రవేణదైత్యానాం మునయోభయకంపితాః
 ౩౨. కందకేషుచక్రైశ్చేషు లతాకుంజేషు దుఃఖతాః, విలీనానియమైర్హీనా ఘనావా
 తేరితాయథా ౩౩. భిత్త్వాగోపురవప్రాణిప్రాసాదాంశ్చగృహాణిచ, సందహ్యానిలయా
 న్సర్జకాలాశ్చ వివిధాలపి ౩౪. ఇతస్తతోధావమానా గదాశూలాద్యుదాయథాః,
 ప్రాకారంఃవిశుఃసర్వే మహాద్వారసమీపతః ౩౫. తత్రస్థాన్వేదగుప్తాదీ న్దృశురై
 త్యపుంగవాః, త్రితారంసంజప న్యోగసమాధిస్థో బభూవహ ౩౬. వేదగుప్తోముక్తి
 దస్య నృసింహస్య సమీపతః, వేదప్రియస్థితోగర్తే జజాప పరమంజపం ౩౭. ప్రియ
 మేధఃకుంభసంస్థః శివమారాధయత్సదా, రుద్రాక్షునిచయైశ్చన్నః పూజాంచక్రే
 గుణవ్రతః ౩౮. భస్మనాచ్ఛాదిత స్వస్యగాత్రంవస్త్రవివర్జితం, ధర్మవాదీజజాపా
 గ్ర్యం శివమంత్రిముదాంధీః ౩౯. తదాబహుమతీశుద్ధా పాతివ్రత్యపరాయణా,
 అంబికాంపూజయా మాస నవభక్తీనమన్వితా ౪౦. ఇథంతేఋషివర్యాశ్చ పూజాం

చక్రర్మహేశ్వరం, ఏతాన్సంక్షోభయామాను రసురాస్తాపసాస్పృశం రం. దగ్ధా
స్తేతేజసాదైత్యా నికుంభప్రేషితా స్తదా, దుద్రువుర్వృతశేషాస్తే రాక్షసాఃశితా
శనాః ర౧. ప్రణేముర్దైత్యరాజానం రోదమానామహీసురాః, తేహంవాక్యంత
దాశ్రుత్వా ప్రజజ్ఞాల్లదహన్నివ ర౩. అమాత్యాస్పృషయామాసము ద్గరాద్వైర్మ
హాబలా, తేగత్వాముద్గరైర్భిదిపాలై ర్జఘ్నుర్మునీభృశం ర౪. తిరోభావంగ
తాస్తేహం ప్రభావేణాసురాస్తదా, తేగత్వాకంపితాంగాశ్చ తత్ప్రభావంవ్యజ్ఞపా
రగి. తద్వాక్యాత్కుపితో దైత్యోనేత్రాభ్యాం రుధిరంపమా, స్వయంజగామ
సమాసా నికుంభాఃకంపయన్తహీం ర౬. ద్రష్టుంతదదృశంతయుద్ధం సమాజగ్నుస్తదా
మరాః. విమానేనాంతరిక్షే తే ప్రయుంజానామునేశివం ర౭ నికుంభ స్సమాసా
బాణా న్ముమోచమునిమూర్ధని, ఆశీవిషోపమాశీఘ్రిం జ్వలంతఃపావకోపమా
ర౮. బాణాఃసమీపమాగత్య ముసీనామూర్ధ్వరేతసాం, దగ్ధాస్తేతేజసాహ్యసా
భస్త్రీభూతాఃక్షణాదహూ ర౯. తద్వృష్ట్యాకోధతామ్రాక్ష స్వయంహంతుం
సమాయయా, తదాజ్ఞయాసైనికాస్తే సంముఖేభాణపాణయః గ౧. చక్రస్తేహం
తపోవిఘ్నం బాణజాలై స్సమంతతః, ఏవంకోలాహలస్త్రత మహానాసీ ద్రణాంగణే
గ౧. తదావిరాసీత్సరమేశ్వరోముదా స్వభక్తసంరక్షణదీక్షితో భృశం, యాం
మూర్తిమారాధయతీప్సితాం మునిస్తన్నామత స్తావసతుప్తయేవ్రభుః గ౨. వేద
గుప్తస్యనికటే తారకేశ స్సమభ్యగాత్, వేదప్రియస్యతుప్త్యర్థం పాతాలేశ్వర
సంజ్ఞకః, గ౩. ప్రియమేధస్యరక్షార్థం కుంభేశఃసంముఖేక్షితః, గుణవ్రతారాధనేన
రుద్రాక్షేశ స్సమాయయా గ౪. ధర్మవ్రతాయభస్త్రేశః సమభూదగ్నిలోచనః,
బహుమత్యాఃపూజయాంబా తుష్టాతద్రక్షణాయవై గ౫. శక్తిత్రయాత్మికాసాభూ
న్నవదుర్గాస్వరూపిణీ, ససజ్జఃప్రమథానుగాగ్నిక్షేత్రపాలాంశ్చైర్భిరవా గ౬.
తేగదాభిర్విచిత్రాభిః పరమేశ్వరమన్వయుః, ఈశ్వర స్సర్వరూపేణ త్రిశూలాదివ
రాయుధః గ౭. ననర్తమధ్యేనైస్యస్య ప్రమథాదిగణై ర్యుతః, నవదుర్గారక్షణార్థం
భక్తానాంరక్షణే యుతా గ౮. నవసంఖ్యాబభూవాసా రక్షసంహరణాయవై,
బ్రహ్మీహంససమారూఢా బ్రహ్మస్త్రేణసమన్వితా గ౯. వైష్ణవీగరుడారూఢా
శంఖచక్రాదిసాధనా, మాహేశ్వరీవృషారూఢా త్రిశూలాదివరాయుధా ౧౦,
కామారీశక్తిహస్తాభూత్ మయూరవరవాహనా, ఐరావతాధిరూఢా ౧౧గా
దింద్రాణీశక్తిసంయుతా ౧౨. వారాహీ దంష్ట్రీనిర్భిన్నపవీ పరమకోపనా, చాముం
డాభక్షయంతీసా లోకాన్విహ్వగ్రతో యయా ౧౩. తదదృశతమభూత్తత్ర దేవా

నాంపశ్యతామపి, తతఃప్రవృత్తంసుమహా త్తద్యుద్ధం రోమహర్షణం ౬౩. ఆపుత్య
సహసాసర్వే యోద్ధాకామా వ్యవస్థితాః, ప్రమథానాంరాక్షసైశ్చ దేవానాందాన
వైరివ ౬౪. వృక్షశూలనిపాతైశ్చ శిలావరిఘసాతనైః, అన్యోన్యమర్దయంతిస్స
ప్రమథారాక్షసాభృశం ౬౫. శక్తిఖడ్గధరాఃకుంతై స్తామరైశ్చ నిశాచరాః, పట్ట
పైఞ్చిందిపాలైశ్చ బాణపాతైశ్చకోపతః ౬౬. పాశముద్గరదండైశ్చ నిర్ఘాతైశ్చాప
రైస్తదా, రణంప్రమథవరైశ్చచక్రస్తే దైత్యపుంగవాః ౬౭. బాణాఘైరర్దితాః
కోపా త్ప్రేమఘైరతిభీషతైః, సగ్రభాంతమనసఃసర్వే దుద్రువుర్భయపీడితాః ౬౮.
తాస్తృప్త్యాప్రమథాన్సర్వే ధావమానాంశ్చదానవాన్, నేదుస్తేసింహవ ధృష్టప్రమ
థాజితకాశినః ౬౯. విద్రవత్సుతదాతేషు రాక్షసేషుసమంతతః, నికుంభోవారయా
మాన శరవత్స్వేణతాన్లణాన్ ౭౦. వారితానీశ్వరోదృష్త్వా తారకాభ్యోదితస్వయం,
తిష్ఠాసురమయాసార్థం ద్వంద్వయుద్ధంకురుష్వభో ౭౧. హరిహ్యమిచతేప్రాణాన్
ధనుర్ముక్తైః శితైఃశరైః, యత్తథాశ్చేత్రరాజేస్మి న్నమభక్తా వ్హనిష్యసి ౭౨. మదగ్ర
తశ్చ తాస్తృప్త్యా మమరోహాభివర్ధతే, దహ్యాంతేభృశమంగాని దురాత్మ స్సమరాక్షస
౭౩. కాలంనిరీక్ష్యతిష్ఠామి యదాపాపంసమేధతే, దిప్త్యానందర్శనంరక్షో మమత్వం
ప్రాప్తవానిహ ౭౪. కాంక్షితోసిక్షుదార్తస్య సింహస్యేవే తరోమృగః, యేత్వయా
నిహతావీరాఃతైఃసాకంహన్తిత్వాంఖలం ౭౫. తారకేశవచశ్చుత్వా నికుంభో
యోద్ధామాయయా, తద్యుద్ధమభవత్తత్ర సమేత్యాన్యోన్యమోజసా ౭౬. నవదు
ర్గామహాబాణాన్ ముమోచభృశమాగతా, నికుంభచుత్రశతకం జఘాన శరవాలః
౭౭ ఛేదయామాసతిలశః పాయయంతీముహుర్ముహూః, తద్రక్తమృతులంశంభో
ర్ననర్తనికటేముదా ౭౮. నికుంభస్తారకేశేన పాతితోభూస్మహీతలే, కుంభేశాద్వా
అమాత్యానాం హమ్యస్తేషాం శిరాంసంచ ౭౯. ప్రమథారాక్షసాన్ఘోరా స్సంహృ
త్యాగ్రేస్థితా ముదా, తదాదేవాస్సగంధర్వాః సిద్ధాశ్చపరమర్షయః ౮౦. సమా
జగ్ముర్ముదాద్రష్టుం శంభోయ్యుద్ధం సుకాశలం, ప్రణేముర్భక్తి నమాంగా స్తారకేశాది
రూపిణం ౮౧. స్తుతిమారేభిరేకేర్తుం కృతకృత్యా స్తపోధనాః, వేదగుప్తముఖా
స్సర్వే భక్తిభావసమన్వితాః ౮౨. * వేదగుప్తః * భుక్తిముక్తివిధాయకం
శలధౌతభూధరనాయకం, సత్యచిత్సుఖరూప మానతదేవతాసుఖదాయకం
మృత్యుభీతినివారకం మదనాఘజాలవిదాహకం తంభజామిహృదంతరేమమ తారకం
భవతారకం ౮౩. * వేదప్రియః * కుంభసంభవమంబికాధవ మచ్యుతంహరిదం
బరం శంభురూపమఘాఘసాగర కుంభసంభవడంబరం, శాబరాంతకమంబుజోద్భవ
సన్నతాంఘ్రిసరోరుహం తంభజామిహృదంతరే మమతారకంభవతారకం ౮౪.

* ప్రియమేధః * ఉత్తవాహ మఖండబోధసుమోక్షసిద్ధిద మాదిమం యత్తుకింసర
 పూజితాఘ్రి మధోక్షజాదిసునేవితం, దక్షగర్వనివారకం ద్రుతశిక్షితాసుర
 నాయకం తంభజామిహృదంబుజేమమతారకం భవతారకం ౮౫. * గుణవ్రతః *
 భూతిభూషితవిగ్రహం భజగాధిరాజవిభూషణం భైక్షకృత్యరతంశివం భవనత్రయోల్ల
 సితంభవం, భీషయంతమరీచ్ఛృశం భ్రుకుటీతపేక్షణమవ్యయం తంభజామిహృదంబు
 జేమమతారకంభవతారకం ౮౬. * ధర్మవ్రతః * పాతకాలయఘాతుకాదినిపాతనం
 వృషకేతనం మార్తృకాక్షరమాలికా పరిపూతపట్టునికేతనం, కీర్తనేనసుతోషితంపా
 తాలసంజ్ఞకమీశ్వరం తంభజామిహృదంబుజేమమతారకంభవతారకం ౮౭.
 * బహుమతీ * కుండనుకుట్టులగదనాం చంద్రసువదనాంసుమందగజగమనాం,
 వందారుదేవసదనాం వందేదుర్గాం నవాక్షరసువర్గాం ౮౮. * క్షేత్రపాలః *
 తేషాంకీర్తనమాకర్ణ్య శివోపచనమబ్రవీత్, * తారకేశ్వరః * ఏకఏవహిరూపాణి
 బహుధాధారయామ్యహం ౮౯. భక్తాభీష్టార్థసిద్ధ్యర్థం తత్తద్రూపేణతాపసాః,
 వరాద్దాస్యామిబహులాక్ వృణుశ్వంవరముత్తమం ౯౦. శంభోర్వాక్యంసమాకర్ణ్య
 యయాచుఃస్వమనోగతం, * వేదగుప్తదయః * త్యాముద్దిశ్యతపఃకృత్వా కృత
 మస్మాభిరూర్జితం ౯౧. నివాసందేహి తేవాదసన్నిధాన మనోహరే, త్వత్పాదే
 హ్యచలాంభక్తిం వైరాగ్యంజన్మజన్మని ౯౨. తథైవాదాద్వరంతేషాం భక్తానామ
 భయప్రదః, తేషిభోగానిహత్యంతం భక్త్వాచాంతే శివంయాయుః ౯౩. తస్మాద
 యంతారకేశో భవభీతినివారకః, తమర్చయిత్వాదేవేశం పాతాలేశ్వరసంజ్ఞకం ౯౪.
 సత్వాదుర్గాంమహాదేవీం నవసంఖ్యాత్మికాంముదా, పృథక్పూజాంతదాచక్ర స్తావ
 సాహర్ష సంయుతాః ౯౫. * సూతః * నిగదితమఖలార్థదం మయా శ్రీశివచరితం
 భవవారిరాశిపోతం, ప్రపతతినతతంహి యఃప్రయత్నా త్సశివపదంప్రతియాతితా
 పసేంద్రాః ౯౬. * * *

ఇతిశ్రీస్తాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాశ్మే వేదగుప్తఋషిమాహాశ్మే

తారకేశ్వర, పాతాలేశ్వర, భస్మేశ్వర, రుద్రాక్షేశ్వర, కుంభేశ్వర, నవదుర్గా

దేవీనాం అవతారకకథనంనామత్రినవతితమోఽధ్యాయః ౯౩.

—♦ వ్యోమకేశ్వరమాహాత్మ్యం. ♦—

క్షేత్రపాలః అతఃపరంవ్యోమకేశమాహాత్మ్యం వచ్చితాఃసాః, శృంగంతు శివచారిత్రం సావధానేనచేతసా ౧ దక్షిణస్యాందిశిశ్రేష్ఠో గిరిద్వైవతసంజ్ఞితః, తస్మ హీధ్రాంతికే కశ్చిద్భారద్వాజకులోద్భవః ౨. సుధర్మోనామవిప్రేంద్ర శృకాస్తీ బ్రహ్మవిత్తమః, తస్యప్రియాసుదేహభూ త్సాధ్వీధర్మపరాయణా౩. సుధర్మస్తుసదాచారో దేవతాతిథిపూజకః, వేదాధ్యయనసంపన్నః పంచయజ్ఞపరాయణః ౪. త్రికాలేశివ పూజాయాం నిరత స్సంగవర్జితః, ధనవాన్లుణవాన్ జ్ఞానీసాధూనాముపకారకః ౫. శివాలయప్రతిష్ఠాతా శివపంచాక్షరీరతః, భస్మరుద్రాక్షసంఘన్నః శాంక రేషుప్రియం వదః ౬. కుమారోనాభవత్తస్య సుధర్మస్యమహీసురాః, ఆయుర్భహుర్వ్యతీ యాయ తస్యవృద్ధత్వమాగతం ౭. పుత్రహీనస్యవిప్రస్య సుఖంనాభూత్కదాచన, వైరాగ్యమావహా చిత్తేచింతయామానశఃకరిం ౮ సుదేహయామఃఖమభూ త్సంతతిర్నాస్తివైమమ, నిద్రాహారాదికంత్యక్త్వా పుత్రార్థంసావ్యవించియత్ ౯. కదాచిత్సాపృథుశ్రోణీ పతిశిశుశ్రూషణేపరా, పాదసంవహనంకృత్వా పతింప్రాహస యాన్వితా ౧౦ *సుదేహః* పుత్రాపేక్షాస్తిమేదేవ తపసాసాధయన్సభో, పుత్రంవినానజీవామి క్షణమాత్రంతవగ్రతః ౧౧. సపుత్రాబాంధవాఃసర్వే వంధ్యా హంవిగతత్రసా, మదిచ్ఛాపూరణందేవ కురుతీవ్రంసుఖాస్తయే ౧౨ తయేత్థం ప్రార్థితఃప్రాజా మునిఃపరమధాన్యకః, *సుధర్మః* శోకంమాకురుకల్యాణి పుత్రార్థంహృదిసంతతం ౧౩. పుత్రస్యజన్మనానైవ సుఖంసర్వత్రసుందరి, స్వధర్మేణతరి వ్యంతి భవాద్ధిం జ్ఞానినఃసదా ౧౪. దుఃఖరూపాభవంత్యేతే దారాగారసుతాయః, తేషుప్రీతినకుర్వంతి విక్తాఃసారవేదినః ౧౫. విశ్వంయద్దృశ్యతేదేవి ధనందేహాది కంసదా, అసత్యంభాతినతతం సత్యత్వేనగుణౌఘకం ౧౬. విద్యున్నిభాదేహభోగా ఆయుష్యంగ్రస్యతేనిశం, మృత్యుసారోగనిచయై రాదిత్యస్యగతాగతైః ౧౭. దుఃఖేన కర్మసతతం కరోతిమదమోహితః, శరీరభోగసిద్ధ్యర్థం అజ్ఞాత్వాచంచలంత్యితి ౧౮. శతభ్రాతృసుహృత్సంగః ప్రపాయాంప్రాణినోయథా, మరీచికాసమాసంప చ్యౌవనంర విరశ్మివత్ ౧౯. స్త్రీసుఖంస్వప్నసదృశం మూఢస్తత్రభమత్యలం, సుఖదుఃఖేవదే హంచ పశ్యన్నపివిముహ్యతి ౨౦. నైవపశ్యతిమృత్యుంహి కాలవేగేనమూఢభీః, బాల్యేపిపారతంత్ర్యేణ క్షుత్ప్రస్థాపరివీడితః ౨౧. మలసంఘన్నగాత్రస్సో రోదనాది ప్రవీడితః, యావన్నేస్త్రప్రసంగేన కాముకశ్చపలేంధియః ౨౨. నిర్భర్తనయస్సదా నాధూ నాత్మానునైవపశ్యతి, వార్ధక్యేతుజరావ్యాఘ్రే పురుషంతర్జయత్యహో ౨౩.

రమతేస్మి న్నాంసరక్తపూయాస్థిమలదూషితే, క్రిమి విదృష్టు భూతేస్మిన్దేహేహం
 హంతాంప్రపద్యతే ౨౪. దేహేహంభావమాపన్నో మత్సమోనాస్తి భూతలే,
 ఇతిమిత్యాగతేప్రాణే కింకరిష్యతిసాధనం ౨౫ అవిద్యయామమేత్యేత ద్వేహాదిక
 మితీర్యతే, నాహందేహశ్చివాత్మేతి బుద్ధిద్వేతిభణ్యతే ౨౬. తస్మాద్విదిత్వా
 మత్స్త్రిక్తం విజ్ఞానేనహిభామిని, దుఃఖాస్పదంపుత్రశోకం త్యజమూత్రపురీషవత్
 ౨౭. వైరాగ్యంభజసర్వత్ర తేనసౌఖ్యంభవేత్తవ, ఇతఃపరంనక్షత్రవ్యం నిత్యంపుత్ర
 నిమిత్తకం ౨౮. సామవాక్యైర్గునిర్భార్యా ముపశామ్యసపండితః, శివమారా
 ధయ దృక్త్యా సర్వభూతాంతరాత్మకం ౨౯. కదాచిత్తద్భవం సఖ్యఃసమాజగ్ను
 ర్దిదృక్షయా, సుదేహంసర్వసాభాగ్యనిలయాం స్వర్ణభూషణం ౩౦ తాభిఃసహ
 కిభాజాతా పౌరుషోద్దీపనేస్త్రీయః, కన్యాద్గర్వానసేనుభు సంతతిర్నాస్తి తేభునా
 ౩౧ కోభక్షయతియుష్మాకం ధనధాన్యాదికంసదా, కఃపాలయతి రాజాగ్నిచోరైః
 సర్వంహి భుజ్యతే ౩౨. సుతోనాస్తిగృహేయస్య శృణానసదృశంభవేత్,
 ఏవంనిర్భర్న్వితాసాధ్యసుదేహాలజ్జయాభృశం ౩౩. తద్భవంప్రేషయామాస తాఃస
 ఖిఃస్మితభాషయా, పత్యుఃసమీపమాగత్య పునరూచేసుదుఃఖతా ౩౪. *సుదేహ*
 శృణుమద్వచసంస్వామిక్ సఖిభిరవమానితా, త్వదంతికముపాగత్య యాచేహంత్య
 ద్దయాంవిభో ౩౫. అన్యంవృణుష్వభార్యార్థం తస్యాంవాసంతతిర్భవేత్, మమాగ్ర
 జస్యతనయా వర్తతేతీచసుందరీ ౩౬. తవానురూపానుభగా వ్యోమానామమహా
 మునే, తాముద్వహవిధానేన సంతానార్థంసుఖాయమే ౩౭. తస్యానిర్బంధనాద్విద్రః
 ప్రాహభావ్యనుచింతయత్, *సుధర్మః* నతేసుఖంసతీపుత్రా ద్దుఃఖమేవభవిష్యతి
 ౩౮. తథాస్తుసాధ్యితేబుద్ధి ర్యద్యనూయావివర్జితా, ఇత్యుక్త్వాగ్చకారాసా
 వ్యోమాఖ్యాంకన్యకాంవరాం ౩౯. తయాసబుభుజేసౌఖ్యం గార్హస్థంధర్మతఃసుధీః,
 అనుస్మత్యసుదేహ తాంవ్యోమాసేవాం కరోతినా ౪౦. వ్యోమాలింగానిచమృదా
 చాప్తోత్తరశతానిచ, కృత్వాపాశ్రద్ధయానిత్యం పూజయామాస హృష్టధీః ౪౧.
 త్రికాలమేకకాలంవా మట్కాలంవామహేశ్వరం, అర్చయిత్వాస్వభర్రారం సమర్చ
 యతిభక్తితః ౪౨. భక్తిందృష్ట్యాద్విత్తియాయాస్తుతోష మునిపుంగవః, కదాచి
 చ్ఛయనేవ్యోమా సేవయంతీపతింముదా ౪౩. ప్రాహప్రసన్నయావాచా లోక
 యంతీభువంతదా, *వ్యోమా* అత్రాస్తిహివిరూపాక్షక్షేత్రం సర్వేష్టదాయకం
 ౪౪. పంపాకాశీతివిఖ్యాతా విశ్వనాథోవిరూపదృక్, తుంగభద్రాత్రిధగా ఇత్యు
 శంతిమనీషిణః ౪౫. గంతవ్యంశంకరక్షేత్రం అస్తాభిస్సహసత్వరం, తేనలభ్యవరః
 సౌఖ్యం యాస్యస్యద్యనంతయః ౪౬. భార్యయాప్రాణితఃప్రీత్యా యాత్రార్థం

స్వమతివ్యధాత్, మాఖమానేతుగమనం చక్రేభార్యాద్వయాన్వితః ౪౭.
 * క్షేత్రపాలః * క్షేత్రంసమాగత్యమహేశ్వరస్య భక్త్యేశ్వరంపూజ్య సుధర్మ
 నామా, తత్రైవవాసంప్రకరోత్సుతాన్థీ జాయాయుతః శంకరసంనిధౌద్విజాః ౪౮.
 ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే వ్యోమేశ్వరమాహాత్మ్యే
 సుధర్మాదీనాంపంపా క్షేత్రప్రత్యాగమనంనామచతుర్నవతితమోఽధ్యాయః. ౯౪.

* శ్రీఋషయః * తతఃకిమకరోద్విప్రః క్షేత్రేభార్యాయతోమునే, వ్యోమ
 మేశ్వరస్యచరితం బ్రూహిసర్వంసవిన్తరం ౧. * క్షేత్రపాలః * విరూపాక్షస్యని
 కపే వాసంకృత్వా సతాపసః, నిత్యమారాధయద్దేవం చతుర్వర్గఫలప్రదం ౨.
 వ్యోమాసంపూజయామాస త్రికాలే శంకరంముదా, వల్మీకమృగమాదాయ
 కృత్వాలింగాని సాఽన్వహం ౩. అష్టోత్తరశతంపీతే సంస్థాప్య నియతేంద్రియా,
 ధ్యానాసనాదిభిర్ద్విజైః సకలైరుపచారకైః ౪. ధూపదీపైశ్చనైవేద్యైః స్త్రీరాజస
 ముఖైః శుభ్రైః, ఏవమాదిభిరన్యాభిః సేవాభిః పరమేశ్వరం ౫. తోషయామాస
 మతిభిః సాధ్వీనిత్యమతంద్రితా, తాందృష్ట్వాభక్తినిలయాం సుదేహప్రాహమస్మితా
 ౬. మృల్లింగానిముదాకృత్వాకుసః పూజయసీశ్వరం, సమీచేనవిరూపాక్షః ప్రత్యక్షః
 సర్వకామదః ౭. తద్దర్శనేనధ్యానేన సర్వసంపత్సంహితే, పృథక్పూజాకుతః
 కార్యా త్వయాబ్రూహివిధేఃఫలం ౮. అస్మిన్నేసంశయోజాతో మహంస్త్యం
 ఛిధివాక్యతః, మేబుద్ధిర్విపరీతావా పృథక్పూజావిధాయుకా ౯. సవత్సావచనం
 శ్రుత్వా వ్యోమాప్రాహార్చనాచిధి * వ్యోమా * హృదయేసంస్థితేపీతే క్రమా
 ద్వర్ణస్య సజ్జనాః ౧౦. బహిఃపూజాప్రకుర్వంతి వ్రతభంగభయాత్సదా, స్వధర్మః
 క్షేయసామాద్యః త్యాగఏవభయావహః ౧౧. సర్వసాక్షీనభగవాన్ గృహ్లాత్య
 పచితిం పృథక్ ౧౨. యంయంభావముపాశ్రిత్య సంప్రార్థయతిభక్తితః, తత్తద్రూ
 పేణసర్వేషామీప్సితం ప్రదదాతిహి ౧౩. బాల్యేహంమునినాజ్ఞప్తా నందినానంద
 దాయినా, తచ్ఛరీత్రంవచ్ఛిశుభం శ్రవణాదఘోషణం ౧౪. కదాచిద్దైవయోగేన
 సందీతాపసపుంగవః, పితృగేహంసమాయాతో భస్మరుద్రాక్షభూషణః ౧౫.
 విధివత్పూజయామాస వామదేవఃపితామహ, తంబభాషేవామదేవం సందీక్షేమ
 మునీరయన్ ౧౬. * సందీ * దదామితేమంత్రరాజం పంచాక్షరమఖండితం,
 సర్వేషాంపతనీయంచ చతుర్వర్గఫలప్రదం ౧౭. లింగానిమృగ్మయాన్యాదా కృత్వా
 చాష్టోత్తరంశతం, సంపూజయమహాప్రాజ్ఞ శివస్తేనైవతుష్యతి ౧౮. ఇత్యుక్త్వా

స్వతనాయోగీ దర్శయామానవై పితుః, సాదాదిమస్త కాంతేషు ప్రతీకేషుచ సర్వశః
 ౧౯. లింగాన్యనంతరూపాణి హేమరౌప్యమయానిచ, అర్చితానిసుగంధాద్వై
 స్తథైవామోదవంతిచ ౨౦. మాంసమేవోస్థిచర్మాణి సర్వాణ్యంగానితస్మనేః,
 తానిలింగానిసర్వాణి సర్వావయవసంధిషు ౨౧. మత్పితావిస్మితోద్భవ్యా ప్రణ
 మ్యచముహూర్ముహూః, గురవోబహవఃసంతి విత్తదారసుత్రేషిః ౨౨. నజానంతి
 మహేశస్య రహస్యం వాగగోచరం, త్వమేవశివరూపోసి త్వయాహం తాంతోభ
 యాత్ ౨౩. ఇత్యుక్త్వాప్రణనామూగ్రే వామదేవస్తునందినం, పితరంప్రాహనం
 దీశో వినయాద్భక్తవత్సలః ౨౪ ఏవంకురుసదాభూయాత్ కుల్యాణంతేమహత్ఫలం,
 సర్వైఃకార్యంగృహస్థైశ్చ సత్యాజ్యంపరమాపది ౨౫. యదిత్యజతిమోహేనా
 నాదరేణవిమూఢధీః, నిహంత్యేవస్వమాత్మానం లింగరూపంమహేశ్వరం ౨౬.
 లింగైర్పూర్తింకల్పయిత్వా పురుషాకృతినాసుధీః, సోహంభావతయాపూజ్యా
 నామూర్తి స్థిద్ధిదాభవేత్ ౨౭. ఏవముక్త్వాయయానందీ పరోపకృతిమావహాన్,
 గతేమునామమపితా మామాహూయముదాన్వితాః ౨౮. పుత్రిమంత్రందదా
 మీహ యదిష్టంతప్రయచ్ఛతి, త్రికాలమేకకాలంవా శివేభక్తి నమన్వితా ౨౯.
 మృదాలింగానికృత్వాత్వం పురుషాకృతిసార్పయ, తేనసర్వందదాతీశ స్త్యాజ్యం
 నైవకదాచన ౩౦. ఇత్యుక్తా చరదాపిత్రా కరోమిశిషపూజనం, సమీపస్థాపి
 దూరస్థో వ్రతభంగభయాదయం ౩౧. ఏవముక్త్వాసవత్సంతాం విరరామశివాజ్ఞ
 యా, తస్యాఃసేవాంముదాచక్రే సుదేహోపుత్రకాంక్షిణీ ౩౨. ఏవంకాలేగతేదైవా
 దంతర్వత్సేవభూవసా, సుధర్మస్తు మహానందాత్సమంతం కృతవాన్ద్యజః ౩౩.
 పూర్ణేతునవమాసేసా సుషువేపుత్రముత్తమం, శుశ్వరారాధనాజ్ఞాతం సుందరం
 జనమోహనం ౩౪. సుతేసంజాతమాత్రేతు పితాన్నానంచకారహ, బ్రాహ్మణేభ్యః
 దదాదానం గోభూతిలహిరణ్యకం ౩౫. జాతకర్మతదాకృత్వా బ్రాహ్మణాశీః
 ప్రగృహ్యచ, దినేద్వాదశ కేసమ్యక్ నామకర్మాకరోన్మునిః ౩౬. ధర్మేణవర్ధతే
 యస్మా ధర్మవర్ధనఐత్యసా, నామ్నాభివర్ధతేనిత్యం మహదాశిషముద్వహాన్ ౩౭.
 ధర్మవర్ధనబాలాసా వప్యధేశుక్లచంద్రవత్, తంపృష్ట్యాసుకుమారాంగం కుమారం
 పితరాముదా ౩౮. వినోదయంతోసతతం లాలయంతోపృథక్పృథక్, ఆభాషయం
 తావన్యోస్య మితపిహితిబాలకం ౩౯. ధర్మవర్ధనమత్తాత మత్కులస్యసుఖప్రద,
 సృత్యంతిపితరఃసర్వే సత్యే త్వజ్జన్మమాత్రతః ౪౦ పితామహఃప్రవృత్త్యంతి నందంతి
 ప్రపితామహాః, అద్యమేనఫలంజాతం జీవితంచసుజీవితం ౪౧ త్వస్మభిలోక
 మాత్రేణ సుదేహానందనిర్భగా, ఏవంజహర్షతుస్తాతు సర్ధయంతో ముదాశిషః ౪౨.

ఉత్సంగేతుసుదేహాయా బాలకంప్రసమర్ప్య సా, ఉవాచనమ్రవదనా మాతస్త్వ
త్పుత్రవహి ౪౩. త్వత్కృపావశతః పుణ్యజాతోవంశవివర్ధనః, త్వద్విధాశ్చ
ప్రకుర్వంతు తేనాయంవృద్ధిమేష్యతి ౪౪. ఇతివ్యోమానచఃశ్రుత్వా స్త్రీతాల్యాన్మ
హిషీతదా, వినోదయంతీతంమిథ్యా బాలకంప్రీతిదాయకం ౪౫ అసూయయాంత
ర్జజ్వలసుదేహాచింతయాభృశం, వ్యోమాతామనన్యత్రైవ యాపయామాసవాస
రా ౪౬. * సూతః * పుత్రేణవిప్రోముముదేసుధర్మః కుటుంబిసీభ్యాం విహితా
ర్థసంపత్, యేశంకరాత్ప్రప్తసుతంబభంతే తేసర్వధన్యాభువితాపసాత్తమాః ౪౭.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహా త్యే సుధర్మస్యద్వితీయ
భార్యారపసా పుత్రోత్పత్తిర్నామ పంచనవతితమోఽధ్యాయః. ౯౫.

* ఉత్తరపాలః * అనాసక్తఃసుఖంభేజే సుధర్మోజ్ఞానవాన్సుధీః, పుత్రేణా
ధన్వభార్యభ్యాం సద్ధర్మవిరతోభవత్ ౧. పుత్రంధృష్టాన్వకనిశ్చాయా జ్యేష్ఠాదుఃఖ
ముపాగతా, సర్వేపుత్రంప్రశంసంతి జననీంపుత్రవర్ధినీం ౨. నసవ్యాతేతయా పుత్ర
రూపం శ్రీకలభాషణం, సుప్రియంతనయందృష్ట్వా హృదయంవహ్నిసంయుతం ౩.
అభూత్సన్యామహాచింతా నిద్రాహరవిపర్జితా, అనేనగర్వితావ్యోమా మత్సమా
భున్మహీతలే ౪. సుధర్మస్తుసుతందృష్ట్వా తస్యాంప్రీతిం కరోత్యయం, వృథామే
జన్మ శోకస్యకారణంవిధినాకృతం ౫ ఇతిచింతాశురాసాస్త్రీ సుఖంలేభనజాశు
చిత్, గృహేఖేలంతమాలోక్య బాలకంపితృలాలితం ౬. అత్యంతదుఃఖమాపన్నా
హాహతాస్మితిసావదత్, చింతాంవిదిత్వాజ్యేష్ఠాయా వ్యోమాప్రాహమృదూక్తిభిః ౭.
* వ్యోమా * త్వదుత్సంగేసాఫయామి పుత్రంసత్యంత్యదీయకం, భవామిదాస్య
హంమాత ర్మాభిద్యస్వ దయాంకురు ౮. సుధర్మస్తుసుదేహాయా మకరోత్ప్రీతిముత్త
మాం, తథాపిసామలపతీవ్యభూ దజ్ఞానసంయుతా ౯. బోధితాపిదవేనాసౌ సంతతం
సుతపస్వినా, నాత్యజత్కశ్కలంతీప్రం దుఃఖదంవిధిమోహితా ౧౦. ఏవంసాచింతయా
మాస మానసేదుప్రచారిణీ, మదీయోహృదయాగ్నిస్తు వ్యోమానేత్రజలైర్విరా
౧౧. నశాంతిమేతి తత్పుత్రంమారయేహంరహఃకృధా, అగ్రేభావ్యంభవేదేవ
నోల్లంఘ్యంసురదానవైః ౧౨. కిమకార్యంకదర్యాణాం కృత్యాకృత్యమజానతాం,
ఏకస్మిన్ద్రివసేజ్యేష్ఠా సుప్తంతంధర్మవర్ధనం ౧౩. ఛేదయామాసచాంగాని శిశోఃఖడ్గేన
సాశిరః, సర్వాంగఖండాన్యాదాయ మన్ముఖేప్రాక్షిపద్రశాః ౧౪. కతిచిత్ఖండనిచ
యాన్ బ్రహ్మకుండేనిధాయచ, యత్రక్షిప్తానిలింగానివ్యోమయా నిత్యమేవహి ౧౫.

త్రక్షిప్తాసమాయాతా గృహఽరాత్రే సుదేహికా, సుహృదశయనేతూష్ణీం నిద్రా
ముపగతేనా ౧౬. ప్రాతరుత్థాయనావ్యోమా ధ్యాయంతీశివమవ్యయం, పతిం
ప్రణవ్యపశ్చత్సా గృహదేవాః గురున్మదా ౧౭ గృహకార్యంవినిర్వర్త్య
ప్రాతఃన్నాసమభాకరోత్, మృదమాదాయ లింగాని కృత్వా భక్త్యైవసాముదా ౧౮.

పూజయిత్వా యథాన్యాయ మష్టోత్తరశతానిచ, ప్రదక్షిణసమస్కారస్యాంతే శంక
రమవ్యయం ౧౯. ప్రార్థయామాసబహుభా శివపాదైకమానసా, జయశంకర
దేవేశ మాముద్ధరజగత్పతే ౨౦. సంప్రాప్త్యైవంశివం వ్యోమాఫలంతస్త్రిన్యవేద
యత్, ఏతస్మిన్సంతరేకాలే దూతికాసముపాగతా ౨౧. హాహాకారేణకోశంతీ
రుదంతీవిస్వరంబహు, కిమేతదితినర్వాస్తాః పరివప్రశసఖిజనాః ౨౨. సుదేహావర్షి
తాత్ర గృహకార్యంకరోతిహి, దూతికాసమాపాగత్య వ్యోమాంప్రాహాతిదుఃఖతా
౨౩. కేనవాచరించాపం హతోభూద్ధర్మవర్ధనః, శయ్యాతేరుధిరక్లిన్నా బాలకో
నాస్తిత్రహి ౨౪. హాహతాస్మిమహాదేవి కాగతిఃపురతోమమ, జ్యేష్ఠాతిదుఃఖతై
వాభూజ్జనానాంపురతిస్తదా ౨౫. వ్యోమాస్వతనయస్థానం రక్తాక్తంమాంసఖండకం,
దృష్ట్వాసాదుఃఖమాపన్నా మత్వాపూర్వకృతంశృతం ౨౬. ధ్యాత్యాపతిం సతీ
దధ్యా చిరంస్వేనైవకర్మణా, పత్యుఃసమీపమాగత్య వినయాత్ప్రహభక్తితః ౨౭.
విదుషాంయూగతిఃప్రోక్తా తాంగతింగతవాన్పుతః, రుధిరాక్తాశిశోశయ్యా కుత్రయా
తోనవేద్యహం ౨౮. ఇత్యుక్తఃస్వసతీంప్రాహ సుధర్మోధర్మమావహా, *సుధర్మః*
క్వపుతః క్వసతీ కేహంక్వ మిత్రంబాంధవాదయః ౨౯. జాయంతేచక్రియంతేచ
క్షణేబ్రహ్మాండకోటయః, అస్మాకమస్యసంబంధో నాస్తికశ్చిద్దృఢవ్రతే ౩౦.
శరణంనజదేవేశం శరణాగతవత్సలం, తేనత్వంసఫలాభాయా స్తత్త్రిపాంయాచ
యాన్వహం ౩౧. ఇత్యుక్తాస్వప్రియాంవ్యోమాం శివపూజారతోభవత్, పత్యు
ర్వచసతస్తస్యా దుఃఖంనాభాన్మనాగపి ౩౨. యేనాసాపాలితః పూర్వం సతద్రక్షాం
కరిష్యతి, మాలాకారఇవేశస్తు యునక్తివియునక్తిచ ౩౩. విషయేస్కశ్చింతయామే
కింఫలం భ్రాంతిదాయకే, పరతంత్రంజగత్సర్వం శివవశస్వత్రైతవా ౩౪. కర్తా
భోక్తాస్వతంత్రశ్చ సృష్టిస్థితిలయేషుసః, ఏవంవై రాగ్యమాపన్నా వ్యోమానిశ్చిత
మానసా ౩౫. నచకారమృతీందృష్ట్వా శిశోద్దుఃఖందృఢవ్రతా, పార్థివానితులింగా
నిగృహీత్వా పూజితానిసా ౩౬. మన్ముఖాఖ్యసరస్తీర మగాద్భక్తిసమన్వితా,
క్షిప్తాత్రైవలింగానిప్రియతాంశంకరఃసదా ౩౭. ఇత్యుక్తాప్రణతింత్రా కుర్వంతీసా
పునఃపునః, గృహంగ తుంసమాద్యుక్తా యదాభూతాఽసీస్తదా ౩౮. అశ్వేచోద్వి

స్మితాంవాణీం జలాంతే స్వసుతస్యసా, మాతరేహిమమాం గాని సమాంకురుశీ
 ఘ్రుతః ౩౯. శీవామితేకరస్పర్శా ద్ధతోపిస్వేనకర్మణా, ఇతితద్వచనాద్వ్యోమా
 గత్వాతత్తిర్థరాజకే రం. తజ్జలస్థశిశోః ఖండితాంగానిసకలాస్యపి, సమంచకారస
 హసా ధ్యాయంతిశశృవాంసతి రం మన్మఖంతిర్థరాజంచ స్మరంతితత్రదేవతాః,
 * తేత్రపాలః * తదావిరాసేద్భగవాన్ చతుస్సుఖః స్మితానన శ్చద్రకలావరింసః,
 జ్యోతిర్మయోవ్యోమనిభఃపరాత్మా భక్తాన్తినాశైకనివాసదక్షః ౪౦. తందృష్త్వా
 పరమేశాన మరూపరూపసంయుతం, భక్తిగదగదయావాచా స్తాతుంవ్యోమాప్రచ
 క్రమే ౪౩. * వ్యోమా * గారీనాథంవిశ్వనాథంశరణ్యం భూతావాసంవాసుకి
 కంఠచ్ఛన్నం, పంచాక్షేత్రస్యాధిదైవం మహేశంసుచ్ఛేతోజ్జే భావయేవ్యోమకేశం
 ౪౪. యోగాధీశంయోగిగమ్యంపురాణం యోగాశక్తంభోగభూషం విశేషం,
 భూతావాసంవాసుకోటిప్రకాశం మచ్ఛేతోజ్జే భావయేవ్యోమకేశం ౪౫. వ్యక్తా
 వ్యక్తం భక్తిభావైకగమ్యం సత్యజ్ఞానానందరూపంనుధీపం, ముక్తిస్థానంశక్తిలీలా
 విసోదం మచ్ఛేతోజ్జే భావయేవ్యోమకేశం ౪౬. త్ర్యక్షందేవంశిషీ తాశేషజీవం
 ఉత్తరూథం శిషీ తాదిత్యగర్వం, యతాధీశస్తుత్యమక్షీణరూపం మచ్ఛేతోజ్జే భావ
 యేవ్యోమకేశం ౪౭. స్త్రోత్రేణానేనసంతుప్తః శంకరఃకరుణాకరః, ప్రాహప్రసన్న
 హృదయో వ్యోమాంసంతోషయన్గిరా ౪౮. * శ్రీశివః * వరంవరయభద్రదేవ్యం
 దదామితవసాశ్చిదం, త్వత్పుత్రఘాతినీందుష్టాం హనిష్యామిత్రిశూలతః ౪౯.
 ఇత్యుక్తాశంకరేణాసౌ వరంవప్రేమదాసతీ, * వ్యోమా * దోషోనాస్తిసుదేహా
 యాం కర్మాధీనంజగత్ప్రభో గం స్వేనైవమాస్యతేజంతః కర్మణానాస్యతిఃసదా,
 తవదర్శనమాత్రేణ పాతకంనైతదస్తిహి ౫౦. ఆదావస్యాఃసుదేహాయా ముక్తిం
 యాచేమహేశ్వర, నాన్యంవృణేమహేశాన త్వద్భక్తిరచలాస్తుమే ౫౧. తస్యా
 భక్తింపరీక్ష్యాసౌ విరూపాక్షో దయానిధిః, సుతంసందర్శయామాస సుందరంధర్మ
 వర్ధనం ౫౩ వసందేమాతరంపుత్రః సుదేహామగ్రతస్సుధీః, శివస్యనికపేసంస్థం
 పుత్రమాంసదదాయకం ౫౪. దృష్త్వామోదమవాపాసౌ సంస్కరణీశివంముహూః,
 వప్రేవ్యోమావరందివ్యం భువనానందదాయకం ౫౫. మాముద్దిశ్య మహాదేవ
 యస్మాద్దృష్టిసఖంగతః, అనేనైవస్వరూపేణ మగ్నామ్నాత్రస్థిరోభవ ౫౬. త్వద్దర్శ
 నాత్తరివ్యంతి కలిజాదపితృణాత్, ఇతి తస్యామనోభీష్ట సిద్ధ్యర్థం పరమేశ్వరః ౫౭.
 శుప్తఃసన్ప్రాహ తాంవాచా భక్తవాత్సల్యమావహా, త్వన్నామ్నాక్షేత్రరాజేస్మి
 న్వసామిసురపూజితః ౫౮. త్వత్పుత్రగాత్రఖండాని కఠింసంఖ్యానిసంతిహి, పత్నం
 ఖ్యలింగరూపాణి ధృత్వావాసంకరోమ్యహం ౫౯. ఏకోత్తరశతంవంశ ముద్భృతా

భవతీసతీ, పత్యాసహాఖలాః భోగాః భుక్త్యాపరమదుర్లభాః ౬౦. తదంతే
మత్పదంయాహి పునరావృత్తివర్జితం, ఇతితస్యావరందత్వా శివస్త్వంతర్ధిమాయయా
౬౧. తదాదివ్యోమకేశస్తు రాజతేశివమందిరే, సున్నుభేమాంసఖండాని కత్యాన
స్తత్స్వరూపతః ౬౨. తత్రైవలింగరూపాణి తేజోరూపాణిసందధే, తత్రైవనసించక్రే
లింగరూపేణశంకరః ౬౩. అష్టోత్తరశతాన్యత్ర సంతిలింగాని తాపనాః, పుత్రేణ
పత్యాసహితా వ్యోమానిత్యానుమోదితా ౬౪. ఇహలోకేసుఖంభుంక్త్వా చాంతే
శంభుపదంయాహి, విరూపాక్షస్యసుభగా దర్శనాన్మక్తిమాపనా ౬౫. *సూతః*
కలికలుషదీనాశం వ్యోమకేశప్రభావం పఠతినియమతోఽఘా న్సుచ్యతేసర్వజంతుః,
ధ్రువపదమపియాతి శ్రీకరస్యప్రవాదాద్వరణుషిభిరలభ్యం శాంకరంతాపసేంద్రాః ౬౬.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే మన్మథఖండో
పరివ్యోమకేశప్రభావవర్ణనంనామషణ్ణవతితమోఽధ్యాయః. ౯౬.

* శ్రీసూతః * స్నాత్వాచున్మథతీర్థేవై జితేంద్రియమనాస్తదా, క్షేత్ర
పాలోద్విజైర్యుక్తోబ్రహ్మకుండంగతస్తదా ౧. క్షేత్రమధ్యేమహాతీర్థం హేమకూటా
ఖ్యపర్వతే, బ్రహ్మకుండమితిఖ్యాతం సర్వదారిద్యభేషజం ౨. విద్యతేబ్రహ్మ
త్యానా మయుతానాంవినాశనం, దర్శనంబ్రహ్మకుండస్య సర్వపాపాఘనాశనం ౩.
కింతస్యబహుభిస్తీర్థైః కింతపోభిః కిమన్యరైః, మహాదానైశ్చకింతస్య బ్రహ్మకుండ
విలోకినః ౪. బ్రహ్మకుండేసకృత్స్నానం కైలాసప్రాప్తికారణం, బ్రహ్మకుండ
సముద్భూతం భస్మయేనధృతంద్విజాః ౫. తస్యానుగాస్త్రయోదేవాః బ్రహ్మవిష్ణు
మహేశ్వరాః, బ్రహ్మకుండసముద్భూతభస్మనా యస్త్రీపుండ్రకం ౬. కరోతి
తస్యకైవల్యం కరస్థనాత్రసంశయః, తద్భస్మపరమాణుంవా యోలలాటేధరేద్వి
జాః ౭. తావదేవాస్య ముక్తిస్యా స్నాత్రకార్యావిచారణా, తత్కుండభస్మ
నామర్త్యః కుర్యాదుద్ధృళసంతుయః ౮. బ్రహ్మకుండసముద్భూతం భస్మయోనైవ
ధారయేత్, చారవేసంకేసోఽయం పఠత్యాచంద్రతారకం ౯. తస్యపుణ్యఫలం
వక్తుం శంకరోవేత్తివాసవా, బ్రహ్మకుండసముద్భూత భస్మనిందారతస్తుయః ౧౦.
ఉద్ధృళసం త్రిపుండ్రంవాబ్రహ్మకుండస్యభస్మనా, సరాధమో నకుర్యాద్యః సుఖం
నాస్యకదాచన ౧౧. ఉత్పత్తేతస్యసాంకర్య మనుమేయంవిపశ్చితా, బ్రహ్మకుండ
సముద్భూతం భస్మైతల్లోకపావనం ౧౨. యస్యభస్మసమం వస్తు న్యూనంహిపరి
మాణతః, ఉత్పత్తేతస్యసా కర్య మనుమేయంవిపశ్చితా ౧౩. బ్రహ్మకుండసము

ద్భూతేష్యస్మిన్భస్మవి జాగ్రతి, భస్మాంతరేణసంయోజ్య ధాంయేద్యస్త్రీశ్రుండ్రకం
 ౧౪. ఉత్పత్తైతస్యసాంకర్య మనుమేయంవిపశ్చితా, బ్రహ్మకుండసముద్భూతం
 భస్మైతత్తునధారయత్ ౧౫. ఉత్పత్తైతస్యసాంకర్య మనుమేయంవిపశ్చితా
 బ్రహ్మకుండసముద్భూతం భస్మ దద్యాద్ద్విజాతయే ౧౬. చతుర్థివపర్యంతా
 తేనదత్తావనుంధరా, సందేహానాత్రకర్తవ్య స్త్రిశ్శసభయామ్యహం ౧౭.
 సత్యసత్యం పునస్సత్య ముద్భృత్యభజముచ్యతే, బ్రహ్మకుండోద్భవం భస్మ
 ధారయద్వంద్యజోత్తమాః ౧౮. ఏతద్ధిపావనంభస్మ బ్రహ్మయజ్ఞ సముద్భవం,
 పురాహితగవాన్స్పృహ్మ సర్వలోకపితామహాః ౧౯. సన్నిధౌ సర్వదేవానాం
 పర్యతేహేమకూటకే, ఈశశాపనివృత్త్యర్థం క్రతుాసర్వాసమాతనోత్ ౨౦.
 విధాయవిధివ త్సర్వా యజ్ఞాంశ్చబహుదక్షిణా, ముముచేసహసా బ్రహ్మ
 శంభుశాపా ద్విజోత్తమాః ౨౧. తదేత్తిర్థమాసాద్య స్నానంకుర్వంతియేనరాః,
 తేమహాదేవసాయుజ్యం ప్రాప్నువంతినసంశయః ౨౨. * ఋషయః * వ్యాసశిష్య
 మహాప్రాజ్ఞ పురాణాథవిశారద, చతుర్దశానాంలోకానాం ప్రస్తారం చతురాననం
 ౨౩. శంభుః కేనాపరాధేన శప్తవాణభారతీపతిం, శాపశ్చకీనృశస్త్రస్య పురాదత్తోహ
 రేణవై ౨౪. ఏతత్సర్వంమునేబ్రూహి తత్త్వతోఽస్తాకమాదరాత్, * సూతః * పురాబ
 భూవ కలహా బ్రహ్మవిజ్ఞోఽపరస్సరం ౨౫. కంచిద్ధేతుంసముద్దిశ్యస్పర్థయా
 శ్లాఘ్యమానయోః, అహంకర్తా సమత్తోఽస్యః కర్తాత్రిజగతితలే ౨౬. ఏవమాహ
 హరింబ్రహ్మ బ్రహ్మణం చ హరిస్తథా, ఏవంవివాదస్సుమహా ప్రావర్తతపురాతయోః
 ౨౭. ఏతస్మిన్నంతరేవిప్రాకుర్వతోకలహంమిథః, తయోర్ధర్వవినాశాయప్రమోదార్థంచ
 దేవయోః ౨౮. మధ్యేప్రాదురభూల్లింగం స్వయంజ్యోతి స్సనాతనం, తౌద్వప్త్వా
 విస్మితోలింగం బ్రహ్మవిష్ణూ పరస్పరిం ౨౯. సమయంచక్రతు ర్విప్రాదేవానాం
 సన్నిధౌపురా, అనాద్యంతంమహాలింగం యదేతద్భృత్యతేపురః ౩౦. అనంతాదిత్య
 సంకాశ మనంతాగ్ని సమప్రభవం, ఆవయోరస్యలింగస్య యోతమాదించపశ్యతి
 ౩౧. సోస్యస్తాదధికోలోకే లోకకర్తాచ సప్రభుః, అహ మూర్ధ్వంగమిష్యామి
 లింగస్యాంతంగ వేషయత్ ౩౨. గవేషణాయమూలస్య త్వమదస్తాద్ధరేప్రజ, ఇతితస్య
 వచశ్శ్రుత్వా తిథేత్యాహరమాపతిః ౩౩. ఎవంతుసమయంకృత్వా మార్గణాయవి
 నిర్గతో, విష్ణుర్వరాహరూపేణ గతోధస్తాద్గవేషితుం ౩౪. హంసతాంభారతీజానిః
 స్వీకృతోఽపరి నిర్యరసా, అథోలోకాద్వివిచ్యాథో విష్ణుర్వర్వర్షగణా బహూన్
 ౩౫. యథాస్థానంసమాగత్య బభాషేదేవసన్నిధౌ, * శ్రీవిష్ణుః * అహంలింగస్య
 నాద్రాక్షి యాదిమస్యేతి స్యానాక్ ౩౬. ఊర్ధ్వంగ వేషయిత్వాధ బ్రహ్మప్యాగచ్ఛ

ఉత్తరము, అగత్యచవచసాహ ఛద్గూచతురాననః, * బ్రహ్మ * అహమద్రాక్షమ
 న్యంబం లి గన్యేతిమృతావదత్ ౩౭. తయోస్తద్వచనశ్రుత్వా బ్రహ్మవిష్ణో
 ర్మహేశ్వరః, మిథ్యావాదినమాహేదం ప్రహర్య చతురాననం ౩౮. * ఈశ్వరః *
 అసత్యంయదవోచస్త్యం చతురాననమత్పురః, తస్మాత్పూజానతేభూయో లోకే
 సర్వత్రసర్వదా ౩౯. తస్మాత్పూజాం నార్హసిత్వమితి శంభుశృణాపతం, అథోద్వి
 గ్నమవాబ్రహ్మ ప్రార్థయామాస శంకరం ౪౦. ఏకోపరాధఃక్షుత్రవ్య స్వామిభిర్జగ
 దీశ్వరైః, స్వామిమనవరాధంత్యం క్షమస్వ కరుణాలయ ౪౧ తతోమహేశ్వ
 రోవాదీత్ బ్రహ్మాం పంచాంత్యయన్, * ఈశ్వరః * నమిథ్యావచనంమహేస్యాత్
 బ్రహ్మోవత్త్వామితేశ్వణ ౪౨. గచ్ఛత్వంసహసావత్స హేమకూటాఖ్య పర్వతం,
 త్రిత్రకతూక్కురుప్వత్వం మిథ్యాదోషప్రశాంతయే ౪౩. తతోవిధూతపాపస్త్యం
 భవిష్యసి ససంశయః, తేన శ్రౌతేషు తేబ్రహ్మోస్మార్తేష్వపిచ కర్మసు ౪౪.
 పూజాభవిష్యతినదా నపూజా ప్రతిమాసుతే, అధవిష్ణుం పునఃప్రాహ భగవాన్ పర
 మేశ్వరః ౪౫. యస్మాత్సత్యమవోచస్త్యం కమలాయాఃపతే వారే, తస్మాత్తేమత్స
 మాపూజా భవిష్యతినసంశయః ౪౬. ఇత్యుక్త్వా భగవానీశః తత్రైవాంతరధీయత,
 తతోబ్రహ్మయయా విప్రాః హేమకూటాలయంప్రతి ౪౭ దిదిక్షేత్రితుకర్తారం
 క్రతుభిః పార్వతీపతిం, అష్టాశీతినహస్రాణివర్షాణి మునిపుంగవాః, పౌండరీకాదిభిర్వజ్రై
 రయజ చ్ఛంకరంముదా ౪౮. తేనతుష్టోఽభవచ్ఛంభు ర్వరమస్మై ప్రదత్తవాన్,
 * ఈశ్వరః * మిథ్యోక్తదోష స్తేనప్యః త్వత్కృతై ర్భూమభిర్మఖైః ౪౯. చతు
 రాననతేపూజా శ్రౌతస్మార్తేషు కర్మసు, భవిష్యత్సమలాబ్రహ్మో నపూజా ప్రతి
 మాసుతే ౫౦. యాగస్థలమిదం తేద్య బ్రహ్మకుండమితి ప్రధాం, గమిష్యతి త్రిలో
 క్యాంచ సర్వపాపప్రణాశనం ౫౧. బ్రహ్మకుండాభిధే తీర్థే సకృద్యస్నాన మాచ
 రేత్, ముక్తిర్హస్తగతాతస్య భవిష్యతి నసంశయః ౫౨. బ్రహ్మకుండసము
 ద్భూతం లలాటే భస్మ ధారయేత్, మాయామూలం సముత్పాత్య ముక్తి మేతి
 నసంశయః ౫౩. బ్రహ్మకుండోత్థితం భస్మ లలాటేయో నధారయేత్, స్వపితుర్భీ
 జసంభూతో నభవేదితి శంకయేత్ ౫౪. బ్రహ్మకుండసముద్భూతం భస్మ ధారయ
 తోవిధే, బ్రహ్మహత్యాయుతంనశ్యే త్సత్యమేవ నసంశయః ౫౫. బ్రహ్మకుండ
 సముద్భూత భస్మధారణ వైభవాలే, భూతప్రేతపిశాచాద్యాః నశ్యంతి క్షణమా
 త్రతః ౫౬. ఇత్యుక్త్వా భగవానీశ స్తత్రైవాంతరధీయత, యజ్ఞేష్వధ సమాప్తేషు
 మునయో విజితేంద్రియాః ౫౭ ఇంద్రాదిదేవతాశ్చైవ సిద్ధచారణ కిన్నరాః,
 అన్యేచదేవనివహ హేమకూటాఖ్య పర్వతే ౫౮. తాంయజ్ఞభూమిమాశ్రిత్య

స్వయంబ్రదేణ సేవితాం, అధితీర మవర్తంత విదిత్వాతస్య వైభవం ౫౯. యథా
విధి తపోయజ్ఞా సమాప్యబహుదక్షిణా, సత్యలోకమగా ద్భ్రహ్మ శివాలభ
మనోరథః ౬౦. తదావ్రభృతి దేవాశ్చమునయో బ్రహ్మవాదినః, బ్రహ్మకుండం
సమాసాద్య చక్రర్యాగావిధానతః ౬౧. తస్మాన్ముముక్షువో మర్త్యాఃకుర్వంత్యస్మి
స్మృణాన్మహూ, తేయాంతిపరమాంముక్తిం యేస్మాన్యస్మిన్ సుభక్తితః ౬౨.
* సూతః * మనుజదేవమునీశ్వరవందితం సకలసంస్కృతి నాశకరంద్వీజాః, జలజ
సంభవకుండమిదం పఠన్ శివసమీపముపై తి సురార్చితం ౬౩. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే పూర్వభాగే బ్రహ్మ
కుండతీర్థమహిమానువర్ణనం నామసప్తనవతితమోఽధ్యాయః. ౯౮.

* శౌనకాదయః * కిమకుర్వన్ తతస్సప్త ఋషయశ్చ తపోధనాః, తద్భూహి
సూతవిదుషాం త్వమేవజ్ఞానవానిహ ౧. * సూతః * మన్ముఖాత్పశ్చిమాశాంతే
ప్రాప్తా స్సంతుప్తమానసాః, దదృశుర్భువనేశానీం పార్వతీం భువనేశ్వరీం ౨ దివ్య
నారీవలయితాం దివ్యసుందరవిగ్రహీం, తపస్విభి స్సదాదేవీంప్రాక్థితాం నిత్యమంగ
ళాం ౩. అనేక యోగీనీబృంద సేవితానిత్యయావనాం, నృత్యదప్పరసాంసంఘైః
గంధర్వైర్గాయకైర్భుజైః ౪. అద్భుతాంపరమోదారాం పరమానందనిర్భరాః,
ప్రాచుస్తేక్షేత్రపాలంతం సత్కథాయాం విశేషతః ౫. ఉత్కంఠహృదయా విప్రా
భక్తిభావేన సంయుతాః, * ఋషయః * క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ సర్వేషాముత్త
మోత్తమ ౬. శంభోఃకథాంసమీచీనాం బ్రూహిసర్వాం విశేషతః, అత్రదేవీ
స్థితాశంభో రుత్రరే దివ్యదర్శనా ౭. సేయం పరమకల్యాణీ సర్వేష్టార్థప్రదాయినీ,
కస్మాదిహసమాయాతా పూర్వంకుత్రస్థితా సతీ ౮. చతుర్భుజా త్రిణయనా
రూపేణావ్రతిమాభువి, ఏతన్నస్సంశయంఛింధి త్వత్తోనానోస్తి భూతలే ౯.
ఋషీణాంవచనంశ్రుత్వా క్షేత్రపాలస్తదాబ్రవీత్, * క్షేత్రపాలః * సాధువృష్టం
మహాభాగా యత్పూజితవసత్కథా ౧౦. సావధానహృద స్సర్వేశ్వణుధ్వం పర
మాదరాత్, పురాకైలాసశిఖరే పార్వతీనతకంధరా ౧౧. అపుచ్ఛదనవద్యాంగీ
శంకరం లోకశంకరం, * పార్వతీ * దేవదేవమహాదేవ కరుణాకర శంకర ౧౨.
మమహృత్సంశయంఛింధి దయాంకురు మహావ్రభో, త్వద్రూపా బహవస్సంతి లీలా
భిఃపరికల్పితాః ౧౩. త్వదుద్భవాశ్చక్తయశ్చ సమృద్ధా లోకవిశ్రుతాః, తావీక్షితుం
మనోభీష్టం వర్తతేద్యమహావ్రభో ౧౪. చరాచరప్రపంచస్య చైకవేద త్వమే
వహి, ఏకోసిబహుధాకస్మా ద్భాసిలీలాస్వరూపతః ౧౫. తస్మాదద్భుతమహాత్మ్యం

ద్రష్టుముత్సహతే మనః, అతస్త్వత్పాదయుగళం భజేహం పరమేశ్వర ౧౬. ఇత్యుక్తాం స్వప్రియావాణీం శ్రుత్వాశ్రీశంకరస్తదా, అనుగ్రహాయభార్యాయా వాచమూచే మహేశ్వరః ౧౭. * ఈశ్వరః * శృణుదేవిప్రవక్ష్యామి దివ్యాహ్వో త్సవిభూతయః, బహూనిసంతిరూపాణి మామకా న్యద్భుతానిచ ౧౮. అనేనైవ హిరూపేణ ద్రష్టుంశక్తిర్నచేశ్వరి, దివ్యంచక్షుఃప్రదాన్యామి తవజ్ఞానవివృద్ధయే ౧౯. అనయా జ్ఞానదృష్ట్యాత్వం నిరీక్షస్వ మహత్తరం, మమరూపం జ్ఞానఘనం సర్వేషాం ముక్తిదాయకం ౨౦. ఇత్యుక్త్యాశంకర స్సాక్షాద్దయయా పార్వతీంప్రతి, దివ్యంచక్షుర్దదౌ తస్యైలోకానుగ్రహకామ్యయా ౨౧. తదాజగ్రాహగిరిజా జ్ఞాన చక్షు ర్మహేశ్వరాత్, యదాజగ్రాహ సుజ్ఞానచక్షురీశ్వరతస్సతీ ౨౨ తదా గచ్ఛత్తమోరూప మజ్ఞానంబలదోయథా, దదర్శస్వపురస్థంచ శంకరం లోకశంకరం ౨౩ సుజ్ఞానచక్షుశా సాధ్వీస్వపతింపరమాదరాత్, సహస్రాదిత్యసంకాశం బ్రహ్మాండంవ్యాప్య సంస్థితం ౨౪ అనేకవక్త్రనయన మనేకాద్భుతదర్శనం, దృష్ట్వా విస్మయభీతిభ్యా మాక్రాంతా తుష్టువేహరం ౨౫. నమోమహాదేవ జగన్నిదాన విశుద్ధచిద్రూప వివేకగమ్య, రజ్జ్వంయథా సర్పవికల్పరూపం తథైవవిశ్వం త్వయి నీలకంఠ ౨౬. విచార్యమాణే తవయచ్ఛరీర మాధారభావంబగతా ముపైతి, తద ప్యవశ్యం మదవిద్యయైవ పూర్ణశ్చిదానందమయో మతస్త్వం ౨౭. పూజేష్ట పూర్తాదిఫలం క్రియాణాం భోక్తృఫలంయచ్ఛసి శస్తమేవ, మృశాతదేవంవచనం పురాణే త్వత్తోఽస్తిభిన్నం నచకించిదేవ ౨౮. అజ్ఞానమూఢా మునయోవదంతి పూజోపచారాదిబహిఃక్రియాభిః, తేహంగిరీశోభజతీతి మిథ్యాకుతస్త్వమూర్తస్య తుభాగలిప్సా ౨౯. కించిద్దళంవా చుభుకోదకంవా యత్త్వంమహేశప్రతిగృహ్య ధత్సే, త్రైలోక్యలక్ష్మీమపి యజ్జనేభ్య స్సర్వంత్వవిద్యాకృతమేవమన్యే ౩౦. వ్యాప్నోషిసర్వా విదిశోదిశశ్చ త్వంవిశ్వమేకఃపురుషః పురాణః, నష్టేపితస్మిం స్తవ నాస్తిహానిః ఘటేవిసప్తేనభసో యథైవ ౩౧. యథైకమాకాశగ మర్కబింబం క్షుద్రేషుపాత్రేషు జలాన్వితేషు, భజత్యనేకప్రతిబింబభావం తథాత్వమంతఃకరణేషు దేవ ౩౨. సుసర్జనేవాప్యవనే వినాశే విశ్వస్యకించిత్తవనాస్తి కార్యం, అనాదిభిర్దే హభృతామదృష్టైస్తథాపి తత్స్వప్నవదాతనోషి ౩౩. స్థూలస్యసూక్ష్మస్య జడా జడస్య దేహస్యశంభో నచితంవినాస్తి, అతస్త్వదారోపణమాతనోతి శ్రుతిఃపురాణే సుఖదుఃఖయోస్సదా ౩౪. నమస్సచ్చిదంభాధిహంసాయతుభ్యంనమఃకాలకృతాయ కాలాత్మకాయ, నమస్తేసమస్తాద్యసంసారకర్త్రేనమస్తే మృశాచిత్తవృత్తేకభాక్తే ౩౫. ఏవంప్రణమ్యవిశ్వేశం పురతఃప్రాంబలిః క్షణా, విస్మితావరమేశానం జగదేపార్వతీ

పునః 3౬. ఉపసంహరవిశ్వాత్మ విశ్వరూపమిదంతవ, ప్రతీతంజగదైకాత్మ్యం శంభోభవదనుగ్రహాత్ 3౭. పార్వత్యైస్వస్వరూపంతు ప్రదర్శ్య పరమేశ్వరః, సంతోషేణతదాప్రాహ మేఘగంభీరయా గిరా 3౮. *శ్రీశివః* పశ్యదేవిహిమద్రూపం మత్తోనాన్యోస్తికశ్చన, ఇత్యుక్తైవోపసంజహే స్వదేహి దేవతాదికా 3౯.

మీలితాక్షీ. పునర్వాదా ద్యావద్దేవీప్రపశ్యతి, తావదేవ గిరేశ్వరంగే వ్యాఘ్రచర్తౌ పరిసితం ౪౦. దదర్శపంచవదనం నీలకంఠంబ్రలోచనం, వ్యాఘ్రచర్మాంబరధరం భూతిభూషితవిగ్రహం ౪౧. ఫణికంకణభూషాఢ్యం నాగయజ్ఞోపవీతినం, వ్యాఘ్రచర్మోత్తరీయంచ విద్యుత్పింగజటాధరం ౪౨. ఏకాకినంచంద్రమూళిం వరేణ్యమభయప్రదం, శత్రుర్భుజం ఖండపరశుం మృగహస్తంజగత్పతిం ౪౩. అథాఙ్గాయా పురస్తస్య ప్రణమ్యాపవివేశ సా, అథాహదేవీందేవేశో యద్యద్విప్రు మభీష్మసి ౪౪. తత్సర్వంపుచ్చ దేవీత్వం మత్తఃకోఽస్తి మహేశ్వరి, ఇతిశంభోర్వచశ్శ్చుత్వా పార్వతీప్రాహ విస్మితా ౪౫. *పార్వతీ* అనుగ్రహంకురుమయి సదాత్వద్భక్తయే ప్రభో, యదిమయ్యస్తి తేఽప్రీతి స్వద్భక్తిందేహి ముక్తిదాం ౪౬. పార్వత్యావచ సంశ్రుత్వా దేవఃప్రోవాచ భక్తితః, పంపాక్షేత్రమితిహ్యస్తి సర్వజ్ఞానవివర్ధనః ౪౭. తత్సన్నిధౌ తీర్థరాజో మహాజ్ఞానవివర్ధనః, అస్తి తస్మిన్నహతిర్థే న్నానంకృత్వా నిరంతరం ౪౮. తపఃకురుమహాదేవి తేనతేమహిమాద్భుతః, భవిష్యతి నసందేహ శ్శివస్యవచనం యథా ౪౯. ఇత్యాజ్ఞప్తా మహాదేవీ పంపాక్షేత్రం సమాగమత్, తత్రతీర్థేమహావిప్రాః మన్ముఖేస్సానమాదరాత్ ౫౦. కృత్వా శివస్యాత్తరేవై తపశ్చక్రేమహత్తరం, తస్మానై తపసాదేవ శృంభుఃప్రత్యక్షతామగాత్ ౫౧. తందృష్త్వా మహదానంద చేతసాప్రాహ శాంభవీ, వరాన్ప్రదేహిమే శంభో యద్యదిచ్ఛామిశంకర ౫౨. సర్వలోకాధిపత్యంచ సర్వైస్సేవ్యత్యమగ్రతః, త్వత్సన్నిధౌ ధాచిరంస్థిత్వా సర్వేషాందుఃఖనాశనే ౫౩. నిఖిలానధికారాస్తు దేహిప్రేష్ఠా మహేశ్వర, ఇతి దేవ్యావచశ్శ్చుత్వా విరూపాక్షస్తదాబ్రవీత్ ౫౪. మత్సన్నిధౌ త్స్య భద్రే సర్వేషాంవరదాయినీ, త్వయాసాక్షేత్రరాజస్తు పాల్యతేపశ్శ్చువ త్సదా ౫౫. ఆరాధయంతిసర్వేవై త్వామేవ స్వార్థసిద్ధయే, కలాయుగే మదంశేన జనిష్యతిహికశ్చన ౫౬. ఆగత్యక్షేత్రరాజం స త్వదేకాగ్రమనాభవేత్, అమానుషప్రభావంచ దత్త్వాతం వర్ధయాశిషా ౫౭. సహ్యుద్ధరిష్యతి క్షేత్రం కలికల్మషసంచ యాత్, స్థిరాభవమహాదేవి యావదత్రవ సామ్యహం ౫౮. *క్షేత్రపాలః* ఇత్యుక్తాప్రయయాశీఘ్రం విరూపాక్షః ప్రభావవీత్, తతస్సాపార్వతీక్షేత్రే విరూపాక్షస్య కామతః ౫౯. స్థిత్యాజ్ఞాపవరమం శివమగ్రంహృదీశ్వరీ, క్షేత్రరాజం

సదా దేవీ పాలయామాసనిత్యశః ౬౦. తదా దేవాస్సగంధర్వా సిద్ధాశ్చ పరమర్ష
యః, దేవీముపాస్య స్వేష్టార్థాలభ్యా దేవ్యామహాద్విజాః ౬౧. తత్ర సేవాం
ప్రకుర్వంతి చాద్యా పిన్వసతీయతాః, తదారభ్యమహా దేవీ నామ్నా సా భువనేశ్వరీ
౬౨. ఘృతాలోకేమహావిప్రాః చతుర్భుజయుతాసతీ, త్రిణేత్రాసుందరీ జాలా
సర్వేషాంముక్తిదాయినీ ౬౩. అత్ర దేవీందర్శయిత్వా స్తుత్వాదేవీం ముహుర్ము
హుః, తదాజ్ఞయాధగచ్ఛామో విరూపాక్షస్యదర్శనే ౬౪. అథ తేనప్తఋషయః
దేవద్యుష్ట్యా తిభక్తితః, పూజయిత్వాభవానీతేవివిధై రుపచారకైః ౬౫. వన్యైః
ఫలైస్సురుచిరై ర్దూపదీపై రనేకభా, ప్రదక్షిణసమస్కారై ర్దేవీంసంతోష్య
యత్నతః ౬౬. ప్రార్థయామాసురత్యంతం భక్తిభావేనసద్విజాః, విరూపాక్షస్య
దేవస్య కటాక్షో ముక్తిదాయకః ౬౭. అస్మానుచస్థిరోభూయా ద్యధాకురుతథా
ధునా, తస్యాస్సకాశా నమలాన్ స్వేష్టార్థాన్ ప్రాప్య సత్వరం ౬౮. విరూపాక్షస్య
నిలయం దదృశుఃపురతో ద్విజాః ౬౯. యశ్చవంశుణ్య మాఖ్యానం సంశ్రావయతి
నిత్యశః, తస్యదేవప్రసాదేన సర్వసిద్ధిర్భవిష్యతి ౭౦. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్మ్యే
పూర్వభాగే భువనేశ్వరీ మహిమానువర్ణనంనామ
అష్టనవతితమోఽధ్యాయః. ౯౮.

శ్రీవిరూపాక్షేశ్వరార్చితమస్తు.

ఓం

శ్రీమంపాంబాసమేత విరూపాక్షేశ్వర పరబ్రహ్మణేనమః.

అథ శ్రీస్కాంద పురాణాంతర్గత పంపామాహాత్మ్యే

మ థ్య మ భా గ స్త్ర రం భః.

* శౌనకాద్యా ఋషయః * సూతసూతమహాప్రాజ్ఞ స్వాత్మజ్ఞాన
వతాంవర, త్వద్వాక్యామృతనివ్యం దై స్సర్వే సంజీవితావయం ౧. నానావిధానిదే
వస్య విరూపాక్షస్య శృణ్వతాం, చరితానిత్వదుక్తాని చరితారామత్థినః ౨.
సంత్యజ్యేపి మహాప్రాజ్ఞా స్సంత స్సప్తర్షయోమతాః, మహాదేవంపిరూపాక్షం దృష్ట
వంతోహి యాగ్యశాః ౩. తేషాంయోగ స్తపస్తేషాం తేషాంయాగాదిశాః క్రియాః,
యేషు శృణ్వంతితేవాక్యం శివమాహాత్మ్యసిద్ధిదం ౪. సుధానివ్యందసారాణాం సారా
త్సారతరంతన, సూక్ష్మశ్రుత్వావరంసూత స్వాత్మానందమయాః స్థితాః ౫. రస
వద్ద్రవ్యశక్తీనాం సుధైవోపరి పర్వణి, సాప్యహేలూ బాధ్యకత్వాసీ త్వద్వాక్య
రసచర్వణే ౬. మానుషానందమారభ్య బ్రహ్మనంద శ్చతోత్తరః, త్వద్వాచా
వయమానందే తస్మాదపిశతోత్తరే ౭. అహేలూభాగ్యమిదం నామ నైమిశారణ్య
వాసినాం, ఏతావద్వచసా సద్య శ్శివభావతయోన్నతాః ౮. విద్యుచ్ఛపలమా
శాంతం నియంతుంయన్నశక్యతే, యదుక్తంలగ్నమస్మాక మనాయాసేన తస్మ
నః ౯. తేసప్తఋషయః పశ్చాత్ త్కిమకుర్వత తద్వద * సూతడివాచ * సాధు
సాధుమునిశ్రేష్ఠా గరిష్ఠఃప్రశ్నేషషవః ౧౦. వాక్యంశృణుత సర్వేషాం కల్యాణ ఫల
దాం కథాం, ఏకచిత్తాయదివరం శ్రోతారః శ్రుతిసమ్మతాః ౧౧. వస్తుస్సఫలతాయాతి
వాణీవై సశ్యశోభినీ, ససత్కుచూరపవార మిమమర్థవిదాం వరః ౧౨. పప్రచ్ఛ
స్కందమానమ్య పరంకౌతూహలాన్విత, * ససత్కుచూరః * స్కందతత్త్వాన్

సద్భావ ప్రభావపరమోదయ ౧౩. భగవత్ భవ్యచిత్తానాం దివ్యాశ్చర్యప్రకాశకం, సప్తర్షి ధ్యాననిర్యూయం విరూపాక్షస్యవైభవం ౧౪. దేవస్యతత్తదాకర్ణ్య మమ ప్రోల్లసితంమనః, ఉపర్యపిచకింవృత్తం తేషామాసీన్మహాత్మనాం ౧౫. * స్కందః * సాక్షీ తేబుద్ధిరుత్పన్నా భూయ స్తదనుబంధినీ, ససత్కుమార వక్ష్యామి శృణు సర్వోత్తరాశీయ ౧౬. ఏవంహిమవతిఃప్రాంతే క్షేత్రేభద్రశిలాహ్వయే, సప్తర్షయో మహాభాగాః శ్రద్ధాభక్తిసమన్వతాః ౧౭. ఏవంప్రత్యక్షితాత్యేశా స్సర్వే సంయమి నాంవరాః, ఆత్మమరూపై స్సంకల్పై రాసన్నత్రేజితాశయాః ౧౮. ప్రత్యక్షిత నిధానస్తుయథాభూయ స్తదాప్తయే, ప్రపద్యతేసముత్కంఠా త్తథాతేఽవ్య భవత్ శివే ౧౯. అంతరంవిప్రకూటంహి హిమవద్దేమకూటయోః, తత్ప్రాంగణ మమ న్యంత తపసావరయాపితే ౨౦. స్నాత్వా భద్రశిలాతీర్థేసర్వేచ ప్రయతాశయాః, సద్యోద్రష్టుంసమాజగ్మ్యుర్యతిభి ర్ధ్యేయ మిశ్వరం ౨౧. కృతస్నానాఃకృతజపాః కృత స్తోత్రా ముతాగ్నయః, భరద్వాజంపురస్కృత్య ప్రాపురభద్రశిలాంతు తే ౨౨. సమోభద్రశిలేతుభ్యం త్వత్ప్రసాదా దమీవయం, ఆభ్యామేవహి చక్షుర్భ్యాం దృష్టవంతో మహేశ్వరం ౨౩. క్షంతవ్యంహిత్వయా నిత్య మస్మదాస్కందనాదికం, త్వయిసర్వే సమాయాంతు సర్వేదృష్టశివా వయం ౨౪. పరతోపి త్వయిప్రీతి రస్మాక మనపాయినీ, నదీన్మరామస్త్యాంభద్రే యామోభద్రశిలేవయం ౨౫. అన్యేపి యేతపస్యంతి పరం సాంశ్చకృతాశయాః, తేషాంభద్రప్రదా భూయాస్సర్వ లోకేషు విశుతా ౨౬. త్వయాప్రత్యక్షితందేవం మన్వానామనసై వహి, గచ్ఛామ స్తత్రసిద్ధ్యంతు సంకల్పాన సదాశృనాం ౨౭. నదీనదేమత్రిసోతా యథాధర్మేషు వైదికః, తథాభద్రశిలే భ్యాతాక్షేత్రేషుత్వం మహత్తరా ౨౮. అపహజితాశ యానాంనో వాసనా మహతీః, యత్త్వామన్య పరిత్యక్తుం వాత్సల్యేన నశక్ను మః ౨౯. త్వంప్రాప్యతపసస్సభ్యః త్వంప్రాప్య తపసస్థితిః, త్వంప్రాప్య తపసః ప్రాణాః సత్యసిద్ధాశృనాంహి ౩౦. ఇత్యుక్త్వాభిప్రణమ్యైవాం ఏకాత్మానోముని శ్వగాః, ఉత్పేతుర్వ్యోమ తేజోభి రుద్యోతిత దిశాముఖాః ౩౧. తేషూచ్చలితమా త్రేషు పర్యంతాశ్రమవాసినః, సర్వేభద్రశిలాం ప్రాపు స్తపోనిషా స్వసిద్ధయే ౩౨. అహంప్రథమికోపేతై రాశృసిద్ధి మభీచ్ఛుభిః, అభూద్భద్రశిలాస్థానే ద్వ్యంగులంచ నిరంతరం ౩౩. తేషిన్యోనూధ్వన స్సప్తమునయ శ్శంసితవ్రతాః, రంహసాబహునా యుక్తా మిథోజగ్మ్యుః పురఃపురః ౩౪. ఆదాయాదాయ సౌరభ్యం సువర్ణసరసీరు హం, సిపేవిరేతాన్యాకాశే సపాగాం? సౌరసైంధవాః ౩౫. సంఘశ స్సంఘశ స్తచ్చ దృష్ట్వా సప్తమునీశ్వరాః, ప్రణేముభేచరావమ్రైః శిరోభి స్సాస్మరచేతసః ౩౬. సప్తస్కంధవతీం వ్యోమవీధీ న్ముగ్ధ తేక్షణాత్, సర్వోన్నతేనమాన్దేణ యయు రుత్కూలవాహితాః ౩౭. తేషాం సునిరచిత్తానాం మహర్షీణాం మనోరథాః, మధ్యే

మత్స్యచబహవో బభూవు స్సమయోచితాః ౩౮. అద్యామీ నిరవద్యాశా స్సద్య
 స్తీర్వానభస్తలం, ద్రక్ష్యామో హేమకూటాద్రిం క్షేత్రాణా మధిదైవతం ౩౯.
 ప్రవిశ్యపరమంక్షేత్రం తత్రతత్రతపస్యతః, నృప్త్యామునీశ్వరాన్ సిద్ధాన్యాస్యామోని
 ర్వృతింస్థిరాం ౪౦. సర్వతేజోమయం తత్ర సర్వదైవతదైవతం, ద్రక్ష్యామఃకరుణా
 సింధుం విరూపాక్షం పరంశివం ౪౧. ఆశ్మభాజామదూరంచ బహిరాత్మాన మాత్మ
 నాం, పదమాలోకయిష్యామః వరేశస్య పరాత్పరం ౪౨. ఆనమ్రశిరస స్సర్వే
 స్వామీకరక్షేతివాదినః, అపాంగై రాదిమ శ్శంభురస్మా నాలోకయిష్యతి ౪౩.
 తస్యాంగరాగభస్మాని వికిరణిక్షుసర్వతః, తత్కృపార్ద్రసరిద్వాయు రస్మానా
 శ్వాసయిష్యతి ౪౪. నీలలోహిత మైశ్వర్యమాలోక్యాలోక్య శాశ్వతం, తత్తాదృశా
 భవిష్యామశ్చరితార్థా ఇమేవయం ౪౫. అస్మాకంతత్రనమ్రాణా మబహిస్సురదాత్మ
 నాం, శ్రోష్యత్యవ్యాహతైశ్వర్యః స్తోత్రంస్తోత్రప్రియశ్శివః ౪౬. పశ్యతాంప్రమథే
 శానాం భక్తానాంచ తపస్వినాం, అస్మాన్దృష్త్వాఽఞ్జలేశానః సర్వసిద్ధీప్రదాస్య
 తి ౪౭. * స్కందః * ఏవమన్యాంశ్చ సంకల్పా న్కలయంత స్తథాతథా, పరీవాహ
 మయై ర్భావైర్వాచయంత శ్శివేభృతిం ౪౮. పంథాసంతేదవీయాంసం ముహూర్తా
 దత్యలంఘయా, తేహంమనాంసి యుక్తాని యయుఃస్వాభిమతంపదం ౪౯. పూర్వ
 మేవాభిజగ్నుస్తే తానిదేవైస్తుకేవలైః, యథైవతానిసర్వాణి సమతీత్య శనైశ్చ
 నైఃగం. పరంతత్వంప్రపద్యం తేతథా తేషజితాశయాః, సర్వాణ్యేవాన్యభామానిధామా
 న్యేకమనోరథాః ౫౦. అతిలంఘ్యుతిలంఘ్యుః హేమకూటం గిరీశ్వరం, దదృశు ర్ద్విప్ర
 మనస స్సర్వే సప్తర్షయోఽనఘాః ౫౧. హేమకూటంమహాశృంగై రాక్రాంతహరి
 దంతరం, వంద్యమానంసురైః సిద్ధైః గంధర్వైశ్చార్చితేరపి ౫౨. ప్రశస్యమానం
 బహుభిః ప్రత్యక్షిత్రైస్తపస్విభిః, అంభోదనీలకుంభాంభ స్సలిలై స్స్వరసాదితైః ౫౩.
 ఆసిచ్యమాన మాకాశం దేవతాభి రహర్నిశం, జ్యోతిశ్చక్రసముద్గచ్ఛత్ ద్విపచక్ర
 మనోరమైః ౫౪. ద్విదేవతాగణేర్నిత్యం నీరాజత శిలోచ్చయం, మహానిర్ఘ్నర
 నిహ్నాదైః కందరాంతః ప్రసర్పితైః ౫౫. ఔపవాహ్యాం వృషంశంభో ర్గర్జయంతం
 దిశానిశం, మేదినీ కాంచనాంభోజకర్ణికాకారతాం గతం ౫౬. అంతర్బంధితభావోఽఘం
 త్రైలోక్యస్యాపిదర్పణం, ప్రభవంసర్వసిద్ధీనాం సేవ్యాష్టకసమన్వితం ౫౭. ఔన్న
 త్యేనమహత్త్వేన సారవత్త్వేన భూయసా, సర్వేషామపిశైలానా మాధిపత్యేవ్యవస్థి
 తం ౫౮. అర్చితంమేరుణానిత్యం ఆదృతంతుహిమాద్రిణా, వందితంవింధ్యశైలేన
 నిషధేనాపిపూజితం ౫౯. అభ్యర్చితంమహేంద్రేణ మానితం మలయాద్రిణా,
 సంస్తుతంసారియాత్రేణ సుసార్శ్వేనసభాజితం ౬౦. భావితంచిత్రకూటేన త్రికూటే
 నాభిసేవితం, ఆలోచితంసువేలేన మందరేణాత్మనాఽఽదృతం ౬౧. గంధమాదనశై

లేననిధ్యాతనియతాశ్చనా, అభినందితమాహాత్యైం సహ్యేనాపి మహీభృతా ౬౩.
 అన్యైశ్చమాల్యవన్నీల మతంగప్రముఖైర్మగైః, ఋష్యమూకమహాసాను నానుమ
 త్ప్రముఖై రపి ౬౪. సంసేవ్యమానమైకాత్యై త్సర్వసార సముచ్చయం, వర్ణనానా
 మవిషయ మాశ్చర్యాణాం పరంపదం ౬౫. రామణీయకసర్వస్వం స్థాస్థుకల్పాంత
 రేష్వపి, మహాప్రలయపాథోధి వీచీగర్వనివారణం ౬౬. మహాకల్పాగ్నిసంరంభ
 గాంభీర్యగ్రంథమోచనం, మోచనంసర్వపాపానాం మోహానల నలాహకం ౬౭.
 కాలస్వగర్వహరణం కామస్య మదభంజనం, కర్మణ సిద్ధిజననంకాంక్షితస్య విధా
 యకం ౬౮. ఆరక్ష్యమాణమేకాగ్రైఃసమంతా ద్రుద్రకింకరైః ఉత్తుంగశిఖరోత్తీర్ణ
 శాద్వలధ్వజలాంఛనం ౬౯. గగనక్షౌరుహచ్ఛాయా గర్హితాదిత్యమండలం, యదీ
 యపరమాణూనాం పరమాణుకస్తైఃపురా ౭౦. నిర్మితాస్త్రిదివోద్వాసవిశేషా సైర్వ
 నైర్వృతం, పంచై వకల్పతరవః ప్రఖ్యాతానందనేవనే ౭౧. సంవృతంకల్పతరుభి స్సహ
 ప్రశతకోటిభిః, చింతారత్నందివిఖ్యాత మద్యాప్యేకం నచావరం ౭౨. చింతారత్నై
 రనదృశై రనంతైః పరిమండితం, కామధేన్వర్హిగోలోకే కాచిదేవైరభిష్టుతా ౭౩.
 కామధేనుసహస్రేణ కాంక్షణీయంసదామయైః, మాణిక్యతటసోపాన మయూఖోత్సు
 ల్లపంకజైః ౭౪. సంతాపహారిభిర్హృద్యై స్సరోభిశ్శిశిరైర్వృతం, ఏవంసర్వగుణోదార
 మేనంసర్వాదృత్యోదయం ౭౫. ఏవంసర్వతపోరూపం హేమకూటమవేక్ష్యతే,
 లబ్ధాశా లబ్ధసద్భావా లబ్ధబోధాః క్షణక్షణే ౭౬. సృత్యంతత ఇవ సంకల్పైః క్షేత్రో
 పాంత ముపాయయః ౭౭. తేహేమకూటంసమవేక్ష్యసర్వే స్థానంమహీయ శ్శశిఖండ
 మారేః, సిద్ధంతప శ్శాశ్వతమిత్యవాలృ ద్వినిశ్చయం నిశ్చయగాఢచిత్తాః ౭౮.
 టంతత్స దిత్వాసి మహాపురాణే శ్రీస్కాందే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే
 సప్తమీయాత్రా ప్రకాశికాయాం సంహితాయాం మధ్యమభాగే సప్తమీ భిః
 హేమకూట దర్శనంనామ ప్రథమోఽధ్యాయః. ౧.

* స్కందఉవాచ * తేసమీక్ష్యమహాక్షేత్రం విరూపాక్షస్య విశ్రుతం,
 అవతేరుర్మహీంపుణ్యా మాకాశా దాత్మవేదినః ౧. అవతీర్యముదాయంతైః క్షేత్రం
 తత్ప్రీతివివిక్షవః, ఆశ్చర్యలబ్ధకృతయః క్షణంతస్తు స్తపోధనాః ౨. ఉపేతంపంచభిః
 క్రోడైః ముఖ్యద్వారచతుష్టయం, చతుర్భిరపుష్పద్వారైః శోభితంపరమోత్సవైః ౩.
 ఇదమాకృష్టకైలాసం సద్యస్సిద్ధివిధాయకం, పంపాక్షేత్రమితిప్రాజ్ఞాః ప్రోచ్యంతే
 క్షంతసర్వం ౪. తావత్సహ్యచలోదీర్ఘా విష్ణుదేహసముద్భవా, సరిస్థుహాప్రభావేన
 తుంగభద్రా సమాగతా ౫. తాందృష్ట్యాదివృతత్వజ్ఞాం తుంగకల్లోలమాలినీం,
 అస్థావయంత కిష్కింధావర్వతా గ్రశిలోచ్చయంతే ౬. ప్రహర్షమతులం జగ్గుస్తస్య

మాహాత్మ్యవేదినః, యత్రభాగీరథీపుణ్యా సర్వదాచసరస్వతీ ౭. నిమ్నావతీగోమతీచ
 వసిష్ఠప్రపదాశివా, విశోకాచవితన్వాచ చైకాకీగండకీతథా ౮. యమునాకాశ్యసీ
 చిత్రా సరయాస్సర్వపావహా, నేతావతీవేదవతీ శీఘ్రగా శీఘ్రవర్తిసీ ౯. కశావతీ
 కశోద్వర్తా ఫల్గునీపావహారిణి, శితద్రుశ్చశతద్రుశ్చ వేదికాపైతవాహినీ ౧౦.
 బాహుదా కృష్ణవేణీచ సరయాఃపావనాశినీ, ప్రభాసా శారదాచంద్రభాగా కుటిల
 గామినీ ౧౧. వారణాసీ విశాలాచ పుణ్యదా పూర్ణిమాహ్వయా, మలప్రహరీ
 కావేరీ వరదాబ్రహ్మనిర్మితా ౧౨. తాపీవయోష్ఠీ శిశిరావ్రణీతాపావనాశినీ, గోదావరీ
 భీమరథీ వేగాపుష్కరమండనీ ౧౩. వశిష్ఠరీతిమూర్తీచ సుగంధాలలితాతథా,
 ఇరావతీ వేత్రవతీ శోణా పంచనదౌజసా ౧౪. శీతాచాలకనందాచ చక్షుర్భద్రా
 తథాపరా, భంగోద్భవాసరిద్వర్యా కాశీత్వన్యాతథావరా ౧౫. ఏవమన్యానితీరాని
 యానిసంతి సరిద్వరాః, దృష్టానిచావగాధాని యానిరాత్యుష్ణితానిచ ౧౬. తుంగ
 భద్రాత్విదంతీర్థం తేభ్యోప్యస్తేషదం హిసః, అస్యాంస్సాత్వాయథాకామం సర్వే
 పూతాశయావయం ౧౭. దేవమాలోకయిష్యామ ఇత్యేతనిశ్చయందధుః అవా
 పుస్తుంగభందాంతా మాప్యాయనకరీం భువః ౧౮. తాపత్రయంచసర్వేషాం
 హరంతీ మూర్తిమూరుత్తైః, తుంగభద్రాతటోపాంతే దదృశుస్తీవ్రనిశ్చయాః ౧౯.
 లక్ష్మణాని మహేశానసాన్నిధ్యం యైర్నవిద్యతే, మహాదేవో పవాహ్యస్య పృషభస్య
 మహాకాజసః ౨౦. పదానిసైకతస్థానిదర్శయంత స్తవస్వినః, అవరుహ్య పృషాచ్ఛం
 భు ర్యత్రస్థిత్యావరందతా ౨౧. తవస్యతేపురాత్రతత్త్వదా న్యప్యభావయా, దేవ
 న్యవామపార్శ్వేతు దేవ్యాఃస్థిజమఃకిల ౨౨. దదృశుఃపులినోద్భిన్నం పదన్యాస
 మనాదిమం, ప్రమథానాంగణానాంచ వికటోల్లటచారిణాం ౨౩. సర్వత్రోద్గాఢసం
 లగ్నాః పదవక్త్రీరలక్ష్మయా, తత్రతత్రపరంశీర్ణా భూషణోరగపూర్తృతైః ౨౪.
 అజానన్చేతసాశంభో ర్భస్మార్థదూలపరంపరాః, కందర్పబంధాద్విస్రస్తా చూడాంభుః
 పూరచోదితాః ౨౫. దదృశుస్తటసీమాంతే సబిల్వదలమాలికాః, తేఽపశ్యన్
 సికతారూపాన్యాద్యైః సంపాదితాన్యపి ౨౬. అనాదిశివలింగాని తుంగభద్రానదీ
 తటే, ఆయాతయోస్సమంత్రత శివాభ్యాం దదృశుస్తటే ౨౭. గణేశస్కుందయో
 రేకా మయూరపదమండలీః, ఆత్మావలోకమాత్రేణ నదీంసప్తముఖంచ
 తాం ౨౮. ప్రవాహవినయోపేతా మగాహంత తవస్వినః, అఘమర్షణసూక్తాని
 జపంత స్తత్ర తేఽనఘాః ౨౯. సన్నుర్విధివదేకాగా స్తర్పయిత్వాసురాన్ పితౄన్,
 తేషాంశిష్యాఃప్రశిష్యాశ్చ తద్భిష్యాశ్చపరశ్శతం ౩౦. తుంగభద్రాంభసిన్నాత్వా
 సర్వేపూర్ణమనోరథాః, అరుంధతీచలద్వారి న్యాపుతా విమలాశయా ౩౧. సత్యం
 సరిద్వరేత్యేషా తుంగభద్రేత్యభాషత, కింతద్వర్ణ్యమరుంధత్యాః ప్రాశస్త్యేనపరాజి
 తా ౩౨. తుంగభద్రాపితద్యోగా దాత్మానం బహ్యమన్యత, కృతస్సానాదికర్తవ్యా

ధన్యాస్త్యస్త్యయ స్తథా ౩౩. సంపూజ్యపావనీందేవీం బద్ధాంబలిపుట్థస్థితాః, ప్రవి
శామఃపరంక్షేత్రం కేనద్వారేణసువతాః ౩౪. * ఇత్యన్యోన్యంవిచారంతే చక్రర్భు
తార్థవేదినః, తత్రోవాచభరద్వాజః క్షేత్రమేతన్మహత్తరం ౩౫. పంచబ్ర
హ్మమయంశంభో రపరంరూపమాస్తికాః, సద్యోజాతాదిదేవత్యం ముఖ్యేనాద్యతపో
ధనాః ౩౬. ద్వారేణైవ ప్రవేక్ష్యామః క్షేత్రంపశుపతేఃప్రియం * సూతః * తస్యత
స్యచనంశ్రుత్వా తథేత్యాహు రథావరే ౩౭. ప్రణమ్యోత్క్లామినీం భూమిం
పశ్చిమద్వారదేవతాం, వివిశుఃక్షేత్రరాజంతే విశ్వసిద్ధివిభూషణం ౩౮. ప్రవిశంతో
యతాత్మనః తత్రతత్రక్వచిత్క్వచిత్, సర్వపుణ్యైకసంలక్ష్యం దదృశుః క్షేత్రవాసి
నః ౩౯. ఏకపాదస్థితా నూర్ధ్వబాహూ సంగుప్తతస్థితాః, నానావిధాసనాద్వివ్యా
న్నానాయోగ వ్రతక్రమాన్ ౪౦. మరీచిపాజలాహారా న్యూలాహారా సనాహ
తాః, వాయూహారాం స్తథా కందమూలపత్ర ఫలాశనాన్ ౪౧. త్రిజటానద్వయ
జటాన్ జటాభిఃపంచభిర్భుతాన్, నానావిధజటాబద్ధాన్ భస్మార్ధదూళనధూస
రాన్ ౪౨. రుద్రాక్షధారిణశ్శుద్ధా న్మముక్షూంఛ్చివయోగినః, మహామహేశ్వ
రాన్ శైవాంస్తథాపాశుపతా స్మనీన్ ౪౩. కలాముఖాన్ సుతపస స్సుదీప్తాంశ్చ
మహావ్రతాన్, శివదీక్షాన్వితాంశ్చైతా న్నైష్ఠికా న్వ్రతచారిణః ౪౪. కరస్థలింగా
నారూఢా నవస్థాపంచకోన్ఠతాన్, ఊర్ధ్వకృపాదాన్యమినో ఘోరే తపసిన్విష్టతః ౪౫.
తీవ్రాభిర్వ్రతచర్యాభి స్త్రిష్టత శ్చాప్యధోముఖాన్, ధ్యాయతశ్చపరంతత్త్వం వత
తశ్చ శివాగమాన్ ౪౬. పంచాక్షరీంప్రజపతో రుద్రసూక్తపరాయణాన్, రుద్రో
పనిషదానక్తా స్మనీన్నగ్నవ్రతానపి ౪౭. తథాపంచాగ్నిమధ్యస్థాన్ క్షేత్రపీతముఖా
నపి, నిర్వికారపదప్రేక్షూ సనన్యాసేకచేతనః ౪౮. దృష్ట్వావిస్మయమాజగ్ము
ర్మనయస్తే పదేపదే, ఆద్యేనబ్రహ్మణాపూర్వ మాత్మబ్రహ్మత్వసిద్ధయే ౪౯.
తస్త్వంయత్రతపోఘోరం స్థానంత్రతాప్యలోకయన్, యత్రవిష్ణుత్వసిద్ధ్యర్థం చక్రే
విష్ణుః పరంతపః ౫౦. మరుతామాధిపత్యాయ తపస్తస్త్వంమహత్వతా, తత్రతత్ర
పరంస్థానం దృష్టవంత స్తపోధనాః ౫౧. యత్రవేదాశ్శివంద్రష్టుం స్థిత్యా స్తోత్రమకు
ర్వశః, సాంగోపాంగాస్తదప్యేతే స్థానమాలోక్యవిస్మితాః ౫౨. గాయత్యాశ్చసరస్వ
త్యా మంత్రాంతాంచ పృథకోపృథక్, తపస్సిద్ధికరంస్థానం వీక్ష్య తేవిస్మయంగ
తాః ౫౩. శేషస్సహస్రవదనః సర్వోపవహనక్షమః, తపస్సుదారుణంకృత్వా యత్ర
వర్షాయుతై రపి ౫౪. భూషణత్వమగాచ్ఛంభోః స్థానంత్రతప్యలోకయన్, మేరో

* ఇతిప్రచచ్ఛరఖలః క్షేత్రపాలంమహామతిం, తదోవాచ క్షేత్రపాలః

క్షేత్రమేతన్మహత్తరం ఇతిపాతాస్తరం.

స్థిమవతః పశ్చాద్వింధ్యస్య నిషధస్యచ ౫౫. అన్యేషాంచకులాద్రీణాం తపస్థానం వ్యలోకయన్, ఐరావతిముఖానాంచ దివ్యభావధృతాత్మనాం ౫౬. దిగ్దంతినాం పరస్థానాన్యాలోక్యాశ్చిర్యమాయయుః, పితౄణాంచమునీనాంచ పూర్వేషాం స్వస్వసిద్ధయే ౫౭. నిపస్థానానిపుణ్యాని దదృశుర్దివ్యచక్షుషః, మనూనాంసుబహూనాంచ మర్యాదాస్థాపితాత్మనాం ౫౮. స్థానాన్యాలోకయామాసు స్తపస్సిద్ధికరాణితే, సప్తానాంచసముద్రాణామగ్రాధత్వాదిసిద్ధిదం ౫౯. తపస్థానంసమైక్షంత వికాసంపరమంయయుః, తథైవాశ్చిర్యజాలాని సుబహూన్యపరాణిచ ౬౦. దృష్ట్వా దృష్ట్వామహానంద మధ్యమగ్నాభవాభవన్, ప్రత్యుద్గతాశ్చతత్త్వజైః కైశ్చిత్క్షేత్రాధివాసిభిః ౬౧. ప్రశంసస్తశ్చతాస్సర్వాన్ యాయుధన్యాఇతి ద్విజాః, యష్మాన్వత్రప్రవిష్టేషు వయమిత్యనులాపిన్ ౬౨. తథైకాదశరుద్రాణాం స్వరూపం దదృశుశ్చేతే, తథారుద్రాంశ్చపంచాశే చ్చతరుద్రాంస్తథాపరాన్ ౬౩. తథావిశ్వతిరుద్రాంశ్చ భస్మరుద్రాన్సహస్రశః, భీమరుద్రాన్సహస్రరుద్రాన్మీలరుద్రాన్పరశ్చతాన్ ౬౪. శృణానరుద్రాన్సంకల్పరుద్రాన్సంకల్పసిద్ధిదాన్, జ్ఞానరుద్రాన్దిశారుద్రాంస్తత్త్వరుద్రాంస్తథాపరాన్ ౬౫. జీమూతరుద్రాన్స్వచ్ఛందరుద్రాన్స్వచ్ఛందవిగ్రహాన్, కల్పరుద్రాన్మమారుద్రాన్సేవరుద్రాన్ప్రియంకరాన్ ౬౬. విజ్ఞానరుద్రాన్కల్పాంతరుద్రాన్కల్పాంతచారిణః, ఏవారుద్రాన్నిశారుద్రాన్జలరుద్రాన్పరశ్చతం ౬౭. తుషారుద్రాంశ్చ పవనరుద్రాన్సర్వాన్ప్రసిద్ధిదాన్, భూతరుద్రాన్సహస్రరుద్రాంస్తస్మాత్రేశాన్సహస్రబలాన్ ౬౮. మూర్తీపాన్మునసేశాంశ్చ విదిశేశాన్ దిగీశ్వరాన్, ఏతేషామపివాన్యేషాం రుద్రాణాముర్జితౌజసాం ౬౯. స్థానానిసుబహూన్యత్ర దదృశుస్తే తపస్విన్, గణాంశ్చగణనాథాంశ్చ క్షేత్రాధీశాంశ్చ భైరవాన్ ౭౦. భూశేశాన్ప్రమథేశాంశ్చ వందమానాస్తతస్తతః, సర్వోత్సవమయాకాగా సర్వోత్సవమయాశయాః ౭౧. సర్వోత్సవమయాగోకా సర్వోత్సవమయాక్రియాః, ఉహ్యమానాఇవోద్వేలైర్భక్తిపూర్ణైః ౭౨. తస్మిన్నేవక్షణేపాశైః స్సంస్కారాత్మభిరుక్తైః, ధున్వంతోవాసనాగూఢ ముత్తక్రీడంమలత్రయం ౭౩. శబ్దమూత్రధృతాశాగాన్షడూర్జితశ్చవిశ్వజిత్, వికస్నోన్మహాశక్యక్తాః క్షేత్రమాహాత్మ్యభీషితైః ౭౪. ఏకాన్తావస్థిరోన్మేషాన్సృజ్యోశేషాశ్చత్రాణితే, ప్రాదక్షిణ్యేన తత్రేత్ర మవగాహ్యసమంతతః ౭౫. ఆజగ్ముర్గోపురద్వార మాన్యస్యపరమేశినుః, తేనోపురద్వార ముచిత్యత్రక్షణసితా స్పష్టమునివవీరాః, క్షేత్రాధిపేనానుమతప్రవేశా బహుపురుద్వాసిత హర్షసారాః ౭౬.

*

*

*

ఇతి శ్రీస్కాంద మహాపురాణే సోమకూటఖండే పంచమాహాశ్మ్యై మధ్యమభాగే సప్తవీణాచురగ్రాన్తేత్రప్రవేశోనామ ద్వితీయోఽధ్యాయః. ౨.

* స్కందఉవాచ * ప్రవిశంతశ్చ తేనర్వే భావయంతః పరంశివం, దదృశుర్ది
 వ్యవిధవాన్ కక్ష్యాభేదాన్ సహస్రశః ౧. తత్రప్రథమకక్ష్యాయాం తేవదేవస్య
 సంమతాన్, సహస్రసంఖ్యాకాన్ సహస్రాక్షాదిభిస్తుతాన్ ౨. సదాసర్గసితి
 ధ్వంస వినోదసవిశృంఖలాన్, బహుపాదాన్బహుభుజాన్ బహునేత్రాన్ బహుపాద
 రాన్ ౩. బహుశీర్షాన్ బహుగుణాన్ బహుదీప్తాయుధాన్స్తభాన్, అక్షపాదాన్లలా
 టాక్షాన్ స్కంధాలాక్షాన్సీక్షాక్షాన్ ౪. బాహునేత్రాన్సరోనేత్రాన్స్కరోదరవిలోచనాన్,
 లంబోదరాన్మేత్రకర్ణాన్ బాహుకర్ణాన్ స్వలచ్చిఖాన్ ౫. తిర్యక్చరాన్సూర్యచరా
 నఘోముఖచరాన్సపి, పర్యతాభరణాన్సంగతుండలాన్సఘేమేఖలాన్ ౬. స్థూల
 నాసాన్సూహాకాయాన్ స్త్రీక్షుదంష్ట్రాన్తీభీషణాన్, అగ్నిజహ్వస్సహానానాన్సత్కట
 భ్రుకుటీ తటాన్ ౭. గణానంతసంఖ్యాకాన్ స్తదృశుః పరమాద్భుతాన్, దృష్ట్వాతా
 ద్వివ్యసన్నాహాన్సర్వత్రాప్రతిమాజనః ౮. నిర్గచ్ఛంతఃప్రవిశంత శ్శివాజ్ఞా పరిపాలకాన్
 ప్రహృష్టాన్సైరిప్రహృష్టాన్ రుభయోబహుమతాగమాః ౯. సర్వాస్వపిచకక్ష్యాను
 తానుతాను మహేశితుః, విభవానపరిచ్ఛేద్యాన్ స్వీక్షమాణాన్ ముదాన్వితాః ౧౦.
 దేవసంకల్పసిద్ధాభిర్దివ్యతారుణ్యసిద్ధిభిః, అభిరమ్యవిలాసానాన్ మహాప్రథమికాత్మ
 భిః ౧౧. అనంతపునరున్మేష సారసంజీవనోష్ణశైః, మాధుర్యరసనివ్యంధ చాతు
 ర్థాలావవృత్తిభిః ౧౨. కటకశైవకేయూర పరిహాసాంగులీయశైః, భూషితా
 శృతిభిర్భవైర్భూషణైర్భోగసిద్ధిభిః ౧౩. మృదంగశంఖపణవ వీణావేణువినోద
 నైః, దేవమానందయంతీభిర్నృత్యైర్భుజురవాదిభిః ౧౪. దివ్యాంగనాభిర్దివ్యాభి
 రభిజుప్త మహాంగణం, నమస్తేశివపుత్రాయ నందీశాయనమోనమః ౧౫. నమస్తేదశ
 హస్తాయ నమస్తేనీలచక్షుషే, నమస్సారూప్యసిద్ధాయ నమస్సాలోక్యదాయినే ౧౬.
 నమోదేవీకృతారూప నమస్సామీప్యదాయినే, నమస్సర్వార్థవిజ్ఞాన నమస్తే సర్వ
 శక్తయే ౧౭. నమ స్సర్వగణాధ్యక్ష నమస్తే సర్వమూర్తయే, నమో లోకాధినా
 థాయ నమోదైవధినివే ౧౮. నమోగణాధినాథాయ నమస్తే విశ్వసిద్ధయే,
 చండాయుధాయ చండాయు ఖండితామరవైరిణే ౧౯. కుండమాలాధరాయాస్తు
 దండమాంజీయుజేనమః, శివదాయశివాంగాయ శివజ్ఞాయ శివాత్మనే ౨౦. శివాయ
 శివభావాయ శివస్వందాయసేనమః, మాంజీధరాయ జటినే శుచయే బ్రహ్మచా
 రిణే ౨౧. కృష్ణాజినధరాయాస్తు తపోరూపాయతే నమః, అయోనిజాయదివ్యాయ
 లాంగూలాగ్రోషితాయచ ౨౨. క్షేత్రజ్ఞయైకచిత్తాయ గణానాం ప్రభవేనమః,
 ప్రాసాసిపట్టసేవ్యాస శూలనహ్నిధరాయచ ౨౩. నమస్సర్వాయుధేశాయ శ్రీనందీ
 శాయతేనమః, సేనానిస్త్వంగణేంద్రాణాం గోప్తాత్వం సర్వకర్మణాం ౨౪. పరద
 స్త్వంవిధేయానాం శుభం చాన్వృత్తినేనమః, నమోస్తు దుర్మదవ్యాల మహాజుగలికా
 యతే ౨౫. నమోజన్మహేగాయ నమస్తేజన్మహారిణే, నమస్త్యైలారయేతుభ్యం నమః

స్తాపాపహరిణే ౧౬. శాలంకాయనద్యశ్చాయ సర్వేశాయనమోనమః, నమ స్స
 హృద్విధేయాయ నమ స్సద్భక్తసంపదే ౨౭. నమస్తవస్విగమ్యాయ నందిశేష్వర
 తేనమః, పాహివిశ్వమిదంచ పాహిన శ్శరణాగతా ౨౮. నమోనందిత నందిత
 శ్రీనందితనమోనమః, నందితేన నమస్తుభ్యం మహానందితేనమః ౨౯. ఏవంస్తోత్రేణ
 తుష్టేన నందిశేనానుమోదితాః, తేతస్యవరమేశస్య మకృతానాం మహూత్స
 నం ౩౦. ధర్మస్యవరమంస్తానం మంత్రాణాం వరమాంసితిం, ప్రావిశిస్వరమంధామ
 సత్కీయాణాం సముచ్చయం ౩౧. దేవస్యపురతోల్లక్ష్మ్యం వేదపాదచతుష్టయం,
 సత్యధర్మమయాశారం మహాప్రణవరూపిణం ౩౨. మంత్రసిద్ధిపదం ఛంసాం దేవేం
 ద్రాది సుపూజితం, జ్యోతిర్మయ మహాశృంగం జ్యోతిర్మయవిలోచనం ౩౩. శిరచ్ఛం
 ద్ర సహస్ర్రాఖం దివ్యమాల్యై రలంకృతం, సావర్ణకక్ష్యై లంకారం హేమఘంటా
 విరాజితం ౩౪. నంద్యమానంగణై స్సిద్ధై ర్భక్తై ర్దేవేర్ముముక్షుభిః, జీవనావ్యాం
 మహేశస్య మహూత్సవతేనవందిరే ౩౫. సర్వభాగ్యమయాదర్శ ప్రవిష్టాశ్చవ
 తత్త్వినాత్, స్వయంకృతానేకతపశ్చిరలక్ష్మభి రాదరాత్ ౩౬. ప్రత్యక్షమేన వశ్యం
 తో మోక్షస్యాశార మాదిమం, అగ్రేసాలోక్యసారూప్య సామీప్యం వరమేశ్వ
 రా ౩౭. వరమేశ్వరకైంకర్య వ్యాపృతాంగావివృణ్వతః, కించిదంతర్ముల్లంఘ్య
 కైవల్యేన విశోధితాః ౩౮. అప్రాశ్చర్యమవైక్షంత దేవనాన్నిధ్య మంటపం, దేవే
 శస్య మహార్హేణసంకల్పేనైవ నిర్మితం ౩౯. హేమాంబుజనిభాశారం పూపాశై
 రభిరక్షితం, దివ్యరత్నమయస్తంభ శతసాహస్ర శోభితం ౪౦. ప్రవాలమణిసాపా
 నం వైచూర్యమణి వేదికం, స్థలవంద్యేనమహతా నృటికేన విభూషితం ౪౧. ముక్తా
 మయమహాభిర్తింగవాత్మైకాంచనైర్మృతం. వద్మరాగవినిర్యూహ మహానీలాది టంకి
 తం ౪౨. రత్నదీపవహస్రాశ్యం రత్నమాలాభి రంచితం, అంతర్వీధిభి రగ్యోబ్ధిర్హ
 మీభి రభిరంజితం ౪౩. సహస్రేనాయుతేనాపి సువర్ణకలశై ర్యుతం, అవర్తగర్భక
 స్తూరీ గోపురాదిభి రర్చితం ౪౪. మహామరకతోత్కర్ణ సత్కీయానాలభంజకం,
 గోమేధికపరిష్కార చారుసోపాన శీతలం ౪౫. పునరుక్తమహామేరు శివాటోపరిని
 ర్మితం, వర్ణకాశేయరూపేణ వితానేనవిరాజితం ౪౬. రన్నపుష్పృషహాగేణ సర్వత
 స్సమలంకృతం, చిల్వారగ్వధకర్పూర దూర్వాచందనమాలికం ౪౭. త్రికూటశిఖరో
 దార మహాకాంచనతోరణం, చతుర్భుర్యుక్తసత్కారై ర్ద్వైరై రవిపరిష్కృతం ౪౮.
 ఉడితాయామవిస్తారం వర్ధితం వాస్తుదైవజైః సాంద్రచందనకస్తూరీ నారకర్మమితఫ
 లం ౪౯. మహార్హరూపసారభ్య సంవేష్టితదిశాముఖం, కుముదోత్పలకల్పార మల్లి
 కామాలభీదవైః ౫౦. ఉల్లోలషట్పదై ర్మాల్యై రుపాంతేషావశోభితం, మంత్రాధి
 పైవైవై స్తంత్రదైవజై ర్యంత్రదైవజైః ౫౧. క్రియాధిపైవై స్సిద్ధిదైవజైః సర్వ

తోవృతం, అంతర్గర్భితవిశ్వాద్ధై రభిజుష్టం సమతతః ౫౨. అనాదీకాలసంసిద్ధై రనంతై
 ర్వేదవాదిభిః, వ్యంజయద్భిః పరంసన్తు విష్వక్ప్రత్యయ గోచరైః ౫౩. నిరంతర
 మనన్ధ్యాద్ధై రంతరంగై శ్శివాగమైః, అంతఃసృతిసమున్నేషై రామ్నయా ధానుయా
 యిభిః ౫౪. పురాస్తే శ్శివసిద్ధాంతః సిద్ధై రుద్రోషితాంతరర, ప్రతిస్థితమహాతంత్రైః
 పరస్పరమవిస్థైః ౫౫. సరికర్మితవిశ్రాంతం పంచాశి స్వస్థదేవతైః, అనేకకల్పక
 ల్పాలై దృష్టసామ్యైశ్చ క్షిప్రైః ౫౬. విద్యాభి సవద్యాభి రభిలాభి రలంకృతం, తదా
 లోక్య తపస్విన్దా స్సర్వాకారమునోహరం ౫౭. సాన్నిధ్యమంటపం శింభో స్సర్వే
 సాంజలయోఽభవన్, తత్రరుద్రాన్మహాభాగా నివృత్యశదిష్టతే ౫౮. శింభుర్విభు
 ర్గణాధ్యక్షఃశ్రోత్ర స్థిరశివదీర్ఘః, సంవాహశ్చవివాహశ్చసభోద్భవ్య విచక్షణః ౫౯.
 రుద్రశ్చవిసిత్తిహ్యార్థ్యం సర్వేభవపదే స్థితా, అశోబుద్ధ్యకపాలీశో నజ్రదేహః ప్రమ
 ర్దనః ౬౦. విభూతి రవ్యయశ్శాస్త్రా నాకీ ప్రమథాధిపః, ఏతేరుద్రాదిశిసాచ్యాం
 భవోద్భవపదే స్థితా ౬౧. అగ్నిరుద్రోమతాశశ్చపింగలకాలకోహరః, జ్వలనోదహ
 నోబభు ర్భస్మాంతశ్చక్షుయాంతకః ౬౨. ఆగ్నేయ్యందిశిసంస్థాస్తే సర్వభూతసహే
 పదే, మృత్యుర్ధాతా విధాతాచ సంయోక్తాచవియోజకః ౬౩. ధర్మాధర్మాహరః
 కాలః కస్తే త్యేతే సదాస్థితాః, దక్షిణస్యాందిశిపదం సర్వేసాన్నిధ్య మాస్థితాః ౬౪
 నైర్ముత్యాంమారణోహంతా క్షౌరదృష్టి ర్భయానకః, ఊర్ధ్వకేశోవిరూపాక్షో
 ధూమ్రుఽంఘ్రివ లోహితః ౬౫. ఏతేరక్షోదిశిబహ్మ విష్ణురుద్రపదే స్థితాః, బల
 వాంశ్చుబలోభీముపాశిహస్తౌ మహాబలః ౬౬. జయభద్రోదీర్ఘ బాహు శ్వేతశ్చైవ
 జలాంతకః, బజ్రబాస్యప్రతిచార్యు రర్చితానర్చితేపదే ౬౭. శీఘ్రోలఘుర్వాయు
 వేగః కషర్దో లఘువాహనః, పంచాంతకఃపంచశిఖః తీక్ష్ణస్సూక్ష్మః క్షయాంత
 కః ౬౮. సంస్తుతః స్తుతపదే వాయువ్యాందిశి సంస్థితా, జటామకుటధారీచ లక్ష్మీ
 వా న్కామరూపధృత్ ౬౯. వానారత్నధరోధన్యో నిధీశశ్చప్రసాదధృత్, ప్రకాశ
 స్సౌమ్యదేహశ్చ చూపవాసోస్సమ్యుద్గతాః ౭౦. పూర్వస్థితిద్వంద్వపదే రుద్రాశ్చై
 తేమహాజనః, విద్యాధిరోజ్ఞానధర స్సర్వజ్ఞోనేదపారగః ౭౧. మాతృభూతశ్చ పింగా
 ష్కో భూతపాలో బలిప్రియః, సర్వవిద్యావిధాతాచ సుఖదుఃఖసహ స్తథా ౭౨.
 ఏతేచే శానదిగ్భాగే సర్వనాక్షిపదే స్థితాః, అసంతి పాలకోధీరః పాతాలాధిపతి
 ర్వృషః ౭౩. గ్రహనోవిషద్యగ్నీనో లోహిత స్సర్వతోముఖః, ఏతేక్షూధగ్నితా
 రుద్రా ఊరుద్వంద్వపదాధిపాః ౭౪. తాదృష్ట్యాచ ప్రశంసంతో బభూవుస్తే ము
 దాన్వితాః ౭౫. ఏనంవిరూపాక్ష విభావలక్ష్మీ విజృంభణాన్యద్యుతదర్శనాని, ఆలో
 క్యచాలోక్యచ తత్రసర్వే తదేకచిత్రామునయోబభూవుః ౭౬.

ఇతి శ్రీస్కాంధమహాపురాణే హేమకూటఖండే మధ్యమభాగే సంపామాహత్యైః
సప్తవిభిర్దేవమూలక సాన్నిధ్యప్రవేశోనామ తృతీయాధ్యాయః. ౩.

* స్కందఉవాచ * స్థితాస్తత్రచసాల్లాస మంతప్రహితచక్షుషః, దదృశుః
పరమాశ్చర్యం దివ్యరూపమనామయం ౧. మహాప్రకాశవిన్యాసం మహాజ్యోతి
ర్విజృంభణం, మహాతేజఃపరిపాకం మహాధామసముచ్ఛయం ౨. మహానందపరీణా
మం మహాకాశవికస్వరం, మహాబాధా సముద్యోతంమహాశబ్దకలక్షణం ౩. మహే
శానపదామ్నాతం మహాదేవాభిశబ్దితం, మహామంత్రసముచ్ఛారం మహాసంసార
మోచనం ౪. చంద్రకోటిసహస్రాభం శిశికోటి రవిప్రభం, అనంతకోటిసప్తార్చి
రర్పిర్మండలభాస్కరం ౫. అసంఖ్యాతసముచ్ఛేష విద్యుత్కోటినిభ ప్రభం, ఉపధేః
పరమంఘోరం ఉపాధేరప్యగోచరం ౬. ఇంద్రియాణామవిషయ మియత్తాత్మగ
నాశ్రయం, అనేకజీవరాశీనా మనుగ్రహపరిగ్రహం ౭. నిరస్తాన్తవనిశ్చేషం గ్రస్తకామ
కథోదయం, అపహాసితమాయాద్య మసామాన్యపథప్రదం ౮. అశేషజగదాధార
మశేషజగదుద్భవం, అశేషజగదాత్మాశ్రయశేష జగదాగ్రయం ౯. ఆవాహ్యకరణ
స్థంబై రాత్మాత్వై రపరోక్షితం, ప్రమాణాపనిషత్ప్రాణ ప్రతిష్ఠా పరమేష్ఠినం ౧౦.
నిరాయాససముద్భూత నిత్యకంచుకపంకజం, ఈక్షణాధిపృథివ్యంత క్షిప్రాతంత్ర దృఢ
వ్రతం ౧౧. సదానవనవోన్మేష సచ్చిత్ స్వాతంత్ర్యలక్షణం, భావనానుగుణోద్బోధ
భావకాంతః ప్రతిష్ఠితం ౧౨. శంకాతంకకలంకాది ప్రక్రియా పశ్యతోహరం, దుర్మో
హదురవస్థాన మహాప్రలయపావకం ౧౩. నిర్వికల్పద్రుమవ్రాత నిశ్చికాశనినిర్గమం,
కల్పనాశిల్పసందోహకల్పకల్పాంతవాసరం ౧౪. అహంకారమహావ్యాధేరగదంకార
కాశలం, తపస్సాధకసంకల్ప సత్క్రియాకల్ప పాదపం ౧౫. ఉపాసగుణోదన్వ
దుజ్జృంభణ సుధాకరం, అన్విష్టంపరమామ్నాయై రనాష్టం శాస్త్రవిష్టవై ౧౬.
అదృష్టం తంత్రపాండిత్యైరతర్క్యం తర్కకాశలైః, ఆత్మాగమ్య మనావమ్యమసా
ధారణ సంకరం ౧౭. అనిర్దేశ్యంతథాప్యేవం భక్తానా మగ్రతఃస్థితం, కృతాదియుగ
విన్యాస వాసనాశృత సంస్తవం ౧౮. సమ్యగర్చక సద్భావసంఘక్లిత సదోదయం,
కాలకాలోరగగ్రస్త జగత్సంజీవకౌషధం ౧౯. స్వభిత్తిదర్శితానేక చిదచిచ్ఛిత్రవి
భ్రమం, భిత్తిప్రత్యుస్త రత్నాంత ర్పింబితాత్మతయాముహూః ౨౦. నిశ్చేతంజ్యోతి
షాంచక్రైర్ధ్యాయమా నమివాత్మనా, జాంబూనదమహాపద్మం దివ్యరత్నప్రభామ
యం ౨౧. రత్నసానుధియానిత్యం జాంబూనద్యోపరంజితం, మణిప్రదీపసాహస్ర
మధ్యనిర్ధారితోద్గమం ౨౨. రత్నకరాంత స్ఫులగ్నుచ్ఛాయామేరు మివోన్నతం,

దేవధావిభక్తిప్రకారం నవవిధప్రకారం ౨౩. గిరిజాబాహు పాశాభ్యాం గాఢ
మున్ముదితంకిల. నిర్మమేష్వాత్మదగ్ధేషు సిగ్ధేష్వంతః ప్రకాశతః ౨౪. ప్రత్యక్షమివ
కుర్వాణం ప్రత్యక్షబుద్ధేః ప్రభాతినం, పూజాచంద్రవినయస్త పుండరీకసహస్రకం ౨౫.
గంగయాముఖసాహస్ర శోభిన్యేవ సమావృతః ధూపధూమవితానన ప్రోచ్ఛసం
లంబితాత్మనా ౨౬ స్వయముత్తంభితేనన శోభితం కరిచర్మణా, తామసీవక్ర్యతి
ర్వాస్తు నత్యజామ్యశుభాం క్వచిత్ ౨౭. ఇతికంఠోక్తసౌలక్య మర్చానీలాబ్జ ధార
ణాత్, భోగదం భోగమిచ్ఛానాం ముముక్షూణాంచ మోక్షదం ౨౮. యోగదం
యోగనిష్ఠానాం తాపనానాంతపఃఫలం, పూజతంబ్రహ్మణాపూర్వ మపూర్వమభ
యప్రదం ౨౯. ఏకవ్యాపిన మద్వంద్వ మద్వితీయమనావృతం, అసంగమధనంలిం
గం విరూపాక్షంపరంశివం ౩౦. తేవిలోక్యతదాలింగం జ్యోతిర్మయ మనావృతం,
అంగైరప్తభిరానేము రానందభరితాశయాః ౩౧. ఉత్థాయప్రాంజలిపుటాః బాష్పై
రానందజై ర్యుతం, రోమాంచభూషణాస్తస్మ రనిమేషై ర్విలోచనైః ౩౨. లింగా
శ్మస్తగతామీశ విరూపాక్ష. నదాశేన, వశ్యవసీదపాహీతి పునస్తంభరణంయయుః ౩౩.
తస్మైవదమ్యభూయోఽపి పునైర్భక్తిసాత్కృతాః, సమర్పితాబభూవుస్తే మ
నాంస్యేవ మహ్నాయుః ౩౪. మనసివతిలగ్నేతు లింగేమహతి శాంకరే, తస్మిన్ననుల
గంతేన్మ తద్వత్తేనిండిమాణ్యపి ౩౫. తాంస్తథానిశ్చలాకారా స్సర్వాత్మనిభృతాశ
యాః, ఆలోక్యతాసనాస్తప్త మేనిరే పారిపాస్వకాః ౩౬. అనిర్వాచ్య మనానం
గ మాలోచ్యమనసేశ్వరం, ఆత్మామభవసంసిద్ధ మాజగ్ముస్తే రసాంతం ౩౭. లింగం
తత్పరమంతైవ మభంగాని స్వ్యతేక్తిభిః, ధ్యాయద్భ్యుస్పృహయామాసు స్తేభ్యఃపారి
షదేశ్వరాః ౩౮. తేచిరంధ్యానయోగేన బహిరప్యబహి స్తథా, కృత్యాగ్నాప్రకృతై
స్థిత్వా శివమాలోకయన్ పునః ౩౯. సంపూజ్య దేవదేవేశం స్తోమ్యామ స్తుత్య
మీశ్వరం, ఇతిసంకల్పితేనదేవ పూజాంకర్తుం మతిందధుః ౪౦. పవిత్రీకృత్యగా
త్రాణ భస్మభి పావనైపున, పూజాద్రవ్యై స్తమానర్చు స్సవ్యస్సంకల్పదర్శి
తైః ౪౧. పృథక్పృథక్పరార్థ్యాని విష్టరాణ సమాస్థితాః, తమేవాభిముఖీకృత్య
లింగరూపం మహేశ్వరం ౪౨. దోషాదిత్రితయంకృత్యా పాణినాయమ్యమాత్రయా
వేదవిన్యాసజాలాని విధాయైకాగ్రమానసాః ౪౩. ప్రత్యూహజాల ముత్సార్య నా
స్థి ఘాతపురస్కరం, శుద్ధిపంచకమాకల్ప్య శుద్ధాత్మానో యథావిధి ౪౪. ఆరంభం
చతతఃపూజాం క్రమైరేవాగమోదితైః, దత్తాసనాఃపాద్యకృతః కృష్ణాష్టాంగమన
క్రియాః ౪౫. స్నానోపచారనిరతాః పరిధాయితవాససః, ఉపవీతానురోధజ్ఞా దివ్య
గంధవిధాయకాః ౪౬. పుష్పారోపణవేత్తారో ధూపదీపప్రదర్శకాః, తస్మైతివఃప్ర
భావాస్త నైవేద్యంతే న్యవేదయా ౪౭. సంగచ్ఛంతేపరంయేన సర్వదేవసమన్వి

యాః, సమస్కారణలింగంతం సమస్కార్య మతోషయో రహ. అకాశానాన్యతే
సోంతే వస్తు స్యమితనైభవం, తందేవంభక్తమలభం ప్రాదక్షిణ్యాదహర్షయో రహ.
స్వతపహర్షితంభక్త్యా తస్మై సర్వాంతరాత్మనే, అర్పయామానురాత్మాన మాచార
ఇతితద్విదః ౫౦. తేహంభక్తిపురస్కారం పూజాతంత్ర మహంతులం, ప్రత్యగ్రహీ
ద్విరూపాక్షో భక్తానాంపరమాగతిః ౫౧. అకృత్రిమస్వభావానాం తేషామభ్యర్చ
నాచ్చివః, అకృత్రిమగిరాంభూమి రాసీదవ్యాహతోత్సవః ౫౨. ఆనందేనైవనిర్వాప్య
థం వాత్సల్యేనైవ నిర్భరం, సాన్నిధ్యేనైవసంవృత్తం లింగంతత్ప్రబభౌ తథా ౫౩.
అభ్యర్చితంపరంలింగ మాలోక్యాగ్రేతపస్వినః, అమన్యంతచిరేక్షేవ తపాంసిసఫలా
నితే ౫౪. ఇయంభక్తిరియంపూజాధ్యానమేతత్తప స్త్విదం, ఋషయోఽమీసదేత్యా
హు స్తత్రైకే శివయోగినః ౫౫. అంతరంగచరాయేతు శివశాసనధారిణః, తేషి
సస్తర్షయోదేవం ధన్యాఇత్యబ్రువన్నిరా ౫౬. ఇతిసమ్యక్తమారాధ్య శివసిద్ధాంత
దర్పణా, దేవంస్తోతుంసమశ్చక్రుః పూజాస్తోత్రఫలాయ తే ౫౭. తుష్టపుర్నియతా
త్మానోఽశ్వేశంవైదికైః పదైః ౫౮.

*

*

సప్తవిక్రమ విరూపాక్ష వేదపాదస్తవః.

* సప్తయః * విద్యానామాదివక్తాయో వీరరాగైరుపాస్యతే, ససంపాతు
మహాదేవ ఈశానోజగతఃపతిః ౫౯. యస్యాజ్ఞాయాజగత్సర్వం విష్వగ్విపరివర్తతే,
నుమస్తమేకమవ్యక్తం శాశ్వతంశివమచ్యుతం ౬౦. సేవనస్పదాశంభు శ్చిర్మభూమా
ప్రయచ్ఛతు, యోఽధితిష్ఠతి తంతాణాం సహస్రేణాయుతేనచ ౬౧. ఉమాలింగిత
దేహార్థ శ్చింద్రార్థకృతిశేఖరం, ఉద్యోతితశివాశ్రోణి రుతబభ్రుస్సుమంగళః ౬౨. సుర
ప్రసంతిస్తోత్రంసా సంసారోత్తారిణీసతాం, శివమూర్తి శ్చిర్మైభూయా దధూరా
సావకాశినీ ౬౩. సేవనద్రోసస్సర్వా రక్షత్వక్షర విగ్రహః, యసేవశశోరద్రా
విశిఖానగకపర్దినః ౬౪. వయమాస్మనసీమాంతం బంధమైకాత్మ్యగోచరం, ప్రసృత్యా
మగ్ధపశుపతిం వశ్యంతోజ్యోతిరుత్తమం ౬౫. తస్మజ్జగద్గుహాధామ విశ్వస్యాస్య
విభేదతః, తంపవద్యామహేరుద్రం విశ్వాత్మానంపరాయణం ౬౬. వదాతుపరమాం
సిద్ధిం సఈశానగపరశ్శినః, జ్యోతిరైద్రీయికియతా తస్మిన్సర్వప్రతిష్ఠితం ౬౭. తమే
వచింతయామస్తు చిక్తేకించింతయాన్యయా, యస్మిన్యమిజనఃస్థాయీ యుంజానః
ప్రథమంమనః ౬౮. అపారకరుణాసింధు రభూమిర్బహిరాత్మనాం, అవికాంక్ష స్త్వనిష్ఠా
నా మాయరన్నప్రదీయతాం ౬౯. స్వశక్తిప్రసరైర్భూయా త్కిరణైరరుణై
శ్శివః, వేదయంతంసరోజన్యాస్తత్త్వానసవితాధియః ౭౦. యుక్తేనసవిధినాశంభుంప్రప
న్నాఃస్మవరేశ్వరం, యుక్తేనవాఙ్మయేనాపి యుక్తేనమనసావయం ౭౧. ప్రపన్నాఃస్మపరం
ధామ శ్రవన్నాఃపరం గతాః, తత్త్వస్యమనసావాపి కృతస్య జ్యోతిషస్పతిం ౭౨.

ఆత్మేశజగత్సాక్షాత్ గాత్రగిరితేజస్వినః, అనన్యార్థనసంకల్పాః ప్రతిసస్సుమనాభ
వః ౭౩. కిమన్యైర్దైవతైరితః పరిచ్ఛిన్నశీలప్రదైః, అనంతానాంఘలానాంత్యాం ప్రదా
తారంభజామహే ౭౪. ఏకంసూక్ష్మంపరింస్థూల మణీయూగం గుణాధికం, విశ్వేశ
మేవపశ్యామోవిశ్వస్యాయతనంమహత్ ౭౫. నృప్త్యైవబోధదూపాణి అభేక్షన్వత
మఃపరం, స్థాణుస్సకలావిద్యా నామశ్చిత్తీషదశాంగులం ౭౬. యత్రయత్రహి పశ్యామ
స్తతతత్రైశ్వరాణ్యఘోర, పరోరహంసిశేజంసి సహస్రాశీసహస్రశః ౭౭. యత్ర
యత్రహిపశ్యామ స్తత్రిత్రితాగలోహినః, తేజోవిశేషా దృశ్యంతే నీలగ్రీవావిలో
హితాః ౭౮. త్విదంఘ్రుధ్యాన నిరతాః త్వద్భక్తా నీలలోహిత, దుర్యోహద్యాం
త్వదేకాశా నస్మాకపాపంనరాతయః ౭౯. కలాభిరఖిలాభిస్త్యం జగదాప్యాయన
స్యచః మహానిధిశః స్మిక్కుర్వ స్మిందోఘస్థాఃపవన్వసః ౮౦. నిర్విఘ్నసుక్రియా
స్త్విశః ప్రత్యూహాసుచతాసుచ, ఋషీణాముగ్రయేనత్వం విశ్వాభాణవానుత ౮౧.
తస్మైనమఃపరేశాయ వినాయస్వాభ్యుపా నమః, దివిభూమాచసర్వత్ర దృశ్యతే
శ్రూయతేపివా ౮౨. అహూసయమమీధన్యా యైశ్శివో వర్ధితౌజసా, తపత్రై
యఃపతి ర్భూ కివర్ధిహపతిర్యవా ౮౩. తస్మైనమోస్తు యస్మైవం నామానిగుణ
భేదినః, చానందాపియస్యంభూ ప్రియప్రీతీవనస్పతి ౮౪. తపోమయంమహే
శాన ధ్యానాదిపశోధితం, ఆత్మరూపైర్దృహణత్వం సహదేవై రిమంహవం ౮౫.
అశ్నువానాదిశస్సర్వా విశ్వాధిశ్చృతాశయా, హిరణ్యయేనభూయాంనో విరాట్
దేవీపురోహితా ౮౬. నకించదపిజానీమ స్సర్వవేత్తా త్వమేవహి, *స్కందః* ఇత్యే
వంసముచివృత్తి సన్నివేశంనస్తస్మిన్ప్రవమమలం నిశమ్య దేవదేవః, భక్తానాంప్రయత
ధియాం కేవలసతేమాంస్వంరూపం ప్రకటయతిస్మ దేవదేవ ౮౭. *

ఇతి శ్రీస్కాండపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
ః పుస్తకాభి ర్విరూపాక్షరూపజననామ చతుర్థోఽధ్యాయః. ౪.

స్కందః అఖండమివపుణ్యానాంఘలమాకారతాంగతం, అవిద్యుతంపరంశం
భు మద్రాక్ష్యం పరమర్షయః ౧. ఆలోక్యానందవివశా దేవమానందకాననం, విరూ
పాక్షం మహాదేవం దయావిగ్రహగోచరం ౨. యథాభద్రశిలాస్థానే దృష్టమాశ్చర్య
దాయకం, నన్మతుస్సాంజలిపుటః పరివేల్లజ్జటాధరాః ౩. ప్రజాతానందబాష్పాస్తే
ప్రచలన్మల్కలాంబరాః, ఆహ్లాదివిషమన్యాస్తే రంతస్సృగభమనిర్భరైః ౪. అభివర్జి
తవైరహ్యై రిభియుక్తాగమాగతైః, విరూపాక్షమహాదేవ పంపాక్షేత్రాధినాయక ౫.
హేమకూటేశ విశ్వేశ స్వాత్మేశేత్యున్మిషద్వైః, ప్రణమంతోఽఖిలై రంగై రుత్తి

ప్రతీతి సంగ్రహము ౬. ప్రదక్షిణం ప్రయాణశ్చ తిష్ఠంతి స్త్రీమితాః క్షణం, నేత్రే
 అపివినిదంతో నిమేషాన్మేషవంచనాత్, నిశ్వాసోచ్ఛ్వాసయోర్వర్షిణీ దీక్షా
 విఘ్నకరీమపి, నిర్భర్సయంతశ్చేతాంసి స్థాపయంతి స్వకేపదే ౮. కింవిక్షణీయంకి
 కార్యం కింవాచ్యం భావ్యతాంనుకిం, భావ్యతాంకిమిత్యుక్త మజానంత. ప్రదాశ
 యాః ౯. గతో మోహమయః సాశో వికల్పా విలయం గతాః, ఇతివర్తంతః సంహృ
 త్వా భక్తిస్త్రోమచశీకృతాః ౧౦. తజజ్జాలయశరణో స్తాననీం శేఖరాయితాం,
 తామిందురేఖా తత్కాలనయనంనీప్తిపాపకం ౧౧. తెవక్షుషీభాంకాక్లా కుండ
 లేక్షణీశ్వరా, తస్మనహసితా వీక్షా కథురలహవీణం ౧౨. పంచతాన్వసిం
 క్త్రాణి కాలిమానంగలేచరం, చిరశాయుధినో బాహూన్ తాన్తా . బ్రహ్మకనాలికాః,
 కర్ణచర్మచ తద్వాసస్తేచతే సుజినాపురే, ౧౩. భృగృధాలంచ తద్దానిం తంచవా
 హనశాడ్యలం ౧౪. పాలభ్యందేన దేవస్య సర్వమాత్మకగోచరం, దర్శందర్శనయా
 సింధో ప్రతప్తత్ర వ్యాతాశయా ౧౫. విరాపాక్షునీదేతి శరణంతం పునర్యయుః,
 సప్తర్షి యోగహత్యాన స్తస్మిన్కాలే కిమీర్యతే ౧౬. తేజానంతిశివోవేత్తి ప్రప్త
 మామపి వేత్సుతే, తతస్తేభక్తివివశాః స్తోత్రంచక్రుః సృఫకోష్ఠనక్ ౧౭. పూజయి
 త్యాశివం భూయః పరమార్థవిదాంచరః, ఆంతరైరుపనాన్తై స్తత్కూజామితకరోహ్య
 యం ౧౮.

భ ర ద్వాజః— కృత శ్రీవిదూషామహాన పూజాః

భరద్వాజః అనాచ్యుతమహామయ మివాన్మనసోచరం, అప్రమేయమనాకార
 మజమక్షరమవ్యయం ౧౯. వ్యక్తాన్వక్తంవిరూపాక్షంపంచబ్రహ్మస్వరూపిణం, శాశ్వ
 తంసర్వభూతస్థం నిర్వికృతం నిరంజనం ౨౦. యతోవాచోనివర్తంతే అచ్రావ్యమనసా
 ససా, కథంత్యామిశ దేవేణిముపచారార్హ మీశ్వరం ౨౧. పూజయామిజగోహ్య
 త్ర కాయుక్తి కువాణికిం, త్వద్వశేపంచకృత్యేషు కంపనో జగదీశ్వరం ౨౨.
 తథాపిత్వం గజేస్సర్వై గాగమైరినకథ్యసే, పూజాచ్ఛలాత్ఫరిచ్ఛేత్తు ర్నిందతే ప్రవ
 నచ్ఛలాత్ ౨౩. భ్యానచ్ఛలాత్తు విస్మర్తు రహూదేవప్రసీదసి, తస్మాత్త్వాంసర్వైగై
 ర్భావైః పూజయా ముఖపచారతః ౨౪. రాజరాజశభో రాజశేఖరో రాజసేన్వ
 యం, రాజోపచారపస్తుభ్య ముపచారా న్నదామ్యహం ౨౫. ధ్యేయస్త్యో తత్రాపి
 స్మర్తుం భ్యానంతే క్లింతదాస్యసః, త్వామేవాశేషరూపత్వా ధ్యాయామి హరితంమ
 తే ౨౬. సచమన్వ్యతిక్రంసిరధాన్యావాహితోమయా, పంచకృత్యప్రధానోగ్యస్త్య
 మిచ్ఛాశక్తి సంగతిః ౨౭. ఆధారాధేయరూపస్త్యం ప్రభాదీప ప్రకాశంతే, తత్క
 రోమమనోబుద్ధి స్థూలసూక్ష్మలియా ౨౮. సంముఖీరణం యత్తే స్మర్యగ
 న్యకథంతవ, తేనాప్యస్తికృత్యయోగ్యంత్యాం సంముఖీక్తు ముత్సహే ౨౯. అగ్నిహ

బుమరుతాంసోమ హ్యుధ్యాధ స్తిర్యగాత్మతా, కథవిరోధనం స్యాత్ప్రయుక్తం త్వ
 వ్విరోధనం ౩౦. అగరిచ్చిన్న భూమ్నస్తే కథంస్యాదవతుంకనం, ఉద్యావ్యసంత చియా
 ప కల్పయా మ్యేవతత్ప్రేభో ౩౧. సాద్యంకింపర్యతఃసాదే తపాద్యావృష్టిరంబు
 తో, ప్రవిష్టాసితథాయుక్తం తథావ్యర్జ్యదదామితే ౩౨. కథమాచమనంవిత్వం
 శుద్ధపుంస స్వదైక్యతః, ఆత్మశుద్ధిర్భవేదేవ ప్రీత్యైతత్క్రయ తేమయా ౩౩. దశో
 త్రరాంగైర్భ్రహ్మాంజై స్తిరమానిర్విగాహ్యతే, మలక్రయస్సతాం త్వద్భిః వ్యాజాది
 త్యభిషిచ్యతే ౩౪. నిర్ద్వంద్వరూపనిర్లక్ష్య దిగ్వాసా స్త్యంకరోమ్యహం, వానసీతత్ప్ర
 భో తుభ్యం మయాతచ్ఛాత్రదీయతే ౩౫. నిర్గుణానిగుణస్తద్వా న్నాగయజ్ఞో పవిత
 వాగ్, తుభ్యంవిశ్వాసరూపం తముపవీతం కరోమ్యహం ౩౬. ఆత్మాదా త్వద్విభూ
 షాత్వం ద్యుమణిస్తద్విభూషణః, నిర్దిశామిప్రభోతుభ్యం నిశ్చయాఖ్యం విభూష
 ణం ౩౭. గంధవత్కాత్మరూప స్త్యం గంధానాం పఠీరీద్యసే, తథాభక్తిమయం గంధ
 మహమాపాదయామితే ౩౮. మూలాదిషువిభాగేషు పూజాంగ ముపరిసీతం,
 నుమనఃప్రీతయే తుభ్యంసామనన్యం దదామ్యహం ౩౯ జ్ఞానాగ్నిసంస్కృతా జ్ఞాత
 మవిద్యాభ్యాద్యస్పృతే, క్షుద్రాభిలాపనంధూప మధివాసే కరోమితే ౪౦. భాన
 మానంస్వయంభూమ్నా భాసయత్కలంజగత్ ౪౧. తదవ్యంతఃప్రకాశంతే దీపమా
 కల్పయామ్యహం ౪౨. అన్నంబ్రహ్మేతియత్రూపం తత్వం తత్తేవరాత్పరం, యద
 నాదితవాప్యేత త్కర్మాకారంనివేదయేర ౪౩. ప్రకృత్యాత్రిగుణాత్మాత్వం చంద్రభూష
 ణవా నహేనా, తథాపిఘనసారేష్టం రాగతాంబూల మర్వ్యతే ౪౪. ప్రాంశుమి
 త్యాహసూక్తం త్వ మత్యతిష్ఠదశాంగులం, సూత్రాంతశాయినే చ్ఛందోదదా
 మ్యుపనిష స్మయం ౪౫. గోగూఘోగోవృతోగోఘో గోవృషేశ స్వమేవహీ, తథాపి
 మమగోజాలం చామరంచ దదామ్యహం ౪౬. సప్తస్కంధజగత్ప్రాణ త్రిగుణాద్యా
 విలాత్మనే, నిత్యాదిశ్చక్రియారూపం తాలవృంతం దదామితే ౪౭. బింబాద్భింబస్త
 దాధార రూప స్త్వం తదపిప్రభో, ఆత్మవిజ్ఞానరూపస్య దర్శణం ప్రదదామ్యహం ౪౮.
 బ్రహ్మాండంతత్ప్రవిశ్యాంతః చేష్ట సేతదహంకృతః, యథాచేష్టయ సేమాయజ్ఞ తథాన్య
 త్యామిశంకర ౪౯. అనాహృతమనాకృష్ట మభిన్నంశ్రుతిసమ్మతం, స్వానుభూతం
 శివంవేద్యం కేయంత్యస్మయమర్వ్యతే ౫౦. పుష్పవంతోయదానద్యశ్చి రాభిశ్చక్రస
 మ్మతం, సమానాహతనిర్ఘోష పుష్కరంవా దదామ్యహం ౫౧. అవిశ్రాంతైరనా
 క్రాంతై రమేయత్వాదకర్తృకైః, అపిస్తుగోహ్యనాలస్యై స్తథాత్వాంస్తౌమి
 భూయసా ౫౨. అఖండమహిమానంద కథంస్యా త్వత్ప్రదక్షిణం, మాయాదిని
 యమావృత్తం తత్తథాపి కరోమితే ౫౩. అచింత్యమహిమానంద మవాజ్ఞపనగోచ
 రం, నమామిత్యాంసదాచిత్రేభక్తానాం కల్పచూరుహం ౫౪. పురుషప్రకృతివ్యక్తాత్వస్మృ
 దైవాఖిలంజగత్, త్వదూపముపచారార్థం తత్తస్మద్రా ప్రదీయతే ౫౫. స్వయం

ఫలంతిక్గాణి సాక్షీత్వ ముపచారతః, ఫలంతితానిత్వామేవ ప్రార్థనేయం మమ
ప్రభో ౫౫. వ్యాపారాసక్తవహసం భవద్విస్తరణా త్పభో, అద్యత్వాంపేక్ష్యతో
భావైర్మత్త మాత్మానమర్పయే ౫౬. సర్వాశ్రమస్సర్వగతో మదభిన్నస్త్వమేవహి
నోద్వాస్య తేతథావ్యంత స్సంకల్పైఃసుసిరోభవ ౫౭. * *

—♦ జ మ న గ్నిః. ♦—

నమస్సర్వగుహేశాయనమస్సర్వార్థదాయినే, నమస్సర్వార్థయోగాయ నమ
స్తే సర్వతేజసే ౫౮. నమఃపరాయ యోగీంద్ర నమఃపరమస్తేవత, నమఃపరమ
కల్యాణ నమఃపరమసిద్ధిదగ్ధ. వాఙ్మనఃకర్మభిః పుణ్యైర్భావ్యంతే భాస్వరాఃక్రియాః,
యాయాస్తాస్తా నమస్తుభ్యం విషయాకురుతాశ్చివ ౬౦. స్వమాకాశ స్త్వమనిలస్త్వమ
గ్నిస్త్వం రసాశయః, త్వంమహేపుష్పవంతో త్వం పుంసేతుభ్యం నమోనమః ౬౧.
గరిష్ఠాయవరిష్ఠాయ శిరణ్యాయ శిరీరిణాం, వరేణ్యాయనమస్తుభ్యం ద్రోగుశ్చాతీత
మూర్తయే ౬౨. స్వంతఃప్రవరతంత్రస్త్వం గోచర స్త్వమగోచరః, అక్రియశ్చక్రియా
ర్హస్త్వ మచింత్యమహసే నమః ౬౩. కరణాయనమః కర్త్రే వచసేవదతేనమః, న
మోఽనాయవిజ్ఞాతే స్వవతే జాగ్రతేనమః ౬౪. సర్వాశ్రమవిధేయాయ సర్వవి
జ్ఞాను వృత్తయే, సర్వవిద్యాధిగమ్యాయ సర్వనిత్యాయతేనమః ౬౫. నమస్సాత్మా
నుసంధాన స్వాధిష్ఠచరణాంబుజ, నమస్స్వభావగంధీర మహాపౌరుషభూషణ ౬౬.
నమ స్సకల్పనోల్లేఖ్య జగదాలేఖ్యకౌశల, నమోగారిపరిష్వంగ యోగ్యసౌభాగ్య
భూషణ ౬౭. నమస్స్వతంత్రకర్తృత్వ స్వాభావికవిప్రుంభణ, నమఃప్రణతసంకల్ప
కల్పనాకల్పపాదప ౬౮. నమస్త్రీహులదంతాగ్ర నిర్భిన్నాశేష దావన, నమఃకపా
లమాలాభి రలంకృత కలేబర ౬౯. నమోమందాకినీస్రోత స్స్విన్నోష్ఠీష జటాధరి,
నమశ్చంద్రకలాసాంద్ర స్వందమాన సుధారస ౭౦. నమోధక్తజనాధీశ నమోధక్త
జనప్రియ, నమోనమ్రజనైశ్వర్య నమోధక్తజనేశ్వర ౭౧. బ్రహ్మఃకానిగుణాస్సర్వే
తత్తదావరణాన్యపి, ప్రధానంపరమంబ్రహ్మ యతిస్తస్మై నమోనమః ౭౨. యథామతి
యథాశక్తి శ్రుతీమస్తస్మిత్రంశ్వయి ప్రభో, అర్పయంతిగుహాహిత్యాం శ్వవృక్ష్యా భవ
తేనమః ౭౩. నమోనమోమహాదేవ నమోదేవాధిపైవత, నమశ్శంకరసర్వేశ నమ
శ్శివ సదాశివ ౭౪. భూతానామంతరాత్మాత్వం భూతేశణి ౭౫సే, అంశస్సర్వే
ప్సితంవేత్సి వేదితాత్వం ఫలప్రదః ౭౬. జాయంతేచక్రియంతేచ చరాణాంసారాణిచ,
తత్రసాక్షీత్వమేవైక స్సర్వకర్తా నియామకః ౭౭. అద్యాపివేదాస్త్యాగ్రదష్టం క్షిశ్శ్రి
తి బహువిస్తరం, కింపునస్తస్మభాస్సంతః త్వాంతథా దివ్యదర్శనాః ౭౮. సపసాకిన్నగ
మ్యాసి ధామకింత్యాం సలక్షయేత్, సమాధేకింతశంయాసిప్రతానాం త్వముగోచ
రః ౭౯. ఉపవాసాదిభికింత్యాం క్షేత్రేశ్వరుకైర్ధియః, అపరోక్షఞ్ఞితివ్యక్త సాక్షీత్వే

తమనఃపరః ౭౯. తేజసామపిభూతేశ ప్రవిశ్యాంతః స్వమాత్మనా, జైజసం తత్త్వను
 ప్యేషాం స్థాపయస్య రసిధయే ౮౦. వాజ్ఞనాకర్మభిస్సమ్యక్ త్యాముద్విశ్య కృతం
 తప్త, ప్రసూతేపరమాం సిద్ధిమభవానుగుహ్యమానాం ౮౧. పరమాణుర్మహీయాం స్వ
 మంత స్త్విత్ ప్రకాశేన, మహతాంభూయసీం బిభ్ర స్మహతాంచ త్వమాత్మని ౮౨.
 అణుత్వంచమహత్త్వంచ విభోః కాల్పవికంతన, ప్రకృత్యా నిర్వికార స్త్వం త్వదా
 నందాది లక్షణం ౮౩. యాద్యశీభావనా యస్య సిద్ధిస్తస్యహి తాదృశీ, మద్భావనా
 నురూపేణ మూర్ధాత్వం సిద్ధిదాయక ౮౪. త్వమింద్రియాణి త్వంశుద్ధి స్త్వం మన
 స్త్వం సమృద్ధయః, త్వంతప స్త్వం మహాయోగ స్త్వ మర్హస్సకలాఅపి ౮౫. నిరాకా
 రస్య తేజంభో జ్యోతీరూపస్య మూర్తయః, లోకానుగ్రహణాగ్ధాయ నచే ద్భక్తేష్ట
 సిద్ధయః ౮౬ స్పృశ్యతేఘాయతే యత్ర దృశ్యతేఘాయతేషి వా, రస్య తేచ
 విభోసర్వం భావజాతం త్వదాత్మకం ౮౭. తీర్థేషుపుణ్యరూపేషు సరస్వసిగిరిష్టపి,
 ఫలందదాసి భక్తేభ్య స్త్వమేక స్తత్త్విదాత్మనా ౮౮. సహికాశ్యాదిషు స్థానే ష్వ
 వ్యాజకృతసన్నిధిః, విశేషాదాగమోచస్య భక్తానాంసిద్ధిం హృసి ౮౯. అంత
 గ్మూలకరండాది పర్యంతాంబుజ ఛాయసు, దదాసిదివ్యయోగిభ్యః స్థితస్తత్రసమీ
 హితం ౯౦. నాస్తికిం భవతోఽపం సర్వత్రాసి మహేశ్వర, తథాపికాంశ్చిన్నిశ్చిత్త్య
 యజంతే త్యాంస్వసిద్ధయే ౯౧. యత్రయన్నిశ్చితా బుద్ధి శ్చివోస్మిత్యేకచేతసి,
 శత్రసన్నిదధాసి త్వమేవందేవ్యానయానిధే ౯౨. జ్ఞానోస్మి పుణ్యజన్మాస్మి ధనో
 స్మి జగతీతరే, అహం భక్తసమున్మేషో విరూపాక్ష నమోనమః ౯౩. *

— అర్చన —

అగ్రత శ్చివపాహి త్వంపశ్చాత్పాహిమహేశ్వర, ఊర్ధ్వంపాహిమహేశ,
 త్వ మధస్తాత్పాహి శంకర ౯౪. పృథివ్యాంపాహి గిరిశపాహ్యపూర్ణ్యం సదాశివ.
 వహ్నిపాహిమహాదేవ వాయూపాహి త్రియంబక ౯౫. ఆకాశేపాహిభూతేశ
 పాహీశ శిశిసూర్యయోః, ఆత్మానుపాహి గోశే మనఃపాహి త్వమీశ్వర ౯౬
 బుద్ధింపాహి జగన్నాథ సంకల్పంపాహి సర్వగ, శ్రోత్రంపాహిపరేశాన త్వచంపాహి
 జగద్గురో ౯౭. చక్షుషీచనదాధార జహ్వంపాహిందుశేఖర, ఘ్రాణంపాహి విరా
 డ్రూప పాహివాగాదికం ప్రభో ౯౮. విచారంపాహివిశ్వేశ పాహి విశ్వాధికోద్భవ,
 శూలహస్తధియంపాహి ధృతింపాహి వినాకఘ్నో ౯౯. వృషవాహనపాహిశ్వం
 ధన్వం మే శాశ్వతంహృది, ఆచారంపాహిసర్వజ్ఞ విద్యాంపాహికలానిధే ౧౦౦
 మృత్యుంజయ క్రియాంపాహి పాసిభక్తం సరాత్పుర, ఉన్ముఖంపాహిరుద్రత్వం
 పాహ్యంస్పృహనాశన ౧౦౧ ప్రమథేగతిం పాహి పాహిచింతాంగేశ్వర, పురస్తా
 దూర్జయేపాహి విజ్ఞానం పాహి భూతప ౧౦౨. ప్రజ్ఞాంపశుపతే పాహి పాహిభావం

కపాలభృత్, వాచంపాహిపరంజన్మీతి రూపంపాహి పరోరజః ౧౦౩. వక్షఃపాహిగణే శస్యం కాపూపాహి స్మృతాంతక, కటింపాహిమహాకాల ముఖంపాహ్యంతికా ఐతే ౧౦౪. మూర్ధానంపాహి భీమత్వం సర్వాంగంపాహి కాలజత్, పాహిమాం మేరుధన్వంతస్త్వం పాహిమాంసీలలోపిత ౧౦౫. పాహిమాంపరమైశ్వర్య పాహి శ్రీకంఠ పాహిమాం. *

— గోతమః —

ఆత్మానం పరమాత్మాన మంతరాత్మానమీశ్వరం ౧౦౬. సతోస్మిత్యాం మహాదేవ ప్రణతానాం శుభంతక, శివత్వంయస్యనిస్సీమం నిస్సామాన్యస్య లక్షణం ౧౦౭. తంత్యాంశివప్రవద్యేహం తత్త్వాతీతం పరాత్పరం. సంభవత్యఖలం యస్మాజ్జగద్భవనం మతం ౧౦౮. తారతమ్యాపరిచ్ఛేద్యం అనంతంత్యాం సతో స్త్యహం, అవిధేయేషుజీవేషు యత్సామ్యంసుప్రతిష్ఠితం ౧౦౯. అనుగ్రాహకమాప్తానాం త్వాముగ్రం శరణంభజే, సూక్ష్మస్థూలాదిభేదేన పరిచ్ఛేత్తుం సశక్యతే౧౧౦. సర్వంహియత్తజ్జనంతం సర్వగంత్యాం త్రియామ్యహం, దేవానామపియోదేవః తేహంచ త్వంమహాససి ౧౧౧. క్షీడాదిలక్షణోపేతం త్యాం మహాదేవభావయే, నీలంవామేస్వభావేన లోపింతంక్షీణంగకే౧౧౨. శక్తిశక్తిమదాభ్యేయంత్యాశ్రయే స్త్రీలలోపింతం, అంతకస్సర్వభూతానాంహర్తాత్వంతస్య చాంతకః౧౧౩. తంత్యాంభక్తి కలాగమ్య మంతకాంతక మాశ్రయే, అణవపశవస్సచ్చే పతిస్తేహం త్వమాది మః ౧౧౪. తంత్యాంపశుపతింవందే పశుభానజిహ్వయా, షడ్వింశత్తత్త్వవిర్వాహ్యాం విశ్వమర్వాక్ష పర్వణి ౧౧౫. త్వమేవతద్గుణాతీతం త్యాంవిశ్వాధిక మాశ్రయే.

— కశ్యపః —

అనాదిమాదిమందేవ మిష్టమీశ్వర ముత్తమం ౧౧౬. ఊహాబుద్ధిప్రదా తార మకారంప్రణమామ్యహం, ఆద్యంతైరైరప్రతర్క్యంత్యాంత్రయాక్రమ గోచరం ౧౧౭. ఏకమైకాంతైరైశ్చేయ మన్యోపమ్య విపర్జితం, అంబికాపతిమస్తో కంమహాంతంత్యాంనమామ్యహం ౧౧౮. కల్యాణం సాత్మకంగంగాధరంఘటితన త్ఫలం, ఏతంనమస్కృతోనామ్ని చరిష్ణుంచాస్త్రరూపకం ౧౧౯. జగత్స్వరూపరహితం జ్ఞాతారం టంకితంకరే, ఆత్మానందమరుంఘోషంవి నోద్యత్ప్రాణిఘంటికం ౧౨౦. తత్త్వార్థంస్థపతిందాంతం ధనదం నాదరూపిణం, పరింఘటక్రియారూపం బర్హరం భవ భర్తనం ౧౨౧. మంత్రేశంయంత్రకర్తారం లమేశంలాకినీశ్వరం, వంద్యంసర్వషడంగే శం సర్వకారణ కారణం ౧౨౨. హరంలక్ష్యద్విప్రతేశం త్యాంసతోఽస్మై మహే

శ్వరం, ప్రాప్తోఽస్మిత్వాంశితోఽస్మిత్వాం సతోఽస్మిత్వాం సదాశివ ౧౨౩. ప్రసీదదేవ
కారుణ్యతోకరుణాకర తేనమః. * * *

—: వ సి ప్తః :—

సమస్తేగతానాథ సమస్తే విశ్వతోముఖ ౧౨౪. పంచవక్త్రసమస్తేస్తు పర
మేశ సమోస్తుతే, పర్యంతతఃఫలందేవ క్రియాణాం తవదర్శనం ౧౨౫. దృష్టేపితృ
యికినామ కాంక్షణీయం ఫలాంతరం, సచాదృష్టేకిమస్త్యస్య ద్దగ్ధనీయం తథా
త్మనః ౧౨౬. చక్రవాకస్యకింప్రార్థ్యంసద్య స్సన్నిహితేవో, చాతకఃకింకరోత్యన్యైః
సితేప్రాణప్రదేసునే ౧౨౭. చంద్రాలోకసముత్సృజ్య చకోరఃకిమపేక్షతే, మహాస్థవ
ముపాసాద్యమజ్జ్ కింఋచతేపరం ౧౨౮. ఛాయా తప్తస్యభూయాచ్ఛే త్తస్యకిం
భవనాంతరైః, పిపాసిత స్సరో లబ్ధ్యా తత్తైవ రమతేకిల ౧౨౯. అమృతంప్రాప్య
యఃకశ్చ త్కిమన్యహృదయో భవేత్, ప్రాణాల్లబ్ధాకిమస్యాఽన్యత్కింవాప్రార్థ
యతేకచ్చిత్ ౧౩౦. ఏవంప్రాకృతరూపేషు ఫలేషూత్సుకినోనరాః, నాన్యత్రక్వచిద
ప్యాత్మ వాంఛితం స్థాపయంత్యలం ౧౩౧. ఏవమప్రాకృతాకారేదేవే సాన్నిధ్యశో
భిని, ప్రాప్యసర్వైక్రియాతంతైర్ ర్మహాఫలతయా శ్రుతే ౧౩౨. ప్రార్థనాంతర
మస్మాకం సకించదపి విద్యతే, ఈశబింబస్యతస్యాపి నయనోస్థిలనాత్పరం ౧౩౩.
సకృత్సంనిర్మిమాణస్య ఫలగతత్తత్ఫల ప్రదం, యథాహంచిత్రరూపస్య త్వద్దయా
భిత్తిభాగిను ౧౩౪. నయనోస్థిలనం దేవ తథామేత్వన్నిరీక్షణం, జగతోపితమో
రోధే హ్యేవమో న్ననిరాకృతే ౧౩౫. వివస్వాచ్చునరుక్తోహి విష్వకేవ ప్రకాశతే,
తథాతేభావనాదృష్ట్యా గతవ్యామోహవిప్లవః ౧౩౬. పర్యాప్తసిద్ధిరద్యాహంవిశేషాత్తు
త్వదీక్షణాత్, * స్కందః* ఇతి తేమునయ స్సర్వే స్తోత్రంకృత్యావృథక్ వృథక్ ౧౩౭.
వ్యజ్ఞాపయన్ విరూపాక్షం చంద్రార్ధకృతశేఖరం, వయంహిసిద్ధసంకల్పా వయంసిద్ధస
మాధయః ౧౩౮. వయంసిద్ధఫలాదేవ త్వదాలోక మహూత్సవాత్ ౧౩౯.
ఇతిసత్యజనస్తవై ర్విశ్వద్దైవహసాస్మేర ముఖోబభూవశెంభుః, య ఇమాంపరతే
విశుద్ధచేతాః శివసాలోక్యమవాప్య మోదతేనః ౧౪౦. * *

ఇతి శ్రీస్కందమహాపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే మధ్యమభాగే
సప్తమోస్తవోనామ పంచమోఽధ్యాయః. ౫.

* సూతః * ఇతి తేషాంస్తవంశ్రుత్వా స్మయమానముఖ శ్శివః, మహాకారు
ణ్యజలధిః పునరాహమహామునీన్ ౧. * ఈశ్వరఉవాచ * ప్రసన్నోఽస్మిమహాభాగాః

శ్రూయతాం క్రమయోగతః, మమాజ్ఞాపాలితా యూయం భవద్విర్భవస్థితిభిః .౨. స్తోత్రైరిపిద్రుతంచిత్ర మాగమాభ్యర్చితశ్చ వః, తథామద్దర్శనాదేన యూయంసిద్ధ ఫలోనయాః ౩. తథాపి మయివోభక్తిర్వాచాలయతిమామితి, యత్రయత్రభవంతో మాం ధ్యాయస్త్యే కాగ్రచేతనఃర. ప్రత్యక్షోఽహంభవిష్యామి తత్రతత్త్వైరివమేవచ, జవతాంపరతాం విచా జాగ్రతాంస్వపతామసి ౫. అనేరాఽహం గ్రూపేణ సగా సన్నిదధామివః, మమసాలోక్యసారూప్యసామీప్యాది పదంచయత్ ౬. తదిదం ధ్యాయినాయుష్మాంస్తేషామపిసదాభవేత్. యేభక్తిమంతోయష్మానుమద్భక్తేషువిశేషతః. ౭. ఆత్మార్పితాన్వరాన్నిత్యం తేభ్యోఽప్యేషదదామ్యహం, అద్యప్రభృతివిప్రేంద్రాః కల్పేకల్పే మమాజ్ఞయా ౮. సప్తర్షయస్సదాచారాయూయమేవ భవిష్యథ, వరాన్వరయతాభీష్టాన్దదామ్యేతత్పదంమమ ౯. * ఋషయఃకామః * దేవ దర్శనమాత్రేణ దత్తాత్మాభిమతోభవాన్, రూపేణైవామునాభూయః కింనాన్యస్మై ప్రపశ్యతి ౧౦. * స్కందఉవాచ * అథ దేవంవిరూపాక్షం భరద్వాజోమహామునిః, ప్రసాద్యరూపా సర్వేషా మమమత్యాపురఃస్థితః ౧౧. * భరద్వాజః * బ్రహ్మాత్వాంస్తుతివాన్నామ్నా మయితేనాగమాత్మనా, బ్రహ్మాత్వం సృష్టికర్తృత్వం సర్వజ్ఞత్వంచ లభివాన్ ౧౨. విష్ణుర్నామ్నాంసహస్రేణ స్తుత్వాత్వాం సమపూజయత్, విష్ణుత్వంపాలకత్వంచ లభివాంశ్చసుదర్శనం ౧౩. దక్షోనామ్నాంసహస్రేణ త్వాంస్తుత్వా పరమాంబయత్, సర్వక్రతుఫలంలేభే తచ్చపాశుపతవ్రతంర. తంశుశ్చివరయా భక్త్యా స్తుత్వానామ సహస్రతః, అనన్యసులభంలేభేగాణావత్యమచశ్వరం ౫. అశేషనామరూపంత్వాంసహస్రవదనఃపురా, స్తుత్వాస్తుత్వాచవిశ్రాంతిశ్శేషోఽభూచ్ఛేషనామభాక్ ౧౬. కిమన్యై రపిభూతేశ పశుపాశనియంతిత్తైః, అలింగోలింగభావేన వేదైరద్యాపి మృగ్యసే ౧౭. అప్రమేయ మసౌపమ్య మవాజ్ఞనసగోచరం, కస్త్యాంజానాతి భూతేశ భక్త్యాత్వం జ్ఞాయసేవరం ౧౮. అగ్నిష్టోమాశ్వమేధావీ నతప్తాపి మహత్తపః, అచరిత్వాబహు క్షేణైః కృచ్ఛ్చిచాదాయణాదికం ౧౯. అక్లేశేన రిపూజేశు మవాప్తం యస్యచేప్సితం, అచిరేణైవకాలేన కేనాపాయేన శిష్యతే ౨౦. తద్బ్రూహిరక్షసస్సర్వాన్ శిరణ్యోఽసి శరీరిణాం. * * *

శ్రీవిరూపాక్షాష్టోత్తరశతనామస్తోత్రం.

* దేవదేవఉవాచ * మునేబహూనినామాని మమరూపానురూపతః ౨౧
 తేషాంసర్వాగమైర్యుక్తం నామ్నామష్టోత్తరంశతం, శృణుతత్కథయామ్యద్యస్తోత్రం
 సర్వార్థసాధకం ౨౨. * * *

అస్యశ్రీవిరూపాక్షాష్టోత్తర శతనామామృతస్తోత్రమహామంత్రస్య: దేవదేవ
ఋషిః, అనుష్టుప్ ఛందః శ్రీపంపావిరూపాక్షేశ్వరోదేవతా, శ్రీవిరూపాక్షప్రీత్యర్థేజపేవిని
యోగః. అధధ్యానం. అనాద్యంతమనౌపమ్యమవాభ్యునసగోచరం, అప్రమేయమనా
కారమజమక్షరమవ్యయం. వ్యక్తావ్యక్తం విరూపాక్షం పంచబహ్మ స్వరూపిణం,
ధ్యాయే హంసర్వభూతస్థనిత్యతృప్తం నిరంజనం. *

అధస్తోత్రం భవశ్వరోమహాదేవ ఈశానశృంకరశ్చివః, ఉగ్రగిపశుపతీరుద్రో
విపారూక్షః పినాకభృత్ ౨౩. భీమకపర్దీశ్రీకంఠః ఖటాంగీనీలలోహితః, శూలపాణిర్హర
శృంభుర్దేరుధన్వా మృగాయుధః ౨౪. గంగాధరశ్చంద్రమాఖిర్నీలకంఠః కపాలభృత్,
కృశానురేతా స్సర్వజ్ఞో వామదేవోవృషధ్వజః ౨౫. వ్యోమకేశో మృడఃస్థాణుః
కామజత్త్రిపురాంతకః, మృత్యుంజయఃకృత్త్రివాసా శ్చిద్రూపః ప్రమథాధిపః ౨౬. అంధ
కారిణిః కంజోత్తి దేవదేవోఽస్థిభూషణః, తత్త్వాతీతః పరంబ్రహ్మ పరమాత్మాసదా
శివః, ౨౭. సృశాననిలయో భర్గః పార్వతీపతి రీశ్వరః విశ్వేశ్వరస్కందగురు శ్చంద్ర
సూర్యాగ్నిలోచనః ౨౮. వేదాశ్వాఖండపరశుః పంచవక్త్రోమహీధరః, విష్ణుబాణో
విశ్వగర్భో నిపాదోవిధిసారథిః ౨౯. అప్తమూర్తిర్విశ్వమూర్తి ర్రిశోన్మృషవాహనః,
నాదప్రియోనాగహార స్త్రింబకః పూవదంతభీత్ ౩౦. మహేశ్వరోమహాకాలో
దిగ్వాసా భస్మలోచనః, వసురేతా ఆదిసటోఽఘోర స్తత్పురుషోఽవ్యయః ౩౧.
సద్యోజాతోయక్షబంధు ర్వేదాశ్వుః పరమాత్మకః ౩౨. కాలరూపీ క్రతుధ్వంసీ
కైలాసాద్రినికేతనః, అవ్యక్తలింగోలింగాత్మా మహాయోగీ మహానరతీ ౩౩. అజైకపా
దాదిభిక్షు ర్భూతేశోలకులేశ్వరః, కాలాగ్నిరుద్రో నిర్మాణో నరనారాయణ
ప్రియః ౩౪. ఉర్ధ్వరేతా లోకకర్తా సర్వేశోమల్లికార్జునః, అహిర్బుధ్నోఽర్ధనాగీశో
గజాసురనిషూదనః ౩౫. సర్వజ్ఞోదక్షిణామూర్తిః జ్ఞానాత్మా హటకేశ్వరః, ఆద్యం
త రహితశ్చేతి నామ్నా మప్టోత్తరంశతం ౩౬ ప్రణవాదినమోంతైర్మా మేతై ర్నా
మభి రర్చయేత్, సర్వసిద్ధిమవాప్నోతి నిరాయాసేనసన్మతే ౩౭. యః పశేచ్ఛృణోయా
ద్వాపి సర్వవ్యాఘ్రైః సముచ్యతే, సంగ్రామేవిజయీభూత్వా రాజ్యంప్రాప్నోత్యకంట
కం ౩౮. ధర్మార్థకామా స్సంప్రాప్తో మమసాయుజ్యమాఘ్నయాత్. *

సర్వయోగఫలం సర్వతపఃఫల మనశ్వరం ౩౯. సర్వక్షేత్రఫలం సర్వతీర్థస్నానఫలం
తథా, సర్వస్తోత్రఫలం సర్వధ్యానహేమామఫలంచ యత్ ౪౦. సర్వపూజాఫలం సర్వ
జపజ్ఞానఫలం మహత్, సర్వవేదఫలం సర్వయోగకర్మఫలం వరం ౪౧. అస్య
చ్ఛయత్తి త్కర్మార్థం తత్తదానోదితం తథా, ఫలమవ్యఖిలంవిప్రాః యుష్మాస్వేవ
ప్రసిద్ధతే ౪౨. బ్రహ్మద్యం స్థావరాంతంచ జగ దేతచ్ఛరాచరం, యుష్మదాజ్ఞావశో

భూయా దేతద్ధి మమశాసనం ౪౩. భవంతోఽపి విహాయస్య త్రేత్రతీరాదివాసనం,
క్షేత్రరాజేవసంతోఽత్ర కృతకృత్య త్వమాప్నుధ ౪౪. పూజయంతోమహల్లింగ మిదం
మమజగన్మయం, అవాప్తసకలాభీష్టా యూయంభవతయోగినః ౪౫. ఇదంహివరమం
లింగం మమరూపం సుపూజితం. కామదాహే పురావిప్రా మయైవాత్రతపస్య
తా ౪౬. తతోమమనియోగేన బ్రహ్మణాతత్రనిర్మితం, శైవాఃపాశుపతాః కాల
ముఖా శ్చాపిమహావతాః ౪౭. అర్చయంత్యఖిలా లింగమిదం పరమభాస్వరం,
కేచిదీశానవక్త్యాద్రి సమర్చంతి శివాత్మకాః ౪౮. సద్యోజాతముఖాన్యన్యే భక్తాఃపశు
పతౌ మయి, భావనానుగుణంసర్వే పూజయంతి సదామమ ౪౯. ఇదంలింగంమహా
భాగాః ప్రాప్నువంతిఫలం తథా, సదామామత్రపశ్యంత స్సర్వాత్మానం పరంశి
వం ౫౦. కల్పకల్పాంతజేతారః కాలేసాయుజ్యమాప్సుధ, * స్కందః * ఇతిదత్త్వా
వరంతేభ్యో హేమకూటేశ్వర శ్శివః ౫౧. ప్రత్యక్షపవనర్వేషం తేషామద్యాపి
వర్తతే, తేపిలబ్ధవరా శ్శంభోస్సకాశా దేకచేతసః ౫౨. తదేకాశాస్తదేకాగ్రా
స్తత్రైవన్యవసక్నాసుఖం. త్యక్త్వాక్షేత్రాణి సర్వాణి తీర్థాన్యన్యానిభూతలే ౫౩.
దేహంశ్చాన్యా న్వరందేవం విరూపాక్షమమన్వత, పూజయాధ్యానయోగేన భక్త్యా
స్తోత్రేణ చానఘాః ౫౪. కాలంక్షిపంతస్తే తస్మిన్కాలేకాలే ధృతియయుః, సేవార
మాగతానాంతే బ్రహ్మాగ్రీనాంచయోగినః ౫౫. శివపదర్యకాస్సంతః పంపాయాం
స్యవసక్నాసుఖం, ఇతితత్రవిశుద్ధభావభాజో మునయస్సస్త విధూతమోహబంధాః, శివ
మేవ పరంవిభావయంతో న్యవసక్క్షేత్రవరేచ హేమకూటే ౫౬. *

ఇతి శ్రీస్కందమహాపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాశ్మేయ మధ్యమభాగే
సప్తవి వరప్రసాదోనామ షష్ఠోఽధ్యాయః. ౬.

* స్కందః * తేహిసప్తర్షయస్సర్వే క్షేత్రరాజే కృతాడరాః, అనేవంత
విరూపాక్ష మహర్షిశ మభీష్టదం ౧. శ్లాఘమానామహేశస్య కృపాంస్వాత్మసుసా
త్త్వికీం, అత్రాగతావయంధన్యా ఇతిహృష్టగిరోమిధః ౨. ప్రాతఃపాతస్సముత్థాయ
స్నాత్వాతీర్థేషు తేషుతే. ఆమోదమేదు రైశుక్త్యేరానర్చ్యుపరమేశ్వరం౩. స్తోత్రేణదేవం
సంతోష్య జవంత సిద్ధిదాన్మనూకా, హుతాగ్నయ స్సుతపసస్సాయంతనయతాస్త
థా ౪. నిద్రాతంద్రివినిర్ముక్తా నిశీకేషుచ తద్భదః, అహుస్మయద్యదఖిలం కుర్వం
తః సత్త్రియాత్మకం ౫. కలాన్యధచకాష్టాసు నిమేషేషు క్షణేష్యపి, యామేషు
చసదా. యుక్తా శ్శివేపంపాధిదైవతే ౬. హేమకూటేశపాదాబ్జరసనిఃస్యందరూపిణీం,
తుంగభద్రాంప్రశంసంత స్తస్యామేవసదాప్లుతాః ౭. గాహమానావిష్టసాని కాలేకాలే

సమాహితాః, తానితాన్యపితీర్థాని తదేశంహృదిబిభ్రతః ౮. అనుతీరంచ తీర్థానా
మాత్మానుధ్యాన తత్పరాః, పూజయంతోవిరూపాక్షం పుష్పైస్తత సుసంభృతైః ౯.
పల్వలేషుచ కుల్యసు నిర్ఘరేషు వ్రాదేషుచ, కుర్వంతఃపరయాభక్త్యా స్నానమోజ
స్కరం స్వరః ౧౦. తత్రతత్రచదివ్యాని శుభదాని మనీషిణాం, పశ్యంతఃక్షేత్రరా
జుతః క్షేత్రాణి సుబహుశ్యపి ౧౧. ఏకరాత్రింత్రరాత్రించ పంచరాత్రిం క్రియా
విదః, వసంతోవిధివత్తేషు సూజాధ్యానాదిభి ర్యుతాః ౧౨ శృంగేషుతరుమూలేషు
శిలాసుచ గుహాసుచ, బిలేషుచప్రసిద్ధేషు వనేషు గహనేషుచ ౧౩. శైలసంధిషు
శస్త్రేషున్యస్తచిత్తా స్సకృత్సకృత్, తేషుతీర్థాదిషుసానే ష్వేకచిత్తాం స్తపఃసి
తా ౧౪. శివబంధనసంయుక్తా శివనిర్వన తత్పరా, శివప్రశంసానిరతా
శివయో స్తత్త్వవేదినః ౧౫. మహాజటానేకజటా స్పృధ్యమానజటాంస్తథా, సమా
కీర్ణజటాన్కంశ్చి జటామకుటధారిణః ౧౬. మహాకల్పాంతసంసిద్ధ తపఃఫల పరిం
పరా, భస్మలిప్తాకృతీన్భస్మ పరిక్రీష్ట త్రిపుండ్రకా ౧౭. భస్మస్మృష్టజటా
జుటా స్ఫస్మమాహాత్యభాషిణః, విరూపాక్షవిభూతీనాం వేదితశ్చ యుగేయ
గే ౧౮. సిరాయుష్కస్థిరధ్యానాన్ నిరభక్తాన్ నిరాశ్రమాన్, ఆలోకయంత స్నా
నంద మాదిసిద్ధాం స్తపస్వినః ౧౯. తేనల్లపత్యస్తస్సార్థం కుర్వంతోవాసముత్తమం,
తాంశ్చశంసంతఏవాంతః తేషువిన్యస్తబుద్ధయః ౨౦. ప్రశస్యమానాస్సైర్భుయో
యూయం ప్రత్యక్షుణా ఇతి, అనాదిసిద్ధాన్శృణ్వంతః తేభ్యఃపంపేశితుః కథా ౨౧.
ధారయంతశ్చతేనర్వే వదంతస్తాశ్చ సర్వదా, వివిక్తేషువ్రదేశేషు వీతరాగా ననా
కులా ౨౨. విశేషాదుపసీదంతో యతినో బ్రహ్మవాదినః, తథాచభేరవాంస్తేషు
తేషుసానేష్వవస్థితా ౨౩. క్షేత్రచాలాశ్చివిఖ్యాతాః క్షేత్రరాజాధి రక్షకా
యక్షిణీసాననిహి యోగినీస్సిద్ధియోగినీః ౨౪. సదావర్యటనోదారా భూతా
న్భూతాధిపానపి, ప్రమథాన్ప్రమథాధీశా స్థణాధీశా స్థణానపి ౨౫. అన్యాయపి
చతుర్దిక్షు క్షేత్రరాజాధికాక్షిణః, ప్రత్యక్షయంతోలోకేషు ప్రఖ్యాతా రుద్రకింక
రా ౨౬. అహూసప్తర్షయో మాన్యాఇతి ప్రైరపిసాదరం, ప్రవేశ్యస్వస్వధా
మాని పూజ్యమానాః పృథక్పృథక్ ౨౭. నానాభీష్టప్రదా స్సంసాం నానావికృత
దర్శనాన్, దేవవత్సిద్ధసంకల్పాన్దేవై రాదృశశాసనాన్ ౨౮. రుద్రాననంతసం
ఖ్యాకా నాలోక్యాలోక్య సర్వతః, తేషుబుద్ధాశయాస్సైశ్చ మానితాస్సై స్సమన్వి
తాః ౨౯. స్వతపస్సిద్ధిభిస్తేషాం ప్రాప్త్యాంతర్విస్త్రయానహా, ఇదమంకణకస్యాద్వ్యం
తపసానంస్వసిద్ధిదం ౩౦. అత్రతప్తంతపోఘోర మష్టవక్త్రేణ ధీమతా, జైగీషవ్యోత్ర
యోగేన సాన్నిధ్యమశుభప్రోభా ౩౧. ఇదంహిపంచకూటస్య స్థానంయత్రతపో
తపత్, తప్తంతపోజపాదేన పురాహ్యత్ర పురావిదా ౩౨. ఉగ్రగ్రీవోత్రసర్వా
సాం సిద్ధీనా మభవన్నిధిః, అత్రదేవకోలేభే పరమాంసిద్ధిరీశ్వరాత్ ౩౩. లోకా

క్షీరత్రలోకేణం ప్రీణయిత్యాఽఽత్మయోగతః, అలభత్పరమంజ్ఞాన మసాధ్యమితరైః
 క్వచిత్ ౩౪. ఇత్యేవమే వేతరేహం మహర్షీ గాంచ సత్ఫలం, తపస్తాపంవిజ్ఞానం
 స్తేషుచాబద్ధనంస్తపాః ౩౫. స్థావరాగాంచభవ్యత్వ మేషామత్రోదితాత్మనాం, ఇతి
 సృక్షాప్సృశంసంతో మహావిద్రుమ శోభితాః ౩౬. ఫలవల్లవపుష్పశ్యాం శ్చాయాభి
 శ్చాంతిహారిణః, సదోపయుజ్యమానానాం మృగైరారణ్యకై రపి ౩౭. వివిధంజన్మ
 శంసంత శృంసంతస్తాం స్తతస్తతః, మృగాఃసరీసృపాఃకీటాశ్చ పక్షిణఃపామరా స్తథా ౩౮.
 అత్రస్థితాజగద్వంద్యా ఇతి తేషు కృతాదరాః, నిర్వికల్పధియస్సర్వే నిరస్తాన్యవతూ
 హలాః ౩౯. నిరామయానిరాశంకా నిస్సామాన్య తపోబలాః, విరూపాక్ష విరూ
 పాక్ష విరూపాక్షేతి వాదినః ౪౦. విశ్వోత్తర మహానందే స్తదాలోకాస్తదా
 శయాః, అవర్యంత సుఖాధారా వ్యవైషు ర్దీవసాన్భవాలాః ౪౧. ఇతిసప్త మహా
 మునివవీరా దధతశ్చేతసి హేమకూటనాథం, అవధూయ సమస్తమన్యభావం తద్రు
 పాస్తివ్రవగా స్సదాబభూవుః ౪౨.1

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాశ్లోక మధ్యమభాగే
 సప్తవింశతి నివాసకథనం గామసప్తమోఽధ్యాయః. ౭.

* స్కందః * ఏవంసర్వేహితే తత్రహేమకూటేసుఖాల్సితాః, మునీశ్వరా
 విరూపాక్షంసేవా యోగైరతోషయాన్ ౧. ఏకస్మిన్దీవసేసర్వేకృతపూర్వాప్నికక్రియాః
 అసతప్రీతమనస స్తేగాయత్రీశతోపరి ౨. తచ్చిష్యాశ్చ ప్రశిష్యాశ్చ నానాదేశాగతా
 అపి, ప్రశస్తతేజసస్సంతః పరివప్రుస్సమంతతః ౩. శివసంబంధవృద్ధ్యాను శివవిజ్ఞానవృ
 త్తిషు, కథాసువర్తమానాను శ్రోత్యాణాంమఖసిద్ధిషు ౪. తత్రతంతార్థవి న్నామ్నా
 విష్ణువృద్ధోమహాతపాః, ప్రణీవత్య భరద్వాజం పర్యవృచ్చ త్కృతాంజలిః ౫. * విష్ణు
 వృద్ధః * భగవత్కథుద్ధబుద్ధీనాం పరమార్థప్రకాశకః, ప్రమాణరూపయాబుద్ధ్యా ప్రత్య
 క్షితపరాత్పరః ౬. త్వమేకస్సర్వవిద్యానాం ద్రష్టా దర్శితలక్షణః, తాసాం యఃపర
 మోహ్యార్థః తస్యాప్యేకాంతవేదితా ౭. వాచ్యవాచకయోస్తత్త్వ మాత్మవిద్భి ర్నిరూ
 పితం, ప్రకాశయసి భక్తేషు త్వమేవాంతః ప్రసాదనం ౮. అవిచ్ఛిన్నప్రభావస్యగోత్ర
 స్యత్వం ప్రవర్తకః, విశ్వాంధకారంనిర్భేత్తుం విద్యోతయిష భానుమాన్ ౯. జమదగ్నిశ్చ
 కశ్యపశ్చ భృగుర్కాతమ కాశికా,వసిష్ఠశ్చమహాతేజా స్సర్వేప్యేతే తపోఽధికాః ౧౦.
 తేయూయంవిశ్వవృత్తజ్ఞా విశ్వాశ్చర్యప్రదర్శకాః, విశ్వేషామపిభావానాం వికార
 ప్రతిఘాతకాః ౧౧. ఉచ్చైఃఫలంసమాశ్రిత్య నిఖలాశాప్రసాదకాః, అప్యాయంతే
 జగత్ప్రప్రం రసైరంభోధరాభవ ౧౨. ఉత్తరా గన్వభావేషు సుధాశీతల వారిషు,
 చక్షుష్మతోనరస్యాస్తి ప్రీతి రిందుకరేష్వీవ ౧౩. కదాచిద్వావికారాయ సాగరా

కాం రసోచ్చయః, నో తే కేళిఖలుయస్మాకం ఉచ్చైర్జ్ఞానామృతోచ్చయైః ౧౪.
 అగత్ప్రగమభావానాం భవతామదుతామివ, అవ్యాగతాగతిర్నిత్య మాశాసు
 సకలాస్వపి ౧౫. అమానుషంచరితం వః తేజోదివ్య మనావృతం, విష్ణుత్వాహ
 గుణావృష్టి ర్ముష్ణాన్వేవ ప్రతిష్ఠితా ౧౬. సర్వవేదార్థకులః సర్వాగమవిశారదాః,
 సర్వశాస్త్రేషునిపుణాః సర్వతర్కకృతశ్రమాః ౧౭. సర్వేతిహాస తత్త్వజ్ఞా సర్వ
 ధర్మ ప్రతిష్ఠితాః, ఇచ్ఛాశక్తిక్రియాచర్యా యోగచర్యా స్తవస్వినః ౧౮. శివయోగ
 విశేషేషు నిత్యమాన్మఖ్యభాగినః, తథా పాశుపతజ్ఞానసంశోధితోపదాశయాః ౧౯.
 ప్రభావంచ స్వభావంచ విమృశంతోమహేశితుః, తేయూయమమితాత్మానః శ్మేత
 వైశిష్ట్య యోగినః ౨౦. త్యక్త్వాశ్మేతాని చాన్యాని దేవానపిభావరాగా, తీర్థావ్యపి
 విశిష్టాని బహుమానా దిహస్థితాః ౨౧. ఇదంహిసావపం శ్మేతం శ్మేతరాజితి
 స్మృతం, జానామ్యేవయతోయూయ మత్రైవై కాంతవాసినః ౨౨. దేహానాదివ్య
 రూపాణా మన్యేషామపి భావుకాః, భవంతోఽత్రైవత్స్థంతి తస్మాత్ శ్మేతమిదం
 పరం ౨౩. తత్ శ్మేతం తత్పరంతీర్థం సదై వాభీష్టదాయకం, యేషుయుష్మాదృశే స్సంతః
 సదాబద్ధంతిభావనాం ౨౪. తస్మాదసస్యసామాన్య శ్మేతస్యాస్య మహీయసః,
 తీర్థానాంచాతసిద్ధానాం విరూపాక్షస్యచ ప్రభో ౨౫. మాహాత్మ్యంశ్రోతుమిచ్ఛామి
 మతంచైత చ్చుభాత్మనాం, సర్వత్రహేమకూటోఽయం ప్రసిద్ధః కృతివాం పదం ౨౬.
 ప్రశస్తింశ్రోతుమిచ్ఛామి సోహ మస్యైవవిస్తరం, విరూపాక్షస్య దేవస్య యా యా
 స్సంతివిభూతయః ౨౭. త్వన్మూఖావోచ్చ్రేతుమిచ్ఛామి తాసాంతాసాంతు విస్తరం,
 స త్వంకులగురుస్సాక్షాదస్మాకం భావితాత్మనాం ౨౮. త్వయైవపాల్యమానాశ్చ
 వయం త్వయి కృతాశ్రియాః, త్వాంవినానై వజానీమః యతస్త్వం తపసాంనిధిః ౨౯.
 తతస్త్వాంచ ప్రవన్నోఽస్మి ప్రసాదంకర్తు మర్హసి, * స్కందః * విష్ణువృద్ధస్య తద్వా
 క్యం, శ్రుత్వాః శోకావకారకం ౩౦. దామకుక్షిముఖా స్సర్వే భారద్వాజాముదం
 యయుః, తతోఽత్రి ర్జమదగ్నిశ్చవసిష్ఠః కశ్యపోభృగుః ౩౧. కాశిక స్తవసాంశ్రేష్ఠో
 విష్ణువృద్ధంప్రశస్యతే, భరద్వాజ మవోచంత ప్రశంసాత్మికయాగిరా ౩౨ * ఋషయః
 యదుక్తిం విష్ణువృద్ధేన తన్నస్సర్వం ప్రియంమునే, యోయంగోత్రసముద్భూ
 తః తపనిర్ధాతపాన్మనః, ౩౩ అస్మాస్వపిచసర్వేషు తత్త్వమస్తి సనాతనం, వ్యంజకోయదితే
 నైవ న్యజ్యతే తన్నహమునేతర. అనభివృత్తమవ్యంభః పులినాంతః ప్రతిష్ఠితం, యథా
 ఖననకృత్ప్రప్తం యుక్తధిః క్రియయాతయా ౩౪. ఆదాయాదాయభద్రాద్భూయో జీవ
 నం క్రమయోగతః, విష్ణుణోతివిధేయేషు విశ్వాప్యాయనకారణం ౩౬. యథార్థం
 విష్ణువృద్ధోపి త్వన్మఖేన పరంశుభం, అథవ్యంజయితుంధీమా నేకచేతా స్సదాహి
 తే ౩౭. ఏతేత్వద్గోత్రజా స్సర్వే తథాన్మద్గోత్రజాః పరే, విష్ణువృద్ధోముఖం యేషాం
 విహారబహరః పురా ౩౮. పసిష్టోఽసిభరద్వాజ, త్వమస్మాకం తపస్వినాం, త్వమేవ

తత్త్వంజానాసి క్షేత్రస్యాస్య యథాస్థితం ౩౯. వేదపారంపురాద్రష్టం లభా త్రిపురు
మాయుషం, వేదాదేవస్థితో విప్రవేదేషు వ్యాప్యతాశయః ౪౦. ఇయత్తాంఖలు
వేదానా మదృష్ట్యా త్వంజరన్నపి, పునస్తేషుప్రవృత్తోఽభూ రకుంతిత మనోరథః ౪౧.
తతస్త్వామిందరూపేణ సమాగత్యాహశంకరః, జీర్ణస్యాపితవై పాఠాహుః వేదేష్య
వచ ధీ రియం ౪౨. వేదానాంఖల్యనంతానాం పారంద్రష్టం సశక్యతే, పురుషాయుష
మవ్యస్య ద్దదామి తవసువత ౪౩. సాకల్యేన నతేద్రష్టం పురుషాయుష కొటిభిః,
శక్యంతేభవతావేదా స్తత్రో పాయంవదామితే ౪౪. ఇత్యుక్త్వాభగవాం స్తుభ్యం
ప్రాకాశయ దనశ్వరాణ్, వేదాసమాంతోయేలోకే ష్వేకరాశితయా సితాః ౪౫.
తాణ్దృష్ట్యా పర్వతాకారాన్ వృథక్పృథగసంఖ్యయా, విస్మయావేశ విద్యాత్మా
త్వమాసీపురతః ప్రభోః ౪౬. తతస్తేషుసమాహృత్య తిస్రాముష్టిదదా శివః, తుభ్యం
వేదేష్యనంతేషు యైదిదం సకలంతతం ౪౭. ఋచోయజుఃసామాని ఋషయస్తే
త్రయః క్రమాత్, త్వంతు తేష్వభియుక్తాత్మా సాంగోపాంగేషు తత్వతః ౪౮.
శివాల్ల భ్యావరాం శ్చాన్యా నివ్రాణంతోఽభూ త్వయంతథా, త్వయైవాస్మాను
వేదాస్తు పృథగేవం ప్రకాశితాః ౪౯. తాదృశోహిమహాభాగ త్వంహి సర్వవిదాం
వరః తతస్త్వం కథయేదానీం లోకానాం హితకామ్యయా ౫౦. విష్ణువృద్ధేన యత్ప్ర
ప్తం త్వమగ్న్యం ముఖమేవనః, ఇత్యాత్మభావైర్జమదగ్నిముఖైర్ రభిష్టుత స్సంయ
మినాంపురోగః, కృతీభరద్వాజముని ర్భుభాషే పునస్సమాభాష్యచ విష్ణువృద్ధం ౫౧.

ఇతి శ్రీస్కాందమహాపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
భరద్వాజం ప్రతివిష్ణువృద్ధ ప్రశ్నోనామ అష్టమోఽధ్యాయః. ౮.

* భరద్వాజః * పరాపరజగత్తంత్ర ప్రత్యగ్గీవనకర్తృణే, ప్రకాశితస్వభావాయ
పరస్మై శంభవేనమః ౧. నమఃపరస్మై దేవాయ నానావిధగుణాత్మనే, విచిత్రమ
హిమాయస్యా విభూతేః పరివిస్తరః ౨. భువనత్రయవైచిత్ర్య భూయఃస్ఫురణ
కారణ, ఋతాయతస్మై దేవాయ విరూపాక్షాయ తేనమః ౩. నమస్సిద్ధాస్తసిద్ధాయ
మహాపాశుపతాత్మనే, శివాలింగితగాత్రాయ శివాయపరమాత్మనే ౪. అత్రేయం
స్థేయసీ సృష్టి స్తారతమ్యేన వర్తతే, నమోస్తుబ్రహ్మణేతస్మై నిత్యప్రకృతిరూపిణే ౫.
యస్యా శ్చరాచరంవిశ్వం లీలాయిత పరంపరా, హంతాస్వస్వస్వరూపిణ్యై ప్రభు
శక్త్యై నమోనమః ౬. నమోస్తువిఘ్నరాజాయ షణ్ముఖాయ నమోనమః, నమోగ
ణేభ్య స్సర్వేభ్యో భూతేభ్యోపి నమోనమః ౭. అయంహి హేమకూటస్య సానంయ
త్పరమంప్రభో, మనసశ్చపరాంవృత్తి మతిశేత్యైస్వవైభవాత్ ౮. విభూతయేయథా
రంభో వాగ్వృత్తైరపి భూతయః, తథాఽయమపితత్ క్షేత్రంహేమకూటోఽఘహ

మతే ౯. అసాధారణదేవోహి యథాదేవేషు శంకరః, హేమకూటోపితై శేంద్రో
 హ్యసాధారణవైభవః ౧౦. స్థావరఃఖలుయః కశ్చిదయ మిత్యవమత్యయః, హేమ
 కూటంనజానాతి సవై నిరయభా గ్భవేత్ ౧౧. ఆదావత్రైసమాహాత్యై దేవదే
 వోఽభ్యభావత, తథాస్కందాయ సద్భుద్ధే నందినేచ మహాత్మనే ౧౨. స్వరూపం
 దేవదేవస్య శంభో రయమితి స్ఫుటం, పంపాక్షేత్రేధృతిర్యస్య తస్మాత్ తత్త్వంప్రతి
 స్థితం ౧౩. పునాతిసర్వక్షేత్రంహి దర్శనా దభిషేచనాత్, పునాతిస్మరణాదేవ సర్వా
 స్సంపాపురీసదా ౧౪. శతయోజనమాత్రేపి యస్సిత్యా హేమకూటధీః, తస్యసిద్ధ్యం
 తిక్కరాణీ త్యాహుః పూర్వవిదోబుధాః ౧౫. హేమకూటంగమిష్యామి త్యేకం
 వా యః పదంక్షిపేత్, దశాశ్వమేధాధిఫలం సాపిచాప్నోతి సన్మతే ౧౬. నమశ్శివా
 య లోకేశ మహానసి నతోఽస్మ్యహం, అమేయం హేమకూటస్య యత్తత్త్వం
 వక్తుముత్సహే ౧౭. బుద్ధిఃసద్విషయాయోగే నిష్ప్రత్యాహాయ కల్పతే, నిహంతి
 ప్రతిబంధంచ సాధీయాం స్తస్మనోయమః ౧౮. యథాదృష్టం యథాశక్తియథామతి
 యథాశ్రుతం, హేమకూటస్య మాహాత్మ్యమబ్రవీచ్ఛుణుసాదరం ౧౯. నచక్షేత్రస్య
 వైశిష్ట్యం క్షేత్రేభ్యోపి జగత్రయే, కిమేతేనకృదవ్యత్ర తిష్ఠంత్యఖలవేదినః ౨౦.
 కైలాసాద్రాక్షగద్వంద్యే సహిస్థానానికింవిభోః, జ్ఞాతవ్యో హేమకూటస్య ప్రభావో
 హ్యేషయత్సదా ౨౧. ఏషకిష్కింధనామాహిద్యశ్యతేధరణీధరః ౨౨. అస్యైవహృ
 దయస్థాయీ హేమకూటోఽయమద్రిరాట్ ౨౩. మధ్యేకిష్కింధశ్చైలస్యమహతోఽ
 స్య మహానయం, దృశ్యతే హేమకూటోయః పరితః పంచయోజనః ౨౪. అత్ర
 ద్వారాణి చత్వారిముఖ్యాన్యాహు ర్మనీషిణః, ఉపద్వారాణి చత్వారి యేషు
 సిద్ధ్యంతిసత్క్రియాః ౨౫. అత్రపూర్వంమహాదేవః చచారతపఉత్తమం, యోగసాన
 మిదంశంభో రాదిసిద్ధస్యయోగినః ౨౬. తపశ్చర్యాప్రవృత్తే త్రదేవదేవం స్యషేవత,
 కులాచలగణా స్సప్తసూక్ష్మరూపా మరుద్గణః ౨౭. స్మరితోఽస్మి మహాకాలా
 ద్విష్ణువృద్ధ త్వయాధునా, హేమకూటప్రసంగేతు ప్రహర్షభరితం మనః ౨౮. కల్పకోటి
 శతే నాపి ప్రభావోస్య మమానఘ, వక్తుంనశక్యతేనామ సత్యంజానాతి శంకరః ౨౯.
 తథాపి భవ్యయాబుద్ధ్యా త్వదభిప్రాధితోద్యతే, వక్ష్యేప్రభావం క్షేత్రస్య పూర్వాది
 ద్వారపూర్వకం ౩౦. విరూపాక్షస్యదేవస్య దివ్యాద్దేవాలయాత్పురా, బ్రహ్మకుండ
 మిదం పుణ్యం బ్రహ్మద్యై రభివందితం ౩౧. అస్యయోజనమాత్రేతు సర్వత్రభువి
 విస్తృతం, కిన్నరేశ్వరనామాస్తి ద్వారంకిన్నరసేవితం ౩౨. సమస్తఫలదంపుంసాం
 సంసారభయభంజనం, పుణ్యాత్మనోహి విపేంద్ర పూర్వద్వారముపాస్తుహే ౩౩.
 ఆజ్ఞానవారితాశేష ప్రవేశే తపసిస్థితే, శంకరోఽత్రసమాగచ్ఛే సేవితం కిన్నరా
 పురా ౩౪. తదాయోజనమాత్రేమీ స్థానేతస్యః శివాజ్ఞయా, తత్రసిత్వా నతధియః
 చక్రగీతం స్తవాత్మకం ౩౫. ద్రష్టుంతస్యవరారూపం మిథఃకాతూహలాన్వితాః,

* క్షిన్నరాక్షసుః * సమోహః బూనతప్రఖ్య చతుర్దలనివాసినే ౩౬. ప్రాణానిలస్వ
రూపాయనాద రూపాయశంభవే, సూక్ష్మాదికృత్రిమాంతేషు తపస్యప విహారిణే ౩౭.
పునస్థానత్రయస్థాయ ధ్వనిరూపాయ తేనమః, కాలాయానుభవాఖ్యాయ దీప్తాయ
స్థానభేదతః ౩౮. త్రైలోక్యవ్యాపినే తుభ్యం, విరూపాక్ష నమోనమః, శ్రవణశుత్రి
రూపత్వం ప్రాప్తాయ పరమాజనే ౩౯. ద్వావింశతిప్రభేదాయ శ్రుత్యర్థాయనమో
స్తుతే, శ్రుత్యనంతరభావాయ సిద్ధాయసగుణాత్మనే ౪౦. స్వతోరంజనరూపాయ నమః
స్తుభ్యం సువర్చనే, సప్తలోకైకనిత్యాయ సప్తసాగరవాసినే ౪౧. సప్తసామోప
గీతాయ నమ స్సప్తస్వరాయతే, గ్రామత్రయవిభాగేన గృహంతి పరమసితం ౪౨.
బహుక్రియావిశేషాయ సద్వర్ణవపుషే నమః, ఆరోహణావరోహణ వర్ణానాం
క్రమవృత్తిభిః ౪౩. విశ్వమూర్ఖాయతేతుభ్యం మహానాదాత్మనే నమః, ఆరోహణా
వరోహణ వర్ణానాం క్రమవృత్తిభిః ౪౪. శుద్ధకూటప్రభిన్నేన తానకారణవర్త
నా, తస్యత్రేవాణవైచిత్రీం నాదప్రాణాయతేనమః ౪౫. అలంకరోతి యోనాద
మాత్మోద్భావనశక్తిభిః, జ్వల్యదాయగ్రాతాణా మలంకారాయ తేనమః ౪౬.
వాదానువాదసంవాద వివాదాత్మ ధృతాత్మనే, వ్యంజితానేకచాతుర్యా రక్త
యేభవతేనమః ౪౭. అర్చితస్వమశేషాత్మక స్వామి త్వమసిగాధితః, స్వామికత్వ
భవత్తేషాం స్వాత్మేశ త్వంస్వరాంతరః, స్వరేష్వవికృతేషుత్వం వికృతేషు తథాస్థి
తః ౪౮. వశీకరోషివిశ్వాంతఃకరణంభవతేనమః, గ్రహన్యాససదంశాయ సత్పదన్యాస
శోభినే ౪౯. ఆనందలక్షణాయస్తునమస్తే రాగసంపదే, రక్తిభిస్తువిచిత్రాభిః సదారం
జయతే జగత్ ౫౦. అపర్యంతపరానంద పరిపాకాయతే నమః, చతుశ్చత్రవికాసాయ
పంచగీతస్వరూపితే ౫౧. సప్తగీతప్రకాశాయ సర్వాశ్చిర్యాయతేనమః, జాతిభిర్వివిధా
భిష్ట్యం తారతమ్యాత్మవ ర్తిషు ౫౨. రాగేష్వాత్మనిధిర్భాసి సత్త్వం తుభ్యంసమోనమః,
సదసన్మార్గవృత్తాయ తత్తద్దేశీయ వృత్తయే ౫౩. అనురంజనశీలాయ నమస్సర్వాం
తరాత్మనే, సుగాత్రాయ సుయంత్రాయ చాద్వయప్రభవాయతే ౫౪. భువనత్రయ
జీవాయ భూయోభూయోనమోనమః, సాంగోపాంగనిగూఢాయ భాషాభిర్భావితా
త్మనే ౫౫. షడ్వింశత్రప్రవిభాగాయ ప్రబంధేగాయతే నమః, అంతేనాపి మహత్త్వేన
పరిచ్ఛేదేన వర్తనా ౫౬. రాగరూపమవాప్తాయ వీరరాగాయతే నమః, ధ్రువామ
పిచిరంవృత్తిం విశ్వస్య గుణభేదతః ౫౭. సదాయంత్రయతేతుభ్యం సర్వశిల్పవిదే
నమః, స్వతఃకాలక్రియామాన స్వతోవాదన కాశల ౫౮. స్వతస్సంజీవనాకార సుధా
కారాయ తేనమః, చతుర్విధానిజ్ఞానాని బహిరంతరితం జగత్ ౫౯. సదాభినయతేం
తస్య స్ఫూత్రధారాయతే నమః, అప్రయాసేన సర్వేషాంమోక్షమార్గం నియచ్ఛసి ౬౦.
గాంధర్వేణైవముఖ్యేన నమస్తుభ్యం దయామతే, సజానీమోపయం తత్త్వం నాదై
కశరణావయం ౬౧. యస్యసాత్రైవతత్త్వంసన్నిధేహి సదాశివ, నాదప్రియోహిభూ

తేన నాదస్వం మూర్తిరుత్తమా ౬౨. నానోపశీవినాం సద్యఃకృపాం సఃకర్తుమర్హసి,
వయంనివారితా దేవాగరీయస్త్యాత్వదాజ్ఞయా ౬౩. త్వామేవశరణంప్రాప్తాఃతిషామో
త్ర కృపాంకురు. ఇతికిన్నర స్తవనగీతదర్శిత ప్రమదోద్గమశృణికళాధరశ్శివః, తవసిస్థి
తోపి కృపయావశీకృత స్సహిసన్నిధిం విరమతేస్మ తత్పురః ౬౪.

ఇతిశ్రీస్కాందమహాపురాణే హేమకూటఖండేపంపామాహాత్యైమధ్యమభాగే
భరద్వాజవిష్ణువృద్ధసంవాదేపూర్వద్వా రేకిన్న రేశ్వరస్తవోనామ
సవమోఽధ్యాయః. ౯.

* భరద్వాజః * తతస్తేహంపురఃస్థిత్యాపిరూపాక్షః స్తుతిసియః, అహంచన్న
మతాం భూయ సమవేక్ష్య కృపాదృశాం. దేవదేవః * స్తోత్రేణానేన తుష్టోఽస్మి
కిన్నరామధురేణవః, వరందదామి యుక్తార్థం ప్రార్థయద్వం యథేచ్ఛితం ౨ * కిన్నరా
ణామః * స్వామిదేవవిరూపాక్ష హేమకూటేశశంకర, పంపాపురీశ కింవాన్యత్ఫలందృ
ష్టేత్వయివభో ౩. అహూసాలభ్యమిదృక్స్వేయద్వయంపరమాణవః, వశవఃస్తోత్ర
గానేన త్వమస్మాకం పురస్థితః ౪. సదాత్వామిహవశ్యంతః సేవమానాశ్చశంకర, తి
ష్ఠామోవయమేహోస్తు వ్రతోస్మాకం శుభప్రదః ౫ * దేవదేవఉవాచ* తథైవాహం
ఃరిష్యామి యుష్మాభిర్యదిహాగీతం, సదాత్మిషామిరూపేణ సద్యోజాతేనకిన్నరాః ౬.
యూయంశ్రుతిముఛార్గితైః ప్రీణయంతస్సదాత్రమాం, ఏణావేణవిశేషైశ్చ హృష్టా
స్తిష్ఠతసేవయా ౭. కిన్నరేశ్వరనామాహమత్రసర్వేష్టదాయకః, పూర్వద్వారేతుతి
ష్ఠామి శృణ్వగీతం సుఖేనవః ౮. హేమకూటానకేనాపి ప్రవేష్టుమిహ శక్యతే, అ
ద్యవ్రభృతినర్వేహం ప్రవేశేసులభో భవేత్ ౯. యుష్మాభి ర్విహితం స్తోత్రంయేగా
యంతి సరాభువి, నిత్యసన్నిధి రవ్యేహంతేహంచిత్రేషుకిన్నరాః, గాంధర్వవేదతత్వజ్ఞా
శ్రుతిమండలవేదినః, సుశారీ రాః సుభోదారాః మద్భావం పరమాప్యధ ౧౦. పూ
ర్వద్వారంమహాపుణ్యం యుష్మాభి రభిసేవితం, కిన్నరేశ్వరనామాత్ర లోకేఖ్యాతిం
ప్రయాతుచ ౧౧. ఇతిదత్వావరందేవః కిన్నరేభ్యః కృపానిధిః, సంపూజ్యమాన
హైభక్త్యా తత్రాస్యాస్తేసుఖాత్మనా ౧౩. ఏవంసంభావసారంహితదిదం కిన్నరేశ్వరం,
పూర్వద్వారంమహేశస్య సుఖసాన్నిధ్య శోభితం ౧౪. నివసంత్యత్రసుఖనః కిన్నరేం
ద్రాస్సహస్రశః, గీతిభిర్మృదుబద్ధాభిర్బంజంతః కిన్నరేశ్వరం ౧౫. తత్రసర్వాభిలాషా
ణాం పూరయంతీ దివానిశం, దృశ్యతేకిన్నరశిలానామ స్థాన మనుత్తమం ౧౬. యేకి
న్నరశిలోద్దేశే స్థిత్యాధ్యాయంతి శంకరం, నిష్ప్రత్యూహ సమారంభా స్తేహింభూరి
ఫల క్రియాః ౧౭. వర్షత్రయంతపస్యంతి యేకిన్నరశిలా శ్రయాః, తేహంభవతిశారీర
మతితుంబురునారదం ౧౮. గాంధర్వవేదస్సాంగోయ స్తేహంచిత్రేప్రకాశతే, వర్షాణి

పంచతిష్ఠంతి తస్మిన్నేవ జితేంద్రియాః ౧౯. తత్రతప్తంతపస్తీప్రా సిరచిత్రేతు నాభకే,
 ఆవిర్యవంతిరస్యాగ్రే సుకల్యుః కిన్నరాంగనాః ౨౦. రాగపాగురీకాంతాసాం
 రమ్యాం జయతిచేత్తదా, వనంతికిన్నరావతస్యసిద్ధిమనశ్శరాం ౨౧. తసాంసివత
 చర్యాశ్చ దాన మింద్రియనిగహః, హూమోజపస్తధాధ్యానం కిన్నరేంద్రశిలాశ
 రం ౨౩. తత్తత్కర్మకరోజ్యేకం సహస్రగుణితంఫలం, అసితాంగఇతిఖ్యాతస్తత్రక్షేత్రా
 భిరక్షకః ౨౩. ఘర్షరీభైరహోనామ్నాద్యశ్యతే సిద్ధిదాయకః, విఘ్నహర్తాప్రపన్నానాం
 విద్యామగ్రహకారకః ౨౪. ఆస్తేతత్రసదాదేవై రర్చ్యమాన స్ససిద్ధయే, ఆర్యేతి
 భవి విఖ్యాతా తత్రాస్తే సర్వభోగదా ౨౫. నానోపహారసంతుష్టా దుగ్ధాదార్గత్య
 నాశినీ, సంతితిథాని పుణ్యాని తత్రయేషు సుఖాస్లుతాః ౨౬. ఔజ్వల్యం పరమ
 యాంతి బహిరంతశ్చ సర్వదా, ఘోరవాఙ్మంసృల్లభ్యా విఘ్నేశ మభివంద్యచ ౨౭.
 ఆర్యాంసంపూజ్య విధివత్ కిన్నరేశంభజంతియే, జితకామాజితక్రోధాస్తేభవంతి జితేం
 ద్రియాః ౨౮. కిన్నరేశ్వరమభ్యర్చ్యతత్రదేవీసరస్వతీ, రంజయంతిచతుర్వక్త్రంతభా
 శీర్ష్య)హృణఃషియా ౨౯. నారదస్సర్వయోగీంద్రః కృత్వాపి సుమహత్తపః, సిద్ధో౭
 ఘాన్నాదవిద్యాయాం కిన్నరేశ్వరపూజయా ౩౦. ఉపలేభేచమహతీం మహతీంచ
 సులక్షణాం, సంగీతదేవతా తస్మాత్సమునిఃకిన్నరేశ్వరాత్ ౩౧. తుంబురుస్సకలాశ
 కామూర్ లభేశస్యప్రసాదతః, పూర్వద్వాతేత్రదేవస్య తపఃకృత్వా౭ భవశ్శు
 చీ ౩౨. విశ్వావసుశ్చక్షేత్రస్మిన్ పరంవిశ్వాసమాశ్రితః, అవాప్యమహతీంవీణాం
 సదాభూదేవగాయనః ౩౩. భావనా విదితస్తస్మాద్భగవాన్ పరహోమునిః, మతంగో
 పిమహాయోగీ కిన్నరేశ్వరసేవయా ౩౪. పితృభవత్సరస్వత్యాః నాదసిద్ధాస్తపారగః,
 అత్రైవసుచిరంకాలం తపఃకృత్వా శివాజ్ఞయా ౩౫. అంజనేయశ్చ వేణుశ్చ యా
 ప్తికోద్గర్గకోహరిః, ఏవమన్యేచ గాంధర్వవేదాధ్యాయార్థవేదినః ౩౬. ఋషయో
 త్రైవవాసేన ప్రయాతాః పరమాంగతిం, స్థావంతత్పరమం శంభో స్సదాహ్లాదివిధా
 యకం ౩౭ సమున్మిషిత సారస్యం సదాకిన్నరగీతిభిః, గాయంతికిన్నరాస్త్రుతిసున్వరం
 హృష్టచేతసః ౩౮. కిన్నరేశ్వరనూహత్యుంయధ్యానాదేవముక్తిదం, ధ్యానాదపిస
 మాధేశ్చ తపసోవివ్రతాదపి ౩౯. నాదేనైవనదాతత్ర ప్రీణతి పరమేశ్వరః, నార
 దోపిసుభోహయా త్సమానర్హయితుం శివం ౪౦. యేనరాట్రిణయంత్యేనం నాదేన
 కృతినస్తుతే, పూజాయాధ్యానముత్కృష్టం ధ్యానాదప్యత్తమో లయః ౪౧. సహ
 నాదాననానాయాత్ తస్మాన్నాదపుమర్థవః, అనేకాభ్యాససంయుక్తం పూర్వద్వా
 రం మహామతే ౪౨ సశిశ్యంవిస్తరాద్యత్తుం ప్రోక్తముద్దేశమాత్రతః, అచిచ్ఛేదైవకా
 లేనయోయద్యదిహవాంఛతి ౪౩. తత్రసిద్ధ్యంతిపూర్వస్మిన్ ద్వాతేస్మిం స్తస్యసన్తుతే,
 ౩౩. ఇతితేగదితం మహాప్రభావం ప్రథమద్వారమభీష్టదంజనానాం, అధితిష్ఠతికిన్నరే
 శ్వరాభ్యో యదయం శంభురకృత్రిమత్రికూటః ౪౪.

ఇతిశ్రీస్కాంద మహాపురాణ హేమకూటఖండ పంపామాహాత్మ్య మధ్యమభాగే
పూర్వద్వారకే కిన్నరేశ్వర మహిమామరణనామ
దశమోధ్యాయః ౧౦.

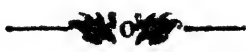

* భరద్వాజః * ఏవం తేకథితంసామ్య పూర్వద్వారంప్రభావతః, పశ్చాత్తమి
దక్షిణంద్వారం శ్రోతృణాం పరమంశృణు ౧. యదేతద్దక్షిణ ద్వారం నా
మ్నాబంబవతేశ్వరః, సద్యః ఫలాయనంకౌప్తంయత్రనన్నిహితంఫలం ౨. చతుఃక్రోశ
సదేశేతు బ్రహ్మకుండార్తదీరితం, తత్రసిద్ధాశ్చయేసాధ్యా విశ్వేదేవాస్తథామరాః ౩.
ఏర్వంతినియతంవాసం ముక్తిస్థానోత్తరాణితే, తపస్విన్వాం తపస్విన్ధిః జవతామపిగ
ర్ఫలం ౪. వ్రతినాంవ్రతసాఫల్యం దక్షిణద్వారే నిశ్చితం, ద్వారస్యరక్షితానిత్యం త
త్రాస్తే చండభైరవః ౫. గదాపాణిప్రవన్నానాం భావనాసిద్ధిమావహా, అననుజ్ఞా
స్యతంచండం ఖండితారిం జతాత్మభిః ౬. దేవేనావిపదాస్థానం ప్రవేషు, తన్నశక్య
తే,తత్రతీర్థనగస్సార్థ్యచండభైరవమర్చయ ౭. భూతప్రేతపిశాచేభ్యోనవిభేషదా
చన, తత్రవీరఇతిభ్యాతో విఘ్నేశోవిశ్వవందితః ౮. తిష్ఠత్యభిష్టదానేషు దత్తచేతా
దివానిశం, సృణిపాశభరంఏరం వరాభయసమన్వితం ౯. తత్రధ్యాయంతిసర్వేపాం
నిష్ప్రత్యూహ మభీష్ఠితం, సిద్ధాన్నపాయసాపూవకపితగుడలడ్డుకైః ౧౦. భక్త్యైఃప్రసా
దితో వీరస్తత్ర భక్తవశంచదః, భద్రానామవరాశక్తిర్దుర్గాదురీతహారిణీ. ౧౧. దృ
శ్యతేజలదశ్యామా తత్రసుత్రామపూజతా, భద్రాకారావిధేయానా మితిభద్రావక్తి
ర్వ్యతే. ౧౨. నౌర్దురంతభవాంభోధౌ మావనానాంనిమజ్జతాం, రాత్రౌరాత్రౌనమా
గత్య నానాభరణభూషితాః. ౧౩. ఉపాసక్తేతాంయోగినో దివిభూమాచయాస్థితాః
స్వత్యంతంశంచవాద్యంచ దేవకన్యాభిరాద్యతం. ౧౪. కృతిభిస్సాధకవరైః శ్రూయతే
తత్రరాత్రిషు, యస్తుదేవ్యాఃపురఃస్థిత్యా తన్నంత్రం ప్రయతోజపేత్. ౧౫. తస్యప్ర
త్యక్షతాంయాంతి సమ్మోహిన్య స్సురాంగనాః, భోగాంశ్చదదతేతస్మైతుష్టాయేభువి
దుర్లభాః. ౧౬. రమయంతిచయేరాగారమ్యైఃశృంగారచేష్టితైః, పురాసీమ్యవిపాలస్త్యో
రావనోలోకరావణః. ౧౭. తప్యమానంచతేనేదంసలేశే నిర్వృతింజగత్, తతశ్చింతా
భరాకాంతో బ్రహ్మణోనాభికాంతరాత్. ౧౮. దుద్రయాపోఽభవత్సద్యోజంబవా
న్నామ నామతః, ఆజ్ఞయాబ్రహ్మణస్సోయ మవాప్తుం బలముత్తమం. ౧౯. అద్వితీ
యంతపస్తప్తంభూష్టు ర్భువ మతారయత్, తత్రకామాద్యహూదేశాంశ్చరిత్వా
నారదోక్తితః ౨౦. అనావదక్షిణంభాగం హేమకూటస్యవిక్రీతం, అనుజ్ఞావ్యవిభంచం
డంభైరవం భావశుద్ధిక్యత్ ౨౧. ఆజ్ఞయంతతపవ్రతశంభోశ్చక్రేవరంతపః, సర్వేంద్రి
యాణిస్తృతిమాన్నివేశ్యాచలవర్తని ౨౨. భావయన్పరమంశంభుం హేమకూటేశ్వ

రం శివం, అశక్యత్వాత్ప్రవేశస్య క్షేత్రస్యవతనిశ్చయః. ౨౩. నిత్యంప్రదక్షిణంచక్రే
క్షేత్రంతత్తంచయోజనం, అదృష్టపూర్వంకేనాపి క్షేత్రేతపసి తిష్ఠతః. ౨౪. ఋక్ష
రాజస్యతస్యాంతం వర్షాణామయుతీయయా, దృష్ట్యాతాంతపసోవృత్తిం తస్యేతరసు
దుస్తరాం ౨౫. భైరవశ్చిగణేశశ్చ శక్తిశ్చాసన్నవిస్మయాః, కారుణ్యభైరవాదీనాం
యద్భూమ్నా రక్షిణంపదం ౨౬. తపసోపిచనైశ్చల్యా తస్మైతుష్టోభవ చ్ఛిన్నా,
తస్మైదదావరాద్దేవ స్సాంబుజంపాపుతేశ్వరః ౨౭. ప్రహర్షభరసంయుక్తః ప్రణేపత్వ
కృతాంజలిః, స్తోత్రాణాం సులభంభక్త్యాస్తోతుంసముపచక్రమే ౨౮. ఆగత్యపురత
శ్చాస్య తస్మైచాపీందుశేఖరః, తందృష్ట్వా హేమకూటేశం జాంబవా నృహృదంప
నః ౨౯. * జాంబవానువాచ * నమస్తే హేమకూటేశ పంచపురపతే నమః, నతా
ఖలురాధీత విశ్వేశ్వరనమోస్తుతే ౩౦. నమ్రహృదానశక్రేణ నాన్వైరపి దిగీశ్వరైః,
యద్రూపంశక్యతేద్రష్టుం తస్మైసర్వాత్మనేనమః ౩౧. హేమకూటేశఇత్యేహ కాచి
త్పంచాక్షరీశుభా, యత్ప్రభావనిధిస్తస్మై మహామాత్రాయ తేనమః ౩౨. విరూపా
క్షేతియస్యాస్తి మంత్రోయం చతురక్షరః, ప్రసూతేభవతోన్యథా నృభవేభవతే
గాయంతికిన్నాయస్య దివ్యగాథాం పురాతనీం, తస్మైనమోమహే
రప్రియకన్కణే ౩౩. అనాదిపరమంత్యం యత్సత్యప్రకృతిః స్వరాట్క
యూతాత్మా సత్వంపంపేశపాహిమాం ౩౪. త్వామాశ్రిత్యబలం వాయు,
వర్ధతే, త్వస్మయంచజగత్సర్వం దేహిమే బలముత్తమం ౩౫. త్వద్భ్యా
సంపుంసా త్వమేన సరమపదం, యఃకశ్చిదపిభూతేశతత్వాంసవన్న సహి
య. . . సితేత్వయివరంయూచేనాహం దేహేన్కిరార్ణవే, సరిసీనాభిదఘ్నచేన్నకశ్చ
ద్యాతివల్వలం ౩౬. క్షీణాని కిల్బివాణ్యద్యతపశ్చాద్య స్ఫురత్వలం, యదేవంకరుణా
సింధు రాసీః త్వంహి దృశోపురః ౩౭. అహూధస్యత్వమేవమే యోగ్యత్వమపి
సమృతం, యోగిభ్యోయోపిమద్దేవ పురస్తాత్త్వం ప్రక్షాళసేవం. వతోన్మిత్యాంమహా
దేవ పరాంత ర్విహరంసదా, వైఖర్యాపదమాస్తాసీ త్వాత్మగోవ్య మతివగం ౩౮.
అనుగ్రహస్తే తత్తాదృ జ్ఞానూపేక్షా నచక్యచిత్, అకారణమహాబంధు రాత్మనాన్వం
ప్రసీదమే ౩౯. * భుద్వాజ * ఇతిస్తోత్రేణసంతుష్టః తస్మైదివ్యబలం ఏహా, కల్పా
యుఃప్రదదౌ తస్మై నిత్యరాంభవైసత్సలః ౪౦. కృపాశక్తి ర్యదాచక్షే సత్కారోతిహి
శంకరః, ఏవంతస్మికశృపాంకృత్వా శ్చిన్వాతాంచ తపస్వినాం ౪౧. ఉవాచపియో
ర్నమ్రం జాంబవంతంకృతాంజలిం, భరతేశుకృతేభద్ర యుగేస్తాస్తే సుకర్మణి ౪౨.
దేవతానాంహితాథాయ విష్ణుఃపాదుర్భవిష్యతి, త్రినికమాభిధానోన్మా బలిబంధన
నామకృత్ ౪౩. త్రిభువన్సర్వగత్సర్వం సమహాకాయ మాస్యతి, తత్సర్వద్విక్రమో
ద్భోవం కుర్వ నిర్వజయడిండిమా ౪౪. సప్తకృత్వోమహిమేనాం పంచాశేతోక్తి
విస్తరా, పర్యటివ్యసివేగేనతస్మిన్తే ప్రదక్షిణాత్ ౪౫. శేతాయాంకోసలేంద్రస

రామస్యాక్లిష్టకర్మణః, దశగ్రీవవధార్థాయ సహాయస్త్వం భవిష్యసి ౪౯. తేనచక్ర
 శృతా ఖాయః సంప్రాప్తే ద్వాపరేయుగే, సమంస్యమంతకృతే ద్వంద్వయుగే
 శృతీభవాః ౫౦. శతాచావరిమోజాస్త్వం నిత్యోపరిహరఃకర్వచిత్, చరిష్యసి
 వభావేన భువనానివతుర్జ ౫౧. సర్వదాస్థితిరత్రైవమదృక్త్వాత్వంమమాంతికే, ఇదం
 హిదక్షిణద్వారం సువ్రవేశం భవిష్యతి ౫౨. అద్యప్రభృతినర్వేషాం హేమకూట
 స్థితే మయి, సర్వేష్యనేనద్వారేణ సమాగత్య యతాశయాః ౫౩. ద్రక్ష్యంతిహే
 మకూటస్థా భైరవాజ్ఞానుమోదితాః, త్వదృక్త్వాదర్శితాత్మాహం నామ్నా జాంబవ
 తేశ్వరః ౫౪. స్థాస్యామిలింగరూపేణ భక్త్యమాం పూజయానిశం, త్వత్స్మరంత్యే
 పకంశ్యేత త్స్మిత్రం మద్భావభావితాః ౫౫. తేహమప్యాయురారోగ్య మైశ్వ
 ర్యంచ దదామ్యహం * భరద్వాజః * ఇదందత్వావరం తస్మైతేన తత్రాహి పూజ
 తః ౫౬. వరదఃసర్వభూతానాం హేమకూటే ౫౭ తదృశ్యతే, సకృద్వాకురుతే వాసం
 యత్రజాంబవతేశ్వరే ౫౮. దేవస్యదక్షిణద్వారే యాంతిసర్వాధికాం సిథిం, శంఖా
 దమశ్చ వైరాగ్యం బుద్ధిశ్చవరశోభినీ ౫౯. వసతాందక్షిణద్వారే దేహిన
 జాగుణాః, యోగధ్యానేహహూమేన యద్రష్టుం సహితకృతే ౬౦. తత్రే
 శ్వంతి వాసా జాంబవతేశ్వరే, అస్యాప్యేకముపాఖ్యానం ద్వారస్యాపి
 యం ౬౦. ఉపాఖ్యానసహసాస్రాణి సంతికస్తానవేక్ష్యతి, * భరద్వాజః * ఇతి
 సమన్వితం తేద్వారం మయాదక్షిణ మేతదుక్తం, త్వమత్రకృత్వా ధృతిమే
 భక్తిం విరూపాక్షపదేనిధేహి. ౬౧. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచామాహాత్యే మధ్యమభాగే
 దక్షిణద్వారే జాంబవతేశ్వరమాహాత్యే నిరూపణంనామ
 ఏకాదశోఽధ్యాయః. ౧౧.

* భరద్వాజః * ఇతితద్దక్షిణద్వారం ప్రోక్తంసుమతయేమయా, వత్సామి
 పశ్చిమద్వారం వర్ణనీయం యథాశ్రుతం ౧. బ్రహ్మకుండాద్దిశోభాగే పశ్చిమే కోశ
 పంచకే, అస్త్రీసోమగిరిర్నామ దర్శనాదేవ సిద్ధిదః ౨. తత్రాభ్యర్చ్యపురాదేవం
 సోమఃసోమంమహేశ్వరం, విరూపాక్షంసమాపేదేజగదాప్యాయనీకలాః ౩. యదా
 యం సమసోమేశః సన్నిధిం విదధేనివః, తదాప్రభృతరద్వారం సువ్రవేశ మభూత్
 తాం ౪. సోమాధిష్ఠిత శృంగత్వాచ్చైలః సోమగిరిః స్మృతః, సోమస్యవరమేశస్య
 సోన్నిధ్యాచ్చ తథామతః ౫. తత్రసోమార్చితో నిత్యం నామ్నా సోమేశ్వరశ్శివః,
 విరూపాక్షః శిలామూలే నివసత్సుమయా సహ ౬. సతుసోమగిరిశృంభోః సర్వా
 పందవిధాయభూః, ద్వితీయోహేమకూటాద్రిః కైలాసాద్రి స్తథావరః ౭. దృష్ట్వాసో

ముగిసే దూరాల్ శిఖరాగ్రం యద్యచ్ఛయా, కర్మణోపి ప్రవద్యంతే ముక్తిం బంధ
 వివర్జితాః ౮. ప్రఖ్యాతంపశ్యేమద్వారం సోఽయంసోమగిరి ర్మహా, క్షేత్రస్య హేమ
 కూటస్య క్షేత్రాణాం పరమం హేతత్ ౯. తత్రాదధాతిసాన్నిధ్యం సన్నతోనామ
 భైరవః, సాధకానాంహితాగాయ సదైవా భిముఖాశయః ౧౦. భైరవాజ్ఞాం వినా
 త్యాపి తత్రస్వాతంత్ర్య రూపతః, దేవేనమానవేనాపి సంచారో నవిభావ్యతే ౧౧.
 భైరవాజ్ఞాం విధాయాదా భక్తికల్పోదితైః క్రతుః, ప్రవేష్టుంపశ్యేమద్వారం
 శక్నోమీత్యాహ శంకరః ౧౨. సాధకంసద్ధియంజ్ఞాత్వా తమాలంబ్య కశేన్వయం,
 దర్శయత్సఖలం దేశం తస్మైక్షేత్రాధిపా ఘృణే ౧౩. విఘ్నస్సృశమయ స్సర్వా
 స్థక్తానాం భవశోషిణాం, వరదోనామ విఘ్నేశ స్తందేశమభిరక్షితి ౧౪. చతుర్భు
 జం త్రినయనం చంద్రచూడం వృక్షాదరం, యేపూజయంతి వరదం తపవవరదాః
 క్షితౌ ౧౫. సంహరంతిక్రియాయోగా స్సద్యః సాధకవైరిణాం, సుభగానామతత్రా
 స్తి దుష్టా గర్భేణపూజితా ౧౬. సాభాగ్యం మోహనంరూపం విలాసా నివృత్త్యరం
 జనాన్, దదాతిసుభగాదేవీ దయయాప్రఖ్యతేజసే ౧౭. అవాప్తుంసరసా న్నామా
 నుపహరై ర్యథోదితైః, ఆగత్యాగత్యతాంశక్తి మర్చయంతి సురాగ్రనాః ౧౮.
 సోమతీర్థమితిభ్యాతః ప్రాదస్త్రతాస్తి పావనః, నిర్మలేనవిశిష్టేన సమఃసోమగిరే
 రివ ౧౯. నతాదృగస్త్రీప్రాశస్త్య మపి త్రైస్సాతపేరసే, ప్రతస్తసోమతీర్థస్య యథా
 ప్రధ్వస్తకల్మషాః ౨౦. ఉన్నతైర్భైరవసాన్ ముపలభ్య యథావిధి, సోమతీర్థాంభసి
 న్నాత్వా సోమేశంపూజయంతియైః . తేపినిర్ధారసాస్మాన్ జీవన్ముక్తాహితే
 స్మృతాః, వైశాఖశుద్ధపూర్ణిమా యతుండే నదాశయాః ౨౧. న్నాత్వాసోమే
 శ్వరంసత్వా పూజయిత్వాతు బ్రాహ్మణాన్పూజయిత్వాభ మంత్రమిష్టం
 జపంతియే ౨౩. తేమంత్రసిద్ధివ తి దేవానా మపిదుర్లభాం, అశ్వర్యాణి
 బహుస్యత్ర సోమకుండే ప్రచక్ష వైశాఖశుక్లపక్షేతు పార్ణమాస
 పాశ్చాత్యాశ్చ పరశ్శతం, మహ ఉదీచ్యాశ్చతథాయాంతీతీరం తీర్థ
 స్తథా ౨౭. యాత్రోత్సవేప్రపద్య యక్షవిద్యాధరాఅపి ౨౮. ఆ
 కుర్వంతియేతత్ర భైరవాజ్ఞా పు కుర్వంతియేతత్ర భైరవాజ్ఞా పు
 వంతి క్రియాఫలం, అత్రైశమపి దానం తీర్థకూలే నదాద్యతం ౩౦ వాజమేధఫలం
 దత్తే పూరయత్సపి వాంఛితం, స్నాతస్యసోమతీర్థాంతః పుంసఃసోమేశ సన్నిధౌ ౩౧.
 ప్రదక్షిణనమస్కారౌ విశేషా త్ఫలదాయినౌ, అత్రైవోదాహరంత్యత దుపా
 ఖ్యానం పురావిదః ౩౨. సోమతీర్థప్రభావానాం యథార్థ ప్రతిపాదకం, వైశాఖే

మాసి సంప్రాప్తేసిజేవత్తే కదాచన ౩౩. పార్ణమాస్యామభూత్సోమతీరే యాత్రో
త్సవోమహాన్, తదాదిగోభ్యోవిదిగ్భ్యశ్చ విభవైః స్వైస్సమన్వితాః ౩౪. మునిఃపర
మధర్మజ్ఞ స్తదాగంతుం మనోదధా, అత్యంతశైశవోపుత్రో స్కంధయో రుభయో
ర్వహాన్ ౩౫. కరేణాలంబ్య సయయా పాదచారాం సుతామపి, సగత్వాదూరమ
ధ్వానం శనైఃసోమగిరిం యయా ౩౬. లలాటంతపఘర్మాంశోసమయోశ్రమ కర్చితః,
ససోమగిరిమారుహ్య బహుసంఘజనై ర్యుతం ౩౭. సోమతీర్థాంతికంప్రాప్య అధ్వ
నాతప్తపాంసునా, శైలాఠోహణతః శ్రాంతః మధ్యాహ్నాచ సుతా పితా ౩౮.
రురోదపులిసన్యాగే తప్తపాదాచ పాంసుభిః, ఉవాచపరుషాం వాచంవ్యధయంతీ
పితుర్మనః ౩౯. స్కంధాభ్యాంవహసే స్నేహ దన్యగోత్ర సుతావితీ, సంచారయసి
పద్భ్యాం ల్వంసుతాంమా మారసీమపి ౪౦. ఇతిహాకేవలేనైవ నిర్హతే నేవతా
డితః, ద్వేధావిభిన్న చిత్తోఽభూ ద్దుఃఖేనచ రుషామునిః ౪౧. ఈర్ష్యయైవత్వమా
ఖ్యాసి ప్రామాణ్యం త్వద్గిరఃకథం, అనార్యచరితేవర్త్య న్యహూసాపే తవాశ
యః ౪౨. ఇత్యుద్ధృతింకృత్వా ప్రోవాచ పితరంతదా, సోమకుండమిదం
తీర్థం బహ్వశ్చర్య సమన్వితరం. అప్రైవశక్యతేకర్తుం ధర్మాధర్మవినిర్ణయః,
యథాత్రపుణ్యశీలాత్మా నిమజ్జ్యనియోగయః ౪౩. సకృత్తిష్ఠే త్ప్రీతస్తేన రూపే
నైవ యథాపురా, నిమజ్జేన్రూపాపాతస్థాదితీర్థజలే నఘే ౪౪. ఉత్తిష్ఠేచ్ఛిత్తా
కారః ఇతిబహ్విజన శ్రుతిః, తథాత్వత్స్వ ౪౫. లతగ్ధవాడిశ ౪౬. అహ
మవ్యత్ర మజ్జామి త్వాంస్మృత్వాపితరంపు ౪౭. తథాహమపిచేత్తాత్ర ప్రకృత
పుత్రకావస్యరేతిసా ౪౮. మమాప్యేష
తద్వాక్యగారవా త్రీశేన్యమజ్జయ దిమామ ౪౯. సముత్థితా ౫౦. నజచాప్రకృ
భూత్వాహివానరా, గాతమన్యగిరాతీశ స్వా ౫౧. వదన్, దృష్ట్యాతదద్భుతం వృత్తం
తిం పూర్వాం తేనాసావిస్మయంగతః, తీరేష్ఠితా వదన్ గాతమన్య సుతాపు
భాగం. అభూతాంవానరాకారావితీ యాత్ర ౫౨. త్వాఉమేశేమభిపూజ్యచ, యా
గాతమోంతఃశుచాకులః ౫౩. సోమతీరేన్వయ ౫౪. తేపుత్రోమాతరంస్నేహ
త్రోత్సవంచ సంప్రేక్ష్య పునరాయాత్స్వమా ౫౫. వేతావితిధున్వతీ ౫౬. విదితా
దహల్యావానరాకృతీ, అవాప్తాతేసమీక్ష్యైస్ ౫౭. విచార్యార్థం తపోదృష్ట్యామహ
కృతః పశ్యాన్మనినాప్రీడితాభవత్, గాతమే ౫౮. శ్రూతమే ౫౯. జాతాశ్చగాతమే
త్తిహా ౬౦. తాపుభూతనయా తత్వా జాతవా ౬౧. చ మోఘాశే శిలారూపా
భ్యానా దహల్యాభయమాగమత్ ౬౨. శిశాన్చ ౬౩. తస్యాప్రాక్త
భవేత్సా, అనునితస్తయా భూయ స్తథా ప్రాక్త ౬౪. తస్యాప్రాక్త
నశుశ్రూపా స్తాస్తా సంచింత్యభావతః, తస్యోత్తస్యాంభూయఃశాపాయాధో

మునిః గౌ. ప్రతాయాంరామపాదాబ్జ పాంసుభిర్ధూతకిల్బిషే, ప్రకృతిం యాస్య
 సీత్యుక్త్వా ప్రయయా తపసేపునః గౌ. యస్తయోఃపుత్రయోస్తస్యాః కేశవాలంత
 వా స్పృశేత్, స్లిమగచ్ఛేష్టయా స్నేహాత్సవాలీత్యాఖ్యయా బభౌ ౬౦. గ్రీవాంసుజా
 తోయస్తస్యా వాత్సల్యానస్పృశేత్తయః, ససుగ్రీవ ఇతిఖ్యాతో నామ్నా లోకే
 బభూవహ ౬౧. వానరాతపచూషీక్య వాత్సల్యేన ధృతాశయా, అహల్యాశోక
 సంతప్తా శశాప స్వసుతాంచతాం ౬౨. అజ్ఞానాద్విహితంకర్మ యథాయత్త్వమస
 మృణ్ణే, ప్రకాశితవరీ నాత్వంభవ వానరసాత్త్వికా ౬౩. స్వయంచభర్తుఃశాపేన
 శిలాభూత్వా చిరేణసా, రామపాదరజ స్సక్త్యాఘాతపాపా భవత్పునః ౬౪. ఇత్యే
 వం సోమ తీర్థేఽస్తి సద్యఃప్రత్యయకారిణీ, శక్తిర్మాహాత్మ్య సంయుక్తా యాశుత్వా
 ముచ్యతేభయాత్ ౬౫. నాతిమారేచతీర్థస్య తతాప పరమంతపః, అగస్త్య స్తత్ర
 తన్నామ్నా తీర్థమాసీచ్ఛుభంకరిం ౬౬. అగస్త్యతీర్థస్నానంచమాయమేదశతానిచ,
 తులాయాందేవతాః కృత్వా ప్రాహస్తీరేతిగౌరవం ౬౭. అగ్నివేశ్యఇతిఖ్యాతో
 రాజా పరపురంజయః, సోమేశ్వరంహృదిధ్యాత్వా సుచిరంతపసిద్ధిః ౬౮. సారవ
 ధ్ధను రాదాయయుక్తేనాపి దురానమం, ఆత్మసిద్ధిరంచాపి తస్యాసీన్నిశ్చయో
 హృది ౬౯. తతస్సోమేశ్వరాదేవా త్తపస్సైవ ప్రతోషితాత్, అతిశారపినాకంయః
 ధనుస్తేభే సుసారవత్ ౭౦. తేనలబ్ధంధనుర్యత్ర ధనుస్తీర్థం బభూవహ, స్నానాదపిచ
 యత్పానా త్సద్యః పాపవినాశినం ౭౧. తర్పయంతిపితౄణాం స్తత్ర స్నాత్వాయే
 నిర్మలాశయా, ప్రత్యక్షాః పితరస్తేషాం భవంతి ఫలదాయకాః ౭౨. తపసిద్ధికరా
 ణ్యత్ర స్థాగాని సుబహూన్యపి, తీర్థానిచమహాభాగ యేషాంసంఖ్యా నవిద్యతే ౭౩.
 సత్యంహి పరమోపాయః పుంసాం సోమగిరిగృహి, ఇత్యుక్తం సకలజగ త్ప్రగీతమే
 తద్వారం యత్సుచరితధామ పశ్చిమంతే, ఉద్దేశాదిహఖలు హేమకూటనాథో
 వ్యాధతేవిస్మాతి మమోఘగోచరాత్మా ౭౪.

ఇతి స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపానూహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
 పశ్చిమద్వారే సోమగిరి మాహాత్మ్య కథనంనామ
 ద్వాదశోఽధ్యాయః ౧౨.

* భరద్వాజః * ఇతిప్రోక్తం మయాపుణ్యం ద్వారంపశ్చిమ మాదిమం, ఉత్త
 రద్వార మప్యద్యకథయామి శ్రుతంయథా ౧. బ్రహ్మకుండాదితశ్చాస్తికాబేర్యాందిశి
 నిశ్రుతం, చతుఃక్రొశమితోదేశే మాణిభద్రేశ్వరాభిధం ౨. మాణిభద్రేశ్వరః
 శ్యామ ఉత్తరద్వార మీశితుః, ఫలంతిసర్వకర్మాణి యత్రస్సూర్తిమతాం నృణాం ౩.
 ద్వారేష్వపిచనర్వేణ ప్రభావవిభవోత్తరం, ఇదంచామోత్తరద్వార మింద్రాద్వై
 రభివందితం ౪. మాణిభద్రేశ్వరంనామ లింగం లోకైకకారణం, జపతాంధ్యా
 యతా మంత్రభజతాంచ ఫలప్రదం ౫. హేమకూటేశ్వర శృంభుః మాణిభద్రేశ్వ

రాఖ్యయా, ఉగ్రోత్పతీసాన్నిధ్య ముత్తరద్వారి సర్వదా ౬. పురస్కృతక్రియా
యోగ పుణ్యైర్వైసత్వదర్శనః, మాణిభద్రేశ్వరం యత్నాః పూజయంతిదివాని
శం ౭. లభంతేచతరఃకామా న్యగాంతేష్వపి నుస్థిరాః, మునయశ్చైతపఃసిద్ధిం తత్రై
వానిశ మాస్థితాః ౮. స్తువంతిచారణానిత్యం గుహ్యకైఃసహసన్నతాః, దేవమన్యే
పిగంధర్వాః సార్థంవిద్యాధరైఃచరైః ౯. అత్రపుణ్యజనాకీర్ణం ద్వార మైశ్వర్యదా
యకం, రమణీయఃప్రశస్తై ర్యఃసార్థై రున్మీషితోడయః ౧౦. సన్నిధత్యేనాతత్ర
సతాంక్షపితకిల్బిషః, భీషణోబాహ్యదృష్టినాం క్షీమణోనామభేరవః ౧౧. నీలకంఠుః
సంఘన్నం నీలజీమూతసన్నిధం, ద్వారస్యరక్షితారంతం దురితఘ్న ముపాసతే ౧౨.
ఓంకారమగ్రతఃకృత్వా వదేద్భీషణజైరవం, చతుర్థ్యంతంతతఃప్రొచ్య నమఃపద
మవన్యధీః ౧౩. యోజపేన్మంత్రమవ్యగ్ర స్తస్యైవపురతస్థితః, ఇష్టాన్వరాస్తదాత్యస్తై
నిత్యంభీషణభేరవః ౧౪. మార్గంపరిహరంత్యస్య భూతిప్రేతాదయోగణాః, భీషణం
సముపాస్తేయో జైరవంక్షేత్రపాలకం ౧౫. తత్రైవవిఘ్నరాజోఽపిఖ్యాతోహస్తిము
ఖాఖ్యయా, విహంతివిఘ్నజాలాని నితరానియతాత్మనాం ౧౬. వప్రక్రీడానిరూ
పస్య తత్రహస్తిముఖస్యహి, దంతోల్లిఖితసంసానా దృశ్యంశేదన్యభూమయః ౧౭.
శీఘ్రైఃస్తిముఖస్యాద్యైః శీతలైః కరశీకరైః, తత్రవ్యోమతమాలస్య వ్యక్తకోరక
విభ్రమాః ౧౮. కర్ణతాళానిలోద్భూతే స్తత్కుంభారుణ రేణుభిః, అకాలసంధ్యా
సన్నద్ధ మ్రాంతం తత్రదిబ్బుఖం ౧౯. నివేదితానియక్షేంద్రై ర్భక్ష్యాణి సుఖసూ
న్యయం, ఆత్మీయైత్యతతస్తేభ్యః సిద్ధింధత్తే గజాననః ౨౦. ఆద్యాశక్తిర్మహేశస్య
నామ్నాహైమవతీతి యా, సాన్నిధ్యంతత్రమరుతే సర్వదైవతపూజితా ౨౧. ప్రత
ష్ఠకనకచ్ఛాయాం నీలకుంచితమూర్ధజాం రక్తాంబరాం త్రినయనాం రక్తమాల్య
విభూషణాం ౨౨. దివ్యాయుధధరాం దేవీం పూజయంతిహితత్రయే, తేసద్య
స్తీర్ణ దార్గత్యాః పరిపూర్ణసమృద్ధయః ౨౩. ఆజ్ఞాసిద్ధామహాభాగాః ప్రథంతే సర్వసి
ద్ధిభిః, ఉత్తంసయంతిచరణౌ తస్యాజితకుశేశయా ౨౪. అగ్ర్యోపహరవేదిన్యః
ప్రత్యహం యక్షసుభ్రువః, పూజయంతిచతర్లింగం యత్నాఃశ్లత్త కుతూహలాః ౨౫.
మాణిభద్రేశ్వరంతస్మా త్ప్రొప్పువం త్యచలాంశ్రియం, దత్తంశృతంచజప్తంచ తత్ర
భక్తైః సహాశయైః, అమోఘఫలదం నిత్యమిశ్యేతచ్చివశాసనం ౨౬. ఇత్యేవంశే
సర్వసిద్ధిప్రదం యత్ సానం భూమ్నా ముత్తరద్వారముక్తం, అత్రైవత్వం బుద్ధిమా
దాయ సాధ్యం చిత్రేకుర్యాః శ్రీవిరూపాక్షదేవం ౩౦. * *

ఇతి స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమోహశ్త్యే మధ్యమభాగే

ఉత్తరద్వారే మాణిభద్రేశ్వరమాహాశ్మ్యకధనంనామ

త్రయోదశోఽధ్యాయః. ౧౩.

* భరద్వాజః * ఏనంద్యరాణిముఖ్యాని కథితాని మయానఘ, ఉపద్యాయ
రాణి వక్ష్యామి శృణు శుభ్రనచేతసా ౧. అస్యైవబ్రహ్మకుండస్య వహ్నిశోణే శుభ
ప్రదే, నామ్నాస్త్రిద్రాపదీక్షేత్రం నానాసిద్ధిఫలప్రదం ౨. తత్రాస్తేభైరవోనామ్నా
కురుఃక్షేత్రాధిపాలకః, సిద్ధగంధర్వగీర్వాణ యక్షుకిన్నర పూజితః ౩. సాల్యతేతత్పు
గంక్షేత్రం రురుణాభైరవేణహి, వినాతదాజ్ఞాంకేనాపి ప్రవేష్టుంతన్నశిష్యతే ౪ వినా
యకఞ్చితిఖ్యాతో విఘ్నేశోవిఘ్న హృత్పతం, అద్యాస్త్రిద్రాపదీక్షేత్ర మమర్త్యై
భివందితంగి. మహామాయేతివిఖ్యాతావహ్నిద్యారాధిదేవతా, ప్రపంచయతిభక్తానాం
ప్రభావమనుయాయినాం ౬. భైరవా ఏవసర్వాహి ముఖ్యద్యారాధిదేవతాః,
శక్తయః సిద్ధిదాః శ్రుంసాముపద్యారాధిదేవతాః ౭. సాశక్తిశ్చపరాపూర్ణా సర్వ
సంపత్కరీసితా, మహామాయామహానాదా మహాఘోగామహేందయా ౮. తత్రా
స్తిసద్యఃఫలదం రామతీర్థమితిశ్రుతం, యత్రస్నాత్వానరోయాతి సర్వాన్కామాన
సశ్వరాన్ ౯. పురారామోదశగ్రీవం జేతుకామస్సురద్విషం, సర్వక్షేత్రోత్తమే
తత్రసిత్వాయుక్త స్తవస్యభూత్ ౧౦. ఏకాంతయోగసిద్ధస్య దేవదేవస్యతేజసా,
విరూపాక్షస్య సంకుంభసమాహితమనాశ్చిరం ౧౧. విరూపాక్షంహృదిధ్యాత్వా
హేమకూటాధిపై వతం, తపసిసిరిచిత్తోభూద్రామస్సామిత్రిణాసహ ౧౨. తపసాత
స్యసంకుంభో విరూపాక్షోమహేశ్వరః, దిశగ్రీవజయేసిద్ధిం దశాతస్మైస్తుతిపియః ౧౩.
దేవస్యాజ్ఞాం సమభ్యేత్యతేన ధీరేణరాఘవః, హేమకూటేశమభ్యర్చ్య సిద్ధిమిష్టామి
వాప్తవాన్ ౧౪. రామేశ్వరాఖ్యంలింగంచ ప్రతిష్ఠాపితవానిహ, తన్నామ్నాతత్పరం
తీర్థం సర్వపాపప్రాశనం ౧౫. ఉపద్యాయేణతేనైవ తదాప్రభృతిదేవతాః, మర్త్యై
శ్చప్రవిశంతోవై త త్తేత్రంయాంతిసంపదః ౧౬. ద్వాపరేపాండవాస్తత దృష్త్వాదేవం
ప్రసాద్యతే, అవాప్తాఃపరమాంబక్ష్మీం శక్తిమప్యార్తునానతాః ౧౭. తత్రశక్తిమహా
మాయాం సమారాధ్యయశస్వినీం, సాభాగ్యంక్రాపదీలేభే పాండవానాంచ పల్ల
భా ౧౮. ఉపహరైర్యథార్థోక్తైఃశక్తిం సంపూజ్యతాంపరాం, స్వనామ్నాక్షేత్ర
మేతత్స్వాదితి ప్రార్థయదీశ్వరీం ౧౯. మహామాయాపితదృక్త్యా ప్రసన్నాపరమేశ్వరీ,
క్రాపదీక్షేత్రమేతత్స్వాదిత్యువాచవరప్రదా ౨౦. పురావీనేతుకామోఽర్కంహేమ
కూటార్ధచారిణం, మణికుండలమాకతే రుమాగేరురుభైరవః ౨౧. తత్ప్రకాశంతో
భాన్వా స్ఫురితోభైరవాజ్ఞయా, అశక్తిశ్చతథాగంతుం ప్రాదక్షిణ్యేనవర్తితే ౨౨.
అదదేయస్యవిన్యస్యభైరవో మణికుండలం, తత్రాసిదుత్తమంతీర్థం మణికుండల
నామతః ౨౩. ఇత్యాగ్నేయమిదంద్యారంక్రాపదీక్షేత్రసంజితం, త్తతేవవస్తాందే
వీమహామాయాప్రసీదతి ౨౪. అథవక్ష్యామితేవిద్వత్ ఉపద్యాయంపరంశుభం, తు
చ్ఛుత్యైవనరోయాతి యదిచ్ఛతితదస్వహం ౨౫. బ్రహ్మకుండస్య నిర్మలౌదిగా

గేభువివిశ్రుతం, శంకరేశ్వరమిత్యస్తిక్షేత్రంతాపత్రయాపహం ౨౬. ప్రశస్తాభావసం
భవ్యం తుష్టిపుష్టిప్రదంనృణాం, క్షేత్రంతక్షేత్రపాలేన క్రోధనాహ్నుభిపాలితం ౨౭.
శూరశ్చత్రవిఘ్నేశోసురాణాంబలదాయకః, ప్రత్యూహభేత్త్రీభక్తానాం ఈప్సితార్థ
ప్రదాయినీ ౨౮. కల్యాణదాయినీశక్తిః కాలీతివ్యాఘ్రవాహినీ, అనుపాలయతిక్షేత్ర
మపర్యంతశుభప్రదో ౨౯. సాశక్తిః సర్వదేవానాం సర్వానందవిధాయినీ, కాళీ
కరాళీ దుర్గోహా శాశ్వరాత్రనిషాదనీ ౩౦. వహంత్యాంతుంగభద్రాయాం కథాచి
త్సలిలోద్గమైః, విజహంగుహస్తస్యాం మృగ్ముఖః శైశవేనహి ౩౧. బాలక్రీడాం
సమాలోక్స్ స్థితస్తత్రహిశంకరః, స్మయమాసముఖోదేవ్యా సార్థమాత్మజవత్స
లః ౩౨. ప్రేడిత్యానుచిరంస్కంద స్తుంగభద్రాంబుసంవరే, పితరంపత్నీలంసాంబం
సత్వాశంకరమీశ్వరం ౩౩. అర్చయామహసషక్వక్త్రస్తన్నామ్నా శంకరేశ్వరం,
శంకరేశ్వరమభ్యర్చ్యతద్భావం సముపావహా ౩౪. శంభుంప్రాప్నోతిసర్వత్ర జయేత్
మృత్యుంస్వతేజసా, యత్రస్కందంసమీక్ష్యాగ్రే స్థితోరుద్రస్సశంకరః ౩౫. రుద్ర
పాదోమహంస్తత్ర రుద్రీరేవాభిపూజ్యతే, రుద్రపాదేపితౄణా స్మృత్వా యేచపిండ
ప్రదానరః ౩౬. దదశేపితరస్తేభ్యః పుత్రాన్ద్విర్ధాయుషశ్శుభాః, స్కందేనభక్తిగమ్యే
న తదాజానుమతేనతత్ ౩౭. హేమకూటప్రవేశ్యాం ఉపద్వారంపీకల్పితం, ద్వా
రేణానేనగీర్వాణా మత్త్యశ్చస్త్రేపితద్విదః ౩౮. ప్రవిశ్యహేమకూటంశమర్చయం
త్యాత్మభావతః, శంకరేశ్వరనామ్నస్త్రి న్నుపద్వారేవృణాస్థితాః ౩౯. ప్రాపు
వంశ్యఖిలాన్భోగా నతిశక్రధనేశ్వరాః, బాహ్మణాన్భోజయంత్యత్ర నేనిత్యంభక్త
సంయుతాః ౪౦. లక్ష్మీచాహరహస్తేపాం వర్ధతేహ్యనపాయినీ, శంకరేశ్వరతీర్థేయః
స్నానంకృత్వాదదాతిగాం ౪౧. ఆభుతసంప్లవంధ న్యోగవాంఠోకేమహీయతే,
శక్తిమద్బృహచిత్రాశాం శంకరేశ్వరవాసినాం ౪౨. ఫలంతిసర్వకార్యాని సర్వత్ర
వసుధాతలే, ఏవమేతస్మయాప్రోక్షం శంకరేశ్వరనామకం ౪౩. ఉపద్వారరమహా
భాగ యచ్ఛృణ్వోశుభమాఘ్నయాత్, యేశంకరేశ్వరంకాలీం క్రోధంశూరంప్రదా
నసం ౪౪. స్మరంత్యత్రస తేదుఃఖ ముసయాతికదాచన, శంకరస్యవర్ధమస్య యత్స
దంశంకరేశ్వరమిదంమయోదితం, యత్రసంశ్రవణమాత్రతోనరాః సంభవంతిభువిసంప
దాశ్రయాః ౪౫.

*

*

*

ఇతిశ్రీస్కాందమహాపురాణే హేమకూటఖండే వంశామాహాత్యై మధ్యమభాగే

ఆగ్నేయస్తైర్యత్యోపద్వార ప్రశంసానామచతుర్దశోఽధ్యాయః. ౧౪.

* భరద్వాజః * బ్రహ్మకుండస్య వాయువ్యాందిశి సర్వశుభప్రదం, మహాకాలా
 హ్వయంక్షేత్రం మంత్రసిద్ధి ప్రదాయకం ౧. అభిరక్షితతత్త్వేత మాశ్మసిద్ధిర్నమ
 స్కృతం, కల్పకల్పాంతసంసిద్ధః కపాలీనామధైరవః ౨. మహాకాలీతివిభ్యాతా మహా
 తంత్రేశ్వరీశివా, శక్తిరస్తిప్రవన్నానామాత్మశక్తిం వివృణ్వతి ౩. మోహకక్ష్యాం
 వినిర్మాయ మోదమానస్తపోబలాత్, మహంతఃకేచిదంతఃసామహాకాలీముపాసతే ౪.
 సమృత్యోర్నతథాకాలా స్తయమాచ్చ భయంక్వచిత్, తస్యయస్యస్థితాచిత్రే మ
 హాకాలీ మహేశ్వరీ ౫. తాంత్రసాధకాయాంతి తతోఽన్యే యంత్రసాధకాః,
 యేమంత్రసాధకాస్సర్వే సిద్ధిమంతోభవంతితే ౬ అర్చ్యతేసర్వదాభక్తై స్తత్ర
 లంబోదరాహ్వయః, గణేశోమదధారాభి రభివాసిత దిబ్బుఖః ౭. యేషాంగణేశ
 సిద్ధాంత సిద్ధమవ్యాకులంమనః, లంబోదరంతేజానంతి గణేశం గుణదాయకం ౮.
 మహాకాలాహ్వయః కశ్చిద్గణనాథః పురాకిల, సమస్కర్తుంవిరూపాక్షం మందరాచ్రే
 రుపాగమత్ ౯. సతత్రతత్రితేజోభి రనివార్యై ర్నివారితః, తపోనిధాయతుష్టావ దేవ
 మేకాగ్రమానసః ౧౦. భూతేశస్సంస్తుతస్తేన వ్రత్యక్షోఽభూత్తదగ్రతః, సంహర్ష జన్మ
 నస్తస్య మహాకాలస్యధీమతః ౧౧. తటిత్పుంజనిభో యత్రస్థానేవ్రత్యక్షతా మగాత్,
 తటిచ్ఛిరేతి తన్నామ్నా విశ్రుతావిశ్వపావనీ ౧౨. సతంసంపూజ్యతత్రేశం స్వనా
 మ్నా వ్రథితంశివం, భైరవాద్భైరమజ్ఞతో దేవానామపి పాలకైః ౧౩. హేమకూ
 టేశమానర్చ విరూపాక్షంముదాన్వితః, తదావ్రభ్యుతితత్త్వేత్రం మహాకాలాఖ్యయా
 శ్రుతం ౧౪. మహాకాలేశ్వరో యత్ర మహాకాలేనపూజితః, అర్చయంతినరానిత్య
 ముపద్వారేణ తేనహి ౧౫. ప్రవిశ్య హేమకూటేశం ప్రాఘ్నవంశ్యఖలంశుభం,
 మహాకాలస్యపురతః తీర్థేతన్నామ్ని యేనరాః ౧౬. స్నాంతితేహూతపాపానః ప్రాఘ్న
 వంతి పరాంగతిం, బిలానినంతిదివ్యాని గహ్వరాణి శుభానిచ ౧౭ తత్రయేతునరా
 స్థిత్యా సాధయంతి సమీహితం, ఘుటికాఖడ్గసిద్ధాశ్చపారసిద్ధాశ్చ యేతథా ౧౮.
 నివసంతిచిరేష్వత్ర మహాకాలశివాజ్ఞయా, ఉపద్వారమిదంపుణ్యం ప్రోక్తంతవ మహా
 మతే ౧౯. శృణుత్వ ముచ్యతేనద్యో ియఃకశ్చిదపి పాతకైః, * భరద్వాజః * విశా
 న్యాంబ్రహ్మకుండస్య దేవభూతణి స్మృతః ౨౦. క్షేత్రంపవిత్రంపాపఘ్నం భుక్తిముక్తి
 ప్రదంస్మరాం, యోవసేదేకరాత్రంవా దేవభూతే మహామతే ౨౧. యేకేచిత్ప్రాణి
 నస్తత్ర మృతాశ్చేన్ముక్తిభాగినః, నతేషాంక్రిమికీలాద్యా దూషయంతిః శేబరం ౨౨.
 అశ్వమేధాయుతఫల మయత్నాత్సహిగచ్ఛతి, గోష్టాక్షేత్రస్యతస్యాస్తి నామ్నా
 సంహరభైరవః ౨౩. యోహృష్యతే న్వతస్సిద్ధో నిత్యసంహరరావిషు, సంహరభై
 రవస్యాజ్ఞాం వినా తత్రమృగాలపి ౨౪. ఖగావానచరంతేన యేచాన్యే దేవయో
 నయః, అస్త్రతత్రైవహి మహాభైరవీతి భువిశ్రుతా ౨౫. దుగాదుర్మోహశమనీ

దుష్టదైత్య వినాశనీ, మహాభైరవిపాహీతి సకృద్వాయేవదంతిహి ౨౬. పూరయత్య
ఖలాన్కామాంస్తేహందేవీ శనాతనీ, మహాశబ్దసముచ్చార్య భైరవీతసముచ్చ
రణ ౨౭. నమఃపదంపదేదేష మంత్ర స్తావత్ప్రముచ్యతే, మంత్రేణానేన యేదేవీం
భైరవీంపూజయ స్త్వమీ ౨౮. విజిత్యసకలాన్లోకా స్ప్రీదుష్యంతిస్థిరాయుషః, భైర
వీమంత్రసిద్ధానాం తిషంతి నపురఃక్వచిత్ ౨౯. భేతాళాపికూశ్శాండా స్తథాన్యే
గారుణా గ్రహాః, తత్రభక్ష్యత్రీయోనామా మహిమ్నాంధామవిఘ్నరాట్ ౩౦. ప్రద
దాత్యుపసన్నేభ్యోవిశ్వాగ్ధంపరమోఽస్మితాః, పృలంబోదరమధ్ధేందుస్వవతంసం త్రిలో
చనం ౩౧. భక్ష్యప్రియం యేధ్యాయంతితేహి నిర్విఘ్నసిద్ధయః, పురాదుందుభి
నామా ౩౨. ద్దానవోదేవకంటకః ౩౩. విజేతుమమరాస్స ర్వేమంత్రంచక్రఃసరస్వరం,
వయంతపోభి స్సంతోష్య హేమకూటేశ్వరంశివం ౩౪. జేష్యామోదుందుభిందైత్యం
ఇతితే నిశ్చయందధుః, తే సరితీరమాసాద్య తపశ్చక్ర రనిందితం ౩౫. తేభ్యస్తపో
భిస్సంతుప్తసాన్నిధ్య మకరో చ్ఛివః, కృతసాన్నిధ్యమాత్మానం తుష్టువు స్తేదివా
కసః ౩౬. దేవస్తత్త్వత్రసంతుప్తః ప్రోవాచప్రహసన్సురాః, * దేవః * జానామి
జనతాభావం యూయందుందుభినాజితాః ౩౭. అగతాశ్చమమోపాంతం తద్వధో
పాయ మిప్పవః, గుహాయామత్రదుగ్ధాయాంకిష్కింధాయాంభవిష్యతి ౩౮. అతీదైవా
గురబలోవాలినామామహీశ్వరః, వానరాణామధిపతిః సహనిష్యతిదుందుభిం ౩౯.
ప్రశాంతోవప్లవంసర్వం భవిష్యతి జగత్త్రియం, స్థిత్యాత్రపరయాభక్త్యా మామర్చయ
తిశంకరం ౪౦. ఉన్మిషత్సకలాశ్చర్య ముపద్వారమిదం మమ, ద్వారేణానేనమాం
దృష్ట్వా హేమకూటాచలేశ్వరంరం. వసంతకృతిన స్స ర్వేభయశోక వివర్జితాః, సిద్ధి
ర్వఃశాశ్వతీకాలే స్థితానా మిహదేవతాః ౪౧. ఇత్యుక్త్వాస్థితిమాధత్తే తత్రేత, శృంక
రాజ్ఞయా, దేవదేవస్యకారుణ్యం బిభ్రతః పరమోదయం ౪౨. పూజయంతశ్చ సం
సిద్ధ్యై తత్రసానందమాసత, వసంతస్తత్రతేదేవాః కిష్కింధోపాంతచారిణః ౪౩. భీతా
శ్చదుందుభే రైత్యా ద్దగ్ధచారాః క్వచిత్క్వచిత్, దేవభాతముపాగచ్ఛన్ సాన్తా
రంతే కదాచన రర. ఋషయఃపితరశ్చాన్యే తీర్థమాహాత్మ్యశంసినః, భక్ష్యప్రియం
తంవిఘ్నేశం ప్రసాద్యోచు స్తథాకిల ౪౪. * దేవాః * వయంహిదుందుభేర్భీత్వా
తావత్కాలప్రతీక్షయా, యావత్సాన్తా భవామోఽత్ర తావత్త్వంపేక్షకో
భవ ౪౫. సర్వసిద్ధికర స్త్వంహికురుస సిద్ధిభాగినః, ఇతిభక్ష్యప్రియఃప్రోక్షః తథేతిప్రతి
పన్నధిః ౪౬. దుందుభేరాగమంవేస్తుం తస్మా పార్వాద్రిశృంగభాక్, తావద్దేవాశ్చ
పితరో ఋషయశ్చ సమాహితాః ౪౭. పృథక్పృథక్తుంగభద్రా పూరేతు సాన్తతు
ముద్యతాః, క్షణేచాస్మిన్మహాకాయే దుందుభిర్యుద్ధదుర్మదః ౪౮. చరైర్విదిత్వాదేవా
నామవన్ధానం వినిర్యయా, మహాసారంహసాదైత్యో నిర్గచ్ఛన్నతిభీషణః ౪౯. చకార

భైరవం నాదంకల్పాంతాచలసన్నిభం, భక్త్యప్రియస్తదాకర్ణ్య ప్రేక్షకోగిరిశృంగగః ౫౧.
 దైత్యందృష్ట్యావినిర్యాంత ముచ్చైరాఖ్యాత సంభ్రమం, ఏషదుందుభినామాద్య
 నిర్యాతోభవతాం రిపుః ౫౨. రూయతేతస్యనాదోయం యేన తత్పూర్వతేజగత్,
 ఆకర్ణ్యతస్యవచనం దేవాశ్చపితరస్తదా ౫౩. ఋషయశ్చమహాత్మానస్తత్రతత్రస్థి
 తాః, ఇతికర్తవ్యతామూహా ఘోరేణతమసా వృతాః ౫౪. ఆత్మసంరక్షణపరః
 స్మరంతోదైత్యవైకృతం, మమజ్ఞుస్తుంగభద్రాయాం పరిత్యక్తపరిచ్ఛదాః ౫౫.
 దుందుభిస్తావదాగత్య నాపశ్యత్తత్రదేవతాః, అభూతకోపోద్ధ్రాంతః ప్రహసంశ్చ
 పునర్యయా ౫౬. యత్రదేవాస్తదామగ్నాః దేవభూతస్సహస్రృతః, ఋషయోయ
 త్రమగ్నాస్స ఋషిభూతోఽయమీరితః ౫౭. మమజ్ఞుఃపితరోయత్ర పితృభూతస్సహ
 స్రృతః, తేషు స్వతఃపరితేషు స్నానంకుర్వంతి యేనరాః ౫౮. దేవాశ్చపితరస్తేభ్యో
 ఋషయశ్చ శుభప్రదాః, తేఽపిహదాంతర్భారేణ తేనతేనక్వచిత్కృచిత్ ౫౯.
 ఉన్మానసాఃపురోజగ్ము ర్యత్రాస్తే శంకరశ్శివః, వ్యతీతేగణరాత్రేతు వాలీనామ
 మహీశ్వరః ౬౦. కిష్కింధాయాఃపతిర్భుజే జఘానకిల దుందుభిం, విజ్వరాశ్చతతో
 దేవాః శంకాహీనంజగత్ప్రియం ౬౧. సర్వత్రాపిక్రియాసర్వాః భూయోవృద్ధికరైః
 ఫలైః, తస్యక్షేత్రస్యమహాత్మ్యం శృత్యాసోమస్సమాగతః ౬౨. స్వనామ్నసోమ
 నాధాఖ్యం శివంప్రాతిష్ఠిపత్కృతీ, దేవభూతేకృతస్నానాః సోమనాథసమర్చకాః ౬౩.
 సరాస్తే పుణ్యకర్మాణో జీవన్ముక్తాభవంతిహి, త్రేతాయాంరావణంహత్వా రామః
 పరపురంజయః ౬౪. ప్రతిష్ఠాపితవా న్యంభుం బ్రహ్మహత్యాప్రశాంతయే, రామేశ్వ
 రాఖ్యం తల్లింగం నమస్కుర్వంతి భక్తతః ౬౫. శత్రూజయంతితే భూమా
 త్రియంచప్రాప్నుయ్యఃస్థిరాం, యద్యత్సమీహితంకర్మ కరణైరనుపాధిభిః ౬౬. ఐశా
 న్యాంద్వారి వసతాం తత్రసిద్ధిస్తుసర్వదా, ఏవమన్యాయస్యపద్వారా ణ్యుక్తాని భవ
 తోఽనఘ ౬౭. యేహంశ్రవణమాత్రేణ జనఃసర్వాధికోభవేత్, ఏవమేతన్మహాభాగ
 ద్వారోపద్వారసంమితం ౬౮. హేమకూటాహ్వయంక్షేత్రం హృదయం పరమే
 శితుః, ఇదంపుణ్యమిదంసేవ్య మిదంధ్యేయ మిదంశుభం ౬౯. ఇదంశ్రేయఃప్రదం
 పుంసాం పంపాక్షేత్ర మనాదిమం, ఇదంసమస్తాభిమత ప్రదాయీ సమస్తలోకప్రథితా
 నుభావం, క్షేత్రంపవిత్రం కృతిభిర్నిషేవ్యం శంభోఃపరంధామ సమస్తశక్తేః ౭౦. *

ఇతిస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాశ్మేయ మధ్యమభాగే

వాయువ్యేశానోపద్వారప్రశంసానామ

పంచదశోఽధ్యాయః. ౧౫.

* విష్ణువృద్ధః * శ్రుతానిహేమకూటస్య ముఖ్యద్వారాణిసద్గురో, ఉపద్వా
 రాణిచాగ్యోణి చరితార్థోఽస్మై సాంప్రదం ౧. స్థానానియానిచాన్యాని హేమకూ

టాంతరే మునే, తీర్థానిచప్రశస్తాని శ్రోతుమిచ్ఛా మ్యహంవద ౨. * భరద్వాజః *
 అత్రపుణ్యోత్తరే క్షేత్రే తైస్తైర్మనివరైఃపురా, ప్రకాశితాని ద్వీపాని సప్తసంక్రతు
 కర్మభిః ౩. తత్రరంభాశిలానామ ద్వీపంజగతి విశ్రుతం, తస్యాఃస్మరణమాత్రేణ సర్వం
 శ్రేయః ప్రసిద్ధతి ౪. తపోవిఘ్నకరీరంభా మశవ త్కేశికఃపురా, దశవర్ష సహస్రాణి
 శిలాయాపాభవేతితాంఘ్రి. యత్రరంభాశిలాచక్రేన్నానం రంభాశిలాత్విదం, దానంధ్యా
 సంతపోహూమ స్తత్రసిద్ధ్యంతి దేహీనాం ౬. తతఃకుంతీనివాసాఖ్యం న్యాద్వీపం
 యత్రసాతవత్, పుత్రాణాంరాజ్యలాభాయకుంతీభాగ్యవతీశివే ౭. కుంతీక్షేత్రేతపస్తప్త
 మేకకోటిగుణం భవేత్, ద్వితీభ్యస్తత్రయద్దత్తం తద్భవేదక్షయంఫలం ౮. తతో
 శ్వత్థభితానామ ద్వీపమప్యస్తిపావనం, యత్రవాసజహంపుంసాం సమింధేబ్రహ్మవ
 ర్చసం ౯. పురాచేవైర్విమంథ్యాగ్నిః హవిరుద్వహనాక్షమః, తత్రాశ్వశ్శేవీలీనోభూ
 త్సుచిరం ద్రుమసమ్ముఖం ౧౦. భిత్వాశ్వత్థం బభావగ్నిఃదేవప్రార్థనయా పువః,
 తతోశ్వత్థభిదాఖ్యంలతో క్షేత్రం సర్వార్థదాయకం ౧౧. తతస్తద్విశ్వవిఖ్యాతం
 ద్వీపంచంద్రశిలాహ్వయం, కాంతిస్వాభావీకీ. తత్ర వసతాంవిభవోత్తరా ౧౨. పురా
 చంద్రస్తపస్తప్తాపూర్ణాకామా నవాప్తవాః, తదాఖ్యయా చంద్రశిలా స్నానం
 చైవవశస్యతే ౧౩. హరిణపుత్ర మిత్యన్య ద్వీపం జగతివిశ్రుతం, యాగోహరిణరూ
 పేణ పురాయత్రహి పుప్లువే ౧౪. హరిణపుత్రవాస్తవ్యా యేనరాః పుణ్యదర్శనాః,
 తద్దర్శనాత్పరం పుంసా మశ్వమేధఫలం భవేత్ ౧౫. తతోఽన్యద్భువివిఖ్యాతం
 ద్వీపం వ్యాఘ్రుప్లుతాహ్వయం, యత్రచేవైర్మృశాపూర్వం సోమనందీతివిశ్రుతం౧౬.
 వ్యాఘ్రోహిమా దేరాయాతో హేమకూట దిదృక్షయా, స్థానేఽత్రతుంగభద్రా
 యాం ప్రవాహం పుప్లువేతదా ౧౭. వ్యాఘ్రపుత్రమితిఖ్యాతం స్థానంత త్సర్వసిద్ధిహం
 వ్యాఘ్రపుత్రనివాసా యే తే సర్వోత్తర సద్గుణాః ౧౮. ఋషిభిః పితృభిః దేవైః
 పూజ్యంతేవినయాన్వితైః, దర్భద్రోణీతివిఖ్యాతం ద్వీపమన్య చ్చుభప్రదం ౧౯.
 యజ్ఞార్థమాగతాస్సంతః దర్భాహ్యమృతబిందవః. విజయాఖ్యానరూపాయాం భద్ర
 ద్రోణ్యం వసంతియే ౨౦. తేహందీర్ఘాయుషఃపుత్రాజాయంతే విశ్వసిద్ధయః
 * భరద్వాజః * ఏవంసప్తైర్గుప్తాని ఆఖ్యాతానిమయానఘ ౨౧. ద్వీపానిక్షేత్రవ
 ర్యాణి యానిశ్రుత్వాసుఖజనః, అతఃపరంప్రవక్ష్యామి క్షేత్రాణాం సిద్ధిదాయినాం ౨౨.
 మాహాత్మ్యంయానియక్తాని రుద్రైకాదశ కేసహి, బదరీక్షేత్రమిత్యాఖ్యం క్షేత్రాణా
 ముత్తమం స్మృతం ౨౩. ఉదయోయత్ర నిఖ్యాతో వ్యాసస్యపరమాజనః, భోజ
 యంతి ద్విజాన్భక్త్యా బదర్యాంయేవిధానతః ౨౪. తుష్యంతిపితరస్తేభ్యః క్రయ
 చ్చంతిచయన్మతం, మహాశాకాహ్వయంక్షేత్రం జ్ఞాతవ్యంపావనంతతః ౨౫. శాకా
 హరీపురాయత్ర ఋషిర్మంకణకాహ్వయః, తత్త్వంవైనాశికంలేభే తపసా గతకల్మ
 షః ౨౬. మహాశాకేనివసతాం క్షేత్రేక్షేత్రవిదాంసృణాం, ఆయురారోగ్యమైశ్వర్యం

† పూర్వభాగేత్విదంతీర్థం విధాస్తరోణోపాఖ్యాతం. (౪౧. అధ్యాయే.)

భవే దవ్యాహతోదయం ౨౭. తతోఽస్యత్కర్ణికారాఖ్యం క్షేత్ర మిష్టాత్కర్ణిదం,
 యత్రాస్తేసహితో దేవ్యా కర్ణికారస్త్రియశ్శివః ౨౮. కర్ణికారప్రమానై ర్యేతస్మిన్
 క్షేత్రేవరంశివం, పూజయంతినరాస్తేపాందర్యసంసిద్ధదర్శనం ౨౯. తతోఽస్తీశరపుంఖా
 ఖ్యంక్షేత్రం యత్రపురాభవత్, కుమారక్రీడనేలోలస్కుంద శ్శరవణోద్భవః ౩౦. తస్య
 స్మరణమూతేణ వాజమేధఫలం లభేత్, తతోద్రోణవనంనామ స్థానం సర్వార్థసిద్ధి
 దం ౩౧. యత్రధ్యాత్వావరంశంభుం ద్రోణాచార్య స్తపోఽతపత్, అజితాత్మాప్రీయః
 కశ్చిత్ కుర్వన్ద్రోణవనేతవః ౩౨. సుసిద్ధింభజతే సద్యః సుఖసామ్రాజ్యరూపిణీం,
 తతశ్శుభప్రదం స్థానం బిల్వారణ్యమితీశుతం ౩౩. యత్రవ్యాధోఽసిద్ధోఽభూ చ్చివ
 భక్తి ప్రసిద్ధిరః, హనూమద్వీపనామాస్తి పవిత్రం క్షేత్రముత్తమం ౩౪. అవ్యాహత
 బలోయత్ర హనూమా న్విజహరహ, ధ్యానం హనూమోజపాదానం యత్రకీర్తి
 ప్తం మనీషిభిః ౩౫. దదాత్యపితథాసిద్ధిం దేవైరపి పురస్కృతాం, క్షేత్రమన్యదభ్యవి
 ఖ్యాతం దివ్యం వలుకసంజ్ఞితం ౩౬. వసంతిభైరవాదుత్రహైతుక స్త్రిపురాంతకః,
 అగ్నివేతాభకోపస్థిస్థి జహ్వశ్చైవకరాళకః ౩౭. వికరాళశ్చైవకపాదో భీమాఖ్యో వ్య
 చలస్తథాః హంకేశ్వరభక్త్యేతే పూర్వాది క్రమతోదత ౩౮. యత్రస్థితవతాం పుంసా
 మాజ్ఞాసిద్ధి రనశ్వరా, క్షేత్రంతతస్సమా మ్నాతంకాల సేతురీతిక్షితౌ ౩౯. కాలోనామ
 గణాధ్యక్షో యత్రతప్తాతపశ్శత్రు, అమకూటావ్యయంక్షేత్రం తతస్సర్వ సుఖా
 వహం ౪౦. అత్రామమూలనిలయశ్శివశ్శ్రేయఃప్రదోభవేత్, అమకూటేహుతంజప్తం
 భవేదక్షయ సిద్ధిదం ౪౧. అవ్యాహతాచసంవత్సర దామకూటనివాసినాం,
 మధూకవనమిత్యన్యత్ స్థానంసితకరం సతాం ౪౨. యత్రకర్మాణిసిద్ధ్యంతి నిరాయా
 సేన దేహినాం, తతశ్చతంత్రీణీద్వీపం యత్రతప్తం తపఃపురా ౪౩. అశ్వేభ్యాముప
 లబ్ధంచ సారంసంజీవనౌషధం, మనసాకర్మణావాచా యత్కృతం పుణ్యలక్షణం ౪౪.
 ద్వీపేఽస్మిన్యేనకేనాపితత్కృతి ఫలమీర్యతే, ఏవమేకాదశద్వీపా *న్యక్తానితవసు
 వ్రత ౪౫. పాలితాని ప్రసిద్ధా రైరుద్రై రేకాదశాత్మభిః, తతోనామ్నస్తి విఖ్యాతంతు
 బేరనిధి గహ్వరం. ౪౬. యత్రవైశ్రవణస్తస్త్వా తపశ్శివస్థాఽభవత్, అగ్రద్రోణీతి
 తత్రాస్తి తీర్థం కల్మషనాశనం ౪౭. తతోనార్యాసనం క్షేత్రం సర్వపుణ్యప్రదం
 సతాం, దుర్వాసా స్వాత్మసిద్ధ్యర్థం తత్రతేవేవరంతపః ౪౮. ఆజ్ఞాసిద్ధిః శ్రుతౌదా
 ర్థ్యంశాస్త్రేదృష్టి శ్శమేమనః, అవాప్యతేసుఖోద్భృతై స్సద్భిర్నార్యావసాశమే ౪౯.
 తతోవేణ్యశ్రమోనామ వేణుర్యత్ర మహామనిః, స్వదేహూద్భూతవల్మీకగాఢ
 వేణుస్తపోతపత్ ౫౦. తతస్తుప్తాద్విరూపాక్షా తత్రాసాసర్వరంజనం, మార్గదేశ(?)మ
 యం దివ్యంగాంధర్వం వేదమాప్తవాక్. ౫౧ శ్రుతిస్వరవిభాగజ్ఞాః కాలజ్ఞానీతివేది
 నః, గ్రామావభాధకాస్సంతి తత్రనాదాత్మకానరాః ౫౨. కోకిలానందజన్తకై స్సం

* ఏకాదశేత్యుక్తం. గణసేతుద్వాదశోపలభ్యంతే.

హృష్ట వన దైవ తైః, కీచకధ్వనిభి ర్యత్రతువ్యంతి ద్వీపవాసినః ౫౩. కుతారావర్తమి
త్యన్యతీర్థంభృతికరం నృణాం, ప్రియంపరశురామస్య ధృతియాంతకరస్య యత్ ౫౪.
క్షత్రరక్షహృదావరేకుతారం స్యస్తవాన్నిల, రామస్తదాశ్రమపదం కుతారావర్తసం
జితం ౫౫. కతాశ్రమంవిజానీహి సర్వజ్ఞాఖ్యం తతఃపరం, కతేనహికృతం యత్రతపః
శృష్టశిలోపరి ౫౬. తపసాతోషితాదేవాల్లబ్ధవాన్విశ్వవేదితాం, కిలోమునీశ్వరస్త
త్రయజ్ఞాంవ్యవ్యాహతానిహి ౫౭. అప్తవక్త్రోహ్వయం తీర్థంతతః కణ్వాశ్రమిషపు
నః, పితౄణాంతర్పణం కుర్యాన్నరస్తదుభయోరపి ౫౮. జటాయస్తీర్థమస్త్యన్య
త్సానాత్సర్వానునాశనం, గాలవాఖ్యం మహాతీర్థం మనుతీర్థమతఃపరం ౫౯. సౌ
తమాఖ్యం మహాతీర్థం యత్ప్రశంసంతి యోగినః, భరద్వాజాశ్రమం తీర్థంతతః కల్ప
షనాశనం ౬౦. తతోభాతినదీమధ్యేభృగుతీర్థమనుత్తమం, క్రతుతీర్థంతతశ్చ స్తంతీర్థమా
త్రేయసంజ్ఞతం ౬౧. తతోఽన్యత్రశ్యపాఖ్యంచ అమృతాఖ్యంతతఃపరం, తీర్థంతద్దా
మకుక్షే ర్యత్సర్వపాపపణాశనం ౬౨. సాంబతీర్థం తతస్సాంబోయత్రస్నాత్వా తపో
బలాత్, సర్వతేజోమయీనిత్యాం శారీరింసిద్ధిమాప్తవాన్ ౬౩. సాంబతీర్థకృతస్నానా
స్సాంబంశివముపాసతే, యేషేషామాయురారోగ్యం కాంతిశ్చాపి ప్రవర్ధితే ౬౪.
అగస్త్యతీర్థమస్త్యన్య త్సానమాత్రేణయత్రహి, ధూతపావ్నాపునాత్యేవ దశపు
ర్వాదశాశరాన్ ౬౫. మందీస్తపసిసిత్యా సూర్యవిన్యస్తలోచనః, స్థానంతదపిత
త్రేవ సర్వతీర్థఫలప్రదం ౬౬. సర్వోత్కృష్టత్రార్థం చవాసిష్ఠం ప్రధితంతతః,
స్నానంజపశ్చ హేమమశ్చ తత్రసిద్ధ్యంతి దేహినాం ౬౭. తత్రసితంమునీందేణ వసి
ష్ఠేన మహాత్మనా, తత్రాస్తిదక్షిణేకూలే క్షేత్రంత్వ మృతసంజ్ఞతం ౬౮. క్షీరగం
ధ్యుదకం యత్రదృశ్యతేదద్యాపి శాశ్వతం, హరిశ్చంద్రస్యరక్షార్థం భాస్వద్వం
శశిఖామణేః ౬౯. స్వమాశ్రమమనుప్రాప్తం హరిశ్చంద్రంపురాకీల, అనుగృహ్యన్య
పచారాద్యైః వసిష్ఠోవాక్య మబ్రవీత్ ౭౦. సగంతవ్యంత్యయారాజ నివశ్యామిత్రా
శ్రమం ప్రతి, ఇతిసోఽపివచస్తస్య జగ్రాహ శిరసానృపః ౭౧. వసిష్ఠవాచాతేతీర్థమా
హాత్స్యా త్తత్ప్రసాదతః, సమృద్ధిం పరమామిష్ఠాం సలేభే తీర్ణదుష్కృతః ౭౨.
సంతితీర్థానిశస్తాని బహూని మతిమద్వర, వసిష్ఠతీర్థసదృశం సతీర్థం భువివిద్యతే ౭౩.
ఇత్యేవమేతానిశుభప్రదాని క్షేత్రాణి తీర్థాన్యపి శుద్ధబుద్ధే, నిరూఢవర్తాణి వసంతి
యేషు గంధర్వవిద్యాధర యక్షసిద్ధాః ౭౪. ఉద్దేశతస్తేకథితానిచైతత్ తీర్థాని
తీర్థాని శుభప్రదాని, మహాప్రభావై ర్మునిసేవితాగాం తేహంహి సంఖ్యాంనన
యంతప్రతీమః ౭౫.

*

*

*

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యై మధ్యమభాగే
రంభాశిలాదితీర్థ ప్రశంసానామ షోడశోఽధ్యాయః. ౧౬.

హ రి శ్చంద్ర పా ఖ్యానం.

* విష్ణువృద్ధః * కిన్నిమిత్తం హరిశ్చంద్రం వసిష్ఠోపిశ్యతత్త్వవితే, విశ్వామిత్రాశ్రమపదం మాగచ్ఛేత్సబ్రవీ త్తదా ౧. * భరద్వాజః * అస్త్యేవకారణం కించిత్తతోవక్ష్యామ్యహం శృణు, కారణేనవినా నాహ వసిష్ఠో వేదవిత్తుయః ౨. ఇదం మహదుపాఖ్యానం హరిశ్చంద్రస్య భూభృతః, సత్యవాదితయాఖ్యాతం సర్వలోక హితావహం ౩. హరిశ్చంద్రస్యరాజన్వే ర్వశినస్సత్యవాదినః, ఉపాఖ్యానమహం వక్ష్యే సత్యవాదిత్వకారణం ౪. పుణ్యశ్లోకస్యరాజన్వే హరిశ్చంద్రస్యధీమతః, శ్రూయతాంయదుపాఖ్యానం శృణ్వతాం పాపనాశసం ౫. పురాపుణ్యాత్మభిర్బ్రహ్మం సర్వ తేజోమయీం భుభాం, సభాంసభావమహతీ మధ్యాస్తేహి శచీవతిః ౬. దివ్యసింహాసనాసీనం దివ్యాభరణభూషితం, ఉపాస్యచక్రిరేశక్ర మున్మిషద్విషయా స్సురాః ౭. బ్రహ్మర్షయో విభూతిజ్ఞస్తథాదేవర్షయోఽనఘాః, రాజర్షయశ్చవిఖ్యాతాప్రతారిం పర్యుపాసత ౮. వసవోఽప్యైతథాదిత్యారుద్రాశ్చైకాదశాత్మకాః, విశ్వేదేవాశ్చమరుతః సాధ్యాశ్చాస్త్యే సభాసదః ౯. యక్షా విద్యాధరాస్సిద్ధాః గంధర్వాగుహ్యాకాః పరే, చారణాకిన్నరా నాగా గరుడాశ్చ వినాయకాః ౧౦. గ్రహశ్చమాతరో యుక్తాస్తథాస్త్యే దైత్యయోనయః, నారదస్తుంబరు ర్యప్తి శ్చిత్రసేనశ్చ పర్వతః ౧౧. హాహాహూహూఃసూలశ్చిరా యేచాస్త్యేదేవగాయనాః, ఉర్వశీమేనకారంభా మృగీరామా తిలోత్తమా ౧౨. విశ్వాచీచ ఘృతాచీచ సహజన్యా కృతస్థలా, రాగిణీపూర్వచిత్తాచ మోహిని పుంజికసలీ ౧౩. అన్యాశ్చాప్సరసభిశ్చతారూపయావన భూషితాః, అసేవంతశచీకాంత మభిజాతై ర్విలాసనైః ౧౪. చక్రరపురసస్త్రత శ్చత్రంరేఖామనోహరం, అగాయనేవగాయినో విభక్తశ్రుతిమూర్ఖునైః ౧౫. దేవదుందుభయోనేదుః శింఖకాహళి సూంసలాః, ఋచోయజూంషి సామాని తథాధర్వశిరాంశిచ ౧౬. హోషయామాసు రవ్యగ్రవాగ్భి ర్వైబ్రహ్మవాదినః, ఇతిహాసపురాణాని శాస్త్రాణిస్మృతయ స్తథా ౧౭. ఆగమాబహుభేదాయోన్యాయాశ్చ ప్రవిభాగశః, అన్యానివిద్యాస్థానాని యానిశ్రుత్యంగరూపతః ౧౮. తానిప్రర్థితాన్యాసం స్త్రతద్యర్మజంఘికైః, యద్యద్భువమతంయస్యవిద్యాశిల్ప విజృంభితం ౧౯. తత్తత్సంపాదితంతేన తత్రతీర్థఋణాత్మనా, విదధుఃప్రతిభాదార్ధ్యంతత్రైకే ప్రతిభావుకాః ౨౦. ఆత్మావలోకినః కేచి దాత్మతత్త్వ ఘమోషయన్. ధర్మంచార్థంచ కామంచ మోక్షంచోదాహరిన్పరే ౨౧. దర్శనానాంవ్యవస్థానం పణ్ణమేకే వ్యచీచరన్, దేవానాం దానవానాంచ మానవానాంచ వృత్తి

భి: ౨౨. తత్తద్గుణవిశిష్టాభి: కేచి చ్చక్రమతోపయన్, మన్వంతరసహస్రాణి తథా
 కల్పశతాన్యపి ౨౩. ఏకేప్రస్తాపయామాను రేవంయాప కథాధ్వభి: భూతానాంవర్త
 మానానాం తథైవ ప్రభవిష్యతాం ౨౪. పరితోపిప్రశస్తాని ప్రశశంసు: కలావిదః,
 జ్ఞానంకేచిత్క్షేమంకేచిత్ధర్మమేకేశమంపరే౨౫. అస్తావిషురహింసాశ్చ కేచిత్కేచి
 జ్ఞతాశ్చతాం, బ్రహ్మరీ స్కేచి దపరేదేవరీ కదివ్యభావనా౨౬. రాజర్షీంశ్చగుణో
 దారా నభ్యనన్త స్పృథక్స్పృథక్, ఏవంప్రవర్తమానేషు విశేషేషు కథాత్మను ౨౭.
 అగాయతాంశచీధర్తు రగ్రేనిర్జరగాయకా, సంతశ్శతంసహస్రంసహ సంతుకింతై
 శ్చలూత్మభి:౨౮. సిరశ్చసత్యవాదీచహరిశ్చంద్రో మహీపతిః, గ్రహాణాంచసహస్రా
 ణి దివిదీప్యంతు కింతతః ౨౯. గ్రహాణామధిపస్త్రేకో భాస్వా నివశ్యప్రకాశకః,
 తథాభూపాశ్శతంసంతు తత్రప్రకృతి దర్శనా: ౩౦. భూపతిస్తు హరిశ్చంద్రో
 యస్మిన్సత్యం ప్రతిష్ఠితం, జ్ఞానాదయోగుణాయస్య కళాంనాగ్ంతిహదశిం ౩౧.
 ఆధారస్తస్యసత్యస్య హరిశ్చంద్రో ఇతిస్థితః, పశిత్యంవాగ్మితా దార్థ్యంసంతోషస్స
 త్యమార్జవం ౩౨. పుణ్యశ్లోకే హరిశ్చంద్రే సర్వమేత త్సనాతనం, యథాప్రతాప
 సూర్యస్యప్రసాదశ్శశినోయథా ౩౩. సర్వమేతన్నహాభాగే హరిశ్చంద్రే వ్యవస్థితం,
 సత్యంసర్వజ్ఞతా దార్థ్యం సద్వృత్తిర్విజయస్సుఖం ౩౪. పుణ్యశ్లోకే హరిశ్చంద్రే
 సర్వమేతస్సనాతనం, యథాప్రతాపసూర్యస్య ప్రసాదఃశశినో యథా ౩౫. యథో
 ర్ధ్వజ్వలనంవహ్నే: యథాశిశిరతాంభసః, పనసస్య యథాతిర్యక్పవనం విశ్వసమ్మ
 తం ౩౬. ఆకాశస్య యథాశబ్దోల్బుణత్యేన సూచితః, యథాత్మనశ్చచైతన్య మసా
 ధారణ సంస్తవం ౩౭. హరిశ్చంద్రస్యచతథా సత్యం స్వాభావికోగుణః, ఇతిచక్రీతు
 రవ్యగ్రా గీతిం నిర్జరగాయకా ౩౮. సదానందమయీందివ్యాం యదాకర్ణనత
 స్సభా, నభాసదశ్చ యేసంతస్సంతృప్తి మధికాయయు: ౩౯. శ్రావ్యంతదీర్ఘమా
 కర్ణ్య శక్రోదేవో దిగీశ్వరాః, యయుర్బ్రహ్మరీ దేవర్షి రాజర్షీణాం గణముదంరం.
 సత్యవాదీహరిశ్చంద్రో ఇతిసాముముదేనభా, తతఃప్రోవాచ భగవా న్వసిష్ఠాముని
 పుంగవః ౪౦. ఖ్యాపయ స్సత్యవాదిత్యం హరిశ్చంద్రస్య భూభృతః * వసిష్ఠః *
 సత్యంరాజాహరిశ్చంద్రః సత్యవాదీ జితేంద్రియః ౪౧ భూతానాం హితకృత్సా
 జ్ఞో భవనప్రయవిశ్రుతః, జానామికల్పసాహస్రం జానామిచ మహీభృతః ౪౨.
 తత్రతాన్నహిపశ్యామి యేనిత్యం సత్యవాదినః, సత్యపతిజ్ఞంపశ్యామి హరిశ్చంద్ర
 మహాక్షితౌ ౪౩. హరిశ్చంద్రస్యహిప్రాణాఃసత్యంసత్యం వదామ్యహం, వసిష్ఠస్య
 వచశ్శ్రుత్వా సంహృష్టే సుమనోగణే ౪౪. జానన్నపిస్వయం తథ్యం వసిష్ఠస్సర్థయా
 కిల, తద్వాక్యవైపరీత్యాయ రాజర్షి: కృతనిశ్చయః ౪౫. విశ్వామిత్రస్తపోరాశిర్హ
 సన్ వచవ మబ్రువీత్, * విశ్వామిత్రః * పురాతన స్సువిస్త్రిం పంచకోట్యబ్దమస్యమే
 త2. సపశ్యామిమహీభాగే రాజానంసత్యవాదినం, సూర్యవంశప్రసూతానాంరాజ్ఞామే

పపురోహితః ౪౮. తతస్తైతిహరిశ్చంద్రమాత్మశిష్యం యథేచ్ఛమా, గుణీవాప్యగు
ణీవాఽస్తు శిష్యంస్తైతి హితంగురుః ౪౯. పరస్మైనావకాశస్త్వం సోఽపివ్యక్త సమా
పుభౌ, సమస్తదోషసామగ్రీ భాజనంహి విశాంపతిః ౫౦. తస్య కింనామసత్యంస్యా
త్కథ్యతేఽన్యతమద్భుతం, నిర్వికల్పసముద్భోధే మహాయోగీశ్వరేపి యత్ ౫౧.
మృగ్యంతత్పరమం సత్యంరాజ్ఞత్యాలాపసాహసం, యదీస్యా ద్విద్యుతస్థైర్యనిష్క
లంక శ్శశీయది ౫౨. శీతలోయదితిగ్ధాంశు ర్హరిశ్చంద్రోఽపిసత్యవాక్, హరిశ్చంద్ర
మహంజానే రాజానం రంజితప్రజం ౫౩. సత్యవాదిత్యమిత్యస్య నజానే గుణమూర్తి
తం, క్షాత్రధర్మస్యసత్యస్య ద్వయోరేకత్రహి స్థితిః ౫౪. స్థితిర్నితేజస్తమసోస్సహా
వస్థాన దూరయోః, ఏకాంతపురుషేతస్మి నితివాదిని కాశికే ౫౫. వసిష్ఠప్రత్యువా
చైనం సప్రత్యయ మమోఘధీః, * వసిష్ఠః * చలేద్యదిమహీసర్వా పతేద్ద్యాయదివా
ఖలా ౫౬. శుష్యేద్యదిమహంభో ధిర్హరిశ్చంద్రోఽవ్యసత్యవాక్, మమశిష్యఇతి స్వై
రం నబ్రవీమ్యహ మాత్మనా ౫౭. సత్యంవదతిరాజేంద్రో హరిశ్చంద్రో మహీవతిః,
అనుపాధికమాన్ముఖ్య మైకరత్యమతిస్థిరం ౫౮. ఐకమత్యమనాతంకం హరిశ్చం
ద్రే తథాస్థితం, ఇత్యేవంవపుధే తత్ర ప్రసక్తానుప్రసక్తిభిః ౫౯. తయోర్వివాద
స్సుమహాం స్తరంగిత సభాశయః, తతశ్శక్ర స్సభావాధః తాపుభౌ మునిసత్తమా ౬౦.
ప్రసాద్యసాంత్యవచనై రుదతిష్ఠద్వరాసనాత్, ఉతితేతువిషణ్ణాస్తు సుధర్మాపతితా
స్తథా ౬౧. అనుతస్థుస్సభాస్తారా హరిశ్చంద్రో ప్రశంసకాః, అహంప్రథమి
కానందా నభినంద్య సభాసదః ౬౨. అంతఃపురం శచీకాంతః పృథివీత్యమదో
త్తరః, ప్రవిష్టేఽంతఃపురం శకే సర్వేపి స్థిరచేతసః ౬౩. స్వంస్వంధామ సమాజ
గ్ముః సత్యగాథా వబోధకాః, వసిష్ఠపూర్వామునయశ్చ సర్వే స్వంస్వంపరంధామ
సమాయయుస్తే, ఉచ్ఛ్చంఖలాత్మా కుశికాత్మజోపితపోవనంస్వంపరమప్రపేదే ౬౪.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్యై మధ్యమభాగే

హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే వసిష్ఠవిశ్వామిత్రసంవాదో

సప్తదశోఽధ్యాయః. ౧౭.

* భరద్వాజః * వసిష్ఠస్తపసాం శ్రేష్ఠః హరిశ్చంద్రాధ్యర్థమాత్మవాక్, జాన
న్కౌశికకాటిల్య మనుదధ్యా పరంశివం ౧ తంసశ్యవాదిసం కుర్వాద్ధరిశ్చంద్రం
క్రమాంతరైః, ఇత్యంత ర్నిశ్చయం చక్రే విశ్వామిత్రోఽవ్యసన్యధీః ౨. ఏతస్మిన్నం
తరే రాజా హరిశ్చంద్రస్త్వసిద్ధయే, వసిష్ఠస్యాజ్ఞయాచక్రే యాగం బహుసువర్ణ
కం ౩. ప్రవర్తమానే విధిస తస్మిన్యజ్ఞే మహీయసి, ఆహూతామునయస్సర్వే సమా

జగ్గు రితస్తతః ౮. తాతపశ్యాలినఃఖ్యాతా నాత్మానుగుణ మాత్మవిత్, ఉచా
రంయథాచారంయజమానోయతాశయః ౧. సమృద్ధిరివ సత్వస్య ధర్మస్యేవ
విప్రంభితం, ప్రబోధస్యేవవిన్యాసః సతస్య వపుధేమఖః ౬. స్రగ్వీణశ్చందనైర్లిప్తాః
సుమృష్ట మణికుండలాః, ద్విజాస్ససంధ్రమం చేరు స్తత్రత్రత్ర క్రియావిదః ౭. స్వస్వ
భాగాభిసంతుప్తాః క్రియాసు న్యక్తమూర్తయః, ప్రశస్యయజమానంచ ప్రాశంసంస్తత్ర
దేవతాః ౮. ప్రదక్షిణాభిర్జ్వాలాభి రపహూమో హుతాశనః, అసవిద్యాంగవైకల్య
మాచఖ్యో తత్రసత్క్రియాం ౯. సురకిన్నరగంధర్వయక్షచారణ గుహ్యకాః, విస్మ
యంపరమంజగ్గు ర్దృష్ట్యా యాగస్యవైభవం ౧౦. బ్రహ్మర్షీణాంవిశిష్టానాం దేవ
ర్షీణాం కృతాత్మనాం, రాజర్షీణాంప్రశస్తానాం దదృశే తత్రసత్క్రియాం ౧౧. గవాం
కోటిసహస్రాణి గ్రామాస్సుబహులక్షణాః, అసంఖ్యాతాని హేమాని షిక్తిర్ణా
న్యత్రభూభృతాం ౧౨. దక్షిణాభి సమృద్ధాభి రనురూపాభి రాత్మనః, పూజయా
మాసహృష్టాత్మా ఋత్విజ స్సుమనోరథా ౧౩. బ్రాహ్మణేభ్యోవిత్తీర్ణాయే కర్త్రా
సావర్ణపర్వతాః, మేరుబుద్ధ్యాతదంతేషు మార్తాండః పర్యవర్తత ౧౪. గావస్సద
క్షిణా వాసాం స్యగ్ర్యాణికనకంబహు, గ్రామాఃపూర్ణామమేత్యాన న్బ్రాహ్మణా
నాం పృథగ్గిరః ౧౫. అన్నస్రగ్భూషణాలేప వాసకనకభూమిభిః, తుప్తాస్సర్వేజనా
స్తత్ర తుప్తపుష్పపారుషం విభోః ౧౬. తతఃపుణ్యహవిర్గంధి హేమామధూమాగ్ర
మంబరే, ఘ్రాత్వావై మానికగణా రజోముక్తా స్తదాభవన్ ౧౭. తైస్సైస్తత్రసమా
దీప్తై ర్వేదిభేదై రలంకృతా, దేవబంధేవధర్మశ్రీ ర్యాగశాలావ్యరాజత ౧౮.
యద్యదుక్తింవసిష్ఠేన గురుణా తత్రవేదినా, యష్టాఽపితత్తదకరో త్తేనసాంగోఽభవ
న్మఖః ౧౯. తస్మిన్కాలే సమాగచ్ఛ ద్విశ్వామిత్రస్తపోధవః, క్షత్రబ్రహ్మభివృష్టేన
ప్రజ్వలన్నివ తేజసా ౨౦. అద్యయాగస్యనాఫల్యం మమజాతఇతి స్ఫురన్, నసిష్ఠ
శాసనా ద్రాజా తంమునింధ ముపాచరత్ ౨౧. రాజ స్పహుసువర్ణాఖ్యా సేయ
మన్వర్థ రూపిణీ, యాగస్యేతిప్రశస్యాగ్రే రాజానంకాశికోఽబవీత్ ౨౨. ప్రవిష్టేభ్య
స్త్యయాదత్తా యథాప్రాజ్ఞంచదక్షిణాః, తద్యథోక్తక్రమేయాగఇతిమేనిశ్చింతం
మనః ౨౩. అధ్వరాబహవోదృష్టాః ప్రాచాంభువి మహీభృతాం, అధ్వరేతేయశో
రాశౌ వైలక్షణ్యమహస్తివై ౨౪. యథాబహుసువర్ణోయం శ్రేష్ఠ స్సత్కర్మణా
మహ, తథాత్వమపిగాజేంద్రః శ్రేష్ఠస్సర్వ మహీభృతాం ౨౫. ఇతివాదినమా
నమ్య విశ్వామిత్రం మహీపతిః, తస్మైచదక్షిణాంహేమ ప్రదదా వలిసంఖ్య
యా ౨౬. ధననిక్షేపరూపంమే తిష్ఠే తస్యవ్రతే త్వయి, తావద్యావన్నయా
మ్యేతదిత్యగృహ్ణాన్విశుద్ధధీః, అభ్యవర్థయ దాశీః కాశికోఽప్యభినంద్య
తం ౨౭. సత్రాంతేతుప్రయాతేషు సర్వేష్వపిజనాత్మను, కాశికోఽప్యర్చితోరాజా

స్వమాశ్రమ ముపాగమత్ ౨౯. భావితాత్మా వసిష్ఠోఽపి పుణ్యశ్లోకేన పూజితః,
 కృత్యావరక్షాంస్థిరాం తస్మై కృతధీ రాశ్రమంయయా ౩౦. హరిశ్చంద్రోఽపిరా
 తేంద్రః పనానం ధర్మ్యమాస్థితః, శశాససత్త్వయోగేన భువం సాగరమేఖలాం ౩౧.
 తస్మిన్నాసతిధర్మేణ పృథ్వీం సృజ్యభృతాంవరే, అకుతోభయసంకల్పాస్సుఖం వవృధి
 రేవజాః ౩౨. అకృష్టవచ్యాపృథ్వీచ ప్రశాంతోపప్లవాః ప్రజాః, కాలేవర్షీచపర్జన్యః
 తస్మిన్నాజ్యంప్రశాసతి ౩౩. సహింసా నానృతకథా నవ్యాధి ర్నాధివిప్లవః, నాభ్య
 సూయా నసమ్మోహః ప్రజాసు వవృధేషరం ౩౪. సర్వేధర్మపథారూఢాః సర్వే
 సత్యపరాయణాః, అనుజగ్గుర్హరిశ్చంద్ర మనురూపై ర్దురైర్జనాః ౩౫. ఏవంరక్షతి
 ధర్మేణ ప్రజాః సార్యకులోద్భవే, తత్తోభార్థం ససర్జోర్వాం మితిముగ్రాంసకాశి
 కః ౩౬. ఈతిభిర్బాధ్యమానాశ్చ విశ్వమిత్రస్య మాయయా, ప్రత్యపద్యంతనక్వాపి
 నిర్వృతిం నిఖిలాఃప్రజాః ౩౭. తతస్తంనిశ్చయంకృత్వా మిథః సంభూయభూయసా,
 హరిశ్చంద్రముపాగచ్ఛత్ పృజాస్సింహాసనేస్థితం ౩౮. ప్రణివత్యప్రజాస్తస్మైస్థితాయ
 ధురిధన్వినాం, ఉచ్చైర్నివేదయామాసు ర్భయ మితిసముద్భవం ౩౯. *ప్రజాః*
 స్వామిస్సుణ్యాశిషాంభూమిః ప్రజానాంత్యంహీ రక్షితాః, సర్వసంపజ్జనయితా సర్వా
 పద్భయభంజనః ౪౦. రాజ్యస్వధర్మనిరతే భువం సర్వత్రరక్షతి, ప్రజానాంవిపదఃక్వాపి
 నోభవంతి కదాచన ౪౧. ఏవంస్థితేఽపిభూభాగే సర్వత్రాప్యద్య భూభృతి, ఈతిబా
 ధానవేశ్యస్థి హ్యవాజ్ఞనన హేతునా ౪౨. సస్యేషునస్యసంపత్తిః ప్రజానా ముప
 పద్యతే, ప్రజాసుచాభివృద్ధాసు రాజ్ఞః ప్రాజ్యస్సమృద్ధయః ౪౩. అకస్మాదుదితై
 రద్య శలభైః మూషకైఃపుకైః, మయూరకిటగవయై ర్వరాహ రురువానరైః ౪౪.
 బాధ్యంతేతాని సస్యాని మృగైరవ్యైశ్చ పక్షిభిః, పల్వలాస్పరితఃకుల్యైః కూపాస్తీ
 థాని నిర్దురాః ౪౫. సృష్టేశ్చలచిమైర్గాహై రవ్యైశ్చ జలజంతుభిః, అజస్ర మభి
 భూయంతే నసేవ్యంతే క్వచిజ్జనైః ౪౬. శార్దులైశ్శరభై స్సింహైర్బల్లూకై శ్వస
 దైరపి, వన్యైరవ్యై స్తథాహింసైః బాధ్యంతేనకలాఃప్రజాః ౪౭. నకేవలంజనపదా
 బాధ్యంతేశిశ్వదాధయః, ఋషీణామాశ్రమపదాన్యపి క్లిశ్యంతీసర్వదా ౪౮.
 జగత్స్త్వంహి గోప్తాఽసి వయంశరణ మాగతాః, అద్యప్రశమయాత్యుగ్రా మితి
 బాధాం ప్రసీదనః ౪౯. *భరద్వాజః* ఇతితేషాంవచ శ్చృత్వా కింరాజ్యేపి మమే
 తయః!! ఇత్యుక్త్వాకిమసిధ్యాత్వాసకృత్వా కార్యనిశ్చయం ౫౦. యూయంగచ్ఛ
 తసర్వత్ర బాధాం ప్రశమయా మ్యహం, ఇత్యాశ్వాసితవాంస్తాస్తా వచోభిరమృతో
 పమై ౫౧. సుఖిభవచిరంజీవే త్యభినమ్య మహీపతిం, సాముఖ్యంస్వాత్మనో వీక్ష్య
 స్వాన్స్వాన్దేశాన్యయుః ప్రజాః ౫౨. తతః సురాజాసం మంత్ర్య మంత్రిణా సప్త
 కీర్తినా, మృగయాంవనరక్షార్థం ధర్మ్యామేవాభ్యవద్యత ౫౩ ఆహూయాటవికా
 న్ముఖ్యాన్మృగ జీవాంశ్చిరావిదః, ఉవాచేదంవచస్తత్రమృగయార్థంచ కోవి

దాక్ష ౫౪. మృగయాయ తమద్యాస్తిచిత్తంమే జగతకృతే, తతస్తదంగసామగ్రిం
 సజ్జకురుతమాచిరం ౫౫. సద్యశ్శమితదావాగ్నిః సమృగాహిత వాగురా, నిపాన
 వద్వనం సర్వం క్రియతాం హతదస్యకం ౫౬. వాయుఃప్రపాదదర్శిత్వం వాయు
 భూమిషు సుస్థతా, దృఢాచవాగురాలస్మి న్నేకచిత్తం విధీయతాం ౫౭. బహుశో
 దృష్టకర్మాణః సుబాధాస్త్విర రంహసః, తీక్షణకాలేయకవరా గృహ్యంతాం మృగ
 వైరిణః ౫౮. కల్పం చోపచయస్థానం నిరాబాధం తతస్తతః, మృగావభూతభూ
 మిశ్చ కల్పనీయా పృథక్ పృథక్ ౫౯. కమలోత్పలకల్పారక్షైరవామోదితాం తరాః,
 ఉపత్యకాసు శైలాసు కార్యాఃకృత్రిమ పల్వలాః ౬౦. కల్పనీయావనోద్దేశే మృగా
 హరణ వేదిభిః, గహనాఃక్షేత్రఖండాశ్చ నీవార కమలాన్వితాః ౬౧. ఆస్థాచనీయా
 స్సర్వత్ర మృగాశృష్టి విధాయినః, మృగావిశ్వస్త కర్మాణఃపురస్కృతే మృగీకు
 లాః ౬౨. విముక్తాయతసూత్రాగ్ర సూక్ష్మబద్ధాంఘ్రిసంధయః, పరిభ్రమితకల్పాంతా
 విహంగాఃశిశితస్వనాః ౬౩. సేనాయాస్సన్నివేశార్హం స్థానంయత్రవిశంకటం, ఆన్వే
 షణీయమభ్యర్థ సులభం సుమహీరుహం ౬౪. ఆక్రామంతి మృగాహింసా జనాం
 స్తత్ర సీతాంశ్చయే, స్వాద్దారుభిశ్చయః కార్యోవృక్షానా ముపరిసరః ౬౫. అనేక
 మృగయాతత్ర త్పరివిభక్త క్రియావిదః, అత్రకృత్యానియుక్తాని యాయం జానీతగ
 చ్చర ౬౬. * భరద్వాజః * ఇత్యాదిశక్త్రవజా స్సర్వా బహుమానా ద్వనేచ
 రాన్, న్యయంచనిశ్చయంకృత్వా నిర్యయా నగరాత్కృతీ ౬౭. నిర్గతేరాజ్ఞ తద్వా
 చా నిర్యయానిఖలంబలం, రజోభిస్తురగోత్కిర్తైః ఛాదితాఖిలదిబ్బుఖం ౬౮. ప్రణేదు
 ర్మృగయాభేర్యః స్సారకాహల నిస్వనాః, ఉద్దిపయంతస్సర్వేషాం ఉద్యమం పార్శ్వ
 చారిణాం ౬౯. చంద్రవత్త్యాసమండేవ్యా రోహితాశ్వేన సూనునా, మంత్రిణాచ
 నమాయుక్తః సయయా నత్యక్తిర్తినా ౭౦. అశ్వాంగంసజ్జమారుహ్య ప్రయాతం పృథి
 వీపతిం, ఆకంపయంతీ భూభాగ మన్వియాయ వరూధినీ ౭౧. సతేనోత్సాహరూ
 పేణ బలేన మహతావృతః, వివేశమృగయాదిష్టా న్వనోద్దేశాం స్వరాన్వితః ౭౨.
 తేషుతేషుహయారూఢః పరివేల్లిత కుండలః, కుండలీకృతకోదండ శ్చచార వనభూ
 మిషు ౭౩. తత్రత్యాశ్చపురోరాజ్ఞః శబరా దర్శితోద్యమాః, ఇతస్తతః ససంరంభా
 శ్చేరు ర్మృగగతోన్ముఖాః ౭౪. అయం మార్గోమృగేంద్రాణా మయంపథాహిదంతి
 నాం, ఇయంసరణిరేణీనా మితీశాబరవాగభూత్ ౭౫. నిరుద్ధమార్గః సేనాభి
 ర్విష్వగ్గ్రాత్రసురక్షిషు, స్థానేషు స్థానవిత్ సీత్యాసజఘనబహూన్ముగాన్, హరిణాన్
 శిథిలాంశ్చక్రే వరాహానహన దృహూన్ ౭౬. భిన్నశృంగా న్యవధాత్ఫ్లాంశ్చిన్నదం
 తాం శ్చకుంజరాన్, శరభాంశ్చనికృతాంఘ్రిం శ్వామరా న్కృత్తవాలగ్ధీన్ ౭౭.
 భల్లూకాన్నిశితై ర్భల్లై యురపైర్వస్త కాసరాన్, శ్వాపదానర్థచంద్రైశ్చతథాశీర్షాం

శ్చకారనః ౭౯. స్వతఃస్వభావతః క్రూరా యేచాన్యే సత్త్వజాతయః, నిహత్యతా
న్నిజంకర్మ ధర్మ్యంమేనే జగత్పతిః ౮౦. చరిత్యావసవాసాయ నిహత్య వివిధాన్మృ
గాణ్, రాత్రౌపల్లవశయ్యాసు సుష్వాప సపరిచ్ఛదః ౮౧. ప్రాతఃప్రబుద్ధకరిణాం కర్ణ
తాలై ర్మహారవైః, మంగళంమాగధోద్గీతం శుశ్రావ శ్రోత్రహరియత్ ౮౨.
దిశాపి కర్మితోద్యోగ స్తేషుతేషు వనేషుసః, దుర్గమేవ్యపి బభ్రామ దూరం మృగ
యయాహృతః ౮౩. ప్రవిశ్యచాశ్రమపదా న్యబాధా న్యాదృతాశయః, ప్రహ్వం
పత్యగ్రహీతేషాం భవ్యాథాః పరమాశిషః ౮౪. తీరైరకల్మషాంభోభి ర్వృత్తై
ర్ద్విపభయోజ్యతైః, అశూన్యపాకై ర్నీవారై రాశ్రమేషు ముదంయయా ౮౫.
ఏవంవనానిసర్వాణి తానితాని దినేదినే, విచరస్వీతబాధాని చక్రే సన్నద్ధకార్ము
కః ౮౬. విలుప్తహింససన్నాహం హృస్యస్తం వనదేవతాః, ఉదైక్షంతభువః శాంత
ముల్లోలర్భృమరేక్షణైః ౮౭. ఇతికమాద్దిశస్తాస్తా స్పృహణీయపరిచ్ఛదః, విశోధ్య
మృగయావృత్త్యా దక్షిణాదిశ మాయయా ౮౮. తత్రాపి వినినోద్దేశా న్నబరై
సలవేదిభిః, నిర్దిష్టసవగాహ్యాచై ర్వీతహింసభయా న్వ్యధాత్ ౮౯. సమర్థః
దృష్ట్యా మృగయా వినోదంసమర్థయంశ్చాపభృతాం పురోగః, స్వభావతఃశాంత
మృగప్రచారం వశేవస్మిశ్రమమాససాద ౯౦.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్యై మధ్యమభాగే
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రస్య మృగయా వర్ణనంనామ
అష్టాదశోఽధ్యాయః. ౧౧.

* భరద్వాజః * సగురోరాశ్రమపదం ప్రశస్తైర్లక్షణై ర్యుతం, ఉపేత్యస్వా
త్మవి చ్చక్రే దూరా త్సేనానివేశనం ౧, ధర్మపత్న్యాకుమారేణ మంత్రిణా స్వైర్జ
నైరపి, ఉపాస్యమానశ్శుద్ధాత్మా ప్రవివేశాశ్రమం కృతీ ౨. సదదర్శితపోరాశిం
దీప్యమాశం స్వతేజసా, అన్వాసీన మరుంధత్యా ఛాయయైవ తమోనుదం ౩.
ప్రకాశయన్పరాంభక్తిం ప్రకృప్తేనాం తరాత్మనా, జగ్రాహసగురోః పాదా వష్టాం
గస్పృష్ట భూతలః ౪. ఉత్తుంగముకుటేనాథ శిరసా భావితాశయః, అరుంధత్యాశ్చ
చరణౌవవందే విశ్వభావితౌ ౫. తథాచంద్రమతీ రాజ్ఞీ సపుత్రా భక్తిశోభితా,
తయోర్జగ్రాహచరణా నృణతానాం శుభంకరాణ్ ౬. సత్యకీర్తిముఖా రాజ్ఞః సర్వ
కార్యేషు సమ్మతాః, శిరాంసి పావనీచక్రుశ్చస్తైస్తత్పదపాంసుభిః ౭. గురుశ్చ గురుప
త్నీచ రాజానంచ వధూమపి, కుమారంచతదాశీర్భి ర్వర్ధయిత్వా ననందతుః ౮.
తయోరనుగ్రహాపాంగసుధా పూర్ణ మనోరథాః, సర్వేబభూవుః సంహృష్టాః పుణ్య

శ్లోకాను యాయినః ౯. సతంసువిహితాతిథ్య సత్క్రియం తపసాంనిధిః, అశై
స్వభావసంసిద్ధైః ససైనిక ముపాచరత్ ౧౦. రాజముఖ్యగురోస్వస్తి స్మనుచింత్య
నిరత్యయం, చరితార్థంస్వమాత్మానం సమేనే కోసలేశ్వరః ౧౧. వధూంచంద్రవతీం
సాధ్వీం భర్తృభక్తౌమరుంధతీ, సుపూతిస్త్రిధయా దృష్ట్యా ముహురన్వగ్రహీ
న్మదా ౧౨. పుణ్యశ్లోకోహరిశ్చంద్రోదిప్త్యాఽశ్రమమవాప్తవాః, ఇతిసర్వేఽపిహృ
ష్టాశ్చ వసిష్ఠాశ్రమవాసినః ౧౩. తతోఽజాభిముఖ్యేన ప్రశాంతాధ్యపరిశ్రమం, సప్త
ష్టాకుశలం రాజ్యే రాజానంమునిరబ్రవీత్ ౧౪. * వసిష్ఠః * ఆగతోఽసిమహారాజ
మృగయావ్యవదేశతః, ఉద్దేశమిమ ముర్వాం యశ్చేయసా మేకసంచయః ౧౫.
అశేషహేమకూటాఖ్యో గిరిః కిష్కింధమధ్యగః, అత్రాస్తేహి విరూపాక్షః సాంబో
విశ్వాధిక శ్శివః ౧౬. ఇదంక్షేత్రంమహాభాగ భుక్తిముక్తిప్రదం నృణాం అతపవాల్ర
మేవాసః ప్రియస్థానేషు సత్స్వపి ౧౭. పుణ్యేఃపురాశ్చతైరేవ క్షేత్రం త్వదృష్టవాని
దం, అత్రపుణ్యానితీర్థాని క్షేత్రాణి శుభదాన్యపి ౧౮. ఆశ్చర్యసిద్ధయ శ్చాత్ర
సిద్ధాశ్చాత్ర తపస్విన్, భృగురత్రిభురద్వాజో దుర్వాసోవ్యాసగౌతమీః ౧౯.
కానః కపిలోఽగస్త్యో దధీచిర్భటదేవతాః, వాల్మీకీ రుషమన్యశ్చ విశ్వామిత్రశ్చ
కశ్యపః ౨౦. క్రతు ర్భరీచిరన్యేపి మునయో వీతకల్మషాః, నివసంత్యత్ర రాజేంద్ర
విరూపాక్ష దిదృక్షుయా ౨౧. స్కందోనందీ మహాకాలోవీరభద్రశ్చ భైరవః,
భృంగీఽష్టరజశ్శృక స్తథైవాన్యాశ్చ దేవతాః ౨౨. ఉసాసంతేవిరూపాక్షం భక్త్యా
యాత్రా స్పదాముదా, ఏకకాలంద్వికాలం వా త్రికాలం నిత్యమేవవా ౨౩. యేఽర్చ
యంతి విరూపాక్షం విజ్ఞేయాస్తే గతేశ్వరాః, ప్రసంగాచ్చుణ్ణురాజేంద్ర వక్ష్యమా
ణమిదం మయా ౨౪. విరూపాక్షస్య మాహాత్మ్యం సర్వధర్మసముచ్చయం, స్నాన
శీలోభవేచ్ఛుద్ధో నరకంనైవ వశ్యతి ౨౫. దానశీలోభవే దోషగీ దేవేభ్యాలభతే
ఽరాః, జపాత్కామా నవాప్నోతి సత్యేన పరమాంగతిం ౨౬. బ్రాహ్మణ్యసంత
తిం శ్లాఘ్యం లభతే హరసేవయా, ప్రతిష్ఠాంజ్ఞానమైశ్వర్యం లభంతే విష్ణుతత్ప
రాః ౨౭. భోగంవిజ్ఞానమైశ్వర్యం మోదంచ లభతేచిరాత్, స్థిరవిద్యాంచ సాభా
గ్యం వాఙ్మోక్షీగిరిశ్చార్చనాత్ ౨౮. ఆరోగ్యంలభతే సూర్యా చ్ఛ్రియంవహ్నేశ్చ
శాశ్వతీం, ఆయాంపిలభతే చంద్రాద్బ్రాహ్మణ్యంస్కందసేవయా ౨౯. సర్వా
న్మామానవాప్నోతి గ్రహారాధనతత్పరః, సంగ్రామే విజయీవీరో భవే ద్భైరవ
పూజకః ౩౦. దుర్గాంసంపూజయే దృక్త్యా కార్గత్యంతరతి ధ్రువం, యాన్యాస్తేవాన్
సమారాధ్య యద్యదిష్టం వ్రజేన్నరః ౩౧. తత్త్వస్య మవాప్నోతి విఘ్నరాజస్య
సేవయా, ఇహలోకేనిరాతంకా నృక్త్వాభోగా న్యభేషితాః ౩౨. తత్త్వోకేషు
మోదంతేత తద్దేవత పూజకాః, పితరంమాతరంజ్యేష్ఠం భ్రాతరం స్వామిసంగు

కుం ౩౩. గామశ్వత్థం ద్విజాన్ముద్ధా స్వృతిసం శివయోగినం, పూజ్యంశ్చ పూజ
యన్విందే దాయుఃసాఖ్యం బలంయశః ౩౪. పృథీవీతత్వచూఢాతి విశేషాన్మాత్మ
పందనాత్, ద్విజశుశ్రూషయారాజ్యం బ్రాహ్మణ్యంచ సమశ్నుజ్ఞే ౩౫. బ్రహ్మత్వం
లభతే నిత్య ముపాధ్యాయానువర్తనాత్' విదుషాంసేవయాప్రాజ్ఞో విపాప స్తీర్ణసేవ
నాత్ ౩౬. వేదాధ్యాయీనదుఃఖస్యాన్ని త్యాధ్యాయీతు మేరుగః, ఇష్టాశ్లోకాన
వాప్నోతి యజ్ఞేస్సంపూర్ణదక్షిణైః ౩౭. నిత్య హూమి విపాపస్సన్య త్స్వర్గంయూత్య
భయప్రదః, నిత్యత్రాజ్ఞేనతువ్యంతిపితరఃసంతతిప్రదాః ౩౮. పాద్యాసనాభ్యా
మస్తేన దీపేహపి ప్రతిశ్రయాత్, అతిథీన్నూజయ స్సమ్యక్ కృంచయజ్ఞఫలం లభే
త్ ౩౯. చక్షుర్దద్యాన్మనోదద్యా ద్వాచందద్యా దనుప్రజేత్, దాతారందర్శయే
త్తస్య సాతిథిఃసర్గసంక్రమః? ౪౦. అన్నాంబుకన్యా విద్యాభూ గోవాసస్తిల హేమదః,
బ్రహ్మలోకే సుఖితీషే ద్యావదాభూత సంప్లవం ౪౧. ప్రతిగ్రహనివృత్తస్తు వనూ
నాంలోక మాప్నుయాత్, దాంతశ్శాంతస్తపశ్శీలః ప్రాణాయామిశ కృపాపరః ౪౨.
భోగోపభోగమాహత్యాత్సూర్యలోకంచ విందతి, ఆజ్ఞాసిద్ధించలభ తేఽదామానవ్రతీ
నరః ౪౩. సర్వతీరాభిషిక్తస్యా తన్నునేమానవ్రతీ యది, సదోపవాసఫలభా
గోభజనే మానతత్పక్ ౪౪. దేవతార్చనవేళాయా నియమా న్నైసతత్పరః, నిరం
తరార్చనఫలం లభతే సర్వసిద్ధిదం ౪౫. ఏకభుక్తవ్రతం కుర్వ స్సర్వలోకే మహీ
యతే, ఫలంసదోపవాసస్య నక్షాశీలభ జ్ఞేమహత్ ౪౬. అయాచితప్రతేనైవ ఫలమిష్ట
మవాప్నుయాత్, త్రిణివర్ణాణియకుర్యా త్సంతతం చైకభోజనం ౪౭. ధర్మపత్నీ
రతోనిత్య మగ్నిప్రోమఫలం లభేత్, దివసేయశ్చతుశ్శేషుపార్శ్వీయా దేభోజనం ౪౮.
సదాద్వాదశమాసానో బ్రహ్మణో జాతనేవచం, అనసూయ్యుగవైశ్ణవ్యో ద్వాదశా
హఫలం లభేత్ ౪౯. నియమాదదుకాహార శాశ్వతంగతి మాప్నుయాత్, వాయు
భక్షశ్చిరంలోకే సార్వభౌమ పదంక్రియేత్ ౫౦. సమిత్రగతిమాప్నోతికుర్వన్ననశస
వ్రతం, కపోతవృత్త్యా యస్తిషే దభీష్టా మాప్నుయాద్గతిం ౫౧. అవాప్నోత్యఖిలా
న్కామా నుపవాసవ్రతంచరణ, యపకాంతిరీతర కుర్యా దుపవాసం సరోత్తమః,
౫౨. శివమందిరచూసాద్య శివేన సహమోదక్ష. ప్రాయోగవేళసవరో రాప్రమిష్ట
మలంప్రజేత్ ౫౩. గ్రీష్మేపంచాగ్ని మధ్యస్థో హ్యర్చ్యవస్త్రస్థు శైశిరే, తామ్రభాఫు
ణ్యకర్మాణౌ సామూజ్య మధిగచ్ఛతః ౫౪ వ్రతమాకాశవాసిత్వం చరన్యాదశ
హస్తీకం, మహ్స్వహేమప్రాసాద యానశయ్యాసనో భవేత్ ౫౫. ఏదేవయథా
తంత్రం యావజ్జీవం చగన్వ్రతం, బ్రహ్మణ్యం గతస్తత్ర బ్రహ్మణాసహమోదతే
౫౬. సదాస్థండిలశాయీయో వీరలోక మవాప్నుయాత్, మంధూకయోగశాయీ
తు దేవత్వ మధిగచ్ఛతి ౫౭. ఉపవాసవ్రతీ స్వర్గే సురపూజ్యో వసేచ్ఛిరం, వీగాస
నేసయస్తిషే త్సూర్యమండల భేదకృత్ ౫౮. అవాక్ష్విగా స్తహ నిభో లభేతా

భిమితం ఫలం, గంధమాల్యప్రతీకాంశం పుష్కలం సమావాప్నుయాత్ ౫౯. కేశ శృంగధరో విప్రః శ్రేష్ఠాంసంతతి మాప్నుయాత్, సత్త్వంప్రయాతి శౌచేన నిర్మాల్యా వసయాదపి ౬౦. మహాత్సేఖ్యమవాప్నోతి శివక్షేత్రేన సస్యథా, శ్రీపర్వతగయాకాశీ హిమవ త్పుష్కరాదిషు ౬౧. యాత్రాంకుర్వ స్విశుద్ధాత్మా ముచ్యతే సర్వపాతకైః, తేషేవనివసస్సక్త్యా శివసాయుజ్య మాప్నుయాత్ ౬౨. దివసేయస్తు షష్ఠేవా మునిఃప్రాశ్నీత భోజనం, సదాత్రిషపణన్నాయా బ్రహ్మచార్య ససూయకః ౬౩. గజామయసయజ్ఞస్య ఫలంప్రాప్నోతి మానవః, దివసేనప్త మే యస్తుప్రాశ్నీయా దేశ భోజనం ౬౪. సదాద్వాదశమాసాన్వైజహ్వనో జాతవేదనం, పురుషోమరుతాం లోక మింద్రలోకంచ గచ్ఛతి ౬౫. యస్తుసంవత్సరం క్షాంతో భుక్త్వాఽహస్యప్తమే నరః, దేవకార్యపరో నిత్యం జహ్వద్యైజాతవేదనం ౬౬ పాండరీకస్యయజ్ఞస్య ఫలం ప్రా ప్నోత్యనుత్తమం, యస్తుసంవత్సరం భుక్త్వా నవాహేవాఽఽగతేగతే ౬౭. సదాద్వాద శమాసాన్వైజహ్వనో సా జాతవేదనం ౬౮. అశ్వమేధస్యయజ్ఞస్య ఫలంప్రాప్నోతి మానవః, ఏకాదశేషు దివసే యఃప్రాప్తేఽన్నాతి నైహవిః ౭౦. సదాద్వాదశమాసా న్వై జహ్వనో జాతవేదనం, స్వయంప్రభంప్రవద్యేత విమానం సముపస్థితం ౭౧. యస్తుపక్షేగతే భుక్త్వాఏకభుక్తం జితేంద్రియః, సదాద్వాదశమాసాన్వై జహ్వ నోజాతవేదనం ౭౨. రాజసూయసహస్రస్య ఫలంప్రాప్నోత్యనుత్తమం, పుత్రవా స్ససుఖవంద్యో భవేత్సిద్ధమనోరథః ౭౩. మధుమాంసపరిత్యాగా త్సుభగో రసవర్జ వాత్, శాకాహారేణధనవా న్గోలోకం చాభిగచ్ఛతి ౭౪. పక్షాశీ స్వర్గమాప్నోతి పుష్పాహార సమృద్ధిమాన్, ఫలమూలతృణాహారాద్రాజ్యంచ స్వర్గ మాప్నుయాత్ ౭౫. క్షత్రియోముంచతిప్రాణా న్సంగ్రామేష్వ పలాయితః, సోఽశ్వమేధఫలంప్రాప్య శక్రేణ దివిదీవ్యతి ౭౬. యోవాదీర్హమయగ్రస్తః పరిత్యక్తో భిషగ్వైః, అనిష్టద ర్శనోవా న్యా న్మృత్యుకాల ఉపాగతే ౭౭. మహాపాతకకృత్సోఽపి ప్రాణాత్యాగా న్న జోషథాక్, ఏతద్భుగానుసారేణ సర్వంసస్యస్య నిర్మమః ౭౮. ప్రఖ్యాప్యచనిమిత్తం స్వం విధివన్మోహవర్జితః, జలేవాగ్నౌభృగౌ సిద్ధక్షేత్రేవాపి త్యజత్యసూన్ ౭౯. సప్త కోట్యశ్చవన్దాణి వసేత్స్వర్గేజలే మృతః, చతుర్విశత్సహస్రాణి దేవ్యఃసృష్టాః పురా నఘాః ౮౦. తారతమ్యేనసేవంతే దేవకన్యాస్తమస్వహం, అగ్నిప్రాణపరి త్యాగీ విపాపః స్వర్గమాస్థితః ౮౧. తత్రైకాదశకోట్యస్తు వన్దాణి త్రిదశార్చితః, హృష్యేద్దనసహస్రేణ రుద్రీకన్యాభిరర్చితః ౮౨. స్థానానాం భృగువాచ్యనాం అశీతి శ్చతురుత్తరా, శ్రీశైలనీలహిమవ న్మహేంద్ర మలయాచలాః ౮౩. హేమకూటః కుమారాఖ్యః సప్తముఖ్యతమాః స్మృతాః, తేషుపాతార్త్య జన్మాగా న్నద్యోనిర్ధూతకల్మషః ౮౪. వన్దాణిదశకోట్యస్తు వాసవేనసగార్చితః, దివ్యశ్రీదశ సాహస్రసేవితో దివిమోదతే ౮౫. ఖ్యాతేషుసిద్ధక్షేత్రేషు ప్రాణాన్ముంచ

న్యథావిధి, వింశత్యోగిటీస్తు వర్షాణి నయేత్స్వరే ముదాన్వితః ౮౬. సుశీలావాపి
 దుఃశీలా యావతినసమనువ్రజేత్, నరకాదపి తంసద్యః సముద్భృత్యస్వతేజసా ౮౭.
 సార్థత్రికోటివర్షాణి పత్యాసహదివిస్థితా, భోగినీస్త్రీత్వ ముచ్ఛుచ్ఛ పుమాన్భవతి ధా
 ర్మికః ౮౮. ఋతుకాలేస్త్రీయం గచ్ఛన్ బ్రహ్మచర్యఫలం శ్రయేత్, నైస్థికబ్రహ్మ
 చారీతు బ్రహ్మలోకంసవిందతి ౮౯. అరోగీచ చిరాయుః స్యాద్వాన్వీధిత స్సోస్వపచా
 రతః, గోచారీమృగచారీచ గతిమిష్టాం శ్రయేద్భుధః ౯౦. మహాప్రసానకృత్కాలే
 ససుఖ మోదతేభువి, అహింసయాహ్యరోగీస్యా దీరమాయుశ్చ విందతే ౯౧.
 గూఢలావణ్యసాభాగ్యం సర్వకృతుఫలం లభేత్, దేశకాల క్రియాజ్ఞాత్వా యఃకర్ష
 కురుతేనరః ౯౨. సబ్రహ్మ లోకమాప్నోతి కామచారో భవేన్నదా, ఏవముక్తేషు
 ధర్మేషు స్నానదానవ్రతాదిషు ౯౩ యశ్చలంతత్ఫలంవిందే చ్చివలాంఛన ధారకః,
 శైవంపాశుపతంచేతి ద్వివిధం శివలాంఛనం ౯౪. శివప్రధానాశ్చైవానుస్యభోగమో
 క్ష ఫలార్పకాః, శైవంమహావ్రతజ్ఞానం శివతత్త్వైకభావతః ౯౫. కాలాముఖాంస్తు
 సంభూతా న్విద్ధి పాశుపతాన్పుష్ప, ఏవంశైవాః పాశుపతాస్తథైవాన్యే మహావ్రతాః
 ౯౬. అధికాలాముఖాశ్చేతి చత్వార శ్శివమార్గాః, లేమాంభేదాస్త్యనంతాన్యః
 స్వేచ్ఛయా శివనిర్మితాః, ౯౭. సామర్థ్యానినశక్యంతే వక్తుం కల్పశఙ్కైరపి, ఏతేమాం
 నృపతే భేదా న్సంక్షిప్త కథయామితే ౯౮. ఆదిశైవామహాశైవా హ్యనుశైవా
 గుణాహ్వయాః, వీర శైవామహాశైవా ఇంద్రశైవా స్తథావరే ౯౯. అగాదిశైవా
 భేదాభ్యాస్సాన్వహశైవా స్తథోర్ధ్వగాః, తథావతారశైవాశ్చే త్యేవం ద్వాదశకీర్తి
 తాః, ౧౦౦. శుద్ధశైవా మహాభాగా స్తేతుసిద్ధాంత సమ్మతా, కాకూలాశ్చేమకా
 భావా జాతాశ్చ కృతినాంవర ౧౦౧. ఇతిపాశుపతాప్రాక్త శ్చిత్వార స్సర్వసిద్ధిదాః,
 కాసాలికాజంగమా శ్చధ్వనిజాశ్చ కరంకిణః ౧౦౨. మహావ్రతా శ్చతుర్భేదా దు
 ఘ్నవ్రతనిష్ఠితాః, మహాకాలాశ్చ కాలాశ్చ కాలవక్త్రాశ్చ కేవలాః ౧౦౩. కాలా
 ముఖాస్తు విజ్ఞేయా శ్చిత్వార శ్శివసమ్మతాః, జ్ఞానయోగక్రియా చర్యా భేదేనేతి
 శివాధ్వగాః ౧౦౪. ఏతేయోగా నసాధ్యాహి నరైస్సంస్కార వర్జితైః, అజానన్న
 పి యత్కించి త్తత్త్వం వాసనయోజ్ఞితః ౧౦౫. ఔదాసీన్యేన దంభేనచ్ఛలేన స్వేచ్ఛ
 యాపివా, లింగమాత్రంసకృత్పిశ్య స్సర్వవ్రతఫలం శ్రయేత్ ౧౦౬. లింగస్య
 దర్శనం ప్రాతః నైశంపాపం వ్యపోహతి, అహర్భవంతు మధ్యాహ్న
 సాయాహ్న సప్తజన్మజం ౧౦౭. ఏకం పూజయతేలింగం భక్త్యా చాన్యో
 నుమన్యతే, తయోస్సమంఫలం జ్ఞేయం భక్తిచేవాత్రకారణం ౧౦౮. స్నా
 న్యమానం శివందృష్ట్వా సర్వపాపైఃప్రముచ్యతే, వస్త్రేణాచ్ఛాద్యమానంతు దృ
 ష్ట్వా సామ్యంపదంవ్రజేత్ ౧౦౯. ఆలిప్యమానంగంధేన యగిష్యేల్లింగ మైశ్వరం,
 సహి పృథ్వీపతిర్భుత్వా భుక్తిభోగా న్యభేషితా ౧౧౦. అర్చ్యమానంశివం

దృష్ట్యావిచిత్రం కుసుమోత్పలైః, స్వర్గస్త్రీసహితస్సైవరం కల్పవాటిషుమోదతే
 ౧౧౧. ధూపైరుద్ధూపితంలింగం పశ్యే ద్ద్రవ్యసుగంధిభిః, విచాపోవిందతిస్వర్గం
 దివ్యైరోభితైః స్పృశ్యతః ౧౧౨. ప్రకాశ్యమానంయఃపశ్యే ల్లింగందీప్యేత్పుత్రపుత్రైః,
 సశశభవసంప్రాప్య తేజోభి ర్భారయేద్దివం ౧౧౩. నివేద్యమానం నైవేద్యైర్లింగం
 భక్త్యావలోకయన్, సర్వపాపవినిర్ముక్త స్సయాతి పరమాంగతిం ౧౧౪. భూషణైః
 రుభ్యమృణమణయః పశ్యే ల్లింగ మనాకులః, సుఖసుస్థిరపుణ్యాత్మా సభవే త్వర్గ
 భూషణం ౧౧౫. పూజితం శంకరందృష్ట్వా వాఙ్మేధ ఫలంప్రజేత్, మాగంగాం
 గచ్ఛ రాజేంద్ర మాగయాం మాచపుష్కరం ౧౧౬. సోపహారంశివంద్యష్ట్వా కృతా
 ర్థోఽతో భవిష్యసి, ఏవమేవ ఫలంరాజ ల్లింగమాత్రస్య దర్శనే ౧౧౭. దర్శనేదివ్య
 లింగస్య కోటికోటి గుణోత్తరం, బహూనిదివ్యలింగాని సంతి సర్వాధదాన్యపి ౧౧౮.
 హేమకూటే విరూపాక్షస్తే భ్యస్సర్వోత్తమశ్శివః, తమేవపశ్యభక్త్యాత్వం తమేవపరి
 పూజయ ౧౧౯. గ్రహణాత్ప్రసాదస్య కాలేశ్రేయో భవిష్యతి, దేవభుక్తంచ నై
 వేద్యం పాదాంబు కుసుమంఫలం ౧౨౦. ధర్మమర్థంచ కామంచ మోక్షంచదదతేఫ
 లం, నమస్కారోవిశేషేణ సిద్ధిదః శ్రద్ధయాన్వితః ౧౨౧. తస్మాద్దేవం విరూపాక్షం
 నమస్కారేణ తోషయ, సాత్త్వికో రాజసశ్చైవ తామసశ్చత్రిధామతః ౧౨౨. ఆద్య
 శ్చతుర్విధో ద్వేధామధ్యశ్చైకశ్చ తామసః, ఏకాంగస్త్రింగ పంచాగా వష్టాంగ
 శ్చేతి సాత్త్వికః ౧౨౩. దుడవత్యాంజలి రుభూమా నమేదేకాంగ ఇష్యతే, తథాన
 మస్యతో లగ్నాదేహే యావదజఃకణాః ౧౨౪. తావత్సంఖ్యాని వర్షాణి శివలోకే
 మహీయతే, త్య్రింగస్తు ద్వివిధస్తత్ర కర్ణాభ్యాంశిరసాసహ ౧౨౫. నమేదేక శ్శిరో
 వక్షో జానుభిఃప్రణమే త్పరః, దశోత్తరఫలఃప్రోక్తః సోఽయమేకాంగ వంద
 నాత్ ౧౨౬. పంచాంగోపి త్రిధాప్రోక్తో మూర్ధ్నాకర్ణద్వయేనచ, జానుభ్యాంవిహి
 తోఽప్యేకః శిరసాహస్తయుగ్మతః ౧౨౭. జానుభ్యాంచాపరశ్శీర్ష లలాటకరజానుభిః,
 ధియాచవచసా యుక్త స్త్రుతీయః పరికీర్తితః ౨౨౮. త్య్రింగాద్దశోత్తరగుణం ఫలం
 పంచాంగవందనే, అష్టాంగస్తు త్రిధాతత్ర శిరసా కర్ణయుగ్మతః ౧౨౯. అంసద్వ
 యేన చరణ జాన్వంజలిభి రాహితః, ఏకోఽస్యస్తులలాటేనచుబుకేనకరద్వయా
 త్ ౧౩౦. జానుభ్యా మంసమూలాభ్యాం విహితః శ్రద్ధయాన్వితః, శిరోద్వగుజ
 మధ్యాంస కరపాదై ర్నిరాధిమూ ౧౩౧. జ్ఞేయస్త్రుతీయః పంచాంగా దశోత్తరఫ
 లోహ్యాయం, ఏవంతేసాత్త్వికః ప్రోక్తో నమస్కారః ప్రియఃశివే ౧౩౨. లింగాకార
 స్య దేహాస్యమూర్ధ్నికృష్ణాత్తుయాంజలిః, అథవాహృదయే న్యస్తాంజలిర్యా రాజ
 సీమతా ౧౩౩. అర్థచంద్రకృతాంగేన నమస్కారస్తు తామసః, అనాదరేణశాశ్వతేన
 పరిహాసేన మాయయా ౧౩౪. నమస్కారేకృతేలింగే సర్వపాపహరోహరః, విఘ్న
 శార్కా శివంవిష్ణుంగురుం గాంపిప్పలీకృ(?)పితృకా ౧౩౫. ఏకద్విత్రిచతుఃపంచ

షట్సప్తక మానమేత్, అపిభక్త్యా యథాశక్తి ప్రణమే చ్చృద్ధయాన్వితః ౧౩౬. ప్రాదక్షిణ్యేన యుక్తశ్చ నమస్కారఃఫలాధికః, తస్మాత్ప్రదక్షిణంకార్యం యథోక్తం శివతుష్టయే ౧౩౭. సోమసూత్రం సమారభ్య సోమసూత్రావధి క్రమాత్, అనులోమవిలోమాభ్యాం ప్రదక్షిణ ముదాహృతం ౧౩౮. చత్వారస్తస్యభేదాస్సుయః పాద దండాంగ మిశ్రణైః, వాఙ్మనఃకర్మభి స్సమ్యక్ ధ్యాయతాం పరమేశ్వరం ౧౩౯. పాదాభ్యామేవ విహితం ప్రోక్తం పాదప్రదక్షిణం, ఉత్థాయోత్థాయ భక్త్యైవ నమతానమతా పునః ౧౪౦. కృత మవ్యగచిత్రేన స్మృతందండప్రదక్షిణం, పూర్వోక్తే సాత్త్వికైరంగై ర్వాప్యప్రతై ర్భూతలేకమాత్ ౧౪౧. ప్రదక్షిణంసువిహిత మంగాఖ్యం శివతుష్టయే, పదానికానిచిద్గత్వా దండవ న్నమతాపునః ౧౪౨. తతో వ్యావర్తమానేనకృతం మిశ్రప్రదక్షిణం, ప్రదక్షిణేషుచ ర్వేషుసోమసూత్రంనలంఘయేత్ ౧౪౩. ప్రదక్షిణంహి బల్యర్థే ద్వారమారభ్యకల్పితం, ప్రదక్షిణంనదోహాయ సోమసూత్ర విలంఘనే ౧౪౪. అథస్తాత్ సోమసూత్రస్య సీమాంతం హస్తమాత్రతః, ముక్తానులోమే విహితం అంగాఖ్యం శివతుష్టయే ౧౪౫. రత్నాదిచరలింగేషు భావ య స్సక్తిమాత్మనః. సోమంవితస్తిమాత్రేణ ముక్త్యా కుర్యాత్ప్రదక్షిణం ౧౪౬. ప్రదక్షిణక్రమోహ్యేష భుక్తిముక్తిప్రదోన్మణాం, ముక్తిదం హ్యవసవ్యంత త్ఖ్యాతం పాశుపతే మతే ౧౪౭. ప్రదక్షిణస్యమాహాత్మ్యం శృణుభూయోపి సన్మతే, సర్వేశ్వ ర్యప్రదంలోకే తపస్సిద్ధిఃప్రదక్షిణం ౧౪౮. స్వస్త్వర్ణేషు యోజ్యేష్ఠః తస్యకుర్యాత్ప్రదక్షిణం, దశజన్మకృతం పాపం సవ్యపోహణ్యయత్నతః ౧౪౯. ఉత్తిమజన్మ లభతేతపసాపి సుదుర్లభం, దశప్రదక్షిణఫలా న్యేకస్య బ్రాహ్మణస్యతు ౧౫౦. ఏక ప్రదక్షిణేనైవ యజ్వనః ప్రాశ్నుయాన్నరః, ఆత్మనః శ్రేష్ఠముద్దిశ్య కుర్వన్నేకం ప్రదక్షిణం ౧౫౧. ప్రాప్నోతి తద్దశగుణం ఫలంకల్పంత సుస్థిరం, ఫలంస్యాత్తద్దశగుణ మశ్వస్యైకప్రదక్షిణాత్ ౧౫౨. తద్దశోత్తరమాఖ్యాతంగోప్రదక్షిణతః ఫలం, భూమి ప్రదక్షిణకృతం స్యాత్ఫలం తద్దశోత్తరం ౧౫౩. తద్దశోత్తరమాఖ్యాతం కులశైల ప్రదక్షిణం, శ్రీశైలంహేమకూటంచ పశ్యన్యస్తత్ప్రదక్షిణం ౧౫౪. ఫలంసలభతే ధన్యస్తద్దశోత్తర సమ్మితం, పిన్దప్రదక్షిణకరస్తద్దశోత్తరమాఘ్నయాత్ ౧౫౫. గురు ప్రదక్షిణం కుర్వంస్తద్దశోత్తర సిద్ధిభాక్, మాతఃప్రదక్షిణా ద్యాతితత్ఫలం తద్దశోత్తరం ౧౫౬. తద్దశోత్తరసిద్ధిస్సాన్య ద్విష్ణోరేక ప్రదక్షిణే, తద్దశోత్తరసంసిద్ధి రంబికాయాః ప్రదక్షిణే ౧౫౭. తద్దశోత్తర భద్రంస్యా చ్ఛివలింగప్రదక్షిణాత్, దశోత్తర ఫలం తస్మాద్దివ్యలింగ ప్రదక్షిణే ౧౫౮. దివ్యలింగేషునర్వేషు సర్వాభీష్టప్రదాయీ షు, సద్యస్సర్వేష్యగోలోకే విరూపాక్ష స్సదాశివః ౧౫౯. తస్మాత్ప్రదక్షిణీకుర్యాత్తమేవజగతాంసర్వ, బ్రాహ్మణేభ్యోయథాశాస్త్రం దత్త్వాచ సుమహద్ధనం ౧౬౦. ఆశ్చర్యాణివిలోక్యాత్ర దేవతానగ్రహూత్తరః, పురస్తపోవనా న్యత్ర వీతబాధా

నిపాలయన్ ౧౬౧. అయోధ్యాంగచ్ఛరాజేంద్ర వరంశ్రేయో భవిష్యతి, ఇదంతే కథయామ్యద్య హితార్థశృణుసాదరం ౧౬౨. విశ్వామిత్రాశ్రమం రాజన్నగంతవ్యం త్వయాపరం, స్వతంత్ర ప్రపసాదీ ప్తస్తేజస్వీ సదురాసదః ౧౬౩. మృగయావ్యాప్తుతోఽద్యత్వం తత్రైవావహితో భవ, సర్వంజానాసియత్త్వాక్తం త్వంహిభద్రతథాప్యహం ౧౬౪. వాత్సల్యాత్కథయామ్యేవం గత్వామహితధీర్భవ, ఇత్యుదీర్యసగురుస్సురస్థనాస్సాస్వి మనుగ్రహకలాం ప్రకాశయన్, ఆశిషఃప్రయుయ్యతే మహిపతే రాత్మవిత్సున రగుంధతీసఖః ౧౬౫.

ఇతి స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాశ్లో మధ్యమభాగే
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే వసిష్ఠధర్మోపదేశోనామ
ఏకోనవింశోఽధ్యాయః. ౧౬.

* భరద్వాజః * హరిశ్చంద్రోఽపిశిరసా గురోరాజ్ఞానముద్వహన్, పంపాక్షేత్ర ముపాగచ్ఛ ద్విరూపాక్షాధిదైవతం ౧. తత్రఖ్యాతేషుతీర్థేషు స్నాత్వానియ తమాననః, యథాశంత్రంమహాదానైః ప్రీణయామాన భూసురాన్ ౨. శక్తిం విష్ణుంచవిఘ్నేశా భ్యర్చ్యాధనుయక్తధీః, తేజసోయశసశ్చాపి భక్తేరపి ధృతే రపి ౩. ఆత్మనశ్చా రూపార్థాం పూజాం చక్రేన్మహాప్రభోః, తద్భక్త్యుపహృతాం పూజాంస్తీకృత్వః కరమేశ్వరః ౪. అన్యగ్రహీద మేయాత్మా తందయాపూర్ణయా దృశా, స్తోత్రంవిఖ్యాతేవాచ సద్యోవాంఛిత సిద్ధిదం ౫. పంపాక్షేత్రేశ్వరంభక్త్యా పంపాదేవీ మపుష్కయత్, సువర్ణకలశానీతైః విచిత్రమణిభూషణైః ౬. రత్నదీపైర్మహాద్యోతైః భూమోదేవీ మతోషయత్, అంతఃప్రత్యుష్ట త్నాద్వైరంగైర్హేమేష్టకా చితైః ౭. సుధీరేచాలయస్యాంతే స్థలబంధంచకారసః, రత్నభిత్తిమనోహరిరత్న స్తంభై రలంకృతం ౮. దేవ్యాపురతశ్చక్రే భూష్ట రాశ్చర్యమంటపం, దేవాలయస్యపురతః ప్రకాశితదిశామగ్ని ౯. ప్రకారంస్ఫటికంచక్రే ప్రత్యుష్ట నవమూర్తికం, దేవాగారాణిచాన్యాని దేవాజ్ఞాంపరిపాలయన్ ౧౦. యత్రైరప్రతిమోద్యోతైః మహాస్తై రుదతేజయత్, తత్రైరప్రతి ప్రశస్తానాం తీర్థానాం తీర్థసేవకః ౧౧. సోపానబంధ మకరోత్ పిరసోవర్ణశాఖీ భురతోదేవదేవస్య పుణ్యశ్లోకః స్వభక్తితః ౧౨. భూయఃప్రకాశయామ తేషు రోహ మహూత్పనిం, తులారోహూత్పవేతస్య హేమ కూటాది ౧౩. దివ్యం ౧౪. రత్న సావనమానాణీ గృశ్యంతేస్మ విభాగశః, గవాంకోటి సహస్రాణి ౧౫. ముయః ౧౬. ౧౭. అరణ్యాయాతానిహేమాని బ్రాహ్మణే భ్యో దదాత్ ౧౮. పుగ్రవశ్యపిషున్నాతా మన్మథాంతః ప్రకాశితే ౧౯. సాభాగ్య

తీర్థసంపూజ్య దేవీం పంపాపురేశ్వరీం, ప్రదక్షామునిపత్నీభ్యోవాసాంస్యా భరణా
నిచగ౯. మునీంద్రకన్యకాభ్యశ్చ మోదమానాభినంద్యతు, కుమారోరోహితాశ్శోఽపి
విఘ్నేశం విఘ్నహారిణం ౧౭. సంతోష్యవివిధైర్భుక్త్యై స్తథాస్కందం ప్రసాద్యచ,
ఇష్టైస్సంతోషయామాస ద్రవ్యై ర్మునికుమారకా ౧౮. మహాశబ్దజుభిష్టాని
యానిదానాని సంతిహి, నిర్వర్త్యతానిదేవేశే విరూపాక్షే సమార్పయత్ ౧౯.
ఆత్మాశత్రూపై ర్విభవై రశేమాశ్చర్యదాయకైః, జ్ఞాతార్థస్తోషయామాస ద్వారో
పద్వారదేవతాః ౨౦. * భరద్వాజః * ఏవందేవంసమారాధ్య హరిశ్చంద్రో మహా
మహాః, క్షేత్రప్రదక్షిణంకృత్వా నిర్యయానియతాత్మవా ౨౧. తతస్సేనానివే
శంస ప్రాప్య కర్తవ్యవిప్లుతః, మృగయాయాంమనశ్చక్రే ప్రజాశాం హితకామ్య
యా ౨౨. పంచయోజనమాత్రంహి క్షేత్రమేత త్తతోబహిః, వనేష్యేవమృగా
రుంధే త్యాది శర్మవనేచరా ౨౩. యదాజ్ఞాపయతి స్వామీ త్యుక్త్యమృగయ
వస్తదా, తేషుతేషువనోద్దేశేష్వన్నుంస్తే దారుణాస్త్రిగా ౨౪. మహావిభవసంయు
క్తో మహాబలసమన్వితః, చచారమృగయానక్తో గహనాని వనానిసః ౨౫. తస్యతీక్ష్ణః
శరైర్భిన్నా విపినేషు తతస్తతః, భిన్నాంఘ్రిసంధికంఠోరు శిరసోన్యపతస్మగాః ౨౬.
శరప్రతశరీరాణాం పతతాం పరితస్తతః. వ్యాఘ్రాణాం దారుణోనాదః శుశ్రువే
భయదాయకః ౨౭. ఆభీరాభిమఖోద్గ్రీర్ణా భిందన్కేసరిణ శ్శరైః, తస్తారసభువం
తేషాం సఖాంతః కరిమాక్షికైః ౨౮. రోషాద్వాస్తేషు దృష్టానాం భల్లూకానాం
భయంకరా, సాయకాన్సూరయామాస శితాగ్రా న్నతపర్వణః ౨౯. వీర్ణానాం
శరై ర్ఘోరైః భూదారాణాం ధరాపతిః, ఘ్రరైఃపూరయామాస భ్వనిభిర్వృత్తాం
ముఖం ౩౦. శరాశ్క్రూతాంససంధీనాం పతతాంచ పదేపదే, గవయానాంశరీరేభ్య
స్సుసావరుధిరం బహు ౩౧ ఏణానాంమృగయాన్వీత్య చకితానాం యజేక్షణే.
భియాథావన్ను యాథేషు ధన్వీభేజేదయాళుతాం ౩౨. హతకేసరి నిర్వాప్సు మన్మ
క్షం శ్వాపదోద్భుతం, ప్రసప్తగవయం జజ్ఞేసర్వమేకపదేవనం ౩౩. హతహింసోవనో
ద్దేశే కస్త్యంశ్చిదధ భూపతిః, అన్యద్వ్యమధాన్యచ్చ చచారమృగయోన్ముఖః ౩౪.
అష్టాదశప్రభేదేన స్మృతాం మృగయుభిర్వనే, గతభావపదేశాత్మా మృగయా
ముదదీపయత్ ౩౫. భూచరీభేచరీవాపి తథాజలచరీశ్వపి, మృగయాత్రివిధాప్రోక్తా
పురుషార్థోపపాదికా ౩౬. వాగురోపశయోద్గీతి పటపుష్ప మృగైరపి, వ్యక్తఘాత
బలీవర్గ సుదారుష విమిశ్రిణైః ౩౭. స్వస్వభేదసమాయుక్తై రాద్యా నవవిధాస్మృ
తా, వ్యక్తాభిఘాతనిర్వాసప్రణోభనవిహంగమైః ౩౮. వాగురాచిత్రభేదైస్తు భేచరీ
పంచభాస్మృతా, అనయోగ్నుదిశైశ్చిక్రై ర్మదామిషవికల్పనైః(?)౩౯. చతుర్థాజలచ
క్రైవం మృగయాష్టాదశాత్మికా, ఏవంతత్రహరిశ్చంద్రేమృగయాహృతచేతసి ౩౯. క.

జాత్యాతదాగమం యోగా ద్విశ్వామిత్రోవ్యచింతయత్. అపరాధంకమప్యస్మిన్ని
 ధాయమృగయోత్సుకే ౪౦. సోఽహం లఘూకరీ మ్యామిగాంభీర్యం సత్యవాదినః, ఇతి
 నిశ్చిత్తమనసా మాయయా మాయినాం వరః ౪౧. ససర్జసహసాకంచిద్వ
 రాహం ఘోరదర్శనం, వపుషా భూభృతాంభేదే ససంభావ్య పరాక్రమః ౪౨.
 ఖరనిర్భిన్నభూచక్రోదంష్ట్రానిర్భిన్న పాదవః, సటానిర్భిన్నమేఘోఽసౌ సబభూవ
 దురుద్వహః ౪౩. దంష్ట్రాభ్యాంతీక్షణధారాభ్యా మాలోకై రనలవభైః పృథుపా
 (తేణవక్త్రే)ణ ఖురై ర్నఖరదారుణైః ౪౪. సటాభిర్వికటాగ్రాభిః స్కంధేనాపి మహీ
 యసా, శిరోనాసాపుటేనాపి జఘనేన ఘనేనచ ౪౫. పాదేనాప్యాయతోద్వృష్టై
 స్సంశ్లేష్టై రంగసంధిభిః, దురాలోకో భయకరః సచచారమునేః పురః ౪౬. తతఃస
 మునినాజప్తో విశ్వామిత్రేణ పోత్తిరాట్, సమాక్రిష్టంహరిశ్చంద్రం యయాయత్రస
 తిష్ఠతి ౪౭. తావద్రాజాపిమృగయా శ్రాంతోవిశ్రాంత కార్ముకః, నియోజ్యమృగ
 యూన్విష్యక్ తస్మాక్షణ మనాకులః ౪౮. తస్యగాఢప్రచారాత్తమానేన స్వేదజా
 లకం, ఆఘస్వస్త్వల్లహభారా నాజహర వనానిలః ౪౯, సమయేచోపచర్యాభిః
 సేవాభి ర్మృదుపర్యభిః, జహరమృగయాశ్రాంతిం తస్యచంద్రవతీ ప్రియా ౫౦. తత
 స్ససంభ్రమా భూరిభయభ్రాంతివిలోచనాః, శబరాఃప్రత్యదృశ్యంత త్రస్తకాలేయకా
 నివితాః ౫౧. ప్రణివత్యశమూచుస్తే వచోభి ర్గద్గదాక్షురైః, శిరస్యజలిమాధాయ
 కంపమానాంగసంధయః ౫౨. * శబరాః * స్వామిశాపశ్శాననాదేతే వయంప్రాప్తా
 వనాద్వనం, ఆక్షోభయామఃసర్వత్ర మృగాస్తీప్తా యస్తైఃశ్వభిః ౫౩. తస్మిన్వనేమహా
 నీల కైలసంకాశ విగ్రహః, అసహ్యూదగ్రసన్నాహూ వరాహః ప్రత్యదృ
 శ్యత ౫౪. సపుఘస్కంధఫలక ప్రతిక్షణసముత్స్వవః, దృగ్భ్యాంతీర్ణమహావప్ర స్తూర
 మప్యన్మృతోఽభవత్ ౫౫. నిబద్ధవాగురా సూత్రాణ్యవముచ్య శునాంగణం, అవ
 ధీచ్ఛసహోద్ఘోష మభియాతిమహామదః ౫౬. అద్యశోషివరాహస్యనై వంరుపంవిశు
 శ్రుమః, కల్పంతనీలమేఘానాం నైతిదస్తి విజృంభితం ౫౭. అత్రాపిత్రూయతే తస్య
 ఘర రోదోషడంబరః, విదవంతిశిశుర్వార్షా భయత్రస్తామృగా అపి ౫౮. తందృష్త్వా
 నిర్గతోత్సహః పారుష్యం తీక్ష్ణరోషతా, నిశ్యంత్యంచ తస్మిన్వం దృశ్యతే త్రతపో
 త్రిణి ౫౯. నవయంపురతఃసాతుః పారీణా స్రవోత్రణః, అభియాత్యత్రవిత్తస్వ
 ప్రమాణం దేవవనస ౬౦. ఇతిశుత్వావచస్తేషా మాశ్శీప్య సశరంధనుః, క్వాసౌ
 వరాహాఇత్యుచ్చై ర్దదతిష్ఠ స్మహాబలః ౬౧. పదానిపంచమాణ్యేవ యావద్గంతుం
 సమీహతే, తాహాశంపయన్పృథ్వీం వరాహః ప్రత్యదృశ్యత ౬౨. ఖరతత్తరకు
 ద్దాల నిర్దియోద్వలితాం గాఢాం బభూవు ర్క్వాసామాణా రజఃకణమయాక్షణాత్ ౬౩.
 సాలదుమాణాం మూలాని పోత్తిణా స్పృగునాముహూ, సబలోత్థాతసర్వాంగాః
 పసంరంభంప్రపాతితాః ౬౪. త్వరితైశ్చబరైః కైశ్చి న్ముక్తకాలేయకాగ్రకాణ

అభీషయత్సమూషేణ తేనివృత్త్యాపి దుద్రువః ౬౧. రోషేణసోభచాసాద్య పోత్రీ
 నేతేఽతిఘోరయః^౧ దంష్ట్రాభ్యాం దారమాయాన గండశైలాసనేకశః ౬౨.
 ఉత్కర్ణసంభ్రమోద్ధీర్ణ సేనానిస్సీర నిస్వనా, ఉద్యోత్తనోయనస్తిష్ఠ స్వశ్వ
 చ్చుశ్రావదుర్మదః ౬౩. ఆరక్తాభ్యాంచ నేతాభ్యాం తస్యకోపాసహోద్భవః.
 పుష్పాభ్యర్థతరువాతాః స్ఫులింగాః ప్రత్తిస్ఫురుః ౬౪. తత్పటాసహసోదగ్రాః సంహ
 తాఃపరితోరుషాః, ఆపహతాగ్రతోవేగానాద్యత్య బలంవిభోః ౬౫. తతస్తమన్యతో
 దృష్ట్యదృష్టమాత్రా దృయప్రపదం, అహోహవరాహప్రాచండ్య మితివిస్త్రయతో సక్య
 త్ ౬౬. అవమత్యేతరానర్వా నభియాత్యేష మామితి, కోపాశ్చర్యపరీతాత్మా
 ప్రతీయామ మహీపతిః ౬౭. సతమాశ్చష్టధన్వానాం భీషణ భృకుటీ ముఖం, దృష్ట్యా
 ప్రతినివృత్తోఽ భూద్భయ ముత్తంభయన్మిల ౬౮. అనుదుద్రావతంరాజా మోక్షకా
 మః శితంశరం, సోమనైష్ఠతమేకాగ్రం విహద్యపిసం జవాత్ ౬౯. శరంముమో
 చ ముంచామిత్యేవ మాశావశంవదం, జహారదూరం సమృగః సన్నికర్షేచరన్నిస
 ౭౦. సగత్వాదూరమధ్వానం తస్మిన్నేదీయసి క్షణాత్, శిఖాయుతశిఖాఘోరం ము
 మోచనిశితంశరం ౭౧. సశరేణానువిధ్ధాంగప్రాక్షర త్తతజేషీతః, దుద్రావధైర్యమా
 లంబ్య ధ్వనినా రుద్ధది బృఖః ౭౨. రాజాపిరుధిరాకీర్ణాం వరాహపద పదతిం, అను
 సృత్యజవాద్దూరం కిష్కింధాం పునరభ్యగాత్ ౭౩. వనేవనే తమస్వీత్యబభ్రముః
 ఖలు సైనికాః, అపశ్యంతశక్వచిదపిశ్రాతా స్తస్థ స్తతస్తతః ౭౪. నాచ చంద్రవతీరాజీ
 కుమారశ్చ కులోద్భవః, సత్యకీర్తిశ్చతేశ్రాంతా రాజానం దదృశుర్వనే ౭౫. సమే
 త్యతానాభూమిపతి ర్జితాత్మాతేభ్య స్వచ్ఛత్రం చకలంవిభావ్య, తైర్ద్రాచిజైస్స
 ముపాస్యమానోమూలేతరోఃక్వాపి నృపోన్యషేదత్ ౭౬. *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే మధ్యమభాగే

హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే మాయావరాహ ప్రభావోనామ

వింశోఽధ్యాయః. ౨౦.

* ధరత్వాజః * తతస్సంభూయ సంభూయ శ్రాంతాస్స ర్వేషిసైనికాః, ఆగ
 త్యదృష్ట్యా రాజానం తత్రతత్ర విశశ్రముః ౧. రాజాపి మృగయాశ్రాంతిం వినినీషురు
 దంచితాం, చంద్రవత్పాస్యముత్సంగే శిశ్యే సువిహితాశ్రయః ౨. నిర్గ రాంబుకజైః
 సిక్తై రామ్లానైః పల్లవాంచితైః, ఏజయంతీస్రియం రాజ్ఞీతస్మిన్నవహితాఘవత్ ౩.
 నాతిదూరేతరోద్భూతే సత్యకీర్తిశ్శుభాశయః, ఆసేవమానశిశిరా సతిష్ఠ ద్వనమారు
 తా ౪. తతస్తతః సముద్భూతా నృధియుక్తాన్యై గార్భకా, సంజఘ్రుక్షుఃకుమారో
 పి విజాహరస్వ లీలయా ౫. తతఃసుప్తాక్షణం రాజాత్రస్తో దర్శితసంభ్రమః, సవేగే

దీనవదనః సహసోదపతత్కిల ౬. ఉత్థాయ కంపమానేన శరీరేణ మహీపతిః, వ్యంజ
 యన్నాంతరం భేద్భుగ్గణమాసీత్సమాకులం ౭. తంవ్యాకులాశయం దృష్ట్వాసుప్తోతి
 మధీశ్వరం, కిమేతదితినంభ్రాంతం జజ్ఞే చంద్రవతీ తదా ౮. నిగృహ్యచకితంభావం
 రాజాగాంభీర్యవారిధిః, ఆభాష్యదేవిమాచఖ్యా దృష్టంస్వప్నం భయావహం ౯.
 * రాజా * దేవిత్వదంకపర్యంకే శ్రమా దశయిషి త్నః, అంతరేన్ద్రికీలాద్రాక్షం
 స్వప్నేకంచ త్రపోధనం ౧౦. తేజసాతేజసాంరాశి మవిభాస్వంతమాత్మనః, తిరస్కు
 ర్వంత ముద్గచ్ఛత్రుళయా నలరోచిషా ౧౧. అగ్రేతం మునిమాలోక్య తద్వందన
 సముత్సుకః, ఉత్థాతు మిచ్ఛన్ముద్భిన్న సంభ్రమావేశే నిర్భరః ౧౨. సర్వమంగళ
 మాంగల్యం తావత్సంహాసనంమమ, నిరస్తమివకేనాపి నిపపాత మహీతరే ౧౩. నకే
 వలమహాంత్రస్త స్తవేక్ష్యమ వరాననే, పార్శ్వేప్రకృతయో వ్యాసన్భూయఃపారిష్ట
 వాశయాః ౧౪. త్వంచరోమాంచ వత్యాసీః భూయో భిన్నాంగసంభృతా, హాహాకి
 మేతదిత్యంగా న్యశాలోకిషిచాత్మనః ౧౫. ఉదరేవా మబాహాచస్వాభావ్యా చ్ఛు
 భుక్షణే, అకస్మాదేవ సరిరాధం కాలిమాన మవైక్షిషి ౧౬. అవదాతేవిమేదేహే
 కాళిమ్నః కథముద్గమః, ఇత్యాకులస్యమేమూర్ధ్ని కాశకశ్చిత్స్థితః కిల ౧౭. తతః
 కేనాపిభావేన యుక్తోహంవిహసన్నివ, అంభలిహ మహాశృంగ మారుతంపర్యతో
 త్తమంగ ౧౮. ఆరోహతోన్యమేమేదేవిమాలిన్యంచశరీరగం, మూర్ధ్నిస్థితంచతద్ధావ్దాక్షం
 నాద్రాక్షం ఝుడతి హ్యహం ౨౦. ఆరుహ్యశైలముత్తుంగం తత్రదేశాల్ విలోక
 యా, ఆలోకయన్మహాసాధం తత్రరత్నమయం శుభం ౨౧ తన్మధ్యేభద్రవీరేమాం
 స్థితందేవి త్వయాసహ, రోహితాశ్వేనచానేన సర్వైశ్చాప్యనుజీవిభిః ౨౨. సద్య
 స్సురిత సౌందర్యాః సర్వాభరణ భూషితాః, కాశ్చిన్నీరాజయామానుః స్త్రీయః
 శింజితకంకణాః ౨౩. వాద్యాని వాదయంతీభిర్నృత్యంతీభి రనేకశః, గాయంతీభిశ్చ
 తస్యీభి రన్యాభరణమాగతః ౨౪. ఛత్రేణ చామరాభ్యాంచ భృంగారేణ ద్రివా
 నసా, కాలేచతాలవృంతేన తన్వంగ్యో మాంసిపేవిరే ౨౫. అపిదీనకథాగర్జైః జయ
 ఘోషైర్విశేషతః, పరితోమామసేవంతసూతమాగధవందినః ౨౬. స్ఫూర్ణదృష్టంహిశ
 సన్నాహ కూలంకష మదోద్గమాః ౨౭. కుముదోత్పలకల్పార భ్రమద్భమర మా
 లికాః, పురఃపురస్సమైక్షంత పుష్కరిణ్యో పరశ్శతం ౨౮. ఏవంసర్వకమంపశ్య
 స్తస్యరూపం శుచిస్మితే, అథాంతరేప్రవృద్ధోహ మపర్యాస్త మనోరథః ౨౯. సింహ
 సనస్యవతనం మాలిన్యస్యచ దర్శనం, స్థితింమూర్ధ్నిచకాకస్య స్ఫుర్త్యాద్యోత్కం
 పతేమనః ౩౦. * భరద్వాజః * ఇతివాదినిరాజేంద్రే సత్యకీర్తిశ్చ తత్క్షణాత్,
 శుశ్రావస్వప్నవృత్తాంతం సర్వమభ్యేత్య తత్వతః ౩౧. తత్శ్చంద్రవతీశుత్వాస్వప్నం
 రాజాసమీరితం, ఉవాచవచనంబుద్ధ్యా నిశ్చిత్తస్థినిశ్చయా ౩౨. * చంద్రవతీ *
 సత్క్రియాయుక్త చిత్తస్య రక్షితు ర్జగతాంతవ, దుఃఖప్రదర్శనం నామ కింకరోతి

కృతాత్మనః ౩౩. ఆయాంతినీతేర్ని రోగ్యాదాపదఃకృతిశామపి,యాంతిప్రతిహతిం
భూయః సర్వశేషాహి తాదృశః ౩౪. కాలస్యవైపరీత్యేన కర్మణాం తారతమ్యతః,
దోషాణామపినైషమ్యా ద్ధస్త్వస్పృత్పత్తి రివ్యతే ౩౫. అపితావన్మహారాజ త్రయం
సఘటతేత్వయి, కాలవి త్కర్మవి త్కర్మదోషాణాం త్వంనియామకః ౩౬. అథాపి
స్వప్నసంకల్పః ప్రతిభాతిమమేదృశః,ఇదంచాపినిదానంస్యాదశుభస్యశుభస్యచ౩౭. శృ
ణుత్వం కృతినాంనర్యప్రతిభాతం మమాత్మని, శ్రుత్వాయద్యర్థపదితం వచస్త్వంహృద
యే కురు ౩౮. యస్త్వయాతేజసాతీక్లఃస్వప్నే దృష్టస్తబోధనః, సహిసర్వతపఃశ్రేష్ఠా
విశ్వామిత్రోఽపి గణ్యతాం ౩౯. మన్యే తదాశ్రమవచం నాతిమూరే తతోగురుః,
విశ్వామిత్రాశ్రమో రాజ స్పప్రాప్యఇతిసోఽభ్యథాత్ ౪౦. త్వంచ తేనవరాహేణ
సమాశృప్తోఽసి దూరతః, ఇమంప్రదేశమాప్తోఽద్యసోయంకౌశికసత్తమః ౪౧. పరిత
స్సైస్యవిత్కోథం సమీక్ష్యోగ్రస్వభావతః, ఆగమిష్యతి గాధేయఇతిమేద్యోతతేహృ
ది ౪౨. ప్రకృత్యా తపసాభ్యుక్తే తస్మైర్దుష్టేఽతికోపనే, సింహాసనంహిపతితంతద్వం
దనపరస్యతే ౪౩. అస్యసామ్రాజ్యరూపస్యపద స్సైవాదికారణం,సింహాసనంతత్పతనా
చ్ఛంకే రాజ్యమృతిర్భవేత్ ౪౪. మునిందృష్ట్యానిపతితం భద్రపీఠం యతస్తతః,
తదధీనమిదంరాజ్యం న్యాదిత్యాత్మాహి శంకతే ౪౫. యద్వామభావనామాలిన్యం
తేనాప త్కిలమేమతా, ఉదరేయచ్చతేనాస్య కుమారస్యారసస్యతే ౪౬. స్థిత్యా
శిరసికాశస్య వర్ణాంతర పరిగ్రహః, భవితాతేమహాభాగ యోఽసాసద్భి ర్విగర్హిః
౪౭. తతఃపర్వతమారూఢః తుంగం సితముభోభవా, భవిష్యతిమహాచ్ఛ్రేష్ఠ స్తేన
పుణ్యాశిష స్తవ ౪౮. ఆరోహసమయే చిహ్నద్వితయం మలినంసహి, తేనమే పుత్ర
కన్యాపి పరిణామ శ్శుభోదయః ౪౯. ఆరుహ్యరత్న సాధేత్వం స్థితః ఖలుమయాన
హ, కుమారేణాపినంయుక్తః సవాహన పరిచ్ఛదః ౫౦. అనేనరాజ్యలాభ స్సాస్య త్నున
స్సర్వాధికస్యతే, కీర్తిశ్చమహతీ పుణ్యా భవిష్యతి తవానఘ ౫౧. అంభోధిమేఖ
లాం పృథ్వీంసుచిరం జితశాత్రవః, పాలయిష్యతి ధర్మేణ వసిష్ఠస్య ప్రభావతః ౫౨.
ఇతిమే భవ్యయాబుధ్యా స్వప్నార్థః స్ఫురితోహృది, సమృతశ్చేత్తవాప్యేష ప్రమా
ణం త్వ మతఃపరం ౫౩. *భరద్వాజః* చంద్రవత్త్వావచక్రృత్వా సత్యకీర్తిస్సునూ
త్పూఢీ, ప్రశస్య తన్మహారాజ మిదం వచన మబ్రవీత్ ౫౪. * సత్యకీర్తిః * ఆత్రదే
వ్యాత్వయాజ్ఞప్తం తత్రభేతి మతిశ్చమే, స్వప్ననిర్భేదనే హ్యన్యా నైవంనూత్పూర్ణ
దర్శినీ ౫౫. సదాసద్గురుయక్తస్య సత్క్రియా స్వేకచేతసః, అశుభం నాస్తితేకించి
న్నహిపంథా స్తదాగమే ౫౬. పంపాపతి ర్విరూపాత్మః సర్వసాక్షీ సదాశివః, ఆగ
తాశ్చాపదస్సర్వాః సద్యఃప్రళమయిష్యతి ౫౭. విరూపాక్షైకచిత్రానాం విశ్వరక్షా
విధాయినాం, విశిష్టానుగ్రహార్ద్రాణాంవశ్యాః సర్వత్రపిద్ధయః ౫౮. ఇతిశ్రుత్వావచో
దేవ్యా సత్యకీర్తేశ్చభూపతిః,స్వయంచాలోచ్యమతిమానా శ్వేస్త ముకరోవృహాగ్న్

కాలేనతావతా తత్ర మేఖలాజనధారిణః, ఆషాఢిన స్సమాయాతాః కేచిన్మృని
 కుమారకాః ౬౦. తేవిలోక్యవనంసర్వందూషితం నృపసేనయా, నృపంచవీత్యజగదుః
 పరస్పరమమర్షిణః ౬౧. కోవారాజాభిమానీయస్సేనయా దూషయత్వలం, నియంతు
 రవిధేయానా మవిచార్యా శ్రమంగురోః ౬౨. ఇమాంజ్ఞాస్యతి చేన్నింద్యాం క్రియాం
 మునికులేశ్వరః, అవిష హ్యాయమునిస్తస్యకథంస్యాదిహసాగసి ౬౩. ఇత్యన్యోస్యకృతా
 లాపా నాహూయ బ్రహ్మచారిణః, కస్యైతదాశ్రమపదం బ్రూతేత్యాహ మహీ
 పతిః ౬౪. రాజ్ఞోవచనమాకర్ణ్య ప్రోచు ర్మునికుమారకాః, ప్రాచ్యవాచీప్రతీచీషు
 తథోదీచ్యాంచ యఃపురా ౬౫. తతాపవంచకోట్యబ్జం తపశ్విరమ భాస్వరం, త్రిశం
 కుంసశరీరం యోవసిష్ఠస్యవచస్యతః ౬౬. స్వర్గంమర్త్యైరగానాద్యం తపసా౭గమయ
 త్కృతీ, పురాస్యపుత్రరక్షార్థం హరిశ్చంద్రేణ కల్పితం ౬౭. పశుకంతపసోయోగా
 దజగత్తం రరక్షయః, ఆత్మానమవమత్యాస్తా మమరైః ప్రేరితాం పురా ౬౮. రం
 భాంగంభీరసంఘ్నః శిలారూపాం చకారయః, అనాదిసుకృతావాప్య మసాధారణ
 లక్షణం ౬౯. అనేనైవశరీరేణ బ్రాహ్మణ్యంప్రాప్తవానయం, నకథంతస్యనోజ్ఞానం
 తపోవనమిదం గురోః ౭౦. విశ్వామిత్రస్య హేతుక్త్వా ప్రయయు స్తత్క్రియాన్ము
 ఖాః, గతేషుతేషు రాజాపి నిర్ఘాతేనేవ తాడితః ౭౧. ఆఃప్రమాదోయమిత్యుక్త్వా
 దేవ్యాముఖ మవైక్షుత, అహణోదయార్ద్రాచిత్తస్య గురోరాజ్ఞా విలంఘితా ౭౨. యద
 యంమృగయాతాల్యా ద్విశ్వామిత్రాశ్రమంశివః, అతిక్రామే ద్గురోరాజ్ఞాం యో
 మోహేన సమావృతః ౭౩. నాసాపశ్యతిభద్రాణీ త్యార్యాణా మనుశాసనం, అతః
 పరంచ మేగోస్తా సవీవ గురుసత్తమః ౭౪. క్షమతాంస్సవిధేయస్య సర్వైరేకం
 వ్యతిక్రమం, ఇతిధైర్యం సమాలంబ్య భ్యాత్వాచ చరిణౌగురోః ౭౫. విరూపాక్ష
 విరూపాక్షేతుక్త్వా మూర్ఛి కృతాంజలిః, పురోగతా నియమ్యైవ ససైనా
 న్యనచారిణః ౭౬. సత్యకీర్తిముఖాచేదం హరిశ్చంద్ర స్తదోచితం, అమాత్యవర సం
 ప్రాస్తా విశ్వామిత్రాశ్రమం వయం ౭౭. మృగయా రూషితాత్మానో గుర్వాజ్ఞా మతి
 లంఘ్యహి, అదృష్టాయది యాస్యామో విశ్వామిత్రం మునీశ్వరం ౭౮. పాతయి
 వ్యత్యయంతీక్షణం శాప మస్మాసుకోత్త, తత్ప్రీతివిశ్వాశ్రమపదం ప్రణమ్యచ మసీ
 శ్వరం ౭౯. ప్రతికృప్యశిష్య స్తస్యయాస్యామితిమేమతిః, సత్యకీర్తినిరంరాజ్ఞః శ్రు
 త్వా జ్ఞాతాపితృతే ౮౦. తిస్థాచంసవతీ చాసేద్భర్తృచిత్తాసుగామసి, రాజాపివిని
 వర్త్యేవం కంపితోర్వీతలంబలం ౮౧. విశ్వామిత్రాశ్రమంగంతు ముద్యుక్తిస్థితవా
 స్సణం, క్షణేస్మిన్సవరాహూపి పరిభ్రమ్యవనాద్వనం ౮౨. ప్రవివేశసుభిన్నాంగో
 విశ్వామిత్రాశ్రమం పరం, తత్రరక్తాంబుపూరేణ గాఢంకర్దమయ నృహిం ౮౩. నివ
 శ్నుత్పత్తనూర్ణ వేపమానశ్చల్కస్థలః, పపాత సూకరోముహ్యః విశ్వామిత్ర
 శ్చపశ్యతః ౮౪. సద్భష్టా బాణనిర్భిన్నంవరాహంపతితంపురా, ఆకృష్టాద్యహరిశ్చంద్ర

త్వయే త్యభినందతం ౮౫. * విశ్వామిత్రఉవాచ * అద్యమే కృతకార్య
స్త్వం శిలారూపీ భవన్ముణాం, గురుశుశ్రూషణఫలం దదస్వ సకృదీక్షణాత్ ౮౬.
ఇతిదత్త్వావరంతస్మై హరిశ్చంద్రస్యపంప్రతి, క్రోధమాహరయత్రీచం కల్పంతాసల
దుస్సహం ౮౭. అస్యక్రోధాంశసంభూత స్వేదబిందో ర్ముఖాత్తతః, ప్రాదుర్భూతఉభే
దివ్యరూపే మాతంగకన్యకే ౮౮. వీణాహస్తేమునేర్నుత్వా పాదాసంగృహ్య
దేవతే, ఆజ్ఞాపయాద్య కర్తవ్యమితి తేసాంజల్గిసితే ౮౯. ప్రలోభయత మవ్యగే
హరిశ్చంద్రంతువిభ్రమైః, గీతేనచాతిరిక్తేన త్యాజ్ఞాపయ దుభేమునిః ౯౦. యథాస్య
హృదయం యాయాత్స్వతో ధర్మపదచ్యుతిం, రథాయతేథా మేకాగ్రం తైస్తైర్విభ
మచేష్టితైః ౯౧. ఇత్యేవమాదిశ్య మునిప్రవీర. నైకన్యకేదివ్యవిలాస రూపే, క్రియా
స్మృతిష్ట త్పురుషం విముచ్య కోపనరేదే కుటిలస్వభావః ౯౨. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్యే మధ్యమభాగే
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రస్య స్వప్నదర్శన, విశ్వామిత్ర
రోషావిర్భావాదికథనంనామైకవింశోఽధ్యాయః. ౨౧.

* భగద్వాజః * ప్రణమ్యతేమునీంద్రంత ముభేమాతంగ కన్యకే, రుచాశ్
ద్వలితారణ్యే నిరగాతాం తపోవనాత్ ౧. పదేపదేచగాయంత్యో సుస్వరం శ్రు
సంమతం, అపాంగావర్తనాద్వన్యా న్మోహయంత్యో మృగాన్మహాః ౨. దిశశ్చవి
శశ్చాపి నాదామృతభరై రుభే, ఆపూరయంత్యోరాజేంద్రం హరిశ్చంద్ర మః
పతుః ౩. సదదర్శనమాయాంత్యో దూరాదేవ మహీపతిః, చరంత్యావివసీలా
నిర్మలే సాలభంజకే ౪. అహూరూప మహూకాంతి రహూసాభాగ్యవై ౫
ఇతితేవీక్య ఏష్యాంతః సర్వేవ్యాసప్నవిస్మయాః ౬. వేషేష్ణవిగ్రహేణాపి విలా
శ్చ మదాలసైః, నిశ్చిలోయంస్రపః ప్రాజ్ఞః కన్య మాతంగకన్యకే ౭. తేనమే
మహీపాలు నాతిదూరే సితేతదా, ఆలోకయ మహారాజేత్యుక్త్వా మూర్ధ్నాగ్రి
మ్యచ ౮. గంధర్వవేదితాస్వామిక్ త్వమేవాన్యో నవిద్యతే, అవధారయగీతం
యథావదనుశీలతం ౯. ఇత్యుక్త్వావల్లకీం పాణౌ గృహీత్వా రచితాంజలి, ఆహ
వేలాముచితాం పూర్వరాగ మగాయతాం ౧౦. మహీవశకన్యకాలాపం మూర్ధ్న
విశేషితం, విభక్తశ్రుతివిన్యాసం విశేషోర్జిత మూర్ఛనం ౧౧. స్థానత్రయసః
యుక్తం తానీకరణ బంధురం, యుక్తాలంకారసాభాగ్యం యథోక్తగమక
మం ౧౨. సుజాతేవర్ణసంస్థానం సుగ్రామగ్రామ సౌప్రవం, సువ్యక్తజాత్యవయ
జాతిభేదై రలంకృతం ౧౩. గ్రామరాగకృతాసంగం తత్తద్గీతి మనోహరం, ఆకిష్ట
సౌరభ్య మున్మిష (దాగసత్కి)యం ౧౪. వాద్యాదినియమోన్నిద్రం యథ

వికృతిస్వరం, కాకుభిర్దర్శితోత్కర్షం తంత్రీలయ సమన్వితం ౧౪. యథార్హ కాకలీ
 భేదం వ్యక్తభాషాది భాషితం, స్ఫురత్ప్రియాంగరాగాంగ భాషాంగోపాంగ విస్త
 రం ౧౫. మాలిన్యకాలదప్తాది దోషగంధ వివర్జితం. ఆరంజనం త్రిజగతః తయో
 గీత మవర్జిత ౧౬. ప్రబంధా యేతుభేదాశ్చ షడంగపరిశోభితాః, భరతస్యస్మృతిం
 సాధ్యంకోహలస్యతు వైపుణీం ౧౭. ధృతిలస్యధృతింసూక్ష్మాం శక్తే రున్నేషచాతురీం,
 యాస్తికస్యైకదర్శిత్యం వేణోః శారీరవేదితాం ౧౮. మతంగస్యాత్మవేదిత్యం కలావ
 త్యాశ్చ కాశలం, నారదస్యరసోద్బోధం తుంబరోరాష్ట్ర దర్శనం ౧౯. విశ్వావసో
 ద్విశిష్టత్వ మన్యేషామపి ధీమతాం, రమ్యశారీరకేభాణాం రాగతంత్రాధికారి
 ణాం ౨౦. మతంతత్తదభూద్వ్యక్తం తయోగీతే సులక్షణే, గానం తయోస్సమా
 కర్ణ్య దర్శాంకురపరాబ్జుభాః ౨౧. తస్యఃస్ఫురితరోమంధాః సమాకృష్ట శయా
 మృగాః, ప్రసర్పతి సుధాసారే గానే మాతంగకన్యయోః ౨౨. ఆసన్నుద్భిన్నకుసు
 మాః పరిత స్త్రీలకద్రుమాః, వీత్వాతద్గీతమాధుర్యం వల్మీకేభ్యః సముద్గతాః ౨౩.
 విస్మృతాన్యభయాస్సర్వే తత్రతత్రావతస్థితే, మండలీకృత్య బర్హణి తాండవాయః
 శిఖండినః, ౨౪. తయోగీతంసమాకర్ణ్య తస్థుశ్చితార్పితాశ్చివ, తద్గీతరసవీచీభి స్తరం
 గిత కుతూహలాః ౨౫. స్తబ్ధప్రచారాస్సుచిర మాసన్వైమానికాగణాః, మరుత్పు
 రితరంధ్రాణాం కీచకానాం ధ్వనిస్తయోః ౨౬. గీతేసుశోభే సుస్నిగ్ధం పరీకృత మక
 బ్బయతో, మకరందేషు నిర్భాయ బహుమానం మధువ్రతాః ౨౭. ఉత్పల్లవోత్పల్ల
 వ్య పుష్పేభ్యో బభ్రము స్తత్స్వరానుగాః, తద్గీతశ్చవక్షైకాగ్రాః కోకిలాశ్చూత
 వారిణః ౨౮. ఆత్మనః స్ఫురితాంకాలే తత్యజః స్వరమానితాం, సచచాల తదా
 వాయుః తయోగీతరసప్లుతః ౨౯. ఆసీతైనవనం సర్వం స్వతో నిష్కంపశాఖకం,
 ద్గీతహృతభావానాం వీరుధాంపుష్పజో రసః ౩౦. అంతరానంద పూరస్య పరీ
 గాహ ఇవోదితః, గాంధర్వాణాం వసువ్యక్తంమధితం నిశ్చయాద్రిణా ౩౧. ఆప్యాయ
 ం యత్సర్వేషాం తద్గీతామృత ముద్భభౌ, రాగవ్యక్తి రుదారత్వం సౌప్తవం
 ారభోదయః ౩౨. ర క్తిమాస్ఫురణం శుద్ధిః సర్వంగీతే తయోః స్థితం, సచశృణ్వం
 యోగీతం రంజనంజగతాం నృపః ౩౩. ఆశ్చర్యచింతాం మహతీ మకరోదంతరే
 రాం, అపేహాగీతస్యమాధుర్య మనయోరార్ద్రచిత్తయోః ౩౪. అస్యజానాతియ
 త్వం నాదాత్మా పరమేశ్వరః, గాయంత్యస్సంతి లోకేఽస్మి నిశ్చయమోహన గీత
 యః ౩౫. తాసుస్వరస్యశారీరే వై తే మాతంగకన్యకే, సనామ్నాన్వర్థతో వ్యధ్య
 వాస్యాత్పరివాదినీ ౩౬. కిన్నరావవజాతాఃస్య రయంప్రభృతికిన్నరాః, కచ్ఛపీమహ
 గాపి బృహతీచ కలావతీ ౩౭. తాన్యవ్యనుభవంత్యద్య యంత్రాణ్యాత్మనియంత్ర
 , అంతఃకరణవైతన్య మిందియాణాం రసాయనం ౩౮. బుద్ధేఃప్రసాదనం శ్రేయః
 ప్రాదనకారణం, పరిశ్రమవిషాదార్తి మోహక్షోభ నిబర్హణం ౩౯, ఉన్నీలనస

మాధిశ్చ చిత్తస్యాయాస వర్జితం, శ్రోత్రోవభాగ్య మమృత ముపలబ్ధ మయత్న
 తః ౪౦. ధర్మార్థకామమోక్షాణా ముపాయం పరమోదయం, గీతమేతత్పరంశ్రుత్వా
 కన్యయో రుభయోరిహ ౪౧. అప్రాకృతం రసంకించి దంతరాత్మా మమాశ్నుతే,
 ఇతినంచిత్యసంచిత్య తయోర్గీతప్రియో నృపః ౪౨. ఉపర్యుపరిశుశ్రావ గీత ముద్గీప్తి
 లక్షణం, అద్యనాదప్రియోదేవో హృత్పద్మయోవ్యవసితః ౪౩. సంతృప్త్యాహ్యనయో
 ర్గీతేనేత్యనందన్ముహుర్ముహుః, తేచభావేవగాయంత్యే శ్లాఘమానే సరాధిపే ౪౪.
 అభూతాంముదితేహ్యస్య నేదీయస్యా శనైశ్శనైః, సతాభ్యాం రాగవిధాత్మా
 విశ్రాణన సురద్రుమః ౪౫. సమున్ముచ్య స్వగాత్రేభ్యో భూషణావి దదాతదా, మ
 హాహ్వాణ్యపి వాసాంసి హేమాని సుబహూన్యపి ౪౬, అనేకరత్నఖచితాం దివ్యామే
 కావలీ మపి, తేచతేనానుశిష్టాని ప్రతిదానాని తాన్యపి ౪౭. మహావిభవయుక్తాని
 నాంగీచ్ఛకతు రాదరాత్, సూర్యవంశప్రసూతానాం పూర్వేషామపి భూభృ
 తాం ౪౮. త్వమేవభీష్టదాతేతి తంశ్లాఘేతేముహుర్ముహుః, దత్తందత్తం యథాతత్ర
 నాంగీచ్ఛకతు రప్యథే ౪౯. తదాన్వయుంక్తరాజేంద్రః కింమతం యువయోరితి,
 రాజ్ఞోవచనమాకర్ణ్య కన్యేజగదతు ర్ముదా ౫౦. స్మితప్రభాభిః కుర్వంత్యావకాలో
 ద్వేల చంద్రికాం, స్వామిశ్శృణు మహారాజయదితుష్టోఽసి విద్యయా ౫౧. దద్యా
 న్నేమాక్తికం ఛత్ర మావయో రత్ర చాదరః, ఇతివాచం తయోశ్శుత్వా విముఖో
 విహసన్నివ ౫౨. అనయోః క్షిప్రశోభావ ఇతిజ్ఞాత్వాగిరం దదా, దదామి కనకా
 న్యద్య బహూనిచ యథేచ్ఛయా ౫౩. సామ్రాజ్యలక్షణం ఛత్రం తదేతన్నహిదీ
 యతే, * మాతంగకన్యకేఊచుః * ద్రవ్యైఃకిమన్యై ర్దేహీత్వంఛత్రం ప్రితోసి తేస్మ
 ప ౫౪. అనేసహి కళాయోగ్యందత్తంస్యాత్పాఠోపేకం, గాంధర్వరసవేదిత్వం శం
 సనీయంచతేవిభో ౫౫. యద్యేతదంతరా త్మానం సదా దాన్యస్య కింపునః,
 హరిశ్చంద్రో మహారాజః త్యాగీతిహి జనశ్రుతిః ౫౬, అరణ్యకుదితం తత్త్వా న్నుచే
 చ్ఛత్రం దదాసిభో * రాజోవాచ * యువాంమైవం హ్యవాదిష్టం మతం సద్భిర్వి
 గర్హితం ౫౭. రాజచిహ్నమసామాన్యం ఛత్రంనైతద్దదామ్యహం, ఇదంపరంపరా
 యాతం నిదానం రాజసంపదాం ౫౮. యశోభి రవినాభూతమమోచ్యంహి విజా
 నతా, విద్యావైభవ సంపన్నే వివేకిన్యైవిశేషతః ౫౯. యువాభ్యామనురూపార్థ
 మర్థమేతం దదామ్యహం * మాతంగకన్యకే * సచేద్దదాసిరాజేంద్ర ఛత్ర మేతద్ది
 మాక్తికం ౬౦. ఆగ్రహణాంతరీక్షచేద్యుపతిష్ఠత్వేతదిదం కురు, ఆపయోర్హి మనో
 లగ్నం త్వయి ప్రత్యక్షమన్మథే ౬౧. సశక్య మన్యథాకర్తు మావాం విధివ దుద్య
 హ, * రాజోవాచ * అనార్యజప్త మస్వర్గ్య మగమ్యం లోకగర్హితం ౬౨. ఇదం
 పచక్ర్యుతంనామ మహత్సాప ముపక్రితం, ఇతికర్ణే పిథాయార్యా క్షిపఇత్యుద దీర
 యత్ ౬౩. వసిష్ఠస్యగురోశ్రుత్వా నకించి దవదత్తదా, అనఘేసూర్యపంకజేహ.

జాతః సత్కర్మపారుషః ౬౪. మయాద్యాశ్రుత పూర్వం యదశ్రావ్యంహి వచఃశ్రు
తం, నస్పృశేత్ క్షుద్రకర్మాపి కదాచి త్కచ్చిదంత్యజాం ౬౫. సోహంసపరిగృహీ
యాం జానకాచండాలకస్యకే, తయోఃసువిదితం సాపం వీక్షణాదపి భాషణాత్ ౬౬.
తయోఃపాణింగ్రహీష్యామి. కిమయం కృత్యవిద్వరః, అయక్తమిదముక్తంమాం సు
దూరమపి సర్వతాం ౬౭. నియంత్రాదండ్యవసాన్యా న్న్యాయమాహా చ్యుతోజనః,
సాపండినశ్చచందాలీందృష్ట్యావశ్యే త్ప్రభాకరం ౬౮. శుద్ధ్యత్యద్యాపి వానాద మహి
మ్నామరతస్సహే, అహమేవహ్యధర్మాణాం సద్యఃశమయితా భువి ౬౯. అధర్మ
స్త్వయ ముద్భుద్ధ్యేకింవా సంత్యజతం భ్రమం *చండాలకస్యకే* ఆలోకయసి నేత్రా
భ్యాం రూపమీదృశమావయోః ౭౦. శృణోషిగీతంశోత్రాభ్యాంనామగృహ్లాసిజహ్వా
యా, స్తనచందనసౌరభ్యం కరోషి పూణసాదపి ౭౧. చతుర్థా మింద్రియాణాంచ
యోగోఽభ్యుపగత స్త్వయా, స్పర్శనేంద్రియయోగేతు దోషంక మభిపశ్యసి ౭౨.
వాచాస్మితేన వీక్షాభి ర్విలాసై రపరైరపి, అవాంహృతాశయే దోర్భ్యా మంగీకురు
మహిపతే ౭౩. *రాజా* ఆలోక్యతే పరంరూపం శూయతే కటునిస్వనః, ఆఘా
యతేవ సాగంధో జహ్వాయా నామకీర్త్యే ౭౪. చితాగ్నే ర్ని తథాప్యేష స్పృశ్యతే
కింశుభావహః, ఇంద్రియాణాం తథాతేషాం దోషోస్తి సుమహానపి ౭౫.
సాయశ్చిత్తేన శుద్ధిన్యాదితి ధర్మ స్సనాతనః, తథావిగ్నర్నితై స్సార్థ మభద్రావప
కల్పయేత్ ౭౬. లేదలంపచసా యాతం నయుక్తా పురతఃస్థితిః, ఇత్యుక్తేపియదాద్భుతే
నతే ముముచతుర్మతం ౭౭. తదాపార్శ్వచరం ప్రాశా రాజా ధర్మవిదాంవరః, సద్ధ
ర్మమవమత్త్యేతే వదంత్యో గర్హితంవచః ౭౮. కశాభి రభిహత్త్యేతే దూరీకురు
మమాజ్ఞయా, శాసనాద్ధరణీభర్తుః కృద్ధః పార్శ్వచర స్తదా ౭౯. అవిషహ్యైః కశా
ఘాతై రంగాస్య వ్యధయత్తయోః, తేకరోరకశాఘాతై ర్గాఢంజర్జరితాంగకే ౮౦
ఉభేతుములమాక్రోశం ముక్తకంఠం వితేనతుః, విశ్వామిత్రస్యహి యథాశోత్రయో
ర్నివతేద్ధ్వనిః ౮౧. తథాచక్రందతుః ప్రోచ్చై రాస్తే చండాలకస్యకే, హాకాశికమ
హాశ క్త కథంత్యత్ప్రప్తయో రిహ ౮౨. ఆవయోర్వేదనేత్యేవంభయోద్వేగా దధా
వతం, హరిశ్చంద్రోపితాంవాచంశుత్వా సద్యోభయాకులః ౮౩. స్మృత్వాచ స్వగురో
ర్వాక్యం విచింత్యాగమయత్తదా, లేదుత్ప్రేక్ష్య పటూనాంచ వాచాచింతాన్వితో
భవత్ ౮౪. కింస్వితాల్లకృతోహ్యేషః కింస్విద్దేశేన భావితః, భవితవ్యతయా
కింస్వి దేవధర్మనిపర్యయః ౮౫. ఇతిచింతాపరే రాజ్ఞ చంద్రవత్త్వాం తథాత్మని
వ్యాకులే సత్యకీర్తాచ వ్యాముగ్ధష్వనుజీవిషు ౮౬. శుత్వాత్రయోద్దీనతరణచదూ
రా దాక్రందితం సయమినాం పురోగః, జ్ఞాత్వా ప్రభావేనగతిం సరోషః సకాశి
స్తత్ర సమాజగామ ౮౭.

*

*

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రస్య చండాలకన్యకాదర్శనం నామ
ద్వావింశోధ్యాయః. ౨౨.

* భరద్వాజః * తయోరాక్రందితం శ్రుత్వా దూరాదేవ సకాశికః, హత్వాచ
యోగతోవృత్తం కృద్ధస్తత్రాగమ త్తదా ౧. తేనమేత్యమునేస్తస్య నివత్య పదయో
స్తదా, ప్రదర్శ్యచ కశాఘాత మరోధిష్టాం ససాధ్యసే ౨. సవిల్యాః తయోరంకే
కశాఘాత ప్రణంబహు, కేనేదం కృతమిత్యాహ తేహరిశ్చంద్ర మాహతుః ౩.
తయోర్యాగా జ్యధారాభి రవిచ్చిన్నా నువృత్తిభిః, మునేః కోపానలోభాయా నుద్దిదీ
పే పునఃపునః ౪. సతయోర్గిరమాకర్ణ్య తాభ్యాం సహ నృపాంతికే, ఆగచ్ఛద్విషవల్లి
భ్యాం మహాదుమ ఇవోచ్ఛలన్ ౫. తస్యకోపేన పరితఃశిథిలాగ్ర జటాభరః, అగ్నే
రివశిఖావ్రాతో మహద్భూత ఇనైక్ష్యత ౬. సంరంభాన్నిశిభోద్భూతే ఘర్ణతీ తస్య
లోచనే, రోషశ్రియేవ నిర్దిష్టే రత్నారాత్రిక పాత్రికే ౭. సర్వేభ్యోరోమకూపేభ్య
స్తస్య రోషాకులాత్మనః. ఉద్బభూవు స్పిరాఘాటాః సోమ్యాణః స్వేదబిందవః ౮.
భిందన్నివ పదాఘాతైః సపర్వతవనాంభవం, సరోషవికటస్వైరం పరికామ నితస్త
తః ౯. ఆఘూర్ణమానతారేణ శరేణ క్రోధమూర్ఛితః, ఆలోకయన్ ద్రుమాన్ శై
లాన్ నిర్దహన్నివ చక్షుషా ౧౦. రూపేణమహతావిప్లవః స్థిత్యాస్థిత్యా పదేపదే,
హస్తేనహస్తమాస్పాన్య జహోసచ ముహుర్ముహుః ౧౧. కోపాన్మూర్ఛిన్ పరాఘాతే
శ్రవణా ద్గలితామపి, అక్షరూపాలంచ వాహ్లానీ దసకృత్ స్ఫురితాధరిః ౧౨. ఆజ్ఞాం
దండమివోదగ్ర మవ్యాసూతం తపశ్శ్రియః, బ్రహ్మదగ్ధం చహస్తాభ్యాం వహస్పగ్ధా
యతో రుషా ౧౩. దష్టోష్ఠ భృకుటీరూక్షం ముఖమూర్ఛ్యక్షణం సహజా, అభ్యా
వృత్తైఃసహస్తేన బ్రహ్మసూత్ర మచాలయత్ ౧౪. అస్మైనేన విప్రస్త్వం సంరంభేణ
గరీయసా, అధ్యారోపితమస్థానే మృగుసంఘమువల్కలం ౧౫. తేమేన కృర్థమా
యాంతం వీక్ష్యత్రస్తో నరాధిపః, ఉగ్రరయన్ భాభాంవాచ ముదలిన్ కృతాంజలిః
౧౬. ఉదీర్యాత్మాన మాశ్మజ్జ ప్రత్యున్నమృగరాకృతిః, ప్రణతోభూన్మృతో మూ
ర్ఛా మహామకుటశోభినా ౧౭. కింబ్రూమఃపౌరుషంతస్యన యన్ప్రిణమతీశ్వరే, తా
డయామాసపాదాభ్యాం తస్మాభిం సతతోన్నతం ౧౮. పాదయోగరీకేమూర్ఛి
తాడనేన వ్యధానకిం, ఇలిసప్రమో మునేస్తస్యపాగా జగ్రాహ భూషతి ౧౯. ఏషకో
పాదిహాయాతః సైన్యాక్రాంతే తపోవనే, ఇత్యభూవ స్ఫుర్యాత్కలపా నూఢాః
ప్రకృతయః ప్రభో ౨౦. ఉత్పేక్ష్యపురతో దేవీరాజ్ఞితతోపసాహసం, ఉద్భాంతిన
యనా తస్థౌ పురస్కృత్య కుమారకం ౨౧. మహారేరపి సంరంభః కింనిమిత్తమితి

శ్వసనా, వికార మకరోన్మంత్రి సత్యకీర్తిర్భయూతులః ౨౨. జ్వలంతమివకోపేన దు
ర్నిరీక్ష్యణకాశికం, క్షణంద్రష్టుమపి హ్నాపోనశతః స్థిరధీరపి ౨౩. తతస్తంప్రహ్వశిరసం
ప్రసీదే త్యనులాపినం, పాదాభ్యాం మునిరుదూయ నిర్దయోవాక్యమబ్రవీత్ ౨౪.
* విశ్వామిత్రః * అవేహిత్య మవేహిత్యం సాధుసాధు త్వయాకృతం, అమిత్రభయ
దాతారం విశ్వామిత్రం నవేత్సిమాం ౨౫. ఆశ్రమంచనజానీషేమదీయమితిదుర్మతే,
మృగయా సర్వసంరంభం యత్రత్వం కృతవానితి ౨౬. దూర్వాదర్శాంకురాహారా
మమైవాంకోపలాలితాః, శ్రాంతామృగాః కఠికతిక్షుదేణనిహతాస్త్యయా ౨౭. ముక్తా
భిర్మునికన్యాభిర్బటీయాద్భిర్వివర్ధితాః, ఉపప్లుతాస్త్యయామూఢ ససైన్యేనాశ్రమద్రు
మాః, ౨౮. దేవానాంచ పితౄణాంచ యేషు సంతర్పణక్రియాః, స్వచ్ఛానితానితీరా
ని త్వయాకలుషితాన్యహూ ౨౯. యేషుమేనియమన్నానం యేషు తీర్థాన్యనేక
శః, త్వత్సైన్యక్షుభితాన్యేవం తుంగభద్రాజలాన్యపి ౩౦. పర్యంకపర్లశాలానాం
ధ్యానారూఢ తపస్వినాం, శ్వాధైరవన్తైరాభాగాః సహసోపాహతాః కృతాః ౩౧.
శోలాహరేవ ఘోరేణ మృగయానాం వనేవనే, వ్యాకీర్ణదండకా జాలా వివిగ్నా
హోమధేనవః ౩౨. హతా దవహృతాషాఢ్క వల్కలాజన మేఖలాః, పులిందైశ్చప
లైర్హంత క్షిశ్యంతేస్మ వటువహాః ౩౩. వాగురాయంత్రపతితా వ్యాటానగరుతః
క్షణాత్, రాజాటానభుజానీతా విహగాః కరుణాందశా ౩౪. ఏకానాంబాణభిన్నా
నాం సాంద్రై శ్శోణితబిందుభిః, కింబ్రూమహే సుకర్మార్థాః ప్రాగ్వంశాహి ప్రదూ
షితాః ౩౫. రంహస్వీనాంతురంగాణాం చరతాం నిశితైఃఖురైః, ఉన్నూలితాఃకుశస్త
భాః క్రియానిర్వాహ్యతేతు యై ౩౬. పరిపాకోన్ముఖాఃకాలే వ్యతిథీనాం ప్రియావహాః,
విధూయంతేస్మసర్వత్రస్తేవైస్త్వీ వారసంపదః ౩౭. అన్యచ్ఛవక్షపాతేన నుచిరాదేష
వర్ధితః, విహర న్నాశ్రమపదే వరాహూఽపి హతస్త్యయా ౩౮. అద్యదేవం విరూ
షాక్ష ముపాసీతు మహర్షిశం, హేమకూటం గతస్తావ దేవంక్షోభ స్త్యయాకృ
తః ౩౯. న్యాదేతదథతే వ్యక్తం నైష్ఠుర్యమవివేకినః, మమైతే కన్యకే యస్మా త్క
శాభిస్తాడితే త్వయా ౪౦. ఆశ్లిష్టపేశలంఝాపం నుజాతం త్వక్ శుభానయోః, క్వచేద్య
శాః క్వచాఘాతా నకిమత్రనియామకః ౪౧. అసామాన్యరస్సేరీతైః క్షౌణ్డప్రత్వచ్చిత్త
సౌఖ్యయోః, అనయోర్నిమహారాజ సాధ్యేత త్పారితోషకం ౪౨. కుర్వంతంకించి
దప్యాగః సంహరామి జనంరుషా, సర్వాంగీణావరాధంత్యాం కింనుకుర్యా మనైహిత
త్ ౪౩. మమక్రోధంహిజానంతి దేవాః శత్రుభిరోగమాః, అన్యేపియక్షగంధర్వ.
విద్యాధర మహర్షయః ౪౪. పృథ్వీంపాలయితుం కృత్స్నం సంశోషయితు మర్హ
వాన్, తుంగాన్పాలయితుం శైలా నలం మమరుషేక్షణం ౪౫. నదండాద్వాణితే
మూర్ఖ కిమన్యానివనాన్యపి, దృష్టవాససినేవ్యంకిం ఇదమేవ తపోవనం ౪౬. స్వధర్మే
క్షేపచిత్తాహి ప్రకృత్యా మార్యవంశజాః, త్వమతిక్రాంతమర్యాదో జాత స్తేమాం

కులేశం ౪౭. యస్త్యాంస్వత్వేజసా రక్షే స్వయ్యేవం దర్శితాగసం, నతంవశ్యామిలో
 కేఽస్మి న్నదేవాసుర మానుషే. ౪౮. కిమత్రబహునోక్తేనక్రోధనిర్దిష్టవర్తనా, ఫల
 మస్యాపరాధస్య ద్రక్ష్యసిక్షిద్రమాత్మనా ౪౯. * భరద్వాజః * ఇత్యేవముద్భటక్రోధ
 భృకుటీ భంగభీషణే, విశ్వామిత్రే నృపస్తథా సోత్కంఠః స్వీష్ణవిగ్రహః ౫౦. సంరం
 భప్రతికారోహి ప్రణిపాతోమహాత్మనాం, ఇతిరాజామునేః కుర్వన్ప్రణిపాతం పునః
 పునః ౫౧. * హరిశ్చంద్రఉవాచ * త్వద్భక్తశ్చ విశేషేణత్వద్విధేయశ్చ సాంప్రతం,
 త్వయామునీంద రక్ష్యోఽహం త్వజమయ్యధికాం రుషం ౫౨. విద్వన్నవహితస్యాపి
 స్థాలిత్యంచ గతేఽస్తిహి, ఆధారస్థలితస్యాపి నాన్యాహి ధరణీవినా ౫౩. త్వమేవా
 లంబశం నాన్య స్త్వయ్యాగఃకారిణో మమ, భవ్యేసముచితఃక్రోధః కారణేన మహీ
 యసా ౫౪. నేయాన్యద్యేష కానామ గతిస్తస్యానపాయినీ, చంద్రాతపేనకోదగ్ధ
 కోమృతోమృతేనేవయా ౫౫. ఆప్తవాక్యేనకోనష్టోగురోకోపేనకోహతః, వృష్టింవినాం
 బువాహశ్చేదు ద్ధిరేద్వైద్యుతానలం ౫౬. లోకేస్తికింకథానాహంత్యతోపే నిరను
 గ్రహే, త్వంగురుస్త్వముపేయశ్చ త్వంధ్యేయోహి మనీషిణాం ౫౭. ప్రసాదంకురు
 విప్రేంద్ర నాన్యోహి శరణంమమ, త్వద్వందనధృడానందం త్వత్సేవావిహితాశ
 యం ౫౮. త్వదేశశరణంకోపా న్నాన్యథాకర్తు మర్హసి, మయాపరాధోనకృత
 ఇతిత్వాంసబ్రవీమ్యహం ౫౯. సర్వాత్మనాపిక్షంతవ్యం పిత్రోఃప్రీత్యా హితంశిశోః,
 * భరద్వాజః * ఇత్యామేదయతా రాజ్ఞా సదైన్యమభియాచసం ౬౦. శాపభీతేన
 సోత్కంఠ మగృహ్యేతాంమునేవదే, సపాదాత్పూర్ణ మాక్షిప్య సాధుసాధ్వీతి
 రూక్షవాక్ ౬౧. అవిశ్రాంతేనరూపేణ విహసన్ వ్యాజహారహ, అధర్మాచరణం
 సర్వం కృత్వాఽ ద్యోపనతేభయే ౬౨. ప్రణమస్యేతదాయత్రం పరే సోఽహంతు
 కాశికః, ప్రణామేనాపివా సోధా యత్నాత్ప్రత్యర్కణా మహం ౬౩. కరోషిచేద్విధే
 యస్త్వం మయోక్త మవలంబ్యతం, సర్వలక్షణసంయుక్తే రామేహి మమకన్య
 కే ౬౪. గృహాణపాణిమనయోస్తతఃకోపేనశామ్యతి, తస్యతద్వచనం ఘోర
 మనర్హాక్షర సంయుతం ౬౫. శ్రుత్వాభూమిపతి గ్గాఢంబాణాహతశ్చవా భవత్,
 సహంకారేణ తమసా సంమూఢశ్చవ తత్క్షణాత్ ౬౬. నకించిదుత్తరం తస్మై ప్రద
 దావశినాంవరః, శోకమోహవిషాదానా మాక్రాంత కరణాధ్వనాం ౬౭. సభాజ
 సంవికారాణా మభూదేశపదంస్పృహః, భాస్వత్కులప్రసూతానాం మధ్యే సోఽహం
 మహీభుజాం ౬౮. ఉద్యద్ద్విషయోఽస్మీతి నినిదాత్మాన మాత్మవాక్, భూచ్ఛా
 యావేశమాత్రేణ కళంకీతి స్మృతశ్శశీ ౬౯. తథైవాధర్మయావాచా మర్రితోస్మి
 హతోస్త్వహం, ఇతివ్యథితచిత్తస్స శాపాద్భీతో మునేరపి ౭౦. కృతాంజలిరువా
 చేదం దీనోగద్గదయా గిరా *రాజా* అహూతాకథంచిద్రాణాంక్రేష్టస్యాపితపస్వి
 నాం ౭౧. ఇయంతేనిర్గతావాచా వదనా ధర్మవాదినః, విభావ్యాకుటితస్యాపి తవ

ధర్మైవవాఙ్మూలం ౭౨. ఆసీదోషోపియుక్తస్యనింబాన్నిష్ఠ్యందతేసుధా(?) సద్భిర
భ్యర్చితేజాత మనఘే సవితుఃకులే ౭౩. కర్మణ్యాయక్తే సత్సంమా మాజ్ఞాపయితు
మర్హసి, సదాచారస్య సత్కర్తా త్వమేవచ మహామునే ౭౪. ఆచారేష్వంతరా
యశ్చే చ్యుతంసత్కర్మగౌరవం, జానన్మపిమహాప్రాజ్ఞ సాక్షాచ్ఛండాలకన్యకే ౭౫.
నాహంపాణింగహీష్యామి హ్యసయోః కాత్రమేగతిః, * విశ్వామిత్రః * ప్రియ
పుత్ర్యే) తథైవేమే కథంచండాలకన్యకే ౭౬. ఇయంచత్వత్కృతాగర్వేత్వతో
భూయ శ్చుకోపసః, పునరభ్యర్చితోరాజ్ఞ మునిఃపాత్రా పునఃపునః ౭౭. ఉద్వహైతే
మహారోషో నాన్యథా విరమేదితి, * హరిశ్చంద్రః * త్యజామిసకలంరాజ్యం సకో
శం సవరిచ్ఛదం ౭౮. ఇమేసర్వాత్మనానాహ ముద్వహామి కదాచన, రాజ్యంసర్వం
త్యజామితి తేసరాజ్ఞ హ్యుదీరితం ౭౯. తాంవాక్యథారా మాలంబ్య క్రూరాత్మా
ముని రబ్రవీత్, * విశ్వామిత్రః * రాజత్వంసత్యవాదీతి ప్రఖ్యాతోఽసి మహీ
తలే ౮౦. త్యజామిరాజ్యమిత్యుక్తం దేహిమే తదసంశయం, * హరిశ్చంద్రః *
సర్వథానోద్వహామ్యేతే రాజ్యంవాపి త్యజామ్యహం ౮౧. ఇత్యేతావదిహాక్తంమే
భావస్తేకీదృశోమునే, * విశ్వామిత్రః * త్వయారాజ్యం త్యజామితి యదుక్తమిహ
దేహితత్, ౮౨. నచేత్త్వం సత్యవాదీ తిప్రతిజ్ఞాం ముంచశాశ్వతీం, * రాజా * జగు
ప్సితస్యకార్యస్య కారణంఖలు దూష్యతే ౮౩. అసత్యవాదితాదోషో నింద్యోలోక
ద్వయేతథా, ఉక్తంరాజ్యంత్యజామితి మయాచోద్విగ్నచేతసా౮౪. తస్మాదాజ్యం
దదామ్యస్మై సత్యమేవ ధనంమమ, ఇతినిశ్చిత్వమనసా త్వంహి పాత్రమితిబ్రు
వన్ ౮౫. తస్మైశుద్ధేనభావేనదదౌరాజ్యం మహిపతిః, స్థిరంహిసాధ్యవాదిత్వం
విభవేనా సిరేణకిం ౮౬. ఇతిరాజానమాలోక్య హృష్టాండవతీ ప్రయా,
మునేతీక్ష్ణస్వభావత్వంవీక్ష్యవీక్ష్యానుమూయినః ౮౭. సత్యకీర్తిముఖా స్సర్వే
లత్రను స్తత్రతత్రతే, ప్రతిగృహ్యతతస్సర్వం రాజ్యం శాశ్వేనకాశికః ౮౮. మమ
రాజ్యేక్షణంహిత్యం నతిష్ఠేత్యాహ నిర్దయః, తథేతిప్రాంజలౌరాజ్ఞయాతు
మభ్యుదితే మునిః ౮౯. తమాహూయాబ్రవీ ద్భూయః పరుషోత్సేవయాగిగా,
నచాహంప్రకృతీర్వేద్మి నచరాజ్యం పరిచ్ఛదం ౯౦. ఆయోధ్యామేవ తత్స
ర్వం దర్శయస్వ యథేచ్ఛయా, ఇత్యుక్త్వా సజ్జమారుహ్య స్వయంరాజ్ఞోరథం
మునిః ౯౧. బలమాజ్ఞాపయత్సర్వం అయోధ్యాభిముఖో యయా, చంద్రవత్ప్యా
కుమారేణ మంత్రిణాపి సమన్వితః ౯౨. వినీతఃపాదచారేణ గాజాన్యనుజగామనం,
స్థాపయిత్వా రథంగత్వామధ్యేమధ్యే త్వరన్మనిః ౯౩. అవిలంబిత మాగచ్ఛేత్ప్యా
జ్ఞాపయ దధీశ్వరం, సగత్వాసగరీం రాజ్ఞః తిల్రసింహాసనే స్థితః ౯౪. ఆత్మసాదక
రోదేత ద్దర్శితంవిభవం మునిః, ఇతిస్వభావాత్కుటిల స్సకాశికః సమస్తరాజ్యైకధు
రంధరోఽభవత్. నిరస్తదాక్షిణ్యకథః క్షమాపతిం పురాత్పరాధ్యాన్నిరకాసయ
త్తదా ౯౫.

*

*

*

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే కాశికే సహరిశ్చంద్రరాజ్యవ
హరణంనామ త్రయోవింశోఽధ్యాయః. ౨౩.

* భరద్వాజః * సనిష్క్రమకమునేస్తస్య పురఃస్థిత్యా కృతాంజలిః, అభి
వంద్యచ తత్పాదౌ ఇదంవచన మబ్రవీత్ ౧ * రాజా * మయాద్యవిభవ స్సర్వో
మునే తుభ్యంప్రదర్శితః, అవధారయాయుక్తాత్మ స్మకించి త్పురిశిష్యతే ౨. వశ్యతాం
పదయోర్ముఖం పావనై రవలోకనైః, తావతాచరితార్థస్య తిష్ఠన్సర్వత్ర సర్వదా
౩. అధవాసరభావేన విహస్యాభూ స్సవీక్షణం, నముంచన్నా ససంపాహ మునిః
కోపోచితం వచః ౪. క్షణంవాత్సికధం మద్రాజ్యేభాషణచ్చలాత్, నముంచతిస్పృ
హకింత్యాం యాహియాహ్యవిలంబితం ౫. కింకధ్యతేత్వయా రాజన్ త్వయిసానుగ్ర
హానాఽస్త్యహం, ఉపాలభ్యవదేరాహంకర్షయామ్యేతదుద్యమే ౬. ఏకాక్షే
త్వమితోగచ్ఛ యత్రకుత్రాపివాన్యథ, సతావద్రాజ్యసీమాను మమత్తిష్ఠ కదా
చన ౭. ఇతితద్వచసా ప్రహ్వఃప్రసన్నవదనో నృపః, నిరగాన్నగరాత్క్లారం పౌరై
స్సాశ్రుభిరీక్షితః ౮. తతశ్చంద్రవతీరాజ్ఞీ రోహితాస్యేన సంయుతా, అన్వియాయనృ
పంభానుం ఛాయేవ దివసాన్వితా ౯. సత్యకీర్తిశ్చరాజాన మన్వగచ్ఛ త్తదేకధీః,
అగ్రేయాతంజగత్ప్రాణ మంభోద ఇవవారికః ౧౦. హరిశ్చంద్రానురక్తేన కిమనే
నాద్య మేఫలం, ఇత్యుత్సేకాదృష్టిర్జానన్ సత్యకీర్తిం ముదాస్థితః ౧౧. స్వయంసిం
హానారూఢః స్వయంమంత్రిసన్వయంప్రభుః, నియోగేషునియుంజునః ప్రకృతీ రాస్త
కాశికః ౧౨. సర్వోత్కృష్టతపసిధౌ ర్భృహ్మరేరపి తస్యహి, దదృశేపూర్వయావచ్య
క్షత్రధర్మస్య వాసనా ౧౩. ఉద్భావ్యచమునేశ్శాపం హరిశ్చంద్రస్య చాజ్ఞయా,
నాతిహృష్టాః ప్రజాస్తస్య బభూవుఃశాసనోన్ముఖాః ౧౪. సనిర్గచ్ఛన్ప్రజానాథ స్సం
హృష్టేనైవ చేతసా, అయోధ్యాదేవతాస్సర్వా వపందే బహుమానతః ౧౫. అచిం
తితోవకమనం దృష్ట్వా రాజ్ఞో వివాసనం, స్త్రియోవృద్ధాశ్చబాలాశ్చ పౌరాస్సాసర
శుచోఽభవన్ ౧౬. యదీశ్రోష్యతివాచంనః శాపందాస్యతి కాశికః, నాలంనియం
తుంశోకశ్చే త్యవశాదూచిరేవ్రజాః ౧౭. * ప్రజాఙ్గమః * సవషజ్ఞానదాతాచ సత్యవాదీ
జితేంద్రియః, ప్రియవాదీచరాజేంద్రో హరిశ్చంద్రోజహతి నః ౧౮. యేనాపయాత
లోభేన మహార్థా జీవితావయం, ప్రత్యూహానాశితాస్తేన నిత్యంసర్వక్రియానునః ౧౯.
ప్రవర్తయంశ్చసన్మార్గే యేన మత్పితరస్సదా, యేనభవ్యోపదేశేన దశాంప్రాప్తాః
సుహృద్గతిం ౨౦. నివేదయశ్చసంన్మితాన్యస్సద్గురువరఃపరం, యేనచింతితమాత్రేణ
ప్రాదుర్యుతేన చాగ్రతః ౨౧. బిభ్రతాసశరంచాపంససహాయాస్సమంతతః, సుఖేష్యే

కస్వరూపేణదుఃఖేషుచతథాత్మనా ౨౨. యేనసర్వేషుకార్యేషుసమృద్ధస్నిగ్ధబాంధవః,
 సవష సర్వభూతానాం సర్వాతిశయపౌరుషః ౨౩. అనిమిత్త మహాబంధు ర్హరి
 శ్చంద్రః ప్రయాతీసః సుముఖశ్చవివేక్తాచ క్రియాసుప్రస్తుతానుయః ౨౪. శృణో
 త్యస్మిన్నియోగార్థం వక్ష్యామి స్తంకథంవయం, స్వభావేనానుసారేణ చింతితార్థ
 విధాయినా ౨౫. అస్మాననాథాన్దీనాశా న్కుస్తావత్పాలయిష్యతి, ఏషతీక్ష్ణస్వతం
 త్రాత్మా నిర్దాక్షిణ్యో హికాశికః ౨౬. అశిత్రేయనంకథం నిత్యంజీవామి స్సాధ్వసా
 న్వితాః, యోసాత్రివర్ష దేశీయం హరిశ్చంద్రమిమం పురా ౨౭. అంకమారోవ్య
 వాత్సల్యాత్ స్వయమేవకృతక్రియః, ఆభిషేచ్యచిరం పృథ్వీంపాలయామాస
 ధర్మతః ౨౮. సగురుర్భావితాత్మాపి వసిష్ఠోవశిచాంవరః, ఇమామవస్థాందృష్టావచ
 శ్రుత్వావా కీదృశోభవేత్ ౨౯. ఏతావంతమిమంకాలం నిక్షిప్యజరరేసుఖం, కథం
 వ్యాఘ్రముఖేక్షిప్త్వా ప్రయాస్యస్మా స్మహీపతే ౩౦. అభీష్టదేవతానాం యత్కృతం
 సమ్యగుపాసనం, తద్వాత్రేక్షేయసేభాయా తత్తత్ఫలయతంవిభో ౩౧. అశాంత
 కరుణాసింధు మకృత్రిమఫలప్రదం, వయంత్యా మనుయాస్యామః కింకరిష్యత్కాశి
 కః ౩౨. ఇత్యంతశ్శోకసంతప్తా దీనవాచఃపదేపదే, అనుజగ్మర్హరిశ్చంద్రం అశ్రుధా
 రాకులేక్షణః ౩౩. రాజానంవ్యథితాఃపౌరా రాజ్ఞీం పౌరస్త్రీయోఃఖలాః, అనుజగ్మః
 కుమారంచ స్నేహత్సౌరకుమారకాః ౩౪. సర్వేనివర్త్యమానాశ్చ జనాస్సిద్ధిగేనభూ
 భుజా, వదతంకాశికంతీక్ష్ణం సతస్థుఃప్రేమలాలసాః ౩౫. సగత్వాసరయూతీరం స్థిత్యా
 తత్రకృతాంజలిః, నివర్తద్వంజనాస్సర్వే ఇత్యవోచతునఃపునః ౩౬. రాజ్యస్యాస్యసమ
 స్తస్య ప్రజానాంచమునిః పతిః, విశ్వామిత్రస్తతస్తస్య శాసనం పరికల్పితాం ౩౭.
 ఇత్యుదీర్యకృపాలుస్తా న్యాచమానః పునఃపునః, క్షణంతస్థాప్రజామధ్యే సాశంసశ్చ
 మునింప్రతి ౩౮. తావచ్ఛ్రుత్యాప్రజాపాలం ప్రజానుగమనంచతత్, విశ్వామిత్రః
 పరంకృద్ధః సరయూతీర మాయయా ౩౯. తందృష్ట్యాకృద్ధమాయాంతం నోవాచ
 ధరణీపతిః, * విశ్వామిత్రః * పురేప్రజాసుచాద్యాపి రాగంత్యం నజహాసికిం ౪౦.
 గచ్ఛత్స్వమవిలంబేనే త్యాజ్ఞాం లంఘయసేనను, అద్యప్రజానామేతాసాం కస్త్యం
 నామ దురాశయః ౪౧. అహోహివర్తతేనుత్వాం విభవాసక్తివాసనా, ఇత్యు
 క్త్వాసంజతారాజ్ఞీ పునరాహ జనాన్మనిః ౪౨. మామనాదృతికింనామ కిమేనమను
 గచ్ఛథ, అహంగోష్ఠానియంతాచ కిమనేన లఘేయసా ౪౩. పురంప్రవిశతక్షిప్రం
 వచేద్దండో మహాస్పదేత్, ఇత్యుదగ్రాక్షరైర్భీతాః ప్రస్థలద్గతయోముహూః ౪౪.
 దేహైరేవనిన్మత్తాసే హరిశ్చంద్రహృతాశియాః, తతోరాజామునినత్వా గచ్ఛ
 గచ్ఛేతి వాదినం ౪౫. దూరాజ్ఞనేషుపశ్యత్సు చచాల త్వరితైఃపదైః, ప్రకృత్యా
 మందగమనా భయేన చకితాకులా ౪౬. అన్వితాచకుమారేణ తద్దైవానుజగామ
 తం, తాంచతత్ర తథాయంతం పౌరస్త్రీన్యస్తలోచనాం ౪౭. తూర్ణంగచ్ఛేతిసహ ని

ర్యేత్రదండా దతాడయత్, దండేనతాడ్యమానాంతాం కాశికేనో గ్రకర్మణా రహ. దృష్ట్యాప్రయాంతీం వినశా హాహాఇత్యుచిరే ప్రజాః, తాడ్యమానాపిమునినా దేవీ భర్తృప్రదానుగా రహ. భవితవ్యంభవత్యేవ మంతఃకించిన్న చుక్షుభే, ప్రేక్షకాణాంతదాశోకః కియానితికిమిర్యతే ౫౦. తాంవీక్ష్య రోహితాస్యాపి బాలశ్చలశిఖండకః, అంబేత్యంబేతిచ రుదన్తీనస్తదుదరేభవత్ ౫౧. దేవీందండేననిఘ్నంతం దృష్ట్యా తంకాశికంమునిం, విశ్వేదేవాస్తదాయాతా దివివాచముదీరయత్ ౫౨. *విశ్వేదేవాః* వక్తాత్వంసర్వధర్మాణాం జ్ఞాతాచత్వం మహామునే, ఏవంవ్యథయితుంరాజ్ఞీం దండఘాతైర్నచార్వాసి * ౫౩. కథమేవంవిధంభర్తృ మధర్మేపి ప్రవర్తనే, రాజానమితితేహంత శ్రుతవంశోహికర్హిచిత్ ౫౪. ఇతితేహంవచస్సృత్వా దృశావృత్తిప్య కాశికః, కవితదితి నిర్ధార్య జ్ఞాత్వాశ్రుద్ధస్తదాబ్రవీత్ ౫౫. *విశ్వామిత్రః* *కేనామయూయం వ్యామూఢాధర్మాధర్మవిచారనే, విశ్వేద్దేవైర్నియామ్యుఃకిం విశ్వామిత్రోపి కింవరం ౫౬. మత్క్రియామవమత్వేవం బుద్ధ్యాదైవతమానినః, మనుష్యయోనౌభవతేత్యథతానశవత్కుధా, ౫౭. ఏకస్మిన్నేవహిక్షేత్రే పితృభిఃపంచభిఃపుథక్, ఉత్పాదితాఃపథవతేత్యుగ్రకోపోభవత్పునః ౫౮. శ్రుత్వాతం దారుణంశాపం విశ్వామిత్రేణపాతితం ౫౯. తేఽవతీర్యదివప్రస్తాఃకృతాంజ లివుటాః స్థితాః ౬౦. అజ్ఞానభాషితంవిద్యక్షమస్వే శ్యవదంస్తుతం *విశ్వామిత్రః* *అనునీతిశతేనాపి నాన్యథా భాషితంమమ ౬౧. కమవ్యనుగ్రహం తత్ర కుర్యాంశ్యమిత సంగతాః, ద్వాపరాంతేభవిష్యంతి పాండవాఃపంచవిశ్రుతాః ౬౨. శ్రౌపద్యాంధర్మచారిణ్యాం తేహంభూత్వా సుతాః క్రమాత్, అకృతోద్వహనా యూయం సుసంతతి పరాజ్ఞుభాః ౬౩. శ్రౌణినా నిహతాఃకాలే ప్రాప్యథ స్వంపదంపునః, ఇతితేహంసమాదిశ్య శాపాంతం గాంధినందనః ౬౪. త్వరితంయాహియాహీతి నృపంరోషాదతర్జయత్, సంభ్రాంతమనసస్తేపి విశ్వామిత్రం ప్రణమ్యతం ౬౫. జగ్గుర్విహాయసా తూర్ణంవిశ్వేదేవా యథాగతం, తథాదృష్ట్యాచతం దేవీ పరివృత్యమహీపతిః ౬౬. నవికారందధౌ కించిన్నిస్తరంగఇవార్ణవః, రాజాదేవీకుమారశ్చ సత్యకీర్తిశ్చ సన్మతిః ౬౭. తేజస్మి స్సరయాంతీర్త్వా క్షిప్తాఇవ మునేర్గిరా, పౌరాఅపిమునేర్వాచా భీతాః ప్రస్ఫుగితైఃపదైః ౬౮. నివర్తమానాశ్శోకేన రుదంతోజగదుద్బిధః, విహరే తేనగేంద్రాణాం మణిమాలిషుయే సదా౬౯. నిషేదతఃపదేరాజ్ఞః కథంతేబర్హిహం ననే, నచోపహరపుష్పేషు చరంతీభిద్యతే హియా ౭౦. కఠినగ్రావకాంతారే కథందేవీచరిష్యతి, ధాత్రేయికాణాంస్నిగ్ధానా మంకాదంకం చరన్మనః ౭౧. రోహితాస్యః కథంనామ పాదచారంసహిష్యతే, కదాపునఃసమాయాంతం తస్మి నృత్యప్రతే స్థితం ౭౨. ద్రక్ష్యామస్తంమహాభాగం సద్య శ్శోకవినాశనం, తీర్ణకృచ్ఛ్రిసదాహృష్యకౌసాంజలీన్గ్రహింతా ౭౩. అపార్ధైరాద్ధికాపృష్ఠైరస్మాగాలోకయిష్యతి, ప్రవిశ్యన

గరిం హృష్టాం బలైరాపూర్ణ వీధికాం ౭౪. అలంకరిష్యతి కదాభద్రపీఠం కులోచి
తం, కదాప్రకృతి భిక్షుక్తో విశ్వామిత్ర కృపాన్వితః ౭౫. పాలయిష్యతి ధృణ ప
యోధివసనాం భువం, కదాచిరేణనశంకాః కాలేకాలే శుభోజ్జ్వలాః ౭౬. సుఖం
గృహేషువత్సామస్తస్మిన్సతతభరావయం, ఇతిశోకాకులగిరః సితాస్థిత్యాభివీక్ష్య
చ ౭౭. ప్రావిక్షన్నగరంపౌరా విశ్వామిత్రాజ్ఞయాద్రుతం, రాజాపియక్త స్సత్యేన
సాహాయ్యక ముపేయమా ౭౮. జగముదేవ్యాపుత్రేణ మంత్రిణాచా ప్యుపాసితః,
తస్మిన్స్వితశరక్షేప మాత్రం యాతేనకౌశికః ౭౯. తత్రాజాహవభూయస్త ముచ్చేర్వి
హితయాగిరా, రోషేణచనమామూతో మునినా సృవతిఃపునః ౮౦. కించిరీతమ
స్యేతినివృత్తోభూత్వరాన్వితః, ఆగచ్ఛేతిమయాప్యక్తేకిమర్థంత్వంవిలంబనే, ౮౧. ఇతి
నిర్భర్త్యరాజానంక్రుద్ధఃప్రవాచకౌశికః, *విశ్వామిత్రః* యద్ధనందక్షిణారంమేదత్తం
బహు సువర్ణకం ౮౨. నిక్షిప్తంత్వయి తస్మహ్యం దత్త్వాగచ్ఛ యతేచ్ఛయా,
* రాజా * దక్షిణాధనసంయుక్తం సర్వంరాజ్యం నివేదితం ౮౩. కిమన్యదస్తి మేహ
స్తే భగవన్వేత్వతఃపరం * విశ్వామిత్రః, * స్వామ్యమాత్య సుహృతోశ్చ రాష్ట్ర
దుర్గబలానిచ ౮౪. రాజ్యాంగాన్యేవ తత్సర్వం త్వయాదత్తం నసంశయః, నిక్షిప్తంచ
ధనం యత్తత్సర్వం కోశగృహేషుయత్ ౮౫. మదధీనేషు త్వేష్వేత త్కింపుధ
గ్భాగ మర్హసి, లోభాత్కామాచ్ఛ మోహోద్వాయత్కించి ద్భాషసేయది ౮౬.
తవయత్సత్యవాదిత్వం తస్మిన్స్తుతవహూ భవేత్, దదస్యవిత్రం నిక్షిప్తంభ్యాతం
యత్పద్మసంఖ్యయా ౮౭. నవరంసత్యలోపశ్చేత్వయిదండశ్చపాత్యతే* రాజోవాచ*
న్యాయ్యంచేన్మతమేవం శ్రేదదామ్యుక్తం ధనంమునే ౮౮. త్వమేవోపాయ మాచ
క్ష్యయేస్సాధ్యధనసంభవః, * విశ్వామిత్రః * నజానాసి పరంకించిత్త్వం ముగ్ధధివ
భాషసే ౮౯. ఉపాయా బహవస్సంతి శృణువత్క్యామి సాంప్రతం, త్వంచచంద్రవతీ
సేయంపుత్రశ్చైతేత్రసంతిహిం. త్వంచస్త్రియంచపుత్రంచవిక్రీణీష్వధనంభవేత్ ౯౦
నూర్యవంశప్రభూత్వమ మహానితిహి భాష్యసే ౯౧. క్రీణాతిభ్యాతిమాకాంక్షంస్త్యాం
దృష్ట్వా యోషికోపివా, హరిశ్చంద్రస్యపత్నీతి యఃకశ్చిదపి వాజసః ౯౩. అరవాంశ్చం
ద్రవశ్చర్థందద్యాదర్థంయథోచితం, ఏథాంసితృణభారాంశ్చసమాహర్తుమయంవర్తుర
అపుత్రోపిచ పుత్రంతే కశ్చిద్వాక్రేష్యతి క్వచిత్, క్రేతారమపిరాజ్యేమే నసహేన్మి
న్కుదాచన ౯౫. ధనంతచ్చ మహీయంహిదద్యాహిత్వం సుదూరతః * రాజా *
దయాల్నునైవంవిధోఽయ ముపాయో మేవదర్శితః ౯౬. సమాంక్రీణాతుచమునే
యేనదద్యాన్మహద్ధనం * విశ్వామిత్రః * ఏకేనమండలేనైవ యేనకేనాపి వర్తనా
౯౭. దదస్వార్థంప్రతిజ్ఞాతం నచేత్సత్యాచ్యుతోభవే, దినసంఖ్యామిహారాజన్
త్వత్కృతే మర్షయామ్యహం ౯౮. అన్యధాన్యైవ తద్దత్త్వా ధనం యాహీతివాగ్భవే
త్, ఇత్యుక్త్వా స్మృతిమాత్రేణ సహసైవాగ్రతః స్థితం ౯౯. శిష్యునక్షత్రనామాన

మూదిదేశ ధనాహృతౌ, ఋణరూపంధనం రాజ్యత్వయితిష్ఠతి యస్మత్ ౧౦౦. తదర్థః
యాస్యహస్తేత్వం ఇత్యువాచోగ్ర వాఙ్మయః, రాజాపితస్యవచసా శిష్యంనక్షత్రకః
మునేః ౧౦౧. గృహీత్వా ప్రయయా తూర్ణంఉత్తరాశా ముఖస్తదా, తస్మిన్క్షే
యమూర్ధన్యే నక్షత్రకాయతే గతే ౧౦౨. విశ్వామిత్రః ప్రహృష్టాత్మా స్వాభీష్టం
దేశమాగమత్, యథాసంకల్పితేష్వంత ర్దివసేషు మహిపతేః ౧౦౩. ప్రత్యూహణీ
తదాశంకా మకరోత్తత్ర కాశికః, నిర్ఘాతాదివ నిర్ఘాతో యథానహ్యస్సముత్థితః.
౧౦౪. తథానక్షత్ర కోరాజ్ఞ విశ్వామిత్రాచ్చ తీర్క్ష్ణధీః, వనాద్వనంస్యహో గచ్ఛన్మా
ర్గాన్మార్గ చ్యుతోముహః ౧౦౫. తత్రతత్రైవబభ్రామ విశ్వామిత్రస్యమాయయా,
క్షణంతిరోహితోభూత్వా సిత్యాభూయస్తదాగతః ౧౦౬. దదస్వధన మిత్యాఖ్యన్
స్యవం నక్షత్రకో రుషా, యేనకేనాప్యపాయేన కాలేతద్దీయతేధనం ౧౦౭. తథాగ
చ్ఛతిభూపాలే క్షమయామాస తంమునిః, తస్మిన్నంతర్హితేధీరః చింతయామాస
భూపతిః ౧౦౮. ఋణాన్మృత్యుర్యథాముక్తిర్యథాస్యాం సత్యభాషణః, తథాకోత్పా
భ్యపాయోమే జానాతిపరమః శివః ౧౦౯. ఏతేవదేశా స్సర్వేపి రాజ్యంరోషా
త్సనోమునేః, నాత్రక్షణమపిసాక్షుం యుక్తింయుక్తిం విజానతా ౧౧౦. ఋణదానవి
నిర్దిష్టా న్యతియంతిదినాన్యపి, అతికాంక్షుచైతేషు చ్యుతస్సత్యా ద్భవామ్యహం
౧౧౧. పృథ్వ్యంసంతిహి రాజానః సార్వభౌమపదోన్నతాః, సతేన్వతం తాస్సర్వా
సుదేవబ్రాహ్మణభూమిషు౧౧౨. విరూపాక్షేణగుప్తశ్చ గోష్ఠా విశ్వేశ్వరేణచ, హేమ
కూటశ్చకాశీచ క్షేత్రేద్వే జగతిస్సుతే ౧౧౩. సర్వసాధారణోవాసః క్షేత్రయోరుభ
యోరపి, ఈశ్వరాజైవ జాగర్తి నాన్యాజ్ఞా కాచిదేతయోః ౧౧౪. తదయంయూమకః
పంధాయాతివారాణ సీఽపురీం, అనేనాభ్యేత్యతాంత్రయతిష్యేఋణమోచనం ౧౧౫.
ధనాధాబహవ స్సంతి తస్యాంసిద్ధతి మేధనం, అన్యథానహ్యపాయోమే సర్వరా
జ్యమిదంమునేః ౧౧౬. వారాణస్యాంయతిష్యేహంయథాస్యాంసత్యభాషణః, ఇన్ద్రం
తరాకల్ప్యవినిశ్చితార్థం ధియంస్థిరాం మధ్యమలోకపాలః, ధీరస్యభావేన బహిఃసిత
స్సన్ కాశీపథంపాప్య యయావదేన ౧౧౭. * * *

ఇతిశ్రీస్కాంద మహాపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాశ్మేయ మధ్య
భాగే హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రస్య రాజ్యాన్నిర్గమనం నామ
చతుర్వింశోఽధ్యాయః. ౨౪.

* భరద్వాజః* అసత్యవాదినంకుర్యాం రాజానంవికృతేరితి, కాశికో- ప
యా తస్మాన్మార్గాచ్చావయతిస్మతం ౧. తస్మిన్నేవక్షణే రాజా దిహ్నోహే ౦

వృతః, అజానన్మార్గమేకంవా విచచార వనేవనే ౨. ఏషమార్గః ఇతివ్యక్తం గృహ్యతే
యో మహీభుజా, సతంప్రవేశ్య కాంతారం మహాశూన్యం సనాశమా ౩. కదాచిత్సం
యుతో దేవ్యాపుత్రేణాపిచ మంత్రిణా, కదాచిచ్ఛవియుక్తస్సభిద్యతేస్మ క్షమాకు
లః ౪. మునేర్మాయావిశేషేణ పురతఃపురతః ప్రభోః, ఆవిర్భభాపుర్లుంటాకాః కూట
ముద్గరశాణయః ౫. వధ్యతాంవధ్యతాం(?) క్షిప్రంహన్యతాంహన్యతామితి, తస్థురా
వృత్యపంథానం దర్శనాద్భయ దాయినః ౬. ధీరోధాత్తస్య తస్యైవం రాజ్యఃపర్యంత
వర్తినః, దేవీకుమారోమంత్రిచ నకించిత్తేభయందధుః ౭. ఏతేమహాపిపురతః క్షుద్రా
హంతవనేదృశః, ఇతిస్మరన్గురువరంనాదృశ్యంతతతశ్చతే ౮. క్రోశమాత్రంగతే
భూయఃక్రూరసత్త్వో విభీషణః, అభవత్పురతస్తేషాం హింసఃకాశిక మాయయా
౯. వ్యాత్తోద్ధతముఖావ్యాఘ్రః సింహఃప్రొద్ధాతకేసరాః, భయంకరాశ్చభల్లూకా
దారుణాశ్చాపదా అపి ౧౦. శరభాశ్చరణోత్కూల భ్రమణోల్లంఘితాంబుదాః,
పోత్రిణః పృథుపోతాశ్చ దంష్ట్రోద్గిర్జవన ద్రుమాః ౧౧. పర్వతాః ఇవనీరంధ్ర నిర్హరాః
సమదాద్విపాః, వ్యాలాశ్చదుస్సహక్ష్యేల జ్వలనోత్పన్న వీరుధః ౧౨. అన్యేపి
బహవోహింసా యేస్యఃకాననగోచరాః, తాస్త్వప్తేచ తతోధీరః స్మరన్నాత్మా
ధిదేవతాం ౧౩. ప్రతీపం విదధేతేషాం తచ్ఛక్త్యాతేపిదుద్రువు, మునిస్తేషు
ప్రణస్తేషు ప్రాణినాం భయదేవ్యపి ౧౪. ససర్జచమహామేఘా న్సుష్కలావర్త స
న్నిభాః, తేచరతోఘనావ్యమ్నికుర్వంతఃస్తనితం మహత్ ౧౫. దిశశ్చవిదిశశ్చాపి
రురుధు ర్భోరవిద్యుతః, అనిలైరనుకూలైస్తైశ్చాలితాశ్చ తతస్తతః ౧౬. ముముచుః
స్వైరమంభాంసి కల్పంత దివనేష్వివ, అభివృష్టైర్జలైస్తైస్త్వీరంధ్రోభయరోధనః
౨౦. గ్రాహావర్తదురలోకాః ప్రావహన్వననిమ్నగాః, అనుల్లంఘ్యవయః పూరాస్తా
శ్చతాశ్చవనేవనే౧౦. సధైర్యంనావమారుహ్య జగాహేభృతనిశ్చయః, తస్యసత్యాత్మ
నఃపాద స్పర్శాదేవ వనావగాః ౨౨. జష్టరేజాను డఘ్నప స్తిమితగ్రాహ చేష్టితాః,
తస్మిన్నపివినిర్ధాతే ప్రత్యాహేధరణీ భృతః ౨౩. అథాంధతమసంగాథం అసాక్షీ
త్వర్వతోమునిః, ఆచ్ఛాద్యదివితిగ్మాంశుం నిరుధ్య సకలాదిశః ౨౪. ఏకీకృత్యచ
భూభాగా న్నజ్జజృంభే మహత్తమః, జృంభమాణేమహేంధ్వాంతే కృతాంత సమలీల
యా ౨౫. ప్రాచ్ఛాదివ్యవహారాణాం కథాపి ఖలునాభవత్, పంకేమగ్నాఇవోద్ధాధే
పాతాలే పతితాఇవ ౨౬. లీనాఇవమహామోహే బభూవు స్సహసైవతే, నిరర్గలేత
మస్యేవం నిమేషోన్మేషయోరపి ౨౭. అగృహీతవిశేషార్థం జేషామాసీ త్ఫలం
దృశోః, సర్వేతేపాణినాపాణిం అవలంబ్య జలే క్షణాత్ ౨౮. స్వల్పేపి వివినోజ్జేశే
భూయోభూయో విబధ్రముః, తతఃస్థిత్యాక్వచిత్తత్ర జ్యోతిర్లింగమయం శివం ౨౯.

అనుదధ్యానపః స్మృత్వా గురోర్గౌరవదాయినః, తస్మిన్ధ్యానపరే రాజ్ఞి తేజసా
 కేనచి త్తతః ౨౭. స్యుప్రవశాంత మభవద్ధ్యాంతంతత్సర్వతస్సతం, ఘనాన్ముక్తశ్చవా
 దిత్యో రాహుము క్తశ్చోడురాట్ ౨౮. ఆత్మేవాజ్ఞాననిర్ముక్తః తమోముక్తోభవ
 న్నృపః, తతఃప్రకాశమానాసు దిక్షుద్బుద్ధ్యో సరాధిపః ౨౯. దేవీమాన్జుదయ న్వాచా
 శుమార ముపలాలయన్, చిత్తానురోధినాసారం సల్లవన్ సత్యకీర్తినా ౩౦. సత్యధర్మ
 దృఢాదర్యః క్రోశమాత్రంజగామసః, తతోవతీర్య గగనాత్కూర్ణం నక్షత్రకో మునిః
 ౩౧. దదస్వధనమిత్యగ్రే స్థిత్యా ధనమయాచా, భూమిష్ఠం ఘోరభావంత మతిని
 మ్మర భాషిణం ౩౨. అచూయప్రసన్నత్మా రాజావచన మబ్రవీత్, ఋణందదామి
 సకలం సమయోనహి ౨౦ఘ్యుతే ౩౩. పంచపాణిదినాన్యేవం సహస్వాత్మవతాం వర
 * నక్షత్రకః * దదానశ్వసరస్వంమే ఋణంధృష్టః ప్రభాషనే ౩౪. ఋణాగమన
 మార్గంతే నపశ్యామి కథంచన, అన్యమాసోవ్యతీగస్తే శిష్టంహి దినసప్తకం ౩౫.
 అన్యణఃకథమేతస్మి స్ఫవిష్యసి వనాశ్రయః * రాజా * దినాని సప్తహి కింతేమునే
 భావ్యదినానిహి ౩౬. సమయేన్యం సగచ్ఛ మాసిద్ధకార్యః ప్రయాన్యసి, అస్తువాత
 చ్చపశ్యామి ఖ్యాతంతే సశ్యభాషణం ౩౭ ఇన్యోదీర్ఘోత్థితః క్రోధా త్సజగామ
 యథాగతం, తస్మిన్లతేపునశ్చితాం ప్రవేదే ధరణీవతి ౩౮. నాచంసంచిత్య సంచిత్య
 నక్షత్రక సమీరితిం, ఆవత్పరంపరాభిగ్నే మధ్యేమధ్యే తిథ్యాభిః ౩౯. మహాసంత
 రితకాలో నవిజ్ఞాతకథంచన, వర్యటన్సిగ్భ్రామాద్దోరా దిద్వాప్రిచ వనాద్వనం ౪౦.
 కస్మిన్ప్రదేశే కాశీతి నజానామి కరోమికిం, అలంనాచింతయా దేవశివో మేహృది
 భాసతే ౪౧. తస్యైవరూపం సత్యంయ త్తదేవోత్తారకం మను, ఇతినిశ్చిత్యచోదీచీ
 దిశంనిర్ణయ యత్నతః ౪౨. యయాన్యస్తమనా దేవే ఘోరవా రాణసీం ప్రతి, విశ్వా
 మిత్రస్తత్సస్మిన్కోపోద్భేద మమోఘయన్ ౪౩. ప్రతిబంధకరంరాజ్ఞో మహావా
 యుంససర్జహ, ఊర్ధ్వంతిర్యగధశ్చాపి పరిశిశ్చ క్షణేక్షణే ౪౪. ప్రవర్ధమానో దదృశే
 మహావాయు ర్భయంకరః, తృణవత్సర్వతః సన్యఃప్రోన్మూలిత మహాద్రుమాః ౪౫.
 ప్రాదురాసన్నహవాత్యాః ప్రారంభా ద్భూరితాచలాః, భిన్నమూలాహతదలాః శాఖా
 ప్రోతాండజప్రజాః ౪౬. వింధ్యాశ్చవరవేర్మార్గం రోద్ధుమత్స్యూధతా ఇవ, విశీర్ణనిర్మ రా
 శ్శీర్ణశిఖరాః క్షతసానవః ౪౭. పర్యంతగహ్వరా స్సర్వేబభూవు ర్ధరణీధరాః, మహం
 తశ్శీరభా సింహా నాగాఃఖడ్గమ్పగాదనాః ౪౮. ఇమేహతాసధాన్యేషాం మృగా
 ణాం తత్రకాకా, ప్రభంజనసముత్థిస్తాః సముద్రాణాంహయేగూర్మయః ౪౯. ఉత్తూ
 లైస్సలిలాపూరై ర్భువమేకోదకాంవృధుః, యాదోభిన్నగుమద్భూత సాగరోర్మిభి
 రచ్యుతైః ౫౦. అపౌధృప్యై ర్భువోభాగా బభూవుర్నిచిహంబదాః, తదాచందవతీ
 దృష్ట్వా వాతోద్మాతాం వనస్థలీం ౫౧. సహపుత్రేణరాజేన్రమాలిలింగ భయాకులా
 తస్మిన్కాలేపిభూతేశం పవనాహార భూషణం ౫౨. ధ్యాయన్గరుడదస్మృత్యా నచ

చాల మహిమతిః, సర్వవృద్ధ్యభ్యుదయేనక్షణేనైవ లభూకృతాః ౫౩. సతముర్త్యభ్యుదయధుర్యం నాలంబంఘయతుం మరుత్, తస్మిన్ప్రళాంత సంరంభేనైశ్చల్యాత్సత్యవాదినః ౫౪. ఆశ్చర్యమిద మిత్యాస నివిదేవగిర స్తదా, సర్వాపద్యహులాన్దేశానిమానుల్లంఘ్య వేగతః ౫౫. గమిష్యామితి నిశ్చిత్తరాజాథ త్వరితం యయా, తతోదిప్త్యామహాబాహుః ప్రహతం విపులాంతరం ౫౬. నృపాదదర్శనంథాన ముదీచీం దిశమాస్థితం, అన్యోన్యంభావమాలంబ్య స్వత స్సుస్థిరనిశ్చయాః ౫౭. ప్రకృతిం స్వామపప్తభ్య తేనతేత్వరితం యయుః, ఆలవగ్లాపితా శ్చాంతాః క్షుధితాశ్చ పిపాసితాః ౫౮. నచతస్కుక్తచిన్మధ్యే విపదుద్గమ శంకయా, సుఖమారంభభాశాంతం శుష్యత్కంత ముదన్యయా ౫౯. స్ఫుటితాంఘ్రికలంరాజ్జీకుమారంవీక్ష్య వివ్యతే, ఆత్మానురోధాత్త్వరితా మాయస్తచరణామపి ౬౦. రాజ్జీమనునయ న్వాచాయయా రాజా త్వరాన్వితః, తతస్తేనైవమార్గేణ గత్వాదూరం మహిమతిః ౬౧. దస్యహింసమృగాకీర్ణం ప్రవివేశ మహాద్వనం, తస్యక్షణేనసర్వత్ర విశ్వామిత్రస్య మాయయా ౬౨. ప్రదహన్నఖిలాన్స్పృతా న్ప్రాయశాన్తి ద్దవానలః, ఏకోద్యోగేనసర్వాసు దిక్షువ్యాప్తిం ప్రదర్శయన్ ౬౩. మార్గమావృత్య జజ్వల జ్వాలామాలోద్ధతోఽనలః, జ్వాలాక్రాంతదిశాభాగోధూమాక్రాంత సభఃసభః ౬౪. ఉష్మాక్రాంతకఠోరాంశుః సబభూవ దురుత్సహః, క్షోటరాంతఃప్రవిష్టాభి ర్ద్వాలాభిః ప్లుష్టశాఖాః ౬౫. పరమాణుభిరజ్జేయై ద్ద్రుమాః సృష్టాశ్చోజ్జ్వలాః, అధిత్వకానుశ్చంకేషు కందరేషుచ సానుషు ౬౬. జ్వాలాలీఢామహాశైలా నిపేతుఃశిర్షసంధయః, ఆశ్రంఖలమహాధూమస్తోమగాఢమలీమస్తైః ౬౭. ఆలీఢాస్తచ్చిఖాజ్వాలై రవాక్రమన్వితానగాః, వాలేషుజానుషు పదేష్వంగసంధిషు మూర్ధను ౬౮. గ్రస్తాదవానలజ్వాలై ర్విశేషుర్వ్యాకులా మృగాః, పుష్పషుఃపరతోలోలై ర్ద్వాలాన్గై ర్దప్తచంచవః ౬౯. నిపేతుర్ద్రి మనీషేభ్యో విహంగా దావపావకే, నిర్హరాన్పరితసర్వా స్పల్వలాని సరాంసిత ౭౦. అగ్రేసరాభిర్ద్వాలాభిః సనిశ్శేష మశోషయత్, జ్వలతాబర్హజాలేనవిభ్రమన్ బర్హిణాం గణః ౭౧. దదాహదూరతోపృతా నస్పృష్టాశ్చ దవాగ్నినా, లంఘితేభ్యోగ్నినాసద్యో వల్మీకేభ్యోధనిఃసృతాః ౭౨. ధూమాదాస్తావ దభ్యర్థాదదహన్ ర్దహనార్దితాః, ప్రస్ఫుటద్భిః ఫణారత్నైః స్ఫులింగనికర ప్రభం ౭౩. కుర్వంతోబహుళ త్వేరముద్గిరంతః పునః, ఆస్సాల్యాస్సాల్య భూభాగం ముఖైః పూత్కారగర్భితైః ౭౪. ఆవాలమాఫణాభిత్తి ప్రస్ఫురద్భిః క్షణేక్షణే, వాతానీతైః శిఖాజ్వాలై ర్వాయలీఢంగాః ఫణాభృతః ౭౫. నిశ్చేష్టా న్యపతింస్తత్రవిధ్యమానా మహితరే, అగ్రేధూమా స్తతోజ్వాలాశ్చటాత్కార రవన్తతః ౭౬. ప్రససర్పతతోవహ్నిః చతుస్సంధా త్మవత్తదా, కాలిమానం శ్రీయన్ పశ్చాద్దహ్నిఃజ్వాలాం పురోవహన్ ౭౭. పరిస్ఫురన్ఫణారత్నైః శృష్టసర్పథివాబభౌ, నాత్యాధూమా గ్రఫలకోజ్వాలా ఖడ్గం ప్రచాలయన్ ౭౮. చచారో త్స్పృత్య చోత్స్పృత్య వాయువేగా ద్దవానలః, శరభాహరయన్తేచ గజవ్యాఘ్రామ్మగాలపి ౭౯.

క్రాంచేయాః పక్షిణ శ్చాన్యేమాజ్జాలా మూషకాలపి, భల్లూకావానరక్రోడా బరి
 ణః పన్నగాలపి ౮౦. ఉపర్యురిచాన్యోన్యం పతంతో వైరవర్జితాః, కాంతారాద
 గమన్నర్చిరంకురాణగుల్మకాంస్తతః ౮౧. గుల్మేభ్యో వీరుధస్తాభ్యోద్రుహాంస్తేభ్య
 శ్చపర్వతాణాతేభ్యోమేఘపటంపమ్నీకమాడాక్రమదుచ్చిఖః ౮౨. ససర్వతఃసమాకా
 మకదవాగ్ని ర్విపిసస్థలీం, హరిశ్చంద్రాభిముఖ్యేన వితస్తార మహాశిఖః ౮౩. తమా
 యాంతం సమాలోక్యదావాగ్నిం తేజసానిధిః ౮౪. మార్గానన్యేషయామాస నిర్గ
 త్యగమనేవనాత్, సయేషుయేషుమార్గేషు వినిర్గతు మవైక్షత ౮౫. తేషుతేషు
 ప్రజజ్వాల్వప్రవృద్ధార్చిర్ద వానలః, అగ్రేశుష్కముఖం దేవీం రోహితాస్యం భయాకు
 లం ౮౬. వ్యధితంసత్యకీర్తిచ విలోక్యాచింతయన్నృపః, అహలదావోదురంతో
 యం యన్మామభిభవత్యలం ౮౭. దవాగ్నేఃక్వాగతంతేజ స్తస్మేతేజస్వి దుఃసహం,
 కథంద్రక్ష్యామి పురతో దహ్యామానాందవాగ్నినా ౮౮. ప్రియామిమాం చంద్రముఖం
 ప్రియంపుత్రం యశస్వినం, విసీతంగుణినంస్థిగంకుమారం కులవర్ధనం ౮౯ ద్రక్ష్యామి
 గ్రస్యమానాంగ మాశుశుక్షణినా కథం, మంత్రినాంధురినిష్ఠాతం మయాస్నేహేన
 పాలితం ౯౦. ద్రక్ష్యామిసత్యకీర్తిచ వనానలశిఖా వృతం, కస్త్మిన్కాలే కథం కింవా
 కేనాతీతాభవేదియం ౯౧. దవాగ్నేర్వశమాయాతి దైవస్యకుటిలాగతిః, నదవ్యము
 త్సహే దేవ్యాః పుత్రస్యా ప్యాపదంపునః ౯౨. ప్రతీపమేవయాస్యామి ప్రవేక్ష్యామి
 దవానలం, దావానలాభిషంగోత్థవ్యధావ్యధయతి స్ఫుటం ౯౩. యథాతథా దురుత్సే
 కమృణిత్వం కాశికంపతి, ప్రతిజ్ఞాతం ధనందాతుమశక్తో దావపావకే ౯౪. హరి
 శ్చంద్రఃపపాతేతి లోకో మాంకథ యిష్యతి, ఋణిత్వంసత్యవిభంశః సంశ్రితానా
 మపాలనం ౯౫. అగ్నిమృతిర్మమేత్యేన మేకైకమపి పాతకం, ఇతిచింతాకులోరాజా
 సమాశ్వాస్య భయాకులాం ౯౬. ఉవాచసృపతి క్షీమాన్కాలోచిత మిదంవచః,
 * రాజా * మార్గేమార్గేమయాదేవి తీర్థానర్వే చ్యుప్తస్త్వవాః ౯౭. దవాగ్ని ర్ద్వస్తరో
 వ్యేష ఇతిమే ప్రతిభాతిధీః, ఏషనిర్విఘ్న సంరంభో భూతానాం భయదాయకః
 ౯౮. ప్రథక్ష్యత్యనలో హ్యస్మా నప్రతీకార దుస్సహః, తదహంనిధనాత్పూర్వం
 సపుత్రాయా స్తవానఘే ౯౯. దావానలంప్రవేక్ష్యామి సత్యకీర్తేశ్చ వశ్యతః, అహు
 త్యైవంమహావహ్నిః ప్రితఃశాంతిప్రయచ్ఛతి ౧౦౦. శంభోర్జ్యోతిర్మయస్యాగ్నిః స్మృ
 తంయా తనురేవహి, వీక్ష్యవ్యాప్తం తమేవంమాం మాత్వంశోకే మనఃకృథాః ౧౦౧.
 దైవేనమానుషేణాపి నియతిర్నహిలంఘ్యతే, ఇతివాదినిరాజేంద్రే నేదీయస్యనలే
 తథా ౧౦౨. ప్రకంపమానాప్రోవాచ తథ్యంచంద్రవతీ వచః *చంద్రవతి* నిశీధిన్యా
 గతిశ్చంద్ర స్సరితాంగతి రర్ణవః, సూర్యోగతిస్సరోజిన్యా స్తథాభర్తా ప్రియా
 గతిః ౧౦౩. త్వయైవపాలితానిత్యం త్వమేవశరణం గతా, త్వయాహమవినాభూతా
 నమాంత్యక్తు మిహోర్హసి ౧౦౪. స్థితేభర్తరి యానారీ కాలస్యవశే మూశయేత్,

విశుద్ధభావానానారీ భర్తారమనుగచ్ఛతిగంగా. కులద్వయంసముద్భుత్యప్రయాతిపర
మాంగతిం, సత్యమృతేపి యామోహా జ్ఞానాశాంసముంచతి గంఠ. సానవిందే
చ్ఛుభం కించిదిహలోకే పరత్రచ, మితందదాతింహిపితా మితంభ్రాతా
మితంసుతః, అమితస్యహిదాతారం భర్తారంకా నపూజయేత్ గంఠ. దీర్ఘాయుషా
కుమారేణ త్వంజీవ శరదశ్శతం, త్వయిపశ్యతిమాంనాథ ప్రవేక్ష్యామి దవాన
లం గంఠ. పృసీదయాచేరాజేంద్ర పౌర్ణనాం మమపూరయ, నశర్తుమర్హసి
స్వామి స్మృతిషేధేనవై శసం గంఠ. ఇతిగద్గదయావాచా వ్యథయంతీ విభోర్మనః,
పపాతపాదయోస్తస్యభావేనాకృతి మేనసా గంఠ. పితరంచతథోద్యోగంమాతరంచ
తథాశయాం, రోహితాస్యస్సమాలోక్య రురోద కరుణస్వనం గంఠ. స్వామినస్త
ద్దశాం వీక్ష్యసత్యకీర్తి శ్శుభాశయః, బద్ధాంజలిరువాచేదం నచనం సమయోచి
తం గంఠ. స్వామినోరవలోక్యేమాంవివత్తినహిజీవతి, సత్యకీర్తిస్తతఃకార్యాదృష్టి
స్సానుగ్రహ మయి గంఠ. ఏతావంతమిమం కాలం స్వామినాపరిపాలితం, శరీరం
మేకరోమ్యద్య త్వయిపశ్యతి వహ్నిసాత్ గంఠ. శరీరమర్థంప్రాణంచ యస్వామిని
నివేదయేత్, ఆజీవవిధురంయూతి సవవాన్యస్తు కృతిమః గంఠ. ప్రాప్తాయామాపది
ప్రాణాన్నోముంచే త్స్వామినఃపురః. నవైశ్రేయ స్సమాప్నోతి ప్రేత్యాపి దివిశా
శ్వతం గంఠ. *భరద్వాజః* ఇతితేషుమిధఃస్నేహాద్గచ్ఛత్సు విపినానలః, ద్యాంగా
మపి దహంతేహ మాసన్నోభూద్దురుత్సహః గంఠ. తతః చంద్రవతీదేవీ పశ్యత్యా
త్యేశ్వరే ప్రియే, సన్నాహమశరోద్వహ్నా ప్రవేష్టుం సాంజలిర్జవాత్ గంఠ. మైవం
ప్రియేత్వయా కార్యం మయిజీవతి భామిని, నాతిలంఘ్యంమమవచః సాహసా
ద్విరమాధునాగంఠ. ఇత్యువాచనృపస్సాంత్యయిత్వా దేవీగిరాగ్యాయా,యావదు
ద్యోగినీ తావత్సూరస్తాదనలోభవత్ గంఠ. జహ్వభి రివలోలాభి ర్వాలామా
లాభి రంబరం, లేలిహాసంమహాదావం రాజీనాగణయత్తనా గంఠ. సర్వేషామపిచ
క్షూంషిధూమేనాంధ్యానితతక్షణాత్, వ్యామోహస్తిమితాన్యాసా వ్యాకులానిమ
నాంస్యపి గంఠ. కింకార్యవిముఖేరాజ్ఞ ప్రవల్గతిచ పావకే, నిమిలితేకుమారేపి
సత్యకీర్తాచ ముహ్యతి గంఠ. దేవీకృతాంజలిర్భూత్వా పరంధేర్య ముపాగతా,
చింతయంతీచ భర్తారమంతఃకరణ దైవతం గంఠ. ప్రవేష్టుకామా దహనమిమాం
వాచ ముదీరయత్, వాఙ్మనఃకర్మభిఃపత్యో యదిభావ శ్శుభేషుమ గంఠ. అను
రక్తశ్శుచ్చిక్షో ధర్మజ్ఞః సత్యవాగయం, హరిశ్చంద్రపతిర్భూయాన్మమజన్మనిజన్మని
గంఠ. ఇత్యుక్త్వాపాదయ్యా స్తస్యనిపత్య స్థినిశ్చయా, సపాతజ్వలనేతస్మింస్త్రుణి
శ్శత్యచతచ్ఛిఖాః గంఠ. తస్యామపాంసులారత్నేనిపతంత్యాం దవానలః, తత్ప్ర
భావసమాక్రాంతః పృశశామ తదద్భుతం గంఠ. కిమత్రకించిదాశ్చర్యం నాగ్నిర
గ్నో స్రవర్తతే, పాతివ్రత్యంమహత్తేజ శ్చంద్రపత్యాంపృతిష్ఠితం గంఠ. తథైవమ

గో వివినానరేస్మి స్పరాహతే చంద్రవతీప్రభావాత్, పృథక్పృథంసావచనాని హ
ర్షా త్పాదుర్భభాపు ర్దివిదేవతానాం ౧౩౦. * *

ఇతిశ్రీసాందపురాణే హేమకూటఖండే సంసామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
హరిశ్చంద్రోసాఖ్యానే మాయావహ్నిసృష్టిర్నామ
పంచ వింశోఽధ్యాయః. ౨౫.

* భరద్వాజః * తతఃప్రకృతిమావన్నః ప్రళాంతే జ్వలనేవృషః, మహాప్రభా
వాన్ముముడే దృష్ట్వాక్షేమవతీః ప్రియాం ౧. ఉన్మీల్యనయనంసద్యో దృష్ట్వామాతర
మగ్రతః, వీక్ష్యతాంరోహితాస్యాపి తదుత్సంగే పసాతహ ౨. మహత్తత్తేజసోగ్రేభి
తేజాంస్యపితమాంసీహి, దేవ్యాఃపురస్తతైవాగ్ని రిత్యాసీ తృత్యక్తిర్తివాక్ ౩. దేవీ
చదహనాతంకం నిర్ధాయ స్వేనతేజసా, ప్రణివత్యచభర్తారం కుమారం పరిషన్వ
జే ౪. శాంతానలాసుసర్వాసు దిక్షుదేవీ ప్రసాదతః, యథాస్థితివిభాగేషు వనేష్వపి
సమంతతః ౫. వ్యక్తస్వభావసంస్థానే భూభాగే హర్షదాయినీ, తేషుతేషుచమా
గ్లేషు వ్యజ్యమానేషుసర్వతః ౬. రాజాసంమోదమానోపి ఆపద్విగమనాత్తదా,
ఋణాన్మునేఃపరిత్రస్తో దినసంఖ్యాంవిచింత్యచ ౭. మార్గేణమహతాశూర్ణం యయా
వారాణసీం ప్రతి, గచ్ఛస్వదర్శగగనా దవతీర్ణం పురఃస్థితం ౮. నక్షత్రకంఠమహా
ఘోరం రోషాచ్ఛోణితలోచనం, దృష్ట్వామాత్రే నృపస్తస్మి నృద్ధాహేనేవపీడితః ౯.
ఏషకింవక్ష్యతీత్యంత శ్చింతాక్రాంతాశయో భవత్, * నక్షత్రకః * తిష్ఠక్వయాసి
భోరాః నిష్క్యతేదినయోర్ద్వయం ౧౦. నసహేమాంవిజానాసి దదస్వ సకలంధనం,
* రాజా * దినద్వయాంతరే విద్యస్థవిష్యామ్య నృణస్తవ ౧౧. త్యజకోపమిమం
విప్రయేనతేక్లిశ్యతే మనః * నక్షత్రకః * యత్రయత్రప్రయాసీత్వం తత్రతత్ర ధృతా
శయః ౧౨. అనుగచ్ఛామిచైవంత్యాం కిమహం తవకింకరః, ఋణీకిం జీవికాంకింవా
త్వత్తోహ ముపలబ్ధవాక్ ౧౩. నిత్యంవన్యఫలాహారః కింత్యా మనుసరామ్యహం,
అద్యైవతద్ధనంరాజ స్తత్తంచే దఖిలంత్వయా ౧౪. దిద్యయేననేష్యామిగురోఃపా
ర్శ్వంత్యయాన్వితః, ప్రతిజ్ఞాతదినాంతేతు దత్తంనేతుం నశక్యతే ౧౫. గణ్యాంతేదివ
సాస్తేన మునినా త్వస్మభోదితాః, * హరిశ్చంద్రః * ఇయంవారాణసీపుణ్యా నాతి
దూరే ప్రకాశతే ౧౬. వసంతిభవినోయత్ర శక్రవైశ్రవణోపమాః, తేభ్యోధన
ముపాహృత్య యేనకేనాపి కర్మణా ౧౭. ఋణందదామితేసర్వం నవేలాం లంఘ
యామ్యహం, ఇతిసాంత్యాత్మభి గ్వాక్యై స్తప్రసాద్య పునఃపునః ౧౮. త్వయాచ
ప్రయయా రాజా కాశ్యాంవిన్యస్త మానసః, వినున్నుఇవవేగేన ఋణిత్యేనేవప ర్జ

తః ౧౯. చింతయేవపరంక్షిప్తో హ్యశంసాభి రివేరితః, ఛాయాద్రుమానపిక్వాపి
 నవశ్యేక్షాశ్రాంతిహారిణః ౨౦. సద్యస్సంతాపహరీణి మార్గమాణ స్సరాంసిచ, తథా
 స్పృహయమాణశ్చ శీతలాయ నభస్వతే ౨౧. కియత్యధ్వనికాశీతి పృచ్ఛ న్నాద
 రమధ్వగాఙ్, ప్రతప్తాంగః కఠోరాభిర్మధ్యాహ్నర్క మరీచిభిః ౨౨. లంఘయన్వి
 పిన్దోద్దేశా నుత్తరంగమరీచికాఙ్, ననిషీద స్వచిదపిశ్రాంతోపి క్షుధితోపిసఙ్ ౨౩.
 గత్వాసుదూరమధ్యానం త్వరయేవోపబృంహితః, అపరాహణ్యేనమావేదే రాజా
 వారాణసీ పురీం ౨౪. పరిఘాభిరగాధాభిః ప్రాకారేణ గరియసా, గోపురేణోన్నతే
 నాపి వీధీభిర్విపులాత్మభిః ౨౫. భవేన్నైర్విభవోదౌరైః ప్రాసాదైశ్చ మహాప్రభైః,
 ప్రపాభిర్మహితైస్సైశ్చత్వరైశ్చ సుపూజితైః ౨౬. మందిరైర్దేవతాగారైర్మహావి
 భవశోభిభిః, త్యాగభోగదయా దాత్యధనసంప ద్యుతైర్జనైః ౨౭. రూపసాందర్య
 సాభాగ్య లీలావృద్ధైశ్చ పావనైః, రమణీయైర్మహాద్యానైః సరోభిశ్చిశిరాంబు
 భిః ౨౮. రథైర్గజేంద్రైః స్తురైః పదాతిభిరలంకృతైః, నానాదేశాగతైర్నానాభా
 షారూపై ర్జనై రపి ౨౯. యతిభిర్వృత్తిభిస్స్థిరైః వణిగ్భిశ్చ ముముక్షుభిః, తీరదర్శిభి
 రాత్మజై ర్మునిభిశ్చ దిగంబరైః ౩౦. ఆకాశవాసిభి ర్బ్రహ్మలింగిభి ర్వేదవాదిభిః,
 ద్విజై రపి క్రియాదత్తై స్సర్వదా పరిశోభితాం ౩౧. కైలాసాదపిదేవస్య బహుమా
 నైక భూమికాం, భోగదాంమోక్షదాం పుంసాం సర్వాభీష్టఫలపదాం ౩౨. అనా
 దిపాపసంహత్రీ మాపన్నానాం పరాంగతిం, అభ్యేత్యతాం పురీంరాజా మారిశ్చం
 ద్రోమహామగాః ౩౩. వవందేభ క్తిసమేణ శిరసా ప్రయతాశయః, రాజోనియోగా
 త్పుత్రేణ సహరాజ్ఞీ యశస్వినీ ౩౪. అవందతరుజాంహంత్రీం రాజధానీం మహే
 శితుః, అచిరాదన్యోభూయాత్స్వామీతిరచితాంజలిః, ౩౫. కృతప్రణామాస్తేయావ
 త్ప్రవేష్టుం విదధుర్మనః, ఆగచ్ఛ స్మరతస్తేహం తావన్నక్షత్రకోమునిః ౩౬. దర్శ
 యన్రోషసంరంభం భువోర్భంగంవిభావయన్, ఉన్నార్జయ స్మహుస్స్వేదలవా
 న్సాలతలోత్థితాఙ్ ౩౭. ఆగత్యపురతఃస్థిత్యా రుషాప్రస్థలితాక్షరః, ధనందేహీశ్చ
 వాచోచ్చై ర్హరిశ్చంద ముదీప్త్యసః ౩౮. *రాజా* ప్రసీద యమినాంత్రేష్ఠ ప్రాప్తో
 స్త్యుద్య పురీమిమాం, ప్రావిక్షంనచ తావత్త్వ మాగతోసి మహామునే ౩౯. ప్రవి
 శామిత్వయైవాద్య సహవారాణసీ మిమాం, ఋణాదపివినిర్ముక్తో భవేయం త్వత్ప్ర
 సాదతః ౪౦. *నక్షత్రకా* మాధుర్యంవాచి హస్తేతు నకించిత్పరిశిష్యతే, ఏకమే
 వదిసంశిష్టం క్వతేస్యా ధనసంభవః ౪౧. ఆగత్యాగత్యతేపార్శ్వం దీక్షేచ చరణే
 మమ, శ్రాంతాన్యతీవగాత్రాణి శార్యంనాద్యాపి ముంచసి ౪౨. జానన్నపి పరం
 భావం మునేర్నఖిలు తేభయం, నక్షత్రకంచమాం భూయస్తచ్చివ్య మనమన్య
 సే ౪౩. అతఃపరంనముంచామి త్వామహం స్మృతివర్జితం, స్థితేమయిత్వరా భీతి

యక్తో దాస్యసిమేధనం ౪౫. ఆగచ్ఛప్రవిశామ్యేవ ఇత్యుక్త్యాప్రవివేశతాం ౪౪. అ
గ్రతః తాంపురీంరాజా ప్రవివేశాథ వేషితః, విశ్వేశ్వరంమహాదేవ మవిముక్తేశ మిశ్వ
రం మనసాచింతయ న్నాజా నక్షత్రకమువాచహ ౪౬. *రాజా* సప్త
త్రతాతాచహర్తాయో జగతోస్య జగన్నయః, తతోవృత్తిర్జశ్చ తత్వాత్మా ప్రకృతే
త్యః పరస్త్వైతః ౪౭. అద్యాపిమృగయంతేయం జ్ఞానగమ్యం మహర్షయః,
తమేకచిద్భునం నిత్యం సతతోదిత మిశ్వరం ౪౮. విశ్వేశ్వరమహం ద్రష్టుం
వాంఛామి యదితేకృపా, అయోధ్యాయాశ్చకాశ్యాశ్చ వివ్రక్ష్మప్తం తథాంతరం ౪౯.
అత్రాగతోపివిశ్వేశం నవీక్షేయది కోస్యహం, సిద్ధ్యేచ్ఛచింతితార్థోమే విశ్వేశ
స్యాద్య దర్శనాత్ ౫౦. క్షణంసహస్వ తిష్ఠాద్య సమాగచ్ఛ సహాధవా, *నక్ష
త్రకః* అహూనిర్లజ్జతా తేఽద్య భక్తిందర్శయన్వీశ్వరే ౫౧. ఋణీతుపాతకీయో
గ్యో సహిద్రష్టుం మహేశ్వరం, విముక్తిఃపాతకా దస్మా త్పూజయేశం దివాని
శం ౫౨. గ్రీవామాస్కంద్య తిష్ఠంతం నవేత్సిత్వంఋణగ్రహం, అహోద్వేషసప్తమో
భాగో వర్తతేఽద్యదురాశయ ౫౩. వీధ్యాంవీధ్యాంచ యాచస్వ ధనార్థంధనినో
జనాన్, అవశిష్టందినంహ్యేకం ప్రతిజ్ఞాత దినేషుతే ౫౪. తస్మిన్విగలితేచ త్వంసత్యా
ద్భ్రష్టాభవిష్యసి, ఉగ్రశాపస్యచమునే స్తథానుభవితాఋషిః ౫౫. ఆగచ్ఛాన్యథా
తాంగచ్ఛ పశ్యాద్భక్తో భవేశ్వరే, ఋణీతుపాతకీయోగ్యోసహిద్రష్టుంమహే
శ్వరం ౫౬. విముక్తిఃపాతకా దస్మాత్పూజయేశం దివానిశం, *రాజోవాచ* పర
వానస్మికింకుర్యాం యథార్థంహి తథామునే ౫౭. ఆన్యజ్ఞాన్నపరోధర్మ ఇతిధర్మాను
శాసనం, నాహంకమపి జానామి నజ్ఞాతోస్మిచ కేనచిత్ ౫౮. భ్రామ్యస్వీధీషు
వీధీషు యాచేనామాభిషువ్యచ, లబ్ధంలబ్ధంచత్తదద్యాం ధనం సత్కర్మణాంని
ధే ౫౯. *నక్షత్రకః* సాధాగ్యంచప్రభుత్వంచ దృష్త్వాశ్చే ధనినోజనాః, దాస్యం
త్యగ్ధితమాత్రంతే ధనమస్మా ద్దురత్యయాత్ ౬౦. అహంతామియతీం ముంచ విక్రీణీ
వ్యప్రీయం సుతం, ఆత్మానంవాధనార్థం తత్త్విం సస్మరసిభాషితం ౬౧. అనురథ్యం
సచాహంత్యా మనుయామి పదేపదే, సంభూతేపిధనే వశ్చా దాయాస్యామిదదస్వ
తత్ ౬౨. ఇతిసక్షత్రకగిరా భీతభీతఃసితో నృపః, కర్తవ్యమిదమేవేతి సోభబ్రామ
వీధిషు ౬౩. శృణుతాత్ర ధనాధ్యాయే హరిశ్చంద్రోహ మస్మిమే, దదధ్వంపద్మసం
ఖ్యాకం ధనం కాశికతుప్తయే ౬౪. అద్యవశ్చాదశేషంత ద్దద్యాం సర్వాత్మనాపివః,
ఇత్యుదీర్యముహుస్సర్వాః ప్రతోలీ ర్విచచారసః ౬౫. రాజ్ఞోవచసమాకర్ణ్య రథాన్త
పర్యటత స్తథా, వీక్ష్యవీక్ష్యచరాజానం అవోచ స్థనినోజనాః ౬౬. *ధనినః*
రాజ్యాత్ భ్రష్టామునే ర్భీతః సంప్రాప్తః కరుణాందళాం, త్వంహితేభ్యఃకయాయుక్త్యా
ప్రదాస్యసిధనంబహు ౬౭. శ్లాఘ్యుఃసర్వోహి సంపన్నో విపన్నఃకేన ధార్యతే, సంప్రా
ప్తఃపశ్చిమా మాశా మత్రోదాహరణం రవిః ౬౮. కింహర్తిశ్చంద్రనామ్నాసః

ప్రదక్షేమిదం ధనం, ప్రదత్తంధనమస్మాభి ర్యస్యధర్మోహి సీదతి ౬౯. ప్రత్యా
హృతో ధనంయస్య సంభవేద్వాప్రయత్నతః, తస్మైదేయం సుబహువా స్వల్పం
వాపి విజానతా ౭౦. ఉదైతిచపునర్దైవా ద్భాస్వా నస్తంగతోపినః, ఋణేదురంతా

మావన్నో దశాంశైవ ప్రరోహతి ౭౧. ఇత్యుక్త్వాప్రయయు స్సర్వేరాజాన మవ
మత్యచ, తేహంవచస్సమాకర్ణ్య వ్యధితో దశయాతయా ౭౨ శాంతశ్చతుష్ట
శేసిత్వా త్రస్తానక్షత్రకం ప్రతి, సత్యకీర్తిమువాచేదం సత్యవా గైర్యమాస్థితః ౭౩.

* రాజా * నగర్యాం ధర్మపూర్ణాయా మస్యామేవం ధనార్థహం, అవధూతశ్చ
భనిభి ర్నామ శృణ్వద్భిరాత్మనః ౭౪. ద్వాచశూన్యోతిథాప్యేవం దరిద్రస్తు మృతా
ధికః, దరిద్రోయాచతేహ్యధ్యా స్మృతస్తాన్నహి యాచతే ౭౫ అనయాచింతయా
కింమేదినేయాక్రియతేజనైః, అగ్రయ్యంధనమస్త్యేవ సత్యం మాహాత్మ్య దాయయ
త్ ౭౬. నభశ్యేత్సత్యమార్థ్యస్తస్య హస్తేనమృద్ధయః. తాభిర్లోకద్వయం
జత్వా తత్త్వేనిత్యంప్రమోదతే ౭౭. శృణుమేవాచమర్థజ్ఞ మాశృణా హృదినశంశయం,
నాస్త్యాత్మవికయాత్కించి దుపాయో న్యోధనః ౭౮ తత్త్వంమాం మన్నియో
గేన విక్రీణీష్యావిలంబితం, వికేతునోస్సహేతావ ద్దేవీమపి కుమారకం ౭౯.

* సత్యకీర్తి * స్వామిన్మయిస్థితే భృత్యే నైవంప్రింశర్తు మర్హసి, విక్రేతవ్యస్త్యయై
వాహం మితంవాత్సధనంభవేత్ ౮౦. * రాజా * అనరక్తశ్చదాంతశ్చ జాతాచ
త్వం మహామతే, ఏవంవదసివాక్యంతే నైతదభ్యుపగమ్యతే ౮౧. విక్రీణీతేతిథా
రాయ సుస్థిగ్ధ మనుబీవినం, అయశస్తస్యలోకే స్మిన్నప్రత్యాపి శుభాగతిః ౮౨.
తేస్మాత్స్వయాద్యవిక్రీతే మయి మద్వాచితిషతా, ధనంసుబహులభ్యంస్యా ద్యేర
తుష్యతికాశికః ౮౩. ఇత్యుక్తింభర్తరాకర్ణ్య తస్మిన్లోకా దనుత్తరే, ప్రాహుపుత్రం
పురస్కృత్యదేవీ చంద్రవతీసరం ౮౪. * చంద్రవతీ * నచాహంహృదయేకించి
న్నాధ కృత్వాబ్రవీమితే, యతస్త్వంవేత్పిచాంతేష్టం త్వంహిమే హృదివర్తసే ౮౫.
విక్రేతవ్యాత్వయైవాహం ప్రవిప్రేన దశామిమాం, సపుత్రాచ తతోలబం దదస్య
మునయేధనం ౮౬. ఋణేమహతిఘోరేపి దత్తాచే ద్ధనకారణాత్, ఋణేనస్తావతా
ప్యస్తి మనసస్తుష్టి రూర్జితా ౮౭. మాస్తుతేశోకలేశోఽపివిక్రేతాస్మి ప్రియామితి,
కాలోహిసామ్యవైషమ్య కర్తాతత్రధృతిం కురు ౮౮. కాలపభావాద్రాజేంద్ర కస్య
వా నప్రదాపయేత్, సుఖనందుఃఖనం సద్య స్సంతుప్తంచ విషాదినం ౮౯ ఉత్పి
క్తం భగ్నశృంగంచ తథాధ్యమపి దుస్సహం దాతారం యాచితారంచ ధీరోదా

త్తంచ విక్లబం ౯౦. ఉత్కృష్టమపకృష్టంచ శూర మవ్యాజకాతరం, విశ్రబ్ధంవాప్య
విశ్రబ్ధం ప్రభూష్ట మవిషంగిణం ౯౧. కృతార్థమకృతార్థంచ సంతుప్తంచ విషాది
నం, శాంతంక్రోధసమాయుక్తంశరణ్యం శరణార్థినం ౯౨. విజ్ఞానినంచమోహంధం

సమ్యాహవరితః, విధింవిధింపర్యక్రామ దిమాం వాచముదీరయ ౧౧౮. హరి
శ్చందస్యభూభర్తుః పత్నీనేయ మహంసులూ, నామ్నాచంద్రవతీహ్యద్య దైవా
ద్విత్రియతేఖలు ౧౧౯, మూల్యమస్యాస్సపుత్రాయాః హేమ్నాం శతసహస్రకం,
ఇతివాచినిరాజేంద్రే రథ్యాంపర్యటతిదుతం ౧౨౦. అగత్యాగత్య ధనికాస్తాఘ పశ్య
స్సపుత్రకాం, సాఖ్యేనవర్ధితానేయ మేతావంతి దినాన్యపి ౧౨౧. గృహేసముచితం
కించిత్కార్యం కర్తుంసహితుమా, అయంచబాలకఃకింవా క్షిదాలిలో విముగ్ధ
ధీః ౧౨౨. కార్యంకర్తుంసభవతీ త్యగచ్ఛ స్థనినోగృహాః, విహస్యతేషుయా
తేషు సృపఃశుష్య స్తుఖస్తదా ౧౨౩. దేవ్యాంవిషణ్ణ చిత్తాయాం సత్యకీర్తనమా
కులే, ధనందేహిధనందేహీ త్యతిదారుణ భాషణే ౧౨౪, అగచ్ఛద్భ్రాహ్మణః
కశ్చిదాఖ్యయాకాలకాశికః, వహ్నినేవసముత్క్లిష్టో నైషుర్యేణేవ నిర్మితః ౧౨౫.
స్థూలాధనమదేనేవ మార్థ్యేణేవోపబృంహితః, సచప్రాప్యహరిశ్చంద్రమువాచ వద
తాంవరః ౧౨౬. ధనోసచయసంభూతం వ్యంజయ స్సర్వమాంతరం *కాలకాశిక
ఉవాచ* భోభోత్వద్వాచ మాకర్ణ్య సంప్రాప్తోస్మితవాంతికం ౧౨౭, కింత్వంవిక్రేతు
కామోసి ప్రియమేనాం సపుత్రకాం, కియద్వాతేవదాతవ్యం శంస తత్ప్రదదామి
తే ౧౨౮. బహ్వ్యశ్చసంతిమేదాస్యః తిష్ఠత్యేషాపి కుత్రచిత్, ఉక్తకార్యాణికుర్వా
ణా గేహీనీ మనురుంధతీ ౧౨౯. బాలోహ్యేషసమితాష్టమృష్యాణ్యహర్తు మక్ష
మః, తథాపిమాత్రాయుక్తస్సకా గృహేష్వాస్తాం నిదేశకృత్ ౧౩౦. *రాజోవాచ*
బ్రహ్మన్నస్యా స్సపుత్రాయాః మూల్యం శతసహస్రకం, హేమ్నాందత్వై
తదేనాంతు సపుత్రాం నయతేగృహం ౧౩౧. *బ్రాహ్మణఉవాచ* హరిశ్చంద్రస్య
పత్నీతు దాసీభూత్వైవ వర్తతే, కాలకాశికధామ్నూతి భ్యాతి ర్వాభువనేభవేత్
౧౩౨. నియుజ్యమానా కార్యేషు తేషుతేష్వపి తర్హస్తైః, సాధయేత్తానితాన్యేషాం
సపుత్రాదివస క్రమాత్ ౧౩౩. ఇత్యుదీర్యోద్యతాపాంగః స్వవిత్త మదడంబరః,
పదదాశతసాహస్రం రాజే హేమ్నామయత్తుతః ౧౩౪. ధనంతత్తిష్ఠత స్తస్య వివ
స్యేవాభి పశ్యతః, నక్షత్రకాయ ప్రదదా వినీతఃకురభాషిణే ౧౩౫. గృహీత్వాతి
ర్థనం సర్వం వదానక్షత్రకోగిరం, *నక్షత్రకః* ఇయంతిదివసాన్యేవం మమత్వద
మగమినః ౧౩౬. సారిలోషికమేవైత ర్థనం న్యాయ్యక్రమోహ్యాయం, తండులప్రస్థ
మాత్రేణ సచవా హేమకారణం ౧౩౭. త్యక్తోహం లబ్ధవానస్మి త్వద్వాదేశే కరో
షహి, ఇత్యుదీర్యసమస్తం తర్హస్తం జగ్రాహ తీక్ష్ణధీః ౧౩౮. అతఃపరంఋణాన్మృక్తో
భనేత్యాహ సృపంపునః, అనుల్లంఘ్యత్వమాలోచ్య భూపతి ర్భీయతేస్తదా ౧౩౯.
అనుమేనే మతంతస్య నచైతద్విక్రియాండధా, అవిషహ్యధనోత్పేకః సతావ త్కా
లకాశికః ౧౪౦. కింతేదాసివిలంబేనే త్యాహ చంద్రవతీంరుమా, రంజయంతిస్థునేనుం
త సీమాంసిందూరరేణుభిః ౧౪౧. ద్విగేవతాఃపదేయస్యాః సేహేదాసీతిసాగిరం,

నిధాయహృదయే సాధ్వీ భద్రారం స్వాత్మదైవతం ౧౮౨. సపుత్రాతత్పదేనత్వా
వాచం యుక్తమభావత * చంద్రవతీ * వాఙ్మనఃకర్మభిః పత్యో నిత్యయుక్తాన్వి
తత్వతః ౧౮౩. ఇత్యేవంవాదినీం రాజీం సరుమానిర్దహన్నివ, అహంస్వామికిషే
తేనే త్యాచకర్మ సపుత్రకాం ౧౮౪. తదాకర్మణవిప్రస్థః కుమారో జాతసాధ్వనః,
అంబతాత్యేతి కరుణామవాదీ ద్దక్షణాక్షరం ౧౮౫. అచింతితేన విరహేణాకులాయాం
మహీపతేః, సాశునేత్రముఖందేహ్యాహిమక్లిష్టాంబుజోపమం ౧౮౬. వత్సాశ్చర
నయస్యాపి దుఃసహం వీరహవ్యథాం, నియతేరీదృశీశక్తిరితి సేహేనరాధిపః ౧౮౭.
స్వామిగురుపితామతా దైవతం వైషతేద్విజః, యాహితద్వారి తిష్ఠత్వం ఇత్య
హస్యపతిః ప్రియాం ౧౮౮. వేలాంచాసహమానేన తర్వయానాద్విజేనసా, యయా
పుత్రం పురస్కృత్య పథాయేనద్విజోగతః ౧౮౯. వత్సాపితనయేనాపి వియుక్త
నలభాన్యసః, శశాంకఇవరోహిణ్యా బుధేనచ వియోజితః ౧౯౦. నృపోమహిమ్నా
నియతేః శ్లఘాత్పాతదాపితేన పథినావధానః, ప్రియావియోగప్రభవం మహంతర
నిగృహ్యశోకం సబభూవధీరః ౧౯౧. * * *

ఇతి శ్రీనాంద మహాపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యై
మధ్యమభాగే హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రేణ చంద్రవతీ
విక్రయోనామ షడ్వింశోఽధ్యాయః. ౨౬.

* భరద్వాజః * తాంసీత్వాస్వగృహంవిప్రః సపుత్రాంకాలకాశికః, ఆహూ
యగేహినీ మాహా వహ్ని రాత్రిశిఖామివ ౧. హరిశ్చంద్రస్య గృహిణీ నామ్నాచం
ద్రవతీతియా, ఇయంగాసీసపుత్రాతే నియుంత్యైనాంహి కర్మను ౨. ఇతిభర్తృగిరా
సాపి ధనగర్వేణమూర్ఛితా, సదాకూరస్వభావాచ తిష్ఠత్వతైత్యభావత ౩. రాజా
పితత్వావియుతో దేహశ్చేతనయైవ సః, అజానంస్త్రాకర్తవ్యమతిష్ఠదవశః క్షణం
౪. సత్యకీర్తి ర్మహాశోకగర్వేసంపూర్ణమగ్నధీః, ఆవిష్టఇవనిశ్చేష్టో సచాత్మాన మబు
ధ్యత ౫. తతోనక్షత్రకః క్రూరో రాజానంపాహ నిర్దయః, అస్తంప్రయాతి తిగ్మాం
శుః క్రియాకాలో మృషైవహి ౬. శ్వేతవభాతేనమేష్యామి దదస్వ సకలంధనం,
ఇత్యుక్త్వాదర్శితక్రోధః సజగామ యథాగతం ౭. తాఃప్రకాశ్యదిగ్భాగాః శశ్వత్
స్వేనైవ తేజసా, హరిశ్చంద్రఇవోష్ఠాంశుః ప్రయాసీ త్పశ్యమాందిశం ౮. తేజస్వీ
నోపికాలేన సంకుచంతి సమృద్ధయః, ఇతీవోద్ధోషయామానుః సంకుచంతో రవేన్ద్రి
మః ౯. నాలంప్రకృతిమార్గోపి వివన్న మభిరక్షితుం, కరాఃసహస్రంయద్భానుం
పతంతమపి నోద్దఘః ౧౦. తేజస్స్వభావసంసిద్ధ మముంచ నృండలాశితం, మమజ్ఞా
ర్మహరిశ్చంద్రో వాఙ్మకాశికవైకృతే ౧౧. విశేషాదావిలముఖ విప్రయుక్తా వివస్వ

కం మూల్యంతన్నాయ మ్నరతి, స్వాదేవహి హరిశ్చంద్రో విష్ణు ర్వాశక్రపవనా
 ౬౪. ఇతివిక్ర్య మదోద్రిక్తాః విహస్యత పరస్పరం, హస్తైర్నస్తాన్సమాస్సాల్య సర్వే
 ప్రవిని శుక్లహాః ౬౫. పురస్కృత్యచరాజనం సత్యకీర్తిః సమాకులః, విప్రాణాం
 క్షత్రియాణాంచ వేశ్యానాం ధనకోభినాం ౬౬. అమాత్యానాం ధనవతాం కాశీ
 రాజోపసేవినాం, కరణాధిక్యతానాంచ కనకోత్పిక్త చేతనాం ౬౭. సేనాపతీనాం
 దృష్టానాంసామంతానాం సుసంపదాం, ధర్మాధికారిణాంచాపి యోధానాంచాపి
 ధన్వినాం ౬౮. రథినాంహయవీరాణాం ప్రకృష్టధనసంపదాం, ఆధోరణానాంఖ్యా
 తానాం తత్తత్కర్మకృతా మపి ౬౯. గణికానాం ప్రభూతార్థప్రఖ్యాతానాం సుచే
 తనాం, శిల్పినాంచ ధనాధ్యానాం భటానాం దృష్టకర్మణాం ౭౦. కృషీవలానాం సం
 వస్తుధనధాన్యో పభోగినాం. అన్యేషాంచానురూపాణాం ధనసంపత్తిశాలినాం ౭౧.
 తానుతానుచవిధీషు బభ్రామ ధనలిప్సయా, సర్వేనిర్గత్యనిర్గత్య ధనిసేపి గృహద్వ
 హాత్ ౭౨. దృష్ట్యాదృష్ట్యాచ రాజానం బహువిశ్లేష్టవాలుకం, ఉద్వోషణంసత్యకీర్త
 న్నంత సదుదాసితాః ౭౩. రాజావిశేర్లచరణో రథ్యాశత పరిభ్రమాత్, లలాటం
 తప కుర్మాంశోః కాలేతస్థా సమాకులః ౭౪. భాస్వత్కిరణసంతప్తైః పాంసుభిః పా
 వకోత్కటైః, జననంచార నిర్ముక్తా జజ్ఞరే పురవిధికాః ౭౫. ధనినాంహేమకలశా స్సా
 ధేవ్యర్కకరాహతాః, అనుచేలాదుధాలోకాః ప్రభాభిఃపరిపుష్కరుః ౭౬. ధారాయం
 త్ర గృహేవ్యంతః పద్మినీదల సంస్తరైః, అత్యనైషః కఠోరార్కం ధన్యాః కాలం
 సుఖానిలైః ౭౭. తస్మిన్కాలేహరిశ్చంద్రః క్షుత్ప్రపాసార్జితోపి సఖ, అముంచకృధృతి
 మాత్మీయాం గుప్తః సత్యేనతేజసా ౭౮. విక్రయస్యాప్యేనహ్నోస్మి త్వంత స్తాపాకులో
 భృశం, అనాదృతే స్థలేతిమౌతప్తః సూర్యస్యరశ్మిభిః ౭౯. వేలాతిక్రమణేనాపి విక్ర
 స్యానుదయేన చ, నక్షత్రకస్యచోగ్రేణ స్పృత్యేమం తత్సమంముహూః ౮౦. క్రితో
 భవేయం కేనాహంధనదాత్రేతిక్లృప్తధీః, పరిక్రమ్యపురీం సర్వాం మహాధనిక సం
 యుతాం ౮౧. బహిర్గత్యచ కుతాపి ప్రదేశే మంత్రిణాన్వితః, శుష్కత్కంఠోష్ఠర
 దనః పాంసువాతేన ధూసరః ౮౨. అత్యవాహయ దుద్దామాంవేలాంమాధ్యాహ్ని
 కీం నృపః, అథాపరాష్ణేసంప్రాప్తే జనేషూచ్ఛ్వసితాత్మసు ౮౩. శాంతరశియుజే
 పూష్టోవిక్రమేలోకసంచయే, పాణిషుశ్రమనిర్ముక్తేవ్యవరక్తంచరిష్ణుషు ౮౪. నాత్యు
 వ్లశీతేపవనే సహ్యపాంసుషువిధిషు, ఋణాల్కథంవినిర్ముక్తో భవేయమితిశింకితం
 ౮౫. దృష్ట్యాసంచారిణో దూరాజ్ఞనాంస్తత్రచ తత్రచ, గృహేశ్చతేపాంయన్కాం
 శ్చి ద్రాజామంత్రిణమబ్రవీత్ ౮౬. అత్రమూరాచ్ఛరంత్యేతే జనాః కేచిత్కిరీయాప
 రాః, గృహేశ్చకేచిదత్రైవ సత్యముద్వోషయా త్రమాం ౮౭. అనధూతోస్మిధనికైః
 పగరాంతేశ్చరై రహం, బహిరప్యేషయః కశ్చిద్ధనికస్వాస్య దుదారధీః ౮౮. అగ్రకే
 వాపివాపుంసా క్రితశ్చేదహ మిదృశః తస్మాద్ధనికసవిత్తేన భవేయమన్యథాక్షణాత్

౮౯. ఇతితద్వాచమాకర్ణ్య సత్యకీర్తి స్తదైవచ, పూర్వవద్వోషయామాన భూభర్తు
ర్విక్రయంపునః ౯౦. ప్రసర్వదిక్షుతద్వోమఃసత్యకీర్తి ముఖోద్గతః, వ్యక్తువానోభవ
త్సర్వం తందేశమభిలక్ష్మితం ౯౧. సహించంబాలభాయుష్టా దేశస్సద్భి ర్విగర్హితః,
నివీష్టఃకూరకర్మాభ్యో బహిఃదూరే పురస్యయః ౯౨. తత్రచండాలవంశ్యా
నా మగ్రణీపావకర్మణిః, రక్షితాచశ్మశానానాం వీరబాహురితస్మృతః ౯౩. గృ
హంతేసితవనోచైరశృణో ద్విక్రయధ్వనిం, శ్రుత్వామధుమదక్షిణః కంచినాతంగ
దారకం ౯౪. తదర్థావగ మార్థాయప్రేషయామాన తాంభవం, సచగత్వాతదా
జ్ఞాయవృత్తాంతం సర్వమాత్మనా ౯౫. ప్రక్షేప్త్యకథయామాన సువ్యక్తం వీరబా
హవే, విక్రేయతేహరిశ్చంద్రో నామరాజా స్వమంత్రినా ౯౬. దేయంచవద్దసంఖ్యా
తం స్వామిన్నస్మైధనంకిల, సతస్యవచనంశ్రుత్వా మూల్యంసుబహుయత్నేతః ౯౭.
విక్రియార్థంచసుమహా త్తథావ్యస్త్వి త్యచింతయత్, గచ్ఛామితత్రవశ్యామి వస్తు
తద్యది రోచతే ౯౮. క్రేమ్యామీరిసముత్త స్థా మదస్మిస్తాత్రరాంతుకః, అగ్రభాగ
దృఢాబద్ధ పరిలంబి పటచ్చరః ౯౯. స్వజాతుద్భోషికాందక్షిపాశా వేమ తలాంప
హణ్, వామేతుభాద్యమానంచ మాంసఖండంమహూద్ధతః ౧౦౦. నిర్గత్యాంతర్గృ
హాత్పూర్ణంవసంశ్చ పదేవదే, సోభ్యాగమ త్తముదేశం యత్రరాజాహి తిషతి౧౦౧.
తందర్పణసమాయాంతం దూరాదేవమహీపతిః, కాశిన్యేనచకాభిమ్నాఘోరేణైవా
భిరక్షితం ౧౦౨. సాంధ్రైఃకాలాయసై రేవ నిష్పన్నంపరమానుభిః, ఆకారేణసదా
బద్ధ భృకుటిభీషణా ననం ౧౦౩. కుణితాస్తమితాపాంగే మోరారక్తకనీనికే,
సేతేవ్యాఘ్రాణ్యంతంచ శశలోచనలోహితే ౧౦౪. అనిమితైఃప్రహస్తితైః స్థూ
లైర్నిశ్వాస మారుతైః, గతిభిర్విషమాభిశ్చ మందంశంసంత ముల్బణం ౧౦౫. అన్నీ
గ్ధమాశయేకేకేష్వపిసంస్కార వరితం, పరుషంవచనేగాత్రేష్వప్రశస్తార్థసత్క్రియాం
౧౦౬. నకేవలం ముఖేజ్ఞానేవ్యంధకారిణ మన్వహం, అపిదర్శితమాలిన్యం వననేపిచ
కర్మణు ౧౦౭. అదృష్టచర మవ్యంగైర్వ్యక్తం చండాలలక్షణం, విపక్షమివపుణ్యస్య
బీభత్సస్యైవసత్క్రియాం ౧౦౮. సరక సేవ్యతాత్పర్యం పాపస్యేవవరాంగతిం, సారా
త్మ్య స్యేవసంఘాతమశుభ స్యేవదర్శనం ౧౦౯. అనాభాష్యమనాలోక్యమవాచ్యంహీ
మనీషిభిః, అసక్తద్వైప్రసాంసార్థం ఆన్యశంస్య వివరితం ౧౧౦. అపాస్తకరుణారేశ
మహాయుగ భిమానినం, విశేషమదనిర్యూధైః వ్యాయామై రనువందిభిః ౧౧౧.
అంగేష్వముక్త కాశిన్యం వయస్యపిచ పశ్చిమే, క్రూర్యాత్వభావసంసిద్ధ కృతాంతమి
వగాంగతం ౧౧౨. దర్శనేనాపిభయదం వీరబాహుం దదర్శహ, తమాలోక్యహరి
శ్చంద్ర సెసెరాకార చేష్టితైః ౧౧౩. చండాలఇతినిశ్చిత్యతస్థా ధైర్యం సమాశ్రితః,
వీరబాహుశ్చనిశ్చంకం తంప్రాప్య మదఘోరితః ౧౧౪. అతిష్టత్ప్రేత్యరాజాసం
సత్యకీర్తించ సార్వతః, వశ్యకాస్థిత్వా క్షణందృష్టః చండాలోన్మపమబ్రవీత్ ౧౧౫.

శ్రీ శంకరాచార్యుల శతాబ్ది సమితి

6. 5. 6

[illegible]

ప్రతిభాత్వయం ౧౫. యుక్తచవక్తంనోవేత్తి దర్పంనాద్యాపి ముంచతి, సమేప్రయో
జనంతావదనేన ధనదానతః ౧౬. క్రేయోపికిం తథాకేతుః చక్షురగ్రే ఫలాయ
హి, ఇత్యుక్త్వాగర్వితం యాంతం సత్యకీర్తిర్నయాద్గిరా ౨౦. నిరుధ్యప్రసలంతంచ
భావంజ్ఞాత్వాతథేశితుః, నిగృహ్యశోకంమోహంచ విషాదంచ వ్యథామపి ౨౧.
విధేర్బలంసమాలోక్య మంత్రీవాచ మవోచత *సత్యకీర్తిః* తావత్స్వతంత్రాప్ర
కృతిః తావద్దర్శశ్చ నిర్భరః ౨౨. ప్రభోస్తావత్ప్రభావశ్చ యావద్దాస్యమధిశ్ర
యేత్, వక్తంచవేత్తిప్రోక్తేషు సవ్యాముచ్యతి కర్మసు ౨౩. సభినత్తిరహస్యాణి
క్రేతవ్యాయంత్యయాస్యపః, సవ్యాజభాషీనక్రోధీ నదురాత్మానవాశతః ౨౪. సభీత్యు
పాశ్రయేణాపి మానీదాసార్థసంగమః, ఏషరాజాగుణీ సర్వకార్యదక్షో విశుద్ధ
ధీః ౨౫. నోపేక్షణీయాభవ్యాత్మ నైవంసిద్ధ్యే త్తతఃపరం, సదత్సస్యనమూల్యంహి
తథాపి ప్రవదామితే ౨౬. దేయంచపద్మసంఖ్యాకం ధనమస్యత్యేత్స్వయా, ఋణాచ్చ
తావతాముక్తోభవేదేషధనేశ్వర ౨౭ సర్వైరసదృశఃశ్లాఘ్యో భవేత్సద్భుత్యవాక్
భవాక్, *వీరబాహుః* యోవాకోవాభవేదేష దానకార్యంకరిష్యతి ౨౮. నియా
మకస్యహస్తేతు నియమ్యచ్య గుణాగుణాః దదామిభవతాప్రోక్తంధనంశ్చం శ్లాఘ్య
కర్మకృత్ ౨౯. ఇత్యుక్త్వాపార్శ్వగాన్వాహ ధనోపాహరణాయసః, తేతస్యశాసనా
త్ప్రిప్రం ఆనీయసుమహద్ధనం ౩౦ యద్రత్నకిరణాలోకైః ప్రోతపద్మ మభూన్నతః,
సగృహీత్వామహత్పద్మం రత్న ముక్తాశతో వమం ౩౧. పూరయామాసతేనైవ
పురోభాగంమహీవతే, *వీరబాహుః* ఇదంతిత్పద్మసంఖ్యాకం ధనంతేనచివో
చితం ౩౨. మయాదత్తమయందాసో హరిశ్చంద్రోపి మేమతః, *సత్యకీర్తిః* యథా
ర్థంతేతథాధీర, క్రేష్టాసి ధనసంపదా ౩౩. స్వామీమయాయంక్రేతశ్చ త్వమేనం
స్వగృహేన్నయ, ఇత్యుద్దీర్యోచితాంవాచం దూరాన్నక్షత్రకం సీతం ౩౪. ఆహూ
యానునమూద్విత్తం దదౌరాజ్ఞానుమోదితః, నక్షత్రకోపిహృష్టాత్మా జగ్రాహసకలం
ధనం ౩౫. అన్యతోఽసీతిరాజేంద్ర ముక్తైవంప్రహసన్మఖః, ఉపనిన్యేవిధేయైశ్చ
విశ్వామిత్రాయ తద్ధనం ౩౬. తస్మిన్యాతేమహారాద్రే ముక్తస్తస్మా దృణాన్నృపః,
గతభారమివాత్మాన మమస్యతచిరాయహి ౩౭. ఉవాచసత్యకీర్తించ సమాశ్వాస్య
గిరాగ్గ్రీయా, మాకృధాఃశోక మత్యర్థం ఋణాన్మక్తోఽస్మినువత ౩౮. శరీణాం
స్వకర్మేదందాస్యం యల్లోకసంఘటం, అద్యప్రభృత్యయంస్వామీ ప్రభుర్లోస్తాని
యామకః ౩౯. శాసనేచాస్యతిస్థామి యాహిత్వం యత్రతేమతిః, ఇతిరాజ్ఞోగిరా
తస్మి నిష్పష్ణవదనేతదా ౪౦. శోకాంధకారపతితే శుష్మాశనిహజేకిల, సగర్వవీర
బాహుశ్చ రాజానం సమభాషత ౪౧. ఆగచ్ఛదాస గచ్ఛావోగృహేన్కించీనయా
గిరా, కస్త్యమేతస్యసోయంతే కోవాభ్రమ మిమంత్యజ ౪౨ శురుదాన్వీచితం
కర్మ క్రీస్తుం యశ్చతేమయా, ఇత్యుక్త్వామదతాప్రూడ.

గోనా ౪౩. ఆగచ్ఛత్పురతస్తస్య తేనాప్యనుగతశ్చనైః, సగచ్ఛన్వివక్షైరంగైర్భద్రా
 విష్ణేన వర్తమానా ౪౪. చతుస్సాగరవర్తంత భూచక్రవహనో చితే, మాంసలేంసే
 ముహూర్తార్థరథాజగరోపమం ౪౫. ప్రకృత్యాకళింసంసింద్యం మాంసఖండసమన్వ
 తం, వీరబాహుర్న సస్త్రాద్వామబాహుంస్యవేశయత్ ౪౬. ఉష్ణాశ్చయన్వేణుల
 తాం పదప్రతితయే చ్చయా, స నివేశంసమాచేదే సత్యకీర్తేశ్వరశ్యతః ౪౭. సత్య
 కీర్తిశ్చరాజానం సత్యాసత్యవ్రతే స్థితం, అమల్లంఘ్యాంచనియతిం ధ్యాయన్మో
 తాగ్ని మగ్నధీః ౪౮. నిందకశోచ్యంస్వమాత్మానం ప్రవివేశపురీంరుదకా, రాజా
 విధైర్యసంపన్నో విసీతో విదితాశయః ౪౯. నీయమానోత్త్యజేనైవ నియతేశ్చైవ
 శర్మణా, స్థితేతిష్ఠ నిష్కణ్ఠేతు నిష్కణ్ఠోయాతిచ ప్రజా ౫౦. మహాద్ధతస్యతస్యాజ్ఞాం
 కుర్యన్మథిపదేవదే, కించిదంతరముల్లంఘ్య పురస్తా ద్దత్తలోచనః ౫౧. పశూపహార
 సతుష్ట చండాలాలయ దైవతం, గమ్యాగమ్యక్రియాశూన్య మపాకృతహితాహి
 తం ౫౨. అవిశేషనిజాచారక్రియవస్థవిరాకులు, శ్రుతేపిపావజనకం స్మృతేపి
 భయదాయకం ౫౩. సదోద్వేగకరం ద్వృష్టే సరకస్యనిదర్శనం, ఏకావధామపుణ్యా
 నాంమలినానాంసదాత్రయంశరదదర్శవీరబాహుః స్తంభివేశమతిగర్హితం, దృష్ట్యావా
 రణిగామంత రపుణ్యద్యేగకరం సదా ౫౪. నవిక్రియాండధాచిత్రే సరనాథోద్భవేర్నిధిః,
 వీరబాహుఃప్రవిశ్యాథ భవనం సమదాధిః ౫౫. సద్యఃపరిజనానీతే గాఢశోచర్మ
 ణిస్థితే, అస్తదారుమయేపీతశ్యసన్న్యాసిత శ్చరావతా ౫౬. కీర్ణకేశరజోలోపేనవాస్మ
 గ్న్యవకర్తమే, స్థండిలేన్మవమా స్వేతి వీరబాహురభాషత ౫౭. దాసాసిన్యామినాక్రితో
 దిష్ట్యాకార్యక్షమా కృతిః, ఇతిరాజానమాశస్య చాపశ్యన్మహాచారిణః ౫౮. రాజాపి
 వచనా త్రస్యదాసభావం ప్రదర్శయన్, స్యసీదదాసనస్యాథస్తదీయస్య కృతాంజలిః
 ౫౯. అసీనస్యమహీభర్తురంకేమదవిమోహితః, పాదాప్రసారయామాసశృణానస్థాను
 సన్నిభా ౬౦. సతావక్షిష్టరేఖాభ్యాం పాణిభ్యాం ధరణీపతిః, భక్త్యాపంహాహాయన్నాస
 దర్శయంశ్చముఖేముదం ౬౧. తథాపినిషురమనా మధాంధఃక్రోధమూర్ఛితః, స్వప్నోని
 కారీచండలో నినిదన్మపతేః క్రియాం ౬౨. *వీరబాహుఃపాచ* సామర్థ్యనామునా
 మూఢదాసత్వంమమవేశ్మని, వర్తితుంకిమవాప్తోసి దృష్టంలే కరయోర్మలం ౬౩. నాప
 యాతి రుజాలేశో ప్యద్యసంచారగాత్మదే, కథంమేపాదసంవాహం కరోషి కుహ
 నాత్మక ౬౪. *రాజోపాచ* సచాస్తికుహనామాత్రం స్వామిస్మయ మృదంతరే,
 సంవాహయామితే పాదాద్భద్రంమయి దయాంకురు, ౬౫. *వీరబాహుః* ప్రలప
 స్యతివాచైవరేరేపాదా త్యజత్యజ, సోస్యహంవీరబాహుర్ని త్యేత్యుతే బహవి
 త్తదః ౬౬. మదజీవం విభాసన్మాం తతస్త్య మవమస్యనే, ఉత్తిష్టకురుమేకార్యం గృ
 హేయద్యదు దీధితం ౬౭. దాసాధనుసయోగ్యోసి పాదసంవాహసస్యమే, ఇత్యాక్షి
 ప్యకుమాపాదా సంత్యజ్యచ నృపంపదాత్ ౬౮. ప్రావిక్షదంతర్భవనం ప్రప్రపాలం

బీకంబలః, ఆకారేణచక్రాశ్చేణచందాలస్యహి తాదృశా ౭౦. జాతత్రాసాపిస్వపతి
 ర్ముమోచధృతిం నిజాం, అత్రాంతరేహరిశ్చంద్రం చందాలభవనేసితం ౭౧. అపార
 యన్నివరవి ర్భ్రష్టమస్తగిరిం యయా, జజృంభేవారుణీమాశా మూలంబ్య పరుషం
 తమః ౭౨. సతాంమార్గం పమాత్రామ ద్వీరబాహూర్మనోరథః, రాజావిచేతసా
 సంధ్యా ముపాస్యచ మహీపతిః ౭౩. వీరబాహూర్మహిర్ద్వార వేద్యామేవ క్వచి
 త్ సితః, వీరబాహూర్మియోగేన తద్భ్రుత్వైరాహ్మలంఘనః ౭౪. మాంసోదనం
 తత్పురతో గృహీత్వావిజహా క్వచిత్, యామేయామేసమాహూతః స్వపతా
 వీరబాహూనా ౭౫. తదుక్తంకర్మకుర్వాణః స్వామిన్నితిగిరం వదన్, మధ్యేమధ్యే
 చతద్భ్రుత్వై ర్భర్తృతః పూర్వసమ్మతైః ౭౬. విజలేక్షుత్పిపాసారి ర్వేపితస్తుహిసా
 నిలైః, అనావృతోనిశానినే సత్యకీర్తే రుణాస్సర్క ౭౭. ప్రాతస్సముత్థితః స
 రనుక్తోవ్యంత్యజై ర్భూమి, తత్రత్కార్యాణిసర్వాణి కర్మాణ్యవ్యురో న్నృపః ౭౮.
 ఏకవాసాశ్చమలిసోజటిలః శౌచవాన్మృశః, కుర్వన్నపిస్వకంకార్యం గర్హి నో
 గృహవర్తిభిః ౭౯. మతాభిర్నిద్యమానాంగ శ్చందాలస్త్రీభి రపయం, ఆహవ్యమా
 నోమాంతంగై ర్మదాంధేశ్చ కదాచన నం, నింద్యకర్మసునిర్దిష్టః సక్రాధం వీరబా
 హూనా, చిరాయితేతులేనాపి దండ్రిరవ్యభి తాడితః ౮౦. తదుక్తేషుప్రదేశేషు పహ
 న్మార్గా మృతాశ్చగః, అశ్వాంశ్చమహిషానుష్టో వ్రాహ్మణీ మృతాన్సురే ౮౧.
 చర్మభస్మీకయాదూరా త్కృతాంబుభర మానయా, వాగ్భిఃకర్మభి రవ్యేతాస్త్రి
 ణయంశ్చ పృథక్పృథక్ ౮౩. నిందంత్యా కృణకర్మాణి నిర్దాక్షిణ్యేకసారయా,
 తర్జ్యమానశ్చేభవన్స్వామిన్యాపిదివానిశం ౮౪. సారమేయశిశుంస్తాంస్తాన్ పోష
 యన్స్వామినో గిరా, ఉపచారై ర్భవమవిధైః ఖగాన్నానావిధై రపి ౮౫. అన్యాన్య
 పిచకర్మాణి కాలేకుర్వన్సమాహితః, వీరబాహూర్మహద్వారం సతత్యాజ దివాని
 శం ౮౬. సిథిర్మమేయంసత్యాం సకామాదితి భూవతిః, నింద్యేపివాసేస్వాత్మానం
 పుషోమాంబుఫలాదిభిః ౮౭. క్రియమాణేషుకార్యేషు తేషుతేష్యపి సాదరం, వీరబాహూ
 రసంతుష్టః క్రుద్ధోరాజాన మబ్రవీత్ ౮౮. *వీరబాహూః* అలసశూన్యహృదయః
 సమ్యక్త్వంసహి కర్మకృత్, అతఃత్వదుచితంకర్మ వక్ష్యేతత్కురు సాంప్రతం ౮౯.
 ఇతోనిర్గత్యభవనా న్నయోగ్యోస్యత్రమేమతః, గోప్తాభవశ్శృణానా మహూ
 రాత్రమనన్యథేః ౯౦. మృతానాందాహనే తత్ర పురాదృష్టంహివేతనం, దిదేదిన్
 సమాగత్య తత్రన్నహ్యం సమర్పయ ౯౧. మృతానాంఫాలవిన్యస్తై స్తైత్రత్రత్రచ
 సంభృతైః, విధేహితండులై ర్దాస శరీరసితి మాతృనః ౯౨. శవోపరివృత్తైర్వస్త్రైః
 ఖండ్జరాచ్ఛాదితా కృతిః, శ్మశానేష్యేవనివసన్ శానసంమమ పాలయ ౯౩. మృత
 స్యకస్యచిద్వాపి దాహనే వేతనంయది, నదదాసిగృహీత్వామే యదివాచంచయి
 వ్యసి ౯౪. అనాదరాచ్ఛలోభాద్వా తదాదంజ్యోభవిష్యసి *రాజోవాచ* స్వా

మిత్రవైవ దాసాస్మి యదుక్తం తన్నలంఘ్యతే ౯౫. త్వాంతుప్రసాదయిష్యామి
తేవతేనైవ కర్మణా, ఇత్యుక్త్వాస్వామినంతత్వా తదాజ్ఞాంపరిగృహ్యచ ౯౬. సహా
యంసత్య మాంబ్యస్మశానాభిముఖో యయా, తత్రసంసాప్యచతురః స్తంభాన్
దారుణి తేవ్యపి ౯౭. నిధాయస్థిరబంధాని తత్రవాస మరోచయత్, అహో
రాత్రంస్థితస్తత్ర వీరబాహుగిరం స్థురక ౯౮. దూరాదాలోకయాశక్తః శ్మశానాని
సమంతతః, శవేషుదహ్యమానేషుతస్మాత్తస్మాజ్జనాదపి ౯౯. సంగృహ్ణాంస్తారతమ్యేన
వేతనం పురతఃస్థితః, స్వైరందగ్ధుంప్రవృత్తాని ప్రేతానిబలిభి ర్జ్వలైః ౧౦౦. చితాంత
రాత్సమాకృప్య క్షిప్తేహి రుషాన్వితః, అభ్యేత్యస్వామినేదత్త్వా లబ్ధంలబ్ధంచ వేత
నం ౧౦౧. తర్జితోవ్యమునాభూయః ప్రసీదేతి గిరంవదన్, చితాగ్నిధూమసంవిత
గాత్రోనిత్యం మలీమసః ౧౦౨. సదాస్థికుటసంచార దీర్ఘాంగులి తలాంఘ్రికః,
అసంస్కారపరిస్రవస్తవితో బభ్రుమూర్ధజః ౧౦౩. వసానోఽర్జిరజీర్ణంచ బహుచ్ఛిద్ర
శతార్పితం, వాసఃఖండంతదలిక వ్యస్తతండులజీవనః ౧౦౪. తప్త శ్చితాగ్నిజ్వాలాభి
ర్దివాప్రాణతపేనచ, ఏకోవ్యవసయన్నక్తం తాభిరోరాభిరవ్యథః ౧౦౫. దుర్దర్శనాత్మ
వపుషాకుణపానభిభీషయన్, చతుస్సంభోపరి తలేనయన్నాయామిసీం నిశాం ౧౦౬.
ఏవంశ్మశానంనియతోభిరక్షన్ వాచాంస్థితోవర్త్యని వీరబాహూః, అనన్యవృత్తిర్వి
భు రవ్యనైషీ ద్యుక్తాశయః కాన్యపి జానరాణి ౧౦౭. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచామాహాశ్ట్యే హేమకూటఖండే
మధ్యమభాగే హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రేణశ్మశానరక్షణంనామ
అష్టావింశోఽధ్యాయః. ౨౮.

* భరద్వాజః * సాపిచంద్రవతీరాజీ కాలకాశికవేశ్మని, వర్తమానాబహు
ముఖై రాదిష్టాగృహకర్మసు ౧. అనభ్యాసేనసీచానాం కర్మణాంక్షేతకాఢిణాం, విలం
బకాకిణీరోషా ద్గృహదాసీభిరాహతా ౨. కదాచిద్గృహనాథేన గృహీణ్యచకదా
చన, సత్వంకరోషికర్మాణీత్యుగ్ర వాక్యాన్నిషీడితా ౩. అనుద్యుద్ధేవరిజనే పృథ్వా
యానుదితే రనౌ, సంమార్షయంతీమార్షన్యా దేహల్యంగణవేదికాః ౪. ద్వారవే
దీంసమారభ్య నిష్కుటాంచత్వరావతీం, గృహాన్విశోధయంతీచ గోమయోదకసే
చనైః ౫. సగోమానలకణోద్దిప్తి కరణాయార్ద్రోగోమయం, తుష్టైర్వామిశ్రమాక
ల్ప్య శోషయంతీనవాతపే ౬. వస్త్రఖండకృతాధారే మూర్ధ్నికుంభం నిధాయచ,
వారంచారంసదీద్వారీ జ్ఞాహరంతీత్వరాన్వితా ౭. కరాభ్యాంసుకుమారాభ్యాం
గృహీత్వాఋశలం ఖరం, స్వేదాన్నిశ్చ్యస్యనిశ్చ్యస్య సదావ్రహీనవఘ్నతీ ౮. కడం
గీరయజాతీయాం హేమామధేనుంగృహ్ణాం, అన్వేషయంతీసన్వేషుహస్యమా

నా కృషీవలైః ౯. నిషణ్ణాదోద్ధమైకాగ్ర్యా దపిరోహ కలాత్సనాం, గృష్టీనాంతీ
క్షృశ్యంగాణాం పథాఘాతైర్విమోహితాం. ప్రమాదాద్భూయసావీతవత్సనామక
దాగవాం, స్తనేషుదుగ్ధశూన్యేషు స్వామిన్యాదండితా భృశం ౧౧. ప్రతివేశ్య
గృహిణ్యాశాం మత్వాప్రాప్తా తదంతికం, అక్షమాతర్జనంసోఘం హంతతాభిశ్చ
తర్జితా ౧౨. కాలకాశికపుత్రైశ్చబహుభి ర్దర్శశాలిభిః, ప్రణితాంగీలతాఘాతై
రంతరేణాపి కారణం ౧౩. అవశ్యంతీసుసూహార్దం జనంకుత్రాపి వేశ్యసి, శయానా
స్థండిలేక్షుద్ర ధాన్యాశనకృశాకృతిః ౧౪. వాసోవసానా మలినం గ్రావక్షతవదాం
గులిః, కేశైరఘటితైశ్చిష్టైస్సేన్ముహశూన్యై రనావృతైః ౧౫. దినేదినేప్రవిరలై ర్నింద
నియదశాంగతా, తర్జనేష్వర్ధనిర్యాతై రంతఃసంస్తంభితై ర్భయాత్ ౧౬. వర్షస్త
తారకోన్మేష్టై ర్బాష్టైరాకలలోచనా, సర్వేభ్యోగృహ వర్తిభ్యః కూరేభ్య
స్సర్వకర్మసు ౧౭. బిభృతీహరిణి వైకావ్యాఘ్రేభ్యాయూథవిచ్యుతా, అగ్నిక్రియా
ప్రబంధేనరాత్రోచింతాశయేనచగౌ. అనాస్తనిద్రాహారత్యాత్ క్షీయమాణాదినేదినే,
ఆకాంక్షంతీదినంరాత్రౌ రాత్రించవ్యథితాదినే ౧౮. నలినీవనిరాలంబా తథాకుము
దినీవసా, భయాద్బహిరనుద్భిన్న మంతర్హాథవ్యథావహం ౨౦. పుటపాశప్రతీకా
శం విభ్రతీకరుణారసం, మమభర్తామహాబాహు ర్జ్వలంస్త్వతివానవా ౨౧. ఇతితన్న్య
స్తహృదయా వ్యాపృతాపిక్రియాంతరే, అనర్తైఃకర్మభి స్తైస్త్వైః ఖద్యమానా కుమార
కం ౨౨. రోహితాస్యం విలోక్యాంత ద్దూయమానా క్షణేక్షణే, కృతంభర్తృవమ
న్యేన శంసంతి శోచ్యదర్శనా ౨౩. స్వామినై శేనభూయోపి నైష్ఠుర్యేణైవ భర్సితా
ఏవంస్థిత్యాగృహేతస్య ద్విజస్యకూరచేతసః ౨౪. దినానిదుఃఖరూపాణి గమయా
మానకాని చిత్, లోహితాస్యోపి వివస్య వివవత్స్వాశ్చశాసనే ౨౫. తిష్ఠంస్తే
భ్యో హితశ్చక్రే కార్యాణ్యవేదితాస్యపి, స్వయంప్రాతఃసముత్థాయసదాశుద్ధే సరి
జ్జలే ౨౬. చకారథాతేవసనే గృహేశస్య తదాజ్ఞయా, స్వప్రమాణానురూపేణ ఘ
టేనాఘ్నిదకంశుభం ౨౭. అప్రమత్తోవహన్ముగ్ధా తీరేభ్యస్సముపావహన్, స్వా
మిన్యాఃకూరభాషిణ్యా స్తతఃప్రాప్యవనం మహత్ ౨౮. సవయోభిరనిర్యాహ్యం
కాష్ఠభారముపానయన్, పుష్పాణిదేవతాగ్లాణి సమిధస్తత్ర సమ్మతాః ౨౯. దర్భా
నపిక్రియాయోగ్య నానినాయవనాంతరాత్, చిరాయితంత్యయేత్సుగ్ర గృహిణ్యా
భిహతో భృశం ౩౦. అంబేతిప్రదుదన్మృగ్యాజ్జననీమప్యరోదయత్, విప్రాజ్ఞయా
గవాంచక్రం చాలయ స్వసవీధిషు ౩౧. అసహాయః సమాగచ్ఛత్ సాయూహేక్షు
ధిశోగృహం, కదాచిచ్ఛ కదాచిచ్ఛక్షుతామోపి కృత్రికియః ౩౨ ద్విజసంతర్జనా
త్త్యక్తౌ రాత్రౌ జోషమకేతహి, దివాకర్మకరైస్త్వైస్త్వైః సావసంసహనాన్నితే ౩౩. ఆరా
ధయాద్విజంలేన సకృద్వానాభ్యచంద్యత, ప్రత్యాపిశునభృశోక్తిం గృహేశేనః

చ్యవసద్రుమా ౩౪. దాసీపుత్రతపదతా రాజపుత్రోహ్యతర్జ్వత, నాన్నండహా
 త్యభజూతే బహ్వశీతి గృహేశ్వరీ ౩౫. నియక్తోగృహకార్యేషు తామహ్యరా
 భయో వనకా, శీతవాతాతపక్లేశా నృహమానః క్రియోన్ముఖః ౩౬. కాపీనమాత్రం
 ధృత్వాపి నజహమానసే ధృతిం, జ్ఞాతాశీనాపిసిద్ధేన దురాపాతపసాపి యా ౩౭.
 సాపికాలస్యమహాత్యైదాసీతస్త్రిసహిష్ణుతా, సకదాచిద్ధృహేశిన్యాః వాచాప్రాత
 స్సముత్థితః ౩౮. ఏధోఽర్థమగమన్తిత్యైః సహితోగహశం వనం, తత్రైథాంసినమా
 హర్తుంతత్రతచరశ్వసన్ ౩౯. సమగ్రహీ దబధ్నాన్పుద్రుతంవతతిభిర్ద్వధం, ద్వి
 ణంసంతోషయిష్యామి సమ్యగద్యేతినాదరః ౪౦. పుష్పాన్యపాచినోత్తస్మా త్పూజా
 యోగ్యాని తస్యహి, సపత్రపుటికాంకృత్యా తస్యానిక్షిప్య తాస్యపి రం. అమ్మా
 ననన్ని వేశాని కాష్టభారోపరి న్యధాత్, పవీనాన్యాజ్యపాత్రార్థం బ్రాహ్మణస్యాన్ని
 తుష్టయే ౪౧. బ్రహ్మవృక్షపలాశాని సంభృతానిభ రేవ్యధాత్, యానివాకర్మయో
 గ్యాని విదితాన్యాత్మనా పురా ౪౩. వన్యానితానిదవ్యాణి నిసీమః సమభావయత్,
 అన్యేసవయసస్సర్వే హ్యత్మరూపాచితికియాః ౪౪. తత్రతత్రచకామ్హాని బబంధుః
 సంభృతానితే, సంస్థాప్య కాష్టభారాంస్తే శాఖాసు వనశాఖనాంరగి. మధ్యాహ్నేక్షుధి
 తాశ్చేరుః కంఠమూల ఫలార్థినః, గోస్తాయః కాష్టభారాణా మయమస్మీతివాగయం
 ౪౬. తత్రాస్త తేముదాతస్మై ఫలమాజహురాదరాత్, తాస్యపి బ్రాహ్మణార్థాయ
 నిక్షిప్యక్షుధితోపి సన్ ౪౭. దయసీయోభవత్రేపాం సుహృదామపి బాలకః, కించి
 ద్వ్యతీతేమధ్యాహ్నే తేమామగ్రేనరోజవాత్ ౪౮. కాష్టభారంవహన్ముర్ఖా స్వగృ
 హభిముఖోఽభవత్, గురుత్వాత్కాష్టభారస్య విపకరేణచాధ్వనః ౪౯. కాలన్యా
 పికతోరత్వాత్ దార్భర్యాత్ క్షుత్పిపాసయోః, అవరోహ్యవరోప్వైవ కాష్టభారం
 క్వచిత్ క్వచిత్ ౫౦. అనిరుద్ధశ్చసుహృదా నైగ్ధ్యాతైరవ్యనుజ్ఞితః, ఆశ్వాస్యమా
 నశ్శిశిరైః గచ్ఛన్నేవపనానిలైః ౫౧. నేదీయ స్త్వంసమాకాంక్షన్ భవనస్య ముహు
 త్సుహుః, సితాస్విత్వాదుదన్మాస్వి శాంతఃశాంతశ్చసాధ్వసాత్ ౫౨. భారస్వినో
 జవాద్యాతి పురతస్సవయోగతే, ఘోరభల్లూకహుంకార శ్రవణా దస్థలత్క్వచిత్
 ౫౩. విలంబ్యచపరిభ్రష్టః సుహృద్బృందాత్ క్వచిత్ వనే, ఆరోపితభరః పాంథై
 రావేదిత మహాపథః ౫౪. స్వతస్సిద్ధ మవప్తభ్యభారఖిన్నోద్రుతం వ్రజకా, సుహృ
 ద్భిస్సంగత స్సర్వైః ప్రత్యాశ్వస్తస్త ప్రథాపునః ౫౫. నిర్యన్నేత్రః క్షతశిరా భుగ్నగ్రీ
 వః శ్రథాక్షరః, సోభాత్కష్టాతిభారేణసవ్యథ శ్చాంగసంధిషు ౫౬. ఏవంసుదూర
 మధ్యానముల్లంఘ్య శ్రమపీడితః, గచ్ఛన్నధ్వనివల్మికం దదర్శ కుశసంవృతం ౫౭.
 ద్రుసూనాద్యభిలంసర్యంకర్మయోగ్య ముపాహృతం, నకుశాఃసంభృతా స్తావది తితే
 షు హనోదధే ౫౮. అవరోహ్యత్ర భారాంస్తా స్ప్రితిపాలయత క్షణం, ఆగచ్ఛామి
 కుశానాగ్యాన్లహిజ్యేత్యాహ తాన్వటూన్ ౫౯. తస్మిన్ప్రణయినస్సర్వే భారేణా

పుష్కరత్రయః, తథేతితరుమూలేషు తస్యఃస్యస్యభరాంస్తదా ౬౦. లోహితాస్యేఽ
నివస్య సంతోషార్థం క్రియావతః, నిక్షిప్త్యాత్మభరంప్రాగాద్వల్లిక ముత్తలోభయం
౬౧. వల్లికోపరిసం. రూఢా స్తతః పరిహృతా వైవైః, కుశాన్సాగ్రా నవేక్ష్యంతర్ము
ముదే భువివర్ధితా ౬౨. అస్మిన్దినేసుతోషేమే భవిష్యతి క్షుద్రేద్విజః, ఇతిబ్రువన్
ససర్వాంస్తా న్సుశాన్యంకులయా భిలాత్ ౬౩. సంగృహ్యసుదృఢంబద్ధ్యా క్షుద్రేరేవ
కుశాన్సృగ్ధక్, కృష్యకోజగధుషు యృయో వల్లికచ్చిదసంభవం ౬౪. బహుప్ర
దానమదాక్షీ త్సుశస్తంభం నృపాత్మజః, దృష్ట్వాతదపిహవేణ వల్లికాభ్యంతరే వై
తక్ ౬౫. న్యవేశయత్కరంగాథ మజానన్వైశసం విధేః, తావత్తదంతర్నివసన్ శ్చ
ష్టసర్వో మహావిషః ౬౬. మథ్యమాంగుష్ఠతర్జనో రదశత్రస్య రోషణః, సతేనవి
షరాక్ష్యేణ నద్యోవైవర్ణ్య మాస్థితః ౬౭. హాహదప్టాస్మి సర్వేకేత్యాక్రోశ నిప
పాతహ, శ్రుత్వాప్యాక్రోశ మభ్యర్ణే సర్వేసర్వభయాకులాః ౬౮. ఉమ్మచ్యక్తాష్ట
భారాంస్తా న్సుహృదోపి ప్రదుద్రువుః, ఆకామతివిషేగాత్ర మారత్తా ఘూరితేక్షణః
౬౯. మూర్ఛాంజగామ సోష్యంత స్తృట్వద్భిఃప్రాణసంధిభిః, నాడిచక్రాణిర్యోగి
సమాక్రామ్య తతస్తతః ౭౦. తస్యతన్నిష్ప్రీతీకార మున్మత్తక మభూద్విషం, తతస్త్వ
స్యముఖాదక్షిణేః ప్రాణాచ్ఛ్రిత ముఖాదపి ౭౧. రుధిరంబహునుసావ ప్రాణిర్లమ
సంధియత్, తతస్ససాలకేవక్షో గాత్రేషు శ్యామికాం వహా ౭౨. వర్ణస్తకరణగ్రా
మః ప్రాణానాత్మధృతాన్దహా, చిరాద్విలంబితేతస్మి న్సుహృదీపేమకాతరః ౭౩.
అగచ్ఛత్సునరైకాత్వై ద్దైర్ఘ్యాత్సవయసాం గణః, అతిమారేసితాః సర్వేతదాన
ర్వాచ్యుశంకితాః ౭౪. విముక్తగాత్రం దదృశు ర్ముక్తప్రాణం సుహృద్వరం, అధ్వ
న్యాన్యాచమానాశ్చ మంత్రజ్ఞాఇతి తేష్వపి ౭౫. కాలోత్కేతీ తగచ్ఛత్సుసవ్యః
సర్వేవిషాదినః, తేనిరాశాశ్చిరేణైవ లంభమానేదివాకరే ౭౬. తమేవంచరసాహ
ర్దంముక్త్యాగంతుంప్ర విల్లవాః, లతాగుండేశ్వచిత్రపర్ణా న్యాస్తీర్య భూయసా
౭౭. తత్రైవంశాయయిత్వాతే శాఖాఃప్రక్షిప్యచోపరి, స్థాతుంబాల్యేనసంత్రస్తాః సా
యాహ్నే గహనేవనే ౭౮. కాష్ఠభారాస్సమాదాయస్వస్వధామోన్ముఖాయయుః,
స్వగృహంప్రాప్యకాష్టాని నిక్షిప్యద్వారి రంహసా ౭౯. కార్యేషువ్యాఘ్ర
తాంప్రాప్య ప్రాహుశ్చేందవతీం శుచా * బాలకాః * అద్యాపికింసజానాసి ముం
చకార్యాణ్య మూన్యపి ౮౦. పుత్రస్తేసర్వదప్టోభూ న్మృతఃశేతే వనాంతరే, దుఃఖ
వద్యచసంతేషాం కల్పంతాశని దుఃసహం ౮౧. శ్రుత్వాశూన్యమనాస్సద్యో నపి
వేదహింశన, అంతఃశూన్యాత్మరూపేషు కరణేషుస్థిరేష్వపి ౮౨. అర్థక్రియాన్యా
వృత్తేవస్థితాదారుమయీవ సా, కఃప్రదేశఃకథంచాహం కిముక్తంప్రస్తుతంచకిం ౮౩.
ఇతిసర్వత్రసావక్షే భావేష్వంత ర్విచేతనా, తథానుభావితంభూయః తచ్చతద్విధివైశ
సం ౮౪. మోహాంధకారా ద్గహనా దావృతాభూచ్చిరేణసా, జ్ఞత్వాత్మనంతతో

రాజీ దుఃఖానామేకభాజనం ౧౫. అపృచ్ఛద్బాలకా నగ్రసేథితా న్నానునయంత్రతి,
 * చంద్రవతి * కియత్యధ్యనిపుత్రోమే మృతశతే విషావిలః ౧౬. తదాస్తయేకథం
 మార్గో వాచ్యోభద్రముఖై రిహ * బాలకాఙ్గముః * నిర్గత్యవక్షిణేనాద్య పు
 రద్వాఢేణ చామునా ౧౭. యాష్టత్వంక్రొశేమాత్రేణమార్గేణవనగామినా, తత్ర
 స్తిచాయత తరుర్మహానుచ్చాయ సంయుతః ౧౮. ఉత్తరేణాస్యమార్గాంతేవల్లికం
 సుమహ త్కిల, స్థలీకృతంతదస్మాభిః కాష్టలోష్టాది భిన్నతః, ౧౯. తస్యోపాంత
 లతాకుంజే క్వచిత్పల్లవైరే స్త్రుతే ౨౦. శాఖావృంతాంగః శతేద్యపు త్రసేత్యక్త
 జీవితః, గచ్ఛవాతీష్టవాస్మాభిః సుహృత్ప్రేక్షైవ మిరితం ౨౧. బాలకేష్యేవము
 క్తేషు శుష్యత్కర్ణమనాఃపునః, గాఢమంతర్నిఘ్నతేన శోకశల్వేనవేపితా ౨౨. ని
 దంతీస్వీయమాత్మానంపరాధీనతయా తయా, స్వామినైఃకథయిత్వాహం గచ్ఛామి,
 మిత్యాశయత్తతః ౨౩. సర్పదప్తంసుతంతస్యై మృతంచాపి న్యవేదయత్. సాఘో
 రభ్రుకుటింబద్ధాః ఘర్ణయంతీ రుషాదృశా ౨౪. దాసిదృష్టాసిద్ధష్టాసిద్ధర్షయామాస
 తాంగిరా, యదివాపుత్రవాత్సల్యంక్రొస్తాంనిర్వర్త్యతే క్రియాం ౨౫. అనిశీధంత
 తోగత్యా ద్రుతమేపి తథాబ్రవీత్, తాంతథానిఘ్నరాంనత్వాయనాజ్ఞాపయసీతి
 చ ౨౬. ఉక్త్వాగృహేషుకార్యాణి సాచకారాఖిలాన్యపి, కృతకార్యాని శీఘ్రాంతే
 గృహేశీంచప్రసాద్య తాం ౨౭. నిర్జగమగృహేత్సూరం భుక్తసుప్తజనేపురే, వీధీం
 వీధీంసముల్లంఘ్యప్రాప్యదక్షిణగోపురం౨౮. ద్వాదశపాలాన్ప్రభోధ్యైవజ్ఞాతాథాన్తాన్వి
 ధాయచ, ఉద్ధాటితకవాత్సైః స్వదైన్యేనదయాలుభిః ౨౯, పురాన్నిర్యాసితామా
 క్లం ప్రవేదే వనగామినం, తంగృహేత్వాఘనైర్ధ్వాంతై ర్దిక్షుద్యాఘచనర్వతః ౩౦.
 పాదాభ్యామేవవశ్యంతీ ప్రదేశా న్ప్రయయావనం, ఉత్పతంతపతంతీచప్రపలంత్యపి
 రంహసా ౩౧. నిమ్నోన్నతసమాదేశానపిభేదాన్ప్రవేదహి, ౩౨. కంటకైశ్చైవ
 దోద్భిన్నైరసిగధాన్పితాసతీ ౩౩. ధుజామగణయంతీచయయావేగాద్యనాద్యనం,
 దిశాముద్దేశమాత్రేణ బాలకోద్దిష్టలక్షణా ౩౪. సాజగామహృదిధ్యాత్వాభర్తా
 రమపి దైవతం, సతదావాన్వికాలః తతోమేఘాకులం నభః ౩౫. నజాయంతే
 విశస్తాసా మహానిర్ఘాత ఘర్షరాః, వర్షత్సువారివాహేషు రుద్ధాశావ్యోవపీఢిషు
 ౩౬. అహతాప్యంబుధారాభి ర్నవిఘ్నితగత్త్విహ, తమోంధైర్వర్షధారాః
 క్రుద్ధైరాహర కాంక్షిభిః ౩౭. నవిభేతిస్మసావ్యాఘ్రైర్మిలితాపి క్వచిత్ క్వచిత్
 అన్యేపిహింసాస్తాందృష్ట్యా ముక్తకేశీంభయావహం ౩౮. నిశ్శంకాఃత్వరితం
 మారతస్తేప్రదుదురీపుః, మార్గచ్యుతాతథావేగా త్ప్రవిషం గహ్వరంవనః
 సిత్వాతిచటదాలోకాత్ జాత్వాభూయః పథాయయా, చాకిత్సన
 వైకవ్యం భీరుతాహసి ౩౯. శాశంకతాంచసిద్ధయ సాయయా పేరి

దురంతపరీక్షాపాన ముఖేన మహతాన్వితా ౧౧౧. ప్రయాంతీత్వరయా రాశీ చక్రే
తాంస్తాన్మనోరథాః, అపినామహా పుత్రోమే దై వేన్వేనదయాలునా ౧౧౨.
పునరుద్ధానినానా భవేద్భుక్త్యాశిషాంపదం, విషఘ్నా సంతివల్లర్య
స్తాభిగ్యవ్యజ్ఞామేలనా ౧౧౩. ఉద్దీనయేయుగ్మేపుత్రం కింవా కాంతారమా
రుతాః అభోనవస్థై రిమ్మై రంగేస్వాప్యాయిత స్సుఖే ౧౧౪. ఉత్తిష్ఠే
ద్విషముత్థాయ కింనామేక్లేశ నాశన, అవ్యాహత ఫలాశనిన్మోపివా వనదేవతాః
౧౧౫. కువ్వీరన్నద్యసోఽఘ్నసం హరిశ్చంద్ర కులాంకురం, అపిస్వభాగ
ధేయేనాదాయుశ్శేషా స్సముత్థిత ౧౧౬. అద్యాపిసుఖ మాగచ్ఛే చ్చంద్ర
నత్యాస్తవ ఫలం, ఆగచ్ఛంసిలోక్యాగ్రే మామంశేత్వనవాదినం ౧౧౭.
ఆలోకయేయదీగ్భాతం ఆసేచసంపదర్యనం, ఎల్పలేషు మమాంగేషు నిషించద్భిరి
వామృతం ౧౧౮. తత్తాదృశైర్వృథాశ్లేషై స్తాపనిర్వాపయేవపి, దీర్ఘాయుషంత
మాలోక్య నూర్ధ్వాన్మూయ ముహున్మహు ౧౧౯. శిమనోయంశుచంబా
ఘోరశాఖోపశాఖికాం, ఏతానన్యాంశ్చసంకల్పాః కల్పయంతీపరశ్శతం ౧౨౦.
ఉహ్యమానైష్వదై శశ్వ దబుద్ధాచ పశ్చిమం, సాగత్వా ప్రోక్తమ
భ్యాసం ప్రధాన్వంతాదిసంసృతం ౧౨౧. విద్యుస్సృభాంతరే షత్స నృహాశాఖంచ
వానః సర్పైశ్చేదే చక్రీకం నిర్మో భిన్న శృతం ౧౨౨. తల్లంభనం చ
విజ్ఞాయ ప్రత్యయాగతచేతనా, నల్మీకోపాం నిర్దిష్టం లతాకుంజ మశి
శ్రేయత్ ౧౨౩. ప్రవిశ్యున్మోహమయేచ గర్తే వదేవదేనా త్రుకన్తః పతంతీ,
నదన్య పర్యస్థిసమస్తగత్రం వీరుత్రుతానేన తదాస్వపుత్రం ౧౨౪. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే మధ్యమభాగే
చంద్రవల్క్య సర్వవస్తు లోహితాశ్వదర్శనంనామ
ఏకోనశ్లోకోఽధ్యాయః. ౨౯.

భరద్వాజః తతః స్సంభూయ సంభూయ భ్రమద్భిద్దీపితాకృతిం, ఖద్యో
స్తైరేవతనయం ఉదర్శోక్త్రాంతచేతనం ౧. బాలాగ్గమివకాలేన గగనాత్పతి
తింభువి, వ్యావిధమివ ముగ్ధేందుం వ్యాకీర్ణమివ పావకం ౨. అనాధమశిరణ్యంచ
శయానంభువికేవలం, శిథిలీకృత సర్వాంగందుఃసహైర్వర్షమారుతైః, కేశైస్సప్తసము
త్కిలై రంతర్గీలిత తారకం ౩. అన్యాదృశమివాపూర్వ మివవర్ణాంతరాన్వితం,
తందృష్ట్వా శోకవేగేన తాడితాహృదయేభృశం ౪. హాహంతహంతప్రతేతి పపాతో

పరితస్యసా, గాఢమాలింగ్య బాహుభ్యాంశిరఆఘ్రూయవత్సలా ౫. విలుతం
 తీతదం గేషు విష్వక్సీర్ణశిరోరుహః, త్రాతారమస్య పశ్యంతీమారోదీరితి వాదిసం ౬.
 అంకేకృత్వాకుమారంత ముపపిశ్య సువేషఘః, బద్ధుంతీశిథిలాన్మేశా న్యశ్యంతీద
 ముఖం ముహః, ఆమృశంతీచ బాహుభ్యా మంగాన్యస్యవ్యధామయీ ౭. విలలాపచ
 శోకార్తా రోదయంతీవనంచ తత్, హాహతాస్మిహతాస్మ్యేవా శరణ్యాస్తీహసాం
 ప్రతల ౮. కృగచ్ఛమిచ కలయంచేకింకులం, అమేగిలః, సపయే ౯. స
 మంపుత్ర వనంయాతోసిమిద్ధిరా ౧౦. అవర్ణతాంగతాః సర్వేకింత్యంపితృచనోన్ము
 ఖః, హరిశ్చంద్రస్యసుకృతం కోసలానాంభ్యోఽన్యస్మిన్ ౧౧. బోహితాశ్వచనాస్యేవ
 మవస్థావిధిరీదృశ, అనేకాయాససంసిద్ధై ర్వ్రతాద్యై స్తుప్తచేతనా ౧౨. నరుణేనైవ
 దత్తోసి యజ్ఞేత్వంవరదక్షిణే, దీప్తాయురేషపుత్రోమే భువోగోప్తేతి కల్పితః, సంక
 ల్పిషిమయాహంత స్వప్నకల్పభవత్కిల ౧౩. ఆజగత్త్య పశుత్వేషు తత్ప్విత్రాత్వ
 త్పుత్యేతేతి, తన్మాతుస్తాదృశశ్శోకః కిమాక్రామతిమామితి ౧౪. రక్షతా
 త్తంచగాఢేయోయథాతన్మాత్పుహరత్, తథాత్వాంచనముజ్జన్య సమేశోకం వినా
 శయేత్ ౧౫. మమదాన్యంక్వచిద్దేహే భర్తుర్విరహానైశిసం, తవాప్యేవమనన్తాతే
 నియతిర్నియతేరహా ౧౬. ఇత్యేవంప్రలపంతసా మూర్ఛావేగైర్విశృంభత్తః,
 ఆక్రాంతాపతితాభూమా నకించి ప్రప్యబుధ్యత ౧౭. తాంనీక్ష్యవిద్యదాంకా
 కీర్ణమేషు శిరోరుహః, ద్వారంతస్తనితా కాచిద్ధారాబాష్పముఖం ౧౮. విధిస్తే
 వసమాపన్నచేతనాచంద్రవత్సథ, కాలకాశకగేహిన్యై శంకమానా పునః
 పునః ౧౯. అంతర్నవనవేస్తేవ శోకభారేణ శోషితా, ఆఘాతకరశీరూపి
 ఉక్తంచేత్కురుతేకిల, తమందాయవృథందోర్నాస్యయత్నాత్సం హితాకృతి ౨౦
 నిర్జగమలతాగేహా చ్ఛాన్యైరేన మనోరథైః, నిర్లత్య పూర్వసిద్ధేః బధాభ్యావో
 పి దుర్గమే ౨౧. కించిదంతర ముల్లంఘ్య చింతయామాస తత్రినా, కుమారింకుత్ర
 నేష్యామి కోవాబుధురిహంతరే ౨౨. అతిక్రామతివేలామే న్యామిపకినువశ్యతి,
 అత్రకుతశ్చభిసం న్యారితి స్థాయతేమయా ౨౩. గహనేనాంధకారేణ గర్భి
 తాశ్చచిశోషిత, అన్యచోక్తాంతజీవన్య గాత్రంయూతక్షతేక్షణే ౨౪. అంభ
 షునైఃఖిల్యం మందభాగ్యాకరోమికిం, ఇత్యేవం చింతయాత్య పరేవ్దపమానా .తే
 పదే ౨౫. సర్వతోదన్తినయనా దూరాన్జ్వలాం దధిర్భసా, పురస్యాత్తిరదిభ్యుగే
 బ్యాలాజామిహైక్షతి ౨౬. శ్మశానభూమిరేషేతి లత్రతూర్ణం జగమసా, మధ్యే
 తద్విక్రియాకర్తుం విశ్వామిత్రస్తు మాయయా, భూతాన్ప్రేషిణాచాంశ్య కూర్మం
 దాశోకంపానసి ౨౭. వేతాలానన్ని వేతాలాన రాక్షసాన్నిశితాశనాన్, అన్యజ
 ఘోరరూపాంస్తాం స్తాంచతేరురుఘః పథి, వ్యక్తాననాన్ జ్వలత్ప్రేక్షాశ తీక్షణంప్రేక్షా

మహారవాక్ ౨౭. నానావికృతవర్ణాంస్తాన్ దృష్టమాత్రేణభీతిదాన్, దృష్ట్యాచ
 పుత్రశోకాంధా నకించి త్తానజగణత్ ౨౮. సిత్వాసిత్వా పురస్తస్యాః స్వైరం
 వికృతచేష్టితా, వినష్టాస్తత్ప్రభావేన బభూవుః కోణపాదయః ౨౯. జ్వాలాదర్శనమా
 గ్గేణ సాగత్వా ధైర్యమాస్థితా, శ్మశానమపి భీభత్సం సాదదర్శభయంకరం ౩౦.
 ఘోరభూమాంవృతం దిక్షు నృప్యత్కుణపసంవృతం, చితానలచటత్కా
 ర బధిక్తృణ దిష్టాభిః ౩౧. సూక్ష్మా కూటమగ్ధం పద్మాస్తైర్దృశాననం,
 విశాచప్రేతవేతాల డాకినీశాకినీవృతం ౩౨. ఏకాకినీతదాలోక్య న్యవధూతభయో
 ద్గమా, కుమారంతత్ర కుత్రాపి శాయయిత్వాశుచాకులా ౩౩. బ్రహ్మశ్రేయాశ్రే
 ధాంసి సమాహృత్య తతస్తతః, చితాకామపి సంకల్ప్య స్వర్ణకాంతిముదజ్జుభిః ౩౪.
 గాత్రాణ్యపాంసులాన్వేష కృత్వా పుత్రస్య తక్షణం, చేలంచలేన సోత్కంఠం స్థాప
 యిత్వాత్రుభిశ్చటం, అపారయంతీ వాత్సల్యాత్ చితాయాంకర్తృమాతృజం ౩౫.
 విభావయంతీచూదీనా శోకాదిన మభాషత, సూర్యనంశవ్రదీపస్య హరిశ్చంద్రస్య
 భూపతే ౩౬. లోహితాశ్వస్య సంశ్లేయం కాలస్యకుటిలాగతిః, యస్యతల్ప
 గృహం రన్నదీపాలాక ప్రకాశితం ౩౭. తస్యాప్యద్యోచితాజ్వాలా దీప్తైఃపితృవసే
 స్థితైః, నాతిక్రామతి యస్యాశ్చాం చరాచరమిదంజగత్ ౩౮. హరిశ్చంద్రస్యతస్యై
 వః పుత్రశ్రేషేషేవనాథవత్, యస్యాంగకానిదూయేర్క తల్పేపి మృదుసంస్తరే ౩౯.
 చితాధిరోహణంఘోరం సకథం విషహిష్యతే, ఇదంనిర్ఘాత పతనం యదిశ్రోష్యతిమే
 ప్రియః ౪౦. కథంభవే త్కథంజవే త్కింకుర్యాదపి కింభవేత్, సంహతానేక
 జీవాఘం మృత్యో కోశగృహంతవ, అద్యాపిక్షీరంలేన కినునేనైవపూర్యతే ౪౧.
 సర్పాభరణ భూతేశ సర్పాలీధం మనూశ్మం, ఉజ్జ్వలయశ్చపాలేశై క్కాలిచుద్ర
 కలామృతైః ౪౨. ఏవంశోకాకుంముగ ప్రలపంతీ విధేర్పలం, అలంఘ్యమితి నా మ
 త్వా వేలాతిక్రమణాకులా, ఉత్తిపన్నదుబాహుభ్యాం పుత్రపుత్రేతి భాషణాత్ ౪౩.
 చితాయాం శాయయామాస కులదీపంకుమారకం, తావదాక్రందితంతస్యాః
 శుత్యాశోకా కులాక్షరం ౪౪. శ్మశాన గోష్ఠా తంజేశం హరిశ్చంద్రః సమాయయా,
 అనలాహరణోద్యుక్తాం తామాలోక్యశుచాకులా ౪౫. సంజప్తస్త్వాచితాసక్తం
 కుమారంకోపరూపిత్వి, కాశ్యంకపచవృణి సాధుసాధు కృతంత్యయా ౪౬.
 న త్వం శ్మశానగోష్ఠారం వేత్సిమామిత్యన్వయత్, ప్రగల్భాసినిశీఢేయద్వంచయి
 త్వైవమామిహ ౪౭. మృతస్యదహనోద్యుక్తాహ్య దత్వామమవేతనం, వీరబాహూ
 ర్హృభృత్యోస్థి శ్మశానాధి కృతశ్చిరం ౪౮. అనివేశ్యచమహ్యాంశ్వ మస్మిన్నర్మణి
 వర్తసే, ఇత్యాలపతం మలినం తందృష్ట్వాపురుషంనిశి ౪౯ ఏకాచవేపమానా
 చ యాచమానా కృతాంజలిః, నిపశ్యపదయో స్తస్య ప్రాహచందవతీశనః ౫౦.

దుగ్ధముఖం విషం, అంజలి కర్తవ్యార్థం పుటపాకోబహిస్సుఖం ౭౫. ఇతితే గాఢ
 నరీ భావ కోపాద్రాభిం విశాచనా, నిబద్ధంతి స్మతాంపాశైశ్చరణైరభిహత్య
 తాం ౭౬. తత్రైకాపుత్ర శోకార్తానిశిమార్గ మజనతీ, విషమం వీక్ష్యతాం భీతా
 నకించదవదంతా ౭౭. భవిష్య భవశ్యేవ యత్రయత్రాపివాబలాత్, తేషా
 మత్యాహింస శోకస్సాత్మికనచ వివృతే ౭౮. స్థిత్యాకిమపితద్వాహ బద్ధాత్రా
 భరణాశ్యపి, కంతేబద్ధాచిత్రాస్థీం బలాదాకర్షయంశ్చతే ౭౯. ఆకర్షమా
 ణైర్దుర్బలైః పురతః పార్శ్వయోః ద్వయోః, న్యథాం సంస్తంభయంత్యంత రన్వ
 గామిష్యపాంసులా ౮౦. భర్తుర్వియోగంసదాస్యం పుత్రస్యచ శభావృత్తిం, ఉత్ప
 శ్యంతీచిశద్దుఃఖం దైవమేవజహానా ౮౧. అరక్షకాస్తు తానీత్యాత్మార్థంకే
 న్వామినోంతికం, తస్మిన్వివేదయా మాను స్తంవృత్తాంతమశేషతః ౮౨. శ్రుత్వా
 వాచంభటానాంస యథావ దవిచార్యచ, అంతగంగోమహీభర్తుః ప్రవిశ్యాన్తే
 సవేద్యతాం ౮౩. అనుచిన్వహుషణ గాఢయన్వచ ముచయూ, తస్మిన్నేవక్షిణే
 నధ్యా సేయమిత్యుపపన్నధీ ౮౪. వీరబాహూర్దురంతానాం పాపానామేక
 జన్మనః, హస్తేనమర్పయామాస తిప్రబోధ్యచిరేణతాం ౮౫. మదేనధనగర్వేణ
 నిరయశ్చైవనయూచ్ఛితా, శ్మశానగోపురనేతాం హస్తతామితి చానదత్ ౮౬. స
 తాంబద్ధాలతాపాశైః చిక్ష్న్ స్వామినోగిరా, శ్మశానభూమాసంస్థాప్య భావంతాద
 వ్యక్తవిగ్రహం ౮౭. బాలఘాలిర మోహంధే పాపాచారే దురాశయే, త్వాంహన్వి
 యద్యుపం తీ యత్కించిచ్ఛంసయాన్యతత్ ౮౮. ఇన్దుర్వైఖానముచ్చయ్య శితే
 ధావాభిహారకం, వధాయ స్వప్రభోచ్ఛిద ఘనగుక్త నిత్యేన ౮౯. సాతద్వా
 చ సమాత్మ్య సమాధాయ నిజ మనః, తదుక్తోదబ్బుభీ భూత్వా బద్ధాకేశానసం
 యతాన్ ౯౦. మధ్యదేశేరిన్ద్రాచ నాన్త ఖండవృత్తస్థినీ, ఉవాచస్మిన్నకంఠీసా
 బాష్పపర్యాకులః నచ ౯౧. భర్తాహిదైవతంస్త్రీణాం యశః సత్యం బ్రవీమ్యహం,
 హరిశ్చంద్రోభవేద్భర్తా మమజన్మనిన్ద్రని ౯౨. ప్రదాతాన్వాభిముఖ్యేన సుఖస్యాప్య
 మిగ్ధయ, సమేభర్తాహరిశ్చంద్రో హరిశ్చంద్రో మహేశ్వరః ౯౩. మమప్రాణా
 హరిశ్చంద్రో హరిశ్చంద్రోగతిర్మమ, హరిశ్చంద్రస్యయత్సత్యం నిష్ప్రత్యాహంప్రవ
 ర్ధితాం ౯౪. వర్ధతాంచనిపారాశే ర్వస్మిన్సర్వ మహాత్మనః, ఇత్సుక్వాజోషమే
 వాన్త సాక్ష్యాన్దైర్వ మాత్మని ౯౫. ఆచ్ఛాద్యాదరమూయభ్యాం బాహుభ్యాం
 చనయోధకౌ, రాజాత్థరమాకర్ణ్య హరిశ్చంద్రోమహామనాః ౯౬. సేయంచం
 ద్రవతీదేవీ ప్రాప్తాహేయనందశామితీ, అలంభ్యత్వాచ్చనియతే రనుభావ్యతయా
 త్మనః ౯౭. కాలస్య దుష్టివారత్వా త్స్యేన్ద్రకతయంతిథా, దైర్వ్యం పరమ మా
 స్థాయ వీరబాహూర్ధ్వం స్మరన్ ౯౮. పారంత్రియంసమాలోచ్య తస్యా శ్చక్రే
 మతీంచదే, జలంబ్య సప్తతం నాన్యాం చింతాంగాహస్వచేతసి ౯౯. ఇత్యా

శ్వాస్యచతాంహంతుం పాశాఖడ్గం వ్యంకయత్, సమాలుగా కేసాటోప మధునో
చ్చ పునఃపునః ౧౦౦. అమార్జయత్పునః ఖడ్గ మిత్యనైషీత్తణం సృష్ట, సవహా
సహజంధైర్యం స్వామినః శాసనేసితః ౧౦౧. యథావయత్తువధోదేవ్యా ఇత్యం
తశ్చింతయా సృష్ట, ఉచ్చైర్విహస్య తత్సత్యం జయతాంతదితిబ్రువన్ ౧౦౨. ఖడ్గం
స్యపాతయత్కంతే చంద్రవత్క్వాస్తదద్భుతం ౧౦౩. తద్గలేమృదుశిరీషకోమలే పాతి
యత్ ధృతిమతామహామతిః ఆపపాతవిరతావఖండనో మల్లికాముకుల దామ
పాతివత్ ౧౦౪. * * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమగుణభండే పంచమాహాత్యే మధ్యమభాగే
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రేణ చంద్రవతీదేవీవధో

నామత్రింశోధ్యాయః. 3౦.

---శ్లోకములు---

ధరద్వాజః చంద్రవత్క్వాంతు ఖడ్గస్య నకించిత్రతాం తదా, దృష్ట్వా గా
జ్ఞోపి తాంత్రనిశ్చిత్య దృఢభావనాం ౧. విశ్వామిత్రస్తు ధర్మాత్మా సహ శిష్యై
ర్బుదాన్వితః, సద్యః సన్నిదధేరాజ్ఞః ప్రశంసస్సత్సవాదితాం ౨. తందృష్ట్వాతత్రి
పృష్టాత్మా హరిశ్చంద్ర కృతాంజలిః, కృతార్థోస్మితి చాభాష్యప్రణామ పునః
పునః 3. *విశ్వామిత్ర ఉవాచ* హరిశ్చంద్ర మహారాజ ప్రసన్నోస్మితవాఘనా,
సత్యవాదీత్యమేవాసి ప్రమాణంతత్రిమేమనః ౪ తస్మిన్ జేనునంతిష్ఠాదేవాస్తం
దేశమాగమన్ ఆరూఢవృషభశంభు రిదీంద్రసునయాసహ ౫ ఆరూఢగరుడో
విష్ణు రస్వితః పద్మవానయా, సరస్వతీ సమాయుక్తః స్వయంభూర్నందనవాహనః ౬.
విరావతేనయానేన శచీనాథ పురందరః, అన్యేపి హరిదగతేశాః స్వంస్వంబాహన
మాస్థితాః ౭. నైశ్యసైవిపరిచ్ఛదైర్యక్తాః దేవాశ్చిద్రీదన వాసిన్, నసన్ పిశిరు
సిద్ధాః సాధ్యాయతూ మరుద్గణాః ౮. గృధర్వా శ్చిరణా విశ్వేదేవాః కింపురు
షాఽపి, కింకరామాతరోరుద్రా విద్యాధరకులాస్యపి ౯. వైమానికాస్తథాసర్వే
యేచాచ్యేదేవయోనయః, దిక్పాభూచరావ్యోమచరాశ్చక్రచరాశ్చయే ౧౦.
తథైవాపరస సర్వా ససకాద్యాశ్చయోగినః, మహర్షయస్తథాసర్వే పులస్త్య
పులహాదుః ౧౧. ఇత్యుత్తరాంశులగురు ర్వసేష్ఠశ్చ మహాతపాః, తేషాద్వీప్త
ప్రభావానాం తేజోబాలైర్మహాచసాం ౧౨. శతార్కమండలంజడే సర్వత్రాపి
వధస్థలం, మహాప్రకాశే గగనే దేవానాం భూషణాంశుభిః ౧౩. వాచాలేషుది
గంతేషు భూషణానాంచ శింజత్రై, కింరీష్వభగాయంతీష్వ నురంజితమూర్చనం

౧౮. సృత్యంతేషు సురస్త్రీషు వితన్వ దభినీతిషు, వీణావాదన హృష్టాసు గం
 ధర్వీషు సమంతతః ౧౫. చరితార్థో హరిశ్చంద్రః చారణైః చాటుసూక్తిభిః, వి
 ద్యాధరకరోతి షః వ్యాలోలమదవట్పదైః ౧౬. నందనారణ్య కుసుమై రాయో
 దినిమహీతరే, సరాజాసుఖినీం వీక్ష్య పునశ్చంద్రవతీం ప్రియాం ౧౭. తంచకుంతిత
 ధారంచ ఖడ్గమాలోక్య విస్మితః, దదర్శ దేవతాచక్రం మహానందతరంగితం ౧౮.
 సదృష్ట్యా దేవమీశానం విష్ణు బ్రహ్మదిభిర్ముతం, సర్వభాగ్యనిధింభక్త్యా సాష్టాంగం
 ప్రణామమహ ౧౯. వసిష్ఠంచ మనీనన్యా స్సంతుష్టాన్ స్వాత్మభావతః, ప్రణమ్య పున
 రుత్థాయ కృతాంజలి రవస్థితః ౨౦. నేత్రాభ్యాం నిర్మిమేషాభ్యాం దృశ్యా దేవం
 మహేశ్వరం, తుష్టావావసతో భూత్వా హరిశ్చంద్రో మహీపతిః ౨౧. *హరిశ్చం
 ద్రః* నమశ్శివాయ దేవాయ మృడాయ పరిమాత్మనే, మహాస్వాతంత్ర్య రూపాయ
 మహావ్యోమ విభాస్వతే ౨౨. ఇష్టాయ సర్వదేవానాం జ్ఞాత్రే సర్వస్యకర్మణః,
 కర్త్రే సద్భక్తిసిద్ధీనాం కారణాయ నమోస్తతే ౨౩. సాధేందు వృషభారూఢం
 సాంబం భసితపాండురం, గంగాశేఖర మాత్మేశం శంకరంత్యానతోస్మ్యహం ౨౪.
 క్వాహం నీచసమాచారః క్వతే సర్వోత్తరాకృతా, అహమాభాగ్యం మమాతర్క్యం
 ఆనన్య సులభంప్రభో ౨౫. సతాంసత్కర్మసిద్ధానా మతిమాతే భయప్రదం, ఇదం
 శ్మశానమాప్తోసి మత్కృతే కథమిశ్వర ౨౬. సర్వేకపాలమాలాయాం ధత్తూభే
 పి హలాహలే, దోషాకరకలాయాంచ మయిచైషా కృపాతప ౨౭. సగ్వనందమ
 యేచిత్రే త్యాం దృష్ట్వా సరమేశ్వరం, వాక్యమేత్వన్మయా భూతానవేద్ధిస్తాతు మా
 త్మనా ౨౮. ప్రసీదపరమాశ్చర్య ప్రసీదపరమేశ్వర, సత్వాంజానామి నస్తామి
 నాన్యమి నభజామి చ ౨౯. సభ్యాయామి న సభ్యామి దివసేష్యేషు శంకర, స్మశాన
 నిలయు ప్రేతైః సంవాసోవేతనాగ్రహ ౩౦. నిత్యంచితానలోపాస్తి తద్ధూమై
 రేతరూపతా. చండాలాన్నానుయోగశ్చ తథా తేష్యేకజాతితా, ఆశ్మనఃస్వసనాభేష్ట
 స్త్రీయోవిక్రయకాశితా ౩౧. భాగ్యవిధాభియోగశ్చ మృతపుత్రానవేక్షణం, ఇత్యాది
 రూపాదేవేశ వృత్తిర్మేసాంప్రత కిల ౩౨. సభాపి నోపసామగ్రిం గుణేష్యేవ ని
 వేదయే, మహాకారుణికస్వామి నృహేశత్వమివేక్ష్యతే ౩౩. ప్రణతోస్మి మహాదేవ
 ప్రసీద కరుణానిధే, అతిరావిశ్యయద్యుక్తం తద్విధేహి నమోస్తుతే ౩౪. *భర
 ద్వాజః* ఇచ్ఛిత్వా హరిశ్చంద్రో బ్రహ్మ విష్ణాది దైవతం, శిరస్యంజలిమాధాయ
 శివాత్మా సమపర్యత ౩౫. తతఃస్తాత్రేణ సంతుష్టో హరిశ్చంద్రస్య శంకరః, దేవః
 పరమకార్యుః తంబభాషే శుభాక్షరం ౩౬. *శ్రీదేవః* హరిశ్చంద్రమహాభాగ
 తవసత్యవ్రతేనమే, సంతుష్టిః పరమాజాతా కోవాత్వత్సదృశోభవి ౩౭. విశ్వామి
 త్రస్య మహాతీంకోన్యోమాయా మిమాంతరేత్, ధీరోదాత్తాసి రాజరే మద్భక్తశ్చ
 విశేషతః ౩౮. విస్మృత్యవరజాతంస్వాం చండాలస్య వశేస్థితః, కోన్యస్త్య

యావినా లోకే విచరే ద్దమ్మరం నతం ౩౯. ఇత్యుక్త్వా భగవాన్స్తత్ర పాణి
 భ్యామభిమృశ్యతం, చూడాగంగాజ్జలైః శుద్ధైరభిషిచ్య తతఃపరం ౪౦. తదమ్భుతః
 తతోదేవా గంధర్వాః పరమ్యయ, ధర్మోత్తరంచ తేరాజ్యం లబ్ధవానితిచాత్ర
 వీత్ ౪౧. మహాకారుణికం నేపం హర్షోత్పల్లవానవందిరే, అప్రాకృతాభ్యాంపాణి
 భ్యామభిమృష్టౌ మహేశితుః ౪౨. అభిషిక్తశ్చమాళీ దు సుధాక్రెస్వర్ధనీ జలైః,
 హరిశ్చంద్రస్తదాజ్జఙ్ఘే సహస్రాదిత్య సన్నిభః ౪౩. తతోదేవః పృథ్వీశో గ్రగే స్థం
 డిలశాయినం, హిమితాశ్వం సుధానారైః అస్వగృహ్ణా ద్విశక్తైః ౪౪. తతస్సు
 చేష్టితశ్చైష్ట తతత్కరణసౌప్తవః, అభినంద్య హరిశ్చంద్రమాబభాషేముదాన్వితః ౪౫.
 చత్వారోపి యుగాగాజన్ యావన్వృత్తా భవంతిహి, పంచాశిశ్కోటివిస్తీర్ణాం తావ
 ద్వహ భుజేభువం ౪౬. దీర్ఘమాయశ్చ తేభాయా ద్దివ్యాస్సంతు సమృద్ధయః
 ధర్మోత్తరంచతేరాజ్యం యథాకృతయు కేతథా ౪౭. దీర్ఘాయుషః ప్రజాసంతు
 దుర్భిక్షాదిభయోజ్ఞతాః, ఉపయిషతి మయ్యేవ భక్తస్తపరివర్ధితాం ౪౮. భుక్త్వాభా
 గా నృహువిధానామానుషాంశ్చాస్యమానుషాన్, అన్విశః పుత్రపౌత్రాద్దైగ్ధిరభిరత్య
 చిరంమహీం ౪౯. అద్యాపిమృగ్య మామ్నయైర తే నాయుజ్య మాప్యసి, ఇత్యు
 క్త్వా కగుణాగ్నైరభిషిచ్య పునః పునః ౫౦. ఆయుశ్శేషానిదేవ్యాః నాసితస్మై
 వరందనా, తతోవిష్ణుర్ముదాయుక్తస్తస్మై దివ్యాన్వరాణదనా ౫౧. చక్రవర్తి
 పదంలభ్యా స్పృహణీయం, సురైరపి, భూయః సర్వశిషాంభూమిః స్వమకుఠిత
 శాసనః ౫౨. బ్రహ్మపితృస్తృప్రదనా వరం హర్షసమన్వితం, సర్గేష్వపి మదీయే
 షు సర్వదర్శభవానితి ౫౩. ఇంద్రాద్యాశ్చ తతోదేవాః తస్మిన్నానుగ్రహా పరం,
 పృథక్పృథక్తదాశ్చ సర్వాఘాతాస్యరా న్దయః ౫౪. జీవత్పుత్రశతానాధ్వీ భ
 ర్తుర్భక్తౌ యశిస్వినీ, భవేత్కృతజాహి ద్యేచంద్రవత్త్యై వరాన్దయః ౫౫. అత్యై
 శ్చవాఙ్ముఖిజేవీ పౌలోమీచ తదాదిమాః, చ ద్రవశ్చైవ దదుర్దివ్యాన్ వరాన్దిక్పా
 లులభా ౫౬. తతోవసిష్ఠోధర్మాత్కా ప్రహర్ష పులకాన్వితః, కృతప్రణామం గాజా
 నమభినంద్యేద మబ్రవీత్ ౫౭. *వసిష్ఠః* కృతకృత్య స్వమేవాసి త్వంహి పూర్ణ
 మనోరథః త్వమేవ సంపదాంభూమిః త్వమేవ తపసాంపదం ౫౮. యథామేవర్ధ
 తే చిత్తం తథావర్ధన్వచేతనా, ఉత్తేజితస్వయైవాద్య సూర్యవంశో మహానయం ౫౯.
 కృతచ్ఛం మహాదిదం తీర్ణం త్వయాగాఢేయనిర్మితం, అకృత్రిమరసోదారాన్ భుజ్య
 భోగాన్ శివేచ్ఛయా ౬౦. ఇత్యుక్త్వా పునః శీర్షి నిష్టాభి స్తమవధయత్, తతస్తథా
 సమాలాక్య దేవతామలనం మహత్ ౬౧. దేవస్యానుగ్రహం దృష్ట్వ హేశీశ్చం
 ద్రే మహాత్మని విష్ణుదీనాంచ నిర్విర్య కృపాంతస్తై వృషభకృపృథక్ ౬౨. జగన్మా
 తుస్తథాదేవ్యా స్తస్మిన్నాలోక్యతాండయాం, తథాశంచవిసిశ్చిత్యసత్సవతప గాయణం
 ౬౩. చిత్రేవాచి క్రియాయాంచ దృష్ట్వ తస్తే వ్యకభావతాం, తాదృక్కర్మసహత్వంచ

తస్య జ్యేష్ఠ్య తదాతదా ౬౪. అవిక్రియంచ సంకల్పం సుసమాహిత చేతనాం,
 జౌదాసీన్యం స్వగాజ్యేపి సాముఖ్యంచ నివస్త్విపి ౬౫. భక్తిం చ పరమేశానే
 నైరంతర్యేణ భూయసీం, అన్యశంస్యంచ భూతేషు నియోక్తు ర్వచసి స్థితిం ౬౬.
 స్వవ్రతై రపరిభంశం సత్యవేదకవృత్తితాం, అన్యాంశ్చ సద్గుణాస్తస్య నిశ్చిత్త్య
 కరుణార్ద్రాః ౬౭. విశ్వామిత్రో మహాతేజా విధూయాత్మని తీక్ష్ణతాం, అనుగ్రహ
 పరోభూత్వా హస్తా ద్విస్తారి తేక్షణః ౬౮. వాసనామ యమప్యస్మి న్కౌటిల్య
 మవధూయచ, విశుద్ధ శ్చేష్టితైరేవ వ్యంజయన్మదమాదరం ౬౯. హరిశ్చంద్ర
 మువాచాగ్రే కృతాంజలిపుటం సితం, *విశ్వామిత్రః* సాధుసాధుమహారాజ సత్య
 వాదీ త్వమేవహి ౭౦. నిర్వ్యాధై వ ప్రతిజ్ఞానే కృతకృత్యోసి నాంప్రశం, మమమా
 యాసహస్రాణి దురంతాని పదేపదే ౭౧. జేతుంత్యమేవభోరాజన్ సపశ్యాచ్యవ
 రం క్వచిత్, భావంజిజ్ఞాసమానేన సత్యవాదే ప్రతిష్ఠితం ౭౨. ఏవ మాయాసి
 తో సి త్వమియంతంకాల మాత్మనా, సత్యవాదీత్వమేవాసి నద్వితీయోస్తికశ్చన ౭౩.
 చతుర్దశమ కేషు పుణ్యశ్లోక స్త్వమేవహి, సంకల్పాన్మి భవద్వృత్త్యా స్త్వయిన
 ర్వాధికాగుణాః ౭౪. నిత్యసిద్ధామభావానాం యోగినామపి దుర్లభం, పశ్యచ్ఛత్య
 స్య మాహత్మ్యం యదేవం పరమేశ్వరః ౭౫. యత్రతిష్ఠసి తత్రైవ సన్నిధతే సహ
 మయై, పంచకోట్యబమెకాగ్ర్యా ద్రవిశస్య మహీయసు ౭౬. తపహృద్ధిం మమా
 ధృష్ట్య పుణ్యశ్లోక గూఢుతే, ప్రతిగృహ్లాప్య శక్తిస్తే దీప్తిమి నామిమాంమయా
 ౭౭. తపసాతేజసాకీర్త్యా భవసర్వాధికః షీతో, ఇత్యుక్త్వాతపసార్ధంచ దాతుకామే
 మహామునా ౭౮. తప్రణమ్య మహాభాగో హరిశ్చంద్రో గిరందనా, *హరిశ్చం
 ద్రః* మహామునే కృతాంశ్మి తవానుగ్రహభాగహం ౭౯. ఏతావతైవ సిద్ధస్య
 కిమాశాస్య మతఃపరం, త్వమేవధర్మం జానాసి వర్ణానాం జేవచోదితిం ౮౦. య
 నాదీని పట్కర్మాణ్యంబర్విప్రస్యవైదికాః, ప్రేక్ష్యేవక్షత్రియస్యాహుః కర్మా
 ణ్యస్మి ఓదాం వత ౮౧ అధితిర్యజనా దానమితి తత్కురుమేదయాం, నప్రతి
 గ్రహయోగ్యోహం యేద్విజేష్యేవనిత్రుత్వా ౮౨. బిభేష్యేతచ్చ తేవత్తుం సర్వ
 ధర్మాస్త్యయిస్థితాః, ఇతితస్యగిరంత్రుత్వా వృధచిత్తస్య జేవతా ౮౩. ప్రశశం
 సుర్మహాత్మానం తమేవ యశనానిధిం, విశ్వామిత్రోపి డత్వాచ ప్రహరం పర
 మంత్రితః ౮౪. ఆశీర్భరన్వితార్థాభి ర్హరిశ్చంద్ర మపూజయత్, తమువాచ పున
 స్తత్ర విశ్వామిత్రస్తపోనిధిః ౮౫. *విశ్వామిత్రః* బ్రాహ్మణస్యచ కన్యాపి దాశీ
 భూత్వా గృహేస్థితా, రాజ్ఞీచంద్రవతీత్యేవం మాతృభా స్త్వంవాదివ్యధాం ౮౬.
 భావ్యవాహనఫలవాయం నాన్నూభూ త్కాలకాశికః, మమతాచం సమాంబు
 న్నాహాజీవచగేహీనీ ౮౭. యస్యకన్యాభివాగేతీ సాధ్యంచంద్రవతీ మిమాంస,
 నిత్యే యేయం కింరాజభానస్థర్మమయ్యాంస్థితిం ౮౮. యోషీరబాహుశ్చేతయం

పాతాదగ్ధః సనాతనుః, మద్గిరాత్ గర్వితాం మూర్తిం త్వత్పరీక్షార్థ మాగతః ౮౯.
 అక్రోధాద్యాగుణాః సర్వే తస్యైవానచరామతాః, ఇమాంశ్చశానభూమిచ యజ్ఞ
 శాలేతి నిశ్చిను ౯౦. ఆకాహిశ్చితవానత్ర బ్రహ్మణక పితామహః, ఏషవవ మహా
 యజ్ఞం సర్గసంప్రసృన్వదయే ౯౧. మన్మాయయా కుమారిస్తేరోహితాస్యాపి
 భూమిశ్చ, వ్యాధిశ్చీక కృతార్చ్యుర్వాప్య - విసాగ్మగ భూమి ౯౨. స్యుభాంశ్చ
 తాంపిచోరై ర్వాప్యో దనంచ యతః, చంద్రవత్సాంతిదారోఽపి తద్వయం మా
 యయైవమే ౯౩. క్షయచాన్యస్య శ్చద్యాన్యం యోగిజాయ పియామసి, నియోగ్ను
 ర్వచసాతస్యా విశ్లేప్తం వినస్యతి ౯౪. సస్యం మహామథాకోసి దేవేభ్యో
 వ్యతిరీచ్యసే, కిమై బహువోక్తేన సర్వాన్మామాననాఘ్నహి ౯౫. భూయః
 ప్రకృతిభిర్యుక్తే రిత్తుసింహ ససేత్, అయోధ్యాయాం మహారాజ గతుః స్యమకం
 టకం ౯౬. ఇత్సుక్తవతి గాధేయే సర్వేశక్రముఖాః సుగా, కాశికంప్రశశంసుస్తే
 హరిశ్చంద్రంచవాజ్మయే ౯౭. హరిశ్చంద్రోఽపి రాజేంద్ర శ్చంద్రవత్సాన్మరూపయా,
 కుమారేణచ సంయుక్తోలోహితాశ్వేసధీచుతా ౯౮. అమృతాత్పు సర్వంతి మివిజ్ఞా
 తాన్యవృత్తినా, తదావ్యక్తాత్మనా యుక్తోమంత్రిణా స్యుక్తే ర్తినా ౯౯. విసిష్ఠం ప్రణిప
 త్యాగ్రే భక్త్యా యుక్తః పునః పునః, చరణౌ కాశికన్యాపి ప్రతిగృహ్ణా స్వభావః
 ౧౦౦. స్వాభావక కృపాసింధుం సోమ సోమార్హతేభిరం, అంశర్పహిస్సమంతా
 చ్చప్రకాశవపుషాస్థితం ౧౦౧. పశ్యంస్తువన్న చస్యోశ్చహ జలిః ప్రయతాశయః,
 ప్రసీదపరమేశానే త్యుక్త్వా వస్మై సమృద్ధభిః ౧౦౨. అధదుందుభయోనేను
 ద్వివ్యా దివి సమంతతః, పహతపరమోదారా పుష్పవృష్టిశ్చ భూయసీ ౧౦౩. కేవో
 ప్తిదైవదైస్సార్థం హృష్టోపృషభవాహనః, అనగ్నిహ్ని హరిశ్చంద్రం స్వంధామ పు
 నరాయయా ౧౦౪. ఋషయశ్చ పులస్త్యాద్యా విర్ధవంతి శుభాశిషు, హరి
 శ్చంద్రే ప్రముదితాః సర్వేజగ్మ ర్యథాగతం ౧౦౫. వసిష్ఠోఽనగ్నిప్రాయం వాగ్ని
 రగ్ర్యాభిరగ్రసే, గాఢేమపికుమారంచ స్వాత్రేమాభిముఖం యయా ౧౦౬. కాశి
 కోసి స్వయం. శిష్యైర్వర్తకిశ్చంద్రం ప్రహర్షయత్, శత్రుశ్చ సదముఖః తపోవన ము
 పాయయా ౧౦౭. హరిశ్చంద్రోఽపి ధర్మాత్మా చంద్రవత్సానమన్వతః, లోహి
 తాశ్వేన పుత్రేణ మంత్రిణాపి శుభాత్మనా ౧౦౮. ప్రవిశ్యపురమాశ్చిర్యం పురీ
 వాణసీం తతః, సహర్షవిస్మయముఖైర్విత్త్యుమాణ సుస్తతః ౧౦౯. పౌరైర్వి
 జ్ఞాతవృత్తాంతైస్తాన్స్వవాచా ప్రమోదయత్, ప్రణమ్యదేవ సేవకే శేవం విశ్వేశ్వ
 రం శివం ౧౧౦. మహావిభవసంయుక్తస్సైవ ప జనైర్వృత్తి, పూజితః కాశిరాజే
 న జ్ఞాతార్థనానతాత్మనా ౧౧౧. తత్రప్రత్యుద్గతోహ్యస్తై పౌరజానపదైర్జనైః, సే
 వ్యమానః ప్రకృతిభిః భక్తిసంవాసితాత్మభిః ౧౧౨. అయోధ్యాం సర్వహారమ్యాం
 ప్రవిశేచ్ఛురీ నృపః, తత్ర సింహాసనాదాధో హరిశ్చంద్రో మహాయశాః ౧౧౩.

రరక్ష జగతింశ్చ తస్మాన్ యథాదేవస్య భాషితం, *భరద్వాజః* ఏవంప్రసంగాత్సం
 ప్రోక్షం హరిశ్చంద్రస్య భూపతేః ౧౧౪. ఉపాఖ్యానమిదం పుణ్యం సత్యవాదిత్వ
 లక్షణం, యథాదం శృణుయాన్నిత్యం పుణ్యం యుష్మదంసదా ౧౧౫. ఉపా
 ఖ్యానం మధ్యభాగ సభ వేత్సర్వపుణ్యభాగ్, ఇదం హరిశ్చంద్రస్యవస్యవృత్తం
 శ్చైవ్యోన్మత్తస్య శ్చైవోభిభృత్వై, యోశా సమస్తంజిహ్వాం యోహం శివస్యసా
 ముజ్యముపైతి సత్యం ౧౧౬. * * *

ఇతి గ్రీష్మాంశుగణాశే చేంబుకూర్మిణిచే మహామూహా శ్చైవ్య మధ్యమభాగే
 హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రాయ వరప్రదానం నామ
 ఏకత్రింశోధ్యాయః 3౧.

--- శతశతాబ్దములు ---

భరద్వాజః శ్రుతమేతదుపాఖ్యానం సర్వపాపప్రణాశనం, పతంతం శృణ్వ
 తాంవాపి భుక్తిముక్తిఫలప్రదం ౧. *విష్ణునృద్ధః* శ్రుతమేతదుపాఖ్యానం హరిశ్చంద్ర
 స్య భూపతేః, సత్యవ్రతక నిష్ఠస్య సద్గురౌ న్యస్తచేతసః ౨. ఇదం హిమవాదా
 ఖ్యానం సర్వపాపప్రణాశనం, శృణ్వతాం పతంతాంవాపి భుక్తిముక్తి ఫలప్రదం 3.
 చిరకాలేపి నిర్వృత్తం ప్రత్యక్షమివసద్గురో, హరిశ్చంద్రస్యచరీతం ప్రతిభాతి శ్వదీరి
 నిం ౪. గురవస్సంతిసర్వేపి వసిష్ఠస్సద్గురుస్సతాం, యదేవమాత్మయోగేన హరి
 శ్చంద్ర మపాలయాత్ ౫. అనుపాలితచాభూమా హరిశ్చంద్రోపి నాదృశః,
 యోశ్చర్యణస్థిరేజైవ సత్యవ్రత మపాలయాత్, ౬. విశ్వామిత్రస్య రాజ్ఞైః కుహ
 నాజాల ముల్బణా, నిస్తరేత్తం వినాశోన్మయ మననాపి సుదుస్తరం ౭. మునేప్ర
 సీదభూయోపి శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వం, తీర్థానిదివ్యరూపాణి శివదాని శిరీఢా,
 ౮. కూలయోస్తుంగ భద్రాయాః క్షిణాని మహర్షిభిః, వక్త్రమహ్నాసితత్వజ తత్త
 న్నాహుశ్చ్య ముత్తమం ౯. *భరద్వాజః* సర్వోత్కర్ష నిధేస్తస్య వసిష్ఠస్యా శ్రే
 మేకతం, పాపనాశనమిత్త్యుత్తీర్థ మన్యమేనతత్ ౧౦. జేవాణ్ముషీన్ పితౄణా
 మ్మత్ర న్నాత్వాయస్త్రవయేన్నరః, బ్రహ్మహత్యాది పాపానాం ప్రాయశ్చిత్తం సమి
 పతి ౧౧. పరాన్నభోజీ నిత్యం యస్సగచ్ఛేత్ పృథలీమపి, తత్తత్పాపైశ్చ ముచ్ఛ్య
 త తత్రన్నాత్వా సకృన్మునే ౧౨. సురపాసంగనాఖ్యంచ తీర్థ తత్సరతఃస్మృతం,
 తత్రతీర్థేసకృత్సానంగంగాన్ననశతోపమం ౧౩. కకుభః కశ్చిదుచ్చాయచ్చాయా
 మండల శోభితః, శాన్తికృద్భాసురభ్యానాం శాఖాభిరోవ్యమలంఘినాం ౧౪. ఆరురో
 హపురాకశ్చిద్భాసుర స్తంసదోచ్చయం, తత్రశాఖోపశాఖాసుచచారచపలస్వతః ౧౫.
 తస్మిన్మాత్రేమహావేగాత్పరితృప్తారేణుస్సహం ౧౬ ఆస్కందత్ కకుభస్సద్యఃస్వంపాభో

భిక్షిమజ్జయ ౧౭. తతస్సవా సరోభీతో ప్యవరోద్ధు తదాత్మమః, పపాతతస్య శాఖా
 గ్రాత్వా రే తరలచేష్టితః ౧౮. తతఃపతనమాత్తేణహసరో ము క్తజీవితః, బ్రహ్మణా క
 మగాచ్ఛుద్ధోదుప్రాప్తపమమరై రపి ౧౯. సస్థితాత్మంబుపూ రేపి కకుభోవ్యాపి గృశ్య
 తే, భృగుపాతఫలం యస్మా త్పతనా త్ప్రాహురాస్తాకాః ౨౦. తతోదశాశ్వమేధా
 ఖ్యంతీర్థం సర్వో తరో త్రరం, ఫలందశాశ్వమేధస్యన్నాద్యత్వాన్నయాన్నరం ౨౧.
 విష్ణువృద్ధః అశ్వమేధస్యచైశ్యఫలంహి త్రూయతేబహు, ఫలందశాశ్వమేధస్య
 చిత్రమత్రోపపద్యతే ౨౨. దశాశ్వమేధనామేదం తీర్థస్యాస్య కథ స్మృతం,
 శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్వజ్ఞ మహత్కౌతూహలం హిమే ౨౩. *భరద్వాజః* ఇమ
 మేవపురావత్సం పద్మకల్పే కరోద్ధుమా, ప్రణిపత్యమ హేశాన మాసీనం మంగ
 లయే ౨౪. కేవలస్తమభినంద్యైవ తస్మై దర్శయితుంకిల, సాక్షాత్తీర్థస్యనూహ
 త్యక్తిక్రియయామతి మాదధే ౨౫. స్వయంచభిక్షుకోభూత్వా శివలాంఛన
 తారకః, అనుయాతోగుహేనైవ తథామానవరూపిణా ౨౬. మందరాశ్రేర్విచిగ్ధత్వ
 హేమకూట ముపాగమత్, తత్ర యాత్రోత్సవేదేనం పర్వత్ర జనసంసది ౨౭.
 త్సుద్వికారంసముద్భవ్య శుష్కబృహ్మ వాయూదతి, అన్నందదామి తేభిక్షో భుజ్యత్మ
 గతం నరం ౨౮. ధర్మచేతాస్త్యమేవేతి తిప్రశస్యాబ్రవీ త్పునః, దశాశ్వమేధా
 యేనాత్రకృతా శాస్త్రోక్తదక్షిణాః ౨౯. గృహేషుభుజ్యతే తత్రమయా నాస్యత్ర
 క్షుద్రానిత్, ఇహుక్తోభిక్షుగూఢాణా శిశేనాన్నద్రవో నదత్ ౩౦. ఏకస్యాపర్వ మే
 ధస్య పారంగంతుం నశక్యతే, బ్రహ్మణాపి తతఃకోహం భుజ్యవాగచ్ఛవా వరం ౩౧.
 ఇతితద్వాక్యనూకర్ణ్య తంముక్త్యాస్య ముపాగమత్, తస్మైతథాబ్రవీతోసి తథాతి
 సై స్మగిరందదా ౩౨. ఏవంతత్రపరిక్రమ్య త్సుధయాదీపిరకిల, దశాశ్వమేధతీర్థస్య
 పార్శ్వభూమి మగాచ్ఛిషః ౩౩. తత్రాపిబహవోయుక్తాః స్నానసత్క్రియయా స్వి
 తాః, అతిష్ఠంతాసుపానాద్య భిక్షురన్నమ యాచత ౩౪. దశాశ్వమేధకృ ద్యోత్ర
 భుంజీయాం తస్యవేషేని, యఃకశ్చిదపిచే త్తాదృక్ సోన్నదోమే భపిష్యతి ౩౫.
 వ్రత మాజన్మసిద్ధంమేక్షిశ్యంత్యుగానిచ త్సుధా, దశాశ్వమేధినోగేహే భోక్తవ్యమితి
 సోబ్రవీత్ ౩౬. తమాకర్ణ్యగిరం భిక్షోః క్వాశ్వమేధః క్వనాపయం, ఇత్సుక్త్వా
 తత్రచన్నత్వా జోషం సర్వవనోగతః ౩౭. భిక్షోస్తాంతాసమాకర్ణ్య తత్రత్రుతనిధి
 ర్విజః, జానంస్తీర్థస్య మాహాశ్చ్యం పురాణేషుశ్రుతంతదా ౩౮. భోక్త్యాం మమ
 గేహేద్య త్వయేత్యేవం న్యమంత్రయత్, తిప్రశస్యద్విజంజేవః శ్రేష్ఠస్యం కృతినా
 మితి ౩౯. తథాశ్వమేధకృత్వే చదన్నంజేహే త్యభాషత, సవిహస్యాబ్రవీద్విప్రం
 చిరంభిక్షుంవిలాకయ ౪౦. వ్రతోపవాసతిరాంభస్సానసహాయామ జపాదయః,
 అశ్వమేధస్యచైశ్య కలంసార్హం తిపోదశీం ౪౧. అశ్వమేధసహస్రాణాం యత్ఫ
 లంత త్ఫలంభుమి, తత్రతీర్థే నకృత్వాన్నా దనాయాసేన జాయతే ౪౨. జన్మప్ర

భృతిచైవాత్రత్రినంద్యం స్నానమాచరణ, భిక్షోకాలంనయామ్యేవం సదానిర్విఘ్న
 సత్క్రియః ౪౩. అశ్వమేధసహస్రాణాం సకృత్స్నానాత్ఫల కిల, ఫలందశాశ్వమే
 ధస్య సకృత్స్నానాన్నరోభవేత్ ౪౪. నవిశ్రామ్యంతిచాద్యాపి పురాణాన్యాగమా
 అపి, అస్యతీర్థస్యమాహాత్మ్యం శ్రుత్వాస్తుత్వాపి సువ్రత ౪౫. ఆగచ్ఛః క్షుధితో
 హ్యద్య శుష్యత్కంఠోసి మాచిరం, అభూర్దశాశ్వమేధీత్వ సహిమే సంశయా
 స్పదం ౪౬ ఇతితస్యగిరాతుష్టః సదైవపరమార్థయా, తత్రతీర్థం తదద్విశ్య స్కందం
 సంప్రత్యయం వ్యధాత్ ౪౭. నాయుజ్యంచ తథాతస్మై దదాశ్రద్ధాలవేశివః, అశ్వ
 మేధాయుతఫలం తద్దదాతి తథాపిహి ౪౮. దశాశ్వమేధకోఽప్రాయాతు తీర్థంతన్నా
 మతః శ్రుతం, శిలాయాంతత్రభూషేషః స్థిత్యా భిక్షామయాచత ౪౯. తత్రైవరుద్ర
 పాదాంకో హ్యద్యాపి పరిదృశ్యతే, దశాశ్వమేధసదృశం తీర్థంలోకే నవిద్యతే ౫౦.
 స్నానమాత్రాత్ ద్విజోయత్ర శివసాయుజ్య మాపున్నయాత్, దశాశ్వమేధాఖ్యమితీ
 రితం తే తీర్థంజగత్స్వపనమాదసిద్ధం, తీర్థాని విద్వక్పరతోపివక్ష్యే శృణుత్వమేకాగ్ర
 మనాః శుభాయ ౫౧.

*

*

*

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాశ్లేష మధ్యమభాగే

పాపవినాశనా శ్వమేధ తీర్థవర్ణననామ

ఛాంద్రిశోధ్యాయః. ౩-౨.

— ❦ —

శ్రీ విరాపాక్షేశ్వరా ర్పిత మస్తు.

శ్రీ పంపా మాహాత్మ్యస్య మధ్య మభాగే

ఉత్తరార్ధప్రారంభః

* విష్ణువృద్ధః * శ్రుతానితానిసర్వతీర్థాని తుంగభద్రా తటాపరి, బ్రహ్మ
కుండస్య మాహాత్మ్యం శ్రోతుమిచ్ఛామిసద్గురో ౧. * భరద్వాజః * బ్రహ్మ
కుండస్య మాహాత్మ్యం బ్రహ్మణోద్భోషితంపురా, సామర్థ్యాన్నహిశక్నోమి వక్తుం
వక్ష్యేయథామతి ౨. కామదాహే పురారుద్రముఖా త్వేదకణోఽభవత్, తత్రో
ద్భూతమిదం తీర్థం స్కందాయైవం శివోఽవదత్ ౩. మన్ముఖస్వేదసంభూతం యత
స్తీర్థమిదం మహత్, తస్మాన్మన్ముఖమిత్యేతన్నామ్నా లోకేశుగీయతే ౪. ఇత్యే
వమవద ద్రుద్రఃస్కందాయామితతేజసే, పురాచారంభకల్పాఖ్యే బ్రహ్మసృష్ట్యై
ఖలం జగత్ ౫. ఇహాదాబ్రహ్మణా స్నానింబ్రహ్మకుండం తతఃస్మృతం, పంపా
క్షేత్రస్య దివ్యస్య తథామాహర్ష్యదాయికా ౬. బ్రహ్మపుష్కరణీహ్యేషా బ్రహ్మ
జ్ఞానప్రకాశినీ, ఇదంపవిత్రమమృతం పాపఘ్నం పుణ్యవర్ధనం ౭. బ్రహ్మకుండ
మహాతీర్థం మహాపాతకనాశనం, సాగరాణాంయథాధన్యః గంభీరఃక్షీరసాగరః ౮.
ద్వీపానాంత్రసర్వేషాం శ్వేతద్వీపంయథోత్తమం, విష్ణుఃసనాతనోదేవో దేవానా
ముత్తమోయథా ౯. లోకానామపిసర్వేషాం సత్యలోకోయథోచ్చితః, తయా
ణాంత్రసశ్రేష్ఠః పారిజాతతరుర్యథా ౧౦. సక్షత్రాణాంయథాచంద్రో గ్రహాణా
మంశుమాన్యథా, పంచానామపిభూతానాం యథాసర్వంసహ మతా ౧౧.
గవాంయథైవసురభి ర్వర్ణానాంబ్రాహ్మణోయథా, పంచాక్షరీవ మంత్రాణాం
ప్రణవఃఫంధసాంయథా ౧౨. ధర్మాణామివసద్బుద్ధిః శరణాగతరక్షణం, దానా
నామవశిష్టానాం విద్యాదానమివోత్తమం ౧౩. మాతృశుశ్రూషణమివ శ్రేయసాం
పరమం హితం, ఆపుష్కలానాంపూజ్యానాం పత్నీరభ్యర్చనంయథా ౧౪. యథా
సంపత్కరాణాంచ స్వగురోర్వాక్యపాలనం, అశ్వమేధఃక్రతునాంచయథావైశిష్ట
గోచరః ౧౫. యథా వైదికమంత్రాణాం గాయత్రీవిశ్వపావనీ, తుష్టానామపిసర్వాసాం
శివపూజా యథోత్తమా ౧౬. గిరిణామపిపుణ్యానాం హేమకూటోయథామహా, సరి
తాంతుంగభద్రేయం పుణ్యసాగరగామినీ ౧౭. క్షేత్రాణామపిదివ్యానాం పంపా
క్షేత్రమివోచ్చితం, లోకేశ్వరాణా మాద్యానాం విరూపాక్షోయథేశ్వరః ౧౮.

తథైవసర్వతీర్థానాం బ్రహ్మకుండమిహోత్తమం, సమష్టిశ్చేయసామేత త్సామగ్రీసర్వ
సంపదాం ౧౯. ప్రథవస్సర్వపుణ్యానాం ప్రకృతిస్తవసామిదం, తదిదం దేవపీఠస్య
పూర్వస్యాందిశి సంస్థితం ౨౦. ప్రదేశేద్వాదశధనుఃప్రమాణే విమలౌదకం,
సంకల్పమాత్రం దేవస్య స్వతస్సిద్ధమనాకులం ౨౧. సశోమయాతి కల్పంతేష్వపి
తత్కాశుదంస్యణాం, సకీర్తైర్దూష్యతేచాస్య పాథోనక్రిమిభి స్తథా ౨౨. రసవ
చ్చిశిరంహృద్యం సజంజాలం ప్రసాదవత్, కమలౌత్పలకల్హార కైరవామోద
వాసితం ౨౩. హంసకారఽడవాకీర్ణం కలనిర్ద్రిదసారసం, చక్రవాకసమాక్రాంతం
శతపత్రవనావృతం ౨౪. శుభ్రత్ స్ఫటికసాపాసం సువృత్తం తటపాదపైః,
శీకరానిలసంచార పవిత్రితచరాచరం ౨౫. దర్శనాత్సుర్శనా త్పానా త్సానా
చ్ఛాఖిలసిద్ధిదం, విరూపాక్షస్య దేవస్య బహుమానపదం మహత్ ౨౬. పంపాం
బికా సదాలోక సుధానిష్యందశీతలం, శక్త్యాభిగుప్తం సర్వత్ర మన్ముఖిప్రసిద్ధయా
౨౭. తత్రన్నానకృతాం పుంసాం పుణ్యచోరా నిశాచరాః, నిహంతిమన్ముఖశక్తి
ర్విజితక్త్యైవశాసతీ ౨౮. అనంతకోటయోరుద్రాః విరూపాక్షశివాజ్ఞయా, పాల
యంతిచసర్వత్ర బ్రహ్మకుండం స్వశక్తిభిః ౨౯. సర్వమంత్రమయం సర్వతేజో
మయ మనుత్తమం, సర్వతీర్థమయం సర్వసమన్వయమయం విదుః ౩౦. క్షేత్రరాజ
ఇతి ఖ్యాతం పంపాక్షేత్రం యథాభువి, బ్రహ్మకుండంతథాచైత తీర్థరాజఇతి శ్రుతం
౩౧. యానిలోకేషు తీర్థాని సద్యః సాపహరాణిచ, తాని సూర్యోదయే నిత్యం తీర్థ
రాజముపాసతే ౩౨. తీర్థరాజమనుజ్ఞాప్య తీర్థాస్యన్యాని భూతలే, దదతే స్నాన్య
తాంసిద్ధిం సస్వాతన్త్ర్యా త్కదాచన ౩౩. ఆదిత్యశ్చోదయేన్నత్వా తీర్థేస్మి న్మన్ము
ఖాహ్వయే, జపేదప్టోత్తరశతం నామ్నా మిష్టార్థసిద్ధిదం ౩౪. ఇదం రహస్యం
స్కందాయ ప్రోక్తవాన్స్వప్నభధ్యజః, తాని నామాని వత్స్యామి సర్వలోకహితా
యతే ౩౫. శ్వేతకల్పే విరూపాక్షో బ్రహ్మణేస్వయ ముక్తవాః, మహేశ్వరో
మహాదేవో జగద్రూపీ జగద్గురుః ౩౬. జగన్మాయో జగద్భేతుర్జగత్కర్తా జగత్పతిః,
జగన్నివాసో లోకేశో లోకాత్మా లోకపావనః ౩౭. లోకప్రభుర్లోకమూర్తిః
లోకపా లోకభావనః, భూతనాథో భూతరూపో భూతసాక్షీనురేశ్వరః ౩౮.
సురానంద స్సురాధ్యక్షః సురకృతుర్సరభూర్గురుః, అనాద్యస్సర్వనాథశ్చ అజోవిష్ణుః
పితామహః ౩౯. కేశవః కేశిహంతాచ మధుహంతామధుప్రియః, వీరభద్రః పశు
పతిః శంకరశ్రీపురాంతకః ౪౦. కామాత్మా కామహా కాంతో మహాకాయోమహా
స్వనః, ఉమాపతి ర్గణపతి ర్గణభూర్గణనందనః ౪౧. గుణాత్మాగుణశూన్యస్తు

గుణజ్ఞోలోకకంపనః, వసుమా న్వాసుదేవస్తు వసుధేశస్త్రిలోచనః ౮౨. మహాత్మామదహంతాచ వృష్టిర్గంగాధరశ్శివః, వేదాత్మా వేదతత్త్వజ్ఞోవేదగుహ్యా ౮౩. వేదాంతవేద్యః పరమో గుహ్యోత్పాగుహ్యకృద్గురుః, గుహ్య లయఃశుభకరః సర్వజ్ఞఃసర్వగఃక్షమీ ౮౪. జ్ఞానాత్మాజ్ఞానతత్త్వజ్ఞో జ్ఞాననాథో జటాధరః, తపఃప్రియ స్తపస్వీచ పుణ్యదఃపురుషోత్తమః ౮౫. పూర్ణఃపురాణ పురుషః సామాత్మాజ్ఞాననందితః, శంభుస్తమోఽరిః సాక్షీచ శరణ్యః సర్వదేహీ నాం ౮౬. అష్టోత్తరశతనామ్నాస్తోత్రం సంసారనాశనం, భవసింధువినాశాయ జన్మబంధ ప్రశాంతయే ౮౭. త్రిసంధ్యం యఃపఠేత్తోస్త్రం శివసాయుజ్య మాప్ను యాత్, బ్రహ్మహత్యాదికంపాపం పఠనాదేవనశ్యతి ౮౮. కిమత్రబహునోక్తేన పాపంయత్సార్వసంచితం, తత్సర్వంనశ్యతిక్షిప్ర మగ్నోప్రత్యస్తతూలవత్ ౮౯. యద్యత్సుఖితరం లోకే తత్సర్వంప్రాప్నుయాన్నరః, ఏవమేతానినామాని జపే త్స్మార్తాత్మ మన్ముఖే ౯౦. దేవస్యపురతఃస్థిత్యా తేనసాయుజ్యమాప్నుయాత్, బ్రహ్మకుండేత్ర యత్స్నానం మానీకుర్వాద్దినోదయే ౯౧. ప్రాజాపత్యఫలంతస్య ప్రమాణం తస్యశంకరః, సకృద్వాతత్రకాంక్షంతి తీర్థేన్నానందివౌకసః ౯౨. ఆగత్యతత్రస్నాత్వాచ ప్రాప్నువంతి పరాంగతిం, సప్తర్షయస్సదాతత్ర కుర్వంత స్నానసత్క్రియాః ౯౩. నివసంతి మహాభాగాః నిత్యముక్తా మహేశ్వరే, ఉపరి బ్రహ్మకుండస్య వ్యోమ్నివైమానికాలపి ౯౪. విమానైర్నహిగచ్ఛంతి తీర్థశక్త్యాని వారితాః, అవతీర్యచతేఽప్యేతదభ్యర్చ్యమకుపైర్నతైః ౯౫. స్నానేనపావితా త్మానః కామచారా భవంతిహి, ఆజ్ఞాయామన్ముఖశక్తేః ఆదిత్యోవిదినేదినే ౯౬. సతాపయతితీర్థాంభః సేవతేహ్యుచితానిచ, కాలేకాలేమహాశక్తే రాజ్ఞయా తీర్థ వారిణి ౯౭. పూరయత్యమృతం భూయఃపూర్ణఃపూర్ణసుధాకరః, అంగోపాంగ యుతావేదాః విద్యాశ్చన్యా స్సహస్రశః ౯౮. దివ్యరూపంసమాశ్రిత్య స్నానం కుర్వంతి తత్రహి, దేవతాశ్చప్యసంఖ్యాతాః కల్పేకల్పేవ్యవస్థితాః ౯౯. బ్రహ్మ కుండేసకృత్స్నాత్వా స్రయయుఃపరమాం గతిం, దివ్యానిపావనాన్యత్రయానినంతి జగత్ప్రియే ౧౦. బ్రహ్మకుండంసమాశ్రిత్య సద్యః శుద్ధ్యంతితాన్యపి, స్వయం ప్రకాశమానోహి శంభురన్యప్రకాశకః ౧౧. బ్రహ్మకుండం స్వతఃస్థి మన్యతీర్థ విశోధనం, సర్వతీర్థసుకృతాధిదైవతం సర్వమంగళనిదానకారణం, బ్రహ్మముఖ్య సురసేవితంసదా బ్రహ్మతీర్థ మితిసంప్రచక్షతే ౧౨.

* *
† నవతిరేవనామాన్యవలభ్యంతే.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యేయ మధ్యమభాగే
(ఉత్తరాధ్యాయే) మన్ముఖతీర్థో త్పత్తికథనంనామ ప్రథమోఽధ్యాయః.

* భరద్వాజః * ఆదాబ్రహ్మచతుర్వక్త్రాః సర్వదేవైః సమన్వితః, తీర్థేషు
 స్నాతుకామోఽయం మునిభిశ్చ సమన్వితః ౧. తదాఖ్యాయాబ్రహ్మకుండ మితి తత్తీ
 ర్థమివ్యతే, కరోతి తత్ర సాన్నిధ్యం బ్రహ్మ బ్రహ్మర్షి ర్వృతః ౨. ఆవిర్భభూవ
 బ్రహ్మ తజ్జలే బ్రహ్మేశ్వరాభిధం, బ్రహ్మణోన్ముగ్రహకరం లింగం పరమకారణం ౩.
 బ్రహ్మకుండోదకేన్నాత్వా బ్రహ్మేశ్వరకృతాశయాః, తేయాంతి బ్రహ్మణోలోకం
 పునరావృత్తివర్జితం ౪. వత్సేవిశేషతీర్థాని బ్రహ్మకుండే మహంతితే, తేషాం శ్రవణ
 మాత్రేణ ధూతసాపో భవేన్నరః ౫. ఆదాబ్రహ్మతృదేవస్య పురోభాగే స్వయం
 స్థితః, స్నానం యత్రాకరోమ్యుక్తః యావత్సూర్యోదయే సతి ౬. యత్ర సంతర్పి
 యామాస విరూపాక్షం సమాహితః, స్థానం తద్భృహ్మతీర్థాఖ్యం స్థానవిద్భిరుదీర్యతే
 ౭. తత్ర యః కార్తికేమాసి కరోతి స్నానమాత్మనా, వద్వాయుతేన విహితం వ్రజేత్
 స్నానఫలం హి నః ౮. భృగుకశ్యప కేదార ప్రభాసే చ త్రిపుష్పకే, లోహతీర్థే చ
 గంగాయాం వర్షస్నానేన యత్ఫలం ౯. బ్రహ్మతీర్థే సకృత్స్నాత్వా తత్ఫలం
 సమవాప్నుయాత్, కార్తికేమాసి సంప్రాప్తే సదా స్నానేన యత్ఫలం ౧౦. ఉపరా
 గే సకృత్స్నాత్వా తత్ఫలం తత్ర చాప్నుయాత్, అమావాస్యార్థమాస్యా
 సూర్యసంక్రమణాదిషు ౧౧. కాలేష్వపి చ పుణ్యేషు భానువారే విశేషతః, సప్త
 మ్యారోచ తథాష్టమ్యాం చతుర్దశ్యాం తథోపసి ౧౨. స్నాత్వా తత్రాన్నదానేన
 ఫలమక్షయ్య మాప్నుయాత్, బ్రహ్మపాదశ్చ తత్రాస్తి యత్ర బ్రహ్మస్థితో భవత్
 ౧౩. బ్రహ్మపాదే పితౄణాం స్మృత్వా స్నాత్వా పిండప్రదోనరః, అక్షయ్యఫలమా
 ప్నోతి పితృభి శ్చాభిపూజ్యతే ౧౪. అస్మద్గోత్రే సమత్సన్నో యః కశ్చిదపివా సుధీః,
 బ్రహ్మతీర్థే సకృత్స్నానా ద్భృహ్మపాదసమర్చకః ౧౫. ఇంగుదీనక్తుసీవారా తిల
 మిశ్రజలాలిచ, బదరీముగ్ధమాషాన్వా ప్రియంగూన్వా సమాహితః ౧౬. అస్మాను
 ద్విశ్యదద్యాచ్చ ద్యాస్యామ శ్వరితార్థతాం, ఇత్యాశంసాం ప్రశంసంతి పితరస్తేతు
 సంగతాః ౧౭. యస్త కైవసితౄణాం స్మృత్వా సమ్యక్సంతర్పయేచ్ఛతా, తస్యై
 తేషాం ప్రయచ్ఛంతి తాంస్తాన్కామానభంగురాకా ౧౮. సంతర్పణకృదస్మాకం భూ
 యా త్సర్వోత్తరస్వయం, ఇతి కుర్వంతి చేత్తోపాత్పితరోపూర్ణర్థబాహవః ౧౯.
 తత్ర బ్రహ్మశిలానామ కూర్మాకారాహి దృశ్యతే, యత్రైవస్థితవా నృసింహృ గాయ
 త్రీమనుశీలయా ౨౦. గాయత్రీ చ న్వరూపేణ సమీపే బ్రహ్మణస్థితా, యత్ర
 బ్రహ్మశిలోద్దేశే సా గాయత్రీ శిలా మతా ౨౧. గాయత్రీం ప్రహతత్రైవ బ్రహ్మస్తోత్ర
 పదం పురా, అర్ఘ్యం బుభిర్ద్విజోత్తిష్టే ద్వేవత్స మభిమంత్రణాత్ ౨౨. వజ్రైర్గతేషు

మూడేపాద్యుగో లోకస్రకాశకః, త్వత్ప్రసాదమహిమైవ విధూయతేత్రవాస
 నాః ౨౩. విశ్వామిత్రోపి గాయత్ర్యా బ్రహ్మర్షిరభవత్కిల, పురావ్యాధ
 హృతః కశ్చిద్దుష్టానీతో ద్విజాత్మజః ౨౪. ఉద్వాహ్యవ్యాధకన్యాం చ సవ్యాధేష్వే
 కతాంగతః, తిష్ఠన్చన్వపకస్మాన్యో భుజానః ప్రవదన్నపి ౨౫. వ్యాధో
 వాసనయైవత్వాం మధ్యేమధ్యే సదాస్మరక, వ్యాధేనస్మర్యమాణాహం కింకుర్యా
 మితివాదినీ ౨౬. తథా మామాగతాహిత్వం తుష్టాహ్యర్థవివామయా, వ్యాధాయ
 శాశ్వతీంసిద్ధిం కాలేత్వం దత్తవత్ససి ౨౭. త్రిష్టుప్తజగతిద్వేధా సామర్థ్యం దివి
 దైవతైః, యుద్ధంకృత్వానిరస్తేతైర్హుతార్ణేపునరాగతే ౨౮. త్వంగత్వా దేవతా
 జత్వా వర్ణాంశ్చపౌత్యయైర్హుతాః, సోమంచానీయ యజ్ఞార్థం ద్విజేభ్యఃప్రత్య
 దాస్తదా ౨౯. త్వమేవసర్వదేవానాం మాతా త్వంహిక్రియాత్మికా, ఇతిబ్రహ్మ
 శిలాస్థానే తత్రబ్రహ్మ చతుర్ముఖః ౩౦. స్థిత స్తుష్టవగాయత్రీం తదేషాసర్వపావనీ,
 స్థిత్యాబ్రహ్మశిలాయాంయో గాయత్రీంప్రజపే ద్ద్విజః ౩౧. ససూర్యమండలం
 భిత్త్వా కాలేబ్రహ్మపురం వ్రజేత్, అష్టోత్తరశతం యస్తు గాయత్రీం ప్రజపేదిహ ౩౨.
 సంధ్యాలోపకృతంపాపం సోఽపి తీర్త్వాసుఖి భవేత్, బ్రహ్మకుండేమహాభాగే సోమ
 తీర్థమితీశ్రుతం ౩౩. తత్రస్నానకృతః పుంసో వాజిమేధఫలం భవేత్, కాంతింప్రసాదం
 సాభాగ్యం తుష్టింపుష్టించశాశ్వతీం ౩౪. ప్రయచ్ఛత్యనిశంసామః సోమతీర్థాప్లు
 తాత్కనాం, తతస్తీర్థం మహాకాలనామ్నాజాగర్తి విశ్రుతం ౩౫. తత్రస్నానంచ
 కారాదా మహాకాలో గణేశ్వరః, మహాకాలస్యతీర్థేయః స్నాత్వాసంపూజయే
 చ్చివం ౩౬. గణానామాధిపత్యంస లభతేశివశాసనాత్, అశ్విన్యాద్యాఃపురా
 యత్ర స్నానం కృత్వాసమాహితాః ౩౭. అభ్యర్చయన్విరూపాక్షం తారాతీర్థం
 తదుచ్యతే, తత్రస్నానకృతఃపుంసో గ్రహపీడానవిద్యతే ౩౮. అనన్యభావమశ్రాంత
 మైశ్వర్యంతు ప్రవర్ధతే, అశ్విన్యాద్యాస్తు మాహత్మ్యా త్తస్యతీర్థస్యతారకాః ౩౯.
 మోదంతేదివిసంహృష్టాః ప్రభుంచంద్రమనం ప్రతి, యత్రసూర్య స్తపస్తప్త్యా
 గ్రహాణామభవ త్మతిః ౪౦. సూర్యతీర్థమిదంనామ్నా స్నానాదారోగ్యదంశతాం,
 షష్ఠ్యాం తథాచసప్తమ్యాం దర్శనంక్రమణేపిచ ౪౧. సూర్యోసరాగకాలేచ
 స్నాత్వాసంతర్పయేత్పితౄణా, ఉత్తరాత్రితయేమూలే హస్తేపుష్కేచపాతనే ౪౨.
 భానువారయుతేష్వేషు స్నానాద్యజ్ఞఫలం వ్రజేత్, అన్నదానంచహూమంచ
 గోదానంచ శివార్చనం ౪౩. యఃకుర్యాత్తత్రతస్యాస్తి సర్వజ్ఞత్వాతిశక్తికా,
 వాయుఃపురాకృతస్సర్థోహ్యనంతేన బలేచ్ఛయా ౪౪. యత్రస్నాత్వా తపస్తేపీ
 వాయుతీర్థంప్రశస్యతే, బలమప్రతిమంతస్య తస్యైవావ్యాహతా గతిః ౪౫. వాయు

తీర్థేతుయస్సాన్నసం కుర్యాదితి శివోదితః, తతోన్యద్వత్సతీర్థాఖ్యం పుణ్యంయత్సాన్నస
మాత్రతః ౪౬. బ్రహ్మవర్చసమాప్నోతి యఃకశ్చిదపివాద్విజః, రేవాతీర్థమితి
హస్తి భూతానాంభవశోధనం ౪౭. నావంవదంతిసంసారసిన్ధోః యద్బ్రహ్మవాదినః,
రైభ్యోనామమునిస్తత్ర సర్వతీర్థార్థభోధకః ౪౮. స్నాతవాన్జాతతత్త్వార్థః పురుషా
ర్థప్రయోజనాత్, అనేకతీర్థసంభ్రాంతాః పుణ్యతీర్థావలోకినః ౪౯. అగ్నిష్టోమ
ఫలంతత్ర స్నానాదాహుర్మనీషిణః, ఋషిర్దామోదరోనామ వేదవేదాంగపారగః ౫౦.
విగాహ్యసర్వతీర్థాని వీక్ష్యస్థానా న్యనేకశః, నిశ్చిత్త్యపరమంతత్వం స్నానంయత్ర
కృతీవ్యథాత్ ౫౧. తద్దామోదరతీర్థంహి బ్రహ్మకుండేషశస్యతే, తత్రస్నానంజపో
హామ స్తర్పణంచశివార్చనం ౫౨. యఃకుర్యాదక్షమత్తస్య సర్వయజ్ఞఫలం
లభత్, యతాత్మానశ్శుభగిరోయేదామోదరతీర్థగాః ౫౩. ఏభ్యఃస్పృహంప్రకుర్వం
తిదేవా మర్త్యాశ్చ కింపునః, సాభాగ్యార్థంపురాయత్ర మునిపత్న్యః శుభాశయాః
౫౪. పతివ్రతామహాభాగాః దృష్టమాత్రేణ పుణ్యదాః, సుమంగలాఃసువాసిన్యః
స్నానంచక్ర ర్ముదాన్వితాః ౫౫. పంపాంచికామహాదేవీం పశ్యంతః క్షేత్రనాయకం,
సాభాగ్యతీర్థం తన్నామ్నా సర్వసాభాగ్యదాయకం ౫౬. స్నానంకరోతి యానారీ
తీర్థేసాభాగ్యనామకే, నవైధవ్య మవాప్నోతి నచప్రాప్నోత్యమంగలం ౫౭. పుత్ర
కామాతుయాసాధీస్ స్నాత్వా తత్రపయఃపిబేత్, పుత్రంద్దీర్ఘాయుషం లభ్యై సాభ
వేత్పతివల్లభా ౫౮. నాగతీర్థం తతఃపుణ్యంయత్రస్నానేధృతాత్మనః, సహింసాన్
శమయేత్సర్వాన్ విషవేగా నయత్నతః ౫౯. నకుష్ఠరోగస్తస్యాస్తి నచార్గత్యం
కదాచన, నాధివ్యాధిభయంకించి స్నాగతీర్థేకృతాత్మనః ౬౦. స్నానంయత్రకృతా
సిద్ధ్యై మార్కండేయేన ధీమతా, తీర్థంతన్నామత స్తత్రచేతఃకల్మషనాశనం ౬౧.
యస్సాత్సత్రయక్తాత్మా జపేత్పంచాక్షరంమనుం, దీర్ఘమాయురవాప్నోతి దేవై
రపి సచార్చ్యతే ౬౨. గజతీర్థంతతఃప్రాక్తం.స్మృతిమాత్రేణ శుద్ధిదం, అసాధారణ
మాహాత్మ్యం తీర్థేష్వస్యేషు యద్భువి ౬౩. ఆరణ్యానిచరస్కశ్చి ద్దజస్తప్తోర్మర
శ్చిభిః, వాతుంజలంసమాయాత స్తప్రదేశంమదోద్ధతః ౬౪. సవిగాహ్యజలంగాఢం
మగ్నోన్మగ్నః పునఃపునః, ఉత్పాట్యకుముదాంభోజ కల్పారాణిస్వలీలయా ౬౫.
విక్షిప్యచ విరూపాక్షంకృష్ణాస్వసంచారవర్త్యని, ఆకంఠంసలిలంపీత్వా యరసాస్వాభి
మతంస్థలం ౬౬. తతస్యకాలే సంప్రాప్తే తస్యతీర్థస్యవైభవాత్, అసీదైరావతో
నామ గజోదేవేంద్రవల్లభః ౬౭. ఏవంచగజసంబంధా ద్దజతీర్థంతదుచ్యతే, గజ
తీర్థాభిసిన్నానా ద్యజవాల్లభతేశ్రియం ౬౮. కాలే సర్వామరైర్వంద్య మైంద్రంచ
పద మాఘ్నయాత్, సమీపేగజతీర్థస్య సర్వచేతస్సుఖాపహం ౬౯. అశ్వతీర్థం

వదంత్యార్యా స్తన్మాహాత్మ్యంనువిస్తరం, అష్టాదశానాం ద్వీపానాంగోస్తా పర
పురంజయః 20. ఉత్తానపాదధిత్యాసీ త్పుణ్యజ్ఞోకాపురాన్యపః, సనర్వేషుపురా
ణేషు పురాణార్థవిశారదైః 21. పత్యమానేషు శుశ్రావ విరూపాక్షం పరాత్పరం,
హేమకూటేశ్వరేతస్మి నివిరూపాక్షే స్థిరాశయః 22. దృష్ట్వాసేవితుకామస్తు
పంపాక్షేత్ర ముపాగమత్, ద్వారోపద్వారసహితం హేమకూటంత్వరాన్వితః 23.
ప్రదక్షిణంచకారోచ్చైః అశ్వారూఢః సభూపతిః, అశ్వాత్తతోవతీర్యాయం బ్రహ్మ
కుండతిలేక్వచిత్ 24. తత్రస్థతరుశాఖాయాం బద్ధాక్షిల ససంభ్రమః, విరూపాక్షం
శివంద్రప్టుం ప్రవివేశాలయంమహత్ 25. తావచ్ఛాశ్వః పిపాసార్తః శ్లథత్సూత్ర
నిబంధనః, అవగాహ్యమహతీర్థ మపిబత్స్వేచ్ఛయా జలం 26. తస్మిన్జనేనమా
యాతా స్తతోశ్వంశివకింకరాః, అశ్వోవ్యభవదత్రాయంపురుషస్తేజసాం నిధిః 27.
తమారోఽవిమానాంతేశివశాసన పరిగాః, అనైషుఃశివసామీప్యం శ్లాఘ్యోఽయం
మితి వాదినః 28. ఉత్తానపాదస్తత్రైవ విరూపాక్షస్యసన్నిధౌ, దదర్శపూజ్య
మానంతం పురుషంశివకింకరైః 29. పూజ్యమానః శివగణైఃకోయంనవనవోత్సవః,
ఇత్యుక్తానరనాథేన ప్రాహుస్తం శివకింకరాః 30. రాజంస్తవాపవాహ్మ్యాశ్వః
శివసామీప్యగోచరః, యంత్యమారుహ్య కృతర్వా హేమకూటప్రదక్షిణం 31.
యఃకుర్యాత్పాదచారేణ పంపాక్షేత్ర ప్రదక్షిణం, శస్త్రివంఘలమిత్యాజ్ఞా శాశ్వతీ
పారమేశ్వరీ 32. అశ్వారూఢస్త్యమద్రీంద్రప్రదక్షిణవిధాయకః, అనాయాసేనతే
రాజన్ససిద్ధాస్సిద్ధయ స్తథా 33. త్వంవహ స్తనసాయుక్త శ్చకారాశ్వఃప్రద
క్షిణం, న్నానంచబ్రహ్మకుండేభూత్ శ్రమార్తస్యాస్యస్వేచ్ఛయా 34. ఫలేన
తేనద్యోయం పురుష శ్శివసమ్మతః, ఇత్యుక్తాతేనసాశ్చర్యం వీత్యమాణఃక్షణే
క్షణే 35. పురుషందివ్యరూపంతం తథైవాస్మైన్యవేదయత్, విరూపాక్షోపిక్యవ
యా దేవఃసదృక్తవత్సలః 36. అజ్ఞానాదపినున్నానాదపియత్ఫలదాయకః, తస్మై
గణాధిపత్యం యత్త ద్దదాన్యపసన్నిధౌ 37. సబాడబముఖోనామ గణరాజోఽ
భవత్కిల, సోపిరాజా విరూపాక్షంప్రణమ్య కరుణానిధిం 38. పాదచారగతశ్చక్రే
పంపాక్షేత్రప్రదక్షిణం, బ్రహ్మకుండేకృతస్నానః దేవమభ్యర్చయన్వశీ 39. తేన
తేనప్రభావేన శివసాయుజ్య మాప్రర్వా, తదశ్వతీర్థ మశ్వోభూద్యత్రస్నాత్వా
గణేశ్వరః 40. అశ్వతీర్థస్యమాహాత్మ్య మేవంతే సమ్యగీరితం, హేమకూటాచల
స్యాపి తథామాల్యవతోగీరీ 41. మధ్యేకాదంబినీనామ బ్రహ్మకుండంశ్రితానదీ,
కాదంబినీపురాభక్త్యా దేవసేవార్థమాగతా 42. తయోశ్శృంగాణ్యవాస్తా భూత్త
ద్రసాత్సరితాంపరా, తత్సంగమేసకృత్సాత్వా విరూపాక్షం సమర్చయన్ 43.

రాజనూయనహస్రస్య ఫలంప్రాప్నోతి త్యయత్నతః, తత్రైవరుద్రపాదోస్తి తత్రపిండ ప్రదో నరః ౯౪. గయాయాంపిండదానేన యత్ఫలం తత్ఫలంప్రజేత్, తత్రస్య భావరుద్రాఖ్యాః రుద్రానిత్యంవసంతిహి ౯౫. తేమాంనామానివక్ష్యామి ఖ్యాతాని శృణుసన్మతే, మహాదేవః శివోరుద్రః శంకరోనీలలోహితః ౯౬. ఈశానో విజ యోభీమా దేవదేవో భవోద్భవః, కచాలీశ్వరఃకత్యేతే స్వస్వశక్తిభిరన్వితాః ౯౭. యస్మాన్త్వామన్ముఖతీర్థే రుద్రపాదసమర్చకః, స్వభావరుద్రా వభ్యర్చ్య విరూ పాక్షప్రియోపినః ౯౮. ఏవంచసర్వసృష్టాత్మా తీర్థరాజోఽయమివ్యతే, అస్యమన్ముఖ నిత్యేత దాద్యంనామ ప్రశస్యతే ౯౯. మన్ముఖతీర్థతీర్థసదా తీర్థమేత దనాదిమం, తస్యమన్ముఖనామస్యాదితి పంచేశశసనం ౧౦౦. మర్మఖంతీర్థ మభ్యేతి శుంగ భద్రాసరిద్వరా, ప్తప్త్యాస్సంవత్సరాణాంహి తదాతత్ర ఫలంమహత్ ౧౦౧. లింగం బృహదనాద్యంతం తతోబ్రహ్మేశసంజ్ఞతం, తన్న త్వాతత్రభావేన తదనుజ్ఞాం విభా వయా ౧౦౨. స్నానంకరోతియస్తస్య భవం త్యఖిలసిద్ధయః, ఇతితేవిమలాత్మనే మయాకథితం మన్ముఖతీర్థవైభవం, త్వమిహాస్థిరమావహా న్మనః సుమతేవశ్యశివం కరుశివం ౧౦౩.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకుంటఖండే పంపామాహాత్యేమధ్యమభాగే
(ఉత్తరాధ్యాయే) మన్ముఖతీర్థే అవాంతరనానాతీర్థ ప్రభావకథనంనామ
ద్వితీయోధ్యాయః. ౨.

* భరద్వాజః * దేవాలయస్యపరితో యానిస్థానానిసంతిహి, పుణ్యాని తానితాస్యద్య వక్ష్యేహంశృణుసువ్రత ౧. దేవధామాత్తరేదేశే దివ్యస్థానం భవి శ్రుతం, సలేనకపిముఖ్యేన యత్రలింగంప్రతిష్ఠితం ౨. సలేశ్వరమితివ్యక్తం తత్ర లింగాత్మకం హరం, అర్చయంతఃసురైర్వంద్యాః భవేయస్సిద్ధశక్తయః ౩. స్వనామ్నాలింగ మభ్యర్చ్య విశ్వకర్మాత్మజోనలః, సేతుబంధకీం శక్తిం శిశ్రియే విస్మయావహం ౪. స్థానంసీలేశ్వరం సీలోయత్ర సీలేశ్వరార్చకః, రక్షోధ్వంత హరం తేజఃప్రాప్తవాకరామవల్లభః ౫. బ్రహ్మేశ్వరాభ్యేష్ఠానేయో భక్తి మాహరతేసదా, ప్రయచ్ఛత్వాత్మసాయుజ్యం తస్మైబ్రహ్మేశ్వర శ్శివః ౬. మాధవేశ్వరమిత్యన్యత్ లింగంస్థానేప్రతిష్ఠితం, తతోరంభేశ్వరంనామలింగమప్తార్థ దంస్మణాం ౭. రంభయాపూజితం యత్రశిలారూపవిముక్తయా, రంభేశ్వరం సమ భ్యర్చ్యయో దద్యాద్భావ్యాణాయగాం ౮. సగోలోకంసమభ్యేత్యనర్వశక్తిః ప్రమాదతే, అభిషేచంతితం తత్రక్షీరధారాభిరన్వహం ౯. సర్వకామదుహా

దేవ్యో గాఽనురభిసంజ్ఞితః, పుష్పంతిపురుషార్థాయా మాధవేనాభిపూజితం
 ౧౦ ఉత్సాహసత్వగాఽభీర్య బలవీర్యాభికాంక్షినా, అభ్యర్చితోహసమతా
 నామ్నాహనుమదీశ్వరః ౧౧. గంధమాదనత్యత్యస్యః స్వభక్త్యాకపినాయకః,
 న్యాత్మనాహరమానర్చ తన్నామ్నాప్రథితోహిసః ౧౨. తతఃస్థానేమహాత్యత్ర
 దశగ్రీవపథార్థినా, రామేణలక్ష్మణేనాపి పూజితోఽభూన్మహేశ్వరః ౧౩. ససిద్ధి
 దస్సతాం రామలక్ష్మణేశ్వరసంజ్ఞితః, సీతయాభ్యర్చితంలింగం తతోఽస్తిమహా
 దైశ్వరం ౧౪. పుంసాంవ్యాజకృతేనాపి ధ్యానేనైవాత్మకామదం, తత్రతత్రమహా
 భాగ బహుభిఃకపినాయకైః ౧౫. ప్రతిష్ఠితానిలింగాని తేషాం సంఖ్యానవిద్యతే,
 స్థానేష్వేతేషుసర్వేషు జపహూమసురార్చనాః ౧౬. కుర్వతామన్నదానంచ
 మఖికోటిఫలంవిదుః, తతోయోగన్యసింహాభ్యో మహావిష్ణుస్సనాతనః ౧౭. సన్ని
 ధతేజగద్గోష్ఠా మృత్యుజిత్సర్వతోముఖః, అవతారేషుసర్వేషు విష్ణోరమితతేజసః
 ౧౮. అవతారశ్చతుర్థోయ మసురాణాంభయంకరః, స్తంభాత్సముద్యతస్సాయం
 నృసింహాభిసంజ్ఞయా ౧౯. అద్యాప్యస్తంభబద్ధాని భువనానిసురద్విషాం, నృసింహా
 న్యాస్య మాహాత్యైస్సృత్యాకారాంతికాదపి ౨౦. సింహరాశినశృణ్వంతి
 దైత్యాస్తన్నామకాతరాః, సంభృత్యసంభృతో? దైత్యాః సర్వసంహారరూపిణః
 ౨౧. సంపాత్యరోషవేగంచ నృసింహస్తత్రతిచతి, శివస్యన్వాత్మనోపైక్యం తేజో
 రూపంవిశేషయా ౨౨. సదదాతినమస్తస్య జగతఃకాంక్షితంహితం, హిరణ్యకశి
 పుక్షేత్రదానదృష్టాత్మకాశలం ౨౩. మంత్రరాజంప్రభావజ్ఞా మహంతిస్తముహ
 సతే, బ్రహ్మపుష్కరిణీస్నానం విరూపాక్షస్యదర్శనం ౨౪. నృసింహాపాసనం
 చేతి కృతినస్సులభంత్రయం, ఆసీత్ నృసింహకల్పంతే హ్యంధకోనామదుర్జయః
 ౨౫. తంజఘాంసుస్తతోదేవైః క్రుద్ధోయుద్ధేహరోఽభవత్, భిన్నేభ్యోఽంధకగా
 త్రేభ్యో నిశితైర్భూరిసాయకైః ౨౬. అంధకాత్సమపద్యంత పతంతోరక్తబిందవః,
 ఏకోఽంధకస్సచావధ్యః తథైవశతకోటయః ౨౭. అంధకాయుధి, తేనాసీచ్ఛాంత
 శ్చింతాపరోహరః, ససర్జమాతరోనామ్నాశక్తీస్సంహారరూపిణీః ౨౮. కపాలిన్య
 స్త్రిశూలిన్యో మాతరోహరశాసనాత్, అంధకస్యాంగసంభూతాః రక్తబిందూః
 రణేపహుః ౨౯. తతోమాతృగణేష్వేపం పిబత్సునిపతత్సుచ, హతాఽంధకాద్భు
 హూత్కృంతా అజైషీచ్ఛాంధకంహరః ౩౦. రక్తపానేనమత్తాస్తా మాతరోజగ
 తీంపునః, సంహరంత్యో హరేణాపి వారితా నజహుర్మతం ౩౧. తతఃప్రళమితోత్సేకం
 స్వేనైవశరభాత్మనా, విష్ణుంనృసింహంసస్మార క్షణాత్సాయుజ్యమాగమత్ ౩౨.
 శరదంబుదసంకాశ శ్చంద్రికాసాంద్రశేఖరః, జ్వలజ్వలనసంకాశ స్తీక్ష్ణదంష్ట్రాభయం

కరః ౩౩. విద్యున్నిభమహాజహ్వ శ్చంద్రసూర్యాగ్నిలోచనః, వజ్రతీక్షణసఖస్ఫుర్తి
 రాకణ్డంతాయతాననః ౩౪. హరసూపురకేయూర కుండలాదివిభూషణః, తేజో
 రాశినమాక్రాంత బ్రహ్మాండోపరిమండలః ౩౫. తమాహభగవాదదుదః సృష్టా
 మాత్మగణాహరిం, సంహరంతిజగద్దృష్టాః దమనీయా స్త్వయైవతాః ౩౬.
 విషవల్లపినచ్చేద్యా వర్ధయిత్వాస్వయం పునః, నియంతునోత్సహేతస్తా త్తాస్సర్వా
 దుర్మదాలపి ౩౭. సృసింహూపిహరిస్సాక్షా ద్దగ్ధహీత్వాశిరసామతం, మాత్మ
 ణాంశిక్షణేబుద్ధిమకరో దాత్మసంమతాం ౩౮. తత సస్పిద్ధస కల్పో ౨సృజన్మా
 తృచతుష్టయం, వాగీశ్వరీంమహామాయాంకంకాళీం భగమాలినీం ౩౯. జహ్వహృదక్షి
 ణీదైవ గుహ్యాంచాపి యథాక్రమం, త్రైలోక్యమోహినీం ఘటా కంఠీం సకల
 మాతరం ౪౦. కాలసంకర్షిణీంరేఖాం సర్వసత్త్వాంచశంకరీం, శంఖినీంచక్రహృద
 యాం బీజశక్త్యపరాజితే ౪౧. కల్యాణాకర్షిణీశక్తి మధుదంష్ట్రాకరాలికాః,
 నీలోత్పలకర జ్వాలాముఖి పద్మకరాంబుజాః ౪౨. కామధేనుంభీషణకాం కాళికో
 త్తరమాలికే, ఉత్కర్షిణీంగారుడీకాం ధ్వజ కేశీంమహాశనాం ౪౩. అజితాంసూర్య
 హృదయాం సృసింహీం ఛైరవీంజయాం, మరుత్పద్ధృదయాంచేతి ద్వాత్రింశత్సంఖ్య
 యాన్వితాం ౪౪. పృథక్పృథగ్విభావ్యాష్టా వష్టేతుస్తాత్మనాహరిః, మాత్మభ్య
 శ్చతస్పభ్యస్తు దదావనుచరీః క్రమాత్ ౪౫. తాస్సుష్టాఃపురతఃస్థిత్యా పృథక్ప
 ర్వ్యచరీయతాః, దుష్కర్మణాంభయంకర్యః శుభంకర్యస్సుకర్మణాం ౪౬. దంష్ట్రా
 కరాశవదనా విద్యుచ్ఛాయా శిరోరుహాః, ఉద్వృత్తభ్రుకుటీరూక్షా దుష్పేక్షిన్య
 ప్రేక్షణక్రమాః ౪౭. అట్టహాసమహారావ గాఢశ్లేష్టదిగష్టకాః, సృసింహాంప్రణివతో
 చుః వర్ధయంతస్తదుద్యమం ౪౮. స్వామిణింకృత్యమస్మాక మాజ్ఞాపయసురేశ్వర,
 ఆజ్ఞాకర్యస్థితా స్సర్వా స్త్వేసంకల్పో దృవావయం ౪౯. అంధకాసురసంగ్రామే
 సృష్టాదేవేనమాతరః, జాఢంతేజగతీంసర్వా హత తా భయచేతనాః ౫౦. ఇత్యు
 క్తాస్తా సృసింహేనతథాతచ్ఛాసనే స్థితాః, రురుధుర్కాత్పవర్గంతాః ప్రతియోగితయా
 స్మృతాః ౫౧. మాత్మభిర్హరసృష్టాభిః మహాసంరంభవృత్తిభిః, నిర్భర్న్హితాఃపున
 శ్చక్ర రుద్యమంవిష్టుసంమతాః ౫౨. వాగీశ్వరీతుసంక్రద్ధా స్తంభయామాసచే
 తసా, తాసాంజహ్వ స్తథారాద్ర్యోమాతరో మూకతాంయయుః ౫౩. హృద
 యాద్యానిచాన్యాని తాసాంస్థానానితత్క్షణాత్, మహామాయాదికాశ్చక్రః తిస్రా
 నిశ్చక్తికాస్యపి ౫౪. తతోనిర్ధూయగర్వంస్వం వాగీశ్వర్యాదిభిజ్జితాః, తాసాని
 యంత్రణాద్రాద్ర్యో సృసింహూపాంతమాగమన్ ౫౫. వాగీశ్వర్యాద్యుపాసితం
 దృష్టంమాత్మగణం హరిః, దర్శయామాసదేవాయ విరూపాక్షాయశంభవే ౫౬.

త్యక్తగర్వాఃప్రశాంతాశ్చ మాతరో రుద్రనిర్మితాః, త్రస్తానృసింహస్పష్టాభ్యా
మాతృభ్యాప్రీడయానతాః ౫౭. బద్ధాంజలిపుటా దేవమవదన్ సాధ్వసాన్వితాః,
దేవదేవ త్వయాస్పష్టా యాస్సర్వాధికస్పష్టయః ౫౮. నృసింహశక్తిభిర్బద్ధాః
క్షణాదేవందశావయం, తవసంహారిణీశక్త్యా నృసింహేనజితావయం ౫౯. తథానఖే
దోదేవేశ పృత్తిమాజ్ఞాపయాద్యనః, నశక్తాస్సుస్తథావేగాన్నియంతం క్షణమవ్య
మూః ౬౦. సుఖంనోఽద్యయయాస్థిత్యా తామాజ్ఞాపయ శంకర, * దేవః *
నిందంతిశాశ్వతంధర్మం యేనరాసాపబుద్ధయః ౬౧. యేచత్యక్తసదాచారా స్తాన్ని
ప్రీడయతానిశం, మాతరంపితరంవేదాన్ స్వామిసంస్వగురుం తథా ౬౨. పూజ్యం
శ్చయేననిందంతి తాన్నిప్రీడయతానిశం, శాశ్వతకృతఘ్నతాక్రార్యం మాతృర్యం
బాహ్యదర్శితా ౬౩. నత్యజంతిచయేనత్సు తాన్నిప్రీడయతానిశం, శివశాస్త్రం
శివాచారంశివమంత్రంశి వోత్సవం ౬౪. శివాలాపంశివజ్ఞానం శివధ్యానంశివార్చనం,
శివభక్తింశివస్తూత్రం శివక్షేత్రం శివాగమం ౬౫. లఘూకుర్వంతియేషాసా స్తాన్ని
ప్రీడయతానిశం, యేమద్యక్తముపాశ్రిత్య ద్వేష్టారస్వేచ్ఛయాభవం ౬౬. యేఽభి
నిందితకర్మాణ స్తాన్నిప్రీడయతానిశం, గామశ్వత్థంద్వీజానగ్ని మధ్వరాన్ మహతో
యతీన్ ౬౭. నిందంతిసిద్ధలింగాని తాన్నిప్రీడయతానిశం, యేమాతృయోగినీవీర
భైరవక్షేత్రపాలకాన్ ౬౮. ఉల్లంఘయంత్యహంకారా త్తాన్నిప్రీడయతానిశం,
యేబలింప్రయచ్ఛంతి నోపహారాంశ్చకర్మసు ౬౯. నభక్తమపిభూతేభ్య స్తాన్ని
ప్రీడయతానిశం, సంతిమేశాసనస్థాని భువనానిచతుర్దశ ౭౦. మద్యక్తాస్తేషుయేసంతి
విష్ణుభక్తా స్తథానఘాః, నతేషుకుమతఃకార్యా తద్రూపాణి స్థిరాణిమే ౭౧.
* భరద్వాజః * ఇత్యాజ్ఞాప్యవిరూపాక్షో రాద్రీఃపృత్తివిభావనాత్, నారసింహీ
స్తథాచోక్త్వా దదాతాభ్యావరాబహూన్ ౭౨. నృసింహంచాత్మభావేన ప్రశస్య
వరమేశ్వరః, ఉపాస్యమానస్తేనైవ బిభ్రతాయాగికింస్థితిం ౭౩. మాతృభిస్సేవ్య
మానశ్చ కాలేకాలే ధృతాత్మభిః, అభవత్పాదభక్తానా మైహికాముష్మికప్రదః ౭౪.
తథాయోగనృసింహాలాపి తత్రైవ సతతంస్థితః, సేవమానోవిరూపాక్షం దృశ్యతేదేవ
వందితః ౭౫. వైష్ణవ్యశ్చతథారాద్ర్యోమాతంశ్చివశాసనాత్, పంపాంబికాముపా
శ్రిత్యవర్ధంతేనిజపృత్తిభిః ౭౬. ఏవంప్రభావోభగవాన్ నృసింహఃప్రీతోవిరూపాక్ష
సమీపధామ్ని, ఉపాస్యమానోమునిభిః ప్రశాంతై రాస్తేమహామంత్రఫలప్రదాతా ౭౭.

ఇతి శ్రీస్తాండపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే

(ఉత్తరాధ్యాయే) నలేశ్వరాది యోగనృసింహపర్యంత దేవకథననామ

తృతీయోఽధ్యాయః. 3

* భరద్వాజః * స్థానాత్పరం సృసింహస్యమహాకాశేశ్వరాహ్వయం, గుప్తం యదగణముఖ్యేన మహాకాశేన సర్వదా ౧. కుర్యాద్యస్తత్ర శుద్ధాత్మా వాసో దానంద్విజాతయే, మహాకాశేశ్వరస్తుప్తః తస్మై యచ్ఛతినదగ్ధం ౨. మార్కండే యేశ్వరస్థానే మంత్రాభ్యాసకృతాం సృణాం, మార్కండేయేయద్రాంత మాయ మృత్వంప్రవర్ధతే ౩. మార్కండేయః పురాజత్వా మృత్యు మవ్యాజభీషణం, తత్రైవ పూజయామాస మృత్యుమృత్యుంసదాశివం ౪ అష్టోత్తరశతం తత్ర యోవా పంహురీంజపేత్, స్వయమేవవిరూపాక్ష స్తస్మై సిద్ధింప్రయచ్ఛతి ౫. హిరణ్య దానంకురుతే మార్కండేయేశ్వరేతుయః, హిర్యగర్భలోకేనా వసే దాభూత సంప్లవం ౬. ఏతేష్వపిచ సర్వేషు స్థానేషు మతిమద్వరః, ప్రశస్యతే సమృద్ధార్థ మన్న దానేవిశేషతః ౭. బ్రాహ్మణాభోజయేత్తేషు భిక్ష్యా దివ్యేషు ధామసు, యస్తస్య గృహ్యతేగేహే ష్వలక్ష్మీర్నకదాచన ౮. తతఃశృణు మహాభాగ దేవీంపంపాధి దేవతాం, పంపాభిధానపరమా ప్రకాశానందరూపిణీ ౯. దేవస్యోత్తరదిగ్భాగే తిష్ఠంత్యవ్యాహతోద్యమా, సంహంత్రీసర్వదైత్యానాం సర్వదుష్కృతనాశినీ ౧౦. గుప్తాత్రయ్యంతభాగేషు గుప్తామంత్రేషు సర్వతః, గుప్తావిద్యాసుసాశక్తిః శక్తిరప్య నపాయినీ ౧౧. శక్తోయయావిరూపాక్షః సాశక్తిః సర్వతోముఖః, అనాద్యంత చిదాధార తంత్రనిర్వాహరూపిణీ ౧౨. మూలాధారముఖాంభోజ పుష్పంధయ కుటుంబినీ, దుర్మోహధ్వంతసంరంభ దివ్యమాణిక్యదీపికా ౧౩. మహావకాశ చిదోన్మయ మధ్యమార్తాండమండలీ, మనఃపుంస్కాకిలోల్లాస మధుమాస పరం పరా ౧౪. మనోజయమహాసస్య మాంగల్యజలదావళీ, శశ్వదానందహంసశ్రీ శరదారంభవాసనా ౧౫. పుమర్థవాసరోద్భేద పూర్వసంధ్యాసమున్నతిః, మహేశానయశఃపూరకకర్పూరమణిపేటికా ౧౬. మహేశ్వరమనోభృంగశృంగాట కమలాటవీ, సాధకేంద్రసదాభీష్ట సత్కీయాకల్పవల్లరీ ౧౭. సర్వోత్సవమహాభోధి సముల్లాసనకాముదీ, సాశక్తిఃప్రకృతిః సూక్ష్మాదేవీపర్యంతదైవతైః ౧౮. యుక్తా స్వైభిప్రభావైర్భాగైర్నానా మగోచరైః, తామేవదుర్గాం తామేవ గోరింతా మేవ మాతరం ౧౯. తామేవలలితాంసంతః తామేవార్యాంప్రచక్షతే, యానియాని చపీతాని పాలితాన్యాదిశక్తిభిః ౨౦. తేషు తేషువసత్యేషా పంపాఖ్యాపరమేశ్వరీ, పంపాక్షేత్రంచలన్నామ్నా ప్రసిద్ధం పారమేశ్వరం ౨౧. పంపాపురీచవిఖ్యాతా తన్నామ్నాదివ్యవైభవా, పంపేశశ్చవిరూపాక్షో దేవఃఖ్యాతస్తదాఖ్యయా ౨౨. ఐశ్వర్యంచప్రభావశ్చ మాహాత్యంతాన్యదుర్లభం, పంపాక్షేత్రస్యపంపాయాః సాన్ని ధ్యాదేవసర్వదా ౨౩. సంతిపీతేషు సర్వేషు శక్తయఃసర్వశక్తయః, తాసుపంపాబి కాశక్తిఃపరిణాహపరిష్కీయా ౨౪. పంపాబికాయాదివ్యంయ ద్ధామపర్యాప్తలక్షణం

తత్తదిచ్చాపరీపాకాత్ ప్రాదుర్భూత మనిందితం ౨౫. ప్రాకారేణమహావృక్షేణ స్ఫాటి
 కేన పరిష్కృతం, రత్నచందనమాల్యాద్యై రుద్దిప్తంరత్నతోరజైః ౨౬. స్థలబంధేన
 మహతా కాంచనేనవిభూషితం, ప్రవాహమయసోపానప్రభాప్లవిలాంబరం ౨౭.
 ముక్తామయమహాభిత్తి రుక్మవాతాయనాంచితం, మాణిక్యస్తంభసాహస్ర విహస
 ద్రోహణాచ ౨౮. యుక్తంవర్ణవితానేన తత్తచ్ఛిల్పాదిశోభితం, సర్వరత్నమ
 యేనేవ గర్భాగారేణ శోభితం ౨౯. మణిప్రదీపికాలోక నిబర్హితతమోఘనం,
 దేవాలయోర్ధ్వవిస్యస్త సావర్ణకలశీశశం ౩౦. సావర్ణకలశచ్ఛాయాశోభివిద్యున్నిభం
 పరం, స్తూపకోపాంతసన్నద్ధ సింహచిహ్నాపతాకినం ౩౧. తత్పటాంచలనిర్ధూత
 స్వర్గంగావీచిమాలికం, ఆసిచ్యమానభూభాగపయోభిః కామధేనుభిః ౩౨ శక్తిభి
 ర్వాయవీరూభి ర్భూర్భూమానజిరస్థలం, ఆరోప్యమాణదీపాఘం శశ్వదాగ్నేయ
 శక్తిభిః ౩౩. నిర్వాహ్యమాణకుసుమం నిత్యంనందనదైవతైః, తద్వివ్యందివ్యసౌభాగ్యం
 స్థానందేవ్యాఃపరాత్పరం ౩౪. తత్రరత్నమహాపీఠే తత్త్వశక్తిభిరావృతం, విశేష్య
 మాణసద్రత్నం విప్లవగర్జనదైవతైః ౩౫. ఆసేవ్యమానమాత్సుక్యా న్నవభిర్విధి
 శక్తిభిః, ఆరాధ్యమానమైకాగ్ర్యా దస్త్రమంత్రాధిదైవతైః ౩౬. ఆస్తేపంపా
 మహేశానీ దేవదేవాధిదేవతా, తాంతమాలదళచ్ఛాయాం మహిషాసురమర్దనీం
 ౩౭. శూలంకపాలంబిబ్రాణాం చక్రశంఖసుశోభినీం, భక్తానాంభయసంహంత్రీ
 మభక్తానాంభయావహం ౩౮. నేవంతేమాతరఃసర్వా భైరవక్షేత్రపాలకాః, యక్షి
 ణ్యోపిరడాకిన్యః శక్తయో హాకినీముఖాః ౩౯. రోహిణ్యఃసిద్ధమోహిన్యః యోగి
 న్యోగణలక్షణాః, పూతనాధూమకేశాశ్చ సంహరిణ్యోబలిప్రియాః ౪౦. జ్యేష్ఠారా
 ద్రామహారాద్రామోచిన్యో నాగబుద్ధయః, ఆకర్షిణ్యోధబంధిన్యః శోషిణ్యశ్చ
 భయావహాః ౪౧. రంజన్య శ్చక్రచారిణ్యః వశంకర్యః సహస్రశః, సంస్తంభిన్యశ్చ
 మారిణ్యః గమన్యోరుంధనేరతాః ౪౨. క్షేమంకర్యశ్చబర్యోన్యాః క్రోధిన్యఃకృతి
 కాలపి, రేవత్యో వృద్ధరేవత్యః శుష్కిణ్యద్వాస్తభాపరాః ౪౩. బృందశోబృందశ
 త్చైతాశ్చరంత్యోనందనామికాః, బ్రహ్మీమాహేశ్వరీదూతీ కామారీ వైష్ణవీ
 స్వధా ౪౪. వారాహేంద్రుహిణీంద్రాణీ చాముండా చండికాశిఖా, కాలవర్ణి వష
 ట్కారీస్వాహా ధూమశిఖావతీ ౪౫. జ్యోత్స్నాముఖి చంద్రసేనా నిర్మతి ర్వారుణీ
 ధృతిః, సుభగాదుర్భగా సేనా మహాకాల్యపరాజితా ౪౬. సృసింహీ వాయువీ
 చండీ కంటమాల్యదితిర్దితిః, వరాహదంష్ట్రా సౌపర్ణికా నారీమన్య ర్ఘటోదరీ ౪౭.
 వినతాసరమాశ్యామా కరాలీమోదకాధనుః, ఉపారంభా మూలముఖి లలితాచిత్ర
 రూపిణీ ౪౮. ఆమల్యులూకీచమరీ భీమాజ్యేష్ఠాకపర్దినీ, మహాముఖి మహానామ

మంగళాపింగమాలినీ ౪౯. మాయూరోచిరలక్ష్మీ కుంభకుంతామహాసురీ,
 విచిత్రయాపాపింగాక్షీ సదాహా కామరూపిణీ ౫౦. ఉల్కాముఖ చిల్వముఖ సుము
 ఖనాగజంఘికా, గోకర్ణాలోకితముఖ కంపనావ్యరికంపనా ౫౧. లంబఘంటా మహా
 గ్రీవా మోహనాకుండనాకళా, ఆవిష్కారమహాచిత్రా నిష్కంపా రక్తకంపనా ౫౨.
 చితాజటాభుజంగాక్షీ బిభీషావర్ణమాలినీ, అదర్శనాహరంత్యా ర్యా ప్రమోదా
 లాంగలీవాలీ ౫౩. లంబస్తనీలంబసటా విసటా లంబమేఖలా, అధోముఖ కటముఖ
 క్రాధినీరాద్రరూపిణీ ౫౪. మనోరమా వాసచూర్ణాసుందరీ బాలమోహినీ, దీర్ఘ కేశీ
 క్రోధముఖకాంతికాదృష్టనాశినీ ౫౫. ఖలలీమాధవీకోలా చింతితాద్రిస్సువాలతా,
 సత్కారనందినీలంబా కోవిదారీ మతంగికా ౫౬. ఎకేశీకేశినీశారీ రాత్రిక్షేపా
 ర్గలేతిచ, ఏతాశ్చన్యాశ్చమహతా సృష్టా దేవేనమాతరః ౫౭. చండికారేణికా
 చండా కాళాంబీవింధ్యవాసినీ, చిత్రఘంటా విశాలాక్షీ కాళీవిశ్వభుజాహ్వయా
 ౫౮. వందిన్యాచతథాసృష్టాః శివయామాతరఃపరాః తత్తద్వ్యోమనిభాస్వంతంతత్త
 ద్దిగ్వర్గసంశ్రయం ౫౯. ఆగత్యయోగినీచక్ర ముపాస్తే దేవతామిమాం, తాభిఃపరి
 వృతాదేవీ పంపార్యా శాసనప్రదా ౬౦. ఫలానుబంధినీతానా మనుమోదయతి
 క్రియాః, నామాన్యేతానిశక్తీనా శివాజ్ఞాసిద్ధసంపదాం ౬౧ యఃశృణోతి
 పురస్తస్య శక్తిరప్రతిమాధవేత్, సువాసినీనాంకన్యానాం కుమారీణాంచ పూజనం
 ౬౨ యాదేవ్యాఃపురతఃకుర్యాత్సాధాగంసమశ్నుతే, సర్వాలంకారసంయుక్తాం
 ఏకామపిసువాసినీం ౬౩. సవమ్యాంభుగువారేవా భోజనాత్మసుఖభవేత్,
 ధూపైర్దీపైశ్చనైవేద్యైః సృత్యగ్రాతాభిస్తథా ౬౪. మృగానాభిహిమాంభోభి
 ర్హరిద్రాకుంకుమాక్షతైః, చందనేనారుణైర్దివ్యైః సువాసోభిర్విభూషణైః ౬౫.
 ఇమాందేవీముపాస్యాదా విష్ణుఃసాభాగ్యమాప్నవత్, క్రవ్యాదకోణపాస్పకృన్వలీ
 బాలగ్రహదయః ౬౬. భూతబేతాశకూళ్యాండ పరిగ్రహమహూరగాః, సక్తంది
 వాచరాఃకూరాః యేచాన్యే లోకహింసకాః ౬౭. పంపార్యోపాసకందృష్ట్వా పలా
 యంతేహి దూరతః, ఏవందేవ్యాఃప్రభావోఽయ ముద్దేశాత్కాఢ్విభో మయా ౬౮.
 సాకల్యాదిదమాఖ్యాతుం ససహస్రముభోవ్యలం, * భరద్వాజః * తతోభాగే
 మహాభాగ పంపాదేవ్యాస్తు దక్షిణే ౬౯. కాశికీతిశ్రుతా నమ్నా సన్నిధిక్షే
 మహేశ్వరీ, శంభాఃకాళీతివచనా క్రుద్ధాదేవీతపోబలాత్ ౭౦. సంతోష్యాబ్జభు
 వంతస్మా ల్లబ్ధ్యాగోరీత్వ ముత్తమం, కాలీకోశంజపశాయస్మిన్ ధాతుస్తత్ఫల
 వాసరం ౭౧. గూరీకల్పాఖ్యయాఖ్యాతం తస్మిన్కల్పేమహూదయా, శరీరకోశ
 సంభూతా పార్వత్యాఃకాశికీతి యా ౭౨. నాహివిధేస్థితా దేవీ బ్రహ్మద్యైః

సేవితాపురా, హ త్వాశుభనిశుంభాభ్యాచాముండాద్యాభి రన్వితా 23. అత్ర
గత్యపురఃస్థిత్యా న త్వ్యాగ్యామాదిదేవతాం, పునరాజ్ఞాపయే త్యాహ సాదేవితాము
వాచహ 2౪. త్వయాకృతమిదంభద్రే దేవకార్యంజగద్ధితం, తుష్టాస్మి మమసా
ర్వేత్ర నిత్యంసన్నిహితాభవ 2౫. యథామాంపూజయేద్భక్త్యా తథాత్వాంయుః
ప్రపూజయేత్, అరిష్టనాశనీ భూత్వాతస్యాభీష్టప్రదాభవ 2౬. నామ్నాత్వం
సౌమ్యపంపాంబేత్యేవం లోకేషు/యసే, విచక్షణాస్సదానందాః సౌమ్యపంపా
మువాసతే 27. సీతయా స్థిరసాభాగ్యం కాంక్షిన్యా భక్తి సంపదా, తత్రసన్నిదధే
దేవీ సౌమ్యపంపామహేశ్వరీ 2౮. సనకశ్చసనందశ్చ తథాయోగీసనాతనః,
జ్ఞాతాసనత్కుమారశ్చ సౌమ్యపంపామువాసతే 2౯. యఃస్నాత్వామన్మథేతీర్థే
జితక్రోధోజితేంద్రియః, పురస్తాత్సౌమ్యపంపాయాః స్థిత్యాజపతివాజ్ఞయం ౩౦.
అష్టోత్తరసహస్రేణ మానవతపరాయణః, తస్యతత్సరమాత్రేణ తత్తదర్థప్రకాశినీ
౩౧. జిహ్వయాంవాజ్ఞయూదేవీ సన్నిధింకురుతేనదా, నవ్యాధిర్నజరానార్తిః
నశోకోమరణంవచ ౩౨. యస్యయస్యస్థిరాభక్తి స్సౌమ్యపంపాపదాంబుజే, కార్తి
కేమాసియోభక్త్యా దీపానారోపయే త్పురః ౩3. సౌమ్యపంపాదదాత్యేవ తస్మై
తేజస్వి నాంపదం, ఉపహరైర్బహువిధైర్గంధమాల్యైర్నవాంశుకైః ౩౪. ప్రీణయే
త్సౌమ్యపంపాంయుః సభవేత్సౌమ్యసంపదాం, మహాపంపాంబికాధామ్ని స్థానేహ్య
త్తరతఃస్థితః ౩౫. లింగరూపస్వయంభూతఃభైరవః సిద్ధవందితః, కామచారత్వమ
ఖలాప్యాశా స్వప్రతిమాంధృతిం ౩౬. నిర్భయత్వంచకురుతే భైరవోభక్తిశాలినాం,
పాపాక్షేత్రప్రవిష్టానాం భక్తానామేవపాలకః ౩7. నోల్లంఘయంతియస్యాజ్ఞాం
యేచాన్యే క్షేత్రపాలకాః, స్వరూపమపరంశంభో ద్విరూపాక్షస్యభైరవః ౩౮.
ఇహజానంతియేనంత స్తేజానంతి పరంహరం, ప్రీణయేయ్యుక్యహంతంయే భైరవం
లింగరూపిణం ౩౯. తేప్రీణితవిరూపాక్షాశ్చతి పూర్వవిదోవిదుః, అజర శ్చాప
కుంభశ్చ ఇంద్రమూర్తిస్తథాపరః ౪౦ ఈహాకృదుల్కులసంజ్ఞశ్చక్షుష్మాదో ఋణ
సూదనః, ఋముక్తోక్ శుప్త కేశశ్చగ్రా3కృతశ్చైక్యదంష్ట్రకః ౪౧ ఐరావత శ్చౌల్క
బంధు రౌఘనిష్ఠు స్తథైవచ, అంజనశ్చాప్యబాహుశ్చ కంబలఃఖలసూదనః ౪౨.
గోముఖశ్చైవ ఘంటాదోజిణస శ్చండవారణః, ఛటాకోపోజటాలాభ్యోముక్తారోంత్రి
వటేశ్వరః ౪3. బంకపాణి స్తథాపాన్యఃతామబంధుశ్చ డామరః, ధంకారోణణ
కర్ణశ్చ తటిదాభఃస్థితఃసదా ౪౪. దంతురో ధనదశ్చాథ నాస్తికోథప్రచండకః,
ఫలకారో బలయుతోభృతాక్షో మేఘభాసురః ౪౫. యుగాంతోరారవశ్చాథ
లంబోష్ఠోవాసవస్తథా, శుక్లతుండః పడాలాఖ్య స్సునామా హూహుకస్తథా ౪౬.

యపతానిచనామాని సంస్కరేద్వావతేత్తా, తత్పరంశంకరోదేవః యమా
 త్పాజగన్మయః ౯౭. శంకరస్సర్వలోకస్య సన్నిధత్యేస్వయంప్రభుః, యథార్థనామా
 భగవాన్ సదేవశృంకరశ్శివః ౯౮. తమభ్యర్చ్యగతింయాంతి శాంకరీమాత్మవేదినః.
 అర్చయేచ్ఛంకరందేవ ముమ్మానైపంకజైశ్శుభైః ౯౯. సపునర్గర్భగోళేషునవతే
 చ్ఛంకరాజ్ఞయా, శంకరస్యపురఃస్థిత్వా పశ్యన్మూర్ఖశిలాంజలిః ౧౦౦. గాయ
 త్రీంయోజపేత్తస్య దీర్ఘమాయుఃప్రసిద్ధతి, నాగనాథావ్వాయోదేవో దివ్యలింగాత్మ
 కస్తతః ౧౦౧. కరోతినిత్యసాన్నిధ్యం కరుణాపూరితేక్షణః, నాగైరభ్యర్చితఃసాయం
 పాతాలతలవాసిభిః ౧౦౨. భూషణంభర్తురాత్మానం శంభోరాత్మమనోరథైః,
 ఐరావతోమహాపద్మః పద్మకమలకచ్ఛపౌ ౧౦౩. కంబలాశ్వతరః శంఖః కర్కో
 టకధనంజయా, మహాకర్ణమహానీల ధృతరాష్ట్రబలాహకాః ౧౦౪. ఏలావతోబిల్వ
 పాదః కాళియఃశాలిపుండ్రకః, ఖరరోమా శంఖపాలః పాణిఃసుముఖదుర్ముఖౌ ౧౦౫.
 కుమారస్సమనాః పుణ్యః పుష్పదంతో మనస్వికః, అంబరీషఃపాండరకః కులికోసత
 వాసుకీ ౧౦౬. నహుషఃపూర్వగంధర్వః ప్రహ్లాదః సుఖదాయకః, ఏతేచా న్యేచబహవో
 నాగరాజామహాజనః ౧౦౭. ఆగత్యాగత్యచప్రహ్వః నాగనాథ ముపాసతే, పంచా
 మృతేనదేవేశం యేనరాఃస్నాపయంతిహి ౧౦౮. నపంచత్వంప్రజంత్యేతే భవంతిచ
 సునంపదః, మల్లికార్జున్విశేషేణ కల్తారైశ్చసుగంధిభిః ౧౦౯. నాగేశ్వరంసమభ్యర్చ్య
 నరఃసంపూజ్యతేసురైః, వర్షత్రయంయోయక్తాత్మా మౌనీజపపరాయణః ౧౧౦.
 నాగనాథంభజేత్తస్య వశిమాయాంతి పన్నగాః, దర్శయంతిబిలాన్యస్సై రత్న
 పూర్ణాన్యనేకశః ౧౧౧. నాతిక్రామంతితస్యాజ్ఞాం కుర్వంతిచతదీప్సిలం, ఓంకారమ
 గ్రతఃకృత్వా ద్వ్యక్షరంసమ ఇత్యథ ౧౧౨. నాగనాథచతుర్భ్యంతం జపే త్త్రిఙ్గాంబు
 శుద్ధభిః, త్రిలక్షణభవేత్తస్య సిద్ధిఃపాతాళగామినీ ౧౧౩. అహంపూర్వికయాతంహి
 వృణ్వతేనాగకన్యకాః, రిమంతేచ సమం తేనశ్రేయశ్చ దదతేసదా ౧౧౪. బ్రహ్మ
 చర్యమహింసాంచ దయాంజంతుషుమానితాం, ఏకాంతంచోపవాసం చసత్యజేన్మంత్రి
 సిద్ధయే ౧౧౫. ఏవనియమయక్తస్య త్యక్తనిద్రస్యరాత్రిషు, నాగనాథమహామంత్రః
 సిద్ధత్యేషమహాఫలః ౧౧౬. నాగనాథంసదాభక్త్యా పాయసాన్నేనతోషయేత్,
 యస్తస్యగోవోవర్ధంతే ఘటోధ్వస్తత్ప్రభావతః ౧౧౭. నాగేశ్వరస్యమాహాత్మ్యం
 యశ్శ్రవణోతియతాశయః, సతస్యవిషభాధాస్తి నాన్యేరోగాదయఃక్వచిత్ ౧౧౮.
 తతఃకేదారనామాస్తి దేవోదేవైస్సమర్చితః, కేదారేయత్ఫలంతత్స్యాత్ దేవంపూజ
 యతాం నృణాం ౧౧౯. పురాభక్తింవహాకశ్చిద్దేవేశమల్లికార్జునే, యత్రస్థిత్యాత
 పోయోగాదద్రాక్షీత్ మల్లికార్జునం ౧౨౦. దృశ్యతేతస్యభవ్యాత్మకేదారస్యసమీ

తతః, సిద్ధిదంసాధకేంద్రాణాం స్థానం శ్రీపర్వతోపమం ౧౨౧. స్నాత్వా యోమన్ముఖే
 తీర్థే మల్లికార్జునమగ్నమేత్, మల్లికాముఖశైస్తస్య వశగోమల్లికార్జునః ౧౨౨.
 తత్సూర్యభాగేజాగర్తి దేవో బాలవినాయకః, ఉపాసకానాం శిష్టార్థదాయీ ప్రత్యూ
 హ నాశకః ౧౨౩. బాలాన్యోభాజయేత్తత్ర సర్వవిఘ్నాహరత్యసా, లక్ష్మీఃస్వర్ణ
 ప్రభా దుర్గా చాముండా మధుమత్యసి ౧౨౪ కాళీకరాలికంకాలీ మహాకాలిచ
 కోటరీ, తేషుతేషుచత్వింశతి శక్తిస్థానేషుశక్తయః ౧౨౫. కృష్ణాష్టమ్యాంచతుర్ద
 శ్యాంవారయోర్భానుభామయోః, తాస్తాస్సౌపూజయేద్భక్త్యా సర్వాకామాన
 వాప్నుయాత్ ౧౨౬. తతఃపరిసరేతత్ర ప్రశస్తేమాల్యవద్గిరేః, శక్తిత్రయస్యచరణ
 న్యాస శ్చృతిభిరీరితః ౧౨౭ శక్తిత్రయపదన్యాసం యేనమన్యంతిపాంసులాః, తాన్మ
 మన్యంతినర్వేపి నమద్భిర్మృకుపైర్నృపాః ౧౨౮. ఇచ్ఛాశక్తిఃక్రియాశక్తిః జ్ఞానశక్తి
 శ్చతాఃపురా, తిస్రోహంకారసంయుక్తాః కల్పదావభవకాకిల ౧౨౯. యద్యహం
 పరమేశస్య తదాస్మష్ట్యన్ముఖోభవేత్, యద్యహంజ్ఞాతతానామ శంభోరేకాంత
 తామతా ౧౩౦. యద్యహంవిదితఃకర్తా సర్వార్థేషు మహేశ్వరః, ఇతితాఃపృథగా
 కల్యమంత్రయంత్యస్థితాయదా ౧౩౧. తదాతద్గర్వభంగాయస్వాతంత్ర్యంవిభురాదధే,
 చరణంనత్యున్యాసి నాసీతైసవినాఖలు ౧౩౨ తిస్రస్త్వతంత్రేదేవేశే శక్త యోగత
 శక్తయః, త్యక్త్వాహంకారమఖలం జ్ఞాత్వాదేవం వినాయకం ౧౩౩. తత్రైవమాల్య
 వత్పార్శ్వే బహూనిదివసాన్యసి, తపస్తేపుశ్శివంధ్యాత్వా స్వాత్మశక్తిప్రదంప్రభుం
 ౧౩౪. సుచిరేణైవకాలేన తాసాంప్రీతస్తపోబలాత్, స్వాత్మీచకారశక్తీస్తాః శక్తి
 మాచంద్రశేఖరః ౧౩౫. తతశ్శక్తిత్రయీ పాదన్యాసాఖ్యం స్థానముత్తమం,
 తత్త్వయతేసమస్తేషు లోకేష్వభిమతప్రభం ౧౩౬. తత్రస్కందసరోదివ్యం యత్ర
 స్నానాన్మహాఫలం, ఉక్తేషుచైతేషు తథోత్తరేషు స్థానేషు సాధారణధర్మమాహుః,
 ధ్యానంజప స్తర్పణమన్నదానం హోమశ్చనిత్యం శివపూజనంచ ౧౩౭.

ఇతి శ్రీస్కందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్యేయ మధ్యమభాగే

(ఉత్తరాధ్యాయే) మహాకాళాది శక్తిత్రయ పదన్యాసకథనం

నామచతుర్థోధ్యాయః. ౪.

శ్రీవిరూపాక్షేశ్వరార్చితమస్తు.

ఓం

శ్రీపంపాంబాసమేత విరూపాక్షేశ్వర పరబ్రహ్మణేనమః.

అథ శ్రీస్కాంద పురాణానర్తక పంపామహాత్మ్యే

ఉత్తర భాగ ప్రారంభః.

—:0:—

* శానకాదయఃశిష్యః. * సూత పారాశికశ్రేష్ఠ కృతార్థాస్స స్వదు
క్షిభిః, పురుషార్థప్రదాత్రిభి స్వంహి సర్వార్థవేదకః ౧ శివమాహాత్మ్యవృత్తేన త్వదు
క్తేన యశంమనః, ఉద్బోధితాచప్రతిభా నిశ్చయో ౨ వ్యాకృతవస్తుని ౩. అస్మాకం
నైమిశీయానా మహాభాగ్యం మహాత్తరం, ఆసాద్యతేశ్రుతా యైస్తుసాధ్య
శివకథాసు ధీః! ౩. శివవ పరస్సాక్షాద్భరద్వాజో మహాతపాః, యస్య ప్రతి
ఫలశ్శాంత ర్విచిత్రా విశ్వవాసనా ౪. భరద్వాజస్య వక్తృత్వం యస్మిన్ శ్రోతరి
విశ్రుతిం, సపవవిష్ణువృద్ధో ౭పి సర్వజ్ఞానైకభాజనం ౫. శ్రుత్వాశివస్యమాహాత్మ్యం శ్రో
తవ్యం స్వగురోర్ముఖాత్, విష్ణువృద్ధః కిమకరో త్పరంవిశ్వహితార్థిన్ ౬. *సూతః*
విరూపాక్షస్య మహాత్మ్య మవధార్య గురోర్ముఖాత్, విష్ణువృద్ధో విశుద్ధాత్మా
విధూతాఖిలసంశయః ౭. భరద్వాజం మునివరం ప్రణమ్యచ పునఃపునః, పరివప్రచ్ఛ
మేధావీ ప్రశస్తం పరమంరహః ౮. *విష్ణువృద్ధః* *కృతార్థో ౭ స్మి కృతార్థో ౭ స్మి
సద్గురో త్వదనుగ్రహాత్, శ్రుతంచ హేమకూటేశమహాత్మ్యం యచ్ఛృణ్వదం ౯.
ఉక్తంభగవతాసర్వా పురుషార్థైకసిద్ధిదా, హేమకూటేశసేవేతి సుకృతైస్సాహిల
భ్యతే ౧౦. కల్పకోటిశతైస్సైస్స గార్హనీయాని తాన్వపి, తాన్య క్షుక్త్యుభాగవ్య
కోదేశః పరిక్షీర్యతే ౧౧. కేశికాలః కోధికారీస్యా త్కింవా పరమసాధనం, వకు
మార్కసిసరస్వ సిద్ధయో ౭ స్మి నానఘ ౧౨ శ్రుత్వాస్మా యోగిన్ ౩ కేచి
ద్విభాగాన్, వాక్యైర్విష్ణువృద్ధో విష్ణువృద్ధో విష్ణువృద్ధో విష్ణువృద్ధో విష్ణువృద్ధో

తాత్మానో భరద్వాజకులోద్భవాః, ప్రశశంసు ర్మహాభాగా విష్ణువృద్ధం పునః
 పునః ౧౮. భరద్వాజోఽపి యుక్తాత్మా విష్ణువృద్ధంతశంసరం, శృణ్వతాంచ మహా
 ర్షీణా మువాచ పరమంమతం ౧౯. * భరద్వాజః * సాధుపృష్టం త్వయాప్రాజ్ఞ
 మితిస్తే తత్త్వదర్శినీ, సాధితోఽస్మి బహూఃకాలా చ్ఛృణు వక్ష్యేయథా
 శ్రుతం ౧౯. పురా ననత్కుమారోఽపి నత్వా ప్రప్రచ్ఛ నందినం, ఇమమర్థంమహా
 ప్రాజ్ఞ పురుషార్థఫలప్రదం ౧౯. సందీశోఽప్యహ, దేవేశం స్కందోఽవృచ్ఛ
 దిమంక్రమం, స్కందంప్రశస్య దేవోఽపి తస్మైతత్త్వమభాషత ౧౯. పురా వట
 తరోర్భూతే దక్షిణామూర్తివిగ్రహం, మాముపాసతే సద్భక్త్యా యుక్తాత్మానోమహా
 ర్షయః ౧౯. సనకాద్యా వాలఖిల్యా యోగ్గనిష్ఠాశ్చ యేమతాః, తత్త్వంమాం
 విష్ణురాత్మజఃపర్యవృచ్ఛ దివంరహః ౨౦. దేవ త్వత్త్వవిజ్ఞానే కాలదేశాధికా
 రిణః, సాధనంచ మహేశస్య తుభావద్వత్తుమర్హసి ౨౧. ఇతి తస్మైయదుక్తంత
 త్కథయామ్యథునా గుహ! ఇతి స్కందాయకథితం దేవేనాద్యవదామి ౨౨. ఇత్యు
 క్త్వా భగవాన్ సందీప్రోక్తవాన్ దివ్యయోగినే, పరమార్థం తమేవాద్య విప్రణోమి
 తవానఘ! ౨౩. ఇచ్ఛాశక్తిప్రభావేన బహుస్యామితి యోఽభవత్, పరమేశస్య
 సంకల్పఃప్రభూతేః ప్రకృతేః పరః ౨౪. తేనప్రకాశితా స్సర్వాస్తాస్తా బ్రహ్మాండ
 కోటయః, బహిరవ్యబహి స్తాసాం లోకాస్తు బహవోఽభవన్ ౨౫. సపవ
 నేదితాతేషాం పరిమాణం సదాశివః, తేషులోకేషు సర్వేషు సుకృతోపార్జనా
 యహి ౨౬. దేశ స్సర్వంసహ విద్వత్ భూమిరేవ విశిష్యతే, తతోఽన్యేవ్యఖిలా
 లోకా గణ్యంతే భోగభూమయః ౨౭. ఇచ్ఛాయోగా నృహేశస్య తస్యకాలా
 త్మనః ప్రభోః, కాలస్యప్రామాణ్యం రానంత్యం తత్త్వాయ త్త మిదంజగత్ ౨౮. యదాసం
 స్కారయోగేన ప్రాణినాం పరమేశితే, భావనాజాయతేసాధ్వీ సకాలః పరమో
 మహః ౨౯. నైరంతర్యేణయత్రాసౌ సాన బంధఃప్రతిష్ఠతే, నత్కర్మణాం సమస్తానాం
 సోఽధికారీనిరూపితః ౩౦. జడాజడవిభాగేన సమస్తా తేవయోనయః, విజ్ఞాయంతేహి
 లక్షణామశీతి శ్చతురుత్తరా ౩౧. మనుష్యోపవ తత్రాపి సర్వసత్కర్మసాధకాః,
 మనుష్యేవ్యపి శస్యంతే విప్రాముఖ్యాధికారిణః ౩౨. సర్వక్రియావిద సర్వమంత్ర
 తంత్రార్థకోవిదాః, సర్వవేదమయా స్సర్వేవేదినో బ్రాహ్మణోత్తమాః ౩౩.
 సర్వసిద్ధికర సృద్య సమస్తశుభకర్మణాం. సాధనంచ సమాచార స్సర్వవేదవిని
 శ్చితః ౩౪ * భరద్వాజః * ఇత్యేవ దేశాదినిర్ణయస్తే ప్రోక్తోమయా బుద్ధిమతాం
 పరిష్క! యపవ మాకల్పయతేస్వచిత్రే నతస్య కుత్రాపి దురంతబంధః ౩౫.

ఓంతర్న దిత్వాదిమహాపురాణే స్కాండే హేమకూటఖండే పంచ
 మాహాత్యే ఉత్తరభాగే భరద్వాజవిష్ణువృద్ధసంవాదే దేశకాలా
 ధికారి నిరూపణంవామ ప్రథమోఽధ్యాయః, ౧.

* విష్ణువృద్ధః * నిర్వికల్పోనిరహశ్చ నిర్గుణాయం నిరంజనః, సదాశివః
కథంతస్య సద్గాది రుపవద్యతే ౧. * భరద్వాజః * అతర్క్యశ్చాప్రమేయశ్చ
ప్రశ్నస్తే పృచ్ఛతాంవర! అప్రమత్తేనచిత్రేన శృణు వక్ష్యామి వాస్తవం ౨.
సదాశివస్య ద్వేరూపే వర మవ్యవరంచ యత్, వరమథార్థకం ప్రాహు శృణ్వ
కార మథావరం ౩. అత శ్చబ్రాహ్మరూపం తదాద్యం జ్యోతి రనావృతం, అకర్తృక
మనంతంచ నాద బ్రహ్మ సనాతనం ౪. వరంతు నిర్వికల్పాది లక్షణం య త్వలక్ష
ణం, శబ్దబ్రహ్మచ వేదశ్చ తథావరమితి స్మృతం ౫. స్వాత్మానో ౬ వరరూ
పేభ్యో వేదశ్చబ్రేభ్యవవహి, నిర్మిమితేహి తేనైవ సమస్తంచ సమంప్రభుః ౬.
సృష్ట్యాది రూపావన్నస్య వరస్యవరమేశితః, సర్వశబ్దసమప్యైత్యా వేద స్సర్వార్థసా
ధకః ౭ వక్త్రం సమష్టిరూపస్య తస్య వ్యాఃరణంవిదః, శిక్షా నాసానిరుక్తంచ
శ్రవణజ్యోతిషం దృశౌ ౮. కల్పోహస్తా వదేచ్ఛంద మ్మడంగావేదవవహి, చందఃప్రతి
పదంభాషానావదం? న్యాయవిస్తరః ౯. ధర్మస్తర్కశ్చ మిమాంసే త్యుపాంగావ్యక
మీర్యతే, సోఽయంప్రాణితి గాయత్ర్యా యస్యాంత త్వంప్రతిష్ఠితం ౧౦ ఏవంసమష్టి
రూపోఽయం వేదః పురుషలక్షణః, సవషహిపురా బ్రహ్మవిష్ణో ర్వాదప్రశాంతి
యే ౧౧. అభివ్యక్తస్య తస్మధ్యే జ్యోతిర్లింగస్య మధ్యగే, మహాప్రభావేప్రణవే చతుర్థా
సమదృశ్యతే ౧౨. ప్రణవఃప్రథమందృష్టః ప్రభామండలభాస్కరః, పశ్చాద్వేద
శ్చతూరూప స్తద్వేదాది రయంస్మృతః ౧౩. లింగోర్ధ్వ పారాగాలోక గాధత్రాస్తో
గతోఽగ్రభూః, హంసాత్మా వాసనాయోగా ధంసరూపం సమైక్షత ౧౪. యజు
రాసీ చ్చిరస్తస్య ఋక్పక్షోదక్షిణః స్మృతః, పక్షస్సామోత్తరః పుచ్ఛశ్చాధ
ర్వాంగిరస స్తథా ౧౫. విష్ణుశ్చ స్వాత్మానో యజ్ఞవరాహాకృతి వాసితః, మంత్ర
తంత్రక్రియాగానకలా శాస్త్రకపాష్టికః ౧౬. అంగై స్సముద్రమద్రాక్షీ త్తమేవా
త్మవిదాం వరం, సనకాద్యాస్తు యోగీంద్రా యేస్య స్తత్కాలదర్శినః ౧౭. సర్వే
పాంశామధేనుం తాంచతుర్వేదీ మమస్యత, ఋక్పృచ్ఛహి యజుర్మధ్యం తస్య
స్సామ ముఖంస్మృతం ౧౮. అధర్వాంగిరసఃకంఠ స్సూక్తావ్యపి తనూరుహం,
ఞ్చాపూర్తేవిమాణేచ వర్ణాశ్చరణసంమతాః ౧౯. శాంతికతు స్తథాపుష్టి ర్మంత్రో
భవవహవనః, స్వాహాకార స్వధాకారో వషట్కారశ్చ విశ్రుతః ౨౦. హంత
కారశ్చవిభ్యాత స్తస్యఃస్తనచతుష్టయం, స్వాహాకార స్తనందేవాః విశరోపి స్వధా
మయం ౨౧. మునయశ్చవషట్కారం హంతకారంతు మానవాః, పిబంత్యేవ
మియంవిద్యో దేవాద్యై రుపవద్యతే ౨౨. యేనయేన స్వరూపేణ స్వాత్మసిద్ధేన
భావ్యతే. తేనలేనైవ వేదోఽయం భావుకానాం ప్రకాశతే ౨౩. చతూరూపస్య
చాస్యాద్య. వర్ణాదికధ్యతే వృథా, తత్రఋక్పృచ్ఛం విద్ధి రుద్రవర్ణం సుకం
ధరం ౨౪. లలితాక్షం పునశ్చేక్షుం కుంచితాసీలకుంతలం, అంగోపాంగసమా

యుక్తం స్థల మాత్రేయగోత్రిణాం ౨౫. రజోగుణోఽయం త్రిగుణే బ్రహ్మ మూర్తి
 త్రయేతథా, క్రియాసు సృష్టి లోకేషు భూస్తత్త్వేషు పుమానపి ౨౬. పంచబ్రహ్మను
 సద్యోజో నివృత్తిశ్చ కలాన్వయం, కారణత్రితయే వేదో గాయత్రీ ఛందసాం
 గణే ౨౭. ఐశ్వర్యేషుచతుష్టప్త్యాం ఋద్ధి ర్వర్ణాహ్వయేవను, అయంజాగ్ర దవ
 స్థాను గుణద్వాదశకాన్వితః ౨౮. అగోభాగే దిశిప్రాచ్యాం జ్యోతిర్లింగస్య
 దృశ్యతే, యజుర్వేదస్య పురుష స్తామ్రవర్ణః కృశాశృతిః ౨౯. అంగోపాంగయుతః
 స్థూలకపాలః కమలేక్షణః, సులలాటో భరద్వాజగోత్రీ స్మేరావనస్సదా ౩౦.
 గుణేషు సర్వగుణకో విష్ణుస్తిస్థుషుమూర్తిషు, స్థితిః క్రియా స్వంతరిక్షం లోకేష్వధ్వను
 యత్పరం ౩౧. కారణత్రితయేయోనిః ప్రకృతి ర్విభవేషుచ పంచబ్రహ్మను
 వామాఖ్యఃప్రతిష్ఠాతు కలానుచ ౩౨. స్వతేనైవిద్యా చ్ఛందస్సు త్రిష్టుప్
 స్వత్తుశ్చ సన్మతే, అవస్థానేషు లింగస్యమధ్యే దక్షిణదిగ్గతః ౩౩. అథాయం
 సామపురుష స్సునాసాగ్ర విభూషితః, శ్వేతవర్ణ స్సువర్ణాక్షో దంశచర్మ భర
 త్కుచిః ౩౪. హృష్టః కాశ్యపగోత్రీచ తథాంగోపాంగసంయుతః, తమోగుణశ్చ
 త్రిగుణేరుద్రమూర్తిశ్చ మూర్తిషు ౩౫. క్రియాసు సంహృతిః స్వర్గోలోకే తత్త్వేషు
 పారుషం, కలానువిద్యా తత్త్వేషుశివో మంత్ర స్తథాధ్వను ౩౬. పంచబ్రహ్మ
 స్వఘోరాఖ్య శ్ఛందస్సు జగతీతథా, సుషుప్తిర వ్యవస్థాను బీజకం కారణే
 వ్యపి ౩౭. ఊర్ధ్వభాగేతు లింగస్య కాబేర్యాందిశి దృశ్యతే, అధర్యపురుష స్తీక్ష్ణ
 శ్ఛందకామశ్చ కామదః ౩౮. త్సుద్రకర్మా కామరూప స్సవిశ్వ స్సాధ్య
 సంయుతః, సాంగోపాంగశ్చ బీజానగోత్రీ రక్తాంబుజేక్షణః ౩౯. గుణేషు నిరుణీ
 త్వేష సదా సర్వైర్గుణై ర్యుతః, ఏషమూర్తి వ్యమోఘాను మహేశ్వర సదా
 శివో ౪౦ క్రియాసు నిగ్ర హాఽప్యేవ మగృహీతతమూ శ్రుతః, అతాకికోఽపి
 లోకేషు సోహంతాకః ప్రకీర్తితః ౪౧. అతత్త్వోఽపిచ తత్త్వేషు బిందునాదాత్మ
 తాంగతః, శాన్తిశ్చ శాన్త్యతీతశ్చ కలాను పరిగణ్యతే ౪౨. తథాతత్పురుషేశానా
 సోఽయంబ్రహ్మనుపంచను ఛందస్వనుష్టుభైశ్వర్యే హ్వైశ్వర్యంపరమంహియః ౪౩.
 అవస్థానుచ తుర్యాఖ్య స్తుర్యాతీతశ్చ కథ్యతే, కారణేషుచ సర్వేషు యోఽసౌ
 పరమకారణం ౪౪ చంద్రదేవత్యవవాయ మధ్యాతీతోఽధ్వనుంస్థుతః, లింగస్య
 మూర్ధసీమానే ప్రతీచ్యాందిశి దృశ్యతే. ౪౫. ఏవంజ్యోతిర్మయేలిగే ప్రాదుర్భూత
 మనాదిమం, స్వాతంత్ర్యా త్పరమేశస్య రూపంయదవరం ప్రభాః ౪౬. చతు
 రూపం సజగ్రాహ బ్రహ్మ వేదం శివాజ్ఞయా, ఆవిర్భావోహి దేవానా మనాదీనా
 మితీశ్రుతిః, ౪౭. ఆలోచ్యాగోచ్య బహుధా వేశ్యబాహ్యభాగ్భాగః, విశ్విం సృజతి
 విశ్వాత్మాఽవరరూపం స్వయంస్థితః ౪౮. తస్మాత్సర్వస్య సర్వస్య దేవః పరమ
 కారణం, యవవంవేద తత్త్వేష వేదానాం స్థితిమీశ్వరం, ౪౯ విధూఃపాహ్ను

కాలేన జీవన్ముక్తో భవేదయం, యోవేదరూపం విజ్ఞాయ లింగం దద్యా ద్విజా
తయే ౫౦. తస్య జ్యోతిర్మయం తత్త్వం చిత్రేన్యాయం ప్రకాశతే, హేమ్నశ్శతపలే
నైవ లింగం కుర్యా ద్విధానవిత్ ౫౧. అథవా శతనిష్కేణ తదర్థేనాపివా సుధీః,
దద్యాచ్చ బ్రాహ్మణాయైవ విధానేనాభిపూజ్య తం ౫౨. లింగహేమార్థమానేన
విష్ణోశ్చ బ్రహ్మణోఽపిచ, కృత్వా ప్రతికృతిం దద్యా ద్బ్రాహ్మణాయా గ్ర్యక
ర్మణే ౫౩. హేమ్నా తదర్థమానేన వేదప్రతికృతిం సుధీః, కృత్వా దద్యా ద్విజేం
ద్రాయ సర్వసిద్ధి ర్భవేత్సదా ౫౪. యోవేదమేవంరూపేణప్రత్యగ్గా ప్రతిబుధ్యతే,
సవవ బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠ స్సదాచారైకగోచరః ౫౫. యోవేత్తి వేదమాహాత్మ్యం
యథావద మిదం మునే! సవవ కృతకర్తవ్య స్సవవ పరమో నృమ ౫౬.
ఇతి ప్రసంగాద్భవతే మయోక్తో వేదోదయ స్తస్యచ యఃప్రభావః, శృణోతి
యస్తత్త్వమిదం యతాత్మా ససర్వకామా భజతేస్థిరాయః ౫౭. *

ఇతిశ్రీ స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే
వేదమాహాత్మ్య కథనంనామ ద్వితీయోఽధ్యాయః. ౨.

* భరద్వాజః * చమూరూపంతు తంవేదం బ్రహ్మ పరశివాజ్ఞయా, సృష్టిప్రవృ
ద్ధయే ప్రాదా త్సంభూత్యైవ నిజాంగతః ౧ నవబ్రహ్మభ్యవవా సప్తర్షిభ్యశ్చ
సుప్రత, తైస్తు లోకేషు సర్వేషు నిత్యం విస్తారితో దయః ౨. వేద స్సర్గా
ద్విచిత్రీ కారణం ప్రససారహ, బహునా కాలయోగేన విచ్ఛిన్నేషు తతస్తతః ౩.
సర్గాదిషు సముత్సన్నో వేదోఽపి భవతిద్రువం, ఏకీభూతంచ తందేవే ప్రతిమన్వ
స్తరం వునః ౪. సప్తర్షయ స్సముద్భుద్ధ్య సమ్య గుద్భావయంతిహి, నరాణా
మాయుషోలోపా త్సకలేన సశక్యతే ౫. గ్రహీతుమపి తంవేదం వ్యస్తంకుర్వన్తి
తద్విదః, ద్వాపరేద్వాపరే శాఖాభేదై ర్వాసాస్తతస్తతః ౬. ఆనో స్వాయం
భువోవ్యాసో ద్వితీయస్తు ప్రజాపతిః, ఉశనా గీష్పతి స్సూర్యో మృత్యురిందశ్చ
సప్తమః ౭. వసిష్ఠోఽవ్యష్టమ స్సారస్వతో నవమ ఉరితః, త్రిధామా వృషభా
ఖ్యశ్చ శతతేజాస్తతఃపరం ౮. త్రయోదశశ్చ ధర్మాఖ్య స్తరతుశ్చ చతుర్దశః,
తథారుణిఃపంచదశ ఋషోఽథ ధనంజయః ౯. క్షేమంకర స్సప్తదశ స్తథా
ఖ్యాతో ఋతుంజయః, భరద్వాజో గౌతమశ్చ తథావాజశ్రవాః పరః ౧౦.
సోమసుష్మాయణిః పశ్చాత్ప్రణబిందుశ్చ తత్పరః, చతుర్వింశశ్చ వాల్మీకి శ్చక్తి
శ్చాథవరాశరః ౧౧. సప్తవింశో జాతుకర్ణః కృష్ణద్వైపాయనస్తథా, అష్టావింశ
స్తతోవ్యాస స్సాక్షాద్విష్ణు స్సనాతనః ౧౨. స సమ్యగ్వ్యస్తవా వేదం సర్వ

సౌరవారుణే, కాళీపురాణం మారీచం వాసిష్ఠంచ మహామతే! ౬౧. పారాశర్యంచ
సర్వాణి సర్వశ్రేయస్కురాణిహి, అథా స్సర్వేషాం దేషు తేషు తేషుచ యే స్తృ
తాః ౬౨. మునిభిస్తానువిఖ్యాతాః స్తృతయ స్సత్త్రిమూవహః, సమస్తవేదతత్త్వార్థైః
పురాణార్థైశ్చ బృహీతం ౬౩. సర్వేతిహాస సంయుక్తం సర్వసిశ్చేయసావహం
పురాణం శ్రీభాగవతం కృత్వాచ స్వాత్మవేదినే ౬౪. రోమహర్షణిసామేత
స్సర్వంహి ప్రదక్షామునిః, ఏవంహి వేదాశ్చత్వార స్సేతిహాసా స్సలక్షణాః ౬౫.
సాంగాశ్చ సపురాణాశ్చ ప్రకాశంతేస్మ సిద్ధిదాః, ౬౬ తతస్సర్వాత్మకో బ్రహ్మ
ఋగ్వేదా త్సముపాదదే ౬౭. కాయావలగ్రహూర్ధ్వాంగ శల్యదంష్ట్రజరా వృషైః
అష్టాభి రంగైస్సంయుక్త మాయుర్వేదం శివాజ్ఞయా ౬౮. తందక్షాయ దక్షా
సాంగం సోఽశ్వీభ్యాంతే విధాజినే, దదతు స్సోఽపిలోకానాం సర్వేషాంహిత
కాంక్షయా ౬౯. ధన్వంతరిం భరద్వాజ మాత్రేయం కశ్యపం మునిం, చరకంసుభ్ర
శాలంచ? హూత్రిమంగ్రాహలర్చకం? ౭౦. ప్రాకారయత్తద్బహుధాసద్భిస్సర్వార్థవే
దిభిః, తతో విష్ణుర్వజుర్వేదా ధనుర్వేదముపాదదే ౭౧. దూరా పాస్తిర్లక్ష్యవేదోలాఘ
వందృఢవేదనం, చిత్రం సుదుష్కరంచాస్మిన్నంగషట్కముదీర్యతే ౭౨. త్ర్యంబకస్స
కలామూర్తే రీశానాఖ్యస్య శాసనాత్, తంబ్రహ్మణే దక్షాసోఽపి వసిష్ఠాయ మరీ
చయే ౭౩. భృగవేఽంగిరసే గౌతమాయాథ జమద్గ్నియే, శాండిల్యాయాగ్నివే
శ్యాయ శౌనకాయ మహర్షయే ౭౪. దక్షా పరశురామాయ వామనాయచ
ధీమతే, తతో రుద్ర స్సామవేదాద్ధాండర్వం వేదమాదదే ౭౫. తస్య రాగస్వర
స్తాలో వర్ణజాత్యభినేతయః, షడంగాని యతంతైశ్చ కంబలాయాత్మవేదినే ౭౬.
దక్షాచాశ్వతరాయాపి తాభ్యాం సోఽయం ప్రకాశితః, తుంబురుం నారదంచాపి
తమేవాగ్రాహయత్ప్రభుః ౭౭. సచాపి తుంబురు ర్హ్వాహాహూహూవిశ్వావసూపసి,
కేయూరకం చిత్రరథంగ్రాహయాయామాస తంక్రమాత్ ౭౮. తైస్సైః ప్రకాశితో
లోకేగాంధర్వోవేద ఉత్తమః, పున రాధర్వణాద్వేదా ద్దండమిత్సుపబృంహీతం ౭౯.
ముక్తముక్తాగతా ముక్తా ముక్త ముక్తాంగ సంయుతం, శస్త్రీశాస్త్రం సముద్భృత్య
దదా వంగిరసే స్వభూః ౮౦. భృగవే చాంగిరాఃప్రాదా జ్ఞేవాయోశనసేపిచ, అథ
తత్పుత్రపౌత్రాద్వైర్జగతాం సంప్రకాశితం ౮౧. ఏవం వ్యవస్థిత స్సోయం వేద
స్సపరిబృంహణః, అనేనైవ షరోదేవో గుణం రాజస మాస్థితః ౮౨. బ్రహ్మ
భూత్వా స్వజత్వేన జగత్ స్థావర జంగమం, ఏవం సదాశివాఖ్యస్య పరస్యపరమేశి
తుః ౮౩. నిర్వికల్పాది వాచ్యస్య సవికల్పత్వమిష్యతే, ఉపాసనార్థం మందానుగ్రహ
య పరికల్పితం ౮౪. ఏవంశివస్య పరమవ్యవరంస్సరూపం సర్వాదేషు ప్రకరణేష్యసి

కర్మభావం, యోవేత్త్వసా పరమతత్త్వవి దాత్మాశాలీ సాయుజ్యమేతి పరమస్య విభోరమోక్షం ౮౫.

ఇతి శ్రీస్కాందే హేమకూటఖండే పంచమాసత్యే ఉత్తరభాగే
వేదవ్యాసనక్రమోనామ తృతీయోఽధ్యాయః. ౩.

* ఈశ్వరః * సబ్రహ్మ రాజసీమూర్తి స్సర్వేశస్యమహేశితుః, యథా సనర్థ నిఖలం తద్విష్ణో శృణుయ్యుక్తధీః ౧. ఆచా బ్రహ్మ తపస్తప్తా ప్రసాదా దంబి కావతేః, ప్రాకృతా వైకృతా సర్గాకామారం చాశృజన్నవ ౨. ప్రథమో మహతస్సర్గః ప్రఖ్యాతో బ్రహ్మణోహి సః, తస్మాత్తాభిర్ద్వితీయస్తు భూతాదిరితి యఃస్మృతః ౩. వైకారిక స్తృతీయస్తు సవవైందియకః స్మృతః, ఇత్యేతే ప్రాకృతా స్సర్గాస్త్రయోఽధస్తా ద్వరాత్మకాః (?) ౪. సర్గేముఖ్యాభిధః పూర్వ స్తిర్యక్ ప్రోతస్సముత్థితః, తైర్యగ్యోన్యో ద్వితీయస్తు తామసః పరికీర్త్యతే ౫. అథోర్ధ్వ ప్రోతసోవ్యక్తో దేవసర్గస్తు సాత్త్వికః, అవాక్సర్గః ప్రవృత్తోయో మానుషో రాజ సోహి సః ౬. భూతప్రేతాదిసర్గ స్సాస్యత్పంచమోఽనుగ్రహహ్వయః, ఏతేహి వైకృతాస్సర్గాః కామారో నవమఃస్మృతః ౭. ఆచా సర్గవప్రవృద్ధ్యర్థం స్వయంభూర్ని సనందనః, సనత్కుమారం సనకం సనర్జహ సనందనం ౮. బ్రహ్మణోమానసాః పుత్రాస్తేనర్వ తత్త్వవేదినః, ధ్యాయంత శ్శివమాత్మేశ మానా సర్గవరా జ్ముఖాః ౯. స కామారణి ఖ్యాత స్సర్గో యోగిభి రాదృతః, తేనా మనస్త భేదాన్యు స్సర్గాణా మథవద్భూః ౧౦. పున స్సృష్టిప్రవృద్ధ్యర్థం తపస్తప్తా వ్యచింత యత్, తథా చింతయతస్తస్య రుద్రో మధ్యాద్భృగ్వోరభూత్ ౧౧. బ్రహ్మణా ప్రాంతోరుద్ర స్సృష్ట్యర్థంచ సనర్జహ, ఆత్మనస్సదృశా పుత్రా భూయస్తత తిరోదధే ౧౨. సృష్టా వసాధకా స్సృహ్మ దృష్ట్యరుద్రా నకల్మషా, అకరో త్సునరై కాత్త్యాత్తప స్సృష్టిప్రవృద్ధయే ౧౩. తపసా తస్యసంతుప్త శ్శివస్తస్య పురః స్థితః, అర్థనారీశ్వరవపు స్సంజజ్ఞే నీలలోహితః ౧౪. తందృష్త్వా హృష్టధీ ర్న త్వా స్తుత్వాబ్రహ్మేద మబ్రవీత్, జరామరణసంయుక్తాః సృజ దేవవ్రజాఇతి ౧౫. తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా ప్రాహ తంనీలలోహితః, బ్రహ్మ జన్మాదిభిర్యుక్తా స్వమేవ సృజతాదృశా ౧౬. సమాస్థాయగురో ర్హుర్తి ముద్ధరామ్యేవ తానహం. తంమాం కైలాసశైలస్య ప్రసేదక్షిణగే తతే ౧౭ స్థితం పటతరోర్ముఖే గురు రూపం సనాతనం, దక్షిణామూర్తినామానం సేవితంయోగినాం వరైః ౧౮. విష్ణు ర్జానాతి విశ్వాత్మా సేవతే సతతంచ మాం, మత్స్వరూపపరిజ్ఞాన మవాప్తోఽభీష్ట

మత్సరే ౧౯. తమేవా నుగ్రహాత్మానం హేమకూటే సదాసితం, మాం విరూ
 పాక్షనామానం ద్రక్ష్యసిత్వం సహామరైః ౨౦. శ్రద్ధాశవ స్తథాన్యైఃపి గురు
 మూర్తిపరిగ్రహం, ద్రక్ష్యన్తి తత్రతత్త్రైవ శ్రీకంఠంమాం స్వసంపదే ౨౧. తతో
 బ్రహ్మ జగత్సృష్టౌ శక్తిం దేహీత్యభావత, ఇత్యామనంతం బ్రహ్మణ మనుగృహ్య
 బ్రవీ ద్విభుః ౨౨. పురా చేశానకల్పేత్వం విప్రోలాతవ్యగోత్రజః, ఆనందోనామ
 తపసా మత్సాయుజ్య మవాప్తవాన్ ౨౩. బుద్ధిస్తేనృప్తికర్తృత్వే సితాంతర్వాసనా
 మ్మయి, సాయుజ్యకాలే, తతోహేమభివ్యక్త స్వదాత్మనా ౨౪. ఇత్యుక్త్వా శక్తి
 మాత్మీయాం ప్రదర్శ్య పరమేశ్వరః, ఇయంతే సర్వసాహాయ్యకర్తృ త్యుక్త్వాభవ
 ద్విధా ౨౫. సావిభక్తా మహేశానశక్తి రాజా తదాజయా, విభజ్యద్వివిధాత్మానం
 తత్త్రైకాంశక్తి మూర్జితాం ౨౬. బ్రహ్మణి స్థావయిత్వాఽగ్రే వాక్యం భూతార్థ
 మాదదే, ఇయంహి మామశీశక్తిః సృష్టిపూర్వజ్ఞీయా త్రయీ ౨౭. నామ్నా
 బ్రాహ్మీ వైష్ణవీతి స్యాద్ధి మాహేశ్వరీతిచ, సదాశివాత్మనో బ్రాహ్మీ సాతేశక్తి
 రనాదిమా ౨౮. ఇయమేవ తవాపస్మా త్రయైఃపి కమలాసన! గాయత్ర్యపిచ
 సావిత్రీ స్యాత్తథాపి సరస్వతీ ౨౯. సదాశివాత్మనో విజ్ఞో స్సాశక్తి ర్వైష్ణవీపరా,
 తస్యావస్మాత్రయీ మాయా శ్రీరక్షీరితి నామతా ౩౦. సదాశివస్య రుద్రస్య శక్తి
 ర్మాహేశ్వరీప్రియా, సాచ రాద్రీపతీ కాలీ తదవస్మాత్రయీ శ్రుతా ౩౧. కించాద్యా
 శక్తిరేవేయం ఛాయా సూర్యస్యసంమతా, చంద్రస్య కాన్తిరింద్రస్యశచీ స్వాహా
 ఽనలన్యహి ౩౨. యమస్యసంయమన్యాఖ్యా క్రోధేతి నిర్ముతేరపి, వారుణీ
 వరుణస్యైవ వాయోర్గంధవతీతిచ ౩౩. శ్రీదస్యాంగిర సేశస్య మహేశానీతి విశ్రుతా,
 ఆధారశక్తి శ్చేషస్య యజ్ఞస్యేసాచదక్షిణా ౩౪. విద్యు స్తేఘస్య లలికా సాదవస్యా
 త్మనో మతిః, బహునాత్ర కిముక్తేన యాంసృష్టించ కరిష్యసి ౩౫. భవిష్యతి తథా
 సేయం త్వత్సహాయాను రూపిణీ, అనుగ్రహాత్మనా సాహం దేవస్య గురురూపిణీ ౩౬.
 తాంమాం సార్వత్రికిం శక్తిం హేమకూటేవిశేషతః, పంపాంబేతిశ్రుతాం బ్రహ్మణ
 ద్రక్ష్యసిత్వంసహతసీం ౩౭. దేవేవాసేన సై వాహమవివాభూతలక్షణా, *భరద్వాజః*
 ఇత్యుక్త్వాసారమాశక్తి సేనై వాత్మా భవత్యథ(?) ౩౮. అర్ధనారీశ్వరస్సౌఽపిదేవస్సా
 త్త్వికలక్షణః, బ్రహ్మణ మనుగృహ్యైవం సద్య స్త్రాతిరోదధే ౩౯. బ్రహ్మ తాంశక్తి
 మాంబు దేవాజ్ఞా మనుపాలయన్, తస్యాః ప్రభావయోగేన ససర్గ నిఖలం
 జగత్ ౪౦. శబ్దాదీనిచ భూతాని పంచీకృత్య ప్రయత్నతః, తతశ్చ పర్వతాన్
 పృథ్వాన్ సరిత స్సాగరానపి ౪౧. అథాధర్మ మసంకల్ప మసురాం స్తామసాన్
 నిశాం, దేవాన్నభశ్చ తత్త్వాత్మా పితౄణాంసంధ్యాంచ మానవాన్ ౪౨.
 జ్యోత్సాంచ రజసాయుక్త స్ససర్గా త్మానుభావతః, తతస్సృష్టిప్రవృత్త్యర్థం మరీచిం
 పులహాక్రతుం ౪౩. పులస్త్యంచ వసిష్ఠంచ దక్ష మంగిరసం భృగుం, సుప్త్యో కిన్నర

గంధర్వ యుక్త రాక్షస పన్నగాః ౪౪. విద్యాధరా వృరస్సిద్ధాః రుద్రానభ
ధరాధరాః, లోకాః లోకేశ్వరా నవ్యాః గజావష్ట్రాంశ్చ రాసభాః ౪౫.
గ్రామ్యరణ్యవశూ నగ్యా స్మృగపక్షి సరీసృపాః, యవాః వ్రీహీ న్ముశా
న్మామా స్వీరుధశ్చ మహాషధీః ౪౬. యూకాః లిక్ష్వాదికా నగ్యా నస్సజత్స
ప్రభావతః, తథా చతుర్విధాంసృష్టిం కృత్వా వై చిత్ర్యయోగతః ౪౭. కల్పాదియుగ
వర్త్యంతం కాలం గాంచ సులక్షణః, యజ్ఞారం బ్రాహ్మణాః సృష్ట్యా ధర్మసంరక్ష
ణాయుచ ౪౮. విత్పదేవాభితుష్ట్యర్థం స్వముఖా దాత్మరూపిణః, ప్రాజాపత్యంచ
దత్తైశ్చభ్యో లోకం లోకవితామహాః ౪౯. యజనే యజనే ౭ధీతో తథై వాధ్యావనే
సదా, దానే ప్రతిగ్రహేచైతాః సకృత్వా సతతోద్యతాః ౫౦. సత్యం క్షమాం
దమంశీలం సంతుష్టిం తృప్తిమేవచ, జితేంద్రియత్వ మక్రోధ మాన్యత్యా మనహం
కృతిం ౫౧. ఘృణాం విజ్ఞాన మప్యేతా న్నాహయిత్వాగుణానిమాః, సప్తరీ
నస్సజద్ధాతా తేషాం గోత్రప్రవృద్ధయే ౫౨. అగస్త్యంచ గణాంస్తేషాంతథాష్టా
దశభేదతః, తత్సృత్రపౌత్ర పంచార్ష త్రాన్వరేయ క్రమకల్పనాత్ ౫౩. ప్రవర్ధితాని
గోత్రాణి ప్రశస్తాని పృథక్పృథక్, ఏవంసృష్ట్యా ద్విజాః ధాతా క్షత్రియా
నస్సజత్సభః ౫౪. యజనాధ్యయనే దానం తేషాం కర్మత్రయం వ్యధాత్, ఋషి
ప్రణీత యుక్తైవ దండనీత్యభిరక్షణం ౫౫. ధనుర్వేదాభియోగశ్చ యుద్ధేచా
వ్యపలాయనం, శౌర్యం తత్ర ధృతిస్తేజ శ్వరణాగతరక్షణం ౫౬. దార్ఢ్య మీశ్వర
భావశ్చ గుణాస్తేషాం దశస్మృతాః, వృత్తిశ్చతేషా మామ్నాతా ఇలాప్యఖ్యా
త్మజా మనోః (?) ౫౭. ఇత్వాకోః పుత్రపౌత్రాదేః పారంపర్యా దభంగురాత్,
సూర్యవంశః ప్రవృద్ధో౭భూదేవం వ్యాప్త మిదం జగత్ ౫౮. అథాత్రి మాతృభూ
స్వస్థ్యా సోమం సర్వకలాధరం, ససర్జచ బుధం సోమా ద్బుధస్యేలా౭భవ
త్ప్రియా ౫౯. బుధా దిలాయాం సంజజ్ఞే పుణ్యశ్లోః పురూరవః, తస్యాపి
పుత్రపౌత్రాద్యై సోమవశో౭భివర్ధితః ౬౦. దేవ్యా శ్వాసాదిలాస్త్రీత్వం
ముక్త్యా కేనాపి హేతునా, ఈశ్వరానుగ్రహే ద్భూత్వా పుమాః పుత్రుత్రయా
భాత్ ౬౧. ఏవం క్షాత్రో మహావంశః ప్రవృద్ధో జగతిత్రిధా, వర్గం వివర్ధయామానః
సదాచారా ద్వరాత్మనా ౬౨. కృతవీర్య ద్రుహా కాలే జామదగ్న్యేన భూష్టునా
సంహృతః క్షత్రవంశో౭భూ తత్ర సర్వ మరాజకం ౬౩. తస్మిన్కాలే ద్విజవర్గ
స్సప్తరీణా మనుజ్జయా, పుత్రానజనయ స్విరాః క్షత్రియాసు మహాజనః ౬౪.
తేభ్యో వీర్యాధికేభ్యో౭భూ జేకై కేనోత్తమంబలం, తేనా భూత్పాల్యమానా
భూః సారాఖ్య పరిశోభినీ ౬౫. స్వర్గలోక స్సచూదిప్త స్తేషాంతు పరమేష్ఠినా
అథవైశ్యాం స్త్రీకర్మాధ్యాః సృష్ట్యా తేభ్యోగుణాః దదౌ ౬౬. తేషాం శంభో
వరాభక్తి స్సత్యంచ పశుపాలనం, పుత్రిః కృషీశ్చ వాణిజ్యం తేషాం తద్వృద్ధదే

౭. సృజత్ ౫౭. మరుద్గణాం స్తతః సైన్యైర్వైశ్యవంశో మహాసభూత్, తతః శూద్రా
సజనయ త్వాకయజ్ఞాది కర్మణః ౬౮. శుశ్రూషైవగుణ స్తేషాం తేహి పర్యుషితో
దనైః, జీవన్తి వనతే జీర్ణాన్ వానఃఖండాంశ్చ సర్వదా ౬౯. ఏవం సృష్టిమశేషణ
కృత్వా విశ్వకదాత్మనా, యజ్ఞనిష్ఠా ప్రయే స్వాంత స్సంతోషమభజ త్స్వభూః ౭౦.
ఇతి తే కథితా నవప్రకారా మహాతీస్సృష్టిరియం విచిత్రరూపా, ఇతితాంతు శృణోతి
భక్తియుక్త స్సపదంబ్రాహ్మ ముచైతి సిద్ధసేవ్యం ౭౧. తతస్సంభృత సంభారాన్
సంకల్పప్రోవగతాన్ భువి, ఆత్మానురూప మహాశ్మయ మకరోద్యత్న మాత్మభూః ౭౨.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచామాహాశ్ట్యే ఉత్తరభాగే
నవవిధసృష్టి కథనంనామ చతుర్థోధ్యాయః. ౪.

* భరద్వాజః * సృష్టిక్రమప్రసంగేన విష్ణువృద్ధ మహామతే! వక్ష్యే
భువనకోశాంస్తే యత స్సర్వజ్ఞతాభవేత్ ౧. అనన్తేష్వపి లోకేషు లోకాః
ఖ్యాతాశ్చతుర్దశ, తత్ర సత్కర్మణాం భూమి ర్భూమిస్తావ దుదీర్యతే ౨. పంచా
శతోక్తివిస్తీర్ణం భూమండలమితి శ్రుతం, తత్రద్వీపాని సుత్యత్ర తథా సప్తాంబు
రాశయః ౩. ద్వీపాత్తు ద్వీగుణో ద్వీపో జంబూఃప్లక్ష్యో౭థ శాల్మలః, కుశః క్రాంచ
స్తథాశాకః పుష్కరద్వీప ఏవచ ౪. లవణేక్షు సురాసర్పి ర్దధిక్షీర జలాబ్ధిభిః,
ద్వీగుణై ర్ద్వీగుణై ర్వృద్ధ్యా సర్వేతే పరివేష్టితాః ౫. ద్వీపేషు ప్లక్షుపూర్వేషు
శాకాంతేషు కులాద్రయః, సప్తసప్త స్థితాస్తేషు తేషు నద్య స్తథానఘ! ౬.
వర్షాణ్యపి తథానప్త తత్రత్పర్వత సంజ్ఞయా, తేష్వర్చయంతి సోమంచ వాయుం
బ్రహ్మణ మిశ్వరం ౭. సూర్యుచ శివవతేషాం తత్రన్మూర్త్యా ఫలప్రదః, పంచ
సర్వ సమాస్రాణి తేషుజీవన్తిహిప్రజాః ౮. శాకద్వీపం సమావేప్య సితస్య క్షీర
వారిధేః, మధ్యేచకాస్తి సుమహాన్ శ్వేతద్వీపఇతి స్మృతః ౯. * సూతః *
త్రాస్తే సుమహాన్విష్ణు స్సనకాద్వై రభిష్టుతః, నిషణ్ణ శ్వేషవర్యంకే జగద్దోష్టా
శ్రియఃపతిః ౧౦. తతః పుష్కరనామాస్తి ద్వీప స్తత్రైవ దృశ్యతే, మానసోత్తర
సామాద్రి ర్వలయాకారతః స్థితః ౧౧. వప్రద్వీతయమేవాంత ర్భూ రస్యద్వయో
రపి, త్రిమూర్తయో౭త్ర దృశ్యన్తే బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మికాః ౧౨. తద్వీపే౭పి సమ
ర్చంతి శివశివకరం ద్వీబాః, తద్భూమిః కాంచనీభూమి ర్వృద్ధ్యా ద్వీగుణతో౭
ధికా ౧౩. స్వాదూడకేన సంవీతా లోకాలోకస్తు తద్భూమిః, అత్ర సూర్యవ్రకా
శో౭సౌ తథాచిత్రప్రకాశవాన్ ౧౪. లోకాలోక స్తథాఖ్యాతః పరిమండలతః స్థితః,
ద్భూమిస్తు తమోలోకో వితత స్తద్భూమిఃపునః ౧౫. మహా నండకటాశ్శూహి

ససీమాంతో భువన్నస్థితః, ద్వీపానామపి సర్వేషాం జంబూద్వీపాహి మధ్యగః ౧౬.
 లక్షయోజన విస్తారాయామ స్సర్వభువాశ్రయః, మధ్యేచాస్య మహామేరు రైవ
 గంధర్వ సేవితః ౧౭. హిమవాన్ హేమకూటశ్చ నిషధ శ్చైవదక్షిణే, నీలశ్వేతశ్చ
 శృంగీచ సుమేరోరుత్తరే స్థితః ౧౮. పశ్చిమే ప్రతిభాచ్ఛాయా మాల్యవ ద్గంధమా
 దనా, జఠరో హేమకూటశ్చ పూర్వభాగే గిరీడిభా ౧౯. భారతంహరివర్ష శ్చ తథా
 కింపురుషాహ్వయః, మేరోః ప్రకృతిరమ్యాణి సీతాన్యేతాని దక్షిణే ౨౦. రమ్య
 కం సర్వదారమ్యం వర్షంచాస్య ద్ధిర్ణయం, ఉత్తరాః కురవశ్శాస్య సుమేరో
 ఘత్తరే సదా ౨౧. భద్రాశ్వః పూర్వభాగేఽస్య కేతుమాలశ్చ పశ్చిమే, మధ్య
 త్వీలావృతం వర్షంయత్రదివ్యా స్సహృద్ధయః ౨౨. ప్రత్యేకం సవసాహస్రం
 యోజనాని మహామతే! వర్షాణ్యేతాని విజ్ఞేయాన్యాస్తా న్యార్థ్యాశ్చయై ర్జనైః ౨౩.
 చత్వారోహి చతుర్దిక్షు మేరో ర్విష్కంభవర్వతాః, మందరోనామ శైలేంద్రః
 పూర్వస్యాందశి తత్రచ ౨౪. అరుణోదం సరోదివ్యం కదంబ శ్చత్రతిష్ఠతి,
 తత్రోద్భవానం చైత్రరథం సర్వర్తుసుఖ సేవితం ౨౫. గంధమాదననామాఽద్రి
 ర్దక్షిణస్యాందిశి స్థితః, మహాభద్రం సరశ్చత్ర జంబూద్వీపా మహానిహ ౨౬.
 ఉద్యానంచాత్ర సుమహా ద్గంధమాదనసంజ్ఞితం, పశ్చిమాయాంతు విపులో
 వృక్షస్తత్రహి పిప్పలః ౨౭. అసితోదం సరోదివ్యం వైభ్రాజంచ వనశ్రమహల్,
 ఉత్తరస్యాంసుపార్శ్వేఽత్ర వటవృక్ష సుశీతలః ౨౮. నందనాఖ్యమహిళా
 ద్యానం మానసంచ సరోవరం, మేరోరుపరి మధ్యేతు మహతీ బ్రహ్మణః పురీ ౨౯.
 తాంపురీం పరితఃక్రాంతా విష్ణుపాద వినిర్గతా, ఇందుమండల మాస్లావ్య గంగా
 పరమపావనీ ౩౦, చతుర్దిక్షు మహామేరో ర్నివతంతీ మహిళాద్యమా, సీతాచాలక
 నందేతి చక్షుర్బుడేతి నామభిః ౩౧. యుక్తాచతుర్విధా భూత్వా స్థావయంతీ
 నభస్తలం, అవతీర్య క్రమా ద్భూమిం ప్రయాతిలవణార్ణవం ౩౨. సుమేరో ర్దిశు
 చాష్టాసు దిక్పాలానాం పృథక్పృథక్, పురాణి దివ్యభోగార్హా ణ్యభిజిష్టా
 దైవతైః ౩౩. తత్రేంద్రస్య సమృద్ధార్థా పురీనామ్నాఽమరావతీ, వహ్నే స్తేజో
 నీనామ సమతేజోమయీ శుభా ౩౪. వైవస్వతస్య విఖ్యాతా పురీసంయమ
 తియా, రక్షోవతీతి నిర్వతే శృంగిధావత్యపి పాశినః ౩౫. వాయో గ్గంధవతీ కీర్తివ
 ధనవతేఃపురీ, యశోవతీ తథేశస్య సర్వాస్తా స్సర్వసిద్ధయః ౩౬. మేరో ర్వాయు
 వాయవ్య మధ్యశృంగే మహాపురీ, విష్ణోరథకు బేరేశో మధ్యశృంగే సదోచ్చితే ౩౭.
 కర్ణికారవసంతత్ర సాంబుజీడేతి శంకరః, తస్మాద్వనా త్సమాహృత్య కర్ణికారం చతు
 ర్ముఖః ౩౮. హేమకూటే విరూపాక్షప్రీత్యై స్థాపితవాన్సరా, అద్యాప్యత్రహి
 దృశ్యంతే కర్ణికారాః పరశ్శతం ౩౯. వనేవనేయథాఽఽమోదైః హేమకూట
 విభాస్యతే, సుగంధి కుసుమాస్తేహి హేమకూటేశ్వరాజ్ఞయా ౪౦. తైరరః

మానః పంచేత స్తేభ్య సిద్ధిప్రదస్సదా, మేరోర్దక్షిణభాగస్థో హిమవాంస్తస్య
 సీమని రం. కైలాసోనిలయశ్శంఖో స్తథాగ్నే ర్గంధమాదనః, సుమేరోరపి శృంగేషు
 వర్వతాగ్రేషు సర్వతః ౪౨. గంధర్వకిన్నరాదీనాం పురాణ్యపి పృథక్ పృథక్,
 ఉద్యానాని మనోజ్ఞాని సరాంసివిపులీనిచ ౪౩. సుకర్మభాగిన స్తేషు శివధ్యాన
 వరాయణాః, సర్వకామ సమృద్ధార్థా జనా స్త్రిష్టస్త్వనామయాః ౪౪. గణాదయశ్చ
 కైలాసే విహరంత్యకుతోభయాః, ఏవంసానేషు దివ్యేషు కర్మభూమిరియంహి
 భూః ౪౫. స్థానాన్యన్యాని సద్భుద్ధే సర్వదా భోగభూమయః, తత్రద్వీపేషు
 సర్వేషు నదానద్యశ్చ పర్వతాః ౪౬. సంఖ్యాతుం నైవశక్యంతే సర్వాశ్చర్య
 మనోహరాః, యథాత్ర భారతేవస్తే సర్వకాల సుఖావహే ౪౭. మహేంద్రో మల
 యశ్చైల శ్శుక్తిమోక్ష ఋక్షపర్వతః, వింధ్యశ్చ పారియాత్రశ్చ సప్తత్రేకులపర్వ
 తాః ౪౮. శత్రుచంద్రభాగాద్యా హేమవత్యావనిష్ఠితాః, వేదస్మృతి ముఖానద్యః
 పారియాత్ర తటోద్భవా ౪౯. నర్మదాసురసాద్యాశ్చ వింధ్యపాద సముద్భవాః,
 తాపీవయోష్ఠీనిర్వింధ్యా ముఖా ఋక్షాచలోద్భవాః ౫౦. గోదావరీభీమరథీ శృష్ట
 వేణ్యసువాశినీ, తుంగభద్రాచ కావేరీ సహ్యాపాదతటోద్భవాః ౫౧. శృలమాలా
 తామ్రపల్లీ త్రిసామా మలయోద్భవాః, ఋషికుల్యా కుమారాద్యా శ్శుక్తిమ
 త్పాద సరిభవాః ౫౨. నద్యశ్చామ్రుపనద్యశ్చ నదాశ్చ బహవోఽనఘాః, తత్రై
 వభాసతే వస్తేహరంత్యేనాంసి దేహినాం ౫౩. భగీరథస్య రాజస్తే స్తపోయోగైశ్చ
 మమ్మరైః, చక్షుర్నామ పురాగంగా సాచ సంతుష్టి మాగతా ౫౪. సాటోపా
 ర్యవత చ్చంభో ర్జటాజూట విశంకతు, తత్రదేవేన మహతా శమయిత్రా స్వరం
 హనః ౫౫. నిరుద్ధాహంత బభ్రామ సంవత్సరగణా బహూన్, భగీరథస్యతు
 పున స్తపసాతోషిత శ్శివః ౫౬. తస్యానగ్రహతో గంగా నిర్జగామ జటాంతరాత్,
 తానుసప్త ముఖభూత్వా నామ్నా భాగీరథీత్యపి ౫౭. సాగరం పూరయిత్యాథ
 విశ్వచ రసాతలం, బిభ్రతీ భోగవత్యాఖ్యాం సగరస్యాఖిలా సుతా ౫౮.
 కలక్రోధవిధ్వస్తా నచరా నుదజీవయత్, గంగాయాస్తు విభాగేతు సరిత స్సంగ
 ముచ ౫౯. ఆసన్ క్షేత్రాణిదివ్యాని సుకర్మజని భూమయః, అరణ్యాని మహా
 ణి సరాంసి సుబహునృపి ౬౦. ఏవంచ భారతేవస్తే మాహాత్మ్యం గంగయా
 త్సం, బదరీ దండకారణ్యం నైమిశం విశ్వపావనం ౬౧. కురుక్షేత్రం శివక్షేత్రం
 సిద్ధక్షేత్రాణి కోటితః, పుణ్యక్షేత్రాణ్య శేషాణి సర్వస్మైసన్తినన్తతే! ౬౨.
 తత్రతత్ర మహాభాగా ఖ్యాతా జనపదాస్థితాః, తేషు తేషుజ నాస్సర్వే సత్కర్మాణి
 పృథక్ పృథక్ ౬౩. ఉపవాసవ్రతాదీని సాధయంతి స్వసిద్ధయే, చతుర్వర్ణ విభా
 శ్చ చతుర్విధ వికల్పనం ౬౪. పుణ్యపావప్రకృత్తిశ్చ భోగమోక్ష సమార్జనం,
 జేహ్య యద్దవానిజ్య ప్రముఖా స్సర్వవృత్తయః ౬౫. తథా నానావిధాహారా

స్ఫులిమఖాదిక్ష్మప్తయః, తథాఽన్యత్కర్మజాతం యత్సర్వ ముత్ర మహితతే ౬౬.
 ఏవం భూమేః స్థితిఃప్రోక్తా శ్చైవ భూమే రథస్థితం, అతలం వితలంచాపి నితలం
 సుతలంత్తథా ౬౭. తలాతలంచ విఖ్యాతం రసాతల మభాపరం, పాతాలంచేతి
 సప్తవ లోకాః ఖ్యాతాః క్షితే రథః ౬౮. అథగి పాతాలలోకస్య శేషోఽనంతః
 ఫణిశ్వరః, ధత్తే స్రజమివాష్టానాం సహస్రఫణికై ర్మహీం ౬౯. ఆదికూర్మ
 స్తదాధార స్తస్యాధారశ్చ విశ్రుతః, కాలాగ్నిరుద్రో భగవాన్ కల్పాస్తే కాలఘ
 స్పృశః ౭౦. తతోఽథస్తా ద్భయకరా నరకౌ రారవాదికాః, పాపినో యేషు
 పచ్యంతే దారుణైః కాలకింకరైః ౭౧. పాపినాం శిక్షణకరాః కూశ్మాండాభి
 విశ్రుతాః, నిరయాధిక్యతాం స్తాంస్తు నాహం వర్ణయితుం శ్చమ. ౭౨. అతలాద్యేషు
 చైతేషు పాతాలాంతేషు సప్తసు, అనంతోవాసుకి ర్భోగీ తక్షకోఽథ ధనం
 జయః ౭౩. ధృతిగాష్ట్ర స్తథాఽభ్యాయే ప్రథితాః పన్నశేశ్వరాః, బలిః ర్వాణ
 స్సుకేశశ్చ సదాద్యా దానవేశ్వరాః ౭౪. శివభక్తా శ్శివాచారా శ్శివధ్యాన
 వినిర్మితాః, హరికేశ్వరనామాన మర్చయంతి పరంశివం ౭౫. రత్నాన్యపిచ
 రమ్యాణి సరసాని సరాంసచ, సర్వర్తుసుభగాన్యేషు వనా న్యుపవనానిచ ౭౬.
 అనంతా స్సంపదస్సర్వా స్సర్వేభోగా మహేందయాః, సర్వాశ్చసిద్ధయ స్తేషు
 వమేధంతే శివాజ్ఞయా ౭౭. లీలామాఘర్వచాతుర్య రూపసౌభాగ్య భూషణాః,
 గాయన్తి సుస్వరం తేషు నాగకన్యా స్సహస్రశః ౭౮. అతలాది వ్యవస్థాయ
 మూర్ధ్వ మేకాంతితశ్చైవ, భూమిసూర్యాంతరే యోఽసా వచకాశః ప్రతీ
 యతే ౭౯. భువర్లోక స్సవిజ్ఞేయో యత్ర మేఘాదిసంచరః, సూర్యాది శింశుమా
 రాంత స్సువర్లోకః ప్రకీర్తితః ౮౦. మానసోత్తర తైలేతు చక్రమేకం రవేఃస్థితం,
 ప్రకాశనాయ సర్వస్య జగతః పరివర్తతే ౮౧. యదా శక్రపురోహంతే ప్రాప్నోత్య
 ధివతి స్త్విహం, తదాచూఢ్యాహ్నికీ బుద్ధిః ప్రత్రత్యానాం ప్రజాయతే ౮౨.
 ఆగ్నేయేశాన పురయో రుదయాస్తమయాశేదా, యదాఽఽగ్నేయ పురోహంతే
 దృశ్యతే సవితాతదా ౮౩. మధ్యాహ్నాభి తత్రస్థాః ప్రతివన్నా భవంతిహి, నైవ
 స్వతేంద్రపురయో రుదయాస్తమయాశయః ౮౪. ఏవం పుర్యష్టకేఽప్యేష కాల
 త్రితయభావనాం, కుర్వన్ భ్రామ్యతి భూతాది ర్మోదయాస్తమయా రవేః ౮౫.
 ఉదయాస్తమయా భానో ర్మర్యాదర్శనామతే, నిత్యప్రకాశవీవాసా లోకసాక్షీ
 సదాశివః ౮౬. వాయుస్తాతై ర్నిబద్ధాఽయో రథభాగస్య భాస్వతః(?) స్రహో
 శ్చంద్రాదయస్సర్వే నక్షత్రాణిచ తారకాః ౮౭. వాయుస్తాతై ర్ద్వభ బద్ధాః
 ధ్రువాబంబా శ్చరంతిహి, ఏకంరథస్య పౌష్ట్యస్య చక్రమాహు స్త్రీనాభి తత్ ౮౮.
 పంచారం నేమిమట్కోణాయుక్తం సత్యహయోహి సః, అక్షరాత్మని నిష్ఠంతం రథే
 తస్మిన్ గవాంపతిం ౮౯. సేనంతే సిద్ధగంధర్వ విహ్యాధర మహర్షయః, యోజ

నానాం సహస్రేద్యోతేద్యో వంచయోజనే ౯౦. నిమేషార్థార్థ మూర్తేణ గచ్ఛత్యేవ
 రథోరవే; తస్యోపరి స్థితశ్చంద్ర స్త్రిచక్రే న్యండనే స్థితః ౯౧. శ్వేతాశ్వదశశ్చ
 పేతో నక్షత్రాణా మధీశ్వరః; దేవానాంచ పితౄణాంచ సుధయా తృప్తికృత్స
 దా ౯౨. తయోరథస్తా త్వర్ణాను శ్చరతి క్రూరదర్శనః; చంద్రస్యోపరినక్షత్ర
 మండలం భాతిసన్మతే ౯౩. బుధశ్శుక్ర లోహితాంగో గురు శ్చాయానుతస్తథా,
 నస్తర్షయశ్చ తేనర్వే క్రమాదూర్ధ్వంవ్యవస్థితాః ౯౪. తేషాముపరి సూర్యాది
 తదాధారస్థితోద్భవః; తస్యాపి పరమాధార శ్చింశుమారో మహామతే! ౯౫.
 తత్రైవ కథ్యతేయత్ర యత్రాస్తే హిశచీపతిః; యత్రమందాకినీగంగా కాంచనాం
 బుజ శోభినీ ౯౬. తత్రచైత్రరథోద్యానం కల్పవృక్షై రలంకృతం, ఆయుష్కర
 మమర్త్యానా మమృతం యత్రతిష్ఠతి ౯౭. అమృతాస్వాదముదితా యత్ర తారుణ్య
 సంపదః; యత్రనందనవీధీషు విహరంత్యమరాంగనాః ౯౮. శచీకరాంబుజ న్యాస
 శ్లాఘ్య సిందూరమస్తకః; చరత్యైరావతో యత్ర శక్రారోహణ గర్వితః ౯౯.
 యత్రోచ్చైశ్శృంససోహేషా రజానుచ్చైశ్చత్రసృత్వరాః; శ్రావంశ్రావం పలాయస్తే
 సోద్యేగానుసృరవిద్విషః ౧౦౦. సభాయత్రసుధర్మాభ్యా ప్రాసాదోవైజయంతకః;
 జ్యోతిష్టమాదియాగానాం యత్రపాఫల్యదర్శనం ౧౦౧. తత్రసర్వే పరాష్లాదా
 స్తత్రసర్వే సుధాభుజః; యవానస్తత్ర సర్వేఽపి తత్రసర్వేఽపిభోగినః ౧౦౨.
 నందనాయ సుధర్మాయై సుధాయై సురసిద్ధయే, స్పృహయ స్తృప్తి శక్తాయ యత్రా
 న్యేహరి రీశ్వరః ౧౦౩. సువర్ణకాంతికా లోకా స్సర్వేవికృతకా స్సృతాః; తత
 ఊర్ధ్వంమహర్లోకో విస్తరాయామసంయుతః ౧౦౪. సహి సానం మునీంద్రాణాం
 వినివృత్తాధికారిణాం, కృత్వాకృతకృతం (?) ప్రాహు రిమంలొకవివేచకాః ౧౦౫.
 తదూర్ధ్వంజనలోకోహి సాధ్యాభ్యాస్తత్రదేవతాః; వసంతసనకాద్యాశ్చ యోగసం
 శుద్ధచేతసః ౧౦౬. తతోజ్జ్వలస్తపోలోకోవై రాజస్తస్యపాలకః; తస్యోపరిమహాభాగ
 సత్యలోకః ప్రకీర్తితః ౧౦౭. తత్రాస్తేభగవాన్ బ్రహ్మసర్వలోక పితామహః;
 ఆవాసయంతితంలొకం పునరావృత్తివర్జితాః ౧౦౮. తత్రైవవిష్ణురావాస స్సలోకో
 వైష్ణవోమతః; నతంప్రావ్యనివర్తంతే కదాచిదపికేచన ౧౦౯. రుద్రస్యవరమంస్థానం
 రుద్రలోక స్తతఃవరం, సులభఃపాశముక్తానాం సురాణామపిదుర్లభః ౧౧౦. గజేంద్రధి
 ప్తితస్యైవ యంగణనాథైశ్చ సర్వశః; ప్రమథైఃప్రమథాధీశైర్నా తృభిశ్చాపిర
 ఘ్నితః ౧౧౧. యత్రసాలోక్య సామీప్యసా రూప్యనుభవోజ్జ్వలాః; సాయుజ్య
 భావాదృశ్యంతే సిద్ధాశ్శివపదార్పకాః ౧౧౨. ఏవంచతుర్దశ ప్రోక్తాలోకాస్సత్యాది
 మూఃకమాత్, అంతరంత స్తత్రైతేషాం తత్తత్సృకృత భోగినాం ౧౧౩. తత్తన్నా
 మభృతోలోకా శ్చరతోఽథ సహస్రశః; ఏతదండకటాహేన సర్వమేవ సమా
 వృతం ౧౧౪. ఇదంబ్రహ్మాండ మిత్యక్తంధారయన్తిబహిః స్థితాః; దశదిక్షుశతం

రుద్రా మహావీర్యామహాబసః ౧౧౧. అంకస్యాంతస్తు తిష్ఠన్తి నామ్నేవ భువనే
 శ్వరాః, రుద్రా సుర్యత్ర మర్యాదాగోస్తరః పరమాద్భుతాః ౧౧౨. అంతశ్చబహి
 రణ్యద్యై రాదిసిద్ధై ర్మహత్తరైః, స్థితైరావరణై ర్నిత్యం భూయతే రుద్రపా
 తితైః ౧౧౩. భూరాద్యావరణా న్యేతా న్యావృణోతి మహాస్త్వసి, ఏవం బ్రహ్మాండ
 కోటినా మూర్జితాహీదృశీ క్రియా ౧౧౪. అవ్యక్తసంజ్ఞో భగవా గాధారోహి
 సదాశివః, బ్రహ్మ విష్ణుశ్చ రుద్రశ్చ తత్రతత్ర సతాంవర! ౧౧౫. తేహం వినియమ
 శ్చాస్తి గుణానామితి హిశ్రుతిః, యదా సదాశివోబ్రహ్మ తదాతస్య రజో
 గుణః ౧౧౬. విష్ణో స్సత్త్వం తమోయోగో రుద్రస్యేతి విభాస్యతే, సృష్టి స్థితిశ్చ
 సంహారః క్రమాత్తేహం క్రియాః స్మృతాః ౧౧౭. రజస్సర్గశ్చ తస్యోక్తో విష్ణు
 త్ప్రహ్లా యదాభవేత్, స్థితిస్సత్త్వంచ సంహర స్తమశ్చోక్త స్తథాన్యయోః ౧౧౮.
 సృష్టిరజశ్చ తస్యైవ రుద్రోబ్రహ్మ యదాభవేత్, అథాన్యయోః స్థితిస్సత్త్వం
 సంహరతమసీ క్రమాత్ ౧౧౯. ఏవం గుణై ర్వినిమయ స్తేహంతేషు స్పృశ్మన్వథక్,
 జయక్రమోఽపి సుమతే శివేఽయం పరికల్పితః ౧౨౦. సవన కర్తాగోస్తాచ
 సంహరతాచ సదాశివః, సదాద్రియస్తే తేనైవ తాస్తా బ్రహ్మాండకోటయః ౧౨౧.
 సవన శక్తియోగేన స్థితోవ్యాప్య చరాచరం, ప్రాణో భువనకోశస్య సవనాస్య
 నచాపరః ౧౨౨. భువనేషుచ సర్వేషు భువనం భూః ప్రశస్యతే, తవస్సుకరణం
 భూమి ర్భూమి రిత్యాహ శంకరః ౧౨౩. అతవ జగద్ధాతా లోకేష్వన్యేషు
 పత్స్యసి, వృథివ్యాం యజ్జమకరో త్పరమేశస్య తుష్టయే ౧౨౪. యత్రాలయమ
 సంవత్తి స్సాధనానాం శుచిస్థితిః, అపి యత్రేకసాన్నిధ్యంసదేశః కర్మసిద్ధయే ౧౨౫.
 ఇదం శృణుహితంభూయ స్తథ్యంచ పరమం రహః, దృష్టేష్వస్మాభి రేతేషు భువ
 నేషు సహస్రశః ౧౨౬. సర్వసాధనసంపత్త్యా మనసో రుచికారణాత్, సద్య స్సత్క
 ర్మఫలద స్సాన్నిధ్యకరణం ప్రభోః ౧౨౭. భూమిరేవ పరోదేశో జంబూద్వీపం
 చత్రతహి, తత్రాపిభారతంవర్షం సిద్ధిదం సర్వకర్మణాం ౧౨౮. తత్రాపి హేమకూ
 టాఖ్యం క్షేత్రం సద్యఃఫలప్రదం, క్షేత్రరాజేపచానేన సక్షత్రసదృశం పదం ౧౨౯.
 నసత్కర్మ జనా స్సస్త స్తేషులోకేషుతత్ఫలం, భుక్త్వాచిరేణభోగాస్తే పునరాన్మత్తి
 వర్తినః ౧౩౦. జరాయుజే వ్యండజేషు చోద్భిజ్జ స్వేదజేషుచ, వయం తేనాపి
 రూపేణ పరిణామ ముపాగతాః ౧౩౧. హేమకూటే మహాక్షేత్రే క్వచిద్వాసం
 సుశోభినః, ప్రాప్స్వామః కింపరంధామ పునరాన్మత్తివర్జితం ౧౩౨. యదికాంక్షంతి
 తేపర్వే పితర ముక్తృతై ర్జనైః, తస్మా దనేకై స్సుకృతైః ప్రాప్తోఽయంహి శరీ
 రిభిః ౧౩౩. హేమకూటాహ్వయో దేశ స్సులభో భక్తికౌలినాం, అవిలంబేన
 తాన్మృత్యా దేవేశస్య కరోతీయః ౧౩౪. యవషహేమకూటాఖ్యో దేశ స్సత్క

ర్మణా మిహ ౧౩౯. ఇతి సతతమేవ యోవిదిత్వా భువనవికాస విభావనానురూపం,
భవతి శుభమతి స్సవప లోకే భువనవిదోఽతివరం పరస్య ధామ ౧౪౦. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహత్యే ఉత్తరభాగే
భువనకోశ దేశనిర్ణయోనామ పంచమోఽధ్యాయః. ౫.

* భరద్వాజః * ఏవందేశ స్సమాఖ్యాతః కాలంపత్య్యామి తంశృణు, ప్రభో
రవ్యక్తసంజ్ఞస్య నియంతు ర్గుణకర్మణాం ౧. నియోగఏవ కాలస్యయోఽసౌ విశ్వస
యామకః, ఏకఏవ మహత్కాలః సహ్యాపాధి విభేదతః ౨. దృశ్యతే బహుభా
సోయం తత్తత్కర్మాంశ లక్షణః, ప్రతప్తస్యాయసో యద్వ త్సులింగాః ప్రస్ఫురం
తిహి ౩. కాలం యస్యతథైవాస్య నిర్దిశ్యంతే విభేదతః, సగ్ధాద్యాశ్చ క్రియా
స్సర్వాః పుణ్యాపాపాత్మకా స్తథా ౪. తత్తత్కర్మ ప్రకర్తారః ఫలాయత్తాః
కలానిధే, ప్రాణినాం కర్మసంస్కారా దీశ్వరానుగ్రహదపి ౫. శిలాయదాభనే
ద్భావః సకాలః కేనలభ్యతే, స్వరూపభేదావత్ప్యామికాలస్యైకస్వరూపిణః ౬. లఘు
క్షరచతుర్భాగ స్తృటిరిత్యభిధీయతే, తృటిద్వేలవత్పుణ్యైశ్చ నిమేషోద్వితయంతయోః ౭.
తైఃపంచదశభిఃకాష్ఠాకాష్ఠా త్రింశత్కలామతా ముహూర్తస్త్రింశతాతాభిస్త్రింశతా
తైరహర్షిశం ౮. తత్పంచదశభిః పక్షః పక్షా పూర్వాపరాపుభా, శుక్లకృష్ణావిమా
మాన స్త్వహూరాత్రం సపైతృకం ౯. ఋతుస్తా న్యా త్రిభిస్తైస్సాస్య దయనం
తద్వయంసమా, సదేవానా మహూరాత్ర మేవంతేషాం దినం క్రమాత్ ౧౦.
దివ్యం సంవత్సరం తేషాంయశ్చిహసృ చతుష్టయం, కృతంయుగసహస్రాణి
ప్రీణి త్రేతావ్రకీర్త్యతే ౧౧. ద్వాపరే ద్వేసహస్రేహి సహస్రంకథ్యతేకలిః, తద్ద
శాంశా పూర్వసంధ్యా తావత్సేవోత్తరా మతా ౧౨. దివ్యద్వా దశసాహస్రా
దేవంప్రోక్తా చతుర్యుగే, చతుర్భిస్తు కృతేధర్మ స్త్రేతాయాంచరణ్ణై స్త్రిభిః ౧౩.
సంయుక్తో ద్వాపరే ద్వాభ్యా మేకేసచ కలాయుగే, కృతేదీర్ఘాయుష స్సర్వే
సత్యధ్యానాదయోగుణాః ౧౪. స్వాదూదక ముమా కామ ప్రదా బ్రహ్మధిదైవతం,
త్రేతాయాం జ్ఞానయజ్ఞాద్యా దైవతం భగవాన్రవిః ౧౫. అకృష్టవచ్యా పృథివీ
సద్యఃకామఫలప్రదా, సతతక్రియతేజ్యేష్ఠః కనిష్ఠానాం జలాంజలిః ౧౬. యాచితాః
కామదావృక్షాః పుటకేపుటకే మధు, ద్వాపరే యజ్ఞదానేచ కృషివార్తాది
వృత్తయః ౧౭. మిథోవిరోధో ద్వంద్వశ్చ దుర్గాది పరికల్పనం, యుగస్యాస్య మహా
విష్ణుః దేవతాయోజగన్మయః ౧౮. కలాయుగే వక్షందానం రుద్రశ్చాపృథిదైవతం,
జనానాం మతిభేదోత్ర వర్ణజాత్యాది సంకరః ౧౯. ఉపస్థలై స్సదాబాధా పూజ్యా

పూజ్యద్యతిక్రమః, యుగానాంస్థిరేవంహి చతుర్థాం భిన్నకర్మణాం ౨౦. చతు
 ర్యుగసహస్రంతు బ్రాహ్మమేకందినం స్మృతం, రాత్రిశ్చ తావతీతస్య దినేత్విందా
 శ్చతుర్దశ ౨౧. తేవివశ్చత్సుశాంతిశ్చమరుచిశ్చ రుచిర్విభుః, మనోజితశ్చ
 తేయాతా స్సప్తమౌద్య పురందరః ౨౨. తతోబలి ర్మహావీర్య శ్శాంతిశ్చ
 దశమః పరశః, వృషాదఃక్రతుధామాతు ద్వాదశోథ దివస్పతిః ౨౩. రుచిశ్చేతేషు
 బాల్యాద్యా భవిష్యంతీంద్ర సంజితాః, చతుర్దశాత్ర మశవః పూర్వస్వాయుం
 భువో మనుః ౨౪. స్వారోచిషశ్చోత్తమశ్చ తామసో రైవతస్తథా, చాతుషశ్చే
 త్యమీ యాతామనుర్వైవస్వతోద్యహి ౨౫. సావర్ణి ర్దక్షసావర్ణి ర్భృహస్ప
 సావర్ణిరిత్యపి, ధర్మసావర్ణినామాద్యో రుద్రసావర్ణి రిత్యపి ౨౬. రోచమానశ్చ
 పౌష్ణశ్చ భవిష్యన్మనవస్త్విమే, కల్పాశ్చబహవోతీతాఃకలా వారాహ సంజితే ౨౭.
 తస్మిన్నింద్రాశ్చ మనవఃప్రోక్షా ఏతేనియామకాః, బ్రాహ్మస్యాహ్నుః వసానేతు
 జనాంతః వ్రతీసంచరాః ౨౮. ఏవంక్రమా ద్భృహస్పాణి సంవత్సర సమర్థనం,
 పరమాయుశ్చ తస్యైవ శతసంవత్సరం మతం ౨౯. వర్షాణ్యముష్య పంచాశ
 త్పంచాశాదపి సస్మతే, పరార్థంచ పరార్థంచేత్యామనంతి పురావిదః ౩౦. ప్రకృతౌ
 లీయతే బ్రహ్మ పూర్ణే వర్షశతే స్వయం, తేశతం నత్సరాబ్రాహ్మ విష్ణోరేవం
 దినంస్మృతం ౩౧. తాద్భగీన క్రమాత్తస్యహ్యయు ర్వర్షశతం మతం, విష్ణోర్వర్ష
 శతం రుద్రస్యైకం దిన ముదీర్యతే ౩౨. రుద్రవర్షశతం ప్రోక్ష మిశ్వరస్య
 దినంమునే!, దినక్రమాచ్చ తస్యాయు శ్శతంవర్షాణి సంమితం ౩౩. తత్ప్రమాణం
 దినంత్యేకం సదాఖ్యస్య శివస్యహి, శాంతేః శ్రీకంఠనాథస్యా పరమారోహి
 సంస్పతిః ౩౪. నతస్యతిథివారాది కల్పనం పరమార్థతః, ఇచ్ఛాశక్తి ప్రసక్తోభూద్య
 దాసౌ తస్య తద్దినం ౩౫. తద్భాహిత్యం యదాసాతు రాత్రిరిత్యవగమ్యతాం,
 నఏవసర్వకాలాత్మా కాలాధీనో నచక్వచిత్ ౩౬. ఏవంక్రమా దనంతోయం కాల
 స్సత్కర్మ సిద్ధిదః, కాలేష్వేతేషు యత్రైవ శివభక్తిః పరిస్ఫురేత్ ౩౭. తృటి
 కాలోవ్యయంబ్రహ్మ బ్రహ్మకల్పాత్పరంపరా, పురాసిద్ధా శ్రమేపుణ్యమార్గందేయ
 స్సహర్షిభిః ౩౮. ఆస్తతాస్తాః కథాఃకుర్వన్ తత్తత్కర్మైకగోచరాః, తత్కథాముది
 తాత్మానోమునయస్తంతదాబ్రువన్ ౩౯. పౌరాణికాఃకథావేత్తికియాకాలస్తవానఘ,
 తానువాచ మహాతేజా నమే కాలవికల్పనం ౪౦. అతీతాబహవః కల్పాః కల్పాం
 తాశ్చ సహస్రశః, బ్రహ్మణ మాద్యం జానామి కాలకాలస్య శాశ్వతంరం. తస్మిన్నే
 కార్ణవే కాలే పటపత్ర శేయం హరిం, వేద్మి తస్యవ్రభావంచ యత్స్యాత్తత్కాల
 గోచరః ౪౧. బ్రహ్మవిష్ణుర్మిథోవాద శాంతయేనత్సముచ్చిరః. తస్మిన్కల్యోతిర్మయే
 లింగేకాలాత్ దవేద్యహంరం ౪౨. భూతేష్యపి భవిష్యత్సు వర్తమానేష్యపి స్ఫుటం
 కస్యాదర్శో మహాభాగయోహి వజ్రాయతే మయా ౪౩. ఇత్యాదిభి స్తదాలాపై

ద్విదితేషు మహర్షిషు, వసిష్ఠాఽశ్వాథమ త్రైమహాశక్తి ర్మహాతపాః రగః. అన్యగచ్ఛం ప్రమాత్మజః తత్కమండలు ధారకః, ఆపాదీమేఖలి భస్మద్బాలుః కృష్ణాజినోజ్జ్వలః రఽ. వల్కలే క్షపికాం కూర్చాం చారుముండబూధరః, అంత ర్ధ్యాంకపరంశంభుం అదృశ్యతపరాశరః ర2. తం సప్తవర్ష దేశీయం దృష్ట్వాసద్యః కృతాంజలిః, మార్కండేయ స్సముత్తస్థాతమాహు ర్భునయస్తదా ర౩. వర్షీ యాకాహి వసిష్ఠస్య పాత్రఃఖలు పరాశరః, కృతాంజలి రిమందృష్ట్వా కథముత్థిత వానసి ర౪. వయసాతేజసా త్వంతు తపసావాధికోమునే, ఇతి తేహంపత శ్శ్రుత్వామార్కండేయోఽబ్రవీ న్మునిః ౫౦. బహూనిమే వ్యతీతాని వర్షాణి మునిపుంగవాః, ఏతేషు కల్పాబహవః కల్పాంతాశ్చ తథాతథా ౫౧: కల్పాం తేషుచ సర్వేషు జగత్సేకార్ణవాత్మని, మహాకల్లోల సంఘట్ట ర్మహామారుత దంబరైః ౫౨. మహాకాలానల జ్వాలై ర్మహాగర్త నిమజ్జనైః, దుష్టగాత్రస్య స్విన్నస్య తదస్య వ్యాకులస్యమే ౫3. వారంవారం మహామూర్ఖా ధ్వాంత వ్యామూఢచేతసః, తదాయుగేషు సర్వేషు వ్యాప్తిప్తై ర్భహువిస్తరైః ౫౪. హ్రీయమాణధియాశ్వాపి శివేశాపి సభావనా, సాంగైవాసి క్షణంవాపి తత్రతత్రహి మృగ్యతే (?) ౫౫. అన్యజన్తుతతరభ్య శివే ఛక్తిర్గిరియసీః అవిచ్ఛిన్న మహాధారా వర్తతే ద్విజసత్తమ ౫౬. ఏవంపద్మాశిసప్తాపి శివభావమయానిహి, పరాశరస్య తస్మైఽసా జ్యాయానేవహి సంమతః ౫౭. (నాత్ర గంధపాతః)

భరద్వాజః బ్రహ్మవిష్ణ్వాది పరమం కాలాదపివిశిష్యతే ౫౮. ఇత్యుదీర్య మునిర్న త్వా పరాశర మకల్మషం, మునిస్తానతినంతోష్య వసిష్ఠేనాతి నందితః ౫౯. ఆత్మవేదీ సదాసిద్ధ మాజగామ యథేచ్ఛయా, తస్మాదణీయసి పరం కాలేఽపిశివభావనా ౬౦. జాయతే యత్రపరమః కాలోయం ఫలదాయకః ౬౧. పుణ్యానుబంధినః కాలా స్తిథియోగాది సంభవాః, బహవస్తేపి విక్షేపా యుక్తకర్మఫలప్రదాః ౬౨. ఏవం కాలో మయోక్తోఽయం అధికారీతు కథ్యతే, మనుష్యఏవసర్వేషా మధికారి సుకర్మణాం ౬3. కాంక్షంతి మానుషంజన్తు దుర్లభందేవతాలపి, శరీరంమానుషం సర్వభోగాయతన మీర్యతే ౬౪. పిండమిత్యన్యచోత్పత్తిః కర్మభేదా దనేకథా, తద్వాక్ శరీరీ సకథం జాయతే తద్వదామ్యహం ౬౫. నిషిక్త మృతుకాలేతు స్త్రియోయోనౌ శుభాత్మనా, శుక్లంప్రజే త్తద్రక్షేక్యం గుణవ త్ప్రణిపా యునా ౬౬. నిషేకకాలఏవాస్తే, జీవ స్స్వకరణేర్దుతః, స్వకర్మభి ర్యుతస్సైవై రావిశే ధర్మగోలకం ౬౭. శుక్లాధిక్యే పుమాకరక్తాధిక్యేతు స్త్రిప్రజాయతే, జలంసకంతయోస్సామ్యేతస్య వృద్ధిక్రమంశ్శృణు ౬౮. త్రపరేణుద్వయనమఃకాలేనోపః కలాశ్మనా, ఏతేనైవముహూరేన చతుర్ముగ నిభోధవేత్ ౬౯. దినేనై కేనకలలం

బుద్ధుడో దినపంచకాల్, రక్తాత్పాదశశీనాహ్నుం వింశత్యామాంసభాగ్భవేత్. ౨౦.
 అహోభిః పంచవింశత్యా భవేత్ సర్వాంశురాచితః, పంచభూతాత్మకోమాసి మదస్య
 మాంసయో ర్ద్వయోః ౨౧. స్ఫురన్మజ్జాసినాడికః త్రిషుమాసే వ్యసా భవేత్, నఖరో
 మాంశులీకేశాభాజే న్మానవతుష్టయాల్ ౨౨. సపంచమాసికోభాతి శ్రోత్రాది
 వివరాచితః, రేఖారంధ్రోదర యుత స్థశేమాసే భవత్యథ ౨౩. బలవర్ణాంగ
 సంపూర్ణో మాసేభవతి సప్తమే, అపూర్ణ స్సభవే త్సమ్య గప్తమే మాసిపం
 ధిషు ౨౪. సప్తమే దశమేమాసి వైష్ణవ్యా మాయయాన్వితః, నిష్క్రమితకస్త
 గర్భ సైస్సైకర్మభి రావృతః ౨౫. బాల్యాదిభి రవస్థాభి ర్మృతైః స్రవత్రత్రపః,
 రమతేబహుసంసారే రమణీయప్రభావవాక్ ౨౬. ఏవంహి మానుషోజీవః సవతుర్థా
 ప్రజాయతే, బ్రాహ్మణ్యత్రవిల్బూచ్ఛదవర్ణభేదా త్వకర్మభిః ౨౭. చతుర్థామపి
 వర్ణానా మర్థాన్మామాంశ్చ శంకరః, అన్నదోషాచ్చ సంసర్గా ద్వామోహాచ్చ
 మదాదపి ౨౮. వ్రాత్యాంతరాలభేదేన ప్రతిలోమానులోమయోః, భేదాత్తువిషమం
 వైకా జాతయస్సంభవంతిహి ౨౯. విప్రోముఖ్యాధికారీస్యా త్సర్వాస్వేతాసు
 బాతిషు, సప్తవతు సదాచారశ్రుతిస్మృతి సమీరితైః ౩౦. ముఖ్యాధికారితాం
 యాతి శివమాహాత్యై వేదకః, నవేత్తిచ్చేన్మహేశస్య మాహత్యైం బ్రాహ్మణోపి
 సత్ ౩౧. సహితస్యాధికారిత్వ మాగమోక్తేషు కర్మసు, అపాయశ్చ భవేత్తస్య
 శివేయో నధృతి ర్భవేత్ ౩౨. సర్వక్రియాధికోబ్రహ్మ నవివేదపరంశివం, స్వశి
 రశ్చేద పర్యంతా మవస్థా మన్వభూ తతః ౩౩. అవిజ్ఞాతశివోవిప్రో దేవతాంతర
 భావకః, మోహకూప ఇవత్యాజ్యో హ్యశుచి ద్రవ్యపూరితః ౩౪. శ్మశ్రియో
 వ్యధికారిత్వా చ్ఛివమాహాత్యై తత్త్వవిత్, విజ్ఞాతశివమాహాత్యో గాధేయః
 కుశికాత్మజః ౩౫. బ్రాహ్మణ్యం లబ్ధవాక్కించ మహాపాశుపతాగ్రణేః, దర్శయంతి
 శివేభక్తిం దేవావైశ్యమరుద్ధణాః ౩౬. వ్రతేపాశుపతే నిత్య మాభిముఖ్యం విప్ర
 ణ్యతే, పూర్వకల్పవసానేతు కశ్చిచ్ఛూద్ర శ్శివార్థవిత్, అస్మిన్మల్లేతదై కాత్త్వా
 దేవేర్నరదోఽభత్, వ్యాధోపి కశ్చిద్విజ్ఞాత శివతత్త్వః పురానఘ ౩౭. ధర్మవేదీ
 సత్యతపా నామ జ్ఞజ్ఞే మహామునిః, ఆహారద్రవరేత్యక్త్వా హరనామావిలంబ
 నాల్ ౩౮. ఆహారప్రహరౌ (?) వ్యాధౌ తౌచ శైవౌ బభూవతుః, దండశూకాస్వ
 యీఘోరః శ్రేష్ఠోపి శివభావకః ౩౯. అసేదనస్యమాహాత్యైం తస్యైవకరకంకణం,
 తత్కంతభూషణం జ్ఞజ్ఞే తద్భక్త్యాసోఽపి తక్షకః ౪౦. వాసుకి శ్శివభక్త్యైవ శివకే
 యూరతా మగాత్, కంబళాశ్వతరాభక్త్యా శివతత్త్వార్థవేదినా ౪౧. అపాస్త
 పతగ క్రూర్యా దభూతాం శివకుండలే, శివభక్త్యా పవిత్రోభూ త్పవిత్రాభరణం
 ప్రభోజ్య ౪౨. త్యాగ్రహోపి శివభక్త్యాసీతోమనందిగణేశ్వరః, శివస్యవాహనం భూత్వా
 మహోపి శివభావవిత్ ౪౩. స్వభూమ్నా పావసీచక్రే స్వంచపర్యం గవాంకులం,

బహునాత్ర కిముక్తేన సురేషుచ నరేషుచ ౯౫. గంధర్వేషుచ యక్షేషు సిద్ధ
విద్యాధరేషుచ ౯౬. జ్ఞాతా శ్చివకృపాలబద్ధా ఇవయాభాత్యువేదినః, భూత్యా
గణేశ్వరాః స్వస్వరూపేణస్వేషుధామసు ౯౭. వ్యహరంత ముదాయుక్తా విశ్వే
విశ్వాధికాజ్ఞయా, భక్తేష్వేతేషు సర్వేషు బాహ్యణశ్చ ఇవార్థవిత్ ౯౮. నచ
స్మఖ్యాధికారేషు సర్వామ్నాయేషు నిశ్చితః, బ్రాహ్మణ్యవవైష సమస్తతత్త్వే
ష్వేకాశయ స్సర్వకలార్థవేదీ, జ్ఞాతాచ కాలస్య పరస్య ధామ్నఃపదం సమా
లోక్య భవేదనాడి ౯౯. * * *

ఇతి శ్రీస్కాండపురాణే హేమకూటఖండే పంపామహాత్యై ఉత్తరభాగే
కాలాధికారి నిరూపణంనామ షష్ఠాధ్యాయః. ౬.

* భారద్వాజః * ఉక్తాస్తే మతిమన్ సమ్యగ్గేశ కాలాధికారిణః, సాధనం
సంప్రవక్ష్యామియేనసిద్ధి స్సనాతనీ ౧. సాధనత్యైన గణితా ,
సదాచారాంగ భూతస్తే సదాచారాగ్ర్యసాధనం ౨. సద్భిరాచరితంకర్మ సదా
చారః ప్రకీర్త్యతే, యస్మిన్దేశేయదాచారః పారంపర్య ప్రమాణితః ౩. వరానాం
సాంతరాలానాం ససదాచారఉచ్యతే, వేదాః ప్రమాణం ప్రథమమతపవచ తత్పరం,
స్మృతయశ్చ పురాణాని భారతంచరితం సతాం ౪. సంతోషకారణం శంభో
ర్దేవస్య పరమాత్మనః, సదాచారంవినా నాన్యః పంథాఇతి పరాశ్రుతిః ౫. ఆచారా
ల్లభతే హ్యయు రాచారా ల్లభతే తపః, ఆచారా ల్లభతే స్వర్గ మాచారా
ల్లభతే శ్రియం ౬. దురాచారా నగణ్యంతే జాతాలపి సదస్వయే, కీటాఇవసము
ద్భూతా ధార్మ్యేషు కుసుమేష్వపి ౭. బుద్ధే రుద్రాసనం రక్షా కవచం గోధమా
త్మనః, ఆచారంసర్వసిద్ధీనాం ఆధారంప్రాహు రాస్తికాః ౮. తపస్సిద్ధ్యే త్సదాచారా
స్తవ స్సంయోగ సిద్ధయః, తాభి స్సువిపులం జ్ఞానం తేన తత్త్వావభాసనం ౯.
యుక్త వర్ణాశ్రమాచారః పురుషః పుణ్యలక్షణః, సుచిరంమోదతే భూష్ణు రిహ
లోకే పరత్రచ ౧౦. తమాచారం ప్రవక్ష్యామి శృణు సువ్యక్తలక్షణం, శ్రుత్వాచ
హృదయేకృత్వా శ్లాఘ్యో భవసతా మిహ ౧౧. గర్భాధానం సమారభ్య
తథోపనయనాపది, కుర్యాతాం పితరా పుంసః కర్మ యద్యదచోదితం ౧౨.
నత్వస్యానువసీతస్య క్రియాణా మధికారితా, ఉపసీతో నైషికశ్చే త్సదాచారపరి
గ్రహః, ౧౩. బ్రహ్మచారి వనస్థోవా యతిర్వా తత్త్వవిద్యవేత్, యద్యనాపుపకు
ర్వాణశ్చీర్ణ దేవప్రతోవశీ ౧౪. విధివద్విహితోద్వాహ స్సదాచారపరో
భవేత్, ఋషయఃపితరో దేవా భూతాని మనుజాస్తథా ౧౫. యంసమాశ్రిత్య

జీవంతి సహిత్రేష్టాగృహశ్రమి, బ్రాహ్మముహూర్తే చోతాయ చింతయే దాత్మ
 నోహితం ౧౬. శివవ చ్చింతయే ధీమాన్ ధర్మంచవరమస్తుయః, తతో బహిర్వి
 నిర్గత్య బాధాం పరిహరేన్నిజాం ౧౭. నిర్మతే ర్దిశి విష్ణుత్రే విసృజేద్విజనీనరే,
 సముద్భృతాభిరేవాద్భిః మృద్భిస్సహ యథావిధి ౧౮. గంధలేప క్షయకరంశోచం
 కుర్యా దతందితః ౧౯. దేశద్రవ్యోపపత్తించ జ్ఞాత్వా కాలంచ కర్మవిత్,
 కుర్యా దాచమనం సమ్యక్సవిత్ర కరోద్విజః ౨౦. విదధీత తతస్సానం దంత
 ధావన పూర్వకం, నిత్యం నైమిత్తికంకామ్యం త్రియాగంచ మహాఫలం ౨౧.
 స్నానాన్యేతాని ముఖ్యాని వారుణా న్యవరాణి తత్. దివ్యం వాయవ్య మాగ్నేయం
 బ్రాహ్మం నారవ్యతం తథా ౨౨. మానసం చేత్యమూనిస్సురు త్తరోత్తర సిద్ధయే,
 యత్ర వారుణ మాగ్నేయం మానసంచ మహామతే ౨౩. కర్తవ్యం సర్వదా స్నానం
 పరిగ్రాహ్యం యథోత్తరం, అనుష్ఠాతుమశక్తస్య మానసంసర్వకాలికం ౨౪. ఏవం
 స్నాత్వాసుధీః కుర్యా ద్వేవర్తితృతర్పణం, వాససీ పరిధాయాథ త్రిపుండ్రంధారయే
 త్తతః ౨౫. ఉపాస్యసంధ్యాం విధివ ద్దాయత్రీం ప్రయతోజపేత్, విధ్యుక్తేనైవ
 మార్గేణ హేలూమంకుర్యా ద్విశుద్ధిః ౨౬. దీక్షితశ్చే దప్రమత్తో హేలూమం
 కుర్యా ద్యథావిధి, తస్మింస్తస్మిన్ ఋతేప్రాప్తే తథాపర్వణిపర్వణి ౨౭. హేలూమా
 నంతర మాత్మజ్ఞో దానం కుర్యా ద్యథోదితం, యుగానుసారతః కుర్యా త్సప్త
 రాత్రింశ్చ తథాతథా, తతోవేదమధీయీత శాస్త్రాణ్యపి సుశీలయేత్, విద్యాశ్చ
 శీలయేదన్యా యానుస్వాత్మహితం పరం ౨౮. స్వపోష్యరక్షణార్థంచ క్షేత్రస్పృష్ట
 మాచరేత్, న్యాయ్యంస్వర్గ్యంయశస్యంచస్వకర్మనియతోద్యమః ౩౩. మాతాపితౄ
 గురుర్భార్యా ప్రజాదీనాం సమాశ్రితః, అభ్యాగతోఽ తిథిశ్చాగ్నిః పోష్యవర్గఉదా
 హృతః ౩౧. కృత్వామాధ్యాష్మికం కర్మ కుర్యా ద్వేవార్చనం తథా, ఏషోఽపి
 విహితో దేవః ప్రసంగాత్తం బ్రవీమతే ౩౨. దేవోవిష్ణు ర్హిదేవానాం యథావిష్ణు
 స్తథేశ్వరః, యక్షరాక్షసదైత్యానాం శూలపాణి రుదాహృతః ౩౩. విద్యాధరా
 ణాంవాగ్దేవీ గంధర్వాణాంచ చంద్రమాః, ఉమాదేవీహి మాతృగాం తథావిష్ణో
 శభాస్థరాః, పార్వతీ కిన్నరాణాంచ భూతానాం రుద్రకురితః, సిద్ధానాం సవితాదేవః
 కూశ్మాండానాం వినాయకః ౩౪. బ్రహ్మదేవో మహర్షీణాం తథాదేవో మహా
 నపి, ముముక్షూణాంపరో రుద్రో యతీనాంచ మహేశ్వరః ౩౬. క్షత్రియాణాం మహా
 విష్ణు రగ్నిర్భృహ్మచ వర్ణినాం, నైఘానసానామాధిక్యో(?) ననస్సానాంచ సంస్కృ
 తః ౩౭. బ్రహ్మవిష్ణు శ్శివోవహ్ని రాదిత్యశ్చద్విజన్మనాం, యజంతే సాత్త్వికాదేవాన్
 యక్షరక్షాసి రాజసాః ౩౮. భూతప్రేతగణా ద్వేవాన్ యజంతే తామసాలపి,
 సాత్త్వికాద్యాన్ గృహీదేవాన్యజతే స్వార్థసిద్ధయే ౩౯. యా యస్యాభిమతా
 పుంసస్సాహి తస్యైవ దేవతా, సమ్యగ్విహితయా విద్వత్ తత్తదేవతపూ

అయో రం. సోపానక్రమరూపేణ భక్తిస్సాస్య త్వరమేశివే, తతః ప్రాప్నోతి సాయా
జ్యం యత్రసర్వోత్తమా స్థితిః రం. అథా సముత్థితా స్వంభాంస్వంబువాహై
ర్మహంబుధేః, తత్తద్దేశగుణా త్ప్రాప్తాః సదీరూపతయా క్రమాత్ ర౨. సము
ద్రం ప్రాప్యనిర్భాయ సర్వానర్హత్యగానపి, భవంతి తస్మయాన్యేవ తత్ర తే జీవ
రాశయః ర౩. దృష్ట్వాసదాశివందేవం స్వైస్వైః కర్మభిరాదిమైః, భుక్త్వా యథో
చితార్థాభోగాన్ స్వస్వదైవతవర్తనా ర౪. సదాశివం ప్రపద్యంతే తస్మయత్వంచ
తేషునః, తస్మాత్సదాశివం భక్త్వా పూజయే ద్బ్రాహ్మణ స్సదా ర౫. సదాశివం
సమభ్యర్చే ద్యేదతంత్రవిధానవిత్, కుర్యాత్సంచ మహాయజ్ఞం స్తేషు సిద్ధిః
ప్రతిష్ఠితా ర౬. నిత్యంనైమిత్తికం కామ్యం బ్రాహ్మణ్యత్వా విధానతః, భుంజీత
విధివద్విప్ర స్సహితః పంక్తిపావనైః ర౭. తతోముహూర్తం విశ్రమ్య పురాణే
శ్రవణోన్ముఖః, ఇతిహాసాన్ శివకథా స్తాస్తాశ్శృణ్వన్ వునఃపునః ర౮. అపై స్సహ
జనైః కాలమతివాహ్యవరాహ్నికం, సాయం సంధ్యాముపాసీత బహిరేవ
విధానవిత్ ర౯. అగ్నిపూజాం విధాయాథ కృతఃసూమ గృహర్చనః, భుక్త్వాశ
యాత సంహృష్ట శివానుస్మృతిపూర్వకం ౧౦. మంగళాష్టక మాకల్ప్యపుత్రార్థ
ప్రయతాశయః, భార్యాంగచ్ఛే దృతున్నాతాం దీవచర్యావిధి స్త్వయం ౧౧.
ఏవం గృహీసదాచారా త్వర్వాన్కమానవామ్నయాత్, గృహస్థ ఏవ సద్భుద్ధే
సాగ్నికోవా నిరగ్నికః ౧౨. అమృతం విమలం భావం వానప్రస్థాశ్రమీ భజేత్,
కాలేకాలేవ్య వపనం వల్కలాజనధారణం ౧౩. శాంతి స్త్రీప్రవణస్నానం బ్రహ్మచ
ర్యం శుచిస్థితిః, యోగాభ్యాస స్సదా రుద్రధ్యానం చైతాని సిద్ధయే ౧౪. తతః
వక్త్రమనః కాలే ప్రవ్రజేద్విధివత్సుధీః, మనోదండశ్చ వాగ్దండః కాయదండశ్చ
తస్యహి ౧౫. ధర్మా స్త్రీప్రవణస్నానపూర్వకా యేచక్రమతః, నిష్కల
ప్రణవోపాసో వర్తేతాయం యతాశయః ౧౬. నిరంతరస్థిరమనా శివమేవాను
చింతయేత్, సంసారై రేవమేవా స్తాచత్వారింశ త్సులక్షణైః ౧౭. అశ్రమక్రమ
మామృత్య సదాచారం చరేత్కృతీ, అహింసా గురుశుశ్రూషా శివభక్తిశ్చ భూ
తునీ ౧౮. లాంఛనాన్యపి శైవాని తథాశైవవ్రతాన్యపి, వర్ణసాధారణోధర్మ
ఇతి పూర్వవిదోవిదుః ౧౯. ఏవం విధి స్సదాచార స్వాదృశ స్సుకృతస్యహి,
సాధనం పరమేశస్య సాక్షా త్కారణకారణం ౨౦. ఏవం సదాచారమయం మయో
క్తంసత్సాధనం ధర్మసమార్జనేషు, య ఏతదాలోచ్య కరోతికాలే తస్మైప్రసీదే
త్పరమస్సదేవః ౨౧.

*

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే ఉత్తరభాగే పంపామాహాశ్లో
సదాచార కథనంనామ సప్తమోఽధ్యాయః. ౭.

* విష్ణువృద్ధిః * దేశకాలాధికరారః కృతాస్తస్యాపి సాధనం, ప్రసన్నంచ
మన స్సమ్యక్ శ్రోతవ్యంచ శ్రుతంవచః ౧. ఇదంపర్యంచ భగవత్ బహ్వయాసేన
లభ్యతే, కల్పేకల్పే స్వయంబ్రహ్మ ససృజేప్రాణినఃపునః ౨. పూర్వకర్మాణి శిష్టాని
తేషా మాలోచయ త్ఫలం, బుద్ధ్యా తానిదురంతాని నియతాని శరీరిణాం ౩.
నిర్వేదా దశ్రుపూర్ణాక్ష స్సృజత్కపిచవా క్రమాత్, ఇత్యేవంబ్రహ్మణ స్సర్వ
ప్రాణినాం కర్మబంధనాత్ ౪. ముహ్యతాం గహనేహూరే నాస్తితారః కథంచన,
ధర్మాశ్చ గహనాస్తేషు తేషాంబుద్ధిః ప్రజాయతే ౫. సత్యాంచ బుద్ధౌ బహవో
యత్నాస్తత్సంభృతం కిల, యత్నేషు క్రియమానేషు స్థిరచిత్తైః కథంచన ౬.
ప్రాదుర్భవంతి ప్రత్యూహా నిరోధాతు మహేశ్వరః, ప్రత్యూహాశ్చ సముత్సార్యాః
పరమేశప్రసాదతః ౭. యత్నేషు బహురష్యేకో ధర్మేషు కురుతేమతిం, తస్మా
త్సర్వేపి ముచ్యేర్దురంతా త్కర్మబంధనాత్ ౮. అనాయాసేనచయథా యేనో
పాయేన సద్గురో! తద్బ్రూహికథనీయశ్చే ద్విధేయః ప్రయతోఽస్మృహం ౯.
* భరద్వాజః * సాధ్వీబుద్ధిరియంసోమ్య భూయోభూయశ్చకాస్తితే, అల్పాయా
సంబహుఫలంవ్యావర్తయతీవాసనాం ౧౦. రహస్యమిద మప్యుక్తం కుమారాయాది
యోగినే, స్కందేన ప్రవదామ్యద్య సర్వశ్రేయస్కరం పరం ౧౧, అస్తి నాక్షాత్పరం
బ్రహ్మ శివస్త్యేకాంతవాచకం, మంత్రః పంచాక్షరోనామ మహామోహనిబర్హణః ౧౨.
మననత్రాణనిర్మాణా మంత్రాస్సుస్య స్పష్టకోటయః, మహ్యం నమఃశివాయేతి
మంత్రాదన్య న్నరోచతే ౧౩. మార్గేషు వైదికొమార్గో దేవేషు పరమశ్శివః,
ముంతేషుపరమోమంత్ర శ్శివపంచాక్షరీ మునే ౧౪. ద్రష్టుం వేదమహాండసం
దేవదేవం పరంశివం, పుంసాం నాన్యఃప్రదీపోఽస్తి పంచాక్షరమనుం వినా ౧౫.
మహాప్రసాద మారోఘం యత్రాస్తేపరమశ్శివః, సోపానపంక్తిరామ్నాతా సద్భిః
పంచాక్షరీపరం ౧౬. పంచభూతాని పంచార్థాః పంచకృత్యాని సన్నతే, బ్రహ్మపంచక
మిత్యేతత్సర్వం పంచాక్షరీమయం ౧౭. నిరూప్యసర్వశాస్త్రాణి నిర్ధార్య పరమంరహః,
అయమర్థోఽపినిష్పన్నో జప్యపంచాక్షరీ సతా ౧౮. మనోఃపంచాక్షరస్యాయ ఋషి
చ్ఛందోఽధిదేవతాః, బీజకీలకశక్తిశ్చ నాగబిందుకలాఅపి ౧౯. సకలంనిష్క్రలం
రూపం పదవర్ణస్వరా అపి, జాతీరహస్యం ప్రాసాదభేదం సిద్ధాదికల్పనం ౨౦.
స్థానందీక్షావిధిం కాల మవస్థా మధికారిణం, సాధననియమంతత్త్వం దిగ్బంధం
హృదయంఫలం ౨౧. జ్ఞాత్వాసర్వమిదం సమ్యగ్యోనుత్తిష్ఠే ద్యథావిధి, సఏవా
యం శివస్సాక్షా దిత్యేత చ్చివశాసనం ౨౨. బ్రహ్మచర్యాది సంప్రోక్తం యదా
శ్రమ చతుష్టయం, శివముద్రావిశేషాంగం తచ్చ పంచాక్షరానుగం ౨౩. తదను
ష్ఠాన మాత్రేణ జానతశ్చాప్యజానతః, అగమ్యగమనాయాశ్చ వినశ్యే దఘసంచ
యః ౨౪. పంచాక్షరం జపకశ్చి త్కదాచి న్నచదుఃఖభాక్, ఆసాతదుస్సహం

చాస్య నాస్త్యేవ యమదర్శనం ౨౧. యస్యవంచాక్షరీభావ స్సకృద్వా భక్తిరేవతు,
 నవశ్యతి మహా ఘోరా న్నరకానపి సువ్రత ౨౨. అత్రైవోదాహరంతీమ మితి
 హాసం పురాతనం, పురాకల్పితరే కశ్చిత్సంగిరోనామ భూసురః ౨౩. నద్భి
 ర్వివదమానోఽభూ దహంయు స్తర్కకర్కశః, హేతుభిః కల్పితైర్మృత్యుక్త్యా ఖండ
 యా సుధియామతం ౨౪. గర్వగ్రంథిలయా బుద్ధ్యా చచారపృథివీ మిమాం
 దుష్కర్మ వాసనాయోగా ద్దుర్మోహక్రాంత చేతనః ౨౫. కదాచిదపి జజ్ఞేఽస్య
 నదృష్టిః పారమార్థికీ, సదేవాహూషయామాస నిరాచక్రే తథాస్మృతీః ౩౦.
 పురాణాని నినిదోద్వై రితిహాసా స్తహాసహ, తిరశ్చకారకౌమర్యాభి ర్యోగాననుపపత్తి
 భిః ౩౧. ద్వేషంబబంధ మంత్రేషు గాయత్రీం చాస్యదూషయత్, దేవశివంసదా
 చారం మాతరంపితరం గురుం ౩౨. దురాగ్రహా విమూఢాత్మా సభక్త్యా నామ
 మన్యతే, ఏవంబహిర్ముఖై ర్భావై ర్థాభాసై స్స్వకైర్భృతః ౩౩. తాకికంవై దికం
 ధర్మం తత్యాజ ద్వయమవ్యసా, పాపిష్ఠోఽయం నృశంసాత్మా నిద్యోఽయంకుల
 పాంసనః ౩౪. ఇతితం బ్రాహ్మణా స్సర్వే తత్యజ ర్థర్థదూషకం, సబంధుభిఃపరి
 త్యక్త స్తాంశ్చనిందన్ కుతర్కతః ౩౫. మర్యాదాం స్వామతిక్రమ్య పాపగర్తేమ
 మజ్జహ, ససంచర నృహీనర్వాం మ్లేచ్ఛదేశంగతో ద్విజః ౩౬. తత్రాపి భ్రష్టమ
 ర్యాదో రోగార్తో విజహావసూన్, సమూరైర్హోరనిర్హ్లాదైః కుంతముద్గరపాణిభిః ౩౭.
 కృతాంతకింకరైరేతైర్నీతోఽభూ ద్యమమందిరం, తేనాపి తస్య పాపానా మంతం
 క్వాపి నదృశ్యతే ౩౮. దండఃకోవాస్య సుమహా నితి చక్రేవిచింతనం, యాని
 యానిచ పాపాని కర్తాతేహ మయంఖలు ౩౯. తత్సర్వదండ యోగ్యోఽసా
 విత్యంతర్నిశ్చయంకృతః, సకింకరానమాహూయ పాపోఽయం బ్రాహ్మణాధ
 మః ౪౦. నిపాత్యతాం దురంతేషు నిరయేష్వి త్యభావత, యమస్యవచనా త్రైపి
 తంగృహీత్వా భయాకులం ౪౧. దండ్యం నిపాతయామాసు ర్నరకేషు తథాతథా,
 పాశైర్నిబధ్యమానస్య భిద్యమానస్య ముద్గరైః ౪౨. కుతారైశ్చిద్యమానస్య
 తుద్యమానస్యకంటకైః, సాయకైర్విధ్యమానస్య దశ్యమానస్యచోరగైః ౪౩. కృమి
 భిర్భక్ష్యమానస్య సూచీవక్త్రై రనేకశః, హతాద్యాప్యమానస్య కూశ్మాండై
 ర్నిరయాధిపైః ౪౪. పచ్యమానస్యబహుశో భ్రష్టేషు జ్వలదగ్నిషు, పాపంపాపకృతం
 సర్వంకింసస్మరసి కామతః ౪౫. ఇత్యగ్రే తర్జ్యమానస్య కృతాన్తాజ్ఞా ధురంధరైః, హా
 హేతివదత్సక్తేశా ల్లరతశ్చ తతస్తతః ౪౬. తస్మాంత దృఢ్యామానస్య భూయాన్
 కాగోఽత్యవర్తత, పునఃపునశ్చపాపాత్మా నరకేషు బహువ్యపి ౪౭. క్లేశాననుభవం
 స్తస్మాన్నాంతం తేహమవైక్షత, తంచ నారకిణోవ్యస్తే దృష్ట్వానిలయ మేనసాం ౪౮
 పాపీతీచనినిందుస్తే కింబ్రూమ స్తస్యపాతకం, కాలేచాస్మి విశుద్ధాత్మా శతానందో
 మహాతపాః ౪౯. యద్యచ్ఛాయాసమాగచ్ఛం స్తందేశం తత్సవేదితా, తేషుతేషు

చక్షురేషు పరకేషు నిపాతితాః ౫౦. అర్హణీః పాపినుఃపశ్యన్ సంగిరంచ దదర్శహ, వేదనాభిరశంతాభి ర్దుస్సహాభిరతస్తతః ౫౧. ఆయాస్యమానం తందృష్ట్వా విశేషా ద్యమకింకరైః, ప్రాప్నోతాంసమశ్శివాయేతి నిర్విణ్ణః కరుణార్ద్రాఢీః ౫౨. సతంబంచా క్షరంత్రత్వా ఘంత్రంసప్రణమంద్యజః, విభూయోదన్వతఃసద్యః తాస్తా సరకవేద నాః ౫౩. సద్యస్సుఖమయాకారా మంత్రశ్రవణ మాత్రతః, సవప దేశస్వస్యోభూ త్రేప్యాసక్ పుణ్యదర్శనాః ౫౪. సంగిరోపి విశుద్ధాత్మా సోఽభూ నిర్ధూతకల్మషః, పంచాక్షరమహాసిద్ధం శతానందం ప్రణమ్యసః ౫౫. సంగిరోబ్రాహ్మణశ్రేష్ఠః పుణ్యం ప్రకృతిమాప్తవాక్, * విష్ణువృద్ధః * ఇదం తత్పరమాశ్చర్యం పావశీలోపి సంగిరః, పంచాక్షరమహామంత్ర శ్రేవణాత్సిద్ధి మాప్తవాక్ ౫౬. అహూపంచాక్షరస్యాస్య మాహాత్మ్యమపరాజితం, యేనాగ్ని నేవవిప్రస్య పాపందగ్ధంహి తూలవత్ ౫౭. * భర ద్వాజః * ఆశ్చర్యాణి బహూన్యత్ర సంతిలోకే మహామతే, తేహంచ పరమా శ్చర్యం పంచాక్షరమనుం విదుః ౫౮. ఆశ్చర్యాణి క్రమాద్వక్ష్యే శృణుత్వ మవధా నతః, శ్రుత్వాచపరమాశ్చర్యం చిత్రేపంచాక్షరం కురు ౫౯. ససత్కుమారో యో గింద్రశ్చరక్ సర్వామిమాం మహీం, దదర్శకేషంభోగింద్రం హృవ్యంతం యమునా ప్రాదే ౬౦. ఫణాసహస్రరత్నాంశు ప్రకాశిత జగత్ప్రాయం, తందృష్ట్వాశ్చర్యరూపో నీత్యాహతం సోఽప్యభాషత ౬౧. నాహ మాశ్చర్యరూపోస్మి యమునాఽశ్చర్య రూపిణీ, యత్రైక దేశేవాసోమే కృత్స్నాంధారయతే భువం ౬౨. ఇత్యుక్తే తంపరి త్యజ్య యమునాంప్రాహ సంయమీ, త్వమేవాశ్చర్య రూపాసీ త్వనంతస్యావకా శదా ౬౩. యత్ప్రేవాహైకభాగోఽస్మి విలీనా సంయమీశ్వర, సైవాశ్చర్యకరీ గంగా నాహమిత్యేవ మాహసా ౬౪. సతాంప్రాప్యమహాశ్చర్యాగం గేత్యమితి వాగ భూత్, నాహంహిమాద్రి రాశ్చర్యనిధి రిత్యవదచ్ఛసా ౬౫. హిమవానపి తేనోక్త స్తథాశ్చర్యా మువాచగాం, భూమిరప్యమునాప్రోక్తా నిర్దిదేశ తథార్థవం ౬౬. సాగరోపి సదాశ్చర్యస్త్య మిత్యుక్తోమహాత్మనా, ధన్యంపర్జన్యమేవాహ తముపే త్యాహ సంయమీ ౬౭. ధన్యోసీతి సహూవాచ ధన్యానక్షత్రమాతరః, కోహమి త్యథ తాంప్రాహ ధన్యాస్థేతి మునిర్గిరా ౬౮. తాస్సామంప్రాహు రాశ్చర్యక ర్మాణ మవదత్సతం, విచిత్రమహిమాసీతి సప్రాహార్కం స్వతోఽధికం ౬౯. (నాత్రగ్రంథపాతః) ౭౦. అగ్నిరాశ్చర్యత్యక్త్యాహు స్తథాసీతి చసావదత్, అగ్నిస్తు యజ్ఞంప్రాశంసత్ యజ్ఞోఽపి మునినాస్తుతః ౭౧. ఆచభ్యాదీక్షితంధన్యం వేదానే వాహదీక్షితః, యూయమాశ్చర్యభూమాన ఇత్యుక్తాస్తేయతాత్మనా కేనామ వయ మాత్మేశో బ్రహ్మస్థభ్యం సదాధికః ౭౨. ఇత్యవోచం స్తతోయోగీ బ్రహ్మణం సముపాగమత్, ఉపాగమ్య తదాహావి శ్చక్రుర్వక్త్రం జగద్గురుం ౭౩. సర్వాశ్చ ర్యస్వరూపస్త్య మితిప్రాంజలి రభ్యధాత్, తమాలోక్య జగత్కర్తా యోగినాం

ఘడిక్రీతం ౭౪. ఆస్వేత్యాభావ్య సాత్త్విక మాఖ్య దాశ్చర్యదాంగిరం * బ్రహ్మ
వాచ * ఆశ్చర్యంమయికింనామ సర్వాశ్చర్యమయో హరిః ౭౫. చరాచరస్యవి
శ్వస్య యత్రైవస్థేయసీసితిః, పురా పుష్కరకల్పేతు విష్ణోర్మమచ సువ్రత ౭౬.
అన్యోన్య్యాధిక్యవిషయే వివాద స్సుమహానభూత్, అవాదిషమహంవిష్ణుం త్వంప్రవి
శ్యోదరంమమ ౭౭, ఈక్షస్య వివిధంవిశ్వం తతోజ్ఞాస్యసి మామితి, సతథేతి గిరం
శ్రుత్వా జతరంప్రవివేశమే ౭౮. అపశ్యచ్ఛాత్రచిత్రాణి జగదండా వనేకశః ౭౯.
గాఢాశ్చర్యాచ్చనిర్గత్య మామువాచ తదాహరిః, జగత్సృష్టా త్వమేవాసి విచిత్ర
మహిమేతిచ ౮౦. అద్యమయ్యాత్మనా దృష్టేపునఃప్రవాచ మాంహరిః, మామప్య
దరమావిశ్య యద్యాశ్చర్యాణి పశ్యభో ౮౧. ఇతితద్వచనం శ్రుత్వా ప్రావిశంతస్య
చోదరం, తత్రలోకానసంఖ్యాతాం స్తత్తదావరణాన్వితా ౮౨. మయాపినపరి
చ్ఛేత్తుం సుశక్తిందృష్టవానహం, తైస్సైర్భావైర్హృత మనాస్తత్తత్కల్పా స్సుహూ
నహం ౮౩. అతివాహ్యధ సీర్వాతు మకార్షం ధృతిమాత్మజాం, నచదృష్టిపథం
ప్రాప్తః కశ్చిదేద్యాపి తత్రమే ౮౪. భ్రాంత్యాభ్రాంత్యా తతశ్చాంత స్తమస్తాప
మథోక్షజం, మమస్తుత్వాహరిస్తుష్ట స్తస్మాంతర్నాభివర్తినః ౮౫. పద్మస్యదివ్యరూపస్య
తద్వారా స్థిరగాంబహిః, తస్మిన్నేవ సితఃపద్మే వాగ్భిర్విష్ణు మవర్ధయం ౮౬.
త్వమేవాశ్చర్య సారాణాం సారభూతోసీ మాధవ, అనంతానంతమహిమే త్యథ
విష్ణురువాచ మాం ౮౭. * శ్రీవిష్ణుః * ఆశ్చర్యేషు మమాద్యేషు సచత్వ మిహ
దృష్టవాన్, నాహమప్యభిజానామి తేషాం పర్యంత మాత్మభూః ౮౮. ఇదంప్రథిత
మాశ్చర్యం యదహం వేద్మిపద్మజ, వ్యత్యోభయం మహాంభోధే ర్వేదానాహర్తు
మున్మఖః ౮౯. మధ్యమానేమహాంభోధౌ మగ్న్నే మందరభూభృతః, అథస్తా
త్కూర్మపవాసంతిదాధారితియాసిత్ ౯౦. ఉల్లోలభూరికల్లోల మగ్నకల్పమహా
ర్ణవే, మయాశ్వేతవరాహేణ మహీబ్రహ్మకసముద్భృతా ౯౧ శంసకింసతదాశ్చర్యం
మహాకేసరిణాముఖే, హిరణ్యకశిపో. క్షేత్రదానం సృష్టంమయాకృతం ౯౨. బలే
ర్యజేమయాబ్రహ్మక మాయావామన రూపిణా, పదేనై కేసతువ్యాప్తం త్రైలోక్యం
సచరాచరం ౯౩. రాజ్ఞాంత్రి స్పష్టకృత్వోహం యత్కంఠకదళీవనం, మహాపరశునా
కోపా దుత్కృత్తో రామనామవాన్ ౯౪. రామోదాశరధిర్భూత్వా బద్ధనేతు
ర్మహార్ణవే, కథాకేషమకార్షంహి రావణంలోకరావణం ౯౫. హలీచ ముసలీరామః
ప్రలంబాది స్సుహాసురాన్, హత్వైవ యమునాకూలే వ్యచరం సుచిరంధరాం ౯౬.
షోడశస్త్రీసహస్త్రాణి రమయ న్యాదవేశ్వరః, నాహ్నుకృత్యోఽభవం పార్థ విశ్వ
రూపప్రదర్శకః ౯౭. మమకల్మషతారస్య మాహత్య్వా మనపాయితో, జాన
తఃకస్యవాచిష్టే నాశ్చర్యం మహాదుద్భవేత్ ౯౮. సవవాయం సభామాగ్నే ధ్రువం
ధ్రువ ఇతిస్మృతః, భ్రామయామ్యాత్మయోగేన జ్యోతిశ్చక్ర మనారతం ౯౯. తథై

వతారకారుపో వ్యాప్నవం నిఖిలంనభః, శింశుమారఇతిఖ్యాత స్సహమస్మి ధ్రువా
శయః ౧౦౦. కర్తుంభువనముల్లాస్యం స్వయం ధన్వంతరీభవన్, అసాక్ష మాయా
పోవేద మంకైరప్టాభి రన్వితం ౧౦౧. విశ్వసంమోనాకారా ద్రంజయ స్సమృతో
త్సుకాన్, నారాయణీతి నామ్నహ మమరారీసమోహయం ౧౦౨. నారాయ
ణత్వ మూర్తీయ మాదిస్థమభివర్ధయన్, త్రైలోక్యపావనీం గంగాం పాదాంగుష్ఠా
దజీజనం ౧౦౩. త్రిపురం దగ్ధకామస్య కామారేచ్యేరుధన్వనః, అభూవం బౌణ
సీవాహమపదానకరఃప్రభోః ౧౦౪. గాఢం మహీరథేభగ్నై తముక్షేప్తుం కృతత్వరః,
మహావృషభరూపోహం మహావేద మతేజయం ౧౦౫. సరనారాయణో దత్తా
త్రేయో దిక్పాలకోమనుః, కపిలోభూమిపాలాశ్చ సర్వపహవామబ్జజ ౧౦౬.
సర్వాశ్చర్యమయీమాయా మమసావిత్రికీమతా, తస్మాస్తేజోంశ కణికారేణ సర్వ
మిదంజగత్ ౧౦౭. ఇతిమామాహ యోగీంద్ర తదా విష్ణుస్సనాతనః, తస్మాత్సప్తప
సర్వాత్మా విష్ణురాశ్చర్య విగ్రహః ౧౦౮. ఇతినిశమ్య సనందనపూర్వజో వచనమ
బ్రుభువః పరనూద్యుతం, తమభినమ్య సముత్థకుతూహల స్సతమవావజగత్పృథు
మచ్యుతం ౧౦౯.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాశ్లోకే ఉత్తరభాగే
పంచాక్షరీమహిమానువర్ణన ప్రసంగేన ఆశ్చర్యకథనంనామ
అష్టమోఽధ్యాయః. ౮.

—*—*—*—

* భరద్వాజ * సగత్వాపరమంధామ విష్ణో రమితతేజసః, దదర్శవిష్ణుం
తత్రైవ భోగిభోగాసనే స్థితం ౧. తందృష్ట్వా పరమాశ్చర్య విశ్వరూపం శ్రియః
పతిం, సత్వాస్తుత్వాచయోగీంద్రః పాంజలిర్వాక్య మబ్రవీత్ ౨. * సనత్కు
మారః * శేషాదిబ్రహ్మపర్యంతేష్వహ మాశ్చర్యవస్తుషు, విన్యస్తచేతాస్తాన్
దృష్ట్వాసదాశ్చర్యోఽస్మి మాధవ ౩. శ్రుత్వాతస్యగిరిం విష్ణుః స్మయమానోఽబ్రవీ
ద్వచః, * విష్ణుః * ఆశ్చర్యాణాంతథాశ్చర్యే శివేతిష్ఠతి శంకరే ౪. కథ మాశ్చర్య
రూపంమాం మన్యసేయోగినాంవర, కదాచిదహమాత్మేకై కైలాసనిలయం శివం ౫.
స్తువన్వాగ్భిషప్రహృష్టాత్మా స్థితవాం స్తత్పదాంతికే, తతోమే బుద్ధిరుత్పన్నా
సర్వాశ్చర్య మయోహ్యహం ౬. మమాప్యాశ్చర్య కృచ్ఛంభురిత్యథోవాచ మాం
ప్రభుః, * ఈశ్వరః * విష్ణోజ్ఞానామిభావంతే సర్వాశ్చర్యకరో భవాన్, మయివిన్య
స్తభావస్య తత్త్వంవక్ష్యామిశే శృణు ౭. జగచ్చిత్రం సమాలిఖ్య స్వాత్మతూలికయా
స్మరి, స్వయమేవ తదాలోక్యప్రీతామి పరమేశ్వరః ౮. విభూతిః పరమాశ్చర్యరూపిణీ
మమమాధవ, వేద్మితద్విభవైశ్చర్య మహంవాప్యహమేవా ౯. సర్వంజగదహం.

తత్ర భావాఅపి పృథక్ పృథక్, బ్రహ్మదయశ్చ యేదేవాః కాలశ్చాపిననాతనః ౧౦. మత్స్వరూపేపివిశ్వస్మి నిశ్వస్మిన్నపితత్వతః, విశేషాం స్తత్రసత్త్వామివిభూతిసులభాకా మమ ౧౧. యోగినామవ్యహం శంభుః స్త్రీణాందేవీ మహేశ్వరీ, ఆదిత్యానామ హంవిష్ణు ర్వసూనామస్మిపావకః ౧౨. శంకరోస్త్వేషరుద్రాణాం పక్షిణాంగరుడో స్త్యహం, ఐరావతోద్విపేంద్రాణా మస్మ్యహం జ్యోతిషాంరవిః ౧౩. ఉచ్చైశ్శ్రీవస మశ్వానాం రామంమాంవిద్ధి శ స్త్రీణాం, భూతానామంతరిక్షంచ మరీచిం మరుతా మపి ౧౪. సామవేదంచవేదానాం బృహత్సామచసామసు, జ్యేష్ఠసామచమాంవిద్ధి ధనేశో యక్షరక్షసాం ౧౫. సూక్ష్మేషు జీవమాహుర్మాం దుర్జయేషు తథామనః, హిరణ్యగర్భందేవానాం మంత్రాణాం ప్రణవోస్మ్యహం ౧౬. ప్రజాపతీనాందక్షోస్మి ధాతూనాం శాంచనంహరే, సాగరస్సరితామస్మి స్కందస్సేనాపతిష్వహం ౧౭. భృగుర్మునిషు యంత్రేషుధను రస్యక్షరం గిరాం, సావరేషుతుషారాద్వి ర్జపో యజ్ఞే వ్యభోక్షజ ౧౮. బ్రహ్మర్షీణాం వసిష్ఠోఽహం దేవర్షీణాంచ శారదః, వ్యాసోస్మ్య హం మునీంద్రాణామింద్రోస్మి త్రిదివౌకసాం ౧౯. శిల్పినాం విశ్వకర్మాస్మి ప్రహ్లాదో స్మ్యమర ద్విహం, గంధర్వాణాంచిత్రరథో గణేశానాంవినాయకః ౨౦. నారా యణో మునీనాంచ కామధేనుశ్చ ధేనుషు, ఇంద్రియాణాంవనశ్చాస్మి కుమారో బ్రహ్మవేదినాం ౨౧. బ్రహ్మణ్యానాం బలిరహం మంత్రోహంవిజిగీషుషు, నయస్తేషు చవైకుంఠ సరేష్వస్మి సరాధివః ౨౨. కృతంయుగానా మభిజి న్నక్షత్రాణాం వృషో గవాం, వర్ణానాంబ్రాహ్మణశ్చాస్మి కందర్పోదర్పకారిణాం ౨౩. విష్ణోకింపురుషా ణాంచ హనూమంత మవైహిమాం, నాగానామస్మ్యనంతోఽహం సర్పాణామస్మి వాసుకిః ౨౪. జలాధిపానాంవరుణః పితౄణా మర్యమాస్మ్యహం, వీరేషు వీరభద్రో హం యమస్సంయుమినా మహం ౨౫. పర్వతానామహంమేరుః కపిల సిద్ధయో గినాం, సత్యంవ్రతేషు సక్షత్రేష్విందు స్సూక్తేషుపౌరుషం ౨౬. ఝపేషు మకరో వజ్ర మాయుధేష్వాత్మవిద్విదాం, మృగేషుసింహశార్దూలా స్రోతసామస్మి జాహ్ను వీ ౨౭. అహం ప్రవదతాం వాదోస్మ్యకారో హ్యక్షరేష్వహం, అహంద్వంద్వ స్సహాసేషు రామగీర్తిమతా మహం ౨౮. మార్గశీర్షోఽస్మి మాసానా మృతూనా మస్మి మాధవః, బ్రహ్మవర్తొఽస్మి దేశానాం గాయత్రీ ఛందసామహం ౨౯. ఆత్మవిద్యాస్మి విద్యాసు జ్ఞానంజ్ఞానేషు చేశ్వర, దాడోదమయతా మస్మి వశానంగు హ్యేషుమాంవిదుః ౩౦. కవీనా ముశనా క్షేత్రే వ్యవిమక్త మహంహరే, ముక్తిర్గ తిషు తత్త్వేషు మాయా కాశీ పురేష్వహం ౩౧. కాలగళయతామస్మి ద్యూతంఘ లయతా మపి, పురోధసాంచధిషణి పరేషు పరమేశ్వరః ౩౨. భక్తేషు సందీ పురుషేష్వహంహిపురుషోత్తమః, శిలాసుసాలగ్రావాస్మిగిరిషుశ్రీగిరి స్వహం౩౩. క్రియా సుగురుశుశ్రూషా శివభక్తిశ్చభక్తిషు, మాతాపితాచగురుషు రుద్రసూక్తం యజుష్వ

హం ౩౪. దానేష్వభయదానంచ రత్నేష్వకంతు కాస్తుభం, దుగ్ధాంబుధిస్సము
 బ్రాణాం పూజ్యనా మతిథిస్త్వహం ౩౫. వర్షేషు భారతంవర్షం తీర్థంతీర్థేషు మన్మ
 ఖం, యోగక్షేత్రేషు సర్వేషు పంపాక్షేత్ర మహం హరే ౩౬. బహునాత్రకిముక్తేన
 సాకర్త్యనవదామ్యహం, పురఃపశ్చాద్దధస్త్రిర్య గూర్హ్యభంతర్భహిస్తథా ౩౭. పార్శ్వే
 వరోక్షం వ్రత్యక్షం సుఖందుఃఖంచ సంస్పృతిః, పుణ్యంపాపం మనఃప్రాణా దేహ
 శ్శబ్దాదిరుద్యమః ౩౮. కృతమథాఃక్రియా కర్తా వృక్షగుల్మలతానలిః, మక్షికాకీట
 మశకా మృగపక్షి సరీసృపాః ౩౯. విద్యుదభంగిగహామేఘానర స్సాగరనిమ్నగాః,
 యక్షరాక్షసగంధర్వ సిద్ధవిద్యధరాదయః ౪౦. లోకాస్తేజ స్తమశ్చైవ కర్మసాక్షీ
 హవిర్ముఖః, వ్యోమాదీనిచభూతాని గుణాశ్శబ్దాయస్తథా ౪౧. శ్రోతాదీనిండియా
 జ్యేష్ఠ తథావాగాదికాన్యపి, పురంపరిగహాగకూప ప్రాసాదావరణో మలః ౪౨.
 అస్తినాస్త్యాదివచనం మంత్రాశ్చ గరుడధ్వజ, భోగోయోగో భృతిర్మేధా శ్రద్ధాచ
 సకలాగకలాః ౪౩. దృశ్యంశ్రావ్యం బోధ్యం రస్యంకాయంచ కారణం, భూతం
 భవద్భవిష్యంచ యచ్ఛాన్య ద్వాజ్ఞానగపథం ౪౪. సర్వమాశ్చర్యరూపస్య రూపం
 మమ జనార్దన, * భరద్వాజః * ఇత్యుక్త్వా భగవాన్ఞంభు ర్విరామ్రూప మదర్శ
 యత్ ౪౫. అథతస్మిన్ జగత్సర్వం యత్తత్త్వవర జంగమం, అవశ్యవప్రమేయాభి
 ర్వృతిభి ర్నిత్యరూపితం ౪౬. తస్యవశ్యన్ముఖే విప్రాక్షత్రం బాహ్యార్కహేమా
 దయం, ఊర్వోర్వైశ్వాం స్తతశ్శూద్రా పాదయోరప్య లోకయత్ ౪౭. చిత్రే
 చంద్రమసం నేత్రేసూర్యం ప్రాణేసమీరణం, ఇంద్రాగ్నిచముఖే శివో దివంచర
 ణయో ర్భువం ౪౮. నాభాతస్యాంతరిక్షంచ శ్రోత్రయో స్సకలాదిశః, నానారూ
 పాత్మకం చాన్య త్సర్వంతైతవ దృష్టవాన్ ౪౯. ఏవంరూపం ప్రదర్శ్యాథ విశ్వాత్మా
 విశ్వతోముఖః, సాశ్చర్యశ్చ మమైవాగ్రే ననర్త పరమేశ్వరః ౫౦. తదాశ్చర్య
 గిరాం భూమిర్దేవ శ్చంద్రార్థశేఖరః, ఇతివిష్ణోర్వచస్పృత్వా తంప్రణమ్యల్లసన్మ
 నాః ౫౧. దేవంద్రస్తు మహాదేవం శైలంశైలాన మభ్యగాత్, దదర్శతత్రభూతేశం
 సోమం సోమార్థశేఖరం ౫౨. దృష్ట్వాప్రణమ్య భక్త్యైవస్తుత్వాసంతోష్య శంకరం,
 సర్వాశ్చర్య నిధేదేవప్రసీదేతి వ్యజ్ఞపత్ ౫౩. శ్రుత్వాతద్వచనందేవః స్మితాంశు
 స్ఫురీతాధరః, సనత్కుమారమాభావ్య సర్వకర్తేద మబ్రవీత్ ౫౪. * ఈశ్వరః *
 మహాశ్చర్యాణిదిష్యాని విష్ణోద్వా స్త్రిదశేశ్వరాః, అపితైవంనజానంతి కింపునర్దే
 హినఃపరే ౫౫. యత్పృథివా నృమాప్యేవ మాశ్చర్యాణి సహస్రశః, త్వంహివం
 చాక్షరంవిద్ధి సర్వాశ్చర్యమయం మమం ౫౬. బ్రహ్మదిస్తంబ పర్యంతం జగదేత
 చ్చరాచరం, తారతమ్యేన యద్దృశ్యం తస్యవంచాక్షరీవపుః ౫౭ క్రిమికీట పతంగే
 భృగిః పశవఃప్రజాయా ధికాః, పశ్యాదిభ్యో గజాస్తేభ్యో వరాస్తత్రచకేచన ౫౮.
 తేభ్యో మునివరా స్తేభ్యో ధియాసప్తర్షయోఽధికాః, తతోబ్రహ్మదయో దేవా

ద్వేభ్యోవిష్టు ర్ధియాధికః ౫౯. తతోరుద్ర స్సవహాహం గురుమూర్తి స్సనాతనః,
తస్యమే మూర్తిరూపాహి మంత్రఃపంచాక్షరీ మునే ౬౦. మమైశ్వర్యం మమాత్మ
క్యం మమాత్మా మమపౌరుషం, మమశక్తి ర్మమప్రాణా స్సర్వం పంచాక్షరం
మునే ౬౧. మమవారుణజ్ఞాతస్య సంఖ్యాద్రష్టుంహి శక్యతే, పంచాక్షరస్యమా
హాత్మ్య సంఖ్యాద్రష్టుం నశక్యతే ౬౨. బ్రహ్మదిస్థావరాంతేషు యద్యదాశ్చర్యమీ
ర్యతే, యచ్ఛమయ్యేతదఖిలం మంత్రేపంచాక్షరే స్థితం ౬౩. ఇతిశ్రుత్వా మహేశన్యా
భాషితం పరమాజనః, సనత్కుమారో యోగీంద్రః పరంవిస్మయ మాగమత్ ౬౪.
తదాప్రభృతి దేవేశే భక్తిమభ్యధికాం వహన్, జపన్పంచాక్షరీమేవ యత్రైవా
శ్చర్యసిద్ధయః ౬౫. అవధిస్సర్వసారాణా మాశ్చర్యాణాం గరీయసాం, మంత్రః
పంచాక్షరీ హేయసోఽభూత్సర్వోత్తరాశయః ౬౬. తతఃప్రణమ్య దేవేశ మంత్ర
రాజం వరామృతే, విభూతింవిమృశేత్తైపిం సజగాద దధారతం ౬౭. ఇత్యేవమా
శ్చర్యమహానిదానం పంచాక్షరీ యన్మహిమామహీయా, సమస్తసంపత్సృక్పతా
ర్జినేషు మంత్రంసుఖోపాయ మిమంగృణంతి ౬౮. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే ఉత్తరభాగే
పంచాక్షరీ మాహాత్యే విభూతికథనం నామ
నవమోఽధ్యాయః. ౯.

* విష్ణువృద్ధః * పంచాక్షరస్య మాహాత్మ్యం శ్రుతంత్యన్మఖతః స్ఫుటం, బ్రూహి
ఋష్యాధికంత్యస్య యేనసిద్ధి ర్భవేన్మరో ౧. * భరద్వాజః * హంతతే కథయా
మ్యద్యఋష్యాధిక మహంమనోః, గుప్తంచ నిగమాంతేషు దర్శితం దేశికైఃపురా ౨.
ప్రణవేన సమాయుక్తో భవేత్సయం షడక్షరః, ఫలత్ప్రవివిశిష్టానాం ఈఘితాస్య
ధికారిణాం ౩. వామదేవో గౌతమోఽత్రి ర్విశ్వామిత్రోఽంగిరామునిః, భరద్వా
జశ్చ ఋషయఃసమష్టిస్తు చతుర్ముఖః ౪. ఛందాసపత్నీగాయత్ర్యో త్రిష్టుభానుష్టు
భాతఢా, జగత్ప్రథవిరాట్పుతి గాయత్రీ సకలస్యయత్ ౫. శివశ్శక్ర స్తథారుద్రో
విష్ణుశ్చైవ చతుర్ముఖః, స్కందశ్చదేవతాఃప్రోక్తా స్సర్వస్యతు సదాశివః ౬. అస్యై
వమంత్రరాజస్య ప్రణవోబీజ మిష్యతే, నకారశ్చక్తి రుద్దిష్టో మకారం కీలకంవి
దుః ౭. మంబీజమితరేషాంతు స్థానాని శృణుసన్మతే, ఈశానాదిక్రమేణైవ నాదా
నాం సృష్టివర్తమా ౮. సద్యోజాతాది రూపేణ తేషాంస్థానం లయాధ్వనా,
శివస్సమష్టిరూపాహి స్థానప్రణవసంమతం ౯. ఉదాత్తై విధివద్భుద్ధే స్సర్వప్రభుమ
తుర్యయో, స్వరితోహిద్వితీయస్య పంచమస్య చరామతో ౧౦. తృతీయస్యాను

దాత్త స్వామ్యస్మారణ మప్రాకృతం పదం, మూలంవిద్యా శివస్మారణం రహస్యేంద్రః
షడక్షరం ౧౧. దైవతంహృదయం స్వాత్మా స్ఫురత్తారా సముత్పవః, మాహాత్మ్యం
మంత్రరాజశ్చే త్యభిధానం మహామనోః ౧౨. శ్వేతారుణాః సితాపీతా సిభవరూ
స్సమీరితాః, పంచానామపి పర్ణానాం ప్రణవస్సర్వపర్ణభావో ౧౩. జపేదంగుష్ఠతో
ముక్త్యై తర్జన్యాసంహృతేద్విషాం, ధనకామోమధ్యమయా శాంతికామ స్త్వగా
మయా ౧౪. కనిష్ఠయాసమాకృష్టా వితిశంకరశాసనం, రహస్యమరథింతాహి
యోనిస్సాస్య తృప్తమాక్షరం ౧౫. గురుణాతత్రసిద్ధేన జ్ఞానసిద్ధోయదేక్షితః,
సకాలోఽస్యమహాభాగ పుణ్యకాలో విలక్షణః ౧౬. రజనస్తమసశ్చాపి నిర్భయ
ప్రకృతింస్వతః, స్థితిర్యామనసా సాధ్వీ సావసాసాత్త్వికీ మనోః ౧౭. జ్ఞానపద్భావ
శరణీ సావక్షయకరీ తథా, వీక్షా దేశికకారుణ్య స్వరూపా పరికీర్త్యతే ౧౮.
శుభేచ్ఛయా సమాయుక్తో విచారేణ సమన్వితః, గురుభక్తిశుచీర్ధిమా నధికారి
శివోదితః ౧౯. గురుశుశ్రూషణంజ్ఞాన మైకాగ్ర్య మనహంయుతా, శివభక్తిశ్శివా
చార ఇత్యాద్యం స్వధనంమనోః ౨౦. శివభక్తే సుహావాసః సామండాద్యనవే
క్షణం, శివవనసదాభక్తి ద్ధార్మ్యంచనియమఃస్మృతః ౨౧. సర్వమంత్రాత్మన స్సర్వ
సిద్ధిరూపస్య సన్నతే, నచాస్య సిద్ధసాధ్యారి నియమోస్తి కదాచన ౨౨. అంగా
న్యపి యమాదీని మనోవశ్యధనాస్తయే, సిద్ధక్షేత్రం శివక్షేత్రం తీర్థాని శివసం
నిధిః ౨౩. పుణ్యదేశ స్తథైవాన్యత్ యత్రవారోచతే మనః, జపార్చ్యకథితో
దేశో యత్రసిద్ధ్యై నృహామనుః ౨౪. ఏవంషడక్షరో మంత్ర స్సిద్ధ్యై త్రైవర్ణికే
మహి, స్త్రీశూద్ర మిశ్రవర్ణానాం మంత్రః ప్రణవవర్జితః ౨౫. వామదేవ ఋషిః
పక్తి శ్చందోదేవశివస్యహి, ఓంకారోబీజముద్దిష్టం (నాత్రగంధపాతః) ఏవంపంచా
క్షరీక్రమః ౨౬ ఏవంవిధంపరంమంత్రం షడధ్వనువిచారభృత్, యోజపేత్తస్య సిద్ధ్యంతి
సిద్ధయశ్శివదర్శితాః ౨౭. షడధ్వనస్తువిఖ్యాతా ఛావితాశ్చసమార్గైః ఏర్ణాధ్యా
చపదాద్వాచ ముతోధ్వాచాశ్చసిద్ధిదః ౨౮. భువనాధ్వాచ తత్త్వాధ్వా కలాధ్వేతి
క్రమాదమీ, ఆద్యాస్త్రీయ శ్శబ్దరూపాః పరేత్వథాత్మకాస్త్రీయః ౨౯. తత్రఖ్యా
తోహి వర్ణాధ్వా పంచాశ్వర్ణరత్నక్షణః, బుధ్యస్యచ పదాధ్వాన మేకాశీతి
పదాశ్మకం ౩౦ ఏకాదశ ప్రభేదేన మంత్రాధ్వా పరికీర్త్యతే, పంచబ్రహ్మ మయ
శ్చాసా శివన్యాత్మా మాహేశితః ౩౧. చతుర్దశాగ్రం ద్విశతంభువనాధ్వా
విభాగతః, షట్ప్రంతతత్వభేదేన తత్త్వాధ్వాపి నిరూపితః ౩౨ భేదపంచక
సంయుక్తః కలాధ్వాకలనాశ్మకః, ఏవముక్తా షడధ్వనఃప్రాసాదక్రమ తుర్య
తే ౩౩. ప్రసాదనత్వా న్ననసః ప్రాసాదశ్చి కథ్యతే, ప్రాసాదస్య విభేదాన్మున్య
ర్భూవ శ్శుభదాయకాః ౩౪. తత్రకాంశ్చి ద్భృవీముగ్ధ్య ప్రాసాదాక యుక్తధీ
శ్శృణు, ప్రణవం పరమంవోమ షడక్షరమహామను ౩౫. వదేదేవ మహాభాగ,

(ప్రాసాదః ప్రథమస్సృతః, సత్యంచ మంత్రరాజంచ ప్రాసాదంచ వేదేదయం 31. ప్రాసాదఃసోపి నిర్దిష్టః పరమిశ్వర్యదాయకః, సత్యప్రాసాదవంచాగ్ర ప్రాసాద పరి మండితః 32. ప్రాసాదోఽయం పరానందదాయా భవ్యై రుపాస్యతే, ప్రణవవ్యోమ మంత్రేశ వ్యోమప్రణవలక్షణం 33. ప్రాసాద మిదమాత్మజ్ఞః పరమంసంప్రచక్షతే, సత్యసంపుటితావిద్యా వ్యోమభ్యామపి సంయుతాత్ 34. ప్రాసాదాచ్ఛుభదా దస్మాత్ప్రాప్నువంతిపరాంగతిం, ప్రణవాసంతరోద్దిష్టః ప్రాసాదఃప్రణవాన్వితః 35. పంచాక్షరీసమాయుక్తః ప్రాసాదఃప్రీతికృత్ప్రాప్నోతి, ప్రణవాన్వితపంచార్ణసత్యవాక్ స్ఫురితాంతరః, 36. ప్రకాశానందకృద్భామ్నా ప్రాసాదోయంవిశిష్టతే, సత్యాభ్యా మంతరాభ్యాంచ ప్రణవాభ్యాంవిగర్భితః 37. మంత్రస్యమంత్రరాజోఽయం ప్రా సాదః పరమార్థః, విద్యాహ్యేషోంబరోపేతో వేదాదిభ్యాంవిగర్భితః 38. (నాత్ర గంధపాతః,)

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంసామాహాత్యే పంచాక్షరీ
ప్రాసాదాది కథనం నామ దశమోఽధ్యాయః. ౧౦.

* విష్ణువృద్ధః * శ్రుతంరహస్యం పరమం యథైవమితి విశ్రుతం, మతం పాశుపతంశ్రోతు మిచ్ఛామి యమినాంవరం. గురోత్వస్మఖతఃపూర్వం వ్రతం పాశుపతం శ్రుతం, సర్వశ్రేయస్కరం పుంసాం నైష్ఠికం కథయాద్యమే ౧. * భరద్వాజః * సాధుపృష్టం త్వయాసామ్య మతంపాశుపతం మహత్, ఇదం విష్ణువిరించింద్ర పూర్వకాః స్వస్వసిద్ధయే 3. అనుష్ఠాయ పరానిష్ఠాం మతసిద్ధిం ప్రపేదిరే, మతంనలభ్యతేచైత దాచార్యస్య కృపాంవినా ౪. పంచకాస్తప్తవిజ్ఞేయా గణాశ్చైవ త్రికాత్మకాః, వేత్తానవగణస్యాస్య సతచార్యఃప్రకీర్తితః 5. లాభోమల స్తథోపాయో దేశావసావిశుద్ధయః, దీక్షాకారీ బలాన్యష్టే గణాః పాశుపతే మతే ౬. జ్ఞానంతవశ్చ నిత్యత్వం సితిస్సిద్ధిశ్చ సన్నతే, ఇత్యేషపంచధా లాభో విజ్ఞాయేవం కృతీభవేత్ ౭. మిథ్యాజ్ఞాన మధర్మశ్చాశక్తి ర్హేతుమ్యుతి స్తథా, పశుత్వం మూలమిత్యేవ పంచధామలః ఈరితః ౮. వాసశ్చర్యా తపోధ్యానం రుద్రస్తుతిరితి క్రమాత్, ఉపాయఃపంచధాప్రాక్టౌ దేశః పరితఃకర్యతే ౯. గురు ర్జనో గుహావాసః శ్మశానం రుద్రసన్నిధిః, ఇత్యేవంతత్తదవృత్త వృక్తాన్యక్త జయా జయాః ౧౦. వేదసిద్ధిత్యవసాపి పంచధాపరివత్యతే, అజ్ఞానధర్మయో ర్హాని ర్హాని స్సంగకరస్యచ ౧౧. అహంసితేపశుత్వస్యేత్యేషం పంచవిశుద్ధయః, ద్రవ్యంకాలః క్రియా మూర్తి ర్గురుశ్చేతి మహామతే ౧౨. సద్యఃప్రసక్తకరణం స్యాద్దీక్షా కారి

పంచకం, గురుభక్తిః ప్రసాదశ్చ తథాద్వంద్వజయస్సదా ౧౩. ధర్మస్తథా ప్రమో
దశ్చ బలంపంచవిధంస్మృతం, తిస్యభిర్వృత్తిభిర్ముక్తో గణశ్చాప్య శుభావహః ౧౪.
ఏవం నవగణస్యాస్య వేదితా గురురుచ్యతే, ఆధారంపరిగృహ్ణాయా ద్విధేయం
యుక్తలక్షణం ౧౫, క్రమాత్కర్తవ్యకరణం, శివవ్రతనిష్ఠవణం దేవేగురౌచ శాస్త్రేషు
శ్రద్ధాచ గ్రహణాత్మికా ౧౬. దానంతపాంసి యజనంసర్వం తదితినంయుతం, అరిషడ్వ
ర్గవిజయస్సమత్వం సర్వజంతుషు ౧౭. ఇత్యాద్యైర్లక్షణై ర్ముక్తో విధేయఇతి గణ్యతే,
త్తద్దీక్షయాధ్వరం శిష్యం మార్గేపాశుపతేగురుః ౧౮. తాదృగ్దీక్షావిధానేన ధన్వో
భవతి సాధకః, ధన్యస్యలక్షణంవక్ష్యే శృణుత్వమవధానతః ౧౯. పంచారజాన
విజ్ఞానం భస్మనోద్ధూలనం సదా, యోగేపాశుపతేచింతా ౨౦. భిజ్ఞానపరికల్పనం ౨౧.
యమాదిషుచ తాత్పర్యం మనుస్నానం హుతాదిషు, శతాంతసర్వకుడ్దిశ్చ భస్మ
నైవ పరాత్మనా ౨౧. భసితేశయనం రాత్రౌ సదా నిర్మాల్యధారణం, ప్రదక్షిణనమ
స్కార శివలింగార్చనాన్యపి ౨౨. యథోపలబ్ధ నైవేద్యం కల్పనం కల్పచోదితం,
దేవస్యదక్షిణేభాగే నివాస స్సార్వకాలికః ౨౩. వస్తునా వస్తుతాత్పర్యం జపధ్యానా
భిమర్శనం, త్రికైకవాసో నగ్నత్వం సదా ద్వంద్వసహిష్ణుతా ౨౪. స్త్రీశూద్రాది
సహభాషే నతాత్పర్య మహింసనం, సమూత్రస్య పురీషస్య వతితస్యచ వీక్ష
ణం ౨౫. సర్వకార్యక్షమత్వంచ ధీరత్వం నిస్సృహాత్మతా, నిస్సంగతా ౨౬. త్మ
విజ్ఞాన మిత్యేతే ధన్యగాగుణాః ౧౬. ఎవంగుణవిశిష్టస్య ధన్యస్య శుభచారిణః,
పాపక్షయా త్పుణ్యవృద్ధ్యా ప్రసన్నః పరమోభవేత్ ౨౭. సవవావశ్యయా యుక్తం
ధన్యం వ్యక్తాక్షయాశిషః, అవ్యక్తాయా హ్యవస్తుత్వ మిత్యేవ మనుశాస్త్ర
ముం ౨౮. శివాజ్ఞయైవ ధన్వోహం యోగఇత్యాఖ్యయా యుతః, ప్రజేదవస్థా
మవ్యక్తాం తస్యలక్షణ మిర్యతే ౨౯. ఉక్తంలింగంత్యజేదేష భవదవ్యక్తదర్శనః,
సహతేజోవమానాభ్యాం బాలోన్మత్తపిశాచవత్ ౩౦. చరేత్సర్వత్ర భువనేగూఢవి
ద్యోదివానిశం, పరైరపకృతినసర్వాం నస్మరేత్సతిరస్కృతః ౩౧. పరోవకారసహనే
సుకృతం సరజస్తలః, క్రోధనాదినమాచార యుక్తో నిందితకర్మకృత్ ౩౨. స్నానాది
సకలం కృత్స్నం వ్యాజేనైవప్రదర్శయేత్. అయాచితాత్రతేనైవ తపఃస్థిద్ధిం
ప్రయోజితా ౩౩. ధర్మాధ్యక్షాతుసంపన్నాం సత్యపూతాం సుసంస్కృతాం, వాచిం
ప్రయోజయేద్ధీమాణశ్శ్రుమిత్రవివర్జితః ౩౪. రుద్రేణ సృగ్యమాణత్వం రుద్రసామీప్య
ముచ్యతే, ఉత్సృష్టప్వత్తి ర్విచరే దుత్సృష్టంనామ కథ్యతే ౩౫. లాకికైఃకాతుకా
ద్దత్త మానందానాదిశేతుయత్, తత్సృష్టమితి విఖ్యాతం భవేత్తద్వత్తి రాత్మ
వా ౩౬. అభక్ష్యమవలిత్రంచ త్యజే త్తత్తదితస్తతః, రాత్రౌరాత్రౌశివధ్యానం
పంచమంత్ర జపస్సదా ౩౭. బద్ధోవా యదివారుద్ధో వసేల్లోకేషు సర్వదా,
నివసేత్పరమంధ్యాయ స్సనాథ హరమదిరే ౩౮. ఎవంక్రమస్త్యయం పూర్వ

మండ్రాద్వైదిజన్మనాం; ఇష్టాపూర్తాదినత్పుణ్యం హరణార్థం మనుషీతః ౩౯. ఇతి
 ద్వితీయావస్థాయం యోగస్యాక్తా శివాజ్ఞయా, ఇమంశివోపదత్తేవ జయావసాం
 చరేతి చ రం. శివస్యాజ్ఞాంవహా న్యూర్ధ్వాజయావసాంచరే త్కృతీ, దేవనిత్యైతి
 ప్రాజ్ఞా జయావసాజపం విదుః రం. తాపత్రయం సహేతాసా జయధ్యానయతి
 స్సదా, గోచరీమృగచారీవాభవేన్నిత్య మతందితః ౪౦. అప్రమత్తశ్చహర్షశ్చప్రత్యా
 హారవరోభవేత్, జలస్థలవవిత్రేద్యే పాత్రం యష్టిశ్చతేనదా ౪౧. వహేచ్ఛుచి
 ర్యాగయుక్త స్వస్తికాద్యాసనాన్వితః, శూన్యాగాతే గుహాయాంవా మనోయ
 త్రచ రోచతే ౪౨. త్రిధోన్నతం వపుఃకృత్వా కాశికాదీన్ గురూన్ స్మరేత్,
 శృతోన్వంసమశివామైవ ప్రాణాయామవరాయణః ౪౩. ప్రజపేద్రుద్రగాయత్రీం
 యుక్తధీన్స్త్రిచమేవచ, అథచిత్తంసమాశ్రిత్య మాత్రాణ్యవర్తయేచ్ఛివం ౪౪.
 ఋషిత్వాదిగుణాధారం పతిత్వాదినమాశ్రయం, తత్రసంయతచిత్తాత్మా చింతయే
 న్నిష్కలాత్మకం ౪౫. గురుప్రోక్తాత్మనా ధ్యాయే దృఢీకరంతఃపరంశివం, పాత్రహ
 స్తశ్చరేద్భిక్షాం పాత్రశుద్ధిక్రమంశ్శీలు ౪౬. గోవాతైర్మృజ్జలాభ్యాంచ దర్శేణచ
 విశోధయేత్, ప్రక్షాల్యవస్త్రే రాచ్ఛాద్య బద్ధీయాదప్తమూర్ధని ౪౭. యుక్తాహర
 విహరస్సౌ శివతత్త్వైకధీ ర్భవేత్, ధారణాయోగయుక్తస్య దేవమాచరతఃక్రి
 యాం ౪౮. ఐశ్వర్యాణ్యణిమాద్యాని దివ్యాన్యావిర్భవంతిహి, రంభాద్యాశ్చ
 నిషేవంతే తమేవత్రిదిశాంగనాః ౪౯. కలలంవిఘ్నజాలం తజ్జపే దేకాగ్రమానసః,
 అద్భిర్మృదాచ సంశుద్ధాయతైవ స్ఫటికాదయః ౫౦. తథాపావక్షయాదేవ
 పుణ్యాత్మాభవతిద్రువం, యోగనిత్యస్య చైతన్యం స్యాదచ్ఛాయాజపాహ్వా
 యా ౫౧. ఎవంస్థిరశయంప్రాజ్ఞో విమృశ్యపరమశ్శివః, ప్రాపయత్యాత్మయోగేన
 ఛేదావసాం జగద్గురుః ౫౨. సపుణ్యాత్మేతి నామేతి తస్యచర్యాక్రమం శ్శీలు, సర్వాత్మా
 సంగనిర్ముక్త శ్శుచిఃప్రేతాలయం వ్రజేత్ ౫౩. అహింసాదియతోబిభ్ర త్పాశా
 గోపాలసంచికాం, నిర్వృంద్య శ్శివచిత్తస్సౌ స్వస్తికాద్యాసనే స్థితః ౫౪. శివం
 ధ్యాయే ద్యథాకాలం యథాలబ్ధాన్నభోజనః, చాతుర్వర్ణ్యేన యద్దత్తం స్థలకే
 మల్లకేపివా ౫౫. సాధకైస్తత్తుగృహీయా నిత్యలగ్నమనా శ్శివే, తత్త్వశుద్ధింభావ
 శుద్ధిం భూతశుద్ధిం చ వర్తయేత్ ౫౬. ఏవంక్రియాంప్రథమతః ప్రసేదే త్వరమః
 ప్రభుః, సమచంపరమంజ్ఞానం సంభవే త్తస్యసర్వగం ౫౭. ఇమాఫలా ఇమావిద్యా
 ఏతేచ పశవోఽఖిలాః, అయంచపరమేశానో యోవిశ్వస్యగనాదిమః ౫౮.
 దీక్షామారభ్య యోగ్మాభి స్సమ్యగారాధితోహ్యయం, తస్మాదస్మిన్ స్వకంచిత్తం
 సుస్థాప్యత్యంతనిశ్చలం ౫౯. ఇదంవపుస్త్యజామీతి తస్యబుద్ధి ర్భవేత్తదా, తతశ్శివే
 విధాయైవ పుణ్యాత్మా నిశ్చలంమనః ౬౦. శరీరం సంత్యజేద్యుక్త్యా ఛేదావసాన్వయ
 మీరితః, అతఃపరంస ముక్తస్సాన్య న్నామ్నాకర్మా దివర్జితః ౬౧. అవస్థానిష్ఠయా

భ్యాతాపంచమీ పరమోదయా, ధర్మాధర్మవినిర్ముక్తో దేహేంద్రియ వివర్జితః ౬౪. అసంగాదిగుణోపేత శ్శివతత్త్వసమాహితః, స్థిరచిత్తాత్మనా యోగనిష్ఠాం ప్రాప్తో నిరామయః ౬౫. నిస్తీర్ణదోషజాలశ్చ నిరాశంసానిరావిలః, నిష్ఠాంగతశ్శివప్రాప్త్యా సంలీనోఽతిగతింగతః ౬౬. సాయుజ్యంప్రాప్తశ్చ త్యేష పర్యాయేణ నిగద్యతే, సతుయశ్చస్వతంత్రోపి సిద్ధసంకల్పలక్షణః ౬౭. రుద్రవన్నకరోత్యేవ సదాత్మస్థా ధికాః క్రియాః, యథాపుంస్త్యేపి పుత్రస్తు నవికుర్యాత్సమాతరి ౬౮. సామర్థ్యేపి తథాయుక్తశ్శివసాధకవద్భవేత్, ఏవంపాశుపతే తంత్రే పంచావస్థాసుయోభ వేత్ ౬౯. వ్రతశ్శతే సుధీస్సద్భి స్సర్వలోకనమస్కృతః, యఏవం క్రమసంయుక్త స్సన్మార్గంనైష్ఠికంచరేత్ ౭౦. స్వతంత్రసిద్ధసంకల్ప శ్శివవత్సర్వగోభవేత్, పంచా ర్థవిజ్ఞానరహస్య మేవంప్రకాశితం భావవిదాంపురోగ, యఏవదాత్మాకురుతే విధిజ్ఞ స్సబంధమభ్యేతి పరంనభూయః ౭౧.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచామాహాత్యే ఉత్తరభాగే
పంచార్థచరణప్రశంసా నామ ఏకాదశోఽధ్యాయః. ౧౧.

* విష్ణువృద్ధః * ఇదంపంచార్థచరణం సిద్ధాచారవ్రతోపమం, అలంఘనీయ మత్యర్థం దుష్కరంచదురాసదం ౧. తత్రప్రమాదాదజ్ఞానాత్ జ్ఞానాద్వాసంభవేదపి, దోషోఽత్రనిష్కృతింబ్రూహియయాశుభ్యతిదోషభాక్ ౨౨ * భరద్వాజః * సాధ్వీ యం ప్రశ్నరీతిస్తే సంభవేద్వృత్తినోవ్యయం, దోషస్త్రికరణేనాపి ఖలసంగా త్సతో స్తిహి ౨౩. వాచికైఃపక్షిమృగతాం మాన్దస్యై రంత్యజాతితాం, కాయైకైఃకర్మజై ర్దోషై ర్యాతిస్థావరతాం నరః ౩. దోషాశ్చైతేనబాధ్యంతే నరం నిష్కృతిదర్శనం, మానసస్యతుదోషస్య ప్రాయశ్చిత్తం యదీరితం ౪. వాచికాద్విగుణం తత్త్వాత్కాయక్లేశం తతోధికం, బాహ్యభ్యంతరభేదేన ప్రాయశ్చిత్తం ద్విధాస్మృతం ౫. బాహ్యంగురో స్సమీపేతు త్రికాభ్యాసో యథావిధి, శివస్త్యేవ సమీపేతు దానంస్నానం తథోదితం ౬. అమంత్రితేన యత్సానం భస్మనాకల్పయేద్వృత్తి, ప్రదక్షిణశతం కుర్యా చ్చివస్యనియతాశయః ౭. జపేద్రాద్రీసహస్రంచ పూతోభవతి తత్క్షణాత్, వృషమేకంయమాదీనాం స్తుతౌ తానిష్కృతిం శృణు ౮. శత యోజనమధ్వానం గచ్ఛేత్తీర్థప్రసంగతః, ఆధిక్యం దివసాధిక్యే నిష్కృతేరితి గణ్యతే ౯. రేతసిసలితేరాత్రౌ ప్రాణాయామాస్తుషోడశ, రాద్రీజపసహస్రంచ ప్రాయశ్చిత్తం స్మృతంబుధైః, ౧౦. దివాచేద్భూవ్యభాంకుర్యా ద్వేష్టకాయత

పంచకం, తత్సంఖ్యయాజపేద్రాద్రీం గాయత్రీంశివసన్నిధౌ, ౧౧. జపేదమూరంత్రిత
 మపూతోదకసేవసే, నిశాయాంపానఖానాగాజపే జ్జప్యాయుతంత్రం ౧౨.
 ప్రదక్షణశతంవాపి కుర్యాదేవస్య భక్తిమాన్, ప్రాణాయామశతంకుర్యా దశౌచ
 ద్వయ సంకరే ౧౩. రాద్రీశతంచ ప్రజపే త్కర్మయోగాత్పరంవరం, ఆతిథ్యమా
 ధ్వరంత్రాద్యం ప్రోక్షితాభ్యుక్తి తే లపి ౧౪. తోల్యాత్పృథగ్రసాస్వాదః పునరవ్య
 శనంతథా, సంకరస్సన్నిధానంచ తథాసంకీర్ణతేతి యః ౧౫. పాత్రభేదా ఇమేసప్త
 తత్రనిష్కృతిరివ్యతే, రాద్రీసహస్రంప్రజపే త్ప్రదక్షిణశతోద్వయః ౧౬. యేన
 భుక్తంచపీతంవా శివస్యాభ్యర్చనం వినా, కలశైరయ్యుతై రీశం స్నావయే ద్విదితా
 త్మవాన్ ౧౭. జపేత్తాం తత్ప్రమాణేన గాయత్రీంరుద్రదేవతాం, యానశయ్యాసన
 స్నాన మహాసంమేలనో క్తిషు ౧౮. సపం క్తిభోజనేసార్థం పతితై శ్శృణునిష్కృతిం ౧౯.
 ప్రాజాపత్యేన కృచ్ఛ్రిణ శుద్ధాత్మా భవతిధ్రువం ౨౦. వ్రతచర్యాంచరణభుంక్తే
 భాండేదేవకలస్య యః, ఉపావ్య పంచగవ్యాశీ త్రికాభ్యాసరతో భవేత్ ౨౧.
 భుక్తదేవలకాన్మశ్చేత్ కృచ్ఛ్రించాద్రాయణంచరేత్, స్నావయే త్పరమేశానం
 కలశైరయ్యుతై రపి ౨౨. తత్కూలపవవిజ్ఞానే కుర్యా ద్వమనమాత్మవీత్, ప్రాజాప
 త్యంచరే త్కుంభశతేన స్నావయేచ్ఛివం ౨౩. శివసంపూజ్యవిధివ దభ్యస్త్యే
 త్రికమేకధీః, యోదేవద్రవ్యభోజన కృచ్ఛ్రింనాంతపనం చరేత్ ౨౪. అభిషించే
 న్మహాదేవం కలశైరయ్యుతేన సః, వ్రతభ్రష్టాన్మహానాదా వియమేవహి నిష్కృ
 తిః ౨౫. తృణచ్ఛేదే కృతేరాద్రీ మష్టాత్తరశతం జపేత్, దివా సంచరణే ప్రాయో
 భవే జ్జంతువధఃక్వచిత్ ౨౬. తస్యనిష్కృతిరుక్తేయం ప్రాణాయామా శ్రుయో
 దశ, త్రిశతంరుద్రగాయత్ర్యా జప శ్చాగమచోదితః ౨౭. వధోజరాయుజాదీనాం
 ప్రమాదాత్తుభవేద్యది, తచ్ఛ్రుత్రంధారయేద్రాద్రీం గాయత్రీమయుతం జపేత్ ౨౮.
 ప్రాణాయామాంశ్చ పటకుర్యా త్సహినిష్కృతిమర్హతి, అనసిజంతుహసనే
 పట్కుర్యాత్ప్రీణ సంయమాన్ ౨౯. రాద్రీశతంచప్రజపే త్తతస్సంపూజయే
 చ్ఛివం, క్షుద్రాసిజంతువధకృ త్ప్రీణాయామాష్టకే రతః ౩౦. సహస్రంప్రజపే
 జ్వస్యమభ్యస్త్యేచ్ఛ త్రికంశుచిః, చటకాదివధే ప్రాణాయామాన్ దశసమాచ
 రేత్ ౩౧ జపేద్రాద్రీసహస్రంచ ముచ్యతే తేనపాష్టనా, గృధాదీసాంపథే ప్రాణా
 యామాశ్శత ముదీరితాః ౩౨. అయుతంరుద్రగాయత్ర్యా శ్శివపూజాచనిష్కృతిః,
 మార్జాలనకులాదీనాం వధేజస్యాయుతం జపేత్. ౩౩. కుంభైస్తదర్థసంఖ్యాకై రభి
 షించేచ్ఛివంవ్రతీ, కూర్మగ్రాహరుపాదీనాం జపోజప్యాయుతంమతలతర. కుంభైర్దశన
 హస్రేణ స్నావయేచ్ఛ మహేశ్వరం, వధేగురుమృగాదీనాం పూర్వోక్తానిష్కృతిఃస్మృ
 తా ౩౪. గోధాహియాదసాదీనాం వధేజప్యాయుతంమతం, తత్ప్రమాణాభిషే
 కంచ కుర్యాన్మచ్చేత క్లిప్తాల్ ౩౫. మేషశ్వమహిషాదీనాం వధేపూర్వోక్తని

మృతిః, గవయాదివధే జప్యాయుతఫంచకమిష్యతే 32. శూద్రాదీనాంవధే జప్యాయుతాప్తక ముదావృతం, అభిషేకశ్చతత్సంఖ్యస్తావతా శుద్ధిమాణాశ్చమాణా 33. గంధకద్విరదాదీనాం వధేష్యేషైవనిమృతిః, నవాయుతంచనైశ్శానాం వధేన్నానంచ తత్సమం 34. జప్యాయుతానాందశశం క్షత్రియాణాం వధేస్సృతం, స్నానం హివరమేతస్య కలశై స్తత్ప్రమాణతః 35. జప్యాయుతద్వాదశశం చండాలాది వధే విధుః, తావాశివాభిషేకశ్చ త్రికాభ్యాసశ్చ శుద్ధయే 36. అంత్యజాతివధే జప్యాయుత సప్తకమీర్యతే, అయ్యతైస్సప్తభి స్సాన్నిసమపి స్వాత్మవిశుద్ధయే 37. చతుర్దశాయుతాన్యాఘా ర్జప్యాయాః స్త్రీవధేబుధాః, తైరేవశాస్త్రే నిర్ణీతో హ్యభిషేకశ్చతత్సమః 38. అహమేదానేతధాపాకే వహ్నిప్రజ్వలనేనతి, ప్రాణాయామాశ్శతం జప్యాయుతంచఖలు నిమృతిః 39. ఏకయోజనమధ్వానం యానా రూఢో యదివ్రజేత్, షట్ సహస్రజపంకుర్యా ద్వేష్టనత్రితయం తతః 40. అశక్త్యానుగ్రహాల్లాభా ద్దుర్భిక్షోపస్థవేష్యపి, ఎకాన్నభోజనేపంచశతం జప్యంజపే ద్యతి 41. ప్రహేదపానే సాహస్రం జపే జప్యమనన్యధాః, ప్రదక్షిణశతంకృత్యా విశుద్ధ్యే ద్ధృతసంశయః 42. చాంద్రాయణత్రికాభ్యాసా చ్చుద్ధ్యే ద్దుర్భోజనస్మృత తే, ఆజ్ఞాభంగేత్వధిక్షేపే మర్శోద్ధృతే గురోర్యది 43. సహస్రకలశస్నానం జప్యాయా నియుతంజపః, ప్రదక్షిణానామయుతం ప్రాయశ్చిత్తవిమోచితుః 44. తస్యాత్వంతతిరస్కారే నిమృతి ర్నహివిద్యతే, అసంభాష్యస్తిరస్కార్య స్సభతే త్సర్వపాతకీ 45. యేపూర్వదీక్షితాస్తేహి సర్వేగురుసమాన్యుతాః, తిరస్కరోతి యోవృద్ధా సవేష్టసహస్రకృత్ 46. పవిత్రంఛత్రవస్త్రాది చర్యాజప్యాయుతం జపేత్, ప్రదక్షిణాయుతంజప్త్యా విశుద్ధియాతి శాశ్వతీం 47. సవేత్సనాథదేవస్య తిర్యక్పతనసంభవే, కలశైఃపంచభిశ్శభోస్సాన్నినం కృత్యావిశుద్ధ్యతి 48. వితస్తి మాత్రేనివతే ద్యదిదేవోఽత్రనిమృతిః. దశభిఃకలశైస్సాన్నినం దేవస్యేత్యాగ మేమతం 49. వితస్తిద్వయపాతేతు కలశాష్టోడశోదితాః, ద్వాత్రింశతాఘృత సాన్నినం హస్తమాత్ర నిపాతనే 50. హస్తద్వయేతుపంచాశ త్పంచాశన్నిమృత తౌమతాః, నిమృతింశ్శృణులింగస్య హస్తత్రియనిపాతనే 51. కఠినసానపాతేతు నిమృతి ర్ద్విగుణాథవేత్, లింగవేద్యాంవిభిన్నాయాం ప్రమాదాత్రిలమాసతః 52. పంచవింశతీసాహస్ర కలశస్నాన మాచరేత్, యవమాత్రవిభేదేతు కుంభస్నానాయుతత్రయం 53. కుర్యాత్కుంభాయుతస్నానం రేఖామాత్రవిభేదనే, లింగేతిలాది రేఖాంత మాత్రేభిన్నేతునిమృతిః 54. ద్విగుణఃప్రాకృతైఃప్రోక్తః పీఠాభిహతినిమృతేః, స్థావరస్యతులింగస్య కంపేజప్యాయుతత్రయం 55. ప్రాయశ్చిత్తం ప్రచలనే దశాయుతమితి స్థితిః, అర్ధార్థలింగతద్వేది స్ఫుటనే లక్షయోర్వయం 56. జపేగ్రా దీంతథాదేవీం స్నాపయేత్తత్సమైర్భుజైః, బలాచ్ఛౌరై రపమృతే శివలింగే సదోష

భాగ్ ౬౨. నియమం ప్రజపేద్రాదీం ప్రజ్ఞాహనేస్తు నిష్కృతిః, ప్నానాయుతమితి ప్రోక్తం సహస్రంవేష్టనాన్యపి ౬౩. జలమగ్నేవుననర్హ్యస్తే శివలింగే ప్రయత్నతః, జల్యాయుతంజపేత్సాను తత్సంఖ్యాకంచ కల్పయేత్ ౬౪. లింగేతుపావశాలిధే నిష్కృతిర్ద్విగుణామతా, సమస్తదోషసద్భావో లింగత్యక్త్యా దృఢవ్రతః ౬౫. విధివిద్యోగమభ్యస్యే దితిపూర్వవిదోవిదుః. నాత్రగంధసాతః. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహత్యై ఉత్తరభాగే

పాశుపతవ్రత నిరూపణంనామ ఏకాదశోధ్యాయః. ౧౧.

* విష్ణువృద్ధః * సర్వజ్ఞసద్గురుశ్శేష దయార్ద్రయమినాంవర, త్వత్ప్రసాదా నుభావేన తంత్రంపాశుపతంశుతం ౧. ఇదానీంశ్రోతుమిచ్ఛామి మతంయత్తన్నహా వ్రతం, * భరద్వాజః * శైవాన్మహావ్రతం జాతమితి పూర్వంమయోదితం ౨. మతంమహావ్రతంహ్యేత నృతానాముత్తమంవ్రతం, పురాశ్వేతగిరాశ్వేతో మునిభ్యో మునిరుక్తవా ౩. అస్మిన్సంతి మహాంత్యేవవ్రతానీతి మహావ్రతం, మహావ్రతస్య చర్యేయం మోక్షంప్రాపయతిధ్రువం ౪. పాపాన్యత్యేతిచప్రోక్తా చర్యాచర్యా శృతాంవర, సాధకశుభదాయిన్యా చర్యయైవ విరాజతే ౫. శరచ్ఛందికయా కారే యద్వదిగ్రదిగిర్భూహా, నదోష్టే శ్చాల్యతేనిత్యం యశ్చర్యామధితిష్ఠతి ౬. సహి వాతేనకేనాపి చాల్యతే సుమహద్గిరిః, శైలోపమానిదుఃఖానిజలబిందుసముం సుఖం ౭. శరీరస్యవివాశిత్యాద్భిక్షుచర్యాం సమాశ్రయేత్, విషయాసక్తచిత్తాస్తు సరాయా తి పరాభవం ౮. బడిశామిషలుబ్ధాస్తు మీనాశ్చవ మహాహరే, తస్మా చ్చవిషయాన్ఘోరాన్ దివాకర్మటకాన్ వ్రతే ౯. పరిత్యజ్య తతశ్చర్యాం వీక్షయేద మృతోపమాం, చలత్పష్టాగ్రపానీయ బిందుకల్పం హిజీవితం ౧౦. అతస్త్యజేద విద్యాంతు జీర్ణత్వచమివో రగః, జలమగ్నేయథానావా దృఢయానభవంభ వేత్ ౧౧. చర్యారూఢస్తథావిద్వాన్సచిభేతి సతప్యతే, ప్రకామకలుషంవారి శతకస్యఫలం యథా ౧౨. విసులీకురుతే చర్యానుహతీ సాధికాతథా, మహా మంత్రసునిష్ఠస్య భుజంగాన్నయథాభయం ౧౩. యథోదన్యాభయంనాస్తి తృప్తిత స్యసరోజమః, తథాగర్భాదికై ర్దుఃఖై శ్చర్యావాన్నాభిభూయతే ౧౪. యథోన్న తమహాశైల శృంగస్థో ౧౫. ధృస్థితాన్నగాన్, సంపశ్యతేతథాచర్యా మస్తకస్థోఽఖిలా న్పశూన్ ౧౬. యథాషణేనశస్యంతి రోగాస్సమృక్తమాహితాః, తత్తేవచర్య యాదోషాస్సర్వే సశ్యంతితద్విదః ౧౭. శిరఃస్థితంయథారత్నం సర్వస్యాపి ప్రకాశతే,

స్రతచర్యాదిశుద్ధస్స తథాకాశోపరిస్థితః ౧౭ గర్భదుఃఖంజరాదుఃఖం మృత్యు
 దుఃఖంవిచింత్యచ, చర్యాంగేషుచరేధీమాన్ క్షీరోదేహంసవద్వృత్తి ౧౮. అహిం
 నాసత్యమస్తేయం బ్రహ్మచర్యమకల్పనా, అక్రోధోగురుశుశ్రూషా శౌచంసంతోష
 ఆర్జవం ౧౯. అంగానినశ్చైతాని చర్యాస్తద్విదోవిదుః, తత్రాహింసాప్రప
 త్యౌమి సర్వపాపప్రణాశినీ ౨౦. చరాచరేషు భూతేషుకర్మణా మననాగిరా,
 అపాబుద్ధిర్నాసేయ మహింసాపకర్తితా ౨౧. సర్వభూతేషు యామైత్రీ నావ్య
 హింసావిగద్యతే, యథాత్మన స్తథాన్యేషాంసుఖచింతాపి నాస్మృతా ౨౨.
 యథావేషుఃపవేషునాశాయ పరికల్పతే, తథా హింసాఫలంవ్యాత్మనాశాయేతి
 శివోబ్రవీత్ ౨౩. తస్మాన్సర్వేషుభూతేషు సబీజాన్వాపధీషుచ, దయాలుస్సర్వ
 దా ధీమాభవేద్బంధాత్ప్రముచ్యతే ౨౪. కపిత్థిబిల్వాదిఫలం బీజైర్నహుభి
 రన్వితం, నభేదయే త్యరైర్భిన్నంభూతేత సహిదోషభాక్ ౨౫. పవిత్రశోధితై
 ర్మంత్రైశ్చతుర్భ రభిమంత్రితైః దివా తీర్థాహ్మతైర్ధీమాన్ కుర్యాదాచమనాదికం
 ౨౬. ప్రహరద్వితయేబ్రహ్మే రాత్రౌతత్సలిలంత్యజేత్, తిష్ఠేద్వద్యావభాతం తత్త్వజే
 ద్దేశేనముద్భవే ౨౭. దేవార్థందేశికార్థంవారాత్రౌ పుష్పాది నాహరేత్, త్వచా
 సహైవసంపక్వం త్యజేత్సుగ్ధఫలాదికం ౨౮. న్వార్థంసపచనంకుర్యా త్సుర్యార్థం
 ర్వర్థ మాశ్మవాన్, ఆశురస్యచవృద్ధస్య కృతే పాకో నదోషభాక్ ౨౯. నవజేచ్ఛ
 తురోమానా నభావావ్రతినాంవరః, భస్మమృత్తిలకాస్తాది హృతీంకుర్యా త్రథానచ
 ౩౦. సర్వత్రాహింసయాన్ కుర్యాద్వృత్తిచర్యా మిమాంశమాత్, హితంమృదు
 వచో యత్తద్యథా దృష్టార్థశంసిత ౩౧. తత్సత్యంప్రవృత్తేనద్భి శ్చర్యాకంసర్వ
 సిద్ధిదం, యథైవపరుషావాణీ శాస్త్రాది సతథాభవేత్ ౩౨. చంద్రచందన కర్పూ
 రనుహృత్సంగాదికం యథా, తథైవసత్యమధురం సుఖయేద్దేహినంసదా ౩౩.
 గుప్తానామప్యగుప్తానా మనాదానంకదాచన, వాగాద్వ్యేషంవస్తూనా మస్తేయమితి
 గద్యతే ౩౪. యథైవబడిశాసక్తామీనానశ్యంత్యసంశయం, తథాపరార్థసంసక్తో
 ప్రతీనద్యః ప్రణశ్యతి ౩౫. పరవస్తునిరక్తస్య సరాత్రౌనదివాసుఖం, లోకద్వయంచ
 నాస్త్యస్య స్వపతేశ్చ బిభేత్వసా ౩౬. సహక్షీణార్థత్వస్య కుతశ్చిద్విద్యతే భయం,
 స్తేయంతుత్పన్నాప్రభవం తృప్తానాశేభవేన్నతత్ ౩౭. తైలక్షయేనదీపోహి నప
 హ్నిః కాష్ఠసంక్షయే, అవీరణే నచోశీరం నతృప్తాసంక్షయే భయం ౩౮. తస్మా
 త్ప్రణంసువర్ణంచ సమంపశ్యేన్మహావ్రతీ, అమైధునేచ్ఛాయా తత్తుబ్రహ్మచర్య ముదీ
 ర్యతే ౩౯. అలోలుపత్వంనాగీషు మనశ్శుద్ధిర్గీయసీ, నిస్సంగతాచసర్వత్ర బ్రహ్మ
 చర్యం మహామతే ౪౦. వాఙ్మనఃకర్మభి స్సమ్యక్ స్మృత్వాచర్యంచరన్తియే, తేహి
 నాశై ర్విముచ్యంతేనిషేవ్యంతేచసిద్ధిభిః ౪౧. ఇదంహితపసామూలముత్తమాంగం
 సుకర్మణః, జ్ఞానస్యపరమామూర్తిః శౌచస్యపరమంపదం ౪౨. ధర్మస్యపీఠంమో

క్షుప్త మార్గః పరమజన్మనః, పవిత్రాచ్చపవిత్రం యదినంహి పరమనతం ౪౩. బ్రహ్మచర్యంతరేకాత్మా భవేత్తమహానతే, అకల్పనాతుచర్యా యా మవిరోధిత్య మిష్యతే ౪౪. చర్యాప్రవృత్తిః కుశలా తథాసిద్ధాత్మకల్యధీః, సదాత్రికరణేనాపి దోషాణా మనవేక్షణం ౪౫. విరక్తిస్సర్వశిల్పేషు రక్తి శీలజపాదిషు, రుద్రేభక్తి ర్గుణేరాగో వర్జనం భయశోకయోః ౪౬. అగుణేషు విరాగశ్చ శాంతిర్దాంతిర్జితా త్మతా, జయాజయధనప్రీతి భయచింతావివర్జనా ౪౭. శత్రోమిత్రే సమానత్వం నచలోకరతిః క్వచిత్, సిందాయాంచస్తుతౌ సామ్యం నివృత్తిస్సర్వవృత్తిషు ౪౮. తరుమూలేషు శూన్యానుగుహానుచ సదాస్థితిః, మార్గాశ్చేజరచ్ఛిరకంఠా శకల సంవృత్తిః ౪౯. పరీవాదవిరాగశ్చ మోక్షేకథనగృహ్నుతా, వివాకోగ్రపరానిష్ఠా నివృత్తిశ్చాప్యకల్పనం ౫౦. అకల్పనైకనిష్ఠస్య భూయిష్ఠా విశ్వసిద్ధయః, నిందితస్య హితస్యాపి సచాప్యంగేన విక్రియా ౫౧. అక్రోధస్సత్తువిజ్ఞేయ శ్చర్యా యాః పర మంధనం, నాక్రోధసదృశో బంధుర్నచక్రోధసమో ఽపిః ౫౨. సమహేశాత్పరః పూజ్యో నాన్య త్పుణ్యం మహావ్రతాత్, జితంసర్వంజగత్తేన ప్రాప్తంశివవనం తథా ౫౩. యేన క్షాంత్యంబునా తూర్ణంక్రోధనహ్నిః ప్రణాశితః, అక్రోధః పరమంతీర్థ మక్రోధః పరమంతపః ౫౪. అక్రోధః పరమంసౌఖ్యమక్రోధః పరమంహితం, యస్య క్రోధానలో దీప్తః పుంసస్సన్నిహితోహృది ౫౫. ప్రదీప్తకోటరస్యేవ తరోస్తస్యకుశ స్సుఖం, సదాత్రికరణేనాపిగురో రాజ్ఞానుపాలనం ౫౬. గురుశుశ్రూషణం ప్రోక్తం చర్యాంగేషు పరంహితత్, గురుక్తశాస్త్రప్రవచనం పాదసంవాహనం గురోః ౫౭. గురోః ప్రశంసా తత్సర్వం గురుశుశ్రూషణం మతం, యేనప్రక్షాల్యతేపాపం శుచిత్వంచ విధీయతే ౫౮. శౌచంతద్వివిధం ప్రోక్తం బాహ్యభ్యంతర భేదతః, మృజ్వలాభ్యాం భస్మనాచ బాహ్యమన్యత్తు భావతో ౫౯. మనసోఽప్యహితంయద్య త్కర్మలోకవి నిందితం, తదశ్రుతిస్తద్విరతి స్తదనాస్థా తదస్మృతిః ౬౦. తదనుక్తిశ్చ తత్సర్వం శౌచమితిభిగమ్యతే, శివనిందకసల్లాప నాసహసవివర్జనం ౬౧. తచ్చశౌచంస ముద్దిప్తం గురోస్తస్మిత్రం చ తస్మతం, శివపూజాదినద్యావై స్సద్గురోస్తు విధానతః ౬౨. చిత్రేధ్యానంతు సంతోషః పరచింతాదివర్జితః, సిందాయాంస్తవనేదుఃఖే సుఖేశీతోష్ణయోరపి ౬౩. చిత్రస్యనిర్వికారత్వం సంతోష స్సర్వసౌఖ్యదః, అభుక్తే భుక్తవత్ప్రీతిరపి సంతోషశ్చవ్యతే ౬౪. సర్వభూతేష్వకుటిలా మనసోవృత్తి రార్జవం, గురుక్తాచరణంశంభా విశ్వాస స్సత్కియాత్మతా ౬౫. అశాత్యంచ స్వభర్తృషు పరతంత్రేష్వమాషణం, అర్జవంసర్వమేతత్సాన్య చ్చర్యాంగందశమం పరం ౬౬. అంగైర్దశభిరేతైస్తు చర్యాంగయక్తాం ప్రసాదయన్, తత్పదంజై వమాప్నోతి పునరా వృత్తివర్జితం ౬౭. అస్మింశ్చతురవస్థాకే మహాతంత్రే మహావ్రతే, చతుష్టయార్థ విజ్ఞానం శివేనైవప్రకాశితం ౬౮. చతుష్టయార్థవిద్యోగీ గురుశ్శిష్యం సుచేతనం,

దీక్షయేత్సుణ్యకర్మాణం సుజన్మానం విధానతః ౬౯. దీక్షితస్వగురునత్వా
తదుక్తంతంత్ర మామృతే, వృత్తావస్థాంచరే దాదా విరక్తానామ సిద్ధయే ౭౦.
ఆదాయపతితంమార్గే కపాలంమననైర్వృత్తి, భిక్షాం తేన చరణధీమా సతుకాపాలి
కాహ్వాయః ౭౧. దశాంగాస్యపితస్యోక్తా న్యేవ మేవ శివాజ్ఞయా, నిస్సంగాం
ప్రవిశే ద్ధీమా నవస్థామాత్మసిద్ధయే ౭౨. నిస్సంగావస్థితంవిద్ధి జంగమంనామ సన్మతే,
నకుర్యాజ్జంగమఃక్వాపి నియతంవాస మాత్మవా ౭౩. గృహేశైవేమతే వృక్షమూలే
తీర్థతటేషువా, చైత్యేషుచత్వరేవాపి యాయాద్విశ్రమ్య చాంగవా ౭౪. జాతే
పరమవిజ్ఞానే స్వైరావస్థాంచరేద్వశీ, స్వైరావస్థాప్రవిష్టేసా ధ్వజీతి పరిగణ్యతే
౭౫. ధ్వజమేకంకరేబిభ్ర వ్యురుద్ధాత తదంశుకం, చరేద్వతస్తతోగచ్ఛే ధ్వజీతిశివ
శాసనం ౭౬. సన్యాద్విక్షియమఃశశ్చి న్నవాసనియమః క్వచిత్, దశస్వంగేషు
నియమస్సర్వదైవాస్య విద్యతే ౭౭. శివధ్యానపరోయోగీ స్వచర్యాంనాతిలం
యేత్, ఏవంచర్యాప్రతిష్ఠస్య నిరాసంగస్యయోగినః ౭౮. సర్వప్రకాశతేతత్త్వం
నిర్లప్త మకుతోభయం, శైవీకధాంస్వభావస్థాం నిశ్చంకాంప్రవిశేద్వశీ ౭౯. కరంక్షీతి
చనామాస్య భవేదస్వర్గతో మునే, శ్మశానభసితోద్ధూళః కరంకంస్వయమాగతు
౮౦. వహ్ని లంబిజలబద్ధ చంద్రలేఖాసమన్వితః, సర్వతోవిహరేద్ధీర స్వర్వా
చారో నిరామయః ౮౧. భిక్షాంకుర్యా న్నరశిరఃకపాలే తత్తదంగభాగ్, శ్మశానే
ష్యేవనివసే చ్ఛూన్యాగారేషువా సదా ౮౨. సదాకుర్యాచ్ఛివధ్యానం శంకా
మాత్రంచ వర్జయేత్, శంకయాభక్షితంసర్వంత్రైలోక్యంసచరాచరం ౮౩. సాశంకా
భక్షితాయేన నిశ్చంకోయం మహావ్రతీ, ఏవంస్వచర్యానిరతం వ్రతినసమయేశివః
౮౪. అనుగ్రహపరోరక్షత్యాత్మలాభేనసర్వదా ౮౫. ఏవంమహావ్రతమతం దురి
తాంధకార నిర్భేదనార్కకిరణోత్కర మామనంతి, దేవస్యచంద్రకలయాంకిత
మస్తకస్యసద్యఃప్రసాదజననం మతమేతదేవ ౮౬.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యేయ ఉత్తరభాగే
శైవచర్యా మహావ్రతనిరూపణంనామత్రయోదశోఽధ్యాయః ౧౩.

* విష్ణువృద్ధః * మహావ్రతస్యతంత్రస్య స్వరూపంతత్త్వత శ్శృతం, పరా
మృష్టానిచాప్త్యేవ విధయశ్చ ఫలానిచ ౧. కాలాముఖంతువిజ్ఞాతుం మహాత్మో
తూహలంహిమే, ఆగమేష్వపసర్వేషు తంత్రేషుచరితేషుచ ౨. సంహితాసుచ
సర్వాసు పురాణేషుమహాత్వసి, ఇతిహాసేష్వశేషేషు రిహస్యాక్తిషుతాసుచ ౩.
శివఏవపరోదేవ స్సన్మంశ్రోబ్రహ్మపంచక , కలావనసదాముఖ్యా మహతోకాలాము
ఖంతుతం ౪. ఇతిసశస్తంసర్వత్ర సాన్మేషం ప్రతిపాద్యతే, సర్వత్రోద్దేశమాత్రేణ

సర్వజ్ఞేనప్రకాశితం ౫. మహ్యంకాలాముఖంతంత్రం సంశ్లావయసవిస్తరం, యేన శ్రుతేన విజ్ఞాతాభవేయం విమలాశయః ౬ * భరద్వాజః * అహితేనత్య సంపన్నా తత్త్వవస్త్యుబంధినీ, బుద్ధిర్బుద్ధిమతాంశ్రేష్ఠ విష్ణువృద్ధ విభావ్యతే ౭. ఇదంకాలాముఖంనామ మతం మంత్రార్థసిద్ధిదం, మహాదేవస్యదేవస్య హృదయంవిద్ధి సన్యతే ౮. మంత్రాణ్యన్యనిసద్భుద్ధే గహనానివ్రతాదిభిః, శివోపాసనయా దృష్టం మహాఫలమిదం మతం ౯. శివచారిత్రభేదాని తంత్రాణీతి ప్రచక్షతే, శైవంవాశు పతం యత్త సృహావ్రతమితి శ్రుతం ౧౦. యథాకాలాముఖం చైతత్త్వవృత్తం మహేశితః, ఇదంహిసర్వతంత్రాధ్యం సారాత్సారతరిం మతం ౧౧ కాలాముఖం మహాప్రాజ్ఞ కలాయత్రప్రతిస్థితః, కాలాముఖైకసంబంధి యత్తత్కాలాముఖం మతం ౧౨. తదనుష్ఠానవంతోయే తేఽపి కాలాముఖాఃస్మృతః, నివృత్తిశ్చప్రతి స్థాచ విద్యాశాన్తి స్తథైవచ ౧౩. శాస్త్ర్యతీతాచ తాస్సర్వా ముఖ్యావకలా స్వీహ, యఃకలానునిరూఢాత్మా సకలాన్వా త్కభావతః ౧౪. సవర్ధతేనదామోగీ కలాభిశ్చంద్రమాశ్రయ, యస్యచిత్రేకలాస్సంతి సమస్తా స్స కలాత్మకః ౧౫ పంచా నామపిభూతానాం సచవేత్తి స్థితింమునే, తవశ్శాన్తి ర్థయాశ్రద్ధా జహదానంవ్రతం శమః ౧౬. సర్వంసశోభతేతస్య యస్మిన్శివకలా నహి, యధైవప్రభయా భాస్వాన్ యథాచంద్రియా శశీ ౧౭. యథాచేతనయైవాత్మా తథైవకలయా మునిః, నతిస్యసదృశోలోకే సిద్ధిభిః స్ఫురితాత్మనః ౧౮. నిత్యంకామదుఘాశ్చాస్య కలాభ్యాః కామధేనవః, అబ్ధీనాంకిలదుద్ధాబ్ధి ర్మహంస్తత్రామృతం శుభం ౧౯. తథావాశుపతంతంత్రం ముఖ్యం తస్యాశయస్త్యవం, శివభక్త శ్శివైకాత్మా శివనిష్ఠ శ్శివాగమః ౨౦. సవవశివరూపస్యా ద్యస్య కాలాముఖంమతం, యత్రతిష్ఠతియః కశ్చిద్దేశికాలాముఖో మునిః ౨౧. సాకాశీతిత్కురుతేత్రం సప్రభాసశ్చ పుష్కరం, కృతఘ్నఃపాపకన్దీచ పాతకీచరథాపరే ౨౨. కాలాముఖస్య దృష్ట్యేవ విశుధ్యంతి

నసంశయః, సహితేగణయంత్యేవ బ్రహ్మదీనాంపదాన్యపి ౨౩. సచతేహంభవం త్యేవ తథాకల్పంతషష్ఠవాః, విద్యాకామస్యవిద్యాన్యాత్ జ్ఞానంజ్ఞానైకచేతనః ౨౪. సంపత్సంపత్ప్రేవృత్తస్య తపస్తన్నియతాత్మనః, ముక్తిర్ముముక్షో రైకాత్మ్యం తద్విదస్సుధియఃకలాః ౨౫. సంభవేదపిసార్వజ్ఞ్యం శివనాయుజ్య ముద్భవేత్, మహాకాలమతైకాగ్రచిత్తస్య యమిన స్తథా ౨౬. చరిత్వావివిధాన్యాదా విరించ్యాద్యావ్రతానిహి, సర్వసారమతం క్షీప్రం ప్రవిష్టా లేభిరేవదం ౨౭. సర్వతంత్రై కసారంయ త్సర్వమంత్రవరోత్తమం, సర్వక్రియాఫలోపేతం సర్వశర్యాఫలప్రదం ౨౮. సర్వవేదరహస్యంచ సర్వాగమనిరూపితం, ఇదంకాలాముఖంవిద్ధి సత్యంసత్యం బ్రవీమి తే ౨౯. నజానంత్యస్య యత్తత్త్వం పరమంబాహ్యదృష్టయః, సదాగురు

కృపాసిద్ధిం జ్ఞాత్వా నందంత్య నామయా ౩౦. గురుదేవ పరోదేవః పంచబ్రహ్మమయ
శ్చివః, కాలాముఖః కలాయాపః కలాత్మా కలనాత్మకః ౩౧ తస్మాద్గురోః ప్రసాదేన
లభ్యంకాలాముఖం మతం, కలవిరహితంకించి స్నహితేతయతే క్వచిత్ ౩౨. తస్మా
త్కలః పరిశ్ఛిన్నం సర్వచైతన్యసాధనం, పురానిలగిరేశ్శృంగే పుణ్యకాననశోభిని ౩౩.
ఆసీనంసహితందేవ్యా స్కందపవచ్చ శంకరం, * స్కందః * దేవదేవమహాదేవ
త్రియంబకమహేశ్వర ౩౪. తంత్రేషుముఖ్యం యత్తంత్రం తస్మైబ్రూహ్మత్మసిద్ధిదం,
సర్వతంత్రేషుయద్దుష్టం సర్వవేదైక సంమతం ౩౫. కాలాముఖం మహాతంత్రం
చిత్తోన్మేచవివర్ధనం, ఇత్యుక్త్వా కృపయాశంభు స్తంత్రంకాలాముఖాహ్వానం ౩౬.
సతేన్ద్రైవివృణోతిస్య సద్విస్సర్వార్థసిద్ధిదం, శివోదితంమహాతంత్ర మిదంకాలా
ముఖం గుహః ౩౭ దధారమనసాసమ్యక్ కృరంహర్షం చలభ్రవాత్. తస్మిన్కాలే
సమాగచ్ఛ త్కల్పవృక్షఫలం మహత్ ౩౮. ఆదాయసేవితాదేవీ నందనారణ్య
దేవతా, ప్రణమ్యదేవం దేవించ ఫల తప్త్రిదదేశుభం ౩౯. దేవ్యాహస్తేతదా
౨౨-గచ్ఛ త్క్రిడంస్తత్రగజాననః, ఆచకాంక్షేఫలం తచ్చ దదస్వేత్యబ్రవీచ్ఛివం
రం. స్కందోమహ్యం దదస్వేతి హర్షాత్ప్రేవాచ మాతరం, వాత్సల్యంబిభ్రతీ
గాఢముఖయోరపిపుత్రియోః ౪౦ వినోదనపరాదేవీ ప్రోవాచ ప్రహసన్ముఖీ,
(నాత్రగ్రంథపాఠః) భువంప్రదక్షిణీకర్తుం నిర్జగమ శివాంతికాత్ ౪౧. గజానన
స్తత్రత్రైవ భువనేభ్యో గరియసీం, దేవీంప్రదక్షిణీచక్రే మాతరంలోకమాతరం ౪౩.
దేవీంప్రదక్షిణీకృత్స్య యావత్స్థితి గర్భితః, విఘ్నేశస్తత్తణాదేవ మ్ముఖోపి సమా
యయా ౪౪. ఏకక్షణాదశేషేణ పుత్రోపేక్ష్య సమక్రియా, స్మయమానముఖ
తాభ్యాం సువిభజ్యతతఃఫలం ౪౫. భువఃప్రదక్షిణోద్యుక్తే స్కందేశివపదార్చకః,
మహాకాలోపి గణరాట్ స్కందభక్తోఽస్వగాచ్చతం ౪౬. ద్విముహూర్తవిలంబేన
క్రాన్త్యా సునిఖిలాంభువం, శివయోరంతికంప్రాశ స్కందేభావం సముద్వహా ౪౭.
తమభ్యనందతో స్కందశ్చతదాముదితమానసా, ఆత్మపాదానుగంభవ్యం స్వస్మిన్
భక్తిం చ బిభ్రతం ౪౮. తదాప్రభృతిషడ్వక్త స్తస్మిన్స్తివ్యాతి సర్వదా, మహాకా
లోపిసదృక్త్యా సేవమాన షడాననం ౪౯. శివే యామహతీభక్తి స్తస్మిన్స్తాం నిబ
బంధసః, తతఃకదాచిత్తస్యైవ భక్త్యాపరమయాత్పితః ౫౦. స్కందాంతికేన
మాసీనః స్కందస్తస్మై తుతోషహ, తస్మైసర్వరహస్యార్థం ప్రాణభూతమిదం
మునే ౫౧. కాలాముఖంమహాతంత్ర ముపాదిక్షత్ప్రసన్నధీః, మహాకాలోగణాధ్యక్ష
స్తేభ్యస్తేభ్యశ్శుభాశయః ౫౨. ద్యోతయామాస దేవేభ్యమునిభ్యశ్చ యథావిధి,
తతఃపరంపరాయాతం లోకేకాలాముఖంమతం ౫౩. నాస్త్యస్తాత్మరమం తంత్రం
సుసూక్ష్మజ్ఞానయోగదం ౫౪. ఇదంమహాతంత్ర మమోఘసారం వర్షాయతేనాపి సశ
క్యతేహ, వక్తుంతదుద్దేశత ఈర్యతేఽద్య శృణుత్వ మాదాయధియం సమగ్రాం ౫౫.

ఇతి శ్రీస్కందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్యే ఉత్తర భాగే

కాలాముఖప్రశంసానామ చతుర్దశోధ్యాయః. ౧౪.

* భరద్వాజః * నమశ్శివాయ దేవాయహారాయ పరమాత్మనే, రుద్రాయకాలకాలాయ కాలకంఠాయశింభవే ౧. ఇదంకాలాముఖంవిద్వత్ విద్ధి పంచకలాశ్రయం, కలాపంచకవేత్తాయః సకాలాముఖతత్త్వవితే ౨ సప్తదేశికశ్శిష్యంమోచయే త్పాశబంధనాత్, దీక్షితస్తుశుచిరీమాన్ ద్విజన్మా వేదమార్గవితే ౩. కాలాముఖేనవర్తేత సదాకాలాముఖేమతే, దశాంగానిచరే ద్దీర్ఘాన్ కలాసంనియతాశ్రయః ౪. బ్రహ్మచర్యం దయాసఖ్య మక్రోధశ్శాంతిరార్జవం, శివభక్తిస్తపశ్శాపి గురుశుశ్రూషణ జపః ౫. ఏతాన్యంగానిస ప్రోక్తాన్యేతైర్ద్యుక్తఃప్రసిద్ధతి, అంగానామపిచైతేషాం బ్రహ్మచర్యం ముఖంస్మృతం ౬. బ్రహ్మచర్యవిహీనస్య దయాద్యైః కింప్రయోజనం, తపోభిన్నహనాయాపైః బ్రహ్మచర్యం హిలభ్యతే ౭. తేనజ్ఞాసంపరంతేన శివసారూప్యమత మం, భిత్త్వాపాశా నశేషేణ బ్రహ్మచర్యాసిధారయా ౮ చరే దబంధనోయోగీ సర్వాత్మా భయవక్షతః, జితం తేన జగత్సర్వం కాలశ్చాపి జితోఽమునా ౯. యోగవేదఃభావేన బ్రహ్మచర్యైక నిష్ఠః, బ్రహ్మచర్యేణ మహతా రక్షాజ్ఞానాధికాన్ గుణాన్ ౧౦ సిరేణభువనాన్ దూర్వా విమలార్ణవేతునాయథా, అంగంయద్భ్రహ్మచర్యంత స్మృత్యం కాలాముఖేమతే ౧౧. ప్రాకృతోపిదయాశీలో గతిమాప్నో త్యనుత్తమాం, అప్రాకృతో దయాశాలీ మునిస్సాక్షా చ్చివోభవేత్ ౧౨. కింజ్ఞానేనపరేణాపి కిమన్యై స్సగ్ధుః శైరపి, యస్యచిత్తంద్రవీధూతం దయయాసర్వజంతుషు ౧౩. తపసాపరమేగాపి నన తత్ప్రాప్యతేనదా, ప్రాప్యతే తత్తునత్యేన ప్రకాశానందదాయినా ౧౪. సమయే స్ఫురితాత్మానః సద్వర్ణోపచితాలపి, నభాంతి సత్యరహితాః నిర్గంధాఇవ కింశుకాః ౧౫. దయయాప్రాణరూపిణ్యా బ్రహ్మచర్యశరీరతః, జ్ఞానాదిగుణయుక్తస్య సత్యం సర్వాంగభూషణం ౧౬. క్రోధేఃమృత్యుమప్యేతి తస్మాదక్రోధమాచరేత్, అక్రోధాంగైకసిద్ధస్య కరస్థాస్సర్వసిద్ధయః ౧౭. అక్రోధేనజయేత్కామ మక్రోధో జయ భూషణం, అక్రోధాద్వేత్తి వేత్తవ్యం మహాకాలస్య భాషితం ౧౮. ఇదంశృణు మహాప్రాజ్ఞ రహస్యాచ్చ పరంరహః, సర్వాగేష్వపి తత్త్వాంగం శాంతిరేవ విశిష్టతే ౧౯. యమినశ్శాంతచిత్తస్య స్వాస్థ్యసత్తస్య యత్సుఖం, మోహగ్రాహ గృహీతస్య కుతస్త దజితాత్మనః ౨౦. శాంతిరేవపరోధర్మ శ్శాంతి ర్దురోహ నాశనీ, శాంతిర్విజ్ఞానదాత్రీతి శాసనం పారమేశ్వరం ౨౧. యన్యార్జవం సదా భాతి వాఙ్మనఃకర్మసు స్ఫుటం, కాలాముఖేన తేనైవ జితంతాపత్రయంమునే ౨౨. కాటిలోపహతా బుద్ధిః కుశలాయ న కల్పతే, ఆత్మనాశాయహి భవే దంతర్గత భారణం ౨౩. ఆర్జవేనయుతం దేవా నమన్యంతితివస్వినం, అతోవిద్వాంస్తదేవాంత ర్ధారయేదప్తసిద్ధిదం ౨౪. సర్వాభిమతసత్కర్త సర్వసంస్కారరూపిణీ, సర్వపాపనిహస్త్రి చ శివభక్తిః పరాత్పరా ౨౫ వేదాశ్శాస్త్రాణి విజ్ఞానం బ్రహ్మచర్యంతపః కలాః, శివభక్త్యావిహీనస్య స్వం త త్సలిలాక్షరం ౨౬. భిత్తో

సత్యాం తతశ్చిత్రం విచిత్రముపపద్యతే, శివభక్తావిశిష్టాయా మంగమన్యత్తు సాధ
యేత్ ౨౭. అయమర్థోహి నిర్జీతో మహాకాలమతేమహాః, శివభక్తేఃపరం
నాన్యత్ శ్రేయోస్తీతి కలామతిం ౨౮. తపసాప్రాప్యతే ముక్తి ర్యచ్ఛంభోః
ఁరమంపదం, తపశ్శురే దతోనిత్యం వాఙ్మనఃకాయశోధకః ౨౯. తపస్వీకాగ్ర
వృద్ధయం కలావంతంమహామతే, నభేదయే దవిద్యేయం కుల్యేవకులభూధరం ౩౦.
గురుశ్శివో గురుఃప్రాప్యో గురుఃస్థేయో గురుర్గురుః, తస్యశుశ్రూషణంనామ సర్వా
భిమత సిద్ధిదం ౩౧. శమాదిభిరనేకైర్య న్నప్రాపుం శక్యతేపదం, గురుశుశ్రూ
షణా చ్ఛక్యం తతఃప్రాప్తంసమాచరేత్ ౩౨. గురోరవజ్ఞయా మృత్యు ర్మంతా
వజ్ఞా విమోహదా, గురుమగ్రహరిత్యాగా ద్భారవం నరకంప్రజేత్ ౩౩. శివే
రుష్టేగురుస్తాతా గురారుష్టే నకశ్యన, అప్రమత్త స్తతఃకుర్యాత్ గురుశుశ్రూషణం
యమీ ౩౪. అంగానిసంతి సంత్యేవం సాధకాని సుకర్మణాం, జపాన్నాన్యత్ప్రప
శ్యామి సర్వాలంబం తపస్వినః ౩౫. సృష్టింస్థితించ సంహారం కృత్యాన్యన్యానిచ
ప్రభో, సదాకర్తుంప్రకల్పంతే జపనిష్ఠా స్తపస్వినః ౩౬. అణిమాద్యష్టసిద్ధీనాం
దాతారో జగతామపి, ప్రభవంత్యేవ తేయేషాం జపసిద్ధిఃఫలప్రదా ౩౭. జపశీలో
జపధృతిః జపమృష్టో జపాన్ముఖః, జపైకచేతా స్సుచిరం తపస్వీసత్కలో భవేత్
౩౮. ఏవం శివకలాంగానాం సమ్యగాచరణా న్మునిః, ముక్తోభవతి పూతాత్మా
శివంచాత్మని పశ్యతి ౩౯. ఏవమాగమసంయుక్తః స్థితః కాలాముఖేషుసః, పూర్వ
మూర్తి రసంసారీ సద్యఃప్రాప్నోతి సత్పదం ౪౦. అస్మిన్నతే చతుర్థేదా స్సాధకా
స్సంప్రకీర్తితాః, మహాకాలా శ్చకాలాశ్చకాలవక్త్రాశ్చ కేవలః ౪౧. అఘోర
మూర్తౌ తాత్పర్యం మహాప్రాసాద శీలనం, సదాదారుమయస్యైవ భస్మపాత్రస్య
ధారణం ౪౨ అఘోరమంత్రావృత్తిశ్చ జపాప్తకలిబంధనం, దశాంగనియమో
ద్వంద్వవిజయ శ్చాప్రవర్తిగ్రహః ౪౩. సమతాపేమ్మిలోఽపేవా భిక్షాపంచసువే
శ్మసు, మజ్జనంపర్వణితథా తీర్థలాభో విశేషతః ౪౪. తథాషోడశతీర్థేషు సర్వ
కాలనిమజ్జనం, జ్ఞానతీర్థంక్షమాతీర్థం తీర్థమింద్రియనిగ్రహః ౪౫. సర్వభూతార్ద్ర
తాతీర్థ మాస్తి క్యంతీర్థముచ్యతే, మానతీర్థం దమస్తీర్థం వివేకస్తీర్థ ముత్తమం ౪౬.
అ సూయా పరంతీర్థం అహింసా ధారణాయమః, శ్రద్ధాధృతి స్తపోయోగఇతి టీర్థా
నిషోడశ ౪౭. ఓడ్యాణబంధనం వ్యాఘ్రచర్మణా విజనేస్థితి, శివక్షేత్రే విశేషేణ
వాసోరుద్రాక్షధారణం ౪౮. త్రికాలంభస్యనా స్నానం వ్రాఘ్రచర్మాంశుకావృత్తిః,
తేనవవాసః పర్యంకబంధశయ్యాది కల్పనం ౪౯ సిద్ధక్షేత్రశివక్షేత్ర తీర్థపర్యటనం
తథా, శివాజ్ఞానిధినా హోమఃఇన్ద్ర స్థండిం శాయితా ౫౦ శివేపి శివభక్తేపి
ప్రతిపత్తి స్సమోదయా, స్త్రీహృద్రహతానార్య పాపండాది వివర్జనం ౫౧.
ఉక్తకాలేషు సర్వేషు సర్వతానాం ప్రతానాం, అపవిత్రదమాదీనా మనుష్ఠానం
సుకర్మణాం ౫౨. ధారిణం గదంసస్య సదానుహాశీలతా, ఆరాధనం

యథాభక్తి సమయేనమయేగురోః ౫౩. అనిందాచాన్యతంత్రేషు శైవశాస్త్రాన
 లోకనం, శివభక్తై స్సదావాసః పూణోదకనిషేవణం ౫౪. సర్వభూతేష్వహింసాచ
 తేహంసంధారణక్రమః, ఉద్ధూలనంచసర్వాంగేయేహంస్యా త్కృష్ణభస్మనా ౫౫.
 మహాకాలాస్సవిజ్ఞేయా స్తేశివార్చనతత్పరాః, యమేష్వప్తసు తేహంహి శివపూజా
 శివోచితా ౫౬. శివావలోకనం నిత్యం తేహం నియతకర్మణం, షట్సుకారేషు
 యేదేవంపూజయంతి దృఢవ్రతాః ౫౭. కృష్ణభస్మగురూక్తేషు స్థానేషు దధతేచ
 యే, కాలానిగదితా స్సద్భిః కాలాముఖమతే స్థితైః ౫౮. అంగాన్యద్ధూలయం
 తోయే యథాసంభృత భస్మనా, కృష్ణేనభస్మనా వక్త్రం భూషయంతి దివానిశం
 ౫౯. పూజాంపంచసు కారేషు యేకుర్వంతిమహేశితః, కాలావక్త్రాగ్మే జ్ఞేయాః
 జితపాశా జితామయాః ౬౦. యథోపలబ్ధ భసిత ధారిణోగేషుసర్వతః, పూజాం
 చతుషు కారేషు కుర్వంతఃపరమేశితః ౬౧. కేవలాగతి విజ్ఞేయాః కైవల్యే ధృతి
 చేతసః, నివృత్త్యాద్యాః కలాపంచ భావయేయః క్రమాదమీ ౬౨. తాభిర్వాన్య
 ప్తం జగత్సర్వం తద్భావస్సర్వకర్మదః, పృథక్పృథగవస్థానాం పంచకం తాభవంతి
 హి ౬౩. నివృత్త్యాద్యాఖ్యయా తాస్తు విఖ్యాతా శ్శివస్థిదాః, నివృత్తావిషయే
 భ్యత్స చిత్ప్రతిష్ఠా పరాయణాః ౬౪. మహాత్మ్యేకనిరతా శ్శాంతి మాగామినీం
 క్రితాః, శాంత్యతీత పదారూఢా స్సర్వేతే వ్యక్తసిద్ధయః ౬౫. పృథ్వాద్యా
 కాశపర్యస్త భూతపంచక పృత్తయః, కలాపంచ దితస్త్యేవ కాలాతీతపదం మునేః
 ౬౬. నివృత్త్యాఖ్యా మవస్థాయే ప్రపద్యంతే కలామయీం, తేనివృత్తాగతిజ్ఞేయా
 నామ్నాపూర్వోక్తలక్షణాః ౬౭. భువోయా ధారికాశక్తి స్సానివృత్తేషు లక్ష్యతే,
 భూగతానిచ వృత్తానివశ్యంత్యాత్మగతా న్యమీ ౬౮. వాధివాణాం వికారాణాం
 జేతారస్తే భవంతిహి, నివృత్త్యవస్థాసిద్ధాస్తు తత్తదాచరణక్రమాత్ ౬౯. శివ
 ప్రసాదా దాయాంతి ప్రతిష్ఠాఖ్యామవస్థిం, తేహిప్రతిష్ఠితానామ్నా తత్కలాపరి
 దర్శినః ౭౦. ఆప్యాయయంతితేవిశ్వం దర్శనేన దయాలవః, అపామంతర్గతం సర్వ
 మపరోక్షయితుం శ్శుమాః ౭౧. ఆప్త్యేర్వికారైరపితే నశాభ్యస్తే కదాచన,
 (నాత్రగ్రంథపాతః)

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే
 కాలాముఖమత నిరూపణంనామ పంచదశోఽధ్యాయః. ౧౫.

* భరద్వాజః * తతశ్శృణు మహాభాగ విష్ణువృద్ధ మహామతే, యోగా
 వ్యత్యామియాన్ జ్ఞాత్వా సద్యస్సిద్ధి మవాప్నుయాత్ ౧. సభ్రమోనవిషాదార్తిః
 శ్రమమోహ మదాదయః, సయోగఃపంచభా జ్ఞేయః పంచానామేవలక్షణం ౨.

సదాశివైకచిత్తత్వం పరంయస్మాన్నచాపరం, మంత్రయోగః స్వర్మయోగో భావ
యోగస్తథాపరః ౩. అభావయోగశ్చ మహాయోగఇత్యపి తేక్రమాత్, మనో
వికారిరహితో ధ్యానయోగోపబృంహితిః ౪. యోమంత్రార్థవిచారోసామంత్ర
యోగోఽభిధీయతే, నాడీ ద్వితీయచక్రాణా నాయమ్యాత్మని కుంభకే ౫.
మంత్రార్థభావితధ్యానం స్వర్మయోగఇతి స్మృతః, మంత్రస్మర్నా ప్రభాత్యక్వా ఏకస్మి
న్నేవవస్తుని ౬. విశ్వాతీత మనుధ్యానం భావయోగఃప్రకీర్త్యతే, మహాశూన్యనిరా
లంబ శివతత్త్వవిచింతనం ౭. అభావయోగఇత్యాహుః పూర్వయోగాధికారిణః,
పరమానందచిద్రూపః పరమాత్మా జగన్మయః ౮. సోహమస్మిత్యహంభావో మహా
యోగఃప్రశస్యతే, సవపసర్వయోగాఢ్యోబ్రహ్మయోగఇతిస్మృతః ౯. శివయోగఇతి
ఖ్యాత స్సర్వసిద్ధి ప్రదాయకః, అయమేవమహాభాగ యమాద్యష్టాంగలక్షణః ౧౦.
అయందశవిధః ప్రోక్తో మహాయోగోత్రసిద్ధిదః, అహింసాసత్యమస్తేయం బ్రహ్మ
చర్యందయార్జవం ౧౧. క్షమాధృతి ర్మితాహరః శౌచంచేతి యమాదశ, అహిం
సాసర్వభూతేషు అక్లేశజననం మతం ౧౨. అక్లేశదిగుణోపేతా చింతాచేయం
నిగద్యతే, అహింసయావినా నాస్యదాత్మన శ్శుభకారణం ౧౩. సర్వభూతహితం
వాక్యం సత్యమిత్యభిధీయతే, సత్యమేవ వదంత్యార్యా సప్రదూషం భోగమోక్ష
యోః ౧౪. త్మణపర్ణసువర్ణాద్యే వ్యవ్యదీయేషు వస్తుషు, మనసోపనివృత్తిస్సాన్య
దస్తేయం యోగసాధనం ౧౫. స్వాన్వైర్మధునపరిత్యాగో బ్రహ్మచర్యం త్వదిష్టదం,
స్మరణం కీర్తనం కేళిః ప్రేక్షణం గుహ్యభాషణం ౧౬. సంకల్పోఽధ్యవసాయశ్చ
క్రియానిర్వృత్తి రేవచ, ఏవమప్తవిధంచై తన్నైర్మధునం పరికీర్తితం ౧౭. సర్వస్వైతస్య
యస్త్యాగో బ్రహ్మచర్యంతమచ్యతే, ఋతావృతో స్వదారేషు సంయోగస్తదు
దీర్యతే ౧౮. బ్రహ్మణ్యేవమసశ్చర్యా బ్రహ్మచర్యంచ కీర్త్యతే, యతేనమనసా
వాచా సర్వదాసర్వజంతుషు ౧౯. అవగ్రహాధియం సాధ్యం దయాంయోగవిదో
విదుః, శత్రోమిత్రేకలత్రేపి స్వాత్మన్యస్యన్య జంతుషు ౨౦. ఎకరూప్యంహి మనస
స్తదార్జవ ముదాహృతం, గాఢాత్రికరణేనాపి శత్రూణాం వీడనేకృతే ౨౧. బుద్ధి
క్షోభనివృత్తిర్యా సాక్షమా పరికీర్తితా, అర్థస్యబంధో హ్లానావా సంపద్యోగవిభాగ
యోః ౨౨. చిత్తస్య నైర్వికారత్వం ధృతిరిత్యుచ్యతేబుద్ధైః, అల్పంమృష్టాశనం
ప్రాజ్ఞామితాహంప్రవక్ష్యతే ౨౩. ఆత్మనశ్శుద్ధికరణం శౌచం సర్వాత్మనైవతత్,
బాహ్యాంశౌచంమృజ్వలాద్యైః మనశ్శుద్ధి స్తథాంతరం ౨౪. ఏవముక్త్యయమోభేదా
న్నియమం శృణుసువ్రత, తపస్సంతుష్టి రాస్తిక్యం దానమిశ్వరభావనం ౨౫.
సిద్ధాంతశ్రవణం హిశ్చ మితిశ్చాపి జపోవ్రతం, ఏవందశప్రకారోఽసౌ నియమః
సుప్రకీర్త్యతే ౨౬. కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాద్యైర్వా యక్తమాగ్నేణ భూయసా,
దేహస్యశోషణం తత్సాన్య త్రిపస్సర్వశుభప్రదం ౨౭. యద్యచ్ఛాలాభయోగేన
సర్వదా శుభలక్షణః, ప్రీతిస్సంతోషఇత్యుక్త స్సహాయుక్తే ద్వైమృగ్యతే ౨౮.

ధర్మాధర్మేషు విశ్వాస మాస్తిక్యంప్రాహు రాస్తికాః, ధనమన్నజలాద్యంయ ద్ధ్రీవ్యం
 న్యాయేన సంభృతం ౨౯. ప్రతిపాదన మస్మాగ్నే శ్రద్ధయా దానముచ్యతే, ప్రస
 న్నేనస్వభావేన హరేర్వాశంకరస్యవా ౩౦. విధివత్పూజనం యత్త దర్శనంవిడు
 రర్చకాః, రాగాద్యపేతహృదయం వాగదుష్టాన్యతాదికా ౩౧. హింసాదిరహితః
 కాయ ఏతచ్ఛ్రేష్ఠరపూజనం, సత్యంజ్ఞానమనంతం యత్తద్భ్రష్టేతి గురోర్భు
 ఖాత్ ౩౨. వేదాంతశ్రవణప్రాహుః సిద్ధాంతశ్రవణం బుధాః, లోక వేదవిరుద్ధస్య
 కర్మణః కుత్సితస్యయః ౩౩. కరణేకాతరోభావో హీరిత్యాత్మవిదో విదుః, గురూ
 పదిప్తమాగ్నేణ బాహ్యసంగై రదూషితః ౩౪. మంత్రాభ్యాసోజపఃప్రోక్తో మహాస్థి
 విధాయకః, ఆత్మార్థముపదిష్టం యద్దేశికేన దయాలునా ౩౫. ఉపాయగ్రహణం
 తంత్రై ర్యత్తద్వైప్రతిమివ్యతే, ఏవందశివిధస్సౌఽయం నియమస్సమ్యగీరితః ౩౬.
 దేహస్యాల్లాఘవకరంనాడీ షవనశోధకృత్, స్వస్తి కాద్యాసంప్రోక్తం తదాసంత్యా
 య కల్పతే ౩౭. స్వస్తికం గోముఖంపద్మం వీరంసింహాసనంతథా, భద్రంముద్రా
 సనంచాపి మయూరాసనమేవచ ౩౮. సుఖాసనంచ సద్బుద్ధే నవముఖ్యాసనానిహి,
 ప్రాణస్యసంయమ స్సమ్యక్ప్రాణాయామ ఉదాశ్చౌతః ౩౯. సచోక్తోద్వివిధః
 ప్రాజ్ఞై స్సగర్భాగర్భభేదతః, జపేనసహితఃపూర్వః షరోజపవివర్జితః ౪౦. తత్ర

ద్వాదశభి ర్యుక్తో మాత్రాభిరధమ స్మృతః, మధ్యమస్మతువిజ్ఞేయ శ్చతుర్వింశతి
 మాత్రకః, ౪౧. పద్వింశన్మాత్రకం ప్రాహురుత్తమం ప్రాణవేదినః, ఉదాత్తత్రితి
 యోచ్చార కాలో మాత్రానిగవ్యతే ౪౨. ప్రస్వేదకంపనోత్థాన జనక స్నాన్య
 త్క్రీమాదయం, రేచకాదిస్వరూపేణ సాధనీయోహ్యాయం బుధైః ౪౩. రేచ
 కోఽంతర్గత ముదృఢిర్నిర్యాపణక్రమః, అంతఃప్రవేశసం బాహ్యవాయోః పూరక
 ఇవ్యతే ౪౪. ఆపూరితస్య తేస్యాంతః స్థాపనం కుంభకఃస్మృతః, రేచపూరకయో
 ర్మధ్యే బహిర్వాయో ర్నిరోధనం ౪౫. రేచకానంతరంవాయో ర్నిరోధ శ్శూన్య
 కోబహిః, ఇతిచబ్రువతే సంతస్సాపి చిత్తనిరూపకః ౪౬. ఇడయా రేచయే త్సింగ
 శయా వాయుంప్రపూరయేత్, సుషుమ్నయా కుంభయేత ఇడాభ్యాచంద్రదేవతా
 ౪౭. వామభాగస్థితా దేవయోని స్సింగగుణాన్వితా, పింగళాపితృయోనిఃస్యా
 ద్దక్షిణా భానుదేవతా ౪౮. తయోర్మధ్యగతానాడీ సుషుమ్నా బ్రహ్మదైవతా,
 పద్మసూత్రనిభాచేయం వీణాదండాఖ్యాయా యతా ౪౯. అపప్తభ్య మహానాడీ
 మిమాం బ్రహ్మమయింశుభాం, నాడ్యస్తిష్ఠంత్యసంఖ్యాతా దేహస్యాముష్య
 ధారకాః ౫౦. నాడీవిశుద్ధ్యైకోజప్రోయం ప్రాణాయామ స్సుఖోదయః, తస్మాన్నాడీ

పరిజ్ఞానం యోగిన స్సంమతంసదా ౫౧. ద్విసప్తతిసహస్రాణి నాడ్యస్తత్ర చతు
 ర్గళ, సుషుమ్నాపింగళా తద్వదిదాచైవ సరస్వతీ ౫౨. పూషాచవరుణాచైవ
 హస్తిజిహ్వ యశస్వినీ, అలంబుసాకుహూశ్చైవ విశ్వోదారా పయస్వినీ ౫౩.

శంకినీచైవ గాంధారి త్యేతాముఖ్యాః ప్రకీర్తితాః, తాసాంముఖ్యతమాస్తేన స్తిస్మ
 ప్తేకా విశిష్టతే ౫౪. బ్రహ్మనాడిత్యసాప్రాక్తా విద్వద్వేదాంత పారగైః, ఇడా
 యాపింగల యాశ్చ సుషుమ్నాయాః సిథిశ్శ్చుతా ౫౫. సరస్వతీకమూర్త్యాపి
 సుషుమ్నా పార్వయోఃస్థితే, గాంధారిహస్తజిహ్వచ వామభాగేతు పూర్వయోః
 ౫౬. పూషాయశస్వినిచాపి పింగలాదృష్టపూర్వియోః, స్థితా విశ్వోదరామధ్యే
 కుహుకా హస్తజిహ్వయోః ౫౭. గాంధార్యాశ్చ సరస్వత్యాః స్థితామధ్యేతు
 శంకినీ, యశస్విన్యా స్సరస్వత్యా మధ్యేప్రాక్తా పయస్వినీ ౫౮. పూషకా
 కుహుకామధ్యే వారుణీనుప్రతిష్ఠితా, అలంబుసాస్థితాసాయుపర్యంతం గంధమధ్యతః
 ౫౯. ఇడాతుసవ్యనాసాంతగామినీ కందమూలతః, పింగళా యామ్యనాసాంతగామినీ
 కందమూలగా ౬౦. పూర్వభాగే సుషుమ్నాయాః కుహూర్విశ్వాంతగామినీ,
 విశ్వోదరాభిధానాతు తుండమధ్యేవ్యవస్థితా ౬౧. హస్తజిహ్వతథా సవ్యపాదాం
 గుహాంతగా శ్రుతా, గాంధారి సవ్యనేత్రాంతాప్రాక్తా యోగాంగవేదిభిః ౬౨.
 శంకినీ కామదా నాడి దండమధ్యే వ్యవస్థితా, నాడీసరస్వతీ జహ్వపర్యంతా సుస్థితా
 మునే ౬౩. సయస్వినితథా యామ్యకర్ణాంతం ప్రోచ్యతేబుధైః, పూషాయామ్యాక్షీ
 పర్యంతం పింగళా పృష్ఠతః స్థితా ౬౪ అథశ్చోర్ధ్వస్థితానాడి వారుణీసర్వగా
 మినీ, నాడీష్యేతాసు సర్వాసు చరంతిదశవాయవః ౬౫ ప్రాణాసాంద్యయం
 వ్యానస్తతైవోదానసంజ్ఞితః, సమానాఖ్యస్తథానాగః కూర్మకృకరనామకః ౬౬.
 ధనంజయోదేవదత్త ఇతితేయోగిభిస్సృతాః, అఽన్యనాసికయోర్మధ్యే నాభిమధ్యే తథా
 హృది ౬౭. ఉదరేవంక్షణే కట్యాం జంఘయోరుభయో రపి, వర్తతేపవనఃప్రాణః
 ప్రధాన స్సర్వవాయుషు ౬౮. అపానోవర్తతేనీచైః కటిజంఘోరుబాహుషు, వ్యాన
 శ్చోత్త్రాక్షిమధ్యేతు కకుదంగుష్ఠయోరపి ౬౯. పూణసానే గలేచైవ వర్తతే
 సుధియాంవర, ఉదానస్సర్వసంధిభౌ విజ్ఞేయః పాదహస్తగః ౭౦. సమానో నాభి
 దేశస్థ స్సర్వదాకృతినాంవర, నాగాదివాయవః పంచ త్వగస్థ్యాదిషు సంస్థితాః ౭౧.
 నిశ్వాసోచ్ఛ్వాసఘాతాశ్చ ప్రాణకర్మ మహామతే, అపానాఖ్యస్యవాయోస్తు విఘ్నా
 త్రాదివిసర్జనం ౭౨. వ్యానో వినామకృత్ప్రీక్త ఉదాన శ్చోర్ధ్వయానకృత్,
 సమాన స్సర్వసామీశ్చ, కరోతీత్యవగమ్యతాం ౭౩. ఉద్ధారాదిగణాః ప్రాక్తా
 నాగాఖ్యస్య మహామతే, నిమిలనాదికూర్మస్య క్షుతకృత్కృకరానిలః ౭౪.
 తంద్రికృద్దేవదత్తశ్చ శోకకృచ్ఛ ధనంజయః, ఏవంబుద్ధ్యాసమాలోచ్య నాడీం
 విజ్ఞాయ తత్త్వతః ౭౫. ఉత్తక్రమేణ యఃకుర్యాత్ప్రాణాయామం సయోగవత్,
 నిత్యంతు షోడశప్రాణాయామాణా కుర్యాద్విచక్షణః ౭౬. ఏవమభ్యాసతో మాసా
 ద్దృహ్యహత్యాం వ్యసోహతి, వజ్రాసాభ్యాసయోగేన దివ్యంజ్ఞానం సముద్భవేత్
 ౭౭. వత్సరాభ్యాసతో యోగీ పరమం బ్రహ్మవిందతి, ప్రాణాయామైకనిష్ఠస్య
 నకిందిదపి దుర్లభం ౭౮. ప్రాణాయామం నిశీధిన్యాం ప్రణవేనైవకల్పయేత్, మాత్ర

యైవహి సావిత్రిత్యః తేజో సూర్యవర్భవేత్ ౭౯. ప్రాణాయామశ్చితి ప్రోక్తః
 ప్రత్యాహారం వచామితే, విషయేభ్యస్సమస్తేభ్యో యత్ప్రత్యాహారణం స్థిరం ౮౦.
 ఇంద్రియాణామిమం ప్రాహుః ప్రత్యాహారం మనీషిణః, మానసేనాప్యనన్తాన మను
 శిష్టస్య కర్మణః ౮౧. ద్వంద్వేషుసమభావశ్చ ప్రత్యాహారతయాస్ఫుటే, యమా
 దిగుణయుక్తస్య మనసా ధిగతాత్మని ౮౨. ధారణాచ్చ బ్రహ్మపురే దహరాకాశ
 మేవ యత్, తదంతర్బహిరాకాశధారణాపిచ ధారణా ౮౩ హృద్వందరీకే నాభా
 వా మూర్ధ్ని పర్వతమస్తకే, చిత్తస్యబంధనంయత్ర ధారణా సాపిక్వత్యతే ౮౪.
 ప్రత్యయాంతరనిర్ముక్త ప్రవాహలా ధ్యానమిర్యతే, సగుణానిర్గుణంచేతి ద్వివిధం
 తత్త్రోగీయతే ౮౫. సచ్చిదానందనీరూప శివధ్యానమి నిర్గుణం, సగుణం సచ్చి
 దానందసాకార శివలక్షణం ౮౬ తదిదం నవదశాస్త్రం స్థానభేదా ద్యథాశ్రమ,
 మూలేహేమవిభం ధ్యాయే చ్ఛివం పాపప్రళాంతయే ౮౭ ధ్యాయే న్యాణిశ్యసచ్చా
 యం స్వాధిష్ఠానేనుభవేత్, మణిపూరేనవారాధం ధ్యాయేత్సంక్షోభయేజ్జగత్
 ౮౮. హృది విద్యానిభంధ్యాయే త్సదాశివమయోభవేత్, విశుద్ధదీపసంకాశం
 ధ్యాయే ద్దుఃఖవిశుద్ధయే ౮౯. చంద్రాభం లంబికారద్రే ధ్యాయేదానందమశ్నుతే,
 నీలాంజననిభం ధ్యాయే న్యూమిష్యేయోగభా గ్భవేత్ ౯౦ సర్వసర్గమయుం
 ధ్యాయేత్ పరంవ్యోమ్ని శివోభవేత్, ఆజ్ఞాచక్రేశశిష్రవ్యం ధ్యాయే త్సార్వజ్ఞ
 మాప్నుయాత్ ౯౧. ఏవంనవవిధధ్యానా త్సగుణా త్సగుణోభవేత్, సమాధి
 స్సమతావస్థా జీవాత్మపరమాత్మనోః ౯౨ సమ్యగ్ప్రవృత్త్యావస్థాన మాత్మనశ్చా
 సమాహితః, అయోగీనవిజానాతి సమాధిం స్వాత్మసాక్ష్యదం ౯౩. జాత్యంధత్వ
 సద్రత్న మనపాయ గుణావ్యతం, ధారణాయాస్సముద్దిష్ట సమయః పంచనాడికాః
 ౯౪. ధ్యానస్యనాడికా షష్టిః కాలఃకాలవిదేరితి, దినద్వాదశకం కాల స్సమాధే
 రభిధీయతే ౯౫ నకర్మ నార్తిర్న ద్వేషో నమోహలా నచవిప్లవః, నాజ్ఞానం
 సప్రమాదశ్చ తస్యయాస్సాస్య త్సమాధిమాన్ ౯౬. ఏకస్మిన్నపిభూతే యచ్చతు
 ర్భూతా నుభావనం, పృథక్పృథక్సమాధిస్సాస్య త్సంచీకరణనామకః ౯౭. అథాస్య
 దపివక్ష్యామి సమాధిం లయసంజ్ఞితం, యశ్చిక్నోసిద్ధే ప్రసిద్ధ్యంతి సిద్ధయోఽష్టా నిజే
 చ్చయా ౯౮. తతః ప్రాణపరిష్కారీ ర్నిశ్చలో యత్రతిష్ఠతి, సదాశివైక్యఫలద
 స్సమాధిర్లయాభిధః ౯౯. ఉత్తమః పరమాత్మైక్యం మధ్యమోఽహంక్రియా
 లయః, మూర్ఛాగమోఽధమః ప్రోక్త స్సమాధౌ విలయాత్మని ౧౦౦. విలయా
 భ్యేసమాధౌ యఃక్షణంవా తిష్ఠతిస్మరన్, తస్యసర్వవిద స్సంతి నవసత్ ఫలితాహ్వ
 యాః ౧౦౧. స్వాకామఫలోపేత సర్వభోగసమన్వితః, జీవే ద్వర్షసహస్రంహి
 సమాధౌలయరామ్నియః ౧౦౨. బహుశాత్రకిముక్తేన ససమాధి ర్బుధైస్సృతః,
 యేన సుజాయతేసద్య శ్చిచ్ఛేకీకరణం శివే ౧౦౩. శృణుయోగప్రసంగేన ముద్రా
 ణాంవైభవం మునే, ముద్రాభిరేవసన్నద్ధో యోగసిద్ధ్యతి యోగిసః ౧౦౪.

అసంతృప్తులు ముద్రాణ మాతృవిద్భి నిర్వినిశ్చితం, ముఖ్యాస్త్ర వదామ్యుత్ర పంచ
ముద్రాః ప్రసంగతః ౧౦౫. ఉడ్డీయాణం సభోముద్రాం మహాముద్రాం జలంధరాం,
మూలముద్రాంచ యోవేత్తి సయోగసర్వవేదితా ౧౦౬. కుత్తేస్తుపశ్చిమే స్థానే
నాభేరుపరిబంధనం, మాత్రయా పరమస్యైత ధుడ్డీయాణం ప్రచక్షతే ౧౦౭.
మహాఖగ స్సముడ్డీయ గచ్ఛన్మంక్షు తతస్తతః, అనయాముద్రయా విద్యతా స్వవశ
స్సతతంధవేత్ ౧౦౮ ఉడ్డీయాణాఖ్య ముద్రేయం ద్వివిధాపరికీర్తితా, శార్దూల
చర్మణై వై కా యుక్త్యాక్ గృప్తేన బంధనం ౧౦౯. వాయో ర్భహిరథాన్యాతు మాన
సేనాస్యబంధనం, ఉడ్డీయాణై కసిద్ధస్య సిద్ధస్యవిదితాత్మనః ౧౧౦. సిద్ధయో వ్యోమ
చారిత్ర్య పూర్వగాస్సంభవంతిహి, ఉక్తస్థానే మరుద్భవందీభూత్వా యత్రైకధీ ర్భవే
త్ ౧౧౧. తస్మిన్దేశే చర్మస్వైరం తత్రత్సృజ్యం సమశ్నుతే, జహ్వయా విప
రీతాయాః కపాలకుహరోదరే ౧౧౨. ప్రవేశనంసభోముద్రా భూమధ్యాహిత
చక్షుషః, ఇయంహి ఖేచరీముద్రా ముద్రావిద్భి ర్నివేదితా ౧౧౩. యదస్య చిత్త
పవనౌ చరతః ఖేనునిర్మలే, యస్యేయంఖేచరీ ముద్రా స్వవశేవర్తతే సదా ౧౧౪.
తస్యచిదు ర్నపతతిస్వపశే మరుతేజగత్, యావద్వింశతి స్థిత స్తావ ద్విదుషో నవిన
శ్యతి ౧౧౫. యావద్వశ్యా సభోముద్రా తావద్వింశ ర్విశేభవేత్, చిదోస్సమ
రసీభానం యోజనాతి సయోగభాక్ ౧౧౬. సతస్యక్షుత్పిపాసార్తి శ్శోకమోహ
మతిద్రమాః, రసనాశ్లేషణం సర్వ మలక్ష్యాలక యోజనం ౧౧౭. మహాముద్రేతి
కథితా ఘటనంచార్కమార్యయోః, వక్షసిన్యస్తచిబుకోయోఽసా.....
౧౧౮. విచక్షణేనహస్తాభ్యాం వినతే దక్షిణేపం, ధారయన్కుక్షియుగలం పవనే
నైన పూరయన్ ౧౧౯. ఏవంచాన్యేనభాగేన మహాముద్రేయ మీరితా, ఉభా
భ్యామపి భాగాభ్యాం విజితే పవనేతితః ౧౨౦. ముద్రామిమాం.....
పథ్య మముష్యహి, స్వేచ్ఛయా యోగినాజగం విషమవ్యమృతం భవేత్ ౧౨౧.
క్షయోదావర్త కుష్ఠాశ్శో గుల్మార్థానాదయో గదాః, సశ్యంత్యజ్జిహ్వేగాశ్చ గర
వేగాశ్చ దుస్సహః ౧౨౨. బద్ధ్యా సర్వసిరాజాల మథోగామి సభోజలం, కంఠ
దేశే నిబచ్ఛియా న్ముద్రాజాలంధరీ స్మృతా ౧౨౩. జాలంధరీకృతం సమ్యక్కంఠ
దుఃఖవినాశనం, నాగ్నాపతతి యత్కించదపి వ్యోమ్నః పరావృతం ౧౨౪. నవి
త్రంధావతిస్వైరం నచవాయుః ప్రధావతి, మనోహిప్రథతేతస్య ముద్రేయంయస్య
శ్శాస్తి ౧౨౫. పార్శ్విభాగేన సంపిష్య యోని మాకుంచయన్స్ఫుటం, అకర్షే
త్సనన్గాయం మూలబంధః ప్రకీర్తితః ౧౨౬. అపానప్రాణయోరై క్యం సదా
విఘ్నాశ్రోషణః, బుద్ధిస్థయావనోల్లాసో మూలబంధస్యలక్షణం ౧౨౭. *ధరిద్వాజః*
ఏః మితౌ స్సముద్దిష్టాఃపంచముద్రా మహామతే, యథిమా స్తత్త్వతోవేత్తి యోగీ
శ్శాభి ౧౨౮. ఇత్యేవమానందరసైకరూపో యోగోమయాతే శ్శిఖో
, అత్యేవబుద్ధింవినివేశ్య సాధ్వీమాస్నోతి సిద్ధిం పరమాం జితాత్మా ౧౨౯.

ఇత్యేకాదశ సాహస్రైర్గ్రీథితం పుణ్యవర్ధనం, హేమకూటస్యమాహాత్మ్యం సర్వపాపక్ష
యాపహం ౧౩౦. ఇదంపుణ్యలమాఖ్యానం య శ్శృణోతి సదానరః, సపుత్ర
పౌత్రైస్సహితః ప్రేత్యస్వరే మహీయతే ౧౩౧. * *

ఇతి శ్రీస్కాందమహాపుణే హేమకూటఖండే సప్తర్షియాత్రా ప్రకాశికాయాం సంహి
తాయాం పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే భరద్వాజవిష్ణువృద్ధసంవాదే,
అష్టాంగయోగ, ముద్రాలక్షణాది నిరూపణంనామ
పంచదశోధ్యాయః. ౧౫.

శ్రీపంపామాహాత్మ్యం సంపూర్ణం.

శ్రీ హేమకూట నిలయః పంపాలింగన కాముకః
గంగాధరో విరూపాక్షో మంగళం దిశతా త్సదా.

యదక్షర పదభ్రష్టం మాత్రాహీనంచ యద్భవేత్,
తత్సర్వం క్షమ్యతాం పంపావిరూపాక్షేశ్వర ప్రభో.

శ్రీ పంపా విరూపాక్షేశ్వరార్చిత మస్తు.

భ్యాతాపంచమీ పరమోదయా, ధర్మాధర్మవినిర్ముక్తో దేహేంద్రియ వివర్జితః ౬౪. అసంగాదిగుణోపేత శ్శివతత్త్వసమాహితః, సిరచిత్రాత్మనా యోగనిష్ఠాం ప్రాప్తో నిరామయః ౬౫. నిస్తీర్ణదోషజాలశ్చ నిరాశంసానిరావిలః, నిష్ఠాంగతశ్శివప్రాప్త్యా సంలీనోఽతిగతింగతః ౬౬. సాయుజ్యంప్రాప్తౌ త్యేష పర్యాయేణ నిగద్యతే, సతుయశ్చస్వతంత్రోపి సిద్ధసంకల్పలక్షణః ౬౭. రుద్రవన్నకరోత్యేవ సదాత్మస్తా ధికాః క్రియాః, యథాపుంస్త్యేపి పుత్రస్తు సవికుర్యాత్సమాతరి ౬౮. సామర్థ్యేపి తథాయుక్తశ్శివసాధకవద్యవేత్, ఏవంపాశుపతే తంత్రే పంచావస్థానుయోభ వేత్ ౬౯. వ్రతశ్శతే సుధీస్సద్భి స్సర్వలోకనమస్కృతః, యఏవం క్రమసంయుక్త స్సన్మార్గంనైష్ఠికంచరేత్ ౭౦. స్వతంత్రసిద్ధసంకల్ప శ్శివవత్సర్వగోభవేత్, పంచా ర్థవిజ్ఞానరహస్య మేవంప్రకాశితం భావవిదాంపురోగ, యఏవతదాత్మాకురుతే విధిజ్ఞ స్సబంధమభ్యేతి పరంనభూయః ౭౧.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచామాహాత్యే ఉత్తరభాగే
పంచార్థచరణప్రశంసా నామ ఏకాదశోఽధ్యాయః. ౧౧.

* విష్ణువృద్ధః * ఇదంపంచార్థచరణం సిద్ధాచారవ్రతోపమం, అలంఘనీయ మత్యర్థం దుష్కరంచదురాసదం ౧. తత్రప్రమాదాదజ్ఞానాత్ జ్ఞానాద్వాసంభవేదపి, దోషోఽత్రనిష్కృతింబ్రూహియయాశుభ్యతిదోషభాక్ ౨౨ * భరద్వాజః * సాధ్వీ యం ప్రశ్నరీతిస్తే సంభవేద్వృత్తినోవ్యయం, దోషస్త్రికరణేనాపి ఖలసంగా త్సత్రో స్తిహి ౨౩. వాచితైఃపక్షిమృగతాం మానసై రంత్యజాతితాం, కాయైకైకర్మజై ర్దోషై ర్యాతిసావరతాం నరః ౩. దోషాశ్చైతేనబాధ్యంతే నరం నిష్కృతిదర్శినం, మానసస్యతుదోషస్య ప్రాయశ్చిత్తం యదీరితం ౪. వాచికాద్విగుణం తత్త్వాత్కాయక్లేశం తతోధికం, బాహ్యభ్యంతరభేదేన ప్రాయశ్చిత్తం ద్విధాస్మృతం ౫. బాహ్యంగురో స్సమీపేతు త్రికాభ్యాసో యథావిధి, శివస్త్యేవ సమీపేతు దానంస్నానం తథోదితం ౬. అమంత్రితేన యత్సానం భస్మనాకల్పయేద్వృత్తి, వ్రదక్షిణశతం కుర్యా చ్చివస్యనియతాశయః ౭. జపేద్రాద్రీసహస్రంచ పూతోభవతి తత్తణాత్, వృషమేకంయమాదీనాం స్తుతౌ తాంనిష్కృతిం శృణు ౮. శత యోజనమధ్వానం గచ్ఛేత్తీర్థప్రసంగతః, ఆధిక్యం దివసాధిక్యే నిష్కృతేరితి గణ్యతే ౯. రేతసిసలితేరాత్రౌ ప్రాణాయామాస్తుషోడశ, రాద్రీజపసహస్రంచ ప్రాయశ్చిత్తం స్మృతంబుధైః, ౧౦. దివాచేద్భూవ్యభాంకుర్యా ద్వేష్టకాయత

పంచకం, తత్సంఖ్యయాజపేద్రాద్రీం గాయత్రీంశివసన్నిధౌ, ౧౧. జపేదహారంత్రిశత
 మపూతోదకసేవనే, నిశాయాంపానఖానాగోజపే జ్ఞప్త్యాయతంకృతం ౧౨.
 ప్రదక్షణశతంవాపి కుర్యాద్దేవస్య భక్తిమూఢా, ప్రాణాయామశతంకుర్యా దశౌచ
 ద్వయ సంకరే ౧౩. రాద్రీశతంచ ప్రజపే త్కర్మయోగాత్పరంవరం, ఆతిథ్యమా
 ధ్వరంశ్రాద్ధం ప్రోక్షితాభ్యుక్తి తే లపి ౧౪. తాల్యాత్పృథగ్రసాస్వాదః పునరవ్య
 శనంతథా, సంకరస్సన్నిధానంచ తథాసంక్షీర్ణతేతి యః ౧౫. పాత్రభేదా ఇమేసప్త
 తత్రనిష్కృతిరివ్యతే, రాద్రీసహస్రంప్రజపే త్ప్రదక్షిణశతోద్యతః ౧౬. యేన
 భుక్తంచపీతంవా శివస్యాభ్యర్చనం వినా, కలశైరయుతైరీశం స్నాపయే ద్విదితా
 త్నవా ౧౭. జపేత్తాం తత్ప్రమాణేన గాయత్రీంరుద్రదేవతాం, యానశయ్యాసన
 స్నాన మహాసంమేలనోక్తిషు ౧౮. సపం క్తిభోజనేసార్థం పతితైశ్శృణునిష్కృతిం ౧౯.
 ప్రాజాపత్యేన కృచ్ఛ్రేణ శుద్ధాత్మా భవతిధ్రువం ౨౦. వ్రతచర్యాంచరణభంక్తే
 భండేదేవకలస్య యః, ఉపావ్య పంచగవ్యాశీ త్రికాభ్యాసరతో భవేత్ ౨౧.
 భుక్తదేవలకాన్నశ్చేత్ కృచ్ఛ్రించాదాయణంచరేత్, స్నాపయే త్పరమేశానం
 కలశైరయుతైరపి ౨౨. తత్కాలపవవిజ్ఞానే కుర్యా ద్వమనమాత్మవీత్, ప్రాజాప
 త్యంచరే త్కుంభశతేన స్నాపయేచ్ఛివం ౨౩. శివసంపూజ్యవిధివ దభ్యస్యే
 త్త్రికమేకధీః, యోదేవద్రవ్యభోజీన కృచ్ఛ్రీంసాంతవనం చరేత్ ౨౪. అభిషిం చే
 న్నహాదేవం కలశైరయుతేన సః, వ్రతభ్రష్టాన్నపానాదా వియమేవహి నిష్కృ
 తిః ౨౫. తృణచ్ఛేదే కృతేరాద్రీ మష్టాత్తరశతం జపేత్, దివా సంచరణే ప్రాయో
 భవే జ్ఞంతువధఃక్వచిత్ ౨౬. తస్యనిష్కృతిరుక్తేయం ప్రాణాయామా శ్రుయో
 దశ, త్రిశతంరుద్రగాయత్ర్యా జప శ్చాగమచోదితః ౨౭. వధోజరాయజాదీనాం
 ప్రమాదాత్తుభవేద్దది, తచ్ఛ్రుతంధారయేద్రాద్రీం గాయత్రీమయుతం జపేత్ ౨౮.
 ప్రాణాయామాంశ్చ షట్కుర్యా త్సహినిష్కృతిమర్హతి, అనసిజంతుహసనే
 షట్కుర్యాత్ప్రాణ సంయమా ౨౯. రాద్రీశతంచప్రజపే త్తతస్సంపూజయే
 చ్ఛివం, త్సుద్రాసిజంతువధకృ త్ప్రాణాయామాష్టకే రతః ౩౦. సహస్రంప్రజపే
 జ్ఞప్త్యమభ్యస్యేచ్ఛ త్రికంశుచిః, చటకాదివధే ప్రాణాయామా ౩౧ దశసమాచ
 రేత్ ౩౧ జపేద్రాద్రీసహస్రంచ మువ్యతే తేనపాపూనా, గృధాదీనాంవధే ప్రాణ
 యామాశ్శత ముదీరితాః ౩౨. అయుతంరుద్రగాయత్ర్యా శ్శివపూజాచనిష్కృతిః,
 మార్జాలనకులాదీనాం వధేజస్యాయుతం జపేత్. ౩౩. కుంభైస్తదర్థసంఖ్యాకై రభి
 షిం చేచ్ఛివంవతీ, కూర్మగ్రాహరుపాదీనాం జపోజస్యాయుతంమతం ౩౪. కుంభైర్దశస
 హస్రేణ స్నాపయేచ్ఛ మహేశ్వరం, వధేగురుమృగాదీనాం పూర్వోక్తానిష్కృతిఃస్మృ
 తా ౩౫. గోధాహియాదసాదీనాం వధేజస్యాయుతంమతం, తత్ప్రమాణాభిషే
 కంచ కుర్యాన్మచ్చేత్ కిల్బిషాత్ ౩౬. మేషశ్వమహిషాదీనాం వధేపూర్వోక్తని

మృతిః, గవయాదివధే జప్యాయుతసంజకమిష్యతే ౩౭. శూద్రాదీనాంవధే జప్యాయుతాప్తక ముదాహృతం, అభిషేకశ్చ తత్సంఖ్యస్తావతా శుద్ధిమాన్వమాన్ ౩౮. గంధకద్విరదాదీనాం వధేప్యేషైవనిమృతిః, సవాయుతంచవైశ్యానాం వధేస్నానంచ తత్సమం ౩౯. జప్యాయుతానాందశకం క్షత్రియాణాం వధేస్సృతం, స్నానం హివరమేశస్య కలశై స్తత్ప్రమాణతః ౪౦. జప్యాయుతద్వాదశకం చండాలాది వధే విదుః, తావాశివాభిషేకశ్చ త్రికాభ్యాసశ్చ శుద్ధయే ౪౧. అంత్యజాతివధే జప్యాయుత సప్తకమీర్యతే, అయతైస్సప్తభి స్సాన్నసమపి స్వాత్మవిశుద్ధయే ౪౨. చతుర్దశాయుతాన్యాఘం ర్జప్యాయాః స్త్రీవధేబుధాః, తైరేవశాస్త్రే నిర్ణీతో హ్యభిషేకశ్చ తత్సమః ౪౩. హూమేధానేతథాపాకే వహ్నిప్రజ్వలనేసతి, ప్రాణాయామాశ్శతం జప్యాయుతంచఖలు నిమృతిః ౪౪. ఏకయోజనమధ్వానం యానారూఢో యదివ్రజేత్, షట్ సహస్రజపంశుర్యా ద్వేష్టనాత్రయం తతః ౪౫. అశక్త్యానుగ్రహాల్లాభా ద్దుర్భిక్షోపస్థవేష్యపి, ఎకాన్నభోజనేపంచశతం జప్యాంజపే ద్యోతి ౪౬. ప్రహేదపానే సాహస్రం జపే జ్జప్యమనన్యధః, ప్రదక్షిణశతంకృత్యా విశుధ్యే ధృతసంశయః ౪౭. చాంద్రాయణత్రికాభ్యాసా చ్చుద్ధ్యే దుర్భోజనస్మృతౌ, ఆజ్ఞాభంగేత్వధిక్షేపే మర్శోద్ధాటే గురోర్యది ౪౮. సహస్రకలశస్నానం జప్యాయా నియతంజపః, ప్రదక్షిణానామయుతం ప్రాయశ్చిత్తవిమోక్షుతిః ౪౯. తస్యాత్వంతతిరస్కారే నిమృతి ర్మహివిద్యతే, అసంభాష్యస్తిరస్కార్య స్సభజే త్సర్వపాతకీ ౫౦. యేపూర్వదీక్షితాస్తేహి సర్వేగురుసమాఃస్మృతాః, తిరస్కరోతి యోవృద్ధా సవేష్టనసహస్రకృత్ ౫౧. పవిత్రంఛత్రవస్త్రాది చర్యాజప్యాయుతం జపేత్, ప్రదక్షిణాయుతంజప్త్వా విశుద్ధియాతి శాశ్వతీం ౫౨. సవేశ్మనాథదేవస్య తిర్యక్పతనసంభవే, కలశైఃపంచభిశ్శభోస్సాన్నసం కృత్యావిశుద్ధ్యతి ౫౩. వితస్తి మాత్రేనివతే ద్యదిదేవోఽత్రనిమృతిః, దశభిఃకలశైస్సాన్నసం దేవస్యేత్యాగ మేమతం ౫౪. వితస్తిద్వయపాతేతు కలశాష్టోడశోదితాః, ద్వాత్రింశతాఘృటా స్సాన్నసం హస్తమాత్ర నిపాతనే ౫౫. హస్తద్వయేతుపంచాశ త్పంచాశన్నిమృతౌమతాః, నిమృతింశృణులింగస్య హస్తత్రయనిపాతనే ౫౬. కఠినస్థానపాతేతు నిమృతి ర్ద్విగుణాభవేత్, లింగవేద్యాంవిభిన్నాయాం ప్రమాదా త్రిలమాసతః ౫౭. పంచవింశతిసాహస్ర కలశస్నాన మాచరేత్, యవమాత్రవిభేదేతు కుంభస్నానాయుత్రత్రయం ౫౮. కుర్యాత్కుంభాయుతస్నానం రేఖామాత్రవిభేదనే, లింగేతిలాది రేఖాంత మాత్రేభిన్నేతునిమృతిః ౫౯. ద్విగుణప్రా క్తనైఃప్రా క్తం వీతాభిహతినిమృతే, స్థావరస్యతులింగస్య కంపేజప్యాయుత్రత్రయం ౬౦. ప్రాయశ్చిత్తం ప్రచలనే దశాయుతమితి సితిః, అఠారలింగతద్వేది స్ఫుటనే లక్షయోర్వయం ౬౧. జపేక్రా దీంతథాదేవీం స్నాపయేత్తత్సమైర్మైతః, బలాచోచ్చైరవమృతే శివలింగే సదోష

భాగ్ ౬౨. నియమం ప్రజపేద్రాదీం ప్రజ్ఞాహనేస్తు నిష్కృతిః, ప్నానాయుతమితి ప్రోక్తం సహస్రంవేష్టనాన్యపి ౬౩. జలమగ్నేవుననర్హ్యస్తే శివలింగే ప్రయత్నతః, జల్యాయుతంజపేత్సాను తత్సంఖ్యాకంచ కల్పయేత్ ౬౪. లింగేతుపావశాలిధే నిష్కృతిర్ద్విగుణామతా, సమస్తదోషసద్భావో లింగత్యక్త్యా దృఢవ్రతః ౬౫. విధివిద్యోగమభ్యస్యే దితిపూర్వవిదోవిదుః. నాత్రగంధసాతః. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహత్యై ఉత్తరభాగే

పాశుపతవ్రత నిరూపణంనామ ఏకాదశోధ్యాయః. ౧౧.

* విష్ణువృద్ధః * సర్వజ్ఞసద్గురుశ్రేష్ఠ దయాద్రియమినాంవర, త్వత్ప్రసాదా నుభావేన తంత్రంపాశుపతంశుతం ౧. ఇదానీంశ్రోతుమిచ్ఛామి మతంయత్తన్నహా వ్రతం, * భరద్వాజః * శైవాన్మహావ్రతం జాతమితి పూర్వంమయోదితం ౨. మతంమహావ్రతంహ్యేత నృతానాముత్తమంవ్రతం, పురాశ్వేతగిరాశ్వేతో మునిభ్యో మునిరుక్తవా ౩. అస్మిన్సంతి మహాంత్యేవవ్రతానీతి మహావ్రతం, మహావ్రతస్య చర్యేయం మోక్షంప్రాపయతిధ్రువం ౪. పాపాన్యత్యేతిచప్రోక్తా చర్యాచర్యా శృతాంవర, సాధకశ్శుభదాయిన్యా చర్యయైవ విరాజతే ౫. శరచ్ఛృంగికయా కాలే యద్వదిగ్రదిగిర్మహా, నదోష్టే శ్చాల్యతేనిత్యం యశ్చర్యామధితిష్ఠతి ౬. సహి వాతేనకేనాపి చాల్యతే సుమహద్గిరిః, శైలోపమానిదుఃఖానిజలబిందుసముం సుఖం ౭. శరీరస్యవివాశిత్యాద్భిక్షుచర్యాం సమాశ్రయేత్, విషయానక్తచిత్తాస్తు సరాయా తి పరాభవం ౮. బడిశామిషలుబ్ధాస్తు మివాశవ మహాహ్రదే, తస్మా చ్చవిషయాన్ఘోరాన్ దివాకర్మటకాన్ వ్రతే ౯. పరిత్యజ్య తతశ్చర్యాం వీక్షయేద మృతోపమాం, చలత్పష్టాగ్రపానీయ బిందుకల్పం హిజీవితం ౧౦. అతస్త్యజేద విద్యాంతు జీర్ణత్వచమివో రగః, జలమగ్నేయథానావా దృఢయానభవంభ వేత్ ౧౧. చర్యారూఢస్తథావిద్వాన్సచిభేతి సతప్యతే, ప్రకామకలుషంవారి శతకస్యఫలం యథా ౧౨. విమలీకురుతే చర్యానుహతీ సాధికాతథా, మహా మంత్రసునిష్ఠస్య భుజంగాన్నయథాభయం ౧౩. యథోదన్యాభయంనాస్తి తృప్తిత స్యసరోజమః, తథాగర్భాదికై ర్దుఃఖై శ్చర్యావాన్నాభిభూయతే ౧౪. యథోన్న తమహాశైల శృంగస్థోఽ ధఃస్థితాన్నగాన్, సంచశ్యతేతథాచర్యా మస్తకస్థోఽఖిలా న్పశూన్ ౧౫. యథాషణేనశస్యంతి రోగాస్సమ్యక్సమాహితాః, తక్షేవచర్య యాదోషాస్సర్వే సశ్యంతితద్విదః ౧౬. శిరఃస్థితంయథారత్నం సర్వస్యాపి ప్రకాశతే,

క్షస్య మార్గః పరమజన్మనః, పవిత్రాచ్చసవిత్రం యదినంహి పరమవ్రతం ౪౩. బ్రహ్మచర్యంతరజేకాత్మా భవేద్రమహావ్రతే, అకల్పనాతుచర్యాయా మవిరోధిత్వ మిష్యతే ౪౪. చర్యాప్రవృత్తిః కుశలా తథాసిద్ధాత్మకల్పధీః, సదాత్రికరణేనాపి దోషాణా మనవేక్షణం ౪౫. విరక్తిస్సర్వశిల్పేషు రక్తి శీలజపాదిషు, రుద్రేభక్తి ర్గుణేరాగో వర్జనంభయశోకయోః ౪౬. అగుణేషువిరాగశ్చ శాంతిర్దాంతిర్జ్ఞాన త్మతా, జయాజయధనస్తీతి భయచింతావివర్జనం ౪౭. శత్రోవిశ్రేణమానత్వం సచలోకరతిః క్వచిత్, సిందాయాంచస్తుతేనాష్యం నివృత్తిస్సర్వవృత్తిషు ౪౮. తరుమూలేషు శూన్యానుగుహానుచ సదాస్థితిః, మార్గశీఘ్రజరచ్ఛిరికంఠా శకల సంవృతిః ౪౯. పరీవాదవిరాగశ్చ మోక్షేకధనగృహ్నుతా, వివాకోగ్రపరానిష్ఠా నివృత్తిశ్చాప్యకల్పనం ౫౦. అకల్పనైకనిష్ఠస్య భూయిష్ఠా విశ్వసిద్ధయః, నిందితస్య హితిస్యాపి సచాష్యం గేన విక్రియా ౫౧. అక్రోధస్సతువిజ్ఞేయ శ్చర్యాయాః పర మంధనం, నాక్రోధసదృశో బంధుర్నచక్రోధసమోఽపి ౫౨. సమహేళాత్మకః పూజ్యోనాన్య త్పుణ్యం మహావ్రతాత్, జితంసర్వంజగత్తేన ప్రాప్తంశివవనం తథా ౫౩. యేన క్షాంత్యంబునా తూర్ణంక్రోధనహ్నిఃప్రణశితిః, అక్రోధః పరమంతీర్థ మక్రోధః పరమంతపః ౫౪. అక్రోధః పరమంసౌఖ్యమక్రోధః పరమంహితం, యస్య క్రోధానలో దీప్తః పుంసస్సన్నిహితోహృది ౫౫. ప్రదీప్తకోటరస్యేవ తరోస్తస్యకుశ స్సుఖం, సదాత్రికరణేనాపిగురో రాజ్ఞానుపాలనం ౫౬. గురుశుశ్రూషణం ప్రోక్తం చర్యాంగేషు పరంహితత్, గురుక్తశాస్త్రీపతనం పాదసంవాహనం గురోః ౫౭. గురోఃప్రశంసా తత్సర్వం గురుశుశ్రూషణంమతం, యేనప్రక్షాల్యతేపాపం శుచిత్వంచ విధీయతే ౫౮. శౌచంతద్వివిధం ప్రోక్తం బాహ్యభ్యంతర భేదతిః, మృజ్వలాభ్యాం భస్మనాచ బాహ్యమన్యత్తు భావతః ౫౯. మనసాప్యహితంయద్య త్కర్మలోకవి నిందితం, తదశ్రుతిస్తద్విరతి స్తదనాస్థా తదస్మృతిః ౬౦. తదమక్తిశ్చ తత్సర్వం శౌచమిత్యభిగమ్యతే, శివనిదకస్సల్లాప నాసహసవివర్జనం ౬౧. తచ్చశౌచంస ముద్దిష్టం గురోస్త్రాత్రం చ తన్మతం, శివపూజాదినద్భావై స్సద్గురోస్తు విధానతః ౬౨. చిత్రేధ్యానంతు సంతోషః పరచింతాదివర్జితః, సిందాయాంస్తవనేదుఃఖే సుఖేశీలోష్టయోరపి ౬౩. చిత్రస్యనిర్వికారత్వం సంతోష స్సర్వసౌఖ్యదః, అభుక్తే భుక్తవత్ప్రీతిరపి సంతోషః క్వచిత్ ౬౪. సర్వభూతేష్వకుటిలా మనసావృత్తి రార్జవం, గురుక్తాచరణంశంభా విశ్వాస స్సత్క్రియాత్మతా ౬౫. అశాశ్వంచ స్వభర్తేషు పరతంత్రేష్వమాషణం, ఆర్జవంసర్వమేతత్సాన్య చ్చర్యాంగందశమం పరం ౬౬. అంగైర్దిశభిరేతైస్తు చర్యాంయుక్తాం ప్రసాదయా, తత్పదంజై వమాప్నోతి పునరా వృత్తివర్జితం ౬౭. అస్మింశ్చతురవస్థాకే మహాతంత్రే మహావ్రతే, చతుష్టయార్థ విజ్ఞానం శివేనై వప్రకాశితం ౬౮. చతుష్టయార్థవిద్యోగీ గురుశ్శిష్యం సుచేతనం,

దీక్షయేత్సుణ్యకర్మాణం సుజన్మానం విధానతః ౬౯. దీక్షితస్వగురునత్వా
తదుక్తంతంత్ర మామృతే, వృత్తావస్థాంచరే దాదా విరక్తానామ సిద్ధయే ౭౦.
ఆదాయపతితం మార్గే కపాలం మననైర్వృత్తి, భిక్షాం తేన చర్మాధిమాన్ సతుకాపాలి
కాహ్వాయః ౭౧. దశాంగాస్యపితస్యోక్తా న్యేవ మేవ శివాజ్ఞయా, నిస్సంగం
ప్రవిశే ద్ధీమా నవస్థామాత్మసిద్ధయే ౭౨. నిస్సంగావస్థితం విద్ధి జంగమం నామ సన్మతే,
నకుర్యాజ్జంగమః క్వాపి నియతం వాస మాత్మవాన్ ౭౩. గృహే శైవే మతే వృక్షమూలే
తీర్థతటేషు వా, చైత్యేషు చ త్వరేవాపి యాయాద్విశ్రమ్య చాంగవాన్ ౭౪. జాతే
పరమవిజ్ఞానే స్వైరావస్థాంచరేద్వశీ, స్వైరావస్థాప్రవిష్టేషా ధ్వజీతి పరిగణ్యతే
౭౫. ధ్వజమేకంకరేబిభ్ర వ్యురుద్ధాత తదంశుకం, చరేద్వతస్తతోగచ్ఛే ధ్వజీతిశివ
శాసనం ౭౬. సన్యాద్విక్షియమఃకశ్చి న్నవాసనియమః క్వచిత్, దశస్వంగేషు
నియమస్సర్వదైవాస్య విద్యతే ౭౭. శివధ్యానపరోయోగో స్వచర్యాం నాతిలం
యేత్, ఏవంచర్యాప్రతిష్ఠస్య నిరాసంగస్యయోగినః ౭౮. సర్వప్రకాశతేతత్త్వం
నిర్లప్త మకుతోభయం, శైవీకధాంస్వభావస్థాం నిశ్చంకాంప్రవిశేద్వశీ ౭౯. కరంక్షీతి
చనామాస్య భవేదస్వర్గతో మునే, శ్మశానభసితోద్ధూళః కరంకంస్వయమాగతు
౮౦. వహ్న్ లంబిజలబద్ధ చంద్రలేఖాసమన్వితః, సర్వతోవిహరేద్ధీర స్వర్వా
చారో నిరామయః ౮౧. భిక్షాంకుర్యా న్నరశిరఃకపాలే తత్తదంగభాగ్, శ్మశానే
ష్యేవనివసే చ్ఛూన్యాగారేషు వా సదా ౮౨. సదాకుర్యాచ్ఛివధ్యానం శంకా
మాత్రంచ వర్జయేత్, శంకయాభక్షితం సర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరం ౮౩. సాశంకా
భక్షితాయేన నిశ్చంకోయం మహావ్రతీ, ఏవంస్వచర్యానిరతం వ్రతినంసమయేశివః
౮౪. అనుగ్రహపరోరక్షత్యాత్మలాభేన సర్వదా ౮౫. ఏవం మహావ్రతమతం దురి
తాంధకార నిర్భేదనార్హకిరణోత్కర మామనంతి, దేవస్య చంద్రకలయాంకిత
మస్తకస్య సద్యః ప్రసాదజననం మతమేతదేవ ౮౬.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యేయ ఉత్తరభాగే
శైవచర్యా మహావ్రతనిరూపణం నామ త్రయోదశోఽధ్యాయః ౧౩.

* విష్ణువృద్ధః * మహావ్రతస్య తంత్రస్య స్వరూపంతత్త్వత శ్శృతం, పరా
మృష్టానిచాప్త్యేవ విధయశ్చ ఫలానిచ ౧. కాలాముఖంతువిజ్ఞాతం మహాత్మో
తూహలంహిమే, ఆగమేష్వపిసర్వేషు తంత్రేషుచరితేషుచ ౨. సంహితాసుచ
సర్వాసు పురాణేషు మహాత్మసి, ఇతిహాసేష్వశేషేషు రిహస్యాక్తిషుతాసుచ ౩.
శివఏవపరోదేవ స్సన్మంశ్రోబ్రహ్మపంచక, కలావనసదామఃఖ్యా మహతోకాలాము
ఖంతుతం ౪. ఇతి స్రశస్తంసర్వత్ర సాన్మేషం ప్రతిపాద్యతే, సర్వత్రోద్దేశమాత్రేణ

సర్వజ్ఞేనప్రకాశితం ౫. మహ్యంకాలాముఖంతంత్రం సంశ్లావయసవిస్తరం, యేన శ్రుతేన విజ్ఞాతాభవేయం విమలాశయః ౬ * భరద్వాజః * అహోతేనత్యై సంపన్నా తత్త్వవస్త్యుబంధినీ, బుద్ధిర్బుద్ధిమతాంశ్రేష్ఠ విష్ణువృద్ధ విభావ్యతే ౭. ఇదంకాలాముఖంనామ మతం మంత్రార్థసిద్ధిదం, మహాదేవస్యదేవస్య హృదయంవిద్ధి సన్మతే ౮. మంత్రాణ్యన్యనిసద్భుద్ధే గహనానివ్రతాదిభిః, శివోపాసనయా దృష్టం మహాఫలమిదం మతం ౯. శివచారిత్రభేదాని తంత్రాణీతి ప్రచక్షతే, శైవంవాశు పతం యత్త సృహావ్రతమితి శ్రుతం ౧౦. యథాకాలాముఖం చైతత్త్వవృత్తం మహేశితః, ఇదంహిసర్వతంత్రాధ్యం సారాత్సారతరిం మతం ౧౧ కాలాముఖం మహాప్రాజ్ఞ కలాయత్రప్రతిస్థితాః, కాలాముఖైకసంబంధి యత్తత్కాలాముఖం మతం ౧౨. తదనుష్ఠానవంతోయే తేఽపి కాలాముఖాఃస్మృతాః, నివృత్తిశ్చప్రతి స్థాచ విద్యాశాన్తి స్తథైవచ ౧౩. శాస్త్ర్యతీతాచ తాస్సర్వా ముఖ్యావకలా స్వీహ, యఃకలానునిరూఢాత్మా సకలాన్వా త్కభావతః ౧౪. సవర్ధతేనదామోగీ కలాభిశ్చంద్రమాశ్రయ, యస్యచిత్రేకలాస్సంతి సమస్తా స్స కలాత్మకః ౧౫ పంచా నామపిభూతానాం సచవేత్తి స్థితింమునే, తవశ్శాన్తి ర్థయాశ్రద్ధా జహదానంవ్రతం శమః ౧౬. సర్వంసశోభతేతస్య యస్మిన్శివకలా నహి, యధైవప్రభయా భాస్వాన్ యథాచంద్రియా శశీ ౧౭. యథాచేతనయైవాత్మా తథైవకలయా మునిః, నతిస్యసదృశోలోకే సిద్ధిభిః స్ఫురితాత్మనః ౧౮. నిత్యంకామదుఘాశ్చాస్య కలాభ్యాః కామధేనవః, అబ్ధీనాంకిలదుద్ధాబ్ధి ర్మహంస్తత్రామృతం శుభం ౧౯. తథాపాశుపతంత్రం ముఖ్యం తస్యాశయస్త్యవం, శివభక్త శ్శివైకాత్మా శివనిష్ఠ శ్శివాగమః ౨౦. సవవశివరూపస్యా ద్యస్య కాలాముఖంమతం, యత్రతిష్ఠతియః కశ్చిద్దేశికాలాముఖో మునిః ౨౧. సాకాశీతిత్కురుతేత్రం సప్రభాసశ్చ పుష్కరం, కృతఘ్నఃపాపకర్మీచ పాతకీచరథాపరే ౨౨. కాలాముఖస్య దృష్ట్యైవ విశుద్ధ్యంతి

నసంశయః, నహితేగణయంత్యేవ బ్రహ్మదీనాంపదాన్యపి ౨౩. సచతేహంభవం త్యేవ తథాకల్పంతషష్ఠవాః, విద్యాకామస్యవిద్యాన్యాత్ జ్ఞానంజ్ఞానైకచేతనః ౨౪. సంపత్సంపత్ప్రేవృత్తస్య తపస్తన్నియతాత్మనః, ముక్తిర్ముముక్షో రైకాత్మ్యం తద్విదస్సుధియఃకలాః ౨౫. సంభవేదపిసార్వజ్ఞ్యం శివనాయుజ్య ముద్భవేత్, మహాకాలమతైకాగ్రచిత్తస్య యమిన స్తథా ౨౬. చరిత్వావివిధాన్యాదా విరించ్యాద్యావ్రతానిహి, సర్వసారమతం క్షీప్రం ప్రవిష్టా లేభిరేవదం ౨౭. సర్వతంత్రై కసారంయ త్సర్వమంత్రవరోత్తమం, సర్వక్రియాఫలోపేతం సర్వశర్యాఫలప్రదం ౨౮. సర్వవేదరహస్యంచ సర్వాగమనిరూపితం, ఇదంకాలాముఖంవిద్ధి సత్యంసత్యం బ్రవీమి తే ౨౯. నజానంత్యస్య యత్తత్త్వం పరమంబాహ్యదృష్టయః, సదాగురు

కృపాసిద్ధిం జ్ఞాత్వా నందంత్యరామయా ౩౦. గురుదేవ పరోదేవః పంచబ్రహ్మమయ
శ్చివః, కాలాముఖః కలాయాపః కలాత్మా కలనాత్మకః ౩౧ తస్మాద్గురోః ప్రసాదేన
లభ్యంకాలాముఖ మతః, కలవిరహితంకించి స్నహితేతయతే క్వచిత్ ౩౨. తస్మా
త్కలాః రిక్షాసం సర్వచైతన్యసాధనం, పురానిలగిరేశ్వర్మగే పుణ్యకాననశోభిని ౩౩.
ఆసీనంసహితందేవ్యా స్కందపవచ్చ శంకరం, * స్కందః * దేవదేవమహాదేవ
త్రియంబకమహేశ్వర ౩౪. తంత్రేషుముఖ్యం యత్తంత్రం తస్మేబ్రూహ్మత్మసిద్ధిదం,
సర్వతంత్రేషుయద్దుష్టం సర్వవేదైక సంమతం ౩౫. కాలాముఖం మహాతంత్రం
చిత్తోన్మేచవివర్ధనం, ఇత్యుక్త్వా కృపయాశంభు స్తంత్రంకాలాముఖాహ్వానం ౩౬.
సతేస్త్రివివృణోతిస్య సద్విస్సర్వార్థసిద్ధిదం, శివోదితంమహాతంత్ర మిదంకాలా
ముఖం గుహః ౩౭ దధారమనసాసమ్యక్ కృరంహర్షం చలబ్ధవాక్. తస్మిన్కాలే
సమాగచ్ఛ త్కల్పవృక్షఫలం మహత్ ౩౮. ఆదాయనేవితాదేవీ నందనారణ్య
దేవతా, ప్రణమ్యదేవం దేవించ ఫల తప్ప్రిదదేశుభం ౩౯. దేవ్యాహస్తేతదా
౨౨-గచ్ఛ త్క్రిడంస్తత్రగజాననః, ఆచకాంక్షేఫలం తచ్చ దదస్వేత్యబ్రవీచ్ఛివం
రం. స్కందోమహ్యం దదస్వేతి హర్షాత్ప్రేవాచ మాతరం, వాత్సల్యంబిభ్రతీ
గాఢముఖయోరపిపుత్రియోః ౪౦ వినోదనపరాదేవీ ప్రోవాచ ప్రహసన్ముఖీ,
(నాత్రగ్రంథసాతిః) భువంప్రదక్షిణీకర్తుం నిర్జగమ శివాంతికాత్ ౪౧. గజానన
స్తతత్రైవ భువనేభ్యా గరియసీం, దేవీంప్రదక్షిణీచక్రే మాతరంలోకమాతరం ౪౩.
దేవీంప్రదక్షిణీకృత్స్య యావత్స్థిషతి గర్భితః, విఘ్నేశస్తత్తణాదేవ మణ్ముఖోపి సమా
యయా ౪౪. ఏకక్షణాదశేషేణ పుత్రోపేక్ష్య సమక్రియా, స్మయమానముఖ
తాభ్యాం సువిభజ్యతతఃఫలం ౪౫. భువఃప్రదక్షిణోద్యుక్తే స్కందేశివపదార్చకః,
మహాకాలోపి గణరాట్ స్కందభక్తోఽన్యగాచ్చతం ౪౬. ద్విముహూర్తవిలంబేన
క్రాన్త్యా సునిఖిలాంభువం, శివయోరంతికంప్రాశ స్కందేభావం సముద్వహా ౪౭.
తమభ్యనందతో స్కందశ్చతదాముదితమానసా, ఆత్మపాదానుగంభవ్యం స్వస్మిన్
భక్తిం చ బిభ్రతం ౪౮. తదాప్రభృతిషడ్వక్త స్తస్మిన్స్తివ్యాతి సర్వదా, మహాకా
లోపిసద్భక్త్యా సేవమాన షడాననం ౪౯. శివే యామహతీభక్తి స్తస్మింస్తాం నిబ
బంధసః, తతఃకదాచిత్తస్యైవ భక్త్యాపరమయార్చితః ౫౦. స్కందాంతికేన
మాసీనః స్కందస్తస్మై తుతోషహ, తస్మైసర్వరహస్యార్థం ప్రాణభూతమిదం
మునే ౫౧. కాలాముఖంమహాతంత్ర ముపాదిక్షత్ప్రసన్నధీః, మహాకాలోగణాధ్యక్ష
స్తేభ్యస్తేభ్యశ్శుభాశయః ౫౨. ద్యోతయామాస దేవేభ్యమునిభ్యశ్చ యథావిధి,
తతఃపరంపరాయాతం లోకేకాలాముఖమతం ౫౩. నాస్త్యస్తాత్మరమం తంత్రం
సుసూక్ష్మజ్ఞానయోగదం ౫౪. ఇదంమహాతంత్ర మమోఘసారం వర్షాయతేనాపి సశ
క్యతేహ, వక్తుంతదుద్దేశత ఈర్యతేఽద్య శృణుత్వ మాదాయధియం సమగ్రం ౫౫.

ఇతి శ్రీస్కందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్యే ఉత్తరభాగే

కాలాముఖప్రశంసానామ చతుర్దశోధ్యాయః. ౧౪.

* భరద్వాజః * నమశ్శివాయ దేవాయహారాయ పరమాత్మనే, రుద్రాయకాలకాలాయ కాలకంఠాయశింభవే ౧. ఇదంకాలాముఖంవిద్వత్ విద్ధి పంచకలాశ్రయం, కలాపంచకవేత్తాయః సకాలాముఖతత్త్వవితే ౨ సప్తదేశికశ్శిష్యంమోచయే త్పాశబంధనాత్, దీక్షితస్తుశుచిరీమాన్ ద్విజన్మా వేదమార్గవితే ౩. కాలాముఖేనవర్తేత సదాకాలాముఖేమతే, దశాంగానిచరే ద్దీర్ఘాన్ కలాసంనియతాశ్రయః ౪. బ్రహ్మచర్యం దయాసఖ్య మక్రోధశ్శాంతిరార్జవం, శివభక్తిస్తపశ్శాపి గురుశుశ్రూషణ జపః ౫. ఏతాన్యంగానిస ప్రోక్తాన్యేతైర్ద్యుక్తఃప్రసిద్ధతి, అంగానామపిచైతేషాం బ్రహ్మచర్యం ముఖంస్మృతం ౬. బ్రహ్మచర్యవిహీనస్య దయాద్యైః కింప్రయోజనం, తపోభిన్నహనాయాపైః బ్రహ్మచర్యం హిలభ్యతే ౭. తేనజ్ఞానంపరంతేన శివసారూప్యమత మం, భిత్త్వాపాశా నశేషేణ బ్రహ్మచర్యాసిధారయా ౮ చరే దబంధనోయోగీ సర్వాత్మా భయవక్షతః, జితం తేన జగత్సర్వం కాలశ్చాపి జితోఽమునా ౯. యోగవేదఃభావేన బ్రహ్మచర్యైక నిష్ఠః, బ్రహ్మచర్యేణ మహతా రక్షాజ్ఞానాధికాగ్గుణా ౧౦ సిరేణభువనాన్ దూర్వా విమల్యాసేతునాయథా, అంగంయద్భ్రహ్మచర్యంత స్మృత్యం కాలాముఖేమతే ౧౧. ప్రాకృతోపిదయాశీలో గతిమాప్నో త్యనుత్తమాం, అప్రాకృతో దయాశాలీ మునిస్సాక్షా చ్చివోభవేత్ ౧౨. కింజ్ఞానేనపరేణాపి కిమన్యై స్సగ్గుణైరపి, యస్యచిత్తంద్రవీభూతం దయయాసర్వజంతుషు ౧౩. తపసాపరమేనాపి నన తత్ప్రాప్యతేనదా, ప్రాప్యతే తత్తునత్యేన ప్రకాశానందదాయినా ౧౪. సమయే స్ఫురితాత్మానః సద్వర్ణోపచితాలపి, నభాంతి సత్యరహితాః నిర్గంధాఇవ కింశుకాః ౧౫. దయయాప్రాణరూపిణ్యా బ్రహ్మచర్యశరీరతః, జ్ఞానాదిగుణయుక్తస్య సత్యం సర్వాంగభూషణం ౧౬. క్రోధేఃమృత్యుమప్యేతి తస్మాదక్రోధమాచరేత్, అక్రోధాంగైకసిద్ధస్య కరస్థాస్సర్వసిద్ధయః ౧౭. అక్రోధేనజయేత్కామ మక్రోధో జయ భూషణం, అక్రోధాద్వేత్తి వేత్తవ్యం మహాకాలస్య భాషితం ౧౮. ఇదంశృణు మహాప్రాజ్ఞ రహస్యాచ్చ పరంరహః, సర్వాగేష్వపి తత్త్వాంగం శాంతిరేవ విశిష్టతే ౧౯. యమినశ్శాంతచిత్తస్య స్వాస్థ్యసత్తస్య యత్సుఖం, మోహగ్రాహ గృహీతస్య కుతస్త దజితాత్మనః ౨౦. శాంతిరేవపరోధర్మ శ్శాంతి ర్దురోహ నాశనీ, శాంతిర్విజ్ఞానదాత్రీతి శాసనం పారమేశ్వరం ౨౧. యన్యార్జవం సదా భాతి వాఙ్మనఃకర్మసు స్ఫుటం, కాలాముఖేన తేనైవ జితంతాపత్రయంమునే ౨౨. కాటిలోపహతా బుద్ధిః కుశలాయ న కల్పతే, ఆత్మనాశాయహి భవే దంతర్గత భారణం ౨౩. ఆర్జవేనయుతం దేవా నమన్యంతితిపస్వినం, అతోవిద్వాంస్తదేవాంత ర్ధారయేదప్తసిద్ధిదం ౨౪. సర్వాభిమతసత్కర్త సర్వసంస్కారరూపిణీ, సర్వపాపనిహస్త్రి చ శివభక్తిః పరాత్పరా ౨౫ వేదాశ్శాస్త్రాణి విజ్ఞానం బ్రహ్మచర్యంతపః కలాః, శివభక్త్యావిహీనస్య స్వం త త్సలిలాక్షరం ౨౬. భిత్తో

సత్యాం తతశ్చిత్రం విచిత్రముపపద్యతే, శివభక్తావిశిష్టాయా మంగమన్యత్తు సాధ
యేత్ ౨౭. అయమర్థోహి నిర్జీతో మహాకాలమతేమహాన్, శివభక్తేఃపరం
నాన్యత్ శ్రేయోస్తీతి కలామతిం ౨౮. తపసాప్రాప్యతే ముక్తి ర్యచ్ఛంభోః
పరమంపదం, తపశ్చరే దతోనిత్యం వాఙ్మనఃకాయశోధకః ౨౯. తపస్యేకాగ్ర
హృదయం కలానంతంమహామతే, నభేదయే దవిద్యేయం కుల్యేవకులభూధరం ౩౦.
గురుశ్శివో గురుఃప్రాప్యో గురుధ్యేయో గురుర్గురుః, తస్యశుశ్రూషణంనామ సర్వా
భిమత సిద్ధిదం ౩౧. శమాదిభిరనేకైర్య న్నప్రాప్తం శక్యతేపదం, గురుశుశ్రూ
షణా చ్ఛక్యం తతఃప్రాప్తంసమాచరేత్ ౩౨. గురోరవజ్ఞయా మృత్యు ర్మంతా
వజ్ఞా విమోహదా, గురుమగ్రపరిత్యాగా ద్భారవం నరకంప్రజేత్ ౩౩. శివే
రుష్టేగురుస్సాతా గురారుష్టే నకశ్యన, అప్రమత్త స్తతఃకుర్యాత్ గురుశుశ్రూషణం
యమీ ౩౪. అంగానిసంతి సంత్యేవం సాధకాని సుకర్మణాం, జపాన్నాన్యత్ప్రప
శ్యామి సర్వాలంబం తపస్వినః ౩౫. సృష్టింస్థితించ సంహారం కృత్యాన్యన్యానిచ
ప్రభో, సదాకర్తుంప్రకల్పంతే జపనిష్ఠా స్తపస్వినః ౩౬. అణిమాద్యష్టసిద్ధీనాం
దాతారో జగతామపి, ప్రభవంత్యేవ తేయేషాం జపసిద్ధిఃఫలప్రదా ౩౭. జపశీలో
జపధృతిః జపహృష్టో జపాన్ముఖః, జపైకచేతా స్సుచిరం తపస్వీసత్కలో భవేత్
౩౮. ఏవం శివకలాంగానాం సమ్యగాచరణా న్మునిః, ముక్తోభవతి పూతాత్మా
శివంచాత్మని పశ్యతి ౩౯. ఏవమాగమసంయుక్తః స్థితః కాలాముఖేషుసః, పూర్వ
మూర్తి రసంసారీ సద్యఃప్రాప్నోతి సత్పదం ౪౦. అస్మిన్నతే చతుర్థేదా స్సాధకా
స్సంప్రకీర్తితాః, మహాకాలా శ్చకాలాశ్చకాలవక్త్రాశ్చ కేవలాః ౪౧. అఘోర
మూర్తౌ తాత్పర్యం మహాప్రాసాద శీలనం, సదాదారుమయస్యైవ భస్మపాత్రస్య
ధారణం ౪౨. అఘోరమంత్రావృత్తిశ్చ జపాప్తకలిబంధనం, దశాంగనియమో
ద్వంద్వవిజయ శ్చాప్రతిగ్రహః ౪౩. సమతాపేమ్మిలోఽపేవా భిక్షాపంచసువే
శ్యసు, శుజ్జనంపర్వణితథా తీర్థలాభో విశేషతః ౪౪. తథాషోడశతీర్థేషు సర్వ
కాలనిమజ్జనం, జ్ఞానతీర్థంక్షమాతీర్థం తీర్థమింద్రియనిగ్రహః ౪౫. సర్వభూతార్ద్ర
తాతీర్థ మాస్తి క్యంతీర్థముచ్యతే, మానతీర్థం దమస్తీర్థం వివేకస్తీర్థ ముత్తమం ౪౬.
అ సూయా పరంతీర్థం అహింసా ధారణాయమః, శ్రద్ధాధృతి స్తపోయోగఇతి టీర్థా
నిషోడశ ౪౭. ఓడ్యాణబంధనం వ్యాఘ్రచర్మణా విజనేస్థితి, శివక్షేత్రే విశేషేణ
వాసోరుద్రాక్షధారణం ౪౮. త్రికాలంభస్సనా స్నానంవ్రాఘ్రచర్మాంశుకావృతిః,
తేనవవాసః పర్యంకబంధశయ్యాది కల్పనం ౪౯. సిద్ధక్షేత్రశివక్షేత్ర తీర్థపర్యటనం
తథా, శివాజ్ఞానిధినా హోమఃఇన్ద్ర స్థండిం శాయితా ౫౦. శివేపి శివభక్తేపి
ప్రతిపత్తి స్సమోదయా, స్త్రీసూద్రహస్తానార్య పాపండాది వివర్జనం ౫౧.
ఉత్తకాలేన ర్వేషు నిర్భతానాం ప్రతాపనాం, అపవిత్రదమాదీనా మనుష్టానం
సుకర్మణాం ౫౨. ధారిణం గదంసస్య సదానుహాశీలతా, ఆరాధనం

యథాభక్తి సమయే సమయే గురూః ౫౩. అనిందాచాన్యతంత్రేషు శైవశాస్త్రాన
 లోకసం, శివభక్తై స్సదావాసః పూణోదకనిషేవణం ౫౪. సర్వభూతేష్వహింసాచ
 తేహంసంధారణక్రమః, ఉద్ధూలనంచ సర్వాంగేయేహంస్యా త్కృష్ణభస్మనా ౫౫.
 మహాకాలాస్సవిజ్ఞేయా స్తే శివార్చనతత్పరాః, యమేష్వప్తసు తేహంహి శివపూజా
 శివోచితా ౫౬. శివావలోకనం నిత్యం తేహం నియతకర్మణాం, షట్సుకాలేషు
 యేదేవంపూజయంతి దృఢవ్రతాః ౫౭. కృష్ణభస్మగురూక్తేషు స్థానేషు దధతేచ
 యే, కాలానిగదితా స్సద్భిః కాలాముఖమతే స్థితైః ౫౮. అంగాన్యద్ధూలయం
 తోయే యథాసంభృత భస్మనా, కృష్ణేనభస్మనా వక్త్రం భూషయంతి దివానిశం
 ౫౯. పూజాంపంచసు కాలేషు యేకుర్వంతి మహేశితః, కాలావక్త్రాఞ్చమే జ్ఞేయాః
 జతపాశా జతామయాః ౬౦. యథోపలబ్ధ భసిత ధారిణోంగేషు సర్వశః, పూజాం
 చతుర్షు కాలేషు కుర్వంతః పరమేశితః ౬౧. కేవలాఞ్చి విజ్ఞేయాః కైవల్యే ధృతి
 చేతసః, నివృత్త్యాద్యాః కలాపంచ భావయేయః క్రమాదమీ ౬౨. తాభిర్వాన్త
 ప్తం జగత్సర్వం తద్భావసర్వకర్మదః, పృథక్పృథగవస్థానాం పంచకం తాభవంతి
 హి ౬౩. నివృత్త్యాద్యాఖ్యయా తాన్తు విఖ్యాతా శ్శివస్థిదాః, నివృత్తావిషయే
 భ్యశ్చ చిత్ప్రీతిషా పరాయణాః ౬౪. మహాత్మ్యేకనిరతా శ్శాంతి మాగామిం
 శ్రితాః, శాంత్యతీత పదారూఢా స్సర్వేతే వ్యక్తసిద్ధయః ౬౫. పృథ్వాద్యా
 కాశివర్యన్త భూతపంచక పృత్తయః, కలాపంచ దిశన్వేవ కాలాతీతపదం మునేః
 ౬౬. నివృత్త్యాఖ్యా మవస్థాయే ప్రపద్యంతే కలామయీం, తేనివృత్తాఞ్చిజ్ఞేయా
 నామ్నా పూర్వోక్తలక్షణాః ౬౭. భువోయా ధారికాశక్తి స్సానివృత్తేషు లక్ష్యతే,
 భూగతానిచ వృత్తానివశ్యంత్యాత్మగతా న్యమీ ౬౮. పార్థివాణాం వికారాణాం
 జేతారస్తే భవంతిహి, నివృత్త్యవస్థాసిద్ధాన్తు తత్తదాచరణక్రమాత్ ౬౯. శివ
 ప్రసాదా దాయాంతి ప్రతిష్ఠాఖ్యామవస్థిం, తేహిప్రతిష్ఠితానామ్నా తత్కలాపది
 దర్శినః ౭౦. ఆప్యాయయంతితేవిశ్వం దర్శనేన దయాలవః, అపామంతర్గతం సర్వ
 మపరోక్షయితం క్షమాః ౭౧. ఆప్త్యేర్వికారైరపితే సఖాధ్యస్తే కదాచన,
 (నాత్రగ్రంథపాతః)

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే

కాలాముఖమత నిరూపణంనామ పంచదశోఽధ్యాయః. ౧౫. ॥

* భరద్వాజః * తతశ్శృణు మహాభాగ విష్ణువృద్ధ మహామతే, యోగా
 వ్యత్యామియాన్ జ్ఞాత్వా సద్యస్సిద్ధి మవాప్నుయాత్ ౧. సభ్రమోనవిషాదార్తిః
 శృమమోహ మదాదయః, సయోగఃపంచథా జ్ఞేయః పంచానామేవలక్షణం ౨.

సదాశివైకచిత్తత్వం పరంయస్మా న్నచాపరం, మంత్రయోగః స్వర్మయోగో భావ
యోగస్తథాపరః ౩. అభావయోగశ్చ మహాయోగఇత్యపి తేక్రమాత్, మనో
వికారరహితో ధ్యానయోగోపబృంహితిః ౪. యోమంత్రార్థవిచారోసా మంత్ర
యోగో ౭భిధీయతే, నాడీ ద్వితోధ్యచక్రాణా నాయమ్యాత్మని కుంభకే ౫.
మంత్రార్థభావితధ్యానం స్వర్మయోగఇతి స్మృతః, మంత్రస్వర్పా పుభాత్యక్వా ఏకస్మి
న్నేవవస్తుని ౬. విశ్వాతీత మనుధ్యానం భావయోగఃప్రకీర్త్యతే, మహాశూన్యనిరా
లంబ శివతత్త్వవిచింతనం ౭. అభావయోగఇత్యాహుః పూర్వయోగాధికారిణః,
పరమానందచిద్రూపః పరమాత్మా జగన్మయః ౮. సోహమస్మిత్యహంభావో మహా
యోగఃప్రశస్యతే, సవసరస్వయోగాధ్యోబ్రహ్మయోగఇతిస్మృతః ౯. శివయోగఇతి
భ్యాత స్వర్వసిద్ధి ప్రదాయకః, అయమేవమహాభాగ యమాద్యష్టాంగలక్షణః ౧౦.
అయందశవిధః ప్రోక్తో మహాయోగోత్రసిద్ధిదః, అహింసాసత్యమస్తేయం బ్రహ్మ
చర్యందయార్జవం ౧౧. శ్రుమాధృతి ర్మితాహరః శౌచంచేతి యమాదశ, అహిం
సాసర్వభూతేషు అక్లేశజననం మతం ౧౨. అక్లేశదిగుణోపేతా చింతాచేయం
నిగద్యతే, అహింసయావినా నాస్యదాత్మన శ్శుభకారణం ౧౩. సర్వభూతహితం
వాక్యం సత్యమిత్యభిధీయతే, సత్యమేవ వదంత్యార్యా సప్రదూషం భాగమోక్ష
యోః ౧౪. త్మణపర్ణసువర్ణాద్యే వ్యవ్యదీయేషు వస్తుషు, మనసోపినివృత్తిస్సాన్య
దస్తేయం యోగసాధనం ౧౫. స్వాన్వైధునపరిత్యాగో బ్రహ్మచర్యం త్వదిష్టదం,
స్మరణం కీర్తనం కేళిః ప్రేక్షణం గుహ్యభాషణం ౧౬. సంకల్పో౭ధ్యవసాయశ్చ
క్రియానిర్వృత్తి రేవచ, ఏవమప్తవిధంచై తన్నైధునం పరికీర్తితం ౧౭. సన్యసైతస్య
యస్త్యాగో బ్రహ్మచర్యంతమచ్యతే, ఋతావృతో స్వదారేషు సంయోగస్తదు
దీర్యతే ౧౮. బ్రహ్మణ్యేవమసశ్చర్యా బ్రహ్మచర్యంచ కీర్త్యతే, యతేనమనసా
వాచా సర్వదాసర్వజంతుషు ౧౯. అవగ్రహాధియం సాధ్యం దయాంయోగవిదో
విదుః, శత్రోమిత్రేకలత్రేపి స్వాత్మన్యస్యస్య జంతుషు ౨౦. ఎకరూప్యంహి మనస
స్తదార్జవ ముదాహృతం, గాఢంతికరణేనాపి శత్రూణాం వీడనేకృతే ౨౧. బుద్ధి
క్షోభనివృత్తిర్యా సాక్షమా పరికీర్తితా, అర్థస్యబంధో హ్లానావా సంపద్యోగవిభాగ
యోః ౨౨. చిత్తస్య నైవికారత్వం ధృతిరిత్యుచ్యతేబుద్ధైః, అల్పంమృష్టాశనం
ప్రాజ్ఞామితాహరంప్రవక్ష్యతే ౨౩. ఆత్మనశ్శుద్ధికరణం శౌచం సర్వాత్మనైవతతే,
బాహ్యాంశౌచంమృజ్జలదైః మనశ్శుద్ధి స్తథాంతరం ౨౪. ఏవముక్త్యయమోభేదా
న్నియమం శృణుసువ్రత, తపస్సంతుష్టి రాస్తిక్యం దానమిశ్వరభావనం ౨౫.
సిద్ధాంతశ్రవణం హిశ్చ మితిశ్చాపి జపోవ్రతం, ఏవందశప్రకారో౭సా నియమః
సుప్రకీర్త్యతే ౨౬. కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణాద్యైర్వా యక్తమార్గేణ భూయసా,
దేహస్యశోషణం తత్సన్య త్రిపస్సర్వశుభప్రదం ౨౭. యద్యచ్ఛాలాభయోగేన
సర్వదా శుభలక్షణః, ప్రీతిస్సంతోషఇత్యుక్త స్సహాయుక్తే ద్వ్యుగృతే ౨౮.

ధర్మాధర్మేషు విశ్వాస మాస్తిక్యంప్రాహు రాస్తికాః, ధనమన్నజలాద్యంయ ద్ధ్రీవ్యం
 న్యాయేన సంభృతం ౨౯. ప్రతిపాదన మస్మాగ్రే శ్రద్ధయా దానముచ్యతే, ప్రస
 న్నేనస్వభావేన హరేర్వాశంకరస్యవా ౩౦. విధివత్పూజనం యత్త దర్శనంవిడు
 రర్చకాః, రాగాద్యపేతహృదయం వాగదుష్టాన్యతాదికా ౩౧. హింసాదిరహితః
 కాయ ఏతచ్ఛ్రేష్ఠరపూజనం, సత్యంజ్ఞానమనంతం యత్తద్భ్రష్టేతి గురోర్భు
 ఖాత్ ౩౨. వేదాంతశ్రవణప్రాహుః సిద్ధాంతశ్రవణం బుధాః, లోక వేదవిరుద్ధస్య
 కర్మణః కుత్సితస్యయః ౩౩. కరణేకాతరోభావో హీరిత్యాత్మవిదో విదుః, గురూ
 పదిప్తమాగ్నేణ బాహ్యసంగై రదూషితః ౩౪. మంత్రాభ్యాసోజపఃప్రోక్తో మహాస్థి
 విధాయకః, ఆత్మార్థముపదిష్టం యద్దేశికేన దయాలునా ౩౫. ఉపాయగ్రహణం
 తంత్రై ర్యత్తద్వైప్రతిమివ్యతే, ఏవందశివిధస్సౌఽయం నియమస్సమ్యగీరితః ౩౬.
 దేహస్యాల్లాఘవకరంనాడీ షవనశోధకృత్, స్వస్తికాద్యాసంప్రోక్తం తదాసంత్యా
 య కల్పతే ౩౭. స్వస్తికం గోముఖంపద్మం వీరంసింహాసనంతథా, భద్రంముద్రా
 సనంచాపి మయూరాసనమేవచ ౩౮. సుఖాసనంచ సద్బుద్ధే నవముఖ్యాసనానిహి,
 ప్రాణస్యసంయమ స్సమ్యక్ప్రాణాయామ ఉదాశ్చౌతః ౩౯. సహోక్తోద్వివిధః
 ప్రాజ్ఞై స్సగర్భాగర్భభేదతః, జపేనసహితఃపూర్వః షరోజపవివర్జితః ౪౦. తత్ర

ద్వాదశభి ర్యుక్తో మాత్రాభిరధమ స్మృతః, మధ్యమస్మతువిజ్ఞేయ శ్చతుర్వింశతి
 మాత్రకః, ౪౧. పద్వింశన్మాత్రకం ప్రాహురుత్తమం ప్రాణవేదినః, ఉదాత్తత్రితి
 యోచ్చార కాలో మాత్రానిగవ్యతే ౪౨. ప్రస్వేదకంపనోత్థాన జనక స్నాన్య
 త్క్రీమాదయం, రేచకాదిస్వరూపేణ సాధనీయోహ్యాయం బుధైః ౪౩. రేచ
 కోఽంతర్గత ముదృఘిర్నిర్యాపణక్రమః, అంతఃప్రవేశసం బాహ్యవాయోః పూరక
 ఇవ్యతే ౪౪. ఆపూరితస్య తస్యాంతః స్థాపనం కుంభకఃస్మృతః, రేచపూరకయో
 ర్మధ్యే బహిర్వాయో ర్నిరోధనం ౪౫. రేచకాసంతరంవాయో ర్నిరోధ శ్శూన్య
 కోబహిః, ఇతిచబ్రువతే సంతస్సాపి చిత్తనిరూపకః ౪౬. ఇడయా రేచయే త్సింగ
 శయా వాయుంప్రపూరయేత్, సుషుమ్నయా కుంభయేత ఇడాభ్యాచంద్రదేవతా
 ౪౭. వామభాగస్థితా దేవయోని స్సింగగుణాన్వితా, పింగళాపితృయోనిఃస్యా
 ద్దక్షిణా భానుదేవతా ౪౮. తయోర్మధ్యగతానాడీ సుషుమ్నా బ్రహ్మదైవతా,
 పద్మసూత్రనిభాచేయం వీణాదండాఖ్యాయా యతా ౪౯. అపప్తభ్య మహానాడీ
 మిమాం బ్రహ్మమయీంశుభాం, నాడ్యస్తిష్ఠంత్యసంఖ్యాతా దేహస్యాముష్య
 ధారకాః ౫౦. నాడీవిశుద్ధ్యైకోఽప్రోయం ప్రాణాయామ స్సుఖోదయః, తస్మాన్నాడీ

పరిజ్ఞానం యోగిన స్సంమతంసదా ౫౧. ద్విసప్తతిసహస్రాణి నాడ్యస్తత్ర చతు
 ర్గళ, సుషుమ్నాపింగళా తద్వదిదాచైవ సరస్వతీ ౫౨. పూషాచవరుణాచైవ
 హస్తిజిహ్వాయశస్వినీ, అలంబుసాకుహూశ్చైవ విశ్వోదారా పయస్వినీ ౫౩.

శంకినీచైవ గాంధారి త్యేతాముఖ్యాః ప్రకీర్తితాః, తాసాంముఖ్యతమాస్తేన స్తిస్మ
 ప్తేకా విశిష్టతే ౫౪. బ్రహ్మనాడిత్యసాప్రాక్తా విద్వద్వేదాంత పారగైః, ఇడా
 యాపింగల యాశ్చ సుషుమ్నాయాః సిథిశ్శ్చుతా ౫౫. సరస్వతీకమూర్త్యాపి
 సుషుమ్నా పార్వయోఃస్థితే, గాంధారిహస్తజిహ్వచ వామభాగేతు పూర్వయోః
 ౫౬. పూషాయశస్వినిచాపి పింగలాదృష్టపూర్వయోః, స్థితా విశ్వోదరామధ్యే
 కుహుకా హస్తజిహ్వయోః ౫౭. గాంధార్యాశ్చ సరస్వత్యాః స్థితామధ్యేతు
 శంకినీ, యశస్విన్యా సరస్వత్యా మధ్యేప్రాక్తా పయస్వినీ ౫౮. పూషకా
 కుహుకామధ్యే వారుణీనుప్రతిష్ఠితా, అలంబుసాస్థితాసాయుపర్యంతం గంధమధ్యతః
 ౫౯. ఇడాతుసవ్యనాసాంతగామినీ కందమూలతః, పింగళా యామ్యనాసాంతగామినీ
 కందమూలగా ౬౦. పూర్వభాగే సుషుమ్నాయాః కుహూర్విశ్వాంతగామినీ,
 విశ్వోదరాభిధానాతు తుండమధ్యేవ్యవస్థితా ౬౧. హస్తజిహ్వతథా సవ్యపాదాం
 గుహాంతగా శ్రుతా, గాంధారి సవ్యనేత్రాంతాప్రాక్తా యోగాంగవేదిభిః ౬౨.
 శంకినీ కామదా నాడి దండమధ్యే వ్యవస్థితా, నాడీసరస్వతీ జహ్వపర్యంతా సుస్థితా
 మునే ౬౩. సయస్వినితథా యామ్యకర్ణాంతం ప్రోచ్యతేబుధైః, పూషాయామ్యాక్షీ
 పర్యంతం పింగళా పృష్ఠతః స్థితా ౬౪ అథశ్చోర్ధ్వస్థితానాడి వారుణీసర్వగా
 మినీ, నాడీష్యేతాసు సర్వాసు చరంతిదశవాయవః ౬౫ ప్రాణాసానద్వయం
 వ్యానస్తథైవోదానసంష్ఠితః, సమానాఖ్యస్తథానాగః కూర్మకృకరనామకః ౬౬.
 ధనంజయోదేవదత్త ఇతితేయోగిభిస్సృతాః, అఽన్యనాసికయోర్మధ్యే నాభిమధ్యే తథా
 హృది ౬౭. ఉదరేవంక్షణే కట్యాం జంఘయోరుభయో రపి, వర్తతేపవనఃప్రాణః
 ప్రధాన సర్వవాయుషు ౬౮. అపానోవర్తతేనీచైః కటిజంఘోరుబాహుషు, వ్యాన
 శ్చోత్త్రాక్షిమధ్యేతు కకుదంగుష్ఠయోరపి ౬౯. పూణసానే గలేచైవ వర్తతే
 సుధియాంవర, ఉదానసర్వసంధిభౌ విజ్ఞేయః పాదహస్తగః ౭౦. సమానో నాభి
 దేశస్థ సర్వదాకృతినాంవర, నాగాదివాయవః పంచ త్వగస్థ్యాదిషు సంస్థితాః ౭౧.
 నిశ్వాసోచ్ఛ్వాసఘాతాశ్చ ప్రాణకర్మ మహామతే, అపానాఖ్యస్యవాయోస్తు విష్ణు
 త్రాదివిసర్జనం ౭౨. వ్యానో వినామకృత్ప్రీక్త ఉదాన శ్చోర్ధ్వయానకృత్,
 సమాన సర్వసామీశ్చ, కరోతీత్యవగమ్యతాం ౭౩. ఉద్ధారాదిగణాః ప్రాక్తా
 నాగాఖ్యస్య మహామతే, నిమిలనాదికూర్మస్య క్షుతకృత్కృకరానిలః ౭౪.
 తంద్రికృద్దేవదత్తశ్చ శోకకృచ్ఛ ధనంజయః, ఏవంబుద్ధ్యాసమాలోచ్య నాడీం
 విజ్ఞాయ తత్త్వతః ౭౫. ఉత్తక్రమేణ యఃకుర్యాత్ప్రాణాయామం సయోగవత్,
 నిత్యంతు షోడశప్రాణాయామాణా కుర్యాద్విచక్షణః ౭౬. ఏవమభ్యాసతో మాసా
 ద్దృహ్యహత్యాం వ్యసోహతి, వజ్రాసాభ్యాసయోగేన దివ్యంజ్ఞానం సముద్భవేత్
 ౭౭. వత్సరాభ్యాసతో యోగీ పరమం బ్రహ్మవిందతి, ప్రాణాయామైకనిష్ఠస్య
 నకిందిదపి దుర్లభం ౭౮. ప్రాణాయామం నిశీధిన్యాం ప్రణవేనైవకల్పయేత్, మాత్ర

యైవహి సావిత్రిత్యః తేజో సూర్యవర్భవేత్ ౭౯. ప్రాణాయామశ్చితి ప్రోక్తః
 ప్రత్యాహారం వచామితే, విషయేభ్యస్సమస్తేభ్యో యత్ప్రత్యాహారణం స్థిరం ౮౦.
 ఇంద్రియాణామిమం ప్రాహుః ప్రత్యాహారం మనీషిణః, మానసేనాప్యనన్తాన మను
 శిష్టస్య కర్మణః ౮౧. ద్వంద్వేషుసమభావశ్చ ప్రత్యాహారతయాస్ఫుటే, యమా
 దిగుణయుక్తస్య మనసా ధిగతాత్మని ౮౨. ధారణాచ్చ బ్రహ్మపురే దహరాకాశ
 మేవ యత్, తదంతర్బహిరాకాశధారణాపిచ ధారణా ౮౩ హృద్వందరీకే నాభా
 వా మూర్ధ్ని పర్వతమస్తకే, చిత్తస్యబంధనంయత్ర ధారణా సాపికధ్యతే ౮౪.
 ప్రత్యయాంతరనిర్ముక్త ప్రవాహేనా ధ్యానమిర్యతే, సగుణానిర్గుణంచేతి ద్వివిధం
 తత్త్రోగీయతే ౮౫. సచ్చిదానందనీరూప శివధ్యానమహి నిర్గుణం, సగుణం సచ్చి
 దానందసాకార శివలక్షణం ౮౬ తదిదం నవదశాస్త్రం స్థానభేదా ద్యథాశ్రమం,
 మూలేహేమవిభం ధ్యాయే చ్ఛివం పాపప్రళాంతయే ౮౭ ధ్యాయే న్యాణిశ్యసచ్చా
 యం స్వాధిష్ఠానేనుభవేత్, మణిపూరేనవాగ్ధం ధ్యాయేత్సంక్షోభయేజ్జగత్
 ౮౮. హృది విద్యానిభంధ్యాయే త్సదాశివమయోభవేత్, విశుద్ధదీపసంకాశం
 ధ్యాయే ద్దుఃఖవిశుద్ధయే ౮౯. చంద్రాభం లంబికారధ్రే ధ్యాయేదానందమశ్నుతే,
 నీలాంజననిభం ధ్యాయే న్యూమిమధ్యేయోగభా గ్భవేత్ ౯౦ సర్వసర్గమయుం
 ధ్యాయేత్ పరంవ్యోమ్ని శివోభవేత్, ఆజ్ఞాచక్రేశశివస్థ్యం ధ్యాయే త్సార్వజ్ఞ
 మాప్నుయాత్ ౯౧. ఏవంనవవిధధ్యానా త్సగుణా త్సగుణోభవేత్, సమాధి
 స్సమతావస్థా జీవాత్మపరమాత్మనోః ౯౨ సమ్యగ్ప్రహ్లాణ్యవస్థాన మాత్మనశ్చా
 సమాహితః, ఆయోగీనవిజానాతి సమాధిం స్వాత్మసాక్ష్యదం ౯౩. జాత్యంతరభవ
 సద్రత్న మనపాయ గుణావ్యతం, ధారణాయాస్సముద్దిష్ట సమయః పంచనాడికాః
 ౯౪. ధ్యానస్యనాడికా షష్టిః కాలఃకాలవిదేరితి, దినద్వాదశకం కాల స్సమాధే
 రభిధీయతే ౯౫ నకర్మ నార్తిర్న ద్వేషో నమోహేనా నచవిప్లవః, నాజ్ఞానం
 సప్రమాదశ్చ తస్యయాస్సాస్య త్సమాధిమాన్ ౯౬. ఏకస్మిన్నపిభూతే యచ్చతు
 ర్భూతా నుభావనం, పృథక్పృథక్సమాధిస్సాస్య త్సంచీకరణనామకః ౯౭. అథాస్య
 దపివక్ష్యామి సమాధిం లయసంజ్ఞితం, యశ్చిక్వాసిద్ధే ప్రసిద్ధ్యంతి సిద్ధయోఽష్టే నిజే
 చ్చయా ౯౮. తతః ప్రాణపరిస్ఫూర్తి ర్నిశ్చలో యత్రతిష్ఠతి, సదాశివైక్యఫలద
 స్సమాధిర్విలయాభిధః ౯౯. ఉత్తమః పరమాత్మైక్యం మధ్యమోఽహంక్రియా
 లయః, మూర్ఛాగమోఽధమః ప్రోక్త స్సమాధౌ విలయాత్మని ౧౦౦. విలయా
 భ్యేసమాధౌ యోగ్యంవా తిష్ఠతిస్మరణ, తస్యసర్వవిద స్సంతి నవసత్ ఫలితాహ్వ
 యాః ౧౦౧. స్వకామఫలోపేత స్సర్వభోగసమన్వితః, జీవే ద్వర్షసహస్రంహి
 సమాధౌలయవామ్నియః ౧౦౨. బహుశాత్రకిముక్తేన ససమాధి ర్బుధైస్సృతః,
 యేన సుజాయతేసద్య శ్చిచ్ఛేకీకరణం శివే ౧౦౩. శృణుయోగప్రసంగేన ముద్రా
 ణాంవైభవం మునే, ముద్రాభిరేవసన్నద్ధో యోగసిద్ధ్యతి యోగిసః ౧౦౪.

అసంత్యంఖలు ముద్రాణ మాత్యవిద్భి నివశితం, ముఖ్యాస్త్ర వదామ్యత్ర పంచ
 ముద్రాః ప్రసంగతః ౧౦౫. ఉడ్డీయాణం సభోముద్రాం మహాముద్రాం జలంధరాం,
 మూలముద్రాంచ యోవేత్తి సయోగసర్వవేదితా ౧౦౬. కుడేస్తుపశ్చిమే స్థానే
 నాభేరుపరిబంధనం, మాత్రయా పరమస్యైత ధుడ్డీయాణం ప్రచక్షతే ౧౦౭.
 మహాఖగ స్సముడ్డీయ గచ్ఛన్మంక్షు తతస్తతః, అనయాముద్రయా విద్యో స్యవత
 స్సతతంధవేత్ ౧౦౮ ఉడ్డీయాణాఖ్య ముద్రేయం ద్వివిధాపరికీర్తితా, శార్దూల
 చర్మణై వై కా యుక్త్యాక్ గృప్తేన బంధనం ౧౦౯. వాయో ర్భహిరభాన్యతు మాన
 సేనాస్యబంధనం, ఉడ్డీయాణై కసిద్ధస్య సిద్ధస్యవిదితాత్మనః ౧౧౦. సిద్ధయో వ్యోమ
 చారిత్ర్య పూర్వగాస్సంభవంతిహి, ఉక్తస్థానే మరుద్భందీభూత్వా యత్రైకధీ ర్భవే
 త్ ౧౧౧. తస్మిన్ దేశే చర్మస్వైరం తత్రత్సృఖ్యం సమశ్నుతే, జిహ్వాయా విప
 రీతాయాః కపాలకుహరోదరే ౧౧౨. ప్రవేశనంసభోముద్రా భూమధ్యాహిత
 చక్షుషః, ఇయంహి ఖేచరీముద్రా ముద్రావిద్భి ర్నివేదితా ౧౧౩. యదస్య చిత్త
 పవనౌ చరతః ఖేనునిర్మలే, యస్యేయంఖేచరీ ముద్రా స్యవశేవర్తతే సదా ౧౧౪.
 తస్యచిదు ర్నపతతిస్వపశే మరుతేజగత్, యావద్వింశతి స్థిత స్తావ ద్విదుషో నవిన
 శ్యతి ౧౧౫. యావద్వశ్యా సభోముద్రా తావద్వింశతి ర్వశేభవేత్, చిందోస్సచు
 రసీభానం యోజనాతి సయోగభాక్ ౧౧౬. సతస్యక్షుత్పిపాసార్తి శ్శోకమోహ
 మతిగ్రమాః, రసనాశ్లేషణం సర్వ మలక్ష్యాలకయోజనం ౧౧౭. మహాముద్రేతి
 కథితా ఘటనంచార్కమూర్యయోః, వక్షసిన్యస్తచిబుకోయోఽసా.....
 ౧౧౮. విచక్షణేనవాస్తాభ్యాం వినతే దక్షిణేపం, ధారయత్ కుక్షియుగలం పవనే
 నైన పూరయత్ ౧౧౯. ఏవంచాన్యేనభాగేన మహాముద్రేయ మీరితా, ఉభా
 భ్యామపి భాగాభ్యాం విజితే పవనేతతః ౧౨౦. ముద్రామిమాం.....
 పథ్య మముష్యహి, స్వేచ్ఛయా యోగినాజగం విషమవ్యమృతం భవేత్ ౧౨౧.
 త్తయోదావర్త కుష్ఠాశ్చో గుల్మార్థానాదయో గదాః, సశ్యంత్యజ్జ్వలేగాశ్చ గర
 వేగాశ్చ దుస్సహః ౧౨౨. బద్ధాస్స సర్వసిరాజాల మథోగామి సభోజలం, కంఠ
 దేశే నిబంధ్నియా న్ముద్రాజాలంధరీ స్మృతా ౧౨౩. జాలంధరీకృతం సమ్యక్ కంఠ
 దుఃఖవినాశనం, నాగ్నాపతతి యత్కించదపి వ్యోమ్నః పరావృతం ౧౨౪. నచి
 త్రంధావతిస్వైరం సచవాయుః ప్రధావతి, మనోహిప్రథతేతస్య ముద్రేయంయస్య
 శ్వాతి ౧౨౫. పార్శ్విభాగేన సంవిష్య యోని మాకుంచయత్స్ఫుటం, అకర్షే
 త్ననాగ్నాయం మూలబంధః ప్రకీర్తితః ౧౨౬. అపానప్రాణయోరై క్యం సదా
 విగ్మ్యాశ్శోషణః, బుద్ధిసయావనోల్లాసో మూలబంధస్యలక్షణం ౧౨౭. *ధరిద్వాజః*
 ఏః మితౌ స్సముద్దిష్టాఃపంచముద్రా మహామతే, యథిమా స్తత్త్వతోవేతి యోగీ
 శ్చాభి ౧౨౮. ఇత్యేవమానందరసైకరూపో యోగోమయాతే శ్శిరో
 త్రైవసుద్ధింవివేశ్య సాధ్వీమాన్నతి సిద్ధిం పరమాం జితాత్మా ౧౨౯.

ఇత్యేకాదశ సాహస్రైర్గృథితం పుణ్యవర్ధనం, హేమకూటస్యమాహాత్మ్యం సర్వపాపక్ష
యాపహం ౧౩౦. ఇదంపుణ్యతమాఖ్యానం య శృణోతి సదావరం, సపుత్ర
పౌత్రైస్సహితః ప్రేత్యస్వర్గే మహీయతే ౧౩౧. * *

ఇతి శ్రీస్కాందమహాపుణే హేమకూటఖండే సప్తర్షి యాత్రా ప్రకాశికాయాం సంహితా
తాయాం పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే భరద్వాజవిష్ణువృద్ధసంవాదే,
అష్టాంగయోగ, ముద్రాలక్షణాది నిరూపణంనామ
పంచదశోధ్యాయః. ౧౫.

శ్రీపంపామాహాత్మ్యం సంపూర్ణం.

శ్రీ హేమకూట నిలయః పంపాలింగన కాముకః
గంగాధరో విరూపాక్షో మంగళం దిశతా త్సదా.

యదక్షర పదభ్రష్టం మాత్రాహీనంచ యద్భవేత్,
తత్సర్వం క్షమ్యతాం పంపావిరూపాక్షేశ్వర ప్రభో.

శ్రీ పంపా విరూపాక్షేశ్వరార్చిత మస్తు.

